Tataroha Diana i Sulie Aalaha Ikie a Jisas Kraes

The New Testament in the Sa'a language of the Solomon Islands

Tataroha Diana i Sulie Aalaha Ikie a Jisas Kraes
The New Testament in the Sa'a language of the Solomon Islands
Niu Testament long langguis Sa'a

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sa'a

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 13 Dec 2023
755c0440-93fa-5020-9311-ff68dce92d1d

Contents

MATIU 1
MAK 75
LUK 121
JON 198
PALONGA 254
ROM 324
1 KORINIT 359
2 KORINIT 392
KALESIA 415
EPESAS 428
PILIPAE 439
KOLOSI 447
1 TESALONAEKA 456
2 TESALONAEKA 463
1 TIMOTI 468
2 TIMOTI 479
TAETAS 487
PILIMON 492
HIBRU 495
JEMES 520
1 PITA 529
2 PITA 540
1 JON 547
2 JON 556
3 JON 558
JIUD 560
HAATA'INGE 564
ERE-LUHESINGE 601
MO DOLOSINGE 622

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Matiu

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Matiu ngaeta iini aana aawalai hurula'aa mwana rue ni e uusue Tataroha Diana ienini. Hola'ina'o a Matiu oto mwane ko pwelo-pweloa mwala ingeie mo Jiu aana ko totola to'oha aana takis mwaanire huni nii'i nana aalahanga ni Rom. Leesie Matiu 9:9. Maholo a Mak na a Luk kirerue ere i sulie a Matiu i laona mo uusu-uusu ikirerue, kirerue haara'inie no'one aana ngaeta sata uri, a Livae. Leesie Mak 2:14 na Luk 5:27.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Matiu e uusue Tataroha Diana ienini hunie mwala ingeie, mo Jiu.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo propet aana Haiholota'inge Lalahu'e kire taroha'inie uri a God kei uusunge'inie mai nga tohungei mwane kire kei saie aana “Kraes,” na uri a porona kei haro ha'a-uurie mo Jiu mwaanie walu ola aaela nge ko waelie mauriha'ada. Oto mo Jiu kire talei maa-maa'oohie a Kraes oto mola tarau. Ta'e ma'alana e urine, maholo a Jisas e lae mai laona walumalau, mo Jiu kire ka'a hiiwalaimoli ike uri a Jisas oto a Kraes. Aena mei olana nge a Matiu ko tohungei tolahi'e i sulie nga taa kei re'usie mo Jiu mala uri kire ko leledie oto a Kraes, iini nge a God e uusunge'inie mai hunie ke ne'ie a ha'a-uuritada na inemauri ikire. E lio mala a Matiu e uusue Tataroha Diana ienini i na'ona mo Rom kire oho suuhe'inie huilume i Jerusalem, mei olana e rau aana halisi e hiu aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (70 A.D.). Maholo mo Rom kire waelie i Jerusalem urine, kire uunue no'one Nume Maa'i Peine mo Jiu aana dunge, na kire horo maesie mo tangalai sinolai Jiu.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Matiu e uusue ahutana mo olana hunie mo Jiu kire ke lio saie uri a Jisas, nge a Kraes ni otona, na uri ingeie oto aalaha ikire to'ohuu. Mo maholo hunge a Matiu e lae pe'i haa-haata'inie mo ere-erenga i sulie a Kraes i laona Haiholota'inge Lalahu'e, nge kire si tohungei lae mai oa aana maholo a Jisas e lae mai ii'o i welumalau. Tataroha Diana a Matiu ienini oto tohungana leu diana huni aehota lo'ohi saenanaunge i sulie Haiholota'inge Haalu, aena aana e hele tarakonie Haiholota'inge Lalahu'e na Haiholota'inge Haalu. A Matiu e haata'i diana aana no'one uri Aalahanga a God e ka'a urihana ike nga aalahanga mola ni welumalau aana nga ta'a-ta'a leu, na e ka'a ike ta'e i Lengi mola hali'ite. Ta'e Aalahanga a God nge maurihe oto huu ni ngeena aani tola i sulilana a God, maurihe nge a God ko aalaha haahie.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

aalahanga, a Jisas ingeie oto a Kraes, ha'a-oainge, oodota'inge, palonga, God a Mama'a

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Matiu 2:2, Matiu 28:19, Na mo eehu'i pweu i sulie mauringe a God ko aalaha haahie nge Matiu 5—7.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Hutelana a Jisas

(1:1—2:23)
A Jon Loto Maa'i e dau aakau aana mwala hunie kire ke lulu i sulie a Kraes.
(3:1—4:11)
A Jisas e dau esunge i laona po'o ni henue i Kalili.
(4:12—14:12)
A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.
(14:13—17:20)
A Jisas e dau esunge lo'u i Kalili.
(17:20—18:35)
A Jisas e dau esunge i laona po'o ni henue i Jiudia.
(19:1—20:34)
A Jisas e ii'o i Jerusalem aana mo dinge i na'ona e mae.
(21:1—25:46)
A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.
(26:1—28:20)

A Jisas E Hute

Aana Komu A Deved Inemauri
LUK 3:23-38

1 Ie uusu-uusu aana mo na'ohai weuwana a Jisas Kraes uure oto mai
aana pongine a Ebraham lae mai hule aana a Deved Inemauri, na hunie a
Jisas Kraes.
2 A Ebraham aamana Aesak,†
na a Aesak aamana Jekob,
na a Jekob aamana Jiuda na mo mwane aasine,
3 na a Jiuda aamana Peres (aasine a Sera na nikadarue a Tama),
na a Peres aamana Hesron,
na a Hesron aamana Ram,
4 na a Ram aamana Aminadab,
na a Aminadab aamana Nason,
na a Nason aamana Salmon,
5 na a Salmon aamana Boas (nikana a Rehab),
na a Boas aamana Obed (nikana a Rut),
na a Obed aamana Jesi,
6 na a Jesi aamana Deved Inemauri.
Na a Deved Inemauri aamana Solomon (nge e hute aana hu'e e to'o-to'o aana ka'u a Iuraea),
7 na a Solomon aamana Rihoboam,
na a Rihoboam aamana Abaeja,
na a Abaeja aamana Asa,
8 na a Asa aamana Jehosapat,
na a Jehosapat aamana Joram,
na a Joram aamana Iusaea,
9 na a Iusaea aamana Jotam,
na a Jotam aamana Ehas,
na a Ehas aamana Hesekaea,
10 na a Hesekaea aamana Manase,
na a Manase aamana Amon,

† **1:2** 1:2 Aana tolahaka, tohungana aamana nga iini kie sai haara'inie "aamana," na mwane nge e ha'ahutaa aamana kie sai haara'inie "weuwana." Kie ka'a sai haara'inie weuwana nga iini mala aamana, ta'e mo Jiu e aaopa mwaanikie aana nga Jiu e sai haara'inie iini nge e ha'ahutaa aamana aana "aamana." Oto aana uusulana hute-hutanga a Jisas i leu, ngaeta mo iini nge a Matiu e unue uri ingeie "aamana nga iini," ta'e ne'isaenga aana uri mwane ngeena ingeie weuwana mola.

na a Amon aamana Josaea,
11 na a Josaea aamana Jekonaea na mo mwane aasine nge kire hute aana
maholo mo Babilon kire laue mo Israel mwaanie i Jerusalem.
12 Na a Jekonaea aamana Sialtiel aana maholo mo Israel kire ii'o wau
aana aalahanga i Babilon,
na a Sialtiel aamana Serababel,
13 na a Serababel aamana Abaeud,
na a Abaeud aamana Elaeakim,
na a Elaeakim aamana Aso,
14 na a Aso aamana Sadok,
na a Sadok aamana Akim,
na a Akim aamana Eliud,
15 na a Eliud aamana Eleasa,
na a Eleasa aamana Matan,
na a Matan aamana Jekob,
16 na a Jekob aamana Josep nge e to'o aana a Meri
na a Meri nikana a Jisas, sailana uri a Kraes.
17 Oto uure aana a Ebraham lae mai hule aana a Deved Inemauri, aawalai
na'ohai hute-hutanga mwana hai. Na uure lo'u aana Deved Inemauri lae
mai hule aana maholo mo maelonga kire toolea mo Israel hunie aalahanga
ikire i Babilon, ngaeta aawalai na'ohai hute-hutanga mwana hai lo'u. Na
ngaeta aawalai na'ohai hute-hutanga mwana hai lo'u, uure aana maholo
mo Babilon kire toolea mo Israel hunie i Babilon lae mai hule aana maholo
a Kraes e hute.

Hutelana A Jisas Kraes
LUK 2:1-7

18 Hutelana a Jisas Kraes e lae uurini. A Meri, nikana Jisas e haiholota'i
huni to'o aana a Josep, ta'e i na'ona kirerue ke si ii'o ruru, a Meri ko hi'e-hi'e
oto aani mwela aana Li'oa Maa'i.
19 A Josep mone nga mwane oodota'i, na e ka'a sare ha'amasaa ike keni
ingeie a Meri i maana mwala, oto ko lo'o-lo'onga'i huni toli'aasie mola mwa-
mwanoto maraana.
20 Maholo a Josep ko lo'o-lo'onga'i ue urine, ensel a God ko si wa'araa
hunie aani ma'ahu-polenga na ko te'uri, "Josep, iini o hute mai aana komu
a Deved Inemauri, su'uri me'u huni to'o aana a Meri. Kele mwela nge ko
hi'e-hi'e aana ngeena, e lodo aana Li'oa Maa'i.
21 A Meri kei ha'ahutaa kele mwela mwane, oto o ke haara'inie aana a
Jisas, oolisilana uuri, 'God ko ha'a-uuri.' O ke haara'inie urine aena aana
ingeie kei ha'a-uurie mwala ingeie mwaanie mo ooraha'aa ikire."
22 Mo ola ienini ko reu huni ha'a-oaie nga taa a God e unue aana propet
uuri,
23 *Nga keni raori'i kei hi'e-hi'e aani mwela, na kei ha'ahutaa kele mwela*
mwane, na kire kei saie aana Imaniuel, *Aesaea 7:14* ere-oolisilana uuri,
"God pe'ikie."
24 Oto i purine ma'ahu-polenga ngeena, nge a Josep ko si to'o aana a Meri
na ko deu i sulie nga taa ensel a God e unue hunie.
25 A Josep e lio i suli diana aana a Meri mala keni raori'i lai hule aana
a Meri e ha'ahutaa kele mwela mwane ngeena. Oto a Josep e si haara'inie
kele mwela mwane ngeena aana a Jisas.

2

Mo Mwane Saenanau

Uure I Pwaalana Sato

Kire Ha'apaina'aa A Jisas

1 A Jisas e hute i Betlehem aana po'o ni henue i Jiudia, aana maholo a
Herod Inemauri Peine † ko aalaha. Oto lo'u i purine a Jisas e hute, ngaeta
mo mwane saenanau kire uure oto mai ha'atau i pwaalana sato, kire ko
lae oto mai hule aana hanue paine i Jerusalem. Mo mwane ngeena kire
tohungei saenanau i sulie lo'onga'inge aana mo hee'u ta'au i salo.
2 Oto mo mwaena ko dolosi uuri, "?Kele wee-wee e hute i tei, iini nge kei
aalaha haahi'omu mo Jiu? Melu lae oto mai huni pouruuru ni ha'ama'unge
aana, aena aana melu leesie ho hee'u ingeie ta'au aana hanue i'emeelu i
pwaalana sato."
3 Maholo a Herod e rongoa mo wala ngeena, ko tohungei tolahi'e oto
liutaa, na ahutana mo Jerusalem kire ko tolahi'e oto no'one pe'ie.
4 Oto e lokoa ahutana mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, ko dolosi aada uuri, "?A Kraes kei hute i tei?"
5 Oto kire ko aalamie uuri, "A Kraes kei hute i Betlehem aana po'o ni
henue i Jiudia. Aana ngaeta propet e uusue ka'u uuri,
6 *Betlehem aana po'o ni henue i Jiudia, mwaanie o lo'onga'inie uri o mwai-*
mwei. I'oe oto ngaeta na'ohai henue i Jiudia, aena aana nga na'ohai aalaha
kei uure mwaani'o, iini huni na'ona mwala ineu, mo Israel." *Maeka 5:2*
7 Mango urine, a Herod e si soi mumuni aana mo mwane uure i pwaalana
sato na ko heitale mwaanire maholo uri taa nge kire leesie ho hee'u ngeena.
8 Oto ko uusunge'inire hunie i Betlehem pe'ie mei wala uuri, "Omu ke
lae, na omu ke lai heitale diana hunie kele mwela ngeena, na maholo omu
ko lio oodoie, omu ke aaliho'i mei ha'arongoau, hunie ineu no'one ne ke
lai pouruuru ni ha'ama'unge aana."
9-10 Purine mo mwane ngeena kire rorongo i sulie walana a Herod, kire si
lae mwaanie, na kire ko lae oto hunie i Betlehem. Maholo na ikire ue i sulie
tala, kire ko he'i leesie lo'u ho hee'u nge kire leesie ka'u ta'au i pwaalana
sato. Mo mwane ngeena kire ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa aana kire
ko he'i leesie lo'u ho hee'u ngeena. Ho hee'u ngeena e lae i na'oda hule
aana e lai ha'adau oto i hahona nume nge kele wee-wee aana.
11 Maholo kire sili i nume na kire ko leesie kele wee-wee na nikana, a
Meri, oto kire ko pouruuru i na'ona ni ha'ama'unge aana. I leune kire ko
tahanie mo mwe'i ikire, na kire ko tahoa mo ola diana hali'ite mala kol na
e ro taungei dango wau-wesu nge kire haara'inie frankinsens na mur, mo
ola nge holiteni e paine hiito'o, na kire ko nii'i oto hunie.
12 Purine leune e mango, kire si eeliho'i takoie hanue ikire. Ta'e kire
ka'a liu ike lo'u i saana Herod, aena aana a God e unue oto hunire aani
ma'ahu-polenga uri kire ke su'uri liu lo'u i saana. Oto kire lai liu aaopa
mola mwaanie.

Kira Josep Kire Tahi Hunie I Ijip

13 Oto i purine mo mwane kire aaliho'i, ensel a God ko haata'i lo'u hunie
a Josep aani ma'ahu-polenga na ko te'uri hunie, "A Herod kei lo'ohie kele
wee-wee huni horo maesie. Ta'ela'i na o ke tahile'inie kele wee-wee na
nikana oto hunie aalahanga mo Ijip, na omu ke ii'o ka'u weu i leune lai
hule aana ne kei saronai unue lo'u huni'omu."

---

† **2:1** 2:1 A Herod Inemauri Peine e tala'ai aalaha aana ola mala hai aawalai helisi i na'ona hutelana a Jisas (37 B.C.). E aehotaa komu ni aalahanga ingeie, na e oolu kalena, a Herod Pilip Rue, na a Herod Akeleas, na a Herod Antipas, kire mani aalaha aana e oolu po'o ni henue ni Israel i purine maenga ingeie.

14 Oto a Josep e ta'ela'i pe'ie kele mwa'u na nikana i rodo, kiraelu ko tehi
oto hunie i Ijip.
15 Kire ii'o wau i leune lai hule aana a Herod Inemauri Peine e haro mae.
Leune e rau huni ha'a-oaie nga taa a God e unue ka'u aana ngaeta propet
uuri, *Nou soie a kaleku mwaanie i Ijip.* *Hosea 11:1*

A Herod Inemauri Peine E Horo'ie

Mo Mwela I Betlehem

16 Maholo a Herod Inemauri Peine e saie uri saenanaunge mo mwane i
pwaalana sato e liue oala'inge aaela ingeie, e tohungei saewasu oto liutaa.
Oto e si lo'o-lo'onga'inie nga taa mo mwane i pwaalana sato kire ere-ere i
sulie maholo nge kire hola'i leesie ho hee'u ngeena. Oto e si uusunge'inie
mo ramo aana mae ingeie hunie i Betlehem na mo henue lo'u kara'inie,
hunie kire ke horo mangoa ahutana mo mwela mwane kire si hute lae
hule aana mo iini nge e ro halisi e mango oto aada.
17 Oto nga taa nge a Propet Jeremaea e unue e to'ohuu oto, aana e unue
uuri,
18 *Kire rongoa ngaranga oto paine aana huilume i Rama, ngaranga pe'i
saehuunge oto paine, aana mo teite ni Jiu* † *ko ngara-ngarasie mo kaleda.
Saeda na e ka'a dodo oto, aana mo mwela ikire, kire ai'aa mango mwaanire.
Jeremaea 31:15*

Kira Josep Kire Ooli

Mwaanie I Ijip

19 Purine a Herod Inemauri Peine e mae oto, ensel a God e haata'i lo'u
hunie a Josep aani ma'ahu-polenga i Ijip,
20 na ko te'uri, "Ta'ela'i na o ke toolea kele mwa'u na nikana, na omu ke
lae lo'u hunie aalahanga i Israel, aana mo iini kire dau-deu ni horo'ie kele
wee-wee, kire mae oto."
21 Oto a Josep e ta'ela'i pe'ie kele mwa'u na nikana, oto kire ko lae lo'u
hunie i Israel.
22 Maholo a Josep e rongoa uri kalena a Herod Inemauri Peine, a Akeleas,
ko aalaha lo'u aana po'o ni henue i Jiudia oolisie aamana, ko si tohungei
me'u huni lae lo'u weu i leune. Ta'e a God e ha'ananaue a Josep aani
ma'ahu-polenga, oto e si lae hunie po'o ni henue i Kalili,
23 ko lai ii'o aana huilume i Nasaret. Na nga taa mo propet kire unue e
to'ohuu oto aana kire unue uuri, "Kire kei saie aana mwane ni Nasaret."

3

A Jon Loto Maa'i

E Laeliwala I Henuesala
MAK 1:1-8; LUK 3:1-18; JON 1:19-28

1 Oto aana maholona, a Jon Loto Maa'i e lae mai i laona hanuesala aana
po'o ni henue i Jiudia, na ko aehota lae-laeliwala oto uuri,
2 "Omu ke aali'u to'ohuu mwaanie ooraha'aa aena aana Aalahanga a God
ko kara'ini oto mai."
3 A Jon ingeie oto mwane nge a Propet Aesaea e ere-ere rarangana uuri,
*Nga iini ko soi-soi peine i laona hanuesala uuri, "Omu ke dau aakau aana
tala loosie laenga mai a Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie tala ni lae ingeie."
Aesaea 40:3*

---

† **2:18** 2:18 Erenga ni Krik e ere i sulie "a Resel," keni nge e to'o aana a weuwe Jekob oto wai na'o. Na mo Jiu kire sai unue satana maholo kire ko aalahuu aana ahutana mo teite.

4 A Jon e ho'o-ho'osie mola to'oni aaela kire asuie aana iihune kamel, na
e ho'osie haahie danumana roroto'oni aani te'e-te'ei puluke.† Na ngaulaa
ingeie oto mo oru na mo ngingidue.
5 Na mwala oto hunge kire uure oto i Jerusalem, na mwaanie ta'ena nga
leu lo'u aana po'o ni henue i Jiudia, na oto ahutana mo henue kali-kelie
wai peine i Jodan, na kire ko meni lai loo-loko i saana.
6 Mwala ngeena kire ko ha'ahoue oto mo ooraha'aa ikire, oto a Jon ko si
loto maa'i aada i laona wai peine i Jodan.
7 Mwala hunge aana mo Parise na aana mo Sadiusi, ikire no'one kire lae
mai saana hunie ke loto maa'i aada. Ta'e maholo a Jon e leesie urine, e
si te'uri hunire, "!I'omu oto mo mwaa ala-ala! ?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri
mala omu ko loto maa'i ha'alaa, omu ko tehisie saewasunge a God nge kei
lae maine?
8 !E aasa! Ta'e omu ke hungu eeni hue-huei ola diana i laona mau-
meuringe i'omu huni haata'inie uri omu oonisae to'ohuu oto mwaanie
ahutana mo ooraha'aanga i'omu.
9 Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri omu kei tehisie saewasunge a
God, aena aana omu hute aana komu a Ebraham. Leune e sa'a pe'i'omu
ike aana no ko unue huni'omu uri a God e sai hu'isie mola mo heu ienini
hunie kire ke ne'i iinoni haalu hunie komu a Ebraham.
10 Aana a God e urihana mwane e ne'i aakau oto aana hakesi i ae'aena
mo ei, na mo ei nge kire ka'a hungu ike aani hue-huei ei diana, kei tohu
aasi'i na aasileni kei lae i laona dunge.
11 "Ineu no ko loto maa'i eemiu aani wei huni haata'inie uri omu oonisae
oto mwaanie mo ooraha'aanga i'omu. Ta'e iini nge kei lae mai puriku,
ingeie e paine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu na nou ka'a diana malisine
ne ke asu mala koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie. Ingeie ke
si loto maa'i aana ngaeta mwala aana Li'oa Maa'i, na ngaeta mwala kei
lotohire aana dunge ni ha'amotaahinge.
12 Ingeie ni e to'o aana nanamanga huni leie ahutana iinoni. Aana e
urihana iinoni nge ko ta'aasie mo hule-hulei kooni mwaanie mo tohungei
ola. Oto ko si ne'i konie mo tohungei ola i lengine haa i laona nume ni duru
ingeie. Ta'e mo hule-hulei ola aaela ngeena, nge kei uunu'i aana dunge nge
e sa'a mwa'a lo'u."

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MAK 1:9-11; LUK 3:21-22

13 Aana maholona a Jisas e uure i Kalili ko lae hunie i Jodan uri hunie a
Jon ke loto maa'i aana.
14 Ta'e a Jon ko sare uure honosie leune, oto ko te'uri, "E malisine uri i'oe
ni o ke loto maa'i eeku. ?Ta'e e ue o ko si unue mola uri ineu ne ke loto
maa'i eemu?"
15 Oto a Jisas ko aalamie a Jon uuri, "Toli'aasie ke rau oto urine, hunie
kure ke dau i sulie nga taa a God e saeto'o aana." Oto aena aana a Jisas e
ere urine, a Jon e si loto maa'i aana a Jisas.
16 Maholo a Jon e loto maa'i mango aana a Jisas, a Jisas e si lae poi uure i
reune wai, na i Lengi ko taha oto, na ko leesie oto Li'oa a God ko siho mai
mala hiroikuu, na ko lae mai oo'a oto i lengine a Jisas.
17 Na aana maholona no'one mei wala e uure mai ta'au i Lengi ko te'uri,
"Hahu'ana kaleku ni ienini, na nou tohungei manata diana hunie, na no
ko ilenimwa'e oto liutaa haahie."

† **3:4** 3:4 A Propet Elaeja e sai ho'osie mo to'oni aaela urine oto i na'o. Leesie 2 Kings 1:8.

4

A Satan E Malaahongana A Jisas
MAK 1:12-13; LUK 4:1-13

1 Oto Li'oa Maa'i a God e na'ona lo'u a Jisas huni lae i laona hanuesala
hunie a Satan kei malaahongana.
2 A Jisas e ii'o i laona hanuesala hunie hai aawalai hei dinge na hai
aawalai hei rodo, na e ka'a hikana nga mei ngeulaa aana maholona, oto
ko hiolo.
3 Oto a Satan e lae mai saana na ko te'uri hunie, "Mala o ko ne'ie Kalena
God to'ohuu, o ke unue mo heu ngeena ke ne'i bred."
4 Ta'e a Jisas e aalamie ko te'uri, "Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Iinoni
e sa'a mauri ike mola aani bred hahaiteli, ta'e walana a God ha'alaa ko meuri
aana."* *Diutronomi 8:3*
5 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas i Jerusalem, na ko lai ha'a-uuresie
oto ta'au i lengine ho susumaa aana Nume Maa'i Peine,
6 ko si te'uri lo'u hunie, "Mala o ko ne'ie Kalena God to'ohuu, o ke
toli'aasi'o uure i lengi i leu hunie o ke teke hao i aano. Aana mo Uusu-
uusu Maa'i e unue uuri, *A God kei uusunge'inie mo ensel ingeie hunie kire
ke tala'ahua'o aana nimada, mwaanie ae'aemu e hite aana nga ho heu."* *Sam
91:11-12*
7 Oto a Jisas ko aalamie a Satan uuri, "Ta'e mo Uusu-uusu Maa'i e unue
no'one uuri, *Omu ke su'uri oohongie a God Aalaha i'omu."* *Diutronomi 6:16*
8 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas hunie toloi henue e lai lengi liutaa,
na ko haata'inie aana ahutana mo henue paine aana walumalau ie, na oto
ta'ena nga ola manikulu'e aani.
9 Na a Satan ko te'uri hunie a Jisas, "Mala uri o kei pouruuru ni
ha'ama'unge aaku na o kei palo-paloau, nge ne kei niie ahutana mo ola
ienini namue."
10 Oto a Jisas ko aalamie lo'u uuri, "Tahi mwaanieu Satan aana mo Uusu-
uusu Maa'i e unue uuri, *Omu ke palo-paloa mola ta'e a God Aalaha i'omu,
na omu ke asu mola nana ta'e ingeie hali'ite."* *Diutronomi 6:13*
11 Oto aana maholona a Satan e lae mwaanie a Jisas, na mo ensel ko si
lae oto mai saana huni pe'ie.

A Jisas E Aehota

Ha'a-ha'a-uusulie Mwala
MAK 1:14-15; LUK 4:14-15

12 Maholo a Jisas e rongoa uri a Jon ingeie i laona nume ni ho'o, oto ko
lae oto hunie po'o ni henue i Kalili.
13 Aana maholona a Jisas e lai liu i Nasaret, oto e lai ii'o aana huilume
i Kapaneam kara'inie Aasi I Kalili aana po'o ni henue e ro komu ni Jiu, a
Sebulun na a Naptali.
14 A Jisas e lai ii'o i leune huni ha'a-oaie nga taa nge a Propet Aesaea e
unue uuri,
15-16 *Raa-raa e raa haahire mo iini aana po'o ni henue a Sebulun na a
Naptali, na mo iini po'o i eesi aana wai i Jodan, na mo Aapoloa Aaopa aana
po'o ni henue i Kalili. Mwala ngeena kire ii'o ka'u i laona rodohono na i
mamalutana maenga, ta'e maholo ie, kire ko si leesie matapwanga paine.
Aesaea 9:1-2*
17 Uure aana maholona a Jisas e lai ii'o i Kapaneam, na ko aehota lae-
laeliwala uuri, "Omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga i'omu aena aana
Aalahanga a God ko kara'ini oto mai."

A Jisas E Soie

Hai Mwane Wee-Weesi
MAK 1:16-20; LUK 5:1-11

18 Maholo a Jisas e lae-lae i reune Aasi I Kalili na ko leesie e ro mwane
wee-weesi, kirerue ko weesi aana hu'o. Ngaeta mwane oto a Saemon nge
ruana nga sata ingeie a Pita, na a Andru, aasine.
19 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, "More ke lae mai, na more ke lulu
i sulieu hunie ne ke ha'asai'omore'i aana tolahai weesinganga hunie mo
iinoni."
20 Oto e ro mwaasine ngeena ko tolana toli'aasie oto mo hu'o ikirerue,
na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.
21 Oto maholo ko ada lo'u hao, na ko he'i leesie lo'u ngaeta ro mwaasine,
a Jemes na Jon e ro kalena Sebedi. E ro mwaasine ngeena pe'ie aamadarue
ikiraelu i laona iiola, kire ko seumaana hu'o ikiraelu. Oto a Jisas ko soie
lo'u e ro mwaasine ngeena hunie kirerue ke lulu i sulie no'one.
22 Oto lo'u mola aana maholona, e ro mwaasine ngeena kirerue ko
toli'aasie oto aamadarue i laona iiola, na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.

Mwala Hunge Kire Aehota

Lae I Sulie A Jisas
LUK 6:17-19

23 A Jisas e lae-lae kalie ahutana mo henue aana po'o ni henue i Kalili, pe'i
ha'a-uusulinge i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, na pe'i taroha'inilana
Tataroha Diana i sulie Aalahanga a God. Na e ha'a-uurie no'one ahutana
mwala nge kire to'o aana ta'ena nga maelaa hai aaopa'i.
24 Oto tataroha aana a Jisas e taro oto i sulie ahutana mo henue aana
po'o ni henue i Siria. Oto mwala ko toolea oto mai mwala hunge pe'ie
mo maelaa hai aaopa'i i saana a Jisas, mo iini sapesalunge e paine aana
sapeda, na mo iini mo li'oa aaela nge aada, na mo iini kire ko kokoko'a, na
ngaeta mo iini sapeda e mae mango oto. Ta'e a Jisas e ha'a-uurire mango.
25 Na aana maholona mwala hunge ko si lae mai huni lae i sulie a Jisas,
uure mwaanie i Jerusalem na mo po'o ni henue i Kalili na i Dekapolis na i
Jiudia na aapa po'o ta'au aana wai i Jodan.

5

Ilenimwa'enga To'ohuu

E Aaopa Mwaanie

Ilenimwa'enga Ni Welumalau
LUK 6:20-23

1 Maholo a Jisas e leesie uri mwala hunge ko lae i sulie, oto ko hanetaa
ta'au i lengine uuwo. Na maholo e ii'o i aano huni ha'a-uusuli, mo
pwaarongoisuli ingeie kire ko meni loko oto mai saana.
2 Oto a Jisas ko aehota ha'a-uusulire oto uuri:

3 "Deidehie mo iini nge kire saie uri kire saeto'o aana a God,
aena aana Aalahanga a God oto to'olada.
4 Deidehie mo iini nge kire ii'o ni saehuu,
aena aana a God kei ha'adodoa taane saeda.
5 Deidehie mo iini nge kire ko ha'amwai-mwei'ara,
aena aana kire kei to'o aana oto mo ola diana a God e haiholota'i huni nii'i
hunie mwala ingeie.

6 Deidehie mo iini nge kire ko hiolo na kire ko maarou hunie oodo-oodonga,
aena aana kire kei pote taane.
7 Deidehie mo iini nge kire sai hei-aamasi,
aena aana a God kei aamasire no'one urine.
8 Deidehie mo iini nge saeda e rere'a na e manola,
aena aana kire kei ii'o pe'ie a God.
9 Deidehie mo iini nge kire ko esuie hanuelamanga,
aena aana a God kei saire aana mo kalena.
10 Deidehie mo iini nge mwala ko teunge'inire haahie oodota'inge,
aena aana to'olada ni oto Aalahanga a God.

11 "Oto i'omu na mwala kei teunge'ini'omu no'one urine, na kire kei ere aaelasi'omu, na kire kei pwelu wala eero-eero no'one i lengimiu urine, aena aana omu ko lulu i sulieu, ta'e ma'alana e urine omu ke ile-ilenimwa'e mola.
12 Omu kei ile-ilenimwa'e oto lo'u liutaa, aena aana waaitemiu e paine oto ta'au i Lengi. Na urine e haata'i diana aana uri omu urihana mo propet a God oto i na'o, aana mwala i na'o kire taunge'inire no'one urine."

Kira Hiiwalaimoli E Urihana

Ahaa Na Raa-raa
MAK 9:50; LUK 14:34-35

13 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "I'omu oto domana ahaa hunie mo iinoni aana walumalau ie. Ta'e omu ke saie uri dianaha'ana ahaa nge kei ei'aa mwaanie, o sa'a roro'a ni esuie lo'u hunie ke ahaala. Mala ko urine oto, na e ka'a diana ike lo'u hunie nga mei ola eena. Na aasilana kei lae oto mola i sulie tala na mwala kei uuri puli-pulisie oto."
14 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "I'omu oto domana raa-raa hunie mo iinoni aana walumalau ie. Hanue nge e ii'o i lengine uuwo, e sa'a hahu'ei mumuni ike mwaanie mwala huni leesie.
15 Na maholo nga iini ko ha'akaunie nga laite, e sa'a pwaoha'inie ike nga nime haahie, ta'e kei ne'i haada'i aana hunie ke raangie ahutana mwala i laona nume.
16 Oto i'omu, omu ke urine no'one. Raa-raa i'omu ke raangie ahutana mwala, hunie kire ke lio saie mo ola diana nge omu ko esui'i na kire ke soi ha'amanikulu'aa Aamamiu i Lengi i tehula'ani."

Ha'atolanga A Mosis Kei Oa Taane

17 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri nou lae mai huni ta'aasie mo Ha'atolanga a Mosis, na mo ha'a-uusulinge mo propet. !Ha'ike! Nou ka'a lae ike mai huni ta'aasi'i, ta'e huni ha'a-oai'i.
18 To'ohuu no ko unue huni'omu uri kei hule aana i Lengi na i aano kei suu, na nga ta'a-ta'a kele nganga'ai ola aana mo Ha'atolanga a Mosis e sa'a roro'a ai'aa ike, hule aana kire kei haro oa mango.
19 Oto mala nga iini ko heitohea nga ta'a-ta'a kele iini aana mo Ha'atolanga, na ko ha'a-uusulie ngaeta mwala huni heimaanie tolahai ola aaela ingeie, nge ha'a-uusuli aaela ngeena ha'amwai-mwei'alana kei lae aana Aalahanga a God. Ta'e nga iini nge ko lulu i sulie ahutana mo Ha'atolanga na ko ha'a-uusulie ngaeta mwala huni lulu i suli'i mala ingeie, nge ingeie ngeena ha'apaina'alana kei lae aana Aalahanga a God.
20 Oto no ko unue huni'omu uri mala oodota'inge i'omu e ka'a paine liutaa aana oodo-oodonga mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, omu sa'a roro'a ni adona ike silinge i laona Aalahanga a God."

Lo'onga'inge Ni Saewasunge E Aaela No'one Mala Horonga

21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu rongoa oto uri Ha'atolanga a Mosis
e unue uuri, *Mwaanie o talei horo maesie nga iini.* *Eksodas 20:13* *Na nga*
iini ko talei horo, kire kei toolea i laona leinge. *Diutronomi 17:8*
22 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri mala nga iini ko saewasulie aasine,
e malisine uri ke lae no'one mola i laona leinge. Na nga iini ko ere aaelasie
aasine, nge e adona tolalana i na'ona pulitaa ni na'ohai pris hunie leilana.
Na nga iini ko haara'i ‘Pweu’ aana aasine, nge kei lae i laona dunge ni
ha'amotaahinge.
23 Aena ngeena, mala o ko toolea mai uuraa'inge i'oe takoie ora ni uunu-
uunu huni niie hunie a God, na o ko aamasito'o aana i leune uri aasimu
ko saewasuli'o,
24 o ke tolana toli'aasie ka'u uuraa'inge i'oe i epine ora ni uunu-uunu, na
o ke lae ka'u huni uure ruru pe'ie aasimu. Purine uure-rurunge ngeena e
mango, o ke si lae mai niie uuraa'inge i'oe hunie a God.
25 “Na mala uri nga maelonga i'oe ko sare toole'o i laona leinge, o ke
uure ruru oto lau-leu pe'ie maholo i'omore'i ue i sulie tala takoie nume ni
lei-lei. Mala o ka'a te'urine, nge maelonga i'oe kei toli'aasi'o hunie mwane
lei-lei na a lei-lei kei toli'aasi'o i nimana mo ramo, oto kire kei aasi'o i laona
nume ni ho'o.
26 To'ohuu no ko unue oto huni'o uri o sa'a roro'a ni iisitaa ike na o ka'a
saro su'u mangoa mei to'oha nge kire holosie huni'o.”

Lo'onga'inge Huni Mesinge E Aaela No'one

Mala Masinge To'ohuu

27 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusuli lo'u uuri, “Omu rongoa oto no'one
uri Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Mwaanie o aeni ola.* *Eksodas 20:14*
28 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri nga iini nge ko to'omaaie mola
nga keni pe'ie mei sae ni heri-hunilana, ingeie ngeena ko mesi oto hunie a
keine wau i laona saena.
29 Oto mala uri maamu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, nge o ke kae
aasie. Ma'alana maai ola diana i'oe, ta'e o ke aasie oto mwaani'o, aana e
tohungei diana huni ta'aasie mola nga ta'a-ta'a kele leu aana sapemu liutaa
aana ahutana sapemu ko lae ta'ingelu i laona dunge ni ha'amotaahinge.
30 Na mala uri ki'imu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, o ke lama mousie.
Ma'alana ki'i ola diana i'oe, ta'e o ke aasie oto mwaani'o, aana e tohungei
diana huni ta'aasie mola nga ta'a-ta'a kele leu aana sapemu liutaa aana
ahutana sapemu ko lae ta'ingelu i laona dunge ni ha'amotaahinge.”

Mwaanie O Sikaa Hu'e I'oe
MATIU 19:7-9; MAK 10:4-12; LUK 16:18

31 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu rongoa oto no'one uri Ha'atolanga a
Mosis e unue uuri, *Nga iini ko sare sikaa hu'e ingeie, ke hola'i niie nga uusu-*
uusu aani sike-hu'anga hunie hu'e ingeie, purine ke si toli'aasie. *Diutronomi*
24:1
32 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri nga iini ko sikaa hu'e ingeie na a
hu'ena e ka'a masi pe'ie nga iini, ingeie ngeena ko si da oto hunie a hu'ena
ke masi eena, aana kei to'o aana lo'u nga mwane aaopa. Na mwane nge
kei to'o aana lo'u a hu'ena, ingeie no'one ko mesi.”

O Ke Ere To'ohuu Suli Maholo

33 Na a Jisas e unue lo'u, “Omu rongoa oto no'one uri Ha'atolanga a Mosis
e unue uuri, *Omu ke su'uri hei-heiholota'i eero-eero, ta'e omu ke dau i sulie*
to'ohuu nga taa omu heiholota'inie hunie a God aani tohenga. *Levitikas*
19:12

34 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri su'uri tohe takoie nga mei ola aana
omu ko heiholota'i. Su'uri tohe lo'u takoie i Lengi, aana naunekume a God
ni otona.
35 Su'uri tohe no'one lo'u takoie walumalau, aena aana a God no'one e
to'o aana walumalau ie. Na omu ke su'uri tohe no'one takoie i Jerusalem,
aana hanue a God no'one ni ngeena.
36 Na lo'u su'uri tohe takoie pwaumiu, aana omu sa'a roro'a ni da ike nga
ta'a-ta'a kele iihui pweu hunie ke rere'a wa ke pulu-pulu'e.
37 Ta'e maholo omu ko heiholota'i, omu ke unue mola, 'Iau, ne kei
te'urine,' wa 'Ha'ike, nou sa'a te'urine ike.' Mala omu kei unue lo'u nga
mei ola aaopa, leu ngeena e uure oto mai mwaanie a Satan, iini ooraha'aa
eena."

Mwaanie O Su'u-su'u

Ola Hunie Nga Iini
LUK 6:29-30

38 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Omu rongoa oto no'one uri Ha'atolanga a
Mosis e unue uuri, *Nga iini ko waelie maana nga iini, kire kei waelie maana
no'one urine. Na nga iinoni ko oie nga ta'a-ta'a niho aana nga iinoni, kire
kei oie nihona no'one urine.* *Eksodas 21:24*
39 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri oolisie lo'u mei ola
aaela nge ngaeta iinoni e asuie aamiu. Mala nga iini ko hidelie papali i
pwalo-pwalomu, nge o ke toli'aasie ngaeta po'o ni papali lo'u hunie.
40 Mala nga iini ko sare toole'o i laona leinge haahie to'oni ni eeluhi i'oe,
toli'aasie no'one to'oni ni lengi i'oe hunie.
41 Na mala nga ramo ko deu rarahi'o hunie o ke aanga'inie mo ola ingeie
hunie nga ta'a-ta'a kilomita, o ke aanga'inie lo'u hunie ngaeta kilomita.
42 Na mala nga iini ko sukaa nga mei ola aamu, o ke niie oto hunie. Na
mala nga iini ko sare tola ha'awali ke'u aana nga mei ola i'oe, o ke toli'aasie
mola hunie."

O Ke Manata Diana Hunie

Mo Maelonga I'oe
LUK 6:27-28,32-36

43 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusuli lo'u uuri, "Na omu rongoa oto no'one
uuri, *'Omu ke manata diana hunie mo malahumiu,* *Levitikas 19:18* na omu
ke ngiduupu hunie mo maelonga i'omu.'
44 Ta'e ineu no ko unue huni'omu uri omu ke manata diana no'one hunie
mo maelonga i'omu, na omu ke aarea God talana mo iini ko taunge'ini'omu.
45 Aana omu kei te'urine, nge omu ke si haata'inie uri i'omu oto mo kalena
Aamamiu i Lengi. Ingeie nge ko nii-niie sato hunie ke pwaa haahie mo
iinoni diana na mo iini aaela oto no'one. Na ko nii-niie nemo hunie mo
iinoni oodota'i na mo iini ka'a oodota'i oto no'one.
46 Oto mala omu kei manata diana mola hunie mo iini e manata diana
huni'omu, a God e sa'a niie ike nga waaite huni'omu. Taungei ola urine
hule aana mo iini aaela nge ko susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom, na
kire sai te'urine no'one mola.
47 Na mala uri mo malahumiu ha'alaa omu ko ere takoire, e ka'a aaopa
ike no'one mwaanie iinoni aaopa. I leune hule aana mo pu'o na kire sai
te'urine no'one mola.
48 Ta'e i'omu, omu ke tohungei diana oto ta'ingelu mala Aamamiu i Lengi
e tohungei diana ta'ingelu."

6

Mwaanie O Lupwe'i Pe'ie

Kira Maitale Hunie Mwala

Ke Ha'apaina'a'o Haahie

1 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu ke lio talamiu, mwaanie omu deu-
deu haada'i aana nga moi taa diana aana oodo-oodonga i'omu i maana
mwala uri hunie kire ke leesi'i mola. Aena aana omu kei te'urine, omu
sa'a roro'a hele aana ike nga waaite mwaanie Aamamiu i Lengi.
2 “Ta'ena nga maholo o ko niie nga mo ola hunie nga iinoni meitale, o
ke su'uri deu haada'i lo'u aana uri hunie mwala ke saie, mala mo iini ko
lupwe'i deu-deu nge kire ko lai eu'esuie i laona mo nume ni palo-palo, na
i sulie mo tala paine, uri hunie mwala ke too-tooha'inire. To'ohuu no ko
unue huni'omu uri mo iini nge kire ko tete'urine, kire hele mangoa oto
waaitada.
3 Ta'e i'oe, maholo o ko pe'ie nga iinoni meitale, o ke dau mumuni mola
aana, mwaanie nga iinoni e saie lo'u, ma'alana nga tohungei malahumu
diana.
4 Hunie pe'inge i'oe ke mumuni, na Aamamu nge ko lee-leesi ola mumuni
ke si waai'o taane haahie.”

Aarenga'inge To'ohuu E Uure Mola Mwaanie Ne'isaenga Manola
LUK 11:2-4

5 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Maholo omu ko aarenga'i omu ke su'uri
deu mala mo iini ko lupwe'i deu-deu, nge saeda uri kire ke uure i laona
mo nume ni palo-palo, na aani maai tala rue uri hunie mwala ke leesie
kire ko aarenga'i. Ineu no ko unue huni'omu uri mo iini urine, kire hele
mangoa oto waaitada.
6 Ta'e maholo o ko aarenga'i, o ke lae ii'o mumuni maraamu i duru i'oe,
o ke honoa maa, na o ke aarenga'i hunie Aamamu iini e ii'o mumuni. Na
ingeie iini e sai lio saie nga taa o ko esu mumuni aana, ke si waai'o haahie.
7 “Na maholo omu ko aarenga'i, mwaanie omu talei ooni-ooni mola aana
mo wala mwaakule mala mwala ni pu'o. Aana lo'onga'inge ikire uri mo
aarenga'inge tewa ni rongo-hunileni kei lae.
8 Omu ke su'uri heimaanie mo iini urine, aana Aamamiu e manata'inie
oto nga moi taa omu saeto'o aani na omu ka'a suke ue aana.
9 Ta'e omu ko aarea God omu ke aarenga'i uuri.

Mama'a i Lengi, mwala ke ha'ama'u aana satamu.
10 Aalahanga i'oe ke lae mai.
Mo ola saemu eeni deuleni,
asuileni ke lae oto i aano i leu mala oto i Lengi.
11 O ke niie mai huni'emi mo ngeulaa e adona si'iri.
12 Na o ke sae'aasie huni'emi mo ooraha'aa i'emi,
mala i'emi no'one emi ko sae'aasie mo roro'anga ikire mo iini ko deu
hu'isi'emi.
13 Na mwaanie o toli'aasi'emi huni ooraha'aa maholo malaahongalamami
ko lae,
ta'e o ke lio i suli diana aamami mwaanie Iini Ooraha'aa.

14 “Mala omu kei sae'aasie hunie ta'ena nga iinoni mo roro'anga kire ko
deu hu'isi'omu eeni, nge Aamamiu i Lengi kei sae'aasie huni'omu mo
ooraha'aanga i'omu.

15 Ta'e mala omu ka'a sae'aasie hunie ta'ena nga iinoni mo roro'anga kire
dau hu'isi'omu eeni, nge Aamamiu i Lengi e sa'a sae'aasie ike no'one
mwaani'omu mo ooraha'aanga i'omu."

Mwaanie O Lupwe'i Oolongau

Hunie Mwala Ke

Ha'apaina'a'o Haahie

16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Maholo omu ko oolongau, mwaanie
omu nunuku dara mala mo iini ko lupwe'i deu-deu. Aana kire ko lupwe'i
lio rahitou mola hunie mwala ke leesie uri kire ko oolongau. Ta'e ineu no
ko unue huni'omu uri mo iini nge kire ko te'urine, kire hele mangoa oto
waaitada.
17 Ta'e i'oe, maholo o ko oolongau, o ke hodalie maamu na o ke arapasie
pwaumu.
18 Mwaanie mwala e lio saie uri o ko oolongau, ta'e Aamamu e ii'o
mumuni mola ke saie. Na Aamamu ko lee-leesi ola mumuni, ke si waai'o i
tehula'ana."

O Ke Dudurue To'o-to'onga I Lengi
LUK 12:33-34

19 "Mwaanie omu dudurue mo ola diana i'omu mei laona walumalau,
leu mo kokorosi kei ngeu'i aana na kauwa'a kei waeli'i aana. Na mo iinoni
peli-peli kire sai hoka'ie mola nume huni pelileni.
20 Ta'e omu ke dudurue mo ola diana namiu i Lengi, leu mo kokorosi e
sa'a ngau aana na kauwa'a sa'a waeli'i aana. Na i Lengi no'one nge e aasa
hunie mo iinoni peli-peli kire kei hoka'ie nume hunie pelinge.
21 Aena aana leu nge to'olamiu e ii'o aana, nge saemiu kei talei o'o'o
no'one mola aana leune."

Hari-hunilana Mo Ola Ni Lengi E Urihana Raa-raa
LUK 11:34-36

22 "Oto maamu e urihana raa-raa hunie sapemu. Mala uri maamu e
manola, nge ahutana sapemu kei matapwa oto.
23 Ta'e mala maamu e ka'a manola, nge ahutana sapemu kei rorodo'a
mola. Mala uri raa-raa i saemu ngeena kei ne'i rodohono, nge o ke si
tohungei ii'o oto mola i laona rodohono eena.
24 "Na e urine lo'u aana nga ta'a-ta'a koni-konihe e sa'a roro'a asu susule'i
ike nana nga ro poro paine hai aaopa'i. Aana kei manata diana mola hunie
eetana nga iini, na kei ngiduupu hunie ruana nga iini, wa kei ha'ama'u
mola aana ruana nga iini, na kei maaleledie eetana nga iini. Oto e tohungei
aasa hunie omu kei ne'isae ha'ama'u aana a God na to'o-to'onga aana
walumalau ie mala uri e ro poro paine i'omu."

O Ke Noruto'o Tara'asi

Aana A God
LUK 12:22-31

25 "Aena ngeena no ko unue huni'omu uri, mwaanie omu lae oto i tolahi'e
hiito'o i sulie mei ngeulaa ni ngaa, na mei wei ni inu huni ha'amaurie
sapemiu. Na omu ke su'uri tolahi'e liutaa no'one i sulie mei ola ni to'oni
haahie sapemiu. Aena mauringe oto e roro'a liutaa aana ngaulaa, na
sapemiu e roro'a liutaa aana to'oni.
26 Omu ke leesie ka'u mo menu ko loo-loho hailiu ngeena. Kire ka'a au'esu
hohola, wa uri kire ke so'o-so'okoni huni duru'i. Ta'e Aamamiu i Lengi ko

ha'a-ha'angaure taane. !Ilisie i'omu mo iinoni! Omu roro'a liutaa aana mo
menu i maana a God.
27 Oto aana ma'alana omu ke lo'o-lo'onga'i liutaa lo'u i sulie mauringe
i'omu, ta'e omu sa'a roro'a da ike mauringe ngeena ke tewa lo'u.
28 “Omu ke su'uri tolahi'e hiito'o no'one i sulie to'oni ni ho'osie i'omu.
Omu ke leesie ka'u mo ei tataka nge kire ko pwito hailiu ngeena. Kire ka'a
au'esu wa kire ke tau-teuri sala.
29 Ta'e no ko unue huni'omu uri ma'alana a Solomon Inemauri e to'o-to'o
liutaa na e sai to'oni aana mo to'oni manikulu'e, ta'e mo ei tataka ngeena
kire ho'o sala lio diana liutaa aana.
30 Mo ei tataka ngeena, mo ola ka'a o'o'o tewa ike no'one. Kire ko
eehurara mola i matana ho'owa, na i seulehi kire ko nunulu oto lo'u, na
mwala ko aasi'i mola i laona dunge. ?Oto mala a God ko ha'ato'onie mo
takai ei ngeena, ohe omu unue uri a God e sa'a nii to'oni ike haahi'omu?
!Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi mwei-mwei hiito'o!
31 Oto omu ke su'uri tolahi'e liutaa i sulie mei ngeulaa ni ngaa, wa mei
wei ni inu, wa mei ola ni to'oni aana.
32 Mwala ni pu'o, ni kire ko lae otoi totolahi'e hiito'o i sulie mo ola urine.
Ta'e i'omu, Aamamiu i Lengi e saie taane oto uri omu saeto'o aana mo
olana.
33 Ta'e omu ke ne'i-ne'isae aana Aalahanga a God na oodo-oodonga ingeie
liutaa aana ta'ena nga ola mai aano, na ingeie ke si sapeie ta'ena nga ola
huni'omu.
34 Aena ngeena mwaanie omu lae oto i totolahi'e liutaa aana nga taa
kei reu i ho'owa. Toli'aasie oto hunie i ho'owa mo ne'isaenga aana. Aana
ahutana mo dinge e mani ado oto aani aaelanga aana.”

7

Leilemu Kei Lae No'one Mala

O Ko Leie Mwala
LUK 6:37-38,41-42

1 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Mwaanie omu talei lei-leie ta'ena nga iinoni,
mwaanie a God e lei'omu no'one urine.
2 Aena aana tolahai ola nge omu kei leie ngaeta mwala aana, a God kei
lei'omu no'one aana. Na nga ha'atolanga uri taa nge omu ko leie mwala
aana, ta'a-ta'a ha'atolanga ngeena no'one mola nge a God kei lei'omu aana.
3 ?E ue ka'u o ko ili lio susulie kele nganga'ai ola oto mola mwai-mwei i
maana aasimu? Ta'e hule aana i'oe, rotoi ei leku e eno honosie maamu na
o ka'a sai hiinge'inie.
4 Na e ka'a diana ike no'one uri hunie o ke unue hunie aasimu uuri, ‘Ka'u
ne ke ta'aasie nganga'ai ola mwaanie maamu,’ na hule aana i'oe maraamu,
rotoi ei leku no'one mola e eno honosie maamu.
5 !Nga hero-heronga ka'a urine ike! Mala uri o ko te'urine, nge o ko
lupwe'i deu-deu mola ni ngeena. Ta'e o ke hola'i ta'aasie ka'u rotoi ei leku
ngeena mwaanie maamu hunie maamu ke manola. Oto o ke si lio susulie
kele nganga'ai ola i maana aasimu hunie o ke kae aasie.”

Ha'a-uusulinge A Jisas E Sa'a To'ohie Ike Saena Ngaeta Mwala

6 “Mwaanie omu nii-niie mo ola maa'i mala Tataroha Diana hunie mo
iini kei heliwala mola hunie. Aana urine e urihana mola omu ko niie mo
ola maa'i ana mo usu, oto kire kei eeli'u mola na kire kei alai'omu. Na e
urihana no'one omu ko aasie mo ola diana i'omu mala mo dehi i saana mo
poo, na kire kei uuri puli-pulisi'i mola aana ae'aeda.”

O Ke Aarenga'i Tarau Talana

Mo Tolahai Ola Diana A God
LUK 11:9-13

7 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Omu ke susuke aana a God, na ingeie kei
niie huni'omu. Omu ke hai-heitalea i saana God, na omu kei lio oodoie. Na
omu ke iiki-iiki i kolune maa ingeie, na kei tahanie maa talamiu.
8 Aana ta'ena nga iini ko sukaa nga mei ola aana a God, nge kei niie oto
hunie. Na ta'ena nga iini ko heitalea nga mei ola aana a God, kei lio oodoie
oto. Na ta'ena nga iini ko iiki-iiki ikolune maa ingeie, nge a God kei taha
maa talana oto.
9 ?E ue aana i'omu mo mama'a wa mo teite? ?Mala uri kalemu kei sukaa
nga mei ngeulaa aamu, o sai niie mola nga ho heu ana?
10 ?Wa ko sukaa nga ho ii'e aamu, o sai niie mola nga mwaa ana? !Ha'ike!
11 I'omu mo iinoni ooraha'aa, ta'e hule aana omu sai niie mo ola diana
hunie mo mwela i'omu. ?Ilisie Aamamiu i Lengi iini e diana liutaa aana
ta'ena nga iinoni, uri e sa'a nii liutaa aana mo ola diana hunie nga mo iini
ko suke aana?
12 “Mo ola nge saemiu mwala ke dau'i huni'omu, nge i'omu no'one
omu ke dau'i hunie mwala. Aena aana lo'onga'inge aana ahutana mo
Ha'atolanga a Mosis na ha'a-uusulinge mo propet ni otona.”

Mwala Hunge Kei Sere'inie

Tala Takoie Maurihe Huu
LUK 13:24

13 “Omu sai sili i laona Aalahanga a God mola sulie maai para mwai-
mwei. Aana maai para hunie maenga e paine na tala takoie e aaroka, na
mwala hunge kire ko lae oto i sulie.
14 Ta'e maai para hunie maurihe huu e mwai-mwei na tala takoie e
kokohisi, na toota'i iini mola kire kei lio oodoie.”

Tolahana Mo Propet Eero-Eero

Kei Haata'inie Uri Kire Takalo
LUK 6:43-44, 13:25-27

15 “Omu ke lio talamiu aana mo propet eero-eero, kire kei lae mai seemiu
na kire kei lupwe'i deu mala mo sipu e rako-rako, ta'e i laona saeda, ikire
mo wawaulo ni me'esu oto to'ohuu.
16 Omu kei lio saire taane aana tolahada, mala walo kau-keu e sa'a hungu
ike aana fik, wa puli-pulisi poo ke hungu aana grep.
17 E urine lo'u aana ta'ena nga ai diana kei hungu oto aani hue-huei ei
diana, na ai aaela kei hungu oto aani hue-huei ei aaela hali'ite.
18 Ai diana e sa'a roro'a hungu ike aani hue-huei ei aaela, wa ai aaela ke
hungu eeni hue-huei ei diana
19 Ta'ena nga ai e ka'a hungu eeni hue-huei ei diana, nge kire kei tohue
na kire kei aasie i laona dunge.
20 Aena ngeena omu kei lio saie mo propet eero-eero aana tolahada.
21 “E ka'a ike ahutana mo iini ko unu-unue hunieu uuri, ‘!Aalaha ineu!’
uri kire kei meni sili i laona Aalahanga a God, ta'e mo iini ko deu i sulie
saena Aamaku i Lengi ha'alaa.
22 Aana dinge ooreta, mwala hunge kei unue hunieu uuri, ‘!Aaia, aalaha
i'emi! Emi taroha'inie walana a God aana satamu, na emi oohe aasie mo
li'oa aaela aana satamu, na mo hu'i-hu'ite hunge emi deu'i aana satamu.’
23 Oto aana maholona ne ke si unue mola hunire uuri, ‘Nou ka'a
manata'ini'omu ike. *!Tahi mwaanieu, i'omu mo iinoni ni ooraha'aa!’ ”* *Sam*
6:8

Iini Ko Tola I Sulie A Jisas E Urihana Mwane Saenanau E Tohu Diana Aana Nume
LUK 6:47-49
24 “Aena ngeena ta'ena nga iini ko rongoa walaku pe'i sulu i suli'i, e
urihana iinoni saenanau e tohue nume ingeie aana e eli kokoro talana mo
hunu, na e ne'ie mo heu i poo-pootana mo hunu aana nume ngeena.
25 Oto lae-lae maholo kei talei nemosie, na kei kone ahuie, na ooru peine
kei halolo aana nume ngeena, ta'e e sa'a aa'oho ike, aena aana poo-pootana
e ii'o i lengine hau.
26 “Na ta'ena nga iini ko rongoa walaku na e ka'a sulu ike i sulie, ingeie
e urihana iinoni e pweu nge e tohue nume ingeie mola i lengine oone
mwaakule. E ka'a eli kokoro ike wa ke ne'ie mo heu ehuie mo hunu.
27 Oto lae-lae maholo nemo kei nemosie, na kone kei kone ahuie, na ooru
peine kei hite aana, oto kei aa'oho ta'ingelu oto i aano.”

Ha'a-uusulinge A Jisas E Nanama
28 Maholo a Jisas e unu mangoa mo ola ienini, oto ahutana mwala ko
meni pangata'inie mo ha'a-uusulinge ingeie,
29 aana ha'a-uusulinge ingeie e ka'a urihana ike mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, aana e ha'a-uusuli aana nanamanga.

8

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Maelaa Ni Osa

E Hite Aana
MAK 1:40-45; LUK 5:12-16
1 Maholo a Jisas e siho toli mei mwaanie uuwo, oto mwala hunge ko lae
i sulie.
2 Na ngaeta mwane maelaa ni osa aana e lae mai saana a Jisas, oto ko
pouruuru i na'ona na ko te'uri, “Aalaha ineu, mala o ko mwa'e-mwa'e, o ke
kuraa sapeku hunie ne ke rere'a adona ii'onga lo'u pe'ie mwala a God.”†
3 Oto a Jisas e si susue'inie wau nimana huni hele i sapena mwaena, na
ko te'uri, “Iau, nou mwa'e-mwa'e taane. Sapemu ke mola oto.” Oto maelaa
ni osa ngeena e tolana mango oto mwaanie.
4 Na a Jisas ko si unue hunie a mwaena uuri, “Mwaanie o ha'a-ha'arongoa
nga iini aana nga taa e rau. Ta'e o ke oodo mola i saana mo pris hunie kire
ke saie uri sapemu e mola oto. Na o ke niie uuraa'inge hunie a God mala
mo Ha'atolanga a Mosis e unue. Urine ahutana mwala kire ke si meni saie
uri sapemu e mola oto.”

Na'ohai Mwane Aana Mae E Hiiwalaimoli Aana A Jisas
LUK 7:1-10
5 Maholo a Jisas e lai aarapuu aana huilume i Kapaneam, ngaeta mwane
paine aana mae ni Rom e lae mai saana, na ko eitanaie uuri,
6 “Aalaha ineu, koni-konihe ineu e eno mola i nume aana ko rarasi. Na
ko tohungei sapesalu oto liutaa.”
7 Oto a Jisas ko te'uri, “Ne kei lae taane huni ha'a-uurie hunie ke awaa.”

---

† **8:2** 8:2 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

8 Oto na'ohai mwane aana mae ngeena ko te'uri, “!Ha'ike, aalaha ineu!
Nou ka'a malisine ike uri o ke lai sili i nume ineu, ta'e o ke unue mola nga
mei wala na koni-konihe ineu kei awaa oto.
9 Aana ineu na nou ii'o no'one i mamalutana nanamanga ngaeta mo poro
paine, na nou to'o aana no'one mo ramo i meluteku. Na mala no ko unue
hunie nga ramo uuri, ‘Lae wau,’ na ko lae oto wau. Na mala no ko unue
hunie ngaeta ramo uuri, ‘Lae mai,’ na ko lae oto mai. Na mala no ko unue
hunie koni-konihe ineu uuri, ‘O ke asuie mei esunge waune,’ na ko esuie
oto.”
10 Maholo a Jisas e rongo urine, e si pangata'inie na ko te'uri hunie mo
iini ko lae i sulie, “To'ohuu no ko unue huni'omu uri nou ka'a lio oodoie
ike ue nga mwane ni Israel ke hiiwalaimoli eeku mala mwane ni Rom ie.
11 Oto no ko unue huni'omu uri mo Aapoloa Aaopa hunge kei lae mai
uure i pwaalana sato na i suulana sato, na kire kei ii'o i aano huni ngeu
pe'ie a Ebraham, na Aesak, na Jekob aana Aalahanga a God.
12 Ta'e mo Jiu nge a God e lio hilisire ka'u oto i na'o hunie aalahanga
ingeie, aasilada kei lae mola sinaha i laona rodohono. Na kire kei ii'o ni
saehuunge mola pe'ie ngaranga.”
13 Oto a Jisas ko si unue hunie na'ohai mwane aana mae ngeena uuri,
“Aaliho'i ta'i nume i'oe, na nga taa o hiiwalaimoli aana, kei oa oto huni'o.”
Na oto mola aana maholona, koni-konihe ingeie e tolana awaa oto.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge
MAK 1:29-34; LUK 4:38-41

14 Maholo a Jisas e lai hule aana nume a Pita, na ko leesie keni hungaona
e eno aana ko tohungei mata'i oto hiito'o.
15 Oto a Jisas e hele i nimana, na ko tolana awaa oto aana maholona. A
keine e ta'ela'i, na ko rareta'inie oto a Jisas.
16 Oto aana maholo ko seulehi oto, kire ko si toolea mai mo iini hunge
mo li'oa aaela aada i saana a Jisas. Oto a Jisas e si oohe aasie mo li'oa aaela
ngeena mola aani wala, na e ha'a-uurie mo iini ko mweri.
17 Nga taa a God e unue hunie a Propet Aesaea e si oa i leune, aana e
unue uuri, *Ingeie mone e ta'aasie mo maelaa ikie, na e ha'amangoa ta'ena
nga mwaringe mwaanikie.* *Aesaea 53:4*

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A Jisas
LUK 9:57-62

18 Maholo a Jisas e saie uri mwala hunge ko ruru mei saana, oto e unue
hunie mo pwaarongoisuli ingeie uri kire ke aatoholo i reune Aasi I Kalili
aana aapa po'o wau.
19 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e lae mai saana na
ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, nou mwa'e-mwa'e ni lulu i suli'o aana ta'ena
nga leu o ko lae aana.”
20 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mo usu ni me'esu na hule aana kire to'o
liwe ni ma'ahu ikire, na mo menu lo'u kire mani to'o niu'i taane no'one,
ta'e ineu a Kale Ni Iinoni hule aana nga leu ni mamalo ineu na ha'ike lo'u.”
21 Oto ngaeta iini lo'u hikana mwala ko lulu i sulie ngeena ko te'uri
hunie, “Poro paine, o ke hola'i toli'aasieu ke'u hunie ne ke lai heitolinge'inie
aamaku.”
22 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Ha'ike, ta'e o ke lulu i sulieu oto molana,
na mwaanie o maa'oohie mo tolahi'anga ni welumalau kei mango nge o ke
si lulu i sulieu.”†

† **8:22** 8:22 Erenga ni Krik e aalahuu uuri, “O ke toli'aasie mo iini e mae oto ke haitolinge'inie mo rae ikire maraada.”

A Jisas E Ere Aana Ooru
MAK 4:35-41; LUK 5:17-26

23 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire mani ta'elie iiola, kire si lae.
24 Maholo kire ko kele lae mola su'u weu i laona aasi, na paineha'ana mawasidengi ko tolana hite aada oto. Aahe ko seu aaelasire oto, hule aana iiola na ko kara'i dodo oto, ta'e a Jisas ko ma'ahu mola.
25 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko ha'alioa na kire ko te'uri hunie, "!Ha'a-uusuli, o ke ha'a-uurikolu! !Kolu ko kara'i mae oto!"
26 A Jisas ko aalamire uuri, "?E ue ni oto omu ko me'u urine? ! Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi o'oru'e liutaa!" Oto e si ta'ela'i ko ere aana ooru na aahe hunie kire ke mamalo. Oto e si lae mola wai aange hoolaa.
27 Mo pwaarongoisuli ingeie ko tohungei pangata'i, na kire ko unue, "?Nga iinoni uri taa ni ie? Hule aana ooru na aahe na kire ko rongo hunie walana."

A Jisas E Oohea Li'oa Aaela Mwaanie E Ro Mwane
MAK 5:1-20; LUK 8:26-39

28 Maholo a Jisas e lai aarapuu aana po'o ni hanue mo Kadara, aana po'o ni eesi i Kalili po'o ta'au, ko oodoie e ro mwane kirerue uure mwaanie mo kilipwe'u. † E ro mwane ngeena mo li'oa aaela aadarue na kirerue sa'a lio aasie ike nga iini ke liu aana tala ngeena.
29 Oto kire ko uulo oto paine uuri, "?Kalena a God, o ko kotahi'emi huni taa? ?Uri o lae mola mai huni ha'aloi'emi, na e ka'a hule ue aana maholo hunie?"
30 Na paineha'ana amaa ni poo ko susude i hoorada i leune.
31 Oto mo li'oa aaela ngeena kire ko eitanaie a Jisas uuri, "Mala o ko oohe aasi'emi, o ke toli'aasi'emi ke lae i laona amaa ni poo ta'aune."
32 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, "!Omu ke lae!" Oto kire iisitaa, kire si lai sili i laona mo poo. Oto amaa ni poo ngeena kire mani loutaa pwau i aano i sulie uuwo na kire lai pola tala oto aana mao'i hunie i eesi, na kire ko meni inu oto.
33 Oto mwala e lio-lio i sulie mo poo ngeena, kire tahi lai hule i henue, na kire ko taroha'inie oto nga taa e rau aana e ro mwane nge mo li'oa aaela i saedarue.
34 Oto ahutana mwala aana huilume ngeena kire ko si lae honosie a Jisas. Maholo kire leesie a Jisas, kire ko meni eitanaie oto hunie uri ke lae mwaanie taitelihana hanue ikire.

9

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Loku
MAK 2:1-12; LUK 5:17-26

1 Oto a Jisas e ta'elie iiola ikire na ko aatoholo aaliho'i lo'u takoie hanue ko o'o'o aana i Kapaneam.
2 E hule ta'au, oto kire aanga'inie mai ngaeta mwane e rarasi i lengine hulite i saana. Oto a Jisas e leesie hiiwalaimolinge ikire e paine, ko si te'uri hunie mwane e rarasi ngeena, "Kaleku, saemu ke dodo. Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto."

† **8:28** 8:28 Mo Jiu oto i na'o kire sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

3 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis ko te'uri hunire
maraada, “!Ha'ike eena! A mwane ie ko ere tooha'inie uri ingeie e paine
lo'u mala a God.”
4 A Jisas e saie oto nga taa kire ko lo'o-lo'onga'inie, oto ko si te'uri hunire,
“?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i aaela urine?
5 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u na ta'ena nga iini e sai
ere mola uuri, ‘Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto.’ Na lo'u uuri, ‘!
Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe, na o ke lae-lae oto.’ Ta'e huni esuie e ro
mei ne'isaenga ngeena kire aasa oto hiito'o hunie iinoni.
6 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei ola hunie omu ke lio
saie uri ineu, nou to'o aana no'one nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa mai
aano i leu.”
Oto a Jisas e si te'uri hunie mwane e rarasi ngeena, “!Ta'ela'i! O ke toolea
hulite i'oe, na o ke lae-lae oto i nume i'oe.”
7 Oto a mwaena e ta'ela'i na ko lae oto i nume ingeie.
8 Maholo mwala kire leesie urine, oto kire ko si me'u, na kire ko
ha'amanikulu'aa God aana e niie nanamanga urine hunie mo iinoni.

A Jisas E Soie A Matiu
MAK 2:13-17; LUK 5:27-32

9 Maholo a Jisas ko si kele lae mola ta'au mwaanie leune na ko leesie nga
mwane satana a Matiu, e ii'o aana leu ingeie huni totola to'oha aana takis
hunie aalahanga ni Rom. Oto ko te'uri hunie a Matiu, “O ke lulu i sulieu.”
Oto a Matiu e ta'ela'i ko si lulu i sulie.
10 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae huni ngeu
pe'ie a Matiu, na hungelana mwala susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom
mala a Matiu, na mo iini hunge aana mwala ooraha'aala, kire ko lae no'one
mai huni ngeu tararuru pe'ire.
11 Ngaeta mo iini aana mo Parise e leesie urine, oto kire ko upwesie mo
pwaarongoisuli uuri, “?E ue nge ha'a-uusuli i'omu ko ngeu na ko inu pe'ie
mo iinoni ooraha'aala mala mo mwane susulu to'oha ngeena?”
12 A Jisas e rongo urine e si aalamire uuri, “Iinoni nge e awaa mola sa'a
saeto'o aana ike mwane kure-kure, ta'e iini nge ko maelaa'a ha'alaa.
13 Oto omu ke haitalea lo'u e ue ni mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Nou
ka'a hari hunie ike uunu-olanga, ta'e aamasinge hunie mo iinoni.* *Hosea
6:6* Aana nou lae mai huni haaraie mo iinoni ooraha'aa ke oonisae, na nou
ka'a lae ike mai huni haaraie mo iini kire unue kire diana oto.”

Ha'a-uusulinge Haalu A God

E Liue Iini Lalahu'e
MAK 2:18-22; LUK 5:33-39

14 Oto mo pwaarongoisuli a John Loto Maa'i kire lae mai saana a Jisas
na kire ko dolosi aana uuri, “?E ue ka'u nge i'emeelu na mo Parise,
melu ko oolo-oolongau tarau, ta'e mo pwaarongoisuli i'oe nge kire ka'a
sai oolongau?”
15 A Jisas e aalamire uuri, “?Mo malahune a poro haalu kire kei saehuu
uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana ngauhe ni ha'arurunge na a poro
haalu e ii'o ue pe'ire? Ta'e kei hule aana hai dinge nge kire kei toolea poro
haalu mwaanire, nge kire ke si oolongau taane.”
16 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie i sulie ha'a-
uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e sa'a lo'amenaa ike nga to'oni
lalahu'e aana nga mei lo'amena haalu. Aana maholo ko hodalie, nge mei
lo'amena haalu ngeena kei mwai-mwei na kei hakasie mola to'oni lalahu'e,
oto ke si haka aaela lo'u mwaanie hola'ina'o.

17 Na lo'u nga iini e sa'a dedeie ike waen haalu i laona mo ate'a lalahu'e
huni ne'i-ne'i waen nge kire asui'i aana te'e-te'ena nanikot. Aena aana
maholo waen haalu ngeena kei madoro, ko da mo ate'a lalahu'e ngeena ko
po'o, oto kire sai hoka, na waen kei waeta'i oto na mo te'e-te'ei ola ngeena
kei aaela oto no'one. Ta'e kire kei dedeie waen haalu i laona mo ate'a
te'e-te'ei nanikot haalu ha'alaa kire ke si meni ii'o diana."

A Jisas E Ha'a-uurie E Ro Keni
MAK 5:21-43; LUK 8:40-56

18 Na maholo a Jisas ko ere-ere ue urine hunire, ngaeta mwane paine
aana mo Jiu e lae mai saana, na ko pouruuru i na'ona na ko te'uri, "Kele
pule ineu e si mae oto molana, ta'e o ke lae ka'u mei na o ke hele i sapena
aana nimemu na kei meuri oto."
19 Oto a Jisas e ta'ela'i ko lae i sulie, na mo pwaarongoisuli ingeie oto
no'one pe'ie.
20 Na ngaeta hu'e apu raha-raha ko seunie oto hunie aawalai helisi
mwana rue,† ko lae poi purine a Jisas, na ko kopi mumuni aana ngongo'ana
to'oni ingeie.
21 A hu'ena e te'urine aena aana e hiiwalaimoli uri ma'alana ko kele kopi
mola aana to'oni a Jisas, na kei awaa oto.
22 A Jisas e aali'u na ko leesie a hu'ena, oto ko te'uri hunie, "Kaleku
saemu ke dodo, hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto." Oto a hu'ena ko
tolana awaa oto mwaanie maelaa ni epu aana maholoi satona.
23 Oto a Jisas e lai hule aana nume mwane paine ngeena, na ko leesie
mwala ko uuhi-uuhi eu aani saehuunge, na ahutana mwala ko talei e'engo
oto mola.
24 Oto ko si te'uri hunire, "Omu ke lae i sinaha. Kele pule ie e ka'a mae
ike, ta'e ko ma'ahu mola." Oto kire ko mwesi mola mwaanie.
25 Na e haro oohera mango, e si sili weu i duru a pulena, na ko hele i
nimana. Oto a pulena ko ta'ela'i oto.
26 Na tataroha aana mei olana ko si taro ahusie oto ahutana po'o ni
henuena.

A Jisas E Ha'a-uurie

E Ro Mwane E Ulu

27 Oto aana maholo a Jisas ko lae ta'au mwaanie numena, e ro mwane
kire ulu ko aehota lae i sulie pe'ie soinge uuri, "!Kalena Deved Inemauri,
o ke aamasi'emere'i!"
28 Oto a Jisas e lai sili i nume, e ro ulune kirerue ko si lae mai saana. Na
a Jisas ko dolosi aadarue uuri, "?Uri more hiiwalaimoli taane aana nou sai
ha'a-uuri'omore'i?"
Oto kirerue ko aalamie uuri, "Iau, Aalaha, mere hiiwalaimoli oto."
29 Oto a Jisas e hele wau aana maadarue na ko te'uri, "Leune ke rau oto
mala hiiwalaimolinge i'omore'i."
30 Oto maadarue ko tolana lio-lio lo'u. Na a Jisas ko ere aadarue, ko te'uri,
"Su'uri ha'arongoa nga iini aana mei ola ienini."
31 Ta'e kirerue lae, oto kirerue ko si lai taroha'inie mola i sulie ahutana
po'o ni henuena nga taa a Jisas e asuie aadarue.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Ka'a Sai Ere

† **9:20** 9:20 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

32 Maholo e ro mwane ko iisitaa ta'au, ngaeta mwala ko toolea lo'u mei
saana a Jisas mwane e ka'a sai ere aena aana li'oa aaela nge aana.
33 Oto a Jisas e oohea li'oa aaela ngeena mwaanie a mwaena, na a
mwaena ko si ere taataha oto. Ahutana mwala kire leesie urine kire ko
si meni pangata'inie, kire ko te'uri, "Uure oto mai waite, nga mei ola urine
kie ka'a leesie ue mai Israel."
34 Ta'e mo Parise kire ko unue mola uuri, "!Iiei! Na'ohana mo li'oa aaela
ni mola e niie nanamanga ngeena hunie huni oohe aasie mo li'oa aaela."

A Jisas E Aamasie Mo Iinoni

35 A Jisas e lae pe'i maatolie ahutana mo huilume aana po'o ni henuena.
Na e lae pe'i ha'a-uusuli i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu aani
laeliwalanga aana Tataroha Diana i sulie Aalahanga a God, na e ha'a-uurie
mwala pe'ie ta'ena nga taungei maelaa oto mola.
36 Oto e lae pe'i leesie mwala na saena ko si huu pe'i aamasilada, aana
si'oha'ada e paine na kire tatanga hailiu mola mala mo sipu nge nga iini
huni lio i suli'i ha'ike.
37 Oto ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "So'okoninge e
paine hiito'o, ta'e mwala au'esu ka'a hunge ike huni so'okoni.
38 Omu ke aitanaie iini e to'o aana hohola hunie ke uusunge'inie lo'u mei
nga mwala au'esu huni so'okoni nana."

10

A Jisas E Lio Hilisie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue
MAK 3:13-19; LUK 6:12-16

1 Oto e haaraie mai aawalai pwaarongoisuli mwana rue ingeie i saana,
na ko niie nanamanga e saka hunire hunie kire ke oohe aasie ahutana mo
li'oa aaela na huni ha'a-uurie mwala pe'ie ta'ena nga maelaa hai aaopa'i.
2 Ie satana aawalai hurula'aa mwana rue:
Eetana a Saemon (haara'inilana lo'u a Pita),
na a Andru (aasine a Saemon),
na a Jemes (kalena Sebedi),
na a Jon (aasine a Jemes),
3 Na a Pilip,
na a Batolomiu,
na a Tomas,
na a Matiu (mwane e susulu to'oha aana takis nana aalahanga ni Rom),
na ngaeta Jemes lo'u (mwane kalena a Alpeas),
na a Tadeas,
4 na ngaeta Saemon lo'u (ngaeta iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni
huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel),
na a Jiudas Iskariot (iini nge e pweloa a Jisas).

A Jisas E Uusunge'inie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue Huni Taroha'inie Aalahanga A God
MAK 6:7-13; LUK 9:1-6

5 Aawalai mwane mwana rue ienini a Jisas e uusunge'inire pe'ie mo
ha'ananaunge uuri, "Mwaanie omu lae-lae i saana mo Aapoloa Aaopa, wa
i saana mo Samaria.
6 Ta'e omu ke lae i saana mo sipu e takalo ka'u, mwala ni Israel.
7 Omu ke lae pe'i laeliwala aana Aalahanga a God ko kara'ini oto mai.
8 Omu ke ha'a-uurie mo iini ko mweri, omu ke ta'ea lo'u mo iini e mae
oto, omu ke ha'a-uurie mo iini ko sapesalu aana maelaa ni osa, na omu

ke oohe aasie mo li'oa aaela. Omu hele mwaakule ka'u, na omu ke nii
mwaakule lo'u.
9 Mwaanie omu too-toolea nga mei to'oha i laona mo mwe'i i'omu.
10 Na mwaanie omu too-toolea lo'u nga mwa'i aana omu ko lae aani laeha,
wa nga ro to'oni, wa nga ro ho'ohaahi'ae, wa nga apa'a. Aana e diana hunie
mwala ke pe'i'omu, aana iinoni au'esu e malisine uri nga taa e saeto'o aana
niilana kei lae hunie.
11 "Oto maholo omu ko lai aarapuu aana nga hanue, omu ke lio hunie a
tei kei tola koni'omu, na omu ke ii'o ka'u mola pe'ie hule aana omu kei lae
lo'u mwaanie hanuena.
12 Na maholo omu ko lai sili i laona nga nume, omu ke ha'adiana'ara
uuri, 'Hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu.'
13 Mala mwala aana numena ko tola koni'omu, hanuelamanga ke oore
pe'ire, ta'e mala kire ka'a tola koni'omu oto, kire sa'a hele aana ike
hanuelamanga omu unue ngeena.
14 Na mala uri nga hanue ka'a tola koni'omu oto, wa kire ke rongo
huni'omu, nge omu ke lae mwaanie hanuena, na omu ke tataa'inie mo
wasa-wasa mwaanie ae'aemiu, domana uri nga ha'apasunge hunire uri a
God kei ha'aloire.
15 No ko unue oto huni'omu, aana dinge ni leinge, ha'aloilana mwala
aana huilume ngeena kei aaela lo'u hiito'o liutaa aana ha'aloinge nge kei
lae hunie mwala tata'ala aana e ro huilume i Sodom na i Komora."

Mwala Kei Teunge'inie

Kira Hiiwalaimoli
MAK 13:9-13; LUK 21:12-17

16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo hurula'aa, "Omu ke rongo
ka'u. No ko uusunge'ini'omu i matolana mwala e ooraha'aa, na saeda huni
horo'i'omu mala mo wawaulo ni me'esu ko seunie mo sipu. Aena ngeena
omu ke saenanau aana mo tala ni horonga ikire, ta'e i'omu, omu ke maneko
mola mala hiroikuu.
17 Na lo'u, omu ke lio talamiu aana mo iinoni, aena aana kire kei
toole'omu i laona leinge, na kire kei repusi'omu i laona mo nume ni palo-
palo.
18 Na tolalamiu kei lae-lae i na'ona mo mwane paine aana mo aalahanga
ni welumalau na i na'ona mo inemauri hunie leilemiu i tehula'aku.
Aana maholo walu olana kei reu uurini, maholo i'omu otona huni unu
diana aana Tataroha Diana hunire, na lo'u hunie ahutana mo iinoni ni
welumalau.
19 Maholo kire ko toole'omu i laona leinge, omu ke su'uri tolahi'e hiito'o
aana nga taa omu kei unue wa omu kei ere luhesie uri taa, aena aana a
God kei niie taane huni'omu nga taa ni unue i'omu aana maholona.
20 Aana omu sa'a ere tohumiu ike ta'e pe'ie Li'oa a Aamamiu ni kei ere i
lalo aamiu.
21 "Aana maholona kei tohungei aaela huni'omu to'ohuu, aana mwala
kei niie mo eeside maraada hunie horo'ilada, na mo mama'a kire kei deu
urine no'one aana mo mwela ikire, na mo mwela no'one kire kei ta'ela'i
honosie mo meu'ana ikire huni horo maesire.
22 Na ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu ko lulu i sulieu.
Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge lai hule aana
ha'amangolana, nge a God ke si ha'a-uurie.
23 Maholo mwala ko teunge'ini'omu aana nga hanue, omu ke tahi takoie
ngaeta hanue. Aana to'ohuu no ko unue huni'omu uri omu sa'a roro'a

ha'amangoa ike asunge i'omu aana ahutana mo henue i Israel na ineu a
Kale Ni Iinoni no ko hule oto mai pe'ie manikuluha'ana a God.†
24 "Iinoni ha'a-uusulilana ko lae-lae ue, e ka'a paine ike liutaa aana ha'a-
uusuli ingeie, wa nga koni-konihe ke paine liutaa aana aalaha ingeie.
25 E malisine uri tolahana pwaarongoisuli ke urihana oto ha'a-uusuli
ingeie, na koni-konihe ke urihana oto aalaha ingeie. Ineu oto pwaune
nume ikolu, na oto mala mwala ko haara'inieu aana na'ohana mo li'oa
aaela, i'omu, mwala aana nume kire ke si haara'i aaelasi'omu lo'u liutaa.
26 "Ta'e ma'alana e urine, omu ke su'uri me'ute'inire, aana ta'e-ta'ena nga
mei ola iinoni ko mumumunie, haata'inilana kei saro lae mola, na ta'ena
nga mei ola ko reu mumuni, sailana kei saronai lae taane.
27 Nga taa no ko unu-unu mumuni aana huni'omu, omu ke si unu haada'i
aana. Na lo'u nga taa omu ko rorongoa mola maraamiu, omu ke si
soinge'inie hunie ahutana mwala ke rongoa.
28 Mwaanie omu me'u-me'ute'inie mo iini ko sare horo'i'omu, aana kire
sai horo'ie mola sapemiu, ta'e e aasa hunie kire ke horo'ie mauriha'amiu.
Ta'e omu ke ma'ute'inie mola a God aana ta'e ingeie hali'ite nge e to'o
aana nanamanga huni deu tekela'inie sape na mauriha'ai i laona dunge ni
ha'amotaahinge.
29 Omu ke saie ka'u uri e ro kele pipisu nga iini e sai holi'i mola aana
nga ta'a-ta'a kele peni pulu, ta'e hule aana nga iini aadarue e sa'a mae na
Aamamiu e ka'a toli'aasie.
30 Na lo'u omu ke saie uri a God hule aana e sai susulie warai iihune
pwaumiu.
31 Oto omu ke su'uri me'u, aena aana omu tohungei hi'e lo'u liutaa aana
mo pipisu oto hunge."

Mwaanie O Mamasa Huni Houle'inie A Kraes
LUK 12:8-9

32 "Oto mala uri nga iini nge ko unu tahanga'inie i na'ona mo iinoni
uri ingeie iinoni ineu, nge ineu no'one ne kei unu tahanga'inie i na'ona
Aamaku i Lengi.
33 Ta'e mala uri nga iini kei taateinge'inieu i na'ona mo iinoni, nge ne kei
taateinge'inie no'one i na'ona Aamaku i Lengi."

A Jisas E Ka'a Toolea Ike Mai Lokonga, Ta'e Oopanga
LUK 12:51-53, 14:26-27

34 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Mwaanie omu ne'i-ne'isae uri nou lae
mai hunie ne ke toolea mai hanuelamanga hunie walumalau. !Ha'ike! Nou
ka'a lae ike mai hunie ne ke toolea mai hanuelamanga, ta'e horonga kei lae
i tehula'ana ha'a-uusulinge ineu.
35 Aana nou lae mai huni *oopaa ro ha'i-aamana, na ro ha'inikana, na ro
mahungaona keni.*
36 *Mo tohungei iinoni oto aana uluhe nga iini, nge ke si ne'i maelonga
ingeie.* *Maeka 7:6*
37 Nga iini nge ko manata diana hunie aamana wa nikana liutaa aaku, e
ka'a malisine ike ke ne'i pwaarongoisuli ineu. Na nga iini ko manata diana
hunie kalena mwane wa kalena keni liutaa aaku, e ka'a malisine ike ke
ne'i pwaarongoisuli ineu.

---

† **10:23** 10:23 Ohe a Jisas e ere lalai i sulie maholo kei lae i lengine toloi henue pe'ie a Pita, na Jemes, na Jon, hunie sapena kei nu'e maholo kei ere pe'ie a Mosis na Elaeja. Leesie Matiu 16:28—17:13.

38 Na nga iini e ka'a mwa'e-mwa'e huni sapesalu hule aana maenga i
lengine po'u-po'u i tehula'aku, e ka'a malisine ike ke ne'i pwaarongoisuli
ineu.
39 Na nga iini nge ko kineta'inie mauriha'ana kei lio oodoie maenga huu.
Na ta'ena nga iini nge ko deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku, kei lio
oodoie maurihe huu."

O Kei Hele Aana Waaite

Ta'au I Lengi
MAK 9:41
40 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Nga iini ko tekuhi'omu nge ko tekuhieu
eena. Na nga iini nge ko tekuhieu ko tekuhie no'one iini e uusunge'inieu
mei.
41 Nga iini ko tekuhie nga propet aena aana uri ingeie ko unu-unue
walana a God, nge kei hele waaite oto mala propet ngeena. Na nga iini ko
tekuhie nga iinoni diana aena aana iinonine e diana, nge kei hele waaite
oto no'one mala iinoni diana ngeena.
42 Omu ke saie mola uri ma'alana nga iini ko niie mola nga mei wei
wawai ana nga ta'a-ta'a kele iini aana mo iini ko lulu i sulieu, aena aana
uri ingeie pwaarongoisuli ineu, na kei hele waaite oto."

11

1 Maholo a Jisas e hatonga'i wala mango hunie aawalai pwaarongoisuli
mwana rue ingeie, e si lae mwaanie i leune na ko lae lo'u hunie po'o
ni henue i Kalili huni ha'a-uusuli na ni laeliwala nana mwala aana mo
huilume hao i leune.

A Jisas E Ere Ha'asusue Hiiwalaimolinge A Jon Loto Maa'i
LUK 7:18-35
2 Oto a Jon Loto Maa'i e ii'o i nume ni ho'o, na maholo ko rongoa tataroha
aana asunge a Kraes, oto ko uusunge'inie ngaeta mo pwaarongoisuli ingeie
i saana huni dolosi aana uuri,
3 "?Uri i'oe ni oto a Ha'a-uuri kei lae mai, wa melu kei maa'oohie ue nga
iini aaopa?"
4 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, "Omu ke aaliho'i na omu ke ha'arongoa
a Jon aana nga moi taa omu ko rongo'i na omu ko leesi'i oto.
5 Aana mo ulu ko lio-lio oto, mo rarasi ko lae-lae diana oto lo'u, mo iini
ko sapesalu aana maelaa ni osa kire mola oto, mo iini e pungu ko rorongo
oto lo'u, na mo iini e mae kire ko meuri eeliho'i oto lo'u. Na laeliwalanga
aana Tataroha Diana ko lae oto hunie mo meitale.
6 Na omu ke ha'arongoa no'one a Jon uri ilenimwa'enga paine kei lae
hunie mo iini hiiwalaimolinge ikire e susu, na kire ka'a ne'isae rue-rua'a
aaku."
7 Oto mo pwaarongoisuli a Jon kire rorongo i sulie mo aalaminge a Jisas,
kire si eeliho'i i saana a Jon. Oto a Jisas ko si aehota ere-ere nana mwala
i sulie a Jon uuri, "?Maholo omu lae ta'au i saana Jon i henuesala, nga taa
ni omu lae ta'au huni leesie? ?Ohe omu lo'onga'inie uri a Jon nga iinoni
saena e rue-rua'a mala apai rade ko eu'esule'i aana iiru? !Ha'ike!
8 ?Wa nga ola uri taa ni omu lae-lae ta'au huni leesie? ?Ohe iinoni e
to'oni eeni to'oni lio manikulu'e? !Ha'ike no'one! Mwala e to'oni urine kire
ko o'o'o mola aana mo nume mo inemauri.
9 ?Ta'e nga taa ni omu lae ta'au huni leesie? ?Huni leesie nga propet? !
Iau! !E to'ohuu oto! Na a Jon nge omu leesie e paine lo'u liutaa aana mo
propet oto i na'o.

10 Aana ingeie oto iini nge a God e ere rarangana i laona mo Uusu-uusu
Maa'i uuri, *Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu wau i na'omu hunie ke dau*
aakau aana tala i'oe loosi'o. *Malakae 3:1*
11 No ko unue oto huni'omu uri a Jon Loto Maa'i e paine liutaa aana
ta'ena nga iini e hute mai welumalau. Ta'e iini nge e mwai-mwei oto liutaa
aana Aalahanga a God e paine lo'u liutaa aana a Jon.†
12 Uure oto aana maholo a Jon Loto Maa'i e aehota laeliwala lae mai
hule si'iri, Aalahanga a God ko peine a'aila'a mola, ma'alana mo mwane
hai-heiseuni ko deu rarahie kire ke paine haahie.†
13 Uure oto waite mo uusu-uusu mo propet na mo Ha'atolanga a Mosis
kire unu tahanga'inie oto walana a God lae mai hule aana pongine a Jon.
14 Oto mala uri omu ko mwa'e-mwa'e ni hiiwalaimoli aana nga taa nge
kire unu-unue lae-lae'i meine, na a Jon oto propet mala a Elaeja.
15 Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-
lo'onga'i diana i suli'i.
16 "?Ne kei unu ha'amalaa pwaunge aana maholo ienini aana nga taa?
Kire urihana mola pulitaa ni mwela nge ko pwarero i laona amaa, oto
ruana nga pulitaa ko ere uuri hunire,

I'omu, omu sere'inie mola ahutana mo pwareronga,
17 Maholo melu ko kanalie mo kana ni ha'arurunge namiu,
omu sa'a ilenimwa'e wa omu ke mao.
Na maholo melu ko kanalie mo kana ni heitolinge namiu,
omu sa'a saehuu wa omu ke ngara.

18 "I'omu, omu urihana mola mo mwela ngeena aena aana maholo a Jon
e lae mai, e oolongau na e ka'a inu waen ike. Oto ahutana iinoni ko unue
uuri, 'A mwane ngeena nga li'oa aaela nge aana.'
19 Oto ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai na no ko ngeu na no ko inu waen
mola, oto mwala ko unue lo'u mola uuri, 'A mwane ngeena ngauhana e
paine na e tohungei sai inu hiito'o. Na mo malahune oto mola mwala
susulu to'oha na mo iinoni ooraha'aa.' "
Oto a Jisas e ha'amangoa erenga ingeie uuri, "Ta'e tolahana mo iini kire
to'o aana saenanaunge a God kei haata'inie uri ikire oto mo iinoni to'ohuu."

Kei Aaela Liutaa Hunie Mo Henue Nge Kire Ka'a Hiiwalaimoli
LUK 10:13-15

20 Mo henue nge a Jisas e lae pe'i esuie mo hu'i-hu'ite aani, mwala kire
ka'a aali'u ike mwaanie mo ooraha'aa ikire, oto a Jisas e si aehota ere
aaelasire na ko te'uri,
21 "!Kei aaela oto liutaa huni'omu mo Korasin! !Na no'one huni'omu
mo Betsaeda! Mala uri mo hu'i-hu'ite nge asuileni e lae huni'omu ngeena,
asuileni ke lae urine hunie mo pu'o i Taea na i Saedon, ha'alaa mwala aana
e ro huilume ngeena kire pwani oonisae oto waite. Kire kara'i ha'amwai-
mwei'ara aani ho'osilana mo to'oni lalahu'e, na ipe aani pwasa'ora huni
haata'inie uri kire aali'u oto mwaanie mo ooraha'aa ikire.
22 No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge a God kei aamasie
mo iinoni tata'ala i Taea na i Saedon lo'u liutaa aamiu.

† **11:11** 11:11 Asunge a Jon Loto Maa'i e tohungei haata'i diana aana hunie mwala uri a Jisas oto Kalena God, ta'e ikie aana soihaada'inge si'iri kie sai haata'inie leune diana lo'u liutaa aena aana kie saie uri a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga. † **11:12** 11:12 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana e lae uuri, "Uure oto aana maholo a Jon Loto Maa'i e aehota laeliwala lae mai hule si'iri, Aalahanga a God ko lae pe'i a'aila'a liutaa, na mo mwane a'aila'a ko eri'apasie silinge mai i laona."

23 ?Na huni'omu mo Kapaneam, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a God kei sulu
ala'a aamiu ta'au i Lengi? !Ha'ike! A God kei aasi'omu mola hai aano aana
leu ni ha'amotaahinge. Aana mo hu'i-hu'ite nge asuileni e lae huni'omu,
kire ke rau urine hunie hanue aaela i Sodom, ha'alaa ingeie e ii'o mola ue
hule mai si'iri.
24 No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge ha'amotaahilemiu
kei lae lo'u liutaa aana i Sodom."

A Jisas E Sai Ha'amamaloa

Saena Mwala
LUK 10:21-22

25 Na aana maholona a Jisas e te'uri, "Mama'a, i'oe oto o aalaha haahie i
Lengi na mai aano. Uure oto waite o mumunie Tataroha Diana mwaanie
kira saenanau, ta'e ie o ko haata'inie oto hunie mo iini ka'a saenanau. Oto
no ko tohungei paalahe'o,
26 Mama'a, aana o oala'inie hunie ke lae oto urine."
27 Oto e si te'uri lo'u hunie mwala, "Aamaku e niie oto ahutana walu ola
hunieu hunie ne ke paine haahi'i. Na nga iini ka'a manata'inie ike a Kale
ta'e a Mama'a mola hali'ite. Na nga iini e ka'a manata'inie ike a Mama'a ta'e
a Kale mola hali'ite, na mo iini nge a Kale ko lio hilisire huni unu haata'i
aana Aamana.
28 "Omu ke lae mai seeku ahutemiu mo iini omu ko weo aana omu ko
tolahi'e, hunie ne ke ha'amamalo'omu.
29 Omu ke lae mai huni aanga'inie tori† aana ha'a-uusulinge ineu, na
omu ke ne'i pwaarongoisuli ineu. Aena aana ineu, nou maneko na nou
ha'amwai-mwei'aau to'ohuu. *Na omu ke si lio oodoie mamalonga hunie*
mauriha'amiu i seeku. *Jeremaea 6:16*
30 Aena aana tori aana ha'a-uusulinge ineu e mwada'u, na ludaa ineu e
mwa-mwate huni aanga'inie."

12

Mo Parise Kire Ere Haitelili Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MAK 2:23-28; LUK 6:1-5

1 Oto lo'u mola aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas na mo
pwaarongoisuli ingeie kire ko lai liu i laona mo hohola ni ola mala mo
kooni. Maholona na mo pwaarongoisuli kire ko hiolo, oto kire ko aehota
aroa oto nga mo iini, na kire ko ngeue oto hue-hueni.
2 Maholo mo Parise kire leesie urine, oto kire ko ere uuri hunie a Jisas,
"!Ei, leesie ka'u! Mo pwaarongoisuli i'oe ko deu esunge mola aana Dinge
Maa'i ikie, mei ola e aapu aana Ha'atolanga a Mosis."
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, "Omu saie taane nga taa nge a Deved
Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire
hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a rongo saie ike ne'isaenga aana?
4 A Deved na mo mwane ingeie kire lae sili i laona nume maa'i a God,
na kire ngaue mo bred maa'i, mo ola niilana e lae hunie a God. Ta'e mo
Ha'atolanga a Mosis e unue kire ka'a malisine ike kire ke ngaue, aana ta'e
mo pris hali'ite kire sai ngaue taungei bred maa'i urine. Ta'e ma'alana e
urine, a God ka'a leie ike haahie.
5 Na omu saai oodoie ka'u no'one mola i laona mo Ha'atolanga a Mosis
uri mo pris ko deu hu'isie no'one mola mo ha'atolanga aena kire ko esu

† **11:29** 11:29 Aana mo aalahuunge mo Jiu, mo tori ko ha'amalaa asunge e aasa na tola i sulinge mo mwane kire sai deu raramaa.

i suli Dinge Maa'i hai Nume Maa'i Peine. ?Ta'e e ue omu ka'a saie ike uri
kire ka'a roro'a aana?
6 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri ngaeta iini e paine liutaa aana Nume
Maa'i Peine taane i leu.
7 Aana a God e unue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Aamasinge ni mola
nou heri hunie na uunu-olanga ha'ike.* *Hosea 6:6* Mala omu ke sai diana
aana mo wala ie, ha'alaa omu sa'a leie ike mo iini ka'a dau hu'isie ike nga
mei ola.
8 Aana ineu a Kale Ni Iinoni oto nou aalaha haahie Dinge Maa'i."

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Nimana E Heko
MAK 3:1-6; LUK 6:6-11

9 Oto a Jisas e uure mwaanie leune ko si lae hunie ngaeta nume ni palo-
palo,
10 na nga mwane ki'ine e heko ingeie i laona numena. Ngaeta mwala
no'one i leune kire ko sare pwelu wala i lengine a Jisas uri ko deu aaela.
Oto kire ko dolosi aana uuri, "?Ohe e ado taane aana mo Ha'atolanga a
Mosis huni ha'a-uuri aana Dinge Maa'i ikie wa ha'ike?"
11 A Jisas e aalamire ko te'uri, "?A tei hikemiu e ka'a sai esu aana Dinge
Maa'i? ?Mala uri nga sipu i'oe e teke i laona nga kalinge aana Dinge Maa'i,
nge o kei uaa? ?Uri ma'alana Dinge Maa'i na o sa'a lai hele aana hunie o
ke wa'i eeliho'i aana mwaanie kalinge?
12 Aana iinoni e hi'e lo'u liutaa aana sipu, oto mo Ha'atolanga ikie e
toli'aasie uri kie sai pe'ie mola nga iinoni aana Dinge Maa'i."
13 Oto e si unue hunie mwane ki'ine e heko ngeena uuri, "O ke lalaa'inie
ki'imu." Oto e lalaa'inie ki'ine, na e diana oto lo'u mala ngaeta po'o ni ki'i.
14 Oto mo Parise kire leesie urine, kire si iisitaa mwaanie nume ni palo-
palo na kire ko meni wala oto huni horo maesie a Jisas.

A Jisas Oto Tohungei

Koni-konihe A God

15 Oto a Jisas mone e manata'inie mola uri mo Parise ko lo'o-lo'onga'i
huni horo'ie, e si lae mwaanie i leune, na mwala hunge ko lae i sulie. Oto
e ha'a-uurie ahutana mo iini ko mweri,
16 na ko si ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga iini uri ingeie a
tei.
17 E te'urine huni ha'a-oaie nga taa a God e unue ka'u aana Propet Aesaea
uuri,
18 *Koni-konihe ineu ni oto ie, iini nou lio hilisie, na iini nou manata diana
hunie, na iini nou tohungei ilenimwa'e haahie. Ne kei niie nanamanga ni
Li'oa ineu hunie, na ingeie ke si haata'inie hunie ahutana mwala uri leinge
a God ni e oodota'i.*
19 *E sa'a ha'a-ere, wa ke tea, wa ke ere paine i sulie mo tala.*
20 *Ta'e kei maneko pe'ie mo iini kire mamaela'a, na kei toli rako pe'ie mo
iini kire sa'a pe'ire ike maraada. Kei esu susule'i lai hule aana oodo-oodonga
kei tola hehesie aaelanga.*
21 *Na ahutana mwala aana walumalau ke si meni noruto'o oto aana.*
Aesaea 42:1-4

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana A Satan
MAK 3:20-30; LUK 11:14-23

22 Oto ngaeta mwala kire toolea mai i saana Jisas nga mwane e ulu na
ka'a sai ere ike aena aana li'oa aaela nge aana. Oto e ha'a-uurie uri hunie
ke ere-ere na ke lio-lio lo'u.
23 Ahutana mwala ko meni pangata'inie nga taa a Jisas e asuie, na kire
ko te'uri, "?Ohe Kalena Deved Inemauri ni ienini, a Kraes?"
24 Maholo mo Parise kire rongo urine, oto kire ko unue uuri, "!Ha'ike
eena! A Bielsebul, na'ohana mo li'oa aaela nge e niie nanamanga ngeena
hunie huni oohe aasie mo li'oa aaela urine."
25 A Jisas e manata'inie mola mo lo'onga'inge ikire, oto ko si te'uri,
"Ta'ena nga aalahanga kei oopa aani heiseuninge honosie maraana, nge
kei na'onga oto. Na ta'ena nga hanue wa ta'ena nga nume nge kei oopa
maraana, nge kei ei'aa oto.
26 Na mala uri ngaeta mo li'oa aaela i laona aalahanga a Satan ko oohe
aasie ngaeta mo li'oa aaela lo'u, nge aalahanga ingeie e oopa oto, na kei
ei'aa oto.
27 ?Nge mala omu ko unue uri ineu no ko sikera'inie mo li'oa aaela aana
nanamanga a Bielsebul e niie hunieu, oto a tei ka'u e niie nanamanga hunie
mo pwaarongoisuli i'omu huni sikera'inie mo li'oa aaela? ?A Bielsebul? !
Ha'ike! Nga taa mo pwaarongoisuli i'omu kire ko esuie e haata'inie oto uri
i'omu ni omu takalo.
28 Ta'e ineu, no ko oohe aasie mo li'oa aaela aana nanamanga a God. Na
leune e haata'i diana aana oto uri Aalahanga a God e hule oto i seemiu."
29 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie nanamanga ingeie
e saka liutaa aana Satan, na ko te'uri, "Nga mwane sa'a sili ike i laona
nume ngaeta ramo hunie ke pelie to'o-to'olana, ta'e kei hola'i tapolie na kei
pwesue, nge purine ke si toolea ahutana mo ola ingeie."†
30 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, "Ta'ena nga iini oto e ka'a aapa pe'ieu,
ingeie maelonga ineu. Na nga iini oto ka'a so'okoni iinoni pe'ieu hunie
Aalahanga a God, ingeie ni ko oohe tatanga'inie mwala mwaanie a God.
31 Aena ngeena no ko unue huni'omu uri a God e sai sae'aasie ta'ena
nga ooraha'aa na ta'ena nga iini ko ere mwakata'inie. Ta'e iini ko ere
mwakata'inie Li'oa Maa'i, sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo.†
32 Wa nga iini ko ere mwakata'inie a Kale Ni Iinoni, sae'aasilana e sai lae
mola, ta'e iini ko ere mwakata'inie Li'oa Maa'i, sae'aasilana e sa'a lae ike
oto oo'oo, mai leu aana walumalau ienini wa aana iini ue mai."

Mwala Ke Si Sai'o Aana Walamu
LUK 6:43-45

33 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, "Ai e mauri diana nge kei hungu eeni hue-
huei ei diana, ta'e ai aaela kei hungu oto aani hue-huei ei aaela, aana lio
sailana ai ko lae-lae oto aana hue-huana.
34 !I'omu oto mo mwaa! ?Omu kei roro'a unue mo ola diana uri taa, na
hule aana i'omu maraamiu na omu ka'a diana? Aana wawana iinoni oto
ko unu-unue nga taa saena e honu aana.
35 Iinoni diana e to'o aana mo lo'onga'inge diana i laona saena, na kei
haata'ini'i aana mo ola diana kei esui'i. Ta'e iinoni aaela e to'o aana mo

† **12:29** 12:29 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi. † **12:31** 12:31 A Jisas e ere i sulie "mei ooraha'aa sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo" aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

lo'onga'inge aaela i laona saena, na kei haata'ini'i aana mo ola aaela kei esui'i.
36 “No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge ta'ena nga mei wala oto mola mo iinoni ko talei unu-unue, iidumileni kei lae.
37 Aana leilemu kei lae oto i sulie walamu, huni haata'inie uri o oodota'i taane wa o takalo oto.”

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MAK 8:11-12; LUK 11:24-32

38 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na ngaeta mo Parise kire ko te'uri hunie a Jisas, “Ha'a-uusuli, melu sare leesie uri o ke asuie ka'u nga hu'i-hu'ite huni haata'inie uri a God ni e niie nanamanga huni'o.”
39 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “!Ha'ike eena! Pwaunge ienini, omu lae otoi aaela hiito'o. Suata omu ka'a sai kineta'ini'omu ike nana a God. Omu ko sukaau taane hunie nga hu'i-hu'ite, ta'e nou sa'a asuie ike. Ta'a-ta'a hu'i-hu'ite nou sai haata'inie aamiu oto nga taa e rau aana a Propet Jona oto waite.
40 Mala ka'u a Jona e ii'o i laona ho ii'e paine e oolu hei aatowaa na e oolu hei rodo, nge a Kale Ni Iinoni kei ii'o no'one urine i laona mwakano hunie e oolu hei aatowaa na e oolu hei rodo.
41 Aana dinge ni leinge mo Ninive kire kei ta'ela'i, oto kire kei ere aamiu uri omu tohungei takalo oto liutaa. Aana ikire mo maelonga aaela mo Jiu, ta'e kire oonisae oto mwaanie mo ooraha'aa ikire aana kire rongoa laeliwalanga a Propet Jona. Ta'e no ko unue oto huni'omu uri nga iini taane i matolamiu i leu e paine lo'u liutaa aana Jona.
42 Aana dinge ni leinge Toro ni Siba kei ta'ela'i no'one honosi'omu aana pwaunge ienini, na kei ere aamiu uri omu tohungei takalo oto liutaa. Aana ingeie e uure ha'atau oto i ngongo'ana walumalau huni lae mai rongoa mo ha'a-uusulinge ni saenanaunge a Solomon Inemauri. Na no ko unue oto huni'omu uri ngaeta iini e paine lo'u liutaa aana Solomon taane i matolamiu i leu, ta'e omu ko leledie mola.”
43 Oto a Jisas e he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie pwaunge aana maholona, na ko te'uri, “Maholo nga li'oa ni ooraha'aa ko iisitaa mwaanie nga iinoni, kei waloliu i laona hanuesala ni lio hunie nga leu ni mamalo ingeie. Mala uri e ka'a lio oodoie oto nga leu,
44 nge ke si te'uri hunie maraana, ‘Ohe ne kei ooli lo'u mola takoie nume ineu, iini nou iisitaa ka'u mwaanie.’ Oto e ooli ta'au na ko lio oodoie a mwaena e urihana nume nge kire tala rere'a aana, na kire hataa'i diana aana mo ola i laona.
45 Oto ko si lae lo'u huni toolea mai ngaeta hiu li'oa ni ooraha'aa aaela lo'u liutaa aana ingeie. Oto kire lae, kire ko si lae oto ii'o huu i laona iinonine. Oto aana ha'amangolana, tolahana iinonine lo'u mei puri ko si tohungei aaela oto hiito'o liutaa aana tolahana hola'ina'o.”

?Kira Tei Mo Tohungei

Eesine A Kraes?
MAK 3:31-35; LUK 8:19-21

46 Maholo a Jisas ko ere-ere ue hunie mwala, na a nikana pe'ie maeni eesine mwane nge kire hute pe'ie, kire ko hule oto. Oto kire uure mola ta'i sinaha, kire ko si dodolosi uri hunie kire ke ere pe'ie.

47 Oto ngaeta iini aana mwala ngeena ko unue hunie a Jisas uuri, “!Lio
ka'u! A nikemu na mo eesimu kire uure mola ta'i sinaha, na kire ko sare
ere pe'i'o.”
48 Oto a Jisas e aalamie na ko te'uri hunie iinonine, “?A tei ni a nikeku?
?Na kira tei ni maeni eesiku?”
49 Oto ko uusuie mola mo pwaarongoisuli ingeie na ko te'uri, “Lio ka'u,
nikeku na maeni eesiku ka'u ie.
50 A tei nge ko deu i sulie nga taa Aamaku i Lengi e saeto'o aana, ingeie
ni aasiku na a nikeku.”

13

A Jisas E Aalahuu Aana

Iini Ko Hesi Litei Ola
MAK 4:1-9; LUK 8:4-8

1 Na lo'u aana hai dingena a Jisas e iisitaa mwaanie nume, e si lae hai
reune Aasi I Kalili.
2 Na aena aana mwala kire ruru mei saana kire lae oto i hunge, e si
ta'elie iiola mwaanie kire uure su'u-su'uie, oto ko si ha'a-uusulire maholo
kire uure hai oone.
3 Mo ola hunge a Jisas e unu'i hunie mwala ngeena aani aalahuunge uuri,
“Ngaeta mwane au'esu hohola e o'o'o, oto ko lai hesie mo litei ola ingeie
mala mo kooni. Hasinge ngeena ko lae mola aana tataa'inilana mo lite,
4 na maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona hohola ingeie,
ngaeta mo lite iini eeni kire ko teke i reune tala. Oto mo menu kire loho
mai, kire ko ngeu'i mola.
5 Ngaeta mo lite iini kire ko teke i lengine mei heu-heue. Oto mo lite
ngeena kire ko tolana pwito poi aena aana mei mwakano ngeena e ka'a
pi'ola ike. †
6 Ta'e e hule aana maholo sato ko peine, oto sato ko madorohi'i oto hiito'o,
na kire ko nunulu mola aena aana kire ka'a susu'imi ike hiito'o i aano.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-keu. Oto kire
ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e mo walo kau-keu kire paine
haahi'i na kire ko si melusi'i mola.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano diana. Kire
lai pwito diana na kire hungu, nga mo iini kire hungu oolu aawala, na nga
mo iini e oono aawala, na nga mo iini tangalau.”
9 Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, “Mwaanie omu rorongo aasie
mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i.”

?E Ue A Jisas E Ere-ere Aani Aalahuunge Hali'ite?
MAK 4:10-12; LUK 8:9-10

10 Oto mo pwaarongoisuli e lae mai saana a Jisas, na kire ko dolosi aana
uuri, “?E ue ni o ko ere-ere aani aalahuunge hali'ite aana maholo o ko
ha'a-uusulie mwala?”
11 A Jisas e aalamire ko te'uri, “No ko te'urine aena aana a God e
lio hilisi'omu hunie omu ke saenanau aana walaimolinge mumuni aana
Aalahanga ingeie, ta'e ke ii'o mumuni ue mwaanire.
12 Aana ta'ena nga iini e mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-
uusulinge ineu, nge sapeilana saenanaunge ni Lengi kei lae lo'u oto liutaa

† **13:5** 13:5 Mo hohola heu-heue i Israel kire sai mwaero lau-leu maholo ko nemo, na aana mo waro-waro wawai, kire sai madoro kohi lau-leu mwaanie mei aano mola. Oto aena mei olana nge mo litei ola kire ko pwito lau-leu.

hunie. Ta'e a tei nge e ka'a mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge ma'alana uri nga kele mei saenanaunge ni Lengi e to'o aana, ta'e ta'aasilana kei lae mola mwaanie.
13 Oto no ko ere-ere ni aalahuunge hali'ite hunire, aena aana kire ko lio-lio, ta'e kire sa'a lio saie ike, na kire ko rorongo, ta'e kire sa'a rongo saie ike.
14 Aena ngeena mo erenga a God e unu'i aana a Propet Aesaea ko oa oto aana e unue uuri, *I'omu, omu ko rorongo, ta'e omu ka'a rongo sai ola ike, na omu ko lio-lio na omu ka'a lio sai ola ike lo'u.*
15 *Aana mwala ienini saeda e hau, na kire ponosie aalingada na kire ulue maada, mwaanie uri kire lio sai ola aana maada, na mwaanie kire rongo sai ola aana aalingada, na mwaanie saeda e taha, na mwaanie kire aali'u mei takoieu na ne kei ha'a-uurire.* *Aesaea 6:9-10*
16 Ta'e deidehi'omu aana maamiu ko lio sai ola na aalingemiu ko rongo sai ola.
17 Aana no ko unue oto huni'omu uri hungelana mo propet na mo mwane oodota'i kire tohungei sasare leesie mo ola omu ko leesi'i ie, ta'e kire ka'a lio mangini, na uri huni rongoa mo ola omu ko rongo'i ie, ta'e kire ka'a rongo lelengani."

A Jisas E Ere Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MAK 4:13-20; LUK 8:11-15

18 "Oto i'omu, omu ke rongoa ka'u lo'onga'inge aana aalahuunge i sulie iini ko hesi aani tataa'inilana mo lite, na hunie omu ke saie.
19 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo iini nge kire rongoa taane mo wala aana Aalahanga a God. Ta'e e ka'a tewa na a Satan e lae mai ko ta'aasie nga taa nge hasilana e lae ka'u i manatada.
20 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-heue ngeena, kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire ilenimwa'e haahie.
21 Ta'e e ka'a susu'imi diana ike mone i manatada, oto e sa'a ii'o tewa ike. Maholo si'oha'anga kei toolera wa taunge'inilada kei lae i tehula'ana mei wala ngeena, oto kire ko tolana mamalo oto mwaanie.
22 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e honu aana walo kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana God, ta'e kire ne'isae painesie mola mau-meuringe aana walumalau. Kire tolahi'e, na kire saeto'o aana mola to'o-to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena nga ola. Oto mo wala diana ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu ike lo'u.
23 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana ngeena, kire rongoa mo wala ngeena, oto kire lulu i suli'i. Oto kire hungu diana oto eena, mo iini oolu aawala, na nga mo iini oono aawala, na nga mo iini tangalau."

A Jisas E Aalahuu Aana Rea

24 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge hunie mwala uuri, "Aalahanga a God e urihana iinoni e hasie mo litei ola diana mala kooni i laona hohola ingeie.
25 Oto aana ngaeta hai rodo, maholo ahutana mwala ko ma'ahu mango oto, maelonga ingeie e lae mumuni mei, ko hesie mo rea mola i matolani, ko si tehi mwaani'i.
26 Oto e ro taungei olana ko meni pwito poi na kire kara'i lio sada mola. Ta'e aana maholo mo kooni ko aehota hungu oto, mo rea ko si haata'i aana kire ka'a sai hungu ike.

27 Mo koni-konihe iinoni ngeena kire lae mai saana, oto kire ko te'uri
hunie, '!Poro paine! ?Uri mo rea kire uure lo'u i tei na o hasie ka'u mo litei
ola diana i laona hohola i'oe?'
28 "Oto ko aalamire uuri, 'Nga maelonga ni oto e te'urine ngeena.'
"Oto kire ko dolosi aana uuri, '?Uri o saeto'o aana melu ke lai ware aasie
mo rea?'
29 "Oto ko aalamire uuri, 'Su'uri, mwaanie omu ware pele aana nga mo
kooni pe'ie mo rea.
30 Toli'aasie ka'u mo kooni na mo rea ke mani pwito tararuru hule aana
so'okoninge. Oto ne ke si unue hunie mo iini ko so'okoni uri kire ke hola'i
ware aasie mo rea, kire ke loko i ho'o huni uunu aasi'i. Oto kire ke si haro
so'okonie lo'u mo kooni huni ne'i'i lengine haa ineu.' "

A Jisas E Aalahuu Aana

Litana Ai Mastad

31 A Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge hunire uuri,
"Aalahanga a God e urihana iinoni e hasie litei ola aana ai mastad i laona
hohola ingeie.
32 Kele litei ola oto mola mwai-mwei liutaa aana ahutana mo litei ola kolu
sai hesi'i, ta'e maholo ko pwito, hule aana ingeie oto e paine liutaa aana
mo ola i laona hohola, na maholo ko peine na ko ne'i ei oto, mo menu ko
si lae mai tola niu'i i lengine sasarana."

A Jisas E Aalahuu Aana

Iis Huni Esu Bred
LUK 13:20-21

33 Oto ko he'i unue lo'u ngaeta aalahuunge hunire uuri, "Aalahanga a
God e urihana no'one kele mei iis nge hu'e e pwaie i laona nimei pulaoa
oto paine, na ahutana e haro po'o mango mola aana e hane."†

A Jisas E Ha'a-oaie Walana

Mo Propet Aana E Ere Aani Aalahuunge Hali'ite
MAK 4:33-34

34 A Jisas e ere-ere oto tarau aani aalahuunge hunie mwala, hule aana e
sa'a ere ike hunire na e ka'a ere aana aalahuunge.
35 E ere-ere urine huni ha'a-oaie nga taa a propet e unue uuri, *Ne kei ere
aani aalahuunge maholo ne kei ere-ere pe'ire. Ne kei ha'arongora aana mo
ola nga iini ka'a sai'i, uure oto aana ha'aholalana walumalau.* *Sam 78:2*

A Jisas E Luhesie

Aalahuunge Aana Rea

36 Oto a Jisas e lae mwaanie mwala, e si lai sili i nume. Na mo
pwaarongoisuli ingeie kire lae mai saana, oto kire ko te'uri hunie, "O ke
unue ka'u oodoi'emeelu, nga taa ni lo'onga'inge aana aalahuunge i sulie
mo rea i laona hohola."
37 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Iini e hasie mo lite diana nge a Kale
Ni Iinoni otona,
38 na hohola walumalau eena. Litei ola diana mwala aana Aalahanga a
God eena, na mo rea oto mo iinoni a Satan,

---

† **13:33** 13:33 Aalahanga a God e urihana iis aena aana ko esu i laona mo iinoni huni oolisie tolahada hunie ke diana. A God e ka'a dau rarahie ike aapa po'oi sinaha hunie ke diana, ta'e ko esu i lalo aana nga iini hunie saena ke hola'i hei-oolisi. Urine, nge ko to'ohie walu ola aana mauringe iinoni ngeena hunie ke diana.

39 na maelonga nge e tataa'inie mo rea ingeie oto a Satan. Na so'okoninge
oto ha'amangolana walumalau, na mo iini ko so'okoni oto mo ensel.
40 Mala so'okonilana mo rea na uunu-aasileni e lae ka'u laloi dunge, nga
taa kei reu aana ha'amangolana walumalau eena.
41 A Kale Ni Iinoni kei uusunge'inie mo ensel ingeie huni ta'aasie mo iini
aaela mwaanie aalahanga ingeie. Oto kire ke so'okoni aasie mo iini ko
ha'atataroa mwala hunie ooraha'aa na mo iini ko da tata'alanga.
42 Oto kire kei aasire i laona dunge ni ha'amotaahinge, leu ngaranga na
saehuunge e paine aana.
43 Ta'e mwala a God kire kei lae i laona aalahanga aamada, na kire ke si
raa oto mala rarangana sato. Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala
ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i."

Kie Ke Toli'aasie To'o-to'olaka Huni Hele Aana Aalahanga A God

44 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge hunire uuri,
"Aalahanga a God e urihana mwa'ii to'oha mumunilana e lae ka'u i laona
mei aano. Oto nga mwane e lai lio oodoie, oto ko ne'i eeliho'i aana hunie
ke ii'o mumuni. A mwaena ko tohungei ne'isae paine mone aana mwa'ii
to'oha ngeena, oto hule aana e ilenimwa'e mola huni toli'aasie ahutana
to'o-to'olana i tehula'ana. Oto e si lai ha'aholinge'inie to'o-to'olana, na ko
eeliho'i lo'u huni holie mei aano ngeena pe'ie mwa'ii to'oha nge e lai lio
oodoie.
45 "Aalahanga a God e urihana no'one mwane ko lio hunie mo u'umaai
dehi diana.
46 Na maholo e lio oodoie hohoi ola nge e lae otoi diana liutaa, ko si
ha'aholinge'inie ahutana to'o-to'olana, na ko holie hohoi olana."

A Jisas E Aalahuu Aana Hu'o

47 "Aalahanga a God e urihana no'one hu'o mwala wee-weesi kire aasie
i eesi, oto kire ko we'i haahie ta'e-ta'ena nga ii'e oto mola.
48 Hu'o mone e honu aani ii'e, oto kire wa'inie i oone, kire si ii'o i aano,
kire ko oopaa mo ii'e. Mo iini diana kire ko onime'ini'i laloi ite, na mo iini
aaela kire ko aasi'i.
49 Kei urine no'one aana ha'amangolana walumalau aana mo ensel kei
siho mai, na kire kei oopaa kira ooraha'aa mwaanie mo iini oodota'i.
50 Na kire kei aasire i laona dunge ni ha'amotaahinge, leu ngaranga na
saehuunge e paine aana."
51 Oto a Jisas e dolosi aana mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "?Omu sai
diana aana taane oto mo lo'onga'inge aana mo aalahuunge ienini?"
Oto kire ko aalamie uuri, "Iau, melu sai'i taane oto."
52 Oto a Jisas ko si aalamire lo'u uuri, "Nge ko urine ahutana mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge kire lae mai ne'i pwaarongoisuli
i laona Aalahanga a God, kire urihana iinoni e to'o aana nume. Na nume
ngeena e honu aana mo ola diana huni pe'ie mo iinoni, mo iini e lalahu'e,
na nga mo iini mo ola haalu. Aana iinoni urine e sai ha'a-uusuli aana mo
tolahai ola lalahu'e, na mo ola haalu no'one."

Mwala Ni Nasaret Ka'a Sare

Rongo Hunie A Jisas
MAK 6:1-6; LUK 4:16-30

53 Maholo a Jisas e saro unu mangoa mo aalahuunge ienini, e si lae
mwaanie i leune,
54 na ko eeliho'i oto hunie huilume nge e paine ta'e aana. E ha'a-ha'a-
uusuli i laona nume ni palo-palo, na mo iini e rongoa mo ha'a-uusulinge

ingeie, kire ko tohungei pangata'i oto hiito'o hule aana kire ko dolosi oto uuri, “?A mwane ie e lae ka'u i toolea mo saenanaunge ngeena uure i tei? ?Na e toolea nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite mala kolu ko rongo'i aana ngeena uure i tei?
55 Ingeie kalena mola mwane aadu-eedu ni ngeena. Nikana ka'u mola a Meri, na mo eesine kire mani hute ka'u mola a Jemes, na a Josep, na a Saemon, na a Jiudas.
56 Mo eesine keni ka'u no'one mola kire ii'o pe'ikolu i Nasaret ie. ?Ohe ingeie e lai toolea ka'u mo ola ienini uure i tei?”
57 Oto aena aana kire ne'isae urine, nge kire ka'a sare rongo ike hunie walana.
Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ahutana mwala kire sai ha'ama'u taane aana nga propet. Ta'e mwala oto aana hanue ingeie na mo iini aana nume ingeie maraana ha'alaa kire sa'a ha'ama'u ike aana.”
58 Oto e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite hunge i leune aena aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana.

14

A Herod Antipas E Horo Maesie

A Jon Loto Maa'i
MAK 6:14-29; LUK 9:7-9

1 Maholo a Herod Antipas, aalaha aana po'o ni henue i Kalili, e rongo tarohana a Jisas aana mo hu'i-hu'ite ko esui'i,
2 oto ko ere uurini hunie mo na'ohai mwane ingeie, “A Jon Loto Maa'i ni oto e mauri lo'u ie, ka'u e to'o aana nanamanga huni deu hu'i-hu'ite ngeena.”
3-4 A Herod e ere urine aena aana a Jon Loto Maa'i e mae oto. Na laladonga i sulie maelana a Jon e lae uuri. Hola'ina'o, keni satana a Herodias ingeie hu'e a Pilip mwane aasine a Herod. Ta'e lae-lae a Herod ko he'i toolea lo'u a hu'ena mwaanie a Pilip aasine. Oto a Jon Loto Maa'i e unu-unue hunie a Herod uuri, “Aana Ha'atolanga a Mosis, e ka'a adona ike uri hunie o ke to'o aana lo'u a Herodias aena aana ingeie hu'e a Pilip aasimu.” Oto a Herod e si unue kire ke tapolie a Jon Loto Maa'i na kire ke pwasue aani iieli heu na kire ke ne'ie i nume ni ho'o.
5 A Herod e sare horo maesie a Jon, ta'e e ma'ute'inie mwala ni Jiu aena aana kire lo'onga'inie uri a Jon ingeie nga propet.
6 Oto lo'u mola i puri, a Herod Antipas e asuie ngauhe paine huni aamasito'o aana hai dinge e hute. Na keni haalu kalena a Herodias ko mao i na'ona ruruhaa. A Herod e tohungei ilenimwa'e oto liutaa haahie,
7 na ko heiholota'i oto aani tohenga uuri, “Ne kei niie huni'o ta'ena nga mei ola o kei sukaa aaku.”
8 Na oto i sulie nga taa a nikana e unue hunie, ko si te'uri hunie a Herod, “Nou saeto'o aana o ke niie oto pwaune a Jon Loto Maa'i hunieu i laona nga nime.”
9 Oto a Herod Antipas Inemauri ko tohungei saehuu. Ta'e aena aana e haiholota'i na mwala kire rongoa oto nga taa e unue, oto ko si uusunge'inie ngaeta ramo ingeie huni deu i sulie nga taa a pulena e sukaa.
10 Oto e lae i nume ni ho'o huni lama mousie pwaune a Jon.
11 Oto e toolea mai pwaune a Jon i laona nime, ko si niie hunie keni kalena a Herodias. A keine e toolea, ko si lai niie hunie a nikana.

12 Oto mo pwaarongoisuli a Jon kire lae mai toolea rae aana, kire lai
heitolinge'inie, kire ko si lai ha'arongoa a Jisas. Na maelana a Jon Loto
Maa'i e lae oto urine.

A Jisas E Ha'angaue

E Lime Sinolai Mwane
MAK 6:30-44; LUK 9:10-17; JON 6:1-14

13 Maholo a Jisas e rongo urine, e si lae mwaanie i leune aana iiola pe'ie
mo pwaarongoisuli ingeie, kire lae hunie leu nga iinoni ha'ike aana hunie
a Jisas ke ii'o ka'u maraana. Ta'e maholo mwala e rongoa uri ko lae oto,
kire toli'aasie mo henue ikire na kire ko si hatale mola oalana i sulie oone.
14 Oto maholo a Jisas e siho mai oone mwaanie iiola, na ko leesie lokotaa
oto paine, oto saena ko tohungei hi'e i sulire aana ko aamasire. Oto e si
ii'o huni ha'a-uurie mo iini ko mweri.
15 Oto maholo kara'inie sato kei suu, mo pwaarongoisuli ingeie kire lae
mai saana kire ko ere uuri hunie, “Ko seulehi oto na ikolu i laona hanuesala
ni ie. Oto o ke uusunge'inie mwala ngeena kire ke lae hunie mo huilume
huni holi ngeulaa ada.”
16 A Jisas ko aalamire ko te'uri, “?Kire ko lae lo'u huni taa? I'omu mola
omu ke nii ngeulaa ada.”
17 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko aalamie lo'u uuri, “!Ha'ike eena! Ta'e
melu to'o aana mola e lime aata ho bred na e ro ho ii'e.”
18 Oto a Jisas ko aalamire lo'u uuri, “Ko urine, toole'i mei hunieu.”
19 Oto e unue mwala ke ii'o i aano i laona hahalisi. Oto a Jisas e hele aana
lime ho bred ngeena na e ro ho ii'e, oto ko si lio i lengi, na ko paalahea a
God. Oto e nisie mo ho bred ngeena, ko si nii'i hunie mo pwaarongoisuli
ingeie hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na e te'urine no'one aana e ro
ho ii'e hunie ahutada mango.
20 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine kire ngau mango,
mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue aawalai lu'e mwana rue aana mo
ooretai ngeulaa.
21 Iidu-iidunge aana mwala e ngau aana maholona, e hule aana lime
sinolai mwane, ta'e iidumilana mo keni na mo mwela ka'a lae ike.

A Jisas E Lae I Kolune Aasi
MAK 6:45-52; JON 6:15-21

22 Oto a Jisas ko si uusunge'inie mo pwaarongoisuli ingeie uri kire ke lae
i na'o aana iiola hunie raune aasi po'o ta'au. Ta'e ingeie maraana e oore
mola huni uusunge'inie mwala aaliho'i takoie mo henue ikire.
23 I purine e uusunge'inie mwala takoie mo henue ikire, nge e si hanetaa
maraana ta'au i lengine uuwo huni aarenga'i. Na maholo ko rodohono oto
i seulehi, na a Jisas ue maraana ta'au i lengine uuwo.
24 Maholona na mo pwaarongoisuli e ha'atau oto wau i eesi aana iiola,
na aana kire ko suehie ooru, naho na ko pwelie oto no'one iiola.
25 Oto i rodo hatari dengi a Jisas e lae mai saana mo pwaarongoisuli
ingeie, na ko lae mola i kolune aasi.
26 Maholo kire leesie ko lae mola mai kolune aasi, kire ko tohungei me'u
oto hiito'o. Oto kire ko aawara na kire ko unue oto uuri, “!Iiei! !Aakalo!”
27 Ta'e a Jisas e tolana soi oto takoire na ko unue uuri, “Saemiu ke
hahuroto. Ineu taane mola ni ie. Mwaanie omu me'u-me'u.”
28 A Pita ko aalamie oto a Jisas ko te'uri, “Aalaha ineu, mala uri i'oe
to'ohuu, unue ne ke lae wau honosi'o i kolune aasi.”
29 Oto a Jisas ko aalamie a Pita uuri, “Lae mola mai.”

Oto a Pita e siho mwaanie iiola, ko aehota lae oto honosie a Jisas i kolune aasi.
30 Ta'e maholo a Pita e leesie uri ooru e paine, oto ko me'u na ko aehota
dodo oto i laona aasi. I leune ko si soi oto paine uuri, “!Aalaha ineu, o ke
ha'a-uurieu!”
31 Oto a Jisas ko tolana tapo oto i nimana na ko unue, “Hiiwalaimolinge
i'oe e o'oru'e hiito'o. ?E ue ni o ko ne'isae rue-rua'a?”
32 Oto kirerue ko si meni hane i laona iiola, na ooru ko tolana aapwana'i
oto.
33 Oto mo pwaarongoisuli kire ko pouruuru ni ha'ama'unge i na'ona a
Jisas, na kire ko unue uuri, “I'oe oto Kalena God to'ohuu.”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mo Mae-maea'a I Kenesaret
MAK 6:53-56
34 Maholo kire aatoholo hunie po'o ni eesi po'o wau, oto kire ko si lai
aarapuu aana po'o ni henue i Kenesaret.
35 Na mwala aana hanuena kire lio saie a Jisas, oto kire ha'atola hunie
mo mae-maea'a aana ahutana mo henue kara'inie leune, na kire ko toolera
oto mai saana a Jisas.
36 Kire aitanaie uri ke toli'aasie mo iini ko mweri kire ke kele kopi mola
aana ta'ena nga leu aana to'oni ingeie. Na ahutana mo iini kire kopi aana
to'oni ingeie, kire awaa oto.

15

Ha'atolanga A God E Paine Lo'u Liutaa Aana Mo Ha'atolanga

Mo Weuwe I Na'o
MAK 7:1-13
1 Oto ngaeta mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis,
kire uure mwaanie i Jerusalem huni lae mai saana a Jisas, oto kire ko dolosi
aana uuri,
2 “?Aana e ue ni mo pwaarongoisuli i'oe kire ko heitohea mola mo
ha'atolanga mo weuwaka i na'o? Aana kire ko ngeu mola, na kire ka'a
hola'i hoda rere'a aana nimada i sulie tolaha diana.”
3 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “?Na e ue ka'u i'omu, omu ko heitohea
mo Ha'atolanga a God, na omu ko lae mola i sulie mo ha'a-uusulinge i'omu
maraamiu?
4 Aana a God e unue uuri, *O ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu.*
Eksodas 20:12 Na e unue no'one uuri, *Nga iini nge ko ere aaelasie aamana*
wa nikana, e malisine uri horo-aasilana ke lae oto. *Eksodas 21:17*
5 Ta'e i'omu, omu ko ha'a-uusuli uri mala nga iinoni e to'o aana nga mei
ola huni pe'ilana aamana na nikana, ta'e ko unue lo'u uuri, ‘Mei ola ngeena
nou niie oto hunie a God,’
6 urine ke su'uri ha'ama'u lo'u aana aamana na nikana pe'ie niilana mei
olana hunire. Aena aana omu ko lae oto i sulie tolahamiu urine, nge omu
ko mwakata'inie mola walana God eena.
7 !Omu ne'i iinoni eero-eero oto, aana omu ko lupwe'i deu-deu mola! Nga
taa a God e unue hunie a Propet Aesaea ke unue i suli'omu e to'ohuu oto.
8 Aana a God e unue uuri, *Mwala ie kire ko ha'ama'u eeku mola aana*
ngidude, ta'e manatada e ha'atau hiito'o mola mwaanieu.
9 *Mwala ngeena kire ka'a palo-paloau ike to'ohuu. Kire ko esuie mola mo*
ha'atolanga ikire maraada, na kire ko ha'a-uusulie mwala huni lulu i suli'i.
Oto kire ko si unue uri mo ha'atolanga ineu eeni, ta'e ha'ike.” *Aesaea 29:13*

Ngaulaa E Sa'a Ha'amada'aa Ike Mauriha'ana Iinoni,

Ta'e Ooraha'aa Ha'alaa
MAK 7:14-23

10 Oto a Jisas e soie mwala ke lae mai saana, nge ko si te'uri hunire,
"Pwaarongo diana aana nga taa ne kei unue hunie omu ke sai diana aana.
11 Mo ngeulaa nge iinoni ko ngeu'i kire ka'a ha'amada'aa ike iinonine
i maana God, ta'e mo wala nge ko iisitaa mwaanie ngidune ni ko
ha'amada'aa."
12 Oto mo pwaarongoisuli kire lae mai saana, na kire ko te'uri hunie, "?
Uri o saie taane mo Parise ko hii aaela i sulie nga taa o unue?"
13 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, "Toli'aasire mola, aana ahutana mo
ei nge Aamaku i Lengi e ka'a hasi'i, ware-aasileni kei lae.
14 !Oto mwaanie omu aapwasu lo'u aada! Mwala maada e ulu ni ngeena,
oto kire ko sare na'ona lo'u ngaeta mo ulu. Na maholo nga ulu ko na'ona
ngaeta ulu, kirerue kei meni domu oto i laona kalinge."
15 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, "O ke ere luhesie ka'u mo lo'onga'inge
ngeena huni'emeelu."
16 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "!I'omu na pwaumiu e aaela no'one mola
mala mwala ngeena!
17 ?Uri omu ka'a lio saie ike no'one? Mei ngeulaa nge ko sili i ngidune
iinoni, ko lae mola i laona oopwana, oto ko iisitaa lo'u mola mwaanie
sapena.
18 Ta'e mo wala nge ko iisitaa mai mwaanie ngidune iinoni, kire uure oto
mai mwaanie saena. Mo iini urine nge kire sai esuie iinoni ke mada'a.
19 Aena aana mo ola nge ko iisi-iisitaa mai mwaanie saena iinoni, kire
sai esuie iinoni ke lo'onga'i aaela hunie ke horo, ke masi, na ke aeni ola, ke
peli, ke sihoai ola eero-eero, na ke ere aaelasie ngaeta mwala.
20 Mo ola nge kire sai esuie iinoni ke mada'a eena. Ta'e huni ngeu mola,
na omu ka'a hodalie nimemiu mala kire unue huni'omu ngeena, leune e
sa'a da ike iinoni ke mada'a i maana God."

Hu'e Ni Pu'o E Hiiwalaimoli

Aana A Jisas
MAK 7:24-30

21 A Jisas e uure mwaanie i leune, oto ko lae hunie po'o ni henue kara'inie
e ro huilume paine mo pu'o i Taea na i Saedon.
22 Oto ngaeta hu'e aana hanuena, ingeie nga keni ni Jiu ha'ike, ta'e keni
aana komu ni Kenan. E lae mai saana a Jisas, oto ko soie uuri, "!Kalena
Deved Inemauri! Aalaha ineu, o ke aamasieu aana kele pule ineu ko
tohungei si'oha'a oto hiito'o aana li'oa aaela e hite aana."
23 Ta'e a Jisas e ka'a aalamie ike a hu'ena. Oto mo pwaarongoisuli ingeie
kire lae mai saana, kire ko te'uri hunie, "O ke pe'ie na o ke uusunge'i
eeliho'i aana. Ko lae oto mola i sulikolu pe'ie e'engonga."
24 Oto a Jisas ko ere mola uuri, "A God e uusunge'inieu mei mola hunie
mo sipu e takalo ka'u, mwala ni Israel."
25 Maholo a hu'ena e rongo urine, ko si lae mai pouruuru i na'ona na ko
unue, "Aalaha ineu, o ke aamasieu."
26 Ta'e a Jisas ko ere ni aalahuunge mola i sulie mo Jiu na mo pu'o, ko
te'uri hunie, "E ka'a diana ike huni aasie mola mo ngeulaa mo mwela ana
mo usu."

27 Oto a hu'ena ko aalamie lo'u a Jisas uuri, “E to'ohuu taane poro paine,
ta'e ma'alana mo usu na kire sai ngaa mola mo eehuhu'ei ngeulaa ko usu
mwaanie mo taetahe mo aalaha ikire.”
28 Oto a Jisas ko si aalamie lo'u a hu'ena uuri, “Keine, hiiwalaimolinge
i'oe e tohungei peine. Nga taa o saeto'o aana kei oa oto huni'o urine.” Na
oto mola aana maholona, ha'a-uurilana kalena hu'ena e lae oto.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge

29 A Jisas e uure i leune, e si eeliho'i mei sulie raune Aasi I Kalili. Oto e
hanetaa ta'au i lengine uuwo, e si ii'o i aano huni ha'a-uusulie mwala.
30 Oto mwala hunge kire lae mai saana, na kire toolea mai mo rarasi,
mo ulu, mo pweu ka'a ere-ere, na mo iini e loku, na mo mae-maea'a hunge
lo'u. Kire ko ne'ire i saana a Jisas, na ko ha'a-uurire oto.
31 Mwala ngeena ko tohungei pangata'i aana kire ko leesie mo pweu ka'a
ere-ere ko ere lo'u, mo iini e loku ko a'aila'a lo'u, mo rarasi ko lae-lae hailiu
lo'u, na mo iini e ulu ko lio lo'u. Oto mo Aapoloa Aaopa ngeena kire ko si
ha'amanikulu'aa God mo Israel.

A Jisas E Ha'angaue

Hai Sinolai Mwane
MAK 8:1-10

32 Oto a Jisas e soie mai mo pwaarongoisuli ingeie ko si te'uri hunire, “No
ko tohungei aamasie mwala ienini aena aana kire ko ii'o tewa oto pe'ieu
hunie e oolu hei dinge, na kire ka'a to'o aana oto nga mei ngeulaa. Nou
ka'a sare uusunge'i eeliho'i ike aada mwaakule mwaanie kire maehunu i
sulie tala.”
33 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana uuri, “?Oto kolu kei deu oodoie
ka'u mei ngeulaa malisine mwala hunge uurini i tei, na ikolu i laona
hanuesala?”
34 A Jisas ko dolosi aada ko te'uri, “?E nite ho bred omu to'o aani?”
Oto kire ko unue uuri, “E hiu aata ho bred mola pe'ie toota'i kele ho ii'e.”
35 Oto a Jisas ko unue hunie mwala uri kire ke ii'o i aano.
36 Na e toolea e hiu ho bred ngeena pe'ie mo kele ho ii'e, oto ko paalahea
God. Ko nisi'i na ko nii'i hunie mo pwaarongoisuli ingeie hunie kire ke
ha'a-adoa mwala aani.
37 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine kire ngau mango,
mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue e hiu lu'e aana mo ooretai ngeulaa.
38 Na iidumilana mwala e ngau aana maholona e hule aana e hai sinolai
mwane, ta'e iidumilana mo keni na mo mwela e ka'a lae ike.
39 Oto a Jisas e si uusunge'i eeliho'i aana mwala, ko hane i laona iiola, na
ko lae oto hunie nga leu kara'inie huilume i Magadan.

16

Ruana Nga Maholo A Jisas

E Ka'a Sare Asuie Nga Hu'i-hu'ite
MAK 8:11-13; LUK 12:54-56

1 Ngaeta maholo mo Parise na mo Sadiusi kire lae mai saana a Jisas aana
kire ko sare lupwe'i oohongie mola a Jisas aana kire lo'onga'inie uri e ka'a
uure ike mwaanie a God. Oto kire ko unue hunie uuri, “O ke asuie ka'u
nga hu'i-hu'ite hunie melu ke leesie.”
2 Ta'e a Jisas e aalamire ko te'uri, “Maholo omu ko leesie dangi e
marahalisi i seulehi, oto omu ko tolana unue oto uuri, ‘Kei dei diana oto i
ho'owa eena, aana dangi e marahalisi oto.’

3 Na i maahu'o-hu'o omu ko unue lo'u uuri, ‘Kei nemo oto eena, aana salo
e nonoro'a na e kokohoa'a.’ Omu sai lio saie taane dai diana na dai ta'aa
aana leesilana salo mala ngeena, ta'e omu sa'a roro'a lio saie ike tolimaa
aana mo ola ko reu si'iri ie.
4 !Ha'ike eena! Pwaunge ienini, omu lae otoi aaela hiito'o. Suata omu
ka'a sai kineta'ini'omu ike nana a God. Omu ko sukaau taane hunie nga
hu'i-hu'ite, ta'e nou sa'a asuie ike. Ta'a-ta'a hu'i-hu'ite nou sai haata'inie
aamiu oto nga taa e rau aana a Propet Jona oto waite.” Oto e si ta'ela'i, ko
lae oto mwaanire.

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli Mwaanie

Ha'a-uusulinge Mo Parise
MAK 8:14-21

5 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli kire aatoholo oto hunie po'o ni
eesi po'o ta'au, nge mo pwaarongoisuli kire si saie uri kire pulongo huni
tola bred ada.
6 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke lio talamiu mwaanie iis mo Parise
na mo Sadiusi.”
7 Oto mo pwaarongoisuli ko lae pe'i ere hailiu i matolada maraada uuri,
“Ohe ko ere urine i sulie kolu ka'a tola bred ike pe'ikolu.”
8 A Jisas e saie mone ne'isaenga ikire, oto ko dolosi aada uuri, “?E ue
ni omu ko tolahi'e hiito'o aana uri omu ka'a tola bred ike pe'i'omu? !
Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi mwei-mwei hiito'o!
9 ?Uri omu ka'a saie ike ue? ?Uri omu ka'a aamasito'o ike aana maholo
nou nisie e lime kele ho bred ana lime sinolai mwane? ?E nite lu'e nge
omu ha'ahonu'i?
10 ?Na lo'u aana e hiu kele ho bred ana e hai sinolai mwane? ?E nite lu'e
nge omu ha'ahonu'i?
11 ?E ue ni omu ka'a saenanau aana uri nou ka'a ere-ere ike huni'omu
mola i sulie mo bred? Oto no ko unue lo'u huni'omu uri omu ke lio talamiu
mwaanie iis mo Parise na mo Sadiusi.”
12 I leune nge mo pwaarongoisuli ko si saie uri a Jisas e ka'a ha'a-
ha'apasulire ike mola aana iis huni bred, ta'e mwaanie mo ha'a-uusulinge
mo Parise na mo Sadiusi.

A Pita E Unu Tahanga'inie

A Jisas Uri Ingeie Oto A Kraes
MAK 8:27-30; LUK 9:18-21

13 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae hunie po'o ni
henue kara'inie huilume i Sisaria Pilipae, nge e si dodolosi aada uuri, “?
Ha'alaa mwala ko unu-unue uri ineu a Kale Ni Iinoni a tei?”
14 Oto kire ko aalamie uuri, “Ngaeta mo iini ko unu-unue uri i'oe a Jon
Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko unu-unue uri i'oe a Propet
Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko unu-unue uri i'oe a Propet Jeremaea wa
nga iini hikana mo propet oto i na'o.”
15 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Oto e ue aana i'omu? ?
Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?”
16 Oto a Saemon Pita ko aalamie uuri, “I'oe oto a Kraes, Kalena God Mau-
meuri'e.”
17 A Jisas ko aalamie a Saemon Pita uuri, “!Hahu'ana oto, Saemon kalena
Jon! Aana mei walaimolinge aaku ie nga iinoni e ka'a haata'inie ike aamu,
ta'e Aamaku i Lengi ni e haata'inie aamu.

18 Oto no ko unue huni'o Pita, i'oe oto hau, na i lengine poo-poota aani
heu ie ne kei tohue soihaada'inge ineu, na ma'alana maenga na e sa'a tari
mwada'u ike aana huni ohoie.
19 Ne kei niie mo kii aana Aalahanga a God huni'o.† Nga moi taa o ko
uure honosi'i mei aano, mo ola nge a God kei uure honosi'i ni otona. Na
nga moi taa o ko toli'aasi'i mei aano, mo ola nge a God kei toli'aasi'i eena."
20 Oto a Jisas e si ere honosire mwaanie kire ha'arongoa lo'u nga iini uri
ingeie oto a Kraes.

A Jisas E Ere I Sulie

Sapesalunge Na Maenga Ingeie
MAK 8:31—9:1; LUK 9:22-27

21 Uure aana maholona nge a Jisas e si tala'ai unu diana aana hunie mo
pwaarongoisuli ingeie uuri, "E malisine uri ne ke tohungei lae oto hunie
i Jerusalem. I leune mo rato ni mwane aana mo Jiu na mo na'ohai pris
na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire kei ha'asapesalu'aau
aana mo ola hunge, na kire kei horo maesieu. Ta'e aana oolune nga hai
dinge ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga."
22 Oto a Pita ko toolea a Jisas mwaanie ngaeta mo pwaarongoisuli, ko si
lai ere aana uuri, "!O ke su'uri ere urine, aalaha paine ineu! A God e sa'a
roro'a toli'aasie ike leune huni'o."
23 Ta'e a Jisas e aali'u i lengine a Pita oto ko si unue mola hunie uuri, "!
Tahi mwaanieu Satan! O ke su'uri ne'ie hau ni ha'atataro hunieu. O ka'a
saie ike ne'isaenga a God, ta'e o ko ere mola i sulie lio-lionga mo iinoni."
24 Oto a Jisas ko si unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri, "Mala
nga iini ko sare lulu i sulieu nge ke pulongosie maraana, na ke lulu i sulieu
ma'alana ko sapesalu oto hiito'o mala mo iini i lengine mo po'u-po'u.
25 Aana nga iini ko sare kineta'inie mola mauriha'ana, nge kei deu
tekela'inie oto. Ta'e nga iini ko deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku,
nge kei lio oodoie maurihe huu.
26 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei to'o aana
oto ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie, na ko deu tekela'inie
mola mauriha'ana oto i tehula'ani? ?Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana
maholona? !Ha'ike oto oo'oo! Nga mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i
aana mauriha'ana, ha'ike lo'u.
27 Ta'e ineu a Kale Ni Iinoni ne kei lae taane mai pe'ie mo ensel aana
manikuluha'ana Aamaku huni *waaie nga iini oto i sulie helelana.* *Sam
62:12*
28 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri ngaeta mo iini hikemiu mwala
nge omu uure ngeena, omu kei saronai leesieu, a Kale Ni Iinoni, ne kei lae
mai mala aalaha, omu ke si mae."

17

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MAK 9:2-13; LUK 9:28-36

1 Oto i purine e oono hai dinge e saro mango, a Jisas e si toolea a Pita na
a Jemes pe'ie a Jon aasine, na kire ko hanetaa ta'au i lengine toloi henue
hunie kire ke ii'o maraada.

---

† **16:19** 16:19 E lio mala a Pita e asu aana nanamanga kii ngeena aana hai dinge Pentekos maholo e unu tahanga'inie uri maa aana Aalahanga a God e taha hunie mo Jiu. (Leesie Palonga 2:14-27.) E asu aana nanamanga mo kii ngeena lo'u i puri aana maholo e unu tahanga'inie uri maa aana Aalahanga a God e taha lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa. (Leesie Palonga 10:1—11:18.)

2 Ta'i lengi i leune, oto sapena Jisas ko hei-oolisi oto mola i na'oda. Maana
ko nu'e oto mala sato e raa, na mo to'oni ingeie ko rere'a oto mala raa-raa.
3 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana maau na kirerue
ko ere oto pe'ie a Jisas.
4 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “Aalaha, e tohungei diana aana
i'emeelu oto i leu. Mala o ko saeto'o aana, nou sai tohue mola nga oolu
aapa-aapa—nga iini nemue, nga iini nana Mosis, na nga iini nana Elaeja.”
5 Maholo a Pita ko ere-ere ue urine, na mei uuru rere'a ko lae oto mai
haahire, na mei wala e uure mwaanie mei uuru ngeena ko unue oto uuri,
“Tohungei kaleku oto ienini, iini nou tohungei ilenimwa'e haahie. Omu ke
rongo hunie.”
6 Maholo mo pwaarongoisuli e rongo urine, kire pouruuru oto haahie
maada i aano aana kire ko tohungei me'u oto hiito'o.
7 Oto a Jisas e lae mai saadaelu, ko hele i sapeda na ko te'uri, “Omu ke
ta'ela'i, na mwaanie omu me'u-me'u.”
8 Oto kiraelu ko lio i lengi na kire ka'a leesie lo'u nga iini, ta'e a Jisas mola
maraana.
9 Maholo kire ko siho toli oto mai mwaanie toloi henue ngeena, a Jisas ko
si unue hunire uuri, “Mwaanie omu unu-unue nga taa omu leesie ngeena
oodoie nga iini, lai hule aana ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ta'ela'i mwaanie
maenga.”
10 Oto e oolu pwaarongoisuli ngeena ko dolosi aana a Jisas uuri, “?E ue
ka'u mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire unue uri a Elaeja
kei hola'i lae mai i na'ona a Kraes?”
11 A Jisas ko aalamire ko te'uri, “A Elaeja to'ohuu kei hola'i lae mai huni
deu aakau aana ahutana walu ola loosie a Kraes.
12 Ta'e no ko unue huni'omu uri a Elaeja e pwani lae taane oto mai,
ta'e mwala ka'a lio saie ike, oto kire talei deu mala saeda mola aana.
Na kei urine lo'u aana ineu a Kale Ni Iinoni, aana mwala ngeena kei
ha'asapesalu'aau no'one mala lo'onga'inge ikire.”
13 Oto e oolu pwaarongoisuli ngeena ko si manata'inie uri a Jon Loto
Maa'i ni a Jisas ko ere-ere i suliena.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwa'u

Nge Li'oa Aaela E Hite Aana
MAK 9:14-29; LUK 9:37-42

14 Maholo a Jisas na e oolu pwaarongoisuli kiraelu lae mai hule i aano
aana ruruhaa i leune, oto ngaeta iinoni e lae mai saana ko pouruuru i
na'ona na ko te'uri,
15 “Aalaha ineu, o ke aamasie kele mwa'u ineu, aana ko tohungei si'oha'a
oto hiito'o aana li'oa aaela nge aana. Maholo li'oa aaela ngeena kei hulesie,
oto ko pweu oto. Ngaeta mo maholo hule aana ko lai dou-domu i laona
dunge, na nga mo maholo no'one i laona wai.
16 Nou toolea ka'u mei saana mo pwaarongoisuli i'oe, ta'e kire ka'a sai
ha'a-uurie ike.”
17 Oto a Jisas ko aalamie a mwaena ko te'uri, “I'omu pwaunge si'iri ie,
i'omu mo iinoni aaela, suata mone hule aana omu ka'a hiiwalaimoli ike
aana a God. !No ko talei ha'aweoau oto mola pe'i'omu! ?Uri ne kei ii'o
tewa ka'u lo'u uri taa pe'i'omu, omu ke si hiiwalaimoli? Toolea ka'u mei a
mwa'une i seeku.”
18 Oto a Jisas e ere aana li'oa aaela ngeena, nge ko si tehi mwaanie, na a
mwa'une ko tolana diana oto aana maholona.

19 Mango urine, mo pwaarongoisuli e si lae lo'u maraada i saana Jisas,
na kire ko dolosi aana uuri, “?E ue ka'u nge i'emeelu, melu ka'a sai oohe
aasie li'oa aaela ngeena mwaanie a mwa'une?”
20 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Aena aana hiiwalaimolinge i'omu
e ka'a susu ike aana a God. No ko unue oto huni'omu, mala uri
hiiwalaimolinge i'omu ke paine mola mala nga kele litei ola, na omu sai
unue mola hunie uuwo ie uuri, ‘Lae wau i leune,’ na kei lae oto. Nga mei
ola e sa'a aasai'omu ike.”†

A Jisas E Ere Lalai Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MAK 9:30-32; LUK 9:43-45

22 Oto maholo ahutana mo pwaarongoisuli kire mani loko lo'u mai saana
i Kalili, a Jisas e si unue hunire uuri, “Kara'inie oto kire kei pweloau a Kale
Ni Iinoni hunie mo iinoni
23 kei horo maesieu. Ta'e i purine e oolu hei dinge, ne kei he'i meuri
eeliho'i lo'u.” Maholo mo pwaarongoisuli kire rongo urine kire ko tohungei
saehuu oto hiito'o.

A Jisas E Nii To'oha Hunie

Nume Maa'i Peine I Jerusalem

24 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae mai hule i
Kapaneam, mo mwane ko totola to'oha hunie Nume Maa'i Peine i Jerusalem
kire lae mai saana Pita na kire ko dolosi aana uuri, “?Uri ha'a-uusuli i'omu
ko nii-nii taane hunie Nume Maa'i Peine? Sa'a mola e ka'a sai nii ike.”
25 Oto a Pita ko te'uri, “!Ha'ike! Ko nii taane.”
Oto lae-lae, maholo a Pita e lai sili i nume nge kire o'o'o aana, oto a Jisas
ko hola'i dolosi oto aana uuri, “?Saemon, nga taa ni lo'onga'inge i'oe? ?A
tei ni ko niie mo takis hunie mo inemauri mei aana walumalau ie? ?Mo
kaleda wa mwala aaopa?”
26 A Pita ko aalamie a Jisas ko te'uri, “Mwala aaopa.”
Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Nge ko urine, mo kaleda ka'a nii ike ka'une.
27 Ta'e aana ke urine, na kolu ka'a saeto'o aana ike uri mwalana ke ne'isae
aaelasikolu. Oto o ke lae, na o ke lai aasie walo hai laona aasi ngeena. Ho
ii'e o kei hola'i we'inie, o ke lio i laona wawana, na i leune o kei lio oodoie
nga seleni malisine nga taa kire ko sukaa mwaanikure. O ko hele aana,
oto o ko lai niie hunire arengakarue.”

18

A Jisas E Ere I Sulie Na'ohai Mwane Aana Aalahanga a God
MAK 9:33-39; LUK 9:46-48

1 Oto aana maholona mo pwaarongoisuli e lae mai saana a Jisas, kire
ko dolosi aana uuri, “?A tei aameelu ni kei peine liutaa aana Aalahanga a
God?”
2 Oto a Jisas e soie mai ngaeta kele mwela hunie ke uure i matolada,
3 ko si te'uri, “No ko unue oto huni'omu uri, nge omu ka'a oolisie
tolahamiu hunie omu ke urihana mwe-mwela, omu sa'a roro'a malisine
ike silinge i laona Aalahanga a God.
4 Aena aana nga iini oto ko ha'amwai-mwei'aa mala kele mwela ie, ingeie
oto kei tohungei peine aana Aalahanga a God.

---

† **17:20** 17:20 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 21 uuri, “Aana ta'e aani aarenga'inge na aani oolongaunge hali'ite nge omu sai oohe aasie taungei ola urine aana, na nga mei ola aaopa ha'ike lo'u.” Leesie Mak 9:29.

5 Ta'ena nga iini nge ko tola konie nga kele mwela mala ienini aana
sataku, nge ko tola konieu eena."

Nga Ta'a-ta'a Mei Ola E Ka'a Aaela Ike Lo'u Liutaa Aana

Toli'aasilana Hiiwalaimolinge
MAK 9:43-48; LUK 17:1-2

6 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, "Oto mala nga iini ko ha'atataroa nga
kele iini aana mo iini ko hiiwalaimoli eeku ienini, e lae otoi diana hunie
iini urine pwarolana nga hau peine ke lae mola i luana, oto kulu-aasilana
ke lae mola i laona aasi.
7 Aama-aamasilana mo iinoni aana walumalau ie aena aana mo ola ni
ha'atataro e hunge huni ta'aasie hiiwalaimolinge ikire. Walu ola urine
kei reu-reu tarau taane, ta'e aama-aamasilana iini nge ko ne'ie hau ni
ha'atataro.
8 Mala uri nimemu wa ae'aemu ko ha'atataro'o huni ooraha'aa, o ke lama
mousie na o ke aasie mwaani'o. Aana e diana oto liutaa huni'o huni sili i
laona maurihe huu pe'ie ta'a-ta'a ninime wa ta'a-ta'a ae'ae, mwaanie kire
aasi'o pe'ie ahutana ro nimemu wa ro ae'aemu i laona dunge nge ka'a sai
mwa'a lo'u.
9 Na mala maamu ko ha'atataro'o huni ooraha'aa, o ke kae aasie
mwaani'o. Aana kei diana oto liutaa huni'o huni sili i laona maurihe huu
pe'ie ta'a-ta'a po'o ni maa, mwaanie kire aasi'o pe'ie ahutana ro maamu i
laona dunge ni ha'amotaahinge."

A Jisas E Aalahuu Aana

Sipu E Takalo
LUK 15:3-7

10 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Omu ke lio talamiu mwaanie omu lio
tolinge'inie nga kele iini aana mo iini e hiiwalaimoli eeku. Aana no ko unue
oto huni'omu uri ikire kire to'o aana mo ensel huni kakalire, na mo ensel
ngeena kire sai ere mola pe'ie Aamaku i Lengi aana ta'ena nga maholo.†
12 "?Mala uri nga mwane e to'o aana tangalai sipu, na uri nga ta'a-ta'a
iini eeni e takalo, a mwane ngeena kei ue? Kei toli'aasie oto siwe aawala
mwana siwe aana leu kire ko ngeu-ngeu aana i lengine uuwo, na kei lae
otoi heitalea iini nge e takalo lai hule aana kei lio oodoie.
13 Na mala uri kei lio oodoie, no ko unue oto huni'omu uri kei tohungei
ilenimwa'e oto liutaa haahie, mwaanie siwe aawala mwana siwe nge kire
ka'a takalo ike.
14 E urine lo'u aana Aamaku i Lengi, e ka'a saeto'o aana ike uri nga ta'a-
ta'a kele iini aana mo iini e hiiwalaimoli eeku ke takalo."

A Jisas E Haata'inie Tala Huni Ha'a-oodohie Mo Takalonga

15 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Mala nga aasimu i laona Kraes ko deu
aaelasie nga mei ola aamu, o ke lae mola i saana maraamu hunie more ke
ha'a-oodohie i matolamore'i mola maraamore'i. Mala uri aasimu ko rongo
hunie nga taa o kei unue, e urihana o tola aaliho'i lo'u aana aasimu eena
hunie more ke ii'o diana lo'u.
16 Ta'e mala uri e ka'a rongo oto huni'o, nge o ke dau mala Uusu-uusu
Maa'i e unue, na *o ke toolea nga iini wa e rue lo'u pe'i'o, hunie e ro iinoni
ngeena kire ke ha'a-ahue walamu.* *Diutronomi 19:15*
17 Na mala uri e ka'a rongo oto no'one huni'omoolu, unue lo'u mei olana
hunie soihaada'inge. Na leu ooreta mola uri, mala e ka'a rongo oto hunie

† **18:10** 18:10 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 11 uuri, "Sulie ineu a Kale Ni Iinoni nou lae mai huni ha'a-uurie mo iini e takalo." (Leesie Luk 19:10)

soihaada'inge, toli'aasie hunie ke ii'o oto mola i sinaha mala iinoni ni pu'o wa mala iini peli-peli.

18 “Oto no ko unue lo'u huni'omu uri, nga moi taa omu ko uure honosi'i mei aano, mo ola nge a God i Lengi na e uure honosi'i ni otona. Na nga moi taa omu ko toli'aasi'i mei aano, mo ola nge a God i Lengi na e toli'aasi'i eena.

19 Na lo'u no ko unue huni'omu, mala uri nga ro iini hikemiu mei aano i leu ko ne'isae tararuru huni sukaa nga mei ola aana a God, nge niilana kei lae hunirerue mwaanie Aamaku i Lengi.

20 Aana nga ro iini wa e oolu eemiu kei ruru aana sataku aana ta'ena nga leu, nge ineu oto no'one i matolamiu i leune.”

?Iinoni Kei Sae'aasi Ha'anite?

21 Oto a Pita e lae mai saana a Jisas ko si dolosi aana uuri, “?Aalaha ineu, mala uri aasiku kei lae mola pe'i deu hu'isieu tarau, ne kei sae'aasi hunie ha'anite? ?Uri ne kei sae'aasi hunie e hiu maholo, na e kohi oto?”

22 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “!Ha'ike! Nou ka'a unue ike e hiu aata maholo, ta'e e hiu aawalai maholo ha'ahiu.

23 Aana Aalahanga a God e urihana nga aalaha e sare saie uri mwala paine aana mwala au'esu ingeie kire ko esu uri taa taane aana mo to'oha ingeie.

24 Oto maholo ko aehota dau i suli'i, kire ko toolea mai mwane e tekela'inie molani-ola aani to'oha aana mo to'oha aalaha ingeie.

25 Na a mwaena e ka'a malisine ike lo'u kei su'ue mei to'oha ngeena. Oto aalaha ingeie e unue mola uri kire ke ha'aholinge'i aasie a mwaena mola pe'ie hu'e ingeie na mo kalena na oto ahutana to'o-to'olana, hunie mei to'oha ni su'ue mo to'oha nge e waeli'i.

26 “Ta'e oto mola aana maholona, koni-konihe ngeena e tolana lae mai pouruuru i na'ona aalaha ingeie, na ko ngara aamasie oto uuri, ‘Aalaha ineu, o ke aamasieu na o ke rongo rako ka'u eeku hunie ne ke si saro su'u mango'i taane.’

27 Oto aalaha ingeie ngeena e aamasie oto hiito'o, e si unue mola hunie koni-konihe ngeena uri e sae'aasie mo roro'anga ingeie oto hunie, na e unue uri e sa'a su'u'i lo'u.

28 “Oto koni-konihe ngeena e iisitaa ta'au na ko oodoie ngaeta iini oana, mwane lo'u mala ingeie. A mwaena e toolea mola ta'a-ta'a tangalau aani to'oha mwaanie. Oto e tapo i luana oana, na ko unue uuri, ‘O ke su'ue mo to'oha ineu oto molana.’

29 “Ta'e a mwane oana ngeena ko pouruuru i na'ona, na ko unue uuri, ‘Ne'ewau, o ke kele maa'oohi ke'u. Ne kei saro su'u mangoa taane mo to'oha i'oe.’

30 “Ta'e a mwaena e ka'a sare maa'oohi ike lo'u. Oto e unue mola kire ke toolea mwane oana ngeena, na kire ke lai ne'ie i laona nume ni ho'o hunie ke ii'o i leune, hule aana kei saro su'u mangoa mo to'oha ingeie.

31 “Maholo ngaeta mo koni-konihe oana kire rongoa nga taa e raune, kire ko tohungei saewasu. Oto kire lae i saana aalaha ngeena, na kire ko ha'arongoa aana ahutana mo ola e raune.

32 “Oto aalaha ngeena e he'i soie lo'u mei koni-konihe ingeie ngeena ko si te'uri hunie, ‘I'oe oto koni-konihe aaela. Ineu ka'u nou aamasi'o na nou sae'aasie huni'o uri o sa'a su'ue lo'u mo to'oha paine ineu aana o ha'atohu eeku.

33 ?Na e ue o ka'a aamasie iini oamune oto mala nou aamasi'o?’

34 Oto aalaha ingeie e saewasu e si uusunge'inie koni-konihe ngeena i
laona leu ni ha'amotaahinge, uri ke ii'o i leune lai hule aana kei saro su'u
mangoa ahutana mo to'oha nge e waeli'ine."
35 Oto a Jisas ko si ha'amangoa ere-erenga ingeie na ko unue uuri, "Aitana
nga taa nge Aamaku i Lengi kei da huni'omu eena, aana uri omu ka'a
sae'aasi to'ohuu hunie mo eesimiu."

19

A Jisas E Ha'a-uusuli

Honosie Sike-hu'anga
MAK 10:1-12

1 Oto i purine a Jisas e saro ere-ere mango i sulie walu ola ienini, e si lae
mwaanie i Kalili hunie po'o ni henue i Jiudia na lo'u hunie aapa po'o wau
aana wai peine i Jodan hatarie sato pwaa.
2 Mwala hunge kire lae i sulie, na e lai ha'a-uurire oto ta'i leune.
3 Oto ngaeta mo Parise kire lae mai saana aana kire ko sare lupwe'i dolosi
pweloa, oto kire ko dolosi aana uuri, "O ke unue ka'u oodoi'emeelu. ?Uri e
diana taane aana mo Ha'atolanga ikie hunie poro ke sikaa mola hu'e ingeie
i sulie saena?"
4 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "?Uri omu ka'a saie ike mo Uusu-uusu
Maa'i e unue uuri, *aana aehotalana a Ha'ahola e ha'aholaa mwane na keni?*
Jenesis 1:27
5 Oto a God e si unue uuri, *Aena aana leune, nge nga mwane kei lae*
mwaanie aamana na nikana, kei ii'o ruru oto pe'ie hu'e ingeie, na kirerue kei
ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni. *Jenesis 2:24*
6 Aena ngeena kirerue ka'a ne'ie lo'u nga ro iinoni hai aaopa'i, ta'e e ta'a-
ta'a iinoni oto. Na nga mei ola nge a God e ho'o rurue oto, mwaanie nga
iini e he'i oopa-oopaa lo'u."
7 Oto mo Parise ko dolosi lo'u aana uuri, "?Nge ko urine, aana e ue ka'u
nge a Mosis e unue aana ha'atolanga uri *poro e sai sikaa mola hu'e ingeie*
mala uri ko hola'i uusue nga uusu-uusu aani sikanga?" *Diutronomi 24:1-4*
8 A Jisas ko aalamire lo'u uuri, "A Mosis e maaie mola uri omu ke sikaa
mo hu'e i'omu aena aana saemiu e lae otoi heu. Ta'e aana ne'isaenga a God
i aehotalana ha'aholanga e ka'a urine ike.
9 Oto no ko unue huni'omu uri nga iini ko sikaa mola hu'e ingeie i
tehula'ana nga mei ola aaopa, na a hu'ena e ka'a masi ike pe'ie nga iini,
ingeie ngeena ko mesi oto mala uri kei to'o aana lo'u nga hu'e aaopa."
10 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri hunie, "Nge mala o unue uri
nga mwane ke su'uri sikaa hu'e ingeie, e diana oto liutaa uri mo mwane
ke su'uri tola hu'e."
11 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, "E to'ohuu oto uri tola-hu'anga e
ka'a ii'o ike hunie ahutana iinoni, ta'e hunie mola mo iini a God e niie oto
hunire.
12 Ngaeta mo iini kire ka'a sai tola hu'e ike, aena aana kire hute mola na
kire ka'a sare aapwasu ike aana tola-hu'anga. Ngaeta mo iini lo'u kire ka'a
tola hu'e ike aana mwala ko ha'a-ha'amau'ora mwaanie. Na nga mo iini
lo'u kire ka'a sare tola hu'e ike, mwaanie kire tolahi'e lo'u aana nga mei
ola aaopa mwaanie Aalahanga a God. Ta'e nga iini nge a God ko niie oto
hu'e nana, ke hele diana aana oto ha'a-uusulinge ngeena."

A Jisas E Ha'adiana'aa Mo Mwela
MAK 10:13-16; LUK 18:15-17

13 Oto mwala ko toolea mai mo mwela i saana a Jisas hunie ke
hele i pweude aana nimana, na hunie ke aarenga'i talada. Ta'e mo
pwaarongoisuli ko ere aada mola.
14 Oto a Jisas ko ere aana mo pwaarongoisuli uuri, “Omu ke toli'aasie mo
mwela hunie kire ke lae mai seeku, na omu ke su'uri uure honosire. Aena
aana mo iini kire urihana mo mwela ngeena ha'alaa kire ko sili i laona
Aalahanga a God.”
15 Oto e hele i pweude aana nimana, e ha'adiana'ara, e si lae mwaanie i
leune.

Mwane To'o-to'o E Dolosi I Sulie Tala Takoie Maurihe
MAK 10:17-31; LUK 18:18-30

16 Ngaeta maholo nga mwane e lae mai saana a Jisas, oto ko dolosi aana
uuri, “?Ha'a-uusuli, nga mei taa diana ni ne kei esuie ka'u hunie ne ke hele
aana maurihe huu?”
17 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “?E ue ni o ko dolosie diananga aaku? Ta'a-
ta'a iini mola nge e diana, na mala o ko sare hele aana maurihe huu o ke
tola i sulie mo Ha'atolanga ingeie.”
18 Oto a mwaena ko he'i dolosi lo'u uuri, “?Nga mo ha'atolanga uri taa
eena?”
A Jisas ko aalamie ko te'uri, “Ha'atolangana ka'u ie. *Mwaanie o talei horo-
horo, na mwaanie o mai-mesi, na mwaanie o peli-peli, na mwaanie o pwelu
wala eero-eero.*
19 *O ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu,* *Eksodas
20:12-16 na o ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata diana
huni'o maraamu.”* *Levitikas 19:18*
20 Oto a saanau ngeena ko te'uri hunie a Jisas, “Nou tola i sulie ahutana
mo ha'atolanga ngeena mango. ?Oto nga taa ue hunie ne ke asuie?”
21 A Jisas ko si unue hunie uuri, “Mala uri o ko sare ii'o oodota'i oto, o
ke lae, na o ke ha'aholinge'inie to'o-to'olamu. Oto o ko niie mo to'oha aani
nana mo iinoni meitale, aana ko urine nge o ke si to'o-to'o lo'u aana mo
ola diana i Lengi. Mango urine, o ke si lae mai lulu i sulieu.”
22 A mwaena e rongo urine, oto ko si lae mwaanie pe'ie saehuunge paine
aena aana e tohungei to'o-to'o oto liutaa.
23 Oto a Jisas ko si unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, “No
ko unue oto huni'omu uri kei tohungei aasa hunie mwala e to'o-to'o ke
toli'aasie a God hunie ke aalaha haahire.
24 Na no ko he'i unue lo'u uri e mwada'u mola hunie uri nga kamel kei
sili i sulie kele waa-waata aana nile tau-teuri, liutaa aana iinoni to'o-to'o
ke sili i laona Aalahanga a God.”
25 Maholo mo pwaarongoisuli kire rongo urine kire tohungei pangata'i
oto liutaa, na kire ko dolosi uuri, “?Oto a tei ke'u ke si helesie maurihe
huu?”
26 A Jisas e to'omaaire, ko si aalamire uuri, “Walu ola ienini kire aasa oto
hiito'o hunie iinoni, ta'e hunie a God kire mwada'u mola.”
27 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “Lio ka'u. I'emeelu, melu meni toli
puri oto aana to'o-to'olameelu, na melu ko lulu i suli'o oto. ?Nga mei taa
ni melu kei terie aana leune?”
28 Oto a Jisas ko si unue hunire uuri, “No ko unue oto huni'omu uri
aana walumalau haalu, maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ii'o i lengine
naunekume ni menikulu'anga ineu, i'omu mo iini nge omu ko lulu i sulieu,
omu kei ii'o no'one i lengine aawalai neunekume mwana rue huni leie
aawalai komu mwana rue mo Israel.

29 Na ka'a ta'e ike mola i'omu, ta'e ta'ena nga iini ko toli puri aana nume
ingeie, wa aasine mwane, wa aasine keni, wa aamana, wa nikana, wa hu'e
ingeie, wa mo kalena, wa mei aano ingeie i tehula'ana sataku, nge kei hele
ha'atangalau lo'u liutaa aana nga taa e toli puri ke'u aana, na kei hele aana
oto tohungei waaite aana maurihe huu.
30 Aana mo iini hunge kire ko na'o ka'u oto ie, kire kei saro puri mola.
Na mo iini hunge kire ko puri oto ie, kire kei saro na'o lo'u mola."

20

A Jisas E Aalahuu

Aana Mwala Au'esu

1 Oto a Jisas ko he'i ere lo'u uuri, "Aalahanga a God e urihana nga na'ohai
mwane nge e to'o aana hohola, na e iisitaa oto i maahu'o-hu'o huni haaraie
nga mwala huni holire huni esu nana aana hohola ingeie.
2 Oto kire mani ne'isae moute'i pe'ie na'ohai mwane ngeena uri kei holire
aana waaite diana aana ta'a-ta'a seleni ni Rom aana hai dinge. Nge e si
uusunge'inire ta'au i laona hohola ingeie.
3 "Aana siwana nga maholoi sato aana aapa i ho'owa, e tapaliu na ko
leesie ngaeta mwala kire uure mola mwaakule aana leu ni uusi'e.
4 Oto ko unue hunire uuri, 'Omu ke lae no'one i esu nekue aana hohola
ineu, na ne ke si waai'omu taane adona asunge i'omu.'
5 Oto kire ko lae oto i esu. Na oto i upui aatowaa na lo'u i aapai sato ko
he'i te'urine lo'u.
6 "Oto maholo ko kara'inie limana nga maholoi sato i seulehi, e lai liu lo'u
i saana leu ni uusi'e na ko leesie ngaeta mwala kire uure mola mwaakule.
Oto ko dolosi lo'u aada uuri, '?E ue omu ko talei uure-uure oto mola
mwaakule hunie hai dinge laku urine?'
7 "Oto kire ko aalamie uuri, 'Sulie nga iini huni esu nana ha'ike.'
"Oto ko unue hunire uuri, 'Nge ko urine, omu ke lae no'one i hohola ineu
huni esu nekue.'
8 "Oto i seulehi, na'ohai mwane paine ngeena ko unue hunie na'ohana
mwala au'esu uuri, 'Soie mai mwala au'esu, na o ke niie mo to'oha ikire
hunire. O ke tala'ae aana mo iini kire hule ha'i puri, o si lai ha'amango
aana mo iini kire hule hola'ina'o.'
9 "Mo mwane e aehota asu aana limana nga maholoi sato i seulehi, kire
lae mai, oto kire ko toolea ta'a-ta'a seleni ni Rom nga mwane.
10 Oto e lae urine, lai hule aana mo iini nge kire aehota asu oto uure
i maahu'o-hu'o. Ikire, kire lae lo'u mei huni toolea waaitada, na kire ko
lo'onga'inie uri kire kei tola liutaa aana mo iini nge kire aehota asu ha'i
puri. Ta'e kire si lio, na kire ko meni tola sada lo'u mola aana ta'a-ta'a
seleni nga iini.
11 Kire tola to'oha mango, kire ko si aehota upwesie na'ohai mwane
ngeena.
12 Kire ko te'uri, '!Sei! Mwala kire lae poi puri ie kire asu mola hunie
ta'a-ta'a maholoi sato, oto o ko si holi sada aada lo'u mola pe'ie mo iini
melu esu hunie hai dinge laku i laona sato raramea.'
13 "Oto na'ohai mwane ngeena e aalamie ngaeta iini aada na ko te'uri,
'Rongo ka'u malahuku, nou ka'a ha'amwe'u-mwe'u'o ike. O haiholota'inie
ka'u hunieu uri o ne'isae moute'i huni esu uana ta'a-ta'a seleni aani dinge.
14 Toolea mo to'oha i'oe na o ke aaliho'i mola i nume, aana nou sare niie
no'one mola hunie iini e lae mai puri ie mala oto nou niie ka'u huni'o.

15 ?Uri e ka'a adona ike ne ke dau mala saeku aana mo to'oha ineu
maraaku? ?Wa omu ko upwesieu mola aana no ko deu diana aana mo
iinine urine?' "
16 Oto a Jisas ko si ha'amangoa ere-erenga ingeie na ko te'uri, "Mo iini
hunge nge kire ko puri oto ie kire kei lae lo'u i na'o, na mo iini e na'o-na'o
ka'u kire kei he'i puri lo'u."

Oolune Nga Maholo A Jisas E Ere I Sulie Maenga Ingeie
MAK 10:32-34; LUK 18:31-34

17 Oto maholo a Jisas e lae hunie i Jerusalem, e si toolea aawalai
pwaarongoisuli mwana rue maraada, na ko lae pe'i ere-ere nada lae-lae'i
uuri,
18 "Kolu ko lae oto hunie i Jerusalem eena, na ineu a Kale Ni Iinoni,
pwelolaku kei lae oto ta'au i leune. Kire kei niieu oto i nimana mo na'ohai
pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis huni lei mae aaku.
19 Oto kire kei he'i niieu lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa huni ha'amwasi
eeku, na huni wini-winieu, na huni horo maesieu i lengine po'u-po'u. Ta'e
aana oolune nga hai dinge, ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga."

Mo Mwane Paine Ke Ne'i Iinoni Au'esu Nana Ahutana Mwala
MAK 10:35-45

20 Oto hu'e a Sebedi e lae mai saana a Jisas pe'ie e ro kalena mwane, ko
pouruuru i na'ona, na ko sukaa uri ke pe'ie.
21 Oto a Jisas ko dolosi aana a hu'ena uuri, "?Nga ola taa ni o saeto'o
aana?"
Oto a hu'ena ko aalamie uuri, "Ne kei tohungei ilenimwa'e aana o
kei ne'ie e ro kaleku ienini ke aalaha pe'i'o aana e ro na'ohai leu aana
aalahanga i'oe, nga iini i pwalo-pwalomu na nga iini i meu-meulimu."
22 Oto a Jisas ko unue hunie e ro mwaasine ngeena uuri, "More ka'a saie
ike nga taa more ko sukaa ni ngeena. ?Uri more sai hotela'inie taane iiola
ne kei hotela'inie?† ?Wa kei hi'e huni'omore'i?"
Oto e ro mwaasine ko aalamie uuri, "Mere sai esuie mola."
23 Oto a Jisas ko unue lo'u hunirerue uuri, "To'ohuu more kei hotela'inie
taane iiola ne kei hotela'inie, ta'e uri hunie ii'onga i pwalo-pwaloku na i
meu-meuliku, e ka'a leu ike i sapeku huni niie hunie nga iini, aana e ro
ii'o-ii'oha ngeena kire ii'o oto loosie mo iini Aamaku e lio hilisire."
24 Maholo ngaeta aawalai pwaarongoisuli lo'u kire rongoa sukanga ro
mwaasine, oto kire ko si saewasulie e ro mwaasinena.
25 Ta'e a Jisas e mani soire mai saana, ko si unue hunire uuri, "Omu
saie oto uri mo aalaha ni welumalau kire ko sasare haata'inie nanamanga
ikire haahie mwala ikire, na mo na'ohai mwane kire sai deu rarahie no'one
mwala huni lae i sulie mo heri-huninge ikire.
26 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine i matolamiu. Nga iini hikemiu ko
sare aalaha, ke ne'i iinoni eu'esu nemiu.
27 Na nga iini hikemiu ko sare ne'i na'ohai mwane haahi'omu, nge ke ne'i
koni-konihe nana ahutemiu mango.
28 Mala oto ineu a Kale Ni Iinoni nou ka'a lae ike mai hunie uri mwala ke
asu nekue, ta'e nou lae mai huni ne'i koni-konihe nana mwala, na huni niie
mauriha'aku i tehula'ana mwala hunge, na huni holi eeliho'i aana mwala
hunge."

A Jisas E Ha'a-uurie

† **20:22** 20:22 Erenga ni Krik e unue uuri, "?Uri more sai inu aana kao-kao ne ke inu aana?" huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

E Ro Mwane Kire Ulu
MAK 10:46-52; LUK 18:35-43

29 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lae mwaanie
hanue i Jeriko, mwala oto hunge kire ko lae no'one i sulire.
30 E ro mwane e ulu kirerue o'o'o i reune tala i leune, na kirerue ko
rongoa uri a Jisas nge ni ko tapaliu. Oto kirerue ko aehota aawara oto uuri
hunie, "!Aalaha paine! !Kalena Deved Inemauri, o ke aamasi'emere'i!"
31 Oto mwala ko ere aadarue uri kirerue ke rohu. Ta'e kirerue ko si
aawara oto lo'u liutaa uuri, "!Aalaha paine! !Kalena Deved Inemauri, o ke
aamasi'emere'i!"
32 Oto a Jisas e uure hahuroto, ko dolosi aadarue uuri, "?Nga taa ni more
saeto'o aana ne ke da huni'omore'i?"
33 E ro mwane e ulu ngeena ko aalamie a Jisas uuri, "Aalaha paine,
saemere'i hunie mere ke lio-lio lo'u."
34 A Jisas e aamasirerue, ko si hele wau i maadarue, na maadarue ko
tolana lio-lio lo'u. Oto kirerue ko si lae i sulie.

21

A Jisas E Hule I Jerusalem

Mala Inemauri
MAK 11:1-11; LUK 19:28-40; JON 12:12-19

1 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae hunie i
Jerusalem, kire ko nanauhie oto wau huilume i Betfeis, kara'inie Uuwo
Ni Ei Olif. I leune a Jisas ko uusunge'inie e ro pwaarongoisuli i na'o,
2 na ko ha'ananaurerue uuri, "More ke lae i na'o hunie hanue nge kolu
ko leesie ta'aune, na more kei leesie nga dongki kire pwasue ta'au i leune,
na kalei dongki no'one pe'ie. Oto more ko luhesi'i, more ke mani toole'i
mai hunieu.
3 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, '?More ko luhesi'i huni taa?'
oto more ke unue oodoie uuri, 'A poro paine e saeto'o aani, na kei ha'atola'i
eeliho'i taane lo'u mei lau-leu.' "
4 Mo ola ienini ko reu urine huni ha'a-oaie nga taa propet e unue uuri,
5 *Omu ke unue hunie hanue paine i Jerusalem uuri, "Lio ka'u. Inemauri*
i'omu ko lae mai seemiu. Ingeie e ha'amwai-mwei'aa na e ta'e i lengine
dongki, na dongki ngeena kalei ola mola." *Sekaraea 9:9*
6 Oto e ro pwaarongoisuli kire lae ta'au, kire ko deu oto i sulie nga taa a
Jisas e unue hunirerue,
7 na kirerue ko toolea oto mai e ro dongki ngeena i saana. Kire ne'ie mo
sala ikirerue i kolune e ro dongki ngeena, nge a Jisas e si ta'e.
8 Oto mo iini hunge aana pulitaa oto paine ngeena, kire ko eepasie tala
aana mo to'oni ikire, kire ko lamasie mo kele sasarai ei na kire holasi'i
no'one i sulie tala.
9 Oto mwala kire na'o na mo iini i purine a Jisas, kire ko si lae pe'i soi
oto paine, na kire ko lahea God uuri, "!Ha'amanikulu'aa Kalena Deved
Inemauri! !A God ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana satana
Aalaha! !Ha'amanikulu'aa God i Lengi!"
10 Maholo a Jisas e lai hule ta'au i Jerusalem, ahutana mwala kire ko si
huru heiliu pe'ie mawanga paine, na mwala ko dolosi heiliu uuri, "?A tei
ni ko hule ngeena?"
11 Oto mwala nge ko lae pe'ie a Jisas kire ko aalamire uuri, "A Jisas ni
oto ie, propet uure i Nasaret aana po'o ni henue i Kalili."

A Jisas E Lae I Nume Maa'i Peine
MAK 11:15-19; LUK 19:45-48; JON 2:13-22

12 Oto a Jisas e lai sili oto i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko
aehota oohea mwala ko holi-holi na mo iini ko ha'a-ha'aholinge'i ola. Ko
keusie oto no'one mo taetahe mwala ko ooli-oolisi to'oha, na mo leu ni
ii'o-ii'o ikire mo iini ko ha'aholinge'i hiroikuu.
13 Na ko ere aada uuri, "A God e unue aana mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
Nume ineu oto nume ni aarenga'inge. *Aesaea 56:7* Ta'e omu ko si da mola
ko ne'i hahale kira horopeli kire sai mumuni i laona." *Jeremaea 7:11*
14 Oto mo ulu na mo rarasi kire lae mai saana hai Nume Maa'i Peine, na
e ha'a-uurire.
15 Ta'e mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana ha'atolanga a Mosis,
kire ko saewasu mola aana maholo kire leesie mo ola ni pangata'inge ko
deu'ine, na kire ko rongoa mo mwela ko toolea soinge hai Nume Maa'i
uuri, "!Ha'amanikulu'aa Kalena Deved Inemauri!"
16 Oto kire ko dolosi aana Jisas uuri, "!Hai! ?Uri o ko rorongoa taane nga
taa mo mwela ko unu-unuena?"
A Jisas ko aalamire uuri, "!Si'ue! !No ko rorongoa taane! ?Ta'e e ue i'omu,
omu ka'a rongo saie ike mo Uusu-uusu Maa'i nge omu ko saa-saai'i tarau?
Aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *O ha'asaie mo mwela na mo wee-wee*
mwai-mwei hunie kire ke ha'amanikulu'a'o God." *Sam 8:2*
17 Oto a Jisas e toli'aasire na ko iisitaa oto mwaanie huilume paine i
Jerusalem, ko si lai ma'ahu oto aana huilume i Betani.

A Jisas E Uesie Ai
MAK 11:12-14,20-24

18 Oto e dangi ho'owa a Jisas ko eeliho'i lo'u hunie i Jerusalem, na
maholona ko hiolo.
19 Oto e leesie ai fik i reune tala, na ko lae oto i saana. Ta'e maholo e lae
wai hule aana, na ko leesie uri nga ta'a-ta'a hue-huei ei ha'ike aana, ta'e
apa-apana mola hali'ite. Oto ko unue hunie ai ngeena uuri, "O sa'a roro'a
ni hungu lo'u." Na ai ngeena ko tolana nunulu oto molo aana maholona.
20 Na maholo mo pwaarongoisuli kire leesie urine kire ko si pangata'i
na kire ko unue uuri, "!Ha'ike eena! ?Ai ngeena e tolana nunulu oto mola
lau-leu uri taa?"
21 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "No ko unue oto huni'omu uri mala omu
ko hiiwalaimoli to'ohuu na omu ka'a ne'isae rue-rua'a, omu sai da mola nga
taa mala nou esuie hunie ai ienini. Na ka'a ta'e ike leu ie, ta'e hule aana
omu sai unue no'one mola hunie uuwo ie uuri, 'O ke pola mola i eesi,' na
kei reu oto urine.
22 Aana mala omu ko hiiwalaimoli to'ohuu aana a God, ta'e-ta'ena nga mei
ola mala omu ko sukaa aani aarenga'inge, a God e sai niie mola huni'omu."

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie

Nanamanga A Jisas E Uure I Tei
MAK 11:27-33; LUK 20:1-8

23 A Jisas e aaliho'i lo'u mei i laona Nume Maa'i Peine, na maholo ko ha'a-
uusuli, mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire lae mai saana. Oto kire
ko dolosi aana uuri, "?Nga nanamanga uri taa ni o to'o aana huni esuie
walu ola o ko deu'i ngeena? ?Na a tei ni e niie nanamanga ngeena huni'o?"
24 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, "Ineu no'one no ko sare hola'i dolosie
ta'a-ta'a mei dolosinge aamiu. Mala omu ko aalamieu, nge ne ke si unue

oodoi'omu uri nga nanamanga uri taa nou to'o aana huni esuie walu ola ienini.
25 Oto omu ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni e niie nanamanga hunie a Jon huni loto maa'i aana mwala? ?A God wa mo iinoni mola?”
Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto nga taa kolu kei unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e niie nanamanga ngeena hunie a Jon, nge kei unue hunikolu uuri, ‘?Nge ko urine, na e ue omu ka'a hiiwalaimoli aana?’
26 Ta'e mala kolu kei unue uri iinoni mola ni e niie nanamanga ngeena hunie, nge kolu kei lio talakaelu aana mwala. Aena aana ahutana mwala kire mani ne'isae oto uri a Jon ingeie nga propet to'ohuu.”
27 Oto kire ko si aalamie mola a Jisas uuri, “Melu ka'a saie ike.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Ko urine, nge ineu na nou sa'a unue ike no'one oodoi'omu uri nga nanamanga uri taa no ko esuie mo ola ienini aana.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Saanau

28 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u hunire uuri, “Omu ke unue ka'u oodoieu uri nga taa ni omu lo'onga'inie. Aana nga mwane e o'o'o e to'o aana e ro mwela mwane kire hute aana. Oto a mwaena e lae i saana na'ohai mwane, ko te'uri hunie, ‘Kaleku, si'iri o ke lai esu i lalona hohola ineu.’
29 “Oto a kalena e aalamie, ko te'uri, ‘Nou ka'a sare lae ike.’ Ta'e lae-lae e he'i oonisae lo'u, oto e si lae.
30 “A mwaena ko he'i lae lo'u i saana mwane i puri, na ko unue lo'u hunie uuri, ‘Kaleku, si'iri o ke lai esu i lalona hohola ineu.’
“Oto a kalena ko aalamie uuri, ‘Iau mama'a, ne kei lae taane.’ Ta'e e ka'a lae ike.
31 “?Oto nga taa ni omu lo'onga'inie? ?Iini uri taa aana e ro kele saanau ngeena nge e sulu i sulie saena aamana?”
Mo pris na mo rato ni mwane kire ko aalamie uuri, “Iini i na'o.”
Oto a Jisas ko unue hunire uuri, “!Iau! Oto no ko unue oto huni'omu uri mo iinoni ni ooraha'aa mala mo repi na mwala susulu to'oha, kire kei hola'i sili i laona aalahanga a God i na'omiu.
32 Aana a Jon e lae mai huni haata'inie tolahai ii'onga diana aamiu, ta'e omu ka'a hiiwalaimoli ike aana. Mwala susulu to'oha na mo repi kire hiiwalaimoli aana Jon, ta'e ma'alana omu leesie kire oolisie tolahada urine, na omu ka'a sare oonisae ike lo'u wa omu ke hiiwalaimoli aana.”

A Jisas E Aalahuu Aana

Mo Mwane Aaela

Ko Lio I Sulie Hohola
MAK 12:1-12; LUK 20:9-19

33 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u hunie mwala uuri, “Omu ke rongoa lo'u mei wala ni aalahuunge ie. Ngaeta mwane e o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto e para ahuie, na e asuie leu huni loosie mo grep hunie kei ne'i waen, na e tohue saohai nume huni kakakali. Oto e ha'amangoa hahu'ana hohola ingeie ngeena urine, e si ha'ahaulaa aana ngaeta mo mwane hunie kire ke lio i sulie aana maholo ko lae i suli henue.
34 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, poro paine ngeena ko uusunge'inie ta'au mo koni-konihe ingeie i saana mo mwane ko lio i sulie hohola ngeena, uri huni toolea mai nga taa kire kei niie hunie.

35 “Oto mwalana kire tapolie mola mo koni-konihe ngeena, na kire ko
wini-winie ngaeta iini, na kire ko horo maesie oto ngaeta iini, na kire uu'i
maesie oto ngaeta iini aani heu.
36 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ta'au ngaeta mo koni-konihe
hunge lo'u liutaa aana mo iini hola'ina'o. Na mwala ko lio i sulie hohola
ngeena ko he'i te'urine lo'u mola aada.
37 “Oto ooretalana, poro painena ko lo'onga'i ni uusunge'inie oto a kalena
na ko unue uuri, ‘Kaleku ha'alaa kire kei ha'ama'u aana.’
38 Ta'e maholo mwala au'esu ngeena kire leesie a kalena, kire ko si meni
ere i sulie mola uuri, ‘Mwane nge kei to'o aana hohola ngeena oolisie
aamana oto ie. Kolu ke horo maesie mola hunie kolu ke to'o aana oto
hohola ienini.’
39 Oto kire tapolie a mwaena, kire ko toolea i sinaha mwaanie hohola,
na kire ko horo maesie oto.”
40 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aana mo pris na mo rato ni mwane uuri,
“?Ha'alaa nga taa nge poro paine haahie hohola ngeena kei esuie aana
mwala ngeena?”
41 Oto kire ko aalamie uuri, “Kei tohungei horo suuhe'inie oto mwala
aaela ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u hohola ngeena aana mo iini nge kire
sai niie aapa ingeie hunie aana maholo ni so'okoninge.”
42 Oto a Jisas ko unue lo'u hunire uuri, “Omu saaie ka'u oto mo Uusu-
uusu Maa'i e unue uuri, *Hau mwala tou-tohu nume kire leledie ka'u, e si ne'ie
tohungei heu susu aana nume. A God ni e asuie urine, na e lai lio manikulu'e
i maaka mo iinoni.* *Sam 118:22-23* ?Ta'e e ue omu ka'a rongo saie?
43 Aena ngeena no ko unue huni'omu uri, ta'aasilana aalahanga a God
kei lae mwaani'omu, na niilana kei lae oto hunie mo iini ko deu i sulie mo
ola a God e saeto'o aani.
44 Nga iini nge kei domu i lengine hau ienini kei ma'oi oto, na mala uri
kei teke haahie nga iini na kei pili memesoa oto.”†
45 Maholo mo na'ohai pris na mo Parise kire rongoa mo aalahuunge
ngeena, kire saie mola uri a Jisas ko ere mola i hoorada.
46 Oto kire ko sare tapolie oto, ta'e kire ko me'ute'inie mwala, aena aana
mwalana kire hiiwalaimoli aana uri a Jisas ingeie nga propet oto to'ohuu.

22

A Jisas E Aalahuu Aana Aaharota
LUK 14:15-24

1 Oto a Jisas e he'i ere ni aalahuunge lo'u hunire uuri,
2 “Aalahanga a God e urihana ngaeta inemauri e dau aaharota i sulie a
kalena.
3 Oto inemauri ngeena ko ha'arongoa mai ngaeta mwala hunie ngauhe.
Maholo e dau aakau mango oto aana ahutana mo ola hunie ngauhe, ko si
uusunge'inie mo koni-konihe ingeie huni soie mwala ngeena ke lae mai.
Ta'e mwalana ka'a sare lae ike mai.
4 “Oto ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta mo koni-konihe, ko te'uri hunire,
‘Unue hunie mo iini nge ha'arongolada e lae uri nou deu aakau oto aana
walu ola hunie ngauhe. Nou hunu mangoa oto mo puluke diana ineu, na
hule aana nou hunue oto no'one mo iini nou nii-nii eni hunie kire ke pwi'e
diana huni ngeu'i.’

† **21:44** 21:44 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a to'o aana ike talai wala ienini.

5 “Ta'e mwalana ka'a sare rongo lo'u hunie mo koni-konihe ngeena, na
kire lae mola i sulie saeda. Nga iini e lae mola i hohola ingeie, na ngaeta
iini mola aana uusi'e.
6 Oto ngaeta mo iini kire tapolie mola mo koni-konihe ngeena, kire ko
repusire na kire ko horo maesire oto.
7 Oto inemauri ngeena e tohungei saewasu, ko uusunge'inie mo ramo
ingeie huni horo aasie mwala e talei horo ngeena, na oto huni uunu aasie
huilume ikire aana dunge.
8 “Purine leune e rau, inemauri ngeena ko si unue hunie mwala au'esu
ingeie uuri, ‘Ngauhe e dau aakau mango oto, ta'e mo iini nge ha'arongolada
e lae, kire ka'a malisine oto laenga mai.
9 Oto omu ke lae lo'u i lio aana mo maai tala rue, na ta'ena nga iini omu
ko lio oodoie, ha'arongoa mai hunie ngauhe ineu.’
10 Oto mwala au'esu ngeena kire ko lae hailiu lo'u i sulie mo tala paine.
Kire ko tarakonie mai ahutana mwala kire ko lio oodoire, mo iini e diana
na nga mo iini e aaela, lai hule aana nume ni aaharota e saro honu aana
mwala.
11 “Oto a inemauri e lai sili i nume huni leesie mwala e hule, na ko leesie
ngaeta mwane e ka'a to'oni ike aana nga to'oni ni aaharota.
12 Oto ko te'uri hunie, ‘?Malahuku, e ue o lae mola mai urine na o ka'a
to'oni aana nga to'oni ni aaharota?’ Ta'e a mwaena e ka'a nguuhie ike.
13 “Oto inemauri ngeena ko unue hunie mwala au'esu ingeie uuri, ‘Omu
ke pwasue e ro nimana na e ro ae'aena, oto omu ko aasie i laona rodohono
po'oi sinaha, leu nge mwala kei ii'o ni ngaranga pe'i saehuunge oto hiito'o
aana.’ ”
14 Oto a Jisas ko si ha'amangoa aalahuunge ngeena uuri, “Iau, aana
mwala hunge ha'arongolada e lae, ta'e toota'i iini mola lio hilisilada e si
lae hunie Aalahanga a God.”

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie Takis
MAK 12:13-17; LUK 20:20-26

15 Oto mo Parise kire iisitaa, kire ko si lai ere-ere i sulie uri kire kei
pweloa a Jisas uri taa aani dolosinge.
16 Oto kire ere tararuru pe'ie pulitaa a Herod Inemauri, na kire ko
uusunge'inie ta'au mo pwaarongoisuli ikire i saana a Jisas pe'ie ngaeta
mo mwane aana po'o ni mwane a Herod. † Oto mo mwaena kire ko unue
hunie a Jisas uuri, “Ha'a-uusuli, melu saie uri walaimolinge ni oto o ko
unu-unuena, aana o ko ha'a-uusuli i sulie hari-huninge a God hunie mo
iinoni. Oto o ka'a aapwasu ike aana nga taa mwala ko lo'o-lo'onga'inie,
aena aana o ka'a lio ike hunie maana mo iinoni.
17 Aena ngeena, o ke unue oodoi'emeelu nga taa o lo'onga'inie. ?Uri e
adona taane huni niie takis hunie aalahanga ni Rom wa ha'ike?”
18 Ta'e a Jisas e lio saie mone uri kire ko lupwe'i pwaoa mola, ko si
te'uri hunire, “!I'omu kira dau hahota! ?Aana e ue ni omu ko sare lupwe'i
pwaoau urine?
19 Omu ke haata'inie ka'u seleni hunie takis ngeena aaku.” Oto kire ko
haata'inie ngaeta seleni ni Rom aana.

---

† **22:16** 22:16 Mo Parise na ahutana mwala ni Israel ko sere'inie mo mwane paine ni Rom nge ko aalaha haahire. Oto aana maholo mo Parise kire ere tararuru pe'ie pulitaa a Herod Inemauri, e haata'inie uri kire tohungei leledie a Jisas, aena aana pulitaa ngeena oto mo maelonga mo Parise. Oto e ro pulitaa ngeena ko sare pweloa Jisas aani dolosinge huni waelie i maana mwala ni Israel, wa i maana mo maelonga ikire mo mwane paine ni Rom.

20 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?A tei ni nunune na satana aana seleni
ienini?”
21 Oto kire ko unue uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”
Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii eeliho'i aana hunie
inemauri ngeena mo ola ingeie, na hunie a God mo iini a God.”
22 Oto kire ko si tohungei pangata'inie hahu'ana aalaminge ingeie, na
kire ko lae oto mwaanie.

Mo Sadiusi Kire Lupwe'i Dolosi I Sulie Ta'ela'inge

Mwaanie Maenga
MAK 12:18-27; LUK 20:27-40

23 Oto lo'u mola aana hai dingena, ngaeta mo Sadiusi kire lae mai saana
a Jisas. Ikire mo Sadiusi ngeena kire hiiwalaimoli uri nga iini sa'a ta'ela'i
ike lo'u mwaanie maenga.
24 Oto kire ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue ha'atolanga ie
hunikie. *Mala uri nga mwane ko mae na e ka'a to'o kalena, nge aasine
mwane ke to'o aana lo'u mola nao keni iihana, hunie ke ha'ahute mwela
oolisie aasine nge e mae ngeena.* *Diutronomi 25:5-6*
25 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute na kire o'o'o
i leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola na e ka'a to'o mwela. Oto
aasine mwane e to'o aana lo'u naona.
26 Ruana nga mwane ngeena ko he'i mae lo'u urine. Oolune nga mwane
ko he'i urine lo'u, na lae-lae ahutana hiu mwaasine ngeena kire mani mae
mango oto urine.
27 Oto a hu'ena e si mae ooreta.
28 ?Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e ngeena kei ne'i
hu'e a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana kire mani to'o-to'o aana mola
urine?”
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Ne'isaenga i'omu e tohungei takalo oto
hiito'o, aena aana omu ka'a saie ike mo Uusu-uusu Maa'i wa nanamanga a
God.
30 Maholo mwala kei ta'ela'i mwaanie maenga, nga tola-hu'anga wa nga
to'o-poronga ha'ike lo'u. Ta'e kire kei ii'o oto mola mala mo ensel ta'au i
Lengi.
31 ?Ta'e hatarie ta'ela'inge mwaanie maenga, aana e ue omu ka'a rongo
saie nga taa a God e unue huni'omu aana mo Uusu-uusu Maa'i?
32 Aana a God e unue uuri, *Ineu oto God a Ebraham, na Aesak na Jekob
ko palo-paloa.* *Eksodas 3:6* Kie
mani saie uri mo iini e mauri mola ko palo-paloa a God, e ka'a ike mo iini
e mae. Oto uusu-uusu ie ko haata'inie uri ma'alana Ebraham, na Aesak na
Jekob kire mani mae oto, ta'e kire mauri mola ue ta'au i Lengi.”
33 Oto ahutana mwala e rongo urine, kire ko si meni pangata'inie ha'a-
uusulinge diana a Jisas.

Ngaeta Ha'a-uusuli E Dolosi

I Sulie Na'ohai Ha'atolanga
MAK 12:28-34; LUK 10:25-28

34 Maholo mo Parise kire rongoa uri mo Sadiusi ka'a sai aalamie oto a
Jisas, kire si meni lae mai saana huni ha'atataroa.
35 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, e dolosi aana
uuri,
36 “?Ha'a-uusuli, iini uri taa ni na'ohai ha'atolanga aana mo Ha'atolanga
a Mosis?”

37 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Na'ohai ha'atolanga oto, *O ke manata diana hunie a God, aalaha i'oe, oto aana ahutana saemu, na aana ahutana mauriha'amu, na aana ahutana mo ne'isaenga i'oe.* *Diutronomi 6:5*
38 Aana na'ohai ha'atolanga oto ie na e hi'e liutaa.
39 Na ruana nga ha'atolanga e urihana lo'u eetana, *O ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata diana huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18*
40 Aana aahu'ine ahutana mo Ha'atolanga a Mosis na mo ha'a-uusulinge mo propet ni oto e ro ha'atolanga ienini.”

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MAK 12:35-37; LUK 20:41-44
41 Maholo mo Parise kire mani loko, a Jisas e si dolosi aada uuri,
42 “?Nga taa ni lo'onga'inge i'omu aana a Kraes? ?Kalena a tei ni ingeie?”
Oto mo Parise e aalamie uuri, “A Kraes kei hute mola mai aana komu a Deved Inemauri.”
43 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “E to'ohuu oto. ?Ta'e e ue ni a Deved e si haara'inie lo'u aana aalaha? Aena aana a Deved e ere aana nanamanga ni Li'oa Maa'i uuri,
44 *A God e unue hunie aalaha ineu, uuri ‘O ke ii'o ka'u i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha, lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke uuri puli-pulisire.’ ”* *Sam 110:1*
45 Oto a Jisas ko te'uri lo'u, “A Deved maraana ni e unue uri a Kraes e ne'i aalaha ingeie. ?Ta'e e ue? ?Mwane nge e hute mola aana komu a Deved maraana, kei he'i ne'i aalaha ingeie lo'u uri taa eena?”
46 Nga iini aana mo Parise hunie ke aalamie mo dolosinge a Jisas na ha'ike lo'u. Na uure i purine hai dingena, nga ta'a-ta'a iini hunie ke sare dolosie lo'u nga mei ola aana, ha'ike oto oo'oo.

23

A Jisas E Ha'apasulie Mwala Mwaanie Mo Parise

Na Mo Ha'a-uusuli
MAK 12:38-39; LUK 11:43-46, 20:45-46
1 Oto a Jisas ko si unue hunie mwala na mo pwaarongoisuli ingeie uuri,
2 “Mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga, kire to'o aana nanamanga huni unue nga taa huni'omu aana mo Ha'atolanga a Mosis.
3 Aena ngeena omu ke rongo hunire na omu ke dau i sulie nga taa kire ko unue huni'omu. Ta'e mwaanie omu lae-lae i sulie tolahada, aana tolahada e ka'a diana ike. Mo ha'a-uusulinge ikire, ikire maraada, na kire sa'a dau ike i suli'i no'one.
4 Kire ko da ludaa e hi'e aana mo ha'atolanga hunie mwala. Ta'e hule aana ikire maraada na kire sa'a nii ki'i huni pe'ie mwala huni sulu'ie ludaa ngeena.
5 “Ahutana nga moi taa kire ko eu'esui'i, mo ola mola uri hunie mwala ke lee-leesire. E to'ohuu, a God e unue taane uri kie ke ho'o-ho'osie mo to'oni lauleuni'e na ngaeta mo ola lo'u huni aama-aamasito'o aana mo ha'atolanga ingeie. !Ta'e lio ka'u! Ikire, kire ko esu peine lo'u aana mo olana, hunie uri mwala ko leesi'i na kire ke unue uuri, ‘Ikire ni oto mwala maa'i.’
6 Mo Parise ngeena na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga, saeda no'one uri kire ke to'o aana mo pweui tolinge aana ngauhe, na mo na'ohai ii'o-ii'oha aana mo nume ni palo-palo.

7 Saeda no'one uri mwala ke ha'ama'u aada maholo kire ko walo liu i
laona mo leu ni uusi'e, na saeda no'one uri mwala ke haara'inire aana,
‘Ha'a-uusuli.’ ”
8 “Ta'e i'omu, omu ke su'uri toli'aasie mwala ke haara'ini'omu aana, ‘Ha'a-
uusuli,’ aena aana omu to'o aana mola e ta'a-ta'a ha'a-uusuli, na i'omu mo
mwaasine hali'ite.
9 Na mwaanie omu haara'inie nga iini mei aano uuri, ‘Mama'a,’ aana e
ta'a-ta'a iini oto Aamamiu, ingeie ta'au i Lengi.
10 Na mwaanie mwala e haara'ini'omu uri, ‘Aalaha,’ aena aana ineu a
Kraes oto ta'a-ta'a aalaha i'omu.
11 Na nga iini hikemiu nge ko sare aalaha, ke ne'i iinoni au'esu oto namiu.
12 Aana ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa maraana, nge a God kei ha'amwai-
mwei'aa. Na ta'ena nga iini ko ha'amwai-mwei'aa maraana, nge a God kei
ha'apaina'aa.”

13 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aama-aamasilemiu mo Parise na
mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis. !I'omu oto mwala eero-eero!
Aana omu ko lupwe'i deu-deu mola mala uri omu ko lulu i sulie a God.
!Ta'e ha'ike! I'omu maraamiu omu ka'a sare sili ike i laona Aalahanga a
God, na omu ka'a toli'aasie ike nga mo iini ke sili lo'u.

14 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Aana omu ko lupwe'i deu mala
uri i'omu oto mwala maa'i aani unulana mo aarenga'inge tewa i maana
mwala. Ta'e hule aana omu ko ha'a-ha'amwe'u-mwe'ue mola mo nao keni,
na omu ko leue mola mo nume ikire pe'ie ahutana to'o-to'olada. Aena
urine, ha'aloilemiu kei peine liutaa.†

15 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko ha'aweo'omu maraamiu
aani lo'ohinge i sulie mo mala-malau hunie nga mo iini ke lae i suli'omu.
Oto maholo omu ko lio oodoie nga mo iini, omu ko si da oto kire ke aaela
oto hiito'o lo'u liutaa aamiu hunie ikire no'one kire ke adona laenga i laona
dunge ni ha'amotaahinge mala i'omu.

16 “Aama-aamasilemiu aana omu ko na'ona mwala, ta'e i'omu maraamiu
maamiu e ulu. Aana omu ko ha'a-uusulie mwala uuri, ‘Nga iini ko tohe
mola takoie Nume Maa'i Peine e ka'a roro'a ike, ta'e uri kei tohe takoie mo
kol aana Nume Maa'i Peine, ha'alaa ke si roro'aie.’
17 !I'omu kira pweu na kira ulu! ?Uri omu ka'a saie ike uri Nume Maa'i
e roro'a oto liutaa aana kol? Aena aana Nume Maa'i mone ko si da kol
ngeena ko maa'i.
18 Na omu ko unue hunie mwala uuri, ‘Mala nga iini ko tohe mola takoie
ora ni uunu-uunu aana ko heiholota'i, e ka'a roro'a ike, ta'e uri nga iini ko
tohe takoie uuraa'inge i lengine ora ni uunu-uunu ha'alaa ko roro'aie.’
19 !I'omu mo ulu! ?Uri omu ka'a saie ike uri ora ni uunu-uunu e roro'a
oto liutaa aana uuraa'inge? Aena aana ora ni uunu-uunu mone ko si da
uuraa'inge ngeena ko maa'i.
20 Oto aana maholo nga iini ko tohe takoie ora ni uunu-uunu, e urihana
ko tohe takoie ora ni uunu-uunu na oto ahutana mo uuraa'inge i lengine
ni ngeena.
21 Na maholo nga iini ko tohe takoie Nume Maa'i Peine, e urihana ko
tohe takoie oto Nume Maa'i Peine na no'one takoie a God, iini nge ko o'o'o
i leune.

---

† **23:14** 23:14 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a to'o aana ike talai wala ienini.

22 Na maholo nga iini ko tohe takoie i Lengi, nge ko tohe oto takoie
naunekume ni aalaha a God, na ko tohe no'one takoie God nge e ii'o i
lengine.
23 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko niie taane tan-
gahulu'ana tari-olanga i'omu hunie a God, na lai hule oto aana to'o-olanga
i'omu aani sihola. Ta'e hule aana omu ka'a aapwasu ike aana tohungana
ha'a-uusulinge aana mo Ha'atolanga, mala leinge to'ohuu, na aamasinge,
na hiiwalaimolinge. Mo na'ohai ola uri hunie omu ke dau i suli'i ka'u
ienini. Na lo'u mwaanie omu pulongosie mo ha'a-uusulinge mwai-mwei
mala niilana tangahulu'ana tari-olanga i'omu.
24 I'omu, omu ko kakalie taane mwala mwaanie kire waelie mo
Ha'atolanga, ta'e hule aana maamiu e ulu no'one mola. Omu urihana mola
iinoni e ta'aasie kele ho nonoasi mwaanie wai ni inu ingeie, ta'e e si oono
ha'ilekune mola paineha'ana kamel.
25 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Aana omu urihana mola mo
nime na mo kao-kao kire hoda rere'a aana aapa po'oi sinaha, ta'e wau i
laona e honu mola aana ngaulaa e kasu. Omu ko sasare lio kohi i maana
mwala, ta'e hule aana saemiu e honu oto mola aana horo-pelinge na ta'ena
nga lo'onga'inge aaela.
26 !I'omu mo Parise oto mwala maamiu e tohungei ulu! Omu ke hola'i
hoda rere'a ka'u aana aapa po'o i laona nime, nge aapa po'oi sinaha kei
rere'a no'one.
27 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu urihana mola mo kilipwe'u
kire mole rere'a aani. Leesileni po'oi sinaha kire tohungei lai lio diana, ta'e
wai laloni, kire honu mola aani suisuli hali'ite na kasuha'ana mo rae.
28 I'omu, omu urine no'one. Aana leesilemiu po'oi sinaha uri i'omu ni oto
mo iinoni diana, ta'e wai lalo aamiu, e honu oto mola aana lupwe'i-deunge
na ooraha'aa.
29 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko esu diana aana mo
kilipwe'u mo propet, na omu ko ha'alaunie mo kilipwe'u mo iini e oodota'i
hunie kire ke lio diana.
30 Na omu ko unue uuri, ‘!Saehuu oto hiito'o! Mala emi ke ii'o aana
pongine mo aamamami, ha'alaa emi sa'a dau ike mala ikire huni horo'ie
mo propet.’
31 Ta'e omu ko ere urine nge omu tohungei haata'i diana aana oto uri
i'omu, omu uure oto mwaanie mwala nge kire horo'ie mo propet ni ngeena.
32 Nge ko urine oto, omu ke lae tara'asi mola huni ha'amangoa oto mei
roro'anga mo aamamiu e aehotaa ka'u.
33 !I'omu oto mo mwaa to'ohuu! !Komu ni mwaa ala-ala! ?Uri
omu kei tehisie ha'aletehinge a God uri taa eena? Leilemiu kei lae, na
uusunge'inilemiu kei lae mola hunie leu ni ha'amotaahinge.
34 Oto no ko unue huni'omu uri, ne kei uusunge'inie huni'omu nga mo
propet, na mwala saenanau, na nga mo ha'a-uusuli. Ta'e omu kei horo
maesie ngaeta mo iini aada, nga mo iini omu kei repu taalengasire i lengine
mo po'u-po'u, na nga mo iini omu kei repu lae-lae'i aada i laona mo nume
ni palo-palo i'omu, na omu kei teunge'inire hailiu i suli henue.
35 Oto i'omu, omu kei roro'a aana maelana ahutana mwala oodota'i nge
horo maesilada e lae mai aano. Omu kei aehota roro'a aana horo'ilana
ahutana mo mwane oodota'i, uure aana a Ebol lai hule aana horo'ilana a

Sekaraea,† mwane kalena Barakaea nge omu horo maesie kara'inie ora ni
uunu-uunu aana Nume Maa'i Peine.
36 No ko unue oto huni'omu pwaunge si'iri ie, nge leinge haahie
horo'ilana mwala oodota'i ngeena ke si lae huni'omu."

A Jisas E Ngarasie Mo Jerusalem Aana Kire Ka'a Hiiwalaimoli Aana
LUK 13:34-35

37 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, "!Aaia Jerusalem, Jerusalem! I'omu oto
omu ko horo suuhe'inie mo propet na omu ko uu'i maesie mo iini a God e
uusunge'inire mai huni'omu. Mo maholo hunge nou sasare pe'i'omu mala
pwa-pwa ni kue ko lokoa mo kalena i hahana apa-apana huni ha'a-uurire.
Ta'e omu ka'a saeto'o aaku ike.
38 Oto omu ke saie, a God kei toli'aasie hanue i'omu, na kei na'onga oto.
39 Na no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a he'i leesieu lo'u lai hule aana
omu kei ere i sulieu uuri, *God o ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana*
satana Aalaha." *Sam 118:26*

24

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Ohoilana Huilume I Jerusalem

Na Nume Maa'i Peine
MAK 13:1-23; LUK 21:5-24

1 A Jisas ko lae oto mwaanie Nume Maa'i Peine na mo pwaarongoisuli
ingeie ko lae oto mai saana, kire ko ere pe'ie i sulie manikuluha'ana mo
heri-herine Nume Maa'i Peine ngeena.
2 Oto ko aalamire uuri, "?Omu leesie mo heri-herine nume ngeena? Ta'e
no ko unue oto huni'omu uri aana nga maholo oho-aasileni kei saro lae,
na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a oore ike lo'u aana leu e o'o'o aana."
3 Na maholo a Jisas e ii'o i aano i lengine Uuwo Ni Ei Olif, mo
pwaarongoisuli kire lae mai saana, oto kire ko dolosi aana uuri, "?O ke
unue oodoi'emeelu uri maholo uri taa ni walu ola ienini kei oa, na nga taa
ni kei reu huni haata'inie uri e hule oto aana maholo o kei ooli lo'u mei,
na ha'amangolana walumalau?"
4 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini e
eero'omu.
5 Aana mo iini hunge kei lae mai aana sataku, na kire kei ere uuri, 'Ineu
oto a Kraes,' na kire kei ha'apweue mwala hunge.
6 Na omu kei rongoa mo oohotaa aana ta'ena nga leu aana walumalau,
ta'e mwaanie saemiu e liki-liki. Aena aana walu ola ngeena kire kei hola'i
reu i na'o, ta'e ha'amangolana walumalau ha'ike ue ni ngeena.
7 Haiseuninge kei lae i matolana mo henue hai aaopa'i, na i matolana mo
aalahanga hailiu. Hiolonga kei toolea mo iini hunge i laona walumalau,
na nunu kei tola ahusie mo henue hunge.
8 Ta'e walu ola ienini ko haata'inie mola uri mo ola paine kei lae ue mai
mala hu'e ko aehota hiinge'inie sapesalunge hunie to'o-mwelanga.
9 "Aana maholona mo maelonga i'omu kire kei tapoli'omu, na kire
kei ha'aloi'omu, na kire kei horo maesi'omu. Ahutana mo iinoni kei
maaleledi'omu aena aana omu ko lulu i sulieu.

† **23:35** 23:35 I laona Puke Maa'i mo Jiu, a Ebol ingeie eetana nga mwane oodota'i nge horo'ilana e lae, na a Sekaraea iini ooreta.

10 Mo iini hunge aana mo iini nge ko lulu i sulieu kei toli'aasie
hiiwalaimolinge ikire aana maholona, hule aana kire kei pwelora hailiu
mola maraada, na kire kei maaleledire maraada hailiu.
11 Mo propet eero-eero hunge kei lae mai, na kire kei deu uri hunie
mwala hunge ke hiiwalaimoli aana mo eeronga ikire.
12 Mwala urine nge kire kei da aaelanga ke si peine i laona walumalau,
na mwala hunge sa'a manata diana oto hunie nga iini.
13 Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge lai hule aana
ha'amangolana, nge a God ke si ha'a-uurie.
14 Laeliwalanga aana Tataroha Diana i sulie Aalahanga a God kei lae kalie
ahutana walumalau hunie ahutana iinoni ke mani rongo. Oto puriha'ana
ha'amangolana ke si lae mai."

15 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Omu kei leesie taane *mei ola aaela
liutaa nge ko esuie na'onga hunie mo henue* *Daniel 9:27* nge a Propet
Daniel e ere i sulie. Mei olana kei uure i laona leu maa'i. (Mo iini ko saaie
mo wala ienini, kire ke lo'onga'i diana i suli'i hunie kire ke rongo saie nga
mei ola uri taa ni ngeena.)
16 Aana maholona mwala aana po'o ni henue i Jiudia kire ke tohungei
tehi oto huni mumuni honosie mo toloi henue.
17 Na mala nga iini e ii'o ta'i koluhana nume ingeie, nge ke tahi oto na ke
su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo ola ingeie hai nume.
18 Na mala nga iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na ke su'uri waelie lo'u
nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni ingeie mai nume.
19 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela, na mo iini nge
kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire.
20 Ta'e omu ke aarenga'i mola hunie walu ola ngeena ke su'uri hule aamiu
aana maholo e aasa aana mo waro-waro ni wawai, wa aana Dinge Maa'i.
21 Aana si'oha'anga kei tola aana maholona, kei peine liutaa aana lo'u
ta'ena nga ola ko totola uure oto mai aehotalana walumalau hule mai aana
mo dingena. Na e sa'a he'i aaela lo'u urine aana nga dinge.
22 Mala uri a God ka'a holo o'oru'e aana maholo ni si'oha'anga ngeena,
nge nga iini sa'a mauri ike lo'u. Ta'e i sulie a God e lo'onga'inie mo iini nge
e lio hilisire oto, nge mone kei holo o'oru'e aana maholona."

23 "Oto aana maholona mala uri nga iini ko unue huni'omu, '!Lio ka'u!
A Kraes oto ie,' wa '!Lio ka'u! Ingeie oto waune,' ta'e omu ke su'uri
hiiwalaimoli aana.
24 Aena aana mo kraes eero-eero na mo propet eero-eero hunge kire kei
lae mai. Na mala ko mwada'u, kire kei ha'atakaloa mo iini nge a God e lio
hilisire oto. Kire kei haata'inie mo tolimaa na mo hu'i-hu'ite aana mwala,
ta'e mwaanie omu hiiwalaimoli aada.
25 Aena urine, nge no ko hola'i ha'apasuli'omu oto aana walu olana, hunie
omu ke lio diana talamiu.
26 Oto mala mwala ko unue huni'omu uuri, 'A Kraes ta'au i laona
hanuesala,' su'uri lae ta'au i leune. Mala kire ko unue uuri, 'A Kraes mai
laona nume ie,' su'uri hiiwalaimoli aada.
27 Aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei lae mai, e sa'a lio kolo-kolo
ike. Ahutana iinoni kei meni leesieu mola. Ne kei lae mai mala wa'ariri ko
eeso i laona salo, nge leesilana e sai lae mola ahusie ahutana mo henue.
28 Na oolinge mai ineu e sa'a mumuni ike ta'e kei urihana no'one waieu
tola manu. Aana mwala kei leesie mo keule, kire kei meni saie oto uri
waieu oto i leune."†

† **24:28** 24:28 Erenga ni Krik e ere i sulie mo hada nge kire ko aaro-aaro i hahona leu nge rae aana.

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MAK 13:24-27; LUK 21:25-28

29 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Oto lo'u mola i purine mo dinge
ni si'oha'anga ngeena, *sato kei ulue oto maana, na e sa'a pwaa lo'u. Waro-*
waro e sa'a he'i sineli lo'u. Na mo hee'u ta'au i laona salo kei teke i aano, na
ahutana mo ola ta'au i laona salo kei hei-oolisi mango. *Aesaea 13:10, 34:4*
30 Oto aana maholo urine nga tolimaa leesilana kei lae i laona salo huni
haata'inie uri ineu a Kale Ni Iinoni no ko lae oto mai. Ahutana mo komu ni
iinoni aana walumalau kei ngara aana kire kei leesieu a Kale Ni Iinoni no
ko lae mai i laona mei uuru mwaanie salo. Ne kei lae mai pe'ie nanamanga
na manikulu'anga oto paine.
31 Oto ne kei uusunge'inie mai mo ensel ineu pe'ie aawatai eehuri oto
paine, na kire kei lae pe'i so'okonie mo iini nou lio hilisire mwaanie e hai
maai dengi aana walumalau, uure aana ngaeta ngongo'ai welumalau lai
hule aana ngaeta ngongo'ai welumalau.”

A Jisas E Aalahuu Aana Ai Fik
MAK 13:28-31; LUK 21:29-33

32 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Saeku omu ke rongo saie erenga ni
aalahuunge ie i sulie ai fik. Maholo mo sasarana ko aehota ure na ure-
urana ko maau, nge omu saie oto uri maholo hunie mo waro-waro ni
madoro e kara'ini oto mai eena.
33 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola ienini ko reu
uurini, omu ke si manata'inie uri e kara'inie oto maholo no ko ere i sulie
ni ngeena.
34 No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro oa mango mola
ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie na kire ka'a mae ue. †
35 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto oo'oo.”

?Maholo Uri Taa A Jisas

Kei Ooli Lo'u Mei?
MAK 13:32-37; LUK 17:26-30,34-35

36 Oto a Jisas ko he'i ere lo'u uuri, “Nga ta'a-ta'a iini e ka'a saie ike hai
dinge wa maholoi sato uri taa ne kei ooli lo'u mei. Ma'alana mo ensel ta'au
i Lengi, wa uri ineu a Kale, na melu ka'a saie ike. Ta'e a Mama'a ta'au i
Lengi hali'ite nge e saie maholona.
37 Na nga taa kei reu aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli mei,
kei urihana no'one nga taa e rau aana pongine a Noa.
38 Mo dinge i na'ona lue-lue e tola, mwala ka'a saie ike, oto kire ngau-
ngeu na kire inu-inu mola. Kire totola keni na kire to'o-to'o poro mola lai
hule aana hai dinge a Noa e ta'e i laona haka paine.
39 Kire ka'a lo'o-lo'onga'inie ike lo'u uri nga mei ola kei hite aada, oto kire
au'esuie walu olana lae hule aana lue-lue e hane haahire, na kire mani ei'aa

† **24:34** 24:34 Kie saie uri a Jisas e ka'a ere ike i sulie oolinge mai ingeie aena aana tatala 36 e unue uri ingeie no'one na e ka'a saie maholona. Ha'ike. I leune a Jisas ko ere i sulie ohoilana i Jerusalem nge mo ramo aana mae ni Rom kire asuie aana e hiu aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (70 A.D.). Aana halisi ngeena, mo Jiu kire uure huni ta'aasie mo Rom mwaanie mo henue ikire i Israel. Oto mae ni Rom e lae mai hule i laona huilume paine i Jerusalem, na kire horo maesie mo tangalai sinolai iinoni aana mo Jiu. Mo ramo ni Rom kire ka'a aamasie nga iini i Jerusalem, ta'e kire horo'ire mango. Kire ohoie para paine ahuie i Jerusalem, na ahutana mo nume i laona, na kire waelie oto liutaa Nume Maa'i Peine.

mango oto. Kei urine no'one lo'u aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei
ooli mei.
40 Aana maholona nga ro iinoni kei eu'esu i laona hohola, na nga iini a
God kei toolea, na ngaeta iini kei oore mola.
41 Na lo'u, nga ro keni kei meni ha'a-ha'alie ngaulaa, nga iini a God kei
toolea, na ngaeta iini kei oore no'one mola i puri.
42 “Aena urinena, omu ke ii'o aakau mola, aana omu ka'a saie ike hai
dinge uri taa aalaha i'omu kei ooli mei.
43 Na omu ke aamasito'o aana uri mala iinoni e to'o aana nume ke saie
uri iinoni peli-peli kei lae mai huni peli, ha'alaa e sa'a ma'ahu ike. Ta'e
kei lio-lio mola huni uure honosie iinoni peli-peli ngeena mwaanie e sili i
nume.
44 Oto i'omu no'one, omu ke ii'o aakau, aana ineu a Kale Ni Iinoni ne kei
ooli mei aana maholoi sato nge omu ka'a lo'onga'i ike huni maa'oohieu.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Taungei Iinoni Eu'esu
LUK 12:41-48

45 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “?Aana a tei ka'u e saenanau na e
ne'i koni-konihe diana? Ingeie oto iini nge aalaha ingeie e ne'ie hunie ke
lio i sulie ngaeta mwala au'esu aana maholo ko lae, na hunie ke nii-niie
waaitada hunire i suli maholo.
46 Na kei tohungei diana oto liutaa hunie koni-konihe ngeena, mala uri
aalaha ingeie kei lio oodoie ko esu diana urine maholo kei ooli mei.
47 Mala ko urine, nge no ko unue oto huni'omu uri aalaha ngeena ke si
ne'ie oto koni-konihe ngeena hunie ke lio i sulie oto ahutana to'o-to'olana.
48 Ta'e mala uri koni-konihe ngeena e aaela na ko lo'onga'inie mola uri
aalaha ingeie e sa'a hule ike lau-leu,
49 oto ko talei seu-seunie mola ngaeta mwala au'esu, na ko talei tara mola
aana ngaunge, na ko pweu mola aana inuhilana wai ni mehiri,
50 oto aalaha ingeie kei hule mola, na e ka'a dau aakau ike. Na ko
hule no'one mola aana maholo koni-konihe ngeena e ka'a lo'onga'inie huni
maa'oohie.
51 Oto aalaha ngeena kei tohungei ha'aloi letehie koni-konihe ingeie
ngeena, na kei uusunge'i aasie oto pe'ie mwala ko lupwe'i deu-deu. I leune
kire kei ii'o mola pe'ie ngaranga na saehuunge paine.”

25

A Jisas E Aalahuu Aana

Aawalai Keni Haalu

1 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aana maholona aalahanga a God kei
urihana aawalai keni haalu nge kire lae huni maa'oohie poro haalu aana
ko lae mai hunie aaharota ingeie. Kire toolea mo laite ikire pe'ire.
2 E lime iini aada e pweu, na e lime iini e manata.
3 E lime iini e pweu kire toolea mola mo laite ikire, ta'e kire ka'a tola
rumu ike hiito'o pe'i'i.
4 E lime iini e manata kire toolea mo laite ikire na mo rumu hiito'o no'one
pe'i'i laloi ate'a.
5 A poro haalu e ka'a hule lau-leu, oto ahutana mo keni kire ko meni
mamauru'e, kire ko lae otoi ma'ahu.
6 “Oto i upui rodo, ngaeta iinoni e aawara na ko unue uuri, ‘A poro haalu
ko lae oto mai. Omu ke lae mai honosie.’

7 “Oto ahutana mo keni kire ko meni lio oto, na kire ko deu aakau oto
aana mo laite ikire.
8 Mo iini e pweu ko unue hunie mo iini e manata uuri, ‘Omu ke nii rumu
nameelu, aana mo laite i'emeelu ko mwa'a oto.’
9 “Mo iini e manata ko aalamire uuri, ‘Ha'ike, e lio mala uri e sa'a
adongakaelu ike. Omu ke lae mola i saana mo iini ko ha'aholi rumu, na
omu ke holi mola namiu.’
10 “Oto maholo e lime keni e pweu ngeena kire ko lai lo'ohi rumu nada,
na a poro haalu ko hule oto. E lime keni nge kire dau aakau, kire ko sili
oto i nume pe'ie poro haalu hunie aaharota. Maholo kire sili i nume, na
maa ko hono oto.
11 “E ka'a tewa ike lo'u mola i purine, na e lime keni nge kire lai lo'o-
lo'ohi rumu, kire ko hule oto. Kire lae mai oto kire ko si soi-soi uuri, ‘Poro
paine, poro paine, o ke taha maa talameelu.’
12 “Oto poro haalu ngeena ko si aalamire mola uuri, ‘No ko unue oto
huni'omu uri nou ka'a manata'ini'omu ike.’ ”
13 Oto a Jisas ko si ha'amangoa aalahuunge ngeena uuri, “Omu ke dau
aakau taraure'i suli maholo, aana omu ka'a saie ike hai dinge wa maholoi
sato ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli lo'u mei.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Oolu Koni-konihe
LUK 19:11-27

14 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aana maholona Aalahanga a God kei
urihana nga mwane paine e taule'i huni lae aana ngaeta hanue. I na'ona
kei lae, a mwaena e saro ere-ere pe'ie mwala au'esu ingeie. Oto ko unue
hunire uri kire ke lio i suli diana aana mo ola ingeie maholo ko lae.
15 Oto ko niie hunie ngaeta mwane au'esu e lime mwa'ii to'oha. Na ngaeta
mwane au'esu ko niie e ro mwa'ii to'oha hunie. Na oolune nga mwane
au'esu ko niie ta'a-ta'a mwa'ii to'oha hunie. E ha'a-adoa mo mwane au'esu
ngeena aani mwa'ii to'oha urine i sulie e nite nga iini e sai lio i suli'i i sulie
saenanaunge ingeie. Oto a porona e si taule'i, e lae.
16 Mwane au'esu nge e hele aana e lime mwa'ii to'oha, e lae oto ko lai deu
esunge aana mo to'oha ngeena, na ko terie lo'u ngaeta lime mwa'ii to'oha
lo'u haahie.
17 Iini e hele aana e ro mwa'ii to'oha, na e urine lo'u. E lai deu esunge
no'one, oto ko terie lo'u ngaeta ro mwa'i lo'u haahie e ro iini e hele aani.
18 Ta'e iini nge e hele aana e ta'a-ta'a mwa'ii to'oha, e taule'i, oto ko
elie mola kalinge, na ko mumunie mola mo to'oha aalaha ingeie i laona
mwakano.
19 “E haro tewa oto ni nge aalaha mo mwane au'esu ngeena e si eeliho'i
mei. Oto ko dolosi aana mo mwane au'esu ingeie uri nga taa kire da aana
mo to'oha ingeie.
20 Oto mwane au'esu nge e hele aana e lime mwa'ii to'oha, ko toolea mai
e lime mwa'ii to'oha lo'u pe'ie lime iini aalaha ingeie e nii'i hunie, na ko
te'uri, ‘Aalaha ineu, o noruto'o aaku huni lio i sulie e lime mwa'ii to'oha
i'oe. Oto nou deu esunge aani, na nou terie lo'u ngaeta lime mwa'ii to'oha
pe'i'i.’
21 “Oto aalaha ingeie ko aalamie uuri, ‘O tohungei deu diana, na i'oe oto
mwane au'esu diana, iini ni nou-norue. O lio i suli diana aana mo ola ka'a
hunge, oto ne kei ne'i'o o ke lio i sulie lo'u mo ola hunge. Lae mai na o ke
ilenimwa'e pe'ieu.’

22 “Mwane au'esu nge e hele aana e ro mwa'ii to'oha, e lae mai oto ko
te'uri, ‘Aalaha ineu, e ro mwa'ii to'oha mola o nii'i hunieu. Ta'e ie o ke
leesie ka'u, ngaeta ro mwa'ii to'oha lo'u nou teri'i pe'i'i.’
23 “Oto aalaha ingeie ko aalamie uuri, ‘O tohungei deu diana, na i'oe oto
mwane au'esu diana, iini ni nou-norue. O lio i suli diana aana mo ola ka'a
hunge, ne kei ne'i'o o ke lio i sulie lo'u mo ola hunge. Lae mai na o ke
ilenimwa'e pe'ieu.’
24 “Oto mwane au'esu nge e hele aana ta'a-ta'a mwa'ii to'oha, e lae lo'u
mei ko te'uri, ‘Aalaha ineu, nou saie uri i'oe mwane o tohungei raramaa
oto hiito'o. O sai so'okonie mo ola o ka'a hasi'i ike.
25 Oto nou me'u, nou lae mola i mumunie mei to'oha i'oe i laona
mwakano. Leesie ka'u, mei to'oha i'oe mola ie.’
26 “Oto aalaha ingeie e aalamie ko te'uri, ‘I'oe oto mwane au'esu aaela na
o tohungei lalawa'a. O unue uri nou sai so'okonie mo ola nou ka'a hasi'i.
27 ?Nge ko urine, na e ue o ka'a ne'ie mola mei to'oha ineu i laona nume
ni to'oha hunie ne ke tarie nga kele leu lo'u pe'ie?’
28 “Oto aalaha ngeena ko si unue hunie ngaeta mo mwane au'esu ingeie
uuri, ‘Omu ke toolea mo to'oha ngeena mwaanie, na omu ke nii'i hunie iini
nge aawalai mwe'ii to'oha oto aana.
29 Aana nga iini nge ko esu diana aana nga taa e to'o aana oto, aalaha
ingeie kei niie nga mo iini lo'u hunie sapeiteni. Oto iinoni ngeena ke si to'o
aana lo'u mo ola hunge liutaa aana nga taa e to'o aana ka'u. Ta'e nga iini
nge e ka'a asu diana aana nga taa e to'o aana oto, nge aalaha ingeie kei
ta'aasie ahutana mo ola mwaanie.
30 Oto aana ko urine, omu ke aasie mwane au'esu aaela ngeena ta'i sinaha
i laona rodohono, leu ngaranga na saehuunge e paine aana.’ ”

Aana Nga Maholo A Jisas

Kei Leie Ahutana Mwala

31 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei ooli
lo'u mei pe'ie manikuluha'aku na ahutana mo ensel ineu no'one pe'ieu, na
ne kei ii'o i lengine naunekume ineu e manikulu'e.
32 Ahutana iinoni ni welumalau kei ruru mei na'oku, na ne ke si oopara
hunie e ro po'o ni iinoni, mala iini kakali sipu ko oopaa mo sipu mwaanie
mo nanikot.
33 Mala iini kakali sipu ko ne'ie mo sipu i pwalo-pwalona na mo nanikot
i meu-meuline, nge ne ke ne'ie mo iinoni oodota'i, i pwalo-pwaloku, na mo
iinoni aaela ke lae mola i meu-meuliku, hunie ahutana mwala ke ii'o aana
e ro po'o ni iinoni.
34 “Oto ineu, a Inemauri, ne ke si unue hunie mo iini oodota'i nge
ikire i pwalo-pwaloku uuri, ‘Omu ke lae mai mo iini nge a Mama'a e
niie ha'adiana'anga ingeie oto huni'omu. Omu ke hele huu oto namiu
aana aalahanga nge a Mama'a e dau aakau aana loosi'omu, uure oto aana
ha'aholalana walumalau.
35 Aana nou hiolo na omu ha'angaueu. Nou maarou, na omu ha'a-
inuhieu. Maholo nou ka'a to'o aana nga leu ni ii'o ineu, omu tola konieu
aana mo nume i'omu.
36 Na maholo nou ka'a to'o aana nga mei ola huni ho'osie, omu nii sala
nakue. Nou si'oha'a aani maelaa, omu lio i sulieu. Nou ii'o i nume ni ho'o,
na omu maatolieu.’
37 “Oto mwala oodota'i ngeena kei aalamieu uuri, ‘?Aalaha paine i'emi,
maholo uri taa ni o hiolo, na emi ha'angau'o? ?Wa o maarou, nge emi
ha'a-inuhi'o?

38 ?Maholo uri taa nge o ka'a to'o aana nga leu ni ii'o i'oe, na emi tola
koni'o aana mo nume i'emi? ?Wa o ii'o mwaakule na emi niie mo ola huni
ho'osi'i i'oe?
39 ?Maholo uri taa nge o si'oha'a aani maelaa wa o ii'o i laona nume ni
ho'o nge emi maatoli'o?'
40 "Oto ineu a Inemauri ne ke si aalamire uuri, 'No ko unue oto huni'omu
uri nga taa nge omu da urine hunie nga kele iini aana mo eesiku ienini,
omu da hunieu ni otona.'
41 "Oto ne ke si unue lo'u hunie mo iini i meu-meuliku uuri, 'Omu ke tahi
mwaanieu, mo iini nge omu ii'o oto loosie ha'amotaahinge a God. Omu ke
tahi i laona dunge nge ko weru tarau mola, na e sa'a mwa'a lo'u. Dunge
ngeena dau aakaulana e lae oto hunie a Satan na mo li'oa aaela ingeie.
42 Aena aana maholo nou hiolo, omu ka'a ha'angaueu ike. Nou maarou
na omu ka'a nii wei ike akue. Maholo nou ka'a to'o aana ike nga leu ni ii'o
ineu, omu ka'a tola konieu ike aana mo nume i'omu.
43 Na maholo nou ii'o mwaakule, omu ka'a niie ike nga mo ola ni ho'osi'i
ineu. Na maholo nou si'oha'a aani maelaa na nou ii'o i laona nume ni ho'o,
omu ka'a kele maatolieu lo'u.'
44 "Aana maholona, mwalana kei aalamieu lo'u uuri, '?Aalaha paine
i'emi, maholo uri taa ni o hiolo, wa o maarou, wa o ka'a to'o aana nga
leu ni ii'o i'oe, wa o ka'a to'o sala, wa o si'oha'a aani maelaa, wa o ii'o i
nume ni ho'o nge emi ka'a aapwasu eemu?'
45 "Oto ineu, a Inemauri, ne ke si aalamire uuri, 'No ko unue oto
huni'omu uri nga taa nge omu ka'a da hunie nga kele iini aana mo eesiku
ienini, omu ka'a da ike oto hunieu no'one eena.' "
46 Oto a Jisas ko si ere ooreta uuri, "Mwala ngeena ha'amotaahilada kei
lae tara'asi oto. Ta'e mo iini e oodota'i kire kei lae oto i laona maurihe
huu."

26

Mo Mwane Paine Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Jisas
MAK 14:1-2; LUK 22:1-2; JON 11:45-53

1 Oto i purine a Jisas e saro ere-ere mango aana walu ola ienini, e si unue
hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri,
2 "Omu saie oto uri e ruata hai dinge mola honosie Houlaa Ni
Liumwaanie, ta'e omu ke saie lo'u uri aana hai dinge ngeena pwelolaku
a Kale Ni Iinoni kei lae huni horo maesileku i lengine po'u-po'u."
3 Na oto aana maholona mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire mani
ruru i nume a Kaiapas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
4 Kire ruru ngeena huni oala'inie nga tala mumuni uri taa huni pweloa
a Jisas na huni horo maesie.
5 Ta'e kire unue uuri, "Kolu sa'a te'urine ike aana mo dinge nge mwala
ko loko hunie houlaa ngeena, mwaanie kire maaola-ola i tehula'ana."

Ngaeta Keni E Lingisie

Rumu I Pweune A Jisas
MAK 14:3-9; JON 12:1-8

6 Oto a Jisas e ii'o wau aana huilume i Betani, i nume a Saemon, iini nge
maelaa ni osa e hite aana ka'u wai na'o.
7 Oto maholo a Jisas ko ngeu i leune, ngaeta keni e lae mai saana. A keine
e hele aana ho ate'ai rumu, ola holitana e tohungei peine na e tohungei
wesu mangoni, oto ko lingisie ho rumu ngeena i pweune a Jisas.

8 Mo pwaarongoisuli a Jisas kire leesie a keine ko te'urine, oto kire ko
saewasu na kire ko dolosi uuri, “?E ue a keni ngeena ko waeta'inie mola
ho rumu diana urine?
9 Uri ke ha'aholinge'inie mola, ha'alaa e tarie mei to'oha paine aana, na
niilana mei to'oha ngeena e kara'i lae mola hunie mo iinoni meitale eena.”
10 Ta'e a Jisas e saie mone mola nga taa kire ko unuena, oto ko si te'uri
hunire, “?Omu ko kotahie keita'aa huni taa? Tohungei mei ola diana ni ko
esuie hunieu ie.
11 Aana mo iinoni meitale kire kei ii'o pe'i'omu mola tarau, ta'e ineu nge
nou sa'a ii'o ike pe'i'omu taraure'i.
12 Oto e lingisie ho rumu ienini i lengine sapeku, aana ko deu aakau eeku
loosie kire kei heitolinge'inieu ni ngeena.
13 No ko unue oto huni'omu uri ta'e-ta'ena nga leu i laona walumalau
nge taroha'inilana aana Tataroha Diana kei lae-lae aana, unulana mei ola
a keni ie ko esuie ngeena kei lae-lae huni aamasito'onga aana.”

A Jiudas E Ne'i Maelonga A Jisas
MAK 14:10-11; LUK 22:3-6

14 Oto ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue, iini nge kire
ko sasaie satana aana a Jiudas Iskariot, e lae mai saana mo na'ohai pris.
15 Oto ko dolosi aada uuri, “?Mala uri ne kei pweloa a Jisas huni'omu,
nga taa nge omu kei niie nakue?” Oto kire iidumie e oolu aawalai mei
to'oha aani siliva, kire ko si nii'i hunie.†
16 Uure aana maholona, a Jiudas ko si lio hunie uri nga maholo huni
pweloa a Jisas hunire.

A Jisas E Ngau Aana

Ngaunge Aana Liumwaanie
MAK 14:12-21; LUK 22:7-14,21-23; JON 13:21-30

17 Oto aana eetana nga dinge aana Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike Aana, mo
pwaarongoisuli e lae mai saana a Jisas, oto kire ko dolosi aana uuri, “?O
saeto'o aana melu ke dau aakau aana ngaunge aana Liumwaanie huni'o i
tei?”
18 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke lae wai huilume paine i Jerusalem
i saana iini nge nou lio hilisie oto, na omu ke unue hunie uri a Ha'a-uusuli
e unue uuri, ‘Maholoi sato ineu ko kara'ini oto. Ne kei hele aana ngaunge
aana Liumwaanie pe'ie mo pwaarongoisuli ineu i nume i'oe.’ ”
19 Oto mo pwaarongoisuli kire dau i sulie nga taa a Jisas e unue hunire,
na kire dau aakau oto aana ngaunge aana Liumwaanie.
20 Oto i seulehi, a Jisas na aawalai pwaarongoisuli mwana rue kire si ii'o
huni ngeu.
21 Maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas ko si te'uri hunire, “No ko unue
oto to'ohuu huni'omu uri nga iini hikemiu oto kei pweloau.”
22 Oto kire ko tohungei hii aaela, na kire ko meni aehota dolosi oto aana
uuri, “?Mwaanie ohe ineu, aalaha ineu?”
23 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Ngaeta iini eemiu nge ko toonga'inie mei
bred tararuru pe'ieu i laona nime si'iri, nge oto kei pweloau.
24 Ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto mala mo Uusu-uusu Maa'i
e unue. Ta'e aama-aamasilana a mwane ngeena nge kei pweloau a Kale
Ni Iinoni, aana kei lae otoi diana hunie iinoni ngeena mala uri ke su'uri
hute.”

---

† **26:15** 26:15 Oolu aawalai mei to'oha aani siliva ngeena e urihana waaitana nga mwane au'esu hunie e oono waro-waro.

25 Oto a Jiudas, iini nge ko pweloa a Jisas ko te'uri no'one, “?Mwaanie
ohe ineu, ha'a-uusuli ineu?”
A Jisas ko aalamie uuri, “!Iau! I'oe oto a mwaena.”

A Jisas E Aehotaa Ngau-maa'inge
MAK 14:22-26; LUK 22:14-20; 1 KORINIT 11:23-25

26 Oto maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas e hele aana ho bred, oto ko
ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko ha'a-adoa mo pwaarongoisuli aana.
Oto ko te'uri, “Hele aana. Ngaue. Hasi'oku nge ienini.”
27 Oto e hele aana lo'u kao-kaoi waen, ko ere ni paalahenga, ko niie
hunire, na ko te'uri, “Omu ke mani inuhie,
28 aana apuku ni ienini nge ko ha'a-oaie haiholota'inge haalu a God ko
esuie pe'ie mo iinoni ingeie. Apuku ha'a-aahesilana ko lae i tehula'ana mo
iini hunge huni sae'aasie mo ooraha'aa ikire.
29 No ko unue huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga mei waen lai hule
aana hai dinge nge ne kei inu aana waen haalu pe'i'omu i laona Aalahanga
Aamaku.”
30 Oto kire kanalie kana maa'i, nge kire si lae mwaanie hanuena huni
hanetaa hunie Uuwo Ni Ei Olif.

A Jisas E Unue Uri A Pita

Kei Taateinge'inie
MAK 14:27-31; LUK 22:31-34; JON 13:36-38

31 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, “Hai rodo si'iri oto, ahutemiu,
omu kei meni tehi mwaanieu. Aana i laona mo Uusu-uusu Maa'i a God
e unue uuri, *Ne kei horo'ie a kakali sipu, oto mo sipu kei tatanga hailiu oto.*
Sekaraea 13:7
32 Ta'e i purine ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, ne kei lae i na'omiu
huni maa'oohi'omu oto hao aana po'o ni henue i Kalili.”
33 Oto a Pita ko aalamie a Jisas, ko te'uri, “Ineu nou sa'a roro'a ni toli'aasi'o
ike, ma'alana ahutana mo mwane ngeena kire ko tehi mwaani'o.”
34 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, “No ko unue oto huni'o uri i na'ona
kue kei ngara i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a
manata'inieu ike.”
35 Ta'e a Pita ko tohungei ere a'aila'a oto uuri, “Ineu nou sa'a roro'a ni
ere ike urine, ma'alana no ko mae pe'i'o.” Na ahutana mo pwaarongoisuli
kire ko meni ere oto no'one urine.

A Jisas E Aarenga'i I Ketsemani
MAK 14:32-42; LUK 22:39-46

36 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai hule aana leu satana i
Ketsemani. Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke ii'o ka'u i leu, maholo no
ko lai aarenga'i paro i leu.”
37 Oto e toolea a Pita na e ro kalena Sebedi pe'ie, na ko si aehota tolahi'e
hiito'o pe'ie saehuunge oto paine.
38 Oto ko te'uri huniraelu, “Saeku ko lae otoi hi'e na e malisine oto
maenga. Omu ke ii'o ka'u i leu, na omu ke lio-lio pe'ieu.”
39 Oto a Jisas e kele lae ta'au mwaaniraelu, ko si pouruuru i aano haahie
maana na ko aarea God, ko unue uuri, “Mama'a, iiola o niie mai hunie ne
ke hotela'inie ko aasaieu oto.† Mala ko mwada'u, saeku o ke oolisie aana

† **26:39** 26:39 Erenga ni Krik e unue uuri, “?Uri more sai inu aana kao-kao ne kei inu aana?” huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

nga iini mwa-mwate. Ta'e ne'ewau oto, o ke dau mola i sulie nga taa o
saeto'o aana, na o ke su'uri deu i sulie nga taa nou saeto'o aana."
40 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u mei saana e oolu pwaarongoisuli na ko leesie
mola kire ko ma'ahu. Oto ko te'uri hunie a Pita, "?Ohe omu ka'a sai lio-lio
ike pe'ieu nga kele maholoi sato?
41 Omu ke lio na omu ke aarenga'i, mwaanie malaahonga e hane
haahi'omu. Nou saie uri manatamiu e a'aila'a taane huni esuie mo ola
diana, ta'e sapemiu ni mola ko tataku."
42 Oto a Jisas ko he'i ruana lae lo'u, na ko aarenga'i uuri, "Mama'a, mala
e ka'a mwada'u oto huni ta'aasie mei sapesalunge ie mwaanieu, nge no ko
eitanai'o ke oa oto urine huni'o."
43 Oto ko he'i eeliho'i lo'u mei saana mo pwaarongoisuli, na ko lio oodoie
uri kire ko he'i ma'ahu lo'u, aana maadaelu e tohungei hi'e oto hiito'o.
44 Oto a Jisas ko he'i lae lo'u mwaanire, ko lae lo'u i aarenga'i. Oolune
nga maholo ko aarenga'i lo'u ie, ko unue lo'u mola ta'a-ta'a mei olana.
45 Oto e ooli i saana mo pwaarongoisuli na ko unue, "?Uri omu ko ma'a-
ma'ahu, na omu ko mamamalo ue? E hule oto aana maholo kire kei
pweloau a Kale Ni Iinoni i nimana mo iinoni ooraha'aala.
46 !Ta'ela'i! !Kolu ke lae! Leesie ka'u, mwane nge ko pweloau ko lae oto
mai ngeena."

Kire Tapolie A Jisas
MAK 14:43-50; LUK 22:47-53; JON 18:3-12

47 Oto maholo a Jisas ko ere-ere ue, na a Jiudas Iskariot ko hule oto
pe'ie pulitaa paine, mo iini nge mo na'ohai pris na mo rato ni mwane
kire uusunge'inire mai pe'ie. Mwala ngeena kire mani hele naihi pe'i di'e,
48 na a Jiudas e unu aakau oto aana nga tolimaa hunire uuri, "Iini nge
ne kei nono pe'ie, a Jisas otona. Ingeie oto omu ke tapolie."
49 Oto a Jiudas ko oodohie oto a Jisas, na ko unue hunie uuri, "Saulehi
diana, Ha'a-uusuli." Na ko nono oto pe'ie.
50 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Malahuku, o ke dau leu-leu mola aana
mei ola o lae mai huniena."
Oto kire tapolie a Jisas na kire ko hele ma'uta'a oto aana.
51 Ta'e ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli e darasie naihi ingeie, oto
ko lama mousie oto aalingana ngaeta koni-konihe a Na'ohana Mo Na'ohai
Pris.
52 Oto a Jisas ko te'uri hunie pwaarongoisuli ingeie ngeena, "O ke ne'i
eeliho'i aana naihi i'oe i talana. Aana ahutana mo iini ko heiseuni eeni
naihi, horo'ilada kei lae aani naihi.
53 I'oe, o saie ka'u oto uri mala ne kei sukaa nga mei pe'inge mwaanie
Aamaku, nge e sai uusunge'inie mola mai lau-leu mo sinolai ensel huni
pe'ieu.
54 Ta'e nga taa ko reu ienini ko reu oto huni ha'a-oaie mei ola nge mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uri kei reu oto urine."
55 Oto aana maholona, a Jisas e ere hunie mo ramo uuri, "?Uri omu unue
ineu nga horopeli nge omu ko lae mai honosieu pe'i naihi na pe'i di'e urine?
Ahutana dinge ka'u no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-uusulinge ta'au i laona
Nume Maa'i Peine. ?Aana e ue ka'u omu ka'a tapolieu oto aana maholona?
56 Ta'e ahutana mo ola ienini ko reu oto huni ha'a-oaie nga taa mo propet
e uusue i laona mo Uusu-uusu Maa'i."
Oto ahutana mo pwaarongoisuli kire si toli'aasie a Jisas, na kire ko meni
tehi oto mwaanie.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Pulitaa Ni Lei-Lei Mo Jiu
MAK 14:53-65; LUK 22:54-55,63-71; JON 18:13-14,19-24

57 Mo iini nge kire tapolie a Jisas, kire ko toolea oto hunie nume a
Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Kaiapas. Maholona na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis na mo rato ni mwane aana mo Jiu, kire mani loko
aakau oto ta'au i laona nume ngeena.
58 A Pita e holo maholoi tala taane mola i sulire. E lae mola wai hule
aana lolata aana nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Oto e ii'o i aano pe'ie
mwala kakakali i leune huni leesie nga taa kei reu aana a Jisas.
59 Oto mo na'ohai pris na ahutana oto pulitaa ni lei-lei kire ko meni
heitalenga'inie nga mo ola huni eerota'inie a Jisas huni horo maesie haahie.
60 Mwala hunge kire lae mai na kire eerota'inie aana mo ola hunge. Ta'e
pulitaa ni lei-lei ka'a lio oodoie ike nga tohungei mei ne'isaenga huni horo
maesie a Jisas. Oto lae-lae, ngaeta ro mwane kire ta'ela'i lo'u poi, na kirerue
ko ere uuri,
61 "A mwane ie e unue uuri, 'Nou sai oho aasie mola Nume Maa'i Peine
a God, na nou sai ha'a-uuresie lo'u mola i laona e oolu aata hai dinge.' "
62 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e uure, ko te'uri hunie a Jisas, "?E ue?
?Uri o ka'a to'o aana ike nga mei ola huni aalamie mo ola nge kire ko ere
waeli'o aani ngeena?"
63 Ta'e a Jisas e tolirohu mola.
Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko he'i unue lo'u hunie a Jisas uuri, "No
ko unue huni'o, uri o ke tohe oodoi'emeelu aana satana God Mau-meuri'e
uri i'oe Kalena God to'ohuu wa ha'ike."
64 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Nge ka'u oto o ko unuena. Na aana nga
maholo omu kei meni leesieu a Kale Ni Iinoni ne kei ii'o aana na'ohai ii'o-
ii'oha i pwalo-pwalona God Hahu'ana Nanama, na kei lae mai i laona mei
uuru uure ta'au i salo."
65 Maholo Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena ko a'arie to'oni ingeie, aana
ko tohungei saewasu, ko si unue uuri, "A mwane ie ko ere mwakata'inie
mola a God. !Ngeena kolu ka'a saeto'o aana lo'u nga iini ke ere takoie!
Omu meni rongoa oto maraamiu uri e ere mwakata'inie a God.
66 ?Ha'alaa nga taa nge omu kei unue aana?"
Oto kire ko meni aalamie uuri, "!E malisine oto ke mae!"
67 Oto kire ko ngisuhie maana a Jisas, na kire ko repusie. Kire pwasu
haahie maana, na kire ko hidelie aana nimada,
68 na kire ko te'uri, "O unue uri i'oe oto a Kraes. Mala ko urine, o ke
unue ka'u a tei e rapusi'o huni haata'inie uri i'oe oto nga propet to'ohuu."

A Pita E Unue Uri E Ka'a Manata'inie Ike A Jisas
MAK 14:66-72; LUK 22:52-56; JON 18:15-18,25-27

69 Aana maholona na a Pita e ii'o ue i laona lolata po'oi sinaha. Oto
ngaeta keni eu'esu e tapaliu, na ko leesie a Pita. Oto ko te'uri hunie, "I'oe
no'one pe'ie a Jisas ni Kalili."
70 Oto a Pita ko taateinge'inie i na'ona ahutada ko te'uri, "Nou ka'a saie
ike nga taa o ko ere i sulie."
71 Oto ko lae ta'au takoie maana para, na ngaeta keni eu'esu ko leesie
lo'u. Oto a keine ko te'uri hunie mwala kire uure i leune, "A mwane ie e
o'o'o no'one pe'ie a Jisas ni Nasaret."
72 Oto a Pita ko he'i taateinge'inie lo'u, na ko tohe oto uuri, "!Nou ka'a
kele saie ike a mwane ngeena!"
73 E ka'a tewa lo'u na ngaeta mwala e uure-uure i leune, kire ko lae mai
saana a Pita. Oto kire ko te'uri hunie, "Sa'a mola i'oe ngaeta mwane aada

ni ngeena, i sulie melu rongo saie mola aana erenga i'oe, aana o ko aapani
mala mo Kalili."
74 Oto a Pita e ere ni ho'asinge ko te'uri, "!To'ohuu oto mala God ta'au i
Lengi! !Nou ka'a saie ike a mwaena!"
Oto kue ko tolana ngara oto.
75 Aana maholona nge a Pita ko si aamasito'o aana mo wala a Jisas e unu-
unu'i hunie uuri, "I na'ona kue kei ngara i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu
ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu ike." Oto a Pita e iisitaa i sinaha, ko si
ngara uulo-uulo.

27

Kire Toolea A Jisas I Na'ona A Paelat Hunie Ke Leie
MAK 15:1; LUK 23:1-2; JON 18:28-32

1 Oto e dangi maahu'o-hu'o, na ahutana mo na'ohai pris na mo rato ni
mwane kire mani loko na kire oala'inie oto horo'ilana a Jisas kei lae uri
taa.†
2 Oto kire pwasue, kire ko si toolea, na kire ko toli'aasie i nimana Paelat,
mwane ni Rom nge ko aalaha haahie mo Jiu aana maholona.

A Jiudas E Horo'ie Maraana
PALONGA 1:18-19

3 A Jiudas iini nge e pweloa, maholo e saie uri kire ko lei mae oto aana a
Jisas, ko si oonisae. Oto ko tola aaliho'i aana oolu aawalai mei to'oha nge
e hele-hele aani ngeena hunie mo na'ohai pris na mo rato ni mwane.
4 Oto ko te'uri hunire, "Nou deu ooraha'aa oto aana nou talei pwelo
tototala mola aana iini e ka'a dau hu'isie ike nga mei ola."
Oto mo rato ni mwane kire ko aalamie uuri, "Leu ngeena ka'a roro'anga
ike i'emeelu ni ngeena. Roro'anga oto i'oe maraamu."
5 Oto a Jiudas e si aasie mo to'oha ngeena i aano wai Nume Maa'i, na ko
iisitaa oto, ko si lae li'o maraana.
6 Mo na'ohai pris kire so'ohie mo to'oha ngeena, na kire ko unue uuri,
"Mei to'oha aani siwe ni ienini. Kolu sa'a ne'ie ike pe'ie mo to'oha aana
Nume Maa'i aana ha'atolanga ikolu e uure honosie mei to'oha aani epu."
7 Oto kire ere-ere i sulie, kire ko si lo'onga'i huni holie mola mei aano
huni heitolinge'inie mo awataa aana. Oto kire lae, kire ko si holie mei aano
mwaanie ngaeta mwane ko eu'esu nime aani mwakano.
8 Aena urine nge kire si haara'inie mei aano ngeena aana Aano Ni Epu
hule oto mai aana mo dinge ienini.
9 I leune nge nga taa a Propet Jeremaea e unue oto mai waite e si to'ohuu,
aana e unue uuri, *Kire toolea oolu aawalai mei to'oha ngeena, mei ola mwala
ni Israel kire lo'onga'inie oto huni holi talana aana,*
10 *na kire aasie mei to'oha aana oto huni holie mei aano mwaanie mwane
ko eu'esu nime aani mwakano, mala oto a aalaha e hatonga'inie hunieu.*
Sekaraea 11:12-13

A Jisas E Uure I Na'ona A Paelat
MAK 15:2-5; LUK 23:3-5; JON 18:33-38

11 Oto kire toolea mai a Jisas i na'ona a Paelat, na a Paelat ko si dolosi
aana uuri, "?Uri i'oe ni oto inemauri mo Jiu?"
Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Nge ka'u oto o ko unuena."

† **27:1** 27:1 Aana ha'atolanga ni Rom, mo aalaha ni Rom ha'alaa kire to'o aana nanamanga huni lei maesie nga iini, na mo aalaha ni Jiu ha'ike.

12 Ta'e maholo mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire ere-ere aana,
e ka'a aalamire ike oto oo'oo.
13 Oto a Paelat ko si te'uri hunie, “?Uri o ka'a rorongoa ike mo ola hunge
oto kire ko unu'i eemune?”
14 Ta'e a Jisas e ka'a aalamie lo'u nga ta'a-ta'a kele mei wala, oto hule
aana a Paelat na ko si tohungei pangata'inie lo'u mola.

A Paelat E Toli'aasie

A Jisas Hunie Maenga
MAK 15:6-15; LUK 23:13-25; JON 18:39, 19:16

15 Suli helisi aana maholo Houlaa Ni Liumwaanie, aalaha ni Rom ngeena
e sai luhesie ta'ena nga iini mwala ko ha'atohue mwaanie nume ni ho'o.
16 Oto aana maholona, ngaeta mwane satana a Jisas Barabas, ingeie i
laona nume ni ho'o.† Na mo ola aaela a mwane ngeena e asui'i ahutana
mwala kire mani sai'i.
17 Oto maholo ahutana mwala kire mani loko, a Paelat ko si dolosi aada
uuri, “?Iini uri taa aana e ro mwane ie nge omu saeto'o aana ne ke luhesie
huni'omu? ?A Jisas Barabas, wa a Jisas iini sailana uri a Kraes?”
18 A Paelat e dolosi aada urine aana e saie mone uri mwala paine aana
mo Jiu kire toolea mai a Jisas i saana aena aana kire ko upwesie.
19 Oto maholo a Paelat e ii'o i aano i lengine naunekume ni leinge, hu'e
ingeie e uusunge'inie mai mei wala hunie na ko unue uuri, “Mwaanie o
eu'esuie nga mei ola aana mwane oodota'i ngeena, aena aana nou tohungei
hii aaela i rodo aana nou ma'ahu polea.”
20 Na aana maholo a Paelat ko pwaarongo i sulie mei wala hu'e ingeie ko
unue ngeena, mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire ko unue oto uri
mwala ke ha'atohu aana a Paelat hunie ke luhesie a Barabas, na ke horo
maesie a Jisas.
21 Oto a Paelat ko dolosi lo'u aada uuri, “?A tei hikana e ro mwane ienini
omu saeto'o aana uri ne ke luhesie huni'omu?”
Oto kire ko meni unue uuri, “!A Barabas!”
22 Oto a Paelat ko he'i te'uri lo'u hunire, “?Ko urine, nga taa nge ne kei
da aana a Jisas iini nge sailana uri a Kraes?”
Oto kire ko meni aalamie uuri, “!Horo maesie i lengine po'u-po'u!”
23 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Aana e ue? ?Ha'alaa nga
mei taa nge e dau aaelasie?”
Ta'e kire ko si meni tea paine mola liutaa uuri, “!Horo maesie i lengine
po'u-po'u!”
24 A Paelat e lio-lio na ko lio aasaie oto uri kei uure honosire uri taa, na
maaola-olanga ko kara'i reu oto. Oto e si da nimei wei, ko hodalie nimana
i maadaelu na ko unue uuri, “!Lio ka'u! No ko hodalie nimeku mwaanie
nou roro'a aana horo-maesilana a mwane ie. Nga roro'anga ineu ha'ike,
ta'e roro'anga oto i'omu maraamiu.”
25 Oto ahutana mwalana ko aalamie a Paelat uuri, “!E diana mola! !
Ne'ewau! !Roro'anga oto i'emi maraamami! !Ma'alana nga mei ha'aloinge
ko si hite aana mo kalemami haahie maelana, ta'e i sulie mei ola emi saeto'o
aana mone oto!”
26 Oto a Paelat e si luhesie a Barabas hunire. Na e unue hunie mo ramo
uri kire ke hola'i wini-winie a Jisas, nge kire ke si horo maesie i lengine
po'u-po'u.

---

† **27:16** 27:16 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a sapeie ike satai Jisas pe'ie satai Barabas aana tatala ienini. Ne'isaenga aana satai Barabas nge “Kalena ngaeta mama'a.”

Mo Ramo Kire Ha'amwasi

Aana A Jisas
MAK 15:16-20; JON 19:2-3

27 Oto mo ramo kire toolea a Jisas i laona lolata ahuie toohi peine a Paelat.
Kire si soie mai ahutana mo ramo aana pulitaa ikire, na kire mani ruru i
saana a Jisas huni ha'amwasi aana.
28 Oto kire ta'aasie mo to'oni ingeie mwaanie, na kire ko ha'ato'onie mala
inemauri aana to'oni tetewa nonoro'a mala mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i.
29 Oto mo ramo ngeena kire asuie rorodara aani walo kau-keu, kire ko
ne'ie i pweune a Jisas. Na kire ne'ie mai rade i laona nime i pwalo-pwalona
oto mala mo inemauri ko hele-hele aani. Oto kire pouruuru haahie, kire
ko si ha'a-ha'amwasi aana, kire ko te'uri, "!Lahea inemauri mo Jiu!"
30 Oto kire ngisuhie na kire da mai rade mwaanie, kire ko si reu-repusie
pwaune.
31 Maholo kire ha'a-ha'amwasi mango aana a Jisas urine, oto kire ko si
ta'aasie to'oni nonoro'a mwaanie, na kire ko ha'ato'onie lo'u aana mo to'oni
ingeie. Oto kire ko si toolea i sinaha huni lai horo maesie i lengine po'u-
po'u.

Kire Uie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MAK 15:21-32; LUK 23:26-42; JON 19:17-27

32 Maholo kire ko iisitaa ta'au mwaanie huilume pe'ie a Jisas, na kire
ko oodoie ngaeta mwane uure mwaanie huilume paine i Saerin, satana a
Saemon. Oto mo ramo ngeena kire ko deu rarahie oto uri ke aanga'inie
po'u-po'u mwaanie a Jisas.
33 Oto kire lae ta'i hule aana leu kire haara'inie aana i Kolkota,
lo'onga'inge aana uuri, "Leu ni rarata."
34 I leune i Kolkota, mo ramo ko niie waen hunie a Jisas uri ke inu. Waen
ngeena kire aaropwaie pe'ie ai aha'i huni uure honosie sapesalunge, ta'e
maholo a Jisas e mami aahongana, oto ka'a sare inuhie ike.
35 Oto mo ramo kire si uie a Jisas i lengine po'u-po'u. Mango urine, kire
ko si ado aana mo to'oni ingeie na kire ko inie daes huni'i.
36 Oto kire si ii'o i aano i leune, kire ko kakalie.
37 Oto kire ne'ie i hahona pwaune a Jisas mo wala huni haata'inie uri
nga taa e dau aaelasie. Kire ko uusue uuri, A JISAS NI IENINI, INEMAURI
MO JIU.
38 Na kire uie e ro mwane horopeli no'one pe'ie a Jisas i lengine ngaeta
ro po'u-po'u. Nga iini i pwalo-pwalona na nga iini i meu-meuline.
39 Oto mwala ko liu i leune, kire ko ere maaleledie, na kire ko teile'inie
pwaude,
40 na kire ko ha'a-eetaa uuri, "Mwane nge o unue uri o kei oho aasie
Nume Maa'i Peine na uri o kei ta'e aaliho'i aana lo'u mola i laona e oolu
aata hai dinge eena. Mala o ko ne'ie Kalena a God to'ohuu, o ke ha'a-uuri'o
ka'u maraamu. !O ke siho mai i aano mwaanie po'u-po'u!"
41 E urine no'one mola aana mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana
ha'atolanga, na mo rato ni mwane. Ikire na kire ko ha'amwasi aana a Jisas
no'one urine, na kire ko unue uuri,
42 "E roro'a ha'a-ha'a-uurie ka'u mwala aaopa, ta'e e sa'a ha'a-uurie ike
maraana. Mala ke siho oto mai i aano mwaanie po'u-po'u aana maholo
ienini, ha'alaa kolu ko hiiwalaimoli uri ingeie oto Inemauri ikie mo Jiu.

43 !Iiei! E nou-noruto'o aana a God, na e unue oto maraana uri ingeie
Kalena God. Kolu ke lio-lio ka'u, ohe a God ko ha'a-uurie oto molana."
44 E ro horopeli, nge kire uirerue pe'ie a Jisas, na kirerue ko ere aaelasie
oto no'one mola urine.

A Jisas E Mae
MAK 15:33-41; LUK 23:44-49; JON 19:28-30

45 Oto i upui aatowaa, rodohono e dau haahie ahutana hanue hunie e
oolu maholoi sato.
46 Na ola mala oolune nga maholoi sato i aapau, a Jisas e si soi oto paine
aana erenga ni Jiu uuri, "?Eloi, Eloi, lama sabaktani?" nge ne'isaenga aana
uuri, "?God ineu, God ineu, e ue oto o aatopuri eeku?"
47 Oto ngaeta mo iini aana mwala e uure-uure i leune kire rongo, kire
ko te'uri, "!Rongo ka'u! Ko soie a Elaeja."
48 Oto ngaeta iini aada e huru pe'ie mei loi-losi, e ha'ahonue aana waen
aha'i, ko susu'ie aana mai ei, oto ko susue'inie ta'au hunie ngidune a Jisas
hunie ke inu.
49 Ta'e ngaeta mo iini ko te'uri, "Oto kolu ke maa'oohi ke'u. Ohe kolu ko
leesie a Elaeja ko lae mai ha'a-uurie."
50 Na a Jisas ko he'i soi lo'u aana mei wala paine, na ko mae oto.
51 Oto mola aana maholoi satona, sala kire lohea honosie Hahu'ana Leu
Maa'i i laona Nume Maa'i Peine e a'ari hunie e ro aapa, uure oto ta'i lengi
lai hule oto hai aano. † Na nunu peine e aanuie mwakano, hule aana mo
heu kire talihite oto hunie e ro aapai heu.
52 Mo kilipwe'u kire taha, na mo iini hunge aana mwala a God nge kire
mae oto waite, kire ta'ela'i oto lo'u mwaanie maenga.
53 Kire iisitaa mwaanie mo kilipwe'u, na i purine a Jisas e ta'ela'i mwaanie
maenga, kire si laehie huilume maa'i i Jerusalem na mwala hunge kire
leesire.
54 Oto na'ohana mo ramo ni Rom na mo ramo pe'ie nge ko kakalie a Jisas,
kire leesie nunu na ngaeta mo ola lo'u e raune, kire ko si tohungei me'u
oto hiito'o na kire ko unue uuri, "A mwane ie Kalena God oto to'ohuu."
55 Mo keni hunge kire uure no'one wau ha'atau mwaanie po'u-po'u, kire
ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko reu. Mo keni ngeena kire lae oto mai pe'ie
a Jisas uure i Kalili huni pe'i-pe'ie i sulie tala.
56 Ngaeta mo keni aada nge kira Meri ni Makdala, na a Meri nikana Jemes
na Josep, na nikana e ro kalena Sebedi.

A Josep Ni Arimetia E Haitolinge'inie A Jisas
MAK 15:42-47; LUK 23:50-56; JON 19:38-42

57 Aana maholona nga mwane to'o-to'o ni Arimetia, satana a Josep, ko lae
oto mai. A mwane ngeena e hiiwalaimoli no'one aana a Jisas. Na maholo
ko lae oto hunie i seulehi aana dingena,
58 a Josep e lae mai saana Paelat. Oto ko ha'atohue rae aana Jisas aana a
Paelat. Oto a Paelat e unue kire ke toli'aasie hunie.
59 Oto a Josep e lae i oohosie rae aana Jisas, ko si uloa aani sala rere'a
diana,
60 na ko ne'ie i laona kilipwe'u haalu ingeie, ola kire si didie mola
mwaanie hau oto paine. Oto e honoa maana kilipwe'u ngeena aana ho
heu oto paine, ko si lae mwaanie.

---

† **27:51** 27:51 Mei sala ngeena e haata'inie uri ooraha'aa e oopaa mo iinoni mwaanie a God, na maholo e a'ari uure ta'i lengi, e haata'inie uri a God e asuie tala haalu huni lae mai saana.

61 A Meri ni Makdala na ngaeta Meri lo'u, kirerue ii'o taane i leune kire
ko lee-leesie nga taa ko reu.

Mo Ramo Kire Kakalie Kilipwe'u

62 Oto aana hai dinge i purine dinge ni talama'inge hunie Dinge Maa'i
Mo Jiu, mo na'ohai pris na mo Parise kire ruru i saana a Paelat.
63 Oto kire ko te'uri hunie, "Mwane Ou'ou, melu ko si aamasito'o aana
nga taa mwane eero-eero ngeena e unue na e mauri ue aana e te'uri, 'I
purine oolu hei dinge ne kei ta'ela'i lo'u.'
64 Oto o ke unue hunie mo ramo i'oe, hunie kire ke kakali diana
aana kilipwe'u ingeie lai hule aana oolune nga hai dinge, mwaanie mo
pwaarongoisuli ingeie kire lae mola mai pelie rae aana i rodo. Oto kire
ke si unue hunie mwala uuri, 'E ta'ela'i oto mwaanie maenga,' na eeronga
ngeena kei tohungei aaela oto hiito'o lo'u liutaa aana iini hola'ina'o nge e
unue uri ingeie a Kraes, Kalena God."
65 Oto a Paelat ko si unue hunire uuri, "Kohi taane. Omu ke toolea ngaeta
mo ramo ineu, hunie kire ke kakali diana aana kilipwe'u mala lo'onga'inge
i'omu."
66 Oto kire lae ta'au, kire puluie ha'a-ara ikire i reutana hau peine ngeena
mwaanie nga iini e tahanie kilipwe'u, na kire ko toli'aasie mo ramo i saana
huni kakalie.

28

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MAK 16:1-10; LUK 24:1-12; JON 20:1-10

1 Oto i purine Dinge Maa'i Mo Jiu, na ko si mwaasisine aana eetana nga
dinge aana wiki haalu, a Meri ni Makdala na ngaeta Meri lo'u, kirerue lae
mai huni leesie kilipwe'u.
2 Aana maholona paineha'ana nunu ko hite oto, aana ensel a God e siho
mai uure i Lengi. E lae mai ta'aasie hau mwaanie maana kilipwe'u, oto e
si ii'o i lengine.
3 Sapena ensel ngeena e raa oto mala wa'ariri, na mo to'oni ingeie kire
rere'a oto liutaa aana ta'ena nga ola e rere'a.
4 Oto mo ramo nge kire ko kakalie kilipwe'u ngeena, kire apara'i pe'ie
ma'unge. Kire ko eriri oto, na kire rapute'i i aano urihana oto mwala e
mae.
5 Oto ensel ko ere hunie e ro keni na ko te'uri, "!Mwaanie more ma'u-
me'u! Nou saie taane uri more ko heitalea a Jisas, iini kire horo maesie i
lengine po'u-po'u.
6 Ingeie ha'ike oto i leu. E ta'ela'i eeliho'i oto lo'u mala e unue ka'u oto
huni'omu waite. More ke lae ka'u mei leesie leu e eno-eno aana.
7 Oto more ke lae oto lau-leu, na more ke ha'arongoa mo pwaarongoisuli
ingeie uri e ta'ela'i oto mwaanie maenga. Ko lae oto i na'o huni
maa'oohi'omu hai Kalili, na omu ke si leesie oto hai leune. Nga taa nou
sare unue huni'omu ni otona."
8 Oto e ro keni ngeena kirerue ko tolana lae oto mwaanie kilipwe'u pe'ie
ma'unge na saemangonga oto liutaa no'one. Oto kirerue ko si huru huni
lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli ingeie.
9 Oto a Jisas ko tolana oodoirerue lo'u na ko unue uuri, "Ho'owa diana."
Oto kirerue lae mai saana, kirerue ko hele aana ae'aena pe'i ha'ama'unge
aana.

10 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “Mwaanie more ma'u-me'u, ta'e more
ke lae ta'i unue hunie maeni eesiku uri kire ke lae hai Kalili, na kire ke si
leesieu oto hai leune.”

Mo Rato Ni Mwane Kire

Eero Haahie A Jisas E Ta'ela'i

11 Maholo na e ro keni ko lae-lae ue i sulie tala, ngaeta mo iini aana mo
ramo nge kire kakakalie kilipwe'u, kire lae oto ta'au i henue i Jerusalem
na kire ko ha'arongoa oto mo na'ohai pris aana nga moi taa e rau.
12 Oto mo na'ohai pris kire loko pe'ie mo rato ni mwane, kire ko si meni
wala. Oto kire ko niie mei to'oha oto paine hunie mo ramo ngeena,
13 na kire ko te'uri, “Omu ke hahu'ei unue oto oodoie mwala uri mo
pwaarongoisuli ingeie kire lae mai pelie rae aana i rodo maholo na omu
ko ma'ahu.
14 Mala uri a Paelat ko pele'i rongoa leune, i'emeelu melu ke si ere-ere
taane pe'ie aana, mwaanie omu roro'a lo'u aana.”
15 Oto kire toolea mei to'oha ngeena, na kire ko deu oto i sulie nga taa
mo rato ni mwane kire hatonga'inie hunire. Oto tataroha ngeena ko taro
hailiu i matolana mo Jiu hule oto mai aana mo dinge ienini.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli
MAK 16:14-18; LUK 24:36-49; JON 20:19-23; PALONGA 1:6-8

16 Oto aawalai pwaarongoisuli mwana eeta kire lae oto hunie uuwo i
Kalili, leu nge a Jisas e unue kire ke lae aana.
17 Na maholo kire leesie a Jisas, oto kire ko si pouruuru ni ha'ama'unge
aana, ta'e aana e urine na ngaeta mo iini aada kire ne'isae rue-rua'a mola
ue.
18 Oto a Jisas ko lae mai saada, na ko ere hunire uuri, “A God e niie oto
ahutana nanamanga hunieu, haahie ahutana mo ola i Lengi na mai aano
i leu.
19 Aena urine, omu ke lae, na omu ke da hunie ta'ena nga iinoni ni
welumalau ke ne'i pwaarongoisuli oto ineu. Omu ke loto maa'i aada aana
satana a Mama'a na a Kale na Li'oa Maa'i.
20 Omu ke ha'a-uusulire hunie kire ke tola i sulie oto ta'ena nga ola nou
hatonga'inie huni'omu. Na omu sai noruto'o aana uri ne ke ii'o pe'i'omu
oto tarau, lai hule aana ha'amangolana walumalau.”

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Mak

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Mak nge e uusue Tataroha Diana ienini, ingeie nga pwaarongoisuli a Jisas ha'ike, ta'e e sai diana aana a Pita, na e takihana a Banabas. Nikana a Mak e to'o aana paineha'ana nume ta'au i Jerusalem na i leune nge kira hiiwalaimoli ko loo-loko aana tarau. Sa'a mola a Jisas e hele aana ngaunge ooreta ingeie aana Liumwaanie wau aana nume ikire ngeena. A Jon Mak e hakusie a Pol na Banabas aana eetana nga mai laenga ikire huni taroha'inie Tataroha Diana. Leesie Palonga 13:5.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon Mak e uusue Tataroha Diana ie hunie mo Rom na ahutana mo Aapoloa Aaopa, mo iini nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Mo Rom kire uure-uure ma'uta'a mola aana nanamanga liutaa aana saenanaunge na laeliwalanga diana. Oto a Mak e unue mo hu'i-hu'ite nge a Jisas e asui'i nge kire haata'inie uri ingeie tohungei Kalena God.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

I purine tahela'inge a Jisas, taunge'inilada kira hiiwalaimoli e lae aana huilume paine i Rom, na e paine oto liutaa aana 64 A.D. Tataroha Diana a Mak ienini e pe'ie kira hiiwalaimoli huni uure a'aila'a aana hiiwalaimolinge ikire, na huni uure ma'uta'a ma'alana uri mwala ko teunge'inire wa ko horo maesire i tehula'ana a Kraes.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Mak e uusue Tataroha Diana ie hunie hiiwalaimolinge ikie mo Aapoloa Aaopa ke susu aana a Jisas, aena aana ingeie oto Kalena God nge e lae mai huni pe'ikie mo iinoni. A Jisas oto Kalena God, na e to'o aana paineha'ana nanamanga. E nanama haahie mo aakalo, na haahie mo maelaa, na haahie mawasidengi, na haahie maenga. Ta'e ma'alana e urine a Jisas e haro haata'inie maraana uri ingeie a Kale Ni Iinoni. Ne'isaenga ngeena e haata'i diana aana uri ingeie nga iinoni to'ohuu. Ingeie oto tohungana oaka mo iinoni, aana ingeie no'one e hiinge'inie ahutana mo aasanga nge kie ko oodoi'i i laona mauringe ikie. A Jisas e lae mai huni luhesikie mo iinoni mwaanie mo ooraha'aa ikie, na huni niie maurihe huu naka.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

rareta'inge, taunge'inge, ha'a-uuringe

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Mak 10:45, Mak 16:15

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jon Loto Maa'i e dau aakau aana mwala hunie kire ke lulu i sulie a Kraes.

(1:1—1:13)

A Jisas e dau esunge aana po'o ni henue i Kalili.

(1:14—7:23)

A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.

(7:24—9:32)

A Jisas e uure i Kalili hunie huilume i Jerusalem.

(9:33—10:52)

A Jisas e ii'o i Jerusalem aana mo dinge i na'ona e mae.

(11:1—13:37)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.

(14:1—16:20)

1A Jon Loto Maa'i E Dau Aakau Aana Tala Hunie A Kraes
MATIU 3:1-12; LUK 3:1-18; JON 1:19-28

1 Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes, Kalena a God e aehota oto mala
2 uusulana e lae i laona uusu-uusu a Propet Aesaea, aana e unue uuri,
Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu wau i na'omu hunie ke dau aakau aana tala i'oe loosi'o. *Malakae 3:1*
3 *Nga iini ko soi-soi peine i laona hanuesala uuri, "Omu ke dau aakau aana tala loosie laenga mai a Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie tala ni lae ingeie." Aesaea 40:3*
4 Oto a Jon Loto Maa'i e ii'o i henuesala, na ko taroha'inie hunie mwala uri kire ke aali'u to'ohuu mwaanie ooraha'aa, nge kire ke si loto maa'i hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aa ikire.
5 Na mwala hunge kire lae mai saana uure mwaanie i Jerusalem na ta'ena nga leu lo'u aana po'o ni henue i Jiudia. Kire ko ha'ahoue oto mo ooraha'aa ikire, oto a Jon ko si loto maa'i aada i laona wai peine i Jodan.
6 A Jon e ho'o-ho'osie mola to'oni aaela kire asuie aana iihune kamel, na e ho'osie haahie danumana roroto'oni aani te'e-te'ei puluke.† Na ngaulaa ingeie oto mo oru na mo ngingidue.
7 Na e taroha'inie i na'ona mwala uuri, "Ngaeta iini kei lae mai puriku, ingeie e paine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie.
8 Ineu no ko loto maa'i eemiu mola aani wei, ta'e ingeie kei loto maa'i eemiu aana Li'oa Maa'i."

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MATIU 3:13-17; LUK 3:21-22

9 Oto aana maholona a Jisas e lae mai mwaanie i Nasaret aana po'o ni henue i Kalili, na a Jon e loto maa'i aana i laona wai i Jodan.
10 Aana maholo a Jisas e ta'ela'i poi mwaanie wai, e lio na ko leesie ta'au i Lengi e taha, na Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine mala hiroikuu.
11 Na mei wala uure ta'au i Lengi ko te'uri, "I'oe oto hahu'ana kaleku, na nou tohungei manata diana huni'o, na no ko ilenimwa'e oto liutaa haahi'o."

A Satan E Malaahongana A Jisas
MATIU 4:1-11; LUK 4:1-13

12 Na oto lau-leu Li'oa Maa'i e toolea i laona hanuesala
13 aana leu nga mwala ha'ike aana, ta'e mo ola mauri ni me'esu hali'ite kire ii'o wau i leune. Oto a Satan e malaahongana hunie hai aawalai hei dinge wau i leune, oto mo ensel kire si lio i sulie.

A Jisas E Soie

E Hai Mwane Wee-weesi
MATIU 4:12-22; LUK 4:14-15, 5:1-11

14 Oto i purine kire ne'ie a Jon i nume ni ho'o, a Jisas e lae hunie po'o ni henue i Kalili na ko taroha'inie Tataroha Diana a God.
15 Na e ere uurini, "E hule oto aana pongi nge holosilana e lae, uri Aalahanga a God e kara'ini oto. Omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga i'omu, na omu ke hiiwalaimoli aana Tataroha Diana."

---

† **1:6** 1:6 A Propet Elaeja e sai ho'osie mo to'oni aaela urine oto i na'o. Leesie 2 Kings 1:8.

16 Maholo a Jisas e lae-lae i reune Aasi I Kalili, na ko leesie ro mwane
wee-weesi, a Saemon na a Andru aasine. Kirerue ko weesi aani hu'o.
17 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ke lae mai i sulieu, na more ke
lulu i sulieu hunie ne ke ha'asai'omore'i aana tolahai weesinganga hunie
mo iinoni.”
18 Oto e ro mwaasine ngeena ko tolana toli'aasie oto mo hu'o ikirerue,
na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.
19 Oto maholo ko ada lo'u hao, na ko he'i leesie lo'u ngaeta ro mwaasine,
a Jemes na Jon pe'ie aamadarue a Sebedi. Ikire i laona iiola, na kire ko
seumaa aana mo hu'o ikire.
20 Oto a Jisas e soirerue, na kire ko toli'aasie oto aamada a Sebedi na mo
koni-konihe i laona iiola, kirerue ko lulu i sulie oto.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela Nge Aana
LUK 4:31-37

21 Oto kire ko lae oto hunie huilume i Kapaneam, na aana Dinge Maa'i
Mo Jiu, a Jisas e lae huni ha'a-uusuli ta'au i laona nume ni palo-palo ikire.
22 Na ahutana mwala ko meni pangata'inie ha'a-uusulinge ingeie,
aana ha'a-uusulinge ingeie e ka'a urihana ike mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, aana ko ha'a-uusuli aana nanamanga.
23 Na nga mwane li'oa aaela aana ingeie no'one wau i laona nume ni
palo-palo aana maholona. A mwaena ko toolea oto aawaranga paine na
ko unue uuri,
24 “!Aaia! !Jisas ni Nasaret! ?O kei ue emeelu lo'u eena? ?Ohe o lae oto
mai huni waeli'emeelu ni ngeena? Ineu nou sai'o mola. I'oe iini maa'i a
God.”
25 Oto a Jisas ko si ere aana li'oa aaela ngeena ko te'uri, “O ke rohu oto,
na o ke lae mwaanie a mwane ngeena.”
26 Oto li'oa aaela ngeena e papata'inie a mwaena hailiu, e si aawara, na
ko iisitaa oto mwaanie.
27 Na ahutana mwala ko meni pangata'i, na kire ko dolosi heiliu oto i
matolada uuri, “?Ha'a-uusulinge haalu uri taa ni ie? Mwane ngeena ko ere
aana nanamanga. E ere hunie mo li'oa aaela, oto kire tola oto i sulie.”
28 Na oto lau-leu tataroha aana e taro oto ahusie ahutana mo henue kali-
kelie i Kalili.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge Mwaanie Mo Maelaa Hai Aaopa'i
MATIU 8:14-17; LUK 4:38-41

29 Oto a Jisas na e hai mwane pe'ie, kire iisitaa mwaanie nume ni palo-
palo, kire ko si oodohie nume a Saemon na Andru.
30 Na keni hungaona a Saemon e eno taane i nume aana ko tohungei
mata'i oto hiito'o. Oto kire ha'arongoa a Jisas aana.
31 Na e lae mai saana, oto e hele i ki'ine na ko ta'ea. Oto mata'i e tolana
mango oto mwaanie, ko si rareta'inire.
32 Oto aana maholo ko seulehi oto,† nge mwala kire toolea mai mo mae-
maea'a hunge i saana a Jisas, na ngaeta mo iini mo li'oa aaela aada no'one.
33 Ahutana mwala ni Kapaneam kire loko tarakoni i maana nume.
34 A Jisas e ha'a-uurie mwala hunge aana mo maelaa hai aaopa'i e hite
aada, na e oohe aasie no'one mo li'oa aaela mwaanie mwala hunge. E ka'a

† **1:32** 1:32 Dinge Maa'i Mo Jiu e mango mola aana maholo sato e suu, oto kire sai esuie lo'u ta'ena nga mei esunge.

toli'aasie ike mo li'oa aaela ngeena kire ke ere, aena aana kire manata'inie oto.†

A Jisas E Taroha'i Weu

Aana Po'o Ni Henue I Kalili
LUK 4:42-44

35 Oto i maahu'o-hu'o na e ka'a dangi ue, a Jisas e ta'ela'i na e lae maraana
takoie leu nga mwala ha'ike aana, nge e si aarenga'i.
36 Lae-lae a Saemon na ngaeta mo iini lo'u pe'ie, kire lae huni heitalea.
37 Oto maholo kire lio oodoie, kire ko te'uri hunie, "Ahutana mwala ko
lo'ohi'o."
38 Ta'e a Jisas e aalamire uuri, "Ha'ike, ta'e kolu ke lae aana ngaeta mo
huilume lo'u, hunie ne ke laeliwala no'one nada, i sulie nou lae mai huni
esu oto urine."
39 Oto e si lae kalie ahutana mo huilume i Kalili pe'i laeliwalanga i laona
mo nume ni palo-palo mo Jiu, na pe'i oohe aasie mo li'oa aaela lo'u no'one.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Maelaa Aaela E Waelie Sapena
MATIU 8:1-4; LUK 5:12-16

40 Na ngaeta mwane e to'o aana maelaa ni osa, e lae mai pouruuru i
na'ona a Jisas, na ko ha'atohu aana uuri, "Mala o ko mwa'e-mwa'e, o ke
kuraa sapeku hunie ne ke rere'a adona ii'onga lo'u pe'ie mwala a God."†
41 A Jisas e aamasie oto liutaa, oto e si susue'inie wau nimana huni hele
i sapena mwaena, na ko te'uri, "Iau, nou mwa'e-mwa'e taane. Sapemu ke
mola oto."
42 Oto mola lau-leu aana maholo e ere urine, maelaa ni osa ngeena e
tolana mango oto mwaanie, na sapena e mola oto.
43-44 Oto a Jisas ko si ere aana a mwaena uuri, "!O ke rongo! Mwaanie o
ha'a-ha'arongoa nga iini aana nga taa e rau. Ta'e o ke oodo mola i saana
mo pris hunie kire ke saie uri sapemu e mola oto. Na o ke niie uuraa'inge
hunie a God mala mo Ha'atolanga a Mosis e unue. Urine ahutana mwala
kire ke si meni saie uri sapemu e mola oto."
45 Ta'e a mwaena e lae ta'au ngeena na ko aehota taroha'inie oto hailiu.
Na aena ko tohungei ere hiito'o i sulie leune, oto hule aana a Jisas e ka'a
sai lae haada'i ike lo'u takoie nga huilume. A Jisas e lae mola aana mo
henuesala nge nga mwala ha'ike aani, na mwala kire ko si lae mola mai
saana uure mwaanie ta'ena nga leu.

2

A Jisas E To'o Aana Nanamanga Huni Sae'aasie Mo Ooraha'aa
MATIU 9:1-8; LUK 5:17-26

1 Oto ngaeta mo hei dinge lo'u i puri, a Jisas e aaliho'i lo'u hunie huilume
i Kapaneam. Aana maholo e hule wau, oto tataroha aana e taro hailiu uri
e hule lo'u weu i nume.
2 Na mwala hunge kire loko mai saana, oto hule aana nga leu ni uure
aana ha'ike lo'u, ma'alana po'oi sinaha. Oto a Jisas ko si lalado nada aana
mei wala diana.

---

† **1:34** 1:34 A Jisas e ka'a sai toli'aasie mo li'oa aaela huni ere-ere aana e ka'a hule ue aana maholo huni unu haada'i aana uri ingeie oto Kalena God. † **1:40** 1:40 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

3 Na maholona e hai mwane kire aanga'inie mwane e rarasi, kire ko hule
oto pe'ie i nume.
4 Ta'e kire dau pu'ota'inie uri kire kei lae wau pe'ie i saana Jisas uri taa,
i sulie mwala kire hunge. Oto kire hane pe'ie ta'i koluhana nume, na kire
hoka talana ta'i lengi, kire si uukue pe'ie hulite ingeie hai saana a Jisas.
5 Na a Jisas mone e saie mola kire hiiwalaimoli aana, oto ko te'uri hunie
mwane nge e rarasi ngeena, "Kaleku, mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae
oto mwaani'o."
6 Ta'e aana maholona ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
kire ii'o no'one pe'ire. Oto kire ko tohungei ne'isae hiito'o i manatada uuri,
7 "!Ha'ike eena! ?A tei mwane ni ko ere tooha'inie uri ingeie e paine mala
God ie? I sulie nga iini lo'u huni sae'aasie roro'anga ha'ike, ta'e a God mola
ha'alaa."
8 Na lau-leu a Jisas ko saie oto maraana mo ne'isaenga ikire, oto ko si
te'uri hunire, "?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i oto hiito'o urine?
9 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u na ta'ena nga iini e sai
ere mola hunie mwane e rarasi ienini uuri, 'Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni
e lae oto.' Na lo'u uuri, '!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe, na o ke lae-lae
oto.' Ta'e huni esuie e ro mei ne'isaenga ngeena kire aasa oto hiito'o hunie
iinoni.
10 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei ola hunie omu ke
lio saie uri ineu, nou to'o aana no'one nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa
mai aano i leu." Oto a Jisas ko unue hunie mwane e rarasi ngeena uuri,
11 "!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe na o ke lae-lae oto i nume i'oe."
12 Na oto lau-leu maholo kire ko to'o-to'omaaie ue, e ta'ela'i na e toolea
hulite ingeie, na ko iisitaa oto mwaanie leune. Oto kire ko tohungei
pangata'i, na kire ko soi ha'amanikulu'aa God, na kire ko te'uri, "!Emi ka'a
leesie ike ue nga mei ola urine ke rau i na'o!"

A Jisas E Soie A Livae

Ma'alana Ingeie Mwane Ooraha'aa
MATIU 9:9-13; LUK 5:27-32

13 Oto a Jisas e he'i eeliho'i lo'u weu i reune Aasi I Kalili, na mwala hunge
kire hule lo'u i saana, na ko aehota ere ni ha'ananaunge lo'u hunire.
14 Na maholo e lae-lae ue, na ko leesie a Livae, kalena Alpeas, e ii'o aana
leu ingeie huni susulu to'oha aana takis hunie aalahanga ni Rom. Oto a
Jisas ko te'uri hunie, "O ke lulu i sulieu." Oto a Livae e ta'ela'i, na ko lulu i
sulie oto a Jisas.
15 Na mwala hunge aana mo iini kire unue ikire mwala ooraha'aa, na
mo mwane susulu to'oha aana takis, kire ko lae i sulie a Jisas. Oto maholo
a Jisas e lai ii'o i nume a Livae huni ngeu pe'ie, mwala hunge no'one urine
kire loko wau, na kire ko ngeu pe'ie a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie.
16 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire leesie a
Jisas ko ngeu pe'ie mwalana, oto kire ko upwesie mo pwaarongoisuli ingeie
uuri, "?E ue nge a Jisas ko ngeu na ko inu pe'ie mo iinoni ooraha'aala mala
mo mwane susulu to'oha ngeena?"
17 Maholo a Jisas e rongo, oto ko te'uri hunire, "Iinoni nge e awaa mola
sa'a saeto'o aana ike mwane kure-kure, ta'e iini nge ko maelaa'a ha'alaa.
Aana nou lae mai huni haaraie mo iinoni ooraha'aa ke lulu i sulieu, na nou
ka'a lae ike mai huni haaraie mo iini kire unue kire diana oto."

Mo Parise Kire Ere Haitapali Pe'ie A Jisas Haahie Oolongaunge
MATIU 9:14-17; LUK 5:33-39

18 Maholona mo pwaarongoisuli a Jon na mo Parise kire ko oolongau.
Oto ngaeta mwala kire lae mai saana a Jisas na kire ko dolosi aana uuri,
“?E ue ka'u nge mo pwaarongoisuli a Jon na mo iini aana mo Parise kire
ko oolongau, ta'e mo pwaarongoisuli i'oe ha'ike?”
19 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “?Mo malahune a poro haalu kire kei
saehuu uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana ngauhe ni ha'arurunge na a
poro haalu e ii'o ue pe'ire? !E aasa! Maholo poro haalu ko ii'o pe'ire, kire
sa'a oolongau ike.
20 Ta'e kei hule aana hai dinge nge kire kei toolea poro haalu mwaanire,
nge kire ke si oolongau taane.”

Ha'a-uusulinge A Jisas

E Liue Ha'a-uusulinge Lalahu'e
MATIU 9:16-17

21 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie i sulie ha'a-
uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e sa'a lo'amenaa ike nga to'oni
lalahu'e aana nga mei lo'amena haalu. Aana maholo ko hodalie, nge mei
lo'amena haalu ngeena kei mwai-mwei na kei hakasie mola to'oni lalahu'e,
oto ke si haka aaela lo'u mwaanie hola'ina'o.
22 Na nga iini e sa'a ne'ie ike waen haalu i laona ho ate'a lalahu'e nge
kire asuie aana te'e-te'ei nanikot. Aena aana mala kei esu urine aana, nge
maholo waen haalu ngeena kei po'o, ate'a lalahu'e ngeena e sai a'ari na
waen kei waeta'i oto. Ta'e waen haalu ke lae oto mola i laona ho ate'a
haalu.”

Mo Parise Kire Ere Haitelili Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MATIU 12:1-8; LUK 6:1-5

23 Oto aana ngaeta hai Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e liu i laona hohola aana
ola mala kooni. Oto aana maholo kire ko lae ngeena, mo pwaarongoisuli
ingeie kire ko aroa hue-huana mola huni ngeu'i.
24 Oto mo Parise ko te'uri hunie, “!Ei, leesie ka'u! Mo pwaarongoisuli i'oe
ko deu esunge mola aana Dinge Maa'i ikie, mei ola e aapu aana Ha'atolanga
a Mosis.”
25 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Omu saie taane nga taa nge a Deved
Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire
hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a rongo saie ike ne'isaenga aana?
26 Aana maholo a Abaeata ingeie Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Deved e
lae sili i laona nume maa'i a God, na e ngaue ho bred maa'i, ola niilana e
lae hunie a God. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis e unue e ka'a malisine ike ke
ngaue, aana ta'e mo pris hali'ite kire sai ngaue taungei bred maa'i urine.
Na a Deved e nii no'one ana mo iini kire lae pe'ie. Ta'e ma'alana e urine, a
God e ka'a leie ike haahie.”
27 Oto a Jisas e te'uri lo'u hunire, “A God e asuie Dinge Maa'i huni pe'ie
mola iinoni, na iinoni ha'ike hunie Dinge Maa'i.
28 Aena ngeena ineu a Kale Ni Iinoni oto nou aalaha haahie Dinge Maa'i.”

3

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Ki'ine E Heko
MATIU 12:9-14; LUK 6:6-11

1 Oto a Jisas e lae lo'u i laona nume ni palo-palo mo Jiu, na ngaeta mwane
ingeie i leune ki'ine e heko.

2 Oto ngaeta mo iini kire ko lio hunie ohe kei ha'a-uurie a mwaena aana
Dinge Maa'i ikire, hunie kire ke ere aaelasie i laona leinge.
3 Oto a Jisas ko te'uri hunie mwane ki'ine e heko ngeena, “O ke uure ka'u
i na'ona mwala.”
4 Oto e te'uri hunie mo iini kire ko upwesie ngeena, “?Nga taa ni
Ha'atolanga ikolu e toli'aasie huni esuie aana Dinge Maa'i? ?Huni pe'ie
iinoni wa huni waelie mola? ?Huni ha'a-uurie iinoni wa huni horo'ie?”
Ta'e kire rohu mola, na nga iini ka'a ere ike.
5 A Jisas e saehuu i sulie saeda e hau, oto e to'omaaire mola pe'i
saewasunge.† Oto ko te'uri hunie a mwaena, “O ke lalaa'inie ki'imu.” Oto
e lalaa'inie ki'ine, na e diana oto lo'u.
6 Oto lau-leu mo Parise kire iisitaa, na kire lae oto i meni wala pe'ie
ngaeta mwala aana pulitaa a Herod huni horo maesie a Jisas.

Mwala Hunge Kire Loko

I Saana A Jisas

7 Ta'e a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae wau hunie po'o ni
eesi i Kalili. Na mwala hunge kire lae i sulie, uure oto mwaanie mo po'o
ni henue i Kalili na i Jiudia
8 na i Idumea, na uure mwaanie i Jerusalem, na mwaanie po'o hao aana
wai peine i Jodan, na uure no'one mwaanie mo huilume mo Aapoloa Aaopa
i Taea na i Saedon. Na mwala hunge kire hule i saana Jisas i sulie kire
rongoa tataroha aana mo ola ko esui'i.
9 Na lokotaa e paine hiito'o mone, oto a Jisas e unue hunie mo
pwaarongoisuli ingeie uri kire ke dau aakau aana nga iiola hunie, mwaanie
mwala kire loko haahie.
10 I sulie a Jisas e ha'a-uurie mango mwala hunge, oto mo mae-maea'a
hunge kire ko eri'apasie lo'u uri kire ke kopi mola aana.
11 Na maholo mwala nge mo li'oa aaela nge aada kire leesie a Jisas, oto
kire ko rapute'i oto i na'ona pe'i ngaranga uuri, “!I'oe oto Kalena God!”
12 Ta'e a Jisas e ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga iini uri ingeie
a tei.

A Jisas E Lio Hilisie Aawalai Hurula'aa Mwana Rue
MATIU 10:1-4; LUK 6:12-16

13 Oto a Jisas e soie ngaeta mo iini mai saana, na ko hanetaa lo'u ta'au i
lengine toloi henue.
14 Oto e lio hilisie aawala mwana rue mwaanie pulitaa ngeena hunie kire
ke ne'ie mo hurula'aa ingeie. Oto e si ha'atolara hunie kire ke lai taroha'i,
15 na e niie hunire nanamanga huni oohe aasie mo li'oa aaela.
16 Oto ie satana aawala mwana rue nge a Jisas e lio hilisire:
A Saemon nge a Jisas e haara'inie lo'u aana a Pita,
17 Na Jemes kalena Sebedi,
na Jon aasine a Jemes, nge a Jisas e haara'inirerue mo Kalena Lou-lou i
sulie kirerue sai saewasu lau-leu.
18 Na Andru,
na Pilip,
na Batolomiu,
na Matiu,
na Tomas,

---

† **3:5** 3:5 Ma'alana a Jisas e saewasu, ta'e e ka'a ooraha'aa ike. A Jisas e saewasulie aaelanga mala a God no'one e sere'inie ooraha'aa. Na a Jisas e ka'a dau aaela i tehula'ana saewasunge ingeie, ta'e a Jisas e asuie mola nga taa e oodota'i.

na Jemes kalena Alpeas,
na Tadeas,
na Saemon ngaeta iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
19 na Jiudas Iskariot nge e pweloa Jisas hunie mo maelonga ingeie.

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana Satan
MATIU 12:22-32; LUK 11:14-23, 12:10

20 Mango urine, oto a Jisas e aaliho'i lo'u hai nume, na pulitaa paine e hule lo'u i saana. Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie, nga maholo huni ngeunge na ha'ike lo'u.
21 Oto aana maholo uluhe iinoni a Jisas kire rongoa urine, kire unue uuri, "Ko pweu oto to'ohuu." Oto kire ko teule'i huni lae mai toolea lo'u i henue hunie kire ke lio i sulie oto wau.
22 Maholo kire ka'a hule ue, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge kire lae mai uure ta'au i Jerusalem, kire ko te'uri, "Aakalo paine haahie mo li'oa aaela, a Bielsebul, ingeie oto aana. A Bielsebul ni ko niie nanamanga hunie huni oohe aasie mo li'oa aaela urine."
23 Oto a Jisas ko soire wau takoie, na ko ere ni aalahuunge uuri, "?Ohe a Satan kei ta'aasie lo'u a Satan? !E aasa!
24 Ta'ena nga aalahanga kei oopa aani heiseuninge honosie maraana, nge kei na'onga oto.
25 Na e urine lo'u mala nga uluhe ni iinoni kei oopara lo'u maraada, uluhe iinoni ngeena nge kei ei'aa oto.
26 Na mala mo iini a Satan kire ta'ela'i honosire maraada, nge kire sa'a uure a'aila'a ike lo'u, ta'e kire kei ei'aa oto."
27 Na a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie nanamanga ingeie e saka liutaa aana Satan, oto ko te'uri, "Nga mwane sa'a sili ike i laona nume ngaeta ramo hunie ke pelie to'o-to'olana, ta'e kei hola'i tapolie na kei pwesue, nge purine ke si toolea ahutana mo ola ingeie.†
28 "To'ohuu no ko unue huni'omu, a God e sai sae'aasie ta'ena nga ooraha'aa mo iinoni ko esui'i, hule aana e sai sae'aasie mo iini ko ere mwakata'inie.
29 Ta'e iini ko ere mwakata'inie Li'oa Maa'i, nge sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo, aana e asuie mei ooraha'aa e ii'o huu."†
30 A Jisas e ere urine i sulie kire unue uuri, "Li'oa aaela nge aana."

?Kira Tei Tohungei

Uluhe Ni Iinoni A Jisas?

31 Oto nikana pe'ie mo eesine mwane kire mani hute, kire hule na kire uure mola ta'i sinaha i sulie mwala hunge kire loko kali-kelie a Jisas. Oto kire ko ha'atolaa mei wala hunie,
32 kire ko te'uri, "!Lio ka'u! A nikemu na mo eesimu kire uure mola ta'i sinaha, na kire ko sare leesi'o."

---

† **3:27** 3:27 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi. † **3:29** 3:29 A Jisas e ere i sulie "mei ooraha'aa e ii'o huu" aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

33 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “?A tei ni a nikeku, na kire a tei ni mo
eesiku?”
34 Oto ko lio wau hunie ahutana mwala kire ii'o kali-kelie, na ko te'uri,
“I'omu oto mo nikeku na i'omu oto mo eesiku.
35 Aena aana iini nge ko esuie nga taa e to'ohie saena God, ingeie oto
aasiku na a nikeku.”

4

A Jisas E Aalahuu Aana

Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:1-9; LUK 8:4-8

1 Oto a Jisas ko aehota ha'a-uusuli lo'u i reune Aasi I Kalili, na aena aana
mwala hunge kire loko, oto e ta'e i laona iiola wau i eesi. Oto ko ere ni
ha'a-uusulinge hunie lokotaa paine wau i oone.
2 E ere ni ha'a-uusulinge hunire aana mo aalahuunge oto hunge i sulie
maurihe, na ko te'uri hunire,
3 “Omu ke rongo ka'u. Ngaeta mwane au'esu hohola e o'o'o, oto ko lai
hesie mo litei ola ingeie mala mo kooni. Hasinge ngeena ko lae mola aana
tataa'inilana mo lite,
4 na maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona hohola ingeie,
ngaeta mo litei iini eeni kire ko teke i reune tala. Oto mo menu kire loho
mai, kire ko ngeu'i mola.
5 Ngaeta mo litei iini kire ko teke i lengine mei heu-heue. Oto mo lite
ngeena kire ko tolana pwito poi aena aana mei mwakano ngeena e ka'a
pi'ola ike. †
6 Ta'e e hule aana maholo sato ko peine, oto sato ko madorohi'i oto hiito'o,
na kire ko nunulu mola aena aana kire ka'a susu'imi ike hiito'o i aano.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-keu. Oto kire
ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e mo walo kau-keu kire paine
haahi'i nge kire ko si melusi'i mola. Oto kire ka'a hungu ike.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano diana. Kire
lai pwito diana na kire hungu, nga mo iini kire hungu oolu aawala, na nga
mo iini e oono aawala, na nga mo iini tangalau.”
9 Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, “Mwaanie omu rorongo aasie
mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i.”

?Aena E Ue Nge A Jisas

E Ha'a-uusuli Aani

Aalahuunge Hali'ite?
MATIU 13:10-17; LUK 8:9-10

10 Na maholo a Jisas e ii'o maraana, oto aawalai pwaarongoisuli mwana
rue ingeie pe'ie nga mo iini lo'u nge kire ko lulu i sulie, kire lae mai
saana, na kire ko unue hunie uuri, “Melu saeto'o aana o ke ere luhesie
mo aalahuunge i'oe ngeena.”
11 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “A God e lio hilisi'omu hunie omu ke
saenanau aana walaimolinge mumuni aana Aalahanga a God, ta'e mo iini
po'oi sinaha aana Aalahanga ingeie, nge mo ere-erenga ko lae mola hunire
aani aalahuunge.

---

† **4:5** 4:5 Mo hohola heu-heue i Israel kire sai mwaero lau-leu maholo ko nemo, na aana mo waro-waro wawai, kire sai madoro kohi lau-leu mwaanie mei aano mola. Oto aena mei olana nge mo litei ola kire ko pwito lau-leu.

12 Oto *kire ko lio-lio ta'e kire ka'a lio saie, kire ko rorongo ta'e kire ka'a*
rongo saie ike, aena aana kire kei te'urine, nge kire kei oonisae na a God kei
ta'aasie mo ooraha'aa ikire." *Aesaea 6:9-10*

A Jisas E Ere Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:18-23; LUK 8:11-15

13 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, "?Uri omu ka'a saie ike aalahuunge ie?
?Mala uri omu ka'a saie ike aalahuunge ie, ha'alaa omu ke si saie ngaeta
mo aalahuunge lo'u uri taa eena?
14 Mwane hai-hesi e hasie walana a God.
15 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo iini nge kire
rongoa taane mo wala. Ta'e e ka'a tewa na a Satan e lae mai, ko ta'aasie
oto mo wala diana ngeena mwaanie manatada.
16 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-heue ngeena,
kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire ilenimwa'e haahie.
17 Ta'e e ka'a susu'imi diana ike mone i manatada, oto e sa'a ii'o tewa ike.
Maholo si'oha'anga kei toolera wa taunge'inilada kei lae i tehula'ana mei
wala ngeena, oto kire ko tolana mamalo oto mwaanie.
18 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e honu aana walo
kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana God,
19 ta'e kire ne'isae painesie mola mau-meuringe aana walumalau. Kire
tolahi'e, na kire saeto'o aana mola to'o-to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena
nga ola. Oto mo wala diana ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu
ike lo'u.
20 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana ngeena, kire
rongoa mo wala ngeena, oto kire lulu i suli'i. Oto kire hungu diana oto
eena, mo iini oolu aawala, na nga mo iini oono aawala, na nga mo iini
tangalau."

!O Ke Ne'isae Diana

I Sulie Mo Aalahuunge!
LUK 8:16-18

21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, "?Uri nga iini kei toolea mai laite
oto ko mumunie mola i hahana hulite wa ke pwaoha'inie nga nime haahie?
!Ha'ike! Ta'e kei ne'i haada'i mola aana ta'au i lengi.
22 Na ta'ena nga mei ola mumunilana ko lae-lae, haata'inilana kei saronai
lae taane mai haada'i aana leu matapwa. Na nga taa nge aaluhilana ko lae-
lae, aelilana kei saronai lae taane mai haada'i huni leesie.
23 Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-
lo'onga'i diana i suli'i."
24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, "Hele ma'uta'a aana nga taa o ko
rongoa, i sulie ta'a-ta'a totoho nge o ko totohoa nga iini aana, ingeie nge a
God kei he'i totoho'o lo'u aana, ta'e kei totoho'o oto lo'u liutaa.
25 Aana ta'ena nga iini e mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-
uusulinge ineu, nge sapeilana saenanaunge ni Lengi kei lae lo'u hunie.
Ta'e a tei nge e ka'a mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge
ineu, nge ma'alana uri nga kele mei saenanaunge ni Lengi e to'o aana, ta'e
ta'aasilana kei lae mola mwaanie."
26 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Aalahanga a God e urihana maholo
mwane e hasie mo lite i laona hohola ingeie.
27 Oto ma'alana e ka'a da lo'u nga mei ola ta'e ko ma'ahu mola aana rodo,
wa e ta'ela'i i aatowaa, ta'e mo lite nge e hasi'i ngeena kire ko pwito mola

maraani. A mwaena ka'a saie ike no'one e ue nge mo lite ngeena kire sai
pwito urine.
28 Mei ola ngeena, mwakano ni mola ko da mo lite ngeena ko pwito urine
na kire ke hungu. Kire kei hola'i ure, oto ko he'i taka lo'u, na purine e taka
mango kolu ko leesie oto ko to'o hue-huana eena.
29 Oto maholo hue-huana ko repo oto, nge a mwaena ko si aehota tapali'i
oto aana naihi ingeie eena, aana kire repo oto na e hule oto aana maholo
huni'i."
30 Oto a Jisas ko dolosi uuri, "?Nga taa ni kolu kei unu ha'amalaa
Aalahanga God aana? ?Wa nga mei aalahuunge uri taa ni kolu kei unue
huni ere luhesie?
31 E urihana kele litei ola oto mwai-mwei aana ai mastad. Ma'alana e
mwai-mwei liutaa aana ahutana mo lite kolu ko hei-hesi'i,
32 ta'e maholo hasilana ko lae, oto ko pwito poi na ko peine oto liutaa aana
ta'ena nga ola i laona hohola. Ko peine ngeena, oto ko aatosara hailiu, nge
ahutana manu kire ko meni lae mai tola niu'i aana."
33 A Jisas e asuie mo laladonga hunge uurini huni ha'a-uusulie mwala
aani i sulie walana a God. E asuie mo laladonga maliside hunie kire ke
saenanau aana ahutana mo ne'isaenga nge kire sai rongo sai'i.
34 E ere-ere ngeena aani aalahuunge hali'ite, ta'e maholo mo pwaaron-
goisuli kire ko ii'o maraada pe'ie a Jisas, nge e sai ere luhesie ahutana mo
aalahuunge hunire.

A Jisas E Ere Aana Ooru
MATIU 8:23-27; LUK 8:22-25

35 Oto i seulehi aana hai dingena, a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongo-
isuli ingeie, "Kolu ke aatoholo ka'u lo'u hunie raune aasi po'o ta'au."
36 Oto kire lae mwaanie ruruhaa, na kire lai ta'e i laona iiola nge a Jisas
e ii'o aana. Oto kire mani lae, na ngaeta mo iiola ko lae no'one pe'ire.
37 E ka'a tewa ike lo'u na paineha'ana mawasidengi ko hite aada oto. Na
aahe ko aehota aa'aro oto i laona iiola, hule aana ko kara'i honu oto aana
aasi.
38 Ta'e a Jisas e eno mola hai puri aana iiola, e pwaulunge aana ho
uulunge aana ko ma'ahu. Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko ha'alioa
na kire ko te'uri, "?Ha'a-uusuli, ohe o ka'a aapwasu ike lo'u aana kolu ko
kara'i mae oto ie?"
39 Oto a Jisas e ta'e, ko ere aana ooru na aahe uuri, "!O ke rohu, na o ke
hahuroto!" Oto ooru e rohu oto, na ko tolana hoolaa oto.
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "?E ue ni oto omu
ko me'u urine? ?Ohe omu ka'a to'o aana ike lo'u nga mei hiiwalaimolinge?"
41 Ta'e kire ko tohungei me'u, na kire ko ere hunire hailiu uuri, "?A tei
mwane ni ie? ?Oto hule aana e ere aana ooru na aahe, na kire ko rongo
oto hunie?"

5

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Nge Mo Li'oa Aaela Aana I Kerasa
MATIU 8:28-34; LUK 8:26-39

1 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai aarapuu aana po'o ni eesi
i Kalili po'o ta'au aana po'o ni henue mo Kerasa.
2 Na maholo a Jisas e siho mai mwaanie iiola, na ngaeta mwane ko maau
oto mai mwaanie mo kilipwe'u. Mwane ngeena li'oa aaela aana,

3 na ii'onga ingeie oto mola i saana mo kilipwe'u. † Nga iini e sa'a hele
aana, wa ke pwasue ma'alana aani walo wa aani iieli heu.
4 Mo maholo hunge pwasulana ae'aena na ki'ine ko lae oto, ta'e ko mousi'i
mola. Na nga iini ke a'aila'a hunie ke ha'amanata'aa, na ha'ike lo'u.
5 Na oto tarau suli rodo na aatowaa, ingeie mola i sulie mo uuwo na mo
kilipwe'u pe'i aawaranga na hunulana sapena mola aani ngedi.
6 Na maholo e leesie a Jisas ue wau ha'atau, e huru mei i saana, na ko
pouruuru oto i na'ona.
7-8 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "!I'oe, li'oa aaela, o ke iisitaa mai mwaanie
mwane ngeena!"
Oto a mwaena ko soi oto paine uuri, "!Ai Jisas, Kalena a God, iini e paine
liutaa! ?Nga taa oto o kei esuie aaku? No ko eitanai'o aana satana God, o
ke su'uri ha'aletehieu."
9 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, "?Satamu a tei?"
A mwaena e aalamie oto ko te'uri, "Sataku a Hunge, aena aana emi hunge
oto hiito'o i laona mwane ie."
10 Na ko eitanaie oto a Jisas uri ke su'uri uusunge'inire mwaanie
hanuena.
11 Na ola mala e ro sinolai poo kire ko susude i lengine uuwo oto po'o
wau.
12 Oto mo li'oa aaela ngeena ko eitanaie a Jisas uuri, "O ke toli'aasi'emi
ke lae i laona amaa ni poo ta'aune hunie emi ke ii'o aani."
13 Maholo e toli'aasire, kire si iisitaa huni lai sili i laona mo poo. Oto
amaa ni poo paine ngeena, kire mani loutaa pwau i aano i sulie uuwo, na
kire ko lai pola tala oto aana mao'i hunie i eesi, na kire ko meni inu oto.
14 Oto mwala nge kire lio-lio i sulie mo poo ngeena kire tahi, na kire
lai taroha'inie tataroha oto wau i laona huilume ikire na aana mo henue
kali-kelie. Oto mwala kire huru hunie kire ke lai leesie nga taa e rau.
15 Maholo kire lae mai i saana Jisas, kire ko meni me'u aana kire ko leesie
mwane nge mo li'oa aaela e hite-hite aana, e ii'o i aano, na e ho'o sala, na
manatana e taha oto.
16 Na mo iini nge kire leesie nga taa e rau ngeena, kire unue oodoie
mwala uri nga taa e rau aana mwane nge mo li'oa aaela e o'o'o aana, na
aana mo poo.
17 Oto kire ko eitanaie mola a Jisas hunie ke lae oto mwaanie po'o ni
henue ikire.
18 Oto maholo a Jisas ko ta'e i laona iiola, na mwane nge mo li'oa aaela e
iisitaa mwaanie ngeena ko eitanaie a Jisas uri ke hakusie.
19 Ta'e a Jisas e ka'a toli'aasie ike. E unue mola hunie uuri, "O ke aaliho'i
mola i saana uluhe i'oe na o ke ha'arongora aana walu ola diana nge a God
e asui'i huni'o aana e tohungei aamasi'o."
20 Oto a mwaena e aaliho'i mola, na e laehie ahutana mo huilume aana
po'o ni henue i Dekapolis pe'i taroha'inie mei ola paine ngeena a Jisas e
asuie hunie. Na ahutana mwala kire ko si meni pangata'inie oto hiito'o.

A Jisas E Ha'a-uurie Hu'e Nge E Hele Aana To'oni Ingeie,

Na Pule Kalena A Jaeras
MATIU 9:18-26; LUK 8:40-56

21 Oto a Jisas e aatoholo aaliho'i lo'u aana iiola hunie po'o ni eesi ta'au.
E si siho mola i reune aasi i leune, na mwala oto hunge kire loko oto mai
kali-kelie.

---

† **5:3** 5:3 Mo Jiu oto i na'o kire sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

22 Na aana maholona, ngaeta na'ohai mwane paine aana nume ni palo-
palo, satana a Jaeras, e hule no'one. Maholo e leesie a Jisas, e pouruuru
oto i na'ona,
23 na ko eitanaie uuri, “Kele pule kaleku e eno oto hunie maenga. No ko
eitanai'o hunie o ke lae mai hele aana hunie ke awaa na ke mauri.”
24 Oto a Jisas e lae oto pe'ie, na mwala hunge kire ko lae i sulie oto pe'i
uusule'inire hailiu.
25 Na ngaeta keni i leune, apu raha-raha ko seunie oto hunie aawalai
helisi mwana rue.†
26 A keine ko lae oto i saana mwala kure-kure hunge, ta'e hunie uri ke
awaa mola ha'ike. Na e waiahea tari-olanga ingeie aana e holi-holi talana,
ta'e nga mei ola hunie ke to'o hoorana ha'ike, ko si peine mola.
27 Maholo a keine e rongo tarohana a Jisas, oto e lae liu i purine mola i
matolana mwala, na e kopi aana to'oni a Jisas.
28 Aana e lo'onga'inie uuri, “Mala ne ke kopi mola aana to'oni ingeie, na
ne kei awaa oto.”
29 Na maholo a keine e kopi aana to'oni a Jisas, oto apu raha-raha ngeena
e mango oto mwaanie aana maholona, na e hiinge'inie uri e awaa oto
ta'ingelu.
30 Na a Jisas, oto lau-leu e hiinge'inie maraana uri nanamanga ingeie e
ha'a-uurie nga iini, oto e aali'u ko te'uri, “?A tei e kopi aana to'oni ineu?”
31 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri hunie, “!Lio ka'u! Ahutana
mwala ko meni uusule'ini'o. ?Aana e ue nge o ko dolosie uri a tei e kopi
aana to'oni i'oe?”
32 Ta'e a Jisas ko lio hailiu mola huni leesie uri a tei nge e kopi aana to'oni
ingeie.
33 A keita'aa ko si tohungei me'u oto na ko eriri i sulie e saie uri ingeie
oto mei olana e rau aana. Oto e lae mai, ko pouruuru i na'ona a Jisas, na
ko unue oodoie nga taa nge e rau aana.
34 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Kaleku, hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-
uuri'o oto. O awaa oto mwaanie mei maelaa ngeena. Lae mola aani
henuelamanga.”
35 Na maholo a Jisas ko ere-ere ue urine, ngaeta mo iini kire lae mai uure
mwaanie nume a Jaeras, kire ko te'uri hunie a Jaeras, “Kele pule i'oe e mae
oto. O ke su'uri ha'aweoa lo'u a Ha'a-uusuli.”
36 A Jisas e rongoa mola nga taa kire ko unue, ta'e e unue mola hunie a
Jaeras uuri, “O ke su'uri tolahi'e, ta'e o ke hiiwalaimoli mola aaku.”
37 Oto a Jisas e ka'a toli'aasie ike lo'u nga iini aaopa hunie ke lae pe'ie,
ta'e a Pita mola hali'ite, na a Jemes, na a Jon aasine a Jemes.
38 Na maholo kire hule oto aana nume a Jaeras, na a Jisas ko leesie mwala
hunge kire ko e'engo i leune na nga mo iini ko ngara-ngara na uulo-uulo
oto paine.
39 Oto maholo a Jisas e sili hao i laona nume, ko te'uri hunire, “?E ue ni
omu ko e'engo na omu ko ngara-ngara urine? Kele pule ie ka'a mae ike,
ta'e ko ma'ahu mola.”
40 Ta'e kire ko mwesi mola mwaanie, na kire ko ha'a-eero mola aana.
Oto a Jisas e oohe aasire i sinaha, e si toolea aamana pulena na nikana, na
oolu pwaarongoisuli ingeie, kire ko si lae i laona duru nge a pulena e ii'o
aana.

---

† **5:25** 5:25 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

41-42 A pulena e hule oto aana aawalai helisi mwana rue, na a Jisas e hele i nimana, ko si te'uri hunie aana erenga ni Jiu, “Talitha, koum.” Lo'onga'inge aana uuri, “Kele pule, no ko unue huni'o o ke ta'ela'i oto.” Na oto lau-leu a pulena e ta'ela'i, ko lae hailiu oto. Oto maholo kire leesie urine, kire ko si tohungei pangata'i oto hiito'o.
43 Ta'e a Jisas e si ere honosire uuri, “Omu ke su'uri ha'arongoa lo'u nga iini aana leune.” Na ko he'i unue lo'u uuri, “Omu ke nii ngeulaa mola ana.”

6

Mwala Ni Nasaret Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana Jisas
MATIU 13:53-58; LUK 4:16-30

1 Oto a Jisas e uure mwaanie i leune, e si eeliho'i hunie huilume nge e paine ta'e aana, na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae no'one pe'ie.
2 Na maholo e hule aana Dinge Maa'i Mo Jiu, oto a Jisas ko aehota ha'a-uusuli lo'u i laona nume ni palo-palo. Na mwala hunge kire loko hunie kire ke pwaarongo i sulie mo ha'a-uusulinge ingeie. Oto maholo kire rongoa mo ha'a-uusulinge a Jisas, kire ko tohungei pangata'i na kire ko te'uri, “!Ha'ike eena! ?Uri a mwane ngeena e saie ka'u walu ola ngeena uri taa? ?Na a tei ni e niie saenanaunge ngeena hunie? ?Na e to'o aana nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite paine ngeena uri taa?”
3 Na lau-leu kire ko upwesie lo'u mola uuri, “Kolu meni saie mola uri ingeie mwane aadu-eedu mola ni ngeena. Nikana ka'u mola a Meri, na mo eesine kire mani hute ka'u mola a Jemes, na a Josep, na a Jiudas, na a Saemon. Mo eesine keni ka'u no'one mola i leu pe'ikolu.” Oto kire ko si mola.
4-6 Oto a Jisas e pangata'i aena aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana, na ko te'uri hunire, “Ahutana mwala kire sai ha'ama'u taane aana nga propet. Ta'e mwala oto aana hanue ingeie na mo tekihana na mo iini aana nume ingeie maraana ha'alaa kire sa'a ha'ama'u ike aana.” Oto i leune e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite hiito'o, ta'e e ha'a-uurie mola toota'i iini i leune aana mo iini ko mweri.

A Jisas E Uusunge'inie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue

Huni Taroha'inie Oonisaenga
MATIU 10:5-15; LUK 9:1-6

Oto a Jisas e laehie lo'u mo huilume hailiu, pe'i ha'a-uusulie mo iinoni.
7 E soie mai aawalai pwaarongoisuli mwana rue ingeie, oto e uusunge'inire hailiu, to'o ro mwane aani henue. Na e niie nanamanga e saka hunire hunie kire ke oohe aasie ahutana mo li'oa aaela.
8-9 Na ko hatonga'i hunire uuri, “Omu ke su'uri toolea nga mo ola pe'i'omu aana laenga i'omu ienini, ma'alana nga mei ngeulaa, wa nga mwa'i, wa nga mei to'oha, wa ruana nga to'oni, na su'uri lo'u. Ta'e apa'a na ho'ohaahi'ae nge omu ko lae-lae aani mola hali'ite.
10 “Oto ta'ena nga nume omu ko lai sili aana, aana ta'ena nga hanue, omu ke ii'o ka'u i leune lai hule aana omu kei lae mwaanie hanuena.
11 Mala uri nga hanue omu ko lai aarapuu aana na mwala ka'a soi koni'omu, wa kire ke sare rongo huni'omu, nge omu ke lae mwaanie hanuena, na omu ke tataa'inie mo wasa-wasa mwaanie ae'aemiu, domana uri nga ha'apasunge hunire uri a God kei ha'aloire.”
12 Oto mo pwaarongoisuli kire ko lae oto i taroha'inie oodoie mwala uri kire ke oonisae na aali'u oto mwaanie mo ooraha'aa ikire.
13 Na kire oohe aasie mo li'oa aaela hunge, na kire suuhie mo mae-maea'a aani rumu na kire ha'a-uurire oto.

A Herod E Horo Maesie

A Jon Loto Maa'i
MATIU 14:1-12; LUK 9:7-9

14 Oto a Herod Antipas Inemauri e rongoa tataroha aana a Jisas aena
aana tataroha aana ko taro hailiu. Ngaeta mwala ko unue uuri, "A Jon
Loto Maa'i ni oto e mauri lo'u ie, ka'u e to'o aana nanamanga huni esuie
mo hu'i-hu'ite urine."
15 Ngaeta mo iini ko unue lo'u uuri, "A Elaeja oto ni ngeena."
Ngaeta mo iini lo'u kire ko unue uuri, "Ingeie ngaeta propet mala mo
iini oto i na'o ni ngeena."
16 Oto a Herod e rongoa tataroha aana, ko si te'uri, "A Jon Loto Maa'i nge
nou lama mousie ka'u pwaune ni ngeena, ta'e e mauri lo'u."
17 A Herod oto maraana nge e unue hunie mo ramo ingeie uri kire ke
pwasue a Jon Loto Maa'i na kire ke ne'ie i laona nume ni ho'o. E te'urine
aena aana a Jon e ere aana Herod haahie e to'o aana a Herodias, hu'e a
Pilip mwane aasine,
18 aana a Jon e ere uuri hunie, "O waelie oto ha'atolanga aana o to'o aana
hu'e mwane aasimu."
19 Oto aena ngeena a Herodias e saewasulie a Jon, na e sare horo maesie
oto. Ta'e e aasa
20 i sulie a Herod e ma'ute'inie a Jon, aena aana e saie uri a Jon mwane
oodota'i na mwane maa'i. Oto a Herod e kineta'inie a Jon i laona nume
ni ho'o, na e rorongo hunie. Maholo ko rongoa walana a Jon, manatana e
rodohono mola ta'e ma'alana e urine ko sare rongo mola hunie.
21 Oto lae-lae a Herodias e si lio oodoie tala huni horo'ie a Jon Loto Maa'i,
na e lae oto uuri. E hule aana maholo ni aamasito'o aana dinge a Herod
e hute, oto e asuie ngauhe paine huni ngeu pe'ie mo mwane paine aana
aalahanga, na mo na'ohai ramo aana mae ingeie, na ahutana oto mo aalaha
haahie po'o ni henue i Kalili.
22 Oto keni haalu kalena Herodias e lae mai mao nada, na e tohungei
to'ohie manatana a Herod na mo mwane paine. Oto a Herod Inemauri ko
te'uri hunie a keine, "?Nga taa o ko saeto'o aana? Sukaa mola aaku na nou
sai niie mola huni'o."
23 Na ko he'i heiholota'i lo'u hunie uuri, "Nou sai niie mola nga taa o
kei sukaa ma'alana nga mei ola oto paine mala nga aapa aana aalahanga
ineu."
24 Oto a keine e iisitaa i sinaha, ko si dolosi aana a nikana uuri, "?Nga
taa nge ne kei sukaa?"
Oto a nikana ko te'uri hunie, "O ke sukaa pwaune a Jon Loto Maa'i."
25 Oto a keine ko huru oto lau-leu i saana inemauri, na ko te'uri hunie,
"Nou saeto'o aana o ke niie oto mai pwaune a Jon Loto Maa'i hunieu i laona
nga nime."
26 A inemauri ko tohungei saehuu oto hiito'o. Ta'e aana e haiholota'i i
na'ona mo mwane paine nge ko ngeu pe'ie, oto e ka'a sare unue ha'ike
aana nga taa a keine e sukaa.
27 Oto a inemauri e uusunge'inie mola lau-leu ngaeta ramo hunie ke lai
toolea pwaune a Jon. Oto ramo ngeena e lae i laona nume ni ho'o, na e
lama mousie oto pwaune a Jon.
28 Oto e ne'ie i laona nime, e si toolea, ko lai niie hunie a keine. Oto a
keine e toolea, ko lai niie hunie a nikana.
29 Oto maholo mo pwaarongoisuli a Jon kire rongoa nga taa e raune, oto
kire lai toolea rae aana a Jon, kire si lai heitolinge'inie.

A Jisas E Ha'angaue

E Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; LUK 9:10-17; JON 6:1-14

30 Oto mo hurula'aa kire mani ooli mei saana Jisas, na kire ko ha'arongoa
aana walu ola kire asui'i, na ha'a-uusulinge kire asuie hunie mwala e lae
uri taa.
31 Ta'e mwala hunge kire ko talei lae hailiu mola wau na mai, oto hule
aana nga maholo huni ngeu ikire na ha'ike lo'u. Oto a Jisas ko te'uri hunire,
"Kolu ke lae ka'u aana nga leu mwala ha'ike aana hunie kolu ke mamalo
nga kele maholo o'oru'e."
32 Oto kire si lae maraada aana iiola takoie leu nga mo iinoni ha'ike aana.
33 Ta'e mwala hunge kire leesie mola kire ko lae ngeena, na kire saire
mola. Oto mwala ngeena kire uure mola mwaanie mo huilume ikire, na
kire huru i sulie tala takoie leu a Jisas ko lae hunie. Na kire ko hola'i hule
mola ta'au i na'ona a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie.
34 Oto maholo a Jisas e siho mai oone mwaanie iiola, na ko leesie mwala
hunge e loko, ko si aamasire aana kire lio si'oha'a mala amaa ni sipu nge
nga iini huni lio i suli'i ha'ike. Oto e aehota huni ha'a-uusulire aana mo
ne'isaenga hunge.
35 Oto maholo kara'inie sato kei suu, mo pwaarongoisuli ingeie kire
lae mai saana, oto kire ko te'uri hunie, "Ko seulehi oto na ikolu i laona
hanuesala ni ie.
36 Oto o ke uusunge'inie mwala ngeena hunie kire ke lae aana mo henue
hailiu huni holi ngeulaa ada."
37 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "I'omu, omu ke nii ngeulaa mola ada."
Oto kire ko he'i te'uri lo'u hunie, "!Ha'ike eena! Holitana nga mwane
hunie walu waro-waro ka'a adona ike lokotaa paine ngeena kire kei oa ho
ngeulaa nga iini. ?Uri o saeto'o aana emi ke waeta'inie mei to'oha oto paine
urine aani ngeulaa hunire?"
38 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, "?E nite ho bred omu to'o aani?
Omu lae ka'u i leesi'i."
Oto kire lae, na maholo kire lio oodoi'i, oto kire ko lae mai unue uuri,
"Melu to'o aana mola e lime aata ho bred na e ro kele ho ii'e."
39 Oto a Jisas ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uri kire ke oopaa
mwala hunie kire ke ii'o aani pulitaa i laona hahalisi.
40 Oto mwalana kire ii'o tatalaa'i i aano aani pulitaa. Ngaeta mo pulitaa
kire hule aana tangalau na ngaeta mo iini kire hule aana e lime aawala.
41 Oto a Jisas e hele aana lime ho bred ngeena na e ro ho ii'e, oto ko si
lio i lengi, na ko paalahea a God. Oto e nisie mo ho bred ngeena, ko si nii'i
hunie mo pwaarongoisuli ingeie hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na
e te'urine no'one aana e ro ho ii'e hunie ahutada mango.
42 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote,
43 na i purine kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue
aawalai lu'e mwana rue aana mo ooretai ngeulaa.
44 Oto iidumilana mo mwane hali'ite nge ha'angaulada e lae, e hule aana
e lime sinolai mwane.

A Jisas E Lae I Kolune Aasi
MATIU 14:22-23; JON 6:15-21

45 Na oto mola lau-leu no'one aana maholona, a Jisas e unue hunie mo
pwaarongoisuli ingeie uri kire ke ta'e i laona iiola na kire ke hola'i lae i
na'o loosie aana po'o ni eesi po'o ta'au hatarie huilume i Betsaeda. Oto

ingeie maraana ko oore ue i puri huni uusunge'inie mwala aaliho'i takoie
mo henue ikire.
46 I purine e uusunge'inie mwala takoie mo henue ikire, nge e si hanetaa
maraana ta'au i lengine uuwo huni aarenga'i.
47 Maholo na ko seulehi rorodo'a oto, mo pwaarongoisuli ikire mola ue
wau i denumana aasi aana iiola, na a Jisas mola maraana ta'au i lengine
uuwo.
48 Na e leesie mo pwaarongoisuli ingeie kire ko tohungei ha'aweora oto
hiito'o huni hotela'inie iiola suehie ooru. Oto maholo na ko hatari dengi
oto, a Jisas ko lae oto mai saada, na ko lae mola mai kolune aasi, ko ne'isae
huni liu mola mai kara'inire.
49 Ta'e maholo kire leesie ko lae mai kolune aasi, oto kire ko lo'onga'i uri
nga aakalo, na kire ko meni aawara oto paine.
50 Kire ko tohungei me'u oto hiito'o aana maholo kire leesie. Ta'e a Jisas
ko tolana ere oto wau pe'ire uuri, “Saemiu ke hahuroto. Ineu taane mola
ni ie. Mwaanie omu me'u-me'u.”
51 Na ko lai hane oto wau i laona iiola. Oto maholona ooru ko tolana
aapwana'i oto. Oto mo pwaarongoisuli ko tohungei pangata'i oto hiito'o,
52 aena aana kire ka'a lio saie ike ne'isaenga aana hu'i-hu'ite nge a Jisas
e si esuie aana mo ngeulaa ngeena, aana manatada e ka'a taha ue.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mo Mae-maea'a I Kenesaret
MATIU 14:34-36

53 Maholo kire aatoholo hunie po'o ni eesi po'o wau, oto kire aarapuu
aana po'o ni henue i Kenesaret, na kire pwasue iiola ikire oto i leune.
54 Maholo kire siho mola mai mwaanie iiola, na ahutana mwala ko meni
lio saie oto a Jisas.
55 Oto kire ko huru heiliu oto i laona mo huilume aana po'o ni henuena,
na kire ko toolea oto mai mo mae-maea'a aana mo hulite ikire takoie mo
leu nge kire ko rongoa a Jisas e ii'o aani.
56 Na ahutana mo leu nge a Jisas ko lae aani mala mo henue paine wa mo
huilume wa ngaeta mo leu lo'u, mwala kire ko ha'a-enohie mo mae-maea'a
i laona mo amaa aana mo henue huni maa'oohie. Oto kire ko eitanaie uri
hunie kire ke kopi mola aana ta'ena nga leu aana to'oni ingeie. Na ahutana
mo iini kire kopi aana, kire awaa oto.

7

Lulu I Sulilana Jisas E Roro'a Liutaa Aana Mo Ha'atolanga

Mo Weuwaka

1 Oto ngaeta mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
kire uure mwaanie i Jerusalem huni lae mai saana a Jisas.
2 Na aana maholona kire ko leesie uri mo pwaarongoisuli a Jisas kire
ka'a hodalie ki'ide i sulie taungei hoda-ki'inge nge mo Parise kire saeto'o
aana mo iinoni ke hele i sulie i na'ona ngaunge.
3 Mo Parise na ahutana oto mo Jiu, kire ko lulu i sulie ha'atolanga ngeena
uure oto wau aana mo weuwada, nge kire sa'a ngau na kire ka'a asuie
taungei hoda-ki'inge kire unue e diana.
4 Aana maholo kire ko lae mai uure mwaanie uusi'e, kire sa'a sare ngau
ike ue na kire ka'a hodalie ki'ide. Na mo ha'atolanga hunge kire ko lulu i
suli'i uure oto wau aana mo weuwada i sulie hoda-olanga aana mo kuki,
na mo nime, na mo iini huni hoda-hoda ola, na mo taetahe huni ngeu-ngeu
i lengini.

5 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga kire ko dolosi
aana a Jisas uuri, “?Aana e ue ni mo pwaarongoisuli i'oe kire ka'a lulu i
sulie ike ha'atolanga mo weuwaka kire ha'a-uuresie? Lio ka'u, kire ko ngeu
mola na kire ka'a hola'i hodalie ki'ide, na urine kire mada'a i maana God.”
6 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Walana a God nge a Aesaea e uusue i
suli'omu e to'ohuu oto. I'omu mwala omu ko lupwe'i deu-deu mola oto
mala e uusue. Aana a God e unue uuri, *Mwala ie kire ko ha'ama'u eeku*
mola aana ngidude, ta'e manatada e ha'atau hiito'o mola mwaanieu.
7 *Mwala ngeena kire ka'a palo-paloau ike to'ohuu. Kire ko esuie mola mo*
ha'atolanga ikire maraada, na kire ko ha'a-uusulie mwala huni lulu i suli'i.
Oto kire ko si unue uri mo ha'atolanga ineu eeni, ta'e ha'ike.” *Aesaea 29:13*
8 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Omu toli'aasie mo Ha'atolanga a
God, oto omu ko si lulu i sulie mola mo ha'a-uusulinge ni iinoni.
9 Omu tohungei saenanau liutaa mola huni lae mwaanie mo Ha'atolanga
a God, hunie omu ke lulu i sulie mo ha'atolanga i'omu maraamiu.
10 Omu saie ka'u a Mosis e unue uuri, *O ke ha'ama'u aana aamamu na*
nikemu. *Eksodas 20:12* Na e he'i unue lo'u uuri, *Nga iini nge kei ere*
aaelasie aamana wa nikana, nge horo'ilana kei lae. *Eksodas 21:17*
11 Ta'e i'omu, omu ko ha'a-uusuli mola uri mala nga iini ko to'o aana nga
mei ola diana nge e sai niie huni pe'ie aamana na nikana, ta'e ko unue
uuri, ‘Mei ola ngeena nou niie oto hunie a God,’
12 urine ke su'uri ha'ama'u lo'u aana aamana na nikana pe'ie niilana mei
olana hunire.
13 Oto aana omu ko lae mola i sulie mo ha'a-uusulinge mo weuwemiu,
nge e haata'inie uri omu ko mwakata'inie mola walana a God. Na mo ola
oto hunge urine omu ko esui'i oto.”

Ngaulaa E Sa'a Ha'amada'aa Ike Mauriha'ana Iinoni,

Ta'e Ooraha'aa Ha'alaa
MATIU 15:10-20

14 Oto a Jisas e he'i soie lo'u mwala i saana na ko te'uri hunire, “Omu ke
pwaarongo diana aana nga taa ne kei unue hunie omu ke sai diana aana.
15 Mo ngeulaa nge iinoni ko ngeu'i kire ka'a ha'amada'aa ike iinonine
i maana God, ta'e mo wala nge ko iisitaa mwaanie ngidune ni ko
ha'amada'aa.”†
17 Oto maholo e lae mwaanie mwala na ko lai sili oto i nume, nge mo
pwaarongoisuli ingeie kire ko si dolosie aalahuunge ngeena aana.
18 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “!I'omu na pwaumiu e aaela no'one mola
mala mwala ngeena! ?Uri omu ka'a lio saie ike no'one? Mei ngeulaa nge ko
lai sili i laona ngidune iinoni, mo ola ngeena ka'a ha'amada'aa ike iinoni,
19 i sulie kire ka'a lae ike i laona manatana, ta'e kire lae tara'asi mola hao
i laona oopwana. Oto ko si iisitaa lo'u mola mwaanie sapena.” (Maholo
a Jisas e ere urine e haata'inie uri ahutana mo ola ngau-ngeu kire mani
rere'a mola i maana God.)
20 Oto ko he'i te'uri lo'u, “Ta'e ne'isaenga aaela iinoni ha'alaa e sai
ha'amada'aa iinoni i maana God.
21 Aena aana mo ne'isaenga aaela ko meni uure oto mai mwaanie saena
iinoni. Mo ne'isaenga mala masinge, pelinge, horonga, aeni-olanga,
22 saehanalinge, tata'alanga, eeronga, dau-olanga ta'ewau, heota'inge,
ere-aaelasilana ngaeta iinoni, tooha'inge, na pu'onga.

---

† **7:15** 7:15 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 16 uuri, “Mala omu ko to'o aalingemiu huni rongo, omu ke rongo.”

23 Ahutana walu ola ienini, ikire i saena iinoni. Kire ko iisitaa, nge kire
sai ha'amada'aa iinoni."

Keni Ni Pu'o E Hiiwalaimoli

Aana Jisas
MATIU 15:21-28

24 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli kire uure i leune, kire ko lae lo'u
weu hunie hanue ni pu'o i Taea, na ngaeta mwala i leune kire tolakonire i
nume ikire. A Jisas e sere'inie uri mwala aaopa ke saie ingeie i leune, ta'e
e aasa oto huni mumuni.
25 Na ngaeta hu'e, li'oa aaela e hite aana kele pule ingeie, ingeie no'one
i leune. Oto maholo e rongoa uri a Jisas e hule, oto ko tolana lae oto mai
pouruuru i na'ona.
26 A hu'ena, ingeie nga hu'e ni Jiu ha'ike, ta'e e hute aana po'o ni henue
i Ponisia i laona aalahanga i Siria. Na e lae mai ngarasie a Jisas hunie ke
ta'aasie li'oa aaela mwaanie kele pule ingeie.
27 Ta'e a Jisas ko ere ni aalahuunge mola i sulie mo Jiu na mo pu'o hunie
uuri, "Toli'aasie ka'u mo mwela kire ke hola'i ngeu, hunie kire ke pote.
Aana e ka'a diana ike huni aasie mola mo ngeulaa mo mwela ana mo
usu."
28 Oto a hu'ena ko aalamie lo'u a Jisas, ko te'uri, "E to'ohuu oto aalaha
ineu. Ta'e ma'alana mo usu na kire sai ngaa mola mo eehuhu'ei ngeulaa
nge ko teke mwaanie taetahe mo mwela."
29 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "Aena aana o ko ere kohi urine, ta'ela'i na o
ke lae oto ta'i nume i'oe. Li'oa aaela ngeena e lae oto mwaanie pule i'oe."
30 Na maholo a hu'ena e ooli weu i nume ingeie, na ko leesie a kalena
e eno i lengine hulite ingeie, na li'oa aaela ngeena e tahi to'ohuu oto
mwaanie.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Pungu

31 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire uure mwaanie po'o ni
henue i Taea, kire si lae i liu i Saedon, oto kire si lai hule aana aasi weu i
Kalili hatarie po'o ni henue i Dekapolis.
32 Oto ngaeta mwala kire toolea mai nga mwane e pungu na e ka'a sai
ere kohi ike no'one i saana a Jisas. Na kire ko eitanaie uri ke ha'a-uurie.
33 Oto a Jisas e toolea a mwaena mwaanie mwala, e si ne'ie ri'i-ri'ine i
laona e ro aalingana mwaena. Na e ngisuhie ri'i-ri'ine, oto ko toonga'inie
aana meana a mwaena.
34 Oto e lio ta'i lengi, na ko mango paine mala iinoni ko saehuu, na ko
te'uri hunie a mwaena aana erenga ni Jiu, "!Epata!" Lo'onga'inge aana
uuri, "O ke taha oto."
35 Na oto mola aana maholona, aalingana a mwaena ko tolana taha oto,
na meana e kohi oto no'one, na ko ere kohi oto lo'u.
36 Oto a Jisas e ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga iini. Ta'e
ma'alana e uure honosire ka'u urine, kire ko si laenga'inie mola hailiu.
37 Na ahutana mwala nge kire rongoa tataroha ngeena, kire ko tohungei
pangata'i oto hiito'o, na kire ko ere uuri, "!Ha'ike eena! !Ahutana mo ola a
mwane ngeena ko esui'i kire tohungei kohi oto liutaa! E asuie mo pungu
kire ko rorongo oto, na mo pweu kire manata lo'u."

8

A Jisas E Ha'angaue

Hai Sinolai Mwane
MATIU 15:32-39

1 Oto aana ngaeta mo dinge lo'u, na mwala hunge ko he'i loko lo'u mei
saana Jisas. Na lae-lae kire ngau mangoa oto mo ngeulaa ikire. Oto a Jisas
ko soie mai mo pwaarongoisuli ingeie i saana, ko ere uuri hunire,
2 "No ko tohungei aamasie mwala ienini, aena aana kire ko ii'o oto
pe'ikolu hunie e oolu hei dinge na kire ka'a to'o aana oto nga mei ngeulaa.
3 Nou ka'a sare uusunge'i eeliho'i ike aada mwaakule mwaanie kire
maehunu mola i sulie tala, aena aana ngaeta mo iini aada kire uure
ha'atau."
4 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana uuri, "?Oto kolu kei deu oodoie
ka'u mei ngeulaa malisine mwala hunge uurini i tei, na ikolu i laona
hanuesala?"
5 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aada uuri, "?E nite ho bred ni omu to'o aani?"
Oto kire ko unue, "E hiu mola."
6 Oto a Jisas ko unue hunie mwala uri kire ke ii'o i aano. Na e hele aana
e hiu ho bred ngeena, oto ko paalahea God, na ko nisi'i. Oto ko nii'i hunie
mo pwaarongoisuli ingeie hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani.
7 Na kire to'o aana nga mo kele ho ii'e no'one. Oto a Jisas e paalahea God
haahi'i lo'u, ko si nii'i hunie mo pwaarongoisuli hunie kire ke ha'a-adoa
mwala lo'u eeni.
8 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine kire ngau mango,
mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue e hiu lu'e aana mo ooretai ngeulaa.
9 Na iidumilana mo mwane nge kire ngau aana maholona e hule aana e
hai sinolai mwane. Oto a Jisas e uusunge'i eeliho'i aada,
10 e si lae ta'e pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie i laona iiola, na kire ko lae
oto hunie po'o ni henue i Dalmanuta.

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MATIU 16:1-4

11 Ngaeta mo Parise kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko aehota dodolosi
ola oto aana, aena aana kire ko sare lupwe'i oohongie mola a Jisas aana
kire lo'onga'inie uri e ka'a uure ike mwaanie a God. Oto kire ko unue uri
ke asuie nga hu'i-hu'ite hunie kire ke leesie.
12 Ta'e a Jisas ko si aawasirahe mola na ko te'uri, "!Ha'ike eena! ?
E ue ni i'omu mwala aana maholo ienini, oto tarau omu ko sare leesie
nga hu'i-hu'ite? !No ko unue oto huni'omu uri nga ta'a-ta'a mei ola urine
haata'inilana e sa'a lae ike huni'omu!"
13 Oto a Jisas e lae mola mwaanire, ko si lae wau i ta'e i laona iiola, na
ko aatoholo oto lo'u pe'ie mo pwaarongoisuli takoie po'o ni eesi po'o ta'au.

A Jisas E Ere Honosie

Ha'a-uusulinge Mo Parise
MATIU 16:5-12

14 Na aana maholona, mo pwaarongoisuli kire si saie uri kire pulongo
huni tola bred ada, na ta'a-ta'a ho bred mola kire to'o aana i laona iiola.
15 Na a Jisas ko ha'apasulire uuri, "Omu ke lio talamiu mwaanie iis mo
Parise, na iis a Herod Inemauri."
16 Oto mo pwaarongoisuli ko lae pe'i ere hailiu i matolada maraada uuri,
"Ohe ko ere urine i sulie kolu ka'a tola bred ike pe'ikolu."
17 A Jisas e saie mone ne'isaenga ikire, oto ko dolosi aada uuri, "?E ue ni
omu ko tolahi'e hiito'o aana uri omu ka'a tola bred ike pe'i'omu? ?Ohe omu

ka'a lo'onga'i saie ike ue, wa omu ke lio saie? ?E ue ni saemiu e rorodo'a urine?
18 ?Omu to'o maamiu ka'u taane, na e ue omu ka'a sai lio sai ola? ?Omu to'o aalingemiu no'one, na e ue omu ka'a sai rongo sai ola? ?Ohe omu pulongosie oto,
19 maholo nou nisie e lime kele ho bred hunie e lime sinolai mwane? ?E nite lu'e nge omu onime'ini'i kire honu aana mo ooretai ngeulaa?"
Oto kire ko unue uuri, "Aawala mwana rue."
20 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aada uuri, "?Na maholo nou nisie e hiu kele ho bred hunie e hai sinolai mwane, e nite lu'e nge omu ha'ahonu'i aana mo ooretai ngeulaa?"
Oto kire ko aalamie uuri, "E hiu."
21 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunire, "?Na e ue omu ka'a sai lio sai'i?"

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane

Maana E Ulu I Betsaeda

22 Oto maholo kire lae mai hule aana huilume i Betsaeda, ngaeta mwala kire toolea mai saana a Jisas nga mwane maana e ulu, na kire ko eitanaie uri ke hele i sapena.
23 A Jisas e hele i ki'ine mwane e ulu ngeena, oto ko toolea ta'au mwaanie huilume. Oto e ngisuhie maana a mwaena, na e hele i pweune aana nimana, ko si dolosi aana uuri, "?E ue? ?O sai leesie taane oto nga mei ola?"
24 Oto a mwaena e lio i lengi na ko te'uri, "Iau, no ko leesie oto mwala, ta'e kire lio mala mo ei ko wale hailiu."
25 Oto a Jisas ko he'i hele lo'u weu i maana mwaena. Oto a mwaena ko si lio hahuroto, na maana e kohi oto, na ko lio diana aana ahutana walu ola.
26 Oto a Jisas ko si unue mola hunie uuri, "O ke su'uri lae lo'u i laona huilume waune, ta'e o ke oodo mola hunie nume i'oe."

A Pita E Unu Tahanga'inie

Uri A Jisas Ingeie A Kraes
MATIU 16:13-23; LUK 9:18-22

27 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lae lo'u hunie mo henue kali-kelie huilume paine i Sisaria Pilipae. Na maholo kire ko lae ngeena, a Jisas ko dolosi aada uuri, "?Ha'alaa mwala ko unu-unue uri ineu a tei?"
28 Oto kire ko aalamie uuri, "Ngaeta mo iini ko unu-unue uri i'oe a Jon Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko unu-unue uri i'oe a Propet Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko unu-unue uri i'oe nga iini hikana mo propet oto i na'o."
29 Oto a Jisas ko he'i dolosi aada uuri, "?Oto e ue aana i'omu? ?Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?"
Oto a Pita ko aalamie uuri, "I'oe oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie kei lae mai."
30 Oto a Jisas ko ere honosire mwaanie kire ha'arongoa lo'u nga iini aana uri ingeie a tei.
31 Na e aehota oto huni ha'a-uusulire uuri, "Ineu, a Kale Ni Iinoni, mo ola hunge ne kei sapesalu eeni. Mo rato ni mwane, na mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire kei leledieu, na hule aana kire kei horo maesieu oto. Ta'e aana oolune nga hai dinge, ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u."

32 E tohungei unu haada'i aana leune oto urine hunire. Oto a Pita e kele
toolea wau mwaanire, na ko ere honosie leune mwaanie.
33 Ta'e a Jisas e to'omaaie ngaeta mo pwaarongoisuli, ko si ere aana a
Pita, ko te'uri, “!Tahi mwaanieu, Satan! O ka'a saie ike ne'isaenga a God,
ta'e o ko ere mola i sulie lio-lionga mo iinoni.”

Mo Iini Ko Mwa'e-mwa'e Huni Sapesalu I Tehula'ana Jisas Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie
MATIU 16:13-23; LUK 9:18-22

34 Oto a Jisas e soie mai mwala hunge na mo pwaarongoisuli ingeie i
saana, ko si te'uri hunire, “Mala uri nga iini ko sare lulu i sulieu, nge ke
pulongosie walu ola e sae haahi'i, na ke lulu i sulieu, ma'alana ke sapesalu
i tehula'aku, hule aana maenga i lengine po'u-po'u. Iini nge ko aanga'inie
po'u-po'u ingeie urine, ha'alaa e sai lulu i sulieu.
35 Aana ta'ena nga iini nge ko sare kineta'inie mola mauriha'ana, nge kei
deu tekela'inie oto. Ta'e iini nge ko deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku
na haahie Tataroha Diana ineu, nge kei ha'a-uurie.
36 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei to'o aana oto
ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie, na ko deu tekela'inie mola
mauriha'ana oto i tehula'ani?
37 ?Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana maholona? !Ha'ike oto oo'oo! Nga
mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i aana mauriha'ana, ha'ike lo'u.
38 Mwala aana maholo ienini kire ko talei deu ta'e wau oto mola, aana
kire ka'a kineta'inire ike lo'u mala mo iinoni a God. Oto mala uri nga iini ko
masa huni unu tahanga'inieu na mo ha'a-uusulinge ineu i matolana mwala
ni ooraha'aa ienini, nge ineu no'one ne kei masa huni unu tahanga'inie
aana maholo ne kei lae mai pe'ie mo ensel maa'i aana manikuluha'ana a
Mama'a.”

9

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MATIU 17:1-13; LUK 9:28-36

1 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, “To'ohuu no ko unue oto huni'omu
uri ngaeta mo iini hikemiu mwala nge omu uure ngeena, omu kei saronai
leesie Aalahanga a God kei lae mai, omu ke si mae.”
2 Purine oono hai dinge e mango, a Jisas e toolea a Pita na Jemes na Jon
pe'ie, na e na'oda ta'au takoie toloi henue paine hunie kire ke ii'o maraada.
Ta'i lengi i leune, oto sapena Jisas ko hei-oolisi oto mola i na'oda,
3 na mo to'oni ingeie ko wana-wana, na kire ko rere'a oto hiito'o, liutaa
aana ta'ena nga iini mei aano e sai hoda rere'a aani.
4 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana maau na kirerue
ko ere oto pe'ie a Jisas.
5 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “Ha'a-uusuli e tohungei diana aana
i'emeelu oto i leu. Melu kei esuie oto nga oolu aapa-aapa—nga iini nemue,
nga iini nana Mosis, na nga iini nana Elaeja.”
6 A Pita ko ere tatakalo urine, aena aana kiraelu ko tohungei me'u oto,
hule aana e ka'a saie nga taa ko unue.
7 Oto mola aana maholona, mei uuru e lae oto mai haahire, na mei wala e
uure mai mwaanie mei uuru ngeena ko te'uri, “Tohungei kaleku oto ienini.
Omu ke rongo hunie.”
8 Oto kire ko tolana lio hailiu ta'e kire ka'a leesie ike nga iini lo'u pe'ire,
ta'e a Jisas hali'ite mola pe'ire.

9 Oto maholo kire ko siho toli oto mai mwaanie toloi henue ngeena, a
Jisas ko si unue hunire uuri, “Mwaanie omu unu-unue nga taa omu leesie
oodoie nga iini, lai hule aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ta'ela'i
mwaanie maenga.”
10 Oto kiraelu ko tola i sulie oto nga taa e unue, ta'e kiraelu ko
heitalenga'inie taane i matoladaelu uuri, “?Nga taa ni lo'onga'inge aana
ta'ela'inge mwaanie maenga ienini?”
11 Na kire ko dolosi aana Jisas uuri, “?E ue ka'u mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis kire unue uri a Elaeja kei hola'i lae mai i na'ona a
Kraes?”
12 Oto a Jisas ko te'uri, “E to'ohuu oto, na e malisine uri a Elaeja ni ke
hola'i lae mai huni deu aakau aana ahutana walu ola loosie a Kraes. ?
Ta'e aana e urine, na e ue ka'u mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri kire kei
maaleledie a Kale Ni Iinoni na kei sapesalu oto hiito'o?
13 Ta'e no ko unue oto huni'omu uri a Elaeja e pwani lae taane oto mai,
na mwala kire talei deu mala saeda mola aana, mala mo Uusu-uusu Maa'i
e ere lalai ka'u aana.”

A Jisas E Ha'a-uurie Mwa'u Nge Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 17:14-20; LUK 9:37-43

14 Maholo a Jisas na Pita na Jemes na Jon kire ooli mei saana ngaeta mo
pwaarongoisuli ingeie, na kire ko leesie mwala hunge kire loko ahuire.
Na ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko ere-ere
haitapali pe'ire.
15 Oto maholo mwala kire leesie a Jisas, kire ko tohungei pangata'i, na
kire ko huru oto mai honosie.
16 Oto a Jisas ko dolosi aana mo pwaarongoisuli ingeie uuri, “?Nga taa ni
omu ko ere haitapali pe'ire haahie?”
17 Oto ngaeta mwane aana mwala hunge ngeena ko aalamie a Jisas uuri,
“Ha'a-uusuli, nou toolea mai kaleku i seemu, aena aana li'oa aaela e hite
aana, oto e ka'a sai ere ike.
18 Maholo li'oa aaela ngeena kei hulesie, oto ko repute'inie oto i aano,
na huto-huto ko tahe oto aana wawana, na ko ngangadie oto nihona,
na ahutana sapena ko rarasi mango oto. Nou unue ka'u oodoie mo
pwaarongoisuli i'oe hunie kire ke ta'aasie li'oa aaela ngeena mwaanie, ta'e
kire dau kasoa mola.”
19 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “I'omu pwaunge si'iri ie, i'omu mo iinoni
aaela, suata mone hule aana omu ka'a hiiwalaimoli ike aana a God. !No
ko talei ha'aweoau oto mola pe'i'omu! ?Uri ne kei ii'o tewa ka'u lo'u uri taa
pe'i'omu, omu ke si hiiwalaimoli? Toolea ka'u mei a mwa'une i seeku.”
20 Oto kire toolea mai a mwa'une i saana Jisas. Na maholo li'oa aaela
ngeena e leesie mola a Jisas, oto ko hulesie oto a mwa'une na ko repute'inie
oto i aano, na a mwa'une ko tesilepa oto hailiu, na huto-huto ko tahe oto
aana wawana.
21 Oto a Jisas ko dolosi aana aamana mwa'une uuri, “?Maholo uri taa ni
mei ola ngeena e aehota hite aana?”
Oto aamana ko aalamie uuri, “Uure oto aana maholo e mwai-mwei.
22 Mo maholo hunge li'oa aaela ngeena ko horo'ie oto aani aasilana i
laona dunge na i laona wai. Oto mala uri nanamanga i'oe e sai pe'ie, nge
o ke aamasi'emeelu na o ke pe'i'emeelu oto.”
23 Oto a Jisas ko ere uuri hunie, “?E ue o ko unue uuri, ‘Mala uri
nanamanga i'oe e sai pe'ie’? Ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana God
e sai esuie ahutana walu ola.”

24 Oto aamana mwa'une ko tolana soi oto paine uuri, “Nou hiiwalaimoli
taane, ta'e hiiwalaimolinge ineu e o'oru'e. !Oto o ke pe'ieu hunie
hiiwalaimolinge ineu ke a'aila'a na mwaanie nou ne'isae rue-rua'a lo'u!”
25 Oto a Jisas e leesie mwala hunge kire ko lae mai kara'inie, ko si ere
aana li'oa aaela ngeena uuri, “I'oe li'oa aaela nge o ko ha'apungue aalingana
kele mwa'u ngeena na o ko ha'apweue mwaanie e ere-ere, no ko unue oto
huni'o uri o ke iisitaa mai mwaanie a mwa'u ngeena. Na o ke su'uri sili
eeliho'i lo'u i laona mwa'u ngeena aana nga maholo.”
26 Oto li'oa aaela ngeena ko aawara oto paine, ko ha'a-aririe, ko si iisitaa
oto mwaanie a mwa'une. Na a mwa'une e lio mala e mae oto, na ahutana
mwala ko meni te'uri, “E mae oto ni ngeena.”
27 Ta'e a Jisas e hele i nimana, oto ko ta'ea, na a mwa'une ko uure oto i
lengi.
28 Oto maholo a Jisas e hule aaliho'i i nume, mo pwaarongoisuli ingeie
ko lae mai maraada, kire ko si dolosi aana uuri, “?E ue ka'u nge i'emeelu,
melu ka'a sai oohe aasie li'oa aaela ngeena mwaanie a mwa'une?”
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Omu sai oohe aasie taungei li'oa aaela
urine mola aani aarenga'inge ha'alaa.”

A Jisas E Ere Lalai Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 17:22-23; LUK 9:44-45

30 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie, kire uure i leune, kire si lae
lo'u i liu aana po'o ni henue wau i Kalili. A Jisas e ka'a saeto'o aana ike nga
ta'a-ta'a iini ke saie leu e ii'o aana,
31 aena aana ko ha'a-uusulie mo pwaarongoisuli ingeie, na ko te'uri
hunire, “Pwelolaku a Kale Ni Iinoni kei lae i nimana mo iinoni hunie kire
ke horo maesieu, ta'e i purine e oolu hei dinge ne kei ta'ela'i lo'u hunie
mauringe.”
32 Mo pwaarongoisuli kire ka'a sai diana aana ike nga taa lo'onga'inge
aana ha'a-uusulinge ingeie, ta'e kire ko me'u mola huni dolosi lo'u aana.

?A Tei Ni E Paine Liutaa?
MATIU 18:1-5; LUK 9:46-48

33 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire hule hai Kapaneam,
oto kire lae i laona ngaeta nume. Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?Nga
mei taa ni omu ere-ere i sulie maholo kolu lae poi sulie tala?”
34 Ta'e kire ka'a aalamie ike aena aana kire lae pe'i ere haitelili haahie
uri a tei hikada ni e paine liutaa.
35 Oto a Jisas e ii'o i aano, na ko soie aawalai pwaarongoisuli mwana
rue ingeie, ko si te'uri hunire, “Mala uri ta'ena nga iini ko sare aalaha, nge
ke ha'amwai-mwei'aa maraana, na ke asu mala koni-konihe nana ahutana
mwala.”
36 Oto e toolea kele mwela, ko si ha'a-uuresie i matolada. E ako haahie,
na ko te'uri hunire,
37 “Ta'ena nga iini nge ko tola konie nga kele mwela mala ienini aana
sataku, nge ko tola konieu eena. Na ta'ena nga iini nge ko tola konieu, ko
tola konie no'one iini e uusunge'inieu mei eena.”

A Tei Nge E Ka'a Uure Honosikolu, Iini Pe'ikolu Eena
LUK 9:49-50

38 Oto a Jon ko ere uuri hunie, “Ha'a-uusuli, emi leesie ngaeta mwane
ko oohe aasie mo li'oa aaela mwaanie mwala aana satamu, oto melu ere
aana, aena aana ingeie ha'ike aana pulitaa ikolu.”

39 Ta'e a Jisas e unue hunire uuri, “Su'uri uure honosie, aena aana nga
iini e sa'a asuie ike nga hu'i-hu'ite mola aana sataku, na uri ke ere aaelasieu
lo'u i puri.
40 Aana ta'ena nga iini nge ka'a uure honosikolu, nge ingeie iini pe'ikolu
eena.
41 No ko unue oto huni'omu uri, mala nga iini ko niie nga mei wei emiu
aena aana omu ko lulu i sulieu, nge a God kei waaie taane iinoni ngeena.”

Mwaanie Nga Iini E Dau Tekela'inie Hiiwalaimolinge

Aana Jisas
MATIU 18:6-9; LUK 17:1-2

42 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, “Oto mala nga iini ko ha'atataroa nga
kele iini aana mo iini ko hiiwalaimoli eeku ienini, e lae otoi diana hunie
iini urine pwarolana nga hau peine ke lae mola i luana, oto kulu-aasilana
ke lae mola i laona aasi.
43 “Na mala uri ki'imu maraamu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, nge
o ke lama mousie mola. Aana e diana liutaa huni lai sili i laona maurihe
huu mola pe'ie ta'a-ta'a ki'i-ki'i, mwaanie uri laenga pe'ie e ro ki'imu i laona
dunge ni ha'amotaahinge. Leu ngeena, leu dunge paine aana, na nga mei
ola huni mwa'asie ha'ike lo'u.†
45 Na mala ae'aemu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, nge o ke lama
mousie mola. Aana e diana liutaa huni lai sili i laona maurihe huu pe'ie
ta'a-ta'a ae'ae, mwaanie uri laenga pe'ie e ro ae'aemu i laona dunge ni
ha'amotaahinge.
47 Na mala uri maamu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, nge o ke kae
aasie mola. Aana e diana liutaa huni lae i laona Aalahanga a God mola
pe'ie ta'a-ta'a maa, mwaanie laenga pe'ie e ro maamu i laona dunge ni
ha'amotaahinge.
48 Aana leune, mo mwaa-mwaa huni ngaa mwala urine, kire ka'a sai mae
ike, na dunge i leune no'one sa'a roro'a ni mwa'a oto oo'oo aana ta'ena nga
maholo.
49 Na i leune dunge kei weruhie ahutada tara'asi.
50 “Ahaa mei ola diana, ta'e mala uri ahaanga aana kei lae mwaanie,
kei ne'i ola aaela oto aana e sa'a ahaala ike lo'u. Oto urine, e malisine
tolahamiu ke ahaala tara'asi, na omu ke ii'o ni henuelama i matolamiu
heiliu.”

10

A Jisas E Ha'a-uusuli

Honosie Ha'a-oninge
MATIU 19:1-12; LUK 16:18

1 Oto a Jisas e lae mwaanie i leune, e si lae mwaanie i Kalili hunie po'o ni
henue i Jiudia na lo'u hunie aapa po'o wau aana wai peine i Jodan hatarie
sato pwaa. Na mwala hunge kire loko lo'u mei i saana, ko si ha'a-uusulire
oto mala ko eu'esuie tarau hunire.
2 Ngaeta mo Parise kire lae mai saana huni lupwe'i dolosi pweloa, na
kire ko dolosi aana uuri, “O ke unue ka'u oodoi'emeelu. ?Uri e diana taane
aana mo Ha'atolanga ikie hunie poro ke sikaa mola hu'e ingeie?”
3 Oto a Jisas ko aalamire pe'ie mei wala ni dolosinge uuri, “?Nga
Ha'atolanga uri taa a Mosis e niie huni'omu oto uure mai na'o?”

† **9:43** 9:43 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie mo tatala 44 na 46 nge kire rongo sada mola mala tatala 48.

4 Oto kire ko te'uri, “A Mosis e toli'aasie taane mola uri *poro e sai sikaa mola hu'e ingeie mala uri ko hola'i uusue nga uusu-uusu aani sikanga.”* *Diutronomi 24:1-4*
5 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “A Mosis e uusue ha'atolanga ngeena huni'omu, aena aana saemiu e lae otoi heu.
6 Ta'e aana aehotalana walumalau, *A God e ha'aholaa mwane na keni,* *Jenesis 1:27* oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue.
7 Na aena urine, nga mwane kei oopa mwaanie aamana na nikana, kei ii'o ruru oto pe'ie hu'e ingeie.
8 Na kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni, na e ro iinoni ngeena nga ro iinoni hai aaopa'i ha'ike lo'u, ta'e ta'a-ta'a iinoni oto.
9 Aena urine, mei ola nge a God e ho'o rurue oto, mwaanie nga iini e he'i oopa-oopaa lo'u.”
10 Oto maholo kire aaliho'i weu i nume, mo pwaarongoisuli ingeie kire ko he'i dolosie lo'u mei ne'isaenga ngeena aana a Jisas.
11 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Mala uri nga mwane ko sikaa hu'e ingeie na ko to'o aana lo'u ngaeta hu'e aaopa, a mwane ngeena ko mesi oto eena aana ko hele roro'anga haahie hu'e ingeie.
12 Na e urine lo'u aana hu'e nge ko sikaa poro ingeie na ko to'o aana lo'u ngaeta poro aaopa. A hu'e ngeena ko mesi no'one, aana ko hele roro'anga haahie poro ingeie.”

A Jisas E Ha'adiana'aa Mo Mwela
MATIU 19:13-15; LUK 18:15-17

13 Ngaeta mwala kire toolea mai mo mwela i saana Jisas hunie ke hele i pweude aana nimana, ta'e mo pwaarongoisuli ingeie kire ko ere aada.
14 Na maholo a Jisas e manata'inie urine, ko saewasulire, na ko ere aana mo pwaarongoisuli ingeie uuri, “Omu ke toli'aasie mo mwela hunie kire ke lae mai seeku, na omu ke su'uri uure honosire. Aena aana mo iini kire urihana mo mwela ngeena ha'alaa kire ko sili i laona Aalahanga a God.
15 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala nga iini e ka'a ha'amwai-mwei'aa mala mo mwela mwai-mwei, nge e sa'a roro'a sili ike i laona Aalahanga a God.”
16 Oto a Jisas e akoire, na e hele i pweude aana nimana, e si ha'adiana'ara.

A Jisas E Ha'a-uusuli

I Sulie To'o-to'onga
MATIU 19:16-30; LUK 18:18-30

17 Maholo a Jisas ko aehota oto hunie kei lae lo'u, na ngaeta mwane e huru mei i saana, ko pouruuru oto i na'ona, na ko dolosi aana uuri, “?Ha'a-uusuli diana, nga taa ne kei esuie ka'u hunie ne ke hele aana maurihe huu?”
18 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?E ue o ko unue uri ineu nou diana? Nga ta'a-ta'a iini ka'a diana ike ta'e a God hali'ite.
19 Ta'e aana dolosinge i'oe, o saie ka'u oto mo Ha'atolanga a Mosis. *Mwaanie o talei horo-horo, na mwaanie o mai-mesi, na mwaanie o peli-peli, na mwaanie o pwelu wala eero-eero, na mwaanie o ha'amwe'u-mwe'ue nga iini, na o ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu.”* *Eksodas 20:12-16*
20 Oto a mwaena ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, ahutana mo ha'atolanga ngeena nou hele i suli'i uure oto aana maholo nou mwei-mwei hule mai si'irini.”

21 Oto a Jisas ko to'omaaie pe'i manata-diananga hunie, na ko te'uri hunie,
"Ta'a-ta'a mei ola lo'u mola nge o kei esuie. O ke lai ha'aholinge'inie to'o-
to'olamu, na o ke niie mei to'oha aani nana kira maitale. Aana ko urine
nge o ke si to'o-to'o lo'u aana mo ola diana i Lengi. Mango urine, o ke si
lae mai lulu i sulieu."
22 Oto maholo a mwaena e rongo urine, ko si lae mwaanie pe'i saehuunge
paine aena aana e tohungei to'o-to'o oto liutaa.
23 Oto a Jisas e to'omaaie mo pwaarongoisuli ingeie, ko si te'uri hunire,
"Kei tohungei aasa oto hiito'o hunie mwala e to'o-to'o huni sili i laona
Aalahanga a God."
24 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko tohungei apara'i pe'i pan-
gata'inge aana e ere urine, ta'e a Jisas ko te'uri lo'u hunire, "Maeni mwela
ineu, e tohungei aasa huni lai sili i laona Aalahanga a God.
25 E mwada'u mola hunie uri nga kamel kei sili i sulie kele waa-waata
aana nile tau-teuri, liutaa aana iinoni to'o-to'o ke sili i laona Aalahanga a
God."
26 Maholo mo pwaarongoisuli e rongo urine, oto kire ko tohungei
pangata'i liutaa, na kire ko dolosi heiliu i matolada uuri, "?Oto a tei ke'u
ke si helesie maurihe huu?"
27 A Jisas e to'omaaire, na ko te'uri, "Walu ola ienini kire aasa oto hiito'o
hunie iinoni, ta'e hunie a God kire mwada'u mola."
28 Oto a Pita ko dolosi aana Jisas uuri, "Oto, o ke lio ka'u. ?E ue aana
i'emeelu? Melu toli'aasie oto ahutana walu ola i'emeelu mango oto huni
lulu i suli'o."
29 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "To'ohuu no ko unue huni'omu uri nga
iini nge ko toli'aasie nume ingeie, wa mo eesine mwane, wa mo eesine
keni, wa nikana, wa aamana, wa mo mwela ingeie, wa mo aano ingeie, i
tehula'aku na i tehula'ana Tataroha Diana,
30 nge kei to'o-to'o lo'u liutaa aana nga moi taa ko toli'aasi'i ngeena.
I laona walumalau ie kei hele ha'atangalau aani nume, na aani eesine
mwane, na aani eesine keni, na aani nikana, na aani mwela, na aani mei
aano. Ta'e taunge'inilana kei lae oto no'one. Na aana walumalau haalu ko
lae maine, nge ke si hele aana maurihe huu.
31 Aana mo iini hunge kire ko na'o ka'u oto ie, kire kei saro puri mola.
Na mo iini hunge kire ko puri oto ie, kire kei saro na'o lo'u mola."

Oolune Nga Maholo A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 20:17-19; LUK 18:31-34

32 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lae ta'au i sulie
tala hunie i Jerusalem, a Jisas ko lae oto i na'o aana mo pwaarongoisuli.
Mo pwaarongoisuli kire ko tohungei pangata'i oto hiito'o, na mwala ko
lae pe'ire ngeena kire ko me'u. Oto a Jisas e he'i toolea lo'u aawalai
pwaarongoisuli mwana rue wau maraada, ko si ha'arongora aana nga moi
taa kei reu aana.
33 Oto ko te'uri hunire, "Omu ke rongo ka'u. Kolu ko lae oto hunie i
Jerusalem ie, leu nge ineu a Kale Ni Iinoni pwelolaku kei lae aana i nimana
mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis. Kire kei
leieu oto hunie maenga, na kire kei niieu lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa.
34 Oto kire kei ha'amwasi eeku, na kire kei ngisuhieu, na kire kei
repusieu, na kire kei horo maesieu oto. Ta'e aana oolune nga hai dinge, ne
kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga."

A Jemes Na Jon Ko Suke

Uri Kirerue Ke Paine
MATIU 20:20-28

35 Oto a Jemes na Jon, e ro kalena Sebedi, kire lae mai i saana Jisas, oto
kire ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, ta'a-ta'a mei ola mere saeto'o aana uri o
ke da huni'emere'i.”
36 Oto a Jisas ko dolosi aadarue uuri, “?Nga mei taa ni ngeena?”
37 Oto kire ko aalamie uuri, “Mere saeto'o aana o ke toli'aasie mere ke
aalaha pe'i'o aana e ro na'ohai leu aana aalahanga manikulu'e i'oe, nga iini
i pwalo-pwalomu na nga iini i meu-meulimu.”
38 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ka'a saie ike nga taa more ko
sukaa ni ngeena. ?Uri more sai hotela'inie taane iiola ne kei hotela'inie?†
?Wa kei hi'e huni'omore'i?”
39 Oto kirerue ko aalamie uuri, “Mere sai esuie mola.”
Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunirerue, “To'ohuu, more kei hotela'inie taane
iiola ne kei hotela'inie.
40 Ta'e uri hunie ii'onga i pwalo-pwaloku na i meu-meuliku, e ka'a leu
ike i sapeku huni niie hunie nga iini, aana e ro ii'o-ii'oha ngeena kire ii'o
oto loosie mo iini a God e lio hilisire.”
41 Maholo ngaeta aawalai pwaarongoisuli kire rongoa sukanga a Jemes
na Jon oto kire ko si saewasulirerue.
42 Oto a Jisas e soie ahutada mai i saana, ko si te'uri hunire, “Omu saie
oto uri mo aalaha ni welumalau kire ko sasare haata'inie nanamanga ikire
haahie mwala ikire, na mo na'ohai mwane kire sai deu rarahie no'one
mwala huni lae i sulie mo heri-huninge ikire.
43 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine i matolamiu. Nga iini hikemiu ko
sare aalaha, nge ke ne'i iinoni eu'esu nemiu.
44 Na nga iini hikemiu ko sare ne'i na'ohai mwane haahi'omu, nge ke ne'i
koni-konihe nana ahutemiu mango.
45 Aana ma'alana ineu a Kale Ni Iinoni, nou ka'a lae ike mai hunie uri
mwala ke asu nekue, ta'e nou lae mai huni ne'i koni-konihe nana mwala,
na huni niie mauriha'aku i tehula'ana mwala hunge, na huni holi eeliho'i
aana mwala hunge.”

A Jisas E Tahanie

Maana A Batimeas
MATIU 20:29-34; LUK 18:35-43

46 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie, kire lae mai hunie huilume
i Jeriko. Maholo kire iisitaa lo'u mwaanie i Jeriko, na mwala hunge e lae
no'one pe'ire. Na a Batimeas, kalena Timeas, ko o'o'o suli maholo i reune
tala mola huni susuke ola nana aana mwala ko liu-liu, aena aana maana
e ulu.
47 Maholo e rongoa a Jisas ni Nasaret ko liu, oto ko soi uuri, “!Jisas, Kalena
Deved Inemauri, o ke aamasieu!”
48 Oto mwala hunge ko ere aana hunie ke rohu, ta'e ko si soi mola oto i
lengi mola uuri, “!Kalena Deved Inemauri, o ke aamasieu!”
49 Oto a Jisas e uure hahuroto, na ko te'uri hunire, “Omu ke soie mai.”
Oto kire soie mwane e ulu ngeena na kire ko unue uuri, “O ke ilenimwa'e
mola. !Ta'ela'i! A Jisas ni ko soi'o ngeena.”
50 Oto e aasie to'oni tetewa ingeie mwaanie na ko pola oto i lengi na ko
lae oto i saana Jisas.

---

† **10:38** 10:38 Erenga ni Krik e unue uuri, “?Uri more sai inu aana kao-kao ne kei inu aana?” huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

51 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, “?Nga taa o saeto'o aana ne ke asuie
huni'o?”
Oto a mwane e ulu ngeena ko te'uri, “Ha'a-uusuli, saeku hunie ne ke
lio-lio lo'u.”
52 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O ke lae. Hiiwalaimolinge i'oe aaku e ha'a-
uuri'o oto.” Oto maana e tolana lio-lio lo'u, na a mwaena ko lae oto i sulie
a Jisas.

11

A Jisas E Aarapuu

I Jerusalem Mala Inemauri
MATIU 21:1-11; LUK 19:28-40; JON 12:12-19

1 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae hunie i Jerusalem,
kire ko nanauhie mo huilume i Betfeis na i Betani, kara'inie Uuwo Ni Ei
Olif. Oto a Jisas ko uusunge'inie e ro pwaarongoisuli ingeie oto i na'o,
2 na ko te'uri hunirerue, “More ke lae i na'o aana huilume nge kolu ko
leesie ta'aune. Na maholo more kei hule ta'au, more kei leesie kele dongki
haalu kire pwasue ta'au i leune. Dongki ngeena, nga iinoni ka'a ta'e ike ue
aana. Oto more ko luhesie, more ko toolea mai hunieu.
3 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, ‘?More ko luhesie huni taa?’
oto more ke unue oodoie uuri, ‘A poro paine e saeto'o aana, na kei ha'atola
aaliho'i taane lo'u mei aana lau-leu.’ ”
4 Oto kirerue lae ta'au, na kire ko lio oodoie oto kalei dongki i sulie tala
nge ngaeta mwala kire pwasue oto i maana nume. Na maholo kirerue ko
luhesie,
5 ngaeta mwala kire uure i leune, kire ko dolosi aadarue uuri, “!Ei! ?
More ko luhesie dongki ngeena huni taa?”
6 Oto kirerue ko aalamire oto mala a Jisas e hatonga'i hunirerue, na mo
mwaena ko toli'aasie oto hunirerue.
7 Oto kirerue toolea mai kalei dongki ngeena i saana a Jisas, na kirerue
ko aasie mo to'oni ikirerue i kolune dongki, oto a Jisas e si ta'e i lengine.
8 Na aana maholona mwala hunge kire eepasie tala aana mo to'oni ikire,
na ngaeta mo iini kire ko lamasie mo kele sasarai ei i laona ma'usu na kire
holasi'i no'one i sulie tala.
9 Oto mwala kire na'o na mo iini i purine a Jisas, kire ko si lae pe'i soi
oto paine, na kire ko lahea God uuri, “!Lahea God! A God ke ha'adiana'aa
iini ko lae mai nunuha'ana satana.
10 A God ke ha'adiana'aa mwane ie, aana ko lae oto mai huni ne'i
inemauri naka mala a Deved Inemauri weuwaka. !Lahea God ta'au i
Lengi!”
11 A Jisas e lae hule ta'au i Jerusalem, oto e lae sili ta'au i laona Nume
Maa'i Peine, ko lio hailiu hunie leesie ahutana mo ola. Ta'e aena aana
maholona ko seulehi mone oto, e lae mola hunie i Betani pe'ie aawalai
pwaarongoisuli mwana rue ingeie.

A Jisas E Uesie Ngaeta Ai
MATIU 21:18-19

12 Oto e dangi ho'owa kire ko eeliho'i mei mwaanie i Betani, na maholona
a Jisas ko hiolo.
13 Oto e leesie ai fik uure mai ha'atau, na apana e ure diana. Oto ko lae
oto i saana huni leesie ohe nga hue-huei ei aana. Ta'e maholo e lae mai
hule aana, na ko leesie mola ta'e apa-apana hali'ite, i sulie e ka'a hule ue
aana maholo hunie mo fik kei hungu.

14 Oto a Jisas ko te'uri hunie ai ngeena, “Nga iini sa'a roro'a ni ngaue lo'u
nga hue-huei ei lo'u eemu uure si'iri pwau weu.” Na mo pwaarongoisuli
ingeie kire rongoa oto nga taa e unue.

A Jisas E Oohea Mwala

Mwaanie Nume Maa'i Peine
MATIU 21:12-17; LUK 19:45-47; JON 2:13-22

15 Maholo kire lai aarapuu ta'au i Jerusalem, oto a Jisas ko lae i laona
lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko aehota oohea mwala ko holi-holi na
mo iini ko ha'a-ha'aholinge'i ola. Ko keusie oto mo taetahe mwala ko ooli-
oolisi to'oha na mo leu ni ii'o-ii'o ikire mo iini ko ha'aholinge'i hiroikuu.
16 Na ko uure honosie oto mwaanie nga iini e toolea lo'u mei nga mei ola
huni ha'aholi i laona lolata aana Nume Maa'i Peine.
17 Oto ko si ere aada uuri, “A God e unue aana mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
Nume ineu oto nume ni aarenga'inge hunie mwala aana ahutana mo henue
i laona walumalau. *Aesaea 56:7* Ta'e omu ko si da mola *ko ne'ie hahale*
kira horopeli kire sai mumuni i laona.” *Jeremaea 7:11*
18 Oto mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
kire rongo urine, kire ko aehota lo'onga'i oto i sulie nga tala uuri taa kire
kei horo maesie a Jisas aana. Ta'e kire ko me'ute'inie, aena aana ahutana
mwala ko tohungei pangata'inie ha'a-uusulinge ingeie.
19 Oto e hule i seulehi, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae oto
lo'u mwaanie i Jerusalem.

A Jisas E Ha'a-uusuli I Sulie Aarenga'inge Pe'i Hiiwalaimolinge
MATIU 21:20-22

20 Oto i maahu'o-hu'o aana hai dinge lo'u i puri, kire ko eeliho'i lo'u mei
sulie tala, na kire ko leesie ai nge a Jisas e uesie, e mae uure i to'elena lai
hule oto aana imi-imine.
21 Oto a Pita ko aamasito'o aana nga taa nge a Jisas e unue, oto ko te'uri
hunie, “Ha'a-uusuli, o ke lio ka'u. Ai nge o uesie e mae oto.”
22 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, “Omu ke hiiwalaimoli mola aana a
God.
23 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala ta'ena nga iini eemiu ko unue
hunie toloi henue ie uuri, ‘O ke pola mola i eesi,’ na e ka'a ne'isae rue-rua'a,
nge nga taa e sukaa kei reu mola hunie.
24 Oto aena ngeena no ko unue huni'omu uri aana maholo omu ko
aarenga'i na omu ko sukaa nga mei ola aana a God, omu ke noruto'o oto
uri omu hele aana oto, na niilana nga taa omu sukaa kei lae oto huni'omu.
25 Na maholo omu ko aarenga'i, omu ke hola'i sae'aasie ka'u nga mei ola
omu ko to'o aana honosie nga iinoni, hunie Aamamiu i Lengi ke si sae'aasie
mo ooraha'aanga i'omu mala omu esuiena.”†

Mo Rato Ni Jiu Kire Lupwe'i Dolosie Uri Nanamanga

A Jisas E Uure I Tei
MATIU 21:23-27; LUK 20:1-8

27 Oto kire ko he'i hule lo'u ta'au i Jerusalem, na maholo a Jisas e lae
i laona Nume Maa'i Peine, mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, na mo rato ni mwane, kire lae mai saana.

---

† **11:25** 11:25 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 26 uuri, “Ta'e mala omu ka'a sae'aasie mo ola aaela nge mwala ko deu'i huni'omu, nge Aamamiu ta'au i Lengi e sa'a sae'aasie no'one mo ooraha'aanga i'omu.” Leesie Matiu 6:14-15.

28 Oto kire ko dolosi aana uuri, “?Nga nanamanga uri taa ni o to'o aana
huni esuie walu ola o ko deu'i ngeena? ?Na a tei ni e niie nanamanga
ngeena huni'o?”
29 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ineu no'one no ko sare hola'i dolosie
ta'a-ta'a mei dolosinge aamiu. Mala omu ko aalamieu, nge ne ke si unue
oodoi'omu uri nanamanga uri taa nou to'o aana huni esuie walu ola ienini.
30 Oto omu ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni e niie nanamanga hunie a
Jon huni loto maa'i aana mwala? ?A God wa mo iinoni mola?”
31 Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto nga taa kolu
kei unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e niie nanamanga ngeena
hunie a Jon, nge kei unue hunikolu uuri, ‘?Nge ko urine, na e ue omu ka'a
hiiwalaimoli aana?’
32 Ta'e mala kolu kei unue uri iinoni mola ni e niie nanamanga ngeena
hunie a Jon, nge kolu kei lio talakaelu aana mwala. Aena aana ahutana
mwala kire mani ne'isae oto uri a Jon ingeie nga propet to'ohuu.”
33 Oto kire ko si aalamie mola a Jisas uuri, “Melu ka'a saie ike.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Ko urine, nge ineu na nou sa'a unue ike
no'one oodoi'omu uri nga nanamanga uri taa no ko esuie mo ola ienini
aana.”

12

A Jisas E Aalahuu Aana

Mo Mwane Aaela

Ko Lio I Sulie Hohola
MATIU 21:33-46; LUK 20:9-19

1 Oto a Jisas ko aehota ere ni aalahuunge hunire uuri, “Ngaeta mwane e
o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto e para ahuie, na e asuie leu huni
losie mo grep hunie kei ne'i waen, na e tohue saohai nume huni kakakali.
Oto e ha'amangoa hahu'ana hohola ingeie ngeena urine, e si ha'ahaulaa
aana ngaeta mo mwane hunie kire ke lio i sulie aana maholo ko lae i suli
henue.
2 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, a mwaena ko uusunge'inie
ngaeta koni-konihe ingeie huni toolea mai nga taa mo mwane ko lio i sulie
hohola ingeie kei niie hunie.
3 Ta'e mo mwane ngeena kire wini-winie mola koni-konihe ngeena, na
kire uusunge'i eeliho'i aana mola mwaakule.
4 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-konihe ingeie
wau i saada. Oto kire ko he'i seunie lo'u, na kire rapu i pweune, na kire
ko horo waelie oto hiito'o.
5 Oto a mwaena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-konihe ingeie, ta'e
kire horo maesie lo'u mola. Na mo iini hunge aana mwala au'esu ingeie,
ta'a-ta'a taungei mei olana e rau no'one aada urine, aana kire rapusie
ngaeta mo iini aada, na kire horo maesie ngaeta mo iini aada no'one.
6 Oto lae-lae a mwaena e to'o aana mola ta'a-ta'a iinoni e oore lo'u huni
ha'atolaa, ta'e ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie ni otona. Oto a porona ko si
uusunge'inie oto a kalena, aana e lo'onga'i uuri, ‘A kaleku ha'alaa kire kei
ha'ama'u aana.’
7 Ta'e mwala au'esu ngeena kire ko si meni ere i sulie mola uuri, ‘Mwane
nge kei to'o aana hohola ngeena oolisie aamana oto ie. Kolu ke horo maesie
mola hunie kolu ke to'o aana oto hohola ienini.’
8 Oto kire tapolie na kire ko horo maesie oto. Na kire ko aasie oto wau i
purine para aana hohola.”

9 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?Ha'alaa nga taa nge poro paine haahie
hohola ngeena kei esuie aana mwala ngeena? Maholo kei lae mai, nge kei
tohungei horo suuhe'inie oto mwala aaela ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u
hohola ngeena aana ngaeta mwala aaopa.
10 Omu saie ka'u oto Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Hau nge mwala tou-
tohu nume kire leledie ka'u, e si ne'ie tohungei heu susu aana nume.*
11 *A God ni e asuie urine, na e lai lio manikulu'e i maaka mo iinoni.* *Sam
118:22-23* ?Ta'e e ue omu ka'a rongo saie?”
12 Oto mo na'ohai mwane aana mo Jiu kire ko sare tapolie mola a Jisas,
aana kire rongo saie mola uri aalahuunge a Jisas aana mo mwane aaela
ngeena ko ere mola i sulire. Ta'e kire ma'ute'inie mola mwala e hunge, oto
kire toli'aasie, kire si lae mola mwaanie.

Mo Rato Ni Jiu Kire Lupwe'i Dolosi I Sulie Takis
MATIU 22:15-22; LUK 20:20-26

13 Oto mo na'ohai mwane aana mo Jiu kire ko uusunge'inie ngaeta mo
Parise na ngaeta mo iini aana pulitaa a Herod huni lai pweloa a Jisas aani
dolosinge.
14 Kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko te'uri, “Ha'a-uusuli melu saie uri
walaimolinge ni oto o ko unu-unuena. Oto o ka'a aapwasu ike aana nga
taa mwala aaopa ko lo'o-lo'onga'inie aena aana o ka'a lio ike hunie maana
mo iinoni, ta'e o ko ha'a-uusuli mola i sulie hari-huninge a God hunie mo
iinoni. Oto o ke unue oodoi'emeelu. ?Uri e adona taane huni niie takis
hunie aalahanga ni Rom wa ha'ike?”
15 Ta'e a Jisas e lio saie mola mo pwelonga ikire, oto ko aalamire uuri,
“?E ue omu ko sare lupwe'i pwaoau? Omu ke haata'inie ka'u seleni hunie
takis ngeena aaku.”
16 Oto kire toolea mai ngaeta seleni ni Rom hunie, oto ko dolosi aada
uuri, “?A tei ni nunune na satana aana seleni ienini?”
Oto kire ko aalamie uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”
17 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii eeliho'i aana hunie
inemauri ngeena mo ola ingeie, na hunie a God mo iini a God.” Na maholo
kire rongo urine, oto kire ko si tohungei pangata'inie a Jisas.

Mo Rato Kire Lupwe'i Dolosi

I Sulie Ta'ela'inge

Mwaanie Maenga
MATIU 22:23-33; LUK 20:27-40

18 Oto i puri, ngaeta mo Sadiusi kire lae mai saana a Jisas. Ikire mo
Sadiusi ngeena kire hiiwalaimoli uri nga iini sa'a ta'ela'i ike lo'u mwaanie
maenga. Oto kire ko te'uri hunie a Jisas,
19 “Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue ha'atolanga ie hunikie. *Mala uri nga
mwane ko mae mwaanie hu'e, na e ka'a to'o kalena, nge aasine mwane ke
to'o aana lo'u mola nao keni iihana, hunie ke ha'ahute mwela oolisie aasine
nge e mae ngeena.* *Diutronomi 25:5-6*
20 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute na kire o'o'o i
leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola na e ka'a to'o mwela.
21 Oto ruana nga mwane ko he'i to'o aana lo'u a keine, na ko he'i mae
lo'u mola, na e ka'a to'o mwela ike no'one. Na ko reu oto lo'u urine hunie
oolune nga aasine.
22 Na lae-lae ko reu oto urine hunie ahutana e hiu mwaasine mwane
ngeena. Ahutada kire mani to'o aana a hu'ena, ta'e lae-lae kire mae na a
hu'ena ka'a to'o mwela. Oto a hu'ena e si mae ooreta.

23 ?Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e ngeena kei ne'i hu'e
a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana kire mani to'o aana mola urine?"
24 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Ne'isaenga i'omu e tohungei takalo oto
hiito'o, aena aana omu ka'a saie ike mo Uusu-uusu Maa'i wa nanamanga a
God.
25 Maholo mwala kei ta'ela'i mwaanie maenga, nga tola-hu'anga wa nga
to'o-poronga ha'ike lo'u. Ta'e kire kei ii'o oto mola mala mo ensel ta'au i
Lengi.
26 ?Ta'e hatarie ta'ela'inge mwaanie maenga, aana e ue omu ka'a rongo
saie nga taa a Mosis e uusue? Maholo a God e ere pe'ie a Mosis i saana
kele ai nge e ka'a waru aana dunge, e unue hunie a Mosis uuri, *Ineu oto
God nge a Ebraham na Aesak na Jekob ko palo-paloa.* *Eksodas 3:6*
27 Kie mani saie oto uri mo iini e mauri mola kire ko palo-paloa God. Oto
uusu-uusu ie ko haata'inie uri ma'alana Ebraham, na Aesak na Jekob kire
mani mae oto, ta'e kire mauri mola ue ta'au i Lengi. !Ne'isaenga i'omu mo
Sadiusi ko lae takalo oto hiito'o!"

Ngaeta Ha'a-uusuli E Dolosi I Sulie Na'ohai Ha'atolanga
MATIU 22:34-40; LUK 10:25-28

28 Ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e ii'o no'one i leune,
ko pwaa-pwaarongo i sulie kire ko ere-ere haitelili pe'ie a Jisas. E rongo
saie uri a Jisas ko niie mei wala ni aalaminge diana hunie mo Sadiusi, oto
ko dolosi aana uuri, "?Nga ha'atolanga uri taa ni oto e roro'a liutaa?"
29 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Na'ohai ha'atolanga oto ienini, *!Rongo
diana aana, i'omu mo Israel! A God, aalaha ikie, ingeie oto ta'a-ta'a God.*
30 *O ke manata diana hunie a God, aalaha i'oe, oto aana ahutana saemu, na
aana ahutana mauriha'amu, na aana ahutana mo ne'isaenga i'oe, na aana
ahutana a'aila'anga i'oe.* *Diutronomi 6:4-5*
31 "Oto ruana nga na'ohai ha'atolanga lo'u ienini, *O ke manata diana hunie
auhenue i'oe oto mala o manata diana huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18* Na
nga ha'atolanga ka'a liutaa ike lo'u aana e ro ha'atolanga ienini."
32 Oto a ha'a-uusuli ngeena ko te'uri hunie a Jisas, "E to'ohuu oto, Ha'a-
uusuli. E to'ohuu oto mala o unue uri ta'a-ta'a God mola e ne'i aalaha, na
nga God aaopa lo'u mwaanie ha'ike.
33 Oto ikie iinoni kie ke manata diana hunie a God oto aana ahutana
saeka, na aana ahutana mo ne'isaenga ikie, na aana ahutana a'aila'anga
ikie, na kie ke manata diana no'one hunie mo iinoni, mala kie manata
diana hunikie maraaka. Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie kie ke lulu
i sulie e ro ha'atolanga ie, liutaa aana kie ke uunu ola hunie a God."
34 Oto a Jisas e saie uri aalaminge a ha'a-uusuli ngeena e lae aani
saenanaunge, ko si te'uri hunie, "I'oe, o kara'inie oto Aalahanga a God."
Oto i puri, mwala ko si me'u mola huni dolosie lo'u nga mei ola aana a
Jisas.

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MATIU 22:41-46; LUK 20:41-44

35 Oto maholo a Jisas e ha'a-uusulie mwala i laona Nume Maa'i Peine, e
dolosie mei dolosinge uuri, "?E ue nge mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis ko unue uri a Kraes kei hute mola mai aana komu a Deved
Inemauri?
36 Ta'e a Li'oa Maa'i e unue hunie a Deved ke uusue i sulie a Kraes uuri,
A God e unue hunie aalaha ineu, uuri 'O ke ii'o ka'u i pwalo-pwaloku aana

na'ohai ii'o-ii'oha, lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke uuri puli-pulisire.' *Sam 110:1*

37 A Deved maraana ni e unue uri a Kraes e ne'i aalaha ingeie. ?Ta'e e ue?
?Mwane nge e hute mola aana komu a Deved maraana, kei he'i ne'i aalaha
ingeie lo'u uri taa eena?" Na mwala hunge kire rongoa pe'i ilenimwa'enga.

A Jisas E Ha'apasu Honosie

Mo Ha'a-uusuli Aana

Mo Ha'atolanga A Mosis
MATIU 23:1-36; LUK 20:45-47

38 Oto a Jisas ko he'i ha'a-uusulie lo'u mwala na ko te'uri, "Omu ke lio
talamiu mwaanie mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge kire ko
walo liu pe'i to'oni tetewa lauleuni'e ngeena. Aena kire saeto'o aana uri
mwala ke ha'apaina'ara maholo kire ko walo liu i laona mo leu ni uusi'e.
39 Na kire ko lio hilisie mo na'ohai ii'o-ii'oha i laona mo nume ni palo-
palo, na mo na'ohai tolinge aani ngeuhe.
40 Ta'e kire ko ha'amwe'u-mwe'ue mola mo nao keni, hule aana kire ko
pelie lo'u mo nume ikire mwaanire. Oto kire ko si aarenga'i tewa lo'u i
maana mwala hunie mwala ke ne'isae uri ikire mwala maa'i. !Ikire ngeena
ha'aloilada kei lae lo'u liutaa!"

Mei Nao Keni

E Niie E Ro Peni Pulu
LUK 21:1-4

41 A Jisas e ii'o i hoorana leu ni nii-nii to'oha i laona Nume Maa'i Peine,
oto ko ha'a-ha'amaesie mwala kire ko niie mo niinge ikire. Mwala hunge
kire to'o-to'o kire ko niie mei to'oha oto paine.
42 Na lae-lae mei nao keni meitale e lae lo'u mei, oto ko niie mola e ro
kele peni pulu.
43 Oto a Jisas e soie mai mo pwaarongoisuli ingeie, oto ko te'uri hunire,
"No ko unue oto huni'omu uri nao keni meitale ienini e nii peine liutaa
aana ahutana mwala ko nii ie.
44 Aana ahutana mwala ngeena, kire ko niie mola kele nganga'ai ola
aana to'o-to'onga ikire. Ta'e mei nao keni meitale ie, kele mei to'oha uri
huni meu-meuri aana ingeie oto ko nii mangoa ienini."

13

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Ohoilana Huilume I Jerusalem

Na Nume Maa'i Peine
MATIU 24:1-28; LUK 21:5-24

1 Aana maholo a Jisas ko iisitaa mwaanie Nume Maa'i Peine, oto ngaeta
iini aana mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri hunie, "Ha'a-uusuli, o ke lio
ka'u. Mo heri-herine Nume Maa'i Peine ngeena kire tohungei lio diana. Mo
heu kire asui'i eeni na kire tohungei peine oto hiito'o."
2 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "?O leesie mo heri-herine nume ngeena?
Aana nga maholo oho-aasileni kei saro lae, na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a
oore ike lo'u aana leu e o'o'o aana."
3 Oto lo'u mola i puri a Jisas e ii'o ta'au i lengine Uuwo Ni Ei Olif aana leu
kire sai lio ha'aholo wau hunie Nume Maa'i Peine. Oto a Pita na a Jemes
na a Jon na a Andru, kire lae mai maraada i saana.

4 Oto kire ko te'uri hunie, “O ke unue oodoi'emeelu maholo uri taa ni
walu ola ngeena kei reu, na nga tolimaa uri taa huni haata'inie uri maholo
e kara'ini oto hunie walu olana kei reu.”
5 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini e
eero'omu.
6 Aena aana mo iini hunge kire kei lae mai aana sataku, na kire kei te'uri,
‘Ineu oto a Kraes,’ na kire kei ha'apweue mwala hunge.
7 Na omu kei rongoa mo oohotaa aana ta'ena nga leu aana walumalau,
ta'e mwaanie saemiu e liki-liki. Aena aana walu ola ngeena kire kei hola'i
reu i na'o, ta'e ha'amangolana walumalau ha'ike ue ni ngeena.
8 Haiseuninge kei lae i matolana mo henue hai aaopa'i, na i matolana mo
aalahanga hailiu. Hiolonga kei toolea mo iini hunge i laona walumalau, na
nunu kei tola ahusie mo henue hunge. Ta'e walu ola ienini ko haata'inie
mola uri mo ola paine kei lae ue mai mala hu'e ko aehota hiinge'inie
sapesalunge hunie to'o-mwelanga.

9 “Oto omu ke lio talamiu aena aana mwala kei toole'omu i laona leinge,
na kire kei repusi'omu no'one i laona mo nume ni palo-palo, aena aana
omu ko lulu i sulieu. Na kire kei toole'omu i na'ona mwala paine na mo
inemauri haahie asunge ineu, hunie kire kei lei'omu. Aana maholo walu
olana kei reu uurini, maholo i'omu otona huni unu diana aana Tataroha
Diana hunire.
10 Aana taroha'inilana Tataroha Diana kei hola'i lae hunie ahutana
mwala aana walumalau, hai dinge ooreta ke si lae mai.
11 Na maholo mo ramo kei tapoli'omu huni toole'omu i laona leinge, omu
ke su'uri tolahi'e oto hiito'o aana nga taa omu kei unue. Aana maholona,
omu ke unu tahanga'inie mo ne'isaenga i laona manatamiu, aena aana omu
sa'a ere tohumiu ike, ta'e Li'oa Maa'i ni kei hatonga'i huni'omu ngeena.
12 Aana maholona kei tohungei aaela huni'omu to'ohuu, aana mwala kei
niie mo eeside maraada hunie horo'ilada, na mo mama'a kire kei deu urine
no'one aana mo mwela ikire, na mo mwela no'one kire kei ta'ela'i honosie
mo meu'ana ikire huni horo maesire.
13 Na ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu ko lulu i sulieu.
Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge lai hule aana
ha'amangolana, nge a God ke si ha'a-uurie.”

14 (Mo iini nge kire saaie walana a Jisas i sulie tata'alanga ie, kire ke
lo'onga'i diana i sulie hunie kire ke rongo saie lo'onga'inge aana.)

Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu kei leesie *mei ola aaela liutaa nge ko
esuie na'onga hunie mo henue.* *Daniel 9:27* Mei
olana kei uure i laona Nume Maa'i Peine a God, leu e ka'a malisine ike uri
ke uure aana. Aana maholona mwala wau i Jiudia kire ke tahi takoie mo
toloi henue, hunie kire ke lai mumuni.
15 Na mala nga iini e ii'o ta'i koluhana nume ingeie, nge ke tahi oto na ke
su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo ola ingeie hai nume.
16 Na mala nga iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na ke su'uri waelie lo'u
nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni ingeie mai nume.
17 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela, na mo iini nge
kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire.
18 Ta'e omu ke aarenga'i mola hunie walu ola ngeena ke su'uri hule aamiu
aana maholo e aasa aana mo waro-waro ni wawai.
19 Aana si'oha'anga kei tola aana maholona, kei peine liutaa aana lo'u
ta'ena nga ola ko totola uure oto mai aehotalana walumalau hule mai aana
mo dingena. Na e sa'a he'i aaela lo'u urine aana nga dinge.

20 Mala uri a God ka'a holo o'oru'e aana maholo ni si'oha'anga ngeena,
nge nga iini sa'a mauri ike lo'u. Ta'e i sulie a God e lo'onga'inie mo iini nge
e lio hilisire oto, nge mone kei holo o'oru'e aana maholona.
21 "Oto aana maholona mala uri nga iini ko unue huni'omu, '!Lio ka'u!
A Kraes oto ie,' wa '!Lio ka'u! Ingeie oto waune,' ta'e omu ke su'uri
hiiwalaimoli aana.
22 Aena aana mo kraes eero-eero na mo propet eero-eero hunge kire kei
lae mai. Na mala ko mwada'u, kire kei ha'atakaloa mo iini nge a God e lio
hilisire oto. Kire kei haata'inie mo tolimaa na mo hu'i-hu'ite aana mwala,
ta'e mwaanie omu hiiwalaimoli aada.
23 Aena urine, nge no ko hola'ina'o ha'apasuli'omu oto aana walu olana,
hunie omu ke lio diana talamiu."

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MATIU 24:29-31; LUK 21:25-28

24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Oto lo'u mola i purine mo dinge ni
si'oha'anga ngeena, *sato kei ulue oto maana, na e sa'a pwaa lo'u. Waro-*
waro e sa'a he'i sineli lo'u.
25 *Na mo hee'u ta'au i laona salo kei teke i aano, na ahutana mo ola ta'au*
i laona salo kei hei-oolisi mango. *Aesaea 13:10, 34:4*
26 Oto puriha'ana, mwala kei leesieu oto a Kale Ni Iinoni, ne kei lae oto
mai i laona mei uuru pe'ie nanamanga paine na manikulu'anga.
27 Na aana maholona, ne kei uusunge'inie mo ensel hunie kire ke lae aana
e hai su'u-su'ue aana walumalau, huni so'okonie mo iini nou lio hilisire
mwaanie e hai maai dengi aana walumalau, uure aana ngaeta ngongo'ai
welumalau lai hule aana ngaeta ngongo'ai welumalau."

A Jisas E Aalahuu

Aana Ai Fik
MATIU 24:32-35; LUK 21:29-33

28 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Saeku omu ke rongo saie erenga ni
aalahuunge ie i sulie ai fik. Maholo mo sasarana ko aehota ure na ure-
urana ko maau, nge omu saie oto uri maholo hunie mo waro-waro ni
madoro e kara'ini oto mai eena.
29 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola ienini ko reu
uurini, omu ke si manata'inie uri e kara'inie oto maholo no ko ere i sulie
ni ngeena.
30 No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro oa mango mola
ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie na kire ka'a mae ue.†
31 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto oo'oo."

Mwala Ke Ii'o Aakau Hunie Oolinge Mai A Kraes
MATIU 24:36-44

32 A Jisas e unue no'one uuri, "Nga ta'a-ta'a iini e ka'a saie ike hai dinge
wa maholoi sato uri taa ne kei ooli lo'u mei. Ma'alana mo ensel ta'au i
Lengi, wa uri ineu a Kale, na melu ka'a saie ike. Ta'e a Mama'a ta'au i
Lengi hali'ite nge e saie maholona.
33 Aena urine, omu ke lio talamiu na omu ke dau aakau taraure'i suli
maholo, aena aana omu ka'a saie ike maholo ne kei ooli lo'u mei.

---

† **13:30** 13:30 A Jisas ko aalamie dolosinge mo pwaarongoisuli aana 13:4 maholo kire dolosi i sulie maholo uri taa walu ola aaela kei reu pe'ie oho-aasilana Nume Maa'i Paine i Jerusalem. Oto a Jisas ko unue uri ngaeta mwala aana pwaunge ngeena kei leesie walu olana pe'ie ohoilana walu ola i Jerusalem. Na e to'ohuu oto, aana ola mala hiu aawala halisi i purine hutelana a Jisas (70 A.D.), mo Rom kire oho aasie walu ola i Jerusalem na kire uunue walu ola i laona aana dunge, na kire horo maesie mo tangalai sinolai iinoni aana mo Jiu.

34 Aena aana kei urihana, mwane e lae mwaanie nume ingeie hunie
ngaeta hanue. Oto e ne'ie mo mwane au'esu ingeie hunie kire ke lio i sulie
nume, na e niie mo esunge hai aaopa'i hunie mwala au'esu ingeie, oto e si
unue hunie kakalihe hunie ke kakali diana.
35 Na e urine lo'u mola huni'omu, omu ke lio-lio na omu ke dau-deu
aakau diana. Aena aana omu ka'a saie ike maholo nge mwane e to'o aana
nume kei hule, mwaanie ohe i seulehi, wa i upui rodo, wa i wa'alie, wa i
maahu'o-hu'o.
36 Mwaanie da na e tolana hule mola lau-leu, na e lae mola mai leesie
omu ko ma'ahu liu.
37 Oto nga taa no ko unue huni'omu ienini, no ko unue no'one hunie
ahutana mwala. Dau aakau suli maholo."

14

Mo Rato Kire Ne'isae

Huni Horo Maesie A Jisas
MATIU 26:1-5; LUK 22:1-2; JON 11:45-53

1 Oto Houlaa Ni Liumwaanie e kara'ini oto. (Houlaa ngeena kire
haara'inie no'one uri Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike Aana.) Oto e ro hai dinge
mola i na'ona houlaa ngeena, na mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis kire mani loko, oto kire ko heitalea nga tala
mumuni huni pweloa a Jisas huni horo maesie.
2 Ta'e kire unue uuri, "Kolu sa'a tapolie ike aana maholo mwala kei loko
hunie houlaa, mwaanie kire maaola-ola i tehula'ana."

Ngaeta Keni E Huie Rumu E Wasu Mangoni I Pweune A Jisas
MATIU 26:6-13; JON 12:1-8

3 Maholona na a Jisas e ii'o wau aana huilume i Betani i nume a Saemon,
iini nge maelaa ni osa e hite aana ka'u wai na'o. Oto maholo a Jisas ko ngeu
i leune, ngaeta keni e lae mai saana. A keine e toolea mai ho ate'a diana
e honu aana rumu e wasu mangoni, na holitana e paine. Oto e tahanie na
ko lingisie oto i pweune a Jisas.
4 Maholo ngaeta mwala i leune kire leesie, oto kire ko saewasu na kire
ko ere hailiu i matolada uuri, "?E ue a keni ngeena ko si waeta'inie mola
ho rumu diana urine?
5 Mala uri ke ha'aholinge'inie, ha'alaa e sai terie mei to'oha e sada aana
waaitana nga mwane au'esu hunie halisi leku. Na e malisine mei to'oha
aana ke niie hunie kira maitale." Na kire ko tohungei ere aaelasie a keine
oto hiito'o.
6 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, "!Ei! ?Omu ko kotahie huni taa? !Toli'aasie
mola! Tohungei mei ola diana ni ko esuie hunieu ie.
7 Kira maitale kire ko o'o'o pe'i'omu oto tarau, na omu sai pe'ire mola
aana ta'ena nga maholo. Ta'e ineu nou sa'a ii'o tewa ike lo'u pe'i'omu.
8 A keni ngeena e asuie tohungei mei ola diana hunieu, aana e huie rumu
wau-wesu haahie sapeku oto lalai loosie maholo kire kei heitolinge'inieu
ni ngeena.
9 No ko unue oto huni'omu uri ta'e-ta'ena nga leu i laona walumalau nge
laeliwalanga aana Tataroha Diana kei lae-lae aana, unulana mei ola a keni
ie ko esuie ngeena kei lae-lae huni aamasito'onga aana."

A Jiudas E Ne'isae Huni Pweloa Jisas Hunie Mo Na'ohai Pris
MATIU 26:14-26; LUK 22:3-6

10 Oto a Jiudas Iskariot, ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana
rue, e iisitaa, ko si lae i saana mo na'ohai pris huni pweloa Jisas hunire.
11 Mwala paine ngeena kire ko tohungei saemango huni rongoa nga taa
e unue, na kire ko heiholota'i oto huni nii to'oha nana. Oto uure aana
maholona a Jiudas ko aehota lio hunie nga maholo huni pweloa a Jisas
hunire.

A Jisas Na Mo Pwaarongoisuli

Kire Ngau Aana Ngaunge

Aana Liumwaanie
MATIU 26:17-25; LUK 22:7-23; JON 13:21-30

12 Oto e hule aana eetana nga hai dinge aana Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike
Aana, na dinge ngeena oto dinge huni horo'ie mo kalei sipu hunie ngaunge
aana Liumwaanie. Oto mo pwaarongoisuli a Jisas kire ko dolosi aana uuri,
"?O saeto'o aana uri melu ke dau aakau aana ngaunge aana Liumwaanie
huni'o i tei?"
13 Oto a Jisas ko uusunge'inie ngaeta ro iini hikada, na ko te'uri
hunirerue, "More ke lae i laona huilume paine i Jerusalem ngeena, na
nga mwane e aanga'inie ho ate'a aani wei kei oodoi'omore'i. Oto more ke
lae oto i sulie
14 ta'i nume nge kei lai sili aana. Oto more ko te'uri hunie mwane nge e
to'o aana numena, 'A Ha'a-uusuli e unue uri o ke haata'inie aamere'i duru
nge kei hele aana ngaunge aana Liumwaanie pe'ie mo pwaarongoisuli
ingeie.'
15 A mwane ngeena ke si haata'inie duru peine ingeie ta'au i lengi
aamore'i, iini kire dau aakau oto aana. Nge more kei deu aakau aana
mo ola hunikolu i leune."
16 Oto e ro pwaarongoisuli kire taule'i, kire ko lae oto wau i Jerusalem,
na kire ko lae oodoie oto ahutana walu ola, mala a Jisas e unu'i hunire. Oto
kirerue ko deu aakau oto aana mo ola hunie ngaunge aana Liumwaanie.
17 Oto i seulehi, a Jisas e lae mai hule i nume pe'ie aawalai pwaarongoisuli
mwana rue.
18 Na maholo kire ko ngeu oto, a Jisas ko si te'uri, "No ko unue oto to'ohuu
huni'omu uri nga iini hikemiu nge ko ngeu pe'ieu oto molana kei pweloau."
19 Oto kire ko tohungei hii aaela, na kire ko meni aehota dolosi oto aana
uuri, "?Mwaanie ohe ineu?"
20 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Ingeie oto ngaeta iini eemiu aawala
mwana rue nge ko toonga'inie mei bred tararuru pe'ieu i laona nime si'iri.
21 Ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto mala mo Uusu-uusu Maa'i
e unue. Ta'e aama-aamasilana a mwane ngeena nge kei pweloau a Kale
Ni Iinoni, aana kei lae otoi diana hunie iinoni ngeena mala uri ke su'uri
hute."

A Jisas E Aehotaa

Tolahai Ngeu Maa'inge
MATIU 26:26-30; LUK 22:14-20; 1 KORINIT 11:23-25

22 Oto maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas e hele aana ho bred, oto ko
ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko ha'a-adoa mo pwaarongoisuli aana.
Oto ko te'uri, "Hele aana. Ngaue. Hasi'oku nge ienini."
23 Oto e hele aana lo'u kao-kaoi waen, na ko ere ni paalahenga, oto e niie
hunire, na ahutada kire mani inu aana.

24 Oto a Jisas ko te'uri, “Apuku oto ienini nge e aahe i tehula'ana mwala
hunge, na mei epu nge ko ha'a-oaie haiholota'inge haalu a God ko esuie
pe'ie mo iinoni ingeie.
25 No ko unue oto huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga mei waen lai
hule aana ne kei inuhie waen haalu i laona Aalahanga a God.”
26 Oto kire kanalie kana maa'i, nge kire si lae mwaanie hanuena huni
hanetaa hunie Uuwo Ni Ei Olif.

A Jisas E Unue Uri

A Pita Kei Taateinge'inie
MATIU 26:31-35; LUK 22:31-34; JON 13:36-38

27 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ahutemiu, omu kei meni tehi mwaanieu.
Aana i laona mo Uusu-uusu Maa'i a God e unue uuri, *Ne kei horo'ie a kakali
sipu, oto mo sipu kei tatanga hailiu oto.* *Sekaraea 13:7*
28 Ta'e i purine ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, ne kei lae i na'omiu
huni maa'oohi'omu oto hao aana po'o ni henue i Kalili.”
29 Oto a Pita ko aalamie uuri, “Ineu nou sa'a roro'a ni toli'aasi'o ike,
ma'alana ahutana mo mwane ngeena kire ko tehi mwaani'o.”
30 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, “No ko unue oto huni'o uri i na'ona
kue kei ngara ha'arue i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o
ka'a manata'inieu ike.”
31 Ta'e a Pita ko tohungei ere a'aila'a oto uuri, “Ineu nou sa'a roro'a ni
ere ike urine, ma'alana no ko mae pe'i'o.” Na ahutana mo pwaarongoisuli
kire ko meni ere oto no'one urine.

A Jisas E Lai Aarenga'i Weu

Aana Hohola I Ketsemani
MATIU 26:36-40; LUK 22:39-46

32 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai hule aana leu satana i
Ketsemani. Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke ii'o ka'u i leu, maholo no
ko lai aarenga'i.”
33 Oto e toolea a Pita na Jemes na Jon pe'ie, na ko si aehota tolahi'e hiito'o
pe'ie saehuunge oto paine.
34 Oto a Jisas ko te'uri huniraelu, “Saeku ko lae otoi hi'e na e malisine
oto maenga. Omu ke ii'o ka'u i leu na omu ke lio-lio.”
35 Oto a Jisas ko kele lae lo'u ta'au mwaanire, na ko lae pouruuru i aano
haahie maana, na ko aehota aarenga'i uri mala ko mwada'u sapesalunge
ngeena ke su'uri hite aana.
36 Oto ko eitanaie a God uuri, “Mama'a, iiola o niie mai hunie ne ke
hotela'inie ko aasaieu oto. Mala ko mwada'u, aana nou saie walu ola e
mwada'u mola huni'o, oto saeku o ke oolisie aana nga iini mwa-mwate.†
Ta'e ne'ewau oto, o ke dau mola i sulie nga taa o saeto'o aana, na o ke su'uri
deu i sulie nga taa nou saeto'o aana.”
37 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u mei saana oolu pwaarongoisuli, na ko leesie
kire ko ma'ahu mola. Oto ko te'uri hunie a Pita, “?E Saemon, uri o ko
ma'ahu mola? ?Ohe o ka'a sai lio-lio ike pe'ieu nga kele maholoi sato?”
38 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Omu ke lio-lio pe'i aarenga'inge,
mwaanie malaahonga e hane haahi'omu. Nou saie uri manatamiu e a'aila'a
taane huni esuie mo ola diana, ta'e sapemiu ni mola ko tataku.”
39 Oto a Jisas ko he'i eeliho'i lo'u huni aarenga'i, na ko ooni aana lo'u
mola ta'a-ta'a taungei aarenga'inge.

---

† **14:36** 14:36 Erenga ni Krik e aalahuu i sulie sapesalunge aana erenga i sulie kao-kao.

40 Oto ko he'i ooli lo'u mei i saana mo pwaarongoisuli ingeie, na ko leesie
kire ko ma'ahu lo'u mola, i sulie maada e hi'e oto hiito'o. Na maholo kire
lio lo'u, kire ka'a saie ike lo'u nga taa kire kei unue hunie.
41 Oto i purine oolune nga maai aarenga'inge, e aaliho'i lo'u mei saada,
oto ko te'uri hunire, "?Uri omu ko ma'a-ma'ahu, na omu ko mamamalo ue?
!E ado oto! E hule oto aana maholo kire kei pweloau a Kale Ni Iinoni i
nimana mo iinoni ooraha'aala.
42 !Omu ta'ela'i! !Kolu ke lae! !Lio ka'u! Iini nge ko pweloau ko hule oto."

Mo Ramo Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; LUK 22:47-53; JON 18:3-12

43 Oto maholo a Jisas ko ere-ere ue, na a Jiudas Iskariot ko hule oto pe'ie
pulitaa paine, mo iini nge mo na'ohai pris na mo ha'a-uusulie aana mo
Ha'atolanga na mo rato ni mwane kire uusunge'inire mai pe'ie. Mwala
ngeena kire mani hele naihi pe'i di'e,
44 na a Jiudas e unu aakau oto aana nga tolimaa hunire uuri, "Iini nge ne
kei nono pe'ie, a Jisas otona. Ingeie oto omu ke tapolie na omu ke toolea."
45 Oto a Jiudas ko oodohie oto a Jisas, na ko unue hunie uuri, "Ha'a-
uusuli." Na ko nono oto pe'ie.
46 Oto kire tapolie a Jisas na kire ko hele ma'uta'a oto aana.
47 Ta'e ngaeta iini e uure i leune e darasie naihi ingeie, oto ko lama
mousie oto aalingana ngaeta koni-konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
48 Ta'e a Jisas ko te'uri hunire, "?Uri omu unue ineu nga horopeli nge
omu ko lae mai honosieu pe'i naihi na pe'i di'e urine?
49 Ahutana dinge ka'u no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-uusulinge ta'au i
laona Nume Maa'i Peine. ?Aana e ue ka'u omu ka'a tapolieu oto aana
maholona? Ta'e ahutana mo ola ienini ko reu oto huni ha'a-oaie nga taa
mo propet e uusue i laona mo Uusu-uusu Maa'i."
50 Oto ahutana mo pwaarongoisuli kire si toli'aasie a Jisas, na kire ko
meni tehi oto mwaanie.
51 Ngaeta iini nge e lae i sulie a Jisas aana maholona nga saanau nge e
ho'osie mola mei sala mwaakule. Mo ramo ko sare tapolie no'one,
52 ta'e e toli'aasie mola mei sala ingeie, oto e si tehi mola mwaakule
mwaanire.†

Kire Toolea A Jisas

I Na'ona Pulitaa Ni Lei-lei
MATIU 26:57-68; LUK 22:63-71; JON 18:19-24

53 Oto kire toolea a Jisas ta'au i nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
Maholona mo na'ohai pris, na mo rato ni mwane, na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis, kire mani loko aakau oto ta'au i laona nume
ngeena.
54 Oto a Pita ko holo maholoi tala taane mola i sulire. E lae ta'i sili i
laona lolata aana nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, oto e ii'o i aano pe'ie
mo mwane ko kakakali, ko si rakani aana dunge.
55 Oto mo na'ohai pris na ahutana oto pulitaa ni lei-lei kire ko meni
heitalenga'inie nga mo ola huni eerota'inie a Jisas huni horo maesie haahie.
Ta'e kire ka'a dau oodoie ike nga mei ola.
56 Mwala hunge kire ere aaelasie a Jisas aani eeronga, ta'e kire ko meni
ere hai aaopa'i mola, na mo laladonga ikire ka'a sada.
57 Oto lae-lae ngaeta mo mwane kire uure, kire ko eerota'inie a Jisas uuri,

† **14:52** 14:52 Ngaeta mo uusu-uusu uure i na'o kire unue uri saanau nge e tahi mwaanie mei sala ingeie aana hai rodona, ingeie nge a Jon Mak iini nge e uusue puke ienini.

58 “Melu rongoa e unue uuri, ‘Ne kei ohoie Nume Maa'i Peine nge mwala
kire asuie ie, na i laona oolu aata hai dinge ne kei esuie lo'u nga iini haalu
nge nga iinoni sa'a asuie ike.’ ”
59 Ta'e ma'alana kire ko ere urine, ta'e mo ere-erenga ikire ka'a mani sada
ike.
60 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e uure i na'oda, ko si dolosi aana a Jisas
uuri, “?E ue? ?Uri o ka'a to'o aana ike nga mei ola huni aalamie mo ola
nge kire ko ere waeli'o aani ngeena?”
61 Ta'e a Jisas e tolirohu mola. Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko dolosi
lo'u aana a Jisas uuri, “?Ohe i'oe ni oto a Kraes, Kalena God, iini e diana
liutaa?”
62 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Ineu ka'u otona. Na aana nga maholo
omu kei meni leesieu a Kale Ni Iinoni ne kei ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i
pwalo-pwalona God Hahu'ana Nanama, na kei lae mai i laona mei uuru
uure ta'au i salo.”
63 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena ko a'arie to'oni ingeie, aana ko
tohungei saewasu, na ko te'uri, “!Ngeena kolu ka'a saeto'o aana ike lo'u
nga iini ke ere takoie!
64 Omu meni rongoa oto maraamiu uri e ere mwakata'inie a God. ?
Ha'alaa nga taa nge omu kei unue aana?”
Oto kire ko meni aalamie uuri, “!E malisine oto ke mae!”
65 Oto ngaeta mwala ko aehota ngisuhie oto a Jisas. Na ngaeta mo iini
kire ko pwesu honosie maana, oto kire ko si hidelie, na kire ko te'uri, “O ke
unue ka'u uri a tei e hideli'o huni haata'inie uri i'oe propet to'ohuu.” Oto
mwala kakakali kire toolea a Jisas, na kire ko hidelie no'one.

A Pita E Taateinge'inie A Jisas
MATIU 26:69-75; LUK 22:56-62; JON 18:15-18,25-27

66 A Pita e ii'o mola i laona lolata aana nume nge kire ko leie a Jisas aana,
na ngaeta keni au'esu a Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena e lae poi tapaliu.
67 Maholo a keine e leesie a Pita ko rakani aana dunge, oto ko lio hahuroto
aana, na ko te'uri hunie, “I'oe o lae-lae no'one pe'ie a Jisas mwane ni
Nasaret.”
68 Ta'e a Pita ko taateinge'inie, na ko te'uri, “Nou ka'a saie ike nga taa o
ko ere i sulie.” Oto e ta'ela'i, ko lai uure wau i aena maa aana para ahuie
lolata ngeena. Na maholona kue ko ngara oto.
69 Oto keni au'esu ngeena, ko leesie lo'u weu a Pita na ko ooni aana mei
walana lo'u hunie mwala nge kire uure ngeena, ko te'uri, “Ingeie ngaeta
iini oto aada ni ngeena.”
70 Ta'e a Pita ko he'i taateinge'inie lo'u.
E ka'a tewa lo'u na ngaeta mwala nge kire uure ngeena, kire ko te'uri
hunie a Pita, “Sa'a mola i'oe ngaeta iini oto aada, i sulie i'oe no'one mwane
ni Kalili.”
71 Oto a Pita e ere ni ho'asinge ko te'uri, “!To'ohuu oto mala God ta'au i
Lengi! !Nou ka'a manata'inie ike mwane nge omu ko unue ngeena!”
72 Oto mola aana maholona, kue ko he'i ngara lo'u ruana nga ngaranga.
Hoe, a Pita ko aamasito'o aana mei wala nge a Jisas e unue uuri, “I na'ona
kue kei ngara ha'arue i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o
ka'a manata'inieu ike.” Oto a Pita e si saie mola uri mei walana e oa oto,
ko si ngara oto paine.

15

Kire Toolea A Jisas

I Na'ona A Paelat
MATIU 7:1-2,11-14; LUK 23:1-5; JON 18:28-38

1 Oto i maahu'o-hu'o na e ka'a dangi kohi ue, mo na'ohai pris pe'ie mo
rato ni mwane na mo ha'a-uusuli aana ha'atolanga na ahutana pulitaa ni
lei-lei, kire oala'inie oto nga taa kire kei esuie aana a Jisas. Oto kire pwasue
a Jisas, kire si toolea, na kire ko lai toli'aasie oto i nimana a Paelat.
2 Oto a Paelat ko dolosi aana Jisas uuri, “?Uri i'oe ni oto Inemauri mo
Jiu?”
Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Nge ka'u oto o ko unuena.”
3 Na mo na'ohai pris kire ko ere waelie a Jisas oto aana mo ola hunge.
4 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aana Jisas uuri, “?E ue ni o ka'a aalamire?
O saie ka'u mola kire ko tohungei ere waeli'o ngeena.”
5 Ta'e a Jisas e ka'a ere ike lo'u. Oto a Paelat ko tohungei pangata'i oto
hiito'o.

A Paelat E Leie A Jisas
MATIU 27:15-26; LUK 23:13-25; JON 18:39—19:16

6 Suli helisi aana maholo Houlaa Ni Liumwaanie, a aalaha ni Rom ngeena
e sai luhesie ta'ena nga iini mwala ko ha'atohue mwaanie nume ni ho'o.
7 Aana maholona, ngaeta mwane satana a Barabas kire ne'ie i nume ni
ho'o i sulie ingeie nga iini aana mo iini nge kire horo maesie ngaeta mwala
aana maholo kire haiseuni huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie i
Israel.
8 Oto mwala kire ruru mei saana a Paelat na kire ko aehota ha'atohu
aana uri ke luhesie nga iini mwaanie nume ni ho'o oto mala ko eu'esuie
suli helisi.
9 Oto a Paelat ko dolosi aada uuri, “?Ohe omu saeto'o aana Inemauri mo
Jiu nge ne ke luhesie huni'omu?”
10 E ere mola urine aena aana e saie uri mo na'ohai pris kire niie mola
a Jisas hunie aena aana kire ko upwesie.
11 Ta'e mo na'ohai pris kire ko unue hunie mwala hunie kire ke unue
hunie a Paelat uri ke luhesie mola a Barabas.
12 Oto a Paelat ko dolosi lo'u aana mwala uuri, “?Ko urine, nga taa ka'u
ne ke si da aana mwane nge omu haara'inie Inemauri mo Jiu?”
13 Oto kire ko si meni tea paine mola uuri, “!Horo maesie i lengine po'u-
po'u!”
14 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Aana e ue? ?Ha'alaa nga
mei taa nge e dau aaelasie?”
Ta'e kire ko si tea paine mola uuri, “!Horo maesie i lengine po'u-po'u!”
15 A Paelat e sare ha'asaediana'aa mola mwala, oto e luhesie mola a
Barabas hunire. Na e unue hunie mo ramo uri kire ke hola'i wini-winie a
Jisas, nge kire ke si horo maesie i lengine po'u-po'u.

Mo Ramo Kire Ha'amwasi

Aana A Jisas
MATIU 27:27-31; JON 19:2-3

16 Oto mo ramo kire toolea a Jisas i laona lolata ahuie toohi peine a Paelat.
Kire si soie mai ahutana mo ramo aana pulitaa ikire, na kire mani ruru i
saana a Jisas huni ha'amwasi aana.
17 Oto kire ha'ato'onie a Jisas aana to'oni tetewa nonoro'a mala mo aalaha
ko ho'o-ho'osi'i, na kire asuie rorodara aani walo kau-keu, kire si ne'ie i
pweune.
18 Oto kire ko si ha'a-ha'amwasi aana, kire ko te'uri, “Lahea inemauri mo
Jiu.”

19 Na kire ko pou-pouruuru honosie pe'i aala pwaunge hunie, na kire ko
reu-repusie pwaune aana mai rade, na kire ko ngi-ngisuhie.
20 Maholo kire ha'a-ha'amwasi mango aana a Jisas urine, oto kire ko si
ta'aasie to'oni nonoro'a mwaanie, na kire ko ha'ato'onie lo'u aana mo to'oni
ingeie. Oto kire ko si toolea i sinaha huni lai horo maesie i lengine po'u-
po'u.

Kire Uie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MATIU 27:32-44; LUK 23:36-43; JON 19:17-27

21 Maholo kire ko toolea ta'au a Jisas i sulie tala mwaanie i Jerusalem, na
kire ko oodoie mwane satana a Saemon, ko si hule mola uure i me'esu. (A
Saemon mwane ni Saerin, na ingeie aamana Aleksanda na Rufas.) Oto mo
ramo kire ko deu rarahie hunie ke aanga'inie po'u-po'u a Jisas.
22 Kire toolea a Jisas takoie leu satana Kolkota, nge sailana uuri, "Leu ni
rarata."
23 Na i leune kire ko niie waen hunie, ola kire pwaie pe'ie ai satana mur,
ola huni ta'aasie salunge. Ta'e a Jisas ka'a inuhie ike.
24-25 Oto mo ramo kire ko uie oto a Jisas i lengine po'u-po'u aana siwana
nga maholoi sato i ho'owa. Na kire ko oopaa mo to'oni ingeie i matolada
hailiu, na kire ko inie daes huni leesie uri a tei kei toolea nga mei sala aana
to'oni ingeie.
26 Na mei wala kire uusue i pweune po'u-po'u huni haata'inie nga taa
kire unue e dau aaelasie. Kire uusue uuri, INEMAURI MO JIU KA'U IE.
27 Na kire uie ngaeta ro mwane horopeli no'one pe'ie a Jisas, nga iini i
pwalo-pwalona na ngaeta iini i meu-meuline.
28 Na Uusu-uusu Maa'i ko oa oto aana e ere uuri, *Iidumilana kei lae pe'ie
mo iini nge ko waelie mo ha'atolanga.* *Aesaea 53:12*
29 Na mwala kire ko liu i sulie tala, kire ko teile'i pweu mwaanie a Jisas
pe'i ha'amwasinge aana uuri, "!Nge ka'une! I'oe, ni o unue uri o kei ohoie
Nume Maa'i Peine, na uri o kei esu eeliho'i lo'u mola aana i laona oolu hei
dinge.
30 !Hoe! O ke siho ka'u mei mwaanie po'u-po'u na o ke ha'a-uuri'o
maraamu."
31 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire
ko ha'amwasi aana a Jisas no'one mala ahutana mwala. Na hule aana kire
ko te'uri hunire maraada, "E roro'a ha'a-ha'a-uurie ka'u mwala aaopa, ta'e
e sa'a ha'a-uurie ike maraana.
32 Kolu ke lio-lio ka'u ohe kolu ko leesie inemauri mo Jiu ie ko siho mai
mwaanie po'u-po'u. Nge kei urine ha'alaa kolu ke si hiiwalaimoli aana uri
ingeie a Kraes." E ro mwane nge kire uirerue no'one pe'ie a Jisas, kire ko
tohungei ere aaelasie no'one.

A Jisas E Mae
MATIU 27:45-56; LUK 23:44-49; JON 19:28-30

33 Oto i upui aatowaa, rodohono e dau haahie ahutana hanue hunie e
oolu maholoi sato.
34 Na aana oolune nga maholoi sato i aapau, a Jisas e si soi oto paine
aana erenga ni Jiu uuri, "?Eloi, Eloi, lama sabaktani?" nge ne'isaenga aana
uuri, "?God ineu, God ineu, e ue oto o aatopuri eeku?"
35 Oto ngaeta mo iini aana mwala e uure-uure i leune kire rongo, kire
ko te'uri, "!Rongo ka'u! Ko soie a Elaeja."

36 Oto ngaeta iini aada e huru pe'ie mei loi-losi, e ha'ahonue aana waen
aha'i, ko susu'ie aana mai ei, oto ko susue'inie ta'au hunie ngidune a Jisas
hunie ke inu, na ko te'uri, “Oto kolu ke maa'oohi ke'u. Ohe kolu ko leesie
a Elaeja ko lae mai oohosie mwaanie po'u-po'u.”
37 Oto a Jisas e si soi oto paine, na ko mae oto.
38 Oto mola aana maholoi satona, sala kire lohea honosie Hahu'ana Leu
Maa'i i laona Nume Maa'i Peine e a'ari hunie e ro aapa, uure oto ta'i lengi
lai hule oto hai aano. †
39 Na'ohana mo ramo ni Rom e uure-uure i saana po'u-po'u, na e leesie
ahutana walu ola e rau aana maholo a Jisas e mae, oto ko te'uri, “A mwane
ie Kalena God oto to'ohuu.”
40 Ngaeta mo keni kire uure no'one wau ha'atau mwaanie po'u-po'u, kire
ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko reu. Ngaeta mo iini aada nge kira Meri ni
Makdala, na a Salome, na a Meri (nikana a Jemes Saanau na a Josep).
41 Mo keni ngeena kire lae-lae pe'ie a Jisas aana maholo e o'o'o wau i
Kalili, na kire pe'i-pe'ie. Mo keni hunge kire lae no'one mai pe'ie hunie i
Jerusalem, ikire no'one i leune aana maholona.

A Josep Ni Arimetia E Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; LUK 23:50-56; JON 19:38-42

42 Walu ola ienini e rau aana hai dinge ni deu-aakaunge loosie Dinge
Maa'i Mo Jiu. Oto i sulie ko lae oto hunie i seulehi, maholo Dinge Maa'i
ikire ko aehota,
43 nge a Josep ni Arimetia, e toli'aasie ma'unge, ko lae oto i saana Paelat
huni ha'atohue rae aana a Jisas. A Josep ngaeta na'ohai mwane aana
pulitaa ni lei-lei na ngaeta iini aana mwala ko maa-maa'oohie Aalahanga
a God kei lae mai.
44 A Paelat e tohungei pangata'i aana e rongoa uri a Jisas e mae oto. Oto
e soie mwane paine aana mo ramo, na ko dolosi aana uuri, “?Ohe a Jisas
e mae oto to'ohuu?”
45 A mwaena e te'uri, “Iau, e mae oto.” A Paelat e rongo urine, ko si
maaie rae aana Jisas hunie a Josep ke toolea.
46 A Josep e holie mei sala diana, na e lai oohosie rae aana Jisas mwaanie
po'u-po'u, ko si uloa aana mei sala ngeena, na ko lai ne'ie i laona kilipwe'u
kire didie aana hau. Oto e honoa maana kilipwe'u ngeena aana ho heu oto
paine.
47 Na a Meri ni Makdala na a Meri nikana Josep kirerue leesie leu nge
kire ne'ie sapena a Jisas aana.

16

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MATIU 28:1-8; LUK 24:1-12; JON 20:1-10

1 Oto i seulehi, aana maholo Dinge Maa'i Mo Jiu e si mango, a Meri ni
Makdala, na a Salome, na a Meri nikana Jemes, kire holie ngaeta mo ola
wasu mangoni uri hunie kire ke lai hui'i haahie sapena a Jisas.
2 Na oto mola i maahu'o-hu'o aana eetana nga hai dinge aana wiki, mo
keine ko lai hule aana kilipwe'u na sato ko si pwaa.
3 Na maholo kire ko lae ngeena kire ko lae pe'i unu-unue uuri, “?Ta'e
hau oto paine nge kire honoa maana kilipwe'u aana, a tei nge kei ta'aasie
hunikolu?”

† **15:38** 15:38 Mei sala ngeena e haata'inie uri ooraha'aa e oopaa mo iinoni mwaanie a God, na maholo e a'ari uure ta'i lengi, e haata'inie uri a God e asuie tala haalu huni lae mai saana.

4 Kire ko ere urine aana hau ngeena e lae wai peine oto hiito'o. Ta'e
maholo kire hule ta'au, na kire ko leesie oto hau ngeena, ta'aasilana e lae
oto.
5 Oto maholo mo keni ngeena kire lae sili hao i laona kilipwe'u, na kire
ko leesie mwane saanau e to'oni aani to'oni rere'a, e ii'o aana aapa i pwalo-
pwalona kilipwe'u. Oto mo keine kire ko tohungei me'u.
6 Ta'e a mwaena ko te'uri hunire, "Omu ke su'uri me'u. Nou saie uri omu
ko heitalea a Jisas ni Nasaret nge kire horo maesie i lengine po'u-po'u. Ta'e
ingeie ha'ike oto i leu. E ta'ela'i oto mwaanie maenga. !Lio ka'u! Leu nge
kire ne'i-ne'ie aana ka'u ie.
7 Omu ke lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli ingeie na a Pita uuri, 'A Jisas
ko lae oto i na'o loosi'omu hai Kalili. Na omu ke si leesie oto hai leune, mala
e unue oto huni'omu.' "
8 Oto mo keine kire ka'a unue lo'u nga mei ola, ta'e kire si tehi mola
mwaanie kilipwe'u pe'i me'unge na ariringe.

A Jisas E Haata'i

Aana Meri Ni Makdala
MATIU 28:9-10; JON 20:11-18

9 I purine a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga i maahu'o-hu'o aana eetana
nga hai dinge aana wiki, e hola'i haata'i aana a Meri ni Makdala, iini nge
e oohe aasie ka'u e hiu li'oa aaela mwaanie.†
10 Oto a Meri e lae, ko lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli ingeie. Kire ii'o
ni saehuu oto mola pe'i ngaranga,
11 na maholo kire rongoa uri a Jisas e mauri eeliho'i oto, na uri a Meri e
leesie, kire ka'a hiiwalaimoli ike aana.

A Jisas E Haata'i Lo'u

Aana Ngaeta Ro Pwaarongoisuli
LUK 24:13-35

12 Oto lo'u i puri, a Jisas ko he'i haata'i lo'u, aana ngaeta ro iini aana
maholo kirerue ko lae i sulie tala takoie ngaeta hanue, ta'e e ka'a lio ike
lo'u mala hola'ina'o.
13 Kirerue aaliho'i ta'au i Jerusalem, oto kire ko lai ha'arongoa mo
pwaarongoisuli, ta'e kire ka'a hiiwalaimoli ike no'one aadarue.

A Jisas E Haata'i Lo'u

Aana Aawalai Pwaarongoisuli

Mwana Eeta
MATIU 28:16-20; LUK 24:36-49; JON 20:19-23; PALONGA 1:6-8

14 Oto lo'u i puri a Jisas ko he'i haata'i lo'u aana aawalai pwaarongoisuli
mwana eeta aana maholo kire ko ngeu. E ere aada aena kire ka'a
hiiwalaimoli ike aana, na i sulie saeda e hau hule aana kire ka'a
hiiwalaimoli ike aana mo iini nge kire leesie a Jisas e ta'ela'i.
15 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Omu ke lae i sulie ahutana mo henue i
laona walumalau, na omu ke taroha'inie Tataroha Diana hunie ahutana
mo iinoni.
16 Ta'ena nga iini nge ko hiiwalaimoli eeku na loto-maa'ilana e lae, nge a
God kei ha'a-uurie. Ta'e a God kei lei mae aana iini nge e ka'a hiiwalaimoli
ike aaku.

† **16:9** 16:9 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire ka'a to'o aana ike mo tatala 9-20.

17 Na mo iini ko hiiwalaimoli eeku, nge a God kei niie nanamanga hunire,
huni esuie mo hu'i-hu'ite. Kire kei sikera'inie mo li'oa aaela mwaanie mo
iinoni aana sataku, na kire kei ere aana mo erenga hai aaopa'i.
18 Na ma'alana kire ko hele aana mo mwaa ala-ala, wa kire ko inuhie
nga mo ola ni maesi'i, ta'e kire sa'a roro'a ni maesi'i ike. Na kire kei hele i
sapena mo mae-maea'a aana nimada, kire kei awaa oto."

A Jisas E Tahela'i I Lengi
LUK 24:50-53; PALONGA 1:9-11

19 Oto i purine Aalaha ikie a Jisas e ere mango urine pe'ire, a God e
tahela'inie oto ta'au i Lengi na e lai ii'o oto aana ii'o-ii'oha paine i pwalo-
pwalona God.
20 Oto puriha'ana, mo pwaarongoisuli ingeie kire si lai taroha'inie
Tataroha Diana hailiu i laona walumalau. Na a God e ii'o pe'ire, na e
ha'awalaimoli'aa laeliwalanga ikire aana e niie nanamanga hunire huni
esuie mo hu'i-hu'ite.

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Luk

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Luk ingeie nga mwane kure-kure (leesie Kolosi 4:14) nge e uusue Tataroha Diana ienini. Ingeie nga mwane ha'ike aana aawalai na'ohai pwaarongoisuli mwana rue a Jisas, na ingeie nga mwane ni Jiu ha'ike, ta'e ingeie e hute aana mo Aapoloa Aaopa. Ta'e ma'alana e urine, a Luk e sai diana aana walu ola i sulie a Jisas aana e hikusie a Pol Hurula'aa, na e lae-lae no'one pe'ie huni taroha'inie a Jisas. Ngaeta mo maholo a Luk e lae-lae no'one i Jerusalem, na e leesie mo leu nge walu ola e rau-reu eeni aana pongine a Jisas. A Luk e uusue no'one Palonga, nge ngaeta uusu-uusu i sulie nga taa mo hurula'aa kire au'esuie i purine a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga. Leesie Palonga 16:10, na 2 Timoti 4:11.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Luk e uusue Tataroha Diana ienini hunie ngaeta poro paine satana a Tiofilas. Poro paine ngeena ingeie ngaeta mwane ni Krik, na nga taa a Luk e uusue ienini a lae no'one hunie ahutana mo Krik na oto ahutana mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Satai Tiofilas ngeena, ne'isaenga aana uuri “Iini e manata diana hunie a God.”

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Luk e lae pe'ie a Pol Hurula'aa na e ii'o oto pe'ie aana eetana nga maholo mo Rom kire aasie i laona nume ni ho'o i Rom. E lio mala a Luk e uusue e ro uusu-uusu ingeie aana maholona, ola mala oono aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (60 A.D.). Oto ma'alana mo Rom kire ho'osie a Pol, ta'e walana God e ka'a ii'o ho'o-ho'o ike.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Luk e haitalenga'inie walu ola i sulie a Jisas Kraes na e uusu samanga'inie mo eehu'i laladonga i sulie hunie mwala ke sai diana aana uri nga moi taa nge soihaada'inge e ha'a-uusulire aani mo ola to'ohuu oto.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Li'oa Maa'i, aarenga'inge, Kale Ni Iinoni, manata-diananga, kira ooraha'aala

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Luke 19:10, Na mo tatala nge e ere diana liutaa i sulie aarenga'inge nge Luk 11:1-13

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mo ola ni pangata'inge kire rau maholo a Jon Loto Maa'i na a Jisas kire hute.
(1:1—2:52)

A God e dau aakau aana mo ola loosie asunge a Jisas.
(3:1—4:13)

A Jisas e dau esunge aana po'o ni henue i Kalili.
(4:14—9:9)

A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.
(9:10—9:50)

A Jisas e dau esunge aana mo po'o ni henue e liu eeni maholo e lae-lae hunie i Jerusalem.
(9:51—19:27)

Wiki ooreta a Jisas e ii'o i Jerusalem.
(19:28—21:38)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.

(22:1—24:53)

Mei Wala Ni Saediananga

Hunie A Tiopilas

1 Mwala hunge kire dau-deu aahonga huni uusu-uusu i sulie nga moi taa
nge kire oa i saakaelu.
2 Kire uusue mo ola kire rongo'i mwaanie mo iini e lae-laeliwala nameelu
aana nga taa kire leesie oto aana maada, uure mai aehotalana laladonga i
sulie a Jisas.
3 Oto ineu maraaku no'one, poro paine Tiopilas, aena aana nou
heitalenga'inie na nou sai diana aana walu olana uure oto mai aehotalana,
nou lo'onga'inie uri ne ke uusu samanga'ini'i oto namue.
4 No ko uusu'i urine hunie o ke sai diana aana uri nga moi taa nge ha'a-
uusulilemu e lae aani mo ola to'ohuu.

Ensel Gebrel E Haata'i

Aana A Sekaraea

5 A Sekaraea ingeie ngaeta pris aana maholo nge a Herod e aalaha haahie
i Israel. Ingeie aana po'o ni iinoni a Abaeja aana komu ni pris. Na satana
hu'e ingeie a Elisabet. Ingeie no'one e uure mwaanie komu a Eron, ikire
mo pris.
6 Tolahadarue e tohungei oodota'i na kirerue hele i sulie ahutana mo
ha'atolanga God.
7 E ro mau'ana ngeena kirerue ka'a to'o mwela ike, aena aana a Elisabet
e amara. Na kirerue ko meni repo oto hiito'o.
8 Oto aana ngaeta maholo e hule oto lo'u hunie po'o ni iinoni a Sekaraea
huni esu mala pris i laona Nume Maa'i Peine a God i Jerusalem.
9 Oto mala tolahana mo pris, kire inie daes huni leesie iini uri taa aada
nge a God e lio hilisie huni uunue dango wau-wesu i lengine ora ni uunu-
uunu aana Hahu'ana Leu Maa'i i laona Nume Maa'i a God. Oto aana hai
dingena, lio-hilisilana a Sekaraea e lae.
10 Na aana maholo a Sekaraea ko uunue dango wau-wesu, ahutana
mwala mola po'oi sinaha pe'i aarenga'inge.
11 Oto ensel a God e haata'i aana a Sekaraea, e uure kara'inie pwalo-
pwalona ora ni uunu-uunue dango wau-wesu.
12 Maholo a Sekaraea e leesie ensel ngeena, ko si teipu'o-pu'o na ko
tohungei me'u oto hiito'o.
13 Ta'e ensel e te'uri hunie, “!Mwaanie o me'u-me'u Sekaraea! A God e
rongoa oto aarenga'inge i'oe, na hu'e i'oe a Elisabet kei ha'ahutaa oto kele
mwela mwane, na o ke haara'inie satana aana a Jon.
14 O kei ile-ilenimwa'e na o kei sae-saediana oto liutaa haahie. Mwala
hunge no'one kire kei ilenimwa'e haahie aana kei hute.
15 A Jon kei ne'ie tohungei iinoni peine a God. Niilana kei lae hunie a
God, na huni haata'inie urine aana mwala, e sa'a roro'a ni inu waen ike wa
nga mei wei ni mehiri. Kei honu oto aana Li'oa Maa'i uure i iiana nikana.
16 Kei pe'ie mo iini hunge aana mwala ni Israel huni ha'a-aali'ure takoie
a God, Aalaha ikire.
17 Ingeie maraana kei lae i na'ona a Aalaha huni deu aakau aana mwala
loosie laenga ingeie mai. A Jon kei tohungei a'aila'a na kei nanama aani
Li'oa mala a Propet Elaeja. Ingeie kei da hanuelamanga i matolana mo

he'i aamana, na kei ha'a-aali'ue kira haitohe takoie tala ni lo'onga'inilana
oodota'inge."
18 Oto a Sekaraea ko te'uri hunie ensel, "?Uri ne kei manata'inie leu o ko
unuena uri e to'ohuu uri taa? Aana ineu nou repo oto, na hu'e ineu e repo
oto no'one."
19 Ensel ko aalamie uuri, "Ineu a Gebrel, na nou uure i na'ona God. Na
ingeie oto ni e uusunge'inieu mei huni ere pe'i'o, na ni ha'arongo'o aana
tataroha diana ie.
20 Na nga taa no ko unue ie kei saro lae taane mai oa, aana maholo hunie.
Ta'e i'oe aena aana o ka'a hiiwalaimoli ike aana walaku, o sa'a ere-ere ike,
lai hule aana hai dinge walu ola ienini kei oa."
21 Aana maholona na mwala ko maa-maa'oohie ue a Sekaraea ta'i sinaha.
Kire ko papangata'i oto aana ko ii'o tewa oto wau i Nume Maa'i.
22 Maholo a Sekaraea e iisitaa poi sinaha, na e ka'a sai ere oto pe'ire, ta'e
ko ha'a-ha'amalaa ola mola aana nimana. Oto kire si saie uri e leesie oto
nga aanoa wau i Nume Maa'i.
23 Maholo mo dinge ingeie huni deu esunge i Nume Maa'i mala pris e
haro mango, nge e si eeliho'i ta'au i nume ingeie.
24 E ka'a tewa ike lo'u i purine leune e rau, na hu'e ingeie a Elisabet ko
hi'e-hi'e oto. Na e ii'o hahuroto mola i nume ikirerue hunie e lime waro-
waro. Oto a Elisabet ko te'uri,
25 "Leesie ka'u nga taa a Aalaha e da hunieu. Mwala ineu kire maa-masa
ka'u i tehula'aku aana nou amara, ta'e ie a Aalaha e aamasieu na e ta'aasie
oto mei masanga ngeena mwaanieu."

Ensel Gebrel E Haata'i

Aana A Meri

26 Aana oonona nga waro-waro i purine a Elisabet ko hi'e-hi'e oto, a God
e uusunge'inie ensel Gebrel hunie huilume i Nasaret aana po'o ni henue i
Kalili.
27 Ensel ngeena e toolea mai tataroha hunie nga keni raori'i, na a keine
e ere ruru oto huni to'o aana mwane satana a Josep aana komu a Deved
Inemauri. Satana a keine a Meri.
28 Oto ensel e sili mei saana ko te'uri, "Saedianangа a God huni'o. A
Aalaha e ii'o oto pe'i'o."
29 Oto a Meri saena ko si liki i tehula'ana walana ensel ngeena, na ko
lo'onga'i hiito'o i sulie uri nga taa ni lo'onga'inge aana mo wala ngeena.
30 Oto ensel ko te'uri hunie, "Mwaanie o ma'u-me'u Meri. A God ko
tohungei ilenimwa'e oto hiito'o haahi'o.
31 Na o kei hi'e-hi'e aani mwela, oto o kei ha'ahutaa kele mwane, na o ke
haara'inie satana aana a Jisas.
32 Ingeie kei ne'i mwane paine, na mwala kei haara'inie uri ingeie Kalena
iini e Paine Liutaa. Na a God Aalaha ikie kei ha'a-aalahaa no'one mala
weuwana, a Deved Inemauri.
33 Oto ingeie kei aalaha tara'asi oto haahie mwala ni Israel, na aalahanga
ingeie e sa'a mango oto oo'oo."
34 Oto a Meri ko unue hunie ensel uuri, "?Mo ola ienini ke si reu uri taa
eena, na nou ka'a saie ike nga mwane?"
35 Oto ensel ko aalamie uuri, "Li'oa Maa'i kei siho i lengimu, na
nanamanga iini e Paine Liutaa kei melusi'o. Na aena ngeena kele wee-
wee i'oe kei maa'i na sailana kei lae uri ingeie Kalena a God.
36 O ke leesie ka'u keni tekihemu a Elisabet, e tohungei repo aaela oto.
Ta'e ingeie no'one ko hi'e-hi'e aani mwela. Ahutana mwala kire mani

lo'onga'i uri e sa'a to'o mwela lo'u, ta'e ko hi'e-hi'e oto na e oono waro-waro e mango oto aana.
37 Aana ta'e-ta'ena nga mei ola e sa'a aasaie ike a God huni esuie."
38 Oto a Meri ko si unue hunie ensel uuri, "Ineu oto koni-konihe a Aalaha. Leune ke oa oto hunieu mala o ko unuena." Oto ensel e si lae mwaanie.

A Meri E Lae

Huni Leesie A Elisabet

39 Oto lo'u mola i purine, a Meri e taule'i, oto ko tolana lae oto hunie ngaeta huilume ta'au i lengine mo uuwo i Jiudia.
40 E lae ta'au i sili i nume a Sekaraea, oto ko ere ni saedianangа hunie a Elisabet.
41 Maholo a Elisabet e rongoa mola mei wala ni saedianangа a Meri, oto kele mwela i iiana ko esule'i na ko lalaa'i sape oto. Na maholona Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine a Elisabet,
42 na ko unue oto uuri, "A God ke ha'adiana'a'o liutaa aana ahutana mo keni, na ke ha'adiana'aa kele wee-wee o ko hi'e-hi'e aana ngeena.
43 I'oe oto nikana a Aalaha ineu, na o lae mai seeku. ?Aana e ue ka'u mei ola diana urini ko reu eeku?
44 Maholo nou rongoa walamu, oto kele wee-wee e si lalaa'i sape oto pe'ie ilenimwa'enga i iieku.
45 Deidehi'o keine, aana o hiiwalaimoli uri nga taa a Aalaha e unue huni'o kei oa oto."

A Meri E Kana Ni Soi Ha'amanikulu'aa God

46 Oto a Meri ko te'uri,

"Saeku ko soi ha'amanikulu'aa Aalaha,
47 Na mauriha'aku ko ilenimwa'e aana God, a Ha'a-uurileku,
48 aana a God e lo'onga'inieu mei iinoni reu ingeie.
Uure si'iri pwau weu ahutana mwala kei saieu uri keni deidehie,
49 aana a God, iini e nanama na e maa'i, e da mo ola e hi'e hunieu.
50 A God e aamasie mo iini kire ha'ama'u aana,
uure oto aana mo pweunge i na'o lae mai hule si'iri na mo pweunge ue mai.
51 E haata'inie ramolana aana nimana,
aana e tatanga'inire mwala e sai tooha'inire aani lo'onga'inilada maraada.
52 E ha'asihoa mo aalaha mwaanie mo neunekume ikire,
na e sulu ala'a aana mo mei iinoni reu.
53 E niie mo ola diana hunie mo iini kire hiolo,
ta'e mo iini e to'o-to'o e uusunge'i mwaakule mola aada.
54 E hule oto mai huni pe'ie mwala ingeie mo Israel, mo koni-konihe ingeie.
E ka'a pulongosie ike haiholota'inge ingeie huni aamasie mwala ingeie,
55 aana e da oto nga taa e haiholota'inie hunie mo weuwaka,
hunie a Ebraham na hunie mo kalena, uri kei aamasire oto tarau."

56 A Meri e ii'o pe'ie a Elisabet hunie ola mala e oolu waro-waro, oto e si eeliho'i lo'u i henue ingeie.

Hutelana A Jon Loto Maa'i

57 Oto e hule aana pongine a Elisabet, ko si ha'ahutaa kele mwela mwane.
58 Mo euhenue ingeie na mo tekihana kire rongoa uri a Aalaha e ha'a-oaie aamasinge ingeie hunie a Elisabet urine, kire si meni ilenimwa'e pe'ie.

59 Oto wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute,† kire si meni loko hunie
torilana na hunie kire ke haara'inie aana aamana, a Sekaraea.
60 Ta'e a nikana e unue uuri, “Ha'ike, omu ke haara'inie satana aana a
Jon.”
61 Oto mwala a nikana ko te'uri hunie, “Ta'e more ka'a to'o aana ike nga
satai ola urine aana komu i'omore'i.”
62 Oto kire ko si ha'amalaa hunie aamana uri e sare haara'inie satana
aana a tei.
63 Oto a Sekaraea e sukaa ola ni uusu-uusu, ko si uusue uuri, “Satana a
Jon.” I leune kire ko si meni pangata'inie oto hiito'o.
64 Oto mola aana maholoi satona, a Sekaraea ko si aehota ere-ere oto
lo'u, na ko paalahea God.
65 Oto mo euhenue ikirerue kire ko si me'u oto hiito'o, na tataroha aana
mo olana e si tarohie ahutana mo henue ta'au i lengine mo uuwo i Jiudia.
66 Na ahutana mo iini e rongoa mo olana, kire ko si lo'o-lo'onga'i i suli'i
na kire ko unue uuri, “?A mwa'u ie kei ue taane? Aana e lio mala uri
nanamanga a Aalaha oto aana.”

A Sekaraea

E Soi Ha'amanikulu'aa God

67 Oto a Sekaraea, aamana a Jon, e honu aana Li'oa Maa'i, e si ere
rarangana walana God uuri,

68 “Kolu ke paalahea God, Aalaha ikie mo Israel,
aana e lae mai huni pe'ikie mo iinoni ingeie, na e tapa-oolisikie.
69 Na uure mwaanie komu a Deved koni-konihe ingeie,
e niie iini nanama huni ha'a-uurikie.
70 Uure oto mai na'o, e unue ka'u aana mo propet maa'i ingeie
71 uri kei ha'a-uurikie mwaanie mo maelonga ikie,
na mwaanie nimada kira ngiduupu hunikie.
72 E unue kei haata'inie aamasinge hunie mo weuwaka,
huni aamasito'o aana haiholota'inge maa'i ingeie,
73 nge e haiholota'inie hunie a Ebraham aamaka.
74 Aana e haiholota'i uri kei ha'a-uurikie mwaanie mo maelonga ikie,
mwaanie kie ma'ute'inire.
Ta'e kie ke asu mamanuto'o mola nana,
75 uri hunie kie ke ii'o maa'i na ii'o oodota'i i na'ona, i suli hei dinge aana
mauriha'aka.

76 “Na i'oe wee-wee ineu, sailemu kei lae uri nga propet nana iini e Paine
Liutaa, aana o kei lae i na'ona Aalaha huni salea tala ingeie loosie.
77 Na huni ha'arongoa mwala ingeie uri ingeie kei ha'a-uurire aani
sae'aasilana mo roro'anga ikire.
78 Aena aana aamasinge a God ikie mone, ingeie kei siho mai uure ta'au
i Lengi mala sato ko pwaa,
79 huni raangie mo iini kire ii'o i laona rodohono na i mamalutana
maenga, na huni ha'a-oodohie ae'aeka i sulie tala ni henuelama.”
80 Oto kele mwelana e paine ta'e, na ko manata pe'i lo'onga'inge diana. E
talei o'o'o mola i laona hanuesala, lai hule aana hai dinge e aehotaa asunge
ingeie i matolana mwala ni Israel.

† **1:59** 1:59 Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei olana e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

2

A Josep E Toolea

A Meri I Betlehem
MATIU 1:18-25

1 Aana maholona, inemauri peine ni Rom, a Ogastas, e ne'ie ha'atolanga
hunie ahutana mwala aana mo henue i mamalutana. Ha'atolanga ngeena e
unue uri ahutana iinoni ke mani uusu sata huni toolea wilinge mwaanire.
2 Uusu-satanga ie nge eetana nga iini e rau aana maholo a Kuaerinias e
aalaha aana po'o ni henue i Siria.
3 Oto ahutana mwala ko meni lae oto huni uusu sata aana mo henue
ikire, nga iini ni oto aana hanue ingeie.
4 Oto a Josep e uure i Nasaret, ngaeta huilume wau aana po'o ni henue i
Kalili, ko lae oto hunie huilume i Betlehem wau aana po'o ni henue i Jiudia,
huilume nge a Deved Inemauri e hute aana. E lae wau i leune aena aana
ingeie e uure aana komu a Deved Inemauri.
5 A Josep e lae huni uusu sata pe'ie a Meri, keni nge e ere ruru pe'ie huni
to'o aana. Maholona na a Meri ko hi'e-hi'e oto.
6 Maholo ikirerue ue i Betlehem na ko hule oto aana pongine a Meri huni
meuri eeni mwela.
7 Oto ko ha'ahutaa oto na'ohai mwela ingeie, ko uloa aani sala na ko ha'a-
enohie aana leu ni ha'angau puluke, aana nga leu ha'ike talada i nume ni
awataa.

Mo Kakali Sipu

Kire Ha'apaina'aa A Jisas

8 Oto aana hai rodona ngaeta mo mwane kire ii'o po'oi sinaha ka'a ha'atau
lo'u mwaanie huilume aana kire ko kakalie mo sipu ikire.
9 Oto ensel a God e lae mai saada na manikuluha'ana a God ko raa kali-
kelire. Oto kire ko si tohungei me'u oto liutaa.
10 Oto ensel ngeena ko te'uri hunire, “!Mwaanie omu me'u-me'u! Nou
toolea mai tataroha diana namiu na ilenimwa'enga oto liutaa hunie
ahutana mo iinoni.
11 Iini nge kei ha'a-uuri'omu e si kele hute oto molana aana hanue a
Deved. Ingeie oto a Kraes, Aalaha ikie.
12 Na tolimaa nge kei ha'awalaimoli'aa walaku huni'omu nge uri, omu kei
lio oodoie kele wee-wee kire uloa aani sala i laona leu ni ha'angau puluke.”
13 Na oto mola lau-leu, pulitaa ni ensel uure ta'au i Lengi oto pe'ie iini
nge ko ere-ere ngeena, kire ko meni paalahea God, kire ko te'uri,
14 “Manikulu'anga hunie a God i Lengi, na hanuelamanga mai aano
hunie mo iini e ilenimwa'e haahire.”
15 Oto maholo mo ensel kire aaliho'i i Lengi mwaanire, mo kakali sipu
ko si ere hailiu hunire uuri, “Kolu ke lae ka'u i Betlehem huni leesie nga
taa nge a Aalaha e unue hunikolu ie.”
16 Oto kire ko tolana lae lau-leu oto wau, na kire ko leesie a Meri na a
Josep pe'ie kele wee-wee, na e eno mola aana leu ni ha'angau puluke.
17 Maholo mo kakali sipu kire lae wau i leesie kele wee-wee na e eno
aana leu ni ha'angau puluke, oto kire ko si ladoa nga taa ensel e unue
hunire i sulie kele wee-wee ngeena.
18 Ahutana mwala ko si pangata'i aana kire ko rongoa nga taa mo kakali
sipu kire ko ladoa.
19 Ta'e a Meri e ne'ie walu ola ienini mola i saena, na ko si talei lo'o-
lo'onga'i mwa-mwanoto mola i suli'i maraana.

20 Oto mo kakali sipu kire si eeliho'i takoie mo sipu ikire pe'i soi
ha'amanikulu'aa God na pe'i paalahenga aena aana walu ola ensel e unu'i
hunire, kire leesi'i uri kire to'ohuu oto.

Kire Toolea A Jisas

I Nume Maa'i Peine

Huni Niie Hunie A God

21 Oto wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute,† nge kire si esuie
torihesi'onga aana kele wee-wee i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, na kire
haara'inie aana a Jisas, satai ola nge ensel e unue ka'u oto maholo na e
ka'a lodo ue i iiana nikana.
22 Na lae-lae, e haro hule oto aana maholo huni ha'arere'anga a Meri i
purine ha'ahutanga i sulie mo Ha'atolanga a Mosis. Oto a Josep na a Meri
kirerue si toolea ta'au kele wee-wee i Jerusalem, huni niie hunie a Aalaha,
23 oto mala uusulana e lae i laona Ha'atolanga a God uuri, *Niie ahutana
ta'ena nga na'ohai mwela mwane hunie a Aalaha.* *Eksodas 13:2*
24 Oto a Josep na Meri kire lae huni esuie uunu-olanga mala Ha'atolanga
a God e unue, aana e ere uuri, *O ke niie e ro hiroikuu wa e ro kalei urou.*
Levitikas 12:8

A Propet Simeon

E Paalahea God Haahie A Jisas

25 Aana maholona, ngaeta mwane satana a Simeon e o'o'o no'one i
Jerusalem. A mwane ngeena ingeie nga mwane oodota'i, na e ii'o mola pe'i
palolana a God, na Li'oa Maa'i no'one pe'ie. A Simeon e maa-maa'oohie a
Kraes nge a God e haiholota'i huni uusunge'inie mai huni ha'a-uurie mwala
ni Israel.
26 Aana Li'oa Maa'i e unue hunie uri e sa'a mae ue na e ka'a haro leesie
a Ha'a-uuri.
27 Oto Li'oa Maa'i e na'ona a Simeon hunie Nume Maa'i Peine, na
maholona a Josep na Meri ko toolea no'one mai a Jisas huni deu i sulie
Ha'atolanga a Mosis.
28 Oto a Simeon e aapalaa kele wee-wee, e si paalahea God, ko te'uri,

29 “Hahu'ana Aalaha, ineu oto koni-konihe i'oe,
na oto ie ne kei mae ni henuelama.
Aana o deu oto
i sulie haiholota'inge i'oe hunieu.
30 Aana nou leesie oto aana maaku
a Ha'a-uuri nge o uusunge'inie mai.
31 Ingeie oto kei ha'a-uurie mwala i'oe.
32 Ingeie oto raa-raa hunie mo Aapoloa Aaopa,
na kei toolea mai manikulu'anga hunie mo iinoni i'oe mo Israel.”

33 Aamana a Jisas na nikana, kirerue ko tohungei pangata'inie mo ola
nge a Simeon ko unu'i i sulie kele wee-wee.
34 Oto a Simeon e si ha'adiana'araelu, na ko te'uri hunie a Meri, “Kele
wee-wee ienini a God e lio hilisie huni ha'a-uurie mo iini hunge ni Israel.

† **2:21** 2:21 Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei olana e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

Ta'e ingeie kei ha'atekehie no'one mo iini hunge lo'u, aena aana ingeie kei
ne'ie tolimaa a God nge kire sere'i lae i sulie.
35 Na mo lo'onga'inge mumuni mwala ngeena ke si haata'i i leune. Oto
i'oe, o kei saehuu na o kei hii aaela oto mala kire otomie saemu aana naihi."

A Propet Anna

E Paalahea God Haahie A Jisas

36 Na ngaeta mei nao keni satana a Anna ingeie no'one aana maholona.
A hu'ena ingeie nga propet no'one na ingeie kalena a Panueli, mwane aana
komu a Asa. E to'o-to'o poro taane, ta'e e ii'o mola pe'ie poro ingeie hunie
e hiu aata halisi,
37 na poro ingeie ko mae oto mwaanie, oto e si ii'o mola maraana. A
keine e walu-aawalai helisi mwana hai e mango oto aana, na e talei o'o'o
mola i Nume Maa'i na e palo-paloa mola a God susue aatowaa na rodo aani
oolongaunge na aani aarenga'inge.
38 Oto mola aana ta'a-ta'a maholoi satona, nge a hu'ena e lae mai saada
na ko tala'ai paalahea God. Oto aana mo dinge lo'u i puri, a hu'ena ko si
ha'a-ha'arongoa mwala uri a Jisas ingeie oto a Ha'a-uuri. E ere urine hunie
ahutana mo iini nge kire ko maa'oohie uri a God kei tapa oolisie mwala ni
Israel.
39 A Josep na Meri kirerue haro asu mangoa mo ola i sulie ha'atolanga a
Aalaha, nge kire si ooli takoie huilume ikire i Nasaret hao i Kalili.
40 Oto kele wee-wee ko peine ta'e oto hao. E paine a'aila'a, na e honu
aani saenanaunge, na ha'adiana'anga a God e ii'o oto aana.

A Mwa'une E Lai Ere Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli

I Nume Maa'i Peine

41 E ro mau'ana a Jisas kirerue ko lae-lae i Jerusalem i suli helisi hunie
Houlaa Ni Liumwaanie.
42 Oto maholo a Jisas e hule aana aawalai helisi mwana rue, kiraelu ko
lae oto lo'u mala kirerue ko lae-lae i suli helisi.
43 Maholo mo dinge paine ngeena kire mango oto, nge mwala ko si ooli
takoie mo henue ikire. Ta'e a Jisas e oore mola ue i puri ta'au i Jerusalem,
na aamana na nikana ka'a saie.
44 Kirerue ko lo'o-lo'onga'i uri ingeie taane pe'ire i laona laeha. Kire ko
lae oto hunie hai dinge laku, oto i seulehi kirerue ko si aehota lo'ohie i
saana mwala ikire na mo malahude.
45 Kirerue lo'o-lo'ohie na kirerue ka'a lio oodoie, oto kirerue ko eeliho'i
lo'u hunie i Jerusalem.
46 Oto i purine e oolu hei dinge e saro mango oto, nge kirerue ko si lai
lio oodoie i matolana mo ha'a-uusuli ni Jiu ta'au i laona Nume Maa'i Peine,
na ko rorongo i sulire pe'i dodolosi ola aada.
47 Na ahutana mwala nge kire rorongoa ere-erenga ingeie, kire ko
tohungei pangata'inie saenanaunge ingeie oto hiito'o na mo aalaminge e
dau'ine.
48 Aamana na nikana kirerue lae ta'au i lio oodoie, kirerue ko tohungei
pangata'i oto hiito'o. Oto a nikana ko te'uri hunie, "?Kaleku, e ue ni o
ko te'urine aamere'i? Ineu na aamamu, mere ko tohungei heitale'o pe'i
saehuunge oto hiito'o."
49 Oto a Jisas ko aalamirerue uuri, "?E ue nge more ko heitaleau urine?
?Uri more ka'a saie ike leu i sapeku hunie ne ke ii'o i nume Aamaku?"
50 Ta'e kirerue ka'a rongo saie ike nga taa e unue.

51 Oto a Jisas e si eeliho'i pe'irerue hunie i Nasaret, aana e tola i sulirerue.
A nikana ko talei lo'o-lo'onga'i mola i sulie mo ola e rau ngeena i saena.
52 Oto a Jisas ko si peine ta'e pe'i saenanaunge oto lo'u liutaa. Na a God
ko tohungei saemango oto hiito'o haahie, na mwala ko meni ilenimwa'e
oto no'one haahie.

3

A Jon Loto Maa'i E Dau Aakau

Aana Saena Mwala

Hunie Hulanga A Jisas
MATIU 3:1-12; MAK 1:1-19; JON 1:19-28

1 Oto e hule aana aawalai helisi mwana lime aana mo helisi nge a
Taebirias e inemauri haahie aalahanga mo Rom. Aana maholona a Pontias
Paelat ko aalaha haahie po'o ni henue i Jiudia, na a Herod Antipas ko aalaha
haahie po'o ni henue i Kalili. A Pilip, aasine a Herod, ko aalaha haahie e
ro po'o ni henue i Iturea na i Trakonaetis, na a Lisanias ko aalaha haahie
po'o ni henue i Abilin.
2 E ro na'ohai pris mo Jiu aana maholona oto a Anas na a Kaiapas. Aana
maholona, nge mei wala e si uure mwaanie a God hunie a Jon kalena
Sekaraea, na ingeie i laona hanuesala.
3 Oto a Jon ko lae oto i sulie ahutana mo henue kali-kelie wai peine i
Jodan na ko taroha'inie hunie mwala uri kire ke aali'u to'ohuu mwaanie
ooraha'aa, nge kire ke si loto maa'i hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aa
ikire.
4 E asuie oto urine mala uusulana e lae i laona uusu-uusu a Propet Aesaea
aana e unue uuri, *Nga iini ko soi-soi peine i laona hanuesala uuri, "Omu ke
dau aakau aana tala loosie laenga mai a Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie
tala ni lae ingeie.*
5 *Omu ke aanomie ahutana mo deiderie. Omu ke ha'asadaa mo uuwo na
mo toloihenue, na omu ke ha'a-oodohie mo tala kire mwa'ilu, na omu ke
mwanaa mo tala hunie kire ke mwana-mwana'a.*
6 *Hunie ahutana mwala ke mani leesie ha'a-uuringe a God."* *Aesaea
40:3-5*
7 Mwala oto hunge kire lae mai saana a Jon hunie ke loto maa'i aada.
Oto e si te'uri mola hunire, "!I'omu oto mo mwaa ala-ala! ?Omu ko lo'o-
lo'onga'i uri mala omu ko loto maa'i ha'alaa, omu ko tehisie saewasunge a
God nge kei lae maine?
8 !E aasa! Ta'e omu ke hungu eeni hue-huei ola diana i laona mau-
meuringe i'omu huni haata'inie uri omu oonisae to'ohuu oto mwaanie
ahutana mo ooraha'aanga i'omu. Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri
omu kei tehisie saewasunge a God aena aana omu hute aana komu a
Ebraham. Leune e sa'a pe'i'omu ike aana no ko unue huni'omu uri a God e
sai hu'isie mola mo heu ienini hunie kire ke ne'i iinoni haalu hunie komu
a Ebraham.
9 Aana a God e urihana mwane e ne'i aakau oto aana hau tou-tohu i
ae'aena mo ei, na mo ei nge kire ka'a hungu ike aani hue-huei ei diana, kei
tohu aasi'i na aasileni kei lae i laona dunge."
10 Oto mwala ko dolosi aana uuri, "?Nge ko urine, nga taa ka'u melu ke
si esuie?"
11 Oto a Jon ko aalamire ko te'uri, "A tei ko to'o aana nga ro to'oni, ke
niie nga iini nana iinoni nge e ka'a to'o aana ike nga iini. Na a tei ko to'o
ngaulaa, ke nii-nii'i no'one urine."

12 Ngaeta mwala susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom kire lae no'one
mai uri hunie a Jon ke loto maa'i aada. Oto kire ko dolosi aana uuri, “?
Ha'a-uusuli, oto i'emeelu, melu kei ue?”
13 Oto a Jon ko te'uri hunire, “Omu ke su'uri tola to'oha liutaa aana lo'u
nga taa kire hatonga'inie huni'omu mwaanie mwala.”
14 Ngaeta mo ramo ko dolosi no'one aana a Jon uri, “?Nge i'emeelu? ?
Melu kei ue?”
Oto ko te'uri hunire, “Mwaanie omu deu-deu rarahie nga iini hunie
mo to'oha ingeie, wa omu ke ere-ere aana mola tototala. Ta'e omu ke
ilenimwa'e mola haahie holitemiu.”
15 Mwala ko meni maa'oohie mone a Kraes, oto kire ko lo'onga'i heiliu
oto i sulie a Jon. Kire ko lo'onga'i oto uuri, “Ohe ingeie ni oto a Kraes.”
16 Oto a Jon ko si aalamire ko te'uri, “Ineu a Kraes ha'ike. Ineu no ko loto
maa'i eemiu mola aani wei, ta'e iini nge ko lae mai i puriku, e paine lo'u
liutaa aaku, hule aana ineu na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala
koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie. Ingeie ke si loto maa'i aana
ngaeta mwala aana Li'oa Maa'i, na ngaeta mwala kei lotohire aana dunge
ni ha'amotaahinge.
17 Ingeie ni e to'o aana nanamanga huni leie ahutana iinoni. Aana e
urihana iinoni nge ko ta'aasie mo hule-hulei kooni mwaanie mo tohungei
ola. Oto ko si ne'i konie mo tohungei ola i lengine haa i laona nume ni duru
ingeie. Ta'e mo hule-hulei ola aaela ngeena, nge kei uunu'i aana dunge nge
e sa'a mwa'a ike lo'u.”
18 Mo tala hunge a Jon Loto Maa'i e lae pe'i laeliwala aana Tataroha Diana
hunie mwala aani, na huni ere ha'asusue mwala.
19 Na e tohungei ere aana a Herod Antipas hiito'o haahie e to'o aana lo'u
mola a Herodias, hu'e a mwane aasine. Na e ere aana no'one a Herod
haahie ahutana mo ola aaela e dau hu'isi'i.
20 Oto a Herod e si sapeie lo'u mo aaelanga ngeena aana e ne'ie a Jon i
laona nume ni ho'o.

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MATIU 3:13-17; MAK 1:9-11

21 Maholo kire ka'a ne'ie ue a Jon i laona nume ni ho'o, ngaeta hai dinge
e loto maa'i aana mwala, na e loto maa'i lo'u aana a Jisas. Na aana maholo
a Jisas ko aarea a God, nge i Lengi e si taha,
22 na Li'oa Maa'i e siho mai i lengine mala hiroikuu. Oto mei wala e uure
mai Lengi, na ko te'uri, “I'oe oto hahu'ana kaleku, na nou tohungei manata
diana huni'o, na no ko ilenimwa'e oto liutaa haahi'o.”

Uusulana Mo Weuwana A Jisas
MATIU 1:1-17

23 Maholo a Jisas e aehotaa asunge ingeie, na ola mala e oolu aawalai
helisi mola ue e mango aana, na mwala e lo'onga'i uri ingeie kalena Josep.
A Josep e uure mwaanie a Hilae.
24 A Hilae e uure mwaanie a Matat.
A Matat e uure mwaanie a Livae.
A Livae e uure mwaanie a Melkae.
A Melkae e uure mwaanie a Janae.
A Janae e uure mwaanie a Josep.
25 A Josep e uure mwaanie a Matataeas.
A Matataeas e uure mwaanie a Emos.
A Emos e uure mwaanie a Neham.
A Neham e uure mwaanie a Eslae.
A Eslae e uure mwaanie a Nagae.

26 A Nagae e uure mwaanie a Meata.
A Meata e uure mwaanie a Matataeas.
A Matataeas e uure mwaanie a Semein.
A Semein e uure mwaanie a Josek.
A Josek e uure mwaanie a Joda.
27 A Joda e uure mwaanie a Joanan.
A Joanan e uure mwaanie a Risa.
A Risa e uure mwaanie a Serababel.
A Serababel e uure mwaanie a Sialtiel.
A Sialtiel e uure mwaanie a Nirae.
28 A Nirae e uure mwaanie a Melkae.
A Melkae e uure mwaanie a Adae.
A Adae e uure mwaanie a Kosam.
A Kosam e uure mwaanie a Elmadam.
A Elmadam e uure mwaanie a Ere.
29 A Ere e uure mwaanie a Josua.
A Josua e uure mwaanie a Eliesa.
A Eliesa e uure mwaanie a Jorim.
A Jorim e uure mwaanie a Matat.
A Matat e uure mwaanie a Livae.
30 A Livae e uure mwaanie a Simeon.
A Simeon e uure mwaanie a Jiuda.
A Jiuda e uure mwaanie a Josep.
A Josep e uure mwaanie a Jonam.
A Jonam e uure mwaanie a Elaeakim.
31 A Elaeakim e uure mwaanie a Milia.
A Milia e uure mwaanie a Mena.
A Mena e uure mwaanie a Matata.
A Matata e uure mwaanie a Netan.
A Netan e uure mwaanie a Deved Inemauri.
32 A Deved Inemauri e uure mwaanie a Jesi.
A Jesi e uure mwaanie a Obed.
A Obed e uure mwaanie a Boas.
A Boas e uure mwaanie a Salmon.
A Salmon e uure mwaanie a Nason.
33 A Nason e uure mwaanie a Aminadab.
A Aminadab e uure mwaanie a Admin.
A Admin e uure mwaanie a Anae.
A Anae e uure mwaanie a Hesron.
A Hesron e uure mwaanie a Pires.
A Pires e uure mwaanie a Jiuda.
34 A Jiuda e uure mwaanie a Jekob.
A Jekob e uure mwaanie a Aesak.
A Aesak e uure mwaanie a Ebraham.
A Ebraham e uure mwaanie a Tera.
A Tera e uure mwaanie a Neho.
35 A Neho e uure mwaanie a Sirag.
A Sirag e uure mwaanie a Riu.
A Riu e uure mwaanie a Pileg.
A Pileg e uure mwaanie a Eba.
A Eba e uure mwaanie a Sila.
36 A Sila e uure mwaanie a Keinan.
A Keinan e uure mwaanie a Afaksad.
A Afaksad e uure mwaanie a Siem.
A Siem e uure mwaanie a Noa.
A Noa e uure mwaanie a Lamek.
37 A Lamek e uure mwaanie a Metusala.

A Metusala e uure mwaanie a Inok.
A Inok e uure mwaanie a Jered.
A Jered e uure mwaanie a Mahelalel.
A Mahelalel e uure mwaanie a Kenan.
38 A Kenan e uure mwaanie a Enos.
A Enos e uure mwaanie a Set.
A Set e uure mwaanie a Adam.
A Adam e uure mwaanie a God.

4

A Satan E Malaahongana A Jisas
MATIU 4:1-11; MAK 1:12-13

1 Oto a Jisas e aaliho'i mwaanie wai i Jodan, na Li'oa Maa'i e ii'o oto pe'ie, e si toolea ta'au i henuesala.
2 Na a Satan e malaahongana hunie hai aawalai hei dinge, na e ka'a hikana nga mei ngeulaa aana maholona, oto ko hiolo.
3 Oto a Satan ko te'uri hunie, "Mala o ko ne'ie Kalena God to'ohuu, o ke unue ho heu ie ke ne'i bred."
4 Ta'e a Jisas e aalamie mola uuri, "Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Iinoni e sa'a mauri ike mola aani bred hahaiteli."* *Diutronomi 8:3*
5 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u ta'au, na ko tolana haata'i lau-leu oto aana ahutana mo aalahanga aana walumalau hunie.
6 Oto a Satan ko he'i te'uri lo'u hunie, "Nou sai niie ahutana mo aalahanga ie namue pe'ie manikuluha'ani hunie o ke paine haahi'i, aana niilana e lae oto hunieu uri ineu ne ke si nii'i hunie ta'ena nga iini i sulie saeku.
7 Oto mala uri o kei pouruuru ni ha'ama'unge aaku na o kei palo-paloau, nge ne kei niie ahutana mo ola ienini namue."
8 Oto a Jisas ko aalamie lo'u uuri, "Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Omu ke palo-paloa mola ta'e a God Aalaha i'omu, na omu ke asu mola nana ta'e ingeie hali'ite."* *Diutronomi 6:13*
9 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas ta'au i Jerusalem, na ko lai ha'a-uuresie oto ta'au i lengine ho susumaa aana Nume Maa'i Peine, ko si te'uri lo'u hunie, "Mala o ko ne'ie Kalena God to'ohuu, o ke toli'aasi'o uure i lengi i leu hunie o ke teke hao i aano.
10 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A God kei uusunge'inie mo ensel ingeie huni lio i suli diana aamu.*
11 *Kire kei tala'ahua'o aana nimada mwaanie ae'aemu e hite aana nga ho heu."* *Sam 91:11-12*
12 Oto a Jisas ko aalamie lo'u a Satan ko te'uri, "Ta'e mo Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Omu ke su'uri oohongie a God Aalaha i'omu."* *Diutronomi 6:16*
13 Oto maholo a Satan e malaahongana a Jisas aana mo tala ngeena mango, nge e si lae mwaanie a Jisas, ko lai maa'oohie nga maholo aaopa huni malaahongana lo'u.

A Jisas E Aehotaa Asunge Ingeie Aana Po'o Ni Henue I Kalili
MATIU 4:12-17; MAK 1:14-15

14 A Jisas e aaliho'i lo'u hunie po'o ni henue i Kalili, na e honu oto aana nanamanga aana Li'oa Maa'i. Oto taroha'ana e si taro i sulie ahutana mo henue aana po'o ni henuena.
15 Na a Jisas e aehota ha'a-ha'a-uusuli i laona mo nume ni palo-palo na ahutana mwala kire ko meni lahea.

Mwala Ni Nasaret

Ka'a Sare Rongo Hunie A Jisas
MATIU 13:53-58; MAK 6:1-6

16 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u i Nasaret, huilume nge e paine ta'e aana. Oto
aana Dinge Maa'i Mo Jiu, e lai sili weu i nume ni palo-palo ikire oto mala
ko lae-lae tarau, na e uure i lengi huni saaie mo Uusu-uusu Maa'i.
17 Oto kire ko niie uusu-uusu hio-hio a Propet Aesaea hunie, na ko tahanie
oto aana leu nge e uusue uuri,
18 *Li'oa Maa'i a God oto pe'ieu, aena aana e lio hilisieu huni taroha'inie*
Tataroha Diana hunie mo iinoni meitale. E uusunge'inieu huni taroha'inie
uri mo iini kire ho'osire i nume ni ho'o uri kire ke ii'o luheta'i oto, na huni
ha'arongoa mo ulu uri kire ke lio lo'u, *Aesaea 61:1* *na huni unue hunie*
mo iini kire ii'o i mamalutana mwala e sai ha'amwe'u-mwe'u uri kire ke ii'o
luheta'i lo'u, *Aesaea 58:6*
19 *na huni tola tahanga'inie uri e hule oto aana maholo a God kei pe'ie*
mwala ingeie. *Aesaea 61:2*
20 Oto a Jisas e si lulungie uusu-uusu hio-hio, ko niie hunie iini ko hei
rareta'i aana nume ni palo-palo ngeena, na ko ii'o oto i aano huni ha'a-
uusuli. Maholona oto ahutana mwala i laona nume ni palo-palo ngeena
kire ko si meni lio hahuroto oto aana.
21 Oto a Jisas ko aehota ere-ere hunie mwala e loko ngeena na ko te'uri,
"Mei wala aana mo Uusu-uusu Maa'i nge omu si kele rongoa saailana e lae
namiu ngeena, ko oa oto huni'omu si'iri."
22 Oto ahutana mwala ngeena kire ko si meni lahea oto pe'i pan-
gata'inilana mo eehu'i wala nge ko unu'ine, ta'e kire ko unue lo'u uuri,
"A mwane ngeena, ingeie kalena Josep mola ni ngeena."
23 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Nou saie mola kara'inie omu kei unue mei
wala ni aalahuunge ngeena hunieu uuri, 'Mwane kure-kure, o ke ha'a-
uuri'o ka'u.' Aana omu ko lo'onga'inie mola uri, e lae otoi diana uri mo
hu'i-hu'ite nge omu rongoa nou esui'i ke'u hai Kapaneam, ne ke asui'i lo'u
mei leu.
24 Ta'e no ko unue oto huni'omu uri mwala aana tohungei henue nga
propet, e aasa oto hunie kire ke ha'ama'u aana wa kire ke rongo hunie.
25 Nga taa no ko unue ie e to'ohuu. Aana maholo pongine a Propet Elaeja,
mo nao keni hunge kire o'o'o i Israel. Aana maholona e ka'a nemo ike hunie
e oolu helisi pe'ie e oono waro-waro, na hiolonga paine e toolea ahutana
hanue.
26 Ta'e hule aana uusunge'inilana Elaeja e ka'a lae ike i saana nga ta'a-
ta'a iini aada. Uusunge'inilana e lae mola huni pe'ie mei nao keni aana
huilume mo pu'o wau i Serepat aana po'o ni henue i Saedon.
27 Na aana maholo pongine a Propet Elaesa mwala hunge ni Israel kire
to'o aana maelaa ni osa, ta'e e ka'a ha'a-uurie ike nga iini aada. Ta'a-ta'a
iini e ha'a-uurie oto a Neman, mwane aana aalahanga mo pu'o i Siria."
28 Oto maholo mwala i laona nume ni palo-palo ngeena kire rongoa walu
ola ienini, kire ko si tohungei saewasu.
29 Oto kire taule'i, kire ko oohea oto ta'au i lengine tolana uuwo nge
hanue ikire e ii'o aana, aena aana kire sasare pwelusie i kere-kerena mao'i
aana leu e aasa.
30 Ta'e maholo kire hule aana leune, a Jisas e liu mola i matolada, e si lae
mwaanire.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela E Hite Aana
MAK 1:21-28

31 Oto a Jisas e si lae hunie huilume i Kapaneam aana po'o ni henue i
Kalili. Na aana Dinge Maa'i Mo Jiu e si ha'a-uusulie mwala.
32 Ahutana mwala ko tohungei pangata'inie ha'a-uusulinge ingeie, aana
ko ha'a-uusuli aana nanamanga.
33 Na nga mwane li'oa aaela aana ingeie no'one wau i laona nume ni
palo-palo aana maholona. A mwaena ko toolea oto aawaranga paine na
ko unue uuri,
34 "!Aaia! !Jisas ni Nasaret! ?O kei ue emeelu lo'u eena? ?Ohe o lae oto
mai huni waeli'emeelu ni ngeena? Ineu nou sai'o mola. I'oe iini maa'i a
God."
35 Oto a Jisas ko si ere aana li'oa aaela ngeena ko te'uri, "O ke rohu oto, na
o ke lae mwaanie a mwane ngeena." Oto li'oa aaela ngeena e ka'a waelie
lo'u a mwaena, ta'e e si repute'inie mola hai aano i matolana mwala na ko
iisitaa oto mwaanie.
36 Ahutana mwala ko si meni pangata'i na kire ko ere hailiu oto i
matolada uuri, "?Nga mei ha'a-uusulinge uri taa ni ienini? Aana a mwane
ie e to'o aana nanamanga huni ere aana mo li'oa aaela pe'ie mei wala e
saka, oto kire iisitaa oto."
37 Oto tataroha aana Jisas ko si tatangasie oto ahutana po'o ni henuena.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge
MATIU 8:14-17; MAK 1:29-34

38 Oto a Jisas e uure mwaanie nume ni palo-palo mo Jiu ko si lai sili i
nume a Saemon. Keni hungaona Saemon ko tohungei mata'i oto hiito'o,
oto mwala ko aitanaie Jisas uri ke pe'ie.
39 Oto e lae wau i uure i sulie tahe a hu'ena, ko si ere aana mata'i ngeena
uri ke lae mwaanie. Mata'i ngeena e lae oto mwaanie a hu'ena, na e tolana
ta'ela'i, na ko rareta'inire oto.
40 Oto aana maholo ko seulehi oto, mwala e to'o aana mo iini ko mweri
aani maelaa hai aaopa'i kire ko toolera oto mai saana a Jisas. Na e hele i
sapeda aana nimana, na ko ha'a-uurire oto.
41 Mo iini hunge mo li'oa aaela e iisitaa no'one mwaanire, na kire ko
aawara uuri, "!I'oe oto Kalena God!" Ta'e a Jisas e ere aada mwaanie uri
kire he'i unue lo'u nga mei wala, aana kire saie uri ingeie ni oto a Kraes.

A Jisas E Laeliwala I Laona

Mo Nume Ni Palo-palo Mo Jiu
MAK 1:35-39

42 Oto e dangi ho'owa, a Jisas e uure mwaanie huilumena ko si lae huni
ii'o maraana aana nga leu, ta'e mwala ko lo'ohie lo'u mola. Maholo kire lio
oodoie, oto kire ko sare uure honosie uri mwaanie e he'i lae lo'u mwaanire.
43 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, "Ne kei lae pe'i laeliwala no'one aana
Tataroha Diana aana Aalahanga God nana ngaeta mo henue, aena aana
leune mone a God e uusunge'inieu mei."
44 Oto a Jisas e si lae pe'i laeliwala i laona ahutana mo nume ni palo-palo
mo Jiu ahusie oto ahutana hanue i Jiudia.

5

Mo Pwaarongoisuli A Jisas E Hola'i Soire
MATIU 4:18-22; MAK 1:16-20

1 Ngaeta hai dinge a Jisas e uure i reune Aasi I Kalili na mwala hunge
kire loko no'one mai saana. Oto mwala ngeena kire ko uure su'u-su'uie,
aena aana kire ko sare rongoa walana God.

2 Oto a Jisas e leesie e ro iiola kire ooke puri eeni hai oone, na mwala
wee-weesi e lae oto mwaani'i aana kire ko hodalie mo hu'o ikire.
3 A Jisas e hane i laona ngaeta iiola, iini a Saemon, na ko unue hunie uri
ke kele uusue wau mwaanie oone. Oto e ii'o i laona iiola, ko si ha'a-uusulie
mwala.
4 Maholo e ere-ere mango nana mwala, e si unue hunie a Saemon uuri,
"O ke dau su'uweu aana leu kokoro, na omu ke aatongie hu'o i eesi hunie
nga mo ii'e."
5 Oto a Saemon ko aalamie na ko te'uri, "Poro paine, melu
ha'aweo'emeelu ka'u aani lionga haidengie'i, na melu ka'a kele saunie ike
nga mei ola. Ta'e i sulie walamu, nge ne kei he'i aatongie lo'u hu'o."
6 Oto kire ko aatongie lo'u hu'o, na kire ko si we'i haahie mo ii'e oto
hunge, hule aana hu'o na ko kara'i haka oto lo'u.
7 Oto kire soie mo oada aana ngaeta iiola huni lae mai pe'ire. Mo oada
kire lae mai saada, kire ko si ha'ahonue ahutana e ro iiola aani ii'e, hule
aana kire ko kara'i dodo oto.
8 Maholo a Saemon Pita e leesie nga taa e rau ngeena, oto ko si pouruuru
i na'ona Jisas na ko te'uri, "O ke lae mwaanieu Aalaha, aana ineu iinoni ni
ooraha'aa."
9 Aana a Pita na mo iini lo'u pe'ie kire ko si meni pangata'inie mo ii'e oto
hunge nge kire wa'i haahi'ine.
10 A Jemes na a Jon, e ro kalena Sebedi, e ro oana a Saemon na kirerue
ko tohungei pangata'i no'one.
Oto a Jisas ko te'uri hunie a Saemon, "Mwaanie o ma'u-me'u. Uure si'iri
pwau weu, o kei ne'i iinoni wee-weesi oto hunie mo iinoni."
11 Oto kire ookea mo iiola i oone, na kire toli puri aana to'o-to'olada, kire
si lulu i sulie a Jisas.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Ko Mweri
MATIU 8:1-4; MAK 1:40-45

12 Ngaeta maholo a Jisas e ii'o aana ngaeta huilume na mwane ko
sapesalu aana maelaa ni osa, ingeie no'one i leune. Oto maholo a mwaena e
leesie a Jisas, ko si lai pouruuru honosie na ko ha'atohu aana uuri, "Aalaha
ineu, mala o ko mwa'e-mwa'e, o ke kuraa sapeku hunie ne ke rere'a adona
ii'onga lo'u pe'ie mwala a God."†
13 Oto a Jisas e si susue'inie wau nimana huni hele i sapena mwaena, na
ko aalamie uuri, "Iau, nou mwa'e-mwa'e taane. Sapemu ke mola oto." Oto
maelaa ni osa ngeena e tolana mango oto mwaanie.
14 Oto a Jisas ko si te'uri hunie, "Mwaanie o ha'a-ha'arongoa nga iini
aana nga taa e rau. Ta'e o ke oodo mola i saana mo pris hunie kire ke
saie uri sapemu e mola oto. Na o ke niie uuraa'inge hunie a God mala mo
Ha'atolanga a Mosis e unue. Urine ahutana mwala kire ke si meni saie uri
sapemu e mola oto."
15 Ta'e tataroha aana Jisas e si taro hiito'o lo'u mola, nge mwala hunge e
si lae mai huni rongoa Jisas, na hunie ke ha'a-uurire mwaanie ta'ena nga
maelaa.
16 Ta'e ingeie e he'i lae lo'u mola mwaanire huni ii'o maraana huni
aarenga'i.

---

† **5:12** 5:12 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Rarasi
MATIU 9:1-8; MAK 2:1-12

17 Aana ngaeta hai dinge a Jisas e ha'a-uusulie mwala, na ngaeta mo
Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, ikire no'one i leune.
Kire uure no'one mai mwaanie i Jerusalem na ahutana mo huilume aana
mo po'o ni henue i Kalili na i Jiudia. Na a Jisas e to'o aana nanamanga a
God e wa'u huni ha'a-uurie mo iini ko mweri.
18 Ngaeta mo mwane kire lae mai na kire aanga'inie mwane e rarasi aana
hulite. Oto mo mwaena ko sare toolea i nume hunie kire ke ne'ie i na'ona
Jisas.
19 Ta'e aena aana mwala e hunge, oto kire ka'a saie ike uri kire kei liu
pe'ie uri taa i nume. Oto kire aanga'inie, kire ko si hane pe'ie mola ta'au i
koluhana nume. Oto kire si hoka'ie koluhana nume talana mwane rarasi
ngeena. Oto kire uukue mola i aano i matolana mwala i na'ona Jisas.
20 A Jisas e leesie hiiwalaimolinge mo mwane ngeena e paine, e si te'uri
hunie mwane e rarasi ngeena, “Kaleku, mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae
oto.”
21 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko
aehota papanguru-nguru oto hunire maraadaelu uuri, “?A tei mwane ni
ko ere tooha'inie uri ingeie e paine mala God ie? Ta'a-ta'a iini e sai sae'aasi
ooraha'aa oto mola nge a God.”
22 Oto a Jisas mone e saie mola mo lo'onga'inge ikire, ko si te'uri hunire,
“?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i oto hiito'o urine?
23 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u, na ta'ena nga iini e sai
unue mola uuri, ‘Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto,’ na lo'u uuri, ‘!
Ta'ela'i! !O ke lae-lae oto!’ Ta'e huni esuie e ro mei ne'isaenga ngeena, kire
tohungei aasa oto hiito'o hunie iinoni.
24 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei ola hunie omu ke
lio saie uri ineu, nou to'o aana no'one nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa
mai aano i leu.”
Oto a Jisas e si unue hunie mwane e rarasi ngeena uuri, “!Ta'ela'i! O ke
toolea hulite i'oe na o ke lae-lae oto i nume i'oe.”
25 Oto a mwaena e tolana ta'ela'i oto i na'ona ahutada, e toolea hulite nge
e eno-enohie, na ko lae oto pe'i paalahea God i nume ingeie.
26 Oto ahutana mwala ko si meni pangata'i, na kire ko soi
ha'amanikulu'aa God. Ta'e kire ko me'u no'one, oto kire ko unue uuri,
“!Ha'ike eena! Mo ola e si lai lio aaopa ka'u kolu ko leesi'i si'iri ie.”

A Jisas E Soie A Livae
MATIU 9:9-13; MAK 2:13-17

27 Oto i purine, a Jisas e si lae mwaanie huilume na ko leesie nga mwane
satana a Livae e ii'o aana leu ingeie huni totola to'oha aana takis hunie
aalahanga ni Rom. Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O ke lulu i sulieu.”
28 Oto a Livae e ta'ela'i, ko toli puri oto aana to'o-to'olana na ko lulu i
sulie oto.
29 Oto a Livae ko esuie ngaunge paine hunie a Jisas i nume ingeie, na
mwala hunge kire loko aana ngaunge ngeena. Hungelana mwala e loko
ngeena, ikire mwala susulu to'oha no'one.
30 Aena leune, ngaeta mo iini aana mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis kire ko upwesie mo pwaarongoisuli a Jisas uuri, “?E
ue nge omu ko ngeu na omu ko inu pe'ie mo iinoni ooraha'aala mala mo
mwane susulu to'oha ngeena?”

31 Ta'e a Jisas ko aalamire uuri, “Iinoni nge e awaa mola sa'a saeto'o aana
ike mwane kure-kure, ta'e iini nge ko maelaa'a ha'alaa.
32 Nou lae mai huni haaraie mo iinoni ooraha'aa ke oonisae, na nou ka'a
lae ike mai huni haaraie mo iini kire unue kire diana oto.”

Ha'a-uusulinge Haalu

Ke Su'uri Pwaidora

Pe'ie Ha'a-uusulinge Lalahu'e
MAK 2:18-22; MATIU 9:14-17

33 Oto ngaeta mo iini ko unue hunie a Jisas uuri, “Mo pwaarongoisuli a
Jon nge kire ko oolo-oolongau tarau, hunie aarenga'inge. Mo iini ikire mo
Parise na kire ko tete'urine no'one. ?Ta'e e ue nge mo pwaarongoisuli i'oe
kire ko talei ngeu-ngeu na inu-inu mola?”
34 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “?Mo malahune a poro haalu kire kei
saehuu uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana ngauhe ni ha'arurunge na a
poro haalu e ii'o ue pe'ire?
35 Ta'e kei hule aana hai dinge nge kire kei toolea poro haalu mwaanire,
nge kire ke si oolongau taane.”
36 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie i sulie ha'a-
uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e sa'a a'arie ike nga leu aana
to'oni haalu huni lo'amenaa nga to'oni lalahu'e. Mala uri kei te'urine, ko
waelie mola to'oni haalu ni ngeena, aena aana mei lo'amena haalu e sa'a
sada ike pe'ie to'oni lalahu'e.
37 Wa uri nga iini sa'a huie ike waen haalu i laona mo ate'a lalahu'e
nge kire asui'i eeni te'e-te'ei nanikot. Mala kei te'urine, ahutana e ro mei
ola ngeena kei meni aaela, aana waen haalu kei hoka'ie mola mo te'e-te'ei
olana, oto waen ko si aahe aasie mola.
38 !Ha'ike! Ta'e ne'i-ne'ie oto waen haalu i laona mo ate'a aani te'e-te'ei
nanikot haalu hali'ite.
39 Ta'e omu saie mone tolahana mo iinoni. Kire kei sere'inie ha'a-
uusulinge haalu ineu mala mwala ka'a saeto'o aana ike waen haalu i purine
inuhilana waen lalahu'e.”

6

Mo Parise Kire Ere Haitapali Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MATIU 12:1-8; MAK 2:23-28

1 Ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu a Jisas e lai liu i laona mo hohola aani ola
mala kooni. Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko aroa mo hue-huei ola,
kire ta'aasie hule-huleni, oto kire ko ngeu'i.
2 Oto ngaeta mo Parise kire ko dolosi uuri, “?E ue nge omu ko deu esunge
mola aana Dinge Maa'i ikie, mei ola e aapu aana Ha'atolanga a Mosis?”
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Omu saie taane nga taa nge a Deved
Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire
hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a rongo saie ike ne'isaenga aana?
4 A Deved e lae sili i laona nume maa'i a God, na e ngaue ho bred maa'i,
ola niilana e lae hunie a God. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis e unue e ka'a
malisine ike ke ngaue, aana ta'e mo pris hali'ite kire sai ngaue taungei
bred maa'i urine. Na a Deved e nii no'one ana mo iini kire lae pe'ie. Ta'e
ma'alana e urine, a God ka'a leie ike haahie.”
5 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Ineu a Kale Ni Iinoni oto nou
aalaha haahie Dinge Maa'i.”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Nimana E Heko
MATIU 12:9-14; MAK 3:1-6

6 Oto aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu lo'u, a Jisas e lai sili i nume ni palo-
palo huni ha'a-uusulie mwala. Na ngaeta mwane i leune ki'ine i pwalo-
pwalona e heko.
7 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko
talei to'o-to'omaaie ohe kei ha'a-uurie a mwaena aana Dinge Maa'i, aana
kire sare leesie uri a Jisas ke dau aaelasie nga mei ola hunie kire ke ere
aana na kire ke toolea huni leie haahie.
8 Ta'e a Jisas e saie mone mola lo'onga'inge ikire, ko si te'uri hunie mwane
ki'ine e heko ngeena, "O ke uure ka'u i na'ona mwala." Oto a mwaena e
ta'ela'i, e si uure haada'i i na'ona mwala.
9 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo iini kire ko upwesie ngeena, "Ta'a-ta'a
mei ola nou sare dolosie aamiu. ?Nga taa ni Ha'atolanga ikolu e toli'aasie
huni esuie aana Dinge Maa'i? ?Huni pe'ie iinoni wa huni waelie mola? ?
Huni ha'a-uurie iinoni wa huni horo'ie?"
10 E ere mango urine, ko si to'omaaie nga iini, na e to'omaaie lo'u nga
iini. E to'omaaire mango, oto ko unue hunie mwane ki'ine e heko ngeena
uuri, "O ke lalaa'inie ki'imu." Oto a mwaena ko lalaa'inie ki'ine, na e diana
oto lo'u.
11 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire ko
tohungei saewasu, na kire ko aehota ere oto i matolada maraada uuri, "?
Ohe kolu kei uaa ka'u a mwane ngeena?"

A Jisas E Lio Hilisie

Aawalai Hurula'aa Mwana Rue
MATIU 10:1-4; MAK 3:13-19

12 Aana maholona a Jisas e hanetaa ta'au i lengine ngaeta uuwo huni
aarenga'i. E ii'o ta'au i leune hai rodo laku aani aarenga'inge hunie a God.
13 Oto e dangi ho'owa e soie mo iini ko lulu i sulie mai i saana, ko si lio
hilisie aawalai mwane mwana rue mwaanire, na ko haara'inire aana mo
hurula'aa.
14 Na satana aawalai mwane mwana rue ngeena e uuri,
a Saemon nge a Jisas e he'i haara'inie lo'u aana a Pita,
na a Andru aasine,
na a Jemes,
na a Jon,
na a Pilip,
na a Batolomiu,
15 na a Matiu,
na a Tomas,
na a Jemes kalena Alpeas
na a Saemon, ngaeta iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni huni ta'aasie
aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
16 na a Jiudas kalena Jemes,
na a Jiudas Iskariot iini oto e pweloa Jisas.

Mwala Hunge Kire Aehota

Lae I Sulie A Jisas
MATIU 4:23-25

17 Oto a Jisas na mo hurula'aa ingeie kire siho mai mwaanie uuwo, kire
si lae mai uure i laona mei oote. Aana maholona nge mwala hunge aana
mo iini ko lulu i sulie a Jisas kire si loko mai i saana. Mwala hunge kire

loko no'one uure mai mwaanie i Jerusalem na mwaanie ahutana oto po'o
ni henue i Jiudia na mwaanie mo henue i sulie hatalea i Taea na i Saedon.
18 Mwala ngeena kire lae mai huni rongoa a Jisas ko ha'a-uusuli, na uri
hunie ha'a-uurilada ke lae mwaanie mo maelaa ikire. Mo iini ko si'oha'a
aana mo li'oa aaela e hite aada na kire hule no'one, oto a Jisas e ha'a-uurire.
19 Ahutana mwala kire mani deu-deu uri kire ke kopi mola aana a Jisas,
aena aana nanamanga ingeie ko ha'a-uurie ahutana mo maelaa ikire.

Ilenimwa'enga To'ohuu

E Aaopa Mwaanie

Ilenimwa'enga Ni Welumalau
MATIU 5:1-12

20 Na a Jisas e to'o-to'omaaie mo pwaarongoisuli ingeie, ko si unue hunire
uuri,

"Deidehi'omu mo iini nge omu meitale,
aena aana Aalahanga a God oto to'olamiu.
21 Deidehi'omu mo iini nge omu ko hiolo oto ie,
aena aana omu kei pote taane.
Deidehi'omu mo iini nge omu ko ngara-ngara oto ie,
aena aana omu kei mwesi taane.
22 Deidehi'omu mo iini nge mwala ko maaleledi'omu, na kire ko te-
unge'ini'omu, na kire ko ere aaelasi'omu uri i'omu mo iinoni aaela
aana omu ko lulu i sulieu a Kale Ni Iinoni.
23 Omu ke tohungei ilenimwa'e aana maholona na omu ke mao-mao pe'i
saedianangа,
aena aana waaitemiu e paine oto ta'au i Lengi.
Na urine e haata'i diana aana uri omu urihana mo propet a God oto i na'o,
aana mo weuwada i na'o kire taunge'inire no'one urine.
24 Ta'e aama-aamasilemiu mo iini omu to'o-to'o oto,
aana ahutana walu ola e mani mwada'usi'omu mango oto, ta'e aasanga
paine kei re'usi'omu taane.
25 Aama-aamasilemiu mo iini omu ko pote oto ie,
aana omu kei saronai hiolo taane.
Aama-aamasilemiu mo iini omu ko mwesi pe'i saedianangа aana maholo
ienini,
aana omu kei saronai saehuu pe'i ngara aamasi'omu taane.
26 Aama-aamasilemiu maholo mwala ko ere ha'adiana'a'omu,
aana leune e haata'i diana aana uri omu meni sada oto pe'ie mo propet
eero-eero i na'o, i sulie ta'a-ta'a taungei olana e rau ke'u no'one aada."

Kie Ke Manata Diana

Hunie Ahutana Mwala
MATIU 5:38-48, 7:12

27 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Ta'e ineu no ko unue huni'omu,
mo iini omu ko pwaarongoa ere-erenga ineu, uri omu ke manata diana
no'one hunie mo maelonga i'omu. Omu ke dau diana hunie mo iini ko
maaleledi'omu.
28 Omu ke aitanaie a God hunie ke ha'adiana'aa mo iini ko ere
aaelasi'omu, na omu ke aarenga'i talana mo iini ko teunge'ini'omu.
29 Mala nga iini ko mwakata'ini'o aani hidelilana papalimu, nge o ke
toli'aasie ngaeta po'o ni papali lo'u hunie. Mala nga iini ko toolea to'oni ni
eeluhi i'oe, toli'aasie no'one to'oni ni lengi i'oe hunie.

30 Omu ke nii-nii hunie ta'ena nga iini ko suke aamiu. Mala uri nga iinoni
ko toolea nga mei ola i'oe, su'uri suke aaliho'i lo'u aana.
31 Mo ola nge saemiu mwala ke dau'i huni'omu, nge i'omu no'one omu
ke dau'i hunie mwala.
32 ?Aana mala uri omu kei manata diana mola hunie mo iini e manata
diana huni'omu, omu unue uri a God kei ha'adiana'a'omu haahie leune? !
Ha'ike oto oo'oo! Aena aana mo iinoni ooraha'aa na kire ko maa-manata
diana no'one mola urine hunie mo iini e manata diana hunire.
33 ?Na mala uri omu kei deu diana mola hunie mo iini ko deu-deu
diana huni'omu, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a God kei ha'adiana'a'omu haahie
leune? !Ha'ike oto oo'oo! Aena aana mo iinoni ooraha'aa na kire ko
tete'urine no'one mola.
34 ?Na mala uri omu ko sai nii ola mola hunie mo iini nge omu saie
uri kire kei he'i su'u'i lo'u huni'omu, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a God kei
ha'adiana'a'omu haahie leune? !Ha'ike oto oo'oo! Aena aana mo iinoni
ooraha'aa kire sai nii urine no'one hunie ngaeta mo iinoni ooraha'aa uri
hunie kire ke su'u sada aani lo'u hunire.
35 !Ta'e ha'ike! Omu ke manata diana hunie mo maelonga i'omu na omu
ke dau diana hunire. Omu ke nii-nii na omu ke su'uri lo'onga'inie lo'u
su'uleni eeliho'i huni'omu. Mala uri omu kei te'urine nge waaitemiu ke si
peine lo'u liutaa, na omu ke si ne'i kalena God, iini e paine liutaa. Aana
ingeie no'one hule aana e diana hunie mo iini e ooraha'aala na mo iini ka'a
sai paalahea.
36 Omu ke hai-hei aamasi oto mala Aamamiu i Lengi ko hei-hei aamasi
hunie ta'ena nga iinoni."

Mwaanie O Lupwe'i

Leie Mwala
MATIU 7:1-5

37 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Mwaanie omu talei lei-leie ta'ena nga
iinoni, mwaanie a God e lei'omu no'one urine. Mwaanie omu talei lei-lei
maesie nga mwala, hunie a God ke su'uri lei maesi'omu no'one. Na omu ke
sae-sae aasi hunie mo iinoni, hunie a God ke si sae'aasi no'one huni'omu.
38 Omu ke nii-nii hunie ta'ena nga iinoni, nge a God ke si nii lo'u liutaa
huni'omu. Aana to'ohuu niilana kei lae huni'omu, hule aana omu ka'a saie
omu kei hele uri taa aani aana nimemiu, oto kire ko maalingi mola. Aana
nga tolahai niinge uri taa nge omu ko nii-nii hunie mwala aana, nge a God
kei nii no'one huni'omu aana."
39 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge lo'u uuri, "Nga iinoni e ulu e sa'a
na'ona ike lo'u ngaeta ulu, mwaanie kirerue mani domu mola i laona
kalinge.
40 Iinoni ha'a-uusulilana ko lae-lae ue, e ka'a paine ike liutaa aana ha'a-
uusuli ingeie. Ta'e mala kei esu waa'ini'ini nge ke si urihana mola ha'a-
uusuli ingeie.
41 ?E ue ka'u o ko ili lio susulie kele nganga'ai ola oto mola mwai-mwei i
maana aasimu? Ta'e hule aana i'oe, rotoi ei leku e eno honosie maamu na
o ka'a sai hiinge'inie.
42 Na e ka'a diana ike no'one uri hunie o ke unue hunie aasimu uuri,
'Ka'u, ne ke ta'aasie kele nganga'ai ola ngeena mwaanie maamu,' na hule
aana i'oe maraamu rotoi ei laku no'one mola e eno honosie maamu. !
Nga hero-heronga ka'a urine ike! Mala uri o ko te'urine, nge o ko lupwe'i
deu-deu mola ni ngeena. Ta'e o ke hola'i ta'aasie ka'u rotoi ei laku ngeena
mwaanie maamu hunie maamu ke manola. Oto o ke si lio susulie kele
nganga'ai ola i maana aasimu hunie o ke kae aasie."

O Sai Lio Saie Ai Aana Hue-Huana
MATIU 7:16-20, 12:33-35

43 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Ai diana e sa'a roro'a hungu ike aani
hue-huei ei aaela, wa ai aaela ke hungu eeni hue-huei ei diana.
44 Ta'ena nga ai, lio sailana ko lae-lae oto aana hue-huana, aana mwala
e sa'a hisue ike nga hue-huei fik mwaanie nga puli-pulisi poo, wa kire ke
hisue nga hue-huei grep mwaanie nga walo kau-keu.
45 Iinoni diana e to'o aana mo lo'onga'inge diana i laona saena, na kei
haata'ini'i aana mo ola diana kei esui'i. Ta'e iinoni aaela e to'o aana mo
lo'onga'inge aaela i laona saena, na kei haata'ini'i aana mo ola aaela kei
esui'i. Aana iinoni ko ere-ere i sulie nga taa nge saena e honu aana.”

Iini Ko Tola I Sulie A Jisas E Urihana Mwane Saenanau E Tohue Nume Diana
MATIU 7:24-27

46 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, “?E ue ni omu ko soieu na ni omu unue
oto, ‘!Aalaha ineu!’ ta'e hule aana omu sa'a dau i sulie nga taa no ko unue?
47 Ta'e-ta'ena nga iini ko lae mai seeku na ko rongoa walaku pe'i sulu i
suli'i,
48 e urihana iinoni saenanau e tohue nume ingeie aana e eli kokoro
talana mo hunu, na e ne'ie mo heu i poo-pootana mo hunu aana nume
ngeena. Oto lae-lae maholo wai kei kone na kei halolo aana nume ngeena,
ta'e hule aana e sa'a asule'i ike, aena aana e tohu diana aana.
49 Ta'e nga iini nge ko rongoa walaku na e ka'a sulu ike i sulie, ingeie e
urihana iinoni e tohue nume ingeie mola i lengine oone mwaakule. E ka'a
eli kokoro ike wa ke ne'ie mo heu ehuie mo hunu. Oto lae-lae maholo kone
kei halolo aana numena, na kei tolana aa'oho ta'ingelu oto.”

7

Na'ohai Mwane Aana Mae Ni Rom E Hiiwalaimoli Aana Jisas
MATIU 8:5-13

1 I purine a Jisas e saro ere-ere mango aana walu ola ienini hunie mwala,
e si lae hunie i Kapaneam.
2 Na koni-konihe ngaeta na'ohai mwane aana mae ni Rom ko tohungei
mweri oto hiito'o wau i leune. Koni-konihe ngeena ko kara'i mae oto, na
poro paine ingeie e tohungei ne'isae paine haahie.
3 Oto maholo na'ohana mae ngeena e rongo tarohana a Jisas, oto ko
uusunge'inie ngaeta mo rato aana mo Jiu, uri kire ke lai eitanaie a Jisas
hunie ke lae mai ha'a-uurie koni-konihe ingeie nge ko mweri ngeena.
4 Mo rato ni mwane ngeena kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko eitanaie
uuri, “E tohungei adona oto uri o ke pe'ie a poro paine aana mae ie,
5 aena aana e manata diana hunikie mo Jiu, hule aana ingeie maraana e
tohue nume ni palo-palo hunie huilume i'emeelu.”
6 Oto a Jisas e lae oto pe'ie mo mwaena. Maholo ko lae oto mai kara'inie
nume a poro painena, na a porona ko uusunge'inie oto ta'au ngaeta
mo malahune honosie huni ha'arongoa uuri, “Aalaha ineu, o ke su'uri
ha'aweo'o lo'u huni lae mai, aana nou ka'a malisine ike uri o ke lai sili
i nume ineu.
7 Aena leune no'one nge nou lo'onga'inie uri nou ka'a malisine ike laenga
mai honosi'o. Ta'e nou hiiwalaimoli uri aana o ke unue mola nga mei wala,
na koni-konihe ineu kei awaa oto.
8 Aana ineu na nou ii'o no'one i mamalutana nanamanga ngaeta mo poro
paine, na nou to'o aana no'one mo ramo i meluteku. Na mala no ko unue

hunie nga ramo uuri, ‘Lae wau,’ na ko lae oto wau. Na mala no ko unue
hunie ngaeta ramo uuri, ‘Lae mai,’ na ko lae oto mai. Na mala no ko unue
hunie koni-konihe ineu uuri, ‘O ke asuie mei esunge waune,’ na ko esuie
oto.”
9 Maholo a Jisas e rongo urine, e si pangata'inie na ko te'uri hunie mo
iini ko lae i sulie, “To'ohuu no ko unue huni'omu uri nou ka'a lio oodoie
ike ue nga mwane ni Israel ke hiiwalaimoli eeku mala mwane ni Rom ie.”
10 Oto mo malahune a poro paine ngeena kire aaliho'i ta'au i nume ingeie,
na kire ko leesie oto koni-konihe ingeie e awaa oto lo'u.

A Jisas E Ta'ea

Kalena Mei Nao Keni

11 Oto lo'u mola i purine leune e rau, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie
kire ko he'i lae lo'u hunie huilume i Nein. Na mwala hunge kire hakusire
no'one aana maholona.
12 Maholo ko nanauhie mai maana para aana huilume, na ko leesie
mwala ko lai heitoli. Kire aanga'inie rae aana ta'a-ta'a kele mwela moute'i,
kalena mei nao keni, na mwala hunge aana hanuena no'one pe'ie.
13 Oto maholo a Aalaha e leesie ko si aamasie, na ko te'uri hunie, “Su'uri
ngara-ngara.”
14 Oto a Jisas e lae wau kara'inie, ko hele aana taetahe, na mwala e aanga'i
kire uure hahuroto oto. Oto ko te'uri, “!Saanau, no ko unue huni'o, o ke
ta'ela'i!”
15 Oto saanau ngeena e ta'ela'i, na ko aehota ere-ere oto. Oto a Jisas e si
toli'aasie hunie a nikana.
16 Oto ahutana mwala ko meni pangata'i na kire ko soi ha'amanikulu'aa
God uuri, “!Nga propet paine liutaa ka'u e ta'ela'i i matolakaelu ie! !A God
e lae oto mai huni ha'a-uurie mo iinoni ingeie!”
17 Oto tataroha aana a Jisas e si taro i sulie ahutana po'o ni henue i Jiudia
na ahutana mo henue kali-kelie.

A Jisas E Ere Ha'asusue Hiiwalaimolinge A Jon Loto Maa'i
MATIU 11:2-19

18 Maholo mo pwaarongoisuli a Jon kire ha'arongoa aana walu ola nge a
Jisas e asui'ine, oto a Jon ko haaraie ngaeta ro iini aada i saana.
19 Oto ko uusunge'inire i saana a Jisas hunie uri kire ke lai dolosi aana
uri ohe ingeie ni oto a Ha'a-uuri nge kire hiiwalaimoli aana uri kei lae mai,
wa ohe kire kei maa'oohie ue nga iini aaopa.
20 Oto maholo e ro mwane ngeena kire hule i saana Jisas, kire ko te'uri
hunie, “A Jon Loto maa'i e uusunge'ini'emere'i huni dolosi eemu uuri, ‘?
Uri i'oe ni oto a Ha'a-uuri kei lae mai, wa melu kei maa'oohie ue nga iini
aaopa?’ ”
21 Aana maholona no'one a Jisas ko ha'a-uurie mwala hunge pe'ie mo
maelaa hai aaopa'i. E ha'a-uurie mo mae-maea'a na mo iini hunge mo li'oa
aaela e hite aada, na e tahanie maana mo iini hunge maada e ulu.
22 Oto a Jisas ko aalamie e ro mwane ngeena uuri, “More ke aaliho'i na
more ke ha'arongoa a Jon aana nga moi taa more ko leesi'i na more ko
rongo'i ienini. Aana mo ulu ko lio-lio oto, mo rarasi ko lae-lae diana oto
lo'u, mo iini ko sapesalu aana maelaa ni osa kire mola oto, mo iini e pungu
ko rorongo oto lo'u, na mo iini e mae kire ko meuri eeliho'i oto lo'u. Na
laeliwalanga aana Tataroha Diana ko lae oto hunie mo meitale.
23 Na more ke ha'arongoa no'one a Jon uri ilenimwa'enga paine kei lae
hunie mo iini hiiwalaimolinge ikire e susu, na kire ka'a ne'isae rue-rua'a
aaku.”

24 Maholo e ro pwaarongoisuli a Jon kirerue aaliho'i oto, a Jisas ko si
aehota ere-ere nana mwala i sulie a Jon uuri, “?Maholo omu lae ta'au
i saana Jon i henuesala, nga taa ni omu lae ta'au huni leesie? ?Ohe
omu lo'onga'inie uri a Jon nga iinoni saena e rue-rua'a mala apai rade
ko eu'esule'i aana iiru? !Ha'ike!
25 ?Wa nga ola uri taa ni omu lae-lae ta'au huni leesie? ?Ohe iinoni e
to'oni eeni to'oni lio manikulu'e? !Ha'ike lo'u! Aana mwala nge kire to'o
aana walu ola manikulu'e na kire ho'o to'oni diana urine, kire ko o'o'o mola
aana mo nume mo inemauri.
26 ?Ta'e nga taa ni omu lae ta'au huni leesie? ?Huni leesie nga propet?
!Iau! !E to'ohuu oto! Na a Jon nge omu leesie e paine lo'u liutaa aana mo
propet oto i na'o.
27 Aana ingeie oto iini nge a God e ere rarangana i laona mo Uusu-uusu
Maa'i uuri, *Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu wau i na'omu hunie ke dau
aakau aana tala i'oe loosi'o.”* *Malakae 3:1*
28 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “No ko unue oto huni'omu uri a Jon
Loto Maa'i e paine liutaa aana ta'ena nga iini e hute mai welumalau. Ta'e
iini nge e mwai-mwei oto liutaa aana Aalahanga a God e paine lo'u liutaa
aana a Jon.”†
29 Maholo kire rongo urine, oto ahutana mo iini nge a Jon e loto maa'i
aada, na oto mo iini e aaela oto hiito'o mala mwala susulu to'oha, kire mani
unue uri leinge a God e oodota'i.
30 Ta'e mo iini nge kire sere'inie uri a Jon ke loto maa'i aada mala mo
Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, ikire maraada kire
waelie mola ne'isaenga diana a God hunire.
31 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “?Ne kei unu ha'amalaa pwaunge
aana maholo ienini aana nga taa? ?Na uri kire urihana nga taa?
32 Kire urihana mola pulitaa ni mwela nge ko pwarero i laona amaa, oto
ruana nga pulitaa ko ere uuri hunire,

I'omu, omu sere'inie mola ahutana mo pwareronga,
Maholo melu ko kanalie mo kana ni ha'arurunge namiu,
omu sa'a ilenimwa'e wa omu ke mao.
Na maholo melu ko kanalie mo kana ni heitolinge namiu,
omu sa'a saehuu wa omu ke ngara.

33 “I'omu, omu urihana mola mo mwela ngeena aena aana maholo a Jon
e lae mai, e oolongau na e ka'a inu waen ike. Oto ahutana iinoni ko unue
uuri, ‘A mwane ngeena nga li'oa aaela nge aana.’
34 Oto ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai na no ko ngeu na no ko inu waen
mola, oto mwala ko unue lo'u mola uuri, ‘A mwane ngeena ngauhana e
paine na e tohungei sai inu hiito'o. Na mo malahune oto mola mwala
susulu to'oha na mo iinoni ooraha'aa.’ ”
35 Oto a Jisas e ha'amangoa erenga ingeie uuri, “Ta'e tolahana mo iini
kire to'o aana saenanaunge a God kei haata'inie uri ikire oto mo iinoni
to'ohuu.”

Ngaeta Keni Ooraha'aala E Hodalie E Ro Ae'aena A Jisas

† **7:28** 7:28 Asunge a Jon Loto Maa'i e tohungei haata'i diana aana hunie mwala uri a Jisas oto Kalena God, ta'e ikie aana soihaada'inge si'iri kie sai haata'inie leune diana lo'u liutaa aena aana kie saie uri a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga.

36 Ngaeta maholo a Saemon, ngaeta iini aana mo Parise, e haaraie a Jisas
hunie ke ngau pe'ie i nume ingeie. Oto a Jisas e lai sili i nume a mwaena,
kire ko eno i aano oto i sulie tolahada hunie ngaunge.
37 Na ngaeta keni aana hanuena e tohungei ooraha'aala oto hiito'o.
Maholo a keine e rongoa uri a Jisas ko ngeu i nume Parise ngeena, oto
e toolea mai ho ate'a diana e honu eeni rumu, ola e wasu mangoni oto
hiito'o.
38 Oto a keine e lae mai i saana a Jisas ko pouruuru i saana e ro ae'aena,
ko si ngara pe'i oonisaenga na ko ha'amedoa e ro ae'aena a Jisas aana mo
wei ni aakalo ko aahe mwaanie maana. Na ko hulo a'ate aana e ro ae'aena
aana iihune pwaune. Oto ko nono'ie e ro ae'aena, na ko huie ho rumu e
wasu mangoni ngeena i lengini.
39 Maholo Parise nge e haaraie mai a Jisas e leesie urine, ko si lo'onga'i
mola i saena maraana uuri, “Mala uri a mwane ie ke ne'ie nga propet
to'ohuu, ha'alaa e lio saie mola taungei keni ie na e ka'a toli'aasie ike uri
ke hele i sapena, aena aana keni ienini e ooraha'aala.”
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Saemon, nou to'o aana nga mei ola huni
unue huni'o.”
Oto a Saemon ko aalamie uuri, “!Iau, Ha'a-uusuli! O ke unue ka'u.”
41 Oto a Jisas ko unue uuri, “Ngaeta ro mwane kire o'o'o, kirerue mani
tola kaoni aani to'oha mwaanie nga ta'a-ta'a aalaha huni su'ue lo'u mei
puri. Nga iini e toolea e lime tangalai mei to'oha huni su'ue, na ngaeta iini
e toolea mola e lime aata aawala.
42 Ta'e lae-lae e ro mwane ngeena ka'a to'o aana ike nga mei to'oha huni
su'ue lo'u nga taa kirerue tola kaoni aana. Oto aalaha ngeena, e unue mola
uri kirerue sa'a su'ue lo'u nga taa kirerue tola kaoni aana ngeena. Oto ne
ke dolosi mola uuri aamu, Saemon. ?Ha'alaa iini uri taa aadarue nge kei
manata diana liutaa hunie aalaha ngeena?”
43 Oto a Saemon ko aalamie uuri, “Nou lo'onga'inie uri sa'a mola iini nge
e tola to'oha hiito'o mwaanie.”
Oto a Jisas ko te'uri hunie a Saemon, “Ingeie otona. O ko ere to'ohuu
oto.”
44 Oto a Jisas e aali'u takoie a keine na ko te'uri hunie a Saemon, “?O
leesie taane a keni ie? Maholo nou lae mai sili i nume i'oe, o ka'a kele niie
ike nga mei wei huni hodalie e ro ae'aeku i sulie tolahaka. Ta'e keita'aa ie
nge e hodalie e ro ae'aeku aana mo wei ni aakalo e aahe mwaanie maana,
na e hulo a'ate aani aana iihune pwaune.
45 I'oe o ka'a tolakonieu ike aani nononga i sulie tolahaka, ta'e ingeie e
uure ni nono'ie e ro ae'aeku aana nou lae mai ue ie.
46 I'oe, o ka'a kele suuhie ike pwauku aana nga mei rumu i sulie tolahaka,
ta'e keita'aa ie hule aana ko aalohie oto e ro ae'aeku aani rumu nge e
tohungei wesu mangoni.
47 No ko unue oto huni'o uri mo ooraha'aa ingeie e talei hunge taane, ta'e
a God e sae'aasi'i mango oto i tehula'ana manata-diananga ingeie e paine.
Aana iinoni nge sae'aasilana kele mei ola mola mwai-mwei ko lae hunie,
manata-diananga ingeie kei mwei-mwei no'one mola.”
48 Oto a Jisas e si te'uri hunie a keine, “Mo ooraha'aa i'oe, sae'aasileni e
lae oto huni'o.”
49 Ngaeta mo iini kire ii'o no'one pe'ire aana maholona, kire ko si lo'onga'i
maraada uuri, “?A tei mwane ni ie, na uri kei sae'aasi ooraha'aa uri taa?”
50 Ta'e a Jisas ko he'i unue lo'u mola hunie a keine uuri, “Hiiwalaimolinge
i'oe e ha'a-uuri'o oto. O ke lae ni henuelama.”

8

Ngaeta Mo Keni Kire Pe'i-pe'ie

A Jisas Aana To'o-To'olada

1 Oto puriha'ana walu olana e saro mango, a Jisas e si lae i sulie ahutana
mo henue paine na mo kele huilume mwai-mwei aana po'o ni henuena,
aana ko laenga'inie Tataroha Diana aana Aalahanga a God. Aawalai
pwaarongoisuli mwana rue ingeie kire lae no'one pe'ie.
2 Na ngaeta mo keni no'one pe'ire, mo iini nge ha'a-uurilada e lae
mwaanie mo li'oa aaela na mo maelaa. Ngaeta mo iini aada, a Meri (keni
aana huilume i Makdala nge a Jisas e oohea e hiu li'oa aaela mwaanie),
3 na a Susana, na a Joana nge poro ingeie a Kusa (nge ingeie na'ohai
mwane au'esu haahie ahutana mo mwane au'esu i nume a Herod Antipas),
na mo keni hunge lo'u. Mo keni ngeena kire ko pe'i-pe'ie a Jisas na mo
pwaarongoisuli ingeie aana to'o-to'olada.

A Jisas E Aalahuu

Aana Iini Ko Hesi Lite
MATIU 13:1-9; MAK 4:1-9

4 Na mwala hunge e ruru mei saana Jisas uure mwaanie ta'ena nga
hanue. Oto ingeie ko si ere ni aalahuunge hunire uuri,
5 "Ngaeta mwane au'esu hohola e o'o'o, oto ko lai hesie mo litei ola ingeie
mala mo kooni. Hasinge ngeena ko lae mola aana tataa'inilana mo lite, na
maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona hohola ingeie, ngaeta mo
lite iini eeni kire ko teke i sulie tala. Oto mwala ko uuri'i na mo menu ko
ngeu'i mola.
6 Ngaeta mo iini eeni kire ko teke i lengine mei heu-heue. Oto maholo
kire ko pwito poi, kire ko tolana nunulu mola aena aana leune e a'ate.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-keu. Oto kire
ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e mo walo kau-keu kire paine
haahi'i na kire ko si melusi'i mola.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano diana, na kire
ko pwito diana. Oto kire ko si hungu ha'atangalau lo'u."
Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, "Mwaanie omu rorongo aasie
mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i."

?Aena E Ue Nge A Jisas

E Ha'a-uusuli

Aani Aalahuunge Hali'ite?
MATIU 13:10-17; MAK 4:10-12

9 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko dolosi aana uuri, "?Nga taa ni
lo'onga'inge aana aalahuunge ienini?"
10 Oto a Jisas ko unue uuri, "A God e lio hilisi'omu hunie omu ke saenanau
aana walaimolinge mumuni aana Aalahanga a God. Ta'e hunie mo iini
aaopa, no ko ere ni aalahuunge oto ha'alaa, hunie uri kire ko lio-lio na
kire ke su'uri lio sai'i, kire ko rorongo na mwaanie kire rongo sai'i."

A Jisas E Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:18-23; MAK 4:13-20

11 Na a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Lo'onga'inge aana aalahuunge ienini
e lae uuri. Mo lite walana God ni ngeena.
12 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo iini nge kire
rongoa taane mo wala. Ta'e e ka'a tewa na a Satan e lae mai ko ta'aasie

mwaanie manatada, hunie uri kire ke su'uri hiiwalaimoli na mwaanie uri
ha'a-uurilada e lae.
13 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-heue ngeena,
kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire ilenimwa'e haahie. Ta'e ola
mala nga ai ke uure i laona mei mwakano urine, ha'alaa imi-imine e
ka'a susu'imi ike hiito'o i aano. Kire hiiwalaimoli mola ha'awali, na aana
maholo malaahongalada kei lae, oto kire ko tolana toli'aa mola.
14 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e honu aana walo
kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana God, ta'e kire ne'isae painesie
mola mau-meuringe aana walumalau. Kire tolahi'e, na kire saeto'o aana
mola to'o-to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena nga ola. Oto mo wala diana
ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu ike lo'u.
15 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana ngeena, kire
rongoa mo wala ngeena, na kire koni diana aani i laona manatada. Kire
tola i sulie mo ha'a-uusulinge ngeena, na kire ko si hungu eeni noruto'onga
pe'i esunge susule'i hunie Aalahanga a God."

?A Tei Kei Ne'ie Laite

I Hahana Nime?
MAK 4:21-25

16 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Na nga ta'a-ta'a iini e sa'a ha'akaunie
ike mola nga laite na ke pwaoha'inie nga nime haahie, wa ke mumunie
mola i hahana nga tahe. Ta'e kei aaroroa oto i lengi hunie ke matapwa i
laona numena, na hunie ahutana mwala nge ko sili mei nume kire sai lio
diana.
17 Aana ta'ena nga ola mumunilana e lae, nge haata'inilana kei saronai
lae taane mai haada'i aana leu matapwa. Na nga taa nge aaluhilana e lae,
aelilana kei saronai lae taane mai haada'i huni leesie.
18 Aena ngeena, omu ke rorongo mwako. Aana ta'ena nga iini e
mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge sapeilana
saenanaunge ni Lengi kei lae lo'u hunie. Ta'e a tei nge e ka'a mwa'e-mwa'e
huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge ma'alana uri nga kele mei
saenanaunge ni Lengi e to'o aana, ta'e ta'aasilana kei lae mola mwaanie."

?Kira Tei Mo Tohungei Eesine

A Kraes?
MATIU 12:46-50; MAK 3:31-35

19 Oto nikana Jisas na mo eesine mwane kire mani hute, kire sare lae
mai saana, ta'e kire ka'a sai lae mai kara'inie, aena aana mwala e hunge.
20 Oto ngaeta iini aana mwala ngeena ko unue hunie a Jisas uuri, "!Lio
ka'u! A nikemu na mo eesimu kire uure mola ta'i sinaha, na kire ko sare
leesi'o."
21 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "A nikeku na mo eesiku oto ahutana mo
iini nge ko rongoa walana God na kire ko lulu i sulie oto."

A Jisas E Ere Aana Ooru
MATIU 8:23-27; MAK 4:35-41

22 Aana ngaeta hai dinge a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
"Kolu ke aatoholo ka'u hunie raune aasi po'o ta'au." Oto kire ta'elie iiola,
kire ko si lae,
23 na lae-lae a Jisas e lae otoi eno huni ma'ahu, no ko ma'ahu eelisuu oto.
E ka'a tewa na paineha'ana mawasidengi ko hite aada oto i laona aasi, na
iiola ko aehota honu oto aana aasi, hule aana kire ko kara'i dodo oto.

24 Oto mo pwaarongoisuli kire ko ha'alioa Jisas na kire ko te'uri hunie,
“!Poro paine! !Poro paine! !O ke lio ka'u, kolu ko kara'i mae oto!”
Oto a Jisas e ta'ela'i ko ere aana ooru na aahe, oto kire ko tolana
aapwana'i na ko hoolaa oto.
25 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “?Nge i tei
hiiwalaimolinge i'omu?”
Ta'e kire ko me'u pe'i pangata'inge, na kire ko unue oto hunire maraada
uuri, “?A tei mwane ni ie? !Oto hule aana e ere aana mola ooru na aahe,
oto kire ko meni tola i sulie oto walana!”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 8:28-34; MAK 5:1-20

26 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire aatoholosie aasi uure i Kalili
hunie po'o ni henue mo Kerasa.
27-29 Maholo a Jisas ko siho hai oone i leune mwaanie iiola, na ko oodoie
oto ngaeta mwane mo li'oa hunge aaela aana. Mwala aana hanuena kire
ko pwesue ka'u mo ki'ine na mo ae'aena aani iieli heu, ta'e ko mousi'i mola
na ko tehi oto i henuesala. Ko lae tewa oto mai, na mwaena e ka'a sai
ho'osie nga mei sala wa nga to'oni, na ii'olana oto tarau mola i saana mo
kilipwe'u. †
Oto maholo a Jisas e oodoie a mwaena, ko si ere aana mo li'oa aaela
ngeena hunie kire ke iisitaa mwaanie. Oto a mwaena ko uulo na ko lai
pouruuru oto i na'ona Jisas pe'ie mei wala paine uuri, “!Jisas Kalena God,
iini e paine liutaa! ?O kei uaau oto eena? !No ko eitanai'o, uri o ke su'uri
ha'aloieu!”
30 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, “?A tei ni satamu?”
Oto a mwaena ko aalamie uuri, “Sataku a Hunge.” E ere urine aena aana
mo li'oa aaela hunge ni kire aana.
31 Na mo li'oa aaela ngeena kire aitanaie a Jisas uri ke su'uri uusunge'i
aasire i laona kalinge ni ha'amotaahinge nge e ka'a to'o kaona.
32 Maholona na hakaa ni poo oto paine ko susude ta'au i sulie uuwo i
leune. Oto mo li'oa aaela ngeena kire aitanaie a Jisas uri ke toli'aasire
hunie kire ke lai sili i laona mo poo ngeena. Oto a Jisas e si toli'aasire
mola.
33 Na maholo mo li'oa aaela ngeena kire iisitaa mwaanie a mwaena, oto
kire si lai sili i laona mo poo. Amaa ni poo ngeena e mani tehi, na kire ko
lai pola oto i sulie mao'i i laona aasi, na kire ko meni inu oto.
34 Oto mwala nge kire lio-lio i sulie mo poo ngeena kire leesie nga taa
e raune, kire si huru na kire ko lae otoi taroha'inie tataroha aana i laona
huilume ikire, na lo'u aana mo henue kali-kelie.
35 Oto mwala kire lae mai huni leesie nga taa e raune, kire lai hule i
saana a Jisas, na kire ko lio oodoie uri mwane nge a Jisas e oohea mo li'oa
aaela mwaanie, e ii'o oto i saana Jisas. E manata na e ho'o sala oto. Oto
mwala ngeena ko si meni me'u oto.
36 Na mo iini e leesie mei olana, kire ko si ha'arongoa mwala aana uri a
Jisas e ha'a-uurie a mwaena uri taa.
37 Oto ahutana mwala aana po'o ni henuena kire ko si meni eitanaie a
Jisas uri ke lae mwaanire, aena aana kire ko tohungei me'u oto hiito'o. Oto
a Jisas e ta'elie iiola ko si lae mwaanire.

---

† **8:27-29** 8:27 Mo Jiu oto i na'o sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

38 Oto mwane nge mo li'oa aaela e iisitaa mwaanie ngeena ko eitanaie a
Jisas uri ke hakusie, ta'e a Jisas e uusunge'i eeliho'i mola aana, na ko unue
hunie uuri,
39 "O ke aaliho'i mola i saana uluhe i'oe, na o ke ha'arongoa mwala aana
walu ola diana nge a God e asui'i huni'o." Oto a mwaena e si lae hailiu
i laona huilumena pe'i taroha'inie oodoie mwala nga taa a Jisas e asuie
aana.

A Jisas E Ha'a-uurie

Kele Pule A Jaeras

Mwaanie Maenga
MATIU 9:18-26; MAK 5:21-43

40 Maholo a Jisas e aaliho'i lo'u hunie po'o ni eesi ta'au, na mwala oto
hunge kire maa'oohie i leune pe'ie saemangonga oto liutaa haahie.
41 Oto ngaeta mwane satana a Jaeras e lae mai, na ingeie nga na'ohai
mwane aana nume ni palo-palo mo Jiu aana hanuena. A mwaena ko
pouruuru i aano oto i na'ona Jisas, na ko eitanaie a Jisas uri ke lae ka'u
ta'au i nume ingeie,
42 aana kele pule ingeie ko kara'i mae oto. A pulena ta'a-ta'a mwela
moute'i, na ola mala aawalai helisi mwana rue ue aana.
Maholo a Jisas ko lae hunie nume a Jaeras, mwala oto hunge ko si lae
mai kali-kelie.
43 Na i matolana mwala e hunge ngeena, ngaeta keni no'one i leune
maelaa mada'a aana apu raha-raha ko seunie oto hunie aawalai helisi
mwana rue.† A keine e nii mangoa oto to'o-to'olana hunie mwala kure-
kure, ta'e nga iini na e ka'a ha'a-uurie ike.
44 A keni ngeena e lae poi i matolana ruruhaa i purine a Jisas, oto ko kopi
aana ngongo'ana to'oni ingeie, na apu raha-raha ngeena ko tolana mango
oto mwaanie.
45 Oto a Jisas ko dolosi uuri, "?A tei ni e kopi eeku?" Ta'e kire ko meni
taateinge'inie mola.
Oto a Pita ko te'uri, "Aalaha, mwala hunge ka'u kire ruru kali-keli'o
ngeena, na kire ko lae pe'i helipa'o uri huni leesi'o."
46 Ta'e a Jisas ko te'uri, "!Ha'ike! Nga iini e kopi eeku, aana nou hiinge'inie
uri nanamanga ineu e ha'a-uurie nga iini."
47 Na a keine e saie mola uri e sa'a mumuni ike lo'u, oto ko si eriri na
ko lai pouruuru oto i na'ona Jisas. Oto ko unu tahanga'inie hunie a Jisas i
na'ona mwala uri aena nga taa e kopi aana, na uri ha'a-uurilana e tolana
lae oto mola aana maholona.
48 Oto a Jisas ko si unue hunie a keine uuri, "Kaleku, hiiwalaimolinge
i'oe e ha'a-uuri'o oto. O ke lae ni henuelama."
49 Maholo na a Jisas ko ere-ere ue, ngaeta mwane e uure ta'au i nume a
Jaeras, e lae mai hule i saada, oto ko te'uri hunie a Jaeras, "Kele pule i'oe
e mae oto. O ke su'uri ha'aweoa lo'u a Ha'a-uusuli."
50 Oto maholo a Jisas e rongo urine, ko si te'uri hunie a Jaeras, "O ke
su'uri tolahi'e, ta'e o ke hiiwalaimoli mola aaku na a kalemu ha'a-uurilana
kei lae oto."
51 Maholo a Jisas e lai hule ta'au i nume a Jaeras, e ka'a toli'aasie ike nga
iini ke sili lo'u pe'ie hai nume. Ta'e a Pita, a Jon, na Jemes pe'ie aamana na
nikana a pulena, nge a Jisas e toli'aasire hunie kire ke lae sili i nume pe'ie.

† **8:43** 8:43 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

52 Na aana maholona, ahutana mwala ko meni ngara-ngarasie oto a
pulena pe'i saehuunge. Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Omu ke su'uri ngara-
ngara. A pule ie e ka'a mae ike, ta'e ko ma'ahu mola.”
53 Oto ahutana mwala ngeena kire ko meni mwesi mola mwaanie a Jisas,
aena aana kire saie uri a pulena e pwani mae.
54 Oto a Jisas e sili hai nume, e hele i nimana pulena na ko soie uuri, “!
Kaleku, o ke ta'ela'i!”
55 Oto mangona pulena ko tolana aaliho'i oto lo'u, na ko ta'ela'i oto. Oto
a Jisas ko si unue hunire uri kire ke nii ngeulaa ana.
56 Oto nikana a pulena na aamana, kirerue ko si tohungei pangata'i
oto hiito'o. Ta'e a Jisas ko si ere honosire mola uri mwaanie kire ha'a-
ha'arongoa nga iini aana walu ola e raune.

9

A Jisas E Uusunge'inie Mo Hurula'aa Huni Taroha'inie Aalahanga A God
MATIU 10:5-15; MAK 6:7-13

1 Oto a Jisas e soie mai ahutana aawalai hurula'aa mwana rue i saana,
na ko niie nanamanga e saka hunire hunie kire ke oohe aasie ahutana mo
li'oa aaela, na huni ta'aasie ta'ena nga maelaa.
2 Na e uusunge'inire hunie kire ke lai laeliwala aana Aalahanga a God
na huni ha'a-uurie mo iini ko mweri.
3 Oto ko si te'uri hunire, “Maholo omu ko lae, omu ke su'uri toolea lo'u
nga mei ola pe'i'omu, nga apa'a, wa nga mwa'i, wa nga mei ngeulaa, wa
nga mei to'oha. Ma'alana uri nga ro to'oni na su'uri lo'u, ta'e mo iini oto
omu ho'osi'i mola.
4 Maholo omu ko lai sili aana nga nume, omu ke ii'o oto i leune lai hule
aana maholo ni lae mwaanie hanuena.
5 Mala uri mwala aana hanuena ka'a takuhi'omu oto, nge omu ke lae
mwaanie hanuena, na omu ke tataa'inie mo wasa-wasa mwaanie ae'aemiu,
domana uri nga ha'apasunge hunire uri a God kei ha'aloire.”
6 Oto mo hurula'aa e taule'i, kire ko si lae i sulie ahutana mo henue huni
taroha'inie Tataroha Diana, na kire ko ha'a-uurie mwala aana ta'ena nga
leu.

A Herod E Rongo Tarohana A Jisas
MATIU 14:1-12; MAK 6:14-29

7 Maholo a Herod Antipas, aalaha ni Kalili, e rongo tarohana walu ola
nge ko reune, ko tohungei teipu'o-pu'o, aena aana ngaeta mwala ko unue
uuri, “A Jon Loto maa'i ni e mauri lo'u.”
8 Ngaeta mo iini ko unue uuri, “A Elaeja e maau aameelu.” Na ngaeta
mo iini ko unu-unue ue uuri, “Nga iini aana mo propet oto i na'o ni e he'i
meuri lo'u ngeena.”
9 Oto a Herod ko unue uuri, “A Jon nou lamasie ka'u oto pwaune. ?A tei
mwane ni no ko rongo tarohana lo'u ienini?” Oto ko si eri'apasie uri ke
leesie a Jisas.

A Jisas E Ha'angaue

Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; MAK 6:30-44; JON 6:1-14

10 Maholo mo hurula'aa kire ooli mei, oto kire ko ha'arongoa Jisas aana
walu ola nge kire lae pe'i esui'i. Oto e toolera kire ko lae maraada hunie
huilume i Betsaeda.

11 Oto maholo mwala e rongo tarohana urine, kire ko si lae i sulire. Na
a Jisas e takuhie mwalana, e ha'a-uusulire i sulie Aalahanga a God, na e
ha'a-uurie mo iini ko mweri.
12 Oto maholo kara'inie sato kei suu, aawalai hurula'aa mwana rue kire
lae mai saana a Jisas, oto kire ko te'uri hunie, “O ke uusunge'inie mwala
ngeena hunie kire ke lai lo'ohi ngeulaa ada na mo leu ni ma'ahu ikire aana
mo huilume, aena aana ikolu aana hanuesala ni ie.”
13 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “I'omu, omu ke nii ngeulaa mola ada.”
Oto kire ko aalamie uuri, “!Ha'ike eena! Melu to'o aana mola e lime aata
ho bred na e ro ho ii'e. ?Ta'e mo ola urine kei adona mwala hunge urine
uri taa? ?Ohe o saeto'o aana melu ke lae holi ngeulaa ada?”
14 Sulie ola mala e lime sinolai mwane ni ngeena.
Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke ha'a-ii'osie
mwala aani pulitaa ni lime aawalai iinoni nga pulitaa.”
15 Oto mo pwaarongoisuli ko deu oto i sulie nga taa a Jisas e unue hunire,
na mwala kire ii'o oto aani pulitaa.
16 Oto a Jisas e hele aana lime ho bred ngeena na e ro ho ii'e, oto ko si
lio i lengi, na ko paalahea a God. Oto e nisie mo ho bred ngeena, ko si nii'i
hunie mo pwaarongoisuli ingeie hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na
e te'urine no'one aana e ro ho ii'e hunie ahutada mango.
17 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine kire ngau mango,
mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue aawalai lu'e mwana rue aana mo
ooretai ngeulaa.

A Pita E Unu Tahanga'inie

A Jisas Uri Ingeie A Kraes
MATIU 16:13-19; MAK 8:27-29

18 Ngaeta hai dinge a Jisas e ii'o mola pe'ie aarenga'inge, na mo
pwaarongoisuli ingeie mola kire ii'o pe'ie. Oto ko si dolosi aada uuri, “?
Ha'alaa mwala ko unu-unue uri ineu a tei?”
19 Oto kire ko aalamie uuri, “Ngaeta mo iini ko unu-unue uri i'oe a Jon
Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko unu-unue uri i'oe a Propet
Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko unu-unue uri i'oe nga iini hikana mo
propet oto i na'o ni e he'i meuri lo'u ngeena.”
20 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Oto e ue aana i'omu? ?
Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?”
Oto a Pita ko aalamie uuri, “I'oe oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e
haiholota'inie kei lae mai.”
21 Oto a Jisas ko ere honosire mwaanie kire ha'arongoa lo'u nga iini aana
leune.

A Jisas E Ere I Sulie

Sapesalunge Na Maenga Ingeie
MATIU 16:20-28; MAK 8:30, 9:1

22 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Leu oto i sapeku uri hunie ineu
a Kale Ni Iinoni, ne ke sapesalu oto hiito'o. Aana mo na'ohai pris na mo
ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na ngaeta mo rato lo'u, kire kei
leledieu. Oto kire kei horo maesieu, ta'e aana oolune nga hai dinge ne kei
ta'ela'i eeliho'i lo'u mola mwaanie maenga.”
23 Na ko he'i unue lo'u hunie ahutada uuri, “Mala uri nga iini ko sare lulu
i sulieu, nge ke pulongosie walu ola e sae haahi'i, na ke lulu i sulieu i suli
hei dinge, ma'alana ke sapesalu i tehula'aku, hule aana maenga i lengine

po'u-po'u. Iini nge ko aanga'inie po'u-po'u ingeie urine, ha'alaa e sai lulu i sulieu.
24 Aana ta'ena nga iini ko sare kineta'inie mola mauriha'ana, nge kei deu tekela'inie oto. Ta'e nga iini nge ko deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku, nge kei ha'a-uurie tohungana mauriha'ana eena.
25 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei to'o aana oto ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie, na ko deu tekela'inie mola mauriha'ana oto i tehula'ani? ?Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana maholona? !Ha'ike oto oo'oo! Nga mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i aana mauriha'ana, ha'ike lo'u.
26 Mala uri nga iini ko masa huni unu tahanga'inieu na mo ha'a-uusulinge ineu, nge ineu no'one ne kei masa huni unu tahanga'inie aana maholo ne kei lae mai pe'ie manikuluha'aku na manikuluha'ana a Mama'a na mo ensel maa'i.
27 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri ngaeta mo iini hikemiu mwala nge omu uure ngeena, omu kei saronai leesie Aalahanga a God kei lae mai, omu ke si mae."

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MATIU 17:1-8; MAK 9:2-8

28 Oto ola mala e walu hei dinge e mango i purine a Jisas e unue walu ola ienini, e si toolea a Pita, na a Jon, na a Jemes, na kire ko hanetaa ta'au i lengine toloi henue huni aarea God.
29 Na maholo ko aarea God ngeena, nge maana ko si lio aaopa, na mo to'oni ingeie kire ko tohungei lio wana-wana na ko raa oto mala wa'ariri.
30-31 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana maau pe'ie manikuluha'ana a God, na kirerue ko ere oto pe'ie a Jisas i sulie maelana nge kei reu i Jerusalem huni ha'a-oaie oala'inge a God.
32 Aana maholona na a Pita pe'ie e ro oana kiraelu ko ma'ahu. Oto maholo kiraelu lio, kire ko si leesie rarangana God e raa kali-kelie a Jisas na e ro mwane e uure oto pe'ie.
33 Oto maholo e ro mwane ko deu huni lae oto mwaanie a Jisas, a Pita ko te'uri hunie, "Poro paine, e tohungei diana aana i'emeelu oto i leu. Melu kei esuie oto nga oolu aapa-aapa i leu—nga iini nemue, nga iini nana a Mosis, na nga iini nana a Elaeja." A Pita e talei ere mola urine, ta'e e ka'a saie ike nga taa ko unue.
34 Maholo a Pita ko ere-ere ue urine, na mei uuru ko tolana lae oto mai, na e oolu mwane ngeena ko tohungei me'u oto aana mei uuru ngeena ko siho oto mai haahire.
35 Na kire ko rongoa mei wala e uure mai mwaanie mei uuru ngeena ko te'uri, "Tohungei Kaleku ni ienini, iini nou lio hilisie. Omu ke rongo hunie."
36 Oto maholo mei wala ngeena e mango, kiraelu ko si leesie mola a Jisas e uure maraana. Oto mo pwaarongoisuli kiraelu rohu mola haahie, na kiraelu ka'a ha'arongoa lo'u nga iini aana mo dingena, aana nga moi taa nge kiraelu leesi'i.

A Jisas E Ha'a-uurie Kele Mwa'u Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 17:14-18; MAK 9:14-27

37 Oto aana hai dinge lo'u i sulie, i purine a Jisas na e oolu pwaarongoisuli kiraelu siho toli mei mwaanie uuwo, oto kire ko oodoie mwala oto hunge.
38 Oto ngaeta iini hikada ko aawara, na ko unue uuri, "!Ha'a-uusuli! No ko eitanai'o uri o ke pe'ie ka'u kele mwa'u ineu, aana ta'a-ta'a mwela moute'i ineu ni otona.

39 Maholo li'oa aaela kei hulesie, oto ko aawara na ko eriri oto, na huto-
huto ko tahe oto aana wawana. Li'oa aaela ngeena ko talei waelie oto mola
tarau urine, na e ka'a sai mango ike lo'u mwaanie.
40 Nou haaraie ka'u mo pwaarongoisuli i'oe uri kire ke ta'aasie mwaanie,
ta'e kire dau kasoa mola."
41 Oto a Jisas ko te'uri, "I'omu pwaunge si'iri ie, i'omu mo iinoni aaela,
suata mone hule aana omu ka'a hiiwalaimoli ike aana a God. !No ko talei
ha'aweoau oto mola pe'i'omu! ?Uri ne kei ii'o tewa ka'u lo'u uri taa pe'i'omu,
omu ke si hiiwalaimoli?" Oto ko si te'uri hunie a mwaena, "Toolea ka'u mei
a kalemu i leu."
42 Oto maholo nge a mwa'une ko lae mai takoie a Jisas, li'oa aaela ko
repute'i lae-lae'i oto aana a mwa'une i aano. Ta'e a Jisas e ere aana
li'oa aaela ngeena, ko si ha'a-uurie a mwa'une, na ko toli'aasie oto hunie
aamana.
43 Oto ahutana mwala ko si meni pangata'inie lo'u paineha'ana nana-
manga a God ngeena.

A Jisas E He'i Ere Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 17:22-23; MAK 9:30-32

Maholo na ahutana mwala ko papangata'inie ue walu ola nge a Jisas ko
deu'ine, a Jisas ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
44 "Mwaanie omu pupulongosie nga taa nge no ko unue huni'omu ienini.
Ineu a Kale Ni Iinoni, pwelolaku kei lae i laona nimana mo iinoni."
45 Ta'e mo pwaarongoisuli ko teipu'o-pu'o mola aana nga taa nge a Jisas
e ere urine hunire aana. A God e mumunie lo'onga'inge aana mo wala
ienini mwaanire, mwaanie kire rongo sai'i. Oto aana maholona, ikire na
kire ko me'u lo'u mola huni dolosi aana a Jisas, uri nga taa lo'onga'inge
aana erenga ingeie.

?A Tei Ni E Paine Liutaa?
MATIU 18:1-15; MAK 9:33-40

46 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko aehota ere haitelili maraada i sulie
uri a tei hikada kei peine liutaa.
47 Ta'e a Jisas mone e saie mola lo'onga'inge ikire, oto e si toolea kele
mwela, ko ha'a-uuresie i sulie,
48 na ko te'uri hunire, "Ta'ena nga iini nge ko tola konie nga kele mwela
mala ienini aana sataku, nge ko tola konieu eena. Na ta'ena nga iini nge ko
tola konieu, ko tola konie no'one iini e uusunge'inieu mei eena. Aana a tei
hikemiu nge ko ha'amwai-mwei'aa to'ohuu, ingeie ni oto e paine liutaa."
49 Oto a Jon ko aalamie a Jisas uuri, "Poro paine, melu leesie nga iini
ko oohe li'oa aaela mwaanie mwala aana satamu, na melu ere aana oto
mwaanie e he'i te'urine lo'u, aana ingeie ha'ike aana pulitaa ikolu."
50 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "Omu ke su'uri uure honosie, aena aana
nga iini nge e ka'a uure honosikolu, ingeie iini pe'ikolu eena."

Mo Samaria Kire Sere'inie A Jisas

51 Maholo ko kara'inie oto uri a God kei tola aaliho'i lo'u aana a Jisas i
saana ta'au i Lengi. Oto a Jisas e lo'onga'inie uri ke lae hunie i Jerusalem,
52 na e uusunge'inie ngaeta mo mwane uri kire ke lae i na'o. Oto mo
mwane ngeena kire lae aana ngaeta huilume i Samaria huni deu aakau
aana ahutana mo ola loosie a Jisas.
53 Ta'e mwala aana huilume ngeena, kire ka'a sare takuhie ike a Jisas,
aena aana kire lio saie uri ko lae hunie i Jerusalem.

54 Maholo ngaeta ro pwaarongoisuli ingeie, a Jemes na a Jon kirerue
leesie urine, oto kirerue ko unue hunie a Jisas uuri, “?E ue Poro paine, o
saeto'o aana mere ke unue nga dunge ke siho mai uure i Lengi hunie ke
waelie mwala ngeena?”
55 Ta'e a Jisas e aali'u oto ko si ere aadarue mola.
56 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire si lae lo'u mola hunie
ngaeta huilume.

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A Jisas
MATIU 8:19-22

57 Maholo kire ko lae oto i sulie tala, ngaeta mwane ko si te'uri hunie a
Jisas, “Nou mwa'e-mwa'e ni lulu i suli'o aana ta'ena nga leu o ko lae aana.”
58 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mo usu ni me'esu na hule aana kire to'o
liwe ni ma'ahu ikire, na mo menu lo'u kire mani to'o niu'i taane no'one,
ta'e ineu a Kale Ni Iinoni hule aana nga leu ni mamalo ineu na ha'ike lo'u.”
59 Oto ko te'uri lo'u hunie ngaeta mwane, “O ke lulu i sulieu.”
Ta'e a mwaena e unue uuri, “Poro paine, o ke hola'i toli'aasieu ke'u hunie
ne ke lai heitolinge'inie aamaku.”
60 Ta'e a Jisas e aalamie oto ko te'uri, “Ha'ike, ta'e o ke lulu i sulieu
oto molana, na mwaanie o maa'oohie mo tolahi'anga ni welumalau e
mango nge o ke si lulu i sulieu.† Ta'e o ke lae oto molana huni taroha'inie
Aalahanga a God.”
61 Ngaeta mwane lo'u e unue uuri, “Ne kei lulu i suli'o taane, Poro paine,
ta'e o ke hola'i toli'aasieu ke'u hunie ne ke lai ha'arongoa mwala ta'au i
nume ineu.”
62 Ta'e a Jisas e unue uuri, “Ta'ena nga iini ko esu i hohola ingeie, ta'e
ko talei lo'o-lo'onga'inie lo'u mola nga mo ola aaopa kei waelie oto hohola
ngeena. Na e urine no'one mala nga iini ko sare ne'i pwaarongoisuli ineu
ta'e ko lo'o-lo'onga'inie mola mo ola aaopa. Iinoni urine e ka'a malisine ike
Aalahanga a God.”

10

A Jisas E Uusunge'inie

E Hiu Aawalai Mwane Mwana Rue

Huni Taroha'inie Aalahanga A God

1 Oto i purine walu ola ie e haro mango, a Aalaha e si lio hilisie lo'u
ngaeta hiu aawalai mwane mwana rue. Oto ko hola'i uusunge'inire oto i
na'o takoie ahutana mo huilume na mo leu nge e lo'onga'i huni lae aani.
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “So'okoninge e paine hiito'o, ta'e mwala
au'esu ka'a hunge ike huni so'okoni. Omu ke aitanaie iini e to'o aana hohola
hunie ke uusunge'inie lo'u mei nga mwala au'esu huni so'okoni nana.
3 No ko uusunge'ini'omu i matolana mwala e ooraha'aa, na saeda huni
horo'i'omu mala mo wawaulo ni me'esu ko seunie mo sipu.
4 Mwaanie omu too-toolea nga mwa'ii to'oha, wa nga mwa'i ni laeha, wa
nga ho'ohaahi'ae. Na mwaanie omu waelie maholo mola aana erenga pe'ie
nga iini omu ko oodoie i sulie tala.
5 “Maholo omu ko lai sili aana nga nume, omu ke hola'i aarenga'i
talana mwala aana nume ngeena hunie a God ke ha'adiana'ara aani
henuelamanga.

† **9:60** 9:60 Erenga ni Krik e aalahuu uuri, “O ke toli'aasie mo iini e mae oto ke haitolinge'inie mo rae ikire maraada.”

6 Mala uri nga iinoni diana na tolahana e maneko ko ii'o aana nume
ngeena, nge hanuelamanga ke ii'o pe'ie. Ko ha'ike, na kire sa'a hele aana
ike ha'adiana'anga ngeena.
7 Na omu ke ii'o rako oto mola aana numena. Mwaanie omu lae-lae hailiu
lo'u aana ngaeta mo nume. Omu ke ngau-ngeu mola na omu ke inu-inu
aana nga moi taa kire ko nii'i huni'omu. Aana e diana hunie mwala ke
pe'i'omu, aana iinoni au'esu e malisine oto uri ke hele aana waaitana.
8 "Mala uri omu ko lae aana nga huilume na mwala ko tekuhi'omu, nge
omu ke ngau-ngeu mola aana nga moi taa kire ko nii'i huni'omu.
9 Omu ke ha'a-uurie mo iini ko mweri aana hanuena, na omu ke unue
hunie mwala i leune uuri, 'Aalahanga a God ko kara'ini'omu oto mai.'
10 Ta'e nga huilume omu ko lae aana na mwala ka'a takuhi'omu, nge omu
ke lae lo'u mola mwaanie huilume ngeena, na omu ke unue hunire uuri,
11 'Kele mei mada aana huilume i'omu e rara'o aana ae'aemeelu na melu
ko usuri aasie aani ha'apasunge huni'omu uri a God kei ha'aloi'omu. Ta'e
omu ke manata'inie uri Aalahanga a God ko kara'ini oto mai.' "
12 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "No ko unue oto huni'omu, aana dinge ni
leinge, ha'aloilana mwala aana huilume ngeena kei aaela lo'u hiito'o liutaa
aana ha'aloinge nge kei lae hunie mwala tata'ala aana huilume i Sodom."

Kei Aaela Liutaa Hunie Mo Henue Nge Kire Ka'a Hiiwalaimoli
MATIU 11:20-24

13 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "!Kei aaela oto liutaa huni'omu mo Korasin!
!Na no'one huni'omu mo Betsaeda! Mala uri mo hu'i-hu'ite nge asuileni
e lae huni'omu ngeena, asuileni ke lae urine hunie mo pu'o i Taea na i
Saedon, ha'alaa mwala aana e ro huilume ngeena kire pwani oonisae oto
waite. Kire kara'i ha'amwai-mwei'ara aani ho'osilana mo to'oni lalahu'e
na ipe aani pwasa'ora huni haata'inie uri kire aali'u oto mwaanie mo
ooraha'aa ikire.
14 Ta'e aana dinge ni leinge, a God kei aamasie mo iinoni tata'ala i Taea
na i Saedon lo'u liutaa aamiu.
15 ?Na i'omu mo Kapaneam, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a God kei sulu ala'a
aamiu ta'au i Lengi? !Ha'ike! A God kei aasi'omu mola hai aano aana leu
ni ha'amotaahinge."
16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "Nga iini
nge ko rongo huni'omu, ko rongo hunieu no'one eena. Na nga iini nge ko
leledi'omu, ko leledieu no'one. Na iini nge ko leledieu, ko leledie no'one
iini nge e uusunge'inieu mei eena."

E Hiu Aawalai Mwane

Mwana Rue Kire Aaliho'i

17 Oto e hiu aawalai mwane mwana rue ngeena kire aaliho'i mei pe'ie
ilenimwa'enga, na kire ko te'uri hunie a Jisas, "Aalaha i'emi, maholo melu
sasaie satamu, hule aana mo li'oa aaela na kire ma'ute'ini'emeelu oto pe'i
tola i sulilameelu."
18 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, "Nou leesie taane a Satan e domu uure
mwaanie i Lengi mala wa'ariri.
19 Aana nou niie oto huni'omu nanamanga huni uuri haahie mo mwaa
ala-ala na mo heri-heri. Na nou niie oto no'one nanamanga e saka lo'u
liutaa aana nanamanga a Satan. Oto nga mei ola e sa'a hu'isi'omu ike lo'u.
20 Omu ke ile-ilenimwa'e mola. Ta'e su'uri ilenimwa'e haahie uri mo li'oa
aaela ko me'ute'ini'omu. Omu ke ilenimwa'e haahie a God e uusue oto
satamiu ta'au i Lengi."

A Jisas E Aarenga'i Hunie A God Aani Ilenimwa'enga
MATIU 11:25-27, 13:16-17

21 Aana maholona a Jisas e honu aani ilenimwa'enga aana Li'oa Maa'i,
oto ko te'uri, "Mama'a, i'oe oto o aalaha haahie i Lengi na mai aano. Uure
oto waite o mumunie Tataroha Diana mwaanie kira saenanau, ta'e ie o ko
haata'inie oto hunie mo iini ka'a saenanau. Oto no ko tohungei paalahe'o,
Mama'a, aana o oala'inie hunie ke lae oto urine."
22 Oto ko he'i unue lo'u hunie mwala uuri, "Aamaku e niie oto ahutana
walu ola hunieu hunie ne ke paine haahi'i. Na nga iini ka'a manata'inie
ike a Kale ta'e a Mama'a mola hali'ite. Na nga iini e ka'a manata'inie ike a
Mama'a ta'e a Kale mola hali'ite, na mo iini nge a Kale ko lio hilisire huni
unu haata'i aana Aamana."
23 Oto a Jisas e aali'u takoie mo pwaarongoisuli, ko si unue hunire
maraada uuri, "Deidehi'omu aana omu ko leesie walu ola ienini.
24 Aana no ko unue oto huni'omu uri hungelana mo propet na mo
inemauri kire tohungei sasare leesie mo ola omu ko leesi'i ie, ta'e kire
ka'a lio mangini, na uri huni rongoa mo ola omu ko rongo'i ie, ta'e kire
ka'a rongo lelengani."

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane Diana Ni Samaria

25 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e lupwe'i dolosi
pweloa a Jisas uuri, "?Ha'a-uusuli, nga mei taa ni ne kei esuie ka'u hunie
ne ke helesie maurihe huu?"
26 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "?Nga taa ni uusulana e lae i laona mo
Ha'atolanga a Mosis? ?O ko saa-saai uri taa aani?"
27 Oto a mwaena ko aalamie a Jisas uuri, *"O ke manata diana hunie a
God, Aalaha i'oe oto aana ahutana saemu, na aana ahutana mauriha'amu,
na aana ahutana a'aila'anga i'oe, na aana ahutana mo ne'isaenga i'oe,
Diutronomi 6:5 na o ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata
diana huni'o maraamu."* *Levitikas 19:18*
28 Oto a Jisas ko aalamie a mwaena uuri, "Iau, o ko ere to'ohuu. O kei
te'urine nge o ke si hele aana maurihe huu."
29 Ta'e a mwaena mone ko heitalea nga mei ne'isaenga hunie ha'atolanga
e aasa ngeena ke mwada'u mola hunie. Oto ko te'uri hunie a Jisas, "?
Ha'alaa, a tei ni nge auhenue ineu?"
30 Oto huni aalamie dolosinge ngeena, a Jisas ko te'uri hunie, "Nga
mwane ikie mo Jiu e uure i Jerusalem ko pweu hao i sulie tala hunie i
Jeriko. Oto lae-lae e oodoie ngaeta mo horopeli. Oto kire tapolie, kire ko si
repusie, na kire ko ta'aasie oto mo to'oni ingeie mwaanie. Oto kire si lae
mwaanie na e maehunu oto.
31 Oto ngaeta pris ikie mo Jiu e tapaliu hao i sulie tala na ko leesie a
mwaena, oto e si eeli'u mola mwaanie.
32 Oto lae-lae, ngaeta mwane lo'u ikie mo Jiu, mwane aana komu a Livae
nge ko hei-hei rareta'i wau i Nume Maa'i Peine, na e urine lo'u. E liu taane
hai leesie mweita'aana, ta'e e liu tara'asi no'one mola mwaanie.
33 Ta'e lae-lae, ngaeta mwane ni Samaria, mwane aana hanue mo
maelonga ikie mo Jiu, ko lae no'one hao i sulie tala ngeena. E lae hao i
leesie a mwaena na e eno mola i sulie tala, oto ko tohungei aamasie.
34 Mwane ni Samaria ngeena e da ho waen na ho rumu, oto ko lingisi'i
mala meresine i laona mo malaka i sapena mwaena, ko si ho'o haahi'i. Oto
e ne'ie i lengine dongki ingeie nge ko lae-lae aana, e si toolea ko lai lio i
sulie ta'au i nume ni awataa.

35 Oto hai dinge lo'u i sulie, mwane ni Samaria e ta'aasie mei to'oha
mwaanie mwa'i ingeie adona ii'onga aana nume ngeena ola mala e oolu
wiki. Oto ko nii'i hunie mwane ko lio i sulie nume ngeena, na ko unue
hunie uuri, 'O ke lio i suli diana aana oto a mwane ie. Mala uri o ko aasie
lo'u nga mei to'oha huni holie nga mei ola aana, ne ke si su'ue huni'o aana
maholo ne kei ooli lo'u mei.' "
36 Oto a Jisas ko si te'uri hunie ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
ngeena uuri, "?Iini uri taa aana e oolu mwane ngeena nge i'oe o lo'onga'inie
uri e ne'i euhenue to'ohuu hunie mwane nge mo horopeli e horo'iena?"
37 Oto ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga ko aalamie a Jisas uuri, "Iini nge
e aamasie."
Oto a Jisas ko si te'uri hunie, "O ke lae, na o ke asu no'one urine mala
ingeie."

A Maata E Upwesie A Meri

Aana E Ka'a Pe'ie

38 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae-lae, oto kire lai
hule aana ngaeta huilume. Oto aana huilume ngeena keni satana a Maata
e tolakonie a Jisas wau i nume ingeie.
39 A Maata e to'o aana nga keni eesine, satana a Meri, ta'e a Meri e ii'o
mola i saana a Jisas huni pwaarongo i sulie mo ha'a-uusulinge ingeie.
40 Oto, a Maata ko tohungei hii aaela aana ko hei rareta'i maraana. E lae
wau, oto ko te'uri hunie a Jisas, "?Poro paine, uri e kohi mola aamu aana
a keni eesiku e toli'aasieu mola hunie ne ke ha'alie maraaku? !O ke unue
ke lae mai esu no'one pe'ieu!"
41 Oto a Jisas e aalamie mola uuri, "Maata, Maata. O ko lae otoi tolahi'e
aana mo ola hunge.
42 Ta'e ta'a-ta'a mei ola ni mola e roro'a, na a Meri ko lae otoi deu diana,
aana e lio hilisie oto tohungana mei ola diana, na nga iini e sa'a he'i ta'aasie
lo'u mwaanie."

11

A Jisas E Ha'a-uusuli

I Sulie Aarenga'inge
MATIU 6:9-13, 7:7-11

1 Ngaeta hai dinge a Jisas e lai ii'o aana ngaeta leu, oto ko aarenga'i.
Maholo e aarenga'i mango oto, nge ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli
ingeie ko si te'uri hunie, "Aalaha ineu, o ke ha'asai'emeelu no'one aana
tolahana aarenga'inge, oto mala a Jon e ha'asaie ka'u mo pwaarongoisuli
ingeie."
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Maholo omu ko aarenga'i, omu ke ere
uurini.

Mama'a,
Mwala ke ha'ama'u aana satamu.
Aalahanga i'oe ke lae mai.
3 O ke niie mai huni'emi suli hei dinge,
mo ngeulaa e adona dinge ngeena.
4 O ke sae'aasie huni'emi mo ooraha'aa i'emi,
aana emi ko sae'aasie no'one mo roro'anga ta'ena nga iini ko deu hu'isi'emi.
Na mwaanie o toli'aasi'emi huni ooraha'aa maholo malaahongalamami ko
lae."

5 Na a Jisas e te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Mala uri nga
iini hikemiu ke lae i saana a malahune i upui rodo, oto ko te'uri hunie,
‘Malahuku, o ke niie nga oolu ho ngeulaa hunieu,
6 aana ngaeta malahuku ko lae i suli henue, na e si kele hule ta'au i nume
ineu oto molana, ta'e nga mei ola hunie ne ke niie ana ha'ike.’
7 Oto uri a malahumu ke aalami'o uure wau i nume uuri, ‘!Su'uri
kotahieu! Maa e hono oto, na ahutameelu melu ko ma'ahu oto. Oto nou
sa'a ta'ela'i ike lo'u huni niie nga mei ola amore'i.’
8 ?Oto nga taa eena? No ko unue oto huni'omu, ma'alana e unue uri e
sa'a ta'ela'i lo'u huni niie nga kele ho ngeulaa huni'o aena aana i'oe oto
malahune, ta'e kei ta'ela'i taane na kei haro niie mola mo ola saemu huni'i,
aena aana o ka'a masa ike huni deu su'u-su'uie.
9 “Oto no ko unue huni'omu uri omu ke susuke aana a God, na ingeie
ke si niie huni'omu. Omu ke hai-heitalea i saana God, na omu ke si lio
oodoie. Na omu ke iiki-iiki i kolune maa ingeie, na ingeie ke si tahanie
maa talamiu.
10 Aana ta'ena nga iini ko sukaa nga mei ola aana a God, nge kei niie oto
hunie. Na ta'ena nga iini ko heitalea nga mei ola aana a God, kei lio oodoie
oto. Na ta'ena nga iini ko iiki-iiki ikolune maa ingeie, nge a God kei taha
maa talana oto.
11 ?E ue aana i'omu mo mama'a? ?Mala uri kalemu ko sukaa nga ho ii'e
aamu, o sai niie mola nga mwaa ana?
12 ?Wa uri ko sukaa nga ho ma'opu, o kei niie mola nga hari-heri ana?
!Ha'ike!
13 I'omu mo iinoni ooraha'aa, ta'e hule aana omu sai niie mo ola diana
hunie mo mwela i'omu. ?Ilisie Aamamiu i Lengi iini e diana liutaa aana
ta'ena nga iinoni, uri e sa'a niie Li'oa Maa'i hunie nga mo iini ko suke
aana?”

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana A Satan
MATIU 12:22-45; MAK 3:20-27

14 Ngaeta maholo a Jisas ko oohe aasie li'oa aaela mwaanie mwane e ka'a
sai ere ike. Maholo li'oa aaela ngeena e iisitaa oto mwaanie a mwaena, nge
ko si ere-ere lo'u. Mwala oto hunge kire loko i leune na kire ko tohungei
pangata'i.
15 Ta'e ngaeta mo iini aana mwala ngeena, kire ko unue mola uuri, “A
Bielsebul, na'ohana mo li'oa aaela nge e niie nanamanga ngeena hunie
huni oohe aasie mo li'oa aaela urine.”
16 Na ngaeta mwala lo'u kire ko sare lupwe'i oohongie mola a Jisas aana
kire lo'onga'inie uri e ka'a uure ike mwaanie a God, oto kire ko unue hunie
uri ke da nga hu'i-hu'ite hunie kire ke leesie.
17 Ta'e a Jisas mone e saie mola nga taa kire ko lo'o-lo'onga'inie, oto
ko si te'uri hunire, “Ta'ena nga aalahanga kei oopa aani heiseuninge
honosie maraana, nge kei na'onga oto. Na nga nume nge kei oopaa aani
heiseuninge honosie maraana, nge kei ei'aa oto.
18 I'omu, omu ko unue uri no ko oohe aasi li'oa aaela aana nanamanga a
Bielsebul, ta'e omu ke rongo ka'u. ?Mala uri aalahanga a Satan kei heiseuni
honosie lo'u mola maraana, nge aalahanga ingeie ke si ii'o susu uri taa
eena?
19 ?Mala uri ineu no ko oohe aasi li'oa aaela aana nanamanga a Bielsebul,
oto nga nanamanga uri taa ka'u nge mo pwaarongoisuli i'omu ko oohe

aasi li'oa aaela aana? Mo pwaarongoisuli i'omu kire haata'i diana aana uri
i'omu ni omu takalo.
20 Ta'e ineu, no ko oohe aasie mo li'oa aaela aana nanamanga a God. Na
leune e haata'i diana aana oto uri Aalahanga a God e hule oto i seemiu."
21 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie nanamanga ingeie e
saka liutaa aana Satan, na ko te'uri, "Mala uri nga mwane a'aila'a e to'o
aana mo reisinge huni heiseuni na a mwaena ko kakalie nume ingeie, nge
ahutana mo ola i laona nume ingeie kei ii'o pupupu.
22 Ta'e mala uri ngaeta mwane e a'aila'a lo'u liutaa aana kei polahie na
kei horo'ie oto, nge mwane a'aila'a liutaa ngeena kei leue oto mo reisinge
a mwaena e puu-puuto'o aani ngeena, na ke si niie mola walu ola e toole'i
mwaanie nume ngeena hunie mo malahune.†
23 "Nga iini oto e ka'a lulu i sulieu, ingeie oto maelonga ineu. Na nga iini
oto e ka'a pe'ieu huni toolea mai mo iinoni takoie a God, ingeie e urihana
uri ko peesie mola mwala mwaanie a God."
24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Maholo nga li'oa ni ooraha'aa ko iisitaa
mwaanie nga iinoni, kei waloliu i laona hanuesala ni lio hunie nga leu ni
mamalo ingeie. Mala uri e ka'a lio oodoie oto nga leu, nge ke si te'uri hunie
maraana, 'Ohe ne kei ooli lo'u mola takoie nume ineu, iini nou iisitaa ka'u
mwaanie.'
25 Oto e ooli ta'au na ko lio oodoie a mwaena e urihana nume nge kire
tala rere'a aana, na kire hataa'i diana aana mo ola i laona.
26 Oto ko si lae lo'u huni toolea mai ngaeta hiu li'oa ni ooraha'aa aaela lo'u
liutaa aana ingeie. Oto kire lae, kire ko si lae oto ii'o huu i laona iinonine.
Oto aana ha'amangolana, tolahana iinonine lo'u mei puri ko si tohungei
aaela oto hiito'o liutaa aana tolahana hola'ina'o."
27 Maholo a Jisas ko ere-ere ue urine, na ngaeta keni aana mwala e ruru
ngeena ko te'uri hunie, "!Deidehie oto a nikemu!"
28 Ta'e a Jisas e aalamie uuri, "Iau, ta'e ilenimwa'enga oto liutaa hunie
ahutana mo iini ko rongoa walana God na kire ko lulu i sulie."

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MATIU 12:38-42

29 Na maholo mwala hunge ko ruru mei saana a Jisas, oto ko si ere uuri
hunire, "I'omu mwala aana maholo ienini, tolahamiu e tohungei aaela.
Omu ko sukaa uri omu ke leesie mola nga hu'i-hu'ite mwaanie a God. Ta'e
nou sa'a asuie ike. Ta'a-ta'a hu'i-hu'ite nou sai haata'inie aamiu oto nga taa
e rau aana a Propet Jona oto waite.
30 Aena aana nga taa e rau aana a Jona ngeena, e haata'inie uri a God
ni nge e uusunge'inie a Jona i saada mwala ni pu'o i Ninive. Na e urine
no'one aana ineu a Kale Ni Iinoni, aana nga taa kei reu eeku kei haata'inie
uri a God ni e uusunge'inieu mei huni'omu, mwala aana maholo ienini.
31 Aana dinge ni leinge Toro ni Siba kei ta'ela'i no'one honosi'omu aana
pwaunge ienini, na kei ere aamiu uri omu tohungei takalo oto liutaa. Aana
ingeie e uure ha'atau oto i ngongo'ana walumalau huni lae mai rongoa
mo ha'a-uusulinge ni saenanaunge a Solomon Inemauri. Na no ko unue
oto huni'omu uri ngaeta iini e paine lo'u liutaa aana Solomon taane i
matolamiu i leu, ta'e omu ko leledie mola.

---

† **11:22** 11:22 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi.

32 Na aana dinge ni leinge, mo Ninive no'one kei ta'ela'i honosie mwala
aana maholo ienini. Oto kire kei haata'inie uri omu tohungei takalo oto
hiito'o, aena aana maholo a Jona e laeliwala nana mwalana, kire oonisae
oto. Ta'e lio ka'u, ngaeta iini e paine liutaa aana a Jona ka'u taane oto ie,
na omu ka'a oonisae ike."

Hari-hunilana Mo Ola Ni Lengi E Urihana Raa-raa
MATIU 5:15, 6:22-23

33 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Maholo nga iini ko ha'akaunie nga laite,
e sa'a ne'i mumuni ike aana wa ke pwaoha'inie lulu'e haahie. !Ha'ike! Ta'e
kei ne'i haada'i aana oto ta'au i lengi, hunie mwala ko sili mei nume na
kire ke leesie oto rarangana laite ngeena.
34 Oto maamu e urihana raa-raa hunie sapemu. Mala uri maamu e
manola, nge ahutana sapemu kei matapwa oto, ta'e mala uri maamu e
ka'a manola, nge ahutana sapemu kei rodohono oto.
35 Lio diana aana, mwaanie o unu-unue uri saemu e manola taane, ta'e
e rodohono mola.
36 Aana ahutana sapemu kei honu aana raa-raa na nga leu aana ka'a
rodohono lo'u, nge e urihana maholo laite e raangi'o na ahutana sapemu
e matapwa mango."

A Jisas E Ere Aana Mo Parise
MATIU 23:1-36; MAK 12:38-40

37 Maholo a Jisas e ere-ere mango, nge ngaeta Parise ko si haaraie uri
huni lai ngeu pe'ie i nume ingeie. Oto a Jisas e lae pe'ie na maholo kirerue
hule wau i nume a mwaena, a Jisas e ii'o mola i aano huni ngeu
38 na e ka'a hola'i hodalie ike ki'ine i sulie tolahada mo Parise. Oto Parise
ngeena ko tohungei pangata'i aana e leesie urine.
39 Oto a Aalaha ko te'uri hunie, "I'omu mo Parise omu urihana mola mo
nime na mo kao-kao kire hoda rere'a aana aapa po'oi sinaha, ta'e wau i
laona e honu mola aana ngaulaa e kasu. Omu ko sasare lio kohi i maana
mwala, ta'e hule aana saemiu e honu oto mola aana horo-pelinge na ta'ena
nga lo'onga'inge aaela.
40 !Omu tohungei pweu! ?Ohe omu ko lo'onga'inie uri iini e ha'aholaa
po'oi sinaha, e ka'a ha'aholaa ike po'oi lalo no'one?
41 Taungei hoda-olanga urine e ka'a roro'a ike. Ta'e mala omu ke nii ola
mola i laona mo nime na mo kao-kao ngeena ana kira maitale, ha'alaa
ahutana walu ola ngeena ke si meni rere'a to'ohuu huni'omu.
42 !Aama-aamasilemiu mo Parise! Aana omu sai niie tangahulu'ana tari-
olanga i'omu hunie a God, na hule aana omu ko niie no'one tangahulu'ana
mo kele takai ei mwei-mwei uure mwaanie mo hohola i'omu. Ta'e hunie
ha'a-oodohilemiu pe'ie mwala na huni manata diana hunie a God, nge omu
ka'a sai aapwasu ike aana. Mo na'ohai ola uri hunie omu ke dau i suli'i
ka'u ienini. Na lo'u mwaanie omu pulongosie mo ha'a-uusulinge mwai-
mwei mala niilana tangahulu'ana tari-olanga i'omu.
43 ! Aama-aamasilemiu mo Parise! Aana omu ko heri hunie mo
na'ohai ii'o-ii'oha hali'ite i laona mo nume ni palo-palo, na uri mwala ke
ha'apaina'a'omu aana maholo omu ko walo liu i laona mo leu ni uusi'e.
44 !Aama-aamasilemiu! Aana omu urihana mola mo kilipwe'u kire aano
oto, aana aapa po'oi sinaha e lio diana taane na mwala sa'a lio saie ike uri
rae kire aanomie i leune."
45 Oto ngaeta iini hikana mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis ko
aalamie a Jisas uuri, "Ha'a-uusuli, o ko ere urine, o ko ere aaelasi'emi oto
no'one ni ngeena."

46 Oto a Jisas ko aalamie ko te'uri, “!Aama-aamasilemiu no'one mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga! I'omu, omu ko da ludaa e hi'e aana mo
ha'atolanga hunie mwala. Ta'e hule aana i'omu maraamiu na omu sa'a
nii ki'i huni pe'ie mwala huni sulu'ie ludaa ngeena.
47 !Aama-aamasilemiu! Aana omu esu diana aana mo kilipwe'u talana
mo propet nge mo aamamiu e horo maesire.
48 Aena urinena, i'omu, omu ko ha'awalaimoli'aa nga taa nge mo
aamamiu kire asuie eena. Aana ikire, nge kire horo'ie mo propet, na i'omu,
omu ko esuie mo kilipwe'u huni aamasito'o aana horo'ilada.
49 Aana e urine ka'u, a God e ere ni saenanaunge uuri, ‘Ne kei
uusunge'inie mai mo propet na mo hurula'aa i saada. Na kire kei horo
maesie nga mo iini aada, na kire kei teunge'inie nga mo iini.’
50 Oto ha'aloilemiu pwaunge si'iri kei lae haahie maelana mo propet nge
horo'ilada e lae ka'u uure oto i aehotalana walumalau.
51 Ha'aloilemiu kei lae haahie horo'ilada, aehota pe'ie a Ebol lae hule
aana a Sekaraea, iini horo'ilana e lae kara'inie ora ni uunu-uunu aana
Nume Maa'i Peine. To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri i'omu pwaunge
si'iri ie a God kei ha'aloi'omu haahie horo'ilana ahutada mango.
52 !Aama-aamasilemiu mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga! Aana omu
ko mumunie kii huni tahanie maa aana nume ni saenanaunge i sulie
tolahana a God. Na i'omu maraamiu no'one hule aana omu ka'a sare sili
ike i laona numena, na omu ko deu honosie mo iini ko sare sili i nume.”
53 Maholo a Jisas ko iisitaa oto mwaanie leune, mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis na mo Parise ko si aehota ere aaelasie oto hiito'o, na
uure aana maholona kire ko tala'ai dolosie oto mo ola hunge aana,
54 aena aana kire sare lupwe'i da mola uri hunie ke unue nga mei wala
huni waelie maraana.

12

A Jisas E Ha'apasulie Mwala Mwaanie Kire Lupwe'i Deu-Deu Mala Mo Parise

MATIU 10:26-27

1 Ngaeta maholo, mo sinolai iinoni oto hunge kire ruru mei saana a Jisas,
na leune e lae wai honu aani iinoni hule aana nga leu ni uure ha'ike lo'u.
Oto a Jisas ko si hola'i te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke lio
talamiu mwaanie tolahana mo Parise, aana ikire mwala eero-eero. Mala
nga kele mei iis ko esuie nga nime pulaoa paine ke hane, nge tolahana
eeronga ikire ko to'ohie walu ola kire ko esui'i.
2 Ta'e-ta'ena nga mei ola iinoni ko mumumunie, haata'inilana kei saro
lae mola, na ta'ena nga mei ola ko reu mumuni, sailana kei saronai lae
taane.
3 Na nga taa nge omu ko ere-ere mumuni aana, na mwala kei saronai saie
mola. Na nga taa nge omu ko kele sasawarunge'inie oto mola i eelingemiu
i laona duru i'omu maraamiu, soinge'inilana kei lae taane hunie mwala ke
mani rongoa.”

O Ke Ma'ute'inie Mola Ta'e A God

MATIU 10:28-33, 12:32, 10:19-20

4 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Maeni malahuku, omu ke su'uri
me'ute'inie mwala ko sare horo'i'omu, aana kire sa'a da lo'u nga mei ola
aaela huni waeli'omu mei puri.
5 Ta'e ne ke haata'inie aamiu iini hunie omu kei me'ute'inie. Omu ke
ma'ute'inie mola a God, iini nge e sai horo maesi'omu, na e to'o aana no'one

nanamanga huni aasi'omu i laona dunge ni ha'amotaahinge lo'u mei puri.
Iau, no ko unue lo'u huni'omu, ingeie ni oto iini omu ke ma'ute'inie.
6 E lime kele pipisu holileni e lae mola aana e ro peni pulu. Ta'e hule
aana a God e sa'a roro'a pulongosie ike nga ta'a-ta'a kele iini eeni.
7 Omu ke saie uri a God hule aana e sai susulie warai iihune pwaumiu.
Oto omu ke su'uri me'u, aena aana omu tohungei hi'e liutaa aana mo pipisu
oto hunge.
8 "Ineu, no ko unue oto huni'omu uri ta'ena nga iini kei unu tahanga'inieu
i na'ona mo iinoni uri ingeie iinoni ineu, nge ineu a Kale Ni Iinoni, ne kei
unu tahanga'inie iinonine no'one urine i na'ona mo ensel a God, uri ingeie
iinoni ineu.
9 Ta'e nga iini nge kei taateinge'inieu i na'ona mo iinoni, nge ineu a Kale
Ni Iinoni, ne kei taateinge'inie no'one i na'ona mo ensel a God uri iinoni
ngeena nga iinoni ineu ha'ike.
10 Na mala nga iini kei unue nga mei wala honosieu a Kale Ni Iinoni, a
God e sai sae'aasie mola hunie. Ta'e mala nga iini kei ere mwakata'inie
Li'oa Maa'i, nge a God e sa'a roro'a sae'aasie lo'u mwaanie iinonine.†
11 "Na i'omu mo iinoni ineu, maholo kire kei toole'omu hunie leilemiu i
laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, wa i na'ona mo aalaha, wa i na'ona
mo inemauri, omu ke su'uri tolahi'e i sulie omu kei uure ma'uta'a uri taa,
wa nga taa omu kei unue.
12 Aana Li'oa Maa'i kei haata'inie taane aamiu nga taa ni unue aana
maholona."

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Mwane To'o-To'o E Pweu

13 Oto ngaeta mwane aana ruruhaa ko te'uri hunie, "Ha'a-uusuli, o ke
unue hunie aasiku ke oopaa to'o-to'onga nge aamamere'i e niie namere'i
aana hai dinge e mae."
14 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "!Mwaena! Lio hilisileku e ka'a lae ike
hunie ne ke oopa to'o-to'olamore'i wa uri ne ke leie mo ola urine."
15 Na a Jisas ko he'i lae lo'u pe'i erenga uurini hunie ahutada, "Omu ke lio
talamiu na omu ke kineta'ini'omu mwaanie ta'ena nga saehanalinge. Aana
tohungana mauriha'ana iinoni e ka'a lae ike i sulie nga taa nge iinoni e to'o
aana, ma'alana iinoni ngeena ke to'o-to'o lo'u uri taa."
16 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri, "Ngaeta mwane to'o-to'o
e to'o aana mei aano diana nge ahutana ola e aahu diana i laona.
17 E o'o'o, oto ko aehota lo'o-lo'onga'i uuri, 'Nga leu ni durue mo ngeulaa
ineu ha'ike. ?Oto ne ke si ue eena?'
18 Oto ko he'i lo'onga'i lo'u uuri, 'Nou saie oto nga taa ne kei esuie. Ne
kei ohoie mola mo nume ni duru ineu, na ne ke asu peine lo'u eeni. Oto ne
ke si durue mo ngeulaa ineu, na oto ahutana walu ola ineu i laona nume
haalu ngeena.
19 Purine, ne ke si unue hunieu maraaku uuri, !Ingeie ka'une! Nou to'o
aana oto walu ola diana adona mo helisi hunge. Ne ke mamalo mola, aana
mauringe e mwada'u oto hunieu.'

† **12:10** 12:10 A Jisas e ere i sulie "mei ooraha'aa a God e sa'a roro'a sae'aasie lo'u" aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

20 Ta'e a God e te'uri hunie a mwaena, '!O tohungei pweu! Si'iri rodo,
oto o kei mae. ?Ha'alaa, a tei nge kei to'o aana ahutana walu ola nge o ko
duduru'i mola namue maraamune eena?' "
21 Oto a Jisas ko si ere uuri, "Kei urine oto hunie mo iini nge ko dudurue
mola dianaha'ana mo ola aana walumalau ie nada maraada, ta'e kire ka'a
to'o-to'o ike aana tolahana a God."

Mwaanie O Tolahi'e, Ta'e O Ke Noruto'o Mola Aana God
MATIU 6:19-21,25-34

22 Oto a Jisas ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "Aena
urinena, no ko unue oto huni'omu uri mwaanie omu ne'i-ne'isae paine
aana mei ngeulaa ni meuri aana i'omu, wa mo to'oni huni to'oni haahie
sapemiu.
23 Aana mauringe e roro'a liutaa aana ngaulaa, na sapemiu e roro'a liutaa
aana to'oni.
24 Omu ke leesie ka'u mo menu ko loo-loho hailiu ngeena. Kire ka'a
au'esu hohola, wa uri kire ke so'o-so'okoni huni duru'i. Ta'e a God ko ha'a-
ha'angaure taane. !Ilisie i'omu mo iinoni! Omu roro'a liutaa aana mo menu
i maana a God.
25 Oto aana ma'alana omu ke lo'o-lo'onga'i liutaa lo'u i sulie mauringe
i'omu, ta'e omu sa'a roro'a da ike mauringe ngeena ke tewa lo'u.
26 ?Mala uri omu ka'a sai deu i sulie mo kele ola mwai-mwei urine, na e
ue omu ko si lae otoi tolahi'e i sulie mo ola paine?
27 Omu ke leesie ka'u mo ei tataka nge kire ko pwito hailiu ngeena.
Kire ka'a au'esu wa kire ke tau-teuri sala. Ta'e no ko unue huni'omu uri
ma'alana a Solomon Inemauri e to'o-to'o liutaa na e sai to'oni aana mo
to'oni manikulu'e, ta'e mo ei tataka ngeena kire ho'o sala lio diana liutaa
aana.
28 Mo ei tataka ngeena, mo ola ka'a o'o'o tewa ike no'one. Kire ko
eehurara mola i matana ho'owa, na i seulehi kire ko nunulu oto lo'u, na
mwala ko aasi'i mola i laona dunge. ?Oto mala a God ko ha'ato'onie mo
takai ei ngeena, ohe omu unue uri a God e sa'a nii to'oni ike haahi'omu?
!Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi mwei-mwei hiito'o!
29 Omu ke su'uri lae otoi tolahi'e hiito'o lo'u aani lo'onga'inge aakau i
sulie nga taa omu kei ngaa na nga taa omu kei inuhie.
30 Mwala ni pu'o ni kire ko lae otoi totolahi'e hiito'o i sulie mo ola urine.
Ta'e i'omu, Aamamiu e saie taane oto uri omu saeto'o aana mo olana.
31 Ta'e omu ke ne'i-ne'isae aana Aalahanga a God liutaa aana ta'ena nga
ola mai aano, na ingeie ke si sapeie ta'ena nga ola huni'omu.
32 "Ma'alana omu ka'a hunge, ta'e mwaanie omu me'u-me'u, maeni
mwela, aena aana Aamamiu ko tohungei ilenimwa'e hunie omu kei aalaha
pe'ie i laona Aalahanga ingeie.
33 Oto omu ke ha'aholinge'inie mola to'o-to'olamiu, na omu ke niie mei
to'oha aani hunie kira maitale. Omu ke mwa'ie mo to'oha i'omu i laona
mwa'i e sa'a moka ike. Na omu ke looha'inie to'olamiu i Lengi, aana leu
kire sa'a peli'i ike aana, wa mo kokorosi ke waeli'i.
34 Aena aana leu nge to'olamiu e ii'o aana, nge saemiu kei talei o'o'o
no'one mola aana leune."

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Koni-Konihe Ko Maa'oohie

Poro Paine Ikire
MATIU 24:45-51, 25:1-13; MAK 13:33-37

35 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu ke dau aakau taraure'i loosie nga
taa ko lae mai. Omu ke roro ma'uta'a aana mo to'oni i'omu, na omu ke
ha'akaunie mo laite i'omu kire ke eeso-eeso,
36 mala mo koni-konihe ko maa'oohie aalaha ikire kei ooli mei mwaanie
aaharota. Aana maholo kei lae mai iiki ikolune maa, oto kire ko tolana
tahamaa oto talana.
37 Deidehie mo koni-konihe ngeena nge aalaha ikire e hule na kire ko
lio-lio mola ue aana kire dau aakau loosie. No ko unue oto huni'omu uri
aalaha ikire ngeena kei oolisi aana mo to'oni ni esunge, kei ha'a-ii'osire oto
hunie ngaunge, na kei rareta'inire oto aani ha'alianga hunire.
38 Deidehie mo koni-konihe ngeena, aana ma'alana aalaha ikire ko si hule
mola i upui rodo wa i hatari dengi, ta'e kei lio oodoie oto kire dau aakau
loosie pe'ie maa'oohilana.
39 “Oto omu ke sai diana aana uri, mala iinoni e to'o aana nume ko saie
maholo iinoni peli-peli kei lae mai, e sa'a roro'a ni toli'aasie ike uri iinoni
peli-peli ngeena ke sili i nume ingeie.
40 Oto i'omu no'one, omu ke ii'o aakau, mwaanie ineu a Kale Ni Iinoni,
nou lae mola mai aana maholo omu ka'a lo'o-lo'onga'inie ike ne kei lae mai
aana.”
41 Oto a Pita ko te'uri, “?Poro paine, uri o unue aalahuunge ie mola
huni'emeelu hali'ite, wa no'one hunie mwala e loko ngeena?”
42 Oto a Jisas ko aalamie a Pita uuri, “No ko unue huni'omu na hunie
ta'ena nga iini e saenanau. ?Aana a tei ka'u e saenanau na e ne'i koni-
konihe diana? Ingeie oto iini nge aalaha ingeie e ne'ie hunie ke lio i sulie
ngaeta mwala au'esu aana maholo ko lae, na hunie ke nii-niie waaitada
hunire i suli maholo.
43 Na kei tohungei diana oto liutaa hunie koni-konihe ngeena, mala uri
aalaha ingeie kei lio oodoie ko esu diana urine maholo kei ooli mei.
44 Mala ko urine, nge no ko unue oto huni'omu uri aalaha ngeena ke si
ne'ie oto koni-konihe ngeena hunie ke lio i sulie oto ahutana to'o-to'olana.
45 “Ta'e mala uri koni-konihe ngeena ko lo'onga'inie mola uri aalaha
ingeie e sa'a hule ike lau-leu, oto ko talei seu-seunie mola ngaeta mwala
au'esu, na ko talei tara mola aana ngaunge, na ko pweu mola aana
inuhilana wai ni mehiri,
46 oto aalaha ingeie kei hule mola, na e ka'a dau aakau ike. Na ko
hule no'one mola aana maholo koni-konihe ngeena e ka'a lo'onga'inie huni
maa'oohie. Oto aalaha ngeena kei tohungei ha'aloi letehie koni-konihe
ingeie ngeena, na kei uusunge'i aasie oto pe'ie mwala hai-heitohe.
47 Aana koni-konihe nge e saie taane saena aalaha ingeie uri nga moi taa
e saeto'o aani, ta'e e ka'a dau aakau wa ke dau i suli'i, kire kei tohungei
ha'aloi letehie oto hiito'o.
48 “Ta'e koni-konihe nge e ka'a saie ike saena aalaha ingeie, na ko deu
hu'isie mola saena aalaha ingeie, kire sa'a lae otoi ha'aloi letehie hiito'o.
Aana nga iini nge niilana nga mo ola hunge e lae hunie, a God kei saeto'o
aana lo'u a mwaena ke asuie nga mo ola hunge. Na nga iini nge niilana
mo ola hunge liutaa e lae hunie, nge a God kei saeto'o aana lo'u a mwaena
ke asuie nga mo ola hunge liutaa.”

Walumalau Kei Oopa

Aena Aana A Jisas
MATIU 10:34-36

49 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Nou lae mai huni eereha'inie walumalau,
na nou saeto'o aana uri dunge ngeena ke eeso-eeso oto, hunie ke oopaa mo
iini diana mwaanie mo iini aaela.
50 Nou manata'inie oto uri ne kei sapesalu oto hiito'o hule aana maenga,
na ne kei tolahi'e oto hiito'o i sulie sapesalunge ngeena lae hule aana kei
oa.
51 “Mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri nou lae mai huni toolea mai
hanuelamanga hunie walumalau. !Ha'ike! Ka'a hanuelamanga ike, ta'e
oopanga.
52 Uure si'iri pwau weu, mo uluhe ni iinoni kei heukama honosire hailiu.
Nga oolu iini kei heukama honosie nga ro iini, na nga ro iini kei heukama
honosie nga oolu iini.
53 Mo he'i aamana kei heukama honosire hailiu, na mo he'i nikana kei
heukama honosire hailiu, na mo mahungaona keni kei heukama honosire
hailiu.”

O Ke Uure Ruru Pe'ie a God,

Aena Aana Leinge E Kara'ini Oto
MATIU 16:2-3, 5:25-26

54 A Jisas e unue no'one hunie mwala uuri, “Maholo omu ko leesie mei
rorodo pulu-pulu'e ko hane, oto omu ko tolana unue oto uuri, ‘Kei nemo
oto eena,’ na kei nemo oto.
55 Na maholo omu ko hiinge'inie ko iiru ni maraau, na ni omu unue uuri,
‘I eesi meuri kei aaela oto eena,’ na kei aaela oto urine.†
56 !I'omu kira lupwe'i deu! Omu tohungei pweu oto to'ohuu. Omu sai lio
saie ka'u mola walu ola aana walumalau ie na mo ola ta'au i salo. ?Ta'e e
ue omu ka'a sai lio saie nga taa ko reu aana maholo ienini?”
57 Na a Jisas e he'i aalahuu lo'u i sulie uure-rurunge pe'ie a God, ko te'uri,
“?Aana e ue ni omu ka'a sai lei'omu maraamiu nga taa e diana huni esuie?
58 Mala nga iini ko sare toole'o i laona leinge, o ke uure ruru oto lau-leu
pe'ie iinoni ngeena maholo i'omore'i ue i sulie tala takoie nume ni lei-lei.
Mala o ka'a te'urine, nge maelonga i'oe kei toli'aasi'o hunie mwane lei-lei
na a lei-lei kei toli'aasi'o i nimana mo ramo, oto kire kei aasi'o i laona nume
ni ho'o.
59 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a roro'a ni iisitaa ike na
omu ka'a saro su'u mangoa mei to'oha nge kire holosie huni'omu.”

13

Mo Iini Kire Ka'a Oonisae

Kei Mae Oto Huu

1 Aana maholona ngaeta mwala e o'o'o pe'ie a Jisas, kire ha'arongoa aana
mwala ni Kalili nge a Paelat e horo maesire aana maholo kire uunu-uunu
ola i saana God.
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “?Ohe omu ko lo'o-lo'onga'inie uri mwala
ni Kalili ngeena kire mae urine, e haata'inie uri kire ooraha'aala lo'u liutaa
aana ahutana mwala aaopa ni Kalili?
3 !Ha'ike oto oo'oo! Na no ko unue oto huni'omu uri mala omu ka'a
oolisie saemiu na omu ke toli'aasie tolahai iinoni aaela i'omu ngeena, omu
kei meni mae no'one mola mala ikire.
4 ?E ue aana aawalai iinoni mwana walu ni Jerusalem nge kire mae
aana saohai nume e aa'oho haahire i Saeloam? ?Omu lo'onga'inie uri

† **12:55** 12:55 Erenga ni Krik e ere i sulie iiru na nemo wau aana hanue i Israel.

mwala ngeena kire ooraha'aala liutaa aana lo'u ahutana mo iini nge kire
ii'o no'one i Jerusalem?
5 !Ha'ike oto oo'oo! Na no ko unue oto huni'omu uri mala omu ka'a oolisie
saemiu na tolahamiu, omu kei meni mae no'one mola mala ikire."
6 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri, "Nga mwane e hasie ai
hungu-hungu i laona hohola ingeie. Ahutana maholo a mwaena ko lae mai
lio-lio hunie ohe ai ngeena ko hungu-hungu taane, ta'e ha'ike mola.
7 Oto a mwaena ko te'uri hunie koni-konihe ingeie nge ko lio i sulie
hohola, 'No ko talei lio-lio hunie ohe ai ngeena ko hungu-hungu taane
aani hue-huei ei suli maholo, ta'e oolune nga halisi lo'u ie na e ka'a sai
hungu ike. E lae otoi diana uri o ke tohu aasie mola mwaanie e waelie mei
mwakano kohi ngeena.'
8 Ta'e koni-konihe ingeie e aalamie uuri, 'O ke toli'aasie ka'u, aalaha ineu,
hunie ne ke eli mwakano ka'u lo'u i ae'aena, na ne ke lio diana i sulie lo'u
hunie nga ta'a-ta'a halisi.
9 Mwaanie ohe ne kei esu urine aana, kei hungu taane aana halisi meine.
Mala uri e ka'a hungu lo'u, nge o ke si tohu aasie taane.' "

A Jisas E Ha'a-uurie Keni

Kolune E Kokosu

10 Aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e ha'a-uusulie mwala i laona
nume ni palo-palo mo Jiu.
11 Maholona na ngaeta keni li'oa aaela e hite aana ingeie no'one i leune.
A keine, kolune e kokosu oto, na e ka'a sai uure hala-hala ike lo'u. E ii'o
mola urine hunie aawalai helisi mwana walu.
12 Maholo a Jisas e leesie a keine, oto ko soie mai saana na ko te'uri hunie,
"Keine, mei maelaa i'oe e ai'aa oto mwaani'o."
13 Oto a Jisas e hele i sapena a keine, na a keine ko tolana uure oodo oto
pe'i ha'amanikulu'aa God.
14 Maholo na'ohai mwane haahie nume ni palo-palo ngeena e leesie a
Jisas e ha'a-uurie a keine aana Dinge Maa'i Mo Jiu, oto ko saewasu na ko
te'uri hunie mwala, "E oono aata hai dinge mola kolu sai deu esunge aani.
Oto omu ke lae mola mai aana e oono hai dinge ngeena. Omu ke su'uri lae
mai hunie ha'a-uurilemiu aana Dinge Maa'i."
15 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "!I'omu oto mwala mola huni lupwe'i
deu-deu! Ahutemiu omu ko luluhesie ka'u mola mo puluke na mo dongki
i'omu, na omu ko too-toole'i ka'u mola i wei huni inu-inu aana ahutana
dinge, ma'alana uri aana Dinge Maa'i.
16 A keni nge nou ha'a-uurie ie, ingeie keni aasikaelu no'one mo Jiu, na
a Satan e hele aana oto hunie aawalai helisi mwana walu. ?Oto e ue? ?Uri
e ka'a diana ike huni ha'a-uurie aana Dinge Maa'i?"
17 Maholo a Jisas e ere urine, oto mo maelonga ingeie kire ko tohungei
masa oto hiito'o, ta'e ahutana mwala ko si meni ilenimwa'e mola haahie
walu ola manikulu'e nge a Jisas ko esui'ine.

A Jisas E Aalahuu Aana

Litana Ai Na Aana Iis
MATIU 13:31-33; MAK 4:30-32

18 Oto a Jisas ko dolosi aana mwala uuri, "?Aalahanga a God e urihana
nga taa? ?Nga taa ni ne kei ha'amalaa aana?

19 Ne kei ha'amalaa aana kele litei ola aana ai mastad nge iinoni e toolea,
oto e hasie i laona hohola ingeie. Oto maholo e pwito poi na ko peine, ko
ne'i ei oto, na mo menu ko si lae mai tola niu'i i lengine mo sasarana.”†
20 Na ko he'i dolosi lo'u uuri, “?Nga taa ni ne kei ha'amalaa Aalahanga a
God aana?
21 E urihana no'one kele mei iis nge hu'e e pwaie i laona nimei pulaoa
oto paine, na ahutana e haro po'o mango mola aana e hane.”†

A Jisas E Aalahuu

Aana Maa E Kokohisi
MATIU 7:13-14,21-23

22 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusulie mwala aana mo huilume paine na
mo iini mwai-mwei aana ko lae hunie i Jerusalem.
23 Na ngaeta iini e dolosi aana uuri, “?Poro paine, e nite iinoni ni ha'a-
uurilada kei lae? ?Mwaanie nga toota'i iini mola nge a God kei ha'a-
uurire?”
Oto a Jisas ko aalamire uuri,
24 “Omu ke dau aahonga to'ohuu huni sili i sulie maai para e kokohisi,
aana no ko unue oto huni'omu uri mo iini hunge kei eri'apasie silinge wau,
ta'e e sa'a mwada'usire ike.
25 Na maholo mwane e to'o aana nume kei honoa maa aana nume ingeie,
omu kei uure mola po'oi sinaha, na omu kei talei iiki-iiki mola pe'ie erenga
uuri, ‘Poro paine, o ke tahamaa talameelu.’ Oto kei aalami'omu mola uuri,
‘Nou ka'a manata'ini'omu ike. ?Omu uure i tei?’
26 Oto omu kei he'i te'uri lo'u hunie, ‘I'emeelu ka'u melu ngeu-ngeu na
melu inu-inu pe'i'o, na o ha'a-uusuli'emi aana mo henue i'emi.’
27 Ta'e a mwaena ke si he'i te'uri lo'u mola huni'omu, ‘Nou ka'a tohungei
sai'omu ike wa ne ke saie mo henue i'omu. Omu ke tahi mwaanieu, i'omu
mo iinoni aaela.’
28 “I leune omu kei ii'o ni saehuunge mola pe'ie ngaranga. Aana omu kei
leesie a Ebraham, na a Aesak, na a Jekob pe'ie mo propet oto i na'o ikire
i laona Aalahanga a God, na i'omu, aasilemiu kei lae mola po'oi sinaha
mwaanie leune.
29 Na mwala hunge kei ruru mei mwaanie ahutana mo henue i laona
walumalau. Kire kei ii'o i aano hunie ngauhe aana Aalahanga a God.
30 Oto mo iini nge kire ii'o aana mo ii'o-ii'oha mwai-mwei aana mauringe
si'iri, kire kei to'o aana mo ii'o-ii'oha paine aana maurihe ue mai. Na mo
iini nge kire ii'o aana mo ii'o-ii'oha paine si'iri, kire kei ii'o aana mo ii'o-
ii'oha mwai-mwei aana maurihe ue mai.”

A Jisas E Ngarasie Mo Jerusalem Aana Kire Ka'a Hiiwalaimoli Aana
MATIU 23:37-39

31 Oto aana maholona, ngaeta mo Parise kire lae mai saana Jisas, oto kire
ko te'uri hunie, “!O ke tahi oto mwaanie i leu! A Herod Antipas ko sare
horo maesi'o.”
32 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “E aasa hunie a Herod ke waelie asunge
ineu, aana ingeie nga kele usu ni me'esu mola. Omu ke lai ha'arongoa uri
aana mo dinge ienini, no ko ha'a-uurie mo mae-maea'a na no ko oohe aasi

† **13:19** 13:19 Aalahanga a God e urihana litana ai, aena aana ma'alana kire hasie na e mwai-mwei ta'e kei peine taane, na kei pe'ie mwala oto hunge. † **13:21** 13:21 Aalahanga a God e urihana iis aena aana ko esu i laona mo iinoni huni oolisie tolahada hunie ke diana. A God e ka'a dau rarahie aapa po'oi sinaha hunie kei diana, ta'e ko esu i lalo aana nga iini hunie saena ke hola'i hei-oolisi. Urine, nge ko to'ohie walu ola aana mauringe iinoni ngeena hunie ke diana.

li'oa aaela mwaanie mo iinoni. Ta'e aana nga dinge e sa'a tewa taane lo'u,
ne ke si ha'amangoa taane asunge ineu ie.
33 Ta'e aana e urine na ne kei saro lae ue i sulie asunge ineu ie si'iri,
i ho'owa, na i weite. Aana e ka'a diana ike uri hunie nga propet horo-
maesilana ke lae aana nga leu aaopa, mwaanie oto i Jerusalem ha'alaa."
34 Oto a Jisas ko si te'uri, "!Aaia Jerusalem, Jerusalem! I'omu oto omu
ko horo suuhe'inie mo propet na omu ko uu'i maesie mo iini a God e
uusunge'inire mai huni'omu. Mo maholo hunge nou sasare pe'i'omu mala
pwa-pwa ni kue ko lokoa mo kalena i hahana apa-apana huni ha'a-uurire.
Ta'e omu ka'a saeto'o aaku ike.
35 Oto omu ke saie, a God kei toli'aasie hanue i'omu, na kei na'onga oto.
Na no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a he'i leesieu lo'u lai hule aana
omu kei ere i sulieu uuri, *God o ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana
satana Aalaha."* *Sam 118:26*

14

?E Diana Taane Huni Ha'a-uuri Aana Dinge Maa'i Wa Ha'ike?

1 Aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e lae huni ngeu pe'ie ngaeta
na'ohai Parise i nume ingeie. Na aana maholona, mwala i leune kire ko
talei lio-lio hahuroto aana a Jisas uri huni leesie nga taa kei esuie.
2 Oto ngaeta mwane e ro ki'ine na e ro ae'aena kire uupu, e lae mai saana
a Jisas.
3 Na a Jisas ko hola'i dolosi aana mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis uuri, "?Ohe e diana taane aana mo Ha'atolanga huni
ha'a-uuri aana Dinge Maa'i wa ha'ike?"
4 Ta'e kire ka'a sai aalamie ike dolosinge ingeie.
Oto a Jisas e hele aana a mwaena, e ha'a-uurie, e si toli'aasie hunie ke
lae.
5 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aana mo mwaena uuri, "?A tei hikemiu
e ka'a sai esu aana Dinge Maa'i? ?Mala uri kalemu wa nga puluke i'oe e
teke i laona nga kalinge aana Dinge Maa'i, nge o kei uaa? ?Uri ma'alana
Dinge Maa'i na o sa'a lai hele aana hunie o ke wa'i eeliho'i aana mwaanie
kalinge?"
6 Ta'e kire ka'a sai aalamie ike no'one aana leune.

Mwaanie O Ha'a-ha'apaina'a'o

7 Na a Jisas e lio saie uri ngaeta mo iini aada ko sare ii'o aana mo na'ohai
ii'o-ii'oha. Oto ko unue mei aalahuunge ie hunire uuri,
8 "Mala nga iini ko haarai'o hunie aaharota, o ke su'uri ii'o ka'u aana
na'ohai ii'o-ii'oha ta'au i na'o pe'ie mo aalaha. Mwaanie da na iinoni ko
esuie ngauhe ngeena e haaraie no'one nga iini e paine liutaa aamu.
9 Oto iini e haarai'omore'i kei lae mai unue huni'o uuri, 'O ke ada
mwaanie leu ngeena, hunie a mwane ie ke ii'o i leune.' Urine, o kei
tohungei masa oto hiito'o aana o kei lai ii'o oto hai puri.
10 Ta'e maholo kire ko haarai'o urine, o ke lae ka'u mei, ii'o aana ii'o-ii'oha
mwai-mwei. Hunie poro paine haahie ngauhe ngeena kei lae mai seemu,
ke si unue huni'o uuri, 'Malahuku, o ke ada ta'au i na'o.' Oto urine nge
ahutana mo iini aana ngauhe ngeena ke si ha'apaina'a'o.
11 Aana ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa maraana, ha'amwai-mwei'alana
kei lae. Na nga iini ko ha'amwai-mwei'aa maraana, nge ha'apaina'alana ke
si lae."
12 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mwane nge e haaraie huni ngeu
pe'ie, "Maholo o ko esuie nga ngauhe, o ke su'uri haaraie mola mai mo

malahumu, wa mo eesimu, wa mo tekihemu, wa mo euhenue to'o-to'o i'oe,
aana kire sai haarai'o lo'u huni su'u ola huni'o aana nga taa o da ka'u
hunire.
13 Ta'e maholo o ko esuie nga ngauhe, o ke haaraie mai kira maitale, na
kira to'u, na kira rarasi, na kira ulu.
14 Na ha'adiana'alamu ke si lae i leune, aana kire sa'a roro'a ni su'u ola
ike lo'u huni'o. Aana a God ke si su'u ola oto huni'o aana dinge mo iini
oodota'i kei ta'ela'i."

A Jisas E Aalahuu

Aana Ngauhe Paine
MATIU 22:1-10

15 Na maholo ngaeta iini aana mwala e ii'o pe'ie a Jisas e rongoa mo ola
ie, oto ko si te'uri hunie, "Deidehie mo iini kei ngeu aana ngauhe aana
Aalahanga a God."
16 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "Ngaeta iinoni e asuie ngauhe paine, oto e
haaraie mai mwala hunge.
17 Maholo e dau aakau aana ahutana walu ola mango, oto ko si
uusunge'inie koni-konihe ingeie huni lai ha'arongoa mwala nge e haaraire
ngeena uuri, 'Omu ke lae mai aana walu ola e dau aakau mango oto.'
18 "Ta'e kire ko meni aehota ere hailiu oto. Eetana nga iini ko unue hunie
koni-konihe uuri, 'Nou si holie mola mei aano haalu, na saeku uri ne ke
lae ka'u i leesie. No ko eitanai'o, o ke toli'aasieu ke'u.'
19 Ngaeta iini ko unue uuri, 'Nou si holie aawalai puluke haalu, na nou
sare lai deu aadongani aana asunge ikire. No ko eitanai'o, o ke toli'aasieu
ke'u.'
20 Na ngaeta iini ko unue uuri, 'Nou si tola hu'e haalu, oto nou sa'a lae
ike ta'au.'
21 "Oto koni-konihe ngeena e ooli weu, ko si ha'arongoa aalaha ingeie
aana mo olana. Poro paine ngeena ko tohungei saewasu, oto ko te'uri
hunie koni-konihe ingeie, 'O ke lae oto lau-leu ta'au i sulie mo tala paine
na mo hari-heri tala i laona huilume, na o ke toolea mai mo iini e maitale,
na mo to'u, na mo ulu, na mo rarasi.'
22 Oto maholo koni-konihe ngeena e ooli lo'u mei ko si te'uri, 'Aalaha
ineu, nga taa o unue hunieu, nou deu i sulie mango oto eena, ta'e mo leu
hunge kire pwala mola ue adona mwala hunge.'
23 "Oto poro paine ngeena ko he'i te'uri lo'u, 'O ke lae lo'u i sulie mo tala
mwai-mwei, na mo maai tala po'oi sinaha aana hanue, na nga mwala o
ko leesire, o ke dau rarahire uri kire ke lae mola mai hunie nume ineu ke
haro honu.
24 No ko unue oto huni'o uri nga ta'a-ta'a iini aana mwala nge nou hola'i
haaraire, e sa'a lae ike mai ngeu aana ngauhe ineu ienini.' "

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i

Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A Jisas
MATIU 10:37-38

25 Ngaeta maholo, mwala hunge kire hakusie a Jisas. Oto e aali'u takoire
na ko te'uri hunire,
26 "Nga iini ko lae mai seeku aana ko sare ne'i pwaarongoisuli ineu, nge
ke manata diana hunieu liutaa aana lo'u aamana, na nikana, na hu'e ingeie,
na mo kalena, na mo eesine mwane, na mo eesine keni. Na hule aana ke
manata diana hunieu lo'u liutaa aana mauriha'ana maraana.

27 Na nga iini e ka'a mwa'e-mwa'e huni sapesalu hule aana maenga i
lengine po'u-po'u i tehula'aku, nge e sa'a roro'a ne'i pwaarongoisuli ineu
ike.
28 “Mala uri nga iini hikemiu ko sare tohue nga sao-saohai nume, kei
hola'i ii'o ka'u i aano na ke iidumie mei to'oha ingeie, huni leesie uri ohe e
to'o-to'o adona taane kei ha'amangoa nume ngeena.
29 Mala uri e ka'a asuie urine, kei aehotaa taane asunge aana nume, ta'e
e sa'a ha'amangoa ike numena. Oto mala uri nume ngeena e ka'a mango,
mwala kei leesie na kire kei ha'amwasi aana uuri,
30 ‘A mwane ngeena e aehota tohue taane nume, ta'e e ka'a sai
ha'amangoa ike.’
31 “Mala uri nga inemauri e to'o aana mola nga aawalai sinolai ramo
huni ooho honosie ngaeta inemauri nge e to'o aana e ro aawalai sinolai
ramo, nge kei hola'i ii'o ka'u i aano na ke ne'isae i sulie ohe kei a'aila'a
taane huni ooho honosie ngaeta inemauri ngeena wa ha'ike.
32 Mala ko ha'ike, na kei uusunge'inie oto nga mo mwane i na'o hunie
kire ke lai ere pe'ie ngaeta inemauri mola hunie hanuelamanga.”
33 Oto a Jisas ko si ere ooreta uuri, “E urine no'one aana nga iini ko sare
ne'i pwaarongoisuli ineu, ke toli'aasie oto ahutana to'o-to'olana. Ko ha'ike
na e sa'a roro'a ne'i pwaarongoisuli ineu ike.
34 Ahaa tohungei ola diana, ta'e mala dianaha'ana kei ei'aa mwaanie, nge
nga tala uri huni esuie ke ahaala ha'ike lo'u.
35 E ka'a diana lo'u hunie nga mei ola, ta'e mwala kei aasie mola.”
Oto a Jisas e si ha'amangoa ere-erenga ingeie pe'ie mei wala uuri,
“Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-
lo'onga'i diana i suli'i.”

15

A Jisas E Aalahuu

I Sulie Sipu E Takalo Ka'u
MATIU 18:12-14

1 Aana ngaeta hai dinge, mwala susulu to'oha na mo iini e ooraha'aala
kire lae mai saana Jisas huni rongoa mo ha'a-uusulinge ingeie.
2 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire ko
aehota upwesie a Jisas, kire ko te'uri, “!Lio ka'u! A mwane ie ko tekuhie
mola kira ooraha'aala na hule aana ko ngeu oto pe'ire.”
3 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri,
4 “?Mala uri nga iini hikemiu e to'o aana tangalai sipu, na uri nga ta'a-ta'a
iini eeni e takalo, a mwane ngeena kei ue? Kei toli'aasie oto siwe aawala
mwana siwe aana leu kire ko ngeu-ngeu aana, na kei lae otoi heitalea iini
nge e takalo lai hule aana kei lio oodoie.
5 Na maholo e lio oodoie, ko si tohungei ilenimwa'e oto liutaa haahie. E
aanga'inie,
6 na ko lae oto pe'ie i nume ingeie. Oto ko si haaraie mai maeni malahune
na mo euhenue ingeie, na ko te'uri hunire, ‘Omu ke lae mai ilenimwa'e
pe'ieu, aana nou lio oodoie oto sipu ineu nge e takalo ka'u.’
7 Oto no ko unue huni'omu uri kei urine no'one ta'au i Lengi. Aana
ilenimwa'enga haahie nga ta'a-ta'a iini ni ooraha'aa ko oonisae oto
mwaanie tolahana e tata'ala, kei peine lo'u liutaa aana ilenimwa'enga
haahie siwe aawalai iinoni mwana siwe kire unue uri kire oodota'i na
kire ka'a to'o aana ike nga mei ola aaela huni oonisae mwaanie.”

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Mei To'oha E Takalo Ka'u

8 Na a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “?Oto mala nga keni e to'o aana nga
aawalai kawei ha'atahanga, na e ha'atekehie tangahulu'ana nga kawei iini,
a keine kei ue? A keine kei ha'akaunie oto laite hunie ke sine hunie, na
kei talaa oto nume ingeie, na kei heitale diana oto hunie, lai hule aana kei
saronai lio oodoie.
9 Na e saro lio oodoie oto, ko si haaraie mai maeni malahune na mo
euhenue ingeie, na ko te'uri hunire, ‘Omu ke lae mai ilenimwa'e pe'ieu,
aana nou lio oodoie oto mei to'oha ineu nge e takalo ka'u.’
10 No ko unue huni'omu uri kei urine no'one ta'au i Lengi. Aana mo ensel
a God kire kei ilenimwa'e haahie nga ta'a-ta'a iini ni ooraha'aa ko oonisae
oto mwaanie tolahana e tata'ala.”

A Jisas E Aalahuu I Sulie Saanau Ni Jiu E Takalo Ka'u

11 Na a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, “Ngaeta iinoni ni Jiu e to'o aana e ro
mwela mwane.
12 Oto mwane i puri ko te'uri hunie aamana, ‘Mama'a, o ke oopaa oto po'o
ni iini nakue aana to'o-to'olamu.’ Oto aamadarue ko oopaa oto to'o-to'olana
i matolana e ro kalena.
13 “E ka'a tewa ike lo'u mei puri, na mwane i puri ngeena ko
ha'aholinge'inie oto to'o-to'olana, oto e hele aana mei to'oha ingeie, e si
lae mwaanie hanue ingeie, na ko lae oto hunie ngaeta hanue ha'atau. Na
i leune e si waiahea mo to'oha ingeie aana ta'ena nga ola aaela oto mola.
14 Maholo e waiahea oto to'o-to'olana mango, nge iihi'ure aha'i e si toolea
hanuena. Oto a mwa'une ko si si'oha'a oto hiito'o aana nga mei to'oha ha'ike
oto aana.
15 “Oto a mwa'une e lae, nge ko si lai esu nana ngaeta mwane aana mo
Aapoloa Aaopa aana hanuena. A mwaena e uusunge'inie saanaune hunie
ke asuie asunge aaela aana e uusunge'inie hunie ke nii-nii ana amaa ni
poo ingeie.
16 Kele mweita'aa ko sere'inie taane mei esunge e tohungei eepune
ngeena, ta'e ko esuie mola aana ko oolo mone oto aana hiolo, hule aana ko
sasare ngau oto pe'ie mo poo, aena aana nga iini hunie ke nii ngeulaa ana
ha'ike lo'u.
17 A mwa'une e talei tete'urine, lae-lae na ko lai lo'onga'i saie uri ingeie
ni mola ko deu aaela. Oto ko si lo'onga'i uuri, ‘Ahutana mwala nge ko esu
nana aamaku kire to'o ngaulaa tarau mola, na kire ko ngeu-ngeu ni pote.
Ta'e ineu no ko si kara'i maesie mola hiolo.
18 Ne kei ta'ela'i na ne kei ooli oto takoie aamaku. Ne kei te'uri hunie,
Mama'a, nou ooraha'aa oto i na'ona God na oto i na'omu.
19 Nou ka'a malisine ike uri o ke saieu lo'u aana a kalemu. Ta'e o ke da
hunie ne ke ne'ie mola ngaeta koni-konihe i'oe.’ ”
20 “Oto e si ta'ela'i, ko eeliho'i takoie aamana. Na maholo a mwa'une ko
lae-lae ue mai ta'au ha'atau, na aamana ko leesie oto ta'au ko lae mai. Oto
aamana e leesie na e aamasie. E si huru, ko lai ako haahie, na ko nono'ie
oto.
21 Oto a mwa'une ko te'uri hunie aamana, ‘Mama'a, nou ooraha'aala oto
i na'ona God na oto no'one i na'omu, na nou ka'a malisine ike lo'u uri o ke
saieu aana a kalemu.’
22 Ta'e aamana e unue hunie mo koni-konihe ingeie uuri, ‘Omu ke toolea
mai nga mo to'oni diana lau-leu, na omu ke ha'ato'onie aani. Omu ke ne'ie
nga ringi i ri'i-ri'ine, na nga mo ho'ohaahi'ae i ae'aena.

23 Oto omu ko lai toolea mai kele puluke pwi'e-pwi'ala ineu na omu ke
horo'ie hunie kolu ke ngau ni ilenimwa'enga pe'ie a kaleku.
24 Aana a kaleku e mae oto ka'u, ta'e ie e mauri oto lo'u. E ai'aa ka'u,
ta'e kolu lio oodoie oto lo'u.' Oto kire ko si ngeu ni ilenimwa'enga pe'ie a
mwa'une.
25 "Na maholo walu ola ngeena ko reu-reu, mwane i na'o ingeie mola ue
i me'esu. Maholo ko ooli oto mai kara'inie nume, na ko rongoa aawatai eu
na maonga.
26 Oto ko soie ngaeta koni-konihe ikire, na ko dolosi aana uuri, '?Nga taa
ni ko reu ngeena?'
27 Oto koni-konihe ngeena ko te'uri hunie, 'Aasimu e aaliho'i oto mai. Na
aamamu e horo'ie kele puluke pwi'e-pwi'ala huni ngeu ni ilenimwa'enga
pe'ie aana e hule sapemawa lo'u.'
28 Oto mwane i na'o ngeena ko saewasu, na e ka'a sare lae ike lo'u weu i
nume na aana ngauhe. Aamana e iisitaa, oto ko lai haaraie uri ke lae mai
nume.
29 Ta'e e aalamie mola aamana uuri, 'Lio ka'u, mo helisi hunge oto no ko
talei eu'esu nemue, na nou ka'a haitohea walamu. Ta'e hule aana o sa'a
sare niie ike nga mei ola hunieu, ma'alana uri nga kele kalei nanikot hunie
ne ke ngau ke'u pe'ie mo malahuku.
30 Ta'e a kalemu ie, e lai waiahea to'o-to'olamu mola aana mo repi, oto e
aaliho'i mei, o ko si horo'ie oto kele puluke pwi'e-pwi'ala ana.'
31 Oto aamana ko aalamie uuri, 'Kaleku, i'oe, o ii'o susule'i mola pe'ieu,
na nga moi taa nou to'o aani, mo ola oto i'oe.
32 Ta'e ie, e malisine oto kolu ke ngau ni ilenimwa'enga pe'ie aasimu.
Aana e mae oto ka'u, ta'e ie e mauri oto lo'u. E ai'aa ka'u, na lio oodoilana
e lae lo'u.' "

16

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Na'ohai Mwane Au'esu

Nge E Pweloa Poro Paine Ingeie

1 Na a Jisas e te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "Ngaeta mwane
to'o-to'o e to'o aana nga na'ohai mwane au'esu huni lio i sulie mo esunge
ingeie. Mwane to'o-to'o ngeena, e o'o'o na ko rongoa mwala ko unue uri
na'ohai mwane ngeena ko waelie mola mo to'oha ingeie.
2 Oto e soie mai na ko te'uri hunie, '?Nga taa ni no ko rongoa mwala ko
unue aamu? O ke uusu samanga'inie ka'u mei nga moi taa o esui'i aana o
lio-lio i sulie to'o-to'olaku, aena aana o sa'a lio i suli ike lo'u.'
3 "Oto na'ohai mwane lio-lio i suli ngeena ko lo'onga'i mola i saena
maraana uuri, 'E lio mala poro paine ineu kei ha'amangoau oto mwaanie
mei esunge ineu ni ngeena. ?Nga mei taa ni ne kei da? Ineu, nou ka'a
adona oto elilana nga ineli, na no ko mamasa huni suke to'oha mwaanie
mwala.
4 !Oo! Nou saie oto nga taa ne kei da hunie uri ma'alana no ko mango
mwaanie asunge ineu, na mwala e sai soi konieu mola aana mo nume
ikire.'
5 "Oto e soie mai ahutana mwala nge kire ka'a su'u ola ue hunie poro
paine ingeie. Na ko dolosi aana eetana nga mwane uuri, '?E nite mei ola
o ka'a su'u'i ue hunie poro paine ineu?'
6 Oto a mwaena ko aalamie uuri, 'Ne kei su'ue ue, e ro aawalai taramu
peine aani rumu.' Oto mwane lio-lio i suli ngeena ko te'uri hunie, 'Kaoni

i'oe uusulana e lae, na ingeie mola aaku ie. O ke ii'o ka'u i aano, na o ke
ha'asihoa mola hunie ta'a-ta'a aawala.' "
7 "Oto ko dolosi lo'u aana ngaeta mwane uuri, '?Oto i'oe e nite o kei su'ue
ue hunie poro paine ineu?' Oto ko aalamie uuri, 'Ne kei su'ue ue sinolai
lu'e aani ngeulaa.' Oto mwane lio-lio i suli ngeena ko te'uri hunie, 'Kaoni
i'oe, uusulana e lae, na ingeie mola aaku ie. O ke ii'o ka'u i aano na o ke
ha'asihoa mola hunie walu tangalai lu'e.'
8 "Oto lae-lae, a poro paine ngeena e tohungei pangata'inie sai-olanga
mwane au'esu eero-eero ngeena aana e pweloa urine."
Na a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Oto e to'ohuu oto, mwala ni welumalau
kire tohungei saenanau i sulie ii'onga mai aano i leu pe'ie mo iinoni ni
welumalau mala ikire. Sai-olanga ikire ngeena e tohungei peine lo'u liutaa
aana sai-olanga mo iinoni aana raa-raa.
9 Oto i'omu no'one, omu ke sai ola mala ikire. I'omu no'one omu ke
ha'imalahune pe'ie mwala aana mo ola omu holi'i pe'ie mei to'oha omu
pelie. Ta'e mwaanie omu pola mola pe'ie mei wala no ko unue ienini, aana
maholo to'olamiu kei ai'aa mwaani'omu, nge mo malahumiu mai aano i leu
kei deu aasaie tolakonilemiu aana mo nume huu. Ta'e omu ke saenanau
aana ii'onga i laona raa-raa.
10 Nga iini nge e sai kineta'inie nga mo ola ka'a hunge, ingeie ngeena e
sai kineta'inie no'one mo ola hunge. Na nga iini nge e ka'a sai lio i suli
diana aana mo ola ka'a hunge, ingeie ngeena e sa'a lio i suli diana aana ike
no'one mo ola hunge.
11 Oto mala uri omu ka'a sai lio i suli diana aana to'o-to'onga ni
welumalau, nga iini e sa'a roro'a toli'aasie ike hunie omu ke lio i sulie
to'o-to'onga to'ohuu ni Lengi.
12 Na mala uri omu ka'a sai lio i suli diana aana to'o-to'olana ngaeta
iinoni, nge niilana nga mo ola namue e sa'a lae ike huni'o.
13 Nga ta'a-ta'a koni-konihe e sa'a roro'a asu susule'i ike nana nga ro poro
paine hai aaopa'i. Aana kei manata diana mola hunie eetana nga iini, na
kei ngiduupu hunie ruana nga iini, wa kei ha'ama'u mola aana ruana nga
iini, na kei maaleledie eetana nga iini. Oto e tohungei aasa hunie omu kei
ne'isae ha'ama'u aana a God na to'o-to'onga aana walumalau ie mala e ro
poro paine i'omu."
14 Na maholo mo Parise kire rongoa walu ola ienini, oto kire ko si
ha'amwasi mola aana a Jisas, i sulie ikire ngeena mwala e ne'isae paine
aana to'oha oto liutaa.
15 Oto a Jisas e te'uri hunire, "I'omu, omu ko tohungei sare da mola uri
omu ke lio diana i maana mwala. Ta'e a God oto e sai diana aana nga taa
i laona saemiu. Aana mo ola nge mo iinoni kire ne'isae paine aani kire lio
aaela mola i maana God."
16 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, "Hola'ina'o mo Ha'atolanga a Mosis na
walana mo propet kire haata'inie tala hunie mwala. Ta'e uure aana a Jon
Loto Maa'i e lae mai, oto taroha'inilana Tataroha Diana i sulie Aalahanga
a God ko si lae. Na mo pulitaa ni iinoni hunge ko si meni eri'apasie silinge
mai i laona aalahanga ngeena.
17 I Lengi na i aano e sai suu mola, ta'e nga ta'a-ta'a kele nganga'ai ola
aana mo Ha'atolanga a Mosis e sa'a suu oto oo'oo.
18 "Oto mala nga iini ko sikaa hu'e ingeie na ko he'i to'o aana lo'u ngaeta
keni aaopa, iinoni ngeena ko mesi oto. Na mwane ko to'o aana keni nge
poro ingeie e sikaa ka'u, a mwane ngeena ko mesi oto no'one."

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane To'o-To'o Na A Lasaros

19 Oto a Jisas ko te'uri lo'u, “Ngaeta mwane to'o-to'o e o'o'o na e ii'o ni
ilenimwa'enga pe'i ngeu-ngeu ni pote mola i suli hei dinge, na e to'o-to'oni
eeni to'oni lio manikulu'e hali'ite.
20 Na ngaeta iinoni si'oha'a no'one i leune, satana a Lasaros, na sapena e
honu eeni osa. A Lasaros ko talei o'o'o mola i aena maa aana nume mwane
to'o-to'o ngeena suli maholo.
21 Aana e sasare ngaue mo eehuhu'ei ngeulaa nge ko tee-teke mwaanie
taetahe mwane to'o-to'o ngeena. Na ahutana mo usu kire sai lae mai mealie
mo osa i sapena.
22 “A Lasaros e o'o'o, na ko mae. Oto mo ensel kire toolea na kire ko lai
ha'a-ii'osie oto pe'ie a Ebraham. Mwane to'o-to'o ngeena e mae no'one na
kire haitoli oto aana.
23 Ta'e uusunge'inilana e lae aana leu mo iini e mae na kire ii'o oto mola
pe'ie sapesalunge. Mwane to'o-to'o ngeena e leesie a Ebraham wau ha'atau
na a Lasaros oto pe'ie.
24 “Oto ko soi weu hunie a Ebraham na ko te'uri, ‘Mama'a Ebraham, o ke
aamasieu, na o ke uusunge'inie mai a Lasaros hunie ke toonga'inie mola
ngongo'ana ri'i-ri'ine i laona mei wei huni ha'awawaie meaku. Aana ko
tohungei rako aaela aaku oto hiito'o i laona dunge ni ha'amotaahinge ie.’
25 “Ta'e a Ebraham e te'uri mola, ‘Kaleku, o ke aamasito'o aana maholo
o o'o'o mauri, o to'o aana oto dianaha'ana ahutana mo ola, ta'e a Lasaros e
lae pe'i si'oha'a oto hiito'o. Oto ie, a Lasaros e ii'o ni ilenimwa'enga na i'oe
ko motaahi'o. Oto e aasa hunie ke pe'i'o.
26 Na ngaeta leu lo'u, aena aana kalinge paine nge e liu honosikolu ie,
nga iini sa'a pe'i'o ike. E aasa hunie nga iini ke lae wau huni pe'i'o, na e
aasa hunie nga iini ke uure wau huni lae mai.’
27 “Oto mwane to'o-to'o ngeena ko te'uri, ‘Ko urine oto mama'a ineu
Ebraham, no ko eitanai'o, o ke uusunge'inie a Lasaros hai nume aamaku i
welumalau.
28 Aana nou to'o aana e lime aasiku hao, na e diana uri a Lasaros ke
ha'apasulire mwaanie kire lae lo'u poi aana leu ni ha'amotaahinge ie.’
29 “Ta'e a Ebraham e te'uri, ‘Mo eesimu kire to'o aana oto mo Ha'atolanga
a Mosis na mo Uusu-uusu Maa'i mo propet hao huni saai'i. Toli'aasie kire
ke saai'i maraada.’
30 “Oto mwane to'o-to'o ngeena ko te'uri, ‘Ha'ike mama'a Ebraham. Mala
uri nga iini aana mwala e mae oto, ko meuri eeliho'i lo'u na ko lae oto i
saada, ha'alaa kire ko hiiwalaimoli, na kire ko oolisie saeda na tolahada.’
31 “Ta'e a Ebraham e te'uri hunie, ‘Mala uri mo eesimu ka'a sai
hiiwalaimoli oto aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Maa'i mo
propet, ma'alana nga iini ko meuri eeliho'i lo'u mwaanie maenga, na kire
sa'a hiiwalaimoli ike lo'u eeni.’ ”

17

A Jisas E Ha'a-uusuli I Sulie Sae'aasinge, Na Hiiwalaimolinge, Na Asunge Waa'ini'ini

MATIU 18:6-7,21-22; MAK 9:42

1 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Mo ola huni
ha'atataroa mwala hunie ooraha'aa kei reu oto. Ta'e aama-aamasilana iini
nge kei esuie mo olana hunie kire ke rau.
2 Oto mala nga iini ko ha'atataroa nga kele iini aana mo iini ko
hiiwalaimoli eeku ienini, e lae otoi diana hunie iini urine pwarolana nga
hau peine ke lae mola i luana, oto kulu-aasilana ke lae mola i laona aasi.

3 Oto omu ke lio talamiu aana ta'e-ta'ena nga ola omu ko eu'esuie. Mala
uri aasimu ko ooraha'aa, ere aana, na o ke unue hunie uri ko deu aaela.
Na mala ko oonisae, o ke sae'aasi oto hunie.
4 Mala uri ko deu hu'isi'o ha'ahiu aana ta'a-ta'a hai dinge, na suli maholo
ko lae mai seemu huni unue uri e oonisae oto, nge o ke sae'aasi oto hunie."
5 Mo hurula'aa kire te'uri hunie, "O ke sapeie hiiwalaimolinge i'emi hunie
ke paine."
6 Oto a Aalaha ko aalamire uuri, "Ma'alana omu ke to'o aana mola nga
hiiwalaimolinge mwai-mwei mala nga kele litei ola, na omu kei unue hunie
ai weune uuri, 'O ke aalangu oto maraamu aana imi-imimu, na o ke lai
hesi'o maraamu wau i eesi.' Na aine kei tola i suli'omu oto."
7 Na a Jisas e te'uri lo'u, "Maholo iinoni eu'esu ko ooli oto i nume mwaanie
asunge i hohola wa lio i sulilana mo sipu, e sa'a lae mola mai ii'o i aano
hunie ke ngau.
8 Ta'e poro paine ingeie kei unue hunie uuri, 'O ke dau aakau ka'u aana
mo ngeulaa akue. Mango o ke si oolisi na o ke rareta'inieu. Ne kei ngeu
na ne kei inu mango, nge i'oe o ke si ngeu lo'u.'
9 Na koni-konihe ngeena e sa'a lo'onga'inie ike uri aalaha ingeie kei
paalahea haahie walu ola e asui'i.
10 Oto e urine no'one aana i'omu. Maholo omu ko esuie mo ola
haarailemiu e lae huni esui'i, omu ke unue mola uuri, 'Ikie mo koni-konihe
mola ni ngeena, na e ka'a adona ike nga iini ke ha'apaina'akie, aena aana
kie ko esuie mola mo ola malisine oto kie ke asui'i.' "

A Jisas E Ha'a-uurie

Aawalai Mwane

Ta'e Kire Ka'a Paalahea Ike

11 Maholo a Jisas e lae hunie i Jerusalem, e lai liu i sulie taitelihe i
matolana i Samaria na i Kalili.
12 Oto maholo e lae mai hule aana ngaeta kele huilume, na ko oodoie
aawalai mwane. Mo mwane ngeena kire to'o aana maelaa ni osa. Oto kire
uure mola mai ha'atau,
13 na kire ko si soi hunie a Jisas uuri, "!Jisas! !Aalaha! O ke
aamasi'emeelu."
14 Na maholo a Jisas e leesire, oto ko te'uri hunire, "Omu ke lae ka'u i
saana mo pris hunie kire ke hola'i leesi'omu mala Ha'atolanga a Mosis e
unue."
Maholo kire lae ta'au mwaanie a Jisas na ikire ue i sulie tala, sapeda e
tolana mola oto.
15 Maholo ngaeta iini aada e leesie uri sapena e mola oto, ko si eeliho'i
mei i saana a Jisas, na ko soi ha'amanikulu'aa God.
16 Oto e lai pouruuru i aano i na'ona a Jisas, na ko paalahea. Na a mwane
ngeena, ingeie mwane ni Samaria.
17 Oto a Jisas ko dolosi aana mwala e ruru ngeena, ko te'uri, "Aawalai
mwane ka'u ha'a-uurilada e lae. ?Ngaeta siwe iini ka'u i tei?
18 ?E ue ka'u mwane nge ingeie nga Jiu ha'ike ie mola ko ili lae mai
paalahea God?"
19 Oto a Jisas ko si te'uri hunie a mwaena, "Ta'ela'i na o ke lae,
hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto."

Aalahanga A God Nge Mau-meuringe A God E Paine Haahie
MATIU 24:23-28,37-41

20 Ngaeta mo Parise kire dolosi aana a Jisas uuri, “?Maholo uri taa ni
Aalahanga a God kei lae mai?”

Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Aalahanga a God ko lae taane mai, ta'e
e ka'a lae ike mai aana tala nge omu sai leesie aana maamiu.
21 Na nga iini e sa'a te'uri ike, ‘!Lio ka'u, Aalahanga a God oto ie!’ wa, ‘!
Ingeie oto ngeena!’ !Ha'ike! Aana Aalahanga a God ingeie oto i lalo aana
mo iinoni.”
22 Oto ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Maholo hunie kei lae
taane mai, na i'omu, omu kei tohungei sare leesie no'one pongine a Kale
Ni Iinoni, ta'e omu sa'a leesie ike.
23 Nga mo iini kei unue huni'omu uuri, ‘!Lio ka'u, ingeie oto ngeena!’ wa
‘!Lio ka'u, ingeie oto ie!’ Ta'e su'uri aapwasu aada na su'uri lae lo'u huni
leesie nga taa kire ko unue.
24 Aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli mei, kei urihana wa'ariri
ko eeso paine i laona salo. Oto ko raa hailiu weu na mai i laona walumalau.
25 Ta'e i na'ona maholo ngeena kei hule, mwala aana maholo ienini kei
maaleledieu ke'u, na ne kei haro sapesalu hiito'o ka'u.

26 “Na nga taa kei reu aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli mei,
kei urihana no'one nga taa e rau aana pongine a Noa.
27 Mo dinge i na'ona lue-lue e tola, mwala ka'a saie ike, oto kire ngau-
ngeu na kire inu-inu mola. Kire totola keni na kire to'o-to'o poro mola lai
hule aana hai dinge a Noa e ta'e i laona haka paine. Oto lue-lue e hane
haahire, na ahutana mwala kire mani mae mango.

28 “Na kei urihana no'one nga taa e rau aana pongine a Lot. Mwala kire
ngau-ngeu na kire inu-inu mola. Kire holi-holi na kire ha'a-ha'aholi mola.
Kire hai-hesi na kire tou-tohu nume mola.
29 Kire au'esuie mola mo olana, lai hule aana hai dinge nge a Lot e lae
mwaanie i Sodom. Oto dunge pe'ie mo heu eeso-eeso kire ooho toli mei
uure i Lengi, na e suuhe'inire mango.

30 “Aitana kei urine no'one aana hai dinge nge ineu a Kale Ni Iinoni ne
kei ooli mei.
31 Aana hai dingena, mala nga iini ko ii'o ta'au i koluhana nume ingeie,
ke tahi oto na ke su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo
ola ingeie hai nume. Na mala nga iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na
ke su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni ingeie mai
nume.
32 Omu ke aama-aamasito'o aana nga taa e rau aana hu'e a Lot.
33 Aana nga iini ko sare kineta'inie mauriha'ana, nge kei deu tekela'inie
oto tohungana mauriha'ana. Ta'e nga iini ko deu tekela'inie mauriha'ana i
tehula'aku, nge kei hele aana maurihe huu.
34 No ko unue oto huni'omu uri aana maholo nge ne kei ooli lo'u mei
ngeena, nga ro iinoni e ma'a-ma'ahu i lengine nga ta'a-ta'a tahe. A God kei
toolea ta'a-ta'a iini, na ngaeta iini kei oore mola.
35 Na nga ro keni kei meni eu'esu tararuru huni uusu hui. Ta'a-ta'a iini
no'one mola kire kei toolea. Ngaeta iini kei oore mola.”†

37 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana a Jisas uuri, “?Uri mo ola ngeena
kei reu i tei, Poro paine?”

---

† **17:35** 17:35 Erenga ni Krik e ere i sulie asuilana pulaoa mwaanie wit. Na ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 36 uuri, “Na nga ro mwane kei meni eu'esu tararuru i laona hohola. Ta'a-ta'a iini no'one mola kire kei toolea, na ngaeta iini kei oore mola.”

Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Oolinge mai ineu e sa'a mumuni ike, ta'e
kei urihana no'one waieu tola manu. Aana mwala kei leesie mo keule, kire
kei meni saie oto uri waieu oto i leune.”†

18

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane Lei-lei Na Mei Nao Keni

1 Oto a Jisas e ere ni aalahuunge huni haata'inie aana mo pwaarongoisuli
ingeie uri kire ke aarenga'i tarau mwaanie kire aakohe na mwaanie kire
mou-mou mwaanie.
2 Oto ko te'uri, “Nga mwane lei-lei e o'o'o aana huilume, na a mwane
ngeena e ka'a sai ha'ama'u ike aana a God wa ke ma'ute'inie mo iinoni.
3 Ngaeta mei nao keni e o'o'o no'one aana huilume ngeena, na ko lae
mola mai taraure'i i saana mwane lei-lei ngeena, na ko unu-unue uuri, ‘O
ke ha'a-oodohie ka'u hunieu mei roro'anga i matolamere'i maelonga ineu.’
4 Ta'e ko tewa oto na mwane lei-lei ngeena ka'a aapwa-aapwasu ike aana.
Ta'e lae-lae, aana ko te'urine mola i suli maholo, oto mwane lei-lei ngeena
e o'o'o na ko lo'onga'i mola maraana uuri, ‘Ma'alana uri nou ka'a ha'ama'u
aana a God wa ne ke ma'ute'inie mo iinoni,
5 ta'e ne kei ha'a-oodohie oto mei ne'isaenga a keni ie hunie. Aena aana
uri nou ka'a ha'a-oodohie hunie, kei talei aeolieu mola mai na mwaanie e
ha'apweueu mola.’ ”
6 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu rongoa oto nga taa nge mwane lei-lei
aaela ngeena e unue.
7 ?Uri omu lo'onga'inie a God e sa'a ha'a-oodohie ike nga mei ola urine
hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana, aena aana kire ko ngarasie i suli rodo
na aatowaa huni pe'inge? ?Na e ue? ?Uri omu lo'onga'inie e sa'a pe'ire ike
lau-leu?
8 No ko unue oto huni'omu uri kei pe'ire lau-leu taane. ?Ta'e e ue aana
maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli lo'u mei? ?Nou sai lio oodoie taane
mo iinoni kire hiiwalaimoli eeku wa ha'ike?”

A Jisas E Aalahuu Aana Parise

Na Mwane Susulu To'oha

9 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge i sulie mwala nge
kire lo'onga'inie uri ikire oto kire oodota'i, na kire ko lio toli mola aana
ahutana mwala.
10 A Jisas e unue uuri, “Ngaeta hai dinge e ro mwane e o'o'o, oto kirerue
ko hanetaa ta'au i Nume Maa'i Peine huni aarea a God. Nga iini Parise, na
ruana nga iini mwane susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom.
11 Oto Parise ngeena e uure wau maraana mwaanie mwane susulu
to'oha, ko si aarenga'i i sulie maraana, na ko te'uri, ‘God, no ko paalahe'o
aana nou ka'a aaela ike mala ngaeta mwala. Nou ka'a urihana ike mwala
nge kire sai peli, kire sai leu-leu ola, na kire ko mei-mesi. No ko paalahe'o
aana nou ka'a urihana ike mwane susulu to'oha waune.
12 No ko oolongau ha'arue suli wiki, na no ko nii-niie tangahulu'ana tari-
olanga ineu huni'o.’
13 “Ta'e mwane susulu to'oha ngeena, e uure mola mai ha'atau, hule aana
e ka'a sare lio lo'u i lengi. Ko kukumu mola i mamangona aani saehuunge,
na ko unue uuri, ‘God, o ke aamasieu, ineu iinoni ni ooraha'aa.’ ”

---

† **17:37** 17:37 Erenga ni Krik ko aalahuu aana mo hada nge kire sai ngaa mo rae, ta'e ne'isaenga aana uri ahutana mwala kei saie nga taa ko reu, aana kire kei meni leesie mo tolimaa.

14 Oto a Jisas ko si unue uuri, “No ko unue oto huni'omu uri a mwane
susulu to'oha ngeena e ooli hai nume ingeie, na a God e ha'a-oodohie
oto. Ta'e Parise ngeena ha'ike. Aana ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa,
nge ha'amwai-mwei'alana kei lae. Ta'e iini ko ha'amwai-mwei'aa, nge
ha'apaina'alana kei lae.”

A Jisas E Tolakonie Mo Mwela
MATIU 19:13-15; MAK 10:13-16

15 Ngaeta mwala kire toolea mai mo kele wee-wee ikire i saana a Jisas
hunie ke hele aada huni ha'adiana'ara. Maholo mo pwaarongoisuli kire
leesie urine, oto kire ko ere aada.
16 Ta'e a Jisas e soie mai mo kele mwela i saana, na ko unue hunie mo
pwaarongoisuli ingeie uuri, “Omu ke toli'aasie mo mwela hunie kire ke
lae mai seeku, na omu ke su'uri uure honosire. Aena aana mo iini kire
urihana mo mwela ngeena ha'alaa kire ko sili i laona Aalahanga a God.
17 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala nga iini e ka'a ha'amwai-
mwei'aa mala mo mwela mwai-mwei nge e sa'a roro'a sili ike i laona
Aalahanga a God.”

Mwane To'o-to'o E Dolosi

I Sulie Tala Takoie Maurihe
MATIU 19:16-30; MAK 10:17-31

18 Oto ngaeta na'ohai mwane aana mo Jiu, e dolosi aana a Jisas uuri,
“Ha'a-uusuli diana. ?Nga mei taa ni ne kei da ka'u hunie ne ke si hele aana
maurihe huu?”
19 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?E ue o ko unue uri ineu nou diana? Nga
ta'a-ta'a iini ka'a diana ike ta'e a God hali'ite.
20 Ta'e aana dolosinge i'oe, o saie ka'u oto mo Ha'atolanga a Mosis.
*Mwaanie o talei horo-horo, na mwaanie o mai-mesi, na mwaanie o peli-
peli, na mwaanie o pwelu wala eero-eero, na o ke ha'ama'u aana aamamu
na nikemu.”* *Eksodas 20:12-16*
21 Oto na'ohai mwane ngeena ko aalamie a Jisas uuri, “Nou tola i sulie
walu ola ngeena uure oto i mwei-mweiha'aku.”
22 Maholo a Jisas e rongo urine, ko si te'uri hunie a mwaena, “Ta'a-ta'a
mei ola ni mola ue o saeto'o aana lo'u huni esuie. O ke ha'aholinge'inie to'o-
to'olamu, na o ke niie mo to'oha aani nana kira maitale. Aana ko urine nge
o ke si to'o-to'o lo'u aana mo ola diana i Lengi. Mango urine o ke si lae mai
lulu i sulieu.”
23 Ta'e maholo a mwaena e rongo urine, ko si saehuu oto hiito'o aena
aana e tohungei to'o-to'o oto liutaa.
24 Maholo a Jisas e leesie a mwaena ko saehuu oto hiito'o, ko si te'uri, “Kei
tohungei aasa oto hiito'o hunie mwala e to'o-to'o huni sili i laona Aalahanga
a God.
25 E mwada'u mola hunie uri nga kamel kei sili i sulie kele waa-waata
aana nile tau-teuri, liutaa aana iinoni to'o-to'o ke sili i laona Aalahanga a
God.”
26 Oto maholo mwala e rongoa a Jisas e ere urine, kire ko si dolosi aana
uuri, “?Oto a tei ka'u ke si helesie maurihe huu?”
27 A Jisas e aalamire uuri, “Nga taa nge e aasa hunie iinoni, e tohungei
mwada'u mola hunie a God.”
28 Oto a Pita ko dolosi aana a Jisas uuri, “?E ue aana i'emeelu? Melu
toli'aasie oto ahutana to'o-to'olameelu mango huni lulu i suli'o.”

29 Oto a Jisas e te'uri hunire, “No ko unue oto huni'omu uri nga iini nge
ko toli'aasie nume ingeie, wa hu'e ingeie, wa mo eesine, wa aamana, wa
nikana, wa mo kalena i tehula'ana Aalahanga a God,
30 kei hele liutaa aana maurihe ienini, na i purine maenga kei ii'o huu
oto pe'ie a God aana maurihe huu.”

Oolune Nga Maholo A Jisas

E Ere I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 20:17-19; MAK 10:32-34

31 Oto a Jisas e toolea aawalai pwaarongoisuli mwana rue, na kire ko lae
maraada, ko si unue hunire uuri, “!Omu ke rongo ka'u! Kolu ko lae oto
hunie i Jerusalem eena, leu nge ahutana walu ola mo propet kire uusu-
uusu i sulieu a Kale Ni Iinoni kei oa aana.
32 Na kire kei pweloau hunie mo Aapoloa Aaopa. Oto mwala ngeena kei
ha'amwasi eeku, na kire kei repusieu na kire kei ngisuhieu.
33 Kire kei repusieu na kire kei horo maesieu oto. Ta'e aana oolune nga
hai dinge, ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga.”
34 Ta'e mo pwaarongoisuli kire ka'a rongo saie ike nga mei ola aana mo
olana. Lo'onga'inge aani e ii'o mumuni mwaanire, oto kire ka'a saie ike
nga taa a Jisas ko ere i sulie.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane E Ulu
MATIU 20:29-34; MAK 10:46-52

35 Maholo a Jisas ko lae mai kara'inie huilume i Jeriko, na ngaeta mwane
e ulu e ii'o i reune tala i leune, ko susuke to'oha.
36 Mwane e ulu ngeena e rongoa mwala ko liu i sulie tala, oto ko dolosi
aada uuri, “?Nga taa ni ko reu ngeena?”
37 Oto kire ko unue hunie uuri, “A Jisas, iini ni Nasaret, ni ko liu ie.”
38 Oto a mwaena ko uulo oto paine, na ko te'uri, “!Jisas! !Kalena Deved
Inemauri! !O ke aamasieu!”
39 Mwala e na'o aana laeha ngeena kire ko ere aana uri hunie ke rohu.
Ta'e ko si uulo paine mola liutaa mwaanie hola'ina'o uuri, “!Kalena Deved
Inemauri! !O ke aamasieu!”
40 Oto a Jisas e uure hahuroto, na ko unue hunire uri kire ke toolea mai
mwane e ulu ngeena i saana. Maholo ko lae oto mai kara'inie, a Jisas ko si
dolosi aana uuri,
41 “?Nga taa ni o saeto'o aana ne ke asuie huni'o?”
Oto mwane e ulu ngeena ko aalamie a Jisas uuri, “Aalaha ineu, saeku
hunie ne ke lio-lio lo'u.”
42 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “!O ke lio-lio oto! Hiiwalaimolinge i'oe e
ha'a-uuri'o oto.”
43 Oto maana a mwaena ko tolana lio-lio lo'u, na ko lulu i sulie oto a
Jisas pe'i paalahelana a God. Na ahutana mwala kire leesie urine, kire ko
si meni paalahea God no'one.

19

A Sakias E Si Saie A Jisas

1 Oto a Jisas e lai liu i laona huilume i Jeriko,
2 na ngaeta mwane satana a Sakias i leune. Ingeie nga mwane to'o-to'o
aena aana ingeie nga na'ohai mwane aana mo iini ko susulu to'oha hunie
aalahanga ni Rom.
3 E sasare leesie a Jisas uri ingeie a tei, ta'e e ka'a sai leesie ike, aena aana
mwala e hunge na ingeie e tohungei o'oru'e.

4 Oto a Sakias e huru ta'au i na'ona mwala aana leu nge e saie uri a Jisas
kei liu aana, e si hane i lengine ai hunie ke leesie.
5 Maholo a Jisas e liu mei aana leune, e lio ta'au i lengi na ko leesie a
Sakias i lengine ai. Oto ko te'uri hunie, “Sakias, o ke siho mai aano lau-leu,
aana si'iri ne kei ii'o pe'i'o i nume i'oe.”
6 Oto a Sakias e tolana siho oto i aano aana maholona, na e takuhie oto
pe'i ilenimwa'enga.
7 Na maholo mwala e leesie urine, kire ko si meni upwesie a Jisas
na kire ko te'uri, “A mwane ngeena ko lae mola huni ngeu pe'ie iinoni
ooraha'aala.”
8 Ta'e a Sakias e ta'ela'i, oto ko te'uri hunie poro painena, “!Aalaha ineu!
Ne kei niie ngaeta po'o ni leu aana to'o-to'olaku nana mo iinoni meitale. Na
mo iini nge nou pwelora aana nou tola to'oha mola mwaakule mwaanire,
ne kei nii eeliho'i lo'u aana mo to'oha ikire, na ne kei nii ha'ahai liutaa
aana lo'u nga taa nou toolea mwaanire.”
9 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Si'iri a God ko ha'a-uurie mwala aana nume
i'oe ienini, aena aana i'oe, o si hute haalu aana komu a Ebraham.
10 Ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai huni lo'ohie mwala e takalo ka'u,
na huni ha'a-uurire.”

A Jisas E Aalahuu Aana E Oolu Koni-konihe Na Mo Mwe'ii To'oha
MATIU 25:14-30

11 Oto maholo mwala ko meni pwaa-pwaarongo ue i sulie a Jisas, oto
ko ladoa lo'u nga aalahuunge hunire, aana e kara'inie oto i Jerusalem, na
mwala hunge ko lo'onga'inie uri Aalahanga a God kei tala'ae oto molana.
12 Ta'e a Jisas e saie mone uri kire ko lo'o-lo'onga'i urine, oto ko si ladoa
mei aalahuunge ie nada, “Ngaeta na'ohai mwane e o'o'o, oto ko lae aani
henue ha'atau hunie kire ke ha'a-aalahaa haahie mwala aana hanue ingeie.
13 Oto i na'ona a mwaena e lae, e soie mai aawalai mwane au'esu ingeie,
na ko ha'a-adora aani mwe'ii to'oha na ko te'uri hunire, ‘Omu ke asu aana
mo to'oha ngeena, na omu ke tarie lo'u nga mo iini pe'i'i aana maholo no
ko lae mwaani'omu.’
14 “Oto e lae oto, ta'e mwala aana hanue ingeie kire ka'a saeto'o aana ike.
Oto kire uusunge'inie nga mo iini i sulie pe'ie mei wala uuri, ‘Melu ka'a
saeto'o aana ike a mwane ie ke aalaha haahi'emeelu.’
15 “Ta'e a mwaena e ne'i aalaha oto haahie hanue ingeie. Oto maholo e
aaliho'i mei, e soie mo mwane au'esu ingeie nge e nii to'oha hunire, hunie
ke leesie uri nga mei to'oha uri taa kire tarie aana kire asu i purine.
16 “Oto eetana nga mwane au'esu e lae mai saana, ko te'uri, ‘Aalaha ineu,
nou terie aawalai mei to'oha lo'u haahie leu nge o niie hunieu.’
17 Oto aalaha ngeena ko te'uri hunie, ‘!E diana! I'oe oto mwane au'esu
diana. Nou lio saie uri o sai kineta'inie mo ola mwai-mwei. Ngeena, ne kei
ne'i'o o ke aalaha oto haahie ngaeta aawalai huilume ineu.’
18 “Ruana nga mwane au'esu e lae lo'u mei na ko te'uri, ‘Aalaha ineu,
nou terie e lime leu lo'u pe'ie leu nge o niie hunieu.’
19 Oto aalaha ingeie ko te'uri hunie, ‘Urine, i'oe o kei aalaha haahie e
lime huilume ineu.’
20 “Na ngaeta mwane au'esu e lae mai, oto ko te'uri, ‘!Aalaha ineu, leesie
ka'u! Mei to'oha i'oe mola ie. Nou ulo haahie mola aana mei sala, oto nou
mumunie mola.
21 !Nou kele ma'ute'ini'o mwae! Aena aana i'oe, o lae otoi raramaa hiito'o,
na hule aana o sai toolea mola mei to'oha o ka'a tarie ike maraamu, na i'oe
o ko so'okonie mo ngeulaa mwala aaopa e hasi'i no'one.’

22 Oto aalaha ingeie ko te'uri hunie, ‘I'oe oto mwane au'esu aaela.
Ngeena, ne kei lei'o oto i sulie walamu maraamu. O unue ka'u oto uri
nou lae otoi raramaa hiito'o aani tolalana mola mei to'oha nge nou ka'a
tarie maraaku, na uri no ko eli-elie mola mo ngeulaa nou ka'a hasi'i ike.
23 ?Nge ko urine, na e ue o ka'a ne'ie mola mei to'oha ineu i laona nume
ni to'oha hunie ne ke tarie nga kele leu lo'u pe'ie?’
24 “Oto aalaha ngeena ko unue hunie mwala kire uure-uure kara'inie
uuri, ‘Omu ke toolea mei to'oha ngeena mwaanie, na omu ke niie nana
iini nge e tarie aawalai mei to'oha.’
25 Oto kire ko te'uri hunie aalaha ngeena, ‘Poro paine, ta'e ingeie e to'o
aana oto aawalai mei to'oha.’
26 “Oto aalaha ngeena ko aalamire uuri, ‘No ko unue oto huni'omu, nga
iini nge ko esu diana aana nga taa e to'o aana oto, nge aalaha ingeie kei
nii hiito'o lo'u hunie. Ta'e nga iini nge e ka'a asu diana ike aana nga taa e
to'o aana oto, ma'alana nga kele mei ola mola mwai-mwei e to'o aana, na
aalaha ingeie kei ta'aasie oto mwaanie.
27 Oto, hunie mo maelonga ineu nge kire sere'inie uri ne ke aalaha
haahire, no ko unue huni'omu, omu ke toolera mai i leu, na omu ke horo'ire
mango oto i na'oku.’ ”

A Jisas E Hule I Jerusalem

Mala Inemauri
MATIU 21:1-11; MAK 11:1-11; JON 12:12-19

28 Oto i purine a Jisas e ere urine mango, e si lae lo'u hunie i Jerusalem.
29 Na e lae mai kara'inie i Betfeis na i Betani, e ro huilume kara'inie uuwo
nge kire haara'inie Uuwo Ni Ei Olif. Oto e uusunge'inie e ro pwaarongoisuli
ingeie uri kirerue ke lae oto i na'o, na ko unue hunirerue uuri,
30 “More ke lae i na'o aana huilume nge kolu ko leesie ta'aune. Na maholo
more kei hule ta'au, more kei leesie kele dongki haalu kire pwasue ta'au
i leune. Dongki ngeena, nga iinoni ka'a ta'e ike ue aana. Oto more ko
luhesie, more ko toolea mai hunieu.
31 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, ‘?More ko luhesie huni taa?’
oto more ke unue oodoie uuri, ‘A poro paine e saeto'o aana.’ ”
32 Oto e ro pwaarongoisuli ko lae oto i na'o. Kirerue lae ta'au na kirerue
ko lio oodoie oto mo ola nge a Jisas e unu'i hunirerue.
33 Maholo kirerue ko luluhesie dongki haalu ngeena, na mo mwane e
to'o aana ko lae oto mai. Oto kire ko dolosi aana e ro pwaarongoisuli uuri,
“!Ei! ?More ko luhesie dongki ngeena huni taa?”
34 Oto kirerue ko aalamie uuri, “A poro paine e saeto'o aana.”
35 Oto kirerue si toolea dongki ngeena hunie a Jisas, na kire ko aasie mo
to'oni ikire ikolune dongki, na kire ko pe'ie oto a Jisas huni ta'e i lengine.
36 Na maholo a Jisas ko lae hunie i Jerusalem aana dongki ngeena, mwala
ko lae pe'i eepasie tala aana mo to'oni ikire.
37 Oto maholo a Jisas ko nanauhie i Jerusalem, aana leu nge tala e sihotoli
mei mwaanie Uuwo Ni Ei Olif ngeena, ahutana mwala ko lae pe'ie kire ko
meni ilenimwa'e pe'i paalahelana God haahie mo hu'i-hu'ite kire leesie a
Jisas e asui'i.
38 Na kire ko te'uri, *“!God ke ha'adiana'aa inemauri ko lae mai nunuha'ana
satana Aalaha! !Hanuelamanga i Lengi na manikulu'anga hunie a God!”*
Sam 118:26

39 Ngaeta mo Parise kire ii'o no'one aana maholona, kire ko te'uri hunie
a Jisas, “Ha'a-uusuli, o ke unue mo pwaarongoisuli i'oe kire ke su'uri unue
mo ola ngeena.”
40 Ta'e a Jisas e aalamire mola uuri, “No ko unue oto huni'omu, mala uri
mo pwaarongoisuli ineu kire ka'a unue mo olana, nge mo heu kei mawa
pe'i paalahelana God no'one urine.”

A Jisas E Ngara Haahie I Jerusalem

41 Na maholo a Jisas e lae lo'u mei kara'inie i Jerusalem, e si hule aana
leu e sai leesie hanue aana, oto ko si ngarasie.
42 Na ko te'uri hunie hanuena, “E tohungei diana hunie o ke lio saie si'iri
tala takoie hanuelamanga, ta'e o sa'a saie ike, aena aana e ii'o mumuni
mwaani'o.
43 Kei hule taane aana maholo mo maelonga i'oe kire kei para ahui'o, na
kire kei aala honosi'o aana ahutana mo leu ngeena, mwaanie uri nga iini
eemiu e tahi lo'u.
44 Kire kei oho aasi'o oto pe'ie ahutana mo mwela i'oe. Na nga ta'a-ta'a
ho heu e sa'a oore ike lo'u i huline, aena aana o ka'a lio saie ike maholo
nge a God e lae mai huni ha'a-uuri'o.”

A Jisas E Lae I Nume Maa'i Peine
MATIU 21:12-17; MAK 11:15-19; JON 2:13-22

45 Oto a Jisas e lai sili ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko
aehota oohea mwala e ha'a-ha'aholinge'i ola,
46 na ko ere aada uuri, “A God e unue aana mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
Nume ineu oto nume ni aarenga'inge. *Aesaea 56:7* Ta'e omu ko si da mola
ko ne'ie hahale kira horopeli kire sai mumuni i laona.” *Jeremaea 7:11*
47 Oto i suli hei dinge a Jisas e ha'a-ha'a-uusuli i laona Nume Maa'i Peine.
Oto mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, na
mo na'ohai mwane aana mo Jiu, kire eri'apasie uri kire ke horo maesie.
48 Ta'e kire ka'a lio oodoie ike nga tala huni horo'ie, aena aana ahutana
mwala kire mani o'o'o mola pe'ie i suli maholo, aana kire sere'i liue nga
ta'a-ta'a mei wala aana mo ha'a-uusulinge ingeie.

20

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie Nanamanga

A Jisas E Uure I Tei
MATIU 21:23-27; MAK 11:27-33

1 A Jisas e ha'a-uusulie mwala ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine,
na e lae-laeliwala aana Tataroha Diana. Oto aana ngaeta hai dinge, mo
na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis pe'ie mo rato
ni mwane kire lae ta'au huni ere pe'ie.
2 Oto kire ko te'uri hunie, “?Nga nanamanga uri taa ni o to'o aana huni
esuie walu ola o ko deu'i ngeena? ?Na a tei ni e niie nanamanga ngeena
huni'o?”
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ne ke hola'i dolosi ke'u eemiu uuri,
4 ?A tei ni e niie nanamanga hunie a Jon huni loto maa'i aana mwala? ?
A God wa mo iinoni mola?”
5 Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto nga taa kolu kei
unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e niie nanamanga ngeena hunie

a Jon, nge kei unue hunikolu uuri, '?Nge ko urine, na e ue omu ka'a
hiiwalaimoli aana?'
6 Ta'e mala kolu kei unue, iinoni mola ni e niie nanamanga ngeena hunie
a Jon, ahutana mwala ie kire kei meni uu'i kolu aani heu, aena aana kire
hiiwalaimoli aana a Jon uri ingeie nga propet e uure mwaanie a God."
7 Oto kire aalamie mola a Jisas uuri, "!Oo! Melu ka'a saie ike."
8 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunire, "Ko urine, nge ineu na nou sa'a unue
ike no'one oodoi'omu nga nanamanga uri taa no ko esuie mo ola ienini
aana."

A Jisas E Aalahuu Aana Mo Mwane Aaela Ko Lio I Sulie Pariki
MATIU 21:33-46; MAK 12:1-12

9 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge lo'u hunie mwala uuri, "Ngaeta mwane
e o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto e ha'ahaulaa aana ngaeta mo
mwane hunie kire ke lio i sulie maholo ingeie ko lae i suli henue, na e lae
ngeena e kele lai ii'o tewa.
10 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, a mwaena ko uusunge'inie
ngaeta koni-konihe ingeie huni toolea mai nga taa mo mwane ko lio i sulie
hohola ingeie kei niie hunie. Ta'e mo mwane ngeena kire wini-winie mola
koni-konihe ngeena, na kire uusunge'i eeliho'i aana mola mwaakule.
11 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-konihe, ta'e mo
mwane ko lio i suli ngeena kire ko he'i wini-winie lo'u mola, na kire ko
tohungei waelie oto hiito'o, na kire ko uusunge'i eeliho'i lo'u mola aana
mwaakule.
12 Na a porona ko he'i uusunge'inie lo'u oolune nga koni-konihe. Ta'e kire
ne'i malaka lo'u mola aana, na kire si aasie po'oi sinaha mwaanie leune.
13 "Oto poro paine nge e to'o aana hohola ngeena ko lo'onga'i uuri, '?Ne
kei ue eena? Ne kei uusunge'inie kele madu ineu. Sa'a mola ingeie ha'alaa
kire kei ha'ama'u aana.'
14 "Ta'e maholo kire leesie a kalena, kire ko si meni ere i sulie mola uuri,
'Mwane nge kei to'o aana hohola ngeena oolisie aamana oto ie. Kolu ke
horo maesie mola hunie kolu ke to'o aana oto hohola ienini.'
15 Oto mo mwane ko lio i sulie hohola ngeena kire aasie kalena poro
painena i sinaha mwaanie hohola, na kire ko horo maesie oto."
Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aana mwala uuri, "?Ha'alaa nga taa nge
poro paine haahie hohola ngeena kei esuie aana mwala ngeena?
16 Maholo kei lae mai, nge kei tohungei horo suuhe'inie oto mwala aaela
ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u hohola ngeena aana ngaeta mwala aaopa."
Maholo mwala e rongo urine, kire si meni te'uri, "!Ha'ike, ke su'uri
urine!"
17 Ta'e a Jisas e to'omaaire, ko si te'uri, "?Oto nga taa ni lo'onga'inge aana
mo wala uusuleni e lae ienini, *Hau nge mwala tou-tohu nume kire leledie
ka'u, e ne'i tohungei heu susu oto aana nume?* *Sam 118:22*
18 Oto no ko unue huni'omu uri nga iini ko domu i lengine hau ngeena
kei ma'oi oto, na mala uri kei teke haahie nga iini na kei pili memesoa oto."
19 Oto mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo na'ohai pris
kire rongo saie uri aalahuunge a Jisas aana mo mwane aaela ngeena ko
ere mola i sulire. Kire ko si sare tapolie oto aana maholona, ta'e kire ko
me'ute'inie no'one mwala.

Mo Na'ohai Mwane Aana Mo Jiu Kire Sare Pweloa Jisas
MATIU 22:15-22; MAK 12:13-17

20 Oto kire ko si lio hunie nga maholo huni tapolie a Jisas. Na kire si
uusunge'i mumuni aana ngaeta mo mwane uri kire ke lupwe'i lai dolosi

aana mala ikire mwala oodota'i. Aena aana saeda uri a Jisas ke unue nga
mei wala huni waelie maraana, huni uusu i maana i na'ona aalaha ni Rom.
21 Oto mo mwaena ko te'uri hunie a Jisas, “Ha'a-uusuli, melu saie uri nga
taa o ko unu-unue na o ko ha'a-ha'a-uusuli aana e to'ohuu. Na i'oe, o ka'a
aapwasu ike aana lo'onga'inge nga iini, ta'e o ko ha'a-ha'a-uusuli mola aana
walaimolinge i sulie tolahana God.
22 ?Oto e ue, ohe e adona taane huni niie takis hunie aalahanga ni Rom
wa ha'ike?”
23 Ta'e a Jisas mone e saie mola kire ko raomae hunie, oto ko si te'uri
hunire,
24 “Omu ke haata'inie ka'u seleni hunie takis ngeena aaku. ?A tei ni
nunune na satana aana seleni ienini?”
Oto kire ko unue uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”
25 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii eeliho'i aana hunie
inemauri ngeena mo ola ingeie, na hunie a God mo iini a God.”
26 Oto kire ko si meni pangata'inie aalaminge ingeie. Kire toli rohu, na
nga iini ka'a nguu. Na kire ka'a saie ike lo'u nga mei ola huni raomae hunie
aana i na'ona mwala.

Mo Sadiusi Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie

Ta'ela'inge Mwaanie Maenga
MATIU 22:23-33; MAK 12:18-27

27 Oto ngaeta mo Sadiusi kire lae mai saana Jisas. Mo Sadiusi ngeena
kire hiiwalaimoli uri nga iini sa'a ta'ela'i ike lo'u mwaanie maenga. Oto
kire ko dolosi aana uuri,
28 “Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue ha'atolanga ie hunikie. *Mala uri nga
mwane ko mae mwaanie hu'e, na e ka'a to'o kalena, nge aasine mwane ke
to'o aana lo'u mola nao keni iihana, hunie ke ha'ahute mwela oolisie aasine
nge e mae ngeena.* *Diutronomi 25:5-6*
29 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute na kire o'o'o i
leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola na e ka'a to'o mwela.
30 Oto ruana nga mwane e he'i to'o aana lo'u naona, na ko mae lo'u.
31 Na oolune nga mwane ko he'i to'o aana lo'u mei nao keni ngeena, na
ko he'i mae lo'u. E hiu mwaasine ngeena kire ko meni to'o aana oto mola
ta'a-ta'a hu'e ngeena urine, ta'e kire ka'a to'o mwela ike.
32 Lae-lae, oto a hu'ena e si mae ooreta.
33 ?Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e ngeena kei ne'i hu'e
a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana kire mani to'o aana mola urine?”
34 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Mai aano i leu mone mwala ko to'o poro
na kire ko tola hu'e.
35 Ta'e mo iini nge kire kei adona ta'ela'inge aaliho'i mwaanie maenga,
na huni ii'o aana walumalau haalu nge kei lae maine, kire sa'a to'o-to'o
poro wa kire ke totola hu'e lo'u,
36 na kire sa'a mae lo'u. Oto aana ii'onga urine nge kire kei ii'o oto mola
mala mo ensel. Mwala ngeena oto mo kalena God, nge kire ta'ela'i eeliho'i
lo'u mwaanie maenga hunie maurihe haalu.
37 A Mosis e haata'i diana aana oto uri iinoni e sai ta'ela'i eeliho'i lo'u
mwaanie maenga. Maholo e uusu-uusu i sulie kele ai nge e ka'a waru ike
aana dunge, e ere i sulie a Aalaha uri ingeie oto *God nge a Ebraham, na
Aesak na Jekob ko palo-paloa.* *Eksodas 3:6*
38 Oto aana ko unue uri kiraelu ko palo-paloa ue a God ma'alana kire
mae e tewa oto, a God e haata'inie uri ma'alana nga iini e mauri ue wa e

mae oto, ta'e ahutana mwala kire mani meuri mola i na'ona God. Oto a
God e ka'a ike nada mo iini e mae, ta'e God nada mo iini e mauri."
39 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis ko te'uri,
"Ha'a-uusuli, aalaminge i'oe e to'ohuu oto."
40 Na kire ko meni maarara oto huni dolosie lo'u nga mei ola aana a Jisas.

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MATIU 22:41-46; MAK 12:35-37

41 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, "?Aana e ue ni mwala ko unue uri a
Kraes kei hute mola mai aana komu a Deved Inemauri?
42 Aana a Deved nge e unue maraana i laona puke ni kananga uuri, *A
God e unue hunie aalaha ineu, uuri 'O ke ii'o ka'u i pwalo-pwaloku aana
na'ohai ii'o-ii'oha,*
43 *lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke
uuri puli-pulisire.'* *Sam 110:1*
44 A Deved maraana ni e unue uri a Kraes e ne'i aalaha ingeie. ?Ta'e e
ue? ?Mwane nge e hute mola aana komu a Deved maraana, kei he'i ne'i
aalaha ingeie lo'u uri taa eena?"

A Jisas E Ha'apasu Honosie

Mo Ha'a-uusuli

Aana Mo Ha'atolanga A Mosis
MATIU 23:1-36; MAK 12:38-40

45 Maholo ahutana mwala ko meni pwaarongo ue i sulie erenga ingeie,
a Jisas ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie.
46 "Omu ke kineta'ini'omu mwaanie mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis. Kire ko sare walo liu mola pe'ie launiha'ana mo to'oni maa'i, na
hunie uri mwala ke ha'apaina'ara maholo kire ko walo liu i laona mo leu
ni uusi'e. Na kire ko lio hilisie mo na'ohai ii'o-ii'oha i laona mo nume ni
palo-palo, na mo na'ohai tolinge aani ngeuhe.
47 Na lo'u kire ko sare da mola uri kire ke lio manikulu'e aani
aarenga'inge tewa i maana mwala. Ta'e hule aana kire ko ha'a-ha'amwe'u-
mwe'ue mola mo nao keni, na kire ko leue mola mo nume ikire pe'ie
ahutana to'o-to'olada. Ikire ngeena, ha'aloilada kei lae lo'u liutaa."

21

Mei Nao Keni

E Niie E Ro Peni Pulu
MAK 12:41-44

1 A Jisas e lio-lio hailiu na ko leesie mwala e to'o-to'o kire ko niie mo
niinge ikire i laona mwa'i aana Nume Maa'i Peine.
2 Na lae-lae mei nao keni meitale e lae lo'u mei, oto ko niie mola e ro
kele peni pulu.
3 Oto a Jisas ko te'uri, "No ko unue oto huni'omu uri nao keni meitale
ienini e nii peine liutaa aana ahutana mwala ko nii ie.
4 Aana ahutana mwala ngeena, kire ko niie mola kele nganga'ai ola aana
to'o-to'onga ikire. Ta'e mei nao keni meitale ie, kele mei to'oha uri huni
meu-meuri aana ingeie oto ko nii mangoa ienini."

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Ohoilana I Jerusalem Na Nume Maa'i Peine
MATIU 24:1-21; MAK 13:1-19

5 Ngaeta mo pwaarongoisuli a Jisas kire ko ere-ere i sulie Nume Maa'i
Peine uri e lae otoi lio manikulu'e aena aana kire ha'alaunie pe'ie mo heu
diana na mo niinge niilana ko lae huni ha'amanikulu'aa God.
6 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Ahutana walu ola omu ko lee-leesi'i ngeena,
aana nga maholo oho-aasileni kei saro lae, na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a
oore ike lo'u aana leu e o'o'o aana.”
7 Oto ngaeta mo pwaarongoisuli ko dolosi aana Jisas, kire ko te'uri, “?
Ha'a-uusuli, maholo uri taa ni walu ola ngeena kei reu? ?Na nga tolimaa
uri taa ni huni haata'inie uri maholo hunie mo olana e kara'ini oto?”
8 Oto a Jisas ko te'uri, “Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini e eero'omu.
Aana mo iini hunge kei lae mai aana sataku, na kire kei unue uuri, ‘Ineu
oto a Kraes,’ na lo'u uuri, ‘Pongi e hule oto.’ Ta'e omu ke su'uri rongo
hunire wa omu ke lae i sulire.
9 Na maholo omu ko rongoa mo oohotaa, na mo heiseuninge honosie mo
kahamani, mwaanie omu me'u-me'u, aana walu ola ngeena kei hola'i reu
i na'o. Ta'e ha'amangolana walumalau ie ha'ike ue ni ngeena.”
10 Oto ko he'i unue lo'u uuri, “Mwala aana ngaeta hanue kei ooho honosie
mwala aana ngaeta hanue. Nga aalahanga kei ta'ela'i honosie ngaeta
aalahanga.
11 Na mo nunu peine kei tola. Hiolonga paine na liunge ni maelaa kei
tola aana mo po'o ni henue hunge. Mo ola ni me'u i suli'i na mo tolimaa
paine kei siho mai uure i lengi.
12 “Ta'e i na'ona walu ola ienini ke si reu, mwala kei tapoli'omu na kire
kei teunge'ini'omu. Kire kei toole'omu i laona mo nume ni palo-palo hunie
mo mwane paine kei lei'omu. Na kire kei toole'omu lo'u i na'ona mo aalaha
na mo inemauri hunie kire kei lei'omu no'one. Na kire kei meni aasi'omu
i laona mo nume ni ho'o aena aana omu ko lulu i sulieu.
13 Aana maholo walu olana kei reu uurini, maholo i'omu otona huni unu
diana aana Tataroha Diana hunire.
14 Omu ke lo'o-lo'onga'i diana mola, na mwaanie omu lae otoi tolahi'e
aana nga taa ni unue honosi'omu.
15 Ineu, ne kei haata'inie taane aamiu nga taa ni unue aana tohungana
saenanaunge hule aana nga iini aana mo maelonga i'omu, na e sa'a oolisie
ike lo'u nga mei wala aana erenga i'omu.
16 Ahutana mwala kei meni leledi'omu. Ma'alana mo aamamiu, na mo
nikemiu, na mo eesimiu, mo tekihemiu, na mo malahumiu, na kire kei
teunge'ini'omu no'one. Hule aana kire kei horo maesie ngaeta mo iini
eemiu.
17 Ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu ko lulu i sulieu.
18 Ta'e nga ta'a-ta'a mei ola aana mo ola ngeena e sa'a roro'a to'ohi'omu
ike.
19 Na a God ke si ha'a-uurie ahutemiu nge omu kei uure a'aila'a tara'asi
aani hiiwalaimolinge lai hule aana ha'amangolana.”
20 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Maholo omu ko leesie mae e aala ahuie
oto i Jerusalem, omu ke si saie uri e kara'inie oto oho-aasilana hanue paine
ngeena eena.
21 Oto aana maholona, mwala i Jiudia kire ke tahi oto i mumuni honosie
mo toloi henue. Mo iini e ii'o i Jerusalem kire ke tahi oto mwaanie hanue
painena, na mo iini e ii'o kali-kelie i Jerusalem kire ke su'uri lae lo'u weu
i laona hanue.
22 Aena aana mo dinge ni ha'aloinge a God ni otona, huni ha'a-oaie mo
ola uusuleni e lae oto i laona mo Uusu-uusu Maa'i.
23 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela, na mo iini nge
kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire. Aana si'oha'anga paine kei

toolea hanue ie aana maholona, na saewasunge a God kei to'ohie oto mwala
ingeie mo Jiu.
24 Nga mo iini horo maesilada kei lae aani naihi, na ngaeta mo iini kire
kei tola mauri aada takoie mo henue hai aaopa'i mala mwala e ii'o ni
ho'o. Mwala aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, kire kei uuri puli-pulisie i
Jerusalem lai hule oto aana maholo mo Aapoloa Aaopa kei saro mango."

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MATIU 24:29-31; MAK 13:24-27

25 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Mo tolimaa hai aaopa'i kei reu aana sato
na waro-waro na mo hee'u ta'au i salo. Na ahutana mo henue mai laona
walumalau kire kei meni me'ute'inie kou-kouha'ana naho na kone-kone i
eesi, na hule aana kire sa'a saie ike lo'u nga taa ni da.
26 Mwala kei maesie ma'unge aana maholo kire ko maa'oohie nga taa kei
siho mai haahie ahutana walumalau, aana ahutana mo ola ta'au i salo kei
meni esu oolo-oolo mango, na kire kei meni hei-oolisi mango oto.
27 Oto aana maholona, mwala ke si leesieu a Kale Ni Iinoni, aana ne kei
lae mai i laona mei uuru pe'ie nanamanga na manikulu'anga paine.
28 Na maholo walu ola ienini kei aehota rau, su'uri me'u, ta'e omu ke
uuwe pwau mola i lengi, aana maholo a God kei ha'a-uuri'omu ko kara'ini
oto mai."

A Jisas E Aalahuu Aana Ai Fik
MATIU 24:32-35; MAK 13:28-31

29 Oto a Jisas ko si ere ni aalahuunge hunire uuri, "Omu ke lo'onga'i ke'u
i sulie ai fik na oto ahutana mo ei.
30 Maholo omu ko leesie kire ko aehota ure, omu saie oto uri mo waro-
waro ni madoro ko kara'ini oto mai eena.
31 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola ienini ko reu
uurini, omu ke si manata'inie uri Aalahanga a God ko kara'ini oto mai."
32 "No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro oa mango mola
ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie, na kire ka'a mae ue.†
33 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto oo'oo."

O Ke Ii'o Aakau Mola Loosie Oolinge Mai A Jisas

34 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "!Omu ke lio talamiu! Mwaanie omu
tolahi'e mola aana mo ola ni welumalau, wa mwaanie omu talei tara mola
aani ngeuhe na aani inunge. Aana mala omu kei tara mola aana mo ola
urine, hai dingena kei hule mola na omu ka'a dau aakau ike.
35 Hai dinge ngeena kei sikile'i mala hune kire lolosie, aani ha'aparasilana
ahutana mwala aana walumalau.
36 Oto omu ke kakali diana pe'i aarenga'inge taraure'i, hunie omu ke
uure a'aila'a huni lae sapemawa i matolana walu ola kei reu ngeena, lai
hule aana maholo omu kei uure i na'oku a Kale Ni Iinoni."
37 Mo dinge ngeena a Jisas e sai ha'a-uusulie mwala ta'au i laona lolata
aana Nume Maa'i Peine aana aatowaa, na maholo ko seulehi na ni e lae
huni ma'ahu ta'au i lengine Uuwo Ni Ei Olif.
38 Ahutana mwala kire ko meni ha'a-ha'ahu'o ta'au i lolata aana Nume
Maa'i Peine huni rongoa mo ha'a-uusulinge ingeie suli dinge.

---

† **21:32** 21:32 A Jisas ko ere lo'u i sulie oho-aasilana i Jerusalem nge e rau aana 70 A.D., ola mala hai aawalai helisi mola i purine e unue mo wala ienini. Leesie Matiu 24:34.

22

Mo Mwane Paine Ni Jiu Kire Oala'i Huni Horo Maesie A Jisas
MATIU 26:1-15; MAK 14:1-2; JON 11:45-53

1 Maholona na ko kara'inie oto Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike Aana, nge kire
haara'inie no'one aana Houlaa Ni Liumwaanie.
2 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire
ko lo'o-lo'onga'inie horo-maesilana a Jisas kei lae uri taa, ta'e kire ko
me'ute'inie mwala mwaanie kire maaola-ola.
3 Oto a Satan e sili i saena ngaeta iini aana aawalai hurula'aa mwana rue
a Jisas nge sailana uri a Jiudas Iskariot.
4 Na e lae, oto ko lai ere ruru pe'ie mo na'ohai pris na mo mwane paine
aana pulitaa ko kakakalie Nume Maa'i Peine. Na ko unue uri kei pweloa a
Jisas uri taa hunire.
5 Oto kire ko tohungei saemango hiito'o na kire ko heiholota'i oto huni
nii to'oha nana.
6 Oto a Jiudas e ne'isae moute'i pe'ire, na ko aehota heitalea oto nga
maholo diana huni nii mumuni aana a Jisas hunire, mwaanie uri mwala
e saie lo'u.

Mo Pwaarongoisuli

Kire Dau Aakau Aana

Ngaunge Aana Liumwaanie
MATIU 26:17-25; MAK 14:12-21; JON 13:21-30

7 Oto e hule aana eetana nga hai dinge aana Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike
Aana, na dinge ngeena oto dinge huni horo'ie mo kalei sipu hunie ngaunge
aana Liumwaanie.
8 A Jisas ko si uusunge'inie a Pita na Jon, na ko te'uri hunirerue, “More
ke lae na more ke dau aakau aana ngaunge aana Liumwaanie hunie kolu
kei ngeu.”
9 Oto kirerue ko dolosi aana uuri, “?Mere kei lai deu aakau aana i tei
eena?”
10 Oto a Jisas ko aalamirerue uuri, “Maholo more kei lae ta'au i hule i
henue, more kei oodoie nga mwane nge ko aanga'inie ho ate'ai wei. More
ke lae oto i sulie hunie nume nge kei lai sili aana.
11 Oto more ko unue hunie iinoni e to'o aana nume ngeena uuri, ‘A Ha'a-
uusuli e unue uri o ke haata'inie aamere'i duru nge kei hele aana ngaunge
aana Liumwaanie pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie.’
12 A mwane ngeena ke si haata'inie duru paine ingeie ta'au i lengi
aamore'i, iini kire dau aakau oto aana. Nge more kei deu aakau aana
mo ola hunikolu i leune.”
13 Oto a Pita na a Jon kirerue lae ta'au na kirerue ko leesie walu ola ko
reu oto mala a Jisas e unue hunirerue. Oto kirerue ko deu aakau oto aana
ngaunge aana Liumwaanie.

A Jisas E Aehotaa Ngau-maa'inge
MATIU 26:26-30; MAK 14:22-26; 1 KORINIT 11:23-25

14 Oto e hule aana maholoi sato hunie ngaunge i seulehi, nge a Jisas na
mo hurula'aa kire si ii'o huni ngeu.
15 Na ko te'uri hunire, “Maholo nou maa-maa'ohie pe'ie hari-huninge
paine e hule oto, aana nou ne'i-ne'isae haahie ngaunge aana Liumwaanie
ienini pe'i'omu i na'ona sapesalunge ineu kei aehota.

16 Aana no ko unue oto huni'omu uri nou sa'a roro'a ngau lo'u aana nga
ngaunge aana Liumwaanie mala ie pe'i'omu lai hule aana mo lo'onga'inge
aana kei saro oa aana Aalahanga a God."
17 Oto a Jisas e hele aana kao-kaoi waen, e ere ni paalahenga mango, ko
si te'uri hunire, "Omu ke hele aana na omu ke mani inu aana.
18 No ko unue oto huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga mei waen lai
hule aana Aalahanga a God kei lae mai."
19 Oto e hele aana ho bred, oto ko ere ni paalahenga haahie, ko si nisie, na
ko ha'a-adoa mo pwaarongoisuli aana. Oto ko te'uri, "Hasi'oku oto ienini
nge toli'aasilana e lae i tehula'amiu. Omu ke tete'urine, huni aamasito'onga
aaku."
20 E urine lo'u i purine ngaunge e mango, e hele aana lo'u kao-kaoi waen,
na ko te'uri, "Apuku oto ienini nge e aahe huni'omu, na mei epu nge ko
ha'a-oaie haiholota'inge haalu a God ko esuie pe'ie mo iinoni ingeie.
21 !Ta'e omu ke saie! Iini ko pweloau taane oto pe'ieu i leu.
22 Na ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto i sulie oala'inge a God,
ta'e aama-aamasilana iini nge ko pweloau."
23 Oto mo pwaarongoisuli ko si aehota dolosi aada hailiu uri a tei iini
hikada kei pwaoa leune.
24 Kire ere-ere, na kire ko aehota ere haitapali oto haahie uri a tei hikada
e paine liutaa.
25 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, "Mo inemauri aana walumalau ie oto
kire ko sasare haata'inie nanamanga ikire haahie mwala ikire. Na mwala
nge kire to'o aana nanamanga haahie ngaeta mwala, saeda uri mwala ke
ha'apaina'ara mala uri ta'e ikire oto mo iini ko pe'ie mwala.
26 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine. Nga iini ko ne'i na'ohai mwane
i'omu, nge ke ne'i iinoni mwei-mwei. Na mwane paine i'omu, ke ne'i koni-
konihe mola namiu.
27 ?A tei ni e roro'a, iini e ii'o i aano nge ko maa'oohie mola ngaunge, wa
iini nge ko rareta'i? To'ohuu iini nge e ii'o i aano oto e roro'a. Ta'e ineu,
nou ii'o i matolamiu ie mala iini ko hei rareta'i.
28 "I'omu, omu ii'o oto pe'ieu taraure'i aana ahutana maholo aasanga ko
oohongieu.
29 Na oto mala Aamaku e niie nanamanga nakue huni aalaha haahie
mo iinoni, nge ineu no ko niie ta'a-ta'a taungei nanamanga ngeena no'one
huni'omu.
30 Hunie uri omu kei ngeu na omu kei inu pe'ieu aana aalahanga ineu.
Na omu kei ii'o i lengine mo neunekume ni aalaha huni leie aawalai komu
mwana rue ni Israel."

A Jisas E Unue Uri A Pita

Kei Taateinge'inie
MATIU 26:31-35; MAK 14:27-31; JON 13:36-38

31 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, "!Saemon, Saemon! O ke saie, a God e
toli'aasie uri a Satan ke dau aahongamiu huni leesie uri a tei kei uure
a'aila'a.
32 Ta'e ineu, no ko aarenga'i taane talamu Saemon hunie uri hii-
walaimolinge i'oe ke susu. Oto maholo o ko eeli'u mei takoieu, o ke si
ha'asusue mo eesimu hunie kire ke a'aila'a no'one."
33 Oto a Pita ko te'uri, "Aalaha ineu, no ko maa'oohie mola laenga pe'i'o
i nume ni ho'o na oto huni mae pe'i'o."

34 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “No ko unue oto huni'o Pita, i na'ona kue
kei ngara i rodo si'iri, o kei saronai taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a
manata'inieu ike.”

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli

Uri Mwala Kei Teunge'inire

35 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke
lo'onga'inie ka'u aana maholo nou uusunge'ini'omu ke'u waite, na omu
ka'a toolea nga mwa'ii to'oha, wa nga mwa'i lo'u, wa nga ho'ohaahi'ae. ?
Ohe omu tola talea nga mei ola lo'u huni pe'i'omu wa ha'ike?”
Oto kire aalamie a Jisas uuri, “Ha'ike taane.”
36 Oto a Jisas ko te'uri, “Ta'e oto molana, nga iini ko to'o aana nga mwa'ii
to'oha wa nga mwa'i lo'u nge ke toolea oto. Na nga iini ka'a to'o aana nga
naihi hei-heiseuni ke ha'aholinge'inie to'oni ingeie hunie ke holie lo'u nga
naihi.
37 Aana no ko unue oto huni'omu uri nga taa nge mo Uusu-uusu Maa'i e
unue kei oa oto hunieu, aana e unue uuri, *Mwala ko ere takalo uri ingeie
ngaeta iinoni ooraha'aa mola.* *Aesaea 53:12* Ahutana mo ola uusuleni e lae
i sulieu, kire ko reu oto.”
38 Oto mo pwaarongoisuli ko te'uri, “Lio ka'u, Poro paine, e ro naihi ka'u
oto ie.”
Oto a Jisas ko te'uri, “E ado oto.”

A Jisas E Lai Aarenga'i

Maraana I Ketsemani
MATIU 26:36-46; MAK 14:32-42

39 Oto a Jisas e uure mwaanie huilume paine ngeena, ko si lae hunie
Uuwo Ni Ei Olif oto mala ko lae-lae suli maholo. Mo pwaarongoisuli ingeie
na kire lae no'one pe'ie aana maholona.
40 Maholo e hule oto ta'au i leune, e si te'uri hunie mo pwaarongoisuli
ingeie, “Omu ke aarenga'i mwaanie malaahonga e hane haahi'omu.”
41 Oto e kele lae mola ta'au mwaanire, e pouruuru i aano ko si aarenga'i,
42 ko te'uri, “Mama'a, iiola o niie mai hunie ne ke hotela'inie ko aasaieu
oto.† Mala ko mwada'u, saeku o ke oolisie aana nga iini mwa-mwate. Ta'e
ne'ewau oto, o ke dau mola i sulie nga taa o saeto'o aana, na o ke su'uri
deu i sulie nga taa nou saeto'o aana.”
43 Oto ensel uure i Lengi ko haata'i aana a Jisas, na ko ere ha'asusue
saena.
44 Na aena aana sapesalunge e paine hiito'o, a Jisas ko si aarea God
lo'u liutaa. Na ko madara'a oto hiito'o hule aana mo uudu-uuduhe ni
madara'anga kire lio oto mala mo uudu-uuduhe ni epu.
45 Oto e aarenga'i mango, e ta'ela'i ko si lae i saana mo pwaarongoisuli,
na ko leesie mola kire ko ma'ahu aena aana kire tohungei weo aana kire
saehuu.
46 Oto ko te'uri hunire, “?Uri omu ko ma'ahu mola? Omu ke ta'ela'i na
omu ke aarenga'i mwaanie malaahonga e hane haahi'omu.”

Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; MAK 14:43-50; JON 18:3-11

† **22:42** 22:42 Erenga ni Krik e aalahuu i sulie sapesalunge aana erenga i sulie kao-kao.

47 Maholo a Jisas ko ere-ere ue, na mwala hunge kire ko maau oto aana.
A Jiudas ngaeta iini aana aawala mwana rue, nge ni e na'oda. Oto a Jiudas
e lae mai saana a Jisas hunie ke nono pe'ie.
48 Ta'e a Jisas e te'uri hunie, “?Jiudas, uri o ko pweloau a Kale Ni Iinoni
mola aani nononga pe'ieu?”
49 Maholo mo pwaarongoisuli kire leesie nga taa ko reune, oto kire ko
te'uri, “?Poro paine, uri melu ko heiseuni oto aani naihi?”
50 Oto ngaeta iini hikada e lama mousie aalinge i pwalo-pwalo aana koni-
konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
51 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “!Su'uri te'urine lo'u!” Na ko hele wau aana
aalingana, ko ha'a-uurie oto.
52 Oto a Jisas ko si ere hunie mo na'ohai mwane aana mo pulitaa hai
aaopa'i kire hule ngeena, aana ngaeta mo na'ohai pris, na mo na'ohai ramo
nge kire ko kakakalie Nume Maa'i Peine, na mo rato ni mwane ni Jiu kire
hule no'one. Oto ko te'uri hunire, “?Uri omu unue uri ineu nga horopeli
nge omu ko lae mai honosieu pe'i naihi na pe'i di'e?
53 Ahutana dinge ka'u no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-uusulinge ta'au
i laona Nume Maa'i Peine. ?Aana e ue ka'u omu ka'a tapolieu oto
aana maholona? !Ta'e ne'ewau! Maholoi sato i'omu hunie aalahanga ni
rodohono ke paine oto ienini.”

A Pita E Unue Uri E Ka'a Manata'inie Ike A Jisas
MATIU 26:69-75; MAK 14:66-72; JON 18:15-18,25-27

54 Oto kire si tapolie a Jisas na kire ko toolea oto ta'au i nume a Na'ohana
Mo Na'ohai Pris, na a Pita ko holo maholoi tala taane mola i sulire.
55 Oto ta'au i nume ngeena, mo ramo kire rurue dunge i denumana lolata
na kire ii'o i aano kali-kelie. Oto a Pita e lae mai ko ii'o i aano no'one pe'ire.
56 Na ngaeta keni eu'esu e leesie a Pita maholo dunge ko raangie maana,
oto ko lio hahuroto oto aana na ko te'uri, “!A mwane ienini no'one pe'ie a
Jisas!”
57 Ta'e a Pita e taateinge'inie, ko te'uri, “!Keine, nou ka'a saie ike a mwane
ngeena!”
58 E ka'a tewa ike lo'u i purine na ngaeta iini lo'u ko leesie a Pita na ko
te'uri, “I'oe no'one ngaeta iini aada.”
Oto a Pita ko te'uri, “!Mwae! !Ineu ha'ike!”
59 Ola mala nga ta'a-ta'a maholoi sato lo'u mola i purine, na ngaeta
mwane ko si susule'inie na ko te'uri, “Sa'a mola a mwane ngeena e o'o'o
no'one pe'ie a Jisas. Aana ingeie mwane ni Kalili no'one.”
60 Ta'e a Pita e aalamie uri, “!Mwae! !Nou ka'a manata'inie ike nga taa o
ko unuena!” Na oto mola aana maholo nge ko ere-ere ue ngeena, kue ko
tolana ngara oto.
61 Na aana kele maholoi satona, a Aalaha e aali'u, e si to'omaaie a Pita.
Oto a Pita ko si aamasito'o aana nga taa poro painena e unue ka'u hunie
uuri, “I na'ona kue kei ngara i rodo si'iri, o kei saronai taateinge'inieu ha'a-
oolu uri o ka'a manata'inieu ike.”
62 Oto a Pita e lae ta'au i iisitaa i sinaha, ko si ngara uulo-uulo.
63 Na aana maholona mo iini kire kakakalie a Jisas kire ko si aehota
ha'amwasi aana na kire ko repusie.
64 Kire pwasu honosie maana, na kire ko si dodolosi aana uuri, “!Hoe
propet! !O ke unue ka'u oodoi'emeelu! ?A tei ni e si repusi'o ngeena?”
65 Na kire ko ere aaelasie a Jisas oto no'one aana mo ola hunge.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Pulitaa Ni Lei-Lei Mo Jiu
MATIU 26:63-66; MAK 14:53-65; JON 18:13-14,19-24

66 Oto maholo na ko aehota dangi oto, mo rato ni mwane na mo na'ohai
pris oto pe'ie mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire meni loko
oto. Na i leune kire ko si toolea mai a Jisas i na'oda.
67 Oto kire ko dolosi aana a Jisas uri, "O ke unue ka'u oodoi'emeelu. ?Uri
i'oe ni oto a Kraes?"
Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Ma'alana no ko unue ka'u oodoi'omu, na
omu sa'a hiiwalaimoli ike aaku.
68 Na ma'alana no ko dolosie nga mei ola aamiu, na omu sa'a mwa'e-
mwa'e ni aalamieu ike no'one.
69 Ta'e uure aana maholoi sato ienini pwau weu, ineu a Kale Ni Iinoni
ne kei ii'o oto aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona God Hahu'ana
Nanama."
70 Oto kire ko meni dolosi lo'u aana uuri, "?Nge uri i'oe oto Kalena God?"
Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Nge ka'u oto omu ko unuena."
71 Oto kire ko si te'uri, "!Rongo ka'u! !Kolu rongoa oto maraakaelu nga
taa e unue! !Ngeena kolu ka'a saeto'o aana ike lo'u nga iini ke ere takoie!"

23

Mo Jiu Kire Toolea A Jisas I Na'ona A Paelat Hunie Ke Leie
MATIU 27:1-2,11-14; MAK 15:1-5; JON 18:28-38

1 Oto kire mani ta'ela'i, kire ko toolea oto a Jisas i na'ona a Paelat.
2 Na kire ko aehota unue oto mo ola hunge i sulie a Jisas uuri, "Melu deu
oodoie oto a mwane ienini ko ha'atakaloa mwala i'emi mo Jiu, na ko ere
aada mwaanie nii-to'ohanga hunie aalahanga ni Rom, pe'ie ko unue uri
ingeie oto a Kraes, Inemauri i'emi mo Jiu."
3 Oto a Paelat e dolosi aana a Jisas, ko te'uri, "?Uri i'oe ni oto Inemauri
mo Jiu?"
Oto e aalamie a Paelat ko te'uri, "Nge ka'u oto o ko unuena."
4 Oto a Paelat ko te'uri hunie mo na'ohai pris na ahutana mwala, "Nou
ka'a lio oodoie ike nga mei roro'anga aana a mwane ienini."
5 Ta'e kire ko meni rara oto uuri, "A mwane ngeena ko talei kotahie mola
i'emi mo Jiu aana ha'a-uusulinge ingeie i sulie mo henue, uure oto hao aana
po'o ni henue i Kalili, na hule oto mai aana po'o ni henue i Jiudia."

A Paelat E Uusunge'inie A Jisas I Saana A Herod Hunie Ke Leie

6 Maholo a Paelat e rongo urine, ko si dolosi aada uuri, "?Uri a mwane
ienini ingeie nga mwane ni Kalili?"
7 Maholo e rongoa uri a Jisas e uure mwaanie po'o ni henue nge a Herod
Antipas ko aalaha haahie, e si uusunge'inie i saana a Herod, aena aana
maholona a Herod ingeie no'one i Jerusalem.
8 A Herod e tohungei ilenimwa'e oto hiito'o maholo e leesie a Jisas, aena
aana e talei rorongo tarohana na e sasare leesie ko tewa oto mai. Na uri
hunie a Jisas ke asuie ka'u nga hu'i-hu'ite hunie ke leesie.
9 Oto a Herod e dolosie mo ola hunge aana a Jisas, ta'e a Jisas ka'a aalamie
ike oto oo'oo.
10 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire
mani lae no'one mai, oto kire ko meni rara oto aani unulana ta'ena nga ola
honosie a Jisas.
11 Oto a Herod na mo ramo ingeie kire ko si ha'amwasi mola aana Jisas,
na kire ko ere mwakata'inie. Kire ha'ato'onie aana to'oni tetewa nonoro'a

mala mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i, kire si uusunge'i eeliho'i lo'u aana i saana
a Paelat.
12 Aana hai dingena a Paelat na a Herod kirerue ko si he'imalahune lo'u,
ta'e hola'ina'o ikirerue e ro maelonga ni ngeena.

A Paelat E Lei Mae Aana A Jisas
MATIU 27:15-26; MAK 15:6-15; JON 18:39—19:16

13 Oto a Paelat e lokoa mo na'ohai pris, na mo rato ni mwane, na ahutana
mwala,
14 ko si te'uri hunire, "Omu toolea mai mwane ienini i seeku aana omu
ko unue uri ko ha'atakaloa mwala aani hei polanga honosie aalahanga ni
Rom. Ta'e lio ka'u. Nou dodolosi oto aana i na'omiu na nou ka'a lio oodoie
ike nga mei roro'anga omu unue a mwane ie e dau hu'isie.
15 A Herod na e ka'a lio oodoie ike no'one nga mei roro'anga aana, ka'u
e uusunge'i eeliho'i aana mola mai seeku. E lio mala uri a mwane ienini e
ka'a dau hu'isie ike nga mei ola adona maenga.
16 Oto ne kei repusie mola, na no ko toli'aasie ke ii'o luheta'i oto."†
18 Ta'e ahutana mwala ko si meni tea paine mola aana maholona na kire
ko unue uuri, "!Horo maesie mola! A Barabas ni melu saeto'o aana o ke
luhesie."
19 (A Barabas ko ii'o i nume ni ho'o aena aana e horo maesie nga mo iini i
Jerusalem maholo pulitaa ingeie kire haiseuni honosie aalahanga ni Rom.)
20 Ta'e a Paelat e sare toli'aasie mone a Jisas ke ii'o luheta'i, oto ko he'i
ha'arongoa lo'u mwala aana leune.
21 Ta'e kire ko meni soi peine lo'u mola uuri, "!Horo maesie! !Horo maesie
mola i lengine po'u-po'u!"
22 Oto oolune nga maholo a Paelat ko he'i unue lo'u hunire uuri, "?Aana
e ue? ?Ha'alaa nga mei taa ni e dau aaelasie? Nou ka'a lio oodoie ike nga
mei ola huni horo maesie i tehula'ana. Aena urine, ne kei repusie mola na
no ko toli'aasie oto ke ii'o luheta'i."
23 Ta'e kire ko si he'i soi peine lo'u mola uri a Paelat ke horo maesie a
Jisas i lengine po'u-po'u. Na lae-lae walada e hane haahie oto a Paelat.
24 Oto a Paelat e si tolatahanga'inie leinge ingeie uri mei ola kire saeto'o
aana kei lae oto urine.
25 E luhesie a Barabas, mwane e haiseuni na e horo mwaanie nume ni
ho'o, na e si toli'aasie a Jisas i laona nimada hunie kire ke dau mala saeda
aana.

Kire Horo Maesie A Jisas
MATIU 27:32-44; MAK 15:21-32; JON 19:17-27

26 Maholo mo ramo kire toolea a Jisas mwaanie nume a Paelat, na kire
ko oodoie nga mwane satana a Saemon, mwane aana huilume i Saerin,
e si uure mola mwaanie hohola. Oto kire si deu rarahie mola hunie ke
aanga'inie po'u-po'u i sulie a Jisas.
27 Na mwala oto hunge kire ko lulu i sulie a Jisas no'one aana maholona.
Na mo keni hunge ko lae pe'i ngarasie a Jisas lae-lae'i.
28 Oto a Jisas e aali'u takoire, ko te'uri hunire, "!Maeni keni ni Jerusalem!
Omu ke su'uri ngara-ngarasieu, ta'e omu ke ngara-ngarasi'omu mola
maraamiu na mo kalemiu.

---

† **23:16** 23:16 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 17 uuri, "Suli helisi aana maholo aana Houlaa Ni Liumwaanie, e malisine a Paelat ke luhesie nga ta'a-ta'a mwane hunire mwaanie nume ni ho'o."

29 Aana mo dinge ko lae maine mwala kei unue uuri, ‘Deidehie mo iini
e amara, na mo iini ka'a ha'ahute, na mo iini nge mo wee-wee ha'ike ikire
huni ha'asusuhire.’
30 Na aana maholona *nge mwala ke si unue uuri, ‘I'omu mo toloi henue
ngeena, omu ke aa'oho mola mai haahi'emi ha'alaa e diana.’ Na kire kei unue
no'one hunie mo uuwo uuri, ‘I'omu, mo uuwo ngeena, omu ke aanomi'emeelu
mola.’* *Hosea 10:8*
31 Ineu nou urihana ai nge e mauri, aana nou ka'a dau hu'isie nga mei
ola, ta'e ma'alana e urine walu ola aaela ko reu oto aaku ienini. ?Oto kei uri
taa taane huni'omu, mo iinoni ooraha'aala? Kei tohungei aaela oto liutaa
huni'omu aana omu urihana mola ai nge e mae aakau oto loosie aasilana
i laona dunge.”
32 Na mo ramo kire toolea no'one ngaeta ro mwane horopeli huni horo
maesirerue pe'ie a Jisas.
33 Maholo kire lai hule oto aana leu sailana uuri “Leu ni Rarata,” kire si
repu taalengasie a Jisas i lengine po'u-po'u. Na e ro mwane horopeli ngeena
kire ko repu taalengasirerue no'one i lengine ngaeta ro po'u-po'u. Oto kire
ko si ne'ie nga iini i pwalo-pwalona a Jisas, na nga iini i meu-meuline.
34-35 Oto a Jisas e te'uri, “Mama'a, o ke ne'isae-aasie leu ie mwaanire,
aana kire ka'a saie ike uri nga taa kire ko da.”
Na maholo mwala ko maa-maa ni ola ue aana maelana e oolu mwane,
mo ramo kire ko si inie daes huni leesie iini uri taa aada kei to'o aana mo
sala a Jisas. Na mo rato ni Jiu ko ha'amwasi aana a Jisas, kire ko te'uri,
“E roro'a ha'a-ha'a-uurie mwala aaopa. Kolu ke lio ka'u ohe ko ha'a-uurie
maraana, mala ko ne'ie a Kraes to'ohuu, inemauri a God e lio hilisie hunikie
mo Jiu.”
36 Mo ramo no'one na kire ha'amwasi aana a Jisas. Kire lae mai saana,
oto kire ko niie waen aha'i hunie ke inuhie.
37 Na kire ko te'uri, “O ke ha'a-uuri'o ka'u, mala o ko ne'ie nga inemauri
mo Jiu to'ohuu.”
38 Na nga taa kire uusue na kire ne'ie i pweune po'u-po'u a Jisas e ere
uuri, INEMAURI MO JIU KA'U IE.
39 Oto ngaeta iini aana e ro mwane horopeli nge aaroroladarue e lae
pe'ie, ko ere aaelasie a Jisas na ko te'uri, “?Uri i'oe ni oto a Kraes wa ha'ike?
O ke ha'a-uurikolu mone.”
40 Ta'e ngaeta iini ko si ere aana mola uuri, “?Uri o ka'a ma'ute'inie ike a
God? Aana leilemu ko lae tararuru pe'ie a mwane ienini.
41 Ikure aana e urine, na horo'ilakarue ko lae oto haahie mo ola kure
dau aaelasi'i. Ta'e a mwane ienini, ingeie e ka'a dau aaelasie ike nga mei
ola oto oo'oo.”
42 Oto ko si te'uri hunie a Jisas, “Jisas, o ke ne'isae aaku maholo o kei ii'o
aana aalahanga i'oe.”
43 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, “No ko unue oto huni'o uri si'iri
o kei ii'o pe'ieu i Lengi.”

A Jisas E Mae
MATIU 27:45-56; MAK 15:33-41; JON 19:28-30

44 Ola mala i upui aatowaa aana hai dingena, rodohono e dau haahie
ahutana hanue lai hule aana sato e ngara e oolu i aapai sato.
45 Na sala paine kire lohea honosie Hahu'ana Leu Maa'i wau i laona
Nume Maa'i Peine, e a'ari i denumana.
46 Oto a Jisas e si soi aana mei wala paine na ko te'uri, “Mama'a no ko
ne'ie mangoku i laona nimemu.” A Jisas e ere mango urine na ko mae oto.

47 Oto na'ohana mo ramo ni Rom e uure-uure i leune, maholo e leesie
mei olana e rau urine, ko si ere ni ha'ama'unge hunie a God, na ko te'uri,
"To'ohuu oto, a mwane ie nga mwane oodota'i."
48 Maholo mwala e loko ngeena kire leesie walu olana e rau, kire ko si
meni ooli hunie mo nume ikire pe'i saehuunge oto hiito'o.
49 Ta'e mo malahune a Jisas pe'ie mo keni nge kire lulu i sulie a Jisas uure
oto i Kalili, kire uure mola wau ha'atau, kire ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko
reu.

Kire Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; MAK 15:42-47; JON 19:38-42

50-51 Na a Josep, mwane aana huilume i Arimatia aana po'o ni henue
i Jiudia, ingeie no'one i leune aana maholona. Ingeie mwane diana na
e oodota'i, na ko maa-maa'oohie Aalahanga a God kei lae mai. A Josep
mwane taane no'one aana pulitaa ni lei-lei mo Jiu, ta'e e ka'a ilenimwa'e
ike pe'ie walu ola kire asui'i aana a Jisas.
52 Oto a Josep e lae i saana a Paelat, na ko ha'atohue rae aana a Jisas.
53 Oto e oohosie mwaanie po'u-po'u, ko si uloa aana mei sala rere'a, na
ko lai ne'ie i laona kilipwe'u ingeie. Kilipwe'u ingeie ngeena, kire didie
aana hau, na kire ka'a haitolinge'inie ue nga iini i laona.
54 Na hai dinge ngeena, Dinge Ni Talama'inge, aana ko seulehi mei na
Dinge Maa'i Mo Jiu ko kara'i aehota oto.
55 Mo keni nge kire hakusie a Jisas oto uure i Kalili, kire holo maholoi
tala mola i sulie a Josep, na kire leesie leu nge kira Josep kire ha'a-enohie
rae aana a Jisas i laona kilipwe'u.
56 Oto kire aaliho'i i nume, kire ko si deu aakau aana mo ola wasu
mangoni hunie lingisi'i i lengine sapena a Jisas. Kire dau-deu aakau
taane aana mo rumu wasu mangoni ngeena, ta'e kire ka'a lae lo'u i saana
kilipwe'u, aena aana e seulehi oto na Dinge Maa'i Mo Jiu e aehota oto. Oto
kire si mamalo mola aana hai dinge laku ngeena i sulie mo Ha'atolanga a
Mosis.

24

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MATIU 28:1-10; MAK 16:1-8; JON 20:1-10

1 Oto mola i maahu'o-hu'o i ho'owa aana dinge i purine Dinge Maa'i Mo
Jiu, mo keni kire lae mai saana kilipwe'u, na kire toolea mai mo ola wasu
diana nge kire dau aakau eeni.
2 Na kire lio oodoie hau ta'aasilana e lae oto mwaanie maana kilipwe'u.
3 Oto kire sili hao i laona kilipwe'u, ta'e kire ka'a lio oodoie ike lo'u rae
aana a Jisas Aalaha.
4 Maholo kire ko lo'o-lo'onga'i pe'ie taipu'o-pu'onga i sulie nga taa e raune,
na e ro mwane kire to'oni aani to'oni rere'a wana-wana kire uure oto pe'ire.
5 Oto maholona mo keni kire liotoli oto i aano aana kire ko tohungei me'u
hiito'o. Oto e ro mwane ngeena ko te'uri hunire, "?E ue ni omu ko heitalea
iini e mauri oto lo'u i matolana mo iini e mae?
6 Ingeie ha'ike oto i leu, ta'e e ta'ela'i oto. Omu ke aamasito'o aana nga
taa e unue huni'omu maholo na ingeie ue pe'i'omu hai Kalili. Aana e unue
uuri,
7 'Kire kei niieu a Kale Ni Iinoni i laona nimana kira ooraha'aala huni
horo maesieu i lengine po'u-po'u, na oolune nga hai dinge ne kei ta'ela'i
lo'u.' "
8 Oto mo keni kire si aamasito'o aana nga taa a Jisas e unue.

9 Oto kire lae mwaanie kilipwe'u, kire ko si lai ha'arongoa aawalai
pwaarongoisuli mwana eeta, na ngaeta mo iini lo'u.
10 Mo keni nge kire ha'arongoa mo hurula'aa aana nga taa e rau, nge a
Meri ni Makdala, na a Joana, na Meri nikana Jemes, na ngaeta mo keni
lo'u.
11 Ta'e mo hurula'aa kire lo'onga'inie mola uri nga taa mo keni e unue e
ka'a rongo ike mala nga mei ola, na kire ka'a hiiwalaimoli ike aada.
12 Ta'e a Pita e ta'ela'i, na ko huru oto i saana kilipwe'u. E lae ta'au i
aonga'i, na ko leesie mola ta'e sala rere'a nge kire uloa sapena Jisas aana.
Oto e si eeliho'i mola pe'i tola ohie nga taa e raune.

A Jisas E Haata'i Aana E Ro Iini I Sulie Tala Hunie I Emeas
MAK 16:12-13

13 Oto lo'u mola aana hai dingena, ngaeta ro iini aana mwala ko lulu
i sulie a Jisas ko lae hunie huilume i Emeas, ola mala aawalai kilomita
mwana eeta ha'ataulie i Jerusalem.
14 Na kirerue ko lae pe'i ere-ere i sulie walu ola e raune.
15 Maholo kirerue ko lae pe'i totola i sulie walu olana, na a Jisas maraana
ko lae oto mai saadarue na ko hekusirerue oto.
16 Kirerue leesie taane a Jisas, ta'e kirerue ka'a lio saie ike.
17 A Jisas ko te'uri hunirerue, “?Nga taa ni more ko lae pe'i ere-ere i
suliena?”
Oto kirerue uure hahuroto na maadarue ko rehitou oto.
18 Oto ngaeta iini aadarue, iini nge satana a Kleiopas, ko te'uri hunie a
Jisas, “!Ha'ike eena! Sa'a mola i'oe oto ta'a-ta'a iini ni Jerusalem nge o ka'a
sasaie ike nga taa e rau aana mo dinge e mango haona.”
19 Oto a Jisas ko dolosi aadarue uuri, “?Nga mo ola uri taa?”
Oto kirerue ko unue uuri, “Mo ola nge kire rau aana a Jisas iini ni
Nasaret. A mwaena ingeie nga ha'a-uusuli diana na propet nanama nge a
God e ne'isae paine haahie na ahutana mwala kire ha'ama'u aana.
20-21 Oto i'emeelu, melu lo'o-lo'onga'inie uri ingeie ni oto iini kei esuie
mwala ni Israel ke ii'o luheta'i mwaanie aalahanga ni Rom. Ta'e mo na'ohai
pris na mo aalaha, kire niie oto hunie mo Rom kire ke lei mae aana na kire
horo maesie oto i lengine po'u-po'u. Na oolune nga hai dinge uure oto aana
mo olana e rau lo'u ie.
22 Oto ngaeta mo keni aameelu ko si ladoa lo'u mo ola ni pangata'inge
uri kire ha'ahu'olie kilipwe'u,
23 ta'e kire ka'a lio oodoie ike rae aana i laona. Mo keine kire aaliho'i
mei, oto kire ko unue uri kire leesie mo ensel e haata'i hunire, na mo ensel
ngeena kire unue uri a Jisas e mauri lo'u.
24 Ngaeta mo iini aameelu kire lae no'one i saana kilipwe'u, na kire lio
oodoie oto mala mo keni e unue ka'u. Ta'e kire ka'a leesie ike a Jisas.”
25 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “!Mwae! More tohungei pweu na more
ka'a sai lio saie ike nga taa e to'ohuu lau-leu. E malisine uri more ke
hiiwalaimoli oto aana mo ola mo propet kire unu'i.
26 Aana kire unue uri a Kraes kei saro sapesalu na kei mae oto urine, nge
ke si lai ii'o aana manikuluha'ana.”
27 Oto a Jisas ko aehota luhesie hunirerue mo ola uusuleni e lae i sulie
maraana i laona mo Ha'atolanga a Mosis lae hule aana mo Uusu-uusu Maa'i
mo propet.
28 Maholo kiraelu lae mai kara'inie huilume nge kirerue ko lae huniena,
oto a Jisas ko deu uri ke liu tara'asi mola mwaanirerue.

29 Ta'e kirerue haaraie, kire ko te'uri, “Kolu ke ii'o ka'u i leu aana ko
seulehi oto, na kara'inie ke rodo oto.” Oto a Jisas e si lae na ko ii'o oto
pe'irerue aana nume kirerue ii'o aana.
30 Oto maholo kiraelu ii'o i aano huni ngeu, a Jisas e hele aana ho bred
na ko ere ni paalahenga haahie. Oto e nisie, ko si niie hunirerue.
31 Oto aana maholoi satona, maadarue e si taha na kirerue ko lio saie
oto a Jisas. Ta'e e tolana waa lo'u mola mwaanirerue.
32 Oto kirerue ko si ere hailiu hunirerue uuri, “!Mwae! Maholo nge e
ere-ere hunikure i sulie tala na e luhesie lo'onga'inge i laona mo Uusu-
uusu Maa'i, e tohungei rongo hai sai'i oto.”
33 Oto kirerue ko tolana ta'ela'i oto aana maholona, na kirerue ko eeliho'i
oto hunie i Jerusalem. Kirerue lae ta'au na kirerue ko lio oodoie aawalai
pwaarongoisuli mwana eeta pe'ie ngaeta mwala lo'u kire loko.
34 Oto kire ko hola'i ha'arongorarue uuri, “A Aalaha e ta'ela'i oto to'ohuu
na e haata'i hunie a Saemon.”
35 Oto kirerue ko ladoa lo'u nga taa e rau i sulie tala, na aana kirerue lio
saie a Jisas maholo e nisie ho bred.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie
PALONGA 1:6-8

36 Maholo kirerue ko ha'a-ha'arongora aana mo olana, na a Jisas maraana
e uure oto i matolada na ko te'uri, “Hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu.”
37 Oto kire apara'i na kire ko tohungei me'u oto, aana kire lo'onga'inie
uri kire ko leesie aakalo.
38 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “?E ue ni omu ko lae otoi me'u hiito'o urine?
?Na e ue ni saemiu ko rue-rua'a?
39 Omu ke leesie ka'u e ro nimeku na e ro ae'aeku. Ineu taane ni ie. Omu
ke hele ka'u i sapeku hunie omu ke saie, aana aakalo ka'a to'o hasi'o ike na
ka'a to'o suisuli ike, mala omu ko leesi'i eeku ie.”
40 E ere urine mango, ko si haata'inie e ro nimana na e ro ae'aena aada.
41 Kire ko tohungei pangata'i na kire ko ilenimwa'e oto liutaa, ta'e
ma'alana e urine na kire ka'a hiiwalaimoli ike ue aana. Oto a Jisas ko
dolosi aada uuri, “?Omu to'o aana nga mei ola ni nga i leu?”
42 Oto kire ko niie mei ii'e maado'o hunie,
43 na e hele aana, ko si ngaa i maada huni haata'inie uri ingeie nga aakalo
ha'ike.
44 Oto ko te'uri hunire, “Mei ola nge e rau eeku ngeena, nou unu mangoa
oto oodoi'omu maholo nge nou o'o'o ue pe'i'omu. Aana nou unue uri
ahutana walu ola uusuleni e lae i sulieu i laona Ha'atolanga a Mosis na
aana mo Uusu-uusu Maa'i mo propet na aana Puke ni Kana, kire kei saronai
oa mango.”†
45 Oto a Jisas e si tahanie manatada hunie kire ke lio saie mo Uusu-uusu
Maa'i.
46 Na ko te'uri hunire, “Uusulana e lae oto uurini. A Kraes kei saronai
sapesalu na kei saronai ta'ela'i lo'u mwaanie maenga aana oolune nga hai
dinge.
47-48 Kire unue no'one uri mei wala i sulieu ke lae hunie ahutana mo
iinoni ni welumalau ke aali'u takoie God hunie ke sae'aasie mo ooraha'aa
ikire. Oto omu ke lai ha'arongoa mwala aana walu olana, aehota mai i
Jerusalem, lae hule aana ahutana mo komu ni welumalau.

---

† **24:44** 24:44 A Jisas ko ere i sulie ahutana mo puke aana Haiholota'inge Lalahu'e ni ngeena. Mo Jiu kire oopaa mo Uusu-uusu Maa'i ikire ngeena aana e oolu aapa nge e Jisas e ere i suli'i ngeena.

49 Na ineu maraaku, ne ke si uusunge'inie mai haahi'omu nga taa nge
Aamaku e haiholota'inie. Ta'e omu ke ii'o ka'u i Jerusalem hule aana omu
kei hele aana nanamanga ngeena uure i Lengi."

A Jisas E Aaliho'i I Lengi
MAK 16:19-20; PALONGA 1:9-11

50 Oto a Jisas e toolera ta'au mwaanie i Jerusalem hule i hoorana huilume
i Betani, e si susue'inie e ro nimana, ko ha'adiana'ara.
51 Maholo ko ere-ere ni ha'adiana'ara ue, na ko oopa oto mwaanire aana
a God e tahela'inie oto ta'au i Lengi,
52 na kire ko mani pouruuru ni ha'ama'unge aana. Oto kire si eeliho'i
pe'ie saemangonga oto liutaa ta'au i Jerusalem.
53 Na kire si ii'o mola suli maholo ta'au i Nume Maa'i Peine pe'i
paalahelana God.

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Jon

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa kalena Sepedi na ingeie ngaeta pwaarongoisuli a Jisas ni e uusue Tataroha Diana ienini. E ka'a unu haata'inie ike satana, ta'e ko ere mola i sulie maraana aana mo wala uuri, "pwaarongoisuli a Jisas e tohungei manata diana hunie." (Leesie Jon 13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24.) A Jon Hurula'aa ingeie ngaeta hunu aana soihaada'inge, na e uusue no'one e oolu Uusu-uusu a Jon, na Haata'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon e uusu-uusu hunie ta'ena nga iinoni i laona walumalau. Tataroha Diana a Matiu e tohungei diana hunire mo Jiu, na Tataroha Diana a Mak e tohungei diana hunire mo Rom, na Tataroha Diana a Luk e tohungei diana hunire mo Krik, ta'e Tataroha Diana a Jon ienini nge e tohungei diana hunie ta'ena nga iinoni.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E lio mala a Jon e uusue uusu-uusu ienini ola mala walu aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (85 A.D.). A Matiu, a Mak, na a Luk kire mani uusu mangoa oto mo Tataroha Diana nge kire uusu'i, na a Jon no'one ko sare sapeie ngaeta mo ola e aamasito'o aani i sulie mauringe na ha'a-uusulinge a Kraes.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon e uusu-uusu i sulie Tataroha Diana a Jisas Kraes Kalena God, aena aana saena hunie mwala ke hiiwalaimoli aana, na hunie kire ke hele aana maurihe huu. (Leesie Jon 20:30-31.) A Jon e haata'inie uri ta'e a Jisas maraana mola e sai da hunie mwala ke saie a God. Oto mala uri nga iini ko sare leesie a God, nge ke leesie mola tolahana a Jisas. A Jisas e ere ni aalahuunge i sulie maraana uuri,

Ineu oto ngaulaa ni meurihe,
(Jon 6:35)

na *Ineu oto raa-raa hunie walumalau,*
(Jon 8:12)

na *Ineu oto a kakalihe diana hunie mo sipu,*
(Jon 10:11)

na *Ineu oto ai grep to'ohuu.*
(Jon 15:1)

A Jisas e ere lo'u i sulie maraana uuri, *Ineu oto iini e ii'o huu,*
(Jon 8:24)

na *Ineu oto aahu'ine maurihe,*
(Jon 11:25)

na *Ineu oto tala, na walaimolinge, na maurihe.*
(Jon 14:6)

Oto ahutana mo maholo a Jisas e unue mei wala uuri "Ineu oto," nge ko pe'ikie hunie kie ke lio saie tolahana a God e uri taa.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

hiiwalaimolinge, manata-diananga, raa-raa, maurihe, walaimolinge, ha'awalaimoli'anga, Jisas Kalena God

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jon 3:16, Jon 20:30-31, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie ii'onga i lalo aana a Kraes nge Jon 15.
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
A Jisas e uure oto mai i na'ona aehotalana walumalau.
(1:1-18)
A God e dau aakau aana mo ola loosie asunge a Jisas.
(1:19—1:51)
A Jisas e ha'a-uusulie mwala hunge aana mo henue oto hunge.
(2:1—12:50)
A Jisas e ha'a-uusulie mola mo pwaarongoisuli ingeie i na'ona maenga ingeie.
(13:1—17:26)
A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.
(18:1—21:25)

A Jisas Ingeie Mei Wala Ni Meurihe

1 Aana aehotalana walu ola na walumalau ha'ike ue, a mei Wala e pwani
ii'o oto, na a mei Wala ngeena oto i saana God, na a mei Wala ngeena ingeie
tohungei God oto no'one.
2 Ingeie oto i saana God uure i aehotalana.
3 Ha'aholalana ta'ena nga ola e si lae no'one mola aana. Nga ta'a-ta'a mei
ola nge ha'aholalana e lae, e ka'a lae ike aaho'a aana.
4 A mei Wala ngeena oto aahu'ine maurihe, na maurihe ngeena oto raa-
raa hunie mo iinoni aana walumalau.
5 A Raa-raa ngeena ko raa i laona rodohono, na rodohono e ka'a a'aila'a
ike liutaa aana hunie ke mwa'asie.
6 Oto a God e uusunge'inie nga mwane satana a Jon.
7 Na ingeie ienini, e lae mai huni ha'arongoa mwala aana a Raa-raa
ngeena, hunie kire ke mani rongoa tataroha aana, na kire ke hiiwalaimoli
aana.
8 A Jon maraana, ingeie a Raa-raa ngeena ha'ike, ta'e e lae mola mai huni
ere i sulie a Raa-raa ngeena.
9 A Jon e unue uri a tohungei Raa-raa ko lae oto mai laona walumalau,
na ingeie oto kei raangie ahutana iinoni i laona walumalau.
10 A mei Wala ngeena e lae oto mai i laona walumalau, na ha'aholalana
walumalau e lae taane oto aana, ta'e walumalau e ka'a manata'inie ike.
11 Ma'alana tohungana mwala ingeie mo Jiu, ta'e kire ka'a takuhie ike.
12 Ta'e ngaeta mo iini kire takuhie taane, na kire hiiwalaimoli oto aana.
Oto e asuie uri ikire oto, kire ke ne'ie mo kalena God.
13 Kire ka'a ne'i kalena God ike aana hutanga nge e uure mwaanie hari-
huninge ni sape i sulie tolaha ni iinoni, ta'e kire hute haalu oto aana God
maraana.
14 A mei Wala ngeena e lae oto mai na e ne'i iinoni. E o'o'o oto i
matolameelu na melu leesie oto manikuluha'ana, mei menikulu'anga oto
paine aena aana ingeie oto ta'a-ta'a mwela moute'i a God. Ingeie oto ko
niie ahutana hahu'ana manata-diananga a God hunikie, na ko unu-unue
ahutana walaimolinge a God hunikie.
15 A Jon e ere i sulie a mei Wala ngeena, na e soi oto paine uuri, “Iini
nge nou ere-ere rarangana ka'u ienini, nge nou unue uuri ‘Iini kei lae mai
sulieu e paine lo'u liutaa aaku, aana ingeie e pwani ii'o oto na ineu nou
ka'a hute ue.’ ”

16 Oto aena aana e tohungei honu aana manata-diananga na walaimolinge, nge ko nii-niie mai ngaeta mo niinge diana lo'u hunie ke oolisie niinge diana wau i na'o ngeena.
17 Aana waite a God e niie mo Ha'atolanga hunie a Mosis hunie ke he'i nii'i lo'u hunie mwala, ta'e a Jisas Kraes maraana ko niie mai manata-diananga na walaimolinge hunikie.
18 Nga ta'a-ta'a iini e ka'a leesie ike ue a God. Ta'e ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie ko o'o'o pe'ie Aamana, na aana ingeie tohungei God no'one, ingeie oto e haata'i diana aana a God hunikie.

A Jon Loto Maa'i E Unue Uri A Jisas Oto A Ha'a-uuri Nge Kire Haara'inie No'one A Kraes

MATIU 13:1-12; MAK 1:1-18; LUK 1:1-18

19 Oto laladonga i sulie laeliwalanga a Jon e lae uuri. Mo na'ohai mwane ni Jiu i Jerusalem kire uusunge'inie ngaeta mo pris na ngaeta mo iini aana komu a Livae † i saana Jon huni dolosi aana uuri, "?A tei ni i'oe? ?Mwaanie ohe i'oe a Kraes?"†
20 Oto a Jon e ka'a eero ike, ta'e e tola tahanga'inie mola uuri, "Ineu a Kraes ha'ike."
21 Oto kire ko he'i dolosi lo'u aana uuri, "?Oto i'oe a tei ke'u? ?Wa ohe i'oe a Propet Elaeja?" †
Oto a Jon ko aalamire mola uuri, "Ineu ha'ike."
Oto kire ko dolosi lo'u aana uuri, "?Mwaanie ohe i'oe oto propet paine mala a Mosis nge emi ko maa-maa'oohie?"
Oto ko aalamire lo'u uuri, "Ha'ike no'one."
22 Aena urine kire ko si te'uri hunie, "?Oto i'oe nga iinoni uri taa ka'u? O ke unu diana aana oodoi'emeelu hunie melu ke lai ha'arongoa mo iini kire uusunge'ini'emeelu mei."
23 Oto a Jon e si aalamire mola aana walana Propet Aesaea uuri, "Ineu ka'u oto *iini ko soi-soi peine i laona hanuesala uuri, 'Omu ke ha'a-oodohie tala loosie laenga mai a Aalaha.' "* *Aesaea 40:3*
24 Oto mo iini aana pulitaa ngeena nge ikire mo Parise kire uusunge'inire mai ngeena,
25 kire ko si dolosi aana a Jon uuri, "?Mala uri i'oe a Kraes ha'ike wa a Elaeja wa a propet paine ngeena, na e ue ka'u o ko loo-loto maa'i oto aana mwala?"
26 Oto a Jon ko aalamire uuri, "Ineu, nou to'o aana nanamanga taane huni loto maa'i aana mwala aani wei. Ta'e nga iini omu ka'a lio saie ike uri ingeie a tei, ingeie taane mola i matolakaelu.
27 Ingeie oto iini nge no ko deu aakau aana tala loosie, na ingeie oto e tohungei peine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu, na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie."

---

† **1:19** 19 Asunge mo iini aana komu a Livae hunie kire ke pe'ie mo pris oto tarau i laona Nume Maa'i Peine mo Jiu. † **1:19** 19 Satai Kraes ngeena, ne'isaenga aana uri a Ha'a-uuri, iini nge a God e haiholota'inie uure oto waite uri kei lae mai huni ha'a-uurie mwala ingeie. Leesie ere-luhesilana mo wala wai purine puke. † **1:21** 21 Mo Jiu kire aamasito'o aana uri a Propet Elaeja e ka'a mae ike, ta'e e hane mauri mola ta'au i Lengi. Kire hiiwalaimoli uri a Propet Elaeja kei ooli mei huni unu tahanga'inie uri ha'amangolana walumalau e kara'ini oto. Asunge a Jon Loto Maa'i e aaopa aana ingeie ko haata'inie Kalena God hunie mwala ni Israel. Aena urine ka'u e unue ingeie a Elaeja ha'ike. Lae-lae a Jisas e unue uri a Jon Loto Maa'i ingeie a Elaeja. (Leesie Matiu 11:14 na Matiu 17:10-13.) Ta'e maholo a Jisas e ere urine, e ka'a ere aaopa ike mwaanie a Jon Loto Maa'i, aana a Jisas ko ere i sulie a Jon Loto Maa'i mala iini nge ko toolea mwala lo'u i saana God aana ko ha'a-oaie walana Propet Malakae aana Malakae 4:5-6.

28 Walu erenga ienini kire rau oto wau aana leu a Jon e loto maa'i aana,
nge e kara'inie huilume i Betani po'o wau hatarie sato pwaa aana wai i
Jodan.†

A Jisas Oto Iini Nge Ko Ta'aasie Ooraha'aa Aana Walumalau

29 Oto hai dinge lo'u mola i purine, a Jon e leesie a Jisas ko lae mai saana,
oto ko si te'uri, "!Lio ka'u! A mwane ngeena, ingeie oto Kalei Sipu a God,
aena aana ingeie ni ko ta'aasie ooraha'aa aana walumalau.
30 Iini nge nou ere-ere i sulie ka'u oto ngeena, aana maholo nou unue
uuri, 'Nga iini kei lae mai sulieu, ta'e ingeie e paine lo'u liutaa aaku aana
ingeie e pwani ii'o oto na ineu nou ka'a hute ue.'
31 Ineu na nou ka'a saie ike no'one hola'ina'o uri ingeie a tei. Ta'e
ma'alana e urine nou lae pe'i loo-loto maa'i aana mwala mola aani wei
loosie maholo kei hule, hunie uri mwala ni Israel kire ke si lio saie uri
ingeie a tei maholo ko hule ngeena."
32-33 Oto a Jon ko si unu tahanga'inie hunie mwala uuri, "A God e
uusunge'inieu mei huni loto maa'i aana mwala aani wei loosie iini nge
kei lae ue mai. Aana maholona, ineu nou ka'a sai diana aana ike ue uri
ingeie a tei. Ta'e a God e unue hunieu uuri, 'Iini o ko leesie Li'oa Maa'i ko
siho i lengine na ko ii'o oto i lengine, ingeie otona iini kei loto maa'i aana
mwala aana Li'oa Maa'i.' Oto no ko unu tahanga'inie uri ingeie oto mwane
nou leesie Li'oa Maa'i e siho mai uure i Lengi oto mala hiroikuu na e ii'o
oto i lengine.
34 Nou leesie oto, na no ko unue oto huni'omu uri ingeie oto Kalena God."

E Ro Pwaarongoisuli Kire Tala'ai Lulu I Sulie A Jisas

35 Oto hai dinge lo'u i sulie, a Jon e uure lo'u weu i leune pe'ie ngaeta ro
pwaarongoisuli ingeie.
36 Maholo e leesie a Jisas ko tapaliu oto ko te'uri hunie e ro mwaena, "!
Lio ka'u! Kalei Sipu a God, ka'u oto waune."
37 E ro pwaarongoisuli ngeena e rongoa a Jon ko ere urine, oto kirerue
aali'u, kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.
38 A Jisas e aali'u na ko leesie e ro mwane ko lae i sulie. Oto ko dolosi
aadarue uuri, "?Nga taa more saeto'o aana?"
Oto kirerue ko aalamie uuri, "?O ko o'o'o i tei, Rabae?" (Mei wala "Rabae"
ngeena, ngaeta mei wala aana erenga mo Jiu, lo'onga'inge aana uri "Ha'a-
uusuli.")
39 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, "More ke lae mai na more ke leesie
oto maraamore'i." E ere urine mola hunire ola mala maholo sato e ngara
aawala haahuu i ho'owa aana hai dingena.† Oto kirerue si lae pe'ie hunie
leu nge ko o'o'o aana, na kirerue ko ii'o oto pe'ie aana hai dinge ngeena.
40 Ngaeta mwane aana e ro mwane ngeena, a Andru, aasine a Saemon
Pita.
41 Oto a Andru ko tolana lo'ohie oto aasine, a Saemon, na ko ha'arongoa
oto uuri, "Mere lio oodoie oto a Mesaea." (Mei wala "Mesaea" ngeena,

---

† **1:28** 28 Huilume i Betani ienini e aaopa mwaanie huilume i Betani nge Jon 11:1 na Mak 11:1 kire ere i sulie nge e ii'o kara'inie i Jerusalem. † **1:39** 39 Erenga ni Krik e unue mola uuri, "E hule oto aana aawalai maholoi sato." Mala uri a Jon ko iidumie mo maholoi sato mala mo Jiu, nge e ne'ie oto 4 kiloko i seulehi eena. Ta'e aana a Jon ko ere luhesie mo wala ni Jiu i laona uusu-uusu ienini, e ka'a lio ike mala ko uusu-uusu mola hunire mo Jiu. Oto kie saie uri a Jon ko iidumie mo maholoi sato mala mo Rom ko iidu-iidu. Oto iidunge ikie e sada no'one mala iidunge mo Rom. Oto kie sai uri kire oodoie a Jisas ola mala 10 kiloko aana aapa i ho'owa.

ngaeta mei wala aana erenga mo Jiu, lo'onga'inge aana uri “Kraes,” iini
nge a God e haiholota'i ni uusunge'inie mai huni ha'a-uurie walumalau.)
42 Oto a Andru e toolea Saemon i saana Jisas. A Jisas e to'omaaie a
Saemon, e si te'uri, “I'oe oto a Saemon kalena Jon, ta'e haara'inilemu kei
lae oto aana a Sipas.” (Satai ola aana erenga mo Jiu ngeena e sada mola
pe'ie satai Pita aana erenga ni Krik, na lo'onga'inge aana uri “a Hau” aana
a Jisas e saie uri a Pita kei ne'ie mwane kei uure ma'uta'a diana mala hau
e susu.)

A Jisas E Soie A Pilip Na A Nataniel Huni Lulu I Sulie

43 Oto hai dinge lo'u i sulie, a Jisas e ne'isae huni lae hao i Kalili. E lio
oodoie a Pilip, oto ko te'uri hunie, “O ke lae mai lulu i sulieu.”
44 A Pilip ingeie mwane ni Betsaeda, huilume no'one a Andru na Pita.
45 Oto a Pilip e lae haitalea a Nataniel, ko si te'uri hunie, “Melu lio oodoie
oto a Kraes nge a Mosis e uusu-uusu i sulie i laona uusu-uusu aana mo
Ha'atolanga, na mo propet no'one kire uusu-uusu i sulie. Ingeie oto a Jisas
ni Nasaret, kalena a Josep.”
46 Oto a Nataniel ko dolosi aana uuri, “!Ha'ike eena! ?Uri nga mei ola
diana uri taa ni kei uure mai mwaanie i Nasaret?”
A Pilip ko aalamie uuri, “Lae mai na o ke leesie oto maraamu.”
47 Maholo a Jisas e leesie a Nataniel ko lae mai takoie, ko si ere oalana
uuri, “A mwane ie tohungei mwane ni Israel to'ohuu nge e sa'a hahu'ei
eeroa ike nga iini.”
48 Oto a Nataniel e dolosi aana Jisas uuri, “?O manata'inieu ke'u uri taa?”
A Jisas e aalamie uuri, “Nou leesi'o ka'u weu i ae'aena ai fik, na a Pilip e
ka'a soi'o ue.”
49 Oto a Nataniel ko si te'uri hunie a Jisas, “!Poro paine, i'oe oto Kalena
God! !I'oe oto inemauri nana mo Israel!”
50 Oto a Jisas ko dolosi aana a Nataniel uuri, “?Uri o ko hiiwalaimoli mola
aena aana nou unue huni'o uri nou leesi'o i mamalutana ai fik ngeena? O
kei leesie taane mo ola paine lo'u liutaa aana leu ienini.”
51 Na ko he'i unue lo'u hunire uuri, “No ko unue oto to'ohuu huni'omu
uri omu kei leesie mo ola paine lo'u liutaa, hule aana omu kei leesie i Lengi
kei taha na mo ensel a God ko walo-waloliu ta'au na mai aano i seeku a
Kale Ni Iinoni.” †

2

A Jisas E Asuie Wai E Ne'ie Waen

1 Oto lo'u mola i purine e ro hai dinge e mango, ngaeta ngauhe aana
ha'arurunge e rau aana huilume i Kena aana po'o ni henue i Kalili. Nikana
Jisas no'one i leune,
2 na kire ha'arongoa mai no'one a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie
hunie ngauhe ngeena. 3 Oto i sulie tolahada, kire ko inu-inu waen aana
ngauhe aana ha'arurunge, na lae-lae waen ikire e mango oto. Oto maholo
waen ikire e mango, nge nikana Jisas ko si te'uri hunie, “Waen e mango
oto mwaanire.”
4 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?Hunie kure ke ue ka'u, Teite, na e ka'a
hule ue aana maholo ineu hunie ne ke haata'inie manikuluha'aku?”

† **1:51** 51 A Jisas ko haata'inie uri ingeie e paine lo'u liutaa aana Jekob, weuwana mo Jiu oto i na'o, aana nga taa e rau heuta'ai aana weuwada a Jekob ko reu no'one aana a Kraes. Leesie Jenesis 28:10-17.

5 Ta'e a nikana e unue mola hunie mo koni-konihe uuri, “Nga mei taa ko
unue huni'omu, omu ke dau mola i sulie.”
6 Na i sulie tolahana mo Jiu huni hodalie walu ola hunie mauriha'ada ke
maa'i,† kire ne'ie e oono ho ate'a hau peine i leune. Na kire mani adona
ola mala tangalai lita aani wei nga hue.
7 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo koni-konihe, “Omu ke dedeie mo ho ate'a
ngeena aani wei.” Oto kire dedei'i na kire mani honu makeato oto.
8 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo koni-konihe, “Omu ke taluhie nga leu
mwaanie ngaeta ho ate'a, na omu ke toolea hunie na'ohai koni-konihe nge
ko lio i sulie mo ngeulaa aana ngauhe.” Oto kire si toolea kao-kao ngeena
hunie.
9 Maholo na'ohai koni-konihe e mami aahongana, na wai ngeena e ne'i
waen oto. A porona e ka'a saie ike uri waen ngeena e uure i tei, ta'e mo
koni-konihe ha'alaa kire saie. Oto na'ohai koni-konihe ngeena e soie poro
haalu,
10 ko si te'uri hunie, “No ko tohungei pangata'ini'o, aana ta'ena nga iinoni
lo'u, kire ko hola'i nii-niie ka'u tohungei waen diana ana mwala. Oto
maholo mwala kire inu hiito'o oto, nge kire ko si niie lo'u waen nge e
ka'a tohungei diana ike ngeena. Ta'e i'oe, tohungei waen diana ienini o ko
si lae pe'i niie mai puri.”
11 Eetana nga mei tolimaa aana nanamanga a Jisas ienini, e asuie i Kena
aana po'o ni henue i Kalili. I leune e haata'inie manikuluha'ana, nge mo
pwaarongoisuli ingeie e si hiiwalaimoli aana.
12 I purine ngauhe aana ha'arurunge ngeena e mango, e si lae hunie
i Kapaneam pe'ie nikana, na mo eesine mwane kire mani hute, na mo
pwaarongoisuli ingeie. Oto kire ii'o lo'u i leune hunie ngaeta mo hei dinge.

Eetana Nga Maholo A Jisas E Oohea Mwala Ha'a-ha'aholi Mwaanie Nume Maa'i Peine

13 Maholona ko kara'inie mone oto hai dinge paine ikire mo Jiu huni
esuie Houlaa Ni Liumwaanie, oto a Jisas e hanetaa ta'au i Jerusalem.
14 E lae ta'au i Nume Maa'i Peine na ko leesie mwala ko ha'aholinge'inie
mo ola mauri hunie mo uuraa'inge. Mwala ko ha'aholinge'inie mola mo
puluke na mo sipu na mo hiroikuu ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i
Peine. Na mwala nge kire ko ooli-oolisi to'oha aana mo henue hai aaopa'i
hunie to'oha ikire mo Jiu, kire ii'o oto no'one ta'au i sulie mo taetahe ikire.
15 Oto a Jisas e asuie nga ola huni reu-repu aana iieli walo, ko si oohe
aasie mo puluke na mo sipu ngeena mwaanie lolata aana Nume Maa'i
Peine. Na ko korasie oto mo to'oha mwala ko ooli-oolisi to'oha ngeena, na
ko pwelusie oto mo taetahe ikire i aano.
16 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo iini ko ha'a-ha'aholi hiroikuu, “!Omu ke
ta'aasie mo ola ienini mwaanie i leu! !Omu ko tohungei waelie mola nume
Aamaku, aana omu ko da ko ne'i leu ni ha'aholi!”†

---

† **2:6** 2:6 Mo Jiu kire to'o aana mo ha'atolanga oto hunge i sulie lotonga na hoda-nimanga hunie kire ke ii'o rere'a, aana kire unue uri tolahai ola urine kei pe'ire hunie kire ke adona palolana a God.
† **2:16** 2:16 A Jon ko lalado i leu i sulie eetana nga maholo a Jisas e oohea mwala mwaanie Nume Maa'i Peine aana maholo e si aehota huni lae pe'i taroha'inie Aalahanga a God. E oolu Tataroha Diana kira Matiu na Mak na Luk kire ko meni ere no'one i sulie ngaeta maholo a Jisas e oohea mwala mwaanie Nume Maa'i Peine. Ta'e kire ko ladoa ruana nga maholo a Jisas e oohea mwala urine aana wiki ooreta i na'ona e mae. Leesie Matiu 21:12-13, na Mak 11:15-17, na Luk 19:15-45.

17 Maholo nge a Jisas e ere urine, mo pwaarongoisuli ingeie ko si
aamasito'o aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Ne'isaenga paine haahie*
nume i'oe God, ko weru oto mala dunge i manataku. *Sam 69:9*
18 Oto mo mwane paine mo Jiu kire lae mai saana Jisas, kire ko si te'uri
hunie, "?Nga hu'i-hu'ite uri taa o sai esuie mala nga tolimaa huni haata'inie
aameelu uri o to'o aana nanamanga huni esuie leune?"
19 Oto a Jisas e aalamire mola uuri, "Mala uri omu kei ohoie Nume Maa'i
ienini i aano, ta'e ineu ne kei ta'e aaliho'i aana lo'u mola aana e oolu aata
hai dinge."
20 Oto kire ko te'uri, "!Ha'ike eena! E hai aawalai helisi mwana oono nge
mwala kire tohue Nume Maa'i Peine ie i suli'i. ?Oto uri i'oe o kei ta'ea lo'u
mola aana e oolu aata hai dinge?"
21 Ta'e nume maa'i nge a Jisas e ere rarangana uri sapena mola maraana
ni ngeena.
22 Oto maholo e ta'ela'i mwaanie maenga, nge mo pwaarongoisuli ingeie
kire si aamasito'o aana e ere urine. Na kire si hiiwalaimoli aana mo Uusu-
uusu Maa'i na oto aana mei wala nge a Jisas e unuena.
23 Oto aena aana a Jisas e haata'inie mo tolimaa aana nanamanga ingeie
maholo e o'o'o i Jerusalem aana Houlaa Ni Liumwaanie ngeena, mwala oto
hunge kire hiiwalaimoli uri ingeie oto a Kraes, iini kire ko maa-maa'oohie.
24 Ta'e a Jisas e ka'a tohungei noruto'o ike aada, aena aana e saie mone
tolahana ahutana iinoni.
25 Oto ma'alana nga iini e ka'a unue lo'u tolahana mwala oodoie, ta'e
ingeie e saie mola nga taa i laona manatada.

3

A Nikodimas E Lae Mai

Saana Jisas

1 Oto ngaeta na'ohai mwane haahie mo Jiu nge satana a Nikodimas, na
ingeie no'one aana pulitaa mo Parise,
2 e lae mai saana Jisas aana ngaeta hai rodo, oto ko te'uri, "Ha'a-
uusuli, melu leesie tolimaa aana mo hu'i-hu'ite o ko esui'i ngeena, na melu
manata'inie uri i'oe nga ha'a-uusuli uure oto mwaanie a God. Aana nga
ta'a-ta'a iinoni e sa'a roro'a ni esuie ike mo hu'i-hu'ite o ko esui'i ngeena,
na uri a God ka'a pe'ie."
3 Oto a Jisas ko aalamie ko te'uri, "No ko unue oto to'ohuu huni'o uri nga
ta'a-ta'a iinoni e sa'a roro'a ni lio mangine Aalahanga a God na e ka'a hute
haalu lo'u."
4 Oto a Nikodimas ko te'uri hunie a Jisas, "?Nge iinoni e repo oto, kei hute
uri taa lo'u? ?Uri kei sili eeliho'i lo'u iiana nikana hunie ke si hute ha'arue
lo'u?"
5 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "No ko unue oto to'ohuu huni'o uri mala
nga iini e ka'a hute aani wei na lo'u aana Li'oa Maa'i, nge e sa'a roro'a ni
sili ike i laona Aalahanga a God.
6 Iini nge e hute mola aani iinoni, nge ingeie kei to'o aana mauringe
no'one mola mala iinoni. Ta'e iini e hute aana Li'oa Maa'i a God, nge ingeie
kei to'o aana maurihe oto mala ngaeta kalena God.
7 O ke su'uri papangata'i aana no ko unue huni'o uri omu ke haro hute
haalu lo'u ha'alaa.
8 Li'oa Maa'i a God e urihana iiru nge ko ooru-ooru mola aana ta'ena nga
leu i sulie saena. O ko rorongoa taane aawa-aawatana, ta'e o ka'a saie ike
uri e uure mai i tei, wa ko lae pwau i tei. E urine no'one maholo Li'oa

Maa'i a God ko niie maurihe huu nana nga iini, aana o ka'a saie e rau uri
taa, ta'e o si saie mola uri e to'ohuu."
9 Oto a Nikodimas ko dolosi uuri, "?Ha'alaa leune kei reu uri taa eena?"
10 A Jisas ko aalamie ko te'uri, "!Ha'ike eena! I'oe oto ha'a-uusuli peine i
Israel. ?Oto e ue ka'u o ka'a lio saie leune?
11 No ko ere to'ohuu oto huni'o uri melu ko ere oto i sulie nga taa melu
manata'inie, na melu ko unu tahanga'inie oto oodoi'omu nga taa melu
leesie. Ta'e nga iini eemiu e ka'a sare hiiwalaimoli ike mola aana.
12 ?Mala uri omu ka'a hiiwalaimoli oto aaku aana no ko ere i sulie mo
ola ko reu-reu mei aano i leu, omu ke si hiiwalaimoli eeku uri taa eena
aana uri ne kei ere i sulie mo ola ko reu ta'au i Lengi?
13 Aana nga ta'a-ta'a iini aaopa lo'u e ka'a lae ike ue ta'au i Lengi hunie
ke ha'arongo'omu aana, mwaanieu a Kale Ni Iinoni nge nou uure ta'au i
Lengi.
14 "Oto i na'o maholo mo mwaa ala-ala oto hunge kire ko alaie mo Israel
i laona hanuesala, a God e unue hunie a Mosis ke asuie mwaa aana bras
hunie ke ta'ea i lengi pe'ie hai ei. Oto ta'ena nga iini ko lio takoie, nge ha'a-
uurilana ko lae oto. Nge e urine no'one aana ineu a Kale Ni Iinoni, kire kei
ta'eau i lengi pe'ie hai ei,
15 uri hunie ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli eeku kei helesie maurihe
huu."

A Kalena God E Lae Mai

Huni Ha'a-uurie Walumalau

16 A God e tohungei manata diana hunie walumalau, hule aana e
uusunge'inie ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie ke mae oalana, hunie ta'ena
nga iini ko hiiwalaimoli aana ke su'uri ei'aa, ta'e ke helesie maurihe huu i
tehula'ana.
17 Aana a God e ka'a uusunge'inie ike a Kalena i laona walumalau hunie
ke leie walumalau, ta'e hunie ha'a-uurilana walumalau ke lae aana.
18 A tei nge ko hiiwalaimoli aana a Kale, leilana e sa'a lae ike. Ta'e a tei
nge e ka'a sare hiiwalaimoli aana, nge leilana e pwani lae oto, aena aana
e ka'a hiiwalaimoli ike aana ta'a-ta'a mwela moute'i a God.
19 Na leilada kei lae mola aena aana raa-raa e lae oto mai laona
walumalau, ta'e kire hari hunie mola rodohono liutaa aana raa-raa, aena
aana helelada e tata'ala.
20 Mo iini helelada e tata'ala kire tohungei leledie raa-raa, aena aana kire
sere'inie uri haata'inilana mo tata'alanga ikire ke lae haada'i.
21 Ta'e iini nge helelana e diana aana ko eu'esuie mo ola aana
walaimolinge hali'ite, nge ingeie e saeto'o aana raa-raa, aena aana raa-raa
ko haata'inie uri a God ni ko pe'ie huni esuie ahutana mo esunge ingeie.

A Jon Loto Maa'i E Ere Ha'apaina'aa Lo'u A Jisas

22 Oto puriha'ana, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire si lae wau
mwaanie mo huilume na kire o'o'o ka'u weu aana po'o ni henue i Jiudia i
leune ha'ataulie mo huilume. Oto mwala ko si lae mai i saada, na kire ko
lae pe'i loto maa'i aana mwalana.
23-24 Na aana maholona, a Herod e ka'a ne'ie ike ue a Jon Loto Maa'i i
nume ni ho'o, ta'e a Jon ko lae ue pe'i loo-loto maa'i aana mwala i laona
mo lama i Aenon kara'inie huilume i Salim, aena aana mo huulaa ni wei e
hunge i leune. Mwala oto hunge kire ko lae oto mai saana, na e loto maa'i
oto aada.

25 Oto erenga haitapali ko aehota lae oto i matolana mo pwaarongoisuli a
Jon na ngaeta mwane ni Jiu haahie mo Ha'atolanga a Mosis i sulie ha'ahili-
hilinge aani lotonga rere'a.
26 Lae-lae, kire lae mai i saana Jon na kire ko ha'arongoa uuri, "?Ha'a-
uusuli, o saie mwane nge e o'o'o pe'i'o i reune wai i Jodan aana aapa po'o
wau, nge o ere-ere i sulie? A mwaena ko loo-loto maa'i oto, na ahutana
mwala ko meni lae oto i saana."
27 Oto a Jon ko aalamire uuri, "Ta'ena nga ola nga iini e to'o aana, e
to'o aana mola aena aana a God ta'au i Lengi e niie nana. Oto nou sa'a
saehanalie ike asunge a porona, wa ne ke upwesie mwala nge kire ko lae
oto i saana.
28 I'omu maraamiu omu rongoa ka'u oto aana nou unue uri Ineu a Kraes
ha'ike, ta'e ineu iini a God e uusunge'inieu mola huni deu aakau aana tala
loosie a Kraes ni ie.
29 Maholo ha'arurunge ko lae, a poro haalu oto iini nge ko to'o keni.
Ta'e tohungei malahune poro haalu ngeena nge e na'ona laeha hunie tola-
keninge, ingeie ko si ilenimwa'e mola haahie ha'arurunge a poro haalu
ngeena. Oto ineu domana malahune poro haalu ngeena, na ilenimwa'enga
ineu ko lae mola mai oa urine.
30 Ingeie ke pai-peine oto, na ineu ne ke mwai-mwei oto."

A Kraes E Paine Oto Liutaa

Aana E Lae Mai Uure Ta'au I Lengi

31 Iini nge e lae mai uure ta'au i Lengi, ingeie oto e paine liutaa aana
ahutana mwala. Iini nge e uure mola mai mwaanie walumalau mai aano
i leu, iini oto mai aano eena aana walumalau, na ko ere-ere mola i sulie
walu ola ko reu-reu mai aano aana walumalau ie. Ta'e iini nge e lae mai
uure ta'au i Lengi, ingeie oto e paine haahie ahutada mango.
32 E uure ta'au i Lengi na ko unu-unu tahanga'inie mo ola e leesi'i na e
rongo'i, ta'e toota'i iini mola kire hiiwalaimoli lo'u aana walana.
33 Ta'e mo iini nge kire ko hiiwalaimoli aana walana, kire haata'inie uri
kire hiiwalaimoli aana nga taa a God e unue e tohungei to'ohuu.
34 Aana iini nge a God e uusunge'inie mai uure ta'au i Lengi ngeena ko
unu-unue walana God oto tarau, aena aana a God e nii ta'ingelu aana Li'oa
Maa'i ingeie oto hunie.
35 A Mama'a e manata diana hunie a Kalena, na e niie ahutana walu ola
mango oto i laona nimana huni lio i suli'i.
36 Oto iini ko hiiwalaimoli aana a Kale e hele aana oto maurihe huu eena.
Ta'e iini nge e ka'a hiiwalaimoli ike aana a Kale, e sa'a roro'a ni hele aana
oto maurihe ngeena, ta'e kei ii'o huu oto i mamalutana saewasunge a God.

4

A Jisas E Ere-ere

Pe'ie Keni Ni Samaria

1 Oto mo Parise kire rongoa uri mo iini hunge ko lulu i sulie oto a Jisas,
na ko loto maa'i oto aada, na hule aana kire hunge oto liutaa aana mo iini
kire ko pwaarongo i sulie a Jon Loto Maa'i.
2 (Ta'e a Jisas maraana e ka'a loto maa'i ike aana mwala. Mo
pwaarongoisuli ingeie ni mola kire ko esuie loto-maa'inge.)
3 Oto maholo a Jisas e manata'inie uri mo Parise kire rongo oto urine, e
si ta'ela'i mwaanie po'o ni henue i Jiudia na ko eeliho'i oto hunie po'o ni
henue i Kalili.

4 Na tala hunie i Kalili ngeena e liu i laona po'o ni henue i Samaria.
5 Oto a Jisas ko si hule i Samaria aana huilume satana i Saeka. Huilume
ngeena, e ii'o mola kara'inie mei aano nge a Jekob e niie oto waite nana a
Josep, a kalena.
6-8 Na kakalu a Jekob e elie, e ii'o ue i leune. Oto a Jisas e lae wau e ii'o
i aano i reune kakalu ngeena, aena aana ko weo aana laenga. Maholona
sato e ngara e oono i seulehi,† na i purine mo pwaarongoisuli kire lae ta'au
i huilume huni holi ngeulaa, oto ngaeta keni ni Samaria e lae mai huni
tei wei aana kakalu ngeena. Oto a Jisas ko te'uri hunie, "O ke dangu wei
ekue."
9 A keine ko tohungei pangata'i aena aana mo Jiu ko tohungei leledie mo
Samaria, hule aana kire ka'a sare ngau ike wa kire ke inu aana mo kao-kao
mo Samaria. Oto a keine ko te'uri hunie a Jisas, "I'oe mwane ni Jiu, na ineu
keni ni Samaria. ?Oto e ue o ko si sukaa nga mei wei emue aaku?"
10 A Jisas e aalamie ko si te'uri hunie, "I'oe o ka'a saie ike mei niinge a
God ko sare niie huni'o, na o ka'a saie no'one uri a tei nge ko suke wai
eemu ienini. Ha'alaa, o sukaa oto mei wei meuri emue mwaanieu, na nou
niie oto huni'o."
11 Oto a keine ko te'uri, "Poro paine, kakalu ienini e kokoro oto hiito'o
na nga mei ola huni dengu wei aana ha'ike aamu. ?Oto o ke si toolea mei
wei meuri ngeena ka'u uure i tei eena?
12 ?Uri o ko lo'o-lo'onga'ini'o uri o paine lo'u liutaa aana weuwaka a Jekob
oto wau i na'o nge e niie kakalu ie naka? ?Oto nga mei wei diana uri taa o
kei niie lo'u, aana a Jekob na mo kalena na ahutana mo ola mauri ingeie
kire mani inu-inu mola aana kakalu ienini?"
13 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, "Ta'ena nga iini ko inu-inu aana wai ie,
e sai maarou lo'u mola.
14 Ta'e iini nge ko inu aana mei wei nge ne kei niie ana, e sa'a maarou
lo'u. Mei wei nou niie ana ngeena kei ne'i huulaa mauri i lalo aana, na kei
niie maurihe huu hunie."
15 Oto a keine ko si te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, o ke niie mei wei
ngeena akue hunie ne ke su'uri he'i maarou lo'u, na mwaanie nou he'i lae
lo'u mei huni tei wei i leu."
16 Oto a Jisas ko unue hunie uuri, "O ke lai unue hunie poro i'oe uri more
ke lae ka'u mei seeku i leu."
17 Oto a keine ko aalamie a Jisas, ko te'uri, "Nou ka'a to'o poro ike."

Oto a Jisas ko te'uri hunie, "E to'ohuu oto aana o ko unue uri o ka'a to'o
poro ike.
18 Aana o to'o aana ka'u e lime poro, na iini nge o ko o'o'o i saana maholo
ienini na ingeie nga poro to'ohuu i'oe ha'ike. O ko ere to'ohuu oto."
19 Oto a keine ko si te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, no ko si lio saie uri
i'oe nga propet ni ngeena.
20 Oto saeku hunie uri o ke ere luhesie hunieu iini uri taa e to'ohuu.
Mo weuwemami mo Samaria oto i na'o, kire palo-paloa God i lengine toloi
henue ie, ta'e i'omu mo Jiu, omu unue uri i Jerusalem hali'ite ni leu huni
palo-paloa God."
21 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie, "Keine, o ke hiiwalaimoli eeku aana no
ko unue uri maholo nge ko lae maine, mwala sa'a palo-paloa ike taane lo'u
a Mama'a mola i lengine toloi henue ienini wa ta'au i Jerusalem.

---

† **4:6-8** 4:6-8 Erenga ni Krik e unue mola uuri, "E hule oto aana oonona nga maholoi sato." Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

22 I'omu mo Samaria, omu ka'a tohungei sai diana aana ike uri a tei ni
omu ko palo-paloa. Ta'e i'emi mo Jiu emi saie a tei nge emi ko palo-paloa,
aena aana a Ha'a-uuri ingeie mwane ni Jiu.
23 Na maholo ko nanauhie oto mai, na e hule mone oto, hunie mwala
ke palo-paloa a God Mama'a oto to'ohuu aani sae na aani walaimolinge.†
Aana a Mama'a e tohungei saeto'o aana mo iini kire ko palo-paloa urine.
24 A God e ka'a to'o aana ike mei sape mala iinoni aena aana ingeie
Li'oa, na mo iini ko palo-paloa, kire ke palo-paloa oto aani sae na aani
walaimolinge."
25 Oto a keine ko te'uri hunie, "Nou saie taane uri a Kraes kei lae mai,
na maholo kei hule oto mai, nge ke si unu diana aana ahutana walu ola
hunikie."
26 Oto a Jisas ko te'uri hunie a keine, "Ingeie ka'u oto ko ere-ere pe'i'o
ienini. Ineu oto ingeie."
27 Maholona na mo pwaarongoisuli a Jisas kire si hule mola i saadarue.
Kire ko tohungei pangata'i aana kire leesie uri a Jisas ko ere-ere pe'ie a
keni ngeena. Ta'e nga iini aada e ka'a he'i dolosi lo'u aana a keine uuri, "?
Nga taa o saeto'o aana?" wa ke dolosi aana a Jisas uuri, "?E ue o ko ere-ere
pe'ie a keni ngeena?"
28 Oto a keine e toli'aasie ho ate'a ingeie huni wei, na ko eeliho'i oto ta'au
i huilume. E lai hule ta'au, ko si unue hunie mwala uuri,
29 "!Omu ke lae ka'u mei leesie a mwane mai ie! Ko unue mola walu ola
nou talei deu-deu'i oodoieu. ?Mwaanie ohe ingeie ni oto a Kraes?"
30 Oto mwalana kire ta'ela'i mwaanie huilume na kire ko lae oto i saana
Jisas.
31 Ta'e mo pwaarongoisuli, maholo a keine e lae mwaanire ngeena, nge
kire ko ha'atohu aana a Jisas uuri, "Ha'a-uusuli, o ke ngau ke'u."
32 Ta'e a Jisas e te'uri mola hunire, "Mei ngeulaa taane aaku hule aana
i'omu na omu ka'a saie ike nga mei ola aana."
33 Oto mo pwaarongoisuli ko si dolosi heiliu aada uuri, "?Mwaanie ohe
nga iini e tola ngaulaa oto mai ana?"
34 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Mei ngeulaa ineu oto huni ha'ato'oa saena
iini e uusunge'inieu mei, na hunie ne ke ha'amangoa oto mei esunge e niie
hunie ne ke asuie.
35 Omu ko unu-unue ka'u uri e hai waro-waro lo'u nge kolu ke si so'okoni
oto. Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri maholo hunie so'okoninge oto ie.
Leesie ka'u ahutana mwala ngeena, aana kire urihana hohola nge e repo
oto, na kire urihana mo ngeulaa e malisine oto so'okonileni ke lae.
36 Na maholo e hule oto hunie mo iini so'o-so'okoni kire ke asu hunie
waaitada. Kire ke pe'ie mwala huni hiiwalaimoli oto aaku, na mo iinoni
nge so'okonilada e lae ngeena, ikire no'one kire kei hele aana maurihe huu.
Oto iini e hola'i taroha'inie walana God hunie mwala, na iini e toolera mai
saana God kire kei meni ilenimwa'e tararuru. Leune e urihana mola lio i
sulilana hohola, na
37 mei wala e to'ohuu taane nge kie ko unu-unue uri, 'Nga iini ko hesie
mo litei ola, na ngaeta iini lo'u ke so'okoni.'
38 Ineu no ko uusunge'ini'omu ta'au huni so'okonie mola mo ola omu ka'a
hasi'i. Mo iini aaopa kire hola'i esu i laona hohola ngeena, na i'omu omu
ko si helesie diananga mola aana asunge ikire."

---

† **4:23** 4:23 Maholo a Jisas e unue uri mwala ke palo-paloa mola a God aani sae na aani walaimolinge, nge e haata'inie no'one uri ta'ena nga leu o ii'o aana o sai paloa mola God.

39 Mo iini hunge aana mwala ni Samaria i laona huilume ngeena kire
hiiwalaimoli aana a Jisas, aena aana a keine e unue ka'u uuri, “Ko unue
mola walu ola nou talei deu-deu'i oodoieu.”
40 Oto maholo mo Samaria e lae mai hule i saana Jisas, kire ko ha'atohu
aana uri ke ii'o ka'u pe'ire. Na e ii'o oto aana hanuena e ro hai dinge.
41 Mo iini hunge lo'u kire hiiwalaimoli aena aana kire rongoa walana
Jisas oto maraada.
42 Oto mwalana kire ko unue hunie a keine uuri, “Melu hiiwalaimoli oto
eena, ka'a ike mola i sulie nga taa o unue, ta'e aena aana melu rongoa oto
no'one walana maraameelu. Na ie melu saie uri ingeie ni oto a Ha'a-uuri
hunie walumalau.”

A Jisas E Ha'a-uurie Kalena

Nga Mwane Paine

43 I purine e ro hai dinge a Jisas e ii'o wau i leune e saro mango, e si
ta'ela'i ko eeliho'i lo'u hunie i Kalili.
44-45 Maholo a Jisas e hule hao i Kalili, mwala i leune kire ko ilenimwa'e
mola haahie aena aana ikire no'one, kire lae aana Houlaa Ni Liumwaanie
ta'au i Jerusalem, na kire leesie oto walu ola e asui'i ta'au. Ta'e kire ka'a
tohungei lio saie ike uri ingeie a tei. E rau mola urine mala a Jisas maraana
e unue ka'u i na'o, uri mwala aana tohungana hanue nga propet kire sa'a
ha'ama'u ike aana.
46-47 Oto ngaeta na'ohai mwane a Herod Inemauri e o'o'o oto aana
huilume i Kapaneam, na kele mwela mwane ingeie ko mata'i. Maholo
a mwaena e rongoa uri a Jisas e lae oto mwaanie po'o ni henue i Jiudia na
ko lae oto mai hunie po'o ni henue i Kalili, a mwaena ko si lae huni ere
pe'ie. Oto e oodoie aana huilume i Kena aana po'o ni henue i Kalili, leu nge
a Jisas e hu'isie wai ke ne'i waen aana. A mwaena ko si lae i saana Jisas
na ko eitanaie uri ke lae oto i Kapaneam huni ha'a-uurie a kalena, aana
kara'inie oto kei mae.
48 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, “Omu hiiwalaimoli mola aaku
aena aana omu leesie oto mo ola ni pangata'inge na mo tolimaa aana mo
hu'i-hu'ite.”
49 Ta'e a mwaena ko ha'atohu aana lo'u uuri, “Poro paine, o ke lae oto
mai pe'ieu maholo a kaleku e ka'a mae ue.”
50 Oto a Jisas ko si aalamie uuri, “O ke lae mola. A kalemu e awaa oto.”
A mwaena e hiiwalaimoli aana nga taa a Jisas e unue hunie, oto e si lae.
51 Oto aana hai dinge lo'u i sulie, maholo ko lae-lae ue hao i sulie tala, na
ko oodoie mo mwane au'esu ingeie. Oto kire ko unue hunie uri “A kalemu
e awaa oto.”
52 Oto a mwaena ko dolosi aada uuri, “?Maholoi sato uri taa e tala'ai
awaa?”
Na kire aalamie uuri, “E tala'ai awaa oto aana ola mala sato e ngara e
hiu i seulehi nonola.”†
53 Oto aamana mwa'une e manata'inie oto uri maholoi satona ni a Jisas
e unue hunie uuri, “A kalemu e awaa oto.” Oto a mwaena na ahutana
mwala aana nume ingeie kire mani hiiwalaimoli oto aana a Jisas.
54 Ienini ruana nga maholo a Jisas e lae mwaanie po'o ni henue i Jiudia
hunie po'o ni henue i Kalili na e asuie hu'i-hu'ite huni haata'inie tolimaa
aana uri ingeie a tei.

---

† **4:52** 4:52 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana hiune nga maholoi sato.” Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

5

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Rarasi

1 Oto ngaeta maholo lo'u i purine leune e mango, a Jisas e si hanetaa
ta'au i Jerusalem mala ha'atolanga e unue i laona Uusu-uusu Maa'i hunie
ngaeta houlaa paine ikire mo Jiu. †
2 Na nga lama oto ta'au i leune i Jerusalem nge kire haara'inie aana
erenga ni Jiu uri "Betsata." Lama ngeena e ii'o po'oi sinaha mwaanie para
aana huilume i Jerusalem, hoorana maai para kire haara'inie "Maai Para
Ni Sipu." E lime Leu Ni Haa-haanaku kire ii'o no'one ahuie lama ngeena.
3 Hungelana mo mae-maea'a mala mo ulu, na mo rarasi, na mo to'u kire
sai eno mola tarau aana mo Leu Ni Haa-haanaku ngeena.†
5 Ngaeta mwane e eno no'one i leune, ko lae pe'i mweri oto hunie oolu
aawalai helisi mwana walu.
6 Maholo a Jisas e leesie a mwaena e eno na e saie oto uri ko mweri tewa
oto, ko si dolosi aana uuri, "?O saeto'o aana uri ha'a-uurilemu ke lae?"
7 Oto mwane ko mweri ngeena ko aalamie uuri, "E aasa, Poro paine,
aana nou ka'a to'o aana ike nga iini huni sulu'ieu i laona lama maholo ko
tei hiru-hiru. Oto suli maholo no ko lae-lae ue hao hunie wai, na nga iini
aaopa e hola'i liu oto i na'oku na ta'e ingeie mola ha'a-uurilana ko lae."
8 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, "!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe,
na o ke lae-lae oto."
9 Oto ae'aena a mwaena e tolana kohi oto mola aana maholona. Oto e
toolea hulite ingeie, na ko lae-lae oto.
Mei ola ngeena e rau aana Dinge Maa'i Mo Jiu.
10 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu, kire ko te'uri hunie mwane nge ha'a-
uurilana e lae ngeena, "Si'iri Dinge Maa'i ikie, na e ka'a malisine ike mo
Ha'atolanga ikie uri o ke toolea hulite i'oe urine, sulie asunge ni ngeena."
11 Oto a mwaena ko aalamire uuri, "Mwane nge e ha'a-uurieu ni e unue
uri ne ke toolea hulite ineu, na ne ke lae oto."
12 Oto kire ko dolosi aana mwaena uuri, "?A tei mwane ni e unue huni'o
uri o ke te'urine?"
13 Ta'e mwane nge ha'a-uurilana e lae ngeena, e ka'a saie ike uri a tei
ni e ha'a-uurie, aena aana a Jisas e aara'imuni oto mwaanie aana mwala
hunge i leune.
14 Oto lo'u i puri, a Jisas e haitalea na e oodoie a mwaena ta'au i laona
Nume Maa'i Peine, ko si te'uri hunie, "Lio ka'u, ha'a-uurilemu e lae oto.
Oto o ke rohu mwaanie ooraha'aa mwaanie da na nga mei ola aaela lo'u
hiito'o e he'i hite aamu lo'u."
15 Oto a mwaena e lae, ko si lai ha'arongoa mo na'ohai mwane mo Jiu uri
a Jisas ni e ha'a-uurie.

A Jisas E Unue Uri

Ingeie Kalena God To'ohuu

---

† **5:1** 5:1 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri e diana liutaa hunie ahutana mo mwane ni Jiu kire ke hanetaa ta'au i Jerusalem i suli helisi hunie e oolu houlaa paine ikire. Eetana nge Liumwaanie, ruana nge Pentekos, na oolune nge Aapa-aapa. Kolu ka'a saie ike houlaa uri taa ni ko reu aana maholo ienini. † **5:3** 5:3 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 4 uuri, "Mo mae-maea'a kire ko maa-maa'oohie mola mo maholo nge wai i laona lama ngeena ko tei hiru-hiru, aena aana nga mo maholo ensel a God e sai lae mai hunie ke pwaie wai aana lama ngeena. Oto eetana nga iinoni nge ko suu i laona wai purine mo maholo ngeena, nge ha'a-uurilana ko lae oto, ma'alana mei maelaa aaela uri taa e to'o aana."

16 Oto aena aana a Jisas e asuie mei ha'a-uuringe ngeena aana hai Dinge
Maa'i Mo Jiu, nge mo na'ohai mwane mo Jiu kire ko si aehota taunge'inie.
17 Ta'e a Jisas e unue hunire uuri, “Aamaku ko esu tara'asi hule mai
ienini, na ineu no'one no ko esu mala ingeie.”
18 Na aena mei olana, mo na'ohai mwane mo Jiu kire si ne'isae oto hiito'o
huni horo maesie. E ka'a ilisie ike uri a Jisas e dau aaelasie ha'atolanga ikire
aana Dinge Maa'i hahaiteli, ta'e aena aana ko unue no'one uri a God oto
tohungei aamana, na urine nge ko da uri ingeie e sada oto pe'ie a God.
19 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “No ko unue oto huni'omu uri a Kale
e sa'a roro'a ni da ike nga mei ola tohune ta'e mwaanie nga mei ola oto ko
leesie Aamana ko eu'esuie ha'alaa ingeie ko esuie. Aana ta'ena nga ola a
Mama'a ko esuie, nge a Kale ko esuie no'one mola.
20 A Mama'a e haata'inie walu ola ko eu'esui'i oto aana a Kale, aena aana
e tohungei manata diana hunie. Na kei haata'inie mo ola paine lo'u hunieu
hunie ne ke asui'i, hule aana omu kei pangata'ini'i.
21 Oto mala ka'u a Mama'a ko ta'ea mo iini e mae mwaanie maenga hunie
kire ke mauri lo'u, nge a Kale na e urine no'one mola, aana e sai niie
maurihe hunie mo iini e saeto'o aada.
22 Na lo'u a Mama'a mone e sa'a leie ike nga iini, aana e niie oto ahutana
nanamanga aana leinge hunie a Kale.
23 Aena ngeena, ahutana mo iinoni ke mani ha'ama'u aana a Kale oto
mala kire ko ha'ama'u aana Mama'a. Iini oto e ka'a ha'ama'u ike aana a
Kale, nge e ka'a ha'ama'u oto no'one aana a Mama'a nge e uusunge'inie mai
eena.
24 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko rongoa walaku na ko
hiiwalaimoli aana iini e uusunge'inieu mei, iinoni ngeena e hele aana oto
maurihe huu eena, na leilana e sa'a roro'a ni lae ike lo'u. Iini urine e pwani
liu oto mwaanie maenga na e sili oto i laona maurihe.
25 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri maholo ko nanauhie oto mai,
na e hule mone oto, hunie mo iini mauriha'ada e mae kei rongoa walaku a
Kalena God. Na mo iini ko rongo pe'i hiiwalaimolinge aaku kei hele aana
maurihe.
26 Na e urine oto aena aana a Mama'a e maaie hunieu a Kalena no'one
ne ke to'o aana nanamanga ni meurihe mala ingeie. Mala maurihe e uure
mai mwaanie a Mama'a maraana, nge urine lo'u a Mama'a e maaie hunieu
a Kalena uri hunie ne ke sai niie maurihe no'one urine hunie ta'ena nga
iini.
27 Na a Mama'a e niie no'one nanamanga huni lei-lei hunieu a Kalena,
aena aana ineu a Kale Ni Iinoni.
28 “Mwaanie omu pangata'i aana walu ola ngeena, aana ko kara'inie oto
maholo hunie mo iini e mae kei rongoa walaku, na
29 kire kei iisitaa poi mwaanie mo kilipwe'u ikire. Mo iini kire asu diana
ha'alaa kire kei ta'ela'i hunie maurihe huu. Ta'e mo iini helelada e tata'ala,
kire kei ta'ela'i mola hunie leilada kei lae aana maenga huu.
30 Ineu nou sa'a roro'a ni esuie ike nga mei ola tohuku, aana a Mama'a
e uusunge'inieu mei, na ingeie oto ni e unue hunieu uri ne kei lei-lei uri
taa. Oto leinge ineu e oodo mola, aena aana nou ka'a dau ike mola i sulie
saeku, ta'e i sulie saena iini e uusunge'inieu mei.”

Ngaeta Mo Iini Aaopa Lo'u Kire Ko Ha'awalaimoli'aa Walana A Jisas

31 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Mala uri ta'e ineu mola maraaku
ni no ko lalado i sulieu nana mwala, nge e lio mala nou ka'a ere to'ohuu
ike.

32 Ta'e nga iini aaopa taane i leune ko ha'awalaimoli'aa walaku, na nou
saie uri nga taa ko unue i sulieu e to'ohuu.
33 I'omu, omu uusunge'inie mwala i'omu ka'u i saana a Jon Loto Maa'i,
na nga taa e unue huni'omu i sulieu ngeena e to'ohuu oto.
34 Ineu maraaku na nou ka'a hari hunie ike nga iinoni ke ere i sulieu,
ta'e no ko ha'a-aamasito'o'omu mola aana nga taa a Jon e unue i sulieu, uri
hunie omu ke hele aana maurihe huu.
35 Aana a Jon e urihana laite ko eeso-eeso aana ko sinelie saena mwala,
na omu ilenimwa'e haahie raa-raa aana walana mola hunie kele maholo
o'oru'e.
36 "Ta'e iini no ko ere i sulie ngeena e haata'i diana lo'u liutaa aana a Jon,
uri a Mama'a ni oto e uusunge'inieu mei. Na mo esunge no ko eu'esui'i
kire haata'i diana aana taane uri ineu a tei, aena aana mo ola a Mama'a e
nii'i hunieu huni esui'i ni otona.
37 "Na a Mama'a iini e uusunge'inieu mei e pwani unu haata'i oto aana
walu ola i sulieu maraana. Ta'e i'omu, omu ka'a leesie ue maana, na hule
aana omu ka'a rongoa ike lo'u walana.
38 Na walana e ka'a ii'o ike i laona saemiu, aena aana omu ka'a
hiiwalaimoli ike aaku, iini nge e uusunge'inie mai huni'omu.
39 "Omu ko tohungei heitale susulie mo Uusu-uusu Maa'i aena aana omu
lo'onga'inie uri i laona mo Uusu-uusu Maa'i ngeena ni omu kei lio oodoie
maurihe huu. Na mo Uusu-uusu ngeena ka'u mola kire ere i sulieu.
40 Ta'e omu ka'a sare lulu i sulieu ike huni hele aana maurihe ngeena.
41 "Nou ka'a lo'ohie ike uri mwala ke ha'amanikulu'aau,
42 aana nou sai diana aana mola tolahamiu aana uri nga kele mei
manata-diananga hunie a God ha'ike lo'u i manatamiu.
43 Ineu nou lae mai oalana a Mama'a, ta'e omu ka'a sare takuhieu ike.
Ta'e mala uri nga iini aaopa ko lae mai pe'ie mei ne'isaenga ingeie mola
maraana, nge omu ko si tekuhie.
44 Omu saeto'o aana mola uri mwala ke lahe'omu, ta'e omu ka'a sare ii'o
oodota'i ike uri hunie ta'a-ta'a tohungei God ke lahe'omu. ?Nge ko urine,
omu ke si hiiwalaimoli eeku uri taa eena?
45 "Mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri ineu ni ne kei ha'asusunge'ini'omu
i saana a Mama'a. !Ha'ike! Iini kei ha'asusunge'ini'omu taane nge mo
Ha'atolanga a Mosis nge omu tohungei noruto'o aani.
46 Mala uri omu ko hiiwalaimoli to'ohuu aana a Mosis, ha'alaa omu
hiiwalaimoli no'one aaku, aena aana ingeie ka'u e uusu-uusu i sulieu.
47 ?Ta'e mala uri omu ka'a hiiwalaimoli ike aana nga taa a Mosis e uusue,
nge omu ke si hiiwalaimoli eeku uri taa eena?"

6

A Jisas E Ha'angaue

Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; MAK 6:30-44; LUK 9:10-17

1-4 Oto lo'u i purine leune, maholo ko kara'inie oto Houlaa Ni Li-
umwaanie, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire aatoholo po'o wau
aana Aasi I Kalili nge kire ko sasaie no'one aana Aasi a Taebirias Inemauri.
A Jisas e hanetaa ta'i lengine uuwo i leune, oto ko ii'o i aano huni ha'a-
uusulie mo pwaarongoisuli ingeie. Na mwala oto hunge kire lae mai no'one
i sulie, aena aana kire leesie mo hu'i-hu'ite e asui'i aana e ha'a-uurie mwala
ko mweri.

5 Oto a Jisas e lio wau na ko leesie mwala hunge ko lae mai saana, ko
si te'uri hunie a Pilip, "?Kolu kei holi ngeulaa ka'u adona mwala ngeena i
tei?"
6 A Jisas e saie taane nga taa kei esuie, ta'e e dolosi aana a Pilip urine
mola uri huni oohongie hiiwalaimolinge ingeie.
7 A Pilip e aalamie na ko te'uri, "!Ha'ike eena! Holitana nga mwane hunie
walu waro-waro na e ka'a adona ike lokotaa paine ngeena kire kei oa mei
ngeulaa nga iini."
8 Oto ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli, a Andru, aasine a Saemon
Pita, e si te'uri hunie a Jisas,
9 "Kele mwa'u i leune, e lime kele ho bred pe'ie nga ro kele ho ii'e ikire
aana. ?Ta'e mo kele ngaulaa urine kei adona mwala hunge urine uri taa?"
10 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli, "Omu ke unue mwala
ke ii'o i aano." Leu ngeena hahalisi hali'ite e aaluhie, na ahutana mwala
ko meni ii'o oto i aano. Na ola mala e lime sinolai mwane ikire i leune.
11 Oto a Jisas e hele aana mo ho bred ngeena, e paalahea God mango
haahi'i, ko si nii-nii'i hunie mwala e ii'o i aano i leune. E he'i te'urine lo'u
aana mo ho ii'e, na kire mani ngeu ni pote i sulie saeda.
12 Maholo kire mani ngeu pote mango, a Jisas ko si te'uri hunie mo
pwaarongoisuli ingeie, "Omu ke so'okonie mo ooretai ngeulaa mwaanie
nga leu eeni e waeta'i."
13 Oto kire si so'okoni na kire ko ha'ahonue aawalai lu'e mwana rue aana
mo ooretai ngeulaa uure mwaanie e lime kele ho bred ngeena.
14 Oto maholo mwala kire leesie hu'i-hu'ite a Jisas e asuie ngeena, kire
ko si te'uri, "Sa'a mola propet paine nge mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri
kei lae mai laona walumalau ni oto ienini."
15 A Jisas e lio saie mone uri mwala ngeena ko sare dau su'uie mola uri
hunie ke ne'i inemauri nada, oto e oopa mwaanire, na e hanetaa lo'u mola
ta'au i lengine uuwo maraana.

A Jisas E Taalau

I Kolune Aasi I Kalili
MATIU 14:22-23; MAK 6:45-52

16 Oto i seulehi aana hai dingena, mo pwaarongoisuli a Jisas kire siho
lo'u hao i oone i reune Aasi I Kalili.
17 Kire hule i oone na ko rodo oto, ta'e a Jisas e ka'a hule ike ue i saada.
Oto kire si ta'elie iiola, na kire ko aatoholo oto po'o mai aana Aasi I Kalili
takoie i Kapaneam.
18 Kire lae-lae ngeena kire ko suehie ooru peine na aasi ko mawa oto.
19 Maholo kire hote ha'atau oto mala e lime wa e oono kilomita mwaanie
i oone, oto kire ko si leesie a Jisas ko taalau i kolune aasi na ko lae oto mai
takoie iiola. Mo pwaarongoisuli kire leesie urine, kire ko si tohungei me'u
oto hiito'o.
20 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, "Ineu taane mola ni ie. Mwaanie omu
me'u-me'u."
21 Kire rongo urine, oto kire si mwa'e-mwa'e hunie ke ta'e i laona iiola,
na kire ko tolana aarapuu oto aana leu kire ko lae hunie.

A Jisas Oto Ngaulaa Ni Meurihe

22 Oto hai dinge lo'u mola i sulie, pulitaa paine nge a Jisas e lae mwaanire
aana aapa po'o hao aana Aasi I Kalili, kire ko hai-heitalea lo'u a Jisas. Kire
saie uri ta'a-ta'a iiola ni mola e o'o'o ka'u hai leune, na kire saie no'one uri
mo pwaarongoisuli kire lae mola maraada aana iiola ngeena na a Jisas e
ka'a lae ike pe'ire.

23 Kire ko lio-lio ue hunie, na mo iiola uure aana huilume i Taebirias kire
ko lae mai i oone kara'inie leu nge mwala e ngau bred aana i purine a Jisas
e ere ni paalahenga.
24 Oto maholo mwala hunge ngeena kire leesie uri a Jisas na mo
pwaarongoisuli ingeie kire mani ei'aa mwaanie leune, kire si ta'elie mo
iiola nge kire si hule ngeena, kire ko lai heitalea a Jisas lo'u hao i Kapaneam.
25 Oto maholo mwala ngeena e lai lio oodoie a Jisas hai Kapaneam, oto
kire ko dolosi aana uuri, "?Ha'a-uusuli, o lae ka'u mei i leu maholo uri
taa?"
26 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "No ko unue oto huni'omu uri omu ko
heitaleau mola aena aana omu ngeu ni pote aana mo ho bred, ta'e ka'a ike
aana uri omu lio saie ne'isaenga aana mo tolimaa nou esui'i.
27 Omu ke su'uri esu mola talana mo ngeulaa nge kire sai ei'aa mola lau-
leu, ta'e omu ke asu a'aila'a talana mei ngeulaa nge e sai ii'o huu na kei
niie maurihe huu huni'omu. Na mei ngeulaa ngeena, ineu a Kale Ni Iinoni
mola nou sai niie huni'omu, aena aana a God Mama'a e uusunge'inieu mei
huni esuie urine pe'ie nanamanga paine ingeie."
28 Oto mwalana ko si dolosi aana a Jisas uuri, "?Nga mei taa ka'u melu
kei esuie hunie uri melu ke si hele i sulie saena God?"
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Nga taa a God e saeto'o aana oto uri omu
ke hiiwalaimoli mola aaku, aana e uusunge'inieu mei."
30-31 Oto kire ko he'i dolosi lo'u aana uuri, "?Nga tolimaa uri taa ni o
sai esuie hunie uri melu ke leesie na melu ke hiiwalaimoli eemu? Mo
weuwaka oto i na'o maholo kire ii'o i laona hanuesala pe'ie a Mosis, kire
ngau aana ngaulaa nge kire haara'inie aana mana nge e teke mola uure i
Lengi, oto mala uusulana e lae uuri, *E nii ngeulaa ada uure i Lengi.* *Eksodas*
16:4 ?Oto i'oe, nga mei hu'i-hu'ite uri taa ni o kei esuie?"
32 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, "No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri a
Mosis ha'ike ni e niie mei ngeulaa uure i Lengi amiu, ta'e Aamaku ni e niie
amiu. Na oto ie ingeie ni ko niie tohungei ngeulaa uure i Lengi huni'omu.
33 Aana mei tohungei ngeulaa nge a God ko niie, ingeie oto iini e siho
mai uure ta'au i Lengi na ko niie maurihe hunie walumalau."
34 Oto mwalana ko si te'uri hunie, "Poro paine, o ke niie mei ngeulaa
ngeena ameelu tarau."
35 A Jisas ko si unue hunire uuri, "Ineu oto ngaulaa ni meurihe. Iini ko lae
mai ne'i pwaarongoisuli ineu, e sa'a he'i hiolo lo'u, na iini ko hiiwalaimoli
eeku, e sa'a he'i maarou lo'u.
36 Ta'e oto mala nou unue ka'u huni'omu oto i na'o, omu leesieu taane
oto, ta'e omu ka'a sare hiiwalaimoli ike.
37 Ta'ena nga iini nge Aamaku e niie nakue kei lae oto mai seeku. Na
ta'ena nga iini ko lae mai seeku, nou sa'a roro'a toli'aasie ike lo'u hunie ke
lae mwaanieu.
38 Aena aana nou siho mai uure i Lengi, ka'a ike hunie ne ke asuie mo
ola i sulie saeku maraaku, ta'e i sulie saena iini e uusunge'inieu mei.
39 Na saena iini e uusunge'inieu mei uri ne ke su'uri deu tekela'inie nga
iini aana mo iini e niire nakue, ta'e uri ne ke ta'e aaliho'i aada hunie
maurihe huu aana dinge ooreta.
40 Aana nga taa Aamaku e saeto'o aana uri ahutana mo iini ko leesieu a
Kale na kire ko hiiwalaimoli eeku, kire ke hele aana maurihe huu, aana
ineu ne ke si ta'e aaliho'i aada aana dinge ooreta."
41 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ko aehota papanguru-nguru oto hoorana
Jisas aana e unue uuri, "Ineu oto ngaulaa e siho mai uure i Lengi."

42 Oto kire ko unue uuri, “A mwane ngeena, kalena Josep mola ni ngeena.
Kolu saie ka'u mola aamana na nikana. ?Oto aana e ue ka'u ko si unue uri
e siho mai uure ta'au i Lengi?”
43 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “Omu ke su'uri upwesieu urine haahie
nga taa nou si unue ngeena.
44 Nga ta'a-ta'a iini e sa'a roro'a ni lae ike mai seeku na oto a Mama'a nge
e uusunge'inieu mei e ka'a wa'inie hunie ke lae mai seeku. Ta'e mo iini
kire lae oto mai seeku, ineu ne ke si ta'era lo'u hunie maurihe huu aana
dinge ooreta.
45 Ngaeta propet e uusue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *A God kei
ha'a-uusulie taane ahutana iinoni.* *Aesaea 54:13* Oto ahutana mo iini ko
rongo hunie walana Mama'a na ko lulu i sulie, kire ke si lae mai seeku.
46 Nga ta'a-ta'a iini e ka'a leesie ue a Mama'a, ta'e ineu ha'alaa nou leesie
a God aana nou uure oto mai aana a Mama'a.
47 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko hiiwalaimoli eeku, nge e
hele aana oto maurihe huu.
48 Ineu oto ngaulaa nge ko niie maurihe.
49 Mo aamamiu kire ngau-ngeu taane aana ngaulaa nge kire haara'ie
aana mana, ta'e kire saronai mae mola i laona hanuesala.
50 Ta'e mei ngeulaa nge e siho oto uure mai Lengi nge no ko ere-ere i
sulie ienini e tohungei aaopa. Aana iini ko ngaue, e sa'a he'i mae lo'u.
51 Ineu oto mei ngaulaa mauri nge e siho mai uure i Lengi. Na iini ko
ngeu aana mei ngeulaa ienini kei meuri huu. Aana mei ngeulaa ne kei niie
hunie, nge hasi'oku otona, aana no ko niie i tehula'ana walumalau hunie
ke to'o aana maurihe.”
52 Oto mo Jiu kire ko tohungei saewasulie oto, na kire ko ere hailiu i
matolada oto aani dolosinge uuri, “?A mwane ie kei niie hasi'ona akaelu
uri taa eena?”
53 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “No ko unue oto huni'omu uri mala omu
ka'a ngaue hasi'ona a Kale Ni Iinoni, na omu ke inuhie apune, omu sa'a
roro'a ni to'o aana ike maurihe i lalo aamiu.
54 Na ta'ena nga iini nge ko ngeue hasi'oku na ko inuhie apuku, nge e
to'o aana oto maurihe huu na ne kei ta'ea lo'u aana dinge ooreta.
55 Aana hasi'oku oto hahu'ana mei ola ni ngaa, na apuku oto hahu'ei mei
ola ni inu.
56 Iini ko ngeue hasi'oku na ko inuhie apuku, nge ko ii'o susu oto i lalo
aaku na ineu ne kei ii'o susu oto i lalo aana.
57 A Mama'a, ingeie oto aahu'ine maurihe, na ingeie oto e uusunge'inieu
mei. Nou to'o aana maurihe aena aana Mama'a, na urine lo'u mo iini
ko ngeue hasi'oku kire kei hele aana maurihe aena aana ineu no ko niie
hunire.
58 Aana tohungei ngeulaa e siho mai uure i Lengi ni oto ngeena. E ka'a
urihana ike ngaulaa nge mo aamamiu kire ngau-ngeue ka'u, ta'e kire saro
mae mola. Iini ko ngeue mei tohungei ngeulaa no ko ere-ere i sulie ngeena,
kei meuri huu.”
59 A Jisas e unu-unue ahutana mo wala ni ha'a-uusulinge ienini wau i
laona nume ni palo-palo mo Jiu i Kapaneam.

Mo Iini Hunge Kire Mamalo Mwaanie Lulu I Sulilana A Jisas

60 Mo iini hunge aana mo pwaarongoisuli ingeie kire rongoa mo ha'a-
uusulinge ngeena, oto kire ko te'uri, “Ha'a-uusulinge ienini e tohungei
rongo aasa'a. ?A tei nge kei rongo hunie?”

61 Nga iini ka'a ha'arongoa ike a Jisas, ta'e ingeie e manata'inie mola
maraana uri mo pwaarongoisuli ko ere-ere mumuni i sulie mei ha'a-
uusulinge ngeena. Oto ko te'uri hunire, “?Uri mei olana ni oto ko da omu
ka'a sare lulu i sulieu?
62 ?Ta'e nga taa nge omu kei lo'onga'inie aana maholo omu kei leesieu a
Kale Ni Iinoni kei tahela'i ta'au i Lengi takoie leu nge nou uure aana?
63 Li'oa Maa'i mone ko niie maurihe, nge mei ola mo iinoni sa'a roro'a
ni hele aana ike aana nanamanga ikire maraada. Oto omu ke rongo diana
mola hunie walaku, aana kire to'o aana nanamanga a Li'oa Maa'i hunie
maurihe.
64 Ta'e saehuu oto aana nga mo iini eemiu ka'a hiiwalaimoli ike ue.” A
Jisas e ere urine aena aana e manata'inie oto uure mai aehotalana, kira tei
nge kire sa'a hiiwalaimoli ike aana, na iini uri taa nge kei pweloa.
65 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Aena mei olana nge nou unue huni'omu
uri nga iini sa'a lae ike mai seeku na a Mama'a e ka'a toolea mai seeku.”
66 Aena urine, mo iini hunge aana mo pwaarongoisuli a Jisas kire du'e
aaliho'i, na kire ka'a sare lae lo'u pe'ie.
67 Oto a Jisas ko dolosi aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue uuri, “?
Oto i'omu, uri omu ko sare lae oto no'one mwaanieu?”
68 A Saemon Pita e aalamie oto ko te'uri, “?Melu ke si lae lo'u i tei, Poro
paine? I'oe oto o to'o aana mo wala nge ko niie maurihe huu hunie iinoni.
69 Melu hiiwalaimoli oto aamu, na melu saie uri i'oe oto Iini Maa'i e uure
mai mwaanie a God.”
70 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “I'omu oto aawalai mwane mwana rue
nge nou lio hilisi'omu hunie omu ke lulu i sulieu, ta'e ngaeta iini eemiu
nga li'oa aaela nge mola aana.”
71 A Jisas e ere urine mola hoorana a Jiudas, kalena Saemon Iskariot. A
Jiudas e talei ne'ie taane ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana
rue, ta'e kei saronai pweloa mola ue a Jisas.

7

Mo Eesine A Jisas Kire Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana

1 Oto puriha'ana walu ola ienini, a Jisas e si lae-lae hailiu mola i laona
po'o ni henue i Kalili. E ka'a sare lae hailiu ike i laona po'o ni henue i Jiudia
aena aana mo Jiu ta'au kire ko eri'apasie kire ke horo maesie.
2 Maholona na ko kara'inie oto mo dinge paine ikire mo Jiu huni deu i
sulie Houlaa Ni Aapa-aapa. †
3 Oto mo mwane aasine a Jisas kire mani hute, kire ko te'uri hunie, “O ke
lae oto mwaanie i leu, na o ke lae ta'au hunie po'o ni henue paine i Jiudia
uri hunie mo pwaarongoisuli i'oe kire ke leesie oto mo hu'i-hu'ite nge o ko
esui'i ngeena.
4 Nga iini ka'a mumumunie ike nga taa ko esuie, mala uri saena hunie
ke ne'i mwane paine na hunie ahutana mwala ke sai diana aana. Oto
aana o ko sare asuie mo ola ngeena, o ke lae ta'au i uure haada'i i na'ona
walumalau.”
5 Mo eesine a Jisas kire ere urine, aena aana ikire na kire ka'a
hiiwalaimoli ike no'one aana.
6 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Pongiku e ka'a hule ue, ta'e i'omu, omu ke
lae mola aena aana ta'ena nga maholo e diana mola huni'omu.

† **7:2** 7:2 Houlaa Ni Aapa-aapa maholo hunie mo Jiu kire ke ii'o i laona mo aapa-aapa huni aamasito'o maholo mo weuwada kire ii'o i laona hanuesala aana pongine a Mosis. Leesie ka'u Levitikas 23:34 na Diutronomi 16:13.

7 Mwala aana walumalau ie kire sa'a maaleledi'omu ike, ta'e ineu ni kire
ko maaleledieu, aena aana no ko lae pe'i unu haata'inie uri nga taa kire ko
esuie e aaela.
8 I'omu, omu ke lae mola ta'au aana Houlaa Ni Aapa-aapa ngeena. Ineu,
nou sa'a lae ike ue ta'au aana houlaa ngeena, na e ka'a hule ue aana maholo
ineu."
9 A Jisas e ere urine mango, oto e si oore mola hao aana po'o ni henue i
Kalili.

A Jisas E Ha'a-uusulie

Mwala Aana Maholo

Houlaa Ni Aapa-aapa

10 Oto i purine mo mwane aasine kire lae mango ta'au i Jerusalem aana
houlaa, nge a Jisas ko si lae lo'u i sulire. Ta'e e ka'a sare lae haada'i ike
hunie mwala ke leesie.
11 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ta'au i Jerusalem, kire ko hei-heitalea
pe'i dolosinge hailiu uuri, "?A mwaena ni i tei?"
12 Mwala oto hunge ikire ta'au i leune, na mo iini hunge aada ko talei
kele sasawaru taane hailiu hunire i sulie a Jisas uuri, "Ingeie mwane diana
ni ngeena." Ngaeta mwala kire ko ere oolisire uuri, "Ha'ike, aana ko eeroa
mola mwala."
13 Ta'e nga iini aada e ka'a sare ere haada'i lo'u, aena aana kire ko meni
me'ute'inie mola mo na'ohai mwane ikire.
14 Maholo ko hule oto i denumana e hiu hei dinge aana houlaa ngeena,
nge a Jisas e si hanetaa ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine na ko
aehota ha'a-uusulie oto mwala i leune.
15 Mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena kire ko tohungei pangata'i aana kire
ko rongoa mo ha'a-uusulinge a Jisas. Oto kire ko te'uri, "A mwane ie nga
iini e ka'a ha'a-uusulie ike. ?Oto e sai diana aana walu ola ienini ka'u uri
taa?"
16 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, "Mo ola no ko ha'a-uusuli eeni ie, ka'a
mo ola ike tohuku. Ha'a-uusulinge ineu e uure mai mwaanie a God, iini e
uusunge'inieu mei.
17 Mala nga iini ko ne'isae moute'i huni deu i sulie saena God, nge ha'alaa
ke si lio saie ha'a-uusulinge ineu. Na ke si saie uri ohe e uure mai mwaanie
a God wa ohe e uure mola mwaanie mo lo'onga'inge ineu maraaku.
18 Aana iinoni nge ko ere mola tohune, ingeie ngeena ko lo'ohie mola
ha'apaina'alana maraana ni ngeena. Ta'e a tei nge ko sare ha'apaina'aa
iini e uusunge'inieu mei, nge iini urine ko ere to'ohuu na nga mei eeronga
ha'ike lo'u aana.
19 A Mosis e niie ka'u oto mo Ha'atolanga huni'omu, ta'e nga ta'a-ta'a iini
eemiu e ka'a lulu i suli'i ike. ?Oto e ue ka'u omu ko si eri'apasie uri omu
ke horo maesieu?"
20 Oto mwala e loko ngeena kire ko aalamie a Jisas uuri, "!Mwae! !O ko
tohungei pweu! ?Kira tei ni ko sare horo'i'o? !Sa'a mola, li'oa aaela oto
aamu!"
21 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Ta'a-ta'a mei ola ka'u nou esuie aana
Dinge Maa'i ikie mo Jiu aana nou ha'a-uurie mwane e to'u ngeena, ta'e omu
ko si meni upwesieu mola.
22 Ta'e i'omu no'one omu sai esu mola aana mo Dinge Maa'i. Mo aamamiu
oto wau i na'o kire aehotaa tolahai torihesi'onga, na lo'u mei puri a Mosis e
si ha'a-uuresie lo'u ha'atolanga i sulie torihesi'onga ngeena. Oto aana omu
ko sare tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ma'alana tohungei maholo

hunie torihesi'onga e hule aana nga Dinge Maa'i, ta'e i'omu, omu ko lae
pe'i esuie mola torihesi'onga ngeena.
23 Oto ma'alana Dinge Maa'i, ta'e i'omu maraamiu, omu ko esuie
torihesi'onga aana hai dingena hunie kele mwela mwane ngeena ke diana
i sulie Ha'atolanga a Mosis. ?Oto e ue ka'u omu ko si saewasulieu haahie
ha'a-uuringe nou esuie hunie ahutana sapena ngaeta mwane ke diana aana
Dinge Maa'i?
24 Mwaanie omu lei-leie ta'ena nga mei ola mola i sulie liotana, ta'e omu
ke lei oto i sulie nga taa e to'ohuu."

Mwala Hunge Ko Unue Ohe

A Jisas Ingeie A Kraes, Ta'e

Mo Na'ohai Mwane Kire Sere'inie

25 Oto nga mo iini aana mwala ni Jerusalem ko te'uri, "Mwane nge mo
rato ko eri'apasie uri kire ke horo maesie ni oto ie.
26 !Ta'e lio ka'u! Ko ere-ere oto nana mwala, ta'e mo rato ngeena ka'a si
unu-unue nga mei ola aana. ?Mwaanie ohe kire ko lo'o-lo'onga'inie uri a
mwane ngeena ni oto a Kraes?
27 Ta'e maholo a Kraes kei lae mai, nga ta'a-ta'a iini e sa'a saie ike uri e
uure i tei. A mwane ngeena kolu meni saie ka'u mola hanue ingeie."
28 Oto a Jisas ko si ere paine maholo ko ha'a-uusuli ta'au i laona lolata
aana Nume Maa'i Peine, "Iau, omu saieu, na omu saie taane leu nou uure
aana. Ta'e nou ka'a lae ike mola mai tohuku, na omu ka'a saie ike iini nge
e uusunge'inieu mei, na ingeie e ka'a sai eero ike.
29 Ineu ha'alaa nou manata'inie, aena aana nou uure oto mwaanie na
ingeie e uusunge'inieu mei."
30 Oto kire ko si eri'apasie uri kire ke tapolie, ta'e e aasa mola, aena aana
e ka'a hule ue aana maholo hunie ke mae.
31 Ta'e mo iini hunge aana mwala ngeena kire hiiwalaimoli aana Jisas,
na kire ko dodolosi aada hailiu uuri, "?Maholo a Kraes kei lae mai, uri kei
esuie nga mo tolimaa hunge liutaa aana mo iini a mwane ie ko esui'ine?"
32 Oto mo Parise kire rongoa mwala ko kele sasawarunge'inie walu olana
i sulie a Jisas, oto ikire na mo na'ohai pris kire ko si uusunge'inie mo ramo
kakakali aana Nume Maa'i Peine huni lae i tapolie a Jisas.
33 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "No ko kele ii'o o'oru'e mola pe'i'omu, na
no ko lae oto lo'u i saana iini e uusunge'inieu mei.
34 Omu kei lo'ohieu, ta'e omu sa'a lio oodoieu ike, aena aana omu sa'a lae
ike i hule aana leu ne kei lai ii'o aana."
35 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu kire ko lae pe'i ere-ere maraada uuri,
"?A mwane ie kei lae i tei ni uri kolu sa'a lio oodoie lo'u? ?Mwaanie ohe
kei lae i saana mwala ikolu aana mo po'o ni henue mo Krik, wa ohe kei
lae huni ha'a-uusulie mo Aapoloa Aaopa?
36 Aana e unue uri kolu kei lo'ohie ta'e kolu sa'a lio oodoie ike, na uri
kolu sa'a lae ike i hule aana leu kei lai ii'o aana. ?Nga mei taa ni e ere
urine aana?"
37 Oto aana dinge ooreta, nge e ne'i dinge paine oto liutaa aana houlaa
ngeena, a Jisas e uure, oto ko ere paine uuri, "Mala uri nga iini ko maarou,
nge ke lae mai seeku hunie ke inu.
38 Mala oto mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri *Iini ko hiiwalaimoli eeku, nge
huulaa aani wei nge ko niie maurihe kei hure'itaa mai mwaanie saena."* †

† **7:38** 7:38 Ohe a Jisas ko ere i sulie Aesaea 58:11.

39 Maholo a Jisas e ere urine, e ere rarangana Li'oa Maa'i a God nge kei
ii'o i lalo aana mo iini kire ko hiiwalaimoli aana. Aana maholona niilana
Li'oa Maa'i e ka'a lae ike ue, aena aana ha'amanikulu'alana a Jisas e ka'a
lae ike no'one ue.
40 Oto maholo mwala ngeena kire rongoa ko ere urine, ngaeta mo iini
aada kire ko si te'uri, "A mwane ie ni oto propet paine nge kolu ko maa-
maa'oohiena."
41 Ngaeta mo iini lo'u kire ko unue uuri, "Ingeie ni oto a Kraes."
Ta'e ngaeta mo iini kire ko unue mola uuri, "?Uri a Kraes kei lae mai
uure i Kalili? !Ha'ike!
42 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri a Kraes kei uure oto aana komu
a Deved Inemauri, na kei hute oto i Betlehem, aana huilume nge a Deved
Inemauri e o'o'o aana."
43 Oto mwala ngeena kire ko si oopa i tehula'ana Jisas. Nga mo iini ko
ere ha'adiana'aa, ta'e nga mo iini ko ere aaelasie mola.
44 Nga mo iini aada ko sare tapolie oto a Jisas, ta'e nga iini ka'a tari
mwada'u ike aana.
45 Maholo mo ramo kakakali kire aaliho'i ta'au i saana mo na'ohai pris
na mo Parise, oto kire ko dolosi aada uuri, "?E ue omu ka'a toolea oto poi
a Jisas?"
46 Oto kire ko aalamire uuri, "!Nga iinoni hunie ke ere ni saenanaunge
lo'u mala a mwaena, ha'ike oto oo'oo!"
47 Oto mo Parise ko aalamire uuri, "? Mwaanie ohe a mwaena e
pwelo'omu no'one mola?
48 ?Uri nga iini aana mo na'ohai mwane wa mo Parise kire hiiwalaimoli
aana?
49 !Ha'ike! Ta'e pulitaa ni iinoni reu mola kire hiiwalaimoli aana. Ta'e
ikire, kire ka'a saie ike nga mei ola aana mo Ha'atolanga a Mosis, na a God
ke si ha'aloire."
50 Oto a Nikodimas, ngaeta mwane aana mo Parise nge e lae ka'u i leesie
a Jisas i na'o, na ingeie nga iini aana mo mwane paine ngeena ko te'uri
hunire,
51 "?Uri mo Ha'atolanga ikie e sai toli'aasie hunie kie ke lei mae aana nga
iinoni na kie ka'a hola'i rongo diana aana, na lio oodoie nga taa nge e dau
aaelasie? Nou saie ha'ike."
52 Oto kire aalamie, kire ko si te'uri, "?Uri i'oe no'one o uure i Kalili? O ke
lio diana aana ka'u mo Uusu-uusu Maa'i, na o ke leesie nga ta'a-ta'a propet
e ka'a lae ike mai uure mwaanie i Kalili."
53 Oto kire mani ta'ela'i, kire ko si eeliho'i takoie mo nume ikire.†

8

Kire Lupwe'i Leie Mola

Ngaeta Keni E Aeni Ola

1 Oto a Jisas e lae ta'au aana uuwo nge kire haara'inie Uuwo Ni Ei Olif.
2 Na oto i maahu'o-hu'o aana hai dinge lo'u mola i sulie, a Jisas e he'i
eeliho'i lo'u ta'au i lolata aana Nume Maa'i Peine. Oto ahutana mwala e
ruru mei saana, e si ii'o i aano huni ha'a-uusulire.
3 Oto mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo Parise kire
toolea mai ngaeta keni nge kire tapolie maholo ko aeni ola pe'ie nga poro
aaopa. Oto kire toolea oto mai i matolada, kire ko si te'uri hunie a Jisas,

† **7:53** 7:53 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire ka'a to'o aana ike mo tatala uure aana Jon 7:53 lae hule aana Jon 8:11.

4 “Ha'a-uusuli, a keni ie melu tapolie maholo ko ae'aeni ola ue pe'ie
mwane aaopa mwaanie poro ingeie.
5 Aana mo Ha'atolanga ikie, a Mosis e unue uri kie ke uu'i maesie aani
heu mo keni nge kire ko tete'urine. ?Oto i'oe, nga taa o kei unue aana?”
6 Kire lupwe'i dodolosi mola urine huni pweloa a Jisas, hunie uri kire ke
ha'asusu eero-eero i lengine.†
Ta'e a Jisas e ooroma'i mola i aano, na ko uusu-uusu i mwakano aana
ri'i-ri'ine.
7 Mo ha'a-uusuli na mo Parise kire ko lae pe'i dodolosi lo'u aana, oto
lae-lae a Jisas e uure hala-hala i lengi, ko si te'uri hunire, “Mala nga iini
hikemiu ko saie uri e ka'a dau hu'isie ike ue nga mei ooraha'aa, nge ke
hola'i uu'ie a keni ie aani heu.”
8 Oto e he'i ooroma'i lo'u i aano, ko uusu-uusu lo'u i mwakano aana ri'i-
ri'ine.
9 Maholo mo ha'a-uusuli na mo Parise kire rongo urine, kire ko si aehota
oopa mwaanie. Mo repo ni mwane oto kire hola'i lae, nga iini ko lae, na
nga iini e lae lo'u. Oto lae-lae ta'e a Jisas mola e si oore maraana pe'ie a
keni ngeena i matolana mwala i laona lolata ngeena.
10 A Jisas e uure hala-hala, oto ko te'uri hunie a keine, “?Mwala ngeena
oto i tei? ?Uri nga iini e ka'a oore lo'u huni lei mae aamu?”
11 Oto a keine ko aalamie a Jisas uuri, “Nga ta'a-ta'a iini ha'ike lo'u, Poro
paine.”
A Jisas ko si unue hunie a keine uuri, “Ineu, na nou ka'a lei mae ike
no'one aamu. O ke lae oto, ta'e mwaanie o he'i ooraha'aala lo'u.”

A Jisas Oto Raa-raa Hunie Walumalau

12 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u hunie mo Parise, “Ineu oto raa-raa
hunie mo iinoni aana walumalau. Iini ko lulu i sulieu, e sa'a he'i lae lo'u i
laona rodohono, ta'e kei to'o aana raa-raa nge e sai niie maurihe.”
13 Oto mo Parise ko si te'uri hunie, “I'oe mola ni o ko ere i suli'o maraamu
ngeena, na nga taa o ko unue ngeena e ka'a to'ohuu ike.”
14 Oto a Jisas e aalamire ko si te'uri, “!Ha'ike! Ma'alana no ko ere i sulieu
maraaku urine, ta'e nga taa nou unue e to'ohuu taane. Aana ineu nou saie
leu nou uure mai mwaanie, na leu no ko lae hunie. I'omu, omu ka'a saie
ike leu nou uure mai mwaanie, wa leu no ko lae hunie.
15 I'omu, omu ko lei-lei mola i sulie tolahai iinoni ni welumalau. Ineu,
nou sa'a leie ike nga iini urine.
16 Ta'e mala uri ne kei leie nga iini, ne kei lei oodo-oodo mola aana. E
to'ohuu oto aena aana nou ka'a sai lei ike maraaku, aana Aamaku nge e
uusunge'inieu mei nge kei pe'ieu.
17 Mo Ha'atolanga i'omu maraamiu e unue uri mala nga ro iini ko meni
unue ta'a-ta'a mei ola, nge ha'alaa omu sai hiiwalaimoli aana nga taa kire
ko unuena.
18 Oto ineu oto ngaeta iini huni ere i sulieu, na Aamaku nge e
uusunge'inieu mei, ingeie oto ruana nga iini huni ere ha'a-oaie nga taa
no ko unue i sulieune.”
19 Oto kire ko si dolosi aana Jisas uuri, “?Oto aamamu ingeie i tei?”

---

† **8:6** 8:6 Aana Ha'atolanga mo Jiu e unue uri iini ko aeni ola, horo-maesilana kei lae. Ta'e mo Rom ka'a toli'aasie ike hunie mo Jiu ke lei maesie nga iini. Oto mo Parise kire lupwe'i dolosi aana a Jisas hunie kei aala uri taa. Mala uri kei unue uri kire ke uu'i maesie, nge e waelie ha'atolanga mo Rom eena. Ta'e mala uri kei unue uri kire ke toli'aasie mola a keine, nge e waelie ha'atolanga mo Jiu eena.

A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “Omu ka'a saieu ike, ka'u omu ka'a saie
ike no'one Aamaku. Mala uri omu ke saieu, ha'alaa omu saie oto no'one
Aamaku.”
20 A Jisas e unue mo wala ienini aana maholo e ha'a-uusulie mwala ta'au
i laona lolata aana Nume Maa'i Peine kara'inie leu nge mwala ko nii-nii
to'oha aana. Na nga iini e ka'a tapolie ike, aana e ka'a hule ike mone ue
aana maholo hunie ke mae.

A Jisas E Unue Kei Ooli I Saana

A Mama'a Ta'e Mwala Hunge

Kire Ka'a Rongo Saie Ike

21 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, “Ne kei lae oto mwaani'omu, na
omu kei hei-heitaleau taane, ta'e omu sa'a lio oodoieu ike. Na aena urinena
nge mo ooraha'aa i'omu kei ii'o ue aamiu lae hule aana omu kei mae. Oto
omu sa'a lae ike aana leu no ko lae aana.”
22 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, kire ko te'uri hunire maraada,
“E unue uri kolu sa'a lae ike aana leu ko lae aana. ?Mwaanie e lo'onga'inie
uri kei lai horo'ie maraana?”
23 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “I'omu mwala mola aana walumalau
mei aano ie ni ngeena, ta'e ineu nou lae mai uure ta'au i Lengi. I'omu,
omu uure mwaanie walumalau ie, ta'e ineu, nou ka'a uure ike mwaanie
walumalau ie.
24 Aena ngeena nou unue oto huni'omu uri mo ooraha'aa i'omu
sae'aasileni e sa'a lae ike huni'omu. Mala uri omu ka'a hiiwalaimoli ike
aana uri ineu oto iini e ii'o huu,† nge mo ooraha'aa i'omu kei ii'o mola ue
aamiu hule aana omu kei mae.”
25 Oto kire ko si dolosi aana a Jisas uuri, “?I'oe ni a tei?”
Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ineu oto iini nge nou unue ka'u oto
huni'omu.
26 Mo ola hunge taane ue aaku huni unu'i huni'omu na huni lei'omu
eeni, ta'e nou ka'a unu'i ike mola tohuku, aana no ko unue mola
hunie walumalau walana iini e uusunge'inieu mei, na ingeie oto iini
walaimolinge nge aana.”
27 Ta'e mwala kire ka'a rongo saie ike mola uri a Jisas ko ere-ere hunire
i sulie Aamana.
28 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Maholo omu kei ta'eau a Kale Ni Iinoni i
lengi pe'ie hai ei, nge omu ke si saie uri ineu oto iini e ii'o huu. Nou ka'a da
ike taane nga mei ola tohuku, ta'e no ko unu-unue mola mo ola a Mama'a
e ha'a-uusulieu eeni.
29 Na iini e uusunge'inieu mei, ingeie taane pe'ieu, e ka'a toli'aasieu ike
mola maraaku, aena aana no ko hele i sulie saena mola tarau.”
30 Oto maholo ko ere-ere ue, mo iini hunge aada kire unue uri kire ko
hiiwalaimoli oto aana.

A Jisas E Unue Uri

Mo Mwela Ko Haa-haata'inie

Tolahana Mo Aamada

31 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mo Jiu nge kire unue kire hiiwalaimoli
aana ngeena, “Mala uri omu kei lulu i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge
omu ke si ne'i pwaarongoisuli ineu oto to'ohuu.

---

† **8:24** 8:24 Aana a Jisas e unue uri ingeie oto “Ineu oto nou ii'o huu” nge ko haata'inie uri ingeie oto a God, aana satana a God ni ngeena, nge e unue hunie a Mosis oto i na'o. Leesie Eksodas 3:14. Aana erenga mo Jiu, satai ola ngeena nge “Iawe.”

32 Oto omu ke si manata'inie walaimolinge aana God, na walaimolinge
ngeena ke si da omu ke ii'o luheta'i mwaanie nanamanga nge omu ko esu
ni ho'o nana."
33 Oto kire aalamie a Jisas uuri, "!Ha'ike eena! I'emi mo weuwana
Ebraham, na emi ka'a asu ni ho'o ike ue nana nga iini. ?E ue nge o ko
unue uri walaimolinge ke si da emi ke ii'o luheta'i?"

34 Oto e aalamire uuri, "No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri nga iini
nge ko oora-ooraha'aa, ingeie ngeena ko esu ni ho'o oto aana ooraha'aa
eena.
35 Omu meni saie taane uri iinoni ko esu ni ho'o mola, e sa'a ii'o oto huu
pe'ie poro paine nge e to'o aana. Ta'e tohungei Kalena poro paine aana
nume, ingeie oto kei ii'o oto huu pe'ie aamana, na pe'ie ta'a-ta'a nanamanga
no'one mala ingeie.
36 Oto mala uri a Kale ko luhesi'omu, nge ha'alaa omu ko ii'o luheta'i
to'ohuu.
37 Nou lio saie taane uri i'omu mo weuwana Ebraham. Ta'e aena aana
omu ka'a sare hiiwalaimoli ike aana walaku, nge omu ko eri'apasie mola
uri omu ke horo maesieu.
38 Ineu, no ko ere-ere mola i sulie mo ola nou leesi'i aana Aamaku, ta'e
i'omu, omu ko deu i sulie nga taa aamamiu e unue huni'omu."

39 Oto kire aalamie a Jisas uuri, "!Aamameelu to'ohuu oto a Ebraham,
mwae!"

Oto a Jisas e te'uri hunire, "!Ha'ike! Aana mala uri i'omu mo kalena
Ebraham to'ohuu, ha'alaa omu ko kara'i esuie mo ola diana nge e au'esui'i.
40 Ta'e i'omu, omu ko si eri'apasie mola uri omu ke horo'ieu i tehula'ana
uri ineu no ko sare ha'arongo'omu aana mo wala to'ohuu nou rongo'i
mwaanie a God. A Ebraham e ka'a tete'urine ike.
41 I'omu, omu ko deu oto mola i sulie tolahana tohungei aamamiu ni
ngeena."

Oto kire ko aalamie uuri, "!Ha'ike eena! !I'emeelu nga mo kaleni aro-
aro ha'ike! A God maraana oto aamameelu, na i'emeelu oto mo tohungei
kalena."
42 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Mala uri a God ke ne'i aamamiu to'ohuu,
ha'alaa omu manata diana hunieu, aena aana nou uure oto mai mwaanie
a God na ineu oto i seemiu ie. Nou ka'a lae ike mola mai tohuku, ta'e ingeie
ni e uusunge'inieu mei.
43 ?E ue nge omu ka'a sai rongo saie nga taa no ko unu-unue? Omu ka'a
sai rongo saie aena aana omu ka'a sare rongo ike hunie walaku.
44 I'omu oto mo kalena a Pwelu Eero-eero, na saemiu uri omu ke lae mola
i sulie mo ne'isaenga ingeie. Oto tarau, ingeie iini e talei horo mola, na e
leledie walaimolinge, aena aana walaimolinge ha'ike no'one aana. Maholo
ko ere aani eeronga, nge ko ere-ere oto aana tohungana erenga ni henue
ingeie eena, aena aana ingeie iinoni eero-eero, na ingeie aamana oto mo
eeronga.

45 "Ta'e ineu mone no ko ere aana walaimolinge, na aena mei olana nge
omu ka'a sare hiiwalaimoli ike aaku.
46 ?A tei iini hikemiu e sai haata'inie uri nou deu hu'isie nga mei
ooraha'aa? No ko ere-ere mola aana walaimolinge. ?Ta'e e ue ka'u omu
ka'a sai hiiwalaimoli eeku?
47 Nga iini oto e uure aana God ha'alaa ko rongo hunie walana God. Ta'e
i'omu, omu ka'a sare rongo ike hunie walana, aena aana i'omu mone nga
mo iini a God ha'ike."

48 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, kire ko unue hunie a Jisas uuri,
"!Aaii! Si'ue, melu ere to'ohuu oto, aana melu unue uri i'oe mwane aaela
ni Samaria, na uri li'oa aaela nge aamu."
49 Oto a Jisas e aalamire uuri, "Nga li'oa aaela ha'ike aaku. Ineu no ko
ha'ama'u aana Aamaku, ta'e i'omu omu ko si ere aaelasieu mola.
50 Ineu nou ka'a ari'apasie ike manikulu'anga nakue maraaku. Ta'e
iini ko eri'apasie ne ke manikulu'e e ii'o taane, na ingeie oto iini kei leie
walumalau.
51 No ko unue oto huni'omu uri ta'ena nga iini ko lulu i sulie walaku, e
sa'a mae oto oo'oo."
52 Oto mo na'ohai mwane ngeena ko te'uri lo'u hunie a Jisas, "Melu ko si
lio saie uri li'oa aaela nge aamu to'ohuu eena. Aana a Ebraham e mae oto,
na oto ahutana mo propet kire mani mae mango. Ta'e i'oe o ko si unue uri
ta'ena nga iini ko lulu i sulie walamu, e sa'a mae oto oo'oo.
53 ?Ohe o lo'onga'inie uri i'oe o paine liutaa aana weuwaka a Ebraham?
Ingeie, e mae oto na ahutana mo propet kire mae oto no'one. ?Oto o ko
lo'onga'inie uri i'oe a tei eena?"
54 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Mala uri ne kei ha'amanikulu'aau mola
maraaku, nga mei lo'onga'inge ha'ike aana manikulu'anga ineu ngeena.
Ta'e iini nge ko ha'amanikulu'aau oto Aamaku, iini nge omu ko unue oto
uri ingeie God i'omu.
55 I'omu hule aana omu ka'a saie ike, ta'e ineu ha'alaa nou sai diana aana.
Oto mala ne ke unue uri nou ka'a saie ike, nge ne kei ne'i iinoni eero-eero
no'one mala i'omu eena. !Ta'e ha'ike! Nou sai diana aana taane, na no ko
lulu i sulie walana.
56 Weuwaka a Ebraham e sae-sae diana aana e lo'onga'inie kei leesie
pongiku. Oto e leesieu taane, na e tohungei saemango oto hiito'o."†
57 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, ko te'uri lo'u hunie a Jisas, "I'oe
hule aana nga lime aawalai helisi e ka'a mango ue aamu. ?Oto o ko si unue
uri o leesie a Ebraham oto wau i na'o? !Aaii!"
58 Oto a Jisas e te'uri hunire, "No ko unue oto huni'omu uri, a Ebraham
e si hute, na ineu, nou ii'o oto."
59 Oto kire so'o hau huni uu'i maesie, ta'e a Jisas e liu mumuni mola
mwaanire, e si lae oto mwaanie Nume Maa'i Peine.

9

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane E Hute Na E Ulu Oto

1 A Jisas e lae-lae, na ko leesie mwane e hute na e ulu oto.
2 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko dolosi aana uuri, "?Ha'a-uusuli, a tei
ni e ooraha'aala ka'u nge e asuie a mwane ie e hute na e ulu oto uuri
ie? ?Ohe e hute urine i tehula'ana mo ooraha'aanga ingeie maraana, wa i
tehula'ana mo ooraha'aanga e ro mau'ana ingeie?"
3 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Ulunge ingeie ngeena, ka'a ike i
tehula'ana nga mei ooraha'aanga ingeie maraana wa uri e ro mau'ana
ingeie. E ulu urine hunie uri haata'inilana nanamanga a God ke lae maholo
ha'a-uurilana kei lae.
4 Maholo kolu ko mau-meuri ue e urihana mola e dai-dengi ue, na kolu
sai esu oto nana iini e uusunge'inieu mei. Ta'e aana maholo kei rodo oto,
na nga iini e sa'a asu ike lo'u.

† **8:56** 8:56 A Ebraham e leesie a Jisas mola aana hiiwalaimoli ingeie e susu. Oto e lio saie uri a Ha'a-uuri kei lae mai to'ohuu, na ingeie oto a God. Leesie Hibru 11:13.

5 Maholo nou ii'o ue mai laona walumalau, ineu oto raa-raa hunie
walumalau."
6 A Jisas e ere mango urine, e si ngisu i mwakano na ko esuie mei pwii-
pwii aana ho ngisu ngeena. Oto e aaloha'inie mei pwii-pwii ngeena i maana
a mwaena,
7 ko si unue hunie uuri, "O ke lae hodalie maamu i laona lama i Saeloam."
(Ne'isaenga aana mei wala aana ere-erenga mo Jiu "Saeloam" ngeena nge
"Uusunge'inie.") Oto a mwaena e lae, e hodalie maana e si eeliho'i poi, na
ko lio-lio oto.
8 Oto mwala e ii'o kara'inie aana hanue ingeie na mo iini e talei lee-leesie
ka'u aana e susuke to'oha hola'ina'o, kire ko dolosi heiliu aada uuri, "?Uri
mwane nge e talei susuke to'oha ni oto ie?"
9 Nga mo iini kire ko unue uuri, "Ingeie ni otona."
Ta'e ngaeta mo iini kire ko unue lo'u uuri, "!Ha'ike! Ingeie ha'ike, ta'e e
lio mola mala ingeie."
Oto a mwaena maraana ko unue uuri, "Ineu ka'u oto mwane nge nou
susuke oto i na'o ngeena."
10 Oto kire ko dolosi aana uuri, "?Nga taa nge e da o ko lio-lio lo'u
ngeena?"
11 A mwaena e aalamire, oto ko te'uri, "Mwane satana a Jisas e da mei
pwii-pwii, oto e aalohie maaku aana, e si unue hunieu uri ne ke lai hodalie
maaku i Saeloam. Oto nou lae, nou hoda maa mango mola, na no ko lio-lio
oto lo'u."
12 Oto kire ko dolosi aana a mwaena uuri, "?Ingeie oto i tei?"
E aalamire uuri, "Nou ka'a saie oto."

Mo Parise Kire Ka'a Ilenimwa'e Ike Haahie Ha'a-uurilana Mwane E Ulu

13 Oto kire toolea mwane nge e ulu ke'u ngeena i saana mo Parise.
14 Na hai dinge nge a Jisas e da mei pwii-pwii na e tahanie maana mwane
e ulu ngeena aana, Dinge Maa'i Mo Jiu ni ngeena.
15 Oto mo Parise ko dolosi lo'u aana mwaena mala mwala nge kire hola'i
dolosi ke'u aana uri nga taa ni e da maana nge ko lio-lio oto lo'u.
Oto e unue hunire uuri, "E aalohie maaku aana mei pwii-pwii, oto nou
hodalie maaku nge no ko lio-lio oto lo'u ie."
16 Oto ngaeta mo Parise ko te'uri, "Mwane nge e asuie mei ola ienini, e
ka'a uure ike aana God, ka'u e ka'a kineta'inie ike ha'atolanga aana Dinge
Maa'i."
Ta'e ngaeta mo iini ko unue uuri, "Iinoni ooraha'aala e sa'a asuie ike
mo hu'i-hu'ite mala ienini," Oto mei oopanga ko reu i matolada mo Jiu i
tehula'ana mo wala ienini.
17 Oto mo Parise kire he'i dolosi lo'u aana a mwaena uuri, "?Ha'alaa
e tahanie maamu urine, oto i'oe, nga taa nge o kei unue aana a mwane
ngeena?"
Oto a mwaena e aalamire uuri, "Ingeie nga propet."
18 Ta'e mo na'ohai mwane aana mo Jiu ngeena ka'a sare hiiwalaimoli ike
aana uri a mwane ngeena e ulu-ulu ke'u, na ko lio oto lo'u. Oto kire haro
soie lo'u aamana na nikana,
19 na kire dolosi aadarue uuri, "?A kalemore'i ni ie? ?Uri ingeie ni more
unue e hute na e ulu oto? ?Oto nga taa nge e da ko lio-lio oto lo'u ngeena?"
20 Oto aamana na nikana mwaena e aala, na kirerue ko te'uri, "Mere saie
uri mwane kalemere'i ni ie, na mere saie uri e hute na e ulu oto.

21 Ta'e mere ka'a saie ike uri nga taa e da nge ko lio-lio oto lo'u ie, wa
mere ke saie uri a tei ni e tahanie maana. Omu ke dolosi mola aana. Ingeie
e rato oto hunie ke aala maraana."
22 Aamana na nikana kirerue ere urine, aena aana kirerue ma'ute'inie
mo na'ohai mwane aana mo Jiu. Aana kire unue oto uri nga iini ko
hiiwalaimoli aana a Jisas uri ingeie a Kraes, kire kei ne'ie i sinaha mwaanie
nume ni palo-palo mo Jiu.
23 Aena mei olana nge aamana na nikana kirerue unue uuri, "E rato oto.
Omu ke dolosi mola aana."
24 Oto kire ko he'i soie lo'u mwane nge e ulu ke'u ngeena mai saada, na
kire ko te'uri hunie, "O ke ere to'ohuu mola huni ha'amanikulu'aa God, na
mwaanie o eero lo'u. Aana i'emeelu, melu saie uri a mwane ngeena, ingeie
iinoni ooraha'aala."
25 Oto a mwaena ko aalamire uuri, "Nou ka'a saie ike uri ingeie nga
mwane ooraha'aala wa ha'ike. Ta'a-ta'a leu mola nou saie, nge uri nou ulu
ke'u, na ie no ko lio-lio oto lo'u."
26 Oto kire ko dolosi lo'u aana a mwaena uuri, "?E ua'o? ?E tahanie
maamu uri taa?"
27 A mwaena e aalamire oto ko te'uri, "Nou unue ka'u oto huni'omu, ta'e
omu ka'a sare rongo hunieu. ?E ue nge omu ko sare rongoa uri ne ke
ladoa lo'u nga taa e raune? ?Ohe omu ko sare ne'i pwaarongoisuli ingeie
lo'u no'one?"
28 Oto kire ko si tohungei ere aaelasie na kire ko unue lo'u uuri, "I'oe oto
ngaeta pwaarongoisuli a mwane aaela ngeena, ta'e i'emeelu, melu ko lulu
i sulie a Mosis, propet paine i'emeelu.
29 Kie mani saie uri a God e ere to'ohuu hunie a Mosis, ta'e a mwane
aaela ngeena, na hule aana melu ka'a saie ike uri e uure i tei."
30 Oto a mwaena e aalamire ko te'uri, "!Aana e urine na mei ola ni
pangata'inge! Omu ka'a saie ike uri e uure i tei, ta'e ingeie nge iini e tahanie
maaku.
31 Kie mani saie uri a God e ka'a sai rongo ike hunie kira ooraha'aala,
ta'e e sai rongo mola hunie mo iini kire manata'inie a God na ko deu i sulie
saena.
32 Uure oto mai i aehotalana walumalau, nga iini e ka'a rongoa ike ue
nga ta'a-ta'a iinoni ke tahanie maana nga iini e hute na e ulu oto.
33 Mala uri mwane nge e tahanie maaku ie ke su'uri uure mai mwaanie
a God, ha'alaa e sa'a roro'a ni esuie ike nga mei ola urine."
34 Oto kire aalamie na kire ko te'uri hunie, "!I'oe o hute, na o ooraha'aa
oto! ?Uri o ko sare ha'a-uusuli'emeelu?" Oto kire si aasie i sinaha mwaanie
nume ni palo-palo.

A Jisas E Haata'inie Uri

Ulunge Aani Sae E Aaela

Liutaa Aana Ulunge Aani Maa

35 Maholo a Jisas e rongoa uri kire aasie mwane nge e tahanie maana i
sinaha, oto e lae lo'ohie na ko dolosi aana uuri, "?Uri o hiiwalaimoli taane
aana a Kale Ni Iinoni?"
36 Oto a mwaena e aalamie uuri, "?A tei ni ingeie, Poro paine? O ke unue
oodoieu hunie ne ke hiiwalaimoli aana."
37 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "O leesie ka'u oto, na ingeie ka'u oto ko
ere-ere pe'i'o ie."
38 Oto a mwaena e si te'uri, "!Nou hiiwalaimoli oto aamu, Poro paine!"
Oto e pouruuru i na'ona a Jisas, na ko palo-paloa oto.

39 Na a Jisas e te'uri, “Nou lae mai laona walumalau ie hunie uri tohungei
ii'onga mo iinoni ke haada'i. Mo iini e ulu aana kire ka'a lio saie ike
walaimolinge i sulie a God, ne kei da uri kire ke lio-lio lo'u. Na mo iini kire
ko eero mola uri kire lio saie walaimolinge i sulie a God, ne kei haata'inie
mola uri ikire mo iini e ulu.”
40 Ngaeta mo Parise nge kire uure wau kara'inie kire rongoa a Jisas e ere
urine, oto kire ko dolosi aana uuri, “?Uri o ko unue uri i'emeelu ni melu
ulu?”
41 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Mala uri omu ke ulu to'ohuu aena aana
omu ka'a rongo saie ike walaimolinge, nge ha'alaa omu ka'a roro'a ike aana
ooraha'aa. Ta'e aana omu ko unu-unue uri omu ko lio-lio mola na uri omu
saie walaimolinge, ngeena omu roro'a aana ooraha'aanga i'omu.”

10

A Jisas Oto Kakalihe Diana

Hunie Mo Sipu

1 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “No ko unue oto huni'omu uri iinoni
nge e ka'a sili ike i sulie maa aana para ni sipu ta'e ko hane mola aana nga
leu aaopa, ingeie iinoni peli-peli na iini horo-horo.
2 Ta'e tohungei kakalihe hunie mo sipu, ingeie oto ko sili mola i sulie maa
aana para.
3 Na mwane nge ko kakalie maai para ko tahanie maa talana tohungei
kakalihe. Oto tohungei kakalihe ko soie mo sipu ingeie aana satada, na
kire rongo saie walana na kire ko lae oto mai saana. Oto a kakalihe ko si
ha'atalaire i sinaha takoie leu nge hahalisi kohi huni ngeue e ii'o aana.
4 Maholo ko ha'a-iisitaanga'inie ahutana mo sipu ingeie, nge ko si na'oda.
Na mo sipu ingeie ko lulu i sulie, aena aana kire rongo saie walana.
5 Mala uri nga iinoni aaopa kei lae mai saana mo sipu kire sa'a roro'a ni
lulu i sulie ike, ta'e kire kei tehi mola mwaanie aena aana kire ka'a rongo
saie ike walana.”
6 A Jisas e unue mei aalahuunge ie hunire, ta'e kire ka'a saie ike uri nga
taa ni ko sare unue hunire.
7 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “No ko unue oto to'ohuu huni'omu, ineu
oto domana maa hunie mo sipu.
8 Ahutana mo iini kire hola'i lae mai i na'oku nge kire unue uri ikire mo
kakali sipu, ikire mwala peli-peli na mwala horo-horo mola. Oto mo sipu
ka'a rongo ike hunire.
9 Ineu oto domana maa nge mo sipu ko liu-liu aana, aana kire ko sili mei
i laona para hunie kire ke ii'o sapemawa, na kire ko iisi-iisitaa lo'u huni
lae i lo'ohi ngeulaa. Oto e urine lo'u eeku, aana iini ko liu i seeku ha'alaa
ha'a-uurilana ko lae, na kei oodoie mo ola diana huni pe'ie mauriha'ana.
10 Iinoni peli-peli ko lae mola mai huni peli na huni horo na huni waelie
mola nga mo ola. Ineu, nou lae mai uri hunie kire ke hele aana maurihe
huu, maurihe nge nga mei ola diana e ka'a ai'aa ike mwaanie.
11 “Ineu oto a kakalihe diana, iini e mwa'e-mwa'e ni mae honotana mo
sipu.
12 Iinoni eu'esu nge ko hele waaite mola huni lio i sulie mo sipu, e aaopa
mwaanie a kakalihe iini e to'o aana oto mo sipu. Maholo iinoni eu'esu
ko leesie wawaulo ko lae mai, oto ko tehi mola mwaanie mo sipu. Oto
wawaulo ngeena ko si polahi'i na kire ko tatanga hailiu oto.
13 Iinoni eu'esu ngeena ko tehi mola urine, aena aana ko esu uei waaite
mola, na e ka'a tohungei manata diana ike hunie mo sipu.

14-15 “Ineu oto a kakalihe diana. Mala oto a Mama'a e saieu na ineu nou
saie a Mama'a, e urine no'one mola mala ineu, nou saie mo sipu ineu, na
ikire, kire saieu. Na nou mwa'e-mwa'e oto ni mae honotani.
16 Nou to'o aana taane ngaeta mo sipu na ikire ha'ike ue i laona para
ni sipu ineu. Ta'e ne kei haro toole'i taane ue mai hunie kire ke ii'o pe'ie
mo iini kire ii'o oto i laona para. Kire kei haro ne'ie ta'a-ta'a hakaa ni sipu
mola, na ineu oto ta'a-ta'a kakalihe nge kire sai rongo hunie.
17 A Mama'a e manata diana hunieu, aena aana nou mwa'e-mwa'e ni
toli'aasie mauriha'aku hunie uri ne ke si hele aaliho'i lo'u aana.
18 Nga iini ka'a ta'aasie ike mauriha'aku mwaanieu. Ineu, nou toli'aasie
mola maraaku. Nou to'o aana nanamanga huni toli'aasie mola maraaku,
na nou to'o aana nanamanga no'one huni tola aaliho'i lo'u aana. Na nga
taa Aamaku e unue mei ola ne kei esuie ni otona.”
19 Oto mei oopanga ko reu lo'u i matolada mo na'ohai mwane mo Jiu i
tehula'ana mo wala ienini.
20 Mo iini hunge aada ko unue uuri, “!Li'oa aaela nge aana! !A mwaena
ko tohungei hero-hero oto! ?Aana e ue omu ko rongo hunie?”
21 Ta'e ngaeta mo iini aada ko te'uri, “Iinoni li'oa aaela aana, e sa'a unue
ike mo ola urini. ?Na uri li'oa aaela e sa'a tahanie ike maana mwala e ulu?
!Ha'ike oto oo'oo!”

Mwala Kire Sere'inie A Jisas

22 Oto aana mo waro-waro wawai ni iihi'ure, e hule oto aana maholo
hunie Houlaa Ni Ha'amaa'ilana Nume Maa'i Peine i Jerusalem.
23 A Jisas ingeie i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko liu aana Leu
Ni Haa-haanaku a Solomon Inemauri.
24 Oto ngaeta mo na'ohai mwane mo Jiu kire lae mai loko ahuie a Jisas,
kire ko si dodolosi aana uuri, “?Melu kei maa'oohi tewa uri taa, i na'ona
o kei unu haada'i aana oodoi'emeelu uri i'oe a tei? Mala uri i'oe a Kraes
to'ohuu, o ke unue oto oodoi'emeelu.”
25 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Nou unue ka'u oto huni'omu, ta'e omu
ka'a sare hiiwalaimoli ike aaku. Mo hu'i-hu'ite nge no ko esui'i aana satana
Aamaku, kire haata'inie taane oto uri ineu a tei.
26 Ta'e omu sa'a hiiwalaimoli ike aaku aena aana i'omu nga mo sipu ineu
ha'ike.
27 Mo sipu ineu kire rongo saie walaku, na kire ko lulu i sulieu. Nou sai
diana aada,
28 na no ko niie maurihe huu hunire, oto kire sa'a ai'aa oto oo'oo. Nga
iini e ka'a sai leu'i ike no'one mwaanie nimeku.
29 Aamaku e nii'i hunieu, na ingeie e paine liutaa aana lo'u ta'ena nga
iini. Oto nga iini e sa'a roro'a ni leu'i ike mwaanie nimana a Mama'a.
30 I'emere'i a Mama'a ta'a-ta'a iinoni mola.”
31 Oto mo na'ohai mwane ngeena kire ko si so'o hau lo'u huni uu'i maesie
a Jisas.
32 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Mo hu'i-hu'ite diana oto hunge nou
haata'ini'i eemiu uure mwaanie a Mama'a. ?Oto iini uri taa aani nge omu
ko sare horo'ieu haahie?”
33 Oto mo mwaena kire aalamie uuri, “Melu ka'a sare uu'i maesi'o ike
haahie mo ola ngeena, ta'e haahie o ko ere mwakata'inie a God. !I'oe iinoni
mola mala i'emeelu, ta'e o ko si sare dau oto mala uri i'oe a God!”
34 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “Uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu
Maa'i i'omu uri a God e unue hunie ngaeta mo na'ohai mwane oto i na'o
uuri, *I'omu mo god.* *Sam 82:6*

35 Kolu meni saie ka'u uri walu ola mo Uusu-uusu Maa'i e ere i suli'i, mo
ola to'ohuu. Na mo iinoni nge walana a God e hule aada wau i na'o, a God
e haara'inire uri ikire mo god.†
36 ?Oto e ue omu ko si unue uri no ko ere mwakata'inie a God aana nou
unue uuri, 'Ineu a Kalena God.'? Ineu ka'u oto iini a God e lio hilisieu na
e uusunge'inieu mei.
37 Mala uri nou ka'a asuie mo esunge Aamaku, nge omu ke su'uri
hiiwalaimoli eeku.
38 Ta'e mala uri no ko esuie taane mo esunge Aamaku, nge e malisine
uri omu ke hiiwalaimoli aana mo ola no ko esui'i, ma'alana omu ka'a
hiiwalaimoli ike aana walaku. I leune nge omu kei sai diana aana uri
a Mama'a taane i lalo aaku, na ineu i lalo aana a Mama'a."
39 Oto kire ko eri'apasie lo'u kire ke tapolie, ta'e e liu mola i matolada, e
si lae mwaanire.
40 Oto a Jisas e si aatoholo aaliho'i lo'u aana wai i Jodan hunie leu nge a
Jon e loto maa'i ke'u aana, na e si o'o'o wau i leune.
41 Mwala oto hunge kire lae mai saana, na kire ko unue uuri, "A Jon
e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite ta'e ahutana mo ola e unu'i i sulie a
mwane ie, kire to'ohuu oto."
42 Na mwala hunge i leune kire si hiiwalaimoli aana a Jisas.

11

A Lasaros E Mae

1-2 Oto nga mwane satana a Lasaros e o'o'o pe'ie e ro keni eesine, a Meri
na a Maata, aana ngaeta huilume satana i Betani aana po'o ni henue i
Jiudia kara'inie huilume paine i Jerusalem. A Meri ienini, ingeie nge keni
e huie ae'aena a Jisas aana rumu e tohungei wesu diana, na e hulo a'ate
aana ae'aena aana iihune pwaune. Oto a Lasaros ngeena ko mweri,
3 na e ro mwaasine keni kirerue hai uusunge'i hunie a Jisas uuri, "Poro
paine, iini o manata diana hunie ko mweri."
4 Maholo a Jisas e rongo urine, e si te'uri, "Mwaringe ngeena ka'a
ola ike hunie a Lasaros ke maesie, ta'e ko reu urine huni haata'inie
manikuluha'ana God na huni ha'amanikulu'aa a Kalena."
5 A Jisas e manata diana hunie a Maata na keni eesine a Meri, na mwane
aasiderue a Lasaros,
6 oto aena urine, maholo e rongoa uri a Lasaros ko mweri, e si he'i ii'o
lo'u e ro hai dinge wau i leune.†
7 Oto puriha'ana, ko si unue hunie mo pwaarongoisuli uuri, "Kolu ke
aaliho'i lo'u hunie po'o ni henue i Jiudia."
8 Oto mo pwaarongoisuli ko aalamie a Jisas uuri, "Ha'a-uusuli, mo na'ohai
mwane mo Jiu oto wau na hule aana kire ko eri'apasie uri kire ke uu'i
maesi'o aani heu mola aana mo dinge e si mango haona. ?Oto uri o ko
sare aaliho'i lo'u ta'au i saada?"
9 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, "Mwaanie omu me'u-me'u, aana maholo
ha'ike ue hunie sato ke suu ni ngeena. A Mama'a e holosie maholo ineu
huni esu nana, mala e holosie no'one uri ke dai-dengi hunie aawalai
maholoi sato mwana rue suli dinge. Oto kira tei ko walo liu maholo e
dai-dengi ue, kire sa'a tataro ike.

---

† **10:35** 10:35 Asunge mo na'ohai mwane ngeena e urihana asunge a God aana ikire no'one kire sai leie mwala. Na aana nga maholo ue mai puri a Jisas kei ooli lo'u mei huni esuie ta'a-ta'a mei esunge ngeena no'one aana ingeie oto kei leie ahutana mo iinoni. † **11:6** 11:6 Sa'a mola a Jisas e ka'a lae lau-leu i saana Lasaros aana ko sare haata'inie uri manata-diananga ingeie e nanama lo'u liutaa aana maenga. Leesie lo'u nga taa e unue aana Jon 11:15.

10 Ta'e a tei ko walo liu aana rodo, e sai tataro mola aena aana nga mei
ola hunie ke raa talana ha'ike."
11 A Jisas e ere mango urine, e si te'uri lo'u hunire, "Malahukaelu a
Lasaros ko ma'ahu eelisuu oto, na no ko lae oto huni ha'alioa."
12 Oto mo pwaarongoisuli ko aalamie uuri, "Mala uri ko ma'ahu oto, Poro
paine, nge e haata'inie uri ko aehota awaa oto."
13 Lo'onga'inge a Jisas aana e ere urine, uri a Lasaros e mae oto, ta'e
ikire mo pwaarongoisuli kire lo'onga'inie uri ko ere i sulie ma'ahunge mola
to'ohuu.
14 Oto a Jisas ko si unu tahanga'inie oodoire uuri, "A Lasaros e mae oto.
15 Ta'e no ko ilenimwa'e mola uri nou ka'a ii'o ike i saana, aena aana nga
taa ko reu ienini kei pe'i'omu hunie omu ke hiiwalaimoli eeku. Oto kolu
ke lae oto i saana."
16 Oto a Tomas, nge ingeie ngaeta iini aana e ro iu, e si te'uri hunie mo
pwaarongoisuli oana, "Kolu ke lae oto no'one pe'ie a Ha'a-uusuli hunie kolu
ke mae tararuru oto pe'ie."

A Jisas Ko Ere Ha'asusue

Mo Keni Eesine A Lasaros

17 Maholo a Jisas e hule ta'au i Betani e si rongoa uri kire haitoli aana a
Lasaros e hai hei dinge e mango oto.
18 I Betani e ka'a ha'ataulie ike i Jerusalem, ola mala e oolu kilomita mola,
19 na mwala hunge aana mo na'ohai uluhe ni iinoni ikire mo Jiu, kire lae
no'one mai leune i saana Meri na a Maata, huni ii'o ha'asusurerue i purine
aasiderue e mae.
20 Maholo a Maata e rongoa uri a Jisas ko lae mai, e si iisitaa honosie,
ta'e a Meri e oore mola hai nume.
21 Oto a Maata ko te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, mala uri o ke ii'o i
leu, ha'alaa aasiku e ka'a mae ike.
22 Ta'e nou saie taane uri ma'alana e urine, na nga taa o kei sukaa aana
a God, kei niie mola huni'o."
23 Oto a Jisas e unue hunie a Maata uuri, "Aasimu kei ta'ela'i na kei meuri
oto lo'u."
24 A Maata e aalamie a Jisas oto ko te'uri, "Nou saie taane uri kei ta'ela'i
na kei meuri lo'u aana dinge ooreta."
25 Oto a Jisas e si te'uri hunie, "Ineu oto iini e sai ta'ela'inie mo iini kire
mae oto, na ineu oto aahu'ine maurihe. Iini ko hiiwalaimoli eeku, ma'alana
e mae oto, ta'e kei he'i ta'ela'i lo'u.
26 Na ta'ena nga iini e mauri ue na e hiiwalaimoli eeku, e sa'a he'i mae
lo'u. ?Uri o hiiwalaimoli taane urine?"
27 Oto a Maata e aalamie ko te'uri hunie, "Iau, Poro paine, nou
hiiwalaimoli aana uri i'oe oto a Kraes, Kalena God nge a God e uusunge'inie
mai huni ha'a-uurie walumalau."
28 Na maholo a Maata e ere mango urine, e si eeliho'i ko lai ha'arongoa
a Meri keni eesine mola mwa-mwanoto uuri, "A Ha'a-uusuli e hule oto na
ko dodolosi ohi'o."
29 Maholo a Meri e rongo urine, oto e tolana ta'ela'i na ko lae oto i saana.
30 A Jisas e ka'a hule ike ue mai laona huilume, ta'e ingeie ue po'oi sinaha
aana leu a Maata e lai oodoie aana.
31 Maholona na mo uluhe ni Jiu ngeena, nge kire ii'o pe'ie a Meri huni
ha'asusue, ikire ue hai nume. Oto maholo kire leesie mola a Meri e ta'ela'i
na ko iisitaa oto lau-leu, kire si meni lulu i sulie aana kire unue ko lai ngara
i saana kilipwe'u.

32 Ta'e a Meri e lae mola i saana leu nge a Jisas aana. Maholo e leesie a
Jisas oto e si pouruuru i na'ona, na ko te'uri hunie, “Poro paine, mala uri
o ke ii'o i leu ha'alaa aasiku e ka'a mae ike.”
33 A Jisas e leesie a Meri ko ngara na mwala pe'ie no'one urine, nge saena
e si makaka oto aana saehuunge.
34 Oto ko si dolosi aada uuri, “?Omu heitolinge'inie i tei?”
Na kire aalamie uuri, “Lae mai na o ke leesie, Poro paine.”
35 Oto a Jisas ko ngara ni saehuunge,
36 na maholo kire leesie urine mo Jiu kire ko te'uri, “!Leesie ka'u! A Jisas
e tohungei manata diana hunie a mwane ngeena.”
37 Ta'e ngaeta mo iini aada ko te'uri, “A mwane ie ka'u e tahanie maana
mwane e ulu. ?Oto e ue ka'u e ka'a uure honosie a Lasaros mwaanie e
mae?”

A Jisas E Ta'ea Lasaros

Mwaanie Maenga

38 Oto a Jisas e hule aana kilipwe'u, na saena e si makaka oto lo'u.
Kilipwe'u ngeena nga hahale, na hau oto paine kire honoa maa aana.
39 Oto a Jisas ko te'uri, “Omu ke ta'aasie ka'u hau ngeena.”
A Maata, keni eesine mwane e mae ngeena ko aalamie uuri, “Poro paine,
e hai hei dinge oto ko mango aana ienini, na ko kesu oto ni ngeena.”
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Maata, “O ke hiiwalaimoli mola, aana
nou unue ka'u oto huni'o uri o ko hiiwalaimoli ha'alaa, o ke si leesie
manikuluha'ana a God.”
41 Kire ta'aasie hau ngeena mwaanie maana kilipwe'u, oto a Jisas e lio
i lengi ko si te'uri, “Mama'a, no ko paalahe'o haahie o ko rorongo hunie
aarenga'inge ineu.
42 Nou saie taane uri o ko rorongo hunieu taraure'i, ta'e i tehula'ana
mwala ienini nge no ko unue walu ola ie uri hunie kire ke hiiwalaimoli
aana uri i'oe oto o uusunge'inieu mei.”
43 Purine e aarenga'i mango urine, e si soi peine uuri, “!Lasaros, o ke
iisitaa mai!”
44 Oto a Lasaros, iini e mae ka'u, e si iisitaa mai, na mo sala kire uloa
aani ikire ue haahie mo ki'ine na mo ae'aena, na leu haahie maana.
Oto a Jisas ko si unue hunire uuri, “Omu ke luhesie mo sala mwaanie
sapena, na omu ke toli'aasie ke lae-lae.”

Mo Na'ohai Mwane

Aana Mo Jiu Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Jisas

45 Oto mo iini hunge aana mo Jiu e lae mai saana Meri kire leesie walu
ola nge a Jisas e asui'i ngeena, kire si hiiwalaimoli aana.
46 Ta'e ngaeta mo iini aada kire ooli i saana mo Parise na kire ha'arongora
aana nga taa nge a Jisas e asuie.
47 Oto mo na'ohai pris pe'ie mo Parise kire lokoa mwala lei-lei, kire ko si
dodolosi uuri, “?Kolu kei ue eena? A mwane ie ko haata'inie mo tolimaa
nanama aana ko esuie mo hu'i-hu'ite hunge oto mala iini ie.
48 Mala uri kolu kei toli'aasie ke lae mola pe'i esuie walu ola urini,
ahutana mwala kei meni hiiwalaimoli oto aana, na kire kei sare asuie
ke ne'i inemauri ikie oolisie inemauri ni Rom. Oto mo Rom kei ooho
honosikie, na kire kei lae oto mai oho aasie Nume Maa'i Peine ikie, na
kire kei horo suuhe'inie oto ahutaka mo Jiu eena.”

49 Aana halisi ngeena, Na'ohana Mo Na'ohai Pris satana a Kaiapas. Oto a
Kaiapas e si te'uri hunire, “!Omu tohungei pu'osasu oto hiito'o!
50 Omu ka'a lio saie ike uri e lae otoi diana hunie nga ta'a-ta'a iini ke mae
mola honotana mwala mwaanie uri ahutana mwala ko meni mae.”
51 A Kaiapas e ka'a lo'onga'inie leune mola tohune. Ta'e aana ingeie mone
Na'ohana Mo Na'ohai Pris aana halisine, oto a God e da uri ke hola'i unu
tahanga'inie uri a Jisas kei mae honotana mwala ni Jiu.
52 Na e ka'a ike mola honotana mo Jiu hahaiteli, ta'e huni lokoa ahutana
mo iinoni a God nge kire ii'o tatanga i laona walumalau hunie kire ke ne'ie
ta'a-ta'a iinoni.
53 Oto uure aana maholo nge a Kaiapas e ere urine, kire si aehota oala'i
huni horo maesie a Jisas.
54 Aena urine, a Jisas e ka'a lae-lae haada'i ike lo'u i matolana mo henue
nge mo mwane paine mo Jiu kire sai leesie. Oto e uure mola mwaanie
leune na e lae mola kara'inie hanuesala aana huilume i Ifrim. Na e ii'o oto
i leune pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie.
55 Oto maholo ko kara'inie oto Houlaa Ni Liumwaanie ikire mo Jiu, mo
iini hunge aana mo henue hailiu kire hanetaa ta'au i Jerusalem i na'ona
Houlaa Ni Liumwaanie hunie ha'arere'alada i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
56 Oto mwala ngeena kire ko si lio-lio hunie a Jisas. Na maholo kire loko
oto ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, kire ko si dodolosi heiliu
aada uuri, “?Ohe kei lae taane mai aana houlaa? ?Wa omu ko lo'o-lo'onga'i
uri taa?”
57 Ta'e mo na'ohai pris na mo Parise kire niie oto ha'atolanga uri mala
nga iini ko saie leu a Jisas e ii'o aana, nge ke ha'arongora hunie uri kire ke
tapolie.

12

A Meri E Suuhie A Jisas Aani Rumu I Betani
MATIU 26:6-13; MAK 14:3-9

1 E oono hai dinge ue i na'ona Houlaa Ni Liumwaanie, a Jisas e lae oto
hunie i Betani, huilume a Lasaros mwane nge a Jisas e ta'ea ka'u mwaanie
maenga.
2 Oto i leune kire ha'alie hunie kele ngauhe huni ha'ama'u aana. A Maata
nge ko rareta'inire, na a Lasaros no'one ngaeta iini aana mwala e ngau pe'ie
a Jisas aana maholona.
3 Oto a Meri e si hele aana ho ate'a aani rumu nge e tohungei wesu
mangoni. Ho ate'a ngeena e hele aana e ro kao-kao aani rumu, na holitana
e tohungei peine. Oto e toolea na ko huie e ro ae'aena a Jisas aana, na ko
hulo a'ate aana e ro ae'aena lo'u aana iihune pwaune. Oto nume ngeena
e si honu aana wasuha'ana ho rumu ngeena, na e lae otoi wesu mangoni
hiito'o.
4 Oto a Jiudas Iskariot, ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli a Jisas na iini
oto kei pweloa, ko si upwesie na ko te'uri,
5 “?Aana e ue ka'u ha'aholinge'inilana ho rumu ie e ka'a lae mola, na mei
to'oha niilana ke lae mola hunie kira maitale? !A keine ko si waeta'inie
mola waaitana nga mwane au'esu hunie halisi leku!”
6 A Jiudas e talei ere ka'u urine, ta'e hule aana ingeie e ka'a ne'i-ne'isae
ike aana mo iinoni meitale. E ere urine mola i sulie ingeie iinoni peli-peli.
Mwa'ii to'oha mo pwaarongoisuli mone aana, oto ko talei deu mala saena
mola aana.

7 Oto a Jisas ko si te'uri, “!Ei! !Su'uri kotahie ka'u! E loo-looha'inie ka'u
ho rumu ngeena hunie ke dau aakau eeku loosie kire kei heitolinge'inieu
ni ngeena.
8 Kira maitale kei o'o'o taane ue pe'i'omu tarau, ta'e ineu, nou sa'a ii'o ike
lo'u pe'i'omu.”
9 Mwala oto hunge aana mo Jiu kire rongoa uri a Jisas ingeie i Betani,
oto kire lae wau i leune. Kire ka'a lae ike mola wau i tehula'ana a Jisas
maraana, ta'e huni leesie no'one a Lasaros, iini nge a Jisas e ta'ea ka'u
mwaanie maenga.
10 Oto mo na'ohai pris kire si oala'i huni horo maesie a Lasaros no'one
pe'ie a Jisas,
11 aena aana mwala oto hunge ko aehota huni eeli'u oto mwaanire na
kire ko hiiwalaimoli mola aana a Jisas i tehula'ana a Lasaros.

A Jisas E Aarapuu

I Jerusalem Mala Inemauri
MATIU 21:4-9; MAK 11:7-10; LUK 19:35-38

12 Oto hai dinge lo'u mola i sulie, mwala oto hunge nge kire hule aana
Houlaa Ni Liumwaanie ngeena, kire rongoa uri a Jisas ko lae mai hunie i
Jerusalem.
13 Kire si toolea mo sasarai ei na kire ko lae mwaanie huilume ngeena
huni lae ta'au honosie pe'i soinge uuri, “!Lahea God! A God ke ha'adiana'aa
iini ko lae mai nunuha'ana satana. !A God ke ha'adiana'aa inemauri ikie
mo Israel!”
14 Oto a Jisas e toolea kalei dongki, e si ta'e i lengine oto mala uusulana
e lae uuri,
15 *I'omu mo Jerusalem, mwaanie omu me'u-me'u. Leesie ka'u, inemauri
i'omu oto e ta'e i lengine kalei dongki, ko lae mai ie.* *Sekaraea 9:9*
16 Hola'ina'o, mo pwaarongoisuli a Jisas kire ka'a sai diana aana ike
ne'isaenga aana walu ola ngeena. Ta'e maholo ha'amanikulu'alana a Jisas
e lae aana a God e ta'ela'inie mwaanie maenga, nge kire ko si aamasito'o
aana uri uusulana mo olana e lae taane i sulie, na uri kire asui'i taane oto
hunie.
17 Mwala oto hunge nge kire ii'o pe'ie a Jisas maholo e soie a Lasaros
mwaanie kilipwe'u na e ta'ea mwaanie maenga, kire ko lae pe'i taroha'inie
nga taa a Jisas e asuie ngeena.
18 Aena aana mei olana no'one nge mwala hunge kire lae ta'au honosie,
aana kire rongoa e asuie mei hu'i-hu'ite pe'ie tolimaa ienini.
19 Oto mo Parise ko si ere hunire maraada uuri, “!Lio ka'u! Walu ola
kolu ko eu'esui'i honosie a mwane ngeena e ka'a oa oto hunikolu. !Ahutana
walumalau ko lulu i sulie oto!”

A Jisas E Ere Lalai

I Sulie Maenga Ingeie

20 Ngaeta mo iinoni ni Krik no'one kire lae ta'au i Jerusalem pe'ie mo Jiu
huni paloa God aana maholo hunie houlaa ngeena.
21 Oto kire lae i saana a Pilip, mwane aana huilume i Betsaeda hao i
laona po'o ni henue i Kalili, na kire ko te'uri hunie, “Poro paine, melu ko
sare leesie a Jisas.”
22 A Pilip e ha'arongoa a Andru, oto kirerue ko si meni lai ha'arongoa a
Jisas.

23 Oto a Jisas e aalamirerue ko te'uri, “Maholoi sato e hule oto, uri hunie
ha'amanikulu'alana a Kale Ni Iinoni kei lae.
24 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri mala uri o ko hele-helesie mola
ho litei ola na o ka'a hasie, nge kei o'o'o maraana oto mola urine aana e
sa'a hungu ike lo'u. Ta'e mala uri o ko hesie i laona mwakano, nge ke si
hungu aani hue-huei ola oto lo'u hiito'o.
25 Na mo iinoni kire urihana mola mo litei ola ngeena, aana iinoni nge
ko mana-manata diana mola hunie mauringe ingeie maraana, nge kei
deu tekela'inie mola mauriha'ana. Ta'e iini nge e ka'a ne'isae paine aana
mauringe ingeie mai leu i laona walumalau, nge kei deu oodoie maurihe
huu.
26 Ta'ena nga iini ko sare asu nekue, nge ke lulu i sulieu oto, uri hunie
iini eu'esu ineu ke ii'o oto pe'ieu aana leu no ko ii'o aana. Na nga iini ko
esu nekue, nge a Aamaku ke si ha'apaina'aa i maana mwala.
27 “Saeku ko lae otoi hi'e ni ienini, hule aana nou ka'a saie oto nga taa
ne kei unue. ?Uri ne ke unue hunie a Mama'a ke su'uri toli'aasie mei ola
e hi'e ie ke rau eeku? !Ha'ike! Aena aana mei ola nou lae mone oto mai
hunie ni ngeena, uri hunie ne ke liu i laona sapesalunge ie.
28 !Mama'a, o ke ha'amanikulu'aa satamu!”
Oto mei wala e loho mai uure i Lengi uuri, “Nou hahu'ei ha'amanikulu'aa
oto, na ne kei he'i ha'amanikulu'aa lo'u.”
29 Oto mwala hunge e uure-uure wau i leune kire rongoa mei walana,
kire ko si unue mola uri lou-lou ko hoka, ta'e ngaeta mo iini lo'u ko unue
uuri, “!Nga ensel e ere pe'ie ni ngeena!”
30 Oto a Jisas e te'uri, “Mei wala ie e ka'a loho ike mai huni pe'ieu, ta'e
ola huni pe'i'omu ni ngeena.
31 Maholo e hule oto ie hunie a God kei leie walumalau, na ke oohe aasie
a Satan, iini ko aalaha haahie walumalau.
32 Na ineu, maholo kire kei ta'eau i lengi mwaanie mwakano pe'ie hai ei,
ne ke si toolea mai ta'ena nga iinoni i seeku.”
33 A Jisas e ere urine, uri huni haata'inie kei mae i lengine po'u-po'u.
34 Oto mwala hunge ngeena ko si aalamie uuri, “Emi rongoa oto aana
mo Uusu-uusu Maa'i uri a Kraes kei ii'o huu. ?Oto e ue nge o ko si unue
uri kire kei ta'ea a Kale Ni Iinoni pe'ie hai ei huni horo maesie? ?Ha'alaa a
Kale Ni Iinoni ngeena, ingeie a tei eena?”
35 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Raa-raa kei ii'o ha'awali mola ue
pe'i'omu huni ha'asinelie saemiu. Oto omu ke noruto'o mola aana, na omu
ke lae-lae maholo raa-raa e ii'o ue i matolamiu, mwaanie e rodo honosi'omu
i sulie tala. Aana iini ko lae-lae i laona rodohono, e ka'a saie ike uri ko lae
i tei.
36 Omu ke hiiwalaimoli aana raa-raa maholo ingeie ue pe'i'omu, hunie
uri omu ke ne'i kale ni raa-raa oto.” A Jisas e unue walu ola ienini mango,
ko si lae mumuni mwaanire.

Hungelana Mo Jiu Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana Jisas

37 A Jisas e talei esuie ka'u mo hu'i-hu'ite hunge huni haata'inie mo
tolimaa i na'ona mwala, ta'e kire ka'a sare hiiwalaimoli ike mola aana.
38 Oto e oa oto mala a Propet Aesaea e unue uuri, *Poro paine, nga ta'a-ta'a
iini e ka'a hiiwalaimoli ike aana tataroha melu unue hunire. Na hule aana
mo iini kire leesie nanamanga i'oe, ta'e toota'i iini mola kire lio sai'o. Aesaea
53:1*
39 Na aana ngaeta leu lo'u a Aesaea e ere luhesie aana e ue ka'u mwala
ka'a sai hiiwalaimoli ike, aana a God e unue no'one hunie a Aesaea uuri,

40 *Nou ha'a-ulue maada, na nou honoa manatada mwaanie uri kire lio*
sai ola aana maada, na mwaanie uri kire lo'onga'i saie nga mei ola aana
manatada. Oto kire kei eeli'u mei seeku hunie uri ne ke ha'a-uurire. Aesaea
6:10
41 A Aesaea e unue walu olana, aana e leesie manikuluha'ana a Jisas na
e ere oto i sulie.
42 Ma'alana ahutana mwala kire ka'a hiiwalaimoli ike, ta'e mo iini hunge
aana mo na'ohai mwane mo Jiu kire hiiwalaimoli taane aana a Jisas. Ta'e
kire ka'a sare unu tahanga'inie ike uri kire hiiwalaimoli, mwaanie uri mo
Parise kire uure honosire mwaanie mo nume ni palo-palo mo Jiu.
43 Kire ma'u urine aana kire saeto'o aana mo iinoni ke lahera, liutaa aana
kire saeto'o aana uri a God ke lahera.
44 Oto a Jisas e si ere paine uuri, "A tei nge ko hiiwalaimoli eeku, e ka'a
hiiwalaimoli ike mola aaku, ta'e no'one aana iini e uusunge'inieu mei.
45 A tei ko leesieu, ko leesie no'one iini e uusunge'inieu mei.
46 Ineu nou lae mai mala raa-raa i laona walumalau, hunie uri ta'ena nga
iini ko hiiwalaimoli eeku, ke su'uri ii'o i laona rodohono.
47 "Na ta'ena nga iini ko rongoa walaku, ta'e e ka'a lulu i suli'i ike, ineu
nou sa'a leie ike aana maholo ie. Aana nou ka'a lae ike mai ie huni leie mo
iinoni aana walumalau, ta'e huni ha'a-uurie walumalau.
48 Nga mei ola huni leie mo iinoni e ii'o taane. Mo iini kire ka'a sare
hiiwalaimoli eeku, na kire ka'a sare rongo hunie walaku, nge mo wala nge
no ko unu-unu'i ngeena, kire ke si lei mae aana mwala urine aana dinge
ooreta.
49 Walaku mei ola to'ohuu ni ngeena, aena aana walu ola nou ha'a-
ha'a-uusuli eeni, ka'a mo ola ike mola ineu maraaku. A Mama'a, iini e
uusunge'inieu mei, nge ni e unue hunieu nga taa ni unue, na huni ha'a-
uusuli aana.
50 Na nou saie uri nga taa e unue e sai toolea mo iinoni takoie maurihe
huu. Oto nga taa no ko unu-unue, nga taa nge a Mama'a e unue hunieu
uri ne ke unu haada'i aana ni otona."

13

A Jisas E Hodalie Ae'aena Mo Pwaarongoisuli Ingeie

1 Oto mola i na'ona Houlaa Ni Liumwaanie, a Jisas e manata'inie uri e
hule oto aana maholo hunie ke ho'ala'i mwaanie walumalau ie, na ke ooli
i saana Aamana. A Jisas e manata diana oto tarau hunie mo iini ingeie nge
kire ko lulu i sulie mai welumalau, na e hahu'ei manata diana hunire lai
hule oto aana ooretalana.
2 Oto e hule aana maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko
ngeu i seulehi, ta'e a Pwelu Eero-eero e pwani ne'ie oto mei ne'isaenga ni
pweloa a Jisas i saena a Jiudas Iskariot, kalena Saemon.
3 A Jisas e manata'inie oto uri Aamana e toli'aasie ahutana walu ola
mango oto i laona nimana. Na e saie no'one uri e uure mai mwaanie a
God, na uri ko eeliho'i lo'u takoie a God.
4 Oto e ta'ela'i mwaanie leu nge kire ko ngeu aana, e si ta'aasie to'oni
tetewa ingeie, na e hele aana maamango, oto ko ho'osie i denumana.
5 Oto e huie mei wei i laona nime, ko si aehota hodalie ae'aena
mo pwaarongoisuli ingeie na ko maamango a'ate aana ae'aeda aana
maamango nge e ho'osie i denumana.
6 Na maholo e lae mai hule aana a Saemon Pita, a Pita ko si te'uri hunie, "!
Ha'ike eena, Poro paine! ?Uri i'oe, mwane paine o ko sare hodalie ae'aeku?"
7 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, "Oto molana o ka'a lio saie ike nga taa
no ko esuie, ta'e aana nga maholo o ke si lio saie taane."

8 Oto a Pita ko te'uri hunie, “!O sa'a roro'a hodalie ike ae'aeku oto oo'oo!”
A Jisas e aalamie a Pita, oto ko te'uri, “Mala uri nou ka'a hodalie oto e ro
ae'aemu, i'oe nga pwaarongoisuli ineu ha'ike lo'u.”
9 Oto a Saemon Pita ko si te'uri hunie, “Ko urine, Poro paine, nge o ke
su'uri hodalie mola e ro ae'aeku, ta'e o ke hodalie no'one e ro ki'iku na
pwauku.”
10 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Iini e loto ahu oto, sapena e rere'a oto.
Maholo ko lae hailiu, nge e ro ae'aena mola ke si hodali'i lo'u na e rere'a
ta'ingelu oto lo'u. I'omu, saemiu e rere'a mango oto, ta'e ahutemiu ha'ike.”
11 A Jisas e saie oto a tei kei pweloa, na aena urine e si unue uuri,
“Ahutemiu omu ka'a mani rere'a ike.”
12 Oto maholo e hodalie ae'aeda mango, e si ho'osie lo'u to'oni tetewa
ingeie, na ko lai ii'o lo'u i aano aana leu kire ko ngeu aana. I leune a Jisas
ko si te'uri, “?Uri omu saie taane mei ola nge nou si esuie huni'omu ie?
13 Omu ko sasaieu aana ‘Ha'a-uusuli’ na ‘Aalaha,’ na e to'ohuu oto, aena
aana ineu nou urine oto.
14 Oto ineu, Aalaha i'omu na Ha'a-uusuli i'omu, nou si ha'amwai-
mwei'aau huni hodalie oto ae'aemiu. Oto i'omu, omu ke hoda-hodalie
ae'aemiu heiliu no'one urine.
15 Aana nga taa nou esuie ienini e ne'ie oto nga ha'amalanga huni'omu,
hunie omu ke haimaanie tolahaku, na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu mola
hunie omu ke pe'i-pe'i'omu heiliu.
16 No ko unue to'ohuu oto huni'omu uri nga koni-konihe e ka'a paine
ike lo'u liutaa aana Aalaha ingeie, wa hurula'aa ke liutaa aana iini e
uusunge'inie.
17 Omu saie oto walu ola ienini, oto omu ke asui'i. Aana a God kei
ha'adiana'a'omu haahi'i.”

A Jisas E Ere Lalai

I Sulie Pwelolana

18 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, “Ta'e nou ka'a ere ike i sulie ahutemiu
eena, aana nou saie mola mo iini nou lio hilisire. Ta'e Uusu-uusu Maa'i nge
e unue uuri, *Iini ko ngeu tararuru pe'ieu nge kei pweloau oto,* *Sam 41:9* ko
kara'i oa oto ienini.
19 Oto no ko hola'i unue oto nga taa kei reu oodoi'omu, hunie uri ko si
reu na omu ke hiiwalaimoli aana uri ineu oto nou ii'o huu.†
20 No ko unue oto huni'omu uri a tei ko tekuhie nga iini no ko
uusunge'inie wau, nge ko tekuhieu no'one oto. Na a tei ko tekuhieu, ko
tekuhie no'one iini e uusunge'inieu mei.”
21 Oto i purine a Jisas e ere mango urine, saena ko si hi'e, na ko ere
haada'i oto uuri, “No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri nga iini hikemiu
oto kei pweloau.”
22 Oto mo pwaarongoisuli ko si to'omaaire hailiu aana kire ka'a saie ike
iini a Jisas ko ere i sulie.
23 Na ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli, iini nge a Jisas e manata diana
hiito'o hunie, e ii'o mola i sulie a Jisas.
24 Oto a Saemon Pita e salohie aana ki'ine na ko unue uuri, “O ke dolosi
ka'u aana. ?A tei ni ko ere-ere oalana?”
25 Oto pwaarongoisuli ngeena e ada kara'inie a Jisas, ko si dolosi uuri, “?
Poro paine, a tei mwane ni ngeena?”

---

† **13:19** 13:19 A Jisas e haa-haara'inie maraana aana “Ineu oto nou ii'o huu” nge ne'isaenga aana satana God ni otona. Leesie ka'u maholo a God e unue satana hunie a Mosis aana Eksodas 3:14. Aana erenga mo Jiu, satai ola ngeena nge “Iawe.”

26 A Jisas e aalamie ko si te'uri, “Iini nge ne kei toonga'inie mei bred i
laona nime na ne kei niie hunie, a mwaena otona.” Oto e da mei bred,
ko toonga'inie i laona nime, ko si niie hunie a Jiudas Iskariot, kalena a
Saemon.
27 Oto mola i purine a Jiudas e hele aana mei bred ngeena mango, a
Pwelu Eero-eero e si sili i lalo aana.
Oto a Jisas ko si te'uri hunie, “Nga taa o ko sare asuie, o ke asuie oto
lau-leu.”
28 Nga ta'a-ta'a iini hikana mwala ko ngeu ngeena na e ka'a saie lo'u uri
aena nga mei taa nge a Jisas e ere urine hunie a Jiudas aana.
29 Ngaeta mo iini aana mo pwaarongoisuli kire lo'onga'inie e ere urine
aena aana a Jiudas mone ko lio i sulie mei to'oha ikire, oto ohe a Jisas e
unue hunie uri ke lai holie nga mo ola kire saeto'o aani hunie houlaa, wa
huni niie nga mo ola hunie kira maitale.
30 A Jiudas e hele aana mola mei bred nge a Jisas e niie hunie, oto e
tolana iisitaa oto i sinaha. Na e rodo oto.

A Jisas E Ere Lalai

Uri A Pita Kei Taateinge'inie

31 Oto i purine a Jiudas e iisitaa, a Jisas ko si te'uri, “Oto molana a God kei
haata'inie manikuluha'aku a Kale Ni Iinoni, na lio sailana manikuluha'ana
a God kei lae oto no'one aana nga taa ineu a Kale Ni Iinoni ne kei esuie.
32 Na aana ne kei haata'inie nanamanga na manikuluha'ana a God, nge a
God ke si haata'inie manikuluha'aku a Kale no'one, na kei esuie oto molana.
33 “Maeni mwela ineu, nou sa'a ii'o tewa ike lo'u pe'i'omu. E sa'a tewa
oto, na omu kei tola haitaleau, ta'e omu sa'a oodoieu ike. Aana no ko unue
lo'u huni'omu nga taa nou unue ka'u hunie mo na'ohai mwane mo Jiu, uri
kire sa'a roro'a ni lae ike aana leu no ko lae aana ie.
34 “Oto ie no ko niie ha'atolanga haalu huni'omu. Omu ke manata diana
huni'omu heiliu. Mala oto ineu, nou manata diana ka'u huni'omu, nge
i'omu no'one omu ke manata diana huni'omu urine.
35 Mala uri omu kei manata diana huni'omu heiliu urine, nge ahutana
mwala ke si saie uri i'omu mo pwaarongoisuli ineu to'ohuu.”
36 Oto a Saemon Pita ko si te'uri hunie a Jisas, “?Poro paine, oto i'oe, o
ko lae i tei?”
A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Leu no ko lae aana ie, o sa'a lae ike i
sulieu aana oto molana, ta'e o ke si lae taane i sulieu aana nga maholo.”
37 Oto a Pita ko dolosi aana uuri, “?Poro paine, e ue ka'u nou ka'a sai lae
pe'i'o oto molana? !Nou mwa'e-mwa'e mola huni mae honotamu!”
38 Oto a Jisas e aalamie, ko te'uri, “?Uri o mwa'e-mwa'e taane to'ohuu huni
mae honotaku? No ko unue to'ohuu oto huni'o uri i na'ona kue kei ngara
i rodo si'iri, o kei saronai taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu
ike.”

14

A Jisas Oto Tala Takoie

A Mama'a I Lengi

1 Oto a Jisas ko si he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke
su'uri totolahi'e. Omu ke hiiwalaimoli aana a God, na omu ke hiiwalaimoli
no'one aaku.
2 Mo leu ni ii'o aani kire hunge mola aana nume Aamaku. Mala uri nga
mo ola urine ha'ike, ha'alaa nou ka'a unue ike leune huni'omu. Ta'e leune
e to'ohuu oto, na ie no ko lae oto i deu aakau aana nga leu talamiu.

3 Na i purine no ko lae i deu aakau aana nga leu talamiu, ne kei he'i ooli
lo'u mei, hunie uri omu ke ii'o pe'ieu aana leu ne kei ii'o aana.
4 I'omu, omu saie mola tala takoie leu no ko lae aana."
5 Oto a Tomas ko te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, melu ka'a manata'inie
ike leu o ko lae aana. ?Ha'alaa melu ke si saie tala hunie uri taa eena?"
6 A Jisas e aalamie oto ko te'uri, "Ineu oto tala, na walaimolinge, na
maurihe. Nga tala aaopa hunie nga iini ke lae lo'u i sulie takoie a Mama'a
ha'ike, ta'e ko liu i seeku ha'alaa.
7 Oto aana omu sai diana aaku, nge omu saie oto no'one Aamaku eena.
Na omu sai diana aana taane oto, na omu leesie oto."
8 Oto a Pilip ko te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, o ke haata'inie mola a
Mama'a aameelu na e kohi oto."
9 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, "!Mwae! ?No ko ii'o tewa oto pe'i'omu,
na uri o ka'a saieu ue, Pilip? A tei nge ko leesieu, e leesie a Mama'a otona.
?E ue o ko saeto'o aana ne ke haata'inie a Mama'a lo'u eemiu?
10 ?Uri o ka'a hiiwalaimoli ike, Pilip, aana uri ineu i lalo aana a Mama'a
na uri a Mama'a no'one i lalo aaku? Mo wala nou unu'i huni'omu ngeena,
nou ka'a unu'i ike tohuku, ta'e a Mama'a ni e ii'o aaku nge ko esuie walu
ola omu leesie nou esui'i ngeena.
11 Omu ke hiiwalaimoli mola aana no ko unue uri ineu i lalo aana a
Mama'a na a Mama'a ingeie i lalo aaku. Wa ma'alana omu ka'a hiiwalaimoli
ike mola aena aana walaku, ta'e omu ke hiiwalaimoli aana walu ola nge
omu leesie nou esui'i ngeena.
12 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko hiiwalaimoli eeku, e sai
esuie no'one mola taungei esunge no ko esuie ie. Na hule aana e sai esuie
mo esunge paine lo'u liutaa aana mo iinine, aena aana no ko lae oto i saana
a Mama'a.
13 Na mala uri omu ko sukaa nga mei ola i tehula'ana hiiwalaimolinge
i'omu eeku, ne kei da mola huni'omu, hunie mwala ke si soi
ha'amanikulu'aa a God i tehula'aku a Kale.
14 Iau, mala omu kei sukaa nga mei ola aaku i tehula'ana omu noruto'o
oto aaku, ne kei da oto urine huni'omu."

A Jisas E Haiholota'i Huni Uusunge'inie Mai A Li'oa Maa'i

15 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "Mala
uri omu ko manata diana hunieu, omu ke tola i sulie mo ha'atolanga ineu.
16 Na ne kei ha'atohu aana a Mama'a, oto ingeie ke si uusunge'inie mai
ngaeta iini huni pe'i'omu na hunie ke ii'o susu oto pe'i'omu.
17 Na ingeie Li'oa aani walaimolinge otona. Mo iinoni aana walumalau
sa'a takuhie ike, aena aana kire sa'a lio saie ike wa kire ke manata'inie.
Ta'e i'omu, omu manata'inie oto, aena aana e ii'o oto pe'i'omu na kei ii'o i
lalo aamiu.
18 I purine ne kei lae mwaani'omu, omu sa'a ii'o ni rei'inge ike maraamiu
aana ne kei eeliho'i taane lo'u mei seemiu.
19 E sa'a tewa na mwala aana walumalau ie kire sa'a leesieu lo'u, ta'e
i'omu, omu kei leesieu taane lo'u. Oto aena aana ne kei meuri lo'u, i'omu
no'one omu kei he'i meuri lo'u.
20 Aana hai dinge ngeena, omu ke si saie uri ineu i lalo aana a Mama'a,
na i'omu i lalo aaku, na ineu i lalo aamiu.
21 A tei nge ko rongo hunie mo ha'atolanga ineu na ko tola i suli'i, ingeie
oto iini e manata diana hunieu. Na a tei ko manata diana hunieu, nge
Aamaku kei manata diana hunie. Ineu no'one ne kei manata diana hunie,
na ne ke si ha'asaie aana tolahaku."
22 Oto ngaeta Jiudas aaopa lo'u mwaanie a Jiudas Iskariot, ko si te'uri
hunie a Jisas, "?Poro paine, aana e ue ka'u o unue uri o sa'a ha'asaie

ike walumalau aana walu ola i suli'o? ?E ue o ko si ha'asai'emeelu mola maraameelu?”
23 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mala nga iini ko manata diana hunieu, nge ke tola i sulie walaku. Oto Aamaku ke si manata diana hunie, na i'emere'i Aamaku mere ke si lae mai saana huni ii'o susu oto pe'ie.
24 Ta'e iini nge e ka'a manata diana oto hunieu, e ka'a tola oto i sulie walaku eena. Mo wala omu ko rorongo'i ngeena, e ka'a mo lo'onga'inge ike mola ineu maraaku, ta'e kire uure mai mwaanie a Mama'a iini nge e uusunge'inieu mei.
25 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu walu ola ienini maholo ineu ue mai pe'i'omu i leu.
26 Na i'emere'i a Mama'a mere kei uusunge'inie mai nga iini huni pe'i'omu, nge a Li'oa Maa'i eena. Ingeie ke si ha'a-aamasito'o'omu aana walu ola nou unu'i oto huni'omu, na ke ha'asai'omu aana ahutana mo ola ngeena.
27 No ko ha'a-oorea hanuelamanga oto huni'omu, na hanuelamanga ineu no ko niie oto huni'omu ie. Nou ka'a niie ike mala mwala aana walumalau ko nii-nii, ta'e no ko nii to'ohuu. Oto omu ke su'uri totolahi'e wa omu ke ma'u-me'u.
28 “Omu rongoa oto aana nou unue huni'omu uri no ko lae oto, na ne kei he'i ooli lo'u mei seemiu. Mala uri omu ko manata diana hunieu to'ohuu, nge omu ke ile-ilenimwa'e mola uri no ko lae i saana Aamaku, aana ingeie e paine lo'u liutaa aaku.
29 Oto molana no ko hola'i unue nga taa kei reu oodoi'omu, hunie uri maholo kei reu, na omu ke hiiwalaimoli oto.
30 Nou sa'a ii'o tewa ike lo'u pe'i'omu huni ere-ere pe'i'omu, aana aalaha haahie walumalau ie, a Pwelu Eero-eero, ko lae oto mai. Ingeie e ka'a to'o aana ike nga nanamanga haahieu,
31 ta'e nga taa kei reu ngeena, kei reu mola hunie walumalau ke saie uri nou manata diana hunie a Mama'a. Aena leune nge no ko eu'esuie walu ola e unu'i hunieu.
“!Hoe! Ta'ela'i, kolu ke lae oto mwaanie leu ie.”

15

A Jisas Oto Tohungei Ai Grep

1 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, “Ineu oto ai grep to'ohuu, na Aamaku oto iini ko esuie hohola ni grep.
2 Ingeie oto ko ta'aasie ta'ena nga sasarai ola aaku nge e ka'a hungu ike aani hue-huei ola. Na aana ko lio i suli diana aana hohola ingeie, nge mo sasarai ola kire ko hungu eeni hue-huei ola diana, ingeie ko si olo aasie ta'ena nga aaelanga mwaani'i hunie kire ke rere'a na ke hungu oto lo'u hiito'o.
3 I'omu, omu rere'a mango oto, aana nga taa nge nou ha'a-uusuli'omu aana.
4 Omu ke ii'o susu oto aaku, na ineu ne kei ii'o susu oto no'one aamiu. Nga sasarai ola e sa'a hungu ike aani hue-huei ola mola maraana, na oto e ka'a lado aana tohungana ai. Oto e urine lo'u aana i'omu, aana omu sa'a hungu ike aani hue-huei ola na oto omu ka'a ii'o aaku.
5 “Ineu oto ai grep to'ohuu na i'omu oto mo sasarana. Iini ko ii'o susu oto aaku na ineu no'one aana, nge ke si hungu oto lo'u liutaa. Aena aana aaho'a aaku, omu sa'a roro'a ni da ike nga mei ola diana.

6 Aana nga iini e ka'a ii'o susu eeku, aasilana kei lae mola mala sasarai
ola aaela, oto ko nunulu mola. Na mo sasarai ola urine, kire ke so'okoni'i
na aasileni ke lae mola i laona dunge hunie ke waru tetehu.
7 Mala uri omu ke ii'o susu oto aaku na walaku ke ii'o susu oto aamiu,
nge omu sai sukaa ta'ena nga mei ola saemiu hunie, na niilana kei lae oto
huni'omu.
8 Omu ke hungu diana huni haata'inie uri i'omu mo pwaarongoisuli ineu,
na aena urine nge mwala ke si lio saie manikuluha'ana Aamaku.
9 "Ineu nou manata diana huni'omu oto mala a Mama'a e manata diana
hunieu. Omu ke ii'o susu oto i laona manata-diananga ineu.
10 Mala omu ko tola i sulie mo ha'atolanga ineu, ha'alaa omu ko ii'o susu i
laona manata-diananga ineu, mala oto ineu nou lulu i sulie mo ha'atolanga
Aamaku na nou ii'o i laona manata-diananga ingeie.
11 No ko unue walu ola ienini huni'omu uri hunie omu ke to'o aana
ta'a-ta'a taungei ilenimwa'enga nge ineu nou to'o aana, na uri hunie
ilenimwa'enga i'omu ke paine lo'u liutaa.
12 Ha'atolanga ineu oto ie, uri omu ke manata diana huni'omu heiliu,
mala oto ineu nou manata diana huni'omu.
13 Nga iini e ka'a haata'inie ike nga mei manata-diananga ke paine lo'u
liutaa aana iini ko niie mauriha'ana hunie mo malahune.
14 Na i'omu oto mo malahuku, mala uri omu ke dau i sulie nga taa nou
unue huni'omu.
15 Nou ka'a sai'omu ike lo'u aana mo koni-konihe, aena aana koni-konihe
e ka'a saie ike nga taa aalaha ingeie ko lo'o-lo'onga'inie. Ta'e no ko sai'omu
uri maeni malahuku, na ahutana walu ola nou rongo'i mwaanie Aamaku,
nou ha'arongo'omu oto aani.
16 I'omu, omu ka'a lio hilisieu ike, ta'e ineu ni nou lio hilisi'omu. Na nou
niie mei esunge ie namiu, hunie omu ke hungu eeni hue-huei ola diana nge
e sai ii'o huu. Oto aena leune, ta'ena nga mei ola omu ko sukaa mwaanie
a Mama'a aena aana omu noruto'o aaku, a Mama'a ke si niie huni'omu.
17 Oto no ko unue lo'u huni'omu uri omu ke manata diana huni'omu
heiliu."

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli

Uri Walumalau Kei Sere'inire

18 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Mala uri walumalau ko ngiduupu
oto huni'omu, omu ke manata'inie uri e hola'i ngiduupu oto hunieu wau i
na'o.
19 Mala uri omu ke ne'ie mo iinoni aana walumalau, ha'alaa walumalau
e sai manata diana oto huni'omu, mala e manata diana hunie ahutana mo
iini ingeie nge kire ka'a lae ike i sulie a God. Ta'e aena aana omu ka'a uure
ike aana walumalau, ta'e nou lio hilisi'omu mwaanie walumalau, oto aena
mei olana nge walumalau ko si ngiduupu huni'omu.
20 Omu ke aamasito'o aana mei wala nou unue ka'u huni'omu uri
nga koni-konihe e ka'a paine ike lo'u liutaa aana aalaha ingeie. Oto
mala uri mwala aana walumalau ngeena ko teunge'inieu, nge kire kei
teunge'ini'omu no'one. Mala uri kire ke tola i sulie mo ha'atolanga ineu,
ha'alaa kire kei tola i sulie no'one mo ha'atolanga i'omu.
21 Ta'e kire kei teunge'ini'omu mola aena aana omu ko noruto'o aaku, na
aana kire ka'a saie ike iini e uusunge'inieu mei.
22 Mala uri ne ke su'uri lae mai laona walumalau huni ere-ere nada,
ha'alaa mo ooraha'aanga ikire sa'a ii'o haada'i ike urine. Ta'e maholo ienini,
e aasa oto hunie nga iini kei mumunie nga mo ooraha'aanga ingeie.

23 Nga iini ko ngiduupu hunieu, nge ko ngiduupu oto no'one hunie Aamaku.
24 Mala uri ne ke su'uri lae mai esuie mo ola nge nga iini aaopa e ka'a asui'i ue ngeena i matolada, ha'alaa mo ooraha'aanga ikire sa'a ii'o haada'i ike urine. Ta'e oto ie kire leesie taane mo hu'i-hu'ite, na kire saronai ngiduupu mola ue huni'emere'i Aamaku.
25 Ta'e walu ola ienini ko reu oto urine, huni ha'a-oaie nga taa uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Kire talei ngiduupu hunieu mola mwaakule.* *Sam 35:19*
26 "I'emere'i a Mama'a mere kei uusunge'inie mai seemiu nga iini huni pe'i'omu, na ingeie oto Li'oa aani walaimolinge. Maholo kei lae mai, ke si unu haada'i eeku,
27 na i'omu no'one omu ke unu haada'i eeku oodoie mwala, aena aana omu o'o'o oto pe'ieu uure oto i aehotalana.

16

1 Nou unue oto mo ola ienini huni'omu mwaanie uri omu deu tekela'inie hiiwalaimolinge i'omu.
2 Aana kire kei oohe'omu mwaanie mo nume ni palo-palo mo Jiu, na aana maholoi sato ko lae maine, kire kei waeli'omu hiito'o hule aana iini ko horo'i'omu kei lo'onga'inie uri ko deu i sulie saena God.
3 Mwala kei ha'asapesalu'a'omu urine, aena aana kire ka'a man-ata'ini'emere'i ike a Mama'a.
4 Ta'e no ko unue oto mo ola ienini huni'omu, uri hunie kire ko si lai reu eemiu na omu ke aamasito'o aana uri nou ha'apasuli'omu taane oto aani. Nou ka'a unue ike mo ola ienini huni'omu oto aana maholo omu aehota lulu i sulieu, aena aana ineu ue pe'i'omu."

A Jisas E Ere Luhesie

Asunge A Li'oa Maa'i

5 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "Ta'e ie no ko lae oto i saana iini e uusunge'inieu mei. Na nga iini hikemiu e ka'a lo'onga'i ike hunie ke dolosi eeku uuri, '?Oto i'oe, o ko lae i tei na kei uri taa huni'o aana leune?'
6 Saemiu e honu mola aani saehuunge i'omu maraamiu, aena aana nou unue mo ola ienini huni'omu.
7 Ta'e no ko unue oto huni'omu, e lae otoi diana huni'omu uri ne ke lae oto. Aana mala uri nou ka'a lae oto, nge iini huni pe'i'omu e sa'a lae ike mai i seemiu. Ta'e mala no ko lae oto ie, nge ne ke si uusunge'inie mai i seemiu.
8 Na maholo kei lae mai, nge ke si haata'i diana aana hunie walumalau uri kire roro'a aana ooraha'aa, na uri kire ka'a saie ike oodota'inge, na uri a God kei saronai leire taane.
9 Ingeie kei haata'i diana aana hunie mwala aana walumalau uri kire ooraha'aa ka'u aana kire ka'a sare hiiwalaimoli ike aaku.
10 Na kei haata'i diana aana hunire uri kire ka'a saie ike oodota'inge aana ma'alana kire lei mae aaku, ta'e ineu, nou ii'o oodota'i mola na ko lae oto i saana a Mama'a aana leu kire sa'a he'i leesieu lo'u.
11 Na kei haata'i diana aada uri a God kei saronai leire taane, aana lei-maesilana aalaha aana walumalau ie e pwani lae oto.
12 "Mo ola hunge taane ue aaku ni unu'i huni'omu, ta'e omu sa'a lo'onga'i susuli'i ike oto molana.
13 Ta'e a Li'oa kei haata'inie walaimolinge a God huni'omu. Maholo kei lae mai ngeena, nge ke si na'omiu oto i lalo aana ahutana walaimolinge

uure mwaanie a God. E sa'a ere ike mola tohune, ta'e kei ere i sulie nga
taa e rongoa, na kei unue huni'omu mo ola kei haro oa taane ue aana nga
maholo.
14 Ingeie ke si ha'amanikulu'aau, aana kei ha'arongo'omu aana
walaimolinge ineu.
15 Ahutana walaimolinge na saenanaunge na oto ahutana to'o-to'olana a
Mama'a mango, to'olaku ni otona. Oto maholo a Li'oa ko ha'arongo'omu
aana walaimolinge a God, nge ko niie mo ola ineu namiu ni ngeena."

A Jisas E Ere Lalai Uri Saehuunge Mo Pwaarongoisuli Kei Ne'i Ilenimwa'enga Lo'u Mola

16 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Tatahana oto omu sa'a leesieu lo'u,
na tatahana oto lo'u, omu kei he'i leesieu lo'u."
17 Oto ngaeta mo pwaarongoisuli ingeie ko si dolosi heiliu aadaelu uuri,
"?Nga taa ni ko unu-unue hunikolu ie uri tatahana oto kolu sa'a leesie lo'u,
na tatahana oto lo'u kolu kei he'i leesie lo'u? ?Na aana e ue ka'u ko unue
uri kei reu urine aena aana ko lae oto i saana a Mama'a?
18 ?Nga taa ni lo'onga'inge aana tatahana oto? !Kolu ka'a saie ike nga taa
ko ere i sulie!"
19 A Jisas e saie mola kire ko sare dolosi aana, oto ko si te'uri hunire, "Nou
unue uri tatahana oto omu sa'a leesieu lo'u, na tatahana oto lo'u omu kei
he'i leesieu lo'u. ?Oto uri omu ko heitalenga'inie maraamiu aana nou ere
urine?
20 No ko unue oto huni'omu uri omu kei ngara-ngara pe'i saehuunge,
ta'e walumalau kei ile-ilenimwa'e mola. Omu kei sae-saehuu taane, ta'e
saehuunge i'omu kei ne'i ilenimwa'enga lo'u mola.
21 Maholo hu'e e kara'inie oto kei meuri aana mwela, nge ko saehuu
aena aana maholoi sato ni sapesalunge ingeie e hule oto. Ta'e maholo kele
mwela e hute oto, hu'e ngeena e pulongosie oto sapesalunge ingeie, aena
aana ko ilenimwa'e oto haahie a kalena e hute mai laona walumalau.
22 Oto i'omu na e urine no'one. Omu ko saehuu oto molana, ta'e ne kei
he'i leesi'omu taane lo'u, na saemiu ke si honu aani ilenimwa'enga, aana
taungei ilenimwa'enga nge nga iini e sa'a ta'aasie ike lo'u mwaani'omu.
23 Na aana maholona omu sa'a dolosie ike nga mei ola aaku. No ko unue
oto to'ohuu huni'omu uri ta'ena nga mei ola omu ko sukaa aana a Mama'a
aena aana omu noruto'o aaku, nge kei niie oto huni'omu.
24 Lai hule mai si'iri ienini, omu ka'a tohungei noruto'o aaku, nge omu
ka'a sukaa ue nga mei ola aana Mama'a. Oto omu ke suke aana Mama'a,
na aena aana saena hunie ilenimwa'enga i'omu ke ahu, nge ke si niie nga
taa omu sukaa huni'omu."
25 Oto a Jisas ko si te'uri lo'u, "Nou ere-ere ka'u aani aalahuunge huni'omu
i sulie walu ola ienini, ta'e maholoi sato ko kara'ini oto mai na nou sa'a ere
ike lo'u pe'i'omu aani aalahuunge. Aana maholona ne kei haata'i oodo-
oodo mola aana a Mama'a huni'omu.
26 Oto aana maholona i'omu maraamiu omu ke si sukaa nga mo ola aana
a Mama'a aena aana omu noruto'o aaku. Nou ka'a unue ike uri ineu mola
nge nou sai sukaa nga mei ola namiu aana a Mama'a, ta'e i'omu maraamiu
omu sai suke oodo-oodo mola aana a Mama'a.
27 Aena aana a Mama'a maraana e manata diana oto huni'omu, aana
omu manata diana no'one hunieu, na omu hiiwalaimoli aana uri ineu nou
uure oto mai mwaanie a God.
28 Nou uure ka'u mei mwaanie a Mama'a, nge nou si lae mai laona
walumalau. Oto ie no ko ho'ala'i oto lo'u mwaanie walumalau, na no ko
lae oto i saana a Mama'a."

29 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko te'uri hunie, “Ie, o ko si ere taa
eena, na o ka'a ere ni aalahuunge ike lo'u.
30 Melu lio saie taane oto uri i'oe o saie ahutana walu ola, na melu ka'a
to'o aana ike nga mo dolosinge lo'u. Aena urinena nge melu si hiiwalaimoli
uri o uure oto mai mwaanie a God.”
31 A Jisas e aalamire, oto ko te'uri, “?Omu hiiwalaimoli taane oto ohe
eena?
32 Lio ka'u, maholoi sato ko kara'ini oto mai, na ingeie oto taane ie,
maholo oto hunie ahutemiu omu kei meni tatanga oto mwaanieu. Nga
iini ni oto e lae-lae oto takoie hanue ingeie, na ta'e ineu mola ne ke si
oore maraaku. Ta'e nou ka'a oore ike taane maraaku, aena aana a Mama'a
taane pe'ieu.
33 Nou unue oto walu ola ienini huni'omu, hunie uri omu ke si
to'o aana hanuelamanga aani ii'onga tararuru pe'ieu. Walumalau kei
ha'asapesalu'a'omu taane, ta'e mwaanie omu me'u-me'u. Saemiu ke mango
mola, aana nou tola hehesie oto walumalau.”

17

A Jisas E Aarenga'i

Talana Maraana

1 Oto i purine a Jisas e ere mango urine, e si lio ta'au i Lengi na ko
aarenga'i uuri, “Mama'a, maholoi sato e hule oto. O ke ha'amanikulu'aau
a Kalemu, hunie ineu a Kalemu ne ke si ha'amanikulu'a'o lo'u.
2 Aana o niie oto mai hunieu nanamanga haahie ahutana iinoni, uri ne
ke si niie maurihe huu nana mo iini o niire nakue.
3 Na lo'onga'inge aana maurihe huu ngeena, uri hunie mwala ke sai diana
aamu, ta'a-ta'a God oto to'ohuu, na uri kire ke saieu no'one, a Jisas Kraes,
iini o uusunge'inie mai.
4 Nou ha'amanikulu'a'o oto mai aano i leu aana nou ha'amangoa oto mei
esunge o niie hunieu uri ne ke asuie.
5 Oto ie, Mama'a, o ke ha'amanikulu'aau aana mei menikulu'anga ngeena
nou to'o aana ka'u oto pe'i'o i na'ona ha'aholalana walumalau.”

A Jisas E Aarenga'i Talana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie

6 Oto a Jisas e si he'i aarenga'i lo'u uuri, “Mama'a, nou haata'inie oto walu
ola i suli'o hunie mo iini o maire nakue mwaanie walumalau ie. Ikire mo
iinoni i'oe, na o maire oto nakue. Oto kire tola oto i sulie walamu,
7 na kire si saie uri ta'ena nga ola o niie hunieu e uure oto mai mwaani'o
to'ohuu.
8 Aana mo ha'a-uusulinge o nii-nii'i hunieu, nou nii'i oto hunire na kire
toole'i oto. Kire manata'inie oto to'ohuu uri nou uure mai mwaani'o, na
kire hiiwalaimoli oto aana uri i'oe o uusunge'inieu mei.
9 Oto no ko eitanai'o talada. Nou ka'a aitanai'o ike talana mwala aana
walumalau ie, ta'e no ko eitanai'o talana mo iini o maire oto nakue, aena
ikire mo iini i'oe ni ngeena.
10 Ahutana walu ola nou to'o aani, mo ola i'oe, na ahutana walu ola i'oe,
mo ola ineu. Na i tehula'ana mo mwane ikure ngeena, nge mwala ke si
leesie manikuluha'aku.
11 Ineu no ko lae oto ta'au i seemu. Nou sa'a ii'o ike lo'u mei welumalau,
ta'e ikire ha'alaa kire ko o'o'o ue mai welumalau. Mama'a Maa'i, o ke
kineta'inire aana nanamanga i'oe, nanamanga nge o niie hunieu, hunie
uri kire ke ne'ie nga ta'a-ta'a iinoni oto mala ikure.

12 Maholo nou o'o'o pe'ire, nou koni diana aada aana nanamanga aana
satamu, nanamanga nge o niie ka'u hunieu. Nou lio i suli diana aada, hule
aana nga ta'a-ta'a iini aada e ka'a ai'aa, ta'e ta'a-ta'a iini mola e adona oto
ke ai'aa huni ha'a-oaie mo Uusu-uusu Maa'i.
13 "Ta'e ie no ko lae oto ta'au i seemu, na no ko unue walu ola ienini ta'au
huni'o maholo ineu ue mai welumalau uri hunie saena mo mwane ienini
ke honu aana ilenimwa'enga ineu.
14 Nou nii mangoa oto mo ha'a-uusulinge i'oe hunire, na walumalau e
ngiduupu hunire aena aana ikire mo iinoni aana walumalau ha'ike, oto
mala ineu nga iinoni aana walumalau ha'ike.
15 Nou ka'a sukaa ike uri o ke ta'aasire mwaanie walumalau, ta'e hunie
o ke kineta'inire mwaanie iini tata'ala, a Pwelu Eero-eero.
16 Aana ikire nga mo iini ha'ike aana walumalau, oto mola mala ineu nga
iinoni aana walumalau ha'ike.
17 Saeku uri o ke ha'a-uusulire aana walamu, aena aana walaimolinge ni
otona, na walaimolinge ngeena e sai pe'ire hunie kire ke oopara maraada
mwaanie ooraha'aa, na hunie kire ke ii'o maa'i mola namue.
18 Mala ka'u ie o uusunge'inieu mei laona walumalau, nge no ko
uusunge'inire oto i laona walumalau.
19 Na i tehula'ada, nou oopaau oto huni esunge mola namue, hunie ikire
no'one, kire ke oopara maraada mwaanie ta'ena nga ooraha'aa huni esunge
no'one namue."

A Jisas E Aarenga'i Talana Ahutana Mo Iini Kire Ko Hiiwalaimoli Aana

20 Oto a Jisas e si he'i aarenga'i lo'u uuri, "Mama'a, nou ka'a aitanai'o ike
mola talana mo iini ie hahaiteli, ta'e no'one talana mo iini e hiiwalaimoli
eeku i tehula'ana mo ha'a-uusulinge ikire.
21 Oto no ko eitanai'o Mama'a, uri hunie kire ke mani ne'ie ta'a-ta'a iinoni,
mala oto i'oe i lalo aaku na ineu i lalo aamu. No ko eitanai'o uri hunie kire
ke ii'o no'one i lalo aakarue, hunie walumalau ke hiiwalaimoli aana uri
i'oe o uusunge'inieu mei.
22 Oto mei menikulu'anga nge o niie hunieu, nou he'i niie lo'u hunire,
uri hunie kire ke ne'ie oto nga ta'a-ta'a iini mala oto ikure ta'a-ta'a iinoni.
23 I'oe o ii'o i lalo aaku, na ineu ne ke ii'o i lalo aada, uri hunie kire
ke tohungei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni. Oto walumalau ke si lio saie uri i'oe
ni taane o uusunge'inieu mei, na uri o manata diana hunire oto mala o
manata diana hunieu.
24 "Mama'a, nou saeto'o aana mo iini nge o maire oto nakue, kire ke
ii'o oto pe'ieu aana leu no ko ii'o aana. Saeku hunie uri kire ke leesie
manikuluha'aku, mei menikulu'anga nge o niie nakue aana o manata diana
hunieu oto wai na'ona ha'aholalana walumalau.
25 "Mama'a, i'oe oto o tohungei oodota'i, na ma'alana uri walumalau e
ka'a sai'o, ta'e ineu nou sai'o mola, na mo iini ineu ie kire saie taane uri
i'oe ni o uusunge'inieu mei.
26 Nou haata'ini'o taane oto aada, na ne kei he'i ha'asaire lo'u aana walu
ola i suli'o, hunie uri mei manata-diananga nge o manata diana hunieu
aana, ke ii'o i lalo aada na hunie uri ineu no'one ne ke ii'o i lalo aada."

18

Mo Ramo Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; MAK 14:43-50; LUK 22:47-53

1 Maholo a Jisas e aarenga'i mango urine, e si iisitaa pe'ie mo
pwaarongoisuli ingeie na kire ko lae holosie darimwa'a i Kedron. Po'o

ta'au aana dari ngeena, nga hohola aani ei olif e ii'o ta'au i leune. Oto kire ko lai sili ta'au i laona hohola ngeena.

2-5 A Jiudas e saie mone mola leune aana kire lae-lae tarau pe'ie a Jisas aana. Oto aana a Jiudas ko pweloa Jisas hunie mo maelonga ingeie, nge e si lae i ha'arongoa mo Parise na mo na'ohai pris. Oto kire ko uusunge'inie mai pulitaa paine aani ramo mo Rom, pe'ie mo mwane ni Jiu e kakakali aana Nume Maa'i Peine, na a Jiudas e na'oda hunie leu a Jisas e ii'o aana. Kire lae ta'au pe'i laite, na pe'i sine, na oto pe'ie walu ola huni heiseuni.

A Jisas mone e saie mola nga taa kei reu aana, ko si iisitaa honosire na ko dolosi oto aada uuri, "?A tei ni nge omu ko lo'ohiena?"

Oto kire ko aalamie uuri, "A Jisas ni Nasaret."

Oto a Jisas ko si te'uri hunire, "Ineu ka'u oto ie."

6 Maholo a Jisas e unue hunire uuri, "Ineu ka'u oto ie," kire du'e aaliho'i na kire ko ladama'i oto i aano.

7 Oto ko he'i dolosi lo'u aada uuri, "?A tei ni omu ko lo'ohiena?"

Kire aalamie, oto kire ko te'uri, "A Jisas ni Nasaret."

8 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u hunire uuri, "Nou unue ka'u oto huni'omu uri ineu oto ingeie. Mala uri omu ko lo'ohieu to'ohuu, nge omu ke toli'aasie mo pwaarongoisuli ineu ie kire ke lae."

9 Ko ere urine huni ha'a-oaie mei wala nge e unue uuri, "Nou ka'a dau tekela'inie ike nga iini hikana mo iini nge o maire nakue."

10 Oto a Saemon Pita ko si darasie naihi ingeie na ko lama mousie aalinge i pwalo-pwalona a Malakas, koni-konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.

11 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, "O ke ne'i eeliho'i aana naihi i'oe i talana. A Mama'a ni e unue leune ke rau urine, na ne kei tola oto i sulie ma'alana ne ke sapesalu oto uri taa."

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Ngaeta Na'ohai Pris, A Anas
MATIU 26:57

12 Oto na'ohai ramo haahie sinolai ramo ni Rom, pe'ie ngaeta mo ramo ingeie, na mo mwane kakakali ikire mo Jiu, kire mani lae mai tapolie a Jisas na kire ko pwesue oto.

13 Oto kire ko hola'i toolea oto i na'ona a Anas aana ingeie repo mwane hungaona a Kaiapas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris aana maholo ngeena.

14 Na a Kaiapas oto iini e ha'ananaue mo na'ohai mwane mo Jiu uri e lae otoi diana liutaa hunie nga ta'a-ta'a iinoni mola ke mae honotana ahutana mwala.

A Pita E Taateinge'inie A Jisas
MATIU 26:69-70; MAK 14:66-68; LUK 22:55-57

15 A Saemon Pita na ngaeta pwaarongoisuli † lo'u kirerue ko holo maholo i tala taane mola i sulie pulitaa ni ramo nge kire tapolie a Jisas. Oto ngaeta pwaarongoisuli ngeena mone e sai diana aana na'ohai pris ngeena a Anas, oto ko si lai sili pe'ie a Jisas ta'au i laona lolata aana nume ingeie.

16 Ta'e a Pita e oore mola ta'au i aena maa aana para po'oi sinaha. Oto pwaarongoisuli ngeena nge a na'ohai pris e sai diana aana, e aaliho'i lo'u poi sinaha, ko si ere pe'ie keni ko kakalie maa na ko toolea ta'au a Pita i laona lolata.

17 Oto a keine ko te'uri hunie a Pita, "Sa'a mola i'oe ngaeta iini no'one aana mo pwaarongoisuli a mwane ie."

Oto a Pita ko aalamie a keine uuri, "Ineu ha'ike."

---

† **18:15** 18:15 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

18 Maholona wawai e tohungei peine, oto mwala au'esu na mo mwane
kakakali ngeena, kire rurue dunge aani loilohi, kire si uure kali-kelie aana
kire ko rakani. Na a Pita no'one lo'u pe'ire, e uure ko rarakani.

Na'ohai Pris E Dodolosi Aana Jisas
MATIU 26:59-68; MAK 14:55-65; LUK 22:63-71

19 Oto aana maholona Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko si dolosi aana a Jisas
i sulie mo pwaarongoisuli ingeie na i sulie ha'a-uusulinge ingeie.
20 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Nou talei ere-ere haada'i ke'u hunie
ahutana walumalau. Nou ha'a-ha'a-uusuli ke'u i laona mo nume ni palo-
palo na i laona Nume Maa'i Peine, mo leu ahutana mo Jiu ko loo-loko aani.
Nou ka'a ere-ere mumuni ike aana nga mei ola.
21 ?E ue o ko dolosi urine aaku? O ke dolosi aana mo iini e rongoa mo
ha'a-uusulinge ineu, uri nga moi taa ni nou unu-unu'i hunire. Ikire, kire
saie nga taa nou unu-unue.”
22 Na maholo e ere mango urine, oto ngaeta iini aana mo mwane kakakali
nge kire uure pe'ie i leune, ko si lae mai hidelie maana a Jisas, na ko te'uri
hunie, “?Uri o malisi ni ere urine hunie Na'ohana Mo Na'ohai Pris?”
23 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Mala uri no ko ere takalo aana nga mei
ola, o ke haata'inie takalonga ineu aana mwala. ?Ta'e mala uri no ko ere
to'ohuu, na e ue o ko hidelieu?”
24 Oto a Anas ko si uusunge'inie a Jisas i saana a Kaiapas, Na'ohana Mo
Na'ohai Pris, na kire pwasue ue.

A Pita E He'i

Taateinge'inie Lo'u A Jisas
MATIU 26:71-75; MAK 14:69-72; LUK 22:58-62

25 Maholo na a Saemon Pita e uure ko rarakani ue, kire ko si te'uri
hunie, “Sa'a mola i'oe ngaeta iini no'one aana mo pwaarongoisuli a mwane
ngeena.”
Ta'e a Pita ko taateinge'inie lo'u mola, na ko te'uri, “Ineu ha'ike.”
26 Oto ngaeta iini aana mo koni-konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, iini
e takihana mwane nge a Pita e lama mousie aalingana, ko si te'uri, “Sa'a
mola nou leesi'o no'one pe'ie a Jisas oto ta'au i hohola.”
27 Oto a Pita ko si he'i taateinge'inie lo'u, na kue ko tolana ngara oto.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Paelat
MATIU 27:11-23; MAK 15:2-15; LUK 23:2,3,18-25

28 Oto mola i wa'alie i maahu'o-hu'o, kire si toolea a Jisas mwaanie nume
a Kaiapas hunie nume paine ni aalahanga mo Rom. Mo mwane paine ikire
mo Jiu, kire ko ha'ahili-hili aena aana kire sare ii'o rere'a malisine Houlaa
Ni Liumwaanie. Oto kire ka'a sare sili ike i laona nume ni aalahanga
ngeena mwaanie kire waelie ha'atolanga ikire aana kire sili i laona nume
mo Aapoloa Aaopa, na urine kire lo'uhanga'a oto.
29 Oto a Paelat ko iisitaa ta'au i saada i sinaha, na ko te'uri, “?Nga mei
ola aaela uri taa ni a mwane ie e asuie?”
30 Kire aalamie a Paelat, oto kire ko te'uri, “Mala uri ke su'uri deu aaela,
ha'alaa melu ka'a niie ike ta'au i nimemu urine.”
31 Oto a Paelat ko si te'uri hunire, “Omu ke toolea, na omu ke leie
maraamiu i sulie mo ha'atolanga i'omu.”
Oto mo Jiu kire aalamie uuri, “Ta'e e ka'a adona ike mo ha'atolanga i'omu
mo Rom hunie i'emi mo Jiu emi ke horo maesie nga iinoni i tehula'ana
leinge i'emi.”

32 Leune e rau urine huni ha'a-oaie nga taa a Jisas e unue maholo e ere
lalai uri kire kei horo maesie i sulie tolahana mo Rom.†
33 Oto a Paelat e he'i sili eeliho'i lo'u weu i nume ni aalahanga ngeena,
na ko soie a Jisas, ko si dolosi aana uuri, "?Uri i'oe ni oto inemauri mo Jiu?"
34 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, "?Uri o ko dolosi aaku urine tohumu,
wa ohe nga mwala aaopa e unueu i seemu?"
35 Oto a Paelat e aalamie a Jisas uuri, "?Uri o ko lo'o-lo'onga'i uri ineu nga
mwane ni Jiu? Mwala i'oe maraada na oto mo na'ohai pris ni kire toole'o
mai seeku ie. ?Nga taa ni o deu aaelasie?"
36 Oto a Jisas ko te'uri, "Aalahanga ineu nga ola aana walumalau ienini
ha'ike. Mala uri ne ke urihana mo inemauri ni welumalau, ha'alaa mo
koni-konihe ineu kire ooho honosieu mwaanie uri mo mwane paine aana
mo Jiu kire tooleau. Ta'e ha'ike, aana aalahanga ineu e aaopa oto mwaanie
i leu."
37 Oto a Paelat ko si te'uri hunie, "!Oto i'oe ngaeta inemauri taane!"
A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, "Nge ka'u oto o ko unuena, uri ineu
inemauri. Na aena aana aalahanga ineu ngeena mone nou hute. Na nou
lae mai uri hunie ne ke toolea walaimolinge mai i laona walumalau. Ta'ena
nga iini ko mwa'e-mwa'e huni lulu i sulie walaimolinge, nge e sai rongo
hunie walaku."
38 Oto a Paelat ko si dolosi uuri, "?Nga taa ni walaimolinge?" Na e ere
mango urine, e si he'i iisitaa lo'u i saana mo Jiu ta'i sinaha, na ko te'uri
hunire, "Nou ka'a lio oodoie ike nga mei ola aaela aana a mwane ie.
39 Ta'e oto i sulie tolahamiu suli maholo aana Houlaa Ni Liumwaanie,
nou sai luhesie nga iini huni'omu mwaanie nume ni ho'o. ?Oto e ue? ?Uri
omu saeto'o aana ne ke luhesie huni'omu mwane ie kire haara'inie aana
'Inemauri mo Jiu?' "
40 Oto kire ko si meni tea paine mola uuri, "!A mwane ie ha'ike! !Ta'e
a Barabas ni melu saeto'o aana!" (A Barabas ie ingeie nga horopeli nge e
ooho honosie mo Rom).

19

A Paelat E Lei Mae Aana A Jisas
MATIU 27:27-31; MAK 15:16-20

1 Oto a Paelat e si unue hunie mo ramo uri kire ke toolea a Jisas na kire
ke rapusie.
2 Na kire ko ha'ato'onie mala inemauri huni ha'amwasi aana. Kire asuie
rorodara aani walo kau-keu, kire ko si ne'ie i pweune a Jisas, na kire ko
ha'ato'onie aana to'oni tetewa nonoro'a mala mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i.
3 Oto kire ko si ha'a-ha'amwasi aana uuri, "!Lahea inemauri mo Jiu!" Na
kire ko hide-hidelie papaline.
4 Mango urine a Paelat e he'i iisitaa lo'u ta'au i saada mo na'ohai mwane
ni Jiu, ko si te'uri hunire, "Lio ka'u, ne kei toolea oto poi seemiu i sinaha
i leu, uri hunie omu ke saie uri nou ka'a lio oodoie ike nga mei ola aaela
aana huni lei mae aana haahie."
5 Oto kire toolea a Jisas poi i sinaha, na e ho'osie oto rorodara aani walo
kau-keu i pweune na e to'oni oto aani to'oni noro. Oto a Paelat ko si te'uri
hunire, "!Lio ka'u! !A mwaena ka'u oto ie!"

† **18:32** 18:32 Maholo a Jisas e unue uri kire kei ta'ea i lengi aana hai ei (leesie Jon 12:32), nge e haata'inie uri mo Jiu sa'a horo maesie ike, ta'e ikire mo Rom ha'alaa. Maholo mo Jiu ko sare horo maesie nga iini kire ko uu'i maesie mola aani heu, ta'e mo Rom hali'ite kire sai ta'ea mwala pe'ie mo po'u-po'u huni horo maesire.

6 Maholo mo na'ohai pris na mo mwane kakakali kire leesie a Jisas, oto
kire ko si tea oto paine uuri, “!Horo maesie! !Horo maesie i lengine po'u-
po'u!”
Oto a Paelat ko te'uri hunire, “I'omu, omu ke toolea hunie omu ke lai
horo maesie i lengine po'u-po'u maraamiu, aana ineu nou ka'a lio oodoie
ike nga mei ola ke dau hu'isie.”
7 Oto mo Jiu ko aalamie a Paelat uuri, “Ha'atolanga i'emeelu e unue uri
e malisine oto ke mae, aana ko unue uri ingeie Kalena God.”
8 Maholo a Paelat e rongo urine ko si tohungei me'u oto hiito'o.
9 Oto e sili lo'u ta'au i nume ni aalahanga, ko si dolosi aana a Jisas uuri,
“?I'oe, o uure mai i tei?” Ta'e a Jisas e ka'a aalamie ike.
10 Oto a Paelat ko he'i te'uri lo'u hunie, “?Aana e ue ka'u o ka'a sare ere
ike pe'ieu? ?Uri o saie taane nou to'o aana nanamanga huni toli'aasi'o, wa
huni horo maesi'o i lengine po'u-po'u?”
11 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Mala uri a God ke su'uri niie
nanamanga ngeena huni'o, ha'alaa o ka'a to'o aana ike no'one nga
nanamanga haahieu. Aena urine, iini nge e pweloau huni'o, ooraha'aanga
ingeie e paine oto lo'u liutaa.”
12 Maholo a Paelat e rongo urine, ko si eri'apasie uri ke toli'aasie a Jisas.
Ta'e mo Jiu ko si tea paine lo'u mola uuri, “Mala uri o kei luhesie a mwane
ngeena, i'oe nga malahune a inemauri peine i Rom ha'ike. Aana ta'ena
nga iini ko unue maraana uri ingeie inemauri, nge ko heukama honosie a
inemauri peine i Rom ni ngeena.”
13 Maholo a Paelat e rongoa kire ko ere urine, e si toolea a Jisas i sinaha
na ko ii'o i aano i lengine naunekume ni leinge aana leu sailana uuri, “Leu
kire hataa'i heu aana” na aana erenga mo Jiu uuri, “Gabata.”
14 Maholona na ko kara'inie oto maholo sato e ngara e oono i maahu'o-
hu'o† aana hai dinge talama'inge loosie Houlaa Ni Liumwaanie.
Oto a Paelat ko te'uri hunie mo Jiu, “!Inemauri i'omu oto ie!”
15 Oto kire ko si tea paine mola uuri, “!Horo maesie! !Horo maesie! !
Horo maesie i lengine po'u-po'u!”
Oto a Paelat ko dolosi aada uuri, “?Uri omu saeto'o aana uri ne ke horo
maesie inemauri i'omu?”
Mo na'ohai pris e aalamie, oto kire ko te'uri, “Ta'a-ta'a inemauri mola
emi to'o aana oto a inemauri peine i Rom.”
16 Oto a Paelat e si toli'aasie a Jisas hunire huni horo maesie i lengine
po'u-po'u.

Kire Horo Maesie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MATIU 27:33-44; MAK 15:22-32; LUK 23:33-43

Oto mo ramo kire si toolea a Jisas,
17 na kire ko deu rarahie uri ke aanga'inie po'u-po'u maraana, na e iisitaa
ta'au takoie leu sailana uuri, “Leu ni Rarata,” na aana erenga mo Jiu uuri,
“Golgata”
18 Oto kire rapu taalengasie a Jisas wau i leune i lengine po'u-po'u. Na
ngaeta ro mwane lo'u kire ko horo maesirerue i lengine mo po'u-po'u pe'ie,
nga iini aana nga aapa, na a Jisas i matoladarue.
19 Na a Paelat e uusue mo wala uuri, A Jisas Ni Nasaret, Inemauri Mo
Jiu, oto ko si ne'ie i pweune po'u-po'u a Jisas.

† **19:14** 19:14 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana oonona nga maholoi sato.” Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

20 Mwala hunge aana mo Jiu kire saaie mo wala ngeena, aena aana leu
nge kire ne'ie po'u-po'u a Jisas aana, e ka'a ha'ataulie ike lo'u huilume, na
kire uusue aana e oolu erenga—erenga mo Jiu, na erenga mo Rom, na
erenga mo Krik.
21 Oto mo na'ohai pris mo Jiu ko si te'uri hunie a Paelat, "O ke su'uri
uusue, 'Inemauri mo Jiu,' ta'e o ke uusue mola uuri, 'A mwane ie e unue
uri ingeie inemauri mo Jiu.' "
22 A Paelat e aalamire, oto ko te'uri, "Nga taa nou uusue, nou uusue oto."
23 Maholo mo ramo kire uie a Jisas mango i lengine po'u-po'u, oto kire ko
si da mo to'oni ingeie, kire ko oa aana e hai aapa, nga leu ni oto nga ramo.
Leu ooreta kire toolea no'one ngaeta to'oni ingeie nge nga maai teu-teurite
ha'ike aana, aena aana ola kire hao ha'ileku mola aana.
24 Oto kire ko si te'uri hunire maraada, "Kolu ke su'uri hakasie lo'u, ta'e
kolu ke inie daes mola hunie, huni leesie uri a tei kei to'o aana."
Leune e rau urine uri huni ha'a-oaie Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri,
Kire oa aana mo to'oni ineu, na kire inie daes hunie ngaeta mo to'oni ineu.
Sam 22:18 Nga taa mo ramo kire asuie aana mo to'oni a Jisas otona.
25 Ngaeta mo iini kire uure kara'inie po'u-po'u a Jisas nge a nikana, na
keni eesine a nikana, na a Meri hu'e a Klopas, na a Meri ni Makdala.
26 A Jisas e leesie a nikana na pwaarongoisuli e tohungei manata diana
hunie,† kirerue uure mola kara'ini, ko si te'uri hunie a nikana, "Teite, o ke
leesie a mwane ngeena oto mala a kalemu."
27 Oto ko te'uri lo'u hunie pwaarongoisuli ngeena, "O ke leesie, a nikemu
oto ngeena." Oto uure aana maholona, pwaarongoisuli ngeena e si toolea
a Meri, nikana Jisas, na ko lio oto i sulie i nume ingeie.

A Jisas E Mae
MATIU 27:48-50; MAK 15:36; LUK 23:36

28 Mango urine, a Jisas mone e manata'inie oto uri walu ola e mango
tee-tee oto. Oto huni ha'a-oaie mo Uusu-uusu Maa'i, nge ko si te'uri, "No
ko maarou."
29 Na i leune kire to'o aana nga nime e honu aani waen aha'i. Oto kire da
mei loi-losi, kire ko ha'amedoa aana waen ngeena. Kire ne'ie i ngongo'ana
mai ei, kire ko si teela'inie i ngidune a Jisas.
30 Maholo a Jisas e mami aahongana mei waen aha'i ngeena, oto ko si
te'uri, "E mango oto eena." Oto e si ha'atengo-tengoa pwaune na ko mae
oto.
31 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu kire lai ha'atohu aana a Paelat uri hunie
ke toli'aasie mo ramo ke oie mo ae'aena e oolu mwane i lengine mo po'u-
po'u ngeena hunie kire ke mae lau-leu, na uri kire ke oohosie mo rae aada
i aano. Kire sare sukaa urine aena aana dinge talama'inge ni ngeena, hai
dinge huni deu aakau loosie Dinge Maa'i lo'u mola i ho'owa. Oto kire ka'a
saeto'o aana ike mo rae aana mo mwaena ke saronai o'o'o i lengine mo
po'u-po'u aana Dinge Maa'i, aana hai dinge ngeena e tohungei maa'i oto
liutaa.
32 Oto mo ramo ko si lae mai, kire ko oie ae'aena eetana nga mwane, na
lo'u ae'aena ruana nga mwane nge kire horo'ie pe'ie a Jisas.
33 Ta'e maholo kire lai hule aana a Jisas na kire ko leesie uri e mae oto,
nge kire ka'a oie ike lo'u ae'aena.
34 Ngaeta iini aana mo ramo e otomie papara'ana Jisas aana noma, oto
aapu na wai e tolana pwisitaa oto.

† **19:26** 19:26 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

35 Na ineu nge no ko uusu-uusu ienini, ineu maraaku nou leesie leune e
rau oto to'ohuu, na no ko unu ha'a-oaie uri e to'ohuu oto. No ko ere aana
walaimolinge hunie uri i'omu no'one omu ke hiiwalaimoli.
36 Walu ola ienini e rau urine, uri huni ha'a-oaie Uusu-uusu Maa'i uuri,
Nga ta'a-ta'a suisuli aana e sa'a ma'oi ike. *Sam 34:20*
37 Na ngaeta Uusu-uusu Maa'i e unue lo'u uuri, *Kire kei to'omaaie iini kire*
otomie ka'u. *Sekaraea 12:10*

Kire Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; MAK 15:42-47; LUK 23:50-56

38 Oto i purine walu ola ienini e haro mango, nge a Josep ni Arimatia
ko si ha'atohu aana a Paelat uri ke toolea rae aana a Jisas. A Josep ingeie
nga pwaarongoisuli mumuni a Jisas, aena aana e ma'ute'inie mo na'ohai
mwane ni Jiu. A Paelat e toli'aasie hunie a Josep, oto e si lae mai, ko toolea
rae aana a Jisas.
39 A Nikodimas iini nge e hola'i lae ka'u i saana Jisas aana ngaeta hai
rodo, e lae no'one pe'ie a Josep na e toolea ola mala oolu aawalai kilo aani
dango wau-wesu, mo ola huni ne'i'i i sapena mo rae.
40 E ro mwane ngeena kirerue toolea rae aana a Jisas oto kirerue uloa
aani sala rere'a pe'ie mo dango wau-wesu oto mala tolahada mo Jiu hunie
haitolinge.
41 Na aana leu nge kire horo'ie a Jisas aana, nga hohola wau i leune,
na i laona hohola ngeena, nga kilipwe'u haalu i leune, ola kire ka'a
haitolinge'inie ue nga iini i laona.
42 Oto aana sato ko kara'i suu hunie ha'amangoa hai dinge ikire mo Jiu
hunie dau aakau loosie Dinge Maa'i, nge e ro mwane ko ne'ie oto rae aana
a Jisas wau i laona kilipwe'u ngeena, aena aana e kele ii'o kara'ini.

20

Kilipwe'u E Pwala-pwala Oto
MATIU 28:1-8; MAK 16:1-8; LUK 24:1-10

1 Oto i maahu'o-hu'o aana eetana nga dinge i purine Dinge Maa'i Mo Jiu,
maholo e rorodo'a ue, a Meri ni Makdala e lae i saana kilipwe'u. Maholo
e lae wau i hule aana kilipwe'u, na ko leesie hau nge kire hono-honoa
kilipwe'u aana, ta'aasilana e lae oto.
2 Oto e huru, ko lae oto i saana Saemon Pita na ngaeta pwaarongoisuli
lo'u, iini nge a Jisas e manata diana hunie.† Oto ko ha'arongorarue uuri,
"Kire toolea oto rae aana Aalaha mwaanie kilipwe'u na melu ka'a saie ike
uri kire lai konie i tei."
3 Oto a Pita na ngaeta pwaarongoisuli lo'une, kirerue huru oto i saana
kilipwe'u.
4 Na pwaarongoisuli lo'une e huru liutaa aana a Pita, na e hola'i hule oto
aana kilipwe'u.
5 E aonga'i hao i laona kilipwe'u, na ko leesie mo sala rere'a kire uloa
aani kire ii'o laku taane. Ta'e e ka'a sili ike hao i laona.
6 Oto a Saemon Pita e hule lo'u hao i sulie, ko sili tara'asi oto i laona
kilipwe'u, na ko leesie mo sala rere'a kire uloa aani kire ii'o laku taane.
7 Na e leesie no'one mei sala nge kire erea'inie ahuie pwaune a Jisas. E
ka'a ii'o ike pe'ie mo sala kire uloa aani, ta'e e ii'o aaopa mola na lulungilana
e lae oto.

† **20:2** 20:2 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

8 Oto ngaeta pwaarongoisuli lo'une, iini nge e hola'i hule aana kilipwe'u,
e he'i sili lo'u hao, na e leesie walu olana, ko si hiiwalaimoli uri a Jisas e
ta'ela'i to'ohuu mwaanie maenga.
9 Uure oto wau i na'o kire ka'a hiiwalaimoli ike aana mo Uusu-uusu Maa'i
nge e unue uri a Kraes kei saronai ta'ela'i mwaanie maenga, ta'e aana
maholona nge kire si aehota hiiwalaimoli.
10 Oto e ro pwaarongoisuli ngeena kire si eeliho'i takoie leu kire ko o'o'o
aana.

A Jisas E Haata'i Aana A Meri Ni Makdala
MATIU 28:9-10; MAK 16:9-11

11 Ta'e a Meri ni Makdala e uure mola po'oi sinaha aana kilipwe'u,
ko ngara-ngara. Maholo ko ngara-ngara ngeena, e aonga'i ta'au i laona
kilipwe'u.
12 Oto ko leesie e ro ensel kire to'oni rere'a na kire ii'o aana leu nge rae
aana a Jisas e o'o'o aana ka'u, nga iini hatarie pwaulungana na ngaeta iini
hatarie aali'aena.
13 Oto kirerue ko si dolosi aana uuri, “?Keine, e ue ni o ko ngara-ngara?”
A Meri e aalamirerue, oto ko te'uri, “Kire toolea oto aalaha ineu, na nou
ka'a saie ike leu kire lai ne'ie aana.”
14 Maholo a Meri e ere mango urine, ko si eeli'u na ko leesie a Jisas e
uure oto i leune, ta'e e ka'a saie ike uri ingeie a Jisas.
15 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “?Keine, e ue ni o ko ngara-ngara? ?A tei ni
o ko heitalea?”
Oto aana a Meri e lo'onga'i uri ingeie mwane ko lio i sulie hohola ngeena
nge kilipwe'u e ii'o i laona, nge ko si te'uri hunie, “Poro paine, mala uri o
toolea rae aana, nge o ke unue oodoieu leu o lai ne'ie aana, hunie ne ke lai
toolea.”
16 Oto a Jisas e soie aana satana uuri, “!Meri!”
A Meri e si eeli'u takoie na ko ere aana erenga mo Jiu uuri, “!Raboni!”
(Lo'onga'inge aana uuri, “Ha'a-uusuli.”)
17 Oto a Jisas ko si te'uri hunie a Meri, “Mwaanie o hele-hele aaku urine†
aana nou ka'a tahela'i ue i saana Aamaku. Ta'e saeku o ke lae i ha'arongoa
mo pwaarongoisuli ineu uri no ko tahela'i i saana Aamaku na Aamamiu,
na God ineu na God i'omu.”
18 Oto a Meri e si lae, ko lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli uri e leesie
oto a Aalaha na ko ha'arongora aana mo ola a Jisas e unu'i hunie.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie

19 Oto mola i seulehi aana eetana nga dinge i purine Dinge Maa'i Mo Jiu
ngeena, mo pwaarongoisuli kire mani loko na kire hono honosire i nume,
aana kire ko me'ute'inie mo na'ohai mwane mo Jiu. Kire ii'o mola i nume
urine na a Jisas e si lae mai uure i matolada, na ko te'uri, “Hanuelamanga
ke ii'o pe'i'omu.”

---

† **20:17** 20:17 Nga mo iini ko oore'i lo'onga'i takalo i sulie mei wala a Jisas e unue hunie a Meri uuri, “Mwaanie o hele-hele aaku urine.” Kire unue uri a Jisas e ere urine aena aana mei sape haalu ingeie e maa'i na a Meri e sai ha'amada'aa aana kei hele aana. !Ta'e ha'ike! Mala uri leune e to'ohuu a Jisas e sa'a unue ike lo'u hunie a Tomas aana Jon 20:27 uri ke ne'ie nimana i laona malaka i papara'ana. A Jisas e ere mola urine huni ere ha'asusue saena a Meri, uri kei leesie a Jisas taane lo'u i na'ona kei tahela'i i saana a Mama'a. Oto a Meri ke su'uri hele ma'uta'a aana mala ko me'u uri a Jisas kei ei'aa lo'u mwaanie, ta'e ke lae ha'arongoa mo pwaarongoisuli. Leesie Matiu 28:9-10.

20 E ere urine mango, ko si haata'inie e ro ki'ine aada na papara'ana.
Mo pwaarongoisuli ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa aana kire leesie a
Aalaha.
21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu. No ko
uusunge'ini'omu oto wau mala a Mama'a e uusunge'inieu mei.”
22 Maholo e ere urine, e si mango haahire na ko unue uuri, “Omu ke
helesie a Li'oa Maa'i namiu,†
23 na aana ingeie kei na'omiu, nge mala uri omu ko sae'aasi hunie mwala
mo ooraha'aanga ikire, nge sae'aasileni ke si lae. Na mala uri omu ka'a
sae'aasi'i hunire, nge sae'aasileni sa'a lae ike.”†

A Jisas E Haata'i Aana A Tomas

24 Ngaeta iini hikana aawalai pwaarongoisuli mwana rue, a Tomas, nge
ingeie ngaeta iini aana e ro iu, e ka'a ii'o ike pe'ire aana maholo a Jisas e
lae mai saada.
25 Oto mo pwaarongoisuli nge a Jisas e haata'i aada kire ha'arongoa uuri,
“!Melu leesie oto a Aalaha!”
Ta'e a Tomas e unue mola hunire uuri, “Mala uri nou ka'a leesie ike
talahuli'ana mo wara'o i laona ki'ine, wa ne ke ne'ie ri'i-ri'iku oto i
talahuli'eni, wa ne ke ne'ie nimeku oto i laona malaka i papara'ana, nou
sa'a roro'a ni hiiwalaimoli ike.”
26 Oto wiki lo'u i puri, mo pwaarongoisuli a Jisas e he'i ruru lo'u i nume,
na a Tomas no'one oto pe'ire. Mo maa kire hono ma'uta'a lo'u, ta'e a Jisas e
lae mola mai nume na e uure oto i matolada, ko si te'uri, “Hanuelamanga
ke ii'o pe'i'omu.”
27 Na ko te'uri hunie a Tomas, “O ke to'omaaie mo ki'iku, na o ke ne'ie
ri'i-ri'imu oto i laoni. Na o ke lae mai ne'ie nimemu i laona malaka i
papara'aku. O ke su'uri ne'isae rue-rua'a ta'e o ke hiiwalaimoli mola.”
28 Oto a Tomas e tolana aalamie a Jisas, na ko te'uri, “!I'oe oto Aalaha
ineu, na God ineu!”
29 Oto a Jisas ko si te'uri hunie, “I'oe, o hiiwalaimoli eeku mola aena
aana o leesieu. Ta'e deidehie oto liutaa mo iini e ka'a leesieu, ta'e kire
hiiwalaimoli.”

A Jon E Ere Luhesie Lo'onga'inge Aana Uusulana Uusu-uusu Ie

30 A Jisas e asuie mo hu'i-hu'ite oto hunge i maana mo pwaarongoisuli
ingeie mala mo tolimaa uri ingeie Kalena God, ta'e uusuleni e ka'a lae ike
i laona uusu-uusu ie.
31 Mo iini ie uusuleni e lae mola uri hunie omu ke hiiwalaimoli aana a
Jisas uri ingeie a Kraes, Kalena God, na hunie omu ke manata'inie maurihe
huu aani hiiwalaimolinge aana.

21

Mo Pwaarongoisuli Kire He'i Leesie Lo'u A Jisas

I Reune Aasi I Kalili

---

† **20:22** 20:22 A Jisas e haiholota'i hunire uri kire kei helesie a Li'oa Maa'i, na leune e oa aana Houlaa Ni Pentekos. † **20:23** 20:23 A Jisas e niie mai Li'oa Maa'i hunikie aana e uusunge'inikie huni taroha'inie walana a God, mala a God e uusunge'inie no'one a Jisas. Oto kie ke lulu i sulie mola a Li'oa Maa'i, na maholo kie ko unu tahanga'inie mo wala i sulie sae'aasinge a God na mwala ko hiiwalaimoli aaka, nge a God ko sae'aasie mo ooraha'aa ikire oto eena. Ta'e maholo kie leesie uri mwala ko sere'i rongo hunikie, nge kie saie uri a God e sa'a sae'aasie ike mo ooraha'aa mwala urine.

1 Ngaeta maholo lo'u i puri, a Jisas e haata'i lo'u maraana hunie mo
pwaarongoisuli ingeie wau i reune Aasi I Kalili, † na laladonga aana e lae
uuri.
2 A Saemon Pita, na a Tomas (nge ingeie ngaeta iini aana e ro iu), na a
Nataniel (iini e uure aana huilume i Kena aana po'o ni henue i Kalili), na e
ro kalena Sebedi, na ngaeta ro pwaarongoisuli lo'u a Jisas, kire mani loko.
3 Oto a Saemon Pita ko te'uri hunire, "Ne kei lae oto i weesi eena."
Oto kire ko unue hunie uuri, "Oo, kolu kei meni lae oto." Oto kire mani
lae oto aana iiola, ta'e aana hai rodona kire ka'a saunie ike nga ho ii'e.
4 Maholo na sato ko pwaa oto aana e dangi ho'owa, a Jisas e uure hao i
oone, ta'e mo pwaarongoisuli ka'a saie ike uri ingeie a Jisas.
5 Oto ko dolosi aada uuri, "?E ue eena mo saanau, omu weesi taane?"
Kire aalamie uuri, "!Ha'ike oto oo'oo!"
6 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, "Omu ke aatongie lo'u hu'o i'omu i eesi
aana rau iiola i pwalo-pwalo na omu kei weesi oto."
Oto kire aatongie lo'u hu'o na kire ka'a saie oto uri kire kei we'i eeliho'i
aana uri taa, aena aana e honu oto hiito'o aani ii'e.
7 Oto pwaarongoisuli nge a Jisas e manata diana hunie ngeena, ko si
te'uri hunie a Pita, "!A Aalaha ni otona!"
Maholo a Pita e rongoa uri a Aalaha ni e uure hai oone ngeena, oto ko
si tolana ho'osie lo'u to'oni tetewa e ta'aasie ka'u aana ko weesi, na ko pola
oto i eesi huni oolo wau i saana.
8 Iiola ikire ngeena e ka'a ha'ataulie ike i oone, ola mala lime aawalai
tahanga mola. Oto mo pwaarongoisuli oana a Pita ngeena kire lae mai
oone aana iiola i sulie, na kire ko we'inie oto hu'o e honu aani ii'e.
9 Oto kire siho i oone na kire ko leesie dunge aani loilohi oto i leune, na
ho ii'e i laona pe'ie nga ho bred.
10 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Omu ke toolea mai nga mo ii'e aana mo
ii'e omu si hu'o'i ngeena."
11 A Pita e lae, ko si lai ta'e i laona iiola na ko we'inie mai hu'o e honu
aani ii'e paine. Kire iidumie e tangalai ho ii'e pe'ie e lime aawala mwana
oolu, na ma'alana kire hunge urine, ta'e hu'o e ka'a haka ike.
12 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, "Omu ke lae mai hunie ngaunge ni
ho'owa." Na nga ta'a-ta'a iini aana mo pwaarongoisuli ka'a ne'isae lo'u
huni dolosi aana uuri, "?I'oe a tei?" aena aana kire saie mola uri ingeie
oto a Aalaha.
13 Oto a Jisas e lae mai da ho bred ngeena ko si ha'a-adora aana, na mo
ii'e oto no'one urine.
14 Ie oolune nga maholo a Jisas ko haata'i aana mo pwaarongoisuli ingeie
i purine e ta'ela'i mwaanie maenga.

A Jisas E Ere Ha'asusue A Pita

15 Maholo kire ngau mango oto, nge a Jisas ko si te'uri hunie a Saemon
Pita, "?Saemon, kalena Jon, uri o manata diana taane hunieu liutaa aana
mo iini ie kire manata diana hunieu?"
Oto a Pita e aalamie ko te'uri, "Iau, Poro paine, o saie ka'u oto uri nou
manata diana huni'o."
Oto a Jisas ko si te'uri hunie, "O ke nii-nii ana mo kalei sipu ineu."
16 Oto a Jisas ko ruana dolosi lo'u aana a Pita uuri, "?Saemon, kalena Jon,
uri o manata diana taane hunieu?"
Oto a Pita ko aalamie uuri, "Iau, Poro paine. O saie ka'u oto uri nou
manata diana huni'o."

† **21:1** 21:1 Ngaeta sata lo'u aana aasi ngeena nge Aasi a Taebirias Inemauri.

A Jisas ko si te'uri hunie, “O ke lio i suli diana aana mo sipu ineu.”
17 Oto oolune nga maholo a Jisas ko he'i unue lo'u hunie a Pita uuri, “?
Saemon, kalena Jon, uri o manata diana taane hunieu?”
Oto a Pita ko si saehuu oto hiito'o aana a Jisas ko dolosi ha'a-oolu oto
aana uuri, “?O manata diana taane hunieu?” Oto e aalamie a Jisas, ko si
te'uri, “Aalaha ineu, o manata'inie oto walu ola, na o saie ka'u oto uri nou
manata diana huni'o.”
A Jisas e aalamie oto ko si te'uri hunie, “O ke nii-nii ana mo sipu ineu.
18 No ko unue oto huni'o uri maholo o o'o'o saanau o ho'o-ho'o to'oni
mola maraamu na o talei lae-lae oto mola i sulie saemu. Ta'e aana maholo
o kei repo oto, nga mo iini aaopa oto kei ho'o haahi'o hunie o ke hii aaela,
na kire kei toole'o aana leu o ka'a sare lae ike aana, na kire kei da o kei
tahangaa e ro ki'imu.”
19 A Jisas e ere urine huni haata'inie uri kire kei horo maesie a Pita uri
taa, na uri maenga ngeena kei tohungei ha'amanikulu'aa oto a God. Oto a
Jisas e ere mango urine, ko si te'uri hunie, “O ke lulu i sulieu mola.”
20 A Pita e aali'u na ko leesie pwaarongoisuli † nge a Jisas e manata diana
hunie ko lae poi puridarue. Pwaarongoisuli ngeena oto iini e eno hatarie a
Jisas aana maholo kire ngau tararuru na e dolosi aana uuri, “?Poro paine,
a tei ni kei pwelo'o?”
21 Maholo a Pita e leesie pwaarongoisuli ngeena, oto ko dolosi aana a
Jisas uuri, “?Poro paine, oto a mwane ie kei ue?”
22 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “?Mala uri no ko saeto'o aana uri ke
o'o'o mola hule aana ne kei ooli lo'u mei, e ue o ko tolahi'e aana? I'oe, o ke
lulu i sulieu.”
23 Oto mei wala ko taro i matolana mo pwaarongoisuli a Jisas uri
pwaarongoisuli ngeena e sa'a mae ike. Ta'e a Jisas e ka'a unue ike uri
e sa'a mae, ta'e e unue mola uuri, “?Mala no ko saeto'o aana ke o'o'o mola
hule aana ne kei ooli lo'u mei, e ue o ko tolahi'e aana?”

Mei Wala Ooreta

24 Ineu oto pwaarongoisuli ngeena, na nou unu ha'a-oaie walu ola ienini
na nou uusu'i oto ie. Na kie mani manata'inie uri nga taa nou unue e
to'ohuu oto.
25 Na mo ola hunge aaopa taane lo'u a Jisas e asui'i. Mala uri uusuleni
ke lae mango laloi uusu-uusu, ha'alaa nou lo'onga'inie uri nga leu talana
mo uusu-uusu ngeena ha'ike i laona ahutana walumalau.

† **21:20** 21:20 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

Palonga
Aana Mo Hurula'aa A Jisas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Poro satana a Luk nge e uusue Tataroha Diana a Luk, nge e uusue no'one Palonga Mo Hurula'aa ienini. E tohungei hei malahune pe'ie a Pol Hurula'aa, na e lae-lae no'one pe'ie huni taroha'inie a Jisas. Ngaeta mo leu i laona uusu-uusu ienini, a Luk e uusue mo wala "melu lae" oto urine e haata'inie uri mo maholo nge e lae-lae pe'ie kira Pol aana mo laenga ikire. Leesie Palonga 16:10-17, na 20:5-21, na 27:1—28:16.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Luk e uusue lo'u hunie poro paine satana a Tiopilas. A Luk e saeto'o aana uri a Tiopilas na ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana ta'ena nga leu, kire ke mani saenanau aana uri soihaada'inge ko lae pe'i peine uri taa. A Luk, saena no'one hunie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike ke leesie uri kira hiiwalaimoli ko lae pe'i a'aila'a oto hule aana taunge'inilada.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ola a Luk e uusu-uusu i suli'i, unuleni e lae taane no'one i laona aahu'i laladonga i sulie mo Rom, oto leune e pe'ikie hunie kie ke saie mo helisi uri taa nge walu ola i laona Uusu-uusu Maa'i kire rau. Ngaeta mo ola aani oto mala maelana a Herod Akripa Inemauri aana halisi e hai aawala mwana hai i purine hutelana a Jisas (44 A.D.), na maholo inemauri ni Rom a Klodias e dau rarahie ahutana mo Jiu hunie kire ke lae mwaanie huilume paine i Rom aana halisi e hai aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (49 A.D.), na aana maholo a Festas ko aalaha aana halisi e lime aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (59 A.D.). Oto e lio mala uri a Luk e uusu mangoa uusu-uusu ienini oto mola i na'ona ha'a-iisitaanga'inilana a Pol e lae mwaanie nume ni ho'o wau i Rom, ola mala halisi e oono aawala mwana eeta i purine hutelana a Jisas (61 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Luk e uusue uusu-uusu ienini huni unu tahanga'inie aehotalana soihaada'inge na uri soihaada'inge e tolana paine lau-leu ma'alana taunge'inilana e lae. Mei ola ni pangata'inge ienini e tohungei haata'i diana aana uri asunge Li'oa Maa'i a God ni ngeena. Aahu'i laladonga a Luk ienini i sulie soihaada'inge e haata'inie aana kira hiiwalaimoli uri ikire no'one kire sai uure ma'uta'a aana hiiwalaimolinge, na uri kire ke pe'ie ngaeta mwala aana mo aasanga ko re'usire.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

taroha'inge, Li'oa Maa'i, laeliwalanga, toli'aasie ma'unge, mo Jiu, mo Aapoloa Aaopa

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Palonga 1:8, Palonga 16:30-31

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A God e dau aakau aana soihaada'inge hunie ke taroha'inie Tataroha Diana.
(1:1—2:13)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Jiu.
(2:14—8:8)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa.
(8:9—12:25)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana eetana nga laenga ikire.
(13:1—14:28)
Mo na'ohai mwane kire si lio saie uri a God e sai ha'a-uurie mo Aapoloa Aaopa ma'alana kire ka'a lae ike i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
(15:1-35)
Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana ruana nga laenga ikire.
(15:36—18:22)
Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana oolune nga laenga ikire.
(18:23—21:16)
A Pol e ii'o ni ho'o i tehula'ana Tataroha Diana a Jisas Kraes.
(21:17—28:31)

Eetana Nga Mei Wala A Luk

Hunie A Tiopilas

1 Huni'o Tiopilas: I laona eetana nga uusu-uusu ineu,† nou unue oto
huni'o ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i na e ha'a-uusulie mwala aani,
2 lai hule oto aana hai dinge a God e tola aaliho'i aana lo'u ta'au i Lengi.
Oto i na'ona e tahela'i eeliho'i ta'au i Lengi, e ere aana nanamanga aana
Li'oa Maa'i na ko ha'ananaue mo iini e lio hilisire mala mo hurula'aa.
3 I laona hai aawalai hei dinge i purine a Jisas e mae, e haata'i lo'u
aana mo hurula'aa mo maholo hunge. Aana mo tala hunge hai aaopa'i
e haata'i diana aada uri e mauri eeliho'i to'ohuu, na aana mo maholona e
ha'ananaure i sulie Aalahanga a God.
4 Na ngaeta maholo a Jisas e ngau-ngeu pe'ie mo hurula'aa oto ko te'uri
hunire, “Omu ke su'uri lae-lae mwaanie i Jerusalem, ta'e omu ke maa'oohie
ka'u mei niinge nge a Mama'a e haiholota'inie huni'omu, oto mala nou unue
ka'u no'one huni'omu.
5 A Jon e loto maa'i eemiu eeni wei, ta'e i purine lo'u nga mo hei dinge,
a God kei loto maa'i eemiu oto aana Li'oa Maa'i.”

A Jisas E Tahela'i I Lengi

6 Oto maholo kire mani loko ngeena, kire ko dodolosi aana a Jisas uuri,
“?Aalaha, uri maholo e hule oto hunie o kei esuie Israel ke aalaha haahie
ta'ena nga aalahanga ni welumalau?”
7 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “A Mama'a ni mola e to'o aana
nanamanga huni oala'inie mo maholo urine. Oto e ka'a malisine ike uri
omu ke saie mo maholona.
8 Ta'e maholo Li'oa Maa'i kei siho oto mai haahi'omu, omu ke si honu
aana nanamanga huni unu tahanga'inieu ta'au i Jerusalem, na ahutana mo
leu i Jiudia, na oto aana po'o ni henue i Samaria, na ahusie oto ahutana
walumalau.”
9 Oto mola i purine a Jisas e ere mango urine, kire ko si leesie a Jisas ko
tahela'i oto i Lengi aana a God ko toolea oto lae hule aana mei rorodo e
mumunie oto mwaanie maada.
10 Maholo kire ko lio-lio ue i sulie a Jisas ko tahela'i i Lengi ngeena, na e
ro mwane kirerue to'oni aani to'oni rere'a ko tolana uure oto pe'ire.
11 Na kirerue ko te'uri oto hunire, “!Mo mwane ni Kalili! ?Nga taa ni
omu uure, omu ko lio-lio ue hunie ta'au i salo? A Jisas nge a God ko tola

† **1:1** 1:1 Eetana nga uusu-uusu ngeena oto Tataroha Diana a Luk.

aaliho'i aana i Lengi mwaani'omu ngeena, kei ooli lo'u mei oto mala omu ko leesie ko lae i Lengi ngeena.”

A Mataeas E Oolisie

A Jiudas Iskariot

12 Oto puriha'ana, mo hurula'aa kire si eeliho'i hunie i Jerusalem mwaanie Uuwo Ni Ei Olif ngeena, aana e ka'a ha'atau ike, ola mala nga ta'a-ta'a kilomita mola.
13 Maholo kire lai hule ta'au i Jerusalem, kire oodohie oto duru kire ko o'o'o i laona aana ruana nga sao-saohai nume. Na mo mwaena oto:
a Pita,
na a Jon,
na a Jemes,
na a Andru,
na a Pilip,
na a Tomas,
na a Batolomiu,
na a Matiu,
na a Jemes kalena Alpeas,
na a Saemon iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
na a Jiudas kalena Jemes.
14 Ahutadaelu kire sai loko oto tarau pe'ie a Meri nikana a Jisas, na ngaeta mo hu'e lo'u, na mo mwane aasine a Jisas kire mani hute, hunie ahutada kire ke mani aarea God.
15 Oto aana mo dingena, aana ngaeta maholo ola mala tangalai iinoni pe'ie nga ro aawala aana mo iini kire hiiwalaimoli kire mani loko. Oto a Pita e uure i lengi ko si te'uri,
16 “Maeni eesiku, mei wala nge Li'oa Maa'i e niie hunie a Deved Inemauri e unue oto mai i na'o i laona Uusu-uusu Maa'i e to'ohuu na ko oa oto, mala kolu ko meni leesie ngeena. Mei wala ngeena e lae i sulie a Jiudas, iini nge e na'ona mo ramo huni tapolie a Jisas,
17 ma'alana uri ingeie ngaeta iini taane no'one aana pulitaa ikolu hola'ina'o na e au'esu taane pe'ikolu.”
18 (A Jiudas ngeena e holie nga mei aano aana mei to'oha nge e hele aana mala nga waaite haahie mei ooraha'aa nge e asuiena. Oto e teke anie pwaune i aano i lengine mwakano ngeena, na oopwana e hoka na e dedera'i mango oto i sinaha.[†]
19 Oto ahutana mwala ta'au i Jerusalem kire rongoa tataroha i sulie leune, oto kire si haara'inie mei mwakano ngeena aana walada Akeldama, lo'onga'inge aana uri “Aano ni Epu.”)
20 Na a Pita e unue no'one uuri, “Uusulana e lae i laona uusu-uusu aana mo Kana Maa'i uuri, *Nume ingeie kei ne'i na'onga oto—toli'aasie nga iini ke su'uri ii'o lo'u aana.* *Sam 69:25* Na uusulana e lae no'one uuri, *Nga iini aaopa ke oolisie mola aana lio i sulinge ingeie.* *Sam 109:8*
21-22 “Oto e malisine uri kolu ke lio hilisie oto nga iini huni unu ha'a-oaie pe'ikolu uri a Jisas Aalaha ikie e ta'ela'i to'ohuu oto mwaanie maenga. Na iini nge lio-hilisilana kei lae ngeena, nga iini oto aana mwala nge kire o'o'o pe'ikolu aana maholo a Jisas e walo-waloliu pe'ikolu, uure oto aana maholo a Jon e loto maa'i aana, lae hule aana maholo a God e tola aaliho'i aana Jisas mwaanikolu hunie i Lengi.”

---

† **1:18** 1:18 E lio mala a Jiudas e li'o maraana mala Matiu 27:5 e unue, na lo'u mei puri walo e mou na rae aana e teke anie pwaune mala e unue i leu.

23 Oto kire lio hilisie e ro mwane, a Josep na a Mataeas. (A Josep kire ko
haa-haara'inie aana a Basabas na a Jastas.)
24 Oto puriha'ana, kire ko si aarenga'i uuri, “Aalaha, i'oe o saie mola
ne'isaenga mo iinoni. O ke haata'inie mai aameelu iini uri taa aana e ro
mwane ienini ni o lio hilisie
25 hunie ke ne'i hurula'aa oolisie a Jiudas, iini e toli'aasie oto mei ii'o-
ii'oha paine ie, na e lae oto hunie leu aaela nge e malisine ke lae aana.”
26 Oto kire ko si hehuto'o hunie aana ola mala inilana daes, na e haata'inie
uri a Mataeas oto lio-hilisilana e lae. Na e ne'ie oto ngaeta hurula'aa aana
aawala mwana rue ngeena.

2

Li'oa Maa'i E Siho Mai

1 Oto e hule aana Houlaa Ni Pentekos e hiu wiki mola i purine a Jisas
e tahela'i mwaanie maenga, na aana hai dinge ngeena mo hurula'aa kire
mani ruru aana ta'a-ta'a leu i Jerusalem.
2 Kire si apara'i na kou-kouha'ana ola e rongo mala paineha'ana mawasi
dengi ko lae oto mai uure ta'au i Lengi na ko ha'ahonue oto nume paine
kire ruru i laona.
3 Na aana maholona kire ko leesie mo ola mala mo mela-melahai dunge
ko eeso, na kire oopa hailiu na kire ko meni oa aada oto.
4 Na ahutada kire ko meni honu oto aana Li'oa Maa'i, na kire ko aehota
ere oto aana mo erenga hai aaopa'i i sulie mo erenga nge Li'oa Maa'i e nii'i
mei hunire huni ere aani.
5 Na mo iini hunge aana mo Jiu kire mani loko poi Jerusalem aana dinge
maa'i peine ikire ngeena uure mwaanie mo po'o ni henue hai aaopa'i i
laona walumalau aena aana kire ko tohungei sare paloa God.
6 Maholo kire rongoa no'one aawa-aawatai ola ngeena, kire si meni loko
huni leesie nga taa ko reu. Na ahutada kire ko tohungei pangata'i aana nga
iini na e rorongo saie oto mo mwane ngeena ko ere aana erenga ingeie
maraana.
7 Kire ko tohungei pangata'i na kire ko teipu'o-pu'o mola i sulie nga taa
ko reu. Oto kire ko te'uri, “!Ha'ike eena! Mo mwane nge kire ko ere-ere
ngeena, mo mwane ni Kalili mola ni ngeena.
8 ?Oto e ue ni kolu ko si rongoa mola kire ko ere aana mo erenga hai
aaopa'i ikolu urine?
9 Aana ikolu, kolu uure mola mwaanie mo henue mala i Patia na i Midia
na i Elam na i Mesopotemia na i Jiudia na i Kapadosia na i Pontas na i Esia,
10-11 na i Frijia na i Pamfilia na i Ijip na i Libia kara'inie huilume paine
i Saerin, na huilume paine i Rom, na i Krit na i Arabia. Na ngaeta mo iini
aakaelu mo Jiu to'ohuu, na ngaeta mo iini aakaelu kire talama'inie mola
tolahaka. !Ta'e ma'alana e urine, na kolu meni rongoa oto kire ko ere-ere
aana mo erenga hai aaopa'i ikolu i sulie mo ola paine a God e asui'i!”
12 Oto aena aana kire ko tohungei pangata'i na kire ka'a saie ike nga taa
e rau, nge kire ko si dolosi heiliu aada uuri, “?Nga taa ni lo'onga'inge aana
mei ola e rau ngeena?”
13 Ta'e ngaeta mwala ko ha'a-eero mola aada, na kire ko te'uri, “Mo
mwane ngeena kire ko mehiri mola ni ngeena.”

A Pita E Laeliwala Nana Mwala

14 Oto a Pita e uure i na'ona mwala pe'ie ngaeta aawalai hurula'aa mwana
eeta, ko si soi peine hunie mwala kire loko ngeena na ko te'uri, “Maeni
eesiku aana komu mo Jiu na oto ahutemiu nge omu ko ii'o mai Jerusalem

aana maholo ie, omu ke pwaarongoa ka'u no ko ere luhesie mei ola e rau
ie namiu.
15 ?Uri omu ko lo'o-lo'onga'i uri melu ko mehiri? !Ha'ike! E si hule mola
aana siwana nga maholoi sato aana aapa i ho'owa ka'u ie.
16 Ta'e a Propet Joel e hola'i ere-ere lalai ka'u oto wau i na'o i sulie nga
taa omu ko leesie ngeena.
17 *A God e te'uri, ‘Aana mo dinge kara'inie ha'amangolana walumalau*
ienini, ne kei lingisie mai Li'oa ineu haahie ahutana mwala. Na mo kalemiu
mwane na mo kalemiu keni, kire kei meni houle'inie walaku. Na ne kei niie
mo haata'inge hunie mo saanau i'omu, na ne kei niie mo ma'ahu-polenga
hunie mo repo i'omu.
18 *Iau, aana maholona, ne kei niie mai Li'oa ineu hunie ahutana mo mwane*
na mo keni eu'esu ineu, na kire kei houle'inie walaku.
19 *Na ne kei esuie mo hu'i-hu'ite ta'au i laona salo i lengi, na ne kei esuie*
mo tolimaa mai aano i leu. Dunge na pwa'ulana dunge kei hane, na apu kei
aahe.
20 *Na sato kei ne'i rodohono oto, na waro-waro kei nonoro'a mala apu.*
Oto puriha'ana, nge hai dinge paine Aalaha ke si hule. Na hai dinge ngeena
e roro'a oto liutaa na e manikulu'e.
21 *Na ta'ena nga iini ko aarenga'i aana satana Aalaha, nge ne ke si ha'a-*
uurie.’ *Joel*
2:28-32
22 “!I'omu mo Israel, omu ke pwaarongo diana aana mo wala ienini! A
Jisas ni Nasaret ngeena, a God e haata'i diana aana oto aamiu uri ingeie ni
e uusunge'inie mai. Omu saie oto maraamiu uri a God ni e haata'inie mei
olana aana mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa a Jisas e asui'i i matolamiu.
23 Na a God e lae oto i sulie oala'inge ingeie mala e lo'onga'inie uure oto
mai na'o maholo e toli'aasie uri omu ke tapolie a Jisas hunie horo'ilana.
Oto omu si niie i laona nimada mo pu'o, na kire horo maesie i lengine
po'u-po'u.
24 Ta'e a God e ta'ea mwaanie maenga hunie ke ii'o luheta'i mwaanie
nanamanga aana maenga, i sulie e tohungei aasa hunie maenga kei hele
ma'uta'a aana.
25 Mo wala nge a Deved Inemauri e unu'i, kire si oa aana a Jisas. Aana
a Deved e ere uuri i sulie, *Nou leesie Aalaha e ii'o i na'oku mola tarau. Oto*
nou ka'a ma'u ike aana ta'ena nga maholo aana ingeie e rarauhe'i eeku.
26 *Oto aena mei olana, nge no ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa, na walaku*
e haata'inie oto ilenimwa'enga ineu. Na ma'alana sapeku e sai mae taane,
ta'e nou noruto'o mola aamu,
27 *aena aana o sa'a toli'aasie ike mauriha'aku aana leu mwala kire mae*
oto, na o sa'a toli'aasie ike Iini Maa'i i'oe hunie ke kasu i laona kilipwe'u.
28 *O haata'inie oto mo tala aana meurihe aaku, na o kei da ne kei tohungei*
ilenimwa'e aana maholo o kei ii'o pe'ieu. *Sam 16:8-11*
29 “Maeni eesiku, no ko sare unu oodo-oodo aana mola huni'omu i sulie a
weuwaka a Deved Inemauri. E mae na kire haitolinge'inie oto, na kilipwe'u
aana mola i saakaelu i leu hule si'iri.
30 Ta'e aana a Deved ingeie nga propet, oto e saie mola uri a God e
haiholota'inie hunie kei niie nga iini aana komu a Deved hunie ke inemauri
mala a Deved maraana. Na iini nge kei lae mai urine kire haara'inie a
Kraes.
31 A Deved e lio saie mone nga taa a God kei esuie mai puri. Oto e ere
urine aena aana e saie uri a Kraes kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga.
E unue uri a God e sa'a toli'aasie ike hunie ke ii'o mola aana leu mwala e
mae oto, na e sa'a toli'aasie ike hunie sapena ke kasu i laona kilipwe'u.

32 Na a Jisas oto a God e ta'ea hunie ke mauri eeliho'i mwaanie maenga,
na melu tohungei leesie oto aana maameelu.
33 A God e tola aaliho'i aana hunie ke ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha, i
pwalo-pwalona, na a God Aamana e niie Li'oa Maa'i hunie oto mala e
haiholota'inie. Oto nga taa nge omu ko leesie na omu ko rongoa ngeena,
mei ola a God e lingisie mai haahi'emeelu oto ni ngeena.
34 Aana a Deved maraana e ka'a tahela'i ike hunie i Lengi, ta'e e unu
tahanga'inie mola uuri, *A God e ere hunie Aalaha ineu e te'uri 'O ke ii'o ka'u*
mei i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha,
35 *lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke*
uuri puli-pulisire.' *Sam 110:1*
36 "Oto ahutemiu mwala ni Israel, omu ke saie uri a Jisas nge omu
horo maesie i lengine po'u-po'u, a God e unue ingeie oto a Kraes nge e
haiholota'inie, na ingeie oto kei aalaha haahikie."
37 Oto maholo mwala kire rongoa mei wala ngeena, kire ko si tohungei
hii aaela oto hiito'o, na kire ko ere uuri hunie a Pita na mo hurula'aa, "?
Maeni eesimemi, oto emi ke si ue eena?"
38 Oto a Pita e aalamire ko te'uri, "Ahutemiu mango, omu ke oonisae
mwaanie mo ooraha'aanga i'omu na omu ke loto maa'i aana satana a Jisas
Kraes hunie a God ke si sae'aasie mo ooraha'aanga i'omu na ke niie mai
Li'oa Maa'i huni'omu.
39 Aena aana a God e haiholota'i urine oto huni'omu na hunie mo kalemiu
na no'one hunire mo iini kire ii'o aana mo henue ha'atau, na ahutana oto
mo iini a God Aalaha ikie e soire mai saana maraana."
40 Mo wala hunge a Pita e unu'i hunire na e ere hiito'o no'one hunire
uuri, "Omu ke lio talamiu mwaanie ha'aloilemiu e lae mala kei lae hunie
mo iinoni aaela aana maholo ienini."
41 Oto mo iini kire hiiwalaimoli aana walana Pita, kire si loto maa'i. Na
aana hai dingena ola mala oolu sinolai iinoni nge kire sili lo'u mei pe'ire i
laona soihaada'inge.
42 Oto kire niie maraada hunie mo hurula'aa ke ha'a-uusulire, na kire
mani ne'ie ta'a-ta'a mei sae pe'ie kira tei kire hiiwalaimoli aana a Jisas.
Kire ko ngeu-ngeu ni lokonga aani aamasito'onga aana maelana Kraes, na
kire ko ii'o oto mola pe'ie aarenga'inge.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'i-pe'ire Hailiu

43 Ahutana mwala kire ko tohungei pangata'i na kire ko me'u, na kire
ko ha'ama'u oto aana a God, aena aana mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa oto
hunge a God e asui'i aana nimana mo hurula'aa.
44 Ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana a Jisas, kire ii'o mola pe'ie
lokonga tararuru, na kire ko pe'ire hailiu aana to'o-to'olada.
45 Na kire ko ha'a-ha'aholinge'inie to'o-to'olada, na kire ko nii-niie mo
to'oha aani hunie ngaeta mo iini aada nge kire maitale.
46 Kire ko loko tarau mola i suli dinge i laona Nume Maa'i Peine a God
i Jerusalem. Na kire ko ngeu-ngeu tararuru i laona mo nume hai aaopa'i
ikire, na kire sai ilenimwa'e tararuru aani pe'ilada hailiu mola aana mo
ngeulaa ikire.
47 Na kire ko lahea God mola tarau, oto mwala ko tohungei ne'isae paine
aada. Na i suli hei dinge a Aalaha ko ha'a-uurie lo'u mo iini hunge mwaanie
mo ooraha'aa ikire, na ko sapeire lo'u mei i laona pulitaa ikire ngeena.

3

A Pita E Ha'a-uurie Mwane Ae'aena E Rarasi

1 Ngaeta hai dinge a Pita na Jon kirerue ko lae ta'au i Nume Maa'i Peine
a God aana maholo ni aarenga'inge aana oolune nga maholoi sato i aapai
sato.
2 Na ta'au i aena maa aana para honosie Nume Maa'i Peine ngeena,
nga mwane ae'aena e rarasi oto uure i mwai-mweiha'ana e ii'o ta'au i
leune, aana leu kire ko haa-haara'inie aana Maa Manikulu'e. Mo malahune
kire sai toolea oto ta'au i leune urine i suli dinge hunie ke susuke to'oha
mwaanie mwala ko lae-lae mai i Nume Maa'i.
3 Oto maholo e leesie a Pita na Jon kirerue ko deu huni sili oto i laona
Nume Maa'i, ko suke to'oha oto aadarue.
4 Kirerue to'omaaie wau, oto a Pita ko te'uri, "O ke to'omaai'emerue ka'u."
5 Oto a mwaena ko to'omaairerue aana ko lo'onga'inie uri e ro mwane
kei niie nga mei ola hunie.
6 Ta'e a Pita e te'uri mola hunie, "Nou ka'a to'o aana ike nga mei to'oha,
ta'e ngaeta mei ola mola nou to'o aana huni niie namue. No ko unue huni'o
aana satana a Jisas Kraes ni Nasaret—Ta'ela'i na o ke lae hailiu oto."
7 Oto a Pita e hele aana ninime i pwalo-pwalona, ko si ta'ea i lengi. Na oto
mola aana kele maholoi satona, e ro ae'aena a mwaena ko tolana a'aila'a
oto.
8 Oto e pola i lengi, na ko uure oto aana e ro ae'aena, na ko lae hailiu
oto. Ko lae oto pe'ie a Pita na Jon ta'au i laona Nume Maa'i Peine, na ko lae
pe'ie polanga hailiu oto na pe'i paalahelana God.
9 Ahutana mwala kire leesie ko lae hailiu pe'i paalahelana God.
10 Oto maholo kire lio saie uri ingeie ni mwane nge e rarasi ka'u na ko
ii'o-ii'o i aena Maa Manikulu'e na ko susuke to'oha aada, kire ko si tohungei
pangata'i na saeda e pu'o mola aana kire ka'a saie ike nga taa e rau aana
a mwaena.

A Pita E Laeliwala

Lo'u Nana Mwala

11 A mwaena mone ko hele-hele ue aana a Pita na a Jon ta'au i
laona Nume Maa'i Peine aana lolata kire haara'inie "Leu Haa-haanaku a
Solomon." Ahutana mwala kire ko tohungei pangata'i oto hiito'o, oto kire
ko si huru mei saadaelu.
12 Oto maholo a Pita e leesie urine ko si te'uri hunire, "?Mo Israel, e
ue ni omu ko tohungei pangata'inie mei ola ienini na omu ko lio hahuroto
aamere'i? ?Uri omu ko ne'i-ne'isae uri mere asuie a mwane ienini hunie ke
lae-lae lo'u aana nanamanga wa aana ii'onga maa'i i'emere'i maraamere'i?
!Ha'ike oto oo'oo!
13 God mo weuwaka, iini a Ebraham na Aesak na Jekob kire mani palo-
paloa oto waite, ingeie oto nge ko ha'amanikulu'aa koni-konihe ingeie a
Jisas. Ta'e i'omu ni omu niie wau i nimana a Paelat hunie horo'ilana
ma'alana a Paelat e sare toli'aasie hunie ke ii'o luheta'i, ta'e i'omu nge omu
uure honosie mwaanie e toli'aasie.
14 A Jisas e tohungei maa'i na e oodota'i i maana a God, ta'e omu leledie
mola. Na i'omu nge omu teangie a Paelat hunie ke luhesie a Barabas,
mwane horo-horo.
15 Nge ko urine, na huulaa ni meurihe nge omu horo maesie oto. Ta'e a
God e ta'e aaliho'i aana lo'u mola mwaanie maenga, na i'emeelu oto melu
tohungei leesie aana maameelu.
16 Na nanamanga aana satana Jisas oto e ha'a-uurie mwane ienini nge
omu ko meni lee-leesie e tewa oto na omu meni saie. Na aena aana mei

hiiwalaimolinge aana a Jisas ngeena, nge ha'a-uurilana mwane ienini e lae
aana oto mala omu ko leesie.
17 "Maeni eesiku, nou saie i'omu na mo na'ohai mwane i'omu, omu ka'a
saie ike no'one nga taa nge omu esuie aana maholona.
18 Ta'e a God e unue oto wau i na'o aana mo propet uri Kraes, Ha'a-uuri
nge e haiholota'inie kei lae mai, kei sapesalu oto urine. Na a God e ha'a-oaie
leune oto urine.
19 Oto omu ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga i'omu, na omu ke lulu
i sulie a God hunie ingeie ke si sae'aasi'i mwaani'omu.
20 Mala uri omu kei te'urine, nge Aalaha ikie kei ha'a-a'aila'aa mau-
riha'amiu na kei uusunge'inie lo'u mei Kraes ngeena huni'omu, na ingeie
oto a Jisas, iini nge a God e lio hilisie oto wau i na'o.
21 Ingeie kei ii'o ka'u ta'au i Lengi hule aana maholo a God kei ha'ahaalue
ahutana walu ola, mala e unue ka'u oto waite aana mo propet maa'i ingeie.
22 Aana a Mosis e te'uri, *A God Aalaha i'omu kei uusunge'inie nga propet
nemiu oto mala e uusunge'inieu, na kei uure oto mwaani'omu maraamiu.
Oto omu ke tola i sulie ta'ena nga mei ola ko unue huni'omu.* *Diutronomi
18:15*
23 *Na ta'ena nga iini nge e ka'a tola i sulie propet ngeena, nge oopalana kei
lae mwaanie mo iinoni a God, na horo'ilana kei lae.* *Diutronomi 18:19*
24 Aana ahutana mo propet nge kire unu-unue walana God, aehota oto
aana a Samuel, kire mani unu lalai oto aana walu ola nge ko reu si'iri ie.
25 Mo heiholota'inge nge a God e nii'i mei hunie mo propet, mo ola
huni'omu ni ngeena mala mo heiholota'inge nge a God e nii'i mei hunie mo
weuwemiu. Aana a God e te'uri hunie a Ebraham, *Ha'adiana'anga kei uure
mwaanie komu i'oe, nge ke si lae hunie ahutana mwala aana walumalau.
Jenesis 22:18*
26 Oto maholo a God e ha'a-uuresie koni-konihe ingeie a Jisas, nge e hola'i
uusunge'inie huni'omu hunie ke niie ha'adiana'anga huni'omu aani tola
aaliho'inilemiu mwaanie mo ooraha'aanga i'omu."

4

A Pita Na Jon I Na'ona

Pulitaa Ni Lei-leilei

1 Maholo a Pita na Jon kirerue ko ere-ere ue nana mwala, na ngaeta mo
pris pe'ie na'ohai mwane aana pulitaa ko kakakalie Nume Maa'i Peine, na
ngaeta mo Sadiusi kire ko hule oto.†
2 Kire ko tohungei saewasulie e ro hurula'aa aana kirerue ko ha'a-uusulie
mwala uri ta'ela'inge a Jisas mwaanie maenga e ha'awalaimoli'aa oto uri
mo iini e mae kire kei haro mauri eeliho'i lo'u.
3 Oto kire tapolirerue, kire ko ne'irerue i laona nume ni ho'o loosie i
maahu'o-hu'o aena aana ko seulehi oto.
4 Ta'e mo iini hunge nge kire rongoa walana e ro mwane, kire hii-
walaimoli oto aana. Na iidumilana mola mo mwane nge kire hiiwalaimoli
aana a Jisas e lae hunie ola mala lime sinolai mwane.
5 Oto e dangi ho'owa, na ahutana mo mwane aana pulitaa lei-lei mo Jiu
nge kire ii'o i Jerusalem mala mo na'ohai mwane, na mo rato ni mwane,
na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga kire mani ruru oto.

† **4:1** 4:1 Mo na'ohai pris na mo Sadiusi kire paine aana pulitaa lei-lei nge e paine haahie mo Jiu. Mo Sadiusi kire ka'a hiiwalaimoli ike aana ta'ela'inge mwaanie maenga wa aana ii'onga i Lengi.

6 Kire loko pe'ie a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Anas, na pe'ie ngaeta mo
iini lo'u aana uluhe ingeie mala a Kaiapas na a Jon na a Aleksanda.
7 Oto kire toolea e ro mwane kire si ha'a-uuresirerue i matolada na kire
ko dolosi aadarue uuri, "?A tei ni e unue more ke asuie mei olana, wa aana
nanamanga uri taa ni more asuie ngeena?"
8 A Pita mone e honu oto aana Li'oa Maa'i, e aalamire ko te'uri, "Mo
aalaha ineu, i'omu mo iini nge omu ko na'ona mo Jiu na i'omu mo rato ni
mwane.
9 Omu ko dodolosi aamere'i i sulie mere aamasie mwane ae'aena e rarasi
na omu ko sare saie mere ha'a-uurie a mwane ngeena uri taa.
10 Oto no ko sare ha'arongo'omu na oto ahutana mwala ni Israel, uri
mwane ienini nge e uure oto i na'omiu, ha'a-uurilana e lae mola aana
satana a Jisas ni Nasaret na aana nanamanga ingeie. Na ingeie oto omu
horo'ie i lengine po'u-po'u, ta'e a God e ta'ea lo'u hunie ke mauri eeliho'i.
11 Na a Jisas oto iini nge mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulie aana e te'uri,
Hau nge i'omu kira tou-tohu nume omu leledie ka'u, e ne'ie oto poo-pootana
nume eena. *Sam 118:22*
12 Aana a Jisas mola e sai ha'a-uurikie mwaanie mo ooraha'aa ikie, aena
aana a God e ka'a niie ike lo'u satana nga iini aaopa huni ha'a-uurikie."
13 Oto mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena kire ko si tohungei
pangata'i aana kire leesie a Pita na Jon kirerue ka'a ma'u lo'u, ma'alana
uri kirerue e ro mei iinoni reu mola na kirerue ka'a sukulu diana ike. Na
i leune nge kire si lio saie uri ikirerue ni kire lae-lae tarau pe'ie a Jisas
hola'ina'o.
14 Na aana kire leesie mwane nge ha'a-uurilana e lae e uure pe'ie a Pita
na Jon, oto e aasa hunie kire kei unue lo'u nga mei ola.
15 Oto kire si unue e oolu mwaena kire ke iisitaa i sinaha mwaanire hunie
kire ke ere-ere lo'u maraada i sulie leune.
16 Oto kire ko te'uri, "!Mwae! ?Nga taa ni kolu kei esuie aana e ro mwane
ngeena? Aana ahutana mwala i Jerusalem kire saie oto uri e ro mwane
ngeena kire asuie mei hu'i-hu'ite oto paine, na e tohungei aasa hunie kolu
kei unue uri e ka'a rau ike.
17 Ta'e mwaanie nga mo iini hunge kire rongoa lo'u ha'a-uusulinge
ngeena, nge kolu ke tohungei uure honosirerue na kolu ke ha'apasulirerue
oto mwaanie kire ha'a-uusulie lo'u nga mwala aana satana Jisas."
18 Oto kire si unue kirerue ke lae lo'u mei, na kire ko tohungei uure
honosirerue oto mwaanie kire unue lo'u nga mei wala wa kire ke ha'a-
uusulie lo'u nga iini aana satana Jisas.
19 Ta'e a Pita na Jon ko aalamire mola uuri, "Omu ke lo'o-lo'onga'i diana.
?Uri e diana mola i maana God huni heitohea walana na mere ke dau mola
i sulie ne'isaenga i'omu? !Ha'ike oto oo'oo!
20 Aana ienini mere sa'a rohu ike aani erenga i sulie nga taa mere leesie
na mere rongoa oto maraamere'i."
21 Mo mwane paine aana pulitaa ni lei-lei kire ko ha'amau'orarue lo'u
liutaa, ta'e lae-lae kire ko si he'i toli'aasirerue lo'u hunie kirerue ke lae.
Aana e aasa hunie kire kei leirerue aana kire lio saie uri mwala ko lae pe'i
lahea God oto haahie mei ola nge e raune.
22 Na mwane nge mei tolimaa e rau aana ngeena e liue oto e hai aawalai
helisi.

Kira Hiiwalaimoli Kire Aarenga'i Mwaanie Kire Ma'u

23 Oto maholo kire toli'aasie a Pita na Jon hunie kire ke ii'o luheta'i,
kirerue si lae i saana pulitaa kira hiiwalaimoli na kire ko ha'arongora oto

aana mo ola nge mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire unu-unu'i hunirerue.
24 Oto maholo ahutada kire rongo urine, kire ko si meni aarea a God uuri, “Hahu'ana Aalaha, i'oe oto o ha'aholaa salo na aano huu na aasi na ta'ena nga ola i laloni.
25 I'oe nge o da Li'oa Maa'i hunie a weuwameelu a Deved koni-konihe i'oe hunie ke unue walamu aana e te'uri, *?E ue ni mo Aapoloa Aaopa ko tohungei saewasu? ?E ue ni mwala ngeena ko oala'inie mo ola tata'ala?*
26 *Mo inemauri aana walumalau ienini kire ko deu aakau huni heiseuni. Na mo na'ohai mwane aana walumalau kire ruru huni seunie a Iawe na a Ha'a-uuri nge e lio-hilisie.* *Sam 2:1-2*
27 Na e to'ohuu oto, aana a Herod Antipas pe'ie mo Israel, na a Pontias Paelat pe'ie mo Aapoloa Aaopa kire mani esu loko-loko huni horo'ie a Jisas, koni-konihe maa'i i'oe nge o lio hilisie oto waite hunie ke ne'ie a Kraes.
28 Kire loko urine nge kire hahu'ei deu oto mola i sulie ne'isaenga i'oe. Aana nanamanga i'oe nge o unue oto wau i na'o uri walu ola ienini kei reu.
29 Na oto ie, Aalaha, o ke lio-lio diana aana mo na'ohai mwane nge kire ko ha'amau'o'emeelu ienini. O ke pe'i'emeelu, mo koni-konihe i'oe mwaanie melu me'u ni houle'inie walamu.
30 Na o ke haata'inie nanamanga i'oe huni ha'a-uurie mo iini ko mweri, na huni esuie mo hu'i-hu'ite, na mo tolimaa aana satana Jisas koni-konihe maa'i i'oe.”
31 Maholo kire aarenga'i mango, nge nume kire loko i laona ko si eenu-eenule'i heiliu, na kire si honu oto aana Li'oa Maa'i. Oto puriha'ana kire ko si tohungei a'aila'a lo'u liutaa ni houle'inie walana God.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'ire Hailiu

32 Oto ahutana mo iini kire hiiwalaimoli kire si meni ne'isae tararuru i sulie walu ola. Nga iini e ka'a lo'onga'inie ike uri mo ola e to'o aani uri mo ola oto ingeie maraana, ta'e mo ola nge nga iini e to'o aani mo ola ahutada mango.
33 Na mo hurula'aa ko si houle'inie Aalaha ikie pe'ie nanamanga uri e mauri eeliho'i to'ohuu mwaanie maenga. Na a God e si ha'adiana'aa ahutana soihaada'inge.
34 Oto nga iini aana pulitaa ikire ngeena e ka'a tola talea ike lo'u nga mei ola, aena aana mo iini nge kire to'o aana mo mei aano wa nga mo nume kire ha'aholinge'ini'i. Oto mei to'oha nge kire tarie ngeena kire si nii'i
35 hunie mo hurula'aa. Oto mo hurula'aa kire toolea mei to'oha ngeena, kire si ha'a-adoa kira maitale i laona soihaada'inge aana.
36 Ngaeta mwane e nii urine oto a Josep, mwane aana komu a Livae nge e uure mai mwaanie mala-malau i Saepras. Mo hurula'aa ko haa-haara'inie aana a Banabas, lo'onga'inge aana uri “Kale ni Ha'asaedodo.”
37 Ingeie e ha'aholinge'inie ngaeta mei aano ingeie, oto e toolea mei to'oha aana, e si lai mai niie hunie mo hurula'aa.

5

A Ananaeas Na Sapaera Kirerue Eeroa Li'oa Maa'i

1 Oto lae-lae ngaeta mwane satana a Ananaeas na hu'e ingeie satana a Sapaera, kirerue ko ha'aholinge'inie no'one ngaeta mei aano ikirerue.
2 Ta'e kirerue mani ne'isae tararuru huni hele oorea ngaeta aapa aana mei to'oha ngeena. Oto a Ananaeas maraana e lae mai saana mo hurula'aa, na ko unue uri ko nii ta'ingelu oto aana mei to'oha hunire.

3 Oto a Pita ko te'uri hunie a Ananaeas, “?Ananaeas, e ue ni o toli'aasie a
Pwelu Eero-eero ke na'omu huni eeroa Li'oa Maa'i? Aana i'oe, o hele oorea
ngaeta aapa aana mei to'oha nge o terie aana mei aano o ha'aholinge'inie.
4 Maholo o ka'a ha'aholinge'inie ue mei aano ngeena, mei aano i'oe mola
ni ngeena, na maholo o ha'aholinge'inie oto, ahutana mei to'oha mei ola
oto i'oe. ?Oto e ue ni o si lo'onga'i huni eero lo'u urine? Aana o ka'a eeroa
ike mola mo iinoni, ta'e o eeroa oto a God ni ngeena.”
5 A Ananaeas e rongo mola urine, e ladama'i hai aano na ko mae oto.
Oto ahutana mwala kire rongoa leune kire ko si tohungei me'u oto liutaa.
6 Oto mo saanau kire lae mai uloa sapena, kire toolea i sinaha, kire si lai
heitolinge'inie.
7 Na purine e oolu maholoi sato e mango, a Sapaera e lae lo'u mei i nume,
ta'e e ka'a saie ike nga taa e rau aana poro ingeie.
8 Oto a Pita ko dolosi aana ko te'uri, “?O ke unue ka'u, uri ahutana mei
to'oha more tarie aana mei mwakano more ha'aholinge'inie ni oto ie?”
A hu'ena e aalamie a Pita oto ko te'uri, “Iau, ahuteni oto ngeena.”
9 Oto a Pita ko te'uri lo'u hunie, “?Oto e ue ni more ne'isae tararuru huni
ha'angai-ngeie Li'oa Maa'i a God? !O ke rongo! Mo saanau nge kire lai
heitolinge'inie poro i'oe, ikire oto ta'au i aena maa, na kire kei aanga'ini'o
oto no'one ta'au urine.”
10 Na oto mola aana kele maholoi satona a hu'ena e ladama'i hai aano
na ko mae lo'u mola i na'ona Pita. Mo saanau kire sili mei nume, na
kire ko leesie a hu'ena e mae oto no'one, oto kire aanga'inie, kire ko si
lai heitolinge'inie lo'u i sulie poro ingeie.
11 Ahutana mo iini aana soihaada'inge kire ko si tohungei me'u oto liutaa,
na ahutana mo iini kire rongoa mei olana kire ko me'u oto no'one.

Mo Hurula'aa Kire Asuie

Mo Tolimaa Oto Hunge

12 Na kira hiiwalaimoli kire ko loko tararuru tarau i laona Nume Maa'i
Peine aana lolata kire haara'inie “Leu Haa-haanaku a Solomon.” Mo
hurula'aa kire ko esuie mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa hunge i matolana
mwala,
13 na ahutana mwala kire ko me'u ni uure pe'ire, ta'e kire ko lae-lahera
mola.
14 Na mo iini hunge aana mo mwane na mo keni kire lae pe'i hiiwalaimoli
aana Aalaha.
15 Oto aena aana mo hu'i-hu'ite hunge nge mo hurula'aa ko esui'i, nge
mwala kire lae pe'i toolea mai mo mwei-mweria'a oto i sinaha, na kire ko
lai ha'a-enosire i lengine mo tahe na mo ni'e i sulie tala. Aana ne'isaenga
ikire uri maholo a Pita kei liu aana leune, ma'alana nunune ko liu mola
haahie mo iini ko mweri ngeena na kire sai awaa lo'u.
16 Na mwala hunge aana mo kele huilume kali-kelie i Jerusalem kire ko
lae no'one mai, aana kire ko too-toolea mai mo iini ko mweri na mo iini
mo li'oa aaela e ii'o aada. Oto ahutada mango ha'a-uurilada e si meni lae.

Ahutana Mo Hurula'aa

Kire Lae I Laona Leinge

17 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ingeie mo Sadiusi kire ko
tohungei heota'inie mo hurula'aa aena aana mwala kire ko lulu i sulire oto.
Oto mo Sadiusi kire ne'isae moute'i oto huni uure honosie mo hurula'aa.
18 Oto kire lai tapolire, na kire si lai ne'ire i laona nume ni ho'o.
19 Ta'e aana hai rodona, ensel a God e tahanie maa aana nume ni ho'o, e
si na'oda i sinaha, oto ko si te'uri hunire,

20 “Omu ke lae wau i Nume Maa'i Peine, oto omu ko ha'arongoa mwala
aana walu ola i sulie maurihe ienini.”
21 Kire tola i sulie nga taa ensel e unue, oto e dangi ho'owa kire lae ta'au
i Nume Maa'i Peine na kire ko aehota huni ha'a-uusulie oto mwala.
Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na mo mwane ko esu pe'ie, kire lokoa
mo rato ni mwane aana pulitaa lei-lei huni loko. Oto maholo ahutada kire
mani hule, kire si uusunge'inie ngaeta mo mwane wau i nume ni ho'o huni
toolea mai mo hurula'aa i saana pulitaa lei-lei.
22 Ta'e maholo mo ramo kire lai hule wau i nume ni ho'o, kire ka'a leesie
ike lo'u mo hurula'aa. Oto kire aaliho'i, kire ko si te'uri hunie pulitaa ni
lei-lei,
23 “Melu leesie mo maa aana nume ni ho'o kire hono ma'uta'a taane aani,
na mo mwane kakakali kire ko kakalie taane mo maa. Ta'e maholo melu
tahanie mo maa, melu ka'a leesie lo'u nga iini i laona nume ni ho'o.”
24 Oto maholo na'ohana pulitaa kakakali aana Nume Maa'i Peine na mo
na'ohai pris kire rongo urine kire ko si meni tohungei tolahi'e aana kire
ka'a saie nga taa e rau aana mo hurula'aa.
25 Ta'e ngaeta mwane e lae mai aana kele maholona oto ko te'uri hunire,
“!Sei! Mo mwane nge omu ne'ire i laona nume ni ho'o, ikire mola ta'au
kire uure, kire ko ha'a-uusulie mwala ta'au i laona Nume Maa'i Peine oto
molana.”
26 Oto na'ohana pulitaa kakakali na mo ramo ingeie, kire si lai tola
aaliho'i aana mo hurula'aa. Ta'e kire ka'a dau ramo-ramo'a ike lo'u huni
tapolire, aana kire ko me'ute'inie mwala mwaanie kire uu'i maesire aani
heu.
27 Mo mwane kakakali kire toolea mai mo hurula'aa, kire si ha'a-uuresire
i na'ona pulitaa ni lei-lei. Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e si ere aada uuri,
28 “Melu tohungei ere hiito'o oto huni'omu mwaanie omu ha'a-uusulie
lo'u nga iini i sulie a mwane ngeena, ta'e omu ko da ha'a-uusulinge i'omu
ko lae ahusie oto ta'ena nga leu i Jerusalem. Na omu ko ha'aroro'ai'emeelu
aana omu ko unue uri i'emeelu nge melu horo maesie a mwane ngeena.”
29 Oto a Pita e ere oalana mo hurula'aa e te'uri, “A God ni melu ko deu i
sulie walana, mo iinoni ha'ike.
30 Na i'omu nge omu horo'ie a Jisas aana omu uie i lengine po'u-po'u,
ta'e God nge mo weuwaka i na'o kire palo-paloa nge e ta'ea lo'u mwaanie
maenga.
31 A God e ta'ea na e ha'a-ii'osie aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona
hunie ke aalaha haahikie, na hunie ke ha'a-uurikie, na hunie mwala ni
Israel ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga ikire hunie a God ke sae'aasi'i
mwaanire.
32 Na melu leesie walu ola nge a God e asui'i ienini nge melu ko unu
tahanga'ini'i huni'omu. Na e ka'a ike mola i'emeelu nge melu ko ere urine,
ta'e a Li'oa Maa'i no'one, iini nge a God e niie hunie ahutana mo iini ko
deu i sulie walana.”
33 Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa mo wala a Pita
e unu'i ngeena, kire ko si tohungei saewasu hule aana kire ko sare horo
maesie oto mo hurula'aa.
34 Ta'e ngaeta mwane aana pulitaa ni lei-lei satana a Kamaliel e uure i
lengi huni ere. A mwane ngeena ingeie aana pulitaa mo Parise na ingeie
ngaeta ha'a-uusuli no'one aana mo Ha'atolanga, na hule aana mwala kire
tohungei ha'ama'u aana. E uure i lengi, oto e unue hunie mo mwane
kakakali uri kire ke toolea mo hurula'aa i sinaha mola hunie nga kele
maholo.

35 Oto puriha'ana ko si te'uri hunie pulitaa ni lei-lei, “Mo mwane ni Israel,
omu ke lo'onga'i diana ka'u i sulie nga taa nge omu ko sare asuie aana mo
mwane ngeena.
36 Omu saie oto aana mo helisi e mango, a Tiudas e unue uri ingeie ngaeta
na'ohai mwane, oto lae-lae hai tangalai mwane ko lae lo'u mei pe'ie. Ta'e
mae ni Rom kire horo'ie, oto mo mwane ingeie kire tatanga hailiu mola na
hari-huninge ingeie e ka'a oa ike.
37 Oto lae-lae, aana maholo ni uusu-satanga, a Jiudas mwane ni Kalili e
uure, na mwala hunge kire lulu no'one i sulie. Ta'e kire horo'ie no'one. Oto
mo mwane kire lulu i sulie ngeena kire tatanga hailiu lo'u mola.
38 Oto aena mei olana, nge no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri esuie
lo'u nga mei ola aana mo mwane ienini, ta'e omu ke toli'aasire mola. Mala
uri mo ola nge kire ko esui'i ngeena nga mo ola ni iinoni mola, e sa'a tewa
na kire kei mango mola.
39 Ta'e mala uri mo ola ngeena e uure mwaanie a God, nge e aasa hunie
omu kei uure honosire. Oto omu ke si saie mola uri omu ko sare haliwala
pe'ie a God.”
40 Oto pulitaa ni lei-lei kire rongo hunie uri kire sa'a horo maesire ike
aana maholona. Ta'e aana kire ko sae-saewasulie ue mo hurula'aa, kire
si unue mo hurula'aa ke aaliho'i lo'u mei. Oto kire rapusire na kire ere
hiito'o lo'u hunire uri kire ke su'uri unue lo'u nga mei wala i sulie a Jisas.
Oto puriha'ana kire si toli'aasire.
41 Mo hurula'aa kire lae mwaanie pulitaa ni lei-lei, kire ko tohungei
ilenimwa'e oto liutaa, aena aana a Jisas e haata'inie uri kire ado taane
huni sapesalu i tehula'ana satana.
42 Na kire ko ha'a-uusulie mwala oto tarau i laona Nume Maa'i Peine na
i laona mo nume ikire. Na kire ko lae pe'i houle'inie Tataroha Diana i sulie
a Jisas uri ingeie a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie hunie ke
uusunge'inie mai welumalau.

6

Kire Lio Hilisie E Hiu Mwane Huni Pe'i I Laona Soihaada'inge

1 Aana maholona soihaada'inge ko peine lau-leu oto mola, oto kira
hiiwalaimoli nge kire ko ere-ere mola aana erenga ni Krik, kire ko aehota
upwesie mo iini nge kire sai ere aana tohungana erenga mo Jiu. † Oto
kire ko te'uri, “Suli dinge maholo omu ko ha'a-adoa kira maitale aana mo
niinge kolu meni nii'i, omu ka'a tohungei pe'i-pe'i diana aana ike mo nao
i'emeelu mala mo iini i'omu.”
2 Oto aawalai hurula'aa mwana rue kire lokoa ahutana mwala aana
soihaada'inge, kire ko si te'uri hunire, “E ka'a diana ike hunie melu ke
toli'aasie houle'inilana walana God na melu ke lio mola i sulie to'oha na
ngaulaa.
3 Oto mo mwane, kei lae oto i diana liutaa hunie omu ke lio hilisie nga
hiu mwane aamiu nge omu saie uri kire saenanau liutaa na kire honu aana
Li'oa Maa'i hunie melu ke niie mei esunge ngeena hunire.
4 Ta'e i'emeelu, melu kei ii'o mola pe'ie aarenga'inge na pe'i houle'inilana
walana God.”
5 Oto ahutana mwala kire rongoa mei wala ngeena kire ko si ilenimwa'e
haahie. Oto kire si lio hilisie a Stivin, na a Pilip, na a Prokoras, na a Nikeno,

† **6:1** 6:1 Mo iini nge kire hute i Israel kire sai ere aana erenga ni Hibru, nge tohungana erenga mo Jiu oto ngeena. Na aena urine hungelada kire lio toli mola aana mo Jiu nge kire hute aana mo henue hai aaopa'i.

na a Timon, na a Pamenas, na a Nikolas.† Hiiwalaimolinge a Stivin ngeena
e tohungei susu, na e honu aana Li'oa Maa'i. Na a Nikolas ngeena e hute
aana mo Aapoloa Aaopa aana huilume i Antiok, ta'e e talama'inie tolahana
mo Jiu na e ne'ie oto ngaeta iini aada.
6 Oto kire ha'a-uuresie e hiu mwane ngeena i na'ona mo hurula'aa, na
kire si hele i pweude pe'i aarenga'inge haahire.
7 Oto walana God mone ko lae ahusie oto mo henue hunge, na mo
pwaarongoisuli i Jerusalem kire ko hunge lo'u liutaa, na hungelana mo
pris ko lulu i sulie oto a Jisas no'one.

Mo Na'ohai Mwane Ni Jiu

Kire Tapolie A Stivin

8 A God mone ko ha'adiana'aa a Stivin na ko nii-niie nanamanga hunie,
oto ko esuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge i matolana mwala.
9 Ta'e ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko leledie mola a Stivin. Mo mwane
ngeena kire uure mwaanie mo huilume ha'atau i Saerin na i Aleksandria
na e ro po'o ni henue i Silisia na i Esia. Na kire mani sai loko aana nume ni
palo-palo mo Jiu nge kire haara'inie aana Nume Ni Palo-palo Mwala Kire
Ii'o Luheta'i Lo'u. Oto mo mwane ngeena kire ko aehota ha'a-ere oto pe'ie
a Stivin,
10 ta'e Li'oa Maa'i ko pe'ie a Stivin hunie erenga ingeie ke a'aila'a liutaa
aana mo mwane ngeena.
11 Oto lae-lae kire si lai waaie ngaeta mo mwane hunie kire ke eerota'inie
a Stivin uuri, “Melu rongoa a mwane ie e ere mwakata'inie a Mosis na a
God.”
12 Oto aana kire ko ere urine, kire ko da ahutana mwala, na mo rato ni
mwane aana mo Jiu, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire
ko meni tohungei saewasulie a Stivin. Oto kire tapolie na kire ookea wau
oto i na'ona pulitaa ni lei-lei.
13 Oto mo mwane ngeena kire uure i lengi huni eero, na kire ko te'uri, “A
mwane ngeena, ko ere-ere aaelasie Nume Maa'i Peine ikolu na ko ere-ere
aaelasie mo Ha'atolanga a Mosis oto tarau.
14 Na melu rongoa e unue uri a Jisas, mei ola ni Nasaret ngeena, kei ohoie
Nume Maa'i Peine ikolu, na kei oolisie mo tolahai ola nge a Mosis e nii'i
mei hunikie.”
15 Oto aana maholona ahutana mwala nge kire loko ngeena, kire ko si
lio hahuroto oto aana a Stivin aana kire ko si leesie maana e lio oto mala
ensel.

7

A Stivin E Laeliwala

Nana Mwala

1 Oto a Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko dolosi aana a Stivin ko te'uri, “?Uri
mo wala ienini e to'ohuu wa ha'ike?”
2 Oto a Stivin ko te'uri, “Maeni aamaku na maeni eesiku, omu ke
pwaarongo ka'u. Maholo a weuwaka a Ebraham e ka'a lae ike ue hunie
huilume i Haran, God ikie, iini e manikulu'e, e hola'i haata'i oto aana
maholo e o'o'o aana po'o ni henue i Mesopotemia.
3 Na e te'uri, *O ke ho'ala'i mwaanie mwala i'oe na po'o ni henue i'oe na o
kei lae hunie po'o ni henue nge ne kei haata'inie huni'o.* *Jenesis 12:1*

† **6:5** 6:5 Mo satai ola ngeena, mo satai ola ni Krik hali'ite, na e haata'inie uri soihaada'inge e mwa'e-mwa'e to'ohuu huni ha'a-oodohie mei ha'a-erenga ngeena.

4 Oto e ho'ala'i mwaanie mo Kaldia aana hanue ingeie ngeena, e si lai ii'o
i Haran. Na purine aamana e mae, a God e si adaa lo'u mei hunie po'o ni
henue i Kenan nge omu ii'o aana si'iri ngeena.
5 Aana maholona, ma'alana nga kele mei aano na hule aana a God e ka'a
niie ike ue nana a Ebraham. Ta'e a God e haiholota'inie uri kei haro to'o
aana taane po'o ni henue ngeena aana nga dinge. Na ma'alana a Ebraham
e ka'a to'o aana ue nga mwela aana maholona, ta'e a God e haiholota'inie
uri mwala kei hute aana komu ingeie, ikire nge kire kei to'o aana po'o ni
henue ngeena.
6 Na a God ko te'uri hunie, *Mwala kei hute aana komu i'oe, kire kei lai ii'o
aana po'o ni henue mwala aaopa. Na mwala aana po'o ni henue ngeena kire
kei deu rarahire huni esu mwaakule nada hunie ola mala hai tangalai helisi.*
7 *Ta'e ne kei ha'aloie po'o ni henue nge kire ko te'urine aana komu i'oe.
Oto puriha'ana nge komu i'oe kire ke si lae mai palo-paloau aana leu ienini.
Jenesis 15:13-14*
8 Oto a God e si unue hunie a Ebraham uri ke asuie torihesi'onga aana mo
kalena mala nga tolimaa huni haata'inie uri a God e asuie haiholota'inge
hunire. Aena urinena nge a Ebraham e asuie torihesi'onga aana a Aesak
maholo wiki e ahu i purine e hute.† Na a Aesak e asuie torihesi'onga lo'u
aana a Jekob, na a Jekob e asuie lo'u torihesi'onga aana aawalai mwela
mwana rue ingeie, na ikire oto aehotalana aawalai komu mwana rue ikie
mo Jiu.
9 "Ta'e mo kalena a Jekob ngeena kire ko heota'inie aaside a Josep, oto
kire ha'aholinge'inie mola hunie ngaeta mwala, na kire toolea oto hunie
aalahanga i Ijip. Ta'e a God e ii'o susule'i mola pe'ie.
10 A God e pe'ie a Josep aana ahutana mo aasanga e hite aana, na e niie
saenanaunge hunie, hunie inemauri ni Ijip ke saeto'o aana. Oto a inemauri
e si ne'ie a Josep ke na'ohai mwane huni lio i sulie ahutana po'o ni henue
a inemauri, na hule aana nume a inemauri no'one.
11 "Na lae-lae hiolonga paine e hite aana mo po'o ni henue i Ijip na lo'u
i Kenan no'one. Na leune ko esuie aasanga hunie ahutana mwala, hule
aana mo weuwaka no'one na kire ka'a to'o ngaulaa ada.
12 Maholo a Jekob e rongoa uri mo Ijip kire to'o ngaulaa oto, e si
uusunge'inie mo kalena, mo weuwaka, aana eetana nga laenga ikire.
13 Aana ruana nga laenga ikire nge a Josep e si unu haada'i aana uri
ingeie oto aaside to'ohuu. Na aana maholona, inemauri ni Ijip ko si saie
no'one uri ikire mo eesine a Josep.
14 Oto a Josep e si niie mei wala hunie aamana, a Jekob, uri ke lae mai
Ijip pe'ie ahutana mwala aana uluhe ni iinoni ingeie. Na ahutada e hule
aana hiu aawalai iinoni mwana lime.
15 Oto a Jekob e lae, ko si lai ii'o i Ijip, na i leune a Jekob na mo weuwaka
kire mani mae.
16 Kire haro lai heitolinge'inire i Sekem aana po'o ni henue i Kenan aana
mei aano nge a Ebraham e holie aana mei to'oha mwaanie komu a Hemo
hunie mo kilipwe'u ingeie.
17 "Oto lae-lae aana ko kara'inie oto maholo a God kei deu i sulie
haiholota'inge e unue hunie a Ebraham, nge mwala ikie ko tohungei hunge
oto liutaa i Ijip.

---

† **7:8** 7:8 Maholo mo Jiu ko iidumie mo hei dinge, iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei ola e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

18 Na aana maholona ngaeta inemauri aaopa nge e ka'a saie ike a Josep
ko aalaha haahie i Ijip.
19 E tohungei pweloa mo weuwaka aana e tohungei ha'amotaahire, na
hule aana e dau rarahire oto hiito'o uri hunie kire ke ne'i aasie mo kele
wee-wee ikire i sinaha hunie kire ke mae.
20 Na aana maholona a Mosis e si hute, na e tohungei lio diana i maana
a God. Na aamana na nikana kirerue ko lio i sulie mola i nume oto hunie
e oolu waro-waro.
21 Oto i sulie ha'atolanga mone, kire ne'i aasie mola wau i sinaha, oto
toro ni Ijip ko si konie na e lio i sulie oto mala kalena.
22 Na kire ko ha'a-uusulie oto aana saenanaunge ikire mwala ni Ijip na
e ne'ie mwane nanama aana erenga na aana asunge no'one.

23 “Maholo a Mosis e hule aana hai aawalai helisi, ko si lo'onga'i ni lai
kelie mwala ingeie mo Israel.
24 Na aana maholona ko leesie ngaeta mwane ni Ijip ko tohungei horo
aaelasie oto nga mwane ni Israel. Oto ko si pe'ie mwane ingeie ni Israel
ngeena na ko horo maesie oto mwane ni Ijip.
25 A Mosis ko lo'onga'i uri mwala ingeie ni Israel kire kei lio saie uri a
God e uusunge'inie huni luhesire oto mwaanie ii'onga ni ho'o, ta'e kire ka'a
lio saie ike.
26 Oto aana dinge i puri, a Mosis ko leesie lo'u e ro mwane ni Israel ko
heiseuni. Oto ko sare oopararue, oto ko te'uri, ‘!Mwae! ?I'omore'i e ro
mwane ni Israel mola ni ngeena, oto more ko heiseuni huni taa?’

27 “Ta'e iini nge ko sare saunie ngaeta iini, e uusule'inie wau a Mosis, oto
ko te'uri, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke aalaha haahi'emi na o ke lei'emi?*
28 *?Oto uri o ko sare horo maesieu lo'u mala o horo maesie mwane ni Ijip
nonola?* *Eksodas 2:14*
29 Maholo a Mosis e rongo urine, oto e taule'i ko tehi oto mwaanie i Ijip,
na ko lai ii'o oto aana aalahanga i Midia. Oto lae-lae e tola hu'e na ko to'o
aana e ro mwela.

30 “Oto purine e hai aawalai helisi e mango, ensel ko si haata'i aana a
Mosis aana nga leu i laona hanuesala kara'inie toloi henue i Saenae. Ensel
ngeena e haata'i mola i laona eeso-eesohai dunge nge e ii'o aana kele ai
mwei-mwei ta'e e ka'a waruhie ike.
31 Maholo a Mosis e leesie, oto ko tohungei pangata'i na ko lae oto wau
kara'inie hunie ke lio diana aana. Na ko rongoa a Aalaha ko te'uri,
32 *Ineu oto God mo weuwemiu, God a weuwe Ebraham na God a weuwe
Aesak na God a weuwe Jekob nge kire ko palo-paloa.* *Eksodas 3:6* A Mosis
ko tohungei eriri na ko me'u ni lio lo'u weu hunie dunge.
33 Oto a Aalaha ko te'uri hunie a Mosis, *O ke ta'aasie mo ho'ohaahi'ae i'oe,
sulie leu o uure aana ngeena leu maa'i ni ngeena.*
34 *Oto o ke rongo ka'u. Nou leesie oto mwala ineu wau i Ijip ko tohungei
sapesalu hiito'o. Na nou lae oto mai aano huni luhesire mwaanie ii'onga ni
ho'o, aana nou rongoa ngaranga ikire haahie sapesalunge ngeena. Oto no
ko uusunge'i eeliho'i eemu, na o ke lae oto molana hunie i Ijip.* *Eksodas
3:5-10*

35 “Mwala ni Israel kire tohungei leledie a Mosis, hule aana kire te'uri
hunie, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke aalaha haahi'emi na o ke lei'emi?*
Eksodas 2:14 Ta'e ingeie oto nge a God e uusunge'inie hunie ke aalaha
nada na hunie ke ha'a-uurire, na a Mosis e si saie mola urine e to'ohuu
aana maholo ensel e haata'i aana i laona melahai dunge nge e ka'a waruhie
ike kele ai mwei-mwei ngeena.

36 Oto a Mosis e asuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge huni
na'ona mwala huni lae mwaanie i Ijip, na holosie Aasi Nonoro'a, na i laona
hanuesala hunie hai aawalai helisi.
37 Na a Mosis maraana nge e te'uri hunie mwala ni Israel, *A God kei lio*
hilisie nga iini eemiu hunie kei ne'i propet mala ineu. *Diutronomi 18:15*
38 Ingeie oto e o'o'o pe'ie mwala a God i laona hanuesala. Na ingeie oto
e ha'a-ha'arongoa mo weuwaka, aana walu ola nge ensel e unu'i hunie i
lengine toloi henue i Saenae. Na e rongoa mei wala ni meurihe a God, oto
e niie mai hunikie.
39 "Ta'e mo weuwaka ka'a sare rongo ike hunie a Mosis. Kire ko leledie
mola, na saeda kire ke aaliho'i lo'u mola hunie i Ijip.
40 Oto kire ko te'uri hunie a Eron, *O ke asuie nga mo god hunie kire ke*
na'o-na'o naka. Aana kie ka'a saie oto nga taa e rau aana a ola, a Mosis, nge
e toolekie mai mwaanie i Ijip. *Eksodas 32:1*
41 Oto kire asu ha'amalaa oto kalei puluke, na kire ko esuie oto uunu-
olanga hunie. Na kire ko esuie oto ngauhe ni ilenimwa'enga hunie nunui
ola nge kire asuie mola aana ki'ide.
42 Oto a God e si aatopuri aada, na e toli'aasire hunie kire ke palo-paloa
sato, na waro-waro, na mo hee'u ta'au i salo. Aana e unue oto i laona apai
uusu-uusu mo propet aana Uusu-uusu Maa'i uuri, *I'omu mo Israel, i laona*
hai aawalai helisi nge omu ii'o i laona hanuesala omu horo'ie taane mo ola
mauri huni uunu ola aani. ?Ta'e uri mo ola ngeena omu esui'i taane huni
ha'apaina'aau?
43 *!Ha'ike oto oo'oo! Ta'e omu ha'a-ha'apaina'aa mola mo pweai god Molok*
na a Repan. Omu eedumie mo nunui ola aani, na omu toolea mo nume susulu
haahi'i, na omu palo-palo'i aana tolahai ola e tohungei aaela.† *Aena mei*
olana, nge ne kei uusunge'ini'omu ha'atau lo'u liue i Babilon. *Emos 5:25-27*
44 "Maholo mo weuwaka kire o'o'o ue i laona hanuesala, kire aanga-
aanga'i heiliu mola aana nume maa'i susulu a God. Na kire asuie nume
maa'i susulu ngeena oto mala a God e unue hunie a Mosis, na e lae oto i
sulie nunui ola nge a Mosis e leesie.
45 Oto lae-lae, a Josua na mo weuwaka kire toolea oto mai nume maa'i
susulu maholo kire laue po'o ni henue ienini mwaanie mo Aapoloa Aaopa,
nge a God e oohe aasire mwaanie leune. Na e o'o'o i leu hule aana pongine
a Deved Inemauri.
46 A God ko tohungei ilenimwa'e haahie a Deved, oto a Deved e ha'atohu
aana a God hunie ke toli'aasie ke asuie nga nume maa'i nana God ikie mo
Israel hunie ke ii'o aana.
47 Ta'e ma'alana e urine, a Deved e ka'a asuie ike nume maa'i, ta'e a
Solomon, kalena a Deved, nge e si esuie nume nana.
48 "Ta'e Iini i Lengi oto Liutaa e ka'a sai ii'o ike i laona nume mo iinoni
ko esuie. Ngaeta propet ko ere i sulie leune uuri,
49 *A Aalaha e te'uri 'I Lengi oto naunekume a inemauri nge nou ii'o aana*
ie, na walumalau oto leu huni ne'ie ae'aeku. ?Oto nga nume uri taa omu kei
esuie nakue? ?Na omu kei esuie leu ni mamalo ineu i tei?
50 *Aana ineu oto nou esuie walu ola aana nimeku.'* *Aesaea 66:1-2*
51 "!Ha'ike eena! I'omu si'irini, omu tohungei sada mola mala mo pu'o
na omu ka'a sare tola ike i sulie walana God. Suli maholo omu ko leledie
mola Li'oa Maa'i mala mo weuwemiu oto i na'o.

---

† **7:43** 7:43 Mo Jiu kire talama'inie tolaha ni pu'o oto i na'o aana kire ha'apaina'aa mo god eero-eero ienini aani uunu-olanga aana mo kele wee-wee. Leesie Levitikas 18:21, 20:2, na 1 Kings 11:33.

52 ?Maholo mo weuwemiu kire ha'aloie mo propet oto wau i na'o, uri
kire liue nga iini aada? !Ha'ike! Ta'e kire ha'aloie ahutada mango, hule
aana kire horo'ie mo iini nge kire ko laenga'inie laenga mai koni-konihe
oodota'i a God. Na hule aana ingeie maraana, i'omu oto omu pweloa na
omu horo maesie.
53 !Omu tohungei lae takalo! A God e uusunge'inie mai mo ensel huni
toolea mai mo Ha'atolanga ingeie huni'omu, ta'e omu ka'a sare tola i suli'i."

Kire Horo Maesie A Stivin

54 Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa a Stivin ko ere
urine, saeda ko si tohungei mela oto mala dunge aana kire ko saewasu.
55 Ta'e a Stivin mone e honu aana Li'oa Maa'i, e lio ta'au i Lengi na
ko leesie manikuluha'ana God na ko leesie a Jisas e uure aana leu ni
nanamanga i pwalo-pwalona God.
56 Oto a Stivin ko te'uri, "!Lio ka'u! Nou leesie i Lengi e taha, na a Kale
Ni Iinoni e uure aana leu ni nanamanga i pwalo-pwalona God."
57 Oto mwala aana pulitaa ni lei-lei kire ponosie aalingada, na kire ko
tea oto paine. Oto kire si meni huru oto wau huni tapolie a Stivin,
58 na kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume, na kire ko aehota huni
uu'i maesie oto aani heu. Oto mo iini nge kire ko heliwala pe'ie a Stivin
kire si ha'a-oorea mo to'oni tetewa ikire i saana mwane satana a Sol hunie
ke lio i suli'i.
59 Na maholo kire ko uu'i-uu'ie ue a Stivin aani heu, a Stivin ko si soi peine
hunie Aalaha, ko te'uri, "Jisas, Aalaha ineu, o ke tola konie mangoku."
60 Oto e pouruuru hai aano ko si soi peine, ko te'uri, "Aalaha, o ke su'uri
su'ue lo'u mei ooraha'aanga ienini hunire." E ere urine mola, na ko mae
oto.

8

1-2 Ngaeta mo iini nge kire ko aare-aarea God to'ohuu, kire ko si
lai heitolinge'inie a Stivin pe'ie saehuunge na ngaranga, ta'e a Sol ko
ilenimwa'e mola haahie horo'ilana.

Kire Horo'ie Kira Hiiwalaimoli I Jerusalem

Aehota oto aana hai dinge a Stivin e mae, ahutana mwala ko tohungei
waelie na kire ko horo'ie oto mo iini aana soihaada'inge i Jerusalem.
Na ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas, kire tahi oto takoie mo
huilume mwai-mwei aana mo po'o ni henue i Jiudia na i Samaria, ta'e mo
hurula'aa mola nge kire oore i Jerusalem.
3 Ta'e a Sol ko tohungei deu aahonga huni horo'ie mo iini aana
soihaada'inge, oto ko si silihie ahutana mo nume huni tapolie mo mwane
na mo keni nge kire hiiwalaimoli huni lai ne'ire i laona nume ni ho'o.

Kira Hiiwalaimoli Kire Taroha'inie Tataroha Diana I Samaria

4 Oto mwala nge kire tahi mwaanie i Jerusalem, kire si lae pe'ie
houle'inilana walana God aana ahutana mo leu kire ko lae aani.
5 Na a Pilip e lae no'one hao aana ngaeta huilume i Samaria huni
taroha'inie a Kraes hunie mwala.
6 Na maholo kire rongoa walana a Pilip, na kire leesie mo hu'i-hu'ite e
dau'i, oto kire ko si tohungei sare pwaarongo hunie.
7 Na mo iini nge mo li'oa aaela e ii'o i lalo aada, mo li'oa ngeena kire ko
soi peine na kire ko iisitaa oto mwaanire. Na mo iini ae'aeda e rarasi na
mo iini e to'u, ha'a-uurilada e lae no'one.
8 Oto mwala oto hunge aana huilume paine ngeena kire ko tohungei
ilenimwa'e.

9 Na aana huilume ngeena ngaeta maato'o satana a Saemon e ii'o no'one
i leune. Na a mwane ngeena ko esuie mwala i Samaria ke pangata'inie
nanamanga ni si'onga ingeie. Na ko ere tooha'inie uri ingeie oto ngaeta
mwane paine,
10 na ahutana mo rato na mo iinoni reu aana huilume kire ko pwaarongo
hunie oto. Na kire ko te'uri, “Ingeie oto Iini Peine, aana ingeie oto
nanamanga a God.”
11 Na kire ko lulu i sulie oto, aena aana ko esuie mwala ko pangata'inie
nanamanga ingeie ko tewa oto mai.
12 Ta'e maholo a Pilip e unue Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes na i
sulie Aalahanga a God, mo mwane na mo keni oto hunge kire hiiwalaimoli
aana, na kire ko meni loto maa'i oto.
13 Na a Saemon no'one e hiiwalaimoli na loto-maa'ilana e lae no'one. Na
ko lae-lae mola i sulie a Pilip, na e tohungei pangata'inie mo hu'i-hu'ite na
mo tolimaa nge a Pilip e asui'i.

14 Oto mo hurula'aa ta'au i Jerusalem kire rongoa uri mwala i Samaria
kire hiiwalaimoli oto aana God, kire si uusunge'inie a Pita na a Jon hao i
saada.
15-16 Kira hiiwalaimoli i Samaria, kire loto maa'i taane aana satana
Aalaha ikie a Jisas, ta'e Li'oa Maa'i e ka'a siho ue i lengide. Oto maholo
e ro hurula'aa e lai hule hao i saada, kirerue si aarenga'i ni sukaa Li'oa
Maa'i hunie ke ii'o pe'ie mo iini e hiiwalaimoli.
17 Oto a Pita na a Jon kirerue hele i pweude aana nimadarue, nge Li'oa
Maa'i e si siho i lengide.

18 A Saemon e leesie a God e niie Li'oa Maa'i hunie mwala aana maholo
kirerue hele i pweude, oto e toolea mai mei to'oha hunie e ro mwane, na
ko te'uri,
19 “More ke niie no'one nanamanga ngeena hunieu hunie mala uri no ko
hele i pweune nga iini, na Li'oa Maa'i ke siho oto i lengine.”

20 Ta'e a Pita ko ere aana mola, na ko te'uri, “!Tahi mola pe'ie mo to'oha
i'oe i laona dunge ni ha'amotaahinge! ?Ha'alaa o lo'onga'inie uri o kei holie
nanamanga a God aani to'oha uri taa eena? Nga mei to'oha e ka'a malisine
ike holitana nanamanga a God, ta'e ola ingeie maraana ko niie mola hunie
mo iini e saeto'o aada.
21 I'oe o ka'a to'o aana ike nga kele mei ola aana asunge a God ienini,
aana lo'onga'inge i'oe e ka'a oodo ike i maana a God.
22 Oto o ke oonisae, na o ke toli'aasie mei tolahai ola aaela ngeena, na o
ke aarea God hunie ke sae'aasie mo ne'isaenga takalo i'oe.
23 Aana nou lio saie oto heota'inge e paine aamu na ooraha'aa e hele
roro'i'o.”
24 Oto a Saemon ko te'uri hunie a Pita na a Jon, “More ke aarea God
mwaanie nga mei ola aana mo ola more unu'i ngeena e hite aaku.”

25 Oto maholo a Pita na a Jon kire unu mangoa walana Aalaha na mo
erenga ikirerue, kire si lae lo'u hunie i Jerusalem. Na i laona mo henue
hunge nge kirerue ko liuhi'i i Samaria, kirerue ko houle'inie no'one walana
God hunie mwala.

A Pilip E Loto Maa'i Aana

Mwane Ni Itiopia

26 Oto a Pilip e o'o'o, na ngaeta ensel a God e lae mai saana ko te'uri
hunie, “Ta'ela'i, hunie o ke lae i aatowaa† i sulie tala e uure i Jerusalem
takoie i Kesa nge e liu i laona hanuesala.”
27 Maholoi satona a Pilip e lae i sulie tala ngeena na ko leesie ngaeta
koni-konihe diana† Toro ni Itiopia. Mo Toro ni Itiopia kire haara'inire mo
Kandis, na koni-konihe diana ngeena ingeie mwane paine ko lio i sulie
ahutana mo to'oha Toro ni Itiopia ngeena. Oto aana kele maholoi satona,
e si uure mola mwaanie i Jerusalem
28 na ko eeliho'i oto hunie hanue ingeie pe'ie mo mwane ingeie. E ii'o i
lengine ngaeta taetahe mo hoos ko ookea, na ko saaie Uusu-uusu Maa'i a
Propet Aesaea.
29 Oto Li'oa Maa'i ko te'uri hunie a Pilip, “O ke lae i hekusie mwane aana
taetahe waune.”
30 Oto a Pilip e huru weu i saana taetahe, na ko rongoa a mwane ngeena
ko saaie mei wala a Propet Aesaea. Oto a Pilip ko dolosi aana, “?Uri o saie
taane nga taa o ko saaie ngeena?”
31 Oto poro paine ngeena e oolisie ko te'uri, “?Ne kei saie uri taa, na nga
iini e ka'a unue lo'onga'inge aana hunieu?” Na ko unue oto a Pilip ke hane
i lengine taetahe hunie ke ii'o pe'ie.
32 Na mei wala i laona Uusu-uusu Maa'i nge poro paine ko saaie e te'uri,
Mwane nge kire na'ona ngeena, e urihana sipu kire ko sare horo'ie. E urihana
kalei sipu nge e ka'a sai ngara ike maholo kire ko palaa iihune, aana e ka'a
unue ike nga mei wala.
33 *Mo mwane kire tohungei ha'amasaa, na kire lei ta'ewau mola aana.*
Na komu ingeie e suu oto, aana maholo mauringe ingeie mai welumalau e
mango. *Aesaea 53:7-8*
34 Oto poro paine ngeena ko dolosi aana a Pilip uuri, “O ke unue ka'u
oodoieu. ?A tei ni propet ngeena e ere i sulie? ?Uri e ere i sulie maraana,
wa e ere taane i sulie nga mwane aaopa?”
35 Oto a Pilip ko aehota oto aana mei wala ngeena, na ko ha'arongoa oto
poro paine ngeena aana Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes.
36 Kirerue lae-lae i sulie tala ngeena, na kirerue ko lae i hule oto aana
wai, oto poro paine ngeena ko te'uri, “!Lio ka'u! Wai oto ie. ?Nga taa ni e
uure honosieu mwaanie nou loto maa'i oto molana?”†
38 Oto poro paine ngeena ko unue hunie mwane nge ko toolea taetahe
hunie ke mamalo. Oto a Pilip na poro paine ngeena kirerue siho hao i
laona wai, na a Pilip ko loto maa'i oto aana poro paine ngeena.
39 Oto mola aana kele maholoi sato kirerue ko uulutaa poi mwaanie wai,
Li'oa a Aalaha e lae mai toolea a Pilip oto mwaanie leune. Na poro paine
ngeena e ka'a leesie ike lo'u a Pilip, ta'e ko he'i lae lo'u i sulie laenga ingeie
pe'ie ilenimwa'enga.

---

† **8:26** 8:26 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ohe ne'isaenga aana mo wala ienini e lae mola uuri, “O ke lae i sulie tala takoie aapa i pwalo-pwalona pwaalana sato.” † **8:27** 8:27 Koni-konihe diana ngeena, ingeie nga iini aana mo taungei koni-konihe nge kire uuwelire. Mo koni-konihe urine kire tohungei noruto'o aada aana kire ii'o maneko na kire ka'a lo'onga'inie ike mo uluhei iinoni ikire, ta'e kire ko esu to'ohuu mola nana mo poro paine ikire. Mo Ha'atolanga a Mosis e uure honosie mo mwane urine mwaanie pulitaa a God. Leesie Diutronomi 23:1. Ta'e laladonga ienini ko haata'inie aaka si'iri uri a God e saeto'o aana mola ahutana mwala kei lae mai i laona soihaada'inge, ma'alana kire ii'o po'oi sinaha oto i na'o aana Ha'atolanga a Mosis. † **8:36** 8:36 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 37 uuri, “A Pilip e aalamie ko te'uri, ‘E kohi taane, mala uri o ko hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu.’ Oto poro paine e unue uuri, ‘Nou hiiwalaimoli oto to'ohuu uri a Jisas ingeie Kalena God.’ ”

40 A Pilip e si apara'i, na ko hule oto aana huilume i Asotas. Oto e si lae
hailiu huni taroha'inie Tataroha Diana, na lae-lae e lai hule aana huilume
paine i Sisaria.

9

A Sol E Aehota Hiiwalaimoli

Aana a Jisas
PALONGA 22:16, 26:12-18

1 A Sol ko haro ere-ere ha'amau'o ue uri ko horo'ie ahutana mo
pwaarongoisuli a Aalaha. Oto e lae i saana a Na'ohana Mo Na'ohai Pris,
2 na ko ha'atohu aana hunie ke uusue nga mo uusu-uusu hunie ke toole'i
weu aana huilume paine i Damaskas.† Mo uusu-uusu ngeena kire unue
uri mo rato aana mo nume ni palo-palo mo Jiu i leune ke pe'ie a Sol huni
tapolie ahutana mo mwane na mo keni nge kire ko lulu i sulie Tala Ni
Meurihe, na huni toolera lo'u hunie ha'aloilada ta'au i Jerusalem.
3 Oto a Sol ko lae oto wau, na maholo ko nanauhie oto huilume paine i
Damaskas, ko si apara'i mola aana raa-raa ko raa kali-kelie oto uure mai
ta'au i salo.
4 Oto e si domu oto i aano, na ko rongoa mei wala ko te'uri, “!Sol, Sol! ?E
ue ni o ko teunge'inieu?”
5 Oto a Sol ko dolosi aana, ko te'uri, “?I'oe a tei ni o ko te'urine ngeena,
Poro paine?”
Oto mei wala ko aalamie ko te'uri, “Ineu a Jisas, iini nge o ko teunge'inie.
6 O ke ta'ela'i oto, na o ke lae wau i huilume. Nga iini taane wau i leune
ke si unue huni'o nga taa ni esuie.”
7 Oto mo mwane kire lae-lae pe'ie a Sol kire ko tohungei pangata'i, na
kire rohu hule aana kire ka'a nguu lo'u. Kire rongoa taane aawatana mei
wala ngeena, ta'e kire ka'a leesie ike nga iinoni.
8 A Sol e uure i lengi, na maholo e lakata'inie maana e ka'a sai leesie
lo'u nga mei ola. Oto kire hele i ki'ine kire si toolea mola wau hunie i
Damaskas.
9 E ka'a leesie nga mei ola hunie oolu hei dinge, wa ke ngau wa ke inu.
10 Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o wau i Damaskas, satana a Ananaeas.
A Aalaha e ere pe'ie aani ma'ahu-polenga e te'uri, “Ananaeas.”
Oto e aalamie ko te'uri, “Iau, ineu taane ie, Aalaha.”
11 Oto a Aalaha ko te'uri, “O ke lae wau i nume a Jiudas nge e ii'o aana
tala kire haara'inie Tala Oodo, na o ke dolosi ohie mwane ni Tasas, satana
a Sol. Kele maholoi sato ienini ko aarenga'i oto.
12 Na i laona ma'ahu-polenga ingeie, e leesie ngaeta mwane satana a
Ananaeas e lae mai hele i pweune hunie ke lio-lio lo'u.”
13 Oto a Ananaeas ko aalamie uuri, “Aalaha, nou rongoa mo laladonga
hunge i sulie mo ola aaela a mwane ngeena ko esui'i aana mwala i'oe ta'au
i Jerusalem.
14 Na maholo ienini e toolea nanamanga mo na'ohai pris huni tapolie
ta'ena nga iini ko ha'apaina'a'o.”

---

† **9:2** 9:2 Damaskas ngaeta huilume oto paine kara'inie po'o ni henue i Israel, na mo Jiu oto hunge kire ii'o i leune. Mwala uure aana ta'ena nga hanue ha'atau ko lae-lae mai tarau huni ha'aholinge'i ola aana uusi'e i Damaskas. Sa'a mola a Sol e saie mala uri mwala i Damaskas ko aehota huni lae i sulie a Jisas, nge hiiwalaimolinge ngeena kei lae hunie mo henue hunge lo'u.

15 Ta'e a Aalaha e te'uri mola hunie, “!O ke lae mola! A mwane ngeena
nou lio hilisie oto hunie ke asu nekue. Kei taroha'inie sataku hunie mo
Aapoloa Aaopa na mo inemauri ikire, na mo Israel no'one.
16 Na ineu maraaku, ne kei haata'inie hunie uri ke sapesalu oto hiito'o i
tehula'aku.”
17 Oto a Ananaeas e lae oto, e lai sili weu i nume ngeena e si hele i pweune
a Sol aana nimana, na ko te'uri, “!Aasiku, Sol! A Jisas nge e haata'i eemu
maholo o lae mai sulie tala, ingeie oto a Aalaha na e uusunge'inieu mei ie
hunie o ke lio-lio lo'u, na hunie o ke honu aana Li'oa Maa'i.”
18 Aana maholoi satona ola mala uunuha'ai ii'e ko teke oto mwaanie e
ro maana a Sol, na ko lio-lio oto lo'u. Oto e ta'ela'i, na loto-maa'ilana ko lae
oto.
19 Na puriha'ana e ngau mango, nge sapena ko si a'aila'a lo'u.

A Sol E Taroha'inie Tataroha Diana Wau I Damaskas

Oto a Sol e ii'o oto pe'ie mo pwaarongoisuli wau i Damaskas hunie ngaeta
mo kele dinge.
20 E oodo mola wau i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, na ko
taroha'inie oto a Jisas uri ingeie oto Kalena God to'ohuu.
21 Ahutana mwala kire rongoa walana kire ko tohungei pangata'i, na
kire ko te'uri, “Mwane nge e lae pe'i horo suuhe'inie mwala nge kire ko
aarenga'i hunie a Jisas ni ngeena. E te'urine ka'u aana mwala oto ta'au i
Jerusalem, na e lae lo'u mei leu huni tapolie mwala huni toolera hunie mo
na'ohai pris kei leire. ?Oto e ue ni ko si ere aaopa lo'u urine?”
22 Ta'e walana Sol mone ko nanama lo'u liutaa suli dinge, na e tohungei
ere luhesie hunie mwala ni Jiu i Damaskas uri a Jisas oto a Kraes, hule
aana e aasa hunie nga iini kei aalamie lo'u.
23 Oto purine mo dinge hunge e haro mango, mo rato ni Jiu i Damaskas
kire si loko huni oala'inie horo'ilana a Sol.
24 Oto susue rodo na aatowaa kire ko kakalie mola ahutana mo maai
para aana para ahuie huilume paine ngeena hunie kire ke tapolie na kire
ke horo maesie. Ta'e a Sol e rongoa mola mo oala'inge ikire ngeena.
25 Oto aana ngaeta hai rodo mo pwaarongoisuli ingeie kire ne'ie i laona
lu'e paine, na kire ko uukue i aano i sulie maaure'i i sinaha aana para.

A Sol E Maatolie Mo Hurula'aa Ta'au I Jerusalem

26 Maholo a Sol e hule lo'u ta'au i Jerusalem ko tohungei sare ii'o pe'ie
mo pwaarongoisuli a Jisas, ta'e kire ko tohungei me'ute'inie na kire ka'a
hiiwalaimoli ike aana uri ingeie ngaeta pwaarongoisuli mala ikire.
27 Oto a Banabas e si pe'ie aana e toolea i saana mo hurula'aa, na ko
ha'arongora uri a Sol e leesie a Aalaha i sulie tala, na a Aalaha e ere oto
pe'ie a Sol. Na ko ha'arongora no'one aana uri a Sol ko lae pe'i ere a'aila'a
mola i sulie satana a Jisas wau i Damaskas.
28 Oto a Sol ko ii'o oto pe'ire, na ko lae hailiu i Jerusalem pe'i ere a'aila'a
i sulie satana Aalaha.
29 Na ko ere haitelili no'one pe'ie mo Jiu nge kire ko ere mola aana erenga
ni Krik. Oto kire ko he'i lo'o-lo'onga'i lo'u hunie nga tala uri taa kei mwada'u
huni horo maesie.
30 Oto maholo mo eesine i lalo aana Kraes kire rongo urine, kire si toolea
a Sol wau hunie huilume paine i Sisaria, na kire ko uusunge'inie lo'u weu
hunie huilume paine i Tasas.
31 Oto aana kele maholona nga iini hunie ke saunie kira hiiwalaimoli
aana po'o ni henue i Jiudia na i Kalili na i Samaria ha'ike lo'u. A Li'oa Maa'i
ko tohungei pe'ire na ko da soihaada'inge ko a'aila'a na ko ha'ahunge'aa

mwala i laona soihaada'inge. Oto kire ko si tohungei lahea Aalaha mola taraure'i.

A Pita E Lae I Lida Na I Jopa

32 Oto a Pita e lae-lae hailiu aana ahutana mo henue, ko si lai hule aana
mo iinoni a God aana huilume i Lida.
33 Aana huilume ngeena, e leesie mwane sapena e rarasi, satana Aenias.
Na e walu helisi oto a mwane ngeena e ka'a ada ike mwaanie tahe ingeie.
34 Oto a Pita ko te'uri hunie, "Aenias, a Jisas Kraes ko ha'a-uuri'o. O ke
ta'ela'i, na o ke lulungie hulite i'oe." Na oto mola aana maholoi satona a
Aenias ko uure hala-hala oto.
35 Oto mwala nge kire ko o'o'o aana e ro huilume ngeena i Lida na i
Saron, kire ko si eeli'u huni lulu i sulie a Aalaha aana kire leesie a Aenias.
36 Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o aana huilume i Jopa satana a Tabita
na aana erenga ni Krik satana a Dokas. Helelana a hu'e ngeena e tohungei
diana suli maholo, na e ii'o mola huni pe'ie mo iini ko si'oha'a.
37 Aana maholona, a Dokas e mata'i hiito'o, lae-lae na ko mae oto. Kire
lotohie, kire si lai ne'ie i laona duru aana sao-saohai nume ta'au i lengi.
38 Na huilume i Jopa ngeena e ii'o kara'inie mola huilume i Lida. Oto
maholo mo pwaarongoisuli kire rongoa uri a Pita e ii'o i Lida, kire si
uusunge'inie e ro mwane wau i saana, oto kirerue ko te'uri hunie, "Melu
saeto'o aana o ke tohungei lae lau-leu oto wau i saameelu."
39 Oto a Pita ko lae oto pe'irerue na maholo kire hule wau i Jopa, kire si
na'ona hunie duru ta'au i lengi. Mo mei nao keni kire ko tohungei ngara,
kire lae mai, kire uure oto kali-kelie a Pita. Na kire ko haata'inie oto mo
to'oni na mo sala tetewa nge a Dokas e tauri'i nada maholo e mauri ue.
40 Oto a Pita e si unue ahutana mwala ke lae ka'u i sinaha, oto e pouruuru
ko si aarenga'i. E saro wau takoie hu'e nge e mae ngeena, ko soie satana
na ko te'uri, "!Tabita, o ke ta'ela'i!" Oto a hu'ena e lakata'inie maana na
maholo e leesie a Pita, e si ta'ela'i.
41 A Pita e hele aana nimana, e si ha'a-uuresie i lengi. Oto puriha'ana e
si soie mai mo nao keni na ngaeta mo iinoni a God hunie kire ke leesie a
Tabita e mauri lo'u.
42 Oto tataroha ngeena e lae hailiu i laona po'o ni henue i Jopa na mwala
hunge ko aehota hiiwalaimoli oto aana Aalaha.
43 A Pita e kele ii'o tewa wau i Jopa na e ii'o pe'ie a Saemon, mwane ko
esu aakau aana mo te'e-te'ei puluke hunie mwala aaopa kei esuie mo ola
mwaani'i.

10

A God E Ere Pe'ie A Konilias

1 Ngaeta mwane ni Rom e o'o'o wau aana huilume i Sisaria, satana a
Konilias na ingeie ngaeta na'ohai ramo haahie tangalai ramo aana pulitaa
ni ramo nge kire haara'inie aana, "Pulitaa mo Ramo ni Itali."
2 Ma'alana ingeie ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa, ta'e e ne'isae
paine aana God na ahutana mwala aana uluhe ni iinoni ingeie kire ko lulu
i sulie a God no'one. A mwaena ko nii-nii tarau hunie kira maitale, na ko
aare-aarea God suli maholo.
3 Aana ngaeta hai dinge aana ola mala oolune nga maholoi sato i aapai
sato, a Konilias e leesie mei haata'inge mwaanie a God, na ko leesie
oto ngaeta ensel a God e sili mei nume ingeie na ko soie, oto ko te'uri,
"Konilias."
4 Oto a Konilias ko tohungei me'u, na ko lio hahuroto oto aana ensel
ngeena, na ko te'uri, "?Nga taa eena, poro paine?"

Oto ensel ko te'uri hunie, “A God e rongoa oto mo aarenga'inge i'oe, na
ko leesie o ko pe'ie kira maitale, oto ko tohungei saemango haahi'o. Oto
maholo ienini a God ko sare pe'i'o no'one.
5 O ke uusunge'inie nga mo mwane wau hunie huilume i Jopa oto molana,
hunie kire ke haaraie a Saemon, nge ngaeta sata aana a Pita.
6 E ii'o wau i nume ngaeta mwane lo'u satana a Saemon mwane nge ko
eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na nume ingeie e ii'o kara'inie aasi.”

7 Maholo ensel ngeena e lae, a Konilias e si soie mai ngaeta ro mwane
au'esu ingeie na ngaeta ramo. Na ramo ngeena a Konilias e tohungei
noruto'o aana, aana ingeie no'one e tohungei ne'isae paine aana God.
8 A Konilias e unue ahutana mo ola mango hunie oolu mwaena, e si
uusunge'inire hunie i Jopa.

9 Oto i upui aatowaa aana hai dinge i puri, kire ko kara'inie oto huilume
i Jopa. Na aana maholona a Pita ko lai aarenga'i ta'au aana Leu Ni Haa-
haanaku i koluhana nume.
10 Oto a Pita ko hiolo na saena ke ngau. Ta'e maholo kire ko ha'a-ha'aliaa
ue mo ngeulaa, ko si leesie mola haata'inge mwaanie a God.
11 Na ko leesie oto ola mala mei sala paine nge kire ko ha'asihoa aana e
hai su'u-su'ue ko siho mai aano uure mwaanie leu a God e ii'o aana.
12 Na ta'ena nga ola mauri oto mola e ii'o i laona mei sala paine ngeena—
ta'e-ta'ena nga lulusane, na ta'e-ta'ena nga mwaa, na ta'e-ta'ena nga manu
oto mola nge kire aapu hunie mo Jiu.
13 Na a Pita ko rongoa mei wala ko te'uri, “Pita o ke horo'ie mo ola ngeena,
na o ke ngau'i.”

14 Ta'e a Pita ko te'uri mola, “!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou ka'a ngaue ue
nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure honosie uri e mada'a.”

15 Na ko rongoa lo'u mei wala uuri, “Mo ola nge a God e unue uri kire
rere'a, su'uri lo'onga'inie lo'u uri kire mada'a.”
16 Walu ola ienini e rau ha'a-oolu, oto sala paine ngeena e si ooli lo'u
ta'au i Lengi.

17 Oto a Pita ko talei lo'o-lo'onga'i hiito'o i sulie mei haata'inge ngeena,
na aana maholona e oolu mwane nge a Konilias e uusunge'inire kire ko lio
oodoie oto nume a Saemon. Kire uure i maana para ta'au i sinaha.
18 Kire ko dolosi hunie a Saemon nge ngaeta sata aana a Pita ohe e ii'o
taane i nume.
19 Ta'e maholo a Pita ko lo'o-lo'onga'i hiito'o ue i sulie mei haata'inge
ngeena, a Li'oa Maa'i ko te'uri hunie, “Saemon e oolu mwane ko dolosi'o.
20 O ke siho oto i aano lau-leu, na o ke su'uri me'u ni lae pe'ire aena aana
ineu nge nou uusunge'inire mai ngeena.”

21 Oto a Pita e siho hao i aano, ko si te'uri hunire, “Ineu oto mwane nge
omu ko heitalea. ?Nga taa nge omu saeto'o aana?”

22 Oto ngaeta iini aadaelu ko te'uri hunie, “A Konilias nge e
uusunge'ini'emeelu mei ie, ingeie poro paine haahie mae. Na ingeie
mwane e oodota'i, na ko palo-paloa no'one a God, na ahutana mwala ni
Jiu kire tohungei ha'ama'u aana. Na ngaeta ensel a God e unue hunie ke
unue huni'o uri o ke lae ka'u weu i nume ingeie hunie ke rongoa nga taa
o kei unue hunie.”
23 Oto a Pita e si unue kire ke lae ka'u mei nume, na kire ko ma'ahu oto
aana hai rodona. E dangi ho'owa a Pita e dau aakau mango, kiraelu ko si
meni lae, na ngaeta mo eesine i lalo aana Kraes i Jopa ko hekusire no'one.

24 Na aana hai dinge lo'u i puri, nge kire ko lai hule wau i Sisaria, na a
Konilias ko maa'oohie oto a Pita. Na e lokoa no'one ahutana mwala aana
uluhei iinoni ingeie na ngaeta mo malahune.
25 Maholo a Pita e lai hule wau i nume a Konilias, nge poro paine aana
mae ngeena e si lai pouruuru i na'ona aani ha'ama'unge aana.
26 Ta'e a Pita e ha'a-uuresie na ko te'uri, “O ke uure i lengi, aana ineu
iinoni no'one mola mala i'oe.”
27 A Pita ko kele ere-ere pe'ie a Konilias, na ko sili hao i nume na ko leesie
oto mwala hunge e loko.
28 Oto a Pita ko te'uri hunire, “Omu saie oto ha'atolanga i'emeelu mo
Jiu e uure honosi'emi mwaanie emi he'imalahune pe'ie nga iini aana mo
Aapoloa Aaopa wa emi ke sili i laona mo nume ikire urini. Ta'e a God
e haata'inie aaku uri ne ke su'uri unue lo'u nga iini e mada'a na e ka'a
malisine ha'imalahunanga pe'ie a God.
29 Na maholo omu hei uusunge'i hunieu, nou ka'a sare unue lo'u nga
mei ola, ta'e nou lae mola mai. ?Oto no ko dolosi mola aamiu, e ue ni omu
saeto'o aana ne ke lae mai?”
30 Oto a Konilias ko te'uri, “Aana oolune nga maholoi sato i aapai sato
mala maholo ienini aana e oolu hei dinge oto e mango haona,† nou aare-
aarenga'i mai nume ineu ie. Oto nou si apara'i na nga mwane e to'oni aana
mo to'oni rere'a e lae oto mai uure i na'oku.
31 Oto ko te'uri, ‘Konilias, a God e pwani rongoa oto aarenga'inge i'oe, na
e lio saie oto nga taa o ko eu'esuie huni pe'ie kira maitale.
32 Oto o ke uusunge'inie nga mo iini wau i Jopa hunie kire ke haaraie a
Saemon, nge ngaeta sata aana a Pita, hunie ke lae mai. A mwaena ko o'o'o
wau i nume a Saemon, mwane nge ko eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na
nume ingeie e ii'o mola kara'inie aasi.’
33 Na oto mola aana maholona nge nou uusunge'inie mo mwane wau i
seemu, na e diana oto liutaa aana o lae oto mai. Na maholo ienini melu
meni ruru oto i na'ona God huni rongoa mo ola a Aalaha e nii'i huni'o huni
tola tahanga'ini'i huni'emeelu.”

A Pita E Taroha'inie Tataroha Diana Hunie Mo Aapoloa Aaopa

34 Oto a Pita ko si aehotaa ere na ko te'uri, “E tohungei to'ohuu oto,
maholo ienini nou si lio saie oto uri a God e ka'a saehaahie ike mola nga
mo iini.
35 Mala uri nga iini ko ha'ama'u aana a God na ko esuie mo ola oodota'i,
nge a God kei ilenimwa'e haahie, ma'alana e uure aana ta'ena nga po'o ni
iinoni uri taa lo'u i laona walumalau.
36 Omu saie taane oto Tataroha Diana a God e uusunge'inie hunie mwala
ni Israel uri ikie mo iinoni kie sai to'o aana hanuelamanga mola aena aana
a Jisas Kraes, iini ko aalaha haahie walu ola.
37 Na omu saie taane oto nga taa e rau aana ahutana mo leu i Israel,
nge e aehota i Kalili pe'ie laeliwalanga a Jon i sulie loto-maa'inge aana
oonisaenga.
38 Na omu saie oto uri a God e lio hilisie a Jisas ni Nasaret na e da e
to'o aana Li'oa Maa'i na nanamanga. Oto aena aana a God e ii'o susu pe'ie,

† **10:30** 10:30 Erenga ni Krik e unue e hai hei dinge e mango, ta'e iidu-iidunge mo Jiu e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie si'iri, aana mo Jiu ko aehota iidu aana hai dinge nge mei olana e reu. Aana iidu-iidunge ikire, eetana nga hai dinge nge dinge ensel e haata'i hunie Konilias, na ruana nga hai dinge nge dinge mo mwane au'esu a Konilias kire hule i Jopa, na oolune nga hai dinge nge dinge kira Pita kire iisitaa mwaanie i Jopa, na haine nga hai dinge nge dinge a Pita e hule i saana Konilias. Ta'e aana iidu-iidunge ikie, e oolu hei dinge mola ni ngeena.

a Jisas e lae-lae hailiu aana ta'ena nga leu, na e asuie mo ola diana, na e
ha'a-uurie mo iini nge kire ii'o i hahana nanamanga a Satan.
39 Na i'emeelu mo hurula'aa melu tohungei leesie oto aana maameelu
ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i aana hanue i'emi mo Jiu lae-lae hule
oto ta'au i Jerusalem. Na melu leesie no'one kire uie i lengine po'u-po'u
nge e mae.
40 Ta'e aana oolune nga hai dinge a God e ta'ea lo'u a Jisas mwaanie
maenga, oto puriha'ana e haata'i maraana lo'u aameelu.
41 E ka'a haata'i ike aana ahutana mwala, ta'e mola hunie i'emeelu mo
iini nge a God e hola'i lio hilisi'emeelu oto hunie melu ke leesie. Na maholo
e mauri eeliho'i oto, melu ngeu-ngeu na melu inu-inu no'one pe'ie.
42 Na a Jisas e unue oto huni'emeelu uri melu ke taroha'inie Tataroha
Diana hunie mwala. Na melu ke taroha'inie uri ingeie oto a God e lio
hilisie hunie kei leie ahutana mwala ma'alana kire mae oto wa kire mauri
ue.
43 Ahutana mo propet oto i na'o kire ere-ere no'one i sulie a Jisas, na kire
laenga'inie uri nga iini ko hiiwalaimoli aana, nge a God kei sae'aasie mo
ooraha'aa ingeie i tehula'ana."

Li'oa Maa'i E Siho I Lengine

Mo Aapoloa Aaopa

44 Na maholo a Pita ko ere-ere ue, Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine ahutana
mo iini nge kire ko rongo hunie walana.
45 Mo Jiu nge kire hiiwalaimoli oto na kire lae mai pe'ie a Pita, kire ko
tohungei pangata'i aana a God e niie no'one Li'oa Maa'i hunie kira Konilias
ma'alana ikire mo Aapoloa Aaopa.
46 Na kire saie uri e to'ohuu oto, aana kire rongoa mwala ko tohungei
lahea a God aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i. Oto a Pita ko te'uri hunie
mo iini pe'ie,
47 "Li'oa Maa'i e siho i lengide mala e siho ka'u i lengikaelu. ?Oto uri nga
iini e sai uure honosie mola mwala ngeena mwaanie loto-maa'inge no'one
aani wei?"
48 Oto e si unue hunie mo iini pe'ie uri kire ke loto maa'i aana kira
Konilias aana satana Jisas Kraes. Na mwala ngeena ko eitanaie a Pita uri
ke ii'o ka'u pe'ire nga mo dinge lo'u.

11

A Pita E Ere Luhesie Loto-maa'ilana Mo Aapoloa Aaopa Hunie Mo Hurula'aa I Jerusalem

1 Mo hurula'aa na ahutada kira hiiwalaimoli nge kire ii'o aana ahutana
mo leu aana hanue mo Jiu, kire rongoa uri mo Aapoloa Aaopa kire ko
hiiwalaimoli no'one aana God.
2 Oto maholo a Pita e lai hule ta'au i Jerusalem, ngaeta mo iini aana kira
hiiwalaimoli nge kire hele ma'uta'a ue aana tolaha ni torihesi'onga, kire ko
tohungei leledie a Pita, aena aana saeda hunie torihesi'onga ke lae aana
mo Aapoloa Aaopa.
3 Kire ko leledie aena aana ko lae-lae i laona nume mo Aapoloa Aaopa,
na hule aana ko ngeu-ngeu no'one pe'ire.
4 Oto a Pita ko si unue ahutana mo ola nge e rau, na ko te'uri,
5 "Nou o'o'o hao i Jopa, oto ngaeta maholo nou ririhunge'i na no ko leesie
mei haata'inge. Nou leesie ola mala paineha'ana mei sala ko siho mai uure

i salo. Na e lio mala nga iini e helesie e hai su'u-su'ue aana paineha'ana
mei sala ngeena. Na ko lae oto mai ii'o kara'inieu.
6 No ko lio wau i laona, na no ko leesie ta'ena nga ola mauri oto mola ni
i laona, mo ola manata na mo ola loo-loo'a, mo lulusane na mo mwaa, na
ta'ena nga manu hai aaopa'i—mo ola kire aapu ni ngeu'i hali'ite ni ngeena.
7 Oto no ko rongoa mei wala ko ere mai hunieu ko te'uri, ‘Pita, o ke
horo'ie mo ola ngeena, na o ke ngau'i.’
8 “Ta'e nou te'uri mola, ‘!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou ka'a ngau hikana ue
nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure honosie uri e mada'a.’
9 “Na no ko rongoa mei wala e uure ta'au i Lengi ko ere lo'u mei, ko
te'uri, ‘Mo ola nge a God e unue uri kire rere'a, su'uri lo'onga'inie lo'u uri
kire mada'a.’
10 Mei ola ngeena e rau ha'a-oolu, oto purine nge sulu'ilana e si lae ta'au
i salo.
11 “Oto aana kele maholoi satona, na e oolu mwane nge mwane ni Sisaria
e uusunge'inire, kire ko hule oto wau i nume nge no ko o'o'o aana.
12 Na Li'oa Maa'i e unue hunieu uri ne ke su'uri me'u, ta'e ne ke lae mola
pe'ire. Oto e oono aasikaelu ie kire hakusieu oto huni lae wau i Sisaria, na
melu lai hule wau i nume a mwane nge e hai uusunge'i hunieu.
13 Na a mwaena ko ha'arongo'emeelu oto uri e leesie ngaeta ensel wau
i nume ingeie, na ensel ngeena e te'uri hunie, ‘O ke uusunge'inie nga mo
iini wau i Jopa huni haaraie a Saemon nge ngaeta sata aana a Pita.
14 Na a Pita kei lae mai huni haata'inie tala ni meurihe huni'o na hunie
mwala aana uluhe i'oe.’
15 “Oto nou lae pe'ire, na maholo no ko si aehota ere-ere ngeena na Li'oa
Maa'i ko siho oto i lengide mala e siho ka'u i lengikaelu hola'i na'o.
16 Oto nou aamasito'o oto aana mei wala a Aalaha e unue nge e te'uri, ‘A
Jon e loto maa'i eemiu mola aani wei ni ngeena, ta'e ineu ne kei loto maa'i
eemiu aana Li'oa Maa'i.’
17 Oto a God e niie Li'oa Maa'i hunire mala e niie ka'u hunikolu maholo
kolu aehota hiiwalaimoli aana Aalaha ikie a Jisas Kraes. ?Oto uri o ko lo'o-
lo'onga'i ineu ne ke uure honosie kone? !Ha'ike! Aana e ka'a adona ike ne
ke leledie nga taa a God e asuie.”
18 Na maholo kire rongoa a Pita ko ere-ere, oto kire ka'a unue ike lo'u
nga mei wala i sulie. Ta'e kire ko lahea mola a God na kire ko te'uri, “!
Ma'alana mo Aapoloa Aaopa ta'e a God e saeto'o aada no'one hunie kire ke
oonisae na hunie kire ke to'o aana maurihe huu!”

Mwala Aana Huilume I Antiok

Kire Tala'ae Huni Hiiwalaimoli

19 Oto kira hiiwalaimoli nge kire tahi mwaanie i Jerusalem maholo kire
horo'ie a Stivin, kire ko si lae kalie no'one mo henue ha'atau mala po'o ni
henue i Ponisia na mala-malau i Saepras na huilume paine i Antiok aana
po'o ni henue i Siria. Kire lae pe'i taroha'inie Tataroha Diana, ta'e kire ko
lae pe'i unue tataroha ngeena oto mola hunie mo Jiu hahaiteli.
20 Ta'e ngaeta mo iini aada nge kire o'o'o i Saepras na i Saerin kire lai
hule wau i Antiok, oto kire ko ladoa no'one mola tataroha ngeena hunie
mo Aapoloa Aaopa, aana kire ko taroha'inie tataroha i sulie a Aalaha, a
Jisas.
21 Oto nanamanga a Aalaha e ii'o aada, lae-lae mo iini hunge aada ko
hiiwalaimoli na kire ko aehota lulu i sulie oto a Aalaha.
22 Tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana soihaada'inge ta'au i
Jerusalem, oto kire si uusunge'inie a Banabas huni lae wau i Antiok.

23 Na maholo e lai hule wau i Antiok ko si tohungei ilenimwa'e aana e
leesie uri a God e ha'adiana'ara oto. Na ko si tohungei deu rarahire uri
kire ke lulu i sulie oto Aalaha ikie to'ohuu taraure'i.
24 A Banabas ingeie mwane diana na e honu aana Li'oa Maa'i na
hiiwalaimolinge ingeie e susu. Na maholona mo iini hunge kire ko aehota
hiiwalaimoli oto aana a Aalaha.
25 Oto puriha'ana, nge a Banabas e si lae lo'u weu i Tasas huni heitalea
a Sol.
26 Na maholo e lio oodoie, oto e toolea lo'u mei hunie i Antiok. Na halisi
leku nge a Banabas na a Sol kire ii'o pe'ie soihaada'inge i leune na kirerue
ha'a-uusulie mwala hunge. Na i Antiok nge eetana nga leu nge kire aehota
haara'inie mo pwaarongoisuli aana satai ola "Kristian."
27 Aana maholona ngaeta mo propet kire uure i Jerusalem, kire lae hao
hunie i Antiok.
28 Oto ngaeta iini aada satana a Agabas, e uure i lengi ko si ere aana
nanamanga a Li'oa Maa'i uri hiolonga kei tola aana ahutana mo leu aana
aalahanga ni Rom. Oto mai puri, nge mei ola ienini ko si oa aana maholo
a Klodias e ne'i inemauri ni Rom. †
29 Oto ahutana kira hiiwalaimoli kire si meni ne'isae tararuru huni pe'ie
soihaada'inge aana po'o ni henue i Jiudia i sulie e nite nga iini aada e sai
uusunge'inie.
30 Kire te'urine, nge kire si uusunge'inie a Banabas na a Sol hunie
kirerue ke toolea mo niinge na kire ke nii'i hunie mo na'ohai iinoni aana
soihaada'inge.

12

A Herod Inemauri E Ne'ie

A Pita I Nume Ni Ho'o

1 Aana maholona no'one nge a Herod Akripa Inemauri e aehota huni
ha'aloie ngaeta mo iini aana soihaada'inge.
2 E unue kire ke horo maesie a Jemes Hurula'aa† (aasine a Jon) aana
naihi.
3 Na maholo e leesie mo rato ni Jiu kire ilenimwa'e haahie mei ola ienini,
e si lae lo'u aana mo dinge aana Houlaa Ni Liumwaanie na e tapolie no'one
a Pita.
4 Na maholo kire tapolie a Pita, kire si lai ne'ie i laona nume ni ho'o. Na
a Herod e ne'ie i nimana e hai pulitaa aani ramo huni lio i sulie, na e hai
pulitaa ngeena kire mani ado aani hai ramo aani pulitaa. A Herod ko sare
leie a Pita i maana mwala i purine mo dinge paine aana Liumwaanie e
mango.
5 Oto kire ko si tohungei kakali diana aana a Pita i laona nume ni ho'o,
ta'e mo iini aana soihaada'inge kire ko aarea mola a God hunie ke pe'ie a
Pita.

A God E Luhesie A Pita

Mwaanie Nume Ni Ho'o

6 I upui rodo aana hai rodo i na'ona hai dinge a Herod e lo'onga'inie
hunie kei leie a Pita, a Pita ko ma'ahu i matolana e ro ramo. Kire ho'osie

† **11:28** 11:28 A Klodias e aalaha haahie hanue i Rom lae hule aana e lime aawalai helisi mwana hai purine hutelana a Jisas (54 A.D.). † **12:2** 12:3 E ro kalena Sepedi, a Jemes na a Jon, pe'ie a Pita, kire urihana e oolu rahute hatarie a Jisas oto i na'o. Na aana maholona, ikiraelu mo na'ohai mwane aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue nge kire ii'o tewa pe'ie a Jisas.

aana e ro iieli heu, na ngaeta mo kakalihe kire uure no'one i aena maa
aana nume ni ho'o.
7 Oto ngaeta ensel a God e uure oto i laona nume ni ho'o, na raa-raa ko
raa oto i laona nume ni ho'o. Oto ensel ngeena e hele wau i aalahana a Pita
na ko ha'alioa na ko te'uri, “!O ke ta'ela'i lau-leu!” Na aana kele maholoi
satona e ro iieli heu ko mou oto, na kire ko teke oto mwaanie ki'ine a Pita.
8 Oto ensel ko te'uri lo'u, “O ke ho'osie roroto'oni na ho'ohaahi'ae i'oe.”
A Pita ko deu-deu mola i sulie nga taa ensel ko unue. Na ensel ko te'uri
lo'u hunie, “O ke ho'osie lo'u to'oni tetewa i'oe, na o ke lae mai i sulieu.”
9 Oto a Pita ko lae oto i sulie ensel ngeena, na kirerue ko lae oto i sinaha
mwaanie duru ngeena. Ta'e a Pita ko lo'onga'inie uri nga mei ola to'ohuu
ha'ike na uri ko leesie mola nga mei haata'inge.
10 Kire liue eetana nga kakalihe aana nume ni ho'o, na kirerue ko lae lo'u
ta'au i liue ruana nga iini. Na iini ooreta nge maai para hau i matolana
nume ni ho'o ngeena na huilume paine ngeena. Na maholo kirerue lae poi
hule i saana maai para ngeena na ko taha mola maraana taladarue. Oto
kire lae i sinaha, na kire kele lae i sulie ngaeta tala, na a Pita ko si lio talea
mola ensel e ai'aa oto mwaanie.
11 Maholona nge a Pita ko si lio saie nga taa e rau aana. Oto ko te'uri
hunie maraana, “!Ha'ike eena! !E to'ohuu oto! A God e uusunge'inie ensel
ingeie huni ha'a-uurieu mwaanie nanamanga a Herod na mwaanie walu
ola nge mo rato ni Jiu kire lo'onga'inie uri kire kei esui'i eeku.”
12 Oto maholo e kele lo'o-lo'onga'i i sulie, e si lae wau i nume a Meri
nikana a Jon nge ngaeta sata aana a Mak. Na mwala hunge nge kire ruru
mei nume huni aarenga'i.
13 A Pita e lae wau, ko iiki-iiki i kolune maa na ngaeta keni eu'esu, satana
a Roda, nge ko lae mai huni tahanie maa.
14 Na maholo e rongo saie uri a Pita nge ko ere mai pe'ie, ko si tohungei
ilenimwa'e na e aali'u mola mwaanie maa. Ta'e e huru eeliho'i mola hao i
nume, na ko soi, ko te'uri, “!A Pita e uure oto i aena maa ta'au i sinaha!”
15 Ta'e mwala ko te'uri mola, “A keni ngeena ko pweu, ohe.” Ta'e a keine
ko rara oto uri a Pita to'ohuu, kire ko si te'uri mola hunie, “Ohe nunune
mola ni ngeena.”
16 Ta'e a Pita ko iiki-iiki mola i kolune maa, na maholo kire tahanie maa
na kire ko leesie, oto kire si tohungei pangata'i.
17 Ta'e a Pita e salo haahire mola aana nimana hunie kire ke rohu, oto ko
si lalado nada aana a God e ha'a-iisitaanga'inie mwaanie nume ni ho'o uri
taa. Mango urine, e si unue kire ke ladoa laladonga ienini nana a Jemes†
na mo eesine i lalo aana a Kraes. Oto e si lae mwaanire, na e lae lo'u aana
ngaeta leu.
18 Oto e dangi ho'owa, mo ramo ko si tohungei me'u, na kire ko dolosi
aada hailiu uuri, “!Ha'ike eena! ?A Pita oto i tei?”
19 A Herod e unue kire ke haitale ohie a Pita, ta'e kire ka'a lio oodoie ike.
Oto a Herod e dodolosi aana mo ramo nge kire kakakalie a Pita. Mango
urine, e si leire hunie maenga no'one. Oto purine walu ola ienini, a Herod
e lae mwaanie i Jiudia e si lai ii'o wau aana huilume i Sisaria.

Maenga A Herod

20 Aana maholona a Herod ko tohungei saewasulie mwala aana e ro
huilume i Taea na i Saedon. Oto mo rato aana e ro huilume ngeena

† **12:17** 12:17 A Jemes ie, ingeie aasine a Jisas. I na'o e lo'onga'i uri a Jisas ko hero-hero (leesie Mak 3:21), ta'e e aali'u taane lo'u mei puri, na aana maholona ingeie ngaeta hunu lo'u aana soihaada'inge. Ingeie nge e uusue Uusu-uusu a Jemes. Leesie Palonga 15:13 na 21:18.

kire ruru, kire ko si lai leesie a Herod aena aana e ro huilume ngeena ko tohungei sare holi ngeulaa ada aana po'o ni henue nge a Herod ko inemauri haahie. Ta'e i na'ona kire lae i saana Herod, kire hola'i lai ha'a-olaa a Blastas, poro paine haahie nume a inemauri hunie ke pe'ire. Oto mango urine nge kire si lai ha'arongoa a Herod uri kire ko sare ere pe'ie hunie kire kei uure ruru pe'ie.

21 Oto aana dinge e lio hilisie huni ere-ere pe'ire, a Herod e ho'osie mo sala diana ingeie, e lai ii'o aana naunekume ni aalaha, ko si ere-ere nana mwala.

22 Na mwala kire ko soi oto paine, aana kire ko lahea a Herod uuri, "! I'oe nga iinoni ha'ike ni ko ere-ere ngeena! !Ta'e i'oe ngaeta god!"

23 A Herod e saeto'o aana mwala ko lahea urine, na e ka'a unue ike hunire uri kire ke lahea mola a God. Oto mola aana kele maholoi satona, ensel a God e si da a Herod ke mata'i, na mo mwaa-mwaa kire ko ngeue hasi'ona lae-lae hule aana e mae.

24 Ta'e walana God ko lai hule aana mo henue hunge, na mwala hunge kire ko hiiwalaimoli lo'u.

25 Oto maholo a Banabas na Sol kirerue asu mangoa asunge ikirerue aana niilana mei to'oha nge kirerue toolea mai hunie soihaada'inge i Jerusalem, kire si eeliho'i lo'u hunie i Antiok. Na maholona nge kirerue toolea no'one a Jon, nge ngaeta sata lo'u aana a Mak.

13

Li'oa Maa'i E Lio Hilisie A Banabas Na Sol Huni Esu Nana

1 Aana soihaada'inge i Antiok ngaeta mo propet na mo ha'a-uusuli kire ii'o wau i leune. Na mo mwaena nge a Banabas, na a Simion nge ngaeta sata aana a Pulu-pulu'e, na a Manaen iini nge e paine tararuru pe'ie a Herod Antipas Inemauri, na a Lusias mwane ni Saerin, na a Sol.

2 Na maholo kire ko palo-paloa God pe'ie oolongaunge, Li'oa Maa'i e ere mai pe'ire e te'uri, "Omu ke oopaa a Banabas na a Sol nakue huni esuie mei esunge nou lio hilisirerue huni esuie."

3 Oto i purine oolongaunge na aarenga'inge kire si ha'amaa'ire aana nimada, na kire uusunge'inirerue oto huni esu nana.

A Banabas Na Sol Kire Lae

Hunie Mala-malau I Saepras

4 E ro mwane nge Li'oa Maa'i e uusunge'inirerue ngeena, kire lae hai huilume i Selusia huni ta'e aana nga haka hunie mala-malau i Saepras.

5 A Jon Mak e hakusirerue huni pe'irerue, na maholo kire lai hule wau i Saepras aana huilume i Salamis, kire ko si aehota taroha'inie walana God i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu.

6-8 Kire lae-lae hule aana kire ko lai hule aana huilume paine i Pefos oto aana aapa po'o wau. Na aana huilume ngeena nge kire oodoie ngaeta mwane ni Jiu satana a Bajisas. A mwane ngeena e sai esuie ta'ena nga ola ni pangata'inge hunie mwala ke hiiwalaimoli eeni, hule aana mwala kire haara'inie aana a Elimas, nge ne'isaenga aana uuri, "mwane kure-kure na si'o-si'o." Ta'e ingeie ngaeta propet eero-eero mola. Na a mwaena ingeie malahune a Sejias Polas poro paine haahie mala-malau ngeena. A Sejias Polas e tohungei saenanau, na aena aana ko tohungei sare rongoa walana God, oto e uusunge'inie mei wala hunie a Banabas na a Sol hunie kire ke lae ka'u mei saana. Ta'e mwane kure-kure na si'o-si'o ngeena ko tohungei

leledie e ro mwane, na ko sare hu'isie manatana a Sejias Polas mwaanie e hiiwalaimoli aana God.

9 Oto a Sol, nge ngaeta sata aana a Pol,† e honu mone aana Li'oa Maa'i, oto e to'o maaie wau a Elimas,

10 na ko te'uri "!Mwae, i'oe kalena a Pwelu Eero-eero oto to'ohuu! Ahutana walu ola oodo o meni leledi'i mango mola, na o tohungei honu mola aana eeronga na pwelu-walanga. ?Aana e ue o ko deu aahonga huni hu'isie walana God nge e walaimoli hunie ke rongo mala eeronga?

11 Oto maholo ienini a Aalaha ko hele honosie maamu aana nimana. Oto maamu kei ulu, na o sa'a leesie ike rarangana sato hunie maholo tewa." Na oto mola aana maholoi satona, ola mala pwa'ulana dunge e lae oto mai eeluhie e ro maana a Elimas. Na aena aana maana ko rorodo'a oto, ko kalo-kalo ulu-ulu heiliu oto mola huni hele oodoie nga iini huni na'ona.

12 Maholo poro paine ngeena e leesie nga taa e raune, nge e si hii-walaimoli aana God na ko tohungei pangata'i no'one aana ha'a-uusulinge i sulie Aalaha.

A Pol Na Banabas Kire Lae I Pisidia

13 Lae-lae a Pol na mo iini nge kire hakusirerue kire ta'e aana ngaeta haka e uure i Pefos huni lae aana po'o ni henue i Pampilia, nge kire si lai siho aana huilume i Pega. Na i leune nge a Jon Mak e si lae mwaanie a Pol na Banabas hunie i Jerusalem.

14 Oto kirerue lae mwaanie i Pega kire lae lo'u hunie huilume i Antiok aana po'o ni henue i Pisidia. Na aana Dinge Maa'i Mo Jiu, kire lai ii'o mola i laona nume ni palo-palo mo Jiu.

15 Maholo mo mwane paine haahie nume ni palo-palo kire saaie uusu-uusu aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Mo Propet,† oto kire ko si dolosi aana Pol na mo malahune uuri, "Mo eesimeelu, mala uri omu ko to'o aana nga mei wala huni ha'asusue saena mwala ie, na omu ke unue oto molana."

16 A Pol e uure i lengi, e salo haahire aana nimana hunie kire ke pwaarongo, oto ko si aehota ere uurini, "I'omu mo Israel na i'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu lae mai huni aarea God, omu ke pwaarongo diana ka'u hunieu.

17 God ikie mo Israel, e lio hilisie mo weuwaka i na'o na e ha'apaina'aa komu ikire aana maholo kire ii'o ni awataa i Ijip. Na aana nanamanga ingeie e saka nge e na'oda mwaanie po'o ni henue ngeena.

18 Na maholo kire lae i laona hanuesala hunie hai aawalai helisi, e pe'ire mola ma'alana helelada e ka'a diana.

19 E oohe tatanga'inie e hiu po'o ni iinoni mwaanie po'o ni henue i Kenan, na e niie mo aano mo pu'o ngeena nana mwala ni Israel hunie kire ke hele huu eeni mala nga to'o-olanga oto ikire.

20 Ahutana walu ola ngeena e rau i laona hai tangalai helisi pe'ie lime aawala.†

"Oto puriha'ana nge a God e si ha'a-uuresie mo mwane lei-lei hunie kire ke na'ohai mwane nada lai hule aana pongine a Propet Samuel.

---

† **13:9** 13:9 Satai Sol, satai ola ni Jiu, nge e lae pe'ie hola'ina'o i matolana mwala ingeie ni Jiu. Satai Pol, satai ola ni Rom, na e aehota lae pe'ie satai ola ngeena maholo e tala'ae lae i matolana mo Aapoloa Aaopa aana aalahanga ni Rom. † **13:15** 13:15 Mo Ha'atolanga A Mosis na mo Uusu-uusu Mo Propet ikire oto i laona Haiholota'inge Lalahu'e nge kie to'o aana si'iri. † **13:20** 13:20 Hai tangalai helisi pe'ie lime aawala ngeena e aehota aana maholo a Jekob e lae hao ii'o i Ijip lae hule aana a Josua e na'ona mo Israel hunie kire ke a'aila'asie mo aapoloa i Kenan. Leesie Palonga 7:6.

21 Oto aana maholona, mwala ngeena kire aitanaie a Samuel hunie ke
lio hilisie nga inemauri nada. Oto a God e lio hilisie a Sol kalena Kis, nge
e hute aana komu a Benjamin. Na e inemauri hunie hai aawalai helisi.
22 Oto lo'u mei puri a God e ta'aasie a Sol, e si lio hilisie lo'u a Deved hunie
ke inemauri nada. Na a God e ere uuri i sulie a Deved, *A Deved kalena Jesi*
ingeie oto mwane nou tohungei saeto'o aana, aana ingeie nge kei deu i sulie
walu ola nou saeto'o aana ke asui'i. *1 Samuel 13:14*
23 "Na a Ha'a-uuri mo Israel e uure mwaanie komu a Deved, oto mala e
haiholota'inie. !Na ingeie oto a Jisas!
24 Na a Jon e dau aakau aana laenga mai a Jisas, aana e hola'i laenga'inie
hunie ahutana mwala ni Israel uri kire ke oonisae mwaanie mo ooraha'aa
ikire na kire ke tohungei loto maa'i oto.
25 Na maholo a Jon ko kara'i ha'amangoa oto asunge ingeie, e si te'uri,
'?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri ineu a tei? Ineu ha'ike ni a Kraes iini nge omu
ko maa-maa'oohie. Ta'e omu ke rongo ka'u. Iinine kei lae ue mai puriku,
na hule aana ineu, na nou ka'a malisine ike, ma'alana asunge mala koni-
konihe ingeie aani ta'aasilana mo ho'ohaahi'ae ingeie.'

26 "Rongo ka'u, i'omu mo weuwana a Ebraham na mo Aapoloa Aaopa
nge omu lae mai huni aarea God. Ikie oto, a God e lio hilisikie huni haata'i
diana aana tala ni ha'a-uuringe hunikie.
27 Mwala ni Jerusalem na mo na'ohai mwane ikire, kire ka'a lio saie ike
uri a Jisas ingeie a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie. Kire ka'a lio saie
ike walana mo propet nge saaileni ko lae-lae suli Dinge Maa'i ikie. Ta'e ikire
maraada nge kire ha'a-oaie mei wala ngeena aana maholo kire lei-leie a
Jisas hunie maenga.
28 Na ma'alana kire ka'a dau oodoie ike nga mei ola hunie a Jisas ke
mae i tehula'ana, ta'e kire haro ha'atohu mola aana a Paelat hunie ke horo
maesie.
29 Na maholo kire ha'a-oaie ahutana mo wala i sulie maenga nge uusuleni
e lae i laona Uusu-uusu Maa'i, kire oohosie mwaanie po'u-po'u, kire si lai
ne'ie i laona kilipwe'u.
30 Ta'e a God e ta'ea lo'u mola mwaanie maenga.
31 Oto puriha'ana, a Jisas e si he'i haata'i lo'u aada maraana mo maholo
hunge hunie mo iini nge kire lae-lae pe'ie uure i Kalili hunie i Jerusalem.
Na ikire oto kire ko taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas hunie mwala
ni Israel.
32 Na i'emere'i ni oto mere ii'o huni taroha'inie Tataroha Diana huni'omu.
Aena nga taa nge a God e haiholota'inie hunie mo weuwaka i na'o,
33 e asuie oto hunie ke oa oto hunikie, aana ikie oto mo kaleda. E asuie
haiholota'inge ngeena aana maholo e ta'ea a Jisas mwaanie maenga. Ruana
nga Kana Maa'i e ere i sulie leune aana e ere uuri, *I'oe oto kaleku, na aehota*
si'iri no ko haata'inie uri ineu oto aamamu. *Sam 2:7*
34 Na a God e ta'ea oto mwaanie maenga, na e sa'a he'i mae lo'u aana
nga maholo. Aena urine e sai unue uuri, *E to'ohuu oto, ne kei niie*
ha'adiana'anga huni'omu oto mala nou heiholota'inie hunie a Deved. *Aesaea*
55:3
35 Na ngaeta Kana Maa'i e ere luhesie lo'u uuri, *O sa'a toli'aasie mwane*
maa'i i'oe hunie ke kasu i laona kilipwe'u. *Sam 16:10*
36 Na kolu meni saie oto uri mei wala ienini e ka'a ere ike i sulie a Deved
Inemauri. Aana kolu saie maholo a Deved e mauri ue, e dau i sulie nga
taa a God e unue hunie ke asuie. Ta'e maholo e mae, kire haitolinge'inie i
saana mo weuwana na sapena e kasu oto.

37 Oto ko he'i ere lo'u i sulie a Jisas, iini nge a God e ta'ea mwaanie
maenga, aana ingeie e ka'a kasu ike lo'u mala a Deved.

38-39 “Oto maeni eesiku maa'i, omu ke sai diana aana uri i tehula'ana a
Jisas mone melu sai unu tahanga'inie huni'omu uri a God e sai sae'aasie mo
ooraha'aanga i'omu. Na ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana kire
mani oodota'i i maana God, na kire ii'o luheta'i oto mwaanie ha'aloinge na
nanamanga aana ooraha'aa. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis mone e ka'a sai
luhesi'omu ike mwaanie mo ooraha'aanga i'omu.

40 Oto omu ke kineta'ini'omu mwaanie mei ola nge mo propet kire lae-
laenga'inie e oa mola aamiu, nge e te'uri,

41 *!Lio ka'u, i'omu mo iini nge omu ko ha'amwasi eeku a God! Maholo
ienini no ko esuie mei ola ni pangata'inge, na ma'alana kire ke lado
luhesie huni'omu, ta'e omu sa'a hiiwalaimoli ike aana. !Oto omu kei haro
pangata'inie, nge omu ke si mae!”* *Habakuk 1:5*

42 Maholo a Pol na Banabas kirerue ko iisitaa oto mwaanie nume ni palo-
palo ngeena, nge mwala ko eitanairerue uri kire ke aaliho'i lo'u mei aana
ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu hunie kire ke ere-ere lo'u i sulie walu ola ienini.

43 Na mo iini hunge aana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko palo-
paloa God aana nume ni palo-palo ngeena, kire ko lulu i sulie oto a Pol na
Banabas. Oto kirerue ko ere-ere pe'ire ni ere ha'asusure uri kire ke hele
a'aila'a aana manata-diananga hunie a God.

44 Oto aana Dinge Maa'i Mo Jiu lo'u mei puri, kara'inie ahutana mwala
aana huilume ngeena kire loko huni rongoa walana Aalaha.

45 Ta'e maholo mo rato ni mwane ni Jiu kire leesie uri mwala hunge kire
loko, kire ko tohungei heota'inirerue, na kire ko ere aaelasirerue na kire
ko ne'i-ne'ie mola walana Pol aaopa.

46 Ta'e a Pol na Banabas kirerue mwaka aada mola na kirerue ko te'uri,
“E adona walana God unulana ke hola'i lae oto huni'omu, ta'e aena aana
omu ko leledie mei ola ienini, nge omu haata'inie oto uri omu ka'a malisine
ike helesilana maurihe huu. Aena urine nge mere kei lae oto mwaani'omu
na mere kei lae oto i saana mo Aapoloa Aaopa.

47 Aena aana Aalaha e tohungei ere hiito'o huni'emeelu uuri, *Nou ha'a-
uuresi'o mala nga raa-raa huni raangie mo Aapoloa Aaopa, na hunie o
ke haata'inie tala ni meurihe hunie mwala aana e hai su'u-su'ue aana
walumalau.”* *Aesaea 49:6*

48 Oto maholo mo Aapoloa Aaopa kire rongoa mei wala ngeena, kire ko
si tohungei ilenimwa'e na kire ko paalahea oto Aalaha haahie mei wala
ingeie ngeena. Na mo iini nge a God e lio hilisire hunie kire ke to'o aana
maurihe huu kire hiiwalaimoli oto aana.

49 Aana mei olana nge walana Aalaha e taro i sulie ahutana mo henue i
leune.

50 Ta'e mo rato ni Jiu kire ko ha'a-olaa mo na'ohai mwane aana huilume
ngeena na mo na'ohai keni nge kire ko hele ma'uta'a aana palonga uri
kire ke leledie no'one a Pol na Banabas. Oto aena mei olana nge mwala ko
teunge'inirerue, na kire oohe aasirerue oto mwaanie po'o ni henue ngeena.

51 Oto e ro hurula'aa kirerue tataa'inie mola wasa-wasa mwaanie
ae'aedarue huni ha'apasulire uri a God kei leie tata'alanga ikire na uri
kirerue sere'inie nga mei ola aana hanuena ke ha'amada'ararue, oto kire
si lae lo'u hunie huilume i Aekoniam.

52 Ta'e mo iini haalu kire hiiwalaimoli i Antiok kire ko tohungei
ilenimwa'e na kire ko a'aila'a lo'u aana Li'oa Maa'i.

14

A Pol Na Banabas Kire Lae I Aekoniam

1 Oto mala tolahana a Pol na Banabas kirerue mani lai sili weu no'one i
laona nume ni palo-palo mo Jiu wau aana huilume i Aekoniam, na i leune
laeliwalanga ikirerue e saka lae-lae hule aana mo iini hunge aana mo Jiu
na mo Aapoloa Aaopa kire ko hiiwalaimoli oto.
2-3 Oto e ro hurula'aa kirerue kele ii'o tewa i Aekoniam na kire a'aila'a
mola ni houle'inie walana Aalaha. Na a Aalaha e niie nanamanga na mo
tolimaa hunirerue huni haata'inie aana mwala uri mei wala i sulie manata-
diananga a Aalaha e to'ohuu. Ta'e mo Jiu nge kire ka'a hiiwalaimoli kire
ko ha'a-olaa ngaeta mo Aapoloa Aaopa uri kire ke leledie mo iini nge kire
hiiwalaimoli.
4 Oto ahutana mwala aana huilume ngeena kire oopa oto aana e ro
pulitaa, ngaeta mo iini kire ne'isae pe'ie mo rato ni Jiu, na ngaeta mo iini
kire ne'isae pe'ie e ro hurula'aa.
5 Oto ngaeta mo Jiu na ngaeta mo Aapoloa Aaopa pe'ie mo rato ni mwane
ikire, kire mani ne'isae tararuru oto huni lai horo maesie a Pol na Banabas
aani uu'iladarue aani heu.
6 Ta'e maholo kirerue rongoa tataroha i sulie ne'isaenga ikire ngeena, oto
kirerue tahi mola hunie po'o ni henue i Likeonia. I leune kirerue ko si lae
kalie lo'u e ro huilume i Listra na i Debe
7 huni taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala.

Mwala I Listra Kire Palo-paloa A Pol Na A Banabas

8 Aana huilume i Listra, ngaeta mwane ae'aena e rarasi e ii'o wau i leune.
E hute aana nikana na e ro ae'aena e aaela oto urine, na e ka'a sai lae ike.
9 E ii'o mola ko rorongo i sulie walana Pol. Oto a Pol e to'o-to'omaaie a
mwaena, na ko lio saie uri a mwane ngeena e hiiwalaimoli oto aana a Jisas
na ha'a-uurilana e ro ae'aena e sai lae mola hunie.
10 Oto a Pol ko soi peine hunie na ko te'uri "!O ke uure i lengi!" Oto a
mwaena e si uure mola, na ko lae hailiu oto.
11 Oto maholo kire leesie nga taa a Pol e asuiena, kire ko soi oto paine
aana erenga ni Likeonia, kire ko te'uri "!Ha'ike eena! E ro god kire ne'i
iinoni oto, na kire lae oto mai huni ii'o pe'ikolu."
12 Oto kire unue sa'a mola a Banabas ingeie oto a Sus, aalaha haahie mo
god ikire. Na aana a Pol ingeie mwane huni ere-ere, kire unue uri ingeie
oto a Hemis, tatahowala mo god ikire.
13 Nume ni palo-paloa a Sus e kele ii'o mola wau mwaanie huilume, na
oora-oora aana nume ni palo-palo ngeena na oto ahutana mwala aana
huilume kire ko meni sare uunu ola oto i saana Pol na Banabas. Kire lai
ha'alaunie mo puluke aana mo takai ei, oto kire si toole'i mei i maana para
aana huilume huni uunu ola i saadarue.
14 Oto maholo e ro hurula'aa kire lio saie nga taa ko reune, kire ko si
hakasie mo to'oni ikirerue aani saehuunge, na kire ko huru oto i matolana
mwala pe'ie teanga na kire ko te'uri,
15 "!Mwae! ?E ue ni omu ko te'urine? I'emere'i mere sada mola mala
i'omu. Ta'e mere lae mola mai huni taroha'inie Tataroha Diana hunie omu
ke toli'aasie mola mo nunui ola mwaakule urine, na hunie omu ke aali'u
takoie God Mau-meuri'e. Aana ingeie mone e ha'aholaa salo, na aano huu,
na aasi, na walu ola nge ko o'o'o i lalo aani.
16 Aana i na'o a God e toli'aasie mwala ke dau mola i sulie saeda.
17 Oto ma'alana e urine, ta'e e haata'i tarau mola aana walu ola diana
nge ko deu'i. Aana ingeie nge ko niie nemo uure i lengi, na mo ngeulaa ko

repo oto aana maholo aani. Na ingeie oto e niie mo ngeulaa huni'omu, na
e ha'ahonue saemiu aana ilenimwa'enga."
18 Kirerue ko talei ere-ere hiito'o hunire ka'u urine lae hule aana kirerue
ko weo oto aana erenga, nge kire si mamalo mwaanie uunu-olanga
hunirerue.
19 Oto lae-lae i purine nga maholo e kele tewa, ngaeta mo mwane ni
Jiu uure mwaanie huilume i Aekoniam na huilume i Antiok aana po'o ni
henue i Pisidia kire hule mai, na kire ko ha'a-olaa mwala ni Listra ngeena
uri kire ke uure honosie e ro hurula'aa. Na kire ko uu'ie a Pol aani heu, na
kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume aana kire lo'onga'inie uri e mae
oto.
20 Ta'e maholo mo pwaarongoisuli haalu aana hanuena kire lae mai uure
kali-kelie, oto e uure i lengi, ko si lae mola wau i laona huilume.

A Pol Na A Banabas Kire Tahi Hunie I Debe

Oto aana hai dinge lo'u i puri, nge a Pol na Banabas kire si lae lo'u hunie
huilume i Debe.
21 Kire taroha'inie Tataroha Diana wau i Debe lae-lae hule aana mo iini
hunge ko ne'i pwaarongoisuli haalu oto nana a Jisas.

A Pol Na A Banabas Kire Maatolie Mo Soihaada'inge Haalu Aana

Mo Henue Kire Liu Eeni

Oto puriha'ana nge kire si eeliho'i lo'u hunie i Listra, na i Aekoniam, na
i Antiok i Pisidia.
22 Na kirerue ko ere-ere pe'ie mo pwaarongoisuli haalu a Jisas aana mo
henuena huni ere ha'asusure hunie hiiwalaimolinge ikire ke susu. Na
kirerue ko ere uuri hunire. "Omu ke hiiwalaimoli tarau mola aana a Jisas,
aena aana mo maholo hunge kolu kei lae oodoie aasanga puriha'ana kolu
ke si hule aana Aalahanga a God."
23 Na i laona ahutana mo soihaada'inge kirerue lio hilisie mo na'ohai
mwane huni na'oda. Na kirerue ii'o mola pe'ie oolongaunge na
aarenga'inge talada, na kirerue toli'aasire mola hunie a Aalaha, iini nge
kire hiiwalaimoli oto aana.
24 Oto kirerue liuhie lo'u po'o ni henue i Pisidia, na kire lae hule lo'u hao
aana po'o ni henue i Pampilia.
25 Kirerue taroha'inie Tataroha Diana hunie huilume i Pega, oto kire si
lae lo'u hunie huilume i Atalia.
26 Oto kirerue ta'e aana ngaeta haka, kire si eeliho'i lo'u hunie i Antiok
aana po'o ni henue i Siria. Kirerue ko eeliho'i ngeena takoie soihaada'inge
nge e uusunge'inire ka'u huni taroha'inie Tataroha Diana, na kire niirerue
ka'u i nimana a God hunie ke kineta'inirerue aana asunge kirerue si
ha'amangoa ngeena.
27 Oto maholo kirerue hule lo'u i Antiok kire si lokoa ahutana mo iini
aana soihaada'inge. Na kire ladoa ahutana walu ola nge a God e asui'i
hunirerue, aana e tahanie ngaeta maa aana hiiwalaimolinge hunie mo
Aapoloa Aaopa ke sili no'one mai i sulie.
28 Na kirerue ii'o tewa pe'ie mo pwaarongoisuli a Jisas aana hanuena.

15

Mo Hurula'aa Kire Mani Ere I Sulie Ha'a-uurilana Mo Aapoloa Aaopa

1 Oto ngaeta mo mwane ni Jiudia kire lae mai hule i Antiok kire ko
aehota ha'a-uusulie oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge na kire ko
te'uri, "Mala uri omu ka'a torihesi'o ike mala Ha'atolanga a Mosis e unue
kolu ke asuie, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike."

2 Ta'e a Pol na Banabas kire ka'a ne'isae tararuru ike pe'ire, oto kire ko
tohungei ere haitelili oto pe'ie mo mwaena, na kire ko ere tewa honosire.
Oto lae-lae kira hiiwalaimoli i Antiok kire unue a Pol na Banabas na ngaeta
mo mwane kire ke lae ta'au i Jerusalem ni ere pe'ie mo hurula'aa na mo
rato aana soihaada'inge i sulie mei ola ienini.
3 Oto aana soihaada'inge e uusunge'inire huni lae i Jerusalem, nge kire
liu aana e ro po'o ni henue i Ponisia na i Samaria. Kire lae pe'i maatolie
kira hiiwalaimoli aana mo hanuena, na kire ko laenga'inie uri mo Aapoloa
Aaopa kire ko aehota hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na kira hiiwalaimoli
aana mo leune kire ko tohungei ilenimwa'e aana kire rongoa mei ola ienini.

4 Maholo a Pol na Banabas kire lai hule ta'au i Jerusalem mo hurula'aa na
mo rato aana soihaada'inge, na ahutana soihaada'inge kire tohungei tola
konirerue. Oto a Pol na Banabas kire ko unu tahanga'inie hunie mwala
walu ola nge a God e asui'i hunirerue aana asunge ikirerue.
5 Ta'e ngaeta mo Parise nge kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas kire uure,
oto kire ko te'uri, “E tohungei roro'a oto liutaa hunie mo Aapoloa Aaopa
nge kire ko sare lulu i sulie a Jisas ke tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis
na kire ke torihesi'o.”

6 Oto mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge kire ruru, kire ko si
ere i sulie mei olana.
7 Na purine kire ere hiito'o oto i sulie, a Pita e uure i lengi, oto ko te'uri,
“Maeni eesiku maa'i, omu meni saie oto uri a God e lio hilisieu oto wau
i na'o mwaanie pulitaa ikolu hunie ineu ne ke hola'i laenga'inie Tataroha
Diana hunie mo Aapoloa Aaopa hunie ikire no'one kire ke hiiwalaimoli
aana Jisas.
8 A God mone e saie mola lo'onga'inge ta'ena nga iinoni, na e haata'inie
oto uri e saeto'o aana mo Aapoloa Aaopa no'one aena aana e niie no'one
Li'oa Maa'i hunire mala e niie hunikolu mo Jiu.
9 E ka'a asuie ike nga mei ola ke aaopa i matolakaelu. E ta'aasie mo
ooraha'aanga mo Aapoloa Aaopa aena kire hiiwalaimoli mala e asuie ka'u
aakaelu mo Jiu.
10 ?Oto e ue ni omu ko sare ha'angei-ngeie a God urine? Mwaanie omu
ko sare da mola uri hunie kira hiiwalaimoli ke lulu i sulie mo Ha'atolanga
a Mosis nge hule aana mo weuwaka na ikie maraaka no'one kie dau aasaie
mola lulu i sulileni.
11 !Ha'ike! Ikie, kie hiiwalaimoli uri a God ko ha'a-uurikie mo Jiu mola
aena aana manata-diananga nge Aalaha ikie a Jisas e niie naka. Na ha'a-
uurilana mo Aapoloa Aaopa ko lae urine no'one.”

12 Mo erenga ngeena e da kire mani rohu, na kire ko rongo mola i sulie
a Pol na Banabas kirerue ko ladoa mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa nge a God
e da kire asui'i i matolana mo Aapoloa Aaopa.
13 Oto maholo kirerue ere-ere mango, a Jemes ko aehota ere uuri, “Maeni
eesiku maa'i, omu ke pwaarongo ka'u hunieu.
14 A Saemon Pita e si lado diana aana tala nge a God e hola'i haata'inie
kineta'inge ingeie hunie mo Aapoloa Aaopa hunie ikire no'one kire ke ne'ie
mo iinoni ingeie.
15 Na walana mo propet e tohungei sada no'one mola, aana nga iini e
te'uri,
16 *Ne kei he'i ooli lo'u mei na ne kei esu diana aana lo'u nume a Deved
Inemauri nge e aa'oho oto ngeena. Ne kei so'ohie ahutana mo makaka'ai ola
aana nume ngeena. Ne kei lado'i na kei he'i me'uta'a lo'u.*

17 *Oto aena aana mei ola ienini, ngaeta mwala lo'u aana walumalau kire*
kei lo'ohieu, na mo Aapoloa Aaopa nge nou lio hilisire oto, ikire no'one kire
ke ne'ie mwala ineu. Walana Aalaha oto ienini.
18 *Na ingeie oto e asuie mwala ke saie walu olana oto wau i na'o."* *Emos*
9:11-12
19 Oto a Jemes ko te'uri lo'u, "Ne'isaenga ineu e uuri. Kolu ke su'uri da
aasanga hunie mo Aapoloa Aaopa maholo kire ko si aehota lulu i sulie a
God.
20 Ta'e hunie hanuelamanga ke ii'o i matolaka, e diana hunie kolu ke
uusu-uusu mola hunire ni ha'arongora uri kire ke su'uri esuie mo ola e lio
mama'ela'a aakaelu mo Jiu, mala ngaulana mo ngeulaa nge kire uunu ola
aani i saana mo li'oa aaela, wa aeni-olanga pe'ie nga iini. Na kire ke su'uri
ngeue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae hunie ke mae, na kire ke
su'uri ngeue no'one nga mei epu.
21 Aena mo ola ienini kire tohungei aaela aakaelu mo Jiu, sulie uure oto
mai na'o ha'a-uusulinge aana mo Ha'atolanga a Mosis e lae i laona ahutana
mo huilume ikolu, na saailana ko lae-lae oto suli Dinge Maa'i ikolu mo Jiu
i laona mo nume ni palo-palo ikolu."

Mo Hurula'aa Kire Uusu-uusu Hunie Mo Aapoloa Aaopa

Kire Hiiwalaimoli

22 Oto mo hurula'aa na mo rato na ahutana mwala aana soihaada'inge,
kire mani ne'isae tararuru huni lio hilisie ngaeta mo mwane aada huni
uusunge'inire pe'ie a Pol na Banabas i Antiok. Oto kire lio hilisie a Saelas
na a Jiudas nge ngaeta sata aana a Basabas, aana ikirerue e ro na'ohai
mwane nge ahutana ruruhaa kire tohungei ha'ama'u aadarue.
23 Na kire uusunge'inie uusu-uusu pe'irerue na uusu-uusu ngeena e
te'uri.

Huni'omu mo Aapoloa Aaopa.
I'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu ko o'o'o i Antiok na i Siria na i Silisia,
i'omu mo eesimeelu oto aana omu hiiwalaimoli aana Kraes. Oto i'emeelu
mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge mai leu i Jerusalem melu
ko niie saediananga i'emeelu huni'omu.
24 Melu rongoa uri ngaeta mwala aana pulitaa i'emeelu kire lai hule
wau i seemiu, na kire kotahi'omu oto aani wala na ko hurosie saemiu.
Ta'e walu ola ngeena melu ka'a unu'i ike hunire hunie kire ke lae wau i
unu'i huni'omu.
25 Oto melu meni ne'isae tararuru huni lio hilisie nga ro mwane huni
uusunge'inirerue wau i seemiu. Na kire kei lae wau pe'ie e ro malahumeelu
diana a Banabas na Pol,
26 nge kirerue kara'i mae i tehula'ana asunge Aalaha ikie a Jisas Kraes.
27 Oto melu ko uusunge'inie a Jiudas na Saelas hunie kire ke ere luhesie
diana aana huni'omu walu ola nge melu unu'i i laona uusu-uusu ie.
28 Oto lo'onga'inge a Li'oa Maa'i na i'emeelu no'one uri melu ke su'uri
ha'ahi'ei'omu aana nga mo ola mwaanie mo na'ohai ola ienini.
29 Omu ke su'uri ngaa nga mei ngeulaa nge uunu-olanga aana e lae i
saana mo li'oa aaela, na omu ke su'uri ngeue mo epu, na omu ke su'uri
ngeue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae, na omu ke su'uri aeni ola
pe'ie nga iini. Oto kei tohungei diana oto liutaa i matolakaelu hunie omu
ke lulu i sulie mo ha'atolanga ienini.
Oto saediananga paine huni'omu. Ingeie otona.

30 Oto soihaada'inge e uusunge'inie e hai mwane ngeena, na kire lai hule
oto wau i Antiok nge kire si lokoa ahutana mo iini aana soihaada'inge.
31 Na maholo kire saaie uusu-uusu ngeena, ruruhaa ko si tohungei
ilenimwa'e haahie mei wala ni ere ha'asusure ngeena.
32 A Jiudas na a Saelas ikirerue nga ro propet no'one, oto kire ere-ere
nada ni ere ha'asusure huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikire.
33 Maholo kirerue ii'o tewa mango i Antiok, mo mwaasine i lalo aana
Kraes kire si toli'aasirerue aani henuelamanga na kirerue si eeliho'i lo'u i
saana mwala i Jerusalem nge kire uusunge'inirerue mai.†
35 Ta'e a Pol na Banabas kire oore mola i Antiok, na ikirerue na ngaeta
mwala hunge lo'u kire ko ha'a-uusulie mwala pe'i taroha'inie walana a
Aalaha.

A Pol Na Banabas

Kirerue Ere Haitelili

36 Oto lo'u mei puri a Pol ko te'uri hunie a Banabas, “Kure ke aaliho'i
lo'u i kelie mo eesikaelu kira hiiwalaimoli aana ahutana mo henue kure
liu mei taroha'inie walana Aalaha aani, hunie kure ke leesie kire ko lae oto
uri taa.”
37 A Banabas e ilenimwa'e taane mola, na e tohungei saeto'o aana a Jon
Mak ke hakusirerue.
38 Ta'e a Pol e lo'onga'inie uri e ka'a diana ike hunie kire ke toolea lo'u,
aana e ka'a lae tara'asi ike pe'irerue huni ha'amangoa asunge, aana e lae-
lae ka'u pe'irerue hola'ina'o, ta'e e aaliho'i mola mwaanire i Pampilia.
39 Kire tohungei ere haitelili hiito'o i sulie, na lae-lae kire ko oopa oto.†
A Banabas ko toolea oto a Jon Mak, na kirerue ko lae oto aana haka hunie
mala-malau i Saepras.
40 Ta'e a Pol e lio hilisie mola a Saelas huni hekusie, na mo mwaasine
aana hiiwalaimolinge kire ko aarenga'i taladarue, na kire niire wau oto i
nimana a God hunie ke lio i sulire.
41 Kire lae, kire lai liuhie e ro po'o ni henue i Siria na i Silisia na a Pol ko
lae pe'i ha'a-a'aila'aa mo soihaada'inge.

16

A Timoti E Lae Pe'ie

A Pol Na A Saelas

1 Kira Pol kire lai hule wau aana huilume i Debe, oto puriha'ana kire
si lae lo'u hunie huilume i Listra nge kire oodoie ngaeta pwaarongoisuli
a Jisas, satana a Timoti. Aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa, ta'e
nikana keni ni Jiu nge ko lulu i sulie a Jisas.†
2 Mo mwaasine i lalo aana Kraes i Listra na i Aekoniam kire tohungei
ne'isae paine aana a Timoti,
3 oto a Pol ko sare toolea pe'ire. Ta'e mo Jiu aana po'o ni henuena kire
saie mone a Timoti e ka'a torihesi'o ue aana aamana nga mwane aana mo
Aapoloa Aaopa. Oto ma'alana kire unue ingeie mwane ni Jiu taane i sulie

---

† **15:33** 15:33 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 34 uuri, “Ta'e a Saelas e oore mola.” † **15:39** 15:39 Li'oa Maa'i e asuie erenga haitelili ngeena e da mei ola diana, aana urine e to'o aana e ro pulitaa huni uusunge'inire huni lai taroha'inie Tataroha Diana. Na lae-lae a Pol na Mak na Banabas na Saelas kire mani he'i malahune lo'u. Leesie 1 Korinit 9:6, 2 Timoti 4:11, na 1 Pita 5:12-13. † **16:1** 16:1 Mo Jiu kire mani unue uri a Timoti ingeie ngaeta iini aada aana nikana keni ni Jiu, na mo Aapoloa Aaopa kire unue uri a Timoti ngaeta iini aada aana aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa.

a nikana, ta'e kire ka'a tohungei hikusie ike. Oto mwaanie kire upwesie
lo'u, a Pol e si torihesi'o aana a Timoti.
4 Oto kira Pol kire ko lae i laona mo huilume pe'i laenga'inie hunie mo
soihaada'inge uri kire ke lulu i sulie mo ha'atolanga nge mo hurula'aa na
mo na'ohai mwane ta'au i Jerusalem kire uusu'i hunire.
5 Oto hiiwalaimolinge mo soihaada'inge ko si susu, na suli dinge mwala
haalu ko sili lo'u mei i laona soihaada'inge.

A God E Unue A Pol Ke Lae I Masedonia

6 Kira Pol ko lai liuhie mo to'o-to'olana e ro po'o ni henue hai aaopa'i i
Frijia na i Kalesia. Kire oala'i huni eeli'u takoie po'o ni henue i Esia huni
taroha'inie Tataroha Diana i leune no'one, ta'e Li'oa Maa'i e uure honosire.
7 Oto maholo kire hule aana taitelihana po'o ni henue i Misia, kire ko
deu aahonga huni eeli'u oto lo'u takoie po'o ni henue i Bitinia, ta'e Li'oa
Maa'i a Jisas e uure honosire lo'u.
8 Oto kire liue mola mo henue i Misia, na kire oodo mola hunie huilume
i Troas.
9 Oto aana hai rodona a Pol ko leesie mei haata'inge uri mwane ni
Masedonia e lae mai haaraie ko te'uri, "O ke lae mai Masedonia huni
pe'i'emeelu."
10 Purine a Pol e leesie mei haata'inge ngeena, nge melu† si teule'i huni
lae hunie po'o ni henue i Masedonia, aana melu saie oto uri a God nge e
soi'emeelu huni lai taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala i Masedonia.

A Lidia E Hiiwalaimoli I Pilipae

11 Melu ta'elie haka i Troas nge melu si oodo hunie mala-malau i
Samotres. Oto aana hai dinge i puri, melu lae mwaanie mala-malau
ngeena, melu si lae lo'u hunie huilume i Niapolis.
12 Oto uure i leune melu lae lo'u hunie huilume i Pilipae, ngaeta na'ohai
huilume aana aapai henue aana po'o ni henue i Masedonia. Mo mwane ni
Rom kire hiito'o aana huilumena na kire ii'o mola i memelutana inemauri
ni Rom.
Melu ii'o i leune hunie ngaeta mo hei dinge
13 na aana Dinge Maa'i Mo Jiu, melu lo'onga'i huni lae i nume ni palo-
palo mo Jiu, ta'e nga nume ni palo-palo ha'ike i leune. Oto melu iisitaa
mwaanie huilume ngeena, na melu lae i sulie wai aana melu lo'onga'inie
uri sa'a mola mo Jiu kire to'o aana nga kele leu huni aare-aarea God i leune.
Oto melu leesie ngaeta mo hu'e ni Jiu kire loko, nge melu si ii'o i aano huni
ere-ere pe'ire.
14 Na ngaeta hu'e aada satana a Lidia keni ni Taeataera. Ingeie ngaeta
keni aana mo Aapoloa Aaopa, na asunge ingeie oto huni ha'aholinge'inie
mo sala nonoro'a holiteni e paine oto liutaa. Ingeie ko palo-paloa no'one a
God, na maholo ko pwaa-pwaarongo i sulie a Pol, a God e tahanie manatana
hunie ke hiiwalaimoli aana mo erenga a Pol.
15 Oto ingeie na ahutana mwala aana nume ingeie kire si loto maa'i na
ko haarai'emeelu oto huni lae wau i nume ingeie, na ko te'uri, "Mala uri
omu ko lo'onga'i uri nou hiiwalaimoli to'ohuu aana Aalaha, nge omu ke lae
ka'u mei ii'o i nume ineu." Oto aana e ere ha'a-ola'emeelu urine, nge melu
si lae huni ii'o pe'ie i nume ingeie.

A Pol Na Saelas Kire Ii'o I Laona Nume Ni Ho'o

† **16:10** 16:10 Aana mei wala "melu" e si lae mai aana tatala ie, nge kie saie uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie kira Pol i Troas huni lae pe'ire.

16 Oto aana ngaeta hai dinge maholo melu ko lae aana leu ni aarenga'inge
i sulie wai ngeena, melu oodoie nga keni haalu ko eu'esu mala koni-konihe
nana ngaeta mo mwane. Na a keni ngeena li'oa aaela nge aana, na ko unu-
unue walu ola kei reu ue mai. Na mo mwane paine haahie koni-konihe
ngeena kire ko tohungei tei-terie mei to'oha paine aana.
17 A keine e lae i suli'emeelu a Pol oto mola pe'ie soinge oto paine na
ko te'uri, "Mo mwane ngeena ikire mo mwane au'esu a God Hahu'ana
Nanama, na kire ko lae pe'i unu-unue tala ni ha'a-uuringe ingeie
huni'omu."
18 Mo dinge hunge a keine ko te'urine oto mola, lae-lae hule aana a Pol
e ka'a sare rongoa oto. Oto a Pol e saro wau takoie, na ko te'uri hunie
li'oa aaela ngeena, "Aana satana Jisas Kraes no ko unue oto huni'o o ke
lae mwaanie a keni ngeena." Na oto mola aana maholoi satona li'oa aaela
ngeena e tolana tahi oto mwaanie a keine.
19 Na maholo mo mwane paine haahie a keine kire leesie uri tala ni
teri-to'ohanga ikire e mango oto, kire si tapolie a Pol na Saelas, kire ko
ookerarue oto i saana mo mwane paine i nume ni rururu aana huilume
ngeena.
20 Kire toolera mai saana mo mwane lei-lei na kire ko te'uri, "E ro mwane
ie, e ro mwane ni Jiu ni ie, na kirerue ko tohungei hurosie huilume ikolu.
21 Na kire ko ha'a-uusulie mwala aana tolahai ola e tohungei lae hu'ite'i
mwaanie tolahaka. Aana ikie mo Rom kie ka'a sai lae ike i sulie mo tolahai
ola urine."
22 Oto ahutana mwala e ruru mei aana leune kire ko si pe'ie mo mwane
paine huni waelie a Pol na Saelas. Oto mo mwane lei-lei kire unue ngaeta
mo ramo huni ta'aasie mo sala ikirerue na huni repusirerue.
23 Maholo kire tohungei repu aaelasirerue mango, kire si lai ne'irerue i
laona nume ni ho'o, na kire ko unue uri poro paine haahie nume ni ho'o
ke tohungei kakali diana aadarue.
24 Oto aena mei olana, nge e lai ne'ire oto i laona duru ooreta hunie mo
iini e tohungei aaela liutaa, na ko ho'osie ae'aedarue oto i denumana e ro
hai dango oto paine.
25 Oto i upui rodo a Pol na Saelas kirerue ko aarenga'i pe'ie kananga ni
lahea God. Na mo iini nge kire ii'o no'one i nume ni ho'o kire ko rorongo
mola i sulirerue.
26 Kire si apara'i na paineha'ana nunu ko nunu oto, na poo-pootana nume
ni ho'o ngeena ko esule'i mango oto. Na maholoi satona no'one ahutana mo
maa kire taha mango, na mo iieli heu kire mani siki oto mwaanie ki'i-ki'ine
na ae'aena ahutana mwala i laona nume ni ho'o.
27 Maholo poro paine aana nume ni ho'o e lio na ko leesie uri ahutana
mo maa aana nume ni ho'o kire mani taha mango, oto ko lo'onga'inie uri
ahutana mwala i laona nume ni ho'o kire tahi mango oto. Oto e darasie
naihi ingeie, ko si deu ni horo'ie mola maraana.†
28 Ta'e a Pol e soi peine hunie na ko te'uri, "O ke su'uri horo'i'o maraamu
aana ahutameelu taane mola mai ienini."
29 A poro paine ngeena ko eriri mola aana ko me'u, na ko soi oto hunie
nga sine. Oto ko huru weu i laona nume ni ho'o, na ko pouruuru oto i
na'ona a Pol na Saelas.
30 Oto e toolerarue poi sinaha, ko si dolosi aadarue uuri, "?Nga taa ni ne
kei da hunie a God ke ha'a-uurieu?"

† **16:27** 16:27 Aana ha'atolanga mo Rom, mala uri nga mwane e ii'o i nume ni ho'o ko tehi, nge mo ramo kire ko kakali aana maholona, horo'ilada kei lae. Leesie nga taa e rau aana mo ramo nge kire kakalie a Pita aana Palonga 12:19.

31 Oto kire ko te'uri hunie “O ke hiiwalaimoli mola aana a Jisas aana
ingeie oto Aalaha, na a God ke si ha'a-uuri'o, na e urine no'one hunie uluhe
i'oe.”
32 Na kire ko unue oto walana Aalaha hunie poro paine ngeena na hunie
ahutana mwala nge kire ii'o i nume ingeie.
33 Oto aana hai rodona kire ko tohungei lio i suli diana aadarue, na kire
ko hodalie mo malaka i sapedarue. Na maholoi satona no'one ingeie na
ahutana mwala aana uluhe ingeie kire ko meni loto maa'i oto.
34 E toolea a Pol na Saelas wau i nume ingeie, ko si nii ngeulaa adarue. Na
ahutana mwala aana nume ingeie kire ko ilenimwa'e oto aana kire mani
hiiwalaimoli aana a God.
35 E dangi ho'owa na mo mwane lei-lei kire uusunge'inie mo ramo huni
ha'a-iisitaanga'inirerue.
36 Oto poro paine aana nume ni ho'o ko te'uri hunie a Pol, “Mo mwane
lei-lei kire unue uri i'omore'i a Saelas more sai ii'o luheta'i oto. Oto more
sai lae oto, na more ke su'uri tolahi'e lo'u.”
37 Ta'e a Pol e te'uri mola hunie mo ramo ngeena, “I'emere'i e ro
mwane ni Rom ni ie, na kire tohungei waelie oto ha'atolanga aana
kire ka'a toli'aasi'emere'i huni ere luhesie nga mei ola hunire, ta'e kire
rapusi'emere'i mola mwaakule i maana mwala, na kire ne'i'emere'i i laona
nume ni ho'o. ?Oto e ue ni kire ko si sare toli'aasi'emere'i mola mumuni
aana maholo ienini? !Ha'ike! E malisine ikire maraada ni kire kei haro lae
mai huni ha'a-iisitaanga'ini'emere'i mwaanie nume ni ho'o.”
38 Oto mo ramo ngeena kire si lae, kire ko lai ha'arongoa mo mwane
lei-lei. Na maholo kire rongoa uri a Pol na Saelas ikirerue e ro mwane ni
Rom, nge kire ko si tohungei me'u.
39 Oto kire lae mai saana a Pol na Saelas, kire ko si unue saehuunge ikire
hunirerue, na kire ko ha'a-iisitaanga'inirerue oto mwaanie nume ni ho'o,
na kire ko eitanairerue uri kirerue ke lae mwa-mwanoto mola mwaanie
huilume.
40 Maholo a Pol na Saelas kire iisitaa oto mwaanie nume ni ho'o, kire si
lae wau i nume a Lidia na kire ko ere ha'asusure mo mwaasine i lalo aana
Kraes lo'u hunie hiiwalaimolinge ikire ke susu. Oto e mango urine, nge
kire si lae mwaanie huilume ngeena.

17

A Pol E Laeliwala I Tesalonaeka

1 A Pol na Saelas kirerue lae i liu i huilume i Ampipolis na huilume i
Apolonia kire si lai hule wau aana huilume i Tesalonaeka. Na mo Jiu kire
to'o aana nga nume ni palo-palo no'one i leune.
2 Na i sulie tolahana a Pol aana ta'ena nga huilume, e lae oto ko lai aare-
aarenga'i pe'ire na ko lai ere-ere pe'ire, na ko saaie Uusu-uusu Maa'i nada.
Na e ii'o i leune hunie e oolu Dinge Maa'i Mo Jiu,
3 na ko lado luhesie mo ne'isaenga hunire aana mo wala i laona mo
Uusu-uusu Maa'i. Na e tohungei haata'i diana aana hunire uri a God e
oala'inie oto uri a Kraes kei sapesalu, na puriha'ana kei he'i meuri eeliho'i
lo'u mwaanie maenga. Na e te'uri, “A Jisas nge no ko houle'inie huni'omu
ienini, ingeie oto a Kraes nge omu ko maa-maa'oohie.”
4 Oto ngaeta mo Jiu kire hiiwalaimoli oto aana mei wala ngeena, na kire
ko lulu i sulie oto a Pol na Saelas. Na mo iini hunge aana mo Aapoloa Aaopa
nge kire ko palo-paloa God, na ngaeta mo iini hunge aana mo na'ohai keni
peine kire ko lulu i sulie oto no'one a Pol na Saelas.

5 Ta'e mo rato ni Jiu kire ko tohungei heota'inire, oto kire lai rurue mo
iini hunge aana kira holo-holo amaa, kire ko si aehotaa maaola-olanga.
Oto kire huru weu i nume ngaeta mwane satana a Jeson aana kire ko lio
hunie a Pol na Saelas huni toolerarue i na'ona mo rato ni mwane.
6 Ta'e maholo kire ka'a lio oodoie e ro mwane ngeena, oto kire si tapolie
mola a Jeson na ngaeta mo mwaasine i lalo aana Kraes, na kire ko we'i
ookera oto wau i na'ona mo rato ni mwane aana huilume ngeena. Na kire
ko soi oto paine, kire ko te'uri, "E ro mwane nge kire ko hurosie ahutana
mo henue, kirerue hule lo'u mei laona huilume ikolu ie.
7 Na a Jeson e toli'aasirerue hunie kirerue ke ii'o i nume ingeie. Oto
ahutada kire ko meni lae hu'isie mo ha'atolanga inemauri ni Rom aana
kire ko unue uri ngaeta mwane aaopa, ingeie oto na'ohai inemauri, na
satana a Jisas."
8 Oto mo Jiu kire tohungei da mahuro oto hiito'o pe'ie mo wala urine
hunie saena ahutana mwala aana huilume ngeena na oto mo rato ni
mwane no'one.
9 Lae-lae kire ko deu rarahie oto a Jeson na ngaeta mo mwaasine i lalo
aana Kraes hunie kire ke hiri aani to'oha, oto puriha'ana kire si toli'aasie
kire ke lae.

A Pol Na Saelas

Kire Laeliwala I Berea

10 Oto maholo na ko si rodo, mo mwaasine i lalo aana Kraes kire si
uusunge'i mumuni aana a Pol na Saelas hunie huilume i Berea. Maholo
kirerue hule ta'au i Berea kirerue lae oto hunie nume ni palo-palo mo Jiu.
11 Na aana huilume ngeena, tolahana ahutana mwala e tohungei diana,
liue mwala i Tesalonaeka. Mo Berea kire tohungei mwa'e-mwa'e ni rongo i
sulie walana Pol pe'i heitalea mo wala ngeena i laona mo Uusu-uusu Maa'i,
ohe kire to'ohuu wa ha'ike.
12 Na hungelana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa na ngaeta mo na'ohai keni
aada kire mani hiiwalaimoli oto no'one.
13 Ta'e maholo mo rato ni Jiu weu i Tesalonaeka kire rongoa uri a Pol ko
taroha'inie lo'u walana God ta'au i Berea, kire lae mai kire ko si ere i saena
mwala hunge lo'u aana huilume ngeena hunie kire ke saewasulirerue.
14 Oto mo mwaasine i lalo aana Kraes kire uusunge'inie a Pol mwaanie
hanue ngeena hunie nga leu kara'inie aasi, ta'e a Saelas na Timoti kirerue
oore mola i Berea.
15 Na mo iini nge kire hakusie a Pol kire lae tara'asi oto pe'ie hule aana
huilume i Atens. Oto puriha'ana kire lae mwaanie a Pol aana huilume
ngeena, kire si lae pe'ie mei wala a Pol hunie a Saelas na Timoti uri kirerue
ke lae lau-leu i saana Pol.

A Pol E Laeliwala I Atens

16 Maholo a Pol ko maa'oohie a Saelas na a Timoti wau i Atens, saena ko
tohungei huu aana ko leesie huilume ngeena e honu mola aana nunune
mo pweai god.
17 Oto e lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu huni ere-ere nada na ta'ena
nga iini ko lae no'one mai huni palo-paloa God pe'ire. Na suli dinge ko
lae-lae no'one aana leu ni uusi'e huni ere pe'ie mwala nge kire ko lae-lae
mai i leune.
18 I Atens mo pulitaa oto hunge mala mo Epikiurian na mo Stoek† kire

† **17:18** 17:18 Pulitaa mo Epikiurian ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke da mola mo ola hunie kire ke ilenimwa'e. Ta'e pulitaa mo Stoek ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke su'uri deu mola i sulie hari-huninge ikire, ta'e kire ke asuie mola nga taa kire lo'onga'inie e oodo.

ko ere-ere oto hiito'o i sulie nga taa e tohungei roro'a hunie mauriha'ana iinoni. Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana e ro pulitaa ngeena kire rongoa ere-erenga a Pol, oto kire ko te'uri, "?Nga taa ni e rongo mala wisi ko nore-nore ngeena? ?Nga taa ni a mwaena ko sare unuena?" Na ngaeta mo iini ko te'uri, "Ohe ko ere i sulie ngaeta god aana mo po'o ni henue hai aaopa'i ni ngeena." Kire ko ere urine aena aana a Pol ko taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas na ta'ela'inge ingeie mwaanie maenga.

19 Oto kire toolea a Pol i na'ona pulitaa ni lei-lei nge kire haara'inire aana Ariopagas,† na kire ko dolosi aana, kire ko te'uri, "Melu ko sare saie mei ha'a-uusulinge haalu nge o ko laenga'inie ngeena.

20 Aana mo wala o ko unu'i ngeena, kire kele rongo aaopa huni'emeelu. Oto melu ko tohungei sare sai diana aana mei ha'a-uusulinge haalu ngeena."

21 Aana mwala ni Atens na mo awataa nge kire lae mai ii'o aana huilume ngeena kire sai te'urine tarau. Aana kire ii'o oto mola huni rongo hunie ta'ena nga mei ola haalu ko reu huni lalado i sulie.

22 Oto a Pol e uure i na'ona pulitaa ngeena, ko si te'uri, "Mo Atens, nou lio saie uri omu tohungei diana aani palonga.

23 No ko ere urine aena aana maholo nou lae-lae hailiu i laona huilume i'omu, nou leesie mo leu oto hunge nge omu ko aare-aarenga'i eeni, na nou leesie omu uusue no'one mo wala aana ngaeta ora ni uunu-uunu e te'uri, 'Ora ni uunu-uunu i saana li'oa kolu ka'a saie.' Oto li'oa nge omu ko palo-paloa urine, ma'alana omu ka'a saie, ta'e ingeie nge no ko ere-ere i sulie huni'omu ienini.

24 Li'oa ngeena ingeie oto God nge e ha'aholaa walumalau na ahutana mo ola i lalo aana, na ingeie nge e aalaha haahie i Lengi na mai aano. Oto e ka'a o'o'o ike i laona mo nume maa'i ikie mo iinoni nge kie ko eu'esui'i.

25 Na e ka'a hari hunie ike nga mei ola hunie kie ke pe'ie aana. !Ha'ike! Ingeie maraana ni e niie mauringe hunikie, na e niie walu ola nge kie to'o aani.

26 A God e ha'aholaa eetana nga mwane a Adam, na mwaanie mola ta'a-ta'a iinoni ngeena nge a God e si esuie mo taungei iinoni hai aaopa'i hunie kire ke lai ii'osie walumalau. Na e totohoa oto mo leu hunie kire kei ii'o aani, na e pongie oto mauringe ikire.

27 A God e asuie walu ola ngeena aena aana e saeto'o aana kie ke haitalea, na maholo kie kei heitalea, kie kei haro lio oodoie taane, aena aana e ka'a ii'o ha'ataulie ike nga iini aaka.

28 Mala ka'u ngaeta mwane saenanau i'omu e uusue wau i na'o uuri, 'Aena aana a God mola e da kie ii'o i laona walumalau, na kie ko meu-meuri, na kie sai lae hailiu.' Na e uusue no'one uuri, 'Ahutaka kie mani ne'ie mo mwela ingeie hali'ite.'

29 Oto aena a God e niie mauringe hunikie mala mo mwela ingeie, nge kie ke su'uri ne'i-ne'isae uri a God nga ola kie sai eedumie mola aani kol wa aani siliva wa aani heu. Aana a God e ka'a urihana ike ola nge nimana iinoni wa saenanaunge iinoni e sai esuie.

30 Wau i na'o maholo mwala kire ka'a lio saie ue a God, e ka'a ha'aloire ike. Ta'e maholo ienini nge ko tohungei ere hiito'o hunie ahutana mwala i laona walumalau uri kire ke oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire.

31 Aana e pongie oto hai dinge hunie kei leie walumalau aana, na kei leie mwala oto i sulie nga taa e saie e oodo ta'ingelu. Na e lio hilisie oto

† **17:19** 17:19 Pulitaa kire haara'inie Ariopagas ngeena ko lio i sulie mo ha'a-uusulinge uri taa kire sai maaie i laona huilume ikire ngeena.

iini nge kei leie mwala urine, na e haata'i diana aana oto hunie ahutana mwala aana e ta'ea ka'u iinine mwaanie maenga."

32 Maholo mwala kire rongoa uri a Pol ko ere i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga, oto ngaeta mo iini ko ha'amwasi mola aana. Ta'e ngaeta mo iini kire ko te'uri, "Melu saeto'o aana o ke ere i sulie mei ne'isaenga ngeena lo'u aana nga maholo."

33 Oto a Pol e si lae mwaanie pulitaa ngeena.

34 Ta'e ngaeta mo iini kire ko lulu i sulie oto walana a Pol na kire ko hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na ngaeta mo iini aada nge a Daeonisias ngaeta mwane no'one aana pulitaa Ariopagas ngeena, pe'ie ngaeta hu'e satana a Damaris, na ngaeta mwala lo'u.

18

A Pol E Lae i Ha'a-uusulie

Mo Korinit

1 Oto puriha'ana a Pol e uure mwaanie i Atens, e si lae lo'u hunie huilume i Korinit.

2 Na aana huilume ngeena ko oodoie mwane satana a Akuila mwane ni Jiu nge e hute aana po'o ni henue i Pontas. A Akuila na hu'e ingeie a Prisila kirerue o'o'o wau i na'o aana po'o ni henue i Itali, ta'e kirerue si lae mwaanie maholo inemauri peine ni Rom a Klodias e oohea ahutana mo Jiu mwaanie huilume i Rom, nge e ne'i na'ohai huilume aana po'o ni henue i Itali. Oto a Akuila na Prisila ko si lae mai ii'o i Korinit maholo a Pol e oodoirerue.

3 Oto a Pol ko ii'o oto pe'irerue, na ko eu'esu oto pe'irerue aena aana kiraelu ko meni esu mola aana asuilana mo nume susulu.

4 Na suli Dinge Maa'i Mo Jiu, a Pol ko lae i nume ni palo-palo mo Jiu huni ere-ere nana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa hunie kire ke hiiwalaimoli aana walu ola nge ko unu'i.

5 Oto maholo a Saelas na a Timoti kirerue hule mai saana a Pol aana kirerue uure i Masedonia, a Pol ko si aehota taroha'inie Tataroha Diana mola i suli dinge. Na ko taroha'inie hunie mo Jiu uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie kei lae mai.

6 Ta'e maholo mwala ni Jiu kire ko leledie na kire ko ere aaelasie, a Pol e si tataa'inie mola mo wasa-wasa aana to'oni ingeie mala nga tolimaa uri tolahada e tohungei aaela liutaa. Oto ko ha'apasulire ko te'uri, "Mala uri a God ko ha'aloi'omu, na roro'anga i'omu oto maraamiu eena. Nga roro'anga ineu ha'ike aana leune. Uure si'iri pwau weu ne kei lai taroha'inie Tataroha Diana oto hunie mo Aapoloa Aaopa."

7 Oto a Pol e iisitaa mwaanie nume ni palo-palo mo Jiu ngeena, na ko lae oto wau i nume a Titias Jastas ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa nge ko palo-paloa God. Na nume ingeie e ii'o mola kara'inie nume ni palo-palo ngeena.

8 Ahutana asunge ingeie pe'ie mo Jiu e ka'a waeta'i ike, aana na'ohai mwane haahie nume ni palo-palo ngeena satana a Krispas na uluhe ni iinoni ingeie kire ko meni hiiwalaimoli oto aana a Aalaha. Na mo iini hunge lo'u i Korinit kire ko loto maa'i oto, aana kire rongoa Tataroha Diana, na kire hiiwalaimoli oto aana.

9 Oto aana ngaeta hai rodo a Aalaha ko ere hunie a Pol aani ma'ahu-polenga ko te'uri, "O ke su'uri me'u, na o ke su'uri rohu, ta'e o ke unu-unu tahanga'inieu tarau

10 sulie ineu taane pe'i'o. Nga iini aana mwala aana huilume ngeena e
sa'a waeli'o ike sulie mwala ineu kire hunge i leune."
11 Oto a Pol e ii'o lo'u i Korinit hunie halisi pe'ie e oono waro-waro huni
ha'a-uusulie mwala aana walana God.
12 Oto aana maholo nge a Galio e aalaha haahie po'o ni henue i Akaea,
mo rato ni Jiu kire ruru, kire si tapolie a Pol na kire toolea i saana a Galio
hunie ke leie.
13 Na kire ko te'uri, "A mwane ie ko tohungei sare hu'isie ha'atolanga
aana ko da uri mwala ke palo-paloa God mola mwaanie tolahai ha'atolanga
i'emeelu mo Jiu." †
14 Ta'e maholo a Pol ko sare aalamire, oto a Galio ko hola'i te'uri oto
hunire mo Jiu, "Mala uri omu ke da wala i sulie nga mei ola aaela wa nga
mei takalonga a mwane ie ke asuie, ha'alaa nou sai rongo taane huni'omu
mo Jiu.
15 Ta'e i sulie omu ko ere haitelili mola i sulie mo wala na mo satai ola
na mo ola mola i sulie mo ha'atolanga i'omu maraamiu, oto e diana mola
uri hunie i'omu maraamiu omu ke ha'a-oodohie leune. Ineu, nou ka'a sare
ha'a-oodohie ike mo ola urine huni'omu."
16 Oto e si oohera i sinaha mwaanie nume ni lei-lei.
17 Na kire mani tapolie mola a Sostinis, poro paine haahie nume ni palo-
palo mo Jiu, na kire ko repu aaelasie oto i maana nume ni lei-lei. Ta'e a
Galio e ka'a aapwasu ike aana leune.

A Pol E Ooli Lo'u Hunie Huilume I Antiok Aana Po'o Ni Henue I Siria

18 Oto a Pol e ii'o tewa oto lo'u pe'ie mo mwaasine i lalo aana Kraes i
Korinit. Lae-lae e si lo'onga'i huni lae lo'u hunie po'o ni henue i Siria. A
Prisila na Akuila kirerue hakusie aana laenga ngeena, na maholo kire hule
i Senggria, a Pol e si pala o'oru'e aana iihune pwaune aena aana mo dinge
aana haiholota'inge maa'i ingeie kire si mango. Oto kire ta'e aana haka,
19 kire ko lae holosie aasi oto hunie huilume paine i Epesas. Kire lai
hule wau i Epesas nge a Pol e si lae mwaanie a Prisila na Akuila, na ko lae
maraana oto i laona nume ni palo-palo mo Jiu ni ere-ere pe'ire.
20 Oto kire ko eitanaie hunie ke kele ii'o tewa lo'u pe'ire, ta'e e sere'i.
21 Maholo ko deu aakau oto huni lae mwaanire, oto ko te'uri, "Mala uri
a God e saeto'o aana ne ke ooli lo'u mei, nge omu ke leesieu lo'u i leu." Oto
e si lai ta'e aana haka, no ko lae oto mwaanie i Epesas.
22 Maholo kire hule aana huilume i Sisaria, a Pol e lae ta'au i Jerusalem
nge ko si ere-ere pe'ie mwala aana soihaada'inge ta'au i leune. Oto
puriha'ana nge e si lae hao lo'u hunie i Antiok.
23 E haro ii'o tewa i Antiok nge e si lae lo'u mwaanie i leune, na ko lai
liuhie oto mo henue i laona e ro po'o ni henue i Kalesia na i Frijia ni ere
ha'asusue saeda, hunie hiiwalaimolinge ikire aana Jisas ke a'aila'a lo'u.

A Apolos E Taroha'inie Jisas

24 Aana maholona no'one ngaeta mwane ni Jiu nge e hute aana huilume
i Aleksandria ko lae mai hunie i Epesas, na satana a Apolos. E tohungei
saenanau aana ere-luhesilana mo ne'isaenga na e tohungei saenanau
no'one aana mo Uusu-uusu Maa'i.
25 Kire ha'a-uusulie aana hiiwalaimolinge aana a Aalaha na e tohungei
mwa'e-mwa'e ni taroha'inie Tataroha Diana na mo ha'a-uusulinge i sulie a

† **18:13** 18:13 Mo Rom ka'a toli'aasie ahutana mo palonga hai aaopa'i i laona aalahanga ikire, ta'e kire maaie ngaeta mo iini mola, mala palonga mo Krik, na palonga mo Jiu. Aana maholo ienini kire ka'a lio saie ue uri hiiwalaimolinge aana Jisas e aaopa mwaanie palonga mo Jiu, ta'e lae-lae kire lio saie uri e aaopa, nge kire si uure honosie.

Jisas. Nga taa ko ha'a-uusulie mwala aani i sulie a Jisas e tohungei oodo, ma'alana e saie mola laladonga i sulie loto-maa'inge a Jon Loto Maa'i.
26 A Apolos e lae wau i laona nume ni palo-palo mo Jiu ko tohungei ere hiito'o hunire. Oto maholo a Prisila na Akuila kire rongoa ere-erenga ingeie, kire si toolea wau i nume ikirerue ni ha'a-uusulie lo'u aana tolahana God.
27 Oto puriha'ana, maholo a Apolos ko sare lae lo'u holosie aasi hunie po'o ni henue i Akaea, mo mwaasine i lalo aana Kraes i Epesas kire si pe'ie ni uusue uusu-uusu hunie mwala aana soihaada'inge i Akaea uri kire ke lio i suli diana aana maholo kei lae wau i saada. Oto maholo a Apolos e lai hule wau i Akaea, e si pe'ie mo iini nge a God e si niie hiiwalaimolinge hunire aena aana manata-diananga ingeie e paine hunire.
28 E tohungei pe'ire hiito'o sulie e ere raramaa hunie mo Jiu i maana mwala, na ko haata'i diana aana mo leu nge lo'onga'inge ikire e lae takalo. Na ko lado luhesie lo'u mo wala i laona Uusu-uusu Maa'i huni haata'inie uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'i huni uusunge'inie mai.

19

A Pol E Ii'o I Epesas

1 Maholo a Apolos e ii'o ue aana huilume i Korinit i laona po'o ni henue i Akaea, a Pol e hane holo i henue e si lai hule aana huilume paine i Epesas, na ko oodoie ngaeta mo pwaarongoisuli.
2 Oto ko dolosi aada ko te'uri, “?Maholo omu aehota hiiwalaimoli aana Jisas, uri Li'oa Maa'i e siho no'one i lengimiu?”
Kire aalamie kire ko te'uri, “Ha'ike. Melu ka'a rongoa nga mei ola i sulie Li'oa Maa'i, na hule aana melu ka'a saie Li'oa Maa'i nga ola uri taa.”
3 Oto a Pol ko dolosi aada ko te'uri lo'u, “?Mala uri ko urine, nga tolahai loto-maa'inge uri taa nge omu loto maa'i aana?”
Oto kire ko aalamie a Pol kire ko te'uri, “Melu loto maa'i aana tolahai loto-maa'inge nge a Jon e ere i sulie.”
4 Oto a Pol ko te'uri lo'u, “A Jon e loto maa'i aana mwala nge kire oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire. Na e unue hunie mwala uri kire ke hiiwalaimoli aana iini nge kei lae lo'u mei puri, na ingeie oto a Jisas.”
5 Maholo kire rongo urine, kire ko loto maa'i oto aana satana Jisas Aalaha ikie.
6 Na maholo a Pol e ne'ie nimana i pweude, nge Li'oa Maa'i e si siho i lengide, na kire ko ere oto aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i na kire ko laenga'inie oto walana God.
7 Na ola mala aawalai mwane mwana rue nge loto maa'ilada e lae.
8 A Pol e lae-lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu, na e lae pe'i ere hiito'o hunie mwala i sulie e oolu waro-waro. Aana ko deu aahonga no'one huni ha'a-aali'ue mwala hunie kire ke aali'u mei takoie Aalahanga a God.
9 Ta'e ngaeta mo iini aada ka'a sare hiiwalaimoli ike aana mei wala ienini. Na kire ko aehota ere aaelasie oto Tala Ni Meurihe i na'ona mwala. Oto a Pol e lae mwaanire na ko toolea no'one mo pwaarongoisuli pe'ie. Na ko lai ha'a-uusulire i sulie tolahana a Jisas mola susue dinge wau i laona nume ni sukulu a Tiranas.
10 A Pol e asuie urine hunie e ro halisi, hunie ahutana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko o'o'o aana po'o ni henue i Esia kire ke mani rongoa walana Aalaha.

Li'oa Aaela E Ka'a Ha'ama'u Aana E Hiu Mwela Mwane A Seva

11 A God e niie nanamanga hunie a Pol hunie ke asuie mo hu'i-hu'ite
hunge nge mwala ka'a leesi'i ue.
12 Ma'alana ta'ena nga mei sala e to'orie mola sapena Pol, na kire kei
toolea hunie mo iini ko mata'i wa mo iini nge mo li'oa aaela e ii'o aada,
kire sai awaa oto, na mo li'oa aaela ngeena ko tehi oto mwaanire.
13-14 Na ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko lae hailiu no'one huni oohe aasie
mo li'oa aaela mwaanie mwala. Ngaeta mo iini aada, e hiu mwane kalena
Seva, nga na'ohai pris. Oto ikire no'one kire ko sare oohea mo li'oa aaela
aana satana Jisas Aalaha ikie. Na kire ko te'uri, "Aana satana Jisas nge a
Pol ko lae pe'i taroha'inie, o ke iisitaa."
15 Ta'e li'oa aaela e aalamire ko te'uri mola, "Nou saie taane a Jisas, na
nou saie a Pol. ?Ta'e i'omu, kira tei ni i'omu?"
16 Oto mwane nge li'oa aaela e o'o'o aana, e ta'ela'i mola na ko seunire oto,
lae-lae hule aana ko seu aaelasire oto. Na kire mani malaka'a mango, na
mo sala ikire kire haka aaela oto. Oto kire si tehi mwaanie nume ngeena,
na nga sala ha'ike lo'u i denumada.
17 Maholo tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana mwala ni Epesas,
oto mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa, kire ko meni me'u oto, na kire ko si
ha'ama'u aana satana Jisas Aalaha ikie.
18 Na mo iini hunge aana mo iini kire hiiwalaimoli kire lae mai na'ona
ahutana mwala, kire ko si ha'ahoue mo ooraha'aa kire dau'i ke'u.
19 Na mo iini hunge nge kire ko esuie mo ola aana nanamanga mo li'oa
aaela, kire rurue mo uusu-uusu ikire nge kire ko kure-kure na kire ko si'o-
si'o i suli'i, kire ko uunu'i i laona dunge oto i maana mwala. Na maholo
kire iidumie holitana mo uusu-uusu ngeena e hule aana mei to'oha hunie
waaitana nga mwane ko esu hunie e ro tangalai helisi.†
20 Oto aena walu ola paine urine ko reu, nge walana Aalaha e si lai hule
aana mo leu hunge, na mwala hunge kire ko hiiwalaimoli oto aana.

Mwala Oto Hunge Kire Maaola-ola I Epesas

21 Purine walu ola ngeena e rau mango, a Pol e hiinge'inie uri a Li'oa
Maa'i ko sare uusunge'inie huni hola'i lae aana e ro po'o ni henue i
Masedonia na i Akaea, nge ke si lae lo'u hunie i Jerusalem. Na a Pol ko
te'uri lo'u, "Maholo ne kei lai liuhie mo leu ngeena mango, ne kei lai hule
lo'u aana huilume paine i Rom."
22 Oto ko uusunge'inie a Timoti na Erastas, e ro mwane ko eu'esu pe'ie
hunie i Masedonia, na a Pol e kele ii'o lo'u huni ha'amangoa ngaeta mo ola
aana po'o ni henue i Esia.
23 Ta'e i na'ona e lae mwaanie leune nga maaola-olanga paine e rau i
tehula'ana Tala Ni Meurihe.
24 Na maaola-olanga ngeena, mwane ni Epesas satana a Demitrias nge e
aehotaa. A mwane ngeena asunge ingeie oto huni eedu ha'amalaa nume
ni palo-palo a Atemis, mei god keni mo Epesas. Ko eedumie mo kele nume
ngeena aani siliva huni ha'aholinge'ini'i, na ngaeta mo iini hunge lo'u ko
terie mei to'oha oto paine mwaanie taungei eedunge mala ie.
25 Oto a Demitrias a soie mai ahutana mo mwane aadu-eedu ngeena, na
e soie mai no'one ngaeta mo mwane kire ko teri ola aana ta'a-ta'a taungei
esungena, ko si te'uri hunire, "Mo mwane, omu ke saie tari-olanga diana
ikolu ko lae mai mola mwaanie ta'a-ta'a taungei esunge.

---

† **19:19** 19:19 Erenga ni Krik e unue uri iidumilana mei to'oha ngeena e hule aana lime aawalai sinola aani to'oha kire haara'inie drakma. Na ta'a-ta'a mei drakma e malisine oto waaitana nga mwane au'esu hunie ta'a-ta'a hai dinge.

26 Oto mala omu leesie na omu rongoa oto maraamiu, a Pol ko laenga'inie
uuri, ‘Mo god nge asuileni e lae aani nimana iinoni, nga mo god to'ohuu
ha'ike.’ Na a Pol e hu'isie oto manatana ahutana mwala aana huilume
ikolu i Epesas, na kara'inie oto no'one ahutana mwala aana mo henue i
laona po'o ni henue ikolu i Esia ienini.
27 Mala uri kolu ka'a lo'onga'i diana, nge mwala kei mwesi mola mwaanie
mei esunge ni teri-to'ohanga ikolu, na nume ni palo-palo a god Atemis kei
ne'ie nume mwaakule mola. Hola'ina'o ahutana mwala i laona po'o ni
henue i Esia na ahutana mo leu i laona walumalau kire ko palo-paloa god
ikolu ngeena. Ta'e walana Pol ie kei da oto nga iini sa'a ha'ama'u lo'u aana
na'ohai god ikolu ngeena.”
28 Oto maholo ahutana mwala e rongo urine, kire ko si tohungei saewasu,
na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, “A Atemis god i'emeelu mo Epesas
e paine liutaa.”
29 E ka'a tewa na ahutana mwala aana huilume ngeena kire ko maaola-
ola oto. Oto kire mani huru weu i saana leu ni maa-maani ola,† na ngaeta
mo iini aada ko tapolie oto a Gaeas na Aristakas, na kire ko ookerarue
oto wau aana leu ni maa-maani ola ngeena. E ro mwane ngeena, kirerue
hakusie a Pol uure mwaanie po'o ni henue i Masedonia.
30 A Pol ko sare lai ere hunie mwala, ta'e mo pwaarongoisuli kire uure
honosie.
31 Na ngaeta mo na'ohai mwane aana po'o ni henue ngeena nge kire ko
ha'i malahune pe'ie a Pol, ikire no'one kire uusunge'inie mei wala hunie
uri ke su'uri lae lo'u weu i laona leu ni maa-maani ola.
32 Mwala e ruru ngeena kire ko tohungei da mahuro oto hiito'o hunie
saena mwala. Nga pulitaa ni e ere-ere oto i sulie saeda na nga pulitaa lo'u
ni e ere-ere oto i sulie saeda sulie mo iini hunge aada kire ka'a manata'inie
ike nga taa kire lae mai hunie.
33 Oto mo Jiu kire ko uusunge'inie ngaeta iini aada, satana a Aleksanda,
huni lai uure ta'au i na'ona mwala, na ngaeta mo iini kire ko lo'onga'inie
uri a mwaena ni oto e aehotaa maaola-olanga ngeena. Na a Aleksanda e
salo haahie mwala aana nimana hunie kire ke pwaarongo ka'u hunie, aana
ko sare ere hunire.
34 Ta'e maholo mwala kire lio saie mola uri ingeie ngaeta mwane ni Jiu,
kire ko si meni soi oto paine hunie e ro maholoi sato kire ko te'uri, “!A
Atemis god i'emeelu mo Epesas e paine liutaa!”
35 Oto lae-lae, na'ohai mwane aana pulitaa oa'oala'i aana huilume i
Epesas e ha'amamalora ko te'uri, “!Mo Epesas! Ahutana mwala i laona
walumalau kire mani saie oto uri huilume paine i Epesas nge ko lio i sulie
nume ni palo-palo a god paine ngeena, a Atemis. Na kire saie oto no'one
uri ikolu nge kolu ko lio i sulie ho heu maa'i ingeie, nge e teke mai uure i
Lengi.
36 Oto e aasa hunie nga iini kei unue uri mei ola ienini e ka'a to'ohuu.
Oto omu ke ii'o hahuroto mola mwaanie omu esuie lo'u nga mei ola e aaela
lo'u liutaa.
37 E ro mwane nge omu toolerarue mai ngeena kirerue ka'a pelie ike nga
mei ola i laona nume ni palo-palo ikolu wa kirerue ke ere mwakata'inie
god ikolu.
38 Mala uri a Demitrias na mo mwane au'esu kire ko to'o aana nga mei
wala ni ere-haitelilinge pe'ie nga iini, kire sai toolea mola i na'ona pulitaa

† **19:29** 19:29 Leu ni maa-maani ola i Epesas ngeena e to'o aana mo ii'o-ii'oha malisine ola mala e ro aawalai sinolai iinoni mwana lime.

ni lei-lei. Kire saie taane uri mo rato ni mwane huni leie ere-erenga kire
ii'o oto aana maholo ienini, na uri kire mwa'e-mwa'e huni leie ta'ena nga
ere-erenga i matolana nga ro iinoni.
39 Ta'e mala uri omu ko to'o aana lo'u nga mei ola huni ere i sulie pe'ie
ruruhaa, nge ha'a-oodohilana kei lae oto aana tohungana maholo huilume
kei loko ni ngeena.
40 Ta'e kie ke lio talaka, mwaanie inemauri ni Rom e ha'aloikie aena aana
maaola-olanga paine kie asuie si'iri. Na nga mei wala diana kie sa'a unue
ike i sulie nga taa kie loko mai hunie."
41 Oto maholo e ere urine mango, nge e si unue hunire uri kire ke mani
oopa hailiu.

20

A Pol E Lae Lo'u Hunie I Masedonia

1 Oto purine maaola-olanga ngeena e mango, a Pol e si lokoa ahutana
mo pwaarongoisuli huni ere ha'asusue saeda. Oto e si unue kire ke o'o'o
lo'u, na ko lae oto mwaanire hunie i Masedonia.
2 E liuhie mo henue hunge i laona po'o ni henue i Masedonia ni ere
ha'asusure, na lae-lae e si lai hule aana po'o ni henue i Akaea
3 na ko ii'o i leune hunie e oolu waro-waro. Oto puriha'ana, ko deu aakau
lo'u hunie ke oodo mola aana haka hunie po'o ni henue i Siria. Ta'e a Pol ko
si rongoa uri mo rato ni Jiu kire ko sare horo'ie, oto e oolisie lo'u manatana
na ko hane holo lo'u hunie po'o ni henue i Masedonia.

Laenga Ooreta A Pol Hunie I Troas

4 Na ngaeta mo iini nge kire hakusie a Pol aana maholona, nga mwane ni
Berea a Sopata, kalena a Piras, na e ro mwane ni Tesalonaeka, a Aristakas
na a Sekandas, na e ro mwane ni Debe, a Gaeas na a Timoti, na e ro mwane
aana po'o ni henue i Esia, a Tikikas na a Tropimas.
5 E ro mwane ni Esia ngeena kire hola'i lae mwaani'emeelu† oto i Pilipae
huni aatoholo hunie huilume i Troas aana po'o ni henue i Esia, na kire si
lai maa'oohi'emeelu oto wau aana huilume i Troas.
6 Ta'e i'emeelu, melu ii'o mola aana huilume i Pilipae lae hule aana mo
dinge aana Houlaa Ni Liumwaanie e haro mango. Oto melu si ta'e aana
haka, na purine e lime hai dinge nge melu si oodoie lo'u mo mwane i Troas.
Na melu ko ii'o lo'u i leune hunie e hiu hei dinge.
7 Oto i rodo aana eetana nga dinge purine Dinge Maa'i Mo Jiu, melu loko
huni aarenga'i na ni ngeu tararuru aana ngaunge huni aamasito'o aana
maelana Kraes. A Pol e saie mone uri kei lae oto mwaanie soihaada'inge
ngeena aana kei dengi i ho'owa, oto ko ha'a-ha'a-uusulire aana walana God
hule oto i upui rodo.
8 Na mo sine hunge kire eeso i laona duru nge melu ruru i laona ta'au i
lengi.
9 Oto ngaeta mwane saanau, satana a Iutikas, e ii'o i sulie maaure'i aana
duru ngeena. Na maholo a Pol ko ere-ere tewa oto, a Iutikas ko aehota
mamauru'e oto, lae-lae hule aana ko ma'ahu eelisuu oto. Oto e domu uure
aana oolune nga sao-saohai nume oto hunie i mwakano. Maholo kire lae
hai leesie, na kele mwaena e mae oto.
10 A Pol e siho hao i aano, oto e lae hai ako haahie, na ko te'uri, "Mwaanie
omu sae-saehuu lo'u. E mauri taane."

† **20:5** 20:5 Aana mei wala "i'emeelu" e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u kira Pol na e lae lo'u pe'ire.

11 Oto a Pol e aaliho'i lo'u ta'au i lengi, ko si nisie ho bred na kire ko meni
ngeu maa'i tararuru oto. Na ko he'i ha'a-uusulire lo'u hule aana e dangi,
nge e si lae oto mwaanire.
12 Oto kire si toolea kele saanaune lo'u i nume pe'ie ilenimwa'enga haahie
aana e mauri lo'u.

A Pol E Lae I Maelitas

13 Oto a Pol e ha'arongo'emeelu aana ko sare liu i tala, na uri ke si
hekusi'emeelu lo'u weu aana huilume i Asos. Oto melu hola'i lae oto aana
haka hunie i Asos.
14 Oto maholo a Pol e hule aameelu, nge e si lae pe'i'emeelu hunie
huilume i Mitilini.
15 Melu lae mwaanie huilume ngeena, nge melu si lai hule aana mala-
malau kara'inie i Kios aana e dangi ho'owa. Oto aana dinge lo'u i puri nge
melu lae lo'u hunie mala-malau i Samos, na aana ngaeta dinge lo'u i puri
nge melu si lai hule aana huilume i Maelitas.
16 A Pol e liue mola huilume i Epesas sulie e ka'a sare ii'o tewa ike aana
po'o ni henue i Esia. Ko lae lau-leu hunie i Jerusalem sulie ko sare ii'o ta'au
i leune aana Houlaa Ni Pentekos.

Mei Wala Ooreta a Pol Hunie Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge I Epesas

17 Oto a Pol e ha'atolaa mei wala uure i Maelitas hunie mo na'ohai mwane
aana soihaada'inge i Epesas uri kire ke lae ka'u mei saana.
18 Maholo kire hule mai saana, oto ko te'uri hunire, “Omu saie oto
tolahaku aana ahutana mo maholo nge no ko o'o'o pe'i'omu, uure oto aana
eetana nga hai dinge nge nou aehota hule aana po'o ni henue i Esia.
19 No ko esuie asunge Aalaha aani ha'amwai-mwei'alaku na pe'ie
ngaranga. Na nou sapesalu hiito'o aana maholo mo Jiu kire ko deu ni
horo'ieu.
20 Na omu saie oto uri no ko taroha'inie Tataroha Diana huni'omu, na
nou ha'a-uusuli'omu i maana mwala na lo'u i laona mo nume i'omu. Ta'e
nou ka'a ma'u ni unu haada'i aana ahutana walu ola nge kire sai pe'i'omu.
21 Na nou tohungei ere hiito'o hunie ahutana mwala, ma'alana mo Jiu wa
mo Aapoloa Aaopa, uri kire ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga ikire na
kire ke aali'u mei takoie a God na kire ke hiiwalaimoli aana Jisas, Aalaha
ikie.
22 “Oto aena aana no ko tola i sulie Li'oa Maa'i, no ko lae oto hunie i
Jerusalem, na nou ka'a saie ike nga taa kei reu eeku ta'au i leune.
23 Nou saie mola aana ahutana mo huilume nge no ko hule aani, Li'oa
Maa'i ko ha'apasulieu taane aana uri kire kei ha'aloieu na ne'ileku kei lae
i laona nume ni ho'o.
24 Ta'e mauringe ineu e ka'a roro'a ike hunieu, aana mei na'ohai ola e
roro'a hunieu oto uri ne ke ha'amangoa asunge nge a Jisas Aalaha ikie e
niie hunieu hunie ne ke asuie. Na mei esungena oto uri ne ke taroha'inie
Tataroha Diana i sulie aamasinge na manata-diananga a God hunikie.
25 “Nou lae-lae hailiu ke'u i matolamiu huni taroha'inie Aalahanga a God,
ta'e saehuu oto aana nou saie uri nga iini eemiu e sa'a he'i leesieu lo'u aana
nga maholo.
26 Oto aena nou ha'amangoa oto asunge ineu i matolamiu, nge no ko unu
oodo-oodo oto aana huni'omu uri mala nga iini eemiu kei deu tekela'inie
mauriha'ana, nga roro'anga ineu ha'ike lo'u.
27 Aana maholo nou ii'o pe'i'omu nou ka'a ma'u ike huni unu tahanga'inie
walu ola a God a saeto'o aana omu ke sai'i.

28 “Oto omu ke kineta'ini'omu, na omu ke kineta'inie no'one amaa ni
sipu nge a Li'oa Maa'i e niie huni'omu hunie omu ke lio i sulie. Na omu ke
ii'o mala kira kakakali sipu, aana amaa ni sipu ngeena oto soihaada'inge
a God, ahutana mwala nge Kalena e holi mangora aana apune maholo e
mae mala nga uunu-olanga.
29 Omu ke kakali diana aada, aana nou saie oto maholo ne kei lae
mwaani'omu, ngaeta mo wawaulo kei lae mai huni horo aaelasie amaa
ni sipu ngeena. Ikire nge mo propet eero-eero nge kire kei lae mai huni
waelie mwala i laona soihaada'inge.
30 Na hule aana ngaeta mo iini eemiu no'one omu kei hu'isie
walaimolinge hunie mwala ke aali'u i suli'omu.
31 Oto omu ke tohungei lio talamiu. Omu ke aamasito'o aana mo
ha'apasulinge nge nou nii-niie huni'omu tarau, na nou sapesalu i suli'omu
hunie e oolu helisi.
32 Oto no ko ne'i'omu i laona kineta'inge a God. Aamasito'o diana aana
mei wala i sulie aamasinge paine ingeie. Aana mei wala ngeena e sai ha'a-
a'aila'a'omu, na e sai ha'adiana'a'omu aana walu ola diana nge e to'o aani
hunie mo iinoni ingeie.
33 “Omu saie oto uri nou ka'a saehanalie ike nga mei to'oha wa nga kele
mei ola aana to'olana nga iini aana ta'ena nga maholo.
34 Na omu saie oto maraamiu uri e ro nimeku nge e rareta'inieu huni
terie ta'ena nga mei ola nge nou saeto'o aana, na hule aana nou rareta'inie
no'one mo iini kire ii'o pe'ieu.
35 Aana ahutana asunge ineu, nou haata'inie oto huni'omu uri kolu ke
asu a'aila'a tarau hunie kolu ke pe'ie mo iini nge kire mamaela'a. Na kolu
ke aamasito'o aana mei wala a Jisas Aalaha ikie aana e te'uri, ‘Iini nge ko
nii-nii, ha'adiana'alana kei peine lo'u liutaa aana mo iini ko hele aana mo
niinge.’ ”
36 A Pol e ere urine mango, kire si meni pouruuru na kire ko aarenga'i
oto.
37 Na kire ko meni ngara oto haahie, na kire ko meni akoie oto pe'i
nono'ilana i sulie tolahada aana kei lae oto mwaanire.
38 Na mei wala nge e da kire ko si tohungei saehuu hiito'o nge mei wala
e unue ngeena uri kire sa'a leesie lo'u aana nga maholo. Oto kire lae, kire
ko si lai toli'aasie i laona haka.

21

A Pol E Lae Ta'au I Jerusalem

1 Oto melu toli'aasire pe'ie ngaranga, nge melu si ta'e mola i laona haka.
Maholo kire ko lalaa'inie pwana, oto melu si oodo mola wau hunie mala-
malau i Kous. Oto aana dinge lo'u i puri, nge melu he'i lae lo'u weu hunie
mala-malau i Rodis, na puriha'ana nge melu si lae lo'u weu hunie huilume
i Patara.
2 Na i leune nge melu ko lae oodoie ngaeta haka ko deu aakau huni lae
tara'asi hunie po'o ni henue i Ponisia. Oto melu ta'e aana haka ngeena, nge
melu si lae lo'u.
3 Melu lae-lae, na maholo melu leesie mala-malau i Saepras, melu si
oolisie laenga haka huni liue mala-malau ngeena hunie ke ii'o aana aapa
i meu-meuli aana haka. Oto melu lae tara'asi, melu si lae lo'u hunie po'o
ni henue i Siria. Oto melu lai oone aana huilume i Taea hunie kire ke
ha'asiholie ludaa.
4 Oto melu si lai heitalea mo pwaarongoisuli weu i leune, na melu ko
ii'o oto pe'ire hunie e hiu hei dinge. Na aena aana nga taa a Li'oa Maa'i e

haata'inie hunire, kire ko ha'a-ha'apasulie a Pol uri ke su'uri lai hule ta'au
i Jerusalem. †
5 Oto purine e hiu hei dinge e mango, nge melu si lae lo'u. Ahutada
ma'alana mo hu'e na mo mwela kire mani lai toli'aasi'emeelu oto hai oone.
Oto melu meni pouruuru i laona oone, melu ko si aarenga'i.
6 Oto maholo melu hele ki'i mango pe'ire, nge melu si ta'e aana haka na
kire ko ooli oto i henue.
7 Melu uure mwaanie i Taea, oto melu lai hule lo'u aana huilume i
Tolemes. Oto melu lae i saana mo pwaarongoisuli weu i leune na melu
ko ii'o pe'ire lo'u hunie ta'a-ta'a hai dinge.
8 Oto aana dinge lo'u i puri, melu uure i leune melu si lae lo'u hunie
huilume paine i Sisaria na melu ko lai ii'o pe'ie a Pilip wau i nume ingeie.
Ingeie mwane ko taroha'inie no'one Tataroha Diana, na ingeie ngaeta iini
no'one aana e hiu mwane nge kire lio hilisire ka'u ta'au i Jerusalem huni
lio i sulie mo niinge.
9 Na e to'o aana e hai mwela keni raori'i nge ikire no'one mo propet.
10 Melu ii'o i Sisaria hunie nga mo kele dinge na ngaeta propet, satana a
Agabas, e uure i Jiudia ko lae mai hunie i Sisaria.
11 E lae mai saameelu oto e hele aana roroto'oni a Pol na ko pwesue oto
ae'aena na nimana maraana oto ko te'uri, “Li'oa Maa'i e unue uri mwala ni
Jiu i Jerusalem kire kei pwesue iini nge e to'o aana roroto'oni ienini uurini,
na kire kei niie i nimana mo Aapoloa Aaopa.”
12 Maholo melu rongoa mei walana, mo iini melu ko hekusie a Pol na
mo iini aana hanue ngeena, melu ko meni eitanaie oto a Pol uri ke su'uri
lae lo'u ta'au i Jerusalem.
13 Ta'e a Pol e te'uri mola, “?E ue ni omu ko ngarasieu na omu ko
ha'asaehuu'aau urine? Nou deu aakau taane mola hunie ho'osileku ke
lae urine, na nou deu aakau mola huni mae i Jerusalem mala uri mei ola
ienini kei ha'amanikulu'aa satana Jisas Aalaha ikie.”
14 E aasa oto hunie melu kei uure honosie, oto melu rohu na melu ko
te'uri mola, “Toli'aasie nga taa a God e saeto'o aana ke oa oto.”
15 Mo kele maholo e mango aana melu ko ii'o i leune, nge melu si deu
aakau lo'u huni lae i Jerusalem.
16 Na ngaeta mo pwaarongoisuli i Sisaria kire hakusi'emeelu no'one huni
toole'emeelu hunie nume melu kei ii'o aana oto ta'au. Nume ngeena, nume
a Nason, mwane ni Saepras na ko lulu i sulie a Jisas oto uure wau i na'o.

A Pol E Ere Pe'ie Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge I Jerusalem

17 Maholo melu lai hule ta'au i Jerusalem mo mwaasine i lalo aana Kraes
kire tohungei ilenimwa'e aana kire leesi'emeelu.
18 Oto aana dinge lo'u i puri, ahutameelu, melu meni lae huni lai leesie
a Jemes, na ahutana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ikire no'one
pe'ie.
19 A Pol e unue saedianangа ingeie hunire, e si ladoa ahutana mo ola nge
a God e pwao'i i matolana mo Aapoloa Aaopa aana asunge ingeie.
20 Maholo kire rongoa walana Pol, kire ko tohungei lahea God. Ta'e kire
ko te'uri lo'u hunie, “O saie, aasimeelu, mo sinolai iinoni oto hunge ni Jiu

† **21:4** 21:4 A Pol maraana e hiinge'inie uri Li'oa Maa'i ko na'ona hunie i Jerusalem. Leesie Palonga 20:22-23. A Li'oa Maa'i e ka'a ere aaopa hunie mo propet ienini, ta'e ko ha'apasulie mola a Pol hunie ke ii'o aakau huni sapesalu ta'au.

kire hiiwalaimoli mango oto aana Jisas, na kire ko tohungei lulu i sulie
mola ue mo Ha'atolanga a Mosis.
21 Kire rongo tarohana uri o ko ha'a-uusulie mo Aapoloa Aaopa uri e
ka'a roro'a ike hunire hunie kire ke lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
Oto aena ngeena, kire ko ne'isae takalo uri o ko ha'a-uusulie mo Jiu no'one
hunie kire ke su'uri aapwasu aana mo Ha'atolanga a Mosis, na uri o ko
ha'a-uusulie mo Jiu uri kire ke su'uri torihesi'o aana mo mwela mwane
ikire, wa kire ke lulu i sulie lo'u tolahaka mo Jiu.
22 Sa'a mola kire kei rongoa uri o hule oto mai leu, na kire kei tolahi'e oto
aana. ?Oto kolu ke si ue huni uure honosie mei ne'isaenga takalo ngeena?
23 Oto nga taa nge melu ko unue huni'o ienini, o ke dau oto i sulie. E hai
mwane i leu kire asuie ka'u ngaeta haiholota'inge hunie a God,
24 na mo dinge aana haiholota'inge ngeena e si mango mola. Oto o ke lae
pe'ire hunie ahutemiu omu ke asuie palonga ni ha'arere'anga. Na i'oe, o
ke holie walu ola hunire mala suhi pweunge na ngaeta mo ola lo'u hunie
palonga ngeena. Mala o kei te'urine, nge ahutana mo Jiu nge kire rongoa
mo laladonga i suli'o ngeena, kire kei saie nga mo ola to'ohuu ha'ike aana
kire kei lio saie uri o ko hele ma'uta'a taane ue aana ahutana mo ola i sulie
mo Ha'atolanga a Mosis.
25 Na mo iini aana mo Aapoloa Aaopa nge kire hiiwalaimoli kire sa'a
ne'isae takalo no'one, aana melu uusu-uusu oto hunire huni ha'arongora
aana lo'onga'inge i'emeelu. Melu ka'a unue ike uri kire ke tola i sulie
ahutana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e kei diana hunie soihaada'inge mala
uri kire ke su'uri ngeue nga mei ngeulaa nge uunu-olanga aana e lae hunie
mo pweai god. Na kire ke su'uri ngaue nga mei epu, na kire ke su'uri ngaue
ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae hunie maenga, na mwaanie kire
ae'aeni ola pe'ie nga iini."
26 Oto e dangi ho'owa a Pol e lae pe'ie e hai mwane ngeena hunie kire
ke asuie palonga ni ha'arere'anga. Oto puriha'ana, e si lae wau i Nume
Maa'i Peine a God huni ha'arongoa mo pris aana maholo uri taa nge e
hiu hei dinge hunie ha'arere'anga kei mango, hunie mo pris kei esuie mo
uunu-olanga nada.

Mo Jiu Kire Tapolie A Pol

I Laona Nume Maa'i Peine

27 Maholo e hiu hei dinge ngeena kara'inie oto kei mango, ngaeta mo
Jiu aana po'o ni henue i Esia kire ko leesie a Pol wau i laona Nume Maa'i
Peine. Oto kire si lai tapolie a Pol, na kire ko da oto ahutana ruruhaa nge
e loko ngeena hunie kire ke saewasulie.
28 Na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, "!Mo mwane ni Israel, omu ke lae
mai pe'i'emeelu! A mwane ienini ko ha'a-uusulie mwala aana ahutana mo
henue hunie kire ke lae hu'isie tolahana mwala ikolu na huni lae hu'isie
mo Ha'atolanga a Mosis na tolahana Nume Maa'i Peine ie. Na e toolea
no'one mai ngaeta mo Aapoloa Aaopa molana i laona Nume Maa'i, na ko
ha'amada'aa oto Hahu'ana Leu Maa'i ngeena."
29 Kire ko ere urine aena aana kire leesie ka'u a Tropimas, mwane aana
mo Aapoloa Aaopa mwaanie huilume i Epesas, e lae-lae no'one pe'ie a Pol
i laona huilume paine i Jerusalem. Oto kire ko lo'onga'i takalo uri a Pol e
toolea oto no'one mai a Tropimas i laona Nume Maa'i Peine.†

† **21:29** 21:29 Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mala nga iini aana mo Aapoloa Aaopa ko lae mai i laona Nume Maa'i Peine ngeena, nge kire kei horo maesie oto mola aana maholona.

30 Mei maaola-olanga ngeena e lae-lae hule aana ko lae ahusie oto
huilume paine i Jerusalem. Oto mwala hunge kire huru mei, na kire ko
tapolie oto a Pol, na kire ko toolea oto i sinaha mwaanie Nume Maa'i Peine.
Kele maholoi sato nge kire toolea ta'au i sinaha ngeena, na mo iini ko
kakakalie maa aana Nume Maa'i ko tolana honoa oto mo maa.
31 Maholo kire ko deu aahonga ue huni horo maesie a Pol, na tataroha ko
hule oto aana poro paine haahie sinolai ramo ni Rom uri ahutana mwala
ni Jerusalem kire ko heiseuni.
32 Poro paine ngeena e taule'i pe'ie mo na'ohai mwane aana mae na
mo ramo ikire, na kire ko huru oto i saana mwala nge kire ko heiseuni
ngeena. Maholo mwala kire leesie poro paine na mo ramo ingeie, kire
tolana mamalo oto mwaanie saunilana a Pol.
33 Maholo poro paine e lae mai hule i saana Pol oto e unue mo ramo
ingeie kire ke tapolie na kire ke pwasue aana e ro iieli heu. Oto ko si
dolosi aana mwala uuri, “?A tei mwane ni ie? ?Na nga taa ni e asuie?”
34 Ta'e mwala nge kire ruru ngeena, nga mo iini ni kire soi-soinge'inie
oto nga mei ola, hule aana poro paine ngeena e ka'a rongo saie lo'u mo ola
nge kire ko soinge'ini'i aana kire ko soi oto mola ta'ewau. Oto poro paine
e unue mola mo ramo kire ke toolea a Pol wau i laona nume ma'uta'a nge
mae ingeie ko o'o'o aana nge e kara'inie mola Nume Maa'i Peine.
35 Kire na'ona Pol lai hule aana huru-huru hunie nume ma'uta'a ngeena,
na aana mwala ko seu-seunie ue a Pol, oto mo ramo kire ko si aanga'inie
mwaanire.
36 Na mwala hunge kire puride mola pe'ie soinge uuri, “!Horo maesie! !
Horo maesie!”

A Pol E Aalamie Mwala Ko Maaola-ola

37 Maholo mo ramo kara'inie kire kei hule oto wau i laona nume ma'uta'a
ikire ngeena pe'ie a Pol, oto a Pol ko dolosi uuri aana poro paine aana mae,
“?Uri nou sai unue nga mei wala huni'o?”
Oto poro paine ko te'uri, “!Ha'ike eena! ?Uri o sai ere aana erenga ni
Krik?
38 Mala uri ko urine, na i'oe nga mwane ni Ijip ha'ike. Ineu nou
lo'onga'inie uri i'oe mwane ni Ijip nge e aehotaa haiseuninge honosie
aalahanga ni Rom, na i puri e tahi pe'ie e hai sinolai mwane horo-horo
ingeie i laona hanuesala.”
39 Oto a Pol ko te'uri, “Ineu mwane ni Jiu ni ie, na nou hute aana huilume
paine i Tasas aana po'o ni henue i Silisia. Huilume ngeena e tohungei
roro'a, na ineu ngaeta tohungei mwane aana. Oto saeku o ke toli'aasieu
ka'u hunie ne ke ere hunie mwala ngeena.”
40 A poro paine e toli'aasie mola, oto a Pol e uure i lengine huru-
huru aana nume ma'uta'a ngeena, ko si salo haahie mwala hunie kire ke
pwaarongo hunie. Maholo kire ii'o mwa-mwanoto, ko si ere hunire aana
tohungana erenga mo Jiu ko te'uri,

22

1 “Mo mama'a ineu na maeni eesiku, omu ke pwaarongo ka'u hunie ne
ke aalami'omu.”
2 Maholo kire rongoa mola a Pol ko ere aana tohungana erenga ikire, oto
kire mani rohu oto.
Oto a Pol ko te'uri lo'u,
3 “Ineu mwane ni Jiu ni ie. Nou hute aana huilume i Tasas aana po'o ni
henue i Silisia, ta'e nou peine oto mola i leu i Jerusalem. Ha'a-ha'a-uusuli

ineu ka'u a Kamaliel nge kie ko meni ha'a-ha'ama'u aana, na e ha'a-uusulieu
hunie ne ke dau i sulie mo ha'atolanga mo weuwaka. Na nou a'aila'a ni
esu nana God, mala oto omu ko esuie si'iri.
4 Nou tohungei ha'aloie mwala nge kire lae i sulie Tala Ni Meurihe hule
aana nou horo maesire. Nou tapolie mo mwane na mo keni, na nou lai
aasire i laona nume ni ho'o.
5 A Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ni lei-lei kire sai ha'awalaimoli'aa
mola walaku. Na ikire nge kire niie mo uusu-uusu nge kire uusu'i hunie
mo mwane ikolu ni Damaskas. Na ineu nge nou lae wau i Damaskas huni
tapolie mwala, na ni ho'osire aani iieli heu na huni toolera mai i Jerusalem
huni ha'aloire.
6 "Maholo no ko lae oto wau kara'inie i Damaskas i upui aatowaa, nou si
apara'i na raa-raa oto paine e uure i salo ko raa oto kali-kelieu.
7 Nou domu mola hao i aano, na no ko rongoa mei wala ko te'uri, '!Sol,
Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu?'

8 "Oto no ko dolosi aana, '?I'oe a tei, Poro paine?'

"Oto e aalamieu ko te'uri, '!Ineu a Jisas ni Nasaret ni ie, iini nge o ko
teunge'inie!'
9 Mo mwane nge kire hakusieu kire leesie raa-raa, ta'e kire ka'a rongo
saie ike mei wala nge ko ere-ere pe'ieu.

10 "Oto no ko dolosi lo'u aana no ko te'uri, '?Oto nga taa ne kei da, Aalaha
ineu?'

"Oto e aalamieu ko te'uri, 'Ta'ela'i, na o ke lae wau i Damaskas. Nga
mwane wau i leune ke si unue walu ola nge a God e oala'ini'i hunie o ke
asui'i.'
11 "Raa-raa ngeena mone e wa'u, oto hule aana maaku na e ulu oto. Oto
mo mwane nge kire hakusieu kire hele i nimeku kire si tooleau wau hunie
i Damaskas.
12 Oto nga mwane satana a Ananaeas e lae mai seeku. Ingeie ko tohungei
lulu i sulie mo Ha'atolanga a Moses, na ahutana mo Jiu nge kire ii'o wau i
Damaskas kire tohungei ha'ama'u aana.
13 E lae mai uure i sulieu, oto ko te'uri, '!Sol, aasiku, o ke lio-lio lo'u!' Oto
aana kele maholoi satona, maaku e lio lo'u, na no ko leesie oto a mwaena.
14 Oto ko te'uri lo'u, 'God mo weuwaka e lio hilisi'o hunie o ke saie nga
taa e oala'inie hunie o kei esuie, na hunie o ke leesie Koni-konihe Oodota'i
ingeie,† na hunie o ke rongoa oto walana maraana.
15 Na i'oe oto iini ingeie huni taroha'inie hunie mwala aana walu ola nge
o leesi'i na o rongo'i ngeena.
16 ?Oto nga taa ue o ko maa'oohie? Ta'ela'i na o ke aarenga'i aana satana
Aalaha hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aanga i'oe, na o ke loto maa'i.'

17 "Oto maholo nou eeliho'i lo'u ta'au i Jerusalem na no ko aarenga'i i
laona Nume Maa'i Peine, no ko leesie lo'u mei haata'inge.
18 Na a Aalaha e ere uuri hunieu, 'O ke lae oto lau-leu mwaanie i
Jerusalem, aana mwala i leu kire sa'a sare rongo ike hunie mo ola o ko
unu'i i sulieu.'
19 "Oto nou aalamie mola uuri, 'Iau, Aalaha ineu. Aana sa'a mola kire
saie oto uri nou lae hailiu ke'u i laona mo nume ni palo-palo huni tapolie
mwala nge kire hiiwalaimoli eemu na huni repusire.

---

† **22:14** 22:14 A Pol e leesie a Jisas oto to'ohuu aana maana, na a Jisas maraana nge e soie a Pol hunie ke laenga'inie Tataroha Diana pe'ie nanamanga. Oto aena urine mau-meuringe ingeie e hai-oolisie oto to'ohuu. Leesie Palonga 26:16, na 1 Korinit 9:1, na 1 Korinit 15:8.

20 Na maholo kire horo'ie a Stivin, iini nge e taroha'inie no'one walamu,
na nou uure no'one pe'ie mo iini nge kire horo maesie. Ineu oto nou kakalie
mo sala ikire sulie nou ne'isae no'one mala ikire huni horo'ie.'
21 "Oto a Aalaha ko te'uri lo'u hunieu, 'O ke lae oto, sulie no ko
uusunge'ini'o oto ha'atau huni laeliwala hunie mo Aapoloa Aaopa.' "
22 Ahutana mwala kire pwaa-pwaarongo i sulie a Pol lai hule aana e unue
mei wala "Aapoloa Aaopa." Oto aana kire tohungei leledie mwala ngeena,
kire ko si tea oto paine kire ko te'uri, "!Horo maesie! !E ka'a adona lo'u ke
mauri!"
23 Na aena mwala ngeena ko tohungei saewasu oto liutaa, kire ta'aasie
oto mo to'oni tetewa ikire pe'i teanga oto paine na kire ko aasie mwakano
oto i lengi.
24 Oto poro paine haahie mae ngeena e unue hunie mo ramo kire ke
toolea a Pol i laona nume ma'uta'a kire o'o'o aana ngeena. Na ko unue
hunire uri kire ke rapusie a Pol, na hunie kire ke dolosi aana hunie kire
ke saie uri nga taa ni mo Jiu kire ko teangie haahie.
25 Ta'e maholo kire ko pwesue hunie kire kei repusie, a Pol ko si dolosi
aana ngaeta poro paine haahie nga tangalai ramo nge e uure kara'inie, ko
te'uri, "?Uri e malisine mola omu ke rapusie nga mwane ni Rom nge e ka'a
dau hu'isie ike nga mei ola?"
26 Maholo poro paine ngeena e rongo urine, ko si lae oto i saana poro
paine haahie sinolai ramo ngeena na ko te'uri, "?Nga taa ni o ko sare da?
!A mwane ngeena mwane ni Rom ni ngeena!"
27 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e lae i saana a Pol, ko si
dolosi aana Pol ko te'uri, "?Uri i'oe nga mwane ni Rom to'ohuu?"
Oto a Pol ko aalamie ko te'uri, "Iau, e to'ohuu, ineu mwane ni Rom ni
ie."
28 Oto a poro paine ngeena ko te'uri, "Ineu nou holi aana mei to'oha oto
paine huni ne'ie ngaeta mwane ni Rom."
Oto a Pol ko aalamie lo'u ko te'uri, "Ta'e ineu, nou ne'ie oto mwane ni
Rom aana nou hute oto urine."
29 Oto mwala nge kire dau-deu aakau huni dolosie mo dolosinge aana Pol
pe'ie rapusilana, kire mani toli'aasie oto aana maholona. Na poro paine
haahie sinolai ramo ngeena ko me'u oto, aana e dau hu'isie ha'atolanga
aana e ho'osie nga tohungei mwane ni Rom aana iieli heu.

A Pol E Uure I Na'ona

Pulitaa Ni Lei-lei

30 Poro paine haahie mae ngeena ko sare saie nga taa nge mo Jiu kire ko
heliwala aana a Pol haahie. Oto e dangi ho'owa, e lokoa mo na'ohai pris na
pulitaa ni lei-lei, ko si luhesie a Pol mwaanie nume ma'uta'a, na e toolea,
ko lai ha'a-uuresie i na'ona pulitaa ni lei-lei.

23

1 A Pol e to'omaaie pulitaa ni lei-lei oto ko te'uri, "Maeni eesiku ni Israel,
manataku e tahanie taane mola ii'onga ineu i na'ona God lae mai hule
si'iri."
2 Oto aana kele maholoi satona, a Ananaeas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris, e
unue hunie mo iini nge kire uure kara'inie ko te'uri, "!Omu ke hide ponosie
wawana!"
3 Oto a Pol ko te'uri hunie, "I'oe, o urihana mola mei karo aaela nge kire
mole rere'a aana hunie ke lio kohi. !Oto a God kei hideli'o no'one! I'oe,
o ii'o i aano aana ii'o-ii'oha ni lei-lei huni leieu i sulie mo Ha'atolanga a

Mosis, ta'e hule aana i'oe maraamu nge o ko liu holosie no'one Ha'atolanga
maholo o unue uri mo mwane ke hidelieu."
4 Oto mo mwane nge kire uure kara'inie a Pol kire ko te'uri, "!Mwae! O
ko ere waelie Na'ohana Mo Na'ohai Pris a God."
5 Oto a Pol ko te'uri, "Maeni eesiku, nou ka'a saie ike uri ingeie nge
Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Ne ke saie urine, ha'alaa nou ka'a aalamie ike
urine, aana Uusu-uusu Maa'i e te'uri, *Su'uri ere aaelasie iini nge ko na'ona*
mwala i'oe." *Eksodas 22:28*
6 Ngaeta mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena ikire mo iini aana aapa
mo Sadiusi, na ngaeta mo iini aana aapa mo Parise. A Pol e saie urine
mone, oto ko ere paine hunire na ko te'uri, "Maeni eesiku, ineu ngaeta
Parise ni ie, na mo weuweku mo Parise no'one. Na hiiwalaimolinge ineu
uri a God kei ta'ea mo iini e mae. Na aena mei olana ka'u omu ko leieu
haahie ie."
7 Maholo a Pol e ere urine mango, pulitaa ni lei-lei ko oopa oto pe'ie
ere-haitelilinge i matolada mo Sadiusi na mo Parise,
8 aana hiiwalaimolinge mo Sadiusi uri nga iini e sa'a roro'a ta'ela'i lo'u
mwaanie maenga, wa uri nga ensel wa nga li'oa ke ii'o lo'u. Ta'e mo Parise
kire mani hiiwalaimoli aana e oolu mei olana.
9 Maholo erenga paine ko lae hailiu i matolana e ro pulitaa ngeena, oto
ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge ikire pe'ie mo
Parise kire uure i lengi, kire ko ere paine kire ko te'uri, "!Melu ka'a dau
oodoie ike nga mei ola aana a mwane ie ke dau hu'isie! !Nga li'oa wa nga
ensel ohe nge ko ere-ere hunie ngeena!"
10 Ha'a-erenga ngeena e lae-lae na ko peine oto. Oto poro paine haahie
sinolai ramo ni Rom ngeena ko maarara mwaanie kire horo'ie a Pol, oto e
uusunge'inie mo ramo ingeie hunie kire ke lai toolea a Pol mwaanie pulitaa
ni lei-lei, na kire ke tola aaliho'i aana hunie leu nge mae ko o'o'o aana.
11 Oto aana hai rodona a Aalaha e lae mai uure i sulie a Pol oto ko te'uri,
"!Mwaanie o me'u-me'u! O kei lai unu ha'a-oaieu no'one wau i Rom mala
o esuie i Jerusalem."

Mwala Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Pol

12 Oto e dangi ho'owa, ngaeta mo Jiu kire ruru huni oala'i na kire
haiholota'i uri kire sa'a ngaue nga mei ngeulaa wa kire ke inuhie nga mei
wei, lai hule aana kire kei horo'ie a Pol.
13 E liue hai aawalai mwane nge kire ruru huni esuie mei ne'isaenga
ienini.
14 Oto puriha'ana kire si lai saana mo na'ohai pris na mo rato ni mwane,
oto kire ko te'uri, "Melu meni heiholota'i uri melu sa'a hikana ike nga mei
ngeulaa wa melu ke inuhie nga mei wei, lai hule aana melu kei horo'ie a
Pol.
15 Oto i'omu na mo mwane aana pulitaa ni lei-lei, omu ke uusunge'inie
nga mei wala hunie poro paine haahie sinolai ramo ni Rom, hunie kire ke
toolea mai a Pol i seemiu hunie ke leesi'omu. Ta'e omu ke eero mola uri
omu ko sare saie lo'u ngaeta mo ola i sulie. Oto melu kei deu aakau huni
horo'ie i na'ona kei hule i leu i seemiu."
16 Ta'e uuweline a Pol e rongoa walu oala'inge ikire ngeena, oto e lae wau
i nume nge mae ko o'o'o i laona, ko si ha'arongoa a Pol.
17 Oto a Pol e soie mai ngaeta mwane paine haahie tangalai ramo ni Rom
ko si te'uri hunie, "O ke toolea saanau ie wau i saana poro paine haahie
sinolai ramo, aana ko sare ha'arongoa aana nga mei ola."

18 Oto ramo paine ngeena e toolea saanau wau i saana poro paine haahie
sinolai ramo, ko si te'uri hunie, “A Pol nge kolu tapolie ka'une e soieu hunie
ne ke toolea kele saanau ie mai seemu, aana ko sare ha'arongo'o aana nga
mei ola.”
19 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e hele i nimana a saanau,
na e toolea aana nga leu hunie kirerue ke ii'o mola maraadarue. Oto poro
paine ko dolosi aana ko te'uri, “?Nga taa ni o ko sare ha'arongoau aana?”
20 Oto saanau ngeena ko te'uri, “Mo rato ni Jiu kire mani ne'isae tararuru
huni ha'atohu eemu hunie o ke toolea a Pol i saana pulitaa ni lei-lei i
ho'owa. Kire kei eero ni unue uri kire ko sare saie lo'u nga mo ola i sulie.
21 Ta'e o ke su'uri rongo hunire, aena e liue hai aawalai mwane nge kire
haiholota'i uri kire sa'a hikana nga mei ngeulaa wa kire ke inuhie nga
mei wei lai hule aana kire kei horo'ie a Pol. Kire dau aakau oto huni lai
mumuni loosie ta'au i sulie tala, ta'e kire ko maa'oohi ue huni rongoa nga
mei wala mwaani'o.”
22 Oto poro paine ko si ere honosie ko te'uri, “Su'uri ha'arongoa lo'u nga
iinoni uri o ha'arongoau aana mei ola ienini.” Oto e si uusunge'inie saanau
ngeena hunie ke lae.

Mo Ramo Kire Toolea A Pol I Saana Aalaha Paine A Filiks

23 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e si soie mai e ro iini aana
mo mwane paine ingeie haahie nga tangalai ramo, ko si te'uri hunirerue,
“More ke dau aakau aana e ro tangalai ramo huni lae i Sisaria i rodo si'iri
aana siwana nga maholoi sato. Na more ke dau aakau no'one aana e ro
tangalai ramo nge kire sai heiseuni pe'ie mo noma, na lo'u e hiu aawalai
ramo huni huru aana mo hoos.
24 Na more ke dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke lae aani,† na more
ke lio i suli diana aana hunie ke hule sapemawa wau i saana aalaha paine
a Filiks.”
25 Oto poro paine e uusue uusu-uusu ko te'uri,

26 Huni'o Aalaha Paine Filiks,
Ineu a Klodias Lisias nge no ko ha'atolaa saedianangа ineu weu huni'o
ie.
27 A mwane ie, mo rato ni Jiu kire tapolie, na kire ko kara'i horo'ie oto,
ta'e nou lae mai pe'ie mo ramo ineu, oto nou lauhie aena nou saie ingeie
ngaeta mwane ni Rom.
28 Nou sare saie nga taa ni mo Jiu ko sare horo'ie a Pol i tehula'ana,
oto nou toolea i saana pulitaa ni lei-lei ikire.
29 Nou deu oodoie kire ko sare horo'ie mola i sulie mo ola aana
ha'atolanga ikire mo Jiu, ta'e kire ka'a leie ike i sulie nga mei ola ke adona
ke mae i tehula'ana wa hule aana nga mei ola ke adona ke ii'o i nume ni
ho'o.
30 Na maholo nou rongoa uri kire ere toli loosi hunie, nge no ko tolana
uusunge'inie oto wau i seemu ie. Na nou ha'arongoa mo Jiu nge kire hola'i
ha'apelie ngeena uri kire ke haata'inie mo lo'onga'inge ikire aamu.

31 Mo ramo ngeena kire ko deu mone i sulie walana poro paine, oto kire
toolea a Pol oto aana hai rodona hunie huilume i Antipatris.
32 Oto aana dinge lo'u i puri, mo ramo nge kire ko lae mola i sulie tala
kire ooli takoie leu nge kire ko o'o'o aana i Jerusalem, na mo iini mola nge
kire ko lae aani hoos kire ko lae tara'asi lo'u pe'ie a Pol.

† **23:24** 23:24 Mo Rom kire dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke lae aani, hunie maholo nga iini ko weo na a Pol ko ta'elie lo'u ngaeta iini.

33 Maholo kire lai hule aana huilume paine i Sisaria kire si niie uusu-uusu
hunie a Filiks, na kire ko niie oto no'one a Pol wau i nimana.
34 Maholo a poro paine e saai mangoa uusu-uusu ngeena, ko si dolosi
aana Pol ko te'uri, "?I'oe mwane ni tei?" Oto maholo e rongo saie uri a Pol
mwane aana ngaeta huilume i laona po'o ni henue i Silisia,
35 ko si te'uri, "Mo mwane nge kire ko sare horo'i'o kire kei hule mai leu,
nge ne ke si pwaarongo honosie mo ere-erenga i'omu." Oto e si unue hunie
mo ramo ingeie kire ke kakalie i laona nume paine ingeie nge a Herod e
asuie hola'ina'o.

24

Aalaha Paine Filiks E Leie A Pol

1 Oto e lime hai dinge e saro mango, a Ananaeas, Na'ohana Mo Na'ohai
Pris na ngaeta mo rato ni Jiu na ngaeta mwane satana a Tetalas, kire
lai hule wau i Sisaria. A Tetalas ngaeta mwane saenanau i sulie mo
ha'atolanga na e sai ere i na'ona mo pulitaa ni lei-lei. Oto kire mani lae
mai uure i na'ona Aalaha Paine Filiks huni ere honosie a Pol.
2 Oto maholo kire soie mai a Pol, a Tetalas ko si unue lo'onga'inge ikire
na ko te'uri, "I'oe oto ngaeta tohungei aalaha paine na e diana, Filiks, aana
i'oe nge o da melu ii'o ni henuelamanga oto uure mai i laona po'o ni henue
i'emeelu. Na aana saenanaunge i'oe nge o ha'a-oodohie mo ha'atolanga
hunge hunie ii'onga i'emeelu ke diana.
3 Walu ola urine nge melu leesi'i suli dinge, na kire tohungei diana
aameelu nge melu ko unue saedianangа paine huni'o.
4 Ta'e mwaanie nou ha'aweo'o, nge no ko eitanai'o o ke pwaarongo ni
saedianangа ka'u mola aana ere-erenga o'oru'e i'emeelu.
5 "Melu lio saie a mwane ie, ingeie nga mwane oto huni esuie aaelanga
tarau, na ko esuie ha'a-erenga i matolana mo Jiu aana ta'ena nga leu
aana walumalau. Na ingeie ngaeta na'ohai mwane aana pulitaa a Jisas
ni Nasaret.
6 Na mwane ienini ko sare ha'amada'aa no'one Nume Maa'i Peine a God,
oto aena mei olana nge melu tapolie.†
8 Na mala uri o kei dolosie nga mo dolosinge aana, o ke si rongoa taane
lo'u nga mo ola i sulie mo wala nge melu tapolie a mwane ie i tehula'ani."
9 Na mo rato ni Jiu ngeena kire ko eerota'inie a Pol urine no'one na kire
ko te'uri, "Walu ola ienini kire to'ohuu."

A Pol E Ere-ere I Na'ona Filiks

10 Oto a Filiks e salo aana ki'ine hunie a Pol ke ere-ere, oto a Pol ko
te'uri, "Poro paine, nou saie mo helisi hunge oto o ko leie mo heliwalanga
i'emeelu mo Israel, oto no ko tohungei ilenimwa'e huni aalamie nga taa
kire ko ha'apelieu haahie.
11 Oto si'iri e si hule aana aawalai hei dinge mwana rue mola i purine
nou hule ta'au i Jerusalem huni paloa God, na ke mwada'u lo'u mola hunie
o ke ha'awalaimoli'aa mola walaku.
12 Mo mwane nge kire ko ere aaelasieu si'iri ie kire ka'a leesie ike ne
ke ha'a-erea nga iini wa ne ke ha'asaewasuli'aa mwala, ma'alana i laona
Nume Maa'i Peine, wa i laona mo nume ni palo-palo, wa aana ta'ena nga
leu lo'u i laona huilume.

---

† **24:6** 24:6 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 7 uuri, "Na melu sare leie i sulie ha'atolanga i'emeelu. Ta'e a Lisias, poro paine haahie sinolai ramo, e lae mai deu rarahi'emeelu hunie ke toolea mwaanie ki'imeelu. Na ko tohungei ere aameelu no'one uri melu ke lae mai unue huni'o nga taa ni a Pol e dau aaelasie."

13 Oto kire sa'a ha'awalaimoli'aa ike mo wala nge kire ko eerota'inieu
eeni ie.
14 Ta'e no ko unu oodo-oodo oto aana huni'o, uri e to'ohuu no ko palo-
paloa a God mo weuwe i'emi, aana ineu no ko lulu i sulie Tala Ni Meurihe.
Ikire, kire unue mei hiiwalaimolinge ngeena e ka'a diana ike, ma'alana ineu
no'one nou hiiwalaimoli aana ahutana walu ola i laona mo Ha'atolanga a
Mosis na mo ola i laona mo Uusu-uusu Maa'i mo Propet.
15 Na nou noruto'o no'one aana God mala mo rato ni mwane ngeena, uri
ahutana iinoni, ma'alana mo iinoni diana wa mo iini aaela, kire kei meni
ta'ela'i mwaanie maenga.
16 Na no ko deu aahonga tarau hunie manataku ke rere'a i na'ona God
na i na'ona mo iinoni.
17 “Nou lae mwaanie i Jerusalem mo helisi hunge e mango oto, oto nou
eeliho'i lo'u mei huni tola to'oha nana mo iinoni ineu ni Israel nge kire ko
si'oha'a, na huni uunu ola hunie a God.
18 Na i purine nou esu mangoa uunu-olanga ni ha'arere'anga i na'ona
God, nge kire si leesieu wau i laona Nume Maa'i Peine. Na aana maholona
nga mwala ka'a ii'o ike pe'ieu hunie kire ke da e'engonga.
19 Ta'e ngaeta mo Jiu aana po'o ni henue i Esia nge kire lae mai tapolieu.
Mala ko to'ohuu uri ineu nou deu hu'isie nga mei ola, nge e malisine kire
ke lae mai uure i na'omu huni ha'apelieu aana mei ola ngeena.
20 Mala uri ko ha'ike, nge o ke dolosi aana mo mwane ienini nga mo ola
uri taa nge mo rato ni mwane aana pulitaa ni lei-lei i Jerusalem kire unue
uri nou deu hu'isi'i,
21 mwaanie ta'a-ta'a mei wala mola ni nou unue i na'oda aana nou te'uri,
‘Hiiwalaimolinge ineu uri a God kei ta'ea mo iini e mae mwaanie maenga.
Oto aena mei olana nge omu ko leieu haahie si'iri ie.’ ”
22 A Filiks mone e saenanau i sulie Tala Ni Meurihe, oto e ha'amamaloa
ere-erenga ko si te'uri, “Maholo a Lisias, poro paine haahie sinolai ramo
ngeena, kei lae mai, nge ne ke si niie mei wala ooreta aana ere-erenga
i'oe.”
23 Na e unue ngaeta ramo paine haahie tangalai ramo ke kakalie a Pol,
ta'e ke lio rako aana a Pol na ke toli'aasie mo malahune ke pe'ie aana mo
ola e saeto'o aani.
24 Oto purine ngaeta mo dinge e haro mango lo'u, a Filiks e ooli lo'u
mei i Sisaria pe'ie hu'e ingeie, keni ni Jiu satana a Drusila. Oto a Filiks e
uusunge'inie ngaeta mo mwane huni lai toolea mai a Pol, na kirerue ko si
pwaarongo i sulie maholo ko ere i sulie hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes.
25 Ta'e maholo a Pol ko ere i sulie mauringe diana, na kineta'inilaka
maraaka mwaanie ooraha'aa, na leilana walumalau, a Filiks ko si tohungei
me'u na ko te'uri, “!Mamalo ka'u! Mala uri no ko to'o aana lo'u nga maholo
ne ke si soi'o lo'u mei.”
26 Saena Filiks uri a Pol ke nii mumuni aana nga mei to'oha nana hunie
ke luhesie mwaanie nume ni ho'o. Oto mo maholo hunge, ko hei uusunge'i
oto hunie a Pol huni ere-ere pe'ie.
27 Oto lae-lae, purine e ro halisi e mango, a Posias Festas ko oolisie a
Filiks aana ko ne'i Aalaha Paine oto haahie po'o ni henue ngeena. Na aena
aana a Filiks ko sare dau hunie mo Jiu ke ilenimwa'e mola haahie, oto e
unue mola uri a Pol ke ii'o ue i laona nume ni ho'o.

25

Aalaha Paine Festas E Leie A Pol

1 E oolu hei dinge e mango i purine a Festas e hule aana po'o ni henue
ngeena, e lae mwaanie i Sisaria ko si lae ta'au i Jerusalem.
2 Oto mo na'ohai pris na mo rato ni mwane ni Jiu kire lae wau i saana,
kire ko ha'arongoa aana walu ola nge a Pol e dau hu'isi'i.
3 Na kire ko ha'a-olaa uuri, “Mala uri o ko sare pe'i'emeelu to'ohuu, nge
o ke ha'atolaa nga mei wala hunie kire ke uusunge'i eeliho'i lo'u aana a
Pol hunie leilana ke lae mai Jerusalem.” Kire ko ha'a-olaa urine aena aana
kire ne'isae huni horo'ie a Pol maholo kei lae mai i sulie tala.
4 Ta'e a Festas ko te'uri, “A Pol e ii'o oto wau i laona nume ni ho'o wau i
Sisaria, na e sa'a tewa na ne kei eeliho'i lo'u weu.
5 Oto hunie ne ke leie lau-leu huni'omu, nge omu ke uusunge'inie ngaeta
mo rato ni mwane i'omu huni lae pe'ieu. Na mala uri ko deu hu'isie nga
mei ola to'ohuu, nge kire ke si uusu i maana aana mo olana.”
6 Oto a Festas e ii'o hunie ola mala e siwe hai dinge lo'u pe'ire i Jerusalem,
nge e si lae lo'u hunie i Sisaria. Na aana dinge i puri e lai ii'o wau i laona
nume ni lei-lei, e si unue ngaeta mo mwane ke lai toolea mai a Pol.
7 Maholo a Pol e sili mei nume, mo Jiu nge kire lae mai uure i Jerusalem,
kire lai uure kali-kelie, na kire ko si unue mo ola hiito'o na e aaela liutaa
nge kire unue e dau hu'isi'i, ta'e nga mei ola huni ha'awalaimoli'aa walada
ha'ike.
8 Oto puriha'ana a Pol ko si aalamire ko te'uri, “Nou ka'a da ike nga mei
ola ke lae hu'isie mo Ha'atolanga mo Jiu, wa nga mei ola ke lae hu'isie
Nume Maa'i Peine, wa inemauri Peine ni Rom.”
9 Ta'e a Festas mone ko sare da mo rato ni mwane ni Jiu ke ilenimwa'e
mola haahie oto ko te'uri, “?Uri o mwa'e-mwa'e taane mola hunie ne ke
lei'o ta'au i Jerusalem?”
10 Ta'e a Pol ko ere mola uuri, “Leinge ienini, Inemauri Peine ni Rom ni e
to'o aana, oto i leu oto e malisine leileku ke lae aana, na nga leu ha'ike lo'u.
Na o sai diana aana ka'u oto uri nga mei ola nou ka'a dau hu'isie takoie
mo Jiu ngeena.
11 Mala uri ne ke asuie nga mei ola e malisine oto maenga, nge nou sa'a
tahisie ike lo'u maenga i tehula'ana. Ta'e mala uri mei ola nge mo Jiu ko
sare leieu haahie ie e ka'a to'ohuu, nge nga iini e ka'a to'o aana ike nga
nanamanga hunie ke toli'aasieu hunire. !Oto nou saeto'o aana Inemauri
Peine ni Rom maraana ni ke leieu!”
12 Oto a Festas e hola'i ere-ere ka'u pe'ie mo mwane saenanau ingeie, ko
si te'uri, “O saeto'o aana Inemauri Peine ni Rom ke lei'o. E diana mola. Ne
kei uusunge'ini'o oto wau i saana.”

A Akripa Inemauri

Ko Sare Leesie A Pol

13 Mo dinge e mango lo'u i puri, na a Akripa† Inemauri na a Benis keni
eesine, kire lae mai saana a Festas i Sisaria.
14 Oto aena kire ko ii'o oto i Sisaria hunie mo dinge hunge, a Festas ko si
ha'arongorarue aana a Pol, ko te'uri, “Nga mwane e ii'o ue i laona nume
ni ho'o mai leu, aana a Filiks e ka'a toli'aasie ike ke ii'o luheta'i.
15 Maholo nou lae ta'au i Jerusalem mo na'ohai pris na ngaeta mo rato
ni mwane ni Jiu kire ha'arongoau uri mo ola oto hiito'o a mwaena e dau
hu'isi'i na kire unue horo'ilana ke lae oto.

† **25:13** 25:13 Inemauri ienini ingeie ruana nga inemauri pe'ie mei satai ola Herod Akripa Inemauri. Aamana a Herod Akripa Inemauri nge e aalaha aana maholo a Jisas e hute, ta'e inemauri ienini e ka'a ne'i mwane paine ike mala aamana, na po'o ni henue ingeie e mwai-mwei mola.

16 “Ta'e nou unue mola hunire uri tolahameelu mo Rom e ka'a urine ike
huni ha'aloie mwane mola mwaakule. Ta'e leilana kei hola'i lae i na'ona
mo iini nge kire ko pwelu wala i lengine hunie ke to'o aana nga maholo
huni aalamie ere-erenga ikire honosie.
17 Oto maholo kire lai hule mai Sisaria nou ka'a waelie lo'u nga kele
maholo, ta'e e dangi ho'owa na nou unue kire ke toolea oto mai a Pol na
leilana ko lae oto.
18 Ta'e maholo mo Jiu kire uure huni pwelu wala i lengine, kire ka'a
unu haada'i ike aana uri ke dau hu'isie nga mei ola ke hi'e oto mala nou
lo'onga'inie kire kei unu'i.
19 Ta'e kire ko si ere haitelili mola pe'ie i sulie tolahai ola nge kire palo-
paloa a God aana, na i sulie mwane satana a Jisas nge e mae oto, ta'e a Pol
ko unue uri e mauri mola.
20 Nou ka'a saie lo'u nga taa ne kei esuie hunie ne ke saie walaimolinge i
sulie mei ola ienini. Oto nou dolosi aana a Pol ohe kei mwa'e-mwa'e taane
hunie ne ke lai leie ta'au i Jerusalem wa ha'ike.
21 Ta'e e sere'i, na e unue uri saena hunie Inemauri Peine ni Rom ha'alaa
ke si leie. Oto nou unue kire ke kakalie lae hule aana maholo nou sai
uusunge'inie wau i saana Inemauri Peine ni Rom.”
22 Oto a Akripa ko te'uri hunie a Festas, “Ineu na no ko sare rongoa
no'one ere-erenga a Pol maraaku.”
Oto a Festas ko te'uri, “I ho'owa nge o ke si rongoa ere-erenga ingeie.”
23 Oto e dangi ho'owa a Akripa Inemauri na Benis kire sili mei laona
nume paine ni lokonga, na mwala ko esuie oto mola ta'ena nga ola huni
ha'apaina'aladarue oto i sulie tolahada. Mo na'ohai ramo nge kire paine
haahie sinolai ramo, na mo na'ohai mwane aana huilume ngeena, ikire
no'one kire lae mai na kire ii'o i aano pe'ie a Akripa na a Benis. Oto a
Festas e si unue hunie ngaeta mo mwane kire ke lai toolea mai a Pol.
24 Oto a Festas ko te'uri, “Akripa Inemauri na ahutemiu mwala nge omu
loko ngeena, omu ke leesie ka'u a mwane e uure ngeena. Ahutana mo Jiu
i Sisaria na i Jerusalem kire lae mai seeku huni pwelu wala i lengine a
mwane ngeena na kire ko soinge'inie uri a mwane ngeena horo'ilana ke
lae oto.
25 Ta'e nou ka'a lio saie ike nga mei ola aaela ke asuie hunie horo'ilana
ke lae i tehula'ana. Oto ingeie maraana nge e saeto'o aana Inemauri Peine
ni Rom nge ke leie, na aena urine mola nge nou ne'isae huni uusunge'inie
oto wau i saana.
26 Ta'e nou ka'a to'o aana ike nga mei ola to'ohuu hunie ne ke uusue
hunie Inemauri Peine ikie. Oto nou ne'isae uri kei diana hunie i'omu, na
i'oe oto liutaa Akripa Inemauri, nou ne'isae uri kei diana hunie kolu ke
dolosie nga mo dolosinge lo'u aana. Urine nge ohe ne ke si saie nga mei
ola i sulie a mwane ngeena hunie ne ke uusue.
27 Aana nou leesie e ka'a diana ike huni uusunge'inie a mwane ngeena i
Rom, na nou ka'a unu haada'i aana mo ola nge kire unue e dau aaelasi'i.”

26

A Pol E Ere-ere

I Na'ona Akripa Inemauri

1 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri hunie a Pol, “No ko toli'aasi'o oto hunie
o ke ere-ere honosi'o maraamu.”
Oto a Pol e salo haahie mwala hunie kire ke pwaarongo hunie, ko si
te'uri,

2 “Akripa Inemauri, no ko tohungei ilenimwa'e aana nou to'o aana kele
maholoi sato ienini huni uure i na'omu si'iri huni talo aasie mo wala nge
mo rato ni Jiu kire ko unu'i takoieu.
3 Na no ko ilenimwa'e no'one sulie i'oe ngaeta mwane nge o saenanau i
sulie tolahameelu mo Jiu, na o saenanau no'one i sulie walu ola nge melu
ko ha'a-ha'a-ere haahi'i. Oto no ko eitanai'o hunie o ke pwaarongo ka'u i
sulie ere-erenga ineu.
4 “Ahutana mo Jiu kire mani saie tolahai ola nge nou o'o'o aana i na'o,
aehota oto aana maholo nou ne'i mwela ue pe'ie mwala ineu, lai hule aana
maholo nou ho'ala'i hunie i Jerusalem.
5 Kire saieu taane oto uure mai, na mala uri kire ko mwa'e-mwa'e ni ere,
kire sai unue mola uri ineu ngaeta iini oto aana mo tohungana mo Parise.
Nou aehota lulu i sulie tolahada oto uure i mwei-mweiha'aku, na po'o ni
iinoni i'emeelu ngeena melu tohungei uure a'aila'a huni lulu i sulie mo
Ha'atolanga a God lo'u liutaa aana ngaeta mwala.
6 Ineu, nou hiiwalaimoli aana mei heiholota'inge nge a God e asuie pe'ie
mo weuwemami oto i na'o, na aena mei olana mola nge kire ko sare leieu
haahie si'iri ie.
7 Ta'e ahutamami, emi ko meni noruto'o mola aana ta'a-ta'a mei
heiholota'inge ngeena. Aawalai komu mwana rue i'emi mo Jiu ma'alana
rodo na emi ko palo-paloa mola a God aena aana emi ko maa'oohi susuto'o
mola loosie mei heiholota'inge ngeena kei oa. Oto Poro paine, aena mei
olana nge mo rato ni mwane kire ko maaleledieu haahie si'iri, sulie nou
tohungei hiiwalaimoli aana mei heiholota'inge ngeena e to'ohuu.
8 ?Oto lo'onga'inge i'omu e uri taa? ?Uri omu ko lo'o-lo'onga'i uri e aasa
hunie a God kei ta'ea lo'u mo iini e mae oto? ?Aana e ue ka'u omu ko
lo'onga'i takalo urine?
9 “E to'ohuu taane aana hola'ina'o, ineu no'one nou deu aahonga huni
esuie mo ola huni waelie satana a Jisas ni Nasaret.
10 Na nga taa nge nou esuie ta'au i Jerusalem ni ngeena. Nou toolea
nanamanga mwaanie mo na'ohai pris huni ne'ie hungelana mo iini maa'i†
i laona nume ni ho'o. Na maholo leilada e lae hunie maenga, ineu no'one
nou unue uri e malisine kire ke mae.
11 Na nou lae tarau no'one i laona ahutana mo nume ni palo-palo aana
ta'ena nga leu huni ha'aloire na huni da kire ke ere aaelasie lo'u a Jisas.
Saewasunge ineu e tohungei peine oto hule aana nou lae no'one aana
ngaeta mo po'o ni henue aaopa huni ha'aloire.”

A Pol E Ere I Sulie Maholo E Aehota Hiiwalaimoli
PALONGA 9:1-19, 22:6-16

12 Oto a Pol ko he'i ere lo'u uuri, “Oto aena mei olana nge nou lae no'one
wau i Damaskas aena aana mo na'ohai pris kire uusunge'inieu na kire niie
nanamanga hunieu huni lai esuie mei olana wau aana huilume ngeena.
13 Oto Poro paine, maholo no ko lae i sulie tala i upui aatowaa, na no ko
leesie raa-raa hule aana e raa liue lo'u sato. E raa kali-kelieu na mo mwane
nge kire hakusieu.
14 Oto ahutameelu melu meni domu i aano, na no ko rongoa oto mei
wala ko ere aana tohungana erenga mo Jiu ko te'uri, ‘!Sol, Sol! ?E ue ni o
ko teunge'inieu? O ko tohungei ha'ali'oi'o mola maraamu ni ngeena aana
o ko lae hu'isie lo'onga'inge ineu urine.’
15 “Oto no ko dolosi uuri, ‘?I'oe a tei ni ngeena, Aalaha?’

† **26:10** 26:10 Ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu na kire ko lulu i sulie tolahana, ikire oto mo iini maa'i aana soihaada'inge a God.

“Oto ko aalamieu ko te'uri, ‘Ineu a Jisas, iini nge o ko teunge'inie.
16 O ke ta'ela'i, na o ke uure hala-hala. No ko haata'i huni'o si'iri hunie o
ke ne'ie koni-konihe ineu. O ke laenga'inie nga taa o ko leesie aaku si'iri,
na nga taa ne kei haata'inie lo'u eemu mai puri.
17 Maholo mwala i'oe mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa kei sare horo maesi'o,
nge ne kei ha'a-uuri'o taane mwaanire. Oto no ko uusunge'ini'o oto takoie
mo Aapoloa Aaopa
18 hunie o ke tahanie maada hunie kire ke leesie matapwanga na
mwaanie kire ii'o lo'u i laona rodohono. Na hunie kire ke lae takoie a
God mwaanie nanamanga a Satan. Na maholo kire kei hiiwalaimoli eeku,
a God kei sae'aasie mo ooraha'aanga ikire na kire kei ii'o oto pe'ie mo iini
nge a God e lio hilisire.’
19 “Oto Akripa Inemauri, nou ka'a dau hu'isie ike walu ola nge a God e
haata'ini'i eeku.
20 Ta'e no ko taroha'inie uri mwala ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga
ikire, na kire ke aali'u takoie a God, na kire ke lae i sulie tala diana huni
haata'inie uri kire oonisae to'ohuu. Hola'ina'o, nou hola'i lae i saana mwala
ni Jiu nge kire ko o'o'o i Damaskas na i Jerusalem na ta'ena nga leu i Israel,
oto puriha'ana nge nou si lae lo'u weu i saana mo Aapoloa Aaopa.
21 Oto aena mei olana nge mo rato ni mwane ni Jiu kire tapolieu ta'au i
laona Nume Maa'i Peine i Jerusalem huni horo maesieu.
22 Ta'e a God ko pe'ieu mola tarau hule mai si'iri. Oto aena urinena nou
sai uure mola ni laeliwala nana mo iini mwai-mwei lae hule aana mo iini
peine. Nou ka'a unue ike nga mei ola aaopa mwaanie nga taa mo propet
na a Mosis kire unue ka'u kei reu.
23 Ikire no'one kire unue uri a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie kei lae
mai kei sapesalu hule aana maenga, na aana ingeie oto eetana nga iini kei
hola'i ta'ela'i eeliho'i mwaanie maenga, ingeie oto ke si taroha'inie raa-raa
a God hunie mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa.”
24 Maholo a Pol ko ere-ere ue, a Festas ko tea oto paine ko te'uri, “!Pol, o
ko hero-hero ni ngeena! Aena o ko heitalea saenanaunge hiito'o mwaanie
mo uusu-uusu nge o ko hero-hero urine.”
25 Oto a Pol e aalamie ko te'uri, “Poro paine Festas, nou ka'a ere hero-
hero'a ike, ta'e no ko ere to'ohuu, na e malisine mwala kei hiiwalaimoli
eeku.
26 A Akripa Inemauri e sai mangoa taane walu ola i sulie a Jisas ienini,
na nou sai ere haada'i mola no'one hunie urine. Na nou saie uri e rongoa
taane tataroha i sulie walu ola ienini maholo kire rau, aena aana walu ola
ienini ka'a rau mumuni ike.”
27 Oto a Pol ko te'uri hunie inemauri, “Akripa Inemauri, nou saie i'oe
no'one o hiiwalaimoli aana walu ola nge mo propet kire uusu'i.”
28 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri, “?Uri o ko lo'onga'i o sai hu'isie
manataku hunie ne ke hiiwalaimoli oto mola aana kele maholoi sato o'oru'e
urini?”
29 Oto a Pol ko te'uri, “Ma'alana kele maholoi sato e o'oru'e wa ke tewa
lo'u, ta'e no ko aare-aarea God hunie mwala nge omu ko pwaarongo hunieu
si'iri omu ke mani sada pe'ieu. Ta'e ho'osilemiu aani iieli heu ha'alaa nge
nou sere'inie ke rau eemiu.”
30 Oto aana maholona, a Akripa Inemauri e uure i lengi. Oto maholo
kire leesie urine, a Benis, na a Festas Aalaha Paine, na ahutana mwala
kire mani uure i lengi no'one,
31 na kire ko meni lae oto i sinaha. Na kire ko lai ere-ere oto hunire
hailiu kire ko te'uri, “A mwane ngeena e ka'a asuie ike nga mei ola hunie
horo'ilana ke lae i tehula'ana, na e ka'a malisine lo'u ke ii'o i nume ni ho'o.”

32 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri lo'u hunie a Festas, “Mala uri a mwane
ngeena ke su'uri haaraie Inemauri Peine ni Rom hunie ke leie ere-erenga
ingeie, ha'alaa kolu sai toli'aasie oto ke ii'o luheta'i mola.”

27

A Pol E Lae Aana Haka

Hunie I Rom

1 Maholo kire unue uri melu† kei lae aana haka hunie po'o ni henue i
Itali, kire si niie a Pol na ngaeta mo mwane nge kire ko ii'o i laona nume
ni ho'o no'one hunie ngaeta ramo paine haahie nga tangalai ramo hunie
ke kakalire. Ramo ngeena satana a Jiulias na ingeie aana pulitaa ni ramo
kire haara'inie “Pulitaa ni Ramo a Inemauri Peine ni Rom.”
2 Ngaeta haka e uure aana huilume i Adramitiam, na ko deu aakau lo'u
huni lae aana ngaeta mo su'u aana po'o ni henue i Esia. Oto melu ko
ta'e aana haka ngeena pe'ie a Aristakas ngaeta mwane aana huilume i
Tesalonaeka aana po'o ni henue i Masedonia aana ingeie ko hekusi'emeelu
no'one. Melu meni ta'e oto, na kire ko lalaa'inie oto pwana.
3 Oto aana dinge i puri nge melu si lai aarapuu aana huilume i Saedon.
A Jiulias mone ko aamasie a Pol, oto e toli'aasie mola ke lai leesie mo
malahune wau i leune hunie kire ke pe'ie aana ta'ena nga mei ola e saeto'o
aana.
4 Oto melu lae mwaanie i Saedon na aena iiru ko iiru honosi'emeelu, nge
melu lai liu aana ngaeta aapa aana mala-malau i Saepras nge iiru e kele
rako aana.
5 Melu liu oto po'o i eesi aana e ro po'o ni henue i Silisia na i Pampilia,
oto melu si lai aarapuu i oone aana huilume i Maera aana po'o ni henue i
Lisia.
6 I leune nge a Jiulias e leesie ngaeta haka e uure i Aleksandria na ko lae
hunie i Itali. Oto poro paine haahie tangalai ramo ngeena e unue melu ke
lae lo'u aana haka ngeena.
7 Na mo dinge hunge melu ko haro kele lae oto mola pe'i esu hiito'o huni
lai aarapuu kara'inie huilume i Nidas. Na aena aana melu ko suehie mone
ooru, oto melu eeli'u mola hunie mala-malau i Krit, hunie melu ke liu i
purine mala-malau mwaanie ooru, na melu hule oto aana aapa hatarie i
Salmoni.
8 Melu ko lihu oto mola i oone kara'inie mala-malau, ta'e ma'alana e urine
na e aasa hunie melu kei lae takoie leu melu ko sare lae aana. Melu esu oto
hiito'o na lae-lae melu hule aana su'u kire haara'inie “Su'u Diana” kara'inie
huilume i Lasia.
9 Oto mo dinge hunge kire waeta'i mola urine, na aena aana Houlaa Ni
Ha'arere'anga Mwaanie Ooraha'aa e liu oto, melu saie uri e hule oto aana
mo waro-waro aaela hunie aalidanga aena aana mawa e paine. Oto a Pol
ko te'uri hunire,
10 “Mo mwane, mala uri kolu kei lae lo'u, nge nou leesie laenga ikolu
ienini e sa'a diana ike, aana nou leesie uri haka na ludaa i laona kire
kei meni ei'aa mango. Na hule aana ngaeta mo iini aakaelu kire kei mae
no'one.”
11 Ta'e poro paine haahie tangalai ramo e ka'a sare rongo ike hunie a Pol,
ta'e ko rongo mola hunie poro paine aana haka na mwane nge e to'o aana
haka ngeena.

† **27:1** 27:1 Aana mei wala “melu” e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u a Pol na e lae lo'u pe'ie.

12 Na aena aana aasi ko mawa mola aana mo waro-waro ngeena, na su'u
ngeena e ka'a diana ike huni ii'o aana, oto hungelana mwala saeda mola
hunie melu ke lae tara'asi. Kire saeto'o aana melu ke dau aahonga huni lae
hunie su'u i Piniks huni ii'o kohi wau i leune aana maholo daita'aa. Aana
su'u ngeena ngaeta su'u diana i Krit aana e saro takoie suulana sato.

Mawasidengi E Hite Aana Haka

13 Oto maholo kele mei iiru mwai-mwei ko aehota iiru oto uure mai
mwaanie pwalo-pwalona pwaalana sato, nge kire ko si lo'onga'inie uri nga
taa kire hari hunie e rau oto na kire to'o aana maholo huni lae ii'o koni-
koni aana suu kohi. Oto kire wa'inie hau ni hune, na kire ko lae oto mola
i sulie oone aana mala-malau i Krit ngeena.
14 E ka'a tewa na paineha'ana mawasidengi ko iiru oto mai mwaanie
mau-meuline pwaalana sato na ko iiruhe'inie haka oto i eesi mwaanie
mala-malau.
15 Oto melu toli'aasie mola iiru ke iiruhe'ini'emeelu, aana e aasa oto hunie
melu kei suehie iiru, aana iiru e wa'u oto hiito'o.
16 Maholo melu lae liu i purine kele mala-malau mwai-mwei i Kaoda
mwaanie iiru, kire dau kasoa wa'inilana iiola aana haka hunie ke ii'o
lilikoni
17 poi laona haka, na lae-lae kire haro wa'inie taane. Oto kire roro'ie
lo'u haka aani walo hunie ke ma'uta'a. Na aena aana iiru e paine, oto kire
ko maarara mwaanie haka e lai aape i lengine mo poute ni oone kara'inie
po'o ni henue i Libia. Oto kire aasie mo heu ni hune i eesi aana leu kokoro
na ooru ko si iiru-iiruhe'ini'emeelu mola.
18 Mawasidengi e tohungei hite aameelu lae-lae hule aana kire ko aasie
ngaeta aapa aana ludaa oto i eesi.
19 Oto aana oolune nga hai dinge kire ko aasie lo'u ngaeta mo ola kire ko
eu'esu eeni i laona haka i eesi.
20 Na melu ka'a leesie lo'u sato wa mo hee'u hunie mo dinge hunge. Na
aana iiru ko peine oto mola tarau, melu ko meni lo'onga'inie mola uri nga
iini e sa'a mauri lo'u.
21 Melu ka'a ngau lo'u hunie mo dinge hunge, oto a Pol e si uure i
matolameelu ko te'uri, “Mo mwane, mala uri omu ke hola'i rongo oto hunie
walaku hunie kolu ke su'uri lae mwaanie mala-malau i Krit, ha'alaa kolu
ka'a si'oha'a ike urine na kolu ka'a tekela'inie ike nga mei ola.
22 Ta'e si'iri no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri me'u wa omu ke
tolahi'e. Nga iini aakaelu e sa'a mae ike ta'e haka mola kei ei'aa.
23 Aana nga rodo, ensel a God ineu nge no ko palo-paloa e hule aaku,
24 oto ko te'uri, ‘Su'uri me'u Pol. O kei haro lai uure i naona Inemauri
Peine ni Rom. Na aana a God e rongo hunie aarenga'inge i'oe, oto ke si
ha'a-uurie ahutana mwala nge kire ko lae pe'i'o ngeena.’
25 Oto mo mwane, omu ke su'uri me'u. Nou hiiwalaimoli a God kei esuie
mola walu ola oto mala e unu'i hunieu.
26 Ta'e ma'alana ke urine, kolu kei haro lai aape mola aana nga mala-
malau.”
27 Na e hule i rodo aana aawalai hei dinge mwana hai nge iiru ko talei
iiru-iiruhe'ini'emeelu mola ue i laona Aasi i Mediteria. Oto i upui rodo, mo
mwane aana haka kire saie uri melu ko kara'inie oto ngaeta mala-malau.
28 Oto kire toolea totoho na kire ko totohoa oto kokoroha'ana aasi. Kire
totohoa na e hule aana e ro aawalai tahanga haahuu. Oto kire ko maa'oohi
lo'u hunie kele maholo o'oru'e, kire ko totohoa lo'u na e hule oto aana
aawalai tahanga mwana lime.

29 Kire ko maarara mwaanie haka e lai aape i lengine nga mo heu, oto
kire ha'areredea e hai hau ni hune i purine haka. Oto kire si ii'o mola pe'ie
aarenga'inge hunie ke dangi lau-leu.
30 Ngaeta mo mwane au'esu aana haka mone kire ko sare tahi oto
mwaanie haka, oto kire dau huni ha'asihoa iiola aana haka, na kire ko
si eero uri kire ko lae huni ne'ie ngaeta mo heu ni hune lo'u ta'au i na'ona
haka.
31 Ta'e a Pol ko te'uri hunie ramo paine haahie tangalai ramo ngeena na
hunie mo ramo pe'ie, "Mala uri mo mwane aana haka kire ka'a ii'o pe'ie
haka, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike."
32 Oto mo ramo kire oloa mola mo walo nge kire pwasu'i aana iiola hunie
iiola ke aahesie.
33 Oto hatari dengi a Pol ko si deu rarahi'emeelu uri melu ke ngau na ko
te'uri, "Aawalai hei dinge mwana hai e mango oto na omu ka'a hikana nga
mei ngeulaa.
34 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke ngau ke'u hunie sapemiu ke
a'aila'a mwaanie omu mae. Na omu ke saie uri nga iini eemiu e sa'a roro'a
malaka'a ike, ta'e omu kei meni ii'o sapemawa mola."
35 Oto a Pol e ere urine mango, e hele aana mei ngeulaa, ko si ere ni
paalahenga hunie a God oto i na'omeelu, na ko nisie na ko ngeu oto.
36 Saemeelu e mani dodo oto, na melu ko si meni ngeu oto eena.
37 Ahutana mwala nge melu ii'o i laona haka ngeena melu hule aana e
ro tangalai iinoni pe'ie hiu aawala mwana oono.
38 Oto maholo melu ngeu mango, nge melu ko si aa mangoa ludaa aani
wit i eesi hunie haka ke mwa-mwate.

Haka E Aape

39 Oto e dangi ho'owa na nga iini e ka'a lio saie lo'u hanue melu ko
aarapuu aana. Ta'e melu ko leesie mola ngaeta su'u na mei oone aana.
Oto mo mwane aana haka ko si lo'onga'inie uri ohe kire sai toolea haka ke
lae aapenga'inire i oone aana su'u ngeena.
40 Aena urine, e ro hote paine nge kire ko ha'a-ha'a-aali'ue haka aani kire
luhesi'i oto huni esu lo'u eeni, na kire ko lohea oto no'one pwana mwai-
mwei ta'au i na'ona haka. Oto kire si oloa mola mo walo aana e hai heu ni
hune, na kire toli'aasi'i mola i eesi.
41 Ta'e iiru e iiruhe'inie mola haka, oto e lai aape mola i lengine ngaeta
poute ni oone na na'ona haka e tari, hule aana e ka'a sai ada lo'u. Na mo
naho ko makasie oto purine haka.
42 Mo ramo kire ko meni ne'isae tararuru oto huni horo'ie mo mwane
nge kire ko kakalire mwaanie kire oolo i oone na kire tahi.
43 Ta'e ramo paine haahie tangalai ramo ngeena ko sare ha'a-uurie a Pol,
oto e uure honosie mo ramo mwaanie kire asuie mei ne'isaenga ngeena.
Ta'e e unue mola mo iini nge kire sai oolo, kire ke husu mola i eesi hunie
kire ke oolo i oone.
44 Na mo iini nge kire oore kire ke hele aana mo reu-reu nge naho e
makasi'i mwaanie haka na ta'ena nga mei ola aana haka hunie kire ke
oolo aani i oone. Oto melu lae urine, na melu meni lai hule sapemawa i
oone, na hule aana nga iini e ka'a mae ike.

28

A Pol E Ii'o Aana Mala-malau I Molta

1 Maholo melu lai hule sapemawa oto i oone, nge melu ko si saie uri
mala-malau ngeena satana i Molta.

2 Na mwala aana mala-malau ngeena kire tohungei pe'i'emeelu aani lio i
sulilameelu. Maholona mone ko nemo na e tohungei wawai, oto kire rurue
dunge hunie melu ke rakani.
3 Oto a Pol e lai so'ohie no'one lokoi ei, na e lai ne'ie i laona dunge. Ta'e
ngaeta mwaa ala-ala e aakataa i sinaha mwaanie lokoi ei ngeena, aena
aana dunge ko madorohie, na ko ala ma'uta'a oto aana ki'ine a Pol.
4 Maholo mwala aana mala-malau ngeena kire leesie mwaa ala-ala e u'u
aana ki'ine a Pol, oto kire ko ere-ere uuri hunire hailiu, "Mwane horo-horo
ohe ni ngeena, ka'u ma'alana kire hule sapemawa oto i oone mwaanie aasi,
ta'e god aana su'u-olanga ko sare horo'ie lo'u ngeena."
5 Oto a Pol e tataa'inie mola ki'ine wau i hahona dunge, oto mwaa ala-ala
ngeena e teke mola i laona dunge, ta'e nga mei ola ka'a rau ike lo'u aana a
Pol.
6 Oto mo mwane aana mala-malau ngeena kire ko maa-maa'oohi mola
huni leesie sapena a Pol kei uupu wa huni leesie mola ko domu aana ko
mae oto. Ta'e kire lio-lio i sulie ko tewa oto, na nga mei ola ka'a rau-reu
aana. Oto kire ko he'i lo'onga'i aaopa lo'u na kire ko te'uri, "!Ohe a mwane
ie ngaeta iini aana mo god ni ngeena!"
7 Na aalaha aana mala-malau ngeena satana a Pablias, na e to'o aana
hohola mola kara'inie leu melu ii'o aana ngeena. E unue melu ke lai ii'o
ka'u weu i nume ingeie, na e oolu hei dinge nge melu ii'o pe'ie na e tohungei
lio i suli diana aameelu.
8 Ta'e aana maholona aamana a Pablias ko tohungei mata'i pe'ie iielae,
na e eno mola i lengine tahe ingeie. A Pol e sili i saana hai duru ingeie,
oto e hele wau i sapena pe'ie aarenga'inge hunie ke awaa lo'u, na e rau oto
urine hunie.
9 Oto purine mei ola ngeena e rau, ahutana mwala nge kire ko mata'i
aana mala-malau ngeena kire lae mai saana Pol na e ha'a-uurire no'one.
10 Na kire niie mo niinge hunge nameelu, na lae-lae maholo melu deu
aakau huni lae mwaanire, kire ko he'i niie lo'u mo ola nge melu saeto'o
aani hunie laenga i'emeelu ngeena.

A Pol E Lai Hule I Rom

11 Purine oolu waro-waro e mango melu si lae mwaanie mala-malau
ngeena aana ngaeta haka nge e o'o'o ka'u mola i leune aana mo waro-waro
ko mawa ngeena. Haka ngeena e uure mwaanie huilume i Aleksandria,
na satana "E ro iu god."
12 Melu lai hule aana huilume i Sirakius, na melu ii'o lo'u i leune hunie
e oolu hei dinge.
13 Oto melu lalaa'inie lo'u pwana, na melu aatoholo oto hule wau aana
huilume i Rejiam. Na hai dinge i purine, iiru ko iiru mei mwaanie pwalo-
pwalona pwaalana sato, na e ta'a-ta'a hai dinge lo'u mola i puri nge melu
si lihu mola i sulie mala-malau hunie su'u i Piutiolae.
14 Aana huilume ngeena nge melu leesie ngaeta mo mwaasine aana
hiiwalaimolinge na kire saeto'o aana melu ke ii'o lo'u pe'ire hunie e hiu
hei dinge. Oto puriha'ana nge melu si liu mola i tala hunie huilume paine
i Rom.
15 Oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge wau i Rom kire rongo
tarohana uri melu ko lae oto wau. Oto ngaeta mo iini aada kire si lae
mai maa'oohi'emeelu aana leu ni uusi'e i Apias, na ngaeta mo iini aana leu
kire haara'inie aana "Oolu Nume Ni Awataa." Maholo a Pol e leesire ko si
tohungei ilenimwa'e, na ko ere ni paalahenga oto hunie a God.

A Pol E Ii'o I Nume Ni Ho'o I Rom

16 Maholo melu hule oto wau aana huilume paine i Rom, kire ka'a aasie
ike a Pol i laona nume ni ho'o, ta'e kire toli'aasie hunie a Pol ke ii'o mola
maraana aana nga nume. Ta'e ngaeta ramo ko o'o'o taane tarau pe'ie hunie
ke kakakalie.
17 Oto purine e oolu hei dinge e mango aana a Pol e hule wau i Rom, e
lokoa mo rato ni mwane ni Jiu huni ere-ere pe'ire. Maholo kire loko mango
ko si te'uri hunire, "Maeni eesiku ni Israel, nou ka'a dau aaelasie ike nga
mei ola aana mwala ikolu wa ne ke dau aaelasie nga mei ola aana tolahana
mo weuwaka. Ta'e i Jerusalem kire tapolieu mola na kire niieu i nimana
mo Rom.
18 Oto mo mwane ni Rom kire tooleau i laona leinge, ta'e kire ko sare
luhesieu mola hunie ne ke ii'o luheta'i sulie kire ka'a leesie ike nga mei ola
ne ke dau hu'isie hunie horo'ileku ke lae i tehula'ana.
19 Ta'e ahutana mo rato ni Jiu i Jerusalem kire tohungei sere'inie ne ke ii'o
luheta'i urine, oto aena mei olana nge nou sukaa mola Inemauri Peine ni
Rom hunie ke leieu. Ta'e nou saie nga mei ola ne ke haliwala pe'ie mwala
ineu haahie ha'ike oto oo'oo.
20 Oto aena mei olana nge nou loko'omu mei hunie ne ke ere i sulie
pe'i'omu. Ineu nou hiiwalaimoli aana a Kraes, iini nge ahutaka ikie mo
Israel kie mani hiiwalaimoli aana uri kei haro ha'a-uurikie. Oto aena mei
olana nge ho'osileku e lae pe'ie iieli heu ienini."

21 Oto kire aalamie kire ko te'uri, "Nga uusu-uusu ke uure aana po'o ni
henue i Jiudia hunie ke ere i suli'o ka'a hule ike aameelu, na mo mwane
nge kire hule i leu mwaanie i Jiudia kire ka'a unue ike nga mei tataroha i
suli'o wa ke haliwala pe'i'o.
22 Na melu ko tohungei sare rongoa lo'onga'inge i'oe sulie mwala
aana ta'ena nga leu kire ko tohungei ere aaelasie hiiwalaimolinge aaopa
ngeena."

23 Oto kire lio hilisie hai dinge kire kei loko lo'u mei saana Pol wau i
nume nge ko o'o'o aana, na aana hai dingena, mwala oto hunge kire loko.
A Pol ko lado luhesie Aalahanga a God hunie ahutana mwala, aehota oto i
maahu'o-hu'o lai hule i seulehi. Na ko lado luhesie no'one mo wala i sulie
a Jisas i laona mo Ha'atolanga a Mosis na i laona mo Uusu-uusu Maa'i mo
Propet. Na ko deu aahonga no'one huni hu'isie saeda hunie kire ke aehota
hiiwalaimoli oto aana a Jisas.
24 Oto ngaeta mo iini ko hiiwalaimoli oto aana, ta'e ngaeta mo iini ha'ike
lo'u.
25 Oto maholo kire oopa hailiu, kire ko si lai da lo'u wala hunire hailiu,
ta'e i na'ona kire si oopa a Pol e unue mei wala ooreta ingeie e te'uri, "Li'oa
Maa'i e tohungei ere to'ohuu oto hunie mo weuwemiu aana a Propet Aesaea
maholo e te'uri,
26 *Lae i saana mwala na o ke te'uri hunire, 'Ma'alana omu ke rongo-*
rongo ka'u i sulie erenga ineu, ta'e omu sa'a rongo saie ike nga mei ola.
Wa ma'alana omu ke lio-lio ka'u i sulie asunge ineu, ta'e omu sa'a lio saie
ike nga mei ola.
27 *Sulie mwala ienini saeda e popono oto, na kire ponosie mola aalingada,*
na kire ulue mola maada. Ha'alaa kire sai lio sai ola taane, na kire sai rongo
sai ola taane, na kire sai lo'onga'i saie taane walu ola. Oto kire sai ooli mola
mai takoieu hunie ne ke ha'a-uurire.' " *Aesaea 6:9-10*

28 Na a Pol e te'uri lo'u, "Oto aena mei olana, nge saeku hunie omu ke
sai diana aana uri a God ko sare ha'a-uurie no'one mo Aapoloa Aaopa, na

kire kei rongo taane hunie.”†

30 Na a Pol e ii'o hunie e ro halisi he'ileku aana nume nge ko holi-holi
haahie ngeena. E tolakonie ta'ena nga iini ko sare lae mai leesie,
31 na e ka'a ma'u lo'u huni laeliwala i sulie Aalahanga a God. Ko ha'a-
uusulie mola mwala aana ta'ena nga ola i sulie a Jisas, Aalaha ikie, na nga
iini e ka'a uure honosie lo'u erenga ingeie.

† **28:28** 28:28 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 29 uuri, “Maholo a Pol e ere mango urine, mo Jiu kire mani oopa na kire ko tohungei heliwala oto mola maraada.”

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Rom

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa oto iini e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie mwane ni Jiu e hute aana huilume paine i Tasas aana po'o ni henue i Silisia i laona aalahanga ni Rom. Maholo a Pol e saanau e lae ta'au hunie huilume paine i Jerusalem, na ha'a-uusuli peine ikire mo Jiu a Kamaliel e ha'a-uusulie a Pol aana saenanaunge i sulie ahutana mo Ha'atolanga mo Jiu. A Pol e lae mai ne'ie ngaeta na'ohai mwane oto aada mo Jiu, na lae-lae e taunge'inie mwala e hiiwalaimoli aana a Jisas. Oto e lae lo'u huni horo'ie kira hiiwalaimoli aana huilume paine i Damaskas, ta'e maholo ko lae-lae ue i sulie tala, nge a Jisas e si haata'i aana. Aena mei olana nge a Pol e oonisae oto, na e ne'i iinoni hiiwalaimoli oto aana a Jisas, na a God e uusunge'inie mala nga hurula'aa ingeie—ngaeta iini aana mo koni-konihe paine a Jisas e ha'a-uuresie soihaada'inge i lengide. A Pol e taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas hunie ta'ena nga iinoni aana walumalau na e uusue mo uusu-uusu oto hunge aana Haiholota'inge Haalu.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli aana huilume paine i Rom nge na'ohai huilume aana aalahanga ni Rom ni otona. A Pol e ka'a maatolie ue soihaada'inge ngeena, ta'e e saie taane oto ngaeta mwala i leune. Hungelada ikire mo Aapoloa Aaopa nge nga mo Jiu ha'ike, ta'e nga mo iini taane no'one aana mo Jiu wau i leune.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E lio mala uri a Pol e uusue uusu-uusu ienini uure wau aana huilume i Korinit maholo e kara'inie oto ha'amangolana oolune nga mai laenga ingeie, aana ola mala lime aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (56 A.D.). A Pol e tohungei saeto'o aana uri ke maatolie kira hiiwalaimoli wau i Rom hunie kire ke ere ha'asusure hailiu, na lo'u mei puri ke si lae tara'asi hunie po'o ni henue i Spen huni taroha'inie Tataroha Diana no'one wau i leune. Ta'e ngaeta mo soihaada'inge kire niie mei to'oha hunie, hunie ke toolea nana kira hiiwalaimoli i Jerusalem. Oto a Pol e hola'i lae mola huni toolea niinge ngeena hunie soihaada'inge i Jerusalem.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusue uusu-uusu ienini huni deu aakau aana kira hiiwalaimoli wau i laona huilume paine i Rom loosie maatolinge i saada nge e oala'i ni esuie maholo kei lae hunie po'o ni henue i Spen. E tewa oto na saena a Pol hunie ke ha'a-uusulire kira hiiwalaimoli wau i Rom, oto uusu-uusu ienini e haata'inie ngaeta mo ola e saeto'o aana kire ke sai'i. A Pol ko ha'a-ha'a-uusuli uri ahutana mo iinoni, ma'alana ikire mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, ta'e kire mani ooraha'aala mango mola, na a God kei leire haahie leune. A Pol ko ha'a-uusuli aana uri e ta'a-ta'a tala mola hunie mwala ke lae i sulie hunie kire ke ne'i iinoni oodota'i i maana God, na tala ngeena oto a Jisas Kraes. A Pol e haata'inie uri mo iini kire ko lulu i sulie a Jisas aana nanamanga a Li'oa Maa'i, kire ke to'o aana mauringe haalu aehota mai aano i leu na ke ii'o oto huu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

ooraha'aanga, ha'atolanga, oodota'inge, maenga, tolahai iinoni aaela,

mauringe haalu
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Rom 1:16-17, Rom 3:23, Rom 6:23, Rom 8:37-39, Rom 12:1-2
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
Mei wala ni saedianangа hunire mo Rom
(1:1-17)
Ahutana mwala kire mani ooraha'aa mola na kire malisine oto dunge ni ha'amotaahinge.
(1:18—3:20)
Mo iini kire ko lulu i sulie a Jisas Kraes ha'alaa kire kei ne'i iinoni oodota'i i maana God.
(3:21—5:21)
Li'oa Maa'i a God e niie oto nanamanga nana mwala hunie kire ke ii'o maa'i.
(6:1—8:39)
A God e oala'inie oto uri kei ha'a-uurie ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas, ma'alana ikire mo Jiu wa ha'ike.
(9:1—11:36)
Tolahana kira hiiwalaimoli ke oodo, aena aana a Li'oa Maa'i oto pe'ire.
(12:1—15:13)
Mei wala ni saedianangа ooreta
(15:14—16:27)

Mei Wala Ni Saedianangа

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iinoni eu'esu a Kraes Jisas. A God e lio hilisieu na e soieu hunie ne ke ne'i hurula'aa ingeie huni taroha'inie Tataroha Diana a God.
2 Tataroha Diana ngeena, a God e haiholota'inie oto uure wau i na'o aana mo propet maa'i, mala uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i
3-4 i sulie a Kalena, Aalaha ikie a Jisas Kraes. E ne'i iinoni aana e hute mala iinoni aana komu a Deved Inemauri, ta'e a Li'oa Maa'i e ta'ela'inie lo'u mwaanie maenga aana nanamanga paine a God, na urine e haata'i diana aana uri ingeie Kalena God to'ohuu.
5 A Jisas e tohungei haata'inie hahu'ana manata-diananga ingeie hunieu aana e lio hilisieu hunie ne ke ne'i hurula'aa ingeie, uri hunie ne ke na'ona mwala aana ta'ena nga komu hunie kire ke ha'apaina'aa satana, na hunie kire ke hiiwalaimoli aana, na hunie kire ke tola i sulie walana.
6 Na i'omu mo Rom, i'omu no'one ngaeta mo iini aana mo Aapoloa Aaopa nge a Jisas Kraes e lio hilisi'omu ngeena.
7 Oto ie no ko uusu-uusu hunie ahutemiu weu i Rom, mwala nge a God e manata diana huni'omu na e soi'omu hunie omu ke ne'ie oto mo tohungei iinoni maa'i ingeie.
No ko eitanaie a God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha ikie, uri kire ke haata'inie hahu'ana manata-diananga huni'omu, na uri ke niie hanuelamanga huni'omu.

A Pol Ko Sare Lae I Maatolie

Mo Rom Aana Nga Maholo

8 No ko sare hola'i paalahea God haahi'omu aana ahutana walumalau ko rongoa oto hiiwalaimolinge i'omu. Na i tehula'ana a Jisas Kraes mone, nou saie uri a God ko rongo hunie paalahenga ineu ngeena.
9 No ko esu nana God aana ahutana saeku aani laeliwalanga aana Tataroha Diana i sulie a Kalena, na a God e leesie no'one uri nou ka'a mou-mou ike mwaanie aarenga'inge talamiu.

10 Suli maholo no ko aarenga'i, no ko ei'eitanaie a God uri ke asuie nga
tala ke mwada'u talaku hunie ne ke maatoli'omu aana nga maholo. Aana
ko tewa oto na
11 no ko tohungei sare leesi'omu oto, uri hunie ne ke pe'ie mauriha'amiu
aana mei niinge uure aana a Li'oa Maa'i huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'omu.
12 Nou tohungei sare leesi'omu hunie kolu ke mani ere ha'asusukolu
heiliu aana hiiwalaimolinge ikolu.
13 Maeni eesiku maa'i, omu ke saie mola uri mo maholo hunge oto no ko
lo'onga'i huni maatoli'omu, ta'e mo ola oto hunge ko talei liu-liu honosieu
mola tarau. Nou lae hule aana mo henue oto hunge huni pe'ie mwala
hunie kire ke hiiwalaimoli aana Jisas, na saeku hunie uri ne ke te'urine
no'one wau aana hanue i'omu.
14 Aana asunge ineu ie mei esunge huni pe'ie ahutana mwala, ma'alana
ikire mo iini manata wa ha'ike, na ma'alana ikire mo iini pu'osasu wa kire
saenanau, ta'e Tataroha Diana a Jisas ke lae hunie ahutana mwala.
15 Aena urinena nge no ko tohungei sare unu tahanga'inie Tataroha
Diana no'one huni'omu wau i Rom.

Tataroha Diana E Sai Ha'a-uurie Mwala Mwaanie Ha'aletehinge A God

16 Nou tohungei noruto'o aana Tataroha Diana a Jisas na nou sa'a roro'a
masa ike huni taroha'inie, aana e to'o aana nanamanga paine a God huni
ha'a-uurie ahutana mo iini e hiiwalaimoli aana, ma'alana ikire mo Jiu wa
ikire mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
17 Aana Tataroha Diana ngeena ko haata'inie hunie mwala uri a God
e sai ne'i oodohie mwala pe'ie maraana uri taa. Na tala ngeena mei ola
aana hiiwalaimolinge mola, uure oto i aehotalana hunie ha'amangolana.
Na nga tala aaopa lo'u, ha'ike oto oo'oo, mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue
uuri, *Iinoni e oodota'i i maana God i tehula'ana hiiwalaimolinge, nge ha'alaa
kei meuri huu.* *Habakuk 2:4*

A God E Tohungei Saewasulie Ooraha'aa

18 Uure i Lengi a God e haata'inie oto uri e tohungei saewasu haahie
ahutana ooraha'aa na tata'alanga mwala. A God kei haro ha'aletehire
taane, aena aana mo tata'alanga ikire ko deu honosie mola walaimolinge
mwaanire maraada na mwaanie ngaeta mwala lo'u.
19 Kire saie taane walaimolinge i sulie a God ngeena, aena aana nga taa
uri huni saie i sulie a God e mwada'u mola hunire, aana a God maraana e
asuie ke mwada'u hunie kire ke lio saie.
20 E to'ohuu taane uri iinoni e ka'a sai leesie ike a God, ta'e uure oto i na'o
aana ha'aholalana walumalau, na mwala ko lee-leesie walutana nga ola e
asui'i. Oto i leune kire si lio saie mola nanamanga huu ingeie na tolahana
e maa'i, aana leesileni ko tohungei lae matapwa oto hiito'o aana walu ola
nge a God e ha'ahola'i ngeena. Oto mwala urine ngeena, nga mei ola hunie
kire ke unue na ha'ike lo'u.
21 Oto ma'alana kire saie taane mola a God, ta'e kire ka'a ha'ama'u ike
aana, wa uri kire ke paalahea na ha'ike lo'u. Lo'onga'inge ikire e loho aaopa
mola aana mo ola mwaakule mola, na saeda e honu mola aana rodohono.
22 Kire ko unu-unue uri kire saenanau, ta'e ha'ike. Kire ne'i iinoni pweu-
pweua'a mola.
23 Aana kire sere'i palo-paloa tohungei God e manikulu'e na e ii'o huu,
oto kire ko si paloa mola mo nunui ola nge kire asui'i huni lio mala mo
iinoni, wa mo menu, wa mo mwaa, wa mo ola ni me'esu.

24 Aena urinena nge a God e toli'aasie mola mwala ngeena hunie kire
ke dau mola mala saeda aani esuilana mo lo'onga'inge mada'a i saeda, oto
kire ko da mola walu ola ni masanga aani aeni-olanga i matolada hailiu.
25 Kire ko oolisie mola walaimolinge i sulie a God hunie eeronga. Oto kire
ko ha'aweora mola maraada aani palolana walu ola nge a God e ha'ahola'i,
na kire ka'a paloa ike iini e ha'aholaa walu ola ngeena wa kire ke tola i sulie
walana. Ta'e ingeie a Ha'ahola maraana, iini nge lahelana ke lae tara'asi
oto huu ni ngeena. Iau, ke urine oto.
26 Oto aena aana kire ko da mola walu ola aaela urine, a God e toli'aasire
mola hunie mo ne'isaenga ni masanga. Ma'alana mo hu'e na kire ko oolisie
oto tolahai ola huni ii'o ruru pe'ie mwane na kire ko ae'aeni ola mola pe'ie
mo keni mala ikire.
27 Aana mo mwane, na e urine lo'u. Kire ka'a aapwasu ike lo'u aana
hikusilana mo hu'e, ta'e saeda e tohungei honu mola aana hari-hunilana
aeni-olanga pe'ie mo mwane, oto kire ko aeni ola mola tarau pe'ie mo
mwane mala ikire maraada. Na i tehula'ana mo tata'alanga kire ko esui'ine,
nge mo ha'aloinge e malisine kire ke toole'i, kire ko si sapesalu eeni mola
aana sapeda maraada.
28 Oto aena aana mwala ngeena ka'a sare lo'onga'inie ike lo'u sae-
nanaunge to'ohuu aana God, a God e toli'aasire mola hunie kire ke dau
mola mala saeda, ma'alana kire ko da mola walu ola e ka'a malisine ike
uri kire ke dau'i.
29 Kire honu mola aana ta'ena nga ola aaela, na tata'alanga, na
saehanalinge, na ooraha'aa. Kire honu mola aana heota'inge, na horonga,
na haiseuninge, na eeronga, na maaleledinge. Kire sai sihoai ola mola
tarau,
30 na kire ko ere-ere aaelasie mola mwala. Kire tohungei leledie a God,
na kire ka'a ha'ama'u ike aana nga iini. Kire ko ere mwakata'inie mwala
oto tarau, na kire sai ere tooha'inire mola maraada. Saeda e painesie mola
mo tolahai ola aaela haalu huni sapeie mo tolahai ola aaela lalahu'e nge
kire sai esui'i hunie aaelanga ke paine lo'u. Kire sai heitohea mo aamada
na mo nikada,
31 na nga mei manatanga ha'ike oto aada. Kire ka'a sai lae ike i sulie
walada, na kire ka'a sai manata diana ike hunie nga iini wa kire ke aamasie
nga iinoni.
32 Kire saie taane uri Ha'atolanga a God e unue uri mwala nge ii'olada
e urine kire malisine oto maenga. Ta'e ka'a ike mola aana uri kire ko lae
pe'ie asuilana walu ola aaela urine tarau, ta'e hule aana kire ko ilenimwa'e
huni pe'ie mwala lo'u huni esuie mo aaelanga urine no'one pe'ire.

2

A God Kei Leie Ahutana Mwala

1 Oto i'omu nge omu ko unu-unue uri mo iini nge kire dau urine kire
tohungei deu aaela, i'omu no'one omu ke lio talamiu. ?Oto omu ko ere
huni taa? Aena aana maholo omu ko leie ngaeta mwala urine, e urihana
omu ko lei'omu lo'u mola maraamiu ni ngeena, aena aana i'omu na omu
ko deu-deu aaela no'one mola mala ikire.
2 Kie saie ka'u taane oto uri e tohungei melisi na e tohungei oodo hunie
uri a God kei leie mwala haahie mo aaelanga urine.
3 ?Oto e ue? I'omu, omu ko leie ka'u ngaeta mwala haahie mo takalonga
ikire ta'e hule aana i'omu maraamiu no'one, omu ko talei esuie no'one
mola mo aaelanga nge omu ko leie mwala ngeena haahi'i. ?Uri omu ko

lo'o-lo'onga'i uri a God e sa'a lei'omu ike? !Ha'ike eena mwae! !Kei lei'omu
taane no'one!
4 A God e tohungei saediana huni'omu, na e ka'a sai saewasu lau-leu ike,
ta'e ko tohungei toli rako mola pe'i'omu. !Ta'e i'omu, omu ko ne'i-ne'isae
mwakata'inie mola tolahana! ?Aana e ue? ?Uri omu ka'a lio-lio saie ike uri
a God e tohungei diana huni'omu urine, aena aana ko niie nga kele maholo
huni'omu hunie uri omu ke oonisae mwaanie mo tolahai ola aaela i'omu?
5 Ta'e saemiu e hau mola hule aana omu ka'a sare oonisae lo'u mwaanie
mo takalonga i'omu. Oto aena leune omu ko si da mola ha'aloilemiu ke
paine oto lo'u aana hai dinge nge a God kei haata'inie saewasunge ingeie
haahie tata'alanga mo iinoni. Na maholo nge a God kei leie ta'ena nga
iinoni, nge ahutana mwala ke si leesie oodota'inge ingeie.
6 Aana *a God kei waaie ta'ena nga iinoni oto i sulie helelana aana nga moi
taa e asui'i.* *Sam 62:12*
7 Mwala nge ko lae pe'i deu esunge diana, aana kire tohungei saeto'o
aana uri kire ke ii'o huu pe'ie a God, na uri a God ke lae-lahera, na ke
ha'apaina'ara, mwala ngeena nge a God kei niie maurihe huu nada.
8 Ta'e mwala nge saeda e aaela aana kire ko ne'isae paine mola haahire
maraada, na kire ka'a saeto'o aana ike walaimolinge, ta'e kire ko lulu i sulie
mola mo tolahai ola aaela, ikire ngeena nge a God kei tohungei saewasulire
na kei ha'aletehire oto hiito'o.
9 Ta'e-ta'ena nga iinoni ko deu-deu aaela, kire kei sapesalu na
ha'amotaahilada kei lae. Taungei ola urine kei reu aana ta'ena nga iinoni
aaela, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire nga mo Jiu ha'ike.
10 Ta'e ahutana mwala nge kire ko lae pe'i esu diana, a God kei
ha'amanikulu'ara, na kei ha'apaina'ara, na kei niie hanuelamanga hunire.
Leune kei reu aana ta'ena nga iinoni diana, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire
nga mo Jiu ha'ike.
11 Aana a God e sa'a rara haahie ike nga iini.
12 Mo Ha'atolanga a God nge a Mosis e uusu'i oto wai na'o e lae mola
hunie mo Jiu, na a God kei leire haahie mo ooraha'aanga ikire aana kire
dau hu'isie mola mo Ha'atolanga ngeena. Na ahutana mwala nge ikire
nga mo Jiu ha'ike nge kire ka'a to'o aana ike mo Ha'atolanga ngeena, nge
ikire no'one a God kei leire. Ka'a ike aana kire dau hu'isie mo Ha'atolanga
ngeena, ta'e aana kire dau hu'isie nga taa nge kire saie uri e to'ohuu na e
oodota'i.
13 Mwala nge kire ko talei rorongo aasie mola mo Ha'atolanga ngeena,
kire sa'a roro'a ii'o oodota'i ike i maana God. Ta'e mwala nge kire ko lulu i
sulie walu ola i laona mo Ha'atolanga ngeena, ha'alaa a God ko da kire ke
oodota'i i maana.
14 Mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, niilana mo Ha'atolanga a Mosis e
ka'a lae ike hunire hunie kire ke sai'i. Ta'e maholo kire ko ha'a-uuresie mo
ha'atolanga ikire maraada, na mo ha'atolanga ikire ngeena kire sada mola
pe'ie mo Ha'atolanga a God, nge e haata'inie oto uri kire saie taane nga taa
e oodo na nga taa e aaela.
15 Leune e haata'inie uri nga taa mo Ha'atolanga e unue, e ii'o taane oto
i lalo aada, aena aana manatada mola maraada e sai haata'i diana aana
taane aada uri mo ola kire ko esui'i e oodo taane wa ha'ike.
16 Na mala Tataroha Diana no ko tataroha'inie ko unu tahanga'inie, a God
ke si haata'inie kira tei nge kire oodota'i aana maholo a Jisas Kraes kei leie
ta'e-ta'ena nga ola e ii'o mumuni i lalo aana mau-meuringe mo iinoni.

A God E Ha'adiana'aa Mo Jiu Aana Mo Ha'atolanga, Ta'e Kire Ka'a Tola Ike I Suli'i

17 ?Oto e ue aana i'omu mo Jiu? Omu tohungei noruto'o uri a God ke
ha'a-uuri'omu aena aana omu to'o aana mo Ha'atolanga a Mosis ngeena,
na omu ko tooha'ini'omu uri i'omu oto mo iinoni a God.
18 Omu ko unu-unue uri omu saie ne'isaenga a God, na uri omu saie mo
eehu'i ola, aena aana uri mo Ha'atolanga ko unu'i huni'omu.
19 Lo'onga'inge i'omu uri omu sai na'ona mwala kire ulu, na uri i'omu
oto raa-raa hunie mwala kire ii'o i laona rodohono.
20 Na omu ko lo'o-lo'onga'i uri i'omu oto mo ha'a-ha'a-uusuli mo iini kire
pu'osasu na mo iini kire urihana mo mwela aana tolahana a God. Omu
ko lo'o-lo'onga'i mola urine aana omu unue uri omu to'o aana aahu'ine
ahutana sai-olanga na walaimolinge i laona mo Ha'atolanga.

21 ?Oto mala uri omu ko ha'a-uusulie ngaeta mwala urine, na e ue ka'u
omu ka'a sai ha'a-uusuli'omu maraamiu? Omu ko unue uuri, "Mwaanie
nga iini e peli-peli." Ta'e i'omu maraamiu ke'u omu ko peli-peli mola.
22 Na omu ko unue no'one uuri, "Mwaanie nga iini e mai-mesi." Ta'e
i'omu maraamiu ke'u omu ko mei-mesi mola. Omu ko tohungei leledie
mo nunui ola aana mo god eero-eero nge ngaeta mwala ko palo-palo'i, ta'e
hule aana omu ko lai pelie lo'u mo nunui ola ngeena mwaanie mo nume
ni palo-palo ikire.
23 Omu ko ere tooha'ini'omu aana uri omu to'o aana mo Ha'atolanga a
God, ta'e omu ko si ha'amasaa lo'u mola a God aani hele hu'isilana mo
Ha'atolanga ingeie.
24 Aena urine ka'u mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *I tehula'ana
roro'anga i'omu mo Jiu, nge mwala ikire nga mo Jiu ha'ike kire ko si ere
aaelasie satana a God.* *Aesaea 52:5*

25 Mala uri omu ke lulu i sulie mo Ha'atolanga to'ohuu, alaa torihesi'onga
e to'o aana taane mei ne'isaenga diana mala ha'a-ara uri i'omu mo iinoni
a God. Ta'e mala uri omu ko lae hu'isie mola mo Ha'atolanga, nge
torihesi'onga omu toolea ngeena e ne'ie mola mei ola mwaakule ni ngeena.
26 Mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, kire ka'a to'o aana ike tolahai
torihesi'onga ngeena, ta'e mala uri kire kei lae oodo mala a God e unue
aana mo Ha'atolanga, nge a God kei lo'onga'inire oto mala mo tohungei
iinoni ingeie no'one mala mo iini kire hele aana oto torihesi'onga.
27 Oto mwala urine nge kire ka'a hele aana ike torihesi'onga aana sapeda,
ta'e kire ko tola i sulie taane oodota'inge nge mo Ha'atolanga ko ere i sulie,
mauringe ikire e haata'inie oto uri e malisine a God ke lei'omu mo Jiu. Aena
aana omu ko lae pe'i deu hu'isie mola mo Ha'atolanga, ma'alana niilana mo
Ha'atolanga e lae oto huni'omu i laona mo Uusu-uusu Maa'i, na omu hele
aana oto torihesi'onga.

28 ?Oto kira tei nge mo tohungei iinoni ni Jiu? Mei ola mola po'oi sinaha
ha'ike ni ngeena, aana iinoni nge ko ii'o i sulie tolahana mo Jiu, ta'e ko lae
hu'isie mola mo Ha'atolanga, ingeie nga tohungei iinoni ni Jiu ha'ike. Na
tohungei ha'a-ara mo iinoni a God e ka'a ola ike mola po'oi sinaha aana
torihesi'onga ni sape.
29 Tohungei iinoni ni Jiu oto iini nge manatana e oodo oto pe'ie a God,
na tohungei ha'a-ara aana iinoni a God, mei hei-oolisinge takoie a God nge
a Li'oa Maa'i ko esuie aana saena iinoni. Leu ngeena e ka'a lae ike mai
mwaanie mo Ha'atolanga nge uusuleni e sai lae i laona mo puke, ta'e Li'oa
Maa'i a God oto mola hahaiteli ni e sai esuie. Taungei iinoni urine e ka'a
saeto'o aana ike mwala ke lahea, ta'e saena mola hunie a God ke lahea.

3

1 ?Oto aena aana leune e to'ohuu, nga taa nge e diana liutaa huni ii'o
mala nga iinoni ni Jiu? ?Na nga mei taa diana ni kei lae mai mwaanie
tolahai ola aana torihesi'onga?
2 Ii'onga mala iinoni ni Jiu e diana aana mo tala hunge. Eetana oto, a
God e niie oto mai walana huni'emi mo Jiu uri emi ke lio i sulie.
3 Ma'alana ngaeta mo iini aamami mo Jiu ka'a hiiwalaimoli ike aana
walana, ta'e leune e ka'a da ike uri a God ke toli'aasie mola mo
heiholota'inge ingeie.
4 !Ha'ike oto oo'oo! Ma'alana ahutana mwala ko meni sai eero, ta'e nga
taa a God e unue e to'ohuu oto, mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
Mwala kei lio saie taane uri walamu ni e to'ohuu, na oodota'inge i'oe ke
a'aila'asie mo iini ko upwesie leinge i'oe. *Sam 51:4*
5-7 Ohe nga mo iini kei unue uuri, "Aaelanga ikie ko si da mola hunie uri
diananga a God ke ii'o haada'i oto liutaa, mala raa-raa ko ii'o haada'i liutaa
i laona rodohono. Urine kie ko si da hunie mwala ke ha'apaina'aa a God
lo'u liutaa." Oto mo iini kire ko ere takalo urine kire ko he'i dolosi lo'u
uuri, "?Oto aana aaelanga na eeronga ikie ko haata'inie mola diananga na
walaimolinge a God, e ue ka'u a God ko saewasulikie na ko ha'aloikie lo'u
urine? !Leinge ingeie e ka'a oodo ike!" !Ha'ike eena mwae! !Hero-heronga
mola ni ngeena! E tohungei melisi mola na e oodo hunie a God ke leie
aaelanga.
8 Mala uri erenga ikire ke to'ohuu, ha'alaa e diana huni unue lo'u uuri,
"Kie ke talei deu ta'ewau mola hunie mo ola diana ke rau." Ngaeta mwala
kire ko ere aaelasieu taane na kire ko unue uri ineu ni no ko unue mo ola
urine. !Ta'e ha'ike! Eeronga mola ni ngeena, na e oodo taane mola hunie
a God ke si ha'aloire.

Nga Ta'a-ta'a Iinoni E Ka'a Oodota'i Ike

9 ?Oto e ue? ?Uri i'emi mo Jiu ni emi diana i maana God lo'u liutaa
aana ngaeta mwala? !Ha'ike oto oo'oo! Nou unu mangoa oto uri mo Jiu
na mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, kire mani ii'o oto i mamalutana
nanamanga aana ooraha'aa.
10 Mala oto unulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i,

Nga iini e ka'a oodota'i ike,
ma'alana nga ta'a-ta'a iini na ha'ike lo'u.
11 *Nga ta'a-ta'a iini hunie ke lio saie nga taa e oodo ha'ike,*
na nga ta'a-ta'a iini e ka'a haitalea ike a God.
12 *Kire ko meni lae mango mola i sulie mo tala hai aaopa'i,*
na kire ko meni deu aaela mango mola.
Nga iini na e ka'a da lo'u nga mei ola diana,
ma'alana nga ta'a-ta'a iini na ha'ike lo'u. *Sam 14:1-3*
13 *Luada e taha mola mala kilipwe'u e taha,*
na ta'ena nga eeronga oto mola ko iisi-iisitaa mai mwaanie meada. *Sam 5:9*
Mo wala mala pulune mwaa ala-ala ko maa-maau mwaanie ngidude, *Sam 140:3*
14 *na ngidude e honu oto mola aana ta'ena nga wala aaela huni waelie mwala.* *Sam 10:7*
15 *Saeda e sai ta'ela'i oto mola lau-leu hunie horonga,*
16 *na ta'ena nga leu kire ko lae aana mwala ko deu oodoie mola mala-malanga na si'oha'anga i tehula'ada.*
17 *Kire ka'a sai ii'o ni henuelama ike pe'ie mwala,* *Aesaea 59:7-8*

18 *na kire ka'a sai ha'ama'u ike aana God.* *Sam 36:1*

19 Oto ahutana mo wala ienini, uusuleni e lae i laona Uusu-uusu Maa'i,
na mo Ha'atolanga a God ni otona. Na kie mani saie oto uri nga taa
mo Ha'atolanga e unue, e unue oto hunie mwala ni Jiu nge kire ii'o i
mamalutana mo Ha'atolanga ngeena. Aena urinena, nge nga ta'a-ta'a iini
aada mo Jiu e sa'a unue ike uri ingeie e ka'a lae takalo. Oto ahutana mwala
aana walumalau, ma'alana mo Aapoloa Aaopa wa mo Jiu, ta'e kire mani
sai lio saie mola uri e malisine oto a God ke leire.
20 Nga ta'a-ta'a iini e sa'a ii'o oodota'i ike i maana God i tehula'ana ko lulu
i sulie mo Ha'atolanga. Aana mo Ha'atolanga ngeena e da mola hunie kie
ke lio saie mo ooraha'aanga ikie ni ngeena.

Ha'amotaahinge Ikie

E Hule Aana A Kraes

21 Ta'e ie a God ko haata'inie tolaha ni oodota'inge ingeie nge e asuie
mwala ke ne'i iinoni oodota'i i maana. Mo Ha'atolanga a Mosis na mo
Uusu-uusu Maa'i mo propet kire lae pe'i ere i sulie mei olana, ta'e ma'alana
ke urine na oodota'inge i maana a God e ka'a uure ike mai mwaanie lulu i
sulilana mo Ha'atolanga ngeena. !Ha'ike!
22 A God maraana oto ko esuie mwala e hiiwalaimoli aana Jisas Kraes,
kire ke ne'i iinoni oodota'i i maana. Na nga ta'a-ta'a mei ola e ka'a aaopa
ike i matolana mo Jiu na mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
23 Aana ahutaka mo iinoni kie mani ooraha'aala mango mola, na kie
mani ha'ataulie mo tolaha manikulu'e a God.
24 Ta'e aana a God e aamasikie mone, nge e sae'aasie ooraha'aa
mwaanikie na kie oodota'i oto i maana. Ikie maraaka kie ka'a asuie ike
nga mei ola hunie kie ke oodota'i urine, ta'e niinge a God ni ngeena aana
e uusunge'inie mai a Jisas Kraes hunie ke luhesikie mwaanie ooraha'aa.
25 A God e toli'aasie a Jisas hunie ke mae mala nga uunu-olanga hunie
ke toolea ha'aloinge haahie mo ooraha'aanga ikie na hunie ke ha'amangoa
saewasunge ingeie aani. Oto ie kie ii'o oodota'i oto i maana God aana kie
hiiwalaimoli uri a Jisas e mae honotaka. A God e asuie leune urine huni
haata'inie uri leinge ingeie e tohungei oodota'i. Aana ma'alana a God e ka'a
sai ha'aloie ike mwala lau-leu haahie mo ooraha'aanga ikire oto wau i na'o,
26 ta'e ie e leie a Kraes haahie ooraha'aanga ahutana mwala ni
welumalau. Oto i leune a God e haata'inie oto leinge ingeie e oodota'i taane,
na e tohungei melisi na e oodo hunie ahutana mwala kire hiiwalaimoli
aana Jisas ke ne'i iinoni oodota'i oto i maana maraana.
27 ?Oto uri kure sai ere tooha'inikure uri kure da mei ola diana hunie a
God ke saeto'o aakarue? !Ha'ike oto oo'oo! ?Wa uri kure sai ii'o oodota'i i
maana a God aena aana kure ko lulu i sulie mo Ha'atolanga? !Ha'ike lo'u!
Ta'e oodota'inge ikure mei niinge a God mola aana kure hiiwalaimoli aana
Jisas.
28 Aana iinoni e sai ne'i iinoni oodota'i i maana God mola aena aana e
hiiwalaimoli, na e ka'a ike i sulie uri ko lulu i sulie mo Ha'atolanga.
29 ?Wa e ue? ?Uri a God ko aalaha mola haahie mo Jiu? !Ha'ike! A God
e paine no'one haahie mo iini nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
30 Aana e ta'a-ta'a God mola ni e paine haahie walumalau. Na ahutana
mo iini ko hiiwalaimoli, ma'alana mo Jiu wa nga mo Jiu ha'ike, ta'e ingeie
mola ni ko da kire ke ne'i iinoni oodota'i i maana.
31 ?Oto e ue aana mo Ha'atolanga a God? ?Uri hiiwalaimolinge ikie ko
unue uri ikire mo ola mwaakule mola? !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e kie ko

haata'inie uri mo Ha'atolanga ngeena kire tohungei oodo hule aana e aasa hunie nga iinoni ke ii'o oodota'i ta'ingelu mala mo Ha'atolanga a God e unue, ta'e a Jisas ha'alaa.

4

Uure Oto I Aehotalana Ta'e

Hiiwalaimolinge Mola Ni E Ne'ie

Ta'a-ta'a Tala Takoie Oodata'inge

1 ?Ha'alaa e ue aana tohungana oto weuwemami mo Jiu, a Ebraham?
2 Mala uri a God ko unue uri a Ebraham e ne'i iinoni oodota'i i tehula'ana
mo esunge diana e asui'i, nge a Ebraham e to'o aana mei ola ni tooha'inie
haahie. !Ta'e ha'ike! E sa'a tooha'inie ike i maana God
3 aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana*
God, na aena urinena nge e ne'i iinoni oodota'i i maana a God. *Jenesis*
15:6 Oto kolu leesie uri oodota'inge mei niinge a God, na nga mei ola mola
hunie mwala ke tarie aana asunge ikire ha'ike.
4 Ne ke ha'amalaa aana mwane nge ko esu huni to'oha. Maholo a
mwaena ko esu mango, nge poro paine ingeie ke si waaie haahie nga taa e
asuie ngeena. Na waaite nge a mwaena ko terie, e ka'a hele aana ike mala
uri nga niinge mola mwaakule hunie, ta'e ko hele mei to'oha mola haahie
nga taa e asuie ni ngeena.
5 Nge e urine lo'u aana ii'onga mala iinoni oodota'i i maana God, aana mei
olana e ka'a ne'ie ike mei ola nge mwala kire sai terie aana asunge diana
ikire, ta'e mei niinge a God mola hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana. Na
ma'alana ikire nga mo iinoni aaela oto uri taa, ta'e aana hiiwalaimolinge
ikire mone, nge a God ko niie oodota'inge ingeie hunire.
6 Ta'a-ta'a mei ola ngeena a Deved Inemauri e ere i sulie ka'u no'one.
Aana e ere i sulie ha'adiana'anga a God hunie mwala maholo e niie
oodota'inge ingeie hunire, ma'alana kire ka'a asuie ike nga mei ola hunie
kire ke malisine ha'adiana'anga ngeena.
7 Aana a Deved e te'uri,

Mwala nge a God e sae'aasie oto mo takalonga ikire,
na e ha'amangoa oto mo ooraha'aanga ikire,
kire kei ilenimwa'e oto liutaa.
8 *Na iinoni nge a God e pulongosie oto mo roro'anga ingeie,*
kei tohungei ilenimwa'e. *Sam 32:1-2*

9 ?Oto e ue aana tolahai ilenimwa'enga ngeena? ?Uri ilenimwa'enga
ngeena mei ola mola hunire mo iini nge kire hele aana torihesi'onga? !
Ha'ike! Ta'e mei ola oto hunie ahutana mwala, ma'alana kire hele aana
torihesi'onga wa ha'ike. Kolu sai ere urine aana kolu leesie oto Uusu-uusu
Maa'i nge e unue uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana God, na aena urinena*
nge e ne'ie iinoni oodota'i i maana a God. *Jenesis 15:6*
10 ?Na maholo uri taa ni a God e ere urine? ?Uri a God e ere urine oto
wau i na'ona a Ebraham e hele aana torihesi'onga, wa taane mai purine
e torihesi'o? A God e ere urine maholo a Ebraham e ka'a hele aana ue
torihesi'onga.
11 Iau, maholo na a Ebraham e ka'a hele aana ue torihesi'onga, e
hiiwalaimoli oto aana God, nge a God e si niie oodota'inge ingeie maraana
hunie. Na aana mo helisi lo'u mei puri, nge a Ebraham e si hele aana lo'u
torihesi'onga mala ha'a-ara aana uri a God e unue oto uri ingeie nga iinoni

oodota'i. Aena urinena nge a Ebraham domana oto tohungei aamana ahutana mwala kire hiiwalaimoli aana God, na aena hiiwalaimolinge ikire, nge kire ne'i iinoni oodota'i i maana God ma'alana kire ka'a hele aana ike torihesi'onga.
12 A Ebraham ingeie oto tohungei aamameelu mo iini nge melu hele aana oto torihesi'onga na melu hiiwalaimoli no'one aana God aana ta'a-ta'a hiiwalaimolinge nge e to'o aana maholo na e ka'a hele aana ue torihesi'onga.

Haiholota'inge A God

Ola Nana Kira Hiiwalaimoli

13 A God e haiholota'inie hunie a Ebraham na mo weuwana mai puri uri kei niie walumalau nada. Ta'e e ka'a asuie ike leune urine i tehula'ana a Ebraham e lulu i sulie mo Ha'atolanga. !Ha'ike! Ta'e e asuie mola aena aana a Ebraham e to'o aana oodota'inge nge niilana ko lae hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana God.
14 Mala uri a God ke niie mei heiholota'inge ngeena mola hunie mwala nge kire ko lulu i sulie mo Ha'atolanga, ha'alaa hiiwalaimolinge aana a God ngeena mei ola mwaakule mola eena. Na mala uri ke urine oto, ha'alaa haiholota'inge ngeena e ne'i ola mwaakule no'one.
15 Iau, mala ko urine, e ne'i ola mwaakule mola ni ngeena, aena aana mo Ha'atolanga ko si da a God ko haata'inie saewasunge ingeie, aana mwala ko deu hu'isie mo Ha'atolanga ngeena mola tarau. Ta'e mala uri nga mo Ha'atolanga ke su'uri ii'o lo'u, ha'alaa nga iini hunie ke dau hu'isie ha'atolanga ha'ike no'one.
16 Aena mei olana nge haiholota'inge ngeena mei ola mola i sulie hiiwalaimolinge. A God e asuie oto urine, uri hunie haiholota'inge ngeena ke ne'i niinge oto mola mwaakule, na e sai hule aana ahutana mo weuwana Ebraham mai puri. E ka'a ola ike mola ikire mwala ko lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e e ne'ie oto mei ola hunie ahutana mwala e hiiwalaimoli aana God mala a Ebraham e hiiwalaimoli aana. Aana ingeie oto weuwana ahutaka nge kie hiiwalaimoli aana a God,
17 mala a God e unue i sulie a Ebraham i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Nou lio hilisi'o oto hunie o ke ne'i aamana mo komu ni iinoni oto hunge.* *Jenesis 17:5* Oto i sulie haiholota'inge ingeie mone, a God e lio saie oto a Ebraham mala weuwaka. Na a Ebraham e hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God, aena aana ingeie oto God nge e sai niie maurihe hunie mo iini e mae oto, na e sai ha'aholaa lo'u ta'ena nga ola haalu nge kire ka'a ii'o ue mai laona walumalau.
18 A Ebraham e lae mola pe'i hiiwalaimoli aana a God na pe'ie noruto'onga aana huni esuie nga taa e haiholota'inie, ma'alana mei olana ke lio aasa lo'u hunie ke oa. Aena mei olana, nge a God e lio hilisie a Ebraham hunie ke ne'ie aamana mo komu ni iinoni hunge oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mwala aana komu ni iinoni i'oe kire kei hunge mala hee'une salo.* *Jenesis 15:5*
19 A Ebraham kara'inie oto tangalai helisi kei ehu aana na sapena ka'a a'aila'a oto. Na a Sera hu'e ingeie, e amara mola. Ma'alana e urine oto mola, a Ebraham e ka'a mamaela'a ike aana hiiwalaimolinge ingeie.
20 Maholo ko lo'onga'inie haiholota'inge a God, e ka'a ne'isae rue-rua'a ike lo'u aana, ta'e ko si hiiwalaimoli ngei-ngedi mola pe'ie paalahelana a God.

21 Aana e sai diana aana mola uri a God kei ha'a-oaie haiholota'inge
ingeie.
22 *Aena urinena nge e ne'ie iinoni oodota'i i maana a God.* *Jenesis 15:6*
23 Na mei wala uuri, "e ne'ie iinoni oodota'i i maana a God" e ka'a
lo'onga'inie ike mola ta'e a Ebraham maraana,
24 ta'e walaimolinge aana e aaluhikie no'one. Aana mei wala ienini ko
pe'ikie, mo iini kie hiiwalaimoli aana God nge e ta'ela'inie a Jisas Aalaha
ikie mwaanie maenga, hunie kie ke sai diana aana uri ikie no'one kie sai
ne'ie iinoni oodota'i i maana God i tehula'ana hiiwalaimolinge ikie.
25 Iau, a God e niie mai a Jisas uri hunie ke mae honotana mo
ooraha'aanga ikie, oto e ta'e aaliho'i aana lo'u uri hunie kie ke ne'ie iinoni
oodota'i i maana.

5

Hiiwalaimolinge Aana God Ko Da Kie Ko Ii'o Ni Ilenimwa'enga

1 Oto aana ha'a-oodohilaka e lae oto urine i sulie hiiwalaimolinge ikie
aana God, nge kie ko ii'o ni henuelama oto pe'ie a God. Walu ola urine e
rau mola hunikie i tehula'ana a Jisas Kraes Aalaha ikie,
2 aana ingeie mone e si da kie ko saie hahu'ana manata-diananga a God
nge kie ii'o i lalo aana si'iri. Na kie ko tohungei ilenimwa'e oto aana kie
noruto'o mola uri kie kei ii'o ruru pe'ie a God aana manikuluha'ana.
3 Na kie ko ilenimwa'e no'one haahie mo aasanga ko re'u-re'usikie i
tehula'ana kie ko lulu i sulie a Kraes, aana kie saie oto uri mo aasanga
urine nge ko da hunie kie ke uure a'aila'a lo'u liutaa.
4 Na maholo kie ko lae pe'i uure ma'uta'a urine, e haata'inie uri tolahaka
e tohungei diana. Na aana tolahaka e tohungei diana urine mone, nge kie
sai noruto'o aana haiholota'inge a God.
5 Na noruto'onga ikie ngeena e sa'a da ike hunie kie ke talei maa-maa'oohi
mola mwaakule. Aana a God e haata'inie oto manata-diananga ingeie
hunikie aana e uusunge'inie mai Li'oa Maa'i hunikie.
6 Aana tohungana maholo a God e lio hilisie, nge a Kraes e mae huni
pe'ikie mo iinoni ooraha'aala huni lulu i sulie a God, aana kie ka'a sai
pe'ikie ike maraaka urine.
7-8 Na leune kie sai leesie uri tolahana God e tohungei aaopa mwaanie
mo iinoni, aana ikie mo iinoni, nga iini sa'a mwa'e-mwa'e ike huni mae
honotana nga iinoni kohi. Wa ohe nga iini e sai mwa'e-mwa'e taane huni
mae honotana nga tohungei iinoni diana. Ta'e a God oto e tohungei haata'i
diana aana manata-diananga ingeie hunikie, aana a Kraes e mae honotaka
ma'alana kie ii'o ue aana tala ni ooraha'aa.
9 Oto aena aana apune a Kraes e ha'a-oodohikie oto i maana God, nge
kie sai diana aana oto liutaa uri maholo a God kei haata'inie saewasunge
ingeie hunie kira ooraha'aala aana dinge ni leinge, ta'e aana maholona a
Kraes kei tohungei leuhikie ni otona.
10 Hola'ina'o kie o'o'o mola mala mo maelonga a God. Ta'e i tehula'ana
maelana a Kalena, nge e si da kie lae mai ne'i malahune. Aena leune e
to'ohuu, na aana maholo ie kie ha'imalahune oto pe'ie a God, na a Kalena
ko meuri i lalo aaka, nge kie sai diana aana oto uri a God kei ha'a-uurikie
to'ohuu.
11 Na ngaeta leu lo'u sapeitana walu ola ngeena, nge kie ko tohungei
ilenimwa'e oto hiito'o aana a Jisas Kraes Aalaha ikie e asuie oto
ha'imalahunanga ngeena hunikie pe'ie a God.

Maenga E Lae Mai Laona Walumalau I Tehula'ana A Adam, Ta'e Maurihe I Tehula'ana A Kraes

12 Oto wau i na'o aana maholo ha'aholalana walumalau, eetana nga
mwane a Adam e ooraha'aa ka'u, na aena leune nge tala ni ooraha'aa e
ne'ie oto tolahana ahutana mo iinoni. Na aena aana a God e unue uri
mo iini ooraha'aala kei mae, oto ahutana mo iinoni i laona walumalau kei
mae, aena aana ahutada kire mani ooraha'aala oto.
13 A God e ka'a unue ike uri mwala ke roro'a aana mo Ha'atolanga aana
maholo mo Ha'atolanga ha'ike ue. Ta'e ma'alana e urine, ooraha'aa e pwani
ii'o oto mai laona walumalau i na'ona a God e niie mo Ha'atolanga hunie
a Mosis.
14 Leesie ka'u nga taa e rau aana mo iinoni uure oto mai aana pongine a
Adam lai hule aana pongine a Mosis. Kire ka'a haitohea ike mei wala nge
a God e unue hunire mala a Adam e asuie, ta'e kire mani mae mola, na
leune e haata'inie uri kire mani ooraha'aa.
A Adam, ingeie nge eetana nga mwane, domana oto nunune eetana nga
mwane aana ha'aholanga haalu mei puri, aana nga taa kirerue a Adam na
a Kraes kire asuie e to'ohie ahutana mwala.
15 Ta'e kirerue ka'a mani sada ike, aana ooraha'aanga a Adam e ka'a
urihana ike niinge a God e nii mwaakule aana mai hunikie i tehula'ana a
Kraes. E to'ohuu aana mo iini hunge kire mae i tehula'ana ooraha'aanga
ta'a-ta'a iinoni ngeena. Ta'e niinge a God e paine lo'u liutaa. Aena aana
manata-diananga ta'a-ta'a iinoni ngeena a Jisas Kraes mone, nge a God e
niie mai niinge paine hunie mo iini oto hunge.
16 Ta'a-ta'a mei ooraha'aanga nge a Adam e asuie ngeena, nge e da uri
a God kei leie mwala na kei ha'aloire. Ta'e hahu'ana niinge diana a God
e nii mwaakule aana hunie mo iinoni, niinge ngeena ko da uri a God ke
niie oodota'inge ingeie hunie mwala oto hunge, ma'alana mo ooraha'aanga
ikire ke hunge lo'u uri taa.
17 E to'ohuu taane uri ooraha'aanga ta'a-ta'a iinoni a Adam, e da uri
maenga ko peine haahie ahutana mwala. Ta'e mei ola nge ta'a-ta'a iinoni
ngeena a Jisas Kraes e asuie, e paine lo'u liutaa. Aana maholo a Jisas e
mousie nanamanga aana maenga e ka'a ha'a-oodohie mola takalonga i na'o
ngeena, ta'e ko da kie ko helesie lo'u mo ha'adiana'anga paine lo'u liutaa. I
tehula'ana a Jisas mone, a God e sapeie lo'u oodota'inge ingeie hunikie, na
e unue kie kei meuri oto huu pe'ie, na kie kei aalaha pe'ie aana nanamanga
paine ingeie.
18 Oto kie leesie oto uri e ta'a-ta'a iinoni mola nge e asuie ta'a-ta'a kele mei
ooraha'aa, na aena leune oto nge a God ko lei mae aana ahutana mwala
haahie. Na e urine lo'u aana e ta'a-ta'a iinoni e asuie ta'a-ta'a mei ola e
tohungei oodo na e diana, na aena leune nge a God e sai niie oodota'inge
na maurihe huu nana ahutana mwala i tehula'ana.
19 Iau, i tehula'ana ta'a-ta'a iinoni e haitohea God, nge ahutana mwala e
ne'i iinoni ooraha'aa oto. Na e urine no'one lo'u, aana ta'a-ta'a iinoni e tola
i sulie a God, oto ahutana mwala kire sai ne'i iinoni oodota'i oto i maana
God.
20 A God e niie mai mo Ha'atolanga aana Mosis hunie mwala ke lio saie
uri ooraha'aanga kire ko lae pe'i esuie e tohungei aaela. Ta'e maholo nge
ooraha'aanga ko peine mola urine, manata-diananga a God ko si peine lo'u
mola liutaa aana.
21 Oto ma'alana mo ooraha'aanga ikire ke to'o aana lo'u nanamanga huni
horo mae aada, ta'e manata-diananga a God e nanama lo'u liutaa. Na aena
aana asunge a Jisas Kraes Aalaha ikie mone, nge a God e da hunie kie ke
ne'i iinoni oodota'i i maana, na hunie kie ke si hele aana maurihe huu.

6

Mauringe Pe'ie A Kraes

Ko Ha'amangoa Ne'isaenga Aaela

Aana Ooraha'aa

1 ?Oto nga taa nge kie kei unue? ?Uri kie ke talei oora-ooraha'aala mola
hunie sae'aasinge na manata-diananga a God ke talei pei-peine mola?
2 !Ha'ike oto oo'oo! !Mau-meuringe ikie i laona ooraha'aanga e mae oto!
Kie mae oto uri hunie kie ke toli'aasie tolaha ni ooraha'aanga ngeena. ?
Oto kie ke si lae lo'u pe'i ii'o i laona ooraha'aa uri taa eena?
3 Nou saie uri omu sai diana aana taane mola uri maholo kie loto maa'i
e haata'inie uri kie lado oto pe'ie a Jisas Kraes, na hule aana e urihana kie
mae oto no'one pe'ie maholo e mae.
4 Maholo kie ko loto maa'i, e urihana oto uri sapeka na ahutana mo
saehanalinge ni sape e mae tararuru oto pe'ie a Kraes. Na urine e urihana
haitolinge'inilaka ko lae oto no'one pe'ie hunie a Mama'a ke ta'ela'inikie oto
no'one hunie mauringe haalu, mala e ta'ela'inie ka'u no'one a Kraes aana
nanamanga paine mwaanie maenga.
5 Oto mala kie mae tararuru ka'u pe'ie, nge kie sai ta'ela'i tararuru oto
no'one pe'ie.
6 Aana kie saie oto uri tolahai iinoni aaela ikie oto i na'o, kire ui
lakoma'inie oto pe'ie a Kraes i lengine po'u-po'u, uri hunie a God ke ta'aasie
oto nanamanga aana ooraha'aa nge e o'o'o haahie mauriha'aka. Urine nge
ooraha'aa e sa'a paine ike lo'u haahie sapeka,
7 aena aana maholo iinoni ko mae oto, e ii'o luheta'i oto mwaanie
nanamanga aana ooraha'aa.
8 Na i sulie kie mae oto pe'ie a Kraes, kie hiiwalaimoli uri kie kei meuri
oto no'one pe'ie.
9 Kie saie oto uri a Kraes e ta'ela'i oto mwaanie maenga na e sa'a he'i mae
lo'u. Maenga e sa'a sakaahie lo'u.
10 A Kraes e mae hauta'ai mola huni ha'amangoa ooraha'aa, na e mauri
oto lo'u huni ha'apaina'aa a God.
11 Oto i'omu lo'u, omu ke lo'o-lo'onga'ini'omu maraamiu no'one urine,
aena omu lado mone oto pe'ie a Jisas Kraes, oto ooraha'aa e sa'a
sakaahi'omu ike lo'u, na omu ko meuri oto huni ha'apaina'aa a God.
12 Mwaanie omu toitoli'aasie ooraha'aa e aalaha lo'u haahi'omu, uri
hunie omu ke lae lo'u mola i sulie mo lo'onga'inge aaela ni sape, aana
sape mei ola nge e sai mae mola.
13 Na mwaanie omu toitoli'aasie nga leu aana sapemiu e asuie lo'u nga
mei ola aaela wa ke ne'ie lo'u mei sape huni eu'esuie ooraha'aa. Ta'e omu
ke toli'aasi'omu oto ta'ingelu mola hunie a God mala mwala e mae ka'u
mwaanie tolahai ola aaela na kire he'i meuri lo'u huni esu nana. Oto omu
ke niie ahutana mo aapa aana sapemiu hunie a God ke asuie walu ola
diana aani.
14 Maholo omu ii'o i mamalutana mo Ha'atolanga i na'o, e aasa hunie omu
kei mamalo mwaanie ooraha'aa, aana omu ka'a sai tola i sulie ahutana
mo Ha'atolanga ngeena. Ta'e si'iri hahu'ana manata-diananga a God e
luhesi'omu oto mwaanie ooraha'aa e aalaha lo'u haahi'omu.

Kie Ke Ne'i Koni-konihe

Aana Oodota'inge

15 ?Oto kie kei ue eena, aana hahu'ana manata-diananga a God e luhesikie
oto mwaanie kie ii'o lo'u i mamalutana mo Ha'atolanga? ?Oto uri e diana
mola hunie kie ke dau lo'u mola mala saeka? !Ha'ike! !E ka'a urine ike!
16 Omu saie ka'u oto uri maholo omu ko toli'aasi'omu maraamiu huni
ii'o i mamalutana nga iini na huni lulu i sulie, iinoni ngeena oto kei
aalaha haahi'omu na omu sa'a dau ike lo'u mala saemiu. Oto, i'omu mola
maraamiu eena. Omu sai ii'o mola i memelutana ooraha'aa hunie ke horo
maesi'omu, wa omu sai ii'o i memelutana a God hunie ke ha'a-oodohi'omu
pe'ie maraana.
17 Hola'ina'o, i'omu mo koni-konihe a ooraha'aa ni ngeena. Ta'e ienini
omu ko tohungei lulu i suli diana aana oto walaimolinge nge ha'a-
uusulilemiu e lae aana, na aena leune kie ko tohungei paalahea God.
18 A God e ha'a-uuri'omu oto mwaanie nanamanga aana ooraha'aa, na e
da oto omu ke ne'i iinoni eu'esu ingeie huni esuie nga taa e oodota'i.
19 No ko unu ha'amalaa aana mo koni-konihe na mo poro paine urine,
aena aana omu meni saie oto tolahada na e mwada'u mola hunie omu
kei rongo saie ne'isaenga nge no ko ha'a-uusuli'omu aana. Hola'ina'o, omu
toli'aasie mola mo aapa aana sapemiu huni deu esunge mala koni-konihe
nana ooraha'aa na tata'alanga, hunie aaelanga ke paine lo'u liutaa. Ta'e
maholo ienini ke su'uri urine lo'u. Omu ke toli'aasie oto mo aapa aana
sapemiu mola huni deu esunge mala koni-konihe nana God huni esuie mo
ola e oodo, hunie omu ke ii'o maa'i.
20 Hola'ina'o, maholo omu ne'i iinoni eu'esu ue nana ooraha'aa, omu ka'a
sare aapwasu ike aana oodota'inge a God.
21 ?Ta'e nga mei diananga uri taa omu hele aana i tehula'ana mo
ooraha'aa nge omu deu-deu'i ngeena? !Nga mei ola ha'ike! Na hule aana
si'iri omu ko si masa mola haahi'i. Tolahai ola urine, tolahai ola mola hunie
maenga ni ngeena.
22 Ta'e ienini, a God e ha'a-uuri'omu oto mwaanie nanamanga aana
ooraha'aa, na e da oto omu ke ne'i iinoni eu'esu nana. Na hue-huana leune
oto mauriha'amiu ko ne'i ola maa'i oto, na omu ko helesie oto maurihe huu.
23 Aana maholo iinoni e ii'o ue pe'ie ooraha'aa, waaitana oto maenga.
Ta'e a God e sai nii mwaakule mola aana maurihe huu hunie ahutaka mo
iini kie lado oto pe'ie a Jisas Kraes, Aalaha ikie.

7

Nanamanga Aana Mo Ha'atolanga E Mango Aana Maholo

Iinoni E Mae

1 Maeni eesiku maa'i, sa'a mola omu meni saie mola nga taa no ko sare
ere i sulie ie, sulie omu saie oto uri maholo iinoni ko meu-meuri ue ni mola
ha'atolanga e to'o aana nanamanga haahie.
2 Ha'amalalana aana keni e to'o poro, e haata'inie uri ho'osilana e lae
pe'ie poro ingeie maholo kirerue ko meni meu-meuri ue. Ta'e mala uri poro
ingeie e mae oto, a hu'e ngeena e ii'o luheta'i oto lo'u mwaanie ha'atolanga
aana ha'arurunge eena.
3 Ta'e mala uri a hu'e ngeena kei lai ii'o pe'ie nga mwane aaopa maholo
poro ingeie e mauri ue, a hu'e ngeena ko deu hu'isie oto ha'atolanga aana
ha'arurunge eena, na ha'atolanga e unue oto uri a keni ngeena ko mesi.
Ta'e mala uri poro ingeie e mae oto, ha'alaa a hu'e ngeena e ii'o luheta'i oto
mwaanie ha'atolanga aana ha'arurunge, na e sai to'o aana lo'u nga poro
aaopa.

4 Oto maeni eesiku maa'i, i'omu na e urine no'one. Aana mauringe
lalahu'e i'omu e mae tararuru oto no'one pe'ie a Kraes, nge omu ii'o luheta'i
oto mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis eena, na kire ka'a to'o aana lo'u
nanamanga haahi'omu. Oto a Kraes nge e ta'ela'i lo'u mwaanie maenga,
ingeie ni e to'o aamiu ienini uri hunie omu ke aahu aana mo hue-huei ola
diana a God.
5 Maholo kie o'o'o ue i sulie tolahaka maraaka, ooraha'aa e paine
mola haahie sapeka hunie kie ke saeto'o aana walu ola e aapu nge mo
Ha'atolanga e uure honosi'i. Oto kie lae pe'i esuie mola mo ola aaela nge
hule aana kire ko horo maesikie mola.
6 Ta'e aana kie mae mone oto pe'ie a Kraes, kie ii'o luheta'i oto mwaanie
mo Ha'atolanga nge kire hele roro'ikie i na'o. Oto ienini kie sai esu oto
aana tolaha haalu aani lulu i sulilana mola Li'oa Maa'i, na e ka'a ike lo'u
aani lulu i sulilana mo ola lalahu'e kire uusu'i i laona mo Ha'atolanga.

Ha'atolanga A God E Haata'inie Ooraha'aanga Ikie

7 ?Oto nga taa nge kolu kei unue? ?Uri mo Ha'atolanga kire aaela? !Ha'ike
oto oo'oo! Mo Ha'atolanga mone ko si da kie ko saie uri kie ooraha'aala.
Mala uri mo Ha'atolanga ke su'uri unue uuri, *Mwaanie o sae-saehanali,*
Eksodas 20:17 ha'alaa nou ka'a saie ike leune e aapu eena.
8 Ta'e ooraha'aa e toolea mo wala aana Ha'atolanga ngeena, na e da mola
uri ne ke saehanalie walu ola e aapu ngeena, na uri ne ke sare liu holosie
lo'u ahutana mo Ha'atolanga. Ta'e mala uri nga mo Ha'atolanga ke su'uri
ii'o lo'u, ha'alaa ooraha'aa e ne'ie mola mei ola mwaakule.
9 Oto wau i na'o maholo nou ka'a saie ike ue mo Ha'atolanga, nou hii mala
nou ii'o diana mola. Ta'e maholo no ko aehota saie oto mo Ha'atolanga a
God, nge nou si lio saie lo'u uri nou ooraha'aala ni ngeena, na ne kei mae
oto haahie.
10 Oto mo Ha'atolanga diana nge a God e nii'i mei uri hunie kire ke ha'a-
uurieu, nge kire ko si horo'ieu mola aana kire haata'inie uri leileku kei
lae.
11 Iau, ooraha'aa e toolea mo wala aana mo Ha'atolanga na e eeroau huni
deu hu'isi'i, hunie ne ke roro'a aani, na ne ke mae haahi'i.
12 Ta'e ma'alana e urine, ahutana mo Ha'atolanga aana walana a God kire
mani maa'i, na kire oodo, na kire diana.
13 ?Oto e ue? ?Uri mo Ha'atolanga diana ngeena ni kire ko horo maesieu?
!Ha'ike! Ta'e ooraha'aa ni ko horo maesieu, ma'alana e asuie leune aana
mo ola diana. Oto urine kie sai lio saie oto uri ooraha'aa mei ola uri taa,
aana mo Ha'atolanga ko haata'inie uri ooraha'aa mei ola e tohungei aaela
ni ngeena.

Mo Ha'atolanga E Ka'a A'aila'a Ike Huni Ooho Honosie Ooraha'aa

14 Kie saie taane uri mo Ha'atolanga mo ola diana a God ni ngeena, ta'e
ineu, iinoni ni welumalau mola na nou ii'o oto mola mala koni-konihe nana
ooraha'aa.
15 Oto no ko teipu'o-pu'o mola i sulie nga taa ko reu i lalo aana mauringe
ineu ngeena. Aana nou ka'a sai esuie ike nga taa no ko sare asuie, ta'e oto
tarau no ko esuie mola nga taa nou ka'a sare asuie.
16 Maholo no ko sere'inie mo ola aaela ta'e no ko esui'i mola, nge no ko
haata'inie uri nou hiiwalaimoli uri mo Ha'atolanga e oodo taane.
17 Oto ineu maraaku ha'ike ni no ko esuie mei olana, ta'e tolaha ni
ooraha'aanga e ii'o i lalo aaku ni ko deu urine.
18 Nou saie taane uri aana aapa ineu mala iinoni ni welumalau mola,
nga mei ola diana ha'ike i lalo aaku. Aena aana ma'alana nou to'o aana

taane nga mo lo'onga'inge huni esuie nga mo ola diana, ta'e nou ka'a sai
esui'i ike tohuku.
19 Mo ola diana nge no ko lo'onga'i ni esui'i, nou ka'a sai esui'i ike. Na
mo ola aaela nou leledi'i, nge mo ola no ko esui'i tarau eena.
20 Na aena aana no ko esuie mola mei ola aaela nge nou ka'a sare asuie,
e lio mala uri ineu ha'ike ni no ko esuiena, ta'e tolaha ni ooraha'aa nge i
lalo aaku ni ko esuie.
21 No ko si lio saie uri tolahai ola aaela ni oto ko peine haahieu. Ka'u,
ma'alana nga mo maholo no ko sare asuie nga mei ola diana, ta'e mo ola
aaela mola no ko esui'i.
22 I laona tohungana ne'isaenga ineu, nou ilenimwa'e mola haahie mo
Ha'atolanga a God.
23-25 Na aana ineu maraaku, lo'onga'inge ineu uri ineu koni-konihe oto
aana mo Ha'atolanga a God ni ie. Ta'e aapa aana uri ineu iinoni ni
welumalau mola, nou ne'i koni-konihe taane oto nana ooraha'aa. Aana nou
lio saie uri tolahai ola aaela ngeena ni ko lae pe'i esu i laona ahutana mo
aapa aana sapeku, na tolahai ola aaela ngeena ko heiseuni pe'ie ne'isaenga
diana ineu, hule aana no ko hii mala nou ii'o ni ho'o mala koni-konihe nana
ooraha'aa. !Aama-aamasileku, aana no ko si'oha'a oto to'ohuu! ?A tei kei
da ka'u hunie ne ke ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana ooraha'aa nge
ko hane haahieu ienini na ko tooleau hunie maenga huu? !Ta'e paalahea
God! Kie ke paalahea God aana ingeie oto kei esuie leune aana asunge a
Jisas Kraes Aalaha ikie.

8

Li'oa Maa'i Ko Aalaha Haahie
Mo Iinoni A Kraes

1 Oto ie a God e sa'a lei mae aaka ike, aena aana kie lado oto pe'ie a Jisas
Kraes.
2 Na aena aana kie lado mone oto pe'ie a Kraes, nge nanamanga aana
Li'oa Maa'i e niie mauringe oto hunikie, na e da kie ii'o luheta'i oto mwaanie
nanamanga aana ooraha'aa nge e sai horo'ikie.
3 Mo Ha'atolanga a Mosis e ka'a to'o aana ike nga nanamanga huni
ta'aasie mo ooraha'aanga ikie urine, aena aana ikie mo iinoni kie ka'a sai
tola i sulie ike mo Ha'atolanga ngeena. Ta'e a God e asuie leune hunikie
maholo e uusunge'inie mai a Kalena hunie ke ne'i iinoni oto mala ikie mo
iinoni ooraha'aala, ta'e mola aana ingeie e ka'a ooraha'aa ike. Oto aana
a Kraes mone e ka'a ooraha'aa ike, nge leune e haata'inie uri e tohungei
melisine oto a God ke lei maesikie mo iinoni ooraha'aala. Oto ma'alana e
urine, a God e ka'a lei maesikie ike, ta'e e toli'aasie mola a Kraes hunie ke
mae mala nga uunu-olanga huni ta'aasie mo ooraha'aanga ikie.
4 Urine a God e da uri mo Ha'atolanga ingeie e oa oto hunikie, aana
Ha'atolanga ingeie e unue uri ahutana mo iini kire ooraha'aa ke mae. Oto
aana a Kraes e mae oto mala nga uunu-olanga honosikie urine, nge kie
ka'a ii'o ike lo'u i sulie tolahai iinoni aaela ni welumalau, ta'e kie to'o aana
oto oodota'inge a Kraes, na kie ko lulu i sulie oto tala aana Li'oa Maa'i.
5 Mwala nge kire ii'o i sulie tolahai ola aaela aana walumalau, kire ne'isae
paine haahie walu ola aaela aana walumalau. Ta'e mwala nge kire ii'o i
sulie tolahana Li'oa Maa'i, ne'isaenga ikire e ii'o susu mola aana nga taa
Li'oa Maa'i e saeto'o aana.
6 Mala nga iini ko ne'isae paine mola haahie tolahai iinoni aaela, nge kei
maesie. Ta'e mala uri ne'isaenga iinoni ko ii'o susu mola aana Li'oa Maa'i,
nge kei helesie maurihe na hanuelamanga i tehula'ana.

7 Mo iini kire ko ne'isae paine haahie tolahai iinoni aaela, nge kire ne'i
maelonga oto hunie a God eena. Kire ka'a sai lulu i sulie oto mo Ha'atolanga
a God aana e tohungei aasa hunie kire kei lulu i suli'i.
8 Mwala nge kire ii'o ue aana mo tolahai iinoni aaela urine, e tohungei
aasa hunie kire ke asuie nga mei ola ke to'ohie saena God.
9 Ta'e i'omu, omu ka'a ii'o ike lo'u aana mo tolahai iinoni aaela urine. !
Ha'ike oto! Omu ii'o oto i sulie tolahana a Li'oa Maa'i, aana Li'oa Maa'i a
God e ii'o oto i lalo aamiu. Na mala uri nga iinoni e ka'a to'o aana ike Li'oa
a Kraes i lalo aana, ingeie nga iinoni a Kraes ha'ike oto eena.
10 Oto aena aana a Kraes oto i lalo aamiu, ma'alana sapemiu kei mae
aena aana mo ooraha'aanga i'omu, ta'e omu to'o aana maurihe oto aana
omu ii'o oodota'i oto i maana God.
11 Li'oa Maa'i a God nge e ta'e aaliho'i aana Jisas Kraes lo'u mwaanie
maenga, na ingeie oto e ii'o i lalo aamiu. Na mala a God e ta'ela'inie sapena
Kraes, nge kei ta'ela'inie lo'u sapemiu nge e mamaela'a, aana Li'oa Maa'i
nge e ii'o i lalo aamiu.
12 Oto maeni eesiku maa'i, kie to'o aana oto mei esunge huni esuie nana
God ni ngeena. Oto e ka'a malisine ike lulu i sulilana lo'u mo tolahai iinoni
ni welumalau. !Ha'ike lo'u!
13 Mala uri omu kei ii'o oto i sulie mo tolahai ola aaela urine, nge omu
kei mae mola. Ta'e mala uri omu kei ii'o oto i sulie tolahana Li'oa Maa'i na
uri omu kei toli'aasie oto to'ohuu mo tolahai ola aaela i'omu, nge omu ke
si helesie maurihe huu.
14 Mwala nge Li'oa Maa'i a God ko na'oda, ikire oto mo kalena God.
15 Aana Li'oa Maa'i nge a God e niie oto huni'omu ngeena, e ka'a asuie
ike hunie omu ke ma'u-me'u oto tarau mala koni-konihe nge e dau aaela.
!Ha'ike! Ta'e a Li'oa Maa'i ko si da mola omu ke ne'i kalena God, na aana
omu saie uri a God ko manata diana huni'omu urine, nge omu sai soie
aana, “!Mama'a! !Mama'a!”
16 Li'oa Maa'i ko unu ha'a-oaie tararuru pe'ie ne'isaenga ikie uri ikie oto
mo kalena God.
17 Na aena aana ikie oto maeni kalena, kie kei helesie oto ahutana to'o-
to'olana a God nge e looha'ini'i nana a Kalena, a Kraes, na e looha'ini'i
no'one naka mo eesine a Kraes, aana ikie no'one mo kalena God. Kie kei
helesie oto no'one manikulu'anga ta'au i Lengi nge a Kraes e hele aana oto,
aena aana ikie, kie ko sapesalu no'one mala a Kraes e sapesalu ke'u.

Sapesalunge Ko Toolekie Si'irini E Ka'a Hi'e Ike Mala Manikulu'anga Kie Kei To'o Aana

18 Nou sai diana aana uri walu ola nge kie ko sapesalu eeni aana
maholo ienini, walu ola mwaakule mola ni ngeena, aana kie ko lo'onga'inie
tohungei mei menikulu'anga nge a God e looha'inie naka.
19 Ta'e-ta'ena nga ola a God e ha'aholaa ko maa-maa'oohi pe'i to'ue luada
huni leesie haata'inilana manikuluha'ana mo tohungei kalena God.
20 Aana ma'alana walu ola aana ha'aholanga e sere'inie ke aaela mala
si'iri, ta'e kire mani lae aaela oto wau i na'o, aana ikire no'one kire ii'o i
hahana ha'aloinge a God e asuie aana Adam na Iv. Ta'e maholo a God e
asuie leune, e niie no'one mei ne'isaenga diana uri aana nga maholo kei
lae mai,
21 walu ola e ha'ahola'i kei diana aaliho'i lo'u na kei ii'o luheta'i taane
mwaanie aaelanga na mwaanie maenga nge ko da kire ko ii'o ni ho'o hule
mai si'iri. Na leune kei oa hunie walu olana maholo ikie mo kalena God
kie kei hola'i ii'o luheta'i oto ta'ingelu mwaanie aaelanga, na kie kei ii'o oto
aana manikuluha'ana a God.

22 Aana kie saie uri hule mai si'iri, ahutana walu ola aana ha'aholanga
ko ngara-ngara ue pe'i sapesalunge, mala hu'e ko sapesalu hunie to'o-
mwelanga.
23 Na ta'e mo olana ha'ike ni ko ngara-ngara urine, ta'e ikie no'one kie
ko ngara-ngara mola i manataka. Aana a God e niie Li'oa Maa'i hunikie
mala nga na'ohai niinge ingeie, na kie ko maa'oohi susuto'o hunie a God
ke ha'a-ahue konilaka hunie kie ke ne'ie mo tohungei kalena. Na leune kei
reu aana maholo a God kei oolisie sapeka pe'ie mei sapei ola haalu.
24 A God e ha'a-uurikie oto, na aani hiiwalaimolinge aana walana, kie
ko si maa-maa'oohie mola mo ola e unue kei nii'i naka. Nga iini sa'a talei
maa-maa'oohie ike mei ola e rau mango oto, ta'e kei maa'oohie mola mei
ola e ka'a rau ue. Na ikie, kie ka'a leesie ue nga taa kie ko maa-maa'oohie
ngeena, ta'e kie ko maa-maa'oohi susuto'o mola.
25 Ta'e aena aana kie hiiwalaimoli uri kie kei haro to'o aana taane mo ola
nge kie ka'a leesi'i ue, nge mone kie ko haro maa-maa'oohi susuto'o mola
ue.
26 Na mala a Li'oa Maa'i ko pe'ikie huni maa'oohi susuto'o urine, nge ko
pe'ikie no'one aana ta'ena nga ola lo'u kie ko mamaela'a oto aani. Kie ka'a
saie ike nga taa kie ke aarenga'i hunie, wa uri kie kei aarenga'i uri taa. Oto
Li'oa Maa'i maraana e lae pe'i aarenga'i talaka aana mo wala hule aana
ikie na kie ka'a sai'i.
27 Ta'e a God e saie mola ne'isaenga ikie mo iinoni, na e saie taane
lo'onga'inge Li'oa Maa'i maholo ko aarenga'i talaka mo iinoni a God, aana
Li'oa Maa'i ko aarenga'i talaka aana tohungana tala nge a God e saeto'o
aana.
28 Na kie saie lo'u uri a God ko esu i lalo aana ahutana walu ola ko reu-
reu hunie ke ha'adiana'akie, mo iini e soikie oto i sulie oala'inge ingeie na
kie ko manata diana hunie.
29 Aana uure mai na'o, a God e manata'inie oto mwala ingeie, na e
oala'inie hunie kire ke mani urihana a Kalena, hunie a Kalena kei ne'ie
na'ohai mwane aana mo eesine oto hunge.
30 Na mwala nge a God e oala'i urine hunire oto uure mai na'o, e mani
soire oto lo'u mai i saana. Na e da oto hunie kire ke mani ne'i iinoni oodota'i
i maana, na e niie oto manikulu'anga ingeie hunie ahutada mango.

Nga Mei Ola E Ka'a Nanama Ike Hunie Ke Oopakie Mwaanie Manata-diananga A God Hunikie

31 ?Oto nga taa nge kie kei unue aana mo olana? ?Mala uri a God ke ii'o
pe'ikie, a tei nge kei roro'a uure honosikie?
32 A God e ka'a saenie ike nga mei ola mwaanikie, ka'u hule aana e
toli'aasie a Kalena hunie ke mae huni ha'a-uurikie. Oto leune ko haata'inie
uri a God kei tohungei nii mwaakule mola aana ahutana mo ola diana
ingeie hunikie.
33 ?A tei ni kei roro'a uusuikie haahie mei ooraha'aa? ?Uri a God? !Ha'ike
oto oo'oo! Ikie mo iini nge a God e lio hilisikie oto, na a God maraana oto
e unue uri kie oodota'i mola.
34 ?Oto a tei lo'u e to'o aana nanamanga hunie ke unue uri kie takalo na
kei lei mae aaka? ?Uri a Kraes? !Ha'ike lo'u! A Kraes ha'alaa e nanama
urine. Ta'e a Kraes e mae ka'u honotaka, na e he'i meuri lo'u hunikie, na
ko ii'o aana ii'o-ii'oha paine i pwalo-pwalona God, na hule aana a Kraes ko
ei'eitanai talaka.
35 ?Na nga mei taa ni e sai oopakie mwaanie manata-diananga a Kraes?
?Uri a Kraes kei sere'inikie maholo kie ko si'oha'a, wa kie ko lae oodoie
aasanga, wa aana mwala ko teunge'inikie, wa aana kie ko maesie hiolo,
wa kie ka'a to'o aana ike nga mo sala, wa mwala ko horo maesikie? ?Uri

walu ola urine ni kire sai oopakie mwaanie manata-diananga a Kraes? !
Ha'ike oto oo'oo!
36 Mwala kei waelikie taane urine, aana nga iini e ere takoie a God i
laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Mwala ko sare horo'i'emi mola i suli hei*
dinge i tehula'amu, na kire ko lo'o-lo'onga'ini'emi mola mala mo sipu huni
hunu maesi'i. *Sam 44:22*
37 Ta'e ma'alana walu ola urine ke hite-hite aaka lo'u, kie ke a'aila'asie
mola ta'ingelu walu olana aena aana a Kraes e manata diana hunikie.
38 Iau, nou tohungei hiiwalaimoli aana uri nga ta'a-ta'a mei ola e sa'a
oopakie ike mwaanie manata-diananga a God. Manata-diananga a God
kei ii'o oto huu aaka, ma'alana uri kie ke mauri wa kie ke mae lo'u. Na
ma'alana mo ensel wa mo li'oa aaela wa mo aakalo wa mo wesi wa mo
hi'ona wa mo ola nanama lo'u urine, ta'e e aasa oto hunie kire ke oopakie
mwaanie manata-diananga a God hunikie. Ma'alana nga mei ola ke ii'o oto
molana wa ke si haro lae mai,
39 na ma'alana nga nanamanga lo'u uri taa ta'au i Lengi wa lo'u mei
aano, ta'e e aasa oto hunie ke oopakie mwaanie manata-diananga a God.
Iau, ma'alana nga mei taa lo'u aana mo ola a God e ha'ahola'i, na e ka'a
sai oopakie oto mwaanie manata-diananga a God nge a Jisas Kraes, Aalaha
ikie, e haata'inie oto hunikie.

9

A God Mola E To'o Aana Nanamanga Huni Lio Hilisie

Kira Tei Kei Ne'i Iinoni Ingeie

1-3 Ta'e ngaeta mei ola ko da uri no ko tohungei saehuu lo'u liutaa, aana
mwala ineu mo Jiu kire ii'o oto loosie maenga huu. Ineu iinoni a Kraes
na a Li'oa Maa'i ko ere ha'a-oaie uri manataku e taha mola. Oto no ko
ere to'ohuu ni ie, na nou ka'a eero ike aana no ko unue uri salunge ineu
ngeena ka'a mou-mou ike mwaanieu. Na hule aana saeku uri ha'aloileku
ke lae oolisire hunie kire ke lae mai meuri huu oolisieu, ha'alaa ke diana.
Ma'alana ne ke oopa mwaanie a Kraes oolisire, nge e diana mola aaku
aana no ko tohungei aamasire, aana ikire oto mo tohungei iinoni ineu, na
mwala oto aana uluhe ineu.
4 Ikire oto mwala a God e lio hilisire ka'u, na e toolera oto mala mo kalena,
na ikire no'one kire leesie oto manikuluha'ana. A God e ne'isae moute'i oto
pe'ire aana mo heiholota'inge, na e niie mo Ha'atolanga a Mosis oto hunire,
na e haiholota'inie mo niinge diana hunire, na e ha'a-uusulire aana tolaha
ni palonga.
5 Mo weuwada oto i na'o mala a Ebraham na a Aesak na a Jekob, ikire mo
na'ohai mwane nge a God e lio hilisire, na a Kraes e hute oto no'one mai
mala iinoni aana komu ikire ngeena. Na ingeie oto a God, na ko aalaha
haahie ta'ena nga ola, na e diana hunie kie ke paalahea taraure'i oto di. !
Iau! !Ke urine oto!
6 ?Oto e ue? ?Uri a God e pulongosie oto mo heiholota'inge ingeie huni
ha'adiana'aa mo Jiu? Ha'ike oto oo'oo, aena aana e ka'a ike ahutana mwala
ni Jiu oto uri ikire mo iinoni a God.
7 Na e ka'a ike uri ahutana mwala nge kire hute mai aana komu a
Ebraham ni oto uri ikire mo tohungei kalena. Aana ma'alana ngaeta mo
mwela lo'u kire hute aana a Ebraham, ta'e a God e haiholota'i hunie a
Ebraham uuri, *Tohungana komu i'oe kei uure mola mai mwaanie a Aesak.*
Jenesis 21:12
8 Oto e ka'a ike ahutana mo iini e hute aana komu e uure aana mei epu a
Ebraham ni uri ikire mo kalena God. Ta'e mo tohungei kalena God, ikire oto

mo iini kire hute aana komu aana hiiwalaimolinge a Ebraham. Aana ikire
oto kire hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God mala a Ebraham no'one e
hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God
9 maholo e unue hunie a Ebraham uuri, *Aana halisi meine ne kei he'i*
ooli lo'u mei, na aana maholona a Sera e ha'ahutaa oto kele mwela mwane.
Jenesis 18:10

10 Na e urine no'one aana e ro iu nge kire hute aana a Ribeka na poro
ingeie a Aesak, weuwemami mo Jiu.
11 Maholo na kirerue ka'a hute ue, ta'e a God e lae oto mola i sulie
oala'inge ingeie, na e lio hilisie ta'a-ta'a iini aana ro mwelana. Aana
maholona, na nga iini aadarue e ka'a da ue nga mei ola diana, wa ke dau
hu'isie nga mei ola.
12 Ta'e ma'alana e urine, a God e te'uri hunie a Ribeka, *Na'ohai mwela*
i'oe kei esu nana ruana nga mwela i'oe. *Jenesis 25:23* Leune ko haata'inie
uri a God e ka'a lio hilisie ike a Jekob i sulie nga mei ola diana e asuie, ta'e
lio-hilisinge a God e lae mola i sulie oala'inge ingeie maraana.
13 Na i laona mo Uusu-uusu Maa'i, a God e ere lo'u i sulie lio-hilisinge
ngeena uuri, *Nou manata diana hunie a Jekob, ta'e nou leledie a Iso.* *Malakae*
1:2-3

14 ?Oto nga taa nge kie kei unue? ?Uri a God e lae takalo mwaanie oodo-
oodonga aana leune? !Ha'ike oto oo'oo!
15 Aana a God e ere luhesie tolahana hunie a Mosis uuri, *Ne kei aamasie*
taane nga iini no ko sare aamasie, na ne kei pe'ie taane nga iini no ko sare
pe'ie. *Eksodas 33:19*
16 Oto maholo a God ko lio hilisie nga iini mala iinoni ingeie, nge lio-
hilisinge ngeena e sa'a lae ike i sulie nga taa iinoni ngeena e saeto'o aana
wa mei esunge uri taa e asuie, ta'e a God ko lae mola i sulie aamasinge
ingeie maraana.
17 Na urine lo'u, mala uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i, a
God e unue hunie inemauri wau i Ijip uuri, *Nou ha'a-uuresi'o hunie uri o*
ke ne'i inemauri peine, ta'e nou esuie mola urine uri hunie ne ke haata'inie
nanamanga ineu maholo ne kei a'aila'asi'o. Urine nge ahutana mwala i laona
walumalau kire ke si saie uri nou peine lo'u liutaa. *Eksodas 9:16*
18 Oto kolu leesie uri maholo a God ko sare aamasie nga iini, e sai aamasie
mola, na mala uri ko sare da saena nga iini ke hau mwaanie e rongo hunie,
nge e sai esuie no'one urine.

19 Oto nou saie mola uri nga iini hikemiu kei dolosi eeku uuri, “?Mala ko
urine oto, e ue ka'u a God ko haro unu-unue mola uri kie takalo? ?A tei e
sai heitelili honosie nga taa a God e saeto'o aana?”
20 !Ha'ike eena mwae! ?Uri o lo'onga'inie uri i'oe, o sai ere oolisie a God?
!E aasa oto oo'oo! Mei ola kire aadumie mola e sa'a unue ike hunie iinoni
nge e aadumie uuri, “?E ue o eedu uurini eeku?”
21 Iinoni nge ko eedu-eedu e sai esuie mola ta'ena nga mei ola i sulie
saena, hule aana e sai eedumie mola e ro nime hai aaopa'i aana ta'a-ta'a
rotoi ei. E sai esuie mola ngaeta nime hunie ke lio kohi malisine mo ngeuhe
paine, na ngaeta iini lo'u hunie ngaunge mola i suli dinge.

22 Oto e sada no'one mola mala nga taa a God e asuie, aana ikie mo
iinoni kie urihana mola mo nime a God e aadumi'i. Mala uri a God ko sare
haata'inie saewasunge ingeie na uri hunie mwala ke leesie sakanga aana
ha'aloinge e asuie, nge leu i sapena a God ni ngeena. Ta'e mala uri a God
ko haro lae rako mola pe'ie saewasunge ingeie, ma'alana uri e malisine oto

ke saewasulie mwala ngeena na ke horo suuhe'inire, nge leu i sapena lo'u
ni ngeena.
23 Na leu i sapena lo'u, mala uri ko sare haata'inie oto manikuluha'ana
aana mwala nge e aamasire. Mwala nge e aamasire ngeena, ikire oto e lio
hilisire hunie kire ke ii'o pe'ie aana leu e manikulu'e ta'au i Lengi.
24 !Na ikie oto mwalana! A God e soikie mai i saana uure mwaanie ta'ena
nga komu ni welumalau, na e ka'a ike mola mwaanie mo Jiu, ta'e mwaanie
no'one mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
25 Aana a God e ere i sulie mo Aapoloa Aaopa i laona Uusu-uusu Maa'i a
Propet Hosea aana e te'uri, *Mwala nge ikire nga mwala ineu ha'ike i na'o,
nge ne kei haara'inire uuri, "!Mwala ineu!" Na mwala nge nou ka'a manata
diana ike hunire i na'o, nge ne kei haara'inire aana, "!Mwala nou tohungei
manata diana hunire!"* *Hosea 2:1,23*
26 Na e unue lo'u uuri, *Aana leu nge nou ere ka'u hunire uuri, "I'omu
ngeena nga mwala ineu ha'ike," ta'e aana leune no'one mwala kei he'i
haara'inire lo'u uri ikire mo kalena God nge e ii'o huu.* *Hosea 1:10*
27 Na a Propet Aesaea e ere i sulie mwala ni Israel aana e tola tahanga'inie
mei wala uuri, *Ma'alana mwala ni Israel kire ke hunge lo'u mala u'uune oone
wai sulie oone, ta'e ha'a-uurilana toota'i iini aada mola kei lae.*
28 *Aana e sa'a tewa ike lo'u na a God kei ha'aloie oto ahutana walumalau
ienini.* *Aesaea 10:22-23*
29 Oto mala a Propet Aesaea e unue ka'u lo'u i sulie mo Jiu uuri, *Mala uri
a God Hahu'ana Nanama, e ka'a toli'aasie toota'i iini aana mo mwela ikie
ke oore mwaanie ha'aloinge ingeie, na kie suu mango oto mala e ro hanue
aaela i Sodom na i Komora eena.* *Aesaea 1:9*

Ikie No'one Kie Ke Lio Hilisie A God

30 Oto nga taa nge melu ko unu-unue e uuri mola. Mwala nge ikire nga
mo Jiu ha'ike na kire ka'a ari'apasie ike uri kire ke oodota'i i maana God,
kire ne'i iinoni oodota'i oto i maana God mola aana kire hiiwalaimoli aana
Kraes.
31 Ta'e mwala ni Israel nge kire ari'apasie uri kire ke lulu i sulie mo
Ha'atolanga uri hunie kire ke oodota'i i maana God, kire ka'a dau oodoie
ike.
32 ?Aana e ue nge kire ka'a dau oodoie? Kire ka'a dau oodoie ike aena
aana kire ko eri'apasie mola uri kire ke asuie mo esunge oodo na kire
ka'a lulu i sulie ike tala ni hiiwalaimolinge aana God. Oto aana kire ka'a
lo'onga'inie uri oodo-oodonga e ne'ie mola mei ola aana hiiwalaimolinge,
nge kire domu mala iinoni e tataro aana hau.
33 A God e ere i sulie maenga a Kraes i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
*!Omu ke rongo ka'u! No ko ha'a-uuresie nga iini i Jerusalem nge e urihana
hau ni ha'atataro, na kei da mwala kei dou-domu. Ta'e nga iini nge ko
hiiwalaimoli aana, e sa'a roro'a norudile ike.* *Aesaea 8:14, 28:16*

10

1 Maeni eesiku maa'i, mei ne'isaenga e paine i laona manataku na mei ola
no ko aarea a God hunie oto tarau, nge hunie a God ke ha'a-uurie ahutana
mo Jiu.
2 Nou saie uri ikire mo Jiu ko eri'apasie to'ohuu huni lulu i sulie a God,
ta'e kire ka'a hahu'ei saie ike tohungei tala.
3 Kire ka'a saie ike tala a God e oala'inie hunie mwala ke ne'i iinoni
oodota'i i maana, oto kire ko eri'apasie mola hunie kire ke ne'i iinoni
oodota'i aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga. Ta'e aana kire ko noruto'o
mola aana Ha'atolanga urine, nge kire ka'a tola i sulie ike ne'isaenga a God

wa kire ke lae i sulie tala e oala'inie hunie mwala ke ne'i iinoni oodota'i i maana.
4 Ta'e a Kraes e ha'a-oaie oto mo Ha'atolanga ta'ingelu, na aena aana e
ha'amangoa oto tala takoie oodota'inge aana mo Ha'atolanga urine, nge
ahutana mo iini kire noruto'o aana a Kraes, kire ko ne'i iinoni oodota'i oto
i maana a God.
5 E to'ohuu oto, aana a Mosis maraana e ere no'one i sulie aasanga aana
tala takoie oodota'inge aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga uuri, *Iinoni nge
ko sare to'o aana maurihe haahie tola i sulilana mo Ha'atolanga ienini nge
ke dau oto i sulie ahuteni ha'alaa.* *Levitikas 18:5*
6-7 Ta'e oodota'inge nge ko uure mai aana hiiwalaimolinge, e aaopa. Mo
Uusu-uusu Maa'i a Mosis ko ere i sulie oodota'inge ngeena uri mei ola e
mwada'u hunie mwala ke to'o aana. E unue uri e ka'a ne'ie ike mei ola e
tohungei aasa hunie iinoni ke asuie, mei ola e aasa mala hanetaanga ta'au
i Lengi huni toolea a Kraes mai aano, wa sihotolinge hao i laona kalinge
kokoro mo iini e mae oto huni ta'ela'inie poi a Kraes mwaanie maenga. !
Ha'ike!
8 Ta'e oodota'inge nge ko uure mai aana hiiwalaimolinge aana a Kraes, e
mwada'u mola huni oodoie, aena aana mo Uusu-uusu Maa'i ko unue uuri,
*Mei wala a God e ii'o mola kara'ini'omu. Ingeie oto aana ngidumiu, na i
laona manatamiu.* *Diutronomi 30:14* Ingeie oto Tataroha Diana melu ko
taroha'inie,
9 aana ha'a-uurilemu ke lae mala uri o ko hiiwalaimoli to'ohuu i laona
manatamu uri a God e ta'ela'inie a Jisas mwaanie maenga, na o ko
houle'inie aana ngidumu uri a Jisas ingeie oto Aalaha i'oe.
10 A God kei unue uri i'oe iinoni oodota'i i maana na kei ha'a-uuri'o
mwaanie maenga huu, mala uri o ko hiiwalaimoli urine to'ohuu na o ko
houle'inie hunie mwala.
11 E to'ohuu oto, aana mo Uusu-uusu Maa'i ko ere lo'u i sulie a Kraes uuri,
Ta'ena nga iini ko noruto'o aana e sa'a roro'a norudile ike. *Joel 2:32*
12 Leune e to'ohuu hunie ta'ena nga iinoni, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire
nga mo Jiu ha'ike. A Kraes ingeie oto ta'a-ta'a Aalaha haahie ahutana mo
iinoni, na ko niie mo ha'adiana'anga hunge hunie ahutana mo iini kire
noruto'o aana.
13 Na mo Uusu-uusu Maa'i ko unue lo'u uuri, *Ta'ena nga iini ko sukaa
pe'inge mwaanie a Aalaha, nge ha'a-uurilana kei lae hunie.* *Aesaea 52:7*
14 ?Ta'e mwala kei sukaa pe'inge mwaanie a God uri taa, na kire ka'a
manata'inie wa kire ke hiiwalaimoli aana? ?Na kire kei hiiwalaimoli aana
lo'u uri taa, na kire ka'a rongoa nga mei ola aana? ?Na kire kei rongoa uri
taa, na taroha'inilana mei wala ngeena e ka'a lae ike hunire?
15 ?Na taroha'inilana mei wala ngeena kei lae hunire uri taa, na nga iini
huni lae i saada ha'ike, wa nga iini uusunge'inilana ha'ike? Ta'e a God e
uusunge'inie ngaeta mo iini taane, na mo Uusu-uusu Maa'i ko ere i sulire
maholo ko unue uuri, *Hulanga mo iini ko taroha'inie mai tataroha diana,
mei ola ni ilenimwa'enga oto paine ni ngeena.* *Aesaea 52:7*
16 Ta'e ma'alana e urine, toota'i iini mola ko saeto'o aana Tataroha Diana,
na e urihana mola nga taa a Propet Aesaea e unue aana e te'uri, *Aalaha,
e lio mala nga iini e ka'a hiiwalaimoli ike aana nga taa melu ko unu-unue
oodoire.* *Aesaea 53:1*
17 Oto nga taa no ko unue e uuri. Hiiwalaimolinge e uure oto mai
mwaanie rongolana mei wala aana tataroha diana, na Tataroha Diana i
sulie a Kraes ni otona.
18 ?Oto e ue aana mo Jiu kire ka'a lulu i sulie? ?Uri kire rongoa taane
tataroha ngeena? !Iau! Kire rongoa taane, aana tataroha ngeena e loho

hailiu urihana nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue i sulie ha'aholanga uuri,
Mei tataroha ngeena e lae kalie walumalau, na mo wala ngeena kire hule oto aana ahutana mo henue i laona walumalau. *Sam 19:4*
19 ?Oto e ue kire ka'a lulu i sulie ike? ?Uri kire ka'a rongo saie ike? !
Ha'ike! Kire rongo saie taane, aena aana mo Aapoloa Aaopa nge kire ka'a
saenanau ike, ta'e kire rongo saie mola. A God e hola'i ere i sulie leune aana
pongine a Mosis aana e te'uri, *Mo Aapoloa Aaopa, ikire mwala mwaakule mola, ta'e maholo ne kei ha'a-uurire, nge i'omu mo Jiu, omu kei heota'inire mola. Na omu kei saewasu mola aana omu kei leesie ne kei pe'ie mwala nge hule aana kire ka'a saenanau ike mala i'omu.* *Diutronomi 32:21*
20 Na a Propet Aesaea no'one e ka'a ma'u ike huni unue walana a God
uuri, *Mwala nge hule aana kire ka'a sai heitaleau ike, kire lio oodoieu ka'u mola. Na mwala nge kire ka'a sai dolosi hunieu ike, ta'e nou haata'i maraaku mola hunire.* *Aesaea 65:1*
21 Ta'e a God ko ere i sulie mo Jiu uuri, *Nou ha'aweoau e tewa oto aana soi-soinge suli dinge huni pe'ie mwala nge kire ka'a sare aali'u takoieu aana ikire mwala hai-heitohe na saeda e hau oto.* *Aesaea 65:2*

11

A God E Ka'a Aato Puri Ike Aana Mwala Ni Jiu

1 Oto no ko he'i dolosi lo'u. ?Uri a God e sere'inie oto mwala ingeie mo
Jiu? !Ha'ike oto oo'oo! Ineu maraaku oto mwane ni Jiu aana nou hute mai
aana komu a Ebraham uure aana po'o ni iinoni a Benjamin.
2 A God e sa'a tohungei sere'inie ike mwala ingeie nge e lio hilisire oto
uure wau i na'o. Omu saie ka'u oto laladonga i sulie a Elaeja i laona mo
Uusu-uusu Maa'i, aana maholo e aarea God na e tohungei ere aaelasie
mwala ni Israel uuri,
3 *Aalaha, kire horo mangoa oto mo propet i'oe na kire ohoie oto mo ora ni uunu-uunu i'oe. Ta'e ineu oto mola nou oore, na kire ko sare horo'ieu oto no'one.* *1 King 19:10,14*
4 ?Oto a God e aalamie a Elaeja uri taa? A God e aalamie mola uuri,
Nou to'o aana ue e hiu sinolai mwane nge kire ka'a palo-paloa ike a Bal, god eero-eero. *1 King 19:18*
5 E urine no'one mola si'irini. Aena aana aamasinge ingeie mone, a God
e lio hilisie toota'i iini aana mo Jiu hunie kire ke hiiwalaimoli aana a Kraes.
6 E ka'a lio hilisire ike aena aana mo esunge diana kire asui'i, ta'e i sulie
niinge ni aamasinge ingeie mola maraana hali'ite. Aana mala uri ke lio
hilisire i sulie asunge ikire e diana, ha'alaa aamasinge a God e ne'ie oto
waaitana asunge na e ka'a ne'i niinge lo'u.
7 ?Oto e ue eena? E lio mala uri mwala ni Jiu ka'a lio oodoie ike mei
oodota'inge i maana God nge kire hai-heitalea aana lulu i sulilana mo
Ha'atolanga. Toota'i iini mola kire lio oodoie, aana a God e lio hilisire.
Ta'e mo iini e ka'a lio hilisire kire hei-heitale lae-lae na saeda e hau oto.
8 Oto kire ii'o oto mola mala mo iini mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulire
uuri, *A God e toli'aasire mola hunie kire ke ii'o aana pu'onga ikire maraada. Lae mai hule si'iri, kire ka'a sai lio oto aana maada, na kire ka'a sai rongo oto aana aalingada.*
9 Na kire urihana no'one mo maelonga a Deved Inemauri nge e ere i
sulire uuri, *God o ke da kire ke pola mola pe'ie pwanu, na o ke da kire ke lo'onga'inie uri walu ola e diana mola hunire, aana kire ko ngeu-ngeu pote mola tarau. O ke te'urine aada, mwaanie kire lio saie uri o kei su'ue aaelanga ikire hunire.*

10 *O ke ha'a-ulue maada mwaanie kire lio-lio, na o ke da sapeda ke maelaa'a*
oto mola tarau aana asunge e aasa. *Sam 69:22-23*

11 Oto ne ke dolosi lo'u uuri. ?Uri maholo mo Jiu kire teke i aano urine,
lo'onga'inge aana uri kire aaela tara'asi oto ni ngeena? !Ha'ike taane! Ta'e
i sulie mo Jiu kire dau aaela, oto a God ko lae pe'i ha'a-uurie mola mwala
nge ikire nga mo Jiu ha'ike hunie mo Jiu ke saehanalie nga taa a God e
asuie aada.
12 A God e niie oto dianaha'ana mo ola nana mo Aapoloa Aaopa maholo
mo Jiu kire dau tekela'inie oala'inge a God aana kire sere'inie Tataroha
Diana a Kraes. ?Ta'e nga taa kei reu maholo mo Jiu kire kei hiiwalaimoli
aana, na kire kei ha'a-oaie ne'isaenga a God? !Nou saie a God kei tohungei
ha'adiana'aa ahutana mwala aana walumalau lo'u liutaa!
13 Ie no ko ere namiu mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike. Ineu oto
Hurula'aa a Kraes huni'omu mo Aapoloa Aaopa nge i'omu nga mo Jiu
ha'ike. No ko ere hiito'o huni'omu i sulie mei esunge ineu ngeena,
14 aena aana no ko sare asuie mola mwala ineu mo Jiu ke saehanalie ha'a-
uuringe omu to'o aana, hunie uri nga mo iini aada ke aali'u mei takoie a
God hunie ha'a-uurilada ke lae no'one.
15 Oto aana mo Jiu kire ii'o po'oi sinaha mala ie, nge e niie maholo oto
hunie ahutana mwala lo'u aana walumalau hunie kire ke uure ruru pe'ie
a God. ?Ha'alaa nga taa nge kei reu mala uri mo Jiu kire kei lae lo'u mei
i saana a God? !Ngeena kei urihana uri kire mauri eeliho'i lo'u mwaanie
maenga!

16 Lo'onga'i ke'u i sulie maholo kie ko niie nga kele makaka'ai ngeulaa
mala nga uuraa'inge hunie a God. Aena leune, nge ahutana oto ho ngeulaa
ngeena ha'amaa'ilana e lae oto no'one. Na mala uri imi-imine nga ai e
maa'i, nge ahutana mo sasarana na kire mani maa'i oto no'one. Oto mo
Jiu kire urine no'one, aana a God e lio hilisie mo weuwada oto i na'o huni
ne'ie mo iinoni ingeie, na nou saie lio-hilisinge ngeena e aaluhie oto komu
nge e aehota aada.

17 Kira Ebraham kire urihana mo imi-imine nga tohungei ei hungu-
hungu nge a God e saeto'o aana oto liutaa. Ta'e ma'alana mo Jiu kire ne'ie
ai diana a God urine, a God e hali aasie oto mo sasarai ola hunge mwaanie
ai ngeena, aena aana e leledie oto mo Jiu nge kire sere'inie a Kraes. Na
i'omu, ma'alana uri omu urihana mola mo sasarai ola aana ai ni me'esu,
ta'e a God e ne'i'omu aana leu oolisie mo sasarai ola e ta'aasi'i oto, na e
lado'omu oto aana ai diana ngeena. Oto aana maholo ienini, i'omu no'one
omu sai helesie ta'ena nga ola diana ko lae-lae mai uure mwaanie mo Jiu.
18 Aana urine, mwaanie omu mwa-mwaka aana mo sasarai ola a God e
ta'aasi'i ngeena. Mwaanie omu ere tooha'ini'omu, aena aana i'omu, omu
sa'a roro'a niie ike mauringe hunie imi-imine ai diana ngeena, ta'e imi-imi
ola ngeena nge e sai niie mauringe namiu.
19 Na mwaanie omu ere tooha'ini'omu uuri, “A God e hali aasie mo
sasarai ola aana tohungei ei diana ngeena hunie uri ke lado'emi weu oolisie
mo sasarai ola e hali aasi'i ngeena.”
20 Leune e to'ohuu taane, ta'e a God e hali aasi'i aena aana kire ka'a
hiiwalaimoli ike. Na i'omu oto, omu ii'o aana ai diana ngeena mola i sulie
omu hiiwalaimoli. Oto mwaanie omu too-tooha'ini'omu haahie leune, ta'e
omu ke lio talamiu mola.
21 Lo'onga'i ke'u i sulie mo tohungei sasarai ola aana ai diana ngeena.
Maholo kire dau hu'isie oala'inge a God, nge a God e ka'a toli'aasie ike uri
kire ke ii'o mola aana ai diana ngeena, ta'e e hali aasi'i mola. ?Oto mala

uri omu ka'a lulu i sulie oto a Kraes, uri omu ko lo'o-lo'onga'i a God kei
toli'aasie mola omu ke ii'o aana ai diana ngeena? !Ha'ike oto oo'oo!
22 Omu ke sai diana aana uri a God e tohungei diana oto liutaa hunikie,
ta'e e sai leikie no'one. Ko leie mwala nge kire toli'aasie tolahana, ta'e e
diana huni'omu. Na kei diana tara'asi huni'omu mala uri omu kei nou-
noruto'o aana aamasinge ingeie. Ta'e mala uri omu ka'a dau urine, nge kei
heli aasi'omu no'one.
23 Na mala uri mo Jiu kire ko aehota hiiwalaimoli lo'u, a God kei lado
aaliho'i lo'u aada aana leu nge kire o'o'o ka'u aana hola'ina'o aana ai diana
ngeena. Aena aana a God e to'o aana mola nanamanga huni lado aaliho'i
aada.
24 A God e lae pe'i lado'omu mola pe'ie tohungei ei diana ngeena,
ma'alana uri e aasa aana omu uure mola mwaanie ai ni me'esu. Aena
urinena, kei mwada'u mola hunie a God kei lado aaliho'i aana mo Jiu, nge
kire urihana mo sasarai ola to'ohuu aana tohungei ei diana ngeena.
25 Maeni eesiku maa'i, saeku uri omu ke sai diana aana oala'inge a God
nge mwala kire ka'a saie ike oto i na'o. No ko ladoa namiu oto ienini
mwaanie omu tooha'ini'omu maraamiu na omu lo'o-lo'onga'inie uri omu
diana lo'u liutaa aana mo Jiu. Tolahai ola nge e da saena mo Jiu e hau
ngeena e ka'a ma'uta'a ike, ta'e kei ii'o ha'awali mola. A God ko maa'oohie
mola iidu-iidunge ke ahu aana mo iinoni e lio hilisire mwaanie mo Aapoloa
Aaopa,
26 nge aana maholona a God ke si ha'a-uurie ahutada mo Jiu, oto mala e
unue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *A Ha'a-uuri kei uure mai mwaanie
i Jerusalem, na kei ta'aasie mo tolahai ola aaela mwaanie mo Jiu.*
27 *Na ne kei ha'a-oaie haiholota'inge ineu hunire, aana ne kei ta'aasie mo
ooraha'aanga ikire.* *Aesaea 59:20-21, 27:9*
28 Mo Jiu, kire sere'inie Tataroha Diana, na aena urinena a God ko
tohungei saewasulire oto. Ta'e nga taa kire asuie ngeena ko pe'i'omu,
mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike, aena aana maholo kire ka'a
hiiwalaimoli, nge melu lae mai taroha'inie a Kraes huni'omu. Ta'e i sulie
a God e lio hilisire mone oto, a God ko tohungei manata diana hunire ue,
i sulie haiholota'inge ingeie hunie mo weuwada.
29 Aana maholo a God ko lio hilisie oto nga iini na ko niie ha'adiana'anga
oto hunie, e sa'a he'i oolisie ike lo'u saena.
30 Oto wau i na'o, i'omu mwala nge nga mo Jiu ha'ike, omu ka'a sare lulu
i sulie ike a God, ta'e maholo ienini omu helesie oto aamasinge ingeie aena
aana omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana. Na taroha'inilana a Kraes e
lae mola huni'omu aena aana mo Jiu kire sere'i rongoa oto.
31 Oto kei urine no'one hunire mo Jiu nge kire ka'a sare lulu i sulie a God
aana maholo ienini. A God e sai aamasire no'one mala ka'u e aamasi'omu.
32 A God e haata'inie oto uri ahutana mo iinoni, ma'alana ikire mo Jiu
wa ha'ike, ta'e kire mani hai-heitohea mola na e malisine ke ha'aletehie
ahutada. A God e haata'inie leune hunikie, hunie kie ke lio saie uri e
oodo taane mola hunie a God ke ha'a-uurie ta'ena nga iinoni aena aana
aamasinge ingeie oto mola hahaiteli.

33 No ko tohungei pangata'inie aamasinge a God.
A God e tohungei diana hunie ahutana iinoni,
na saenanaunge ingeie e tohungei peine liutaa,
na sai-olanga ingeie e tohungei kokoro oto hiito'o.
Kie sa'a roro'a ni lio saie ike ahutana mo lo'onga'inge ingeie maholo ko
lei-lei,

na kie sa'a lo'onga'i susulie ike tolahana.
34 Oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
?A tei ke'u e saie mo lo'onga'inge a Aalaha?
?A tei ke'u e sai ha'ananaue aana nga mei ola? *Aesaea 40:13*
35 *?A tei e niie ka'u nga mei ola hunie a God,*
hunie ke roro'aie a God mala uri e ka'a su'u eeliho'i aana hunie? *Job 41:11*
36 A God oto e ha'aholaa ahutana walu ola,
na ahutana walu ola ngeena e uure mola aana nanamanga ingeie,
na walu ola ngeena walu ola ingeie hali'ite.
!Oto kie ke ha'amanikulu'aa God taraure'i! Ke urine oto.

12

Kie Ke Niie Sapeka Mala Uunu-olanga Mauri Hunie A God Aani Esunge Nana Suli Dinge

1 Oto aena urinena, maeni eesiku maa'i, aena aana mei sae ni aamasinge a God hunikie, no ko eitanai'omu hunie omu ke nii'omu maraamiu mala nga uunu-olanga e mauri hunie a God aani niilana sapemiu suli dinge huni esuie mo esunge e oodo i maana God. Mala mauriha'amiu ke urine, nge omu kei urihana nga uunu-olanga e maa'i na a God e sai ilenimwa'e haahie. Ta'a-ta'a tohungei tala hunikie mo iinoni kie ke palo-paloa God aana ni otona.
2 Na mwaanie omu toli'aasi'omu maraamiu mola huni lae i sulie tolahana walumalau ie, ta'e omu ke toli'aasie a God ke oolisie saemiu, na ke niie nga mo ne'isaenga haalu nemiu. Aana tolahai ola urine ha'alaa omu ko lio saie nga taa a God e saeto'o aana. Oto omu kei saie nga moi taa kire diana na kire oodota'i nge a God ko ilenimwa'e haahi'i.
3 Aana a God e manata diana mone hunieu, nge e lio hilisieu mala Hurula'aa ingeie huni'omu mo Aapoloa Aaopa, na e niie no'one mei wala ienini hunie ne ke unue huni'omu uri nga iini eemiu ke su'uri ne'i-ne'isae tooha'inie maraana, ta'e omu ke ne'i-ne'isae to'ohuu mola, na omu ke totoho'omu maraamiu mola aana hiiwalaimolinge nge a God e niie huni'omu e paine uri taa.
4 Ahutaka, kie mani to'o aana mola e ta'a-ta'a mei sape nge mo sasarai ola hai aaopa'i kire ii'o aana. Na mo sasarai ola ngeena kire mani to'o aana mo taungei esunge hai aaopa'i no'one.
5 Oto e urine no'one aana soihaada'inge, aana ma'alana uri ikie mwala hunge, ta'e kie ne'ie ta'a-ta'a mei sape mola aana a Kraes ni ngeena, na ahutaka kie mani lado mola pe'ie ngaeta mwala aana ta'a-ta'a mei sape ngeena.
6 Ahutaka, kie mani to'o aana mo taungei niinge hai aaopa'i nge a God e nii'i hunikie i tehula'ana hahu'ana manata-diananga ingeie hunikie. Oto kie ke mani esu aana mo niinge ngeena huni pe'ikie hailiu. Mala uri niinge a God ko lae oto huni'o hunie o ke taroha'inie walana mala mo propet, nge o ke taroha'inie oto ahutana mo wala nge o hiiwalaimoli uri a God e nii'i huni'o to'ohuu.
7 Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o hunie o ke sasare pe'ie mwala, nge o ke asu diana oto urine. Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni ha'a-uusuli diana aana mwala, nge o ke ha'a-uusuli diana oto.
8 Mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni ere ha'asusue saena mwala, nge o ke asu diana oto urine. Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni pe'ie mwala aani niilana mo ola hunire, nge o ke nii mwaakule oto hiito'o hunire. Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni na'ona

mwala, nge o ke asu pe'i lio i sulinge waa'ini'ini oto to'ohuu. Na mala uri
niinge a God ko lae oto huni'o huni hei-hei-aamasi, nge o ke aama-aamasie
mwala oto pe'ie ilenimwa'enga.
9 Mwaanie omu lupwe'i deu-deu aani manata-diananga, ta'e omu ke
manata diana to'ohuu. Omu ke leledie aaelanga, na omu ke hele ma'uta'a
aana nga taa e diana.
10 Omu ke manata diana huni'omu heiliu oto mala mo mwaasine, na omu
ke ha'ama'u eemiu heiliu liutaa aana o ha'ama'u eemu maraamu.
11 Omu ke su'uri lalawa, ta'e omu ke asu a'aila'a mola i suli maholo,
na omu ke toli'aasie ahutana mauriha'amiu ke a'aila'a aani esunge nana
Aalaha.
12 Omu ke ile-ilenimwa'e tarau haahie mo heiholota'inge a God huni'omu.
Maholo si'oha'anga ko hite aamiu, omu ke hele ma'uta'a mola aana
hiiwalaimolinge, na omu ke ii'o pe'i aarenga'inge mola tarau.
13 Omu ke pe'ie mo iinoni a God aana maholo kire ko lae oodoie aasanga,
na omu ke tola konie mo awataa i laona mo nume i'omu.
14 Omu ke aitanaie mola a God hunie ke ha'adiana'aa mwala ko
teunge'ini'omu. Iau, omu ke ha'adiana'ara mola na mwaanie omu ere
aaelasire.
15 Omu ke ilenimwa'e pe'ie mo iini ko ilenimwa'e, na omu ke saehuu pe'ie
mo iini ko saehuu.
16 Omu ke ii'o diana mola pe'ie ahutana mwala. Mwaanie omu too-
tooha'ini'omu, ta'e omu ke mwa'e-mwa'e mola ni deu i sulie ta'ena nga
mei esunge wa huni he'imalahune pe'ie ta'ena nga iini. Na mwaanie omu
lo'o-lo'onga'inie uri i'omu oto omu saenanau.
17 Mala uri nga iini ko deu aaelasie nga mei ola takoi'omu, omu ke su'uri
oolisie lo'u eeliho'i hunie. Suli maholo omu ke asuie mola nga taa e oodo
na e lio diana i maana ahutana mwala.
18 Mala uri leu i sapemiu hunie omu ke ii'o ni henuelama pe'ie ahutana
mwala, nge omu ke asuie oto.
19 Maeni eesiku, maholo nga mwala ko deu hu'isi'omu, mwaanie omu
su'u eeliho'i aana lo'u hunire, ta'e toli'aasie mola a God ke si ha'aloire. Aana
a Aalaha e unue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Leu oto i sapeku hunie
su'u-olanga. Ineu ni ne ke si oolisie mo aaelanga mwala ko deu hu'isi'omu
eeni.* *Diutronomi 32:35*
20 Oto mwaanie omu su'u-su'ue aaelanga, ta'e omu ke ha'adiana'aa mola
mo maelonga i'omu, aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Mala
uri maelonga i'oe ko hiolo, o ke nii ngeulaa ana. Na mala uri ko maarou, o
ke nii wei ana. Mala uri o kei deu urine hunie, nge o kei kumwaa saewasunge
ingeie.* *Provebs 25:21*
21 Mwaanie omu toitoli'aasie aaelanga ke a'aila'asi'omu, ta'e i'omu ni
omu ke a'aila'a tara'asi aani esuilana mo tolahai ola diana hunie omu ke
a'aila'asie aaelanga.

13

Kie Ke Mani Tola I Sulie Mo Na'ohai Mwane Aana Kahamani

1 Ahutana mwala ke mani totola i sulie oto mo na'ohai mwane aana
kahamani, aena aana nga ta'a-ta'a iini e sa'a to'o aana ike nanamanga huni
lio i sulie mwala, na a God e ka'a toli'aasie hunie. Oto mo na'ohai mwane
ngeena, mwala a God e ne'ire oto huni lio i sulie mwala ni ngeena.
2 Aena urinena, nga iini ko heitohea mo na'ohai mwane aana kahamani,
ko heitohea oto nga taa a God e ne'ie eena. Na ko deu urine, ha'aloilana
kei lae oto.

3 Mwala nge helelada e diana, kire sa'a ma'ute'inie ike mo ramo aana
kahamani. Ta'e mwala nge helelada e ka'a diana, nge kire ko me'ute'inire.
Oto mala uri omu ka'a sare ma'ute'inie mo na'ohai mwane aana kahamani,
nge omu ke asuie mola walu ola e diana, hunie kire ke lae-lahe'omu haahi'i.
4 Aena aana na'ohai mwane ngeena, ingeie iinoni eu'esu a God huni esuie
walu ola diana namiu. Ta'e mala uri omu ko esuie mola walu ola aaela,
nge omu kei me'ute'inire oto. !Mo ramo aana kahamani kire ka'a helesie
ike mola mo reisinge hunie kire ke lio diana! !Ha'ike! Ta'e ikire mo iinoni
eu'esu a God ni ngeena, na kire sai ha'aloie mwala nge helelada e aaela.
5 Aena urinena, e diana huni tola i sulie mo na'ohai iinoni aana
kahamani, ka'a ike mola aena aana omu ko me'ute'inie ha'aloilemiu, ta'e
omu ke tola i sulire aena aana omu saie no'one uri leune ni e diana na e
oodo.
6 Aena leune no'one ka'u omu ke wili to'oha oto hunie kahamani. Na
omu ke niie hunire mala nga taa mo ha'atolanga aana hanuena e unue.
Aana mo na'ohai mwane ngeena, ikire mwala au'esu a God ni ngeena, na
kire ko esu susule'i huni lio i sulie mwala.
7 Oto omu ke niie walu ola mo ha'atolanga e unue mwala ke nii'i hunie
kahamani. Omu ke wili oto hunire aani niilana mo maai to'oha hai aaopa'i,
na omu ke ha'apaina'aa mo na'ohai mwane ngeena pe'ie ha'ama'unge aada.

Manata-diananga Hunikie Hailiu Ko Ha'a-oaie Mo Ha'atolanga

8 Omu ke su'u mangoa ahutana mo kaoni nge mwala kire toli'aasi'i
huni'omu. Ta'e ta'a-ta'a mei ola mola ke ii'o tarau hunie omu ke su'ue
hunie ta'ena nga iini, nge manata-diananga ni otona. Aena aana ta'ena
nga iini ko manata diana hunie mwala, ingeie ko ha'a-oaie oto ahutana mo
Ha'atolanga a God.
9 Aana mo Ha'atolanga e unue uuri, *Mwaanie o ae'aeni ola. Mwaanie
o talei horo-horo maesie nga iini. Mwaanie o peli-pele. Mwaanie o sae-
saehanalie to'o-to'olana ngaeta iinoni.* *Eksodas 20:13-17* Oto
mo ha'atolanga ienini na ahutana mo ha'atolanga lo'u kire mani ii'o mola
i hahana ta'a-ta'a ha'atolanga nge e unue uuri, *O ke mana-manata diana
hunie mo euhenue i'oe oto mala huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18*
10 Iinoni e manata diana hunie mwala, e ka'a sai da ike nga mei ola
huni waelire. Aena urine, nge manata-diananga oto tala huni ha'a-oaie
mo Ha'atolanga a God.
11 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke asuie walu ola ienini, aana omu
saie oto mo maholo uri taa ni ie. Kie hiiwalaimoli aana a Jisas e tewa oto,
na e kara'inie oto maholo nge a God kei lae mai huni ha'a-uurikie. Oto omu
ke dau aakau hunie laenga mai a Kraes, na mwaanie omu ii'o mola mala
mo iini kire ko ma'a-ma'ahu ue.
12 !Ko dengi oto! Oto kie ke toli'aasie oto mo tolahai ola aaela aana
rodohono, na aana ikie oto mo iinoni aana matapwanga, nge kie ke hele
aana lo'u mo tolahai ola diana mala ikire oto mo reisinge ikie honosie
rodohono.
13 Iau, kie ke ii'o oodota'i oto mola tarau, mala mwala ko esuie mola
mo ola haada'i i laona matapwanga aana aatowaa. Kie ke su'uri esuie mo
ngeunge aaela na mahiringe aana inuhilana mo wei ni pweunge. Masinge
na ke su'uri lo'u, na kie ke su'uri tara lo'u i sulie mo tolahai ola aaela urine.
Kie ke su'uri toolea lo'u ha'a-erenga na heota'inge.
14 Ta'e omu ke toli'aasie Aalaha ikie a Jisas Kraes ke na'omiu, na omu ke
tola i sulie aana ta'ena nga ola omu ko eu'esuie. Na omu ke su'uri ne'i-
ne'isae aakau hunie omu ke ha'a-oaie nga mei heri-huninge aaela aana
sape.

14

Su'uri Ere Aaelasie Mo Iini
Nge Hiiwalaimolinge Ikire

E Ka'a Susu Ue Aana A Jisas

1 Omu ke takuhie ta'ena nga iinoni ko hiiwalaimoli aana Jisas, ma'alana
hiiwalaimolinge ingeie e ka'a susu ue. Na omu ke su'uri ere haitelili lo'u
pe'ie haahie mo ola ko ne'isae rue-rua'a aani uri kire aapu wa kire kohi
taane mola.
2 Ne ke ha'amalaa aana mo iini nge hiiwalaimolinge ikire e ka'a susu
ue, nge kire ka'a sai ngaa ike hasi'ona ta'ena nga ola mauri aana kire
lo'onga'inie uri e aapu. Ta'e mo iini nge hiiwalaimolinge ikire e susu kire
saie taane uri e diana mola huni ngeue ta'e-ta'ena nga mei ngeulaa.
3 Oto iinoni nge e sai ngaa mola ta'ena nga mei ola, ke su'uri leledie iini
nge e ka'a sai ngeu urine. Na iini nge e ka'a sai ngaa ike hasi'ona ta'ena
nga ola mauri, ke su'uri leledie iini nge e sai ngaa mola ta'ena nga mei ola.
Ha'a-erenga urine ke su'uri, aana a God e takuhie mola ahutadarue.
4 ?Ha'alaa o ko lo'o-lo'onga'inie uri i'oe a tei, aana o ko sare leie iinoni
eu'esu ngaeta iinoni? E ka'a malisi ike hunie o ke leie asunge iinoni eu'esu
ngaeta iinoni, ta'e leu oto i sapena aalaha ingeie ni huni unue uri iinoni
ngeena ko esu diana taane wa ha'ike. Na mo iinoni eu'esu Aalaha ikie
kire kei meni esu diana taane mola, ma'alana kire ko ngeu-ngeu urine wa
ha'ike, aena aana a Aalaha oto ko pe'ire hunie kire ke to'ohie saena.
5 Oto lo'u, ngaeta mo iini ko lo'o-lo'onga'i uri ngaeta hai dinge e maa'i
liutaa aana ahutana dinge, na ngaeta mo iini ko lo'o-lo'onga'i uri ahutana
mo dinge kire mani sada mola. Ta'e a God ko ilenimwa'e mola pe'ie
ahutadarue mala kire ko meni ne'isae moute'i i saeda maraada, na kire
ko lulu i sulie to'ohuu nga taa kire hiiwalaimoli aana i sulie leune.
6 Iinoni nge e lo'onga'inie uri ngaeta hai dinge e maa'i, ko esuie leune
aena aana e ne'isae ha'ama'u aana Aalaha ni ngeena. Na urine lo'u, iinoni
nge e sai ngaa mola ta'ena nga mei ngeulaa, ko esuie leune aena aana e
ne'isae ha'ama'u aana Aalaha, na kie sai leesie uri leune e to'ohuu aana ko
paalahea God haahie mo ngeulaa ngeena. Na lo'u iini nge e ka'a sai ngaa
ike hasi'ona ta'ena nga ola mauri, ko esuie leune aana e ne'isae ha'ama'u
no'one aana Aalaha ni ngeena, na ingeie no'one ko paalahea God haahie
mo ngeulaa ingeie.
7 Nga ta'a-ta'a iini aaka e ka'a ii'o mola maraana mai welumalau, na e ka'a
mau-meuri ike mola nana maraana wa ke mae lo'u mola nana maraana.
8 Maholo kie ko meu-meuri ue, kie ko eri'apasie huni deu i sulie saena a
Aalaha. Oto aana kie ko mae, na kie kei ii'o oto urine. Oto aana ma'alana
kie ke mae wa kie ke mauri, ikie mo iinoni a Aalaha mola hali'ite ni ngeena.
9 Aana a Kraes e mae na e ta'ela'i eeliho'i lo'u, uri hunie ke ne'i Aalaha
nana mwala nge kire mauri ue na mo iini e mae oto.
10 ?Oto, aana e ue ka'u o ko leie aasimu maa'i? ?Na e ue ka'u nge o ko
leledie aasimu na o ko lo'onga'inie uri i'oe o diana liutaa aana? Leilaka kei
lae mola i sulie ne'isaenga a God, aana ahutaka, kie kei meni uure mola i
na'ona a God hunie leilaka.
11 Aana uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *A Aalaha e unue
uuri, "!To'ohuu oto mala nou meuri ie! Ahutana mwala kei meni pouruuru i
na'oku, na kire kei meni unu tahanga'inie uri ineu oto a God." Aesaea 45:23*
12 Oto i leune kie saie uri a God hahaiteli ni kei leie ahutana mo iinoni.

Mwaanie O Ha'a-ha'atataroa Aasimu Hunie Ke Ooraha'aa

13 Aena urinena, kie ke rohu oto mwaanie leilaka hailiu. Na omu ke
su'uri da lo'u nga mei ola huni ha'atataroa nga aasimiu maa'i hunie ke
domu i laona ooraha'aa.
14 Nou tohungei sai diana aana oto uri nga ta'a-ta'a mei ngeulaa e ka'a
aapu ike, aana a Jisas maraana ni e haata'inie leune aaka. Ta'e mala uri
nga iini ko lo'onga'inie uri ngaeta mo taungei ngeulaa kire aapu hunie, nge
ke su'uri ngaa lo'u mo iini urine.
15 Mala uri nga iini hikana mo eesimiu ko hii aaela i sulie mo ngeulaa
omu ko ngeu'i, nge omu ka'a lae oto i sulie tolaha ni manata-diananga
huni'omu heiliu eena. A Kraes e mae no'one honotana iinoni ngeena. Oto
omu ke su'uri waelie hiiwalaimolinge aasimiu aana Kraes haahie nga moi
taa omu ko ngeu-ngeu'i.
16 Oto ma'alana omu saie uri nga mei ola e diana taane mola, ta'e omu ke
su'uri esuie, mala uri aasimiu ko hiiwalaimoli uri leune e aapu. Mwaanie
mwala kire ere aaelasi'omu haahie mei ola diana ngeena.
17 Aana mo ola mala ngaunge na inunge, kire ka'a roro'a ike i laona
Aalahanga a God. Ta'e mo ola nge Li'oa Maa'i ko nii'i mala oodota'inge na
hanuelamanga na ilenimwa'enga ha'alaa kire roro'a.
18 Na ta'ena nga iini ko esu nana Kraes aana tala diana urine, nge a God
kei ilenimwa'e haahie na hule aana mwala no'one kire kei ha'ama'u aana.
19 Oto kie ke ari'apasie mola asuilana walu ola huni pe'ilaka hailiu hunie
ii'onga ni henuelamanga na huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie.
20 Omu ke su'uri toli'aasie ngaunge i'omu ke waelie asunge a God.
Ahutana mo ngeulaa kire mani diana mola hunie ngauleni. Ta'e e ka'a
diana ike uri hunie omu ke ngaue mei ola nge e sai ha'atataroa nga iini
hunie domunge i laona ooraha'aa.
21 Oto e lae otoi diana uri omu ke su'uri ngaa lo'u nga mei sapei ola
mauri, wa omu ke inuhie lo'u nga ewei wei ni pweunge, wa omu ke da
lo'u nga mei ola nge e sai ha'atataroa aasimiu takoie ooraha'aa.
22 Ohe i'oe maraamu o ka'a ne'isae rue-rua'a i sulie mei ola ngeena, uri e
diana taane wa ha'ike, ta'e o ke kineta'inie mola hiiwalaimolinge i'oe i sulie
mei ola ngeena hunie ke ii'o mumuni mola i matolamore'i a God. Ta'ena
nga iini ko sai diana aana uri nga taa ko esuie e oodo taane mola, nge iini
urine kei ile-ilenimwa'e mola.
23 Ta'e nga iini nge ko ne'isae rue-rua'a aana nga taa ko ngaa, nge ko
deu aaela oto eena, aana ko deu honosie hiiwalaimolinge ingeie. Na leune
e aaela, aana ta'ena nga ola iinoni ko esuie honosie hiiwalaimolinge, nge
ooraha'aa ni otona.

15

Kie Ke Lio I Sulie Mo Iini

Nge Hiiwalaimolinge Ikire E Mamaela'a

1 Oto ikie, mo iini kie saie taane uri a God e sa'a leikie ike haahie mo ola
urine, nge kie ke su'uri deu mola i sulie walu ola mala saeka maraaka.
!Ha'ike! Ta'e leu i sapeka oto hunie kie ke toli rako pe'ie mwala nge
hiiwalaimolinge ikire e mamaela'a na kire ko me'u mwaanie ohe mo ola
urine kire aapu hunire.
2 Oto ta'ena nga iini aaka ke kineta'inie tolahana mwaanie e waelie
hiiwalaimolinge aasine, ta'e kie ke asuie mola mo ola diana huni ha'asusue
hiiwalaimolinge ikire ke susu.
3 Kie ke haimaanie mola a Kraes, aana a Kraes na e ka'a dau ike mola i
sulie hari-huninge ingeie maraana. Oto e lae mai huni deu i sulie saena God

ma'alana mo maelonga kire ha'asapesalu'aa. Aana mo Uusu-uusu Maa'i e
unue i sulie a Kraes uuri, *Mo wala nge kire ere aaelasi'o a God aani, kire
ko hite aaelasieu oto no'one.* *Sam 69:9*
4 Ahutana walu ola nge uusuleni e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i
oto wau i na'o, kire uusu'i huni ha'ananaukie ni ngeena, uri hunie
hiiwalaimolinge ikie ke a'aila'a na hunie kie ke uure ma'uta'a tara'asi aani
maa'oohinge susuto'o loosie mo ola nge a God e haiholota'ini'i hunikie.
5 A God oto ni ko pe'i-pe'ikie hunie hiiwalaimolinge ikie ke a'aila'a hunie
kie ke uure ma'uta'a tara'asi. Na no ko aarea God hunie ke pe'i'omu urine
hunie omu ke ii'o diana pe'ie ta'a-ta'a mei sae aani lulu i sulilana tolahana
Jisas Kraes.
6 Oto aana omu ko lulu i sulie a Jisas urine, omu ke si meni uure tararuru
hunie omu ke mani soi ha'amanikulu'aa God, Aamana Aalaha ikie a Jisas
Kraes.

Mo Jiu Na Mo Aapoloa Aaopa

Kei Meni Ha'amanikulu'aa God

7 Omu ke tau-tekuhi'omu heiliu mala ka'u a Kraes e takuhi'omu oto, uri
hunie mwala ke si ha'amanikulu'aa God aana.
8 Omu ke aamasito'o aana uri a Kraes ko deu esunge oto huni pe'ie mo
Jiu ni ngeena, huni haata'inie aada uri mo heiholota'inge a God hunie mo
weuwada mo ola to'ohuu.
9 Na leune e rau uri hunie mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, kire ke
ha'amanikulu'aa no'one a God haahie aamasinge ingeie hunire. Leune oto
ne'isaenga aana mei wala unulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
*Oto ne ke si ha'apaina'a'o God pe'ire mo iinoni nge ikire nga mo Jiu ha'ike,
na ne ke kana ni paalahea satamu.* *Sam 18:49*
10 Na mo Uusu-uusu Maa'i e he'i unue lo'u uuri, *I'omu mwala nge nga mo
Jiu ha'ike, omu ke ii'o ni ilenimwa'enga mola pe'ie mwala a God.* *Diutronomi
32:43*
11 Na mo Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Ahutemiu mwala nge i'omu
nga mo Jiu ha'ike, omu ke paalahea Aalaha. Na ahutana mwala ke mani
paalahea.* *Sam 117:1*
12 Na a Propet Aesaea e unue lo'u uuri, *Nga inemauri kei lae mai mwaanie
komu a Jesi hunie kei aalaha haahie mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Na
ingeie oto kire kei maa'oohie pe'ie noruto'onga aana huni ha'a-uurire.* *Aesaea
11:10*
13 A God oto iini nge kie ko maa'oohi susuto'o hunie, na no ko ei'eitanaie
hunie ke ha'ahonu'omu aana ilenimwa'enga na hanuelamanga paine
aena aana omu hiiwalaimoli aana. Na no ko ei'eitanaie no'one hunie
nanamanga aana Li'oa Maa'i ke tohungei ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'omu maholo omu ko maa'oohi susuto'o hunie nga taa e haiholota'inie
hunikie.

A Pol E Ere I Sulie Asunge Ingeie Talana Mo Aapoloa Aaopa

14 Maeni eesiku maa'i, nou hiiwalaimoli uri omu honu makeato oto aana
ta'ena nga tolahai ola diana, na uri omu tohungei saenanau oto aani, hule
aana omu sai ha'ananau'omu heiliu oto aani.
15 Ta'e ma'alana ke urine, na no ko he'i uusue lo'u ngaeta mo ola
huni'omu, hunie uri omu ke aama-aamasito'o aani. Nou kele ere hiito'o
i sulie mo olana, aena aana a God ni e aamasieu na e lio hilisieu
16 hunie uri ne ke ne'i iinoni eu'esu a Jisas Kraes huni pe'i'omu, mwala
nge i'omu nga mo Jiu ha'ike. No ko taroha'inie Tataroha Diana uri hunie
i'omu mo Aapoloa Aaopa, omu ke lae mai i saana God. Oto e urihana no

ko esu mala pris aana no ko toole'omu mo Aapoloa Aaopa mai i saana God
mala nga uunu-olanga e maa'i na a God ko sae mango haahie, aana a Li'oa
Maa'i e ha'amaa'i'omu oto nana.
17 Oto e diana mola hunie uri ne ke ere tooha'inie nga taa a Jisas Kraes
ko esuie aana mauriha'aku nana God.
18 Ta'e nou sa'a ere tooha'inieu ike haahie nga mei ola lo'u. Ne kei ere
tooha'inie mola a Kraes na e ha'ananama'aa walaku na asunge ineu hunie
ne ke na'ona mo Aapoloa Aaopa huni lulu i sulie a God.
19 Oto mwala kire hiiwalaimoli aana i sulie nou esuie mo hu'i-hu'ite pe'ie
nanamanga aana Li'oa Maa'i mala mo tolimaa aana nanamanga a God. Oto
ahutana mo henue uure i Jerusalem lai hule oto aana taitelihe aana po'o
ni henue i Ilirikam, nou lae pe'i taroha'inie oto Tataroha Diana i sulie a
Jisas Kraes oto aani.
20 Na oto tarau no ko sare laeliwala aana Tataroha Diana mola aana mo
henue nge mwala ka'a saie wa kire ke rongoa ue a Kraes, mwaanie uri nou
lae pe'i esu lo'u mola aana hanue ngaeta iinoni e aehotaa oto soihaada'inge
aana.
21 Aana no ko sare ha'a-oaie mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mo iini
nge nga iini ka'a ha'arongora ue aana a Kraes, kire kei leesie taane, na mo
iini ka'a rongoa ue, kire kei manata'inie taane.* *Aesaea 52:15*

A Pol E Sare I Lae Maatolie

Mo Rom

22 Aana mo maholo hunge mo esunge ngeena ko liu honosieu mola
mwaanie laenga wau huni maatoli'omu.
23 Ta'e maholo ienini nou ha'amangoa oto mo esunge ineu aana mo henue
mai leu. Na aena aana nou sasare lae wau huni maatoli'omu aana mo helisi
oto hunge,
24 nge nou ne'isae moute'i oto ie huni lae wau i seemiu. Nou lo'o-lo'onga'i
uri aana maholo ne kei lae wau hunie po'o ni henue i Spen, ne ke hola'i liu
weu i seemiu hunie nga kele maholo, aana nou saeto'o aana uri omu ke si
pe'ieu aana laenga ineu hunie i Spen.
25 Ta'e no ko hola'i lae ka'u ta'au i Jerusalem pe'ie kele mei to'oha huni
pe'ie mo eesike maa'i ta'au.
26 Aana mo eesike aana hiiwalaimolinge wau aana mo po'o ni henue i
Masedonia na i Akaea, kire ko sasare niie mei to'oha huni pe'ie mo iinoni
meitale a God ta'au i Jerusalem.
27 Ikire maraada ni kire lo'onga'i ni esuie leune urine, aana e urihana
kire kaoni aana mo Jiu na e roro'aire no'one huni pe'ie mo meitale ta'au
i Jerusalem, aena aana mo Jiu oto ni kire hola'i pe'ire aana mo ola diana
hunie mauriha'ai. Oto mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, e malisine mola
kire ke pe'ie lo'u mo Jiu aani niilana mo ola diana hunie mauringe mai
welumalau.
28 Oto i purine ne kei ha'amangoa niilana mei to'oha ngeena hunie kira
maitale ta'au i Jerusalem, na nou saie uri kire hele aana oto, nge ne ke si
liu weu i seemiu aana ne ke lae hunie po'o ni henue i Spen.
29 Na nou saie uri maholo ne kei lae wau i seemiu, nge kolu kei honu
makeato aana mo ha'adiana'anga a Kraes.
30 Maeni eesiku maa'i, aena aana kie mani lado oto pe'ie Aalaha ikie a
Jisas Kraes, na i tehula'ana manata-diananga a Li'oa Maa'i e niie hunikie
hailiu, nge no ko eitanai'omu uri omu ke pe'ieu i laona asunge ineu aani
aarenga'inge hunie a God talaku.

31 Omu ke aarea God no'one talaku aana maholo ne kei hule i Jerusalem,
mwaanie mwala ni Jiudia nge kire ka'a hiiwalaimoli ike kire waelieu. Na
omu ke aarea God lo'u talaku uri hunie mwala a God ta'au i Jerusalem,
kire ke ilenimwa'e huni hele konie mei to'oha nge no ko toolea ta'au huni
pe'ilada.†
32 Oto aana ko urine na mala uri a God ko saeto'o aana oto, nge ne ke lae
wau i seemiu pe'ie ilenimwa'enga oto paine, na ne ke mamalo diana wau
pe'i'omu.
33 Na ineu, no ko aarea a God nge ingeie oto aahu'ine hanuelamanga, ke
ii'o huu pe'ie ahutemiu. Iau, ke urine oto.

16

Mo Wala Ni Saediananga

1 No ko sare unue oodoi'omu uri keni eesikaelu a Pibi nge ko hei rareta'i
i laona soihaada'inge wau aana huilume i Senkria, ingeie tohungei keni
diana ni ngeena.
2 Omu ke takuhie aana satana a Aalaha, oto mala tolahana mo iinoni a
God. Na omu ke pe'ie aana ta'ena nga mei ola ko saeto'o aana mwaani'omu,
aena aana ingeie maraana ko pe'i-pe'i diana aana mwala hunge na ko pe'i
diana aaku no'one.
3 Omu ke niie mei wala ni saediananga ineu hunie a Prisila na Akuila, e
ro ola nge kirerue asu loko-loko pe'ieu nana Jisas Kraes.
4 Na kirerue kara'i mae aana kirerue lauhieu. Oto no ko tohungei
paalaherarue oto hiito'o, na ka'a ike mola ta'e ineu hali'ite, ta'e ahutana
oto mo soihaada'inge aana mo Aapoloa Aaopa no'one kire ko sare
paalaherarue.
5 No ko sare niie no'one mei wala ni saediananga ineu hunie mwala aana
soihaada'inge nge kire ko rururu i nume ikirerue.
Mei wala ni saediananga ineu no'one hunie aasiku maa'i a Epaenetas,
iini e hola'i hiiwalaimoli aana Kraes wau i laona po'o ni henue i Esia.
6 Na omu ke niie no'one mei wala ni saediananga ineu hunie a Meri, iini
e asu a'aila'a huni pe'ilemiu.
7 Na omu ke niie no'one mei wala ni saediananga ineu hunie a
Andronikas na a Jiunia. A mwane ngeena na a keni ngeena, ikirerue ngaeta
ro Jiu no'one mala ineu, na kirerue o'o'o ka'u pe'ieu i nume ni ho'o. Ikirerue
ngaeta ro na'ohai hurula'aa, † na ikirerue oto kire hola'i hiiwalaimoli aana
a Kraes i na'oku.
8 Mei wala ni saediananga ineu no'one hunie a Ampliatas, tohungei
malahuku i lalo aana Aalaha.
9 Mei wala ni saediananga ineu no'one hunie a Obanas, iini e asu
tararuru pe'ikolu nana a Kraes.
Na mei wala ni saediananga ineu no'one hunie tohungei malahuku a
Stakis.
10 Mei wala ni saediananga ineu no'one hunie a Apelis, iini e haata'inie
oto uri e lulu i sulie a Kraes to'ohuu.
Na mei wala ni saediananga ineu no'one hunie mwala aana uluhe a
Aristobiulas.

---

† **15:31** 15:31 Ohe a Pol ko maarara mwaanie mwala kei upwesie haahie ha'a-adolana mwala aana mei to'oha ngeena. Wa ohe e maarara mwaanie kire sere'i hele aana, aena aana mo Aapoloa Aaopa nge kire niie mei to'oha ngeena. † **16:7** 16:7 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe mo wala ienini kire to'o aana mei ne'isaenga uuri, “Mo hurula'aa kire tohungei ha'ama'u aadarue.”

11 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Herodion, ngaeta iinoni
ni Jiu mala ineu.
Na mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie maeni mwaasine maa'i
aana uluhe a Nasisas.
12 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Traefina na Traefosa, e
ro keni kire asu a'aila'a nana Aalaha, na hunie tohungei malahuku a Pesis,
ngaeta keni lo'u e asu a'aila'a nana Aalaha.
13 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Rufas, ingeie tohungei
mwane diana hunie asunge nana Aalaha, na hunie a nikana nge e lio i
sulieu oto mala nga kalena.
14 Na omu ke niie mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Asinkritas
na a Fligon na a Hemes na a Patrobas na a Hemas na mo eesikaelu aana
hiiwalaimolinge nge kire ko o'o'o pe'ire.
15 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Filologas pe'ie a Jiulia,
na a Nerias pe'ie a keni eesine, na hunie a Olimpas na ahutana mwala a
God nge kire ko o'o'o pe'ire.
16 Oto saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo he'imalahune
maa'i, na omu ke saie uri ahutana mo soihaada'inge a Kraes ko niie
saedianangа ikire huni'omu.

Su'uri Toli'aasie Nga Iini

Ke Oopaa Soihaada'inge

17 Oto no ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu ke lio talamiu
mwaanie mwala nge kire ko sare oopaa soihaada'inge, na kire ko waelie
hiiwalaimolinge i'omu pe'ie ha'a-uusulinge nge ko lae aaopa mwaanie nga
taa ha'a-uusulilemiu e lae oto aana. Oto omu ke su'uri rorongo hunire.
18 Mwala urine, kire ka'a asu ike nana a Kraes Aalaha ikie, ta'e kire ko lae
mola i sulie mo heri-huninge aaela aana sape. Kire ko eero aani lahenga
huni ha'a-olaa mola saena mwala nge kire ka'a lio saie ike mo ne'isaenga
aaela ikire.
19 Nou saie uri i'omu, omu sa'a rongo ike hunire, aana ahutana mwala
kire mani rongoa oto uri omu ko totola i sulie mola a Aalaha, na aena
mei olana nge no ko tohungei ilenimwa'e haahi'omu. Ta'e saeku uri omu
ke tohungei saenanau i sulie walu ola diana, na omu ke ii'o ha'atau lo'u
mwaanie walu ola aaela.
20 Oto urine a God ikie nge ko niie hanuelamanga hunikie, kei pe'i'omu
mola lau-leu hunie omu ke uuri puli-pulisie a Pwelu Eero-eero aana
ae'aemiu mwaanie omu rongo hunie mo malaahonga ingeie. Na no ko
aarenga'i hunie uri hahu'ana manata-diananga a Aalaha ikie a Jisas ke ii'o
pe'i'omu.

Mo Wala Ni Saedianangа Mwaanie Mo Malahune A Pol

21 Oaku a Timoti nge mere ko esu tararuru, ko niie lo'u mei wala ni
saedianangа wau huni'omu.
Na a Lusias na Jeson na a Sosipata nge ikire ngaeta oolu mwane ni Jiu
no'one mala ineu, kire ko meni niie mei wala ni saedianangа no'one wau
huni'omu.
22 Ineu a Tetias, iini nou uusue nga taa a Pol e unue hunie ne ke uusue i
laona uusu-uusu ienini, ineu no'one no ko hiiwalaimoli aana Kraes na no
ko niie no'one wau mei wala ni saedianangа huni'omu.

---

† **16:16** 16:16 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

23-24 A Gaeas no'one ko niie wau mei wala ni saediananga huni'omu. Ingeie oto e tola konieu a Pol i nume ingeie aana maholo ienini, na e toli'aasie no'one nume ingeie hunie mwala aana soihaada'inge ke loko aana.
A Erastas iini lio-lio i suli to'oha aana huilume ienini, na aasikaelu a Kuotas kirerue ko niie no'one mei wala ni saediananga huni'omu.

Aarenga'inge Ooreta A Pol

Huni Ha'amangoa Uusu-uusu

25 !Kie ke soi ha'amanikulu'aa God! Ingeie ni e si da hunie omu ke uure ma'uta'a mala mo kalena, aena aana omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana nge nou taroha'inie i sulie a Jisas Kraes. Uure oto wau i na'o, mei wala ienini i sulie a Kraes na oala'inge a God huni ha'a-uurie no'one mo Aapoloa Aaopa, e ii'o mumuni mola.
26 Ta'e mala mo propet kire ere lalai aana, na mala a God Mau-meuri'e e unue, mei wala ienini ko lae oto hunie mo Aapoloa Aaopa aana ta'ena nga leu hunie uri kire ke hiiwalaimoli aana God na kire ke lulu i sulie.
27 A God maraana oto e to'o aana ahutana mo saenanaunge, na aena aana nga taa a Jisas Kraes e asuie hunikie, kie ke soi ha'amanikulu'aa God oto di, na oto di. !Iau, ke urine oto!

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Korinit

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie ngaeta na'ohai mwane paine haahie soihaada'inge oto wau i na'o, na a Sostinis nge e pe'ie no'one huni uusue. Leesie Palonga 18:17.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Korinit, nge e ne'ie na'ohai huilume paine aana po'o ni henue i Akaea i laona aalahanga ni Rom. Korinit ngaeta huilume to'o-to'o, na mwala oto hunge kire ii'o aana. A Pol e hola'i lae oto wau aana maholo e lae i taroha'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa, mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike. (Leesie Palonga 18:1-18) A Pol e ha'a-uusulire hunie e ro halisi, na urine ko ha'a-uuresie eetana nga soihaada'inge aana huilume paine ngeena. Si'iri, huilume paine ngeena e ii'o i laona aalahanga mo Krik.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo a Pol ko hule i Epesas aana oolune nga laenga ni taroha'inge ingeie, ngaeta mo wala e hule oto i saana uri mo Korinit kire ko aehota lae takalo oto. Oto aena ngeena, a Pol ko uusue oto uusu-uusu ienini hunire mo Korinit, ola mala lime aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (56 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko tohungei hii aaela oto hiito'o i sulie mo ola oto hunge nge kire ko reu i laona soihaada'inge —oopanga, na masinge, na tooha'inge, na saehanalinge, na tolalana ngaeta mo iini hunie leinge, na ha'a-erenga i matolana poro na hu'e, na e'engonga aana maholo ni palonga, na mo ola lo'u. Aena mei olana, nge a Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie ke pe'ire lo'u ni lio saie tolaha diana ikire mo iini kire ko hiiwalaimoli aana a Jisas.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

oopanga, ii'onga i lalo aana Jisas Kraes, manata-diananga, sapena Kraes, niinge, saenanaunge, ta'ela'inge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Korinit 15:57-58, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie manata-diananga nge 1 Korinit 13, na pwau nge e ere diana liutaa i sulie tahela'inge ikie nge 1 Korinit 15.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunire mo Korinit (1:1-9)

Soihaada'inge oto sapena Kraes, na e ka'a malisi ike hunie uri oopalana ke lae. (1:10—4:21)

Mo tolahai ola aaela mo Korinit kire ko eu'esui'i ue ke mango oto. (5:1—6:20)

A Pol e aalamie mo dolosinge mo Korinit i sulie ha'arurunge. (7:1—7:40)

A Pol e aalamie mo dolosinge i sulie mo tolahai ola kire ka'a saie uri e kohi wa ha'ike. (8:1—11:1)

A Pol e ere luhesie mo tolahai ola diana aana rihunge'inge na ngau-maa'inge.
(11:2—14:40)

Ta'ela'inge a Jisas mwaanie maenga e haata'inie uri kira hiiwalaimoli kei ta'ela'i urine no'one.
(15:1-58)

Oala'inge a Pol na mei wala ni saedianangа ooreta
(16:1-24)

Saedianangа A Pol Hunie

Mo Korinit

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God e soieu oto huni ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes, na mwaanie a aasikaelu a Sostinis no'one.
2 Mere ko uusu-uusu oto wau ienini huni'omu aana soihaada'inge a God wau i Korinit. I'omu oto a God e soi'omu uri omu ke ne'i iinoni maa'i ingeie aani ii'o-rurunge pe'ie a Jisas Kraes, mala ahutana mo iini ko palo-paloa satana aalaha ikie aana ta'ena nga leu.
3 Mere ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A Pol Ko Paalahea God

Haahie Mo Korinit

4 Suli maholo no ko paalahea God ineu aana e aamasi'omu na e niie mo niinge diana namiu i tehula'ana a Jisas Kraes.
5 Na aena aana a Jisas mone omu ko si ne'ie soihaada'inge e to'o-to'o aana ahutana mo taungei saenanaunge na mo erenga diana.
6 Saemiu e susu oto to'ohuu aana Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes,
7 hule aana soihaada'inge i'omu e to'o aana oto ta'ena nga niinge aana Li'oa Maa'i. Oto omu sa'a tola talea ike nga mei ola aana maholo nge omu ko maa'oohi pe'i heri-huninge loosie Aalaha ikie a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
8 Na a Jisas oto kei ha'asusu'omu hunie omu ke ii'o oodota'i lai hule aana hai dinge nge Aalaha ikie a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
9 Aana a God, iini nge e soi'omu hunie omu ke ii'o ruru pe'ie a Kalena, e sai deu i sulie walana, na a Kalena oto Aalaha ikie a Jisas Kraes.

A Pol E Tolahi'e Haahie Oopanga I Laona Soihaada'inge

10 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanai'omu aana satana a Jisas Kraes Aalaha ikie, uri omu ke ne'ie mola ta'a-ta'a mei sae. Omu ke toli'aasie mo tolahai ola ni oopanga, ta'e omu ke mani ne'isae diana hunie omu ke asu loko-loko lo'u.
11 No ko ere urine, maeni eesiku, i sulie ngaeta mwala aana uluhe kira Kloui ni kire ha'arongoau uri omu ko talei ha'a-ere oto mola tarau.
12 Ngaeta mo iini eemiu ko unu-unue uuri, “Ineu aana aapa a Pol.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa a Apolos.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa a Pita.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa a Kraes.”
13 !Sei! !Omu ko oopaa oto sapena Kraes hailiu ka'u ngeena! ?Ha'alaa omu lo'onga'inie uri ineu a Pol ni nou mae honotamiu i lengine po'u-po'u? ?Na ohe uri omu loto maa'i oto aana sataku ni ngeena? !Ha'ike eena mwae!
14 No ko paalahea God mola aana uri ma'alana omu meni loto maa'i taane, ta'e ineu maraaku nou ka'a loto maa'i ike aana nga iini eemiu mwaanie a Krispas na a Gaeas.

15 Oto, nga iini hunie ke unue uri omu loto maa'i aana sataku ha'ike.
16 (!Oo, iau mwae! Nou loto maa'i taane no'one aana Stepanas na uluhe
ingeie, ta'e nou ka'a lo'onga'i oodoie ike nga iini ne ke loto maa'i lo'u aana.)

A Kraes Oto Saenanaunge

Na Nanamanga A God

17 A Kraes e ka'a uusunge'inieu ike mola huni loo-loto maa'i aana mwala,
ta'e huni laeliwala aana Tataroha Diana. Na e ka'a ike huni laeliwala mola
aana mo wala diana mala mo iini e saenanau huni ha'a-olaa mwala, ta'e
mola i sulie a Kraes, mwaanie maenga a Jisas i lengine po'u-po'u e totowai
mola.
18 Aana laeliwalanga i sulie maelana a Jisas i lengine po'u-po'u e ka'a to'o
aana ike nga mei lo'onga'inge aana hunie mo iini kire ko lae takoie maenga
huu. Ta'e hunikie mo iini a God e ha'a-uurikie oto, mo wala ngeena ikire
oto nanamanga a God.
19 Omu ke saie uri Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Ne kei suuhe'inie*
saenanaunge mo iini e saenanau, na ne kei uure honosie mola sai-olanga
mo iini e sai ola. *Aesaea 29:14*
20 ?Oto mala uri leune kei urine oto, mwala saenanau ke si ue eena? ?
Mo ha'a-uusuli na mo iini kire saenanau aana ere-haitelilinge kire ke si ue
eena? Aana a God e haata'inie oto uri saenanaunge aana walumalau ie
nga ola mola mwaakule, na e ka'a to'o aana ike nga lo'onga'inge.
21 Oto aana a God e asuie mone i sulie saenanaunge ingeie, mwala aana
walumalau ie kire dau aasaie uri kire kei ha'a-uurire maraada i sulie
saenanaunge ikire. Na e lae mola urine aana saena a God mola huni ha'a-
uurie iinoni aana ola kire unue nga mei saenanaunge ha'ike aana, nge
hiiwalaimolinge aana laeliwalanga i sulie a Kraes.
22 Mo Jiu, saeda mola hunie uri kire ke leesie nga mo tolimaa
ni nanamanga, na mo Aapoloa Aaopa ko sare rongoa mola nga mo
lo'onga'inge ni saenanaunge, uri hunie kire ke si eeli'u takoie a God.
23 Ta'e ienini mone melu ko laeliwala aana uri kire horo maesie a Kraes i
lengine po'u-po'u. Mei ola oto hule aana mo Jiu na kire ka'a sasare rongoa
ike, na mei ola ngeena kei ne'i pweu-pweua'anga mola hunie mo Aapoloa
Aaopa.
24 Ta'e hunikie mo iini nge a God e soikie oto, mo Jiu na oto mo
Aapoloa Aaopa, mei wala aana a Kraes ienini ingeie oto nanamanga na
saenanaunge a God.
25 Na e urine oto aena aana mo ola nge a God ko esui'i, ma'alana iinoni
ko ere aaelasi'i uri nga mei saenanaunge wa nga mei a'aila'anga ha'ike
aani, ta'e saenanaunge aana e lae liutaa aana lo'u saenanaunge iinoni, na
e a'aila'a ue liutaa aana a'aila'anga iinoni ni ngeena.
26 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke to'omaaie ka'u maholo a God e hola'i
soi'omu huni lulu i sulie. ?Aana lio-lionga ni iinoni, e nite iini eemiu kire
saenanau? ?E nite iini eemiu kire ne'i poro paine? ?E nite iini eemiu kire
aalaha? !Toota'i iini mola!
27 A God e tohungei lio hilisie oto mo iini nge mwala e lo'onga'inie uri
kire pu'osasu uri huni ha'amasaa kira saenanau. Na e lio hilisie oto no'one
mo iini nge mwala e lo'onga'inie uri kire mamaela'a huni ha'amasaa mo
iini e nanama.
28 Aana nga taa nge walumalau e lio toli aana, na e leledie, na e
lo'onga'inie uri nga mei ola mwaakule mola aana, mei ola ngeena a God e
lio hilisie huni waelie nga taa nge walumalau e ne'isae paine aana.

29 Na a God e asuie leune urine, mwaanie uri nga iini e tooha'inie
maraana maholo kei uure i na'ona God.
30 Aena aana a God mone e si da omu lae mai ne'i iinoni tararuru pe'ie a
Jisas Kraes. Ingeie oto e lae mai huni niie saenanaunge a God hunikie, na
ingeie mola ni e ha'a-oodohikie pe'ie a God, na e ha'amaa'ikie, na e holikie
mwaanie ii'onga i memelutana ooraha'aa.
31 Aena urinena, kie ke ii'o oto mala Uusu-uusu Maa'i e unue aana e ere
uuri, *A tei ko sare tooha'inie, ke tooha'inie mola haahie nga taa a God e
asuie hunie.* *Jeremaea 9:24*

2

A Pol E Ka'a Lae Ike Mai

I Saana Mo Korinit

Pe'ie Saenanaunge Mo Iinoni

1 Oto ineu, maeni eesiku maa'i, maholo nou lae ka'u weu i seemiu huni
taroha'inie saehaahinge a God, nou ka'a ere ike aana nga mo eehu'i wala
wa nga mo saenanaunge ke lae oto lo'u i peine liutaa.
2 Aena aana maholo nou o'o'o pe'i'omu, nou ne'isae moute'i uri nou sa'a
ere-ere ike lo'u aana nga mei ola aaopa, ta'e nou ne'i-ne'isae oto mola aana
a Jisas Kraes na maenga ingeie i lengine po'u-po'u.
3 Oto maholo nou lae mai seemiu, nou maarara aana nou hiinge'inie uri
nou ka'a malisi hule aana nou me'u pe'ie ariringe.
4 Oto nou saie uri laeliwalanga ineu na mei wala nge nou taroha'inie
huni'omu e ka'a lae ike aana mo wala diana i sulie saenanaunge mo iinoni.
!Ha'ike! Ta'e e lae mola pe'ie nanamanga aana Li'oa Maa'i a God.
5 Oto saenanaunge iinoni e ka'a da ike omu ke hiiwalaimoli aana a God,
ta'e nanamanga a God maraana nge ni e asuie urine, uri hunie omu ke
hiiwalaimoli aana.

A Pol E Lae Mai I Saana Mo Korinit

Pe'ie Saenanaunge A God

6 Ta'e mo wala no ko taroha'ini'i ienini, mo wala ni saenanaunge
taane, mei saenanaunge nana mo iini nge kire paine oto pe'ie tolahai
hiiwalaimolinge. E ka'a saenanaunge ike aana walumalau ienini. Mei
saenanaunge ienini e tohungei aaopa oto liutaa mwaanie saenanaunge
aana mo iini kire nanama haahie walumalau si'iri, mo iini nge kire kei
ei'aa mola.
7 Mei wala ni saenanaunge a God nge no ko taroha'inie ienini, mei
saenanaunge e ii'o mumuni mwaanie iinoni. Ta'e a God e pwani lodoa oto
i na'o na ha'aholanga ha'ike ue, huni niie saenanaunge ie hunikie, hunie
kie ke saie uri tala huni ii'o aana manikulu'anga pe'ie a God otona.
8 Mei wala ni saenanaunge ienini ma'alana nga ta'a-ta'a iinoni aana
mwala kire paine haahie walumalau ie, na e ka'a saie ike. Mala uri kire
ke saie, ha'alaa horo'ilana Aalaha Manikulu'e ikie e ka'a lae ike.
9 Ta'e leune ko haata'inie oto uri Uusu-uusu Maa'i ko ere to'ohuu aana e
unue uuri, *A God e dau aakau aana mei ola nge e diana liutaa hunie mo iini
nge a God maraana e manata diana hunire. Na mei ola diana ngeena nga
iini e ka'a leesie ue, wa nga iini ke rongoa, wa ke lo'o-lo'onga'inie uri kei reu.
Aesaea 64:4*
10-11 Ta'e nga taa e ii'o mumuni ka'u i na'o ngeena, a God e haata'inie oto
hunikie aana Li'oa Maa'i ingeie.

?A tei ni e saie ne'isaenga a God? Li'oa Maa'i a God ha'alaa ni e saie mo
lo'onga'inge mumuni a God. Aana iinoni, ta'e ingeie mola maraana ni e
saie mo ne'isaenga i laona manatana, oto e sada no'one mola mala Li'oa
Maa'i e saie mo ne'isaenga i manatana a God.
12 Oto Li'oa nge kie toolea i lalo aaka ngeena, nga li'oa ha'ike lo'u aana
walumalau, ta'e Li'oa Maa'i, iini nge a God e niie mai hunie kie ke sai diana
aana ahutana mo niinge a God hunikie.

Mo Iini Li'oa Maa'i Ha'ike Aada, Kire Ka'a Saie Ike

Saenanaunge A God

13 Oto melu ka'a ere ike aana mo wala i sulie saenanaunge iinoni, ta'e
melu ko ere mola i sulie mo wala nge Li'oa Maa'i e ha'a-uusuli'emeelu eeni,
maholo melu ko ere luhesie walaimolinge i sulie a God hunie mo iini nge
kire to'o aana Li'oa Maa'i.
14 Ta'e iinoni nge e ka'a to'o aana Li'oa Maa'i i lalo aana, e sa'a to'o aana
ike mo niinge nge Li'oa a God e nii'i mei, aana iinoni urine kei lo'onga'inie
mo niinge ngeena nga mo ola oto mola mwaakule ni ngeena. E ka'a sai lio
sai'i ike, aana Li'oa Maa'i mola ni e sai pe'ikie huni lio sai'i.
15 Oto iinoni nge e to'o aana Li'oa Maa'i ha'alaa e sai lio saie walu ola i
sulie a God, na e aasa hunie nga iini e ka'a to'o aana Li'oa Maa'i hunie kei
i'ie sai-olanga a mwane ngeena.
16 Na e to'ohuu oto aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *?A tei ni e
manata'inie mo ne'isaenga i manatana Aalaha hunie ke ha'a-uusulie lo'u?
Aesaea 40:13* Ta'e ikie, kie saie a God aana kie to'o aana mo ne'isaenga a
Kraes.

3

Mo Korinit Kire Ii'o Mala Mo Iini Li'oa Maa'i Ha'ike Ue Aada

1 Maeni eesiku maa'i, tolahamiu e urihana mola mwala aana walumalau
ienini. Waite nou ka'a sai ere ike huni'omu mala mo iini kire to'o aana
Li'oa Maa'i i lalo aada. Ha'ike, ta'e nou ere-ere huni'omu mola mala i'omu
mo kele mwela aana tolahana a Kraes.
2 Erenga ineu huni'omu e urihana mola ewei susu nge mo kele wee-wee
ko sususuhie, na nou ka'a ha'angau'omu ike ue aani ngeulaa ma'uta'a mala
mo teitesi aena aana maholona omu ka'a malisine ike mo ngeulaa ni rato.
Na ma'alana hule si'iri, na omu ka'a malisine ike ue.
3 Omu ko lae-lae mola ue mala mo iinoni aana walumalau ienini. !Lio
ka'u! Omu ii'o mola ue pe'ie upwanga na heota'inge. Mo ola ngeena kire
haata'i diana aana uri i'omu nga mo iinoni aana Li'oa Maa'i ha'ike, aana
tolahamiu e sada mola ue pe'ie mo iinoni ni welumalau.
4 Ngaeta mo iini eemiu ko unue uuri, “Ineu aana aapa a Pol,” na ngaeta
mo iini uuri, “Ineu aana aapa a Apolos.” !Ha'ike eena! ?Uri omu ka'a
lo'onga'i ike mala mo iinoni ni welumalau ni ngeena?

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu Ko Esu Huni Ha'apaina'aa Mola A Kraes

5 ?Ha'alaa nga taa nge lo'onga'inge i'omu aamere'i a Apolos? I'emere'i e ro
mwane au'esu mola a God ni ngeena. Mere pe'i'omu oto mola hunie omu
ke hiiwalaimoli aana a God, aana i'emere'i, mere asuie mola mo esunge
hai aaopa'i nge a God e nii'i huni'emere'i huni esui'i.
6 Oto ineu nge nou urihana mwane e hasie mo litei ola i laona hohola, na
a Apolos nge e urihana mwane e danguhie mo litei ola ngeena aani wei.
Ta'e a God nge e asuie hunie kire ke mwa'ora.

7 Oto iini ko hesie mo lite na iini ko denguhi'i ikire mo mwane mwaakule
mola, ta'e a God ni e paine liutaa, aana ko esuie mo lite ngeena hunie kire
ke mwa'ora.
8 Oto mwane ko hesi lite na mwane ko dengu wei, kire ko meni esu
tararuru mola hunie ta'a-ta'a mei ne'isaenga, na a God ke si waairerue i
sulie asunge ikirerue.
9 Aana i'emere'i e ro mwane nge mere ko esu tararuru nana a God, na
i'omu oto domana hohola ingeie.
Na i'omu domana oto no'one nume a God.
10-11 A Jisas Kraes oto poo-pootana nume ngeena, na nga poo-poota aaopa
hunie nga iini ke ne'ie lo'u, ha'ike oto oo'oo. A God e niie mai nanamanga
hunieu, hunie ne ke ne'ie mwane saenanau diana aana tohu-numanga. Oto
ineu nge nou ne'ie poo-pootana nume ngeena, na ngaeta mo mwane ko si
tohu nume i lengine. Ta'e kire ke lio talada mola hunie kire ke tohu diana
aana nume ngeena.
12 Ngaeta mwala kei esuie nume ienini aana mo ola diana mala kol wa
siliva wa mo heu kire lio diana, na ngaeta mwala lo'u kei esuie mola nume
ngeena aana mo ei wa mo hahalisi wa mo sao.
13 Ta'e aana hai dinge ooreta, dunge kei haata'inie mo taungei esunge hai
aaopa'i nge mwala e asui'i, ohe kire diana taane wa ha'ike.
14 Mala uri dunge e ka'a waruhie mo ola nge iinoni e asuie nume ngeena
aani, nge a God kei waaie iinoni ngeena haahie asunge diana ingeie.
15 Ta'e mala uri dunge ko weruhie mola mo ola nge e asuie nume ngeena
aani, nge ahutana weonga ingeie e ai'aa oto. Ma'alana a God kei ha'a-uurie
taane mangona, ta'e kei urihana mola iinoni nge kire wa'inie mwaanie
nume nge ko weru ngeena.
16 !Ha'ike eena! ?Uri omu ka'a saie ike uri soihaada'inge i'omu e ne'i
nume maa'i a God? !Iau, e to'ohuu oto aana Li'oa Maa'i e ii'o i lalo aamiu!†
17 Mala uri nga iini kei waelie nume maa'i ngeena, a God kei tohungei
waelie oto no'one.† Aana nume maa'i a God ngeena e tohungei maa'i, na
i'omu oto nume maa'i a God.
18 Oto omu ke su'uri ne'i-ne'isae aaela i sulie mei ola ienini. Mala
uri nga iini eemiu ko ne'i-ne'isae uri e saenanau aana saenanaunge ni
welumalau, e diana oto liutaa hunie iinoni ngeena ke tohungei toli puri
aana saenanaunge ngeena ma'alana mwala ko haara'inie aana "Pweu."
Oto ke si hule aana saenanaunge to'ohuu.
19 Aana saenanaunge aana walumalau ienini e ka'a rongo ike mala nga
mei ola, aana e lio mola mala pweunge i na'ona saenanaunge a God. Na
e to'ohuu oto, aana Uusu-uusu Maa'i e te'uri, *A God e sai da mola kira
saenanau ke to'o i laona mo hune ikire maraada kire lolosi'i aana sai-olanga
ikire.* *Job 5:13*
20 Na ngaeta mei wala i laona Uusu-uusu Maa'i e te'uri lo'u, *A God e saie
uri ne'isaenga kira saenanau, mei ola mwaakule mola.* *Sam 94:11*
21-22 Oto aena urinena, maeni eesiku, omu ke su'uri ere tooha'inie asunge
nga iinoni. Ma'alana ineu a Pol, wa a Apolos, wa a Pita, ta'e a God e
uusunge'ini'emeelu mola huni pe'i'omu. Na e to'ohuu oto uri e niie oto
ahutana walu ola namiu, hule aana walumalau, na mauringe, na maenga,

† **3:16** 3:16 Aana tatala ienini a Pol ko ere i sulie soihaada'inge ta'ingelu uri e ne'i nume maa'i a God. Aana 1 Korinit 6:19 na lo'u aana 2 Korinit 6:16 e unue uri sapena mo iini kire hiiwalaimoli kire ne'i nume maa'i a God no'one. † **3:17** 3:17 Aena aana nume maa'i a God oto soihaada'inge, nge kei tohungei aaela oto liutaa hunie iini nge ko waelie hiiwalaimolinge mo iini aana soihaada'inge wa ii'onga loko-loko ikire pe'ie a Kraes.

na maholo si'iri, na maholo ko lae ue mai. Ahutana mo ola ngeena mo ola
oto i'omu.
23 Na i'omu oto mwala a Kraes, na a Kraes oto iini a God.†

4

Mo Hurula'aa Kire Ne'i

Koni-konihe Mola A Kraes

1 Oto omu ke ne'isae aameelu mala uri i'emeelu mo koni-konihe a Kraes,
mo mwane au'esu nge ko lio i sulie taroha'inilana saehaahinge a God.
2 Na omu saie taane e ta'a-ta'a mei ola mola ni e roro'a oto liutaa. E roro'a
mola hunie mo koni-konihe kire ke asu to'ohuu nana mo poro paine ikire.
3 Oto nou sa'a tolahi'e ike mala uri i'omu wa nga iini aana walumalau
kei leieu. Ma'alana ineu maraaku na nou ka'a sai leie ike asunge ineu.
4 Manataku e taha mola aana nou ka'a saie ike nga mei takalonga ineu,
ta'e e ka'a lo'onga'inie ike uri ineu mwane oodota'i. Aalaha ikie mola ni kei
leieu.
5 Oto omu ke su'uri leie mwala, aena aana e ka'a hule ue aana maholo
a God kei lae mai huni leie mwala. Oto omu ke maa'oohie ka'u Aalaha
ikie kei lae mai, aana ingeie nge ke si haata'inie mo ola kire o'o'o mumuni
rorodo'a hunie kire ke ii'o haada'i. Ingeie oto kei haata'inie saehaahinge
mo iinoni, na kei lahera i sulie nga taa nga iini e asuie.
6 Maeni eesiku maa'i, walu ola ienini no ko unu'i i suli'emere'i a Apolos
hunie omu ke saenanau aana tolahamere'i. Ngaeta mei wala e te'uri,
“Mwaanie omu liue nga taa uusulana e lae i laona Uusu-uusu Maa'i.” Mala
uri omu kei te'urine, nge omu sa'a unu-unue ike uri nga iini e paine liutaa
aana nga iini, na omu sa'a tooha'ini'omu ike maraamiu aana omu ko lae i
sulie iini nge omu unue e paine, na omu sa'a ere aaelasie lo'u nga iini.
7 !Sei! ?I'oe o aaopa ka'u uri taa? ?A tei ka'u e ha'ahola'o? ?Na nga mei
taa ka'u ni o to'o aana nge a God e ka'a ha'a-aakaurisi'o aana? ?Ta'e aana
uri ko ha'a-aakaurisi'o aana, na e ue ni o ko tooha'ini'o haahie mala uri o
esuie mola tohumu?
8 ?Oto e ue? ?Uri omu hele oto aana walu ola ni Li'oa omu saeto'o aani?
?Uri omu to'o-to'o oto aana mo niinge ni Li'oa? ?Uri omu ne'i mwane paine
oto aana Aalahanga a God? Nou tohungei saeto'o aana ke urine, aena aana
mala uri ko to'ohuu, Aalahanga a God e hule oto na mere ko aalaha lo'u
no'one pe'i'omu.
9 Ta'e mere ka'a aalaha ike ue. I'emeelu mo hurula'aa, e lio mala a God e
tohungei ha'amwai-mwei'a'emeelu. E lio mala e toli'aasie ahutana mo iini
meuri, mai aano na ta'au i Lengi, hunie kire ke ha'amwasi aameelu. Kire
ko tohungei ere aaelasi'emeelu mola. E urihana ikire oto mo iini nge kire
ko lai maa ni ola aana maholo kire ko horo'ie mo iini nge leilada e lae oto
hunie maenga.
10 Oto mwala nge kire leesi'emeelu kire ko lo'onga'inie uri melu ko pweu
aana melu ii'o pe'ie a Kraes. ?Ta'e e ue aana i'omu? ?Uri omu saenanau
oto aena aana i'omu pe'ie a Kraes? !Ne'ewau oto! I'emeelu, melu tataku
mola, ta'e i'omu nge omu a'aila'a.
11 I'emeelu, mwala e lio mwai-mweisi'emeelu, ta'e i'omu nge mwala e
leesi'omu mala mo aalaha. Oto lae mai hule si'iri, melu ko tohungei maesie
oto hiolonga, na melu ko maesie oto inunge, na melu ka'a ho'o-ho'osie oto

† **3:23** 3:23 Niilana walu ola e ka'a lae ike mola hunikie hunie kie ke asu eeni mola i sulie saeka. Ha'ike. Walu ola a God ni ngeena, na niilana e lae hunikie hunie kie ke asu eeni i sulie saena God, iini nge kie ii'o tararuru pe'ie i tehula'ana Kraes.

nga mei sala diana. Mwala ko seuni'emeelu, na melu ka'a to'o aana ike nga
leu ni ii'o aana.
12 Melu ko tohungei ha'aweo'emeelu oto hiito'o aani esunge. Maholo
mwala ko ere ni ho'asinge huni'emeelu, melu ko ere ni ha'adiana'ara mola.
Na maholo mwala ko teunge'ini'emeelu, melu ko esu susuto'o mola.
13 Na maholo kire ko taroha'inie eeronga i suli'emeelu, melu ko ere rako
mola pe'ire huni ha'a-oodohie nga taa kire ko unue ngeena. Oto uure waite
hule mai si'iri, na mwala ko lee-leesi'emeelu mala uri mo ola kire aaela oto
liutaa lo'u mwaanie aalitehu.

A Pol Ko Eitanaie Mo Korinit Hunie Kire Ke Aali'u

14 Nou ka'a unue ike mo ola ienini huni ha'amasa'omu, ta'e huni
ha'ananau'omu mala mo mwela maa'i ineu.
15 Ma'alana uri omu ke to'o aana lo'u nga mo iini hunge huni ha'a-
uusuli'omu aana tolahana a Kraes, ta'e omu ke su'uri pulongosie uri ineu
oto ta'a-ta'a aamamiu. Aana ineu oto nou toole'omu mei i saana a Kraes
maholo nou laeliwala aana tataroha diana namiu.
16 Oto no ko eitanai'omu hunie omu ke haimaanieu.
17 Aena leune mone no ko uusunge'inie wau a Timoti i seemiu. Ingeie
domana oto a kaleku to'ohuu na ko esu diana nana Aalaha paine ikie.
Ingeie ke si ha'ananau'omu lo'u aana mo ha'atolanga nge nou lae pe'i
laeliwala aani i sulie mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu no ko lae-lae
aana.
18 Ngaeta mo iini hikemiu kire lo'onga'inie uri nou sa'a hule lo'u i seemiu,
oto kire ko aehota tooha'inire oto.
19 Ta'e e sa'a tewa na ne kei lae lo'u mei maatoli'omu, mala a Aalaha
ko saeto'o aana ne ke asuie urine. Na aana maholona, nou sa'a rongo ike
hunie mwala too-tooha'i ngeena, ta'e ne kei lio mola hunie nga nanamanga
uri taa nge kire to'o aana.
20 Aena aana Aalahanga a God ka'a ola ike mola aani wala, ta'e ola ni
nanamanga.
21 ?Oto leu uri taa nge saemiu hunie? ?Uri ne ke lae mai pe'ie nga mai
ue huni ha'aloi'omu, wa ne ke lae mai pe'ie mo wala ni manata-diananga
na aamasinge?

5

Mwane Ko Aeni Ola Ngeena,

Omu Ke Ne'ie I Sinaha

Mwaanie Soihaada'inge

1 Maeni eesiku, no ko rongo hailiu aana uri ngaeta iini eemiu ko esuie
mei ola e tohungei aaela oto hiito'o aana ko to'o aana lo'u mola ngaeta
hu'e aamana† mei ola oto ma'alana mwala kire ii'o ni pu'o na kire sai masa
mola ni esuie.
2 !Ha'ike eena! ?E ue ni omu ko tooha'ini'omu haahie? E malisine omu
ke saehuu i sulie, na hunie omu ke ne'ie mwane ngeena i sinaha mwaanie
soihaada'inge.
3 E to'ohuu aana nou ii'o ha'atauli'omu, ta'e ahutana ne'isaenga ineu
taane mola aamiu. Na ineu, nou saie uri mala ne ke ii'o pe'i'omu, ha'alaa
nou lei mangoa oto a mwaena. Oto ma'alana nou ha'atauli'omu, ta'e nou
leie oto a mwaena.

† **5:1** 5:1 Mo wala uuri "hu'e aamana" ka'a ere ike i sulie nikana nge e hute aana, ta'e ngaeta iini lo'u aana mo hu'e nge aamana e to'o aada. Taungei ooraha'aa ngeena a God e ere honosie aana Levitikas 18:8 na aana Diutronomi 22:30.

4 Oto i'omu, omu ke loko tararuru aana satana a Jisas, Aalaha ikie, huni
ne'isae i sulie ne'isaenga ineu ie. Oto aana nanamanga a Jisas,
5 omu ke toli'aasie mola a mwane ngeena i nimana a Satan. Ohe maholo
kei sapesalu, hari-huninge ingeie hunie aapa hatarie hasi'o ke mango, na
a God ke ha'a-uurie mola hunie mauriha'ana ke ii'o diana aana hai dinge
a Kraes kei ooli lo'u mei.
6 Omu saie taane mei wala nge e unue uuri, “Kele mei iis oto mola mwai-
mwei e ado oto huni esuie nimei pulaoa laku hunie kei hane i lengi.”
Oto urine no'one, e ka'a ado ike hunie omu ke tooha'ini'omu, aena aana
aaelanga ngeena e sai sikihie ahutemiu mango-mango.
7 Oto omu ke tala aasie mola mei iis lalahu'e aana ooraha'aa ngeena
mwaani'omu, hunie omu ke ne'ie mei bred haalu mala bred nge iis ha'ike
aana nge kire asuie hunie Houlaa Ni Liumwaanie. Na omu urihana oto
mei bred ngeena i maana God, aana e da omu rere'a oto ta'ingelu i maana.
E da mola urine aana maelana a Jisas Kraes, aana ingeie oto kalei sipu
aana Houlaa Ni Liumwaanie nge uunu-olanga aana e lae honotaka.
8 Oto aena urinena, kie ke mani ilenimwa'e, ta'e kie ke su'uri ilenimwa'e
pe'i tola i sulilana mo tolaha lalahu'e aana saewasunge na inu wei ni
pweunge na dau roro'anga. !Ha'ike! Mo ooraha'aa urine kire urihana
iis nge e sai sikihie mola walu ola. Ta'e ikie, kie ta'aasie oto walu ola urine,
na kie ko ilenimwa'e mola pe'i saemanola na pe'ie walaimolinge.
9 Maeni eesiku, nou ka'a ere aaopa ike mwaanie nga taa nou unue oto
wau i na'o. I laona uusu-uusu nge nou uusue ka'u weu huni'omu,† nou
unue oto uri omu ke su'uri hikusie mwala kire sai mesi.
10 Ta'e nou ka'a unue ike uri omu ke oopa mwaanie mo pu'o nge kire
ko mei-mesi, wa kire ko sae-saehanalie mola to'o-to'olana ngaeta mwala,
wa kire ko eeroa mwala mwaanie to'o-to'olada, wa kire ko palo-paloa mo
nunui ola. Ha'ike. Aana mo iinoni mala ngeena, omu ko lae oto mwaanie
walumalau ie ha'alaa omu ko toli'aasire.
11 Nga taa nge nou ere urine aana, nge uri omu ke su'uri hikusie ta'ena
nga iinoni ko unu-unue uri ingeie e hiiwalaimoli aana a Kraes, ta'e ko
ae'aeni ola mola, wa ko sae-saehanalie mola to'o-to'olana ngaeta mwala, wa
ko palo-paloa mola mo god eero-eero, wa ko ere-ere aaelasie mola ngaeta
mo iini, wa ko inu-inu wei ni pweunge mola, wa ko eeroa mola mwala
mwaanie to'o-to'olada. Iini urine, ma'alana aawenga wa ngaunge pe'ie, na
omu ke su'uri esuie lo'u.
12-13 E ka'a leu ike i sapeku huni leie mo iini ha'ike aana soihaada'inge.
A God maraana ke si leire. Ta'e leu i sapemiu maraamiu huni leie mwala
aana soihaada'inge, aena aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Omu ke
aasie iinoni aaela urine i sinaha mwaani'omu.* *Diutronomi 17:7*

6

Mwaanie Nga Iini E Too-toolea Ngaeta Iini Hunie Leinge

1 Oto lo'u, maeni eesiku, nou rongoa uri nga iini eemiu ko ha'a-erea
ngaeta iini, na e toolea oto i saana mo mwane lei-lei nge hule aana kire
ka'a hiiwalaimoli ike aana a God. !Ha'ike eena mwae! ?Aana e ue e sa'a
toli'aasie mola hunie soihaada'inge ke ha'a-oodohie mei roro'anga ngeena
hunie?

† **5:9** 5:9 Uusu-uusu a Pol ko ere i sulie ienini e ai'aa oto. Kolu ka'a saie ike walu ola e unu'i i laona uusu-uusu ngeena. Ta'e mo Korinit kire oolisie mola uusu-uusu ngeena, na maholo kire oolisie, mo ola hunge kire dodolosi'i lo'u aana a Pol. Oto i laona uusu-uusu ienini, a Pol ko lae pe'i aalamie mola mo dolosinge ikire ngeena.

2 ?Uri omu ka'a saie ike uri aana nga maholo ko lae mai, mwala nge kire
hiiwalaimoli aana God, ikire nge kire kei leie ahutana iinoni ni welumalau?
?Mala uri i'omu oto huni leie mwala aana walumalau, na e ue omu ka'a sai
ha'a-oodohie mola kele mei ola mwai-mwei i matolamiu maraamiu urine?
3 ?Uri omu ka'a saie ike no'one uri ikie nge kie kei leie mo ensel? Nge
ko urine oto, na mo ola huni ha'a-oodohi'i mei aano si'iri ie, mo ola mwai-
mwei mola ni ngeena.
4 ?Oto mala uri nga mo ha'a-erenga urine kei reu, uri omu kei saro toole'i
lo'u i saana mwala lei-lei nge hule aana kire ka'a to'o aana ike nga leu i
laona soihaada'inge?
5 !Mei ola ni masanga ni ngeena! ?Uri nga ta'a-ta'a mwane saenanau
ha'ike oto i seemiu huni ha'a-oodohi'omu aana mo ola urine?
6 !E lio oto urine mwae! Na aena urine ka'u omu ko toolea mo eesimiu i
lalo aana a Kraes hunie mo pu'o ke ha'a-oodohie mo ola huni'omu.
7 !Ha'ike eena! E ka'a mola laenga hunie leinge nge ko haata'inie
takalonga i'omu, ta'e hule aana mo ha'a-erenga i matolamiu na kire ko
haata'inie oto uri omu tohungei lae takalo ni ngeena. ?E ue ka'u omu ka'a
toli'aasie mola mwala ke talei waeli'omu? Urine e diana liutaa aana omu
ko ha'a-ere. ?Na e ue ka'u omu ka'a toli'aasie mola mwala ke too-toolea
ta'ena nga ola i'omu? Urine omu ka'a ooraha'aa ike aana ha'a-erenga.
8 Ta'e i'omu, omu tohungei lae aaopa. I'omu mola maraamiu nge omu ko
da pelinge na omu ko waeli'omu heiliu.
9 ?Uri omu ka'a saie ike mo iini nge helelada e tata'ala kire sa'a roro'a ni
hele aana ike Aalahanga a God? Mwaanie omu ne'i-ne'isae takalo. Mo iini
nge kire ko mei-mesi, wa kire ko palo-paloa mo ola aaopa mwaanie a God,
wa kire ko ae'aeni ola, wa mo mwane nge kire ko deu mala mo repi, wa
kire ko ae'aeni ola pe'inie mo mwane mala ingeie,
10 wa kire ko peli-peli, wa kire ko sae-saehanali, wa kire ko inu-inu wei
ni pweunge, wa kire ko talei ere-ere aaelasie ngaeta mwala, wa kire ko
eero-eeroa mola mwala hunie kire ke nii ola nada, nga iini aana mo iini
urine sa'a roro'a ni hele aana ike Aalahanga a God.
11 E to'ohuu oto, hola'ina'o ngaeta mo iini hikemiu kire urine no'one. Ta'e
ie, loto-aasilana mo ooraha'aa i'omu e lae oto, na ha'amaa'ilemiu e lae oto
aana satana Aalaha ikie a Jisas Kraes na aana nanamanga Li'oa Maa'i a
God ikie.

Mwaanie O Mai-mesi Lo'u,

Ta'e O Ke Kineta'inie Sapemu

Huni Esu Nana A God

12 Oto lo'u, maeni eesiku, nga mo iini eemiu kire unue uuri, “Nga mei ola
e ka'a aapu ike hunieu.” Iau, leune e to'ohuu. Ta'e ngaeta mo ola kire sa'a
da ike nga mei diananga huni'o. Na ma'alana nou ii'o luheta'i huni esuie
ta'ena nga mei ola, ta'e nou sa'a toli'aasie ike nga mei ola urine ke aalaha
haahieu.
13 Na nga mo iini lo'u kire unue uuri, “Ngaulaa ola mola hunie iiaka
ni ngeena, na iiaka ola mola huni hele aana ngaulaa.” E to'ohuu taane,
ta'e a God kei ha'amangoa mola e ro mei ola ngeena. Oto aana omu ko
lo'onga'inie uri mo hiolonga ni sape kire mani sada mola i maana God,
nge omu unue uri masinge no'one e ka'a ne'ie ike nga mei ola. !Ta'e ha'ike
mwae! Sape mei ola huni esu nana Aalaha ni ngeena, na a Aalaha ko lio i
sulie sapeka,
14 na mala a God e ha'a-uurie sapena a Aalaha mwaanie maenga aana
nanamanga ingeie, nge kei ha'a-uurie sapeka no'one urine.

15 Omu saie mola sapena nga iini e ne'ie oto ngaeta sasarai ola a Kraes.
?Oto e ue? ?Uri e malisine nga iini ke toolea mola sapena nge e ne'ie oto
ngaeta sasarai ola a Kraes, na ke ladoa pe'ie nga repi? !Ha'ike! !E ka'a
malisi ike!
16 Omu saie taane nga iini kei ma'ahu pe'ie nga repi, kirerue kei ne'ie oto
ta'a-ta'a mei sape, aana Uusu-uusu Maa'i e te'uri, *E ro ola ngeena kei ne'ie*
oto ta'a-ta'a mei sape. *Jenesis 2:24*
17 Ta'e maholo nga iini kei lado pe'ie a Kraes, kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a
iinoni aana mauringe to'ohuu a Kraes.
18 !Oto omu ke tahi oto ha'ataulie masinge! Mo iini nge kire ko esuie
mo taungei ooraha'aa aaopa mwaanie aeni-olanga, kire ka'a waelie ike
sapeda. Ta'e mo iini nge kire ko esuie aeni-olanga, kire ko tohungei waelie
oto sapeda maraada ni ngeena.
19 ?Uri omu ka'a saie ike uri sapemiu nge oto nume maa'i a Li'oa Maa'i?
E ii'o oto i lalo aamiu, aana a God e niie huni'omu. Oto sapemiu ka'a to'o-
to'olamiu ike lo'u maraamiu,
20 aena aana a Kraes e pwani holi'omu oto aana holite oto paine. Oto
walu ola omu ko esui'i aana sapemiu, omu ke asui'i hunie mwala ke soi
ha'amanikulu'aa a God haahi'i.

7

A Pol E Aalamie Mo Dolosinge

Mo Korinit I Sulie Ha'arurunge

1 Iau, nou sare lado luhesie mo dolosinge omu unu'i i laona uusu-uusu
omu uusue mai hunieu. Omu dolosi i sulie ii'o-rurunge, na omu unue ohe
e diana mola hunie mwane ke su'uri ii'o ruru pe'ie nga keni.
2 Omu saie uri aeni-olanga e paine si'iri, oto e diana hunie mwane ke
to'o aana nga hu'e maraana, na keni e adona ke to'o aana oto nga poro
maraana.
3 Na poro ke ma'a-ma'ahu oto pe'ie hu'e ingeie na hu'e ke ma'a-ma'ahu
oto no'one pe'ie poro ingeie.
4 A hu'e ngeena e ka'a aalaha ike haahie sapena maraana, ta'e poro ingeie
ni e aalaha haahie. Na poro ngeena e ka'a aalaha no'one haahie sapena
maraana, ta'e hu'e ingeie ni e aalaha haahie.
5 Maholo iini o ha'aruru pe'ie ko sare ma'ahu pe'i'o, o ke su'uri sere'i lo'u.
More sai ma'ahu oopa-oopa taane aana nga mo maholo, ta'e more ko meni
mwa'e-mwa'e huni oopa urine ha'alaa. Na more ke oopa urine mola hunie
more ke ii'o aani aarenga'inge hunie nga kele maholo. Oto more ke si he'i
ma'a-ma'ahu tararuru lo'u, mwaanie a Satan e malaahongamore'i aana e
aasa hunie more ke kineta'inie sapemore'i hunie nga maholo tewa.
6 Omu ke saie a God e ka'a unue ike omu ke mamalo ha'awali mwaanie
ma'ahunge tararuru huni aarea. !Ha'ike! Ta'e ne'isaenga diana ineu mola
ni ngeena, mala saemiu huni lulu i sulie.
7 Na aana lo'onga'inge ineu lo'u, saeku hunie omu ke mani ii'o mola
maraamiu mala ineu. Ta'e a God e niie oto mo niinge hai aaopa'i hunikie.
Ngaeta mo iini kire to'o aana ngaeta mo taungei niinge, na ngaeta mo iini
kire to'o aana no'one ngaeta mo taungei niinge aaopa lo'u.†

† **7:7** 7:7 Mo niinge ni Li'oa a Pol ko ere i suli'i aana tatala ie kire haata'i oto liutaa aana ha'arurunge. Aana ngaeta mo iini kire to'o aana niinge huni ii'o ni ilenimwa'enga i laona ha'arurunge, na ngaeta mo iini kire to'o aana niinge huni ii'o ni ilenimwa'enga mwaanie ha'arurunge.

8 Oto huni'omu mo nao mwane na mo nao keni, no ko unue uri e diana
hunie omu ke ii'o mwaakule mola mala ineu.
9 Ta'e mala uri ko aasai'omu hunie omu ke ii'o mola mwaakule, e diana
hunie omu ke tola hu'e na omu ke to'o poro. Aana e diana liutaa hunie
omu ke ha'aruru mwaanie omu ii'o mwaakule pe'i saehanalilana mola ii'o-
rurunge.
10 Oto huni'omu mo poro na mo hu'e, no ko sare unue mei ha'atolanga
ie huni'omu. Na ha'atolanga ie nga ola ka'a uure ike mola mwaanieu, ta'e
e uure mwaanie a Jisas. Mo hu'e, omu ke su'uri sikaa mo poro i'omu,
11 na i'omu mo poro, mwaanie omu sikaa mo hu'e i'omu. (Mala uri nga
hu'e kei sikaa poro ingeie, nge e sa'a to'o poro lo'u. Ta'e mala uri ko ne'isae
lo'u huni eeliho'i i saana poro ingeie, nge e si diana eena.)
12 Oto huni'omu lo'u mo iini nge omu ha'aruru pe'ie iini i sinaha aana
soihaada'inge, a Aalaha e ka'a unue ike nga mei ola i sulie taungei
ha'arurunge i'omu ngeena. Oto ineu maraaku no ko unue huni'omu uuri.
Mala nga mwane nge e hiiwalaimoli aana a Kraes ko to'o aana nga keni
ni pu'o, na a hu'ena e ilenimwa'e ni ii'o ruru mola pe'ie, a poro ngeena ke
su'uri sikaa.
13 Na mala uri nga keni nge e hiiwalaimoli aana a Kraes ko to'o aana nga
mwane ni pu'o, na a mwane ngeena e ilenimwa'e mola ni ii'o ruru pe'ie, a
hu'e ngeena ke su'uri sikaa.
14 Aana a God kei ha'amaa'ie mwane e ka'a hiiwalaimoli ngeena aena
aana ko ii'o ruru pe'ie hu'e nge e hiiwalaimoli.† Na a God kei ha'amaa'ie
no'one keni e ka'a hiiwalaimoli ngeena aena aana ko ii'o ruru pe'ie poro
nge e hiiwalaimoli. Na mala kirerue kei ii'o ruru urine, nge a God kei
ha'amaa'ie no'one mo mwela ikirerue. Ta'e mala ko ha'ike, nge mo mwela
ikirerue kire kei urihana mola mo mwela ni pu'o.
15 Ta'e mala uri iini nge e ii'o ni pu'o ko sare sikaa poro wa hu'e ingeie nge
e hiiwalaimoli aana a Kraes, toli'aasie mola ke lae i sulie saena. Mala ko lae
urine, nga mei ha'atolanga ka'a uure honosie ike iini nge e hiiwalaimoli.
Ta'e omu ke aamasito'o aana uri a God e saeto'o aana kie ke ii'o ni
henuelama.
16 Oto i'oe, a hu'e ngeena, ohe o sai pe'ie mola poro i'oe hunie ke
hiiwalaimoli. Na i'oe, a poro ngeena, ohe o sai pe'ie mola hu'e i'oe hunie
ke hiiwalaimoli.
17 Oto ahutaka, kie ke mani saie uri mei meuringe nge nga iini e to'o
aana maholo a God e soie mai i saana, mei niinge a Aalaha ni ngeena.
Oto aena urine omu ke su'uri sare toli'aasie lo'u, ta'e omu ke ilenimwa'e
mola haahie. Na ha'atolanga nge no ko lae pe'i ha'arongoa ahutana mo
soihaada'inge aana ni otona.
18 Oto mala uri o ko hele aana oto torihesi'onga aana maholo a God e
soi'o, nge o ke su'uri sare oolisie lo'u. Na mala uri o ka'a hele aana ue
torihesi'onga maholo a God e soi'o, nge o ke su'uri sare torihesi'o lo'u.
19 Aena aana uri o ke hele aana ka'u torihesi'onga wa ha'ike, nga mei
roro'anga ha'ike aana. Ta'a-ta'a leu mola e roro'a oto, uri o ke lulu i sulie
mo ha'atolanga a God.
20 Ahutemiu mango, omu ke mani ii'o to'o oto aana ta'a-ta'a taungei meu-
meuringe nge omu o'o'o aana maholo a God e soi'omu.
21 Mala uri o o'o'o ka'u mola mala nga koni-konihe aana maholo a God
e soi'o, ngeena o ke su'uri tolahi'e aana leune. Ta'e mala uri o ko saie nga

† **7:14** 7:14 A Pol e ka'a unue ike uri a God kei ha'a-uurie mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli aana. Ha'ike. A Pol e unue mola uri mo iini kire hiiwalaimoli kire sai pe'ie mo poro ikire wa mo hu'e ikire wa mo mwela ikire hunie kire ke hiiwalaimoli no'one. Leesie tatala 16.

tala hunie o ke ii'o luheta'i aana, nge e diana taane hunie o ke lae mola i sulie.
22 Aena aana nga iini nge Aalaha ko soie, ma'alana ingeie koni-konihe nga iinoni, ta'e e ii'o luheta'i mola i lalo aana Kraes. E urine lo'u aana iini nge Aalaha ko soie na e ii'o luheta'i mola, ta'e e ne'i koni-konihe oto nana Kraes.
23 A Kraes e pwani holi'omu oto aana holite paine. Oto omu ke su'uri ne'i koni-konihe lo'u nana walu ola mo iinoni ko tolahi'e aani.
24 Iau, maeni eesiku maa'i, omu ke ii'o oto mola mala omu ii'o ka'u aana maholo nge a God e soi'omune, ta'e omu ke ii'o ruru pe'ie a God i leune.

25 Hoe. Omu dolosi no'one i sulie mo mwane na mo keni nge kire ii'o pupupu. A Aalaha e ka'a niie ike nga mei ha'atolanga i sulire, ta'e ne kei unue mola ne'isaenga ineu maraaku. Na aena aana a Aalaha e aamasieu na e manata diana hunieu, oto e ne'ieu hunie nga iini nge omu sai noruto'o aana.
26 Oto nou leesie walu ola ko aasa aana maholo ie, na aena urine, nge nou lo'onga'inie uri e diana hunie omu ke ii'o mola mala omu ko ii'o si'iri.
27 Mala uri o ko tola hu'e oto, o ke su'uri sikaa lo'u hu'e i'oe. Mala uri o ka'a tola hu'e ue, o ke su'uri lo'ohie lo'u nga iini.
28 Ta'e ma'alana ke urine, mala uri o ko sare tola hu'e, e diana mola, nga ooraha'aanga ha'ike. Na mala uri nga keni raori'i ko to'o poro, e diana no'one mola. E ka'a ooraha'aa ike ni urine. Ta'e omu ke saie mola uri mo iini nge kire ko ha'aruru, kire kei deu oodoie mo aasanga i laona mau-meuringe ienini. Na nou sere'inie ke aasa urine huni'omu.

29 No ko ere urine, maeni eesiku maa'i, aana kele maholo o'oru'e oto mola e si oore. Oto aehota si'iri, omu ke ne'isae paine mola aana God. Oto mo iini omu tola hu'e, omu ke su'uri lo'onga'inie ii'o-rurunge mala mei na'ohai ola i'omu.
30 Ilenimwa'enga wa saehuunge wa to'o-olanga ke su'uri uure honosie nga iini mwaanie asunge nana God.
31 Na mo iini nge kire to'o ola i laona walumalau ie, kire ke su'uri ne'isae paine haahie to'o-olanga ikire. Ta'e kire ke mani ne'isae paine mola aana God, aena aana nga taa nge kolu ko leesie i laona walumalau ie, kara'inie oto kire kei ei'aa.
32 Oto nou saeto'o aana omu ke su'uri tolahi'e i sulie ta'ena nga mei ola. Aana nga iini nge e ka'a to'o poro wa ke tola hu'e, ne'isaenga ingeie mola aana asunge nana a God aena ko sare ha'asaediana'aa a God.

33 Ta'e iini nge e tola hu'e, ko ne'isae mola aana mo ola aana walumalau aena ko sare ha'asaediana'aa hu'e ingeie,
34 na ne'isaenga ingeie oto aana e ro mei ola. Ta'e keni nge e ka'a to'o poro, ko tolahi'e mola aana asunge nana a Aalaha, aana ko sare niie oto mauringe ni sape na mauriha'ai oto hunie a God. Ta'e hu'e nge e to'o poro, ko tolahi'e aana mo ola aana walumalau ie, aena aana ko sare da hunie poro ingeie ke ilenimwa'e.

35 No ko ere urine huni'omu aena aana no ko sare pe'i'omu na e ka'a ike huni esuie mo ha'atolanga e aasa. Nou saeto'o aana mola uri omu ke asuie nga taa e oodo na hunie omu ke asu nana God hahaiteli.
36 Ta'e mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri e ka'a dau diana hunie keni raori'i e haiholota'i huni ha'aruru pe'ie aana a keine ko kara'i liue maholo ni to'o-poronga, na ingeie maraana ko lo'onga'inie mola uri kirerue ke ha'aruru, nge e diana mola hunie kirerue ke ha'aruru. Nga mei ooraha'aanga ha'ike i leune.

37 Ta'e mala uri saanau ngeena ko ne'isae maraana hunie ke uure
ma'uta'a mwaanie e ha'aruru, na nga iini e ka'a dau rarahie hunie
ne'isaenga urine, na e saie uri kei lio i sulie maraana, nge leune e diana
mola.
38 Oto iini nge e tola hu'e e dau diana, na iini nge e ka'a tola hu'e ike e
dau diana lo'u liutaa.
39 Na lo'u, hu'e nge e to'o poro ke ii'o ruru tara'asi oto pe'ie poro ingeie.
Ta'e mala uri poro ingeie ko mae, nge e sai to'o aana lo'u mola ta'ena nga
mwane ko saeto'o aana, mala uri a mwane ngeena no'one ko lulu i sulie a
Kraes.
40 Ta'e mala uri a hu'e ngeena ko ii'o mwaakule mola urine, nge ke si
tohungei ilenimwa'e lo'u eena. Ne'isaenga ineu otona, na nou hiiwalaimoli
uri Li'oa Maa'i a God no'one ko ne'isae urine.

8

Manata-diananga E Hi'e

Lo'u Liutaa Aana Sai-olanga

1 Hoe, no ko sare he'i ere lo'u i sulie mo ngeulaa nge kire uunu'i oto
i saana mo nunui ola. E to'ohuu taane mala ngaeta mwala ko unu-unue
uuri, “Ahutaka kie mani sai ola mola.” !Ta'e omu ke lio talamiu! Sai olanga
e sai da mola iinoni ke tooha'inie maraana, ta'e manata-diananga nge ko
pe'ikie suli maholo.
2 Mala nga iini ko unue uri e saenanau, e ka'a tohungei sai diana aana
ike ue nga taa e malisine uri ke saie.
3 Ta'e mala nga iini ko manata diana, nge e tohungei sai ola oto.
4 Oto aapa aana ngaulana mo ngeulaa uunuleni e lae i saana mo nunui
ola, kie saie oto uri nunui ola nga ola to'ohuu ha'ike, aana kie mani saie
oto uri e ta'a-ta'a God mola.
5 Mwala hunge kire sai paloa mo ola oto hunge ta'au i Lengi wa mai aano
na kire haara'ini'i aana “god” na “aalaha.”
6 Ta'e ma'alana e urine, kie to'o aana mola e ta'a-ta'a God. Ingeie oto
Aamaka nge e ha'aholaa ta'ena nga ola, na ingeie oto iini kie ko meu-meuri
huni ha'apaina'aa. Na kie to'o aana mola e ta'a-ta'a Aalaha. Ingeie oto a
Jisas Kraes nge ha'aholalana ta'ena nga ola e lae aana, na aena aana ingeie
mone kie ko si meu-meuri.
7 Ta'e ma'alana e urine, na ahutana mwala ka'a mani sai diana aana ike
leune. Oto wau i na'o ngaeta mwala kire ko palo-paloa mola mo nunui ola
oto tarau. Oto hule mai si'iri, maholo kire ko ngeue mo ngeulaa urine, kire
ko lo'o-lo'onga'inie mola ue uri mo ngeulaa ngeena mo ola i saana mo god
eero-eero ngeena. Lo'onga'inge ikire e mamaela'a oto aana e ka'a sada ike
pe'ie hiiwalaimolinge ikire, na kire lo'onga'inie uri mo ngeulaa ngeena ko
da kire ko mada'a.
8 Ta'e ngaulaa e ka'a roro'a ike i maana God. Oto ma'alana uri kie ke
ngaue mo ngeulaa ngeena wa ha'ike, kie sa'a aaela ike aani wa kie ke tarie
nga mei ola aani.
9 Ma'alana urine na omu ke lio talamiu mola, mwaanie asuilana nga taa
omu saie e ka'a roro'a ngeena e ha'atataroa mola mo iini hiiwalaimolinge
ikire e ka'a susu, na kire domu mola i laona ooraha'aa.
10 Omu saie taane mola uri ngaulaa e ka'a tohungei roro'a ike. ?Ta'e
nga taa kei reu mala uri o ko ngeu-ngeu mola aana nume ni uunu-uunu
ola i saana mo god eero-eero? ?Na nga taa kei reu mala uri nga iini
nge hiiwalaimolinge ingeie e ka'a susu ike aana leune ko leesi'o mola

wau? Ingeie ko unu-unue uri i'oe, o saenanau diana, oto ingeie no'one
kei heimaani'o aana mei ola nge manatana e unue e aaela.
11 Oto urine o kei deu aaelasie mola aasimu. !Iini nge a Kraes e mae
honotana kei maesie saenanaunge i'oe ni ngeena!
12 Ta'ena nga maholo o ko deu hu'isie aasimu maa'i, aana o ko ha'a-olaa
hunie ke lae aaopa mwaanie nga taa manatana e lo'onga'inie e oodo, nge
o ko deu hu'isie oto a Kraes ni ngeena.
13 Aena urinena, maeni eesiku, mala uri ngaulana nga mei ngeulaa ko
aaela oto hunie aasiku, nge nou sa'a ngau hikeni lo'u mala no ko meu-
meuri ue, aena aana nou ka'a sare dau hu'isie ike aasiku hunie ke domu i
laona ooraha'aa.

9

A Pol E Nanama No'one Mala Ngaeta Mo Hurula'aa

1 ?Oto e ue maeni eesiku? ?Uri omu ka'a saie ike uri ineu nou sai esuie
no'one ta'ena nga ola a God e toli'aasie hunikie mo iinoni? !Omu saie taane!
Na hule aana omu saie taane no'one oto uri ineu nga hurula'aa ni ienini.
Na lo'u omu meni saie oto uri ineu nou leesie Aalaha ikie a Jisas aana
maaku. I'omu oto mo tolimaa aana asunge ineu nana a Aalaha, aana omu
ko aehota hiiwalaimoli oto i tehula'ana asunge ineu.
2 Oto ma'alana ngaeta mwala ka'a si lio saieu mala uri nga hurula'aa,
ta'e i'omu, omu saie taane, aena aana mauringe haalu i'omu i lalo aana a
Aalaha e haata'i diana aana taane uri ineu nga hurula'aa to'ohuu.
3 Oto mala uri nga mwala kei sare dolosi eeku, ne kei aalamire mola
uuri.
4 No ko esu ke'u oto mala nga hurula'aa. ?Na e ue nou sa'a unue mwala
ke pe'ieu aani ngeulaa?
5 Ngaeta mo hurula'aa lo'u, na mo eesine a Aalaha, na a Pita, hule aana
kire mani toolea mo hu'e ikire pe'ire. ?Oto e ue aana i'emere'i a Banabas?
6 ?Wa e ue? ?Uri ta'e i'emere'i mola mere sai esu uei to'oha huni
pe'i'emere'i maraamere'i?
7 ?Uri mo ramo kire sai lae mola hunie oohotaa maholo nga ta'a-ta'a iini
huni waaire ha'ike? ?Uri nga iinoni e sai ha'aweoa mola aana hasilana mo
ola e sa'a ngau'i? ?Na lo'u uri nga iinoni e sai talei ha'a-ha'aweoa mola
aani lio i sulilana mo sipu na e ka'a sai losi susu† ana mwaani'i? !Ha'ike
oto oo'oo!
8 Nou ka'a lae ike mola i sulie lo'onga'inge ni iinoni, ta'e i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis no'one e ere i sulie ta'a-ta'a taungei ola urine.
9 Iau, uusulana e lae i laona Ha'atolanga a Mosis uuri, *Mwaanie o
pwesu honosie wawana puluke maholo ko esu namue i laona hohola i'oe.
Diutronomi 25:4* ?Oto e ue? ?Uri a God e ne'isae paine mola aana mo
puluke aana maholo e ha'a-uuresie mei ha'atolanga ngeena?
10 ?Wa e ue? ?Uri a God e ka'a ere ike i sulikie no'one aana maholo
ko ere urine? Iau. Aana iinoni ko hesie hohola na iini ko hikie mo
ngeulaa, kirerue mani hiiwalaimoli uri kirerue kei meni hikana taane nga
taa kirerue weo aana.
11 I'emere'i a Banabas mere hasie taane oto hue-huana maurihe huu i
laona manatamiu. Oto e malisine uri omu ke pe'i'emere'i lo'u aana nga mo
ola huni pe'ie mola mauringe aana sapemere'i.
12 Ngaeta mwala ka'u kire sai tola ola urine mwaani'omu. Oto i'emere'i
na e urine no'one mola, na hule aana e malisine uri mere ke roro'a lo'u

† **9:7** 9:7 Aana tolahana mo Jiu kire sai losi susu no'one mwaanie mo sipu huni inuhi'i, mala kolu saie mwala si'iri kire sai losi susu mwaanie mo puluke.

liutaa aana mwala ngeena. Ta'e i sulie mere ka'a nine aani te'urine ike, oto
aana ma'alana walu ola ko aasai'emere'i, mere ka'a sare aapwasu ike aani.
Mere ka'a saeto'o aana ike nga mei ola ke liu honosie lo'u Tataroha Diana
i sulie a Kraes.
13 Omu saie taane oto uri mwala kire ko esu i laona Nume Maa'i, kire sai
toolea mola mo ngeulaa i Nume Maa'i ngeena. Na mo iini ko uunu-uunu
ola i lengine ora ni uunu-uunu, kire sai toolea no'one mola nga mo kele
aapai ola aana mo uuraa'inge ikire ngeena.
14 Oto e urine no'one mola aana mo iini ko taroha'inie Tataroha Diana.
Aana a Aalaha e unue oto uri mo iini nge kire ko taroha'inie Tataroha
Diana, e malisine oto uri kire ke waaire haahie mei esunge ngeena.
15 Ta'e ma'alana e to'ohuu taane oto urine, no ko tohala'i mola aana uri
nou ka'a toolea ike ta'ena nga mei ola mwaani'omu. Oto ie nou ka'a uusu-
uusu ike hunie omu ke nii-nii nekue urine. !Nou sere'i! Aana e lai diana
hunieu uri hunie ne ke mae oto, ta'e nga iini eemiu ke su'uri unue uri no
ko esu mola huni to'oha. Mala uri omu ko ere urine, nge omu ko da uri
tooha'inileku ke totowai mola.
16 Ta'e e ka'a malisine ike uri ne ke tooha'inieu aana nou taroha'inie
Tataroha Diana, aena aana nga iini taane ni e dau rarahieu huni esu urine.
Oto kei tohungei aaela oto hiito'o hunieu mala uri nou ka'a taroha'inie
Tataroha Diana.
17 Na mala uri ineu maraaku ne ke lio hilisie mei esunge ienini, ha'alaa
waaiteku kei lae oto hunieu. Ta'e aena aana nou ka'a lio hilisie ike, nge no
ko esuie mola nga taa a God e dau rarahieu hunie.
18 ?Oto nga waaite uri taa nge ne kei toolea aana asunge ienini? Waaiteku
nge oto mola ie, saemangonga. No ko tohungei saemango aana no ko nii
mwaakule aana Tataroha Diana hunie ahutana mwala. No ko taroha'i
hunire na nou ka'a haata'inie ike nanamanga nou to'o aana huni toolea
nga mei ola mwaanire.
19 Nga iini e ka'a aalaha ike haahieu mala ineu koni-konihe ingeie, ta'e
ma'alana e urine, nou toli'aasieu mola hunie ne ke asu mala koni-konihe
nana ahutana mwala. No ko deu urine huni hu'isie mwala hunge hunie
kire ke hiiwalaimoli aana a Jisas.
20 Maholo nou esu pe'ie mo Jiu, nou ii'o mola mala ngaeta mwane ni Jiu
huni da kire ke hiiwalaimoli. Na ma'alana nou ka'a ii'o oto i mamalutana
mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e maholo nou esu pe'ie mo Jiu i mamalutana
mo Ha'atolanga a Mosis ngeena, nou ii'o oto no'one mala ikire hunie ne ke
pe'ire hunie kire ke hiiwalaimoli.
21 Na lo'u maholo nou esu pe'ie mo iini nge ikire nga mo Jiu ha'ike, nou
ii'o oto no'one mala ikire nge kire ka'a ii'o i mamalutana mo Ha'atolanga
a Mosis hunie ne ke pe'ire hunie kire ke hiiwalaimoli. Na leune e ka'a
lo'onga'inge ike aana uri nou waelie ha'atolanga a God, aana no ko lulu i
sulie taane mo ha'atolanga a Kraes.
22 Na maholo nou ii'o pe'ie mo iini nge ko lulu i sulie mola mo ha'atolanga
ni iinoni aana hiiwalaimolinge ikire e mamaela'a, nou ii'o no'one mala ikire
hunie ne ke pe'ire hunie kire ke hiiwalaimoli to'ohuu. Oto nou ii'o oto i
sulie ahutana mo tolahai iinoni nge kire to'o aani huni deu aahonga huni
pe'ire hunie kire ke to'o aana maurihe huu.
23 No ko eu'esuie ue mo olana hunie Tataroha Diana taroha'inilana ke
lae tara'asi, na hunie ke mwada'usieu hunie ne ke toolea ha'adiana'anga
mwaanie Tataroha Diana.
24 Oto omu ke saie, ma'alana mwala hunge kire ko heli aana hurunge,
ta'e ta'a-ta'a mwane mola kei toolea waaite. Oto ahutemiu, omu ke huru
diana hunie omu ke toolea waaitemiu.

25 Ahutana mwala nge kire ko sare hali aana hurunge, kire kei haro
dau aakau aana sapeda, hunie sapeda ke mwarohi huni huru. Ta'e dau-
aakaunge ikire ngeena mola huni toolea waaite aana rorodara kei ei'aa
mola. Ta'e ikie, nge kie ko huru huni toolea waaite aana rorodara nge kei
ii'o huu.
26 Oto aena urinena, nou ka'a talei huru heiliu ike mola, ta'e no ko huru
oodo-oodo mola hunie leu nge iinoni kei hola'i lai hule aana kei toolea
waaite. Oto mala mwane hai-heiseuni ko sare a'aila'asie maelonga ingeie,
nge ineu no'one nou sa'a talei kumu ta'ewau ike.
27 Oto no ko deu rarahie sapeku maraaku hunie ke lae i sulie ne'isaenga
ineu, mwaanie da maholo nou taroha'inie Tataroha Diana hunie ahutana
mwala, oto puriha'ana no ko si mamaela'a mola.

10

Sisihonga Mo Jiu E Ha'apasulikie

Mwaanie Hari-hunilana

Mo Ola Ni Welumalau

1 Maeni eesiku maa'i, saeku uri omu ke aamasito'o ka'u aana mo
weuwaka nge kire lulu i sulie a Mosis wau i na'o. Maholo kire iisitaa
ka'u mwaanie Ijip, ahutada kire mani o'o'o i mamalutana mei uuru a God
e ha'atolaa mai huni na'oda, na kire mani liu holosie Aasi Nonoro'a mola
aana ae'aeda.
2 Oto aena aana kire lae i sulie a Mosis i mamalutana mei uuru ngeena
maholo kire liu holosie aasi, nge kire lado pe'ie a Mosis eena, mala ikie
no'one kie lado pe'ie a Kraes aana loto-maa'inge.
3 Ahutada mango, kire mani ngeu-ngeu no'one aana ngaulaa nge a God
e niie ada.
4 Na ahutada, kire mani inu-inu no'one mala ikie aana wai nge a God
e niie ada. Wai ngeena e maau mei mwaanie hau nge a God e niie huni
lae-lae pe'ire, na hau ngeena oto a Kraes maraana, aana ingeie oto ni e ii'o
pe'ire huni ha'angaue mauriha'ada.
5 Ta'e ma'alana e tohungei ha'adiana'aa ahutada ka'u urine, toota'i iini
aada mola kire to'ohie saena a God, ta'e hungelada a God e tatanga'inie
mola mo rae aada i laona hanuesala.
6 Oto walu ola ienini domana uri nga mo ha'apasunge mola hunikie,
mwaanie uri kie talei sae-saehanalie mola mo ola aaela mala kire dau-
deu'ine.
7 Oto omu ke rohu mwaanie palolana mo god eero-eero, mala ngaeta mo
iini aada e dau-deu'i maholo kire paloa nunune puluke nge a Eron e asuie.
Aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mwala e ii'o i aano huni esuie ngauhe,
oto kire si ta'ela'i lo'u huni mao oto mala mo pu'o.* *Eksodas 32:6*
8 Na ikie, kie ke su'uri mai-mesi oto mala ngaeta mo iini aada kire masi
ke'u. A God e ha'aloire na e ro aawalai sinola mwana oolu aada e mae
mola i laona ta'a-ta'a hai dinge.†

† **10:8** 10:8 Sa'a mola a Pol e sapeie mo iini kire mae aani naihi nge Eksodas 32:28 e unue, pe'ie mo iini kire mae aana mei maelaa aaela nge Eksodas 32:35 e unue, oto e hule aana 23,000 mala e unue ngeena.

9 Kie ke su'uri ha'angai-ngeie† a Aalaha mala ngaeta mo iini aada e
ha'angai-ngeie ka'u, nge a God e uusunge'inie mo mwaa huni horo maesire.
10 Na omu ke su'uri upwe-upwesie a God mala ngaeta mo iini aada e
upwe-upwesie ka'u, na aena leune nge a God e si uusunge'inie ensel ni
horonga i matolada.
11 Walu ola ienini e rau aada huni ha'apasulikie mo iini kie ko meu-meuri
ue si'iri aana mo dinge ooreta. Na uusuleni e lae oto huni ha'ananaukie.
12 Aena urinena, maeni eesiku, mala nga iini ko unue uri ko uure ma'uta'a
oto, nge ke tohungei lio talana oto mwaanie e ooraha'aa mala mo weuwaka
i na'o.
13 Ahutana mo malaahonga nge ko hite-hite aamu ngeena, taungei ola
oto e sai hite mola aana ta'ena nga iinoni ni ngeena. Ta'e a God ko deu
mola i sulie haiholota'inge ingeie, na e sa'a tohungei toli'aasie ike uri
malaahongalamu ke lae liue nga taa o sai uure honosie. Aena urine,
maholo malaahongalamu ko lae, nge a God kei haata'inie tala huni'o
mwaanie takalonga ngeena, na kei pe'i'o taane hunie o ke uure a'aila'a
honosie ooraha'aa.

Mwaanie O Tarakonie

Ngau-maa'inge Pe'ie

Uunu-olanga I Saana Mo Aakalo

14 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, omu ke kineta'ini'omu mwaanie
palolana mo god eero-eero.
15 No ko ere pe'i'omu oto mala no ko ere hunie mo iini e saenanau ni ie.
I'omu maraamiu omu ke si leie nga taa no ko unue ie.
16 Kao-kao nge kie ko inu-inu waen aana i laona ngau-maa'inge na kie ko
paa-paalahea God haahie, maholo kie ko inu aana kao-kao ngeena, kie ko
meni ado oto aana apune a Kraes. Na mei ngeulaa nge kie ko nisie, aana
maholo kie ko ngeue, kie ko meni ado oto aana sapena Kraes ni ngeena.
17 Aena aana e ta'a-ta'a ho ngeulaa mola, nge ma'alana kie ke hunge lo'u
uri taa, ta'e kie ne'ie e ta'a-ta'a mei sape mola ni ngeena, aena aana kie ko
meni ngeue mola e ta'a-ta'a mei ngeulaa ngeena.
18 Omu ke lo'onga'i ke'u i sulie mwala ni Israel. Mo iini nge kire ko ngeue
nga taa nge niilana e lae hunie a God, kire ko meni ado oto aana uunu-
olanga ngeena pe'ie a God eena.
19 ?Oto e ue? ?Uri no ko unue uri uuraa'inge mei ola e tohungei roro'a?
?Na uri mo nunui ola ngeena ni oto mo tohungei ola?
20 !Ha'ike! Maholo mo pu'o kire ko uunu ola, nga taa nge kire ko uunue
ngeena, kire ko uunue oto mola i saana mo li'oa aaela. Kire ka'a uunue ike
i saana a God. Oto nou ka'a saeto'o aana ike uri omu ke ado aana nga mei
ola pe'ie mo li'oa aaela.
21 Omu sa'a inu ike aana kao-kao a Aalaha na omu sa'a inu ike no'one
aana kao-kao mo li'oa aaela. Omu sa'a ngau ike no'one pe'ie a Aalaha na
omu sa'a ngau ike no'one pe'ie mo li'oa aaela.

---

† **10:9** 10:9 Mala uri kie ko esuie nga taa a God e uure honosikie mwaanie, nge kie ko ha'angai-ngeie a God na kie ko oohongi aaelasie oto eena, aana kie ko lupwe'i deu rarahie huni haata'inie nanamanga ingeie aana tala e ka'a saeto'o aana. Leesie Eksodas 17:7 na Matiu 4:5-7. Kie sai oohongi aaelasie a God no'one maholo kie ko heitohea a God huni lae i sulie mo god eero-eero, aana a God e sai heota'inikie to'ohuu. E sere'inie uri kie ke palo-paloa lo'u nga god aaopa. Leesie Eksodas 34:14 na Sam 78:56-58. Ta'e mala uri kie ko esuie nga taa a God e unue hunie kie ke asuie, nge a God e saeto'o aana kie ke oohongie urine aana saena mola huni ha'adiana'akie mala e haiholota'i huni esuie. Leesie Malakae 3:10.

22 Mala uri omu kei ngeu pe'ie mo li'oa aaela urine, omu ko da mola uri
a God ke heota'ini'omu ni ngeena. ?Uri omu sai uure a'aila'a mola honosie
ha'aloinge nge a God kei ha'aloi'omu aana?

Kie Ke Lo'o-lo'onga'inie No'one

Ngaeta Mwala, Na Mwaanie Kie

Asuie Malaahonga Hunire

23 Ngaeta mwala ko unu-unue uuri, “Nga mei ola e ka'a aapu ike hunieu.”
Ta'e no ko unue uri ngaeta mo ola kire sa'a da ike nga mei ola diana. Na
ngaeta mo ola kire sa'a pe'ie ike mo iinoni.
24 Oto e ka'a diana ike uri hunie kie ke lo'o-lo'onga'inikie mola maraaka,
ta'e uri kie ke lo'o-lo'onga'inie nga taa nge e diana huni pe'ie ngaeta mwala.
25 Oto aapa hatarie dolosinge i'omu ngeena, e ka'a aapu ike na omu sai
ngeue mola ta'ena nga mei ngeulaa omu ko lio oodoie i laona uusi'e. Na
mo taungei ola urine omu ke su'uri aapwasu ni dolosie lo'u uri kire uunu'i
i saana mo li'oa aaela wa ha'ike.
26 Aana oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Walumalau ienini oto
pe'ie walu ola i lalo aana, mo ola a Aalaha hali'ite.* *Sam 24:1*
27 Na lo'u, mala uri nga iinoni ni pu'o ko haarai'omu huni lai ngeu pe'ie,
na uri omu ko mwa'e-mwa'e ni lae, oto nga taa ko niie amiu, omu ke hele
aana mola na omu ke su'uri dolosi lo'u i sulie.
28 Ta'e mala uri nga iini ko unue huni'omu uuri, “Mo ngeulaa kire uunu'i
i saana mo god eero-eero ni ngeena,” nge omu ke su'uri ngeue mo ngeulaa
ngeena, mwaanie omu waelie mei ne'isaenga iinoni nge e unue leune
huni'omu.
29 Oto ma'alana uri omu ko lo'onga'inie nga mei ola e ka'a aaela ike aana
omu kei ngaa mo ngeulaa ngeena, ta'e omu ke kineta'inie hiinge iinoni
ngeena nge e unue leune huni'omu.
Ta'e ohe nga iini eemiu kei unue uuri, “!Ha'ike eena! ?Uri nou sa'a asuie
ike nga taa e kohi mola hunieu, aena aana mwane aaopa e unue uri e
aaela?
30 Nou paalahea God haahie mo ngeulaa ngeena. ?Oto e ue nge ngaeta
iini ko si maaleledieu haahie mei ola nou paalahea oto a God haahie?”
31 Ta'e e uuri mola, ma'alana omu ko ngeu wa omu ko inu wa omu ko
esuie lo'u ta'ena nga mei ola, ta'e omu ke asui'i mola huni ha'amanikulu'aa
a God.
32 Na omu ke su'uri ha'atataroa ngaeta mo iini, ma'alana mo Jiu, wa mo
iini nge ikire mo Jiu ha'ike, wa mo iini aana soihaada'inge a God.
33 Na omu ke lae i sulie tolahaku, aana no ko sare pe'ie ahutana mwala
aana ahutana walu ola no ko esui'i, aena aana nou ka'a lo'onga'inieu ike
maraaku, ta'e no ko lo'onga'inie no'one ngaeta mo iini hunie ne ke pe'ire
hunie a God ke ha'a-uurire.

11

Mo Mwane Na Mo Keni

Ke Mani Ii'o Ni Ha'ama'unge

Maholo Kire Ko Rihunge'i

1 Oto omu ke lae i sulie tolahaku mala ineu no ko lae i sulie tolahana a
Kraes.
2 Na no ko lahe'omu aena omu ko aama-aamasito'o aaku taraure'i taane,
na omu ko lae-lae i sulie mo ha'a-uusulinge nge nou nii'i huni'omu.

3 Ta'e ngaeta mei ola lo'u saeku hunie omu ke saie. A God e ii'o mala
ingeie pwaune a Kraes, na a Kraes e ii'o mala ingeie pwaune mwane, na
mwane e ii'o mala ingeie pwaune keni.†
4 Oto mwane nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na
e ha'a-apaa iihune pwaune, nge ko ha'amasaa a Kraes. †
5 Na keni nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na
iihune e ka'a ii'o haahie pwaune nge ko ha'amasaa poro ingeie. Nga taa a
keni ngeena e asuie e sada mala keni nge e suhi kokolu aana pwaune.
6 Ta'e e ne'i ola ni masanga hunie keni ke suhi kokolu aana pwaune wa
ke pala o'oru'e aana iihune. Oto mala uri iihune nga keni e ka'a ii'o haahie
pwaune, nge ke ii'o ka'u mola urine hunie iihune pwaune ke apa.
7 Ta'e e ka'a diana ike hunie mwane ke ha'a-apaa iihune pwaune, aana
mwane ingeie oto nunune a God na manikuluha'ana a God. Ta'e hu'e nge
manikuluha'ana poro ingeie.
8 Kie saie oto urine aana mwane e ka'a lae ike mai mwaanie keni, ta'e
keni nge e lae mai mwaanie mwane.
9 Na a God e ka'a ha'aholaa ike mwane aena aana uri e saeto'o aana
hunie ke pe'i-pe'ie keni, ta'e e ha'aholaa keni aana e saeto'o aana uri hunie
ke pe'ie mwane.
10 Oto aena urinena, na i tehula'ana mo ensel, nge mo keni kei to'o aana
nga tolimaa aana nanamanga i pweude.†
11 Aana ma'alana ke urine lo'u, ta'e ikie, mo iini kie ii'o oto pe'ie a Jisas
Aalaha ikie, kie ka'a sai uure maraaka ike. Keni ka'a sai ii'o aaho'a ike aana
mwane, na mwane ka'a sai ii'o aaho'a ike aana keni.
12 Aena aana ma'alana keni ha'aholalana e lae taane mwaanie sapena
mwane, ta'e ahutana mo mwane ko hute mai welumalau kire ko hute mola
aani keni. Na a God oto iini ko esuie ahutaka, mwane na keni, na lo'u
ahutana mo ola.
13 I'omu oto maraamiu nge omu ke si lo'onga'i i sulie ohe e diana taane
wa ha'ike hunie keni ke aarea God i matolana mwala na e ka'a ha'a-apaa
iihune pwaune.
14 Omu meni saie taane uri mwane ko ha'a-apaa pwaune e ka'a lio diana
ike.
15 Na omu meni saie lo'u uri keni nge ko ha'a-apaa pwaune e lio diana
liutaa, aena aana a God oto e niie hunire uri iihude ke tewa huni eeluhi
haahie pwaude.

---

† **11:3** 11:3 Mwala aana pongine a Pol Hurula'aa kire unue uri pwa'ui ola mei ola nge ko hele lokoa ta'ena nga sasarai ola aana sape, na ko niie mauringe hunie ta'ena nga ola aana sape. Aahu'i ne'isaenga aana pwa'ui ola nge a Pol ko ere i sulie e lae oto aana lio i sulinge urine, na e ka'a ike uri pwa'ui ola ngeena ko aalaha mola haahie sapena. † **11:4** 11:4 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana mo tatala 4-7 e lae uuri, "Oto mwane nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na e aaluhi haahie pwaune nge ko ha'amasaa a Kraes. Na keni nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na e ka'a aaluhi ike haahie pwaune, nge ko ha'amasaa poro ingeie. Nga taa a keni ngeena e asuie e sada mala keni nge e suhi kokolu aana pwaune. Na mala uri nga keni e ka'a aaluhi haahie pwaune, nge e adona ke pala o'oru'e mola aana iihune. Oto aena mei ola ni masanga aana keni kei suhi kokolu aana pwaune wa kei pala o'oru'e aana iihune, nge e diana hunie a keni ngeena ke aaluhi haahie pwaune. Ta'e e ka'a diana ike hunie mwane ke aaluhi haahie pwaune, aana mwane ingeie oto nunune a God na manikuluha'ana a God."
† **11:10** 11:10 Nga iini e ka'a tohungei saie nga taa mei wala "tolimaa aana nanamanga" ngeena ko ere i sulie, wa e ue tatala ienini ko ere i sulie mo ensel. Ohe mei wala nanamanga ngeena ko ere i sulie nanamanga mo keni kire to'o aana no'one huni aarenga'i na huni unu tahanga'inie walana God. Na ohe tatala ienini ko ere i sulie mo ensel aena aana a God e uusunge'inire huni pe'ikie i sulie nga taa kie sukaa aana mo aarenga'inge ikie.

16 Ta'e mala uri nga mo iini hikemiu ko sare ere haitelili haahie leune,
nga taa nou sai unue huni'omu mola uuri, i'emeelu mo hurula'aa na mo
soihaada'inge a God aana mo huilume hai aaopa'i melu ka'a to'o aana ike
lo'u nga tala aaopa huni lae i sulie aani palonga.

Mwaanie O Ngeu Te'u-te'u

Aana Ngau-maa'inge
MATIU 26:26-29; MAK 14:22-25; LUK 22:14-20

17 Oto aana mo hatonga'inge ineu huni'omu ienini, nou ka'a lahe'omu ike,
aena aana mo lokonga i'omu ka'a tohungei pe'ie ike mwala, ta'e ko waelire
mola.
18 Eetana nga mei ola, nou rongoa uri maholo omu ko loko mala nga
soihaada'inge, omu ko oopa-oopa mola, na leune nou hiiwalaimoli uri e
kele to'ohuu ka'une.
19 Sa'a mola mo oopanga ngeena ko haata'i diana aana taane mo iini ko
lulu i sulie a God to'ohuu, na mo iini ko lupwe'i deu-deu mola.
20 Aana maholo omu ko loko hunie ngau-maa'inge a Aalaha, omu ka'a
tohungei esu diana aana ike i sulie tolahana.
21 Maholo omu ko loko, nga iini ni e ngau-ngeu oto mola mala saena,
na omu ka'a sare maa'oohie ike lo'u ngaeta mo iini. Oto ngaeta mo iini ko
ngeu pe'i inu-inu, hule aana kire ko mehiri oto, ta'e ngaeta mo iini kire ko
hiolo mola.†
22 ?Uri omu ka'a to'o nume ike huni ngeu-ngeu na ni inu-inu aana? ?
Wa omu ko sare maaleledie mola soihaada'inge a God na huni ha'amasaa
mola mo iini nge nga mei ngeulaa ha'ike ada? ?Oto nga taa nge omu ko
lo'o-lo'onga'inie uri ne ke unue huni'omu? ?Uri ne ke lahe'omu? !Ha'ike
oto oo'oo!
23 Aana mei ha'a-uusulinge nge nou niie huni'omu i sulie ngau-maa'inge,
nou toolea mwaanie a Aalaha. Oto aana hai rodo nge pwelolana Aalaha
ikie a Jisas e lae, e hele aana ho bred,
24 e ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko te'uri, “Hasi'oku oto ienini nge
toli'aasilana e lae i tehula'amiu. Omu ke tete'urine, huni aamasito'onga
aaku.”
25 E urine no'one lo'u i purine ngaunge, e hele aana lo'u kao-kaoi waen,
na ko te'uri, “Apuku oto ienini nge ko ha'a-oaie haiholota'inge haalu a God
ko esuie pe'ie mo iinoni ingeie.† Omu ke tete'urine aana ta'ena nga maholo
omu ko inuhie huni aamasito'onga aaku.”
26 Oto ta'e-ta'ena nga maholo omu ko ngaa mei ngeulaa ienini na omu
ko inu aana kao-kao ienini, omu ko unu haada'i aana Tataroha Diana uri
a Aalaha e mae honotaka ni ngeena, lai hule aana kei ooli lo'u mei.
27 Aena urinena, ta'ena nga iini ko ngeu te'u-te'u aana mei ngeulaa a
Aalaha wa ko inu te'u-te'u aana kao-kao ingeie, iini urine ko deu roro'anga
oto hunie maraana aana e ne'isae uri maelana a Aalaha nga mei ola
mwaakule mola.
28 Aena urine ta'ena nga iinoni ke haro leie ii'olana ka'u maraana
hola'ina'o, ha'alaa ke si ngeu aana mei ngeulaa ngeena na ke inu aana
kao-kao ngeena.

---

† **11:21** 11:21 Maholo kire hele aana ngau-maa'inge wai na'o, kire ka'a ngaue mola ta'a-ta'a ho ngeulaa na ta'a-ta'a mai inunge aani waen. Ta'e ngau-maa'inge kire ko esuie, kire ko meni tola ngaulaa huni esuie ngauhe paine na huni ha'a-adoa mwala aani. † **11:25** 11:25 Mala a Jisas e ka'a mae ike, nge mo heiholota'inge diana a God sa'a to'ohuu ike hunikie. A God e sai ha'adiana'akie mola aena aana a Jisas e toolea ha'aloinge aana ooraha'aa ikie. Oto aena ngeena kie sa'a mae ike, ta'e mo heiholota'inge diana a God ke oa hunikie.

29 Aana mala uri nga iini ko talei ngeue mola mei ngeulaa ngeena na inu
aana kao-kao ngeena, ta'e e ka'a lio saie ike uri leune oto sapena a Aalaha,
iinoni ngeena ko esuie mola leinge hunie maraana.
30 Aena urinena ka'u mo iini hunge aamiu kire ko maelaa'a na kire ko
mamaela'a na ngaeta mo iini kire ko mae oto no'one.
31 Mala uri kie kei hola'i lei diana aana ka'u tolahaka maraaka, nge a God
e sa'a roro'a leikie oto oo'oo.
32 Ta'e maholo a Aalaha ko leikie wa ko ha'aloikie ko esu urine hunie
leilaka ke su'uri lae tararuru lo'u pe'ie leilana mo iinoni ni ooraha'aa hunie
maenga.
33 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, maholo omu ko ruru mei huni ngeu
aana ngau-maa'inge a Aalaha, omu ke maa-maa'oohi'omu heiliu.
34 Na mala uri nga iini ko hiolo, nge ke hola'i ngeu oto wau i nume
ingeie, mwaanie a God e lei'omu haahie tolahai ngeunge aaela ngeena aana
maholo omu ko meni ngeu tararuru.
Na ne ke si ha'a-oodohie ngaeta mo ola lo'u aana maholo ne kei lae wau
i seemiu.

12

Li'oa Maa'i Ko Niie

Nanamanga Hunikie

Hunie Kie Ke Pe'ikie Hailiu

1 Oto maeni eesiku maa'i, saeku hunie omu ke sai diana aana
walaimolinge i sulie mo niinge ni Li'oa Maa'i nge omu dolosi ke'u i suli'i.
2 Omu saie taane uri maholo omu o'o'o ni pu'o ue, kire na'omiu huni talei
lae-lae mola i sulie mo tala hunge aaela huni palo-paloa mola mo nunui
ola nge hule aana kire ka'a sai ere ike.
3 Oto aena urine, nge saeku omu ke sai diana aana uri iini nge Li'oa Maa'i
a God ko ere-ere i lalo aana, e sa'a ere ni hei uesinge ike hunie a Jisas. Na
iini nge Li'oa Maa'i a God e ka'a ere-ere ike i lalo aana, e sa'a roro'a ni
houle'inie ike uuri, “A Jisas ingeie Aalaha.” †
4 Mo taungei niinge ni Li'oa kire hunge na kire mani hei aaopa'i, ta'e
ta'a-ta'a Li'oa mola ni ko nii'i.
5 Mo esunge kire hunge na kire mani hei aaopa'i no'one, ta'e ta'a-ta'a
Aalaha mola ni kie ko eu'esu nana ngeena.
6 Mo saenanaunge ikie hunie asunge na kire mani hei aaopa'i no'one,
ta'e ta'a-ta'a God mola ni ko niie mo saenanaunge ngeena huni esuie mo
taungei esunge hai aaopa'i urine.
7 Li'oa Maa'i a God ko ha'a-adoa ahutaka aana nanamanga ingeie hunie
kie ke mani pe'i-pe'ie ahutana mo iinoni.
8 Aana e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena mola ni ko niie nanamanga hunie
ngaeta mwala huni unu tahanga'inie mo wala ni saenanaunge, na ko niie
no'one hunie ngaeta mwala tolaha ni sai-olanga.
9 Na e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena no'one mola nge ko niie hii-
walaimolinge paine hunie ngaeta mwala, na hunie ngaeta mwala lo'u ko

† **12:3** 12:3 Sailana mo niinge a Li'oa Maa'i ko aehota pe'ie sailana a God nge ko niie mo niinge ngeena. Ngaeta mwala ko sae haahie mola nanamanga ni li'oa, hule aana kire ka'a lio saie ike uri li'oa uri taa nge ko niie nanamanga ngeena hunire. Ngaeta maholo a Pwelu Eero-eero ko lupwe'i niie nanamanga ingeie huni ha'atakaloa mwala. Ta'e sailana nanamanga nge Li'oa Maa'i ko niie kei lae mola i sulie mo iini ko ha'apaina'aa a Jisas hali'ite.

niie nanamanga hunire hunie kire ke ha'a-uurie ta'ena nga iinoni mwaanie
mo maelaa ikire.
10 Na Li'oa Maa'i ko niie nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite hunie
ngaeta mwala, na hunie ngaeta mo iini ko niie hunire nanamanga huni
unu tahanga'inie walana God. Na hule aana ngaeta mo iini Li'oa ko niie
nanamanga hunire huni lio saie mo taungei nanamanga hai aaopa'i, na
huni saie uri kire uure taane mwaanie a God wa ha'ike. Na hunie ngaeta
mwala, Li'oa Maa'i ko niie nanamanga hunire huni ere aana mo taungei
erenga hai aaopa'i. Na lo'u hunie ngaeta mwala ko niie nanamanga hunire
huni ere luhesie mo taungei erenga urine.
11 Ta'e e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena mola ko niie ahutana mo niinge
ngeena oto i sulie saena maraana, na e mani ha'a-adokie oto aana mo
niinge ingeie.

Ikie Mo Aapai Ola Hunge Aana Ta'a-ta'a Mei Sape

12 Na lo'u, to'omaaie ka'u sapena iinoni. E ne'ie ta'a-ta'a mei sape mola,
ta'e mo aapai ola hunge aana. Oto e urine no'one aana a Kraes. Aana e to'o
aana ta'a-ta'a mei sape mola, ta'e mo aapai ola hunge aana. Na ma'alana e
to'o aana mo aapai ola hunge aana urine, ta'e e ta'a-ta'a mei sape mola ni
ngeena.
13 Ma'alana uri kie ke ne'ie lo'u nga mo Jiu wa ha'ike, wa uri kie ne'i koni-
konihe wa ha'ike, ta'e a Li'oa Maa'i e toolekie na e loto maa'i aaka hunie
kie ke mani lado oto pe'ie a Kraes hunie kie ke ne'ie e ta'a-ta'a mei sape.
Na a God e niie oto ta'a-ta'a Li'oa ngeena hunie kie ke mani a'aila'a aana.
14 Oto sapena iinoni e ka'a to'o aana ike mola nga ta'a-ta'a aapai ola, ta'e
mo aapai ola hunge nge aana.
15 Mala uri ae'ae kei unue uuri, “Ineu mone nga ninime ha'ike, urine nou
ka'a uure ike aana sape,” ma'alana e urine, na e lado ue aana sape.
16 Na mala uri aalinge ke unue uuri, “Ineu mone nga maa ha'ike, urine
nou ka'a uure ike aana sape,” ma'alana e urine, na e lado ka'u oto aana
sape.
17 ?Mala uri ahutana sape ke mani ne'i maa mola, ha'alaa ke si rorongo
uri taa eena? ?Wa uri ahutana sape ke mani ne'i aalinge mola, ha'alaa ke
si no-nonowasu saie walu ola uri taa eena?
18 Ta'e e ka'a urine ike, aana a God e asuie oto ta'ena nga sasarai ola aana
sape hunie ke ii'o oto mala saena maraana e hari hunie.
19 ?Mala uri mo sasarai ola aana sape kire ke mani sada mola, ha'alaa
sape ke si uri taa eena?
20 Ta'e e ka'a urine ike, aana ma'alana mo sasarai ola e lai hunge urine,
ta'e e ta'a-ta'a mei sape mola ni ngeena.
21 Oto maa e sa'a te'uri ike hunie ninime, “Nou ka'a saeto'o aana ike
pe'inge i'oe.” Wa uri pwa'uu ke unue hunie e ro ae'ae uuri, “Nou ka'a
saeto'o aamore'i ike lo'u.”
22 Ha'ike oto oo'oo. Mo sasarai ola aana sapeka kie ko lo'o-lo'onga'inie
uri kire ka'a a'aila'a ike, ikire ni oto kie tohungei saeto'o aani hiito'o.
23 Na mo sasarai ola aana sapeka nge kie ko lo'o-lo'onga'inie uri kire ka'a
adona ike nga mei ola, ikire oto kie ko tohungei lio i suli diana aani. Na
mo sasarai ola nge kie ko mamasa honosi'i, ikire oto kie sai to'oni diana
haahi'i.
24 Ta'e mo sasarai ola nge kie ka'a sai masa ike honosi'i, nge mo leu urine
kie ka'a launi haahi'i ike aana mo to'oni. Aana a God maraana ni e ladoa
ahutana mo kele leu hai aaopa'i aana sapeka, na e ne'i tararuru eeni oto i
sulie hari-huninge ingeie.

25 Aena urine nge nga mei oopanga ha'ike aana sape, ta'e ahutana mo
sasarai ola hai aaopa'i kire ko meni lo'o-lo'onga'inire hailiu.
26 Mala uri nga ta'a-ta'a sasarai ola aana sape ko sapesalu, nge ahutana
mo sasarai ola ko meni sapesalu tararuru oto pe'ie. Na mala uri nga ta'a-
ta'a sasarai ola ha'amanikulu'alana ko lae, nge ahutana mo sasarai ola ko
meni ilenimwa'e tararuru oto no'one pe'ie.
27 Oto e urine no'one aana ahutemiu loko-loko oto sapena Kraes, na ta'ena
nga iini hikemiu e ne'i sasarai ola oto aana.
28 Na i laona soihaada'inge, a God e ha'a-uuresie mwala huni pe'i-pe'ire
hailiu—eetana mo hurula'aa, ruana mo iini ko taroha'inie walana God, na
oolune mo ha'a-uusuli, na ngaeta mo iini nge a God e niie nanamanga
hunire huni esuie mo hu'i-hu'ite, na lo'u nga mo iini kire sai ha'a-uurie
ta'ena nga iinoni mwaanie mo maelaa ikire, na ngaeta mo iini kire sai
pe'ie kira si'oha'a, na nga mo iini kire saenanau ni lio i sulie ta'ena nga ola,
na nga mo iini kire sai ere aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i.
29 ?Uri ahutaka kie mani ne'i hurula'aa mango? ?Wa uri ahutaka kie
mani to'o aana oto nanamanga huni taroha'inie walana God, wa huni ha'a-
uusuli, wa huni esuie mo hu'i-hu'ite?
30 ?Wa uri ahutaka kie mani to'o aana oto nanamanga huni ha'a-uurie
ta'ena nga iinoni mwaanie mo maelaa ikire? ?Wa uri ahutaka kie mani to'o
aana nanamanga huni ere aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i, wa huni ere
luhesie lo'onga'inge aana mo teungei erenga urine?
31 Ha'ike, aana mo teungei niinge ni Li'oa kire mani hei aaopa'i.

E diana liutaa hunie omu ke hari hunie oto to'ohuu mo niinge e lai peine
oto liutaa, ta'e ne ke si haata'inie tohungei tala aamiu nge e diana lo'u liutaa
aana ahutana mo niinge ngeena.

13

Manata-diananga E Hahu'ei Diana Oto Liutaa

1 Ma'alana uri ne ke talei ere-ere lo'u aani erenga hai aaopa'i mo iinoni
na aana erenga mo ensel, ta'e manata-diananga e ka'a ii'o aaku, erenga
ineu e urihana mola aahuri ko e'engo wa pelo ko ngara-ngara.
2 Na ma'alana nou sai unu tahanga'inie walana a God, wa ma'alana
ne ke saenanau lo'u aana ta'ena nga ola mumuni, wa ma'alana uri
hiiwalaimolinge ineu ke susu huni lidue mo toloi henue, ta'e nou ka'a to'o
aana manata-diananga, ineu iinoni mwaakule mola ni ngeena.
3 Ma'alana uri ne ke nii mangoa lo'u to'o-to'olaku huni pe'ie kira maitale,
wa ma'alana uri no ke toli'aasie lo'u sapeku hunie mo maelonga ke aasieu
i laona dunge, ta'e manata-diananga e ka'a ii'o oto aaku, nge nou sa'a tarie
ike oto nga mei ola aani.
4 Iinoni e manata diana hunie mwala e toli rako na ko esuie mei sae
malumu hunie iinoni. E aasa kei heota'i, wa kei tooha'i, wa ke ere paine i
sulie maraana.
5 Manata-diananga e ka'a ola ike huni ha'amasaa ngaeta iinoni, wa huni
lo'onga'inie maraana, wa huni looha'i roro'anga, wa huni saewasu oto mola
lau-leu.
6 Manata-diananga e ka'a sae-saediana ike haahie aaelanga, ta'e ko sae-
saediana tararuru pe'ie walaimolinge.
7 Iinoni e manata diana hunie mwala e sai lae tara'asi mola ma'alana nga
taa ko reu. Kei hiiwalaimoli, na kei maa'oohi susuto'o, na kei esu susule'i
oto mola.

8 Manata-diananga e sa'a suu ike oto oo'oo. Ta'e mala mo niinge aani
unu tahanga'inilana walana a God, mo ola kei haro ei'aa mola. Ma'alana
mo niinge ni erenga aani wala hai aaopa'i, mo ola kei haro mango mola.
Ma'alana mo niinge ni saenanaunge i sulie nga mei taa, ta'e kire kei haro
mango no'one mola.
9 Aena aana ahutana mo niinge kie toolea mwaanie Li'oa Maa'i ngeena,
kire mani hesiapa mola. Ma'alana niinge ni saenanaunge wa niinge huni
unu tahanga'inie walana God, ta'e kire urihana mola mei ola e ka'a ahu
ike.
10 Oto maholo mei ola e ahu kei lae mai,† nga taa nge e hasiapa ngeena
kei ei'aa oto.
11 Maholo nou ne'i mwela ue, erenga ineu na sai-olanga ineu na
lo'onga'inge ineu e urihana mola kele mwela mwai-mwei. Ta'e maholo
nou ne'i rato oto ie, nou ka'a urihana ike lo'u kele mwela.
12 Maholo ienini, saenanaunge ikie aana a God e ka'a tohungei peine
ike. E urihana mola kie ko lio-lio waranunu'e aana, mala iiro-iiro e wasa-
wasaa'a. Ta'e aana nga maholo, kie ke si lio saie taane ahutana walu ola
oto mola aana maaka maraaka. Aana maholona nge kie ke si saenanau
diana aana a God oto mala a God e saenanau aaka.
13 Na e oolu mei ola e ii'o huu oto ie—hiiwalaimolinge, na maa'oohinge
susuto'o, na manata-diananga. Ta'e manata-diananga oto na'ohana e oolu
mei ola ngeena.

14

Unu Tahanga'inilana Walana God

E Diana Liutaa Aana Niinge Aana

Mo Erenga Hai Aaopa'i

1 Oto omu ke lulu i sulie mola manata-diananga, na omu ke hari hunie
oto to'ohuu mo niinge ni Li'oa, oto liutaa niinge aani unu tahanga'inilana
walana God.
2 Aana ta'ena nga iini nge ko ere-ere aani erenga hai aaopa'i, e ka'a ere-
ere ike hunie mo iinoni, ta'e ko ere-ere mola hunie a God. Sa'a mola ko
ere-ere taane aana nanamanga ni Li'oa, ta'e ne'isaenga aana nga taa ko
unue e ii'o mumuni mola.
3 Ta'e iini nge ko unu tahanga'inie walana God ko ere nana mo iinoni,
na ko ere ha'adodoa saeda na ko ha'asusue hiiwalaimolinge ikire hunie ke
a'aila'a.
4 Iini ko ere-ere aana mo erenga hai aaopa'i ko ere ha'asusue mola hii-
walaimolinge ingeie maraana ni ngeena. Ta'e iini nge ko unu tahanga'inie
walana God e sai pe'ie hiiwalaimolinge aana ahutana soihaada'inge.
5 Saeku uri ahutemiu omu ke mani ere-ere aani erenga hai aaopa'i,
ta'e oto liutaa nou saeto'o aana uri omu ke to'o aana niinge huni unu
tahanga'inie walana God. Aana iini ko unu tahanga'inie walana God ko
esuie mei ola e hi'e liutaa aana lo'u iini ko ere mola aani erenga hai aaopa'i.
Aana iini ko ere aana mo erenga hai aaopa'i e sai pe'ie taane ahutana
soihaada'inge mala uri nga iini e ii'o huni ere luhesie walana, ta'e mala
ha'ike, nge nga kele pe'inge hunie soihaada'inge na ha'ike lo'u.

† **13:10** 13:10 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ohe “mei ola e ahu” e ere i sulie oolinge mai a Kraes, wa ohe e ere i sulie tahela'inge nga iini i Lengi, wa ohe e ere i sulie maholo mo hurula'aa kire ha'amangoa mo Uusu-uusu Maa'i. Ta'e aana tatala 12 e kara'i rongo mala ko ere hiito'o i sulie oolinge mai a Kraes.

6 ?Oto maeni eesiku maa'i, mala uri no ko lae mai seemiu na no ko talei
ere-ere mola pe'i'omu aani erenga hai aaopa'i, uri no ko pe'i'omu taane ni
urine? !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e mwaanie uri no ko toolea oto mai nga mo
haata'inge uure mwaanie a God, wa nga mo saenanaunge, wa walana God,
wa nga mo ha'a-uusulinge lo'u, ha'alaa no ko pe'i'omu.
7 E urine no'one aana mo ola e ka'a mauri ike ta'e kire to'o aawa-aawatani
mala au na pasi aawa. ?Mala uri nga iini kei talei uuhi ta'ewau oto mola
aana, kie ke si rongo saie kana ko uuhie uri taa eena?
8 ?Na mala uri nga iini kei talei uuhi ta'ewau oto mola aana aahuri,
mwala ke si deu aakau hunie asunge uri taa?
9 Oto i'omu na e urine no'one mola. ?Mala uri erenga i'omu e ka'a
matapwa diana, mwala ke si saie nga taa omu ko ere i sulie uri taa?
Walamiu kei lae waeta'i oto mola.
10 Sa'a mola hungelana mo erenga hai aaopa'i kire ii'o taane i laona
walumalau, na kire mani to'o lo'onga'inge taane aani.
11 Ta'e mala uri nga iini kei ere pe'ieu aana erenga nou ka'a saie, nge nga
diananga ha'ike aana. Mere kei lee-leesi'emere'i mola mala i'emere'i e ro
iinoni aana e ro mala-malau hai aaopa'i.
12 I'omu na e urine no'one mola. Mala omu ko heri hunie mo niinge ni
Li'oa Maa'i oto to'ohuu, nge omu ke lo'ohie nga taa kei pe'ie oto ahutana
soihaada'inge hunie ke a'aila'a.
13 Aena urinena, iini ko to'o aana niinge ni Li'oa Maa'i huni ere aani
erenga hai aaopa'i ke aitanaie a God hunie ke niie no'one nanamanga huni
ere luhesie nga taa ko unuena.
14 Ineu no'one, maholo no ko aarenga'i aana mo erenga hai aaopa'i urine,
manataku ko aarenga'i taane i sulie hari-huninge a Li'oa Maa'i, ta'e nou ka'a
lo'onga'i ike i sulie aarenga'inge ngeena.
15 ?Ko urine, nga taa nge ne kei da? Ne kei aarea God aana erenga
ni Li'oa, na ne kei aarea no'one aana erenga ineu maraaku. Na lo'u ne
kei kana ni lahea God aana erenga ni Li'oa, na no'one aana erenga ineu
maraaku.
16 ?Oto maholo omu ko unue paalahenga hunie a God mola aana erenga
ni Li'oa, kei uri taa hunie mo iini nge kire ka'a rongo saie nga taa omu ko
unue ngeena? ?Uri kire sai paalahea God pe'i'omu, na kire ka'a saie nga
taa omu ko paalahea God haahie?
17 Oto ma'alana uri aarenga'inge i'omu aani paalahenga hunie a God e
lae diana taane, ta'e e ka'a pe'ie ike mo iini ngeena.
18 No ko paalahea God aana nou sai ere aana mo erenga hai aaopa'i liutaa
aana ta'ena nga iini eemiu.
19 Ta'e ma'alana e urine, maholo no ko loko pe'ie mwala aana maholo ni
palonga, saeku uri ne ke ha'asaire aana nga lime aata mei wala nge kire sai
rongo sai'i, liutaa aana ne kei unue mola mo sinolai mei wala aani erenga
hai aaopa'i nge kire sa'a rongo sai'i.
20 Maeni eesiku, omu ke su'uri deu mala mwela aana lo'onga'inge i'omu.
Kei lae otoi diana liutaa taane hunie omu ke ne'i mwela aani esuilana
tata'alanga, ta'e aana lo'onga'inge, omu ke ne'i rato oto.
21 I laona mo Uusu-uusu Maa'i a Aalaha e unue uuri, *Ne kei ere nana
mwala ineu ie aana mo iini nge kire saie mo erenga hai aaopa'i. Iau, ne
kei ere aana ngidune mwala aaopa, ta'e aana e urine ka'u na kire sa'a sare
rongo ike hunie nga taa no ko unue.* *Aesaea 28:11-12*
22-24 Oto i leune kie sai leesie uri taungei niinge ngeena huni ere-ere
aana mo erenga hai aaopa'i nga tolimaa ni ngeena hunie mo iini kire ka'a

hiiwalaimoli ike, uri kire ii'o ue i sinaha mwaanie a God. Ta'e ma'alana e urine, hungelada sa'a hiiwalaimoli ike. Mala uri ahutana mo iini aana soihaada'inge ko meni loko na ahutemiu omu ko meni ere aani erenga hai aaopa'i, na uri ngaeta mo iini e ka'a to'o aana niinge ngeena wa hule aana ngaeta mwane ni pu'o ko sili mei, nge kire ke unue mola uri kire leesie ngaeta tolimaa nge ko haata'inie uri omu ko hero-hero oto to'ohuu.

Oto taungei niinge ngeena huni unu tahanga'inie walana God, nge nga tolimaa mo iini e hiiwalaimoli kire tohungei melisine, ta'e mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ha'ike ue. Aena aana mala uri mo iini e ka'a to'o aana niinge ngeena wa hule aana ngaeta mwane ni pu'o ko sili mei na ahutana mwala omu ko meni unu tahanga'inie walana God, nge mo wala omu ko unu'i ngeena kire ke si da mwala ngeena ke lio saie mo takalonga ikire. Oto kire kei lo'onga'i i sulie nga taa kire ko rongoa,

25 oto hule aana mo lo'onga'inge mumuni ikire na kei maau oto i sinaha. Oto kire kei pouruuru oto i aano i na'ona a God na kire kei houle'inie oto uuri, “!To'ohuu, a God oto pe'i'omu i leu!”

Rihunge'inge Ke Lae

I Sulie Ha'a-alaa'inge Aana

Mwaanie Mwala E Taipu'o-pu'o

26 Maeni eesiku maa'i, nga taa nou lo'onga'inie mola uuri. Maholo omu ko ruru mei hunie aarenga'inge omu ke mani pe'i. Nga iini e sai kana, na ngaeta iini e sai ha'a-uusuli aana nga mo ola, na ngaeta iini e sai ladoa nga taa a God e haata'inie aana, na ngaeta iini e sai ere aana mo taungei erenga hai aaopa'i, na ngaeta iini e sai ere luhesie lo'onga'inge aana mo erenga ngeena. Ahutana walu ola ngeena ke rau oto urine huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikie.

27 Maholo erenga kei lae aana mo erenga hai aaopa'i, nga ro iinoni mola wa e oolu ni kire kei esuie. Ta'e kire sa'a mani ere ike aana ta'a-ta'a maholo. Na nga iini kei haro ere luhesie oto nga taa nge kire ko ere i sulie.

28 Ta'e mala uri nga iini huni ere luhesie mo lo'onga'inge aana mo erenga hai aaopa'i ngeena ha'ike, nge iini ko ere-ere ngeena ke ii'o mwa-mwanoto mola. Na ke unu tahanga'inie mola nana maraana na hunie a God mola ke rongoa.

29 Na huni houle'inie walana God, nga ro iini mola wa e oolu ni kire sai esuie, na omu ke mani pwaarongo hunie nga taa kire ko unue pe'i ne'isaenga diana i sulie.

30 Na mala uri a God ko niie mai nga mei wala hunie nga iini aaopa nge ko ii'o pe'ire i leune, nge iini ko ere-ere ngeena ke rohu ke'u.

31 Ke lae mola urine hunie ahutana mo iini kire sare houle'inie walana God kire sai ere, nga iini ke ere aana nga maholo, hunie omu ke mani rongo saie mo ha'a-uusulinge na hunie hiiwalaimolinge i'omu ke a'aila'a lo'u.

32 E sai lae mola urine aena aana Li'oa nge ko pe'ie mwala huni unu tahanga'inie walana God, ko toli'aasie no'one hunire uri ikire oto kire ke lio i sulie maholo huni unue walana God ngeena.

33 Aena aana a God e ka'a saeto'o aana ike uri kie ke talei deu ta'ewau mola aana mo ola aana soihaada'inge, ta'e e saeto'o aana uri kie ke mani ii'o hata-hata mola ni henuelama.

Oto mala i sulie tolahana ahutana mo soihaada'inge,

34-35 maholo omu ko loko huni aarenga'i, mwaanie mo keni kire talei ere-ere ta'ewau mola. Mala uri kire ko sare saie nga mei ola, nge kire ke

si dolosie mola aana mo poro ikire aana kire kei ooli mei nume. Aana e tohungei lio aaela hunie keni ke lai ere i laona lokonga urine. Oto mala mo Ha'atolanga a Mosis e unue, mo keni ke su'uri ere-ere na kire ke su'uri ne'i iinoni peine lo'u.

36 ?Wa ohe uri walana God e aehota uure mai mwaani'omu? ?Wa ohe ta'e i'omu ni mola e lae mai huni'omu?

37 Mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie oto hurula'aa a God, wa e to'o aana nga niinge ni Li'oa, nge ke sai diana aana uri mo ola no ko uusu'i huni'omu ienini walana Aalaha ni otona.

38 Ta'e mala uri e ka'a sare rongo hunie mo wala ienini, i'omu no'one omu ke su'uri rongo hunie nga taa ko unu-unue.

39 Aena urinena maeni eesiku maa'i, omu ke hahu'ei heri hunie oto to'ohuu nanamanga ngeena huni unu tahanga'inie walana God, na omu ke su'uri uure honosie mo iini e to'o aana nanamanga huni ere aana mo erenga hai aaopa'i.

40 Ta'e ahutana walu ola asuileni ke lae diana na i sulie tala aani.

15

A Jisas Kraes E Ta'ela'i To'ohuu

1 Maeni eesiku maa'i, no ko sare ha'a-aamasito'o'omu lo'u mola aana Tataroha Diana nge nou laeliwala ka'u oto namiu aana, nge omu hele aana oto, na hiiwalaimolinge i'omu e susu oto i lengine.

2 Tataroha Diana ngeena ha'a-uurilemiu ko lae oto aana, mala uri omu ko hele susule'i oto aana mala nou laeliwala namiu aana, na omu ka'a ne'isae rue-rua'a lo'u aana.

3 Aana mo eehu'i ola niilana e hola'i lae hunieu, oto nou ha'arongo'omu eeni. A Kraes e mae honotana mo ooraha'aanga ikie, oto mala uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i.

4 Na haitolinge'inilana e lae, na a God e ta'e aaliho'i lo'u aana mwaanie maenga aana oolune nga hai dinge, mala uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i.

5 Na e haata'i aana a Pita na lo'u hunie ahutana aawalai hurula'aa mwana rue.

6 Oto e he'i haata'i lo'u i puri aana mo iini hunge. Ngaeta maholo e haata'i aana e liue e lime tangalai iinoni nge kire lulu i sulie, na kire mani leesie. Mo iini hunge aana mwalana kire mauri taane ue si'iri, ma'alana uri nga mo iini e mae taane oto.

7 Oto e he'i haata'i lo'u aana a Jemes, na lo'u i puri hunie ahutana mo hurula'aa.

8-9 Oto i purine mo haata'inge ngeena e mango, nge ko si haata'i ooreta hunieu, ma'alana nou ka'a malisine ke haata'i hunieu. Mala mwela e ka'a hute aana pongine aana tala nikana e ka'a lo'onga'inie, ineu no'one nou hute haalu aana tala aaopa mwala e ka'a lo'onga'inie. Ineu oto nou lai mwei-mwei liutaa aana mo hurula'aa, aena aana nou teunge'inie ka'u soihaada'inge a God. Oto nou ka'a malisine ike uri kire ke saieu aana nga hurula'aa.

10 Ta'e aana niinge ni hahu'ana manata-diananga a God e lae hunieu mone, no ko o'o'o urine ue ie. Na manata-diananga a God hunieu e ka'a waeta'i ike taane mola mwaakule, aana nou lae pe'i esu oto hiito'o lo'u liutaa aada mo hurula'aa. Ta'e nou ka'a asuie ike taane tohuku, aana niinge a God mone ko pe'ieu huni esuie leune urine.

11 Na ma'alana uri ineu ne ke asuie lo'u urine wa mo hurula'aa ke asuie, ta'e e sada mola. Ahutameelu, melu ko meni taroha'inie mola ta'a-ta'a Tataroha Diana, na iini ngeena omu hiiwalaimoli oto aana.

Mo Iini Kie Ko Lulu I Sulie A Jisas Kie Kei Ta'ela'i To'ohuu No'one

12 ?Oto mala laeliwalanga ko lae tarau aana uri a God e ta'e aaliho'i aana
a Kraes mwaanie maenga, e ue ni ngaeta mo iini hikemiu ko he'i unu-unue
lo'u uri mo iini e mae oto kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u?
13 Mala uri mo iini e mae oto kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u, na nge a Kraes e
ka'a ta'ela'i ike oto mwaanie maenga eena.
14 Na mala uri a Kraes e ka'a ta'ela'i oto mwaanie maenga, nge nga mei
ola hunie melu ke laeliwala aana ha'ike oto, na i'omu nga mei ola hunie
omu ke hiiwalaimoli aana ha'ike oto no'one.
15 Na leune e aaela oto liutaa aana e si haata'inie oto uri melu ko
eerota'inie mola a God, aana melu ko unue uri e ta'e aaliho'i aana a Kraes
mwaanie maenga. Aena aana e tohungei aasa hunie a God kei ta'e aaliho'i
lo'u aana a Kraes, mala uri ko to'ohuu mo iini nge kire mae oto kire sa'a
ta'ela'i lo'u.
16 Iau, mala uri mo iini e mae oto kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u, nge a God e
ka'a ta'ea ike no'one a Kraes mwaanie maenga.
17 Na mala uri a God e ka'a ta'ea ike a Kraes mwaanie maenga, nge
hiiwalaimolinge i'omu aana e sa'a tarie ike nga mei ola namiu, na omu ii'o
mola ue i mamalutana ooraha'aa.
18 Na lo'u mo iini e hiiwalaimoli nge kire mae oto, kire mani ei'aa oto.
19 Mala uri ko to'ohuu aana kie sai noruto'o mola aana a Kraes huni
pe'ikie mola aana mauringe aana walumalau ie, nge kie kei tohungei
si'oha'a oto. Na si'oha'anga oto paine lo'u liutaa aana ta'ena nga si'oha'anga
ni ngeena.
20 !Ta'e ha'ike! Walaimolinge oto uri a Kraes e ta'ela'i mwaanie maenga
mala nga haiholota'inge uri hungelana mo iini e mae oto kire kei haro
ta'ela'i lo'u no'one hunie mauringe huu.
21 Aana tala ni maenga, ta'a-ta'a iinoni mola e toolea mai. Oto e urine
no'one lo'u aana tala hunie ta'ela'inge e si lae mai mola i tehula'ana e ta'a-
ta'a iinoni.
22 Oto mala ahutana iinoni ko mae-mae aena aana ii'onga ikire e urihana
a Adam, e urine lo'u no'one hunikie mo iini kie ko ii'o-ii'o mala a Kraes,
aena aana ikie, kie kei ta'ela'i no'one i tehula'ana a Kraes.
23 Ta'e nga iini ni e lae-lae oto i sulie maholo ingeie. A Kraes oto e hola'i
ta'ela'i mwaanie maenga, na maholo kei ooli lo'u mei, nge ikie mwala ingeie
kie ke si ta'ela'i lo'u.
24 Oto puriha'ana ha'alaa nge ha'amangolana walumalau kei hite, maholo
a Kraes kei ha'amangoa ahutana mo aalahanga aaopa, na mo inemauri
aaopa, na mo nanamanga aaopa. Mango urine, nge a Kraes ke si toli'aasie
Aalahanga hunie a God Mama'a.
25 Aana a Kraes kei haro aalaha ka'u pe'i hele tolingie mo maelonga
ingeie, lai hule aana ahutada mango-mango kire kei ii'o oto i hahana
nanamanga ingeie.
26 Na maenga oto maelonga ooreta huni seu aasie.
27 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue hunie a God uuri, *O ne'ie ahutana
walu ola i hahana nanamanga ingeie.* *Sam 8:6* Ta'e a God
maraana ha'ike taane i hahana nanamanga ingeie, aena aana ingeie mola
nge e ne'ie walu ola i mamalutana a Kraes.
28 Oto maholo ahutana walu ola kire kei ii'o oto i hahana nanamanga a
Kalena God, nge ingeie ke si ne'ie maraana i hahana nanamanga a God,
iini nge e niie nanamanga hunie haahie ahutana walu ola. Na aana tala
ngeena, ta'e a God mola nge kei to'o aana nanamanga haahie walutana nga
ola.

29 Lo'onga'i ke'u i sulie mo iini nge kire ko loto maa'i oolitana mo iini
kire mae oto. Kire hiiwalaimoli takalo uri mo iini kire loto maa'i oolitada
urine kei lae no'one ta'au i Lengi. Ma'alana kire hiiwalaimoli takalo urine,
ta'e aana ngaeta tala kire liu'omu mola aana kire ka'a ne'isae rue-rua'a ike
i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga.†
30 ?Na mala uri mo iini kire mae oto sa'a ta'ela'i ike lo'u, oto e ue ka'u
melu ko si ii'o ni deu-aakaunge oto mola tarau loosie mo ola nge kire sai
horo'i'emeelu?
31 Maeni eesiku, ineu nou ii'o ni maenga oto mola i suli dinge eena. !
E to'ohuu oto! E to'ohuu oto mala mei wala nou unue ka'u aana nou
tooha'ini'omu haahie ii'o-rurunge ikie pe'ie a Kraes Jisas, Aalaha ikie.
32 Iau, ineu nou ooho ka'u oto pe'ie mo iinoni aaela mai Epesas, nge kire
aaela liutaa urihana mo ola loo-loo'a ni me'esu. ?Ta'e mala uri ne ke ooho
pe'ire urine i sulie lo'onga'inge ni iinoni mola, ha'alaa nga taa ni ne kei
terie aana? !Nga ta'a-ta'a mei ola diana na ha'ike lo'u! Mala uri mo iini e
mae oto kire sa'a he'i meuri lo'u, nge ne ke ne'isae mola i sulieu maraaku
mala mei ne'isaenga nge nga mo iini ko unu-unue uuri, *Kolu ke ngau-ngeu
mola na kolu ke inu-inu, aana kolu kei mae oto i ho'owa.* *Aesaea 22:13*
33 Maeni eesiku, mwaanie mwala urine e eero-eero'omu. Aamasito'o ka'u
aana mei ne'isaenga uuri, "Hikusilana mo iinoni aaela e sai waelie tolaha
diana i'omu."
34 Oto omu ke lo'o-lo'onga'i diana lo'u, na mwaanie omu he'i oora-
ooraha'aala lo'u. No ko tola tahanga'inie leune huni ha'amasa'omu uri nga
mo iini eemiu kire ka'a saie ike ue a God.

?Mei Sape Uri Taa Kei Ta'ela'i?

35 Sa'a mola nga mo iini kei dolosi uuri, "?Uri mo iini e mae oto kire kei
ta'ela'i lo'u uri taa? ?Nga mei sape uri taa lo'u ni kire kei to'o aana?"
36 !Mala nga dolosinge ko lae urine, na dolosinge mwe'u-mwe'ule mola
ni ngeena! Lo'onga'i ke'u i sulie mo litei ola o ko hesi'i. O ko eli talana, o
ko konie i laona kalinge, o ko aanomie, nge puriha'ana litei ola ke si pwito
haalu. Ngeena e kele urihana no'one haitolinge'inilana sape.
37 Na nga taa nge o ko hesie ngeena, litei ola mola ue mwaakule ni
ngeena. Ohe nga litei kooni wa nga litei ola aaopa taane, ta'e nga tohungei
sapei ei to'ohuu ha'ike ue aana.
38 Ta'e i puri, nge a God ke si niie hunie litei ola ngeena sapei ola mala
e saeto'o aana mo litei ola urine ke to'o aana. Na a God e oala'i hunie
ta'ena nga litei ola hai aaopa'i kire ke pwito hunie ai nge e malisine litei
ola ngeena.
39 Na ta'ena nga sapei ola kire ka'a mani sada ike. Sapena iinoni e aaopa
oto, na sapena mo ola mauri mala mo poo e aaopa oto, na sapena mo menu
e aaopa oto, na sapena mo ii'e e aaopa lo'u.
40 Mo ola ta'au i Lengi kire aaopa oto mwaanie mo iini mei aano. Na
manikuluha'ani e hai aaopa'i oto no'one. Manikuluha'ana mo iini ta'au i
Lengi e aaopa oto mwaanie manikuluha'ana mo iini mei aano.
41 Manikuluha'ana sato e aaopa, na manikuluha'ana waro-waro e aaopa
lo'u, na manikuluha'ana mo hee'u e aaopa. Na ma'alana mo hee'u na

† **15:29** 15:29 A Pol e ka'a unue ike uri loto-maa'ilana mwala ke lae oolitana mo iini e mae oto hunie kire ke lae mwaanie dunge huni ii'o i Lengi. Ha'ike. I leu a Pol ko haata'inie mola uri e to'ohuu oto uri mo iini e mae kei ta'ela'i taane, na e malisine uri ahutaka kira hiiwalaimoli kie ke saie urine. Ngaeta mo iini saenanau kire unue uri ngaeta kele pulitaa wai na'o kire dau aaopa aana loto maa'ilada oolitana mo iini e mae, ta'e hule aana ikire na kire ka'a ne'isae rue-rua'a i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga mala mo Korinit. Oto a Pol ko ere mola i sulire hunie mo Korinit ke masa, na kire ke hiiwalaimoli lo'u.

ngaeta mo ho hee'u kire haro manikulu'e aaopa lo'u mwaanie ngaeta mo iini.
42 Oto kei urine no'one aana maholo a God kei ta'e aaliho'i aana mo iini e mae oto. Mei sape nge kie ko heitolinge'inie e sa'a tewa na ko kesu oto. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, nge ke ii'o huu oto.
43 Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, e lio aaela mola. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, e lae wai lio manikulu'e. Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, e mamaela'a mola. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, e tohungei a'aila'a oto hiito'o.
44 Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, mei ola ni welumalau mola. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, nge mei sape ni Lengi otona. Oto mala kie to'o aana mei sape ni welumalau, mei sape ni Lengi e malisine ke ii'o no'one.
45 Lo'onga'i ke'u i sulie Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri, *A God e ha'aholaa a Adam hunie ke ne'ie eetana nga iinoni, mango e si niie mauringe hunie.* *Jenesis 2:7* Oto a Jisas e urihana a Adam no'one aana e ne'ie eetana nga iinoni aana ha'aholanga haalu, ta'e e aaopa mwaanie a Adam aana ingeie oto li'oa e sai niie mauringe hunie iinoni.
46 Oto mala asuilana sape e lae i na'o nge e si meuri, nge mei sape ni Lengi e ka'a hola'i lae ike mai, ta'e iini ni welumalau ni e hola'i lae mai. Puriha'ana nge iini ni Lengi e si lae mai.
47-48 Eetana nga Adam ngeena, a God e ha'aholaa mai i aano i leu mwaanie mwakano, na ahutaka mo iinoni kie to'o aana mei sape mala iini nge e uure mwaanie mwakano ngeena. Ta'e ruana nga Adam ngeena e uure mwaanie ta'au i Lengi, na maholo ie kie sai ne'ie mo iinoni i Lengi mala ingeie.
49 Oto mala kie to'oni haahikie aana mei sape ni welumalau mala iini nge ha'aholalana e lae mwaanie mwakano, nge kie kei to'oni urine lo'u haahikie aana mei sape ni Lengi mala iini e uure mai Lengi ngeena.
50 Iau, maeni eesiku maa'i, no ko sare haata'inie mola aamiu uri mei sape ni hesi'o na apu, kirerue sa'a roro'a ni hele aana ike Aalahanga a God. Taungei sape urine nge e sai kesu mola, na e sa'a tohungei hele aana ike maurihe huu.
51-52 Ta'e no ko sare ha'arongo'omu no'one aana kele mei ola e ii'o mumuni uuri. Ahutaka kie sa'a mani mae ike, ta'e maholo aahuri kei ngara, kie kei meni tolana hai-oolisi ma'arute'imaa oto mola. Na maholo aahuri kei ngara ngeena, a God kei ta'e aaliho'i oto aana mo iini e mae hunie maurihe huu. Na ikie mo iini kie mauri ue aana maholona, kie kei meni hei-oolisi oto no'one.
53 Aana nga taa nge e sai kesu mola, kei hei-oolisi oto hunie leu kei ii'o huu. Na nga taa e sai mae, kei hei-oolisi oto hunie leu kei ii'o huu na e sa'a he'i mae lo'u.
54 Na aana maholo leune kei reu mango, nge mo wala i laona Uusu-uusu Maa'i kei oa oto aana e te'uri, *A'aila'anga a God e horo'ie oto maenga.* *Aesaea 25:8*
55 *?Oto i'oe, Maenga, nge i tei a'aila'anga i'oe? ?Na Maenga, nge i tei nanamanga i'oe huni waelie mwala?* *Hosea 13:14*
56 Ooraha'aa ka'u mola e niie nanamanga huni waelie mwala hunie maenga. Na Ha'atolanga a Mosis mola e niie nanamanga hunie ooraha'aa.†
57 Ta'e kie ke paalahea God haahie ko ha'a-a'aila'akie huni tola hehesie maenga i tehula'ana Aalaha ikie a Jisas Kraes.

---

† **15:56** 15:56 Ha'atolanga a Mosis e ka'a ne'ie ike mei ola aaela. Ta'e aana e haata'inie nga taa ni e diana i maana God, nge ko si haata'inie no'one nga taa ni e aaela nge a God kei ha'aletehie.

58 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, omu ke uure ma'uta'a mola na omu
ke su'uri esu oolo-oolo. Omu ke asu susule'i mola nana Aalaha ikie. Aana
omu saie oto uri nga ta'a-ta'a mei ola omu ko eu'esuie nana Aalaha, e sa'a
mango ike mola mwaakule.

16

O Ke Nii Suli Maholo

Huni Pe'ie Kira Maitale

1 Oto no ko sare ha'arongo'omu mola aana niinge huni pe'ie mwala a God
aana po'o ni henue i Jiudia. Omu ke asuie oto mola mala nou hatonga'inie
hunie mo soihaada'inge aana po'o ni henue i Kalesia.
2 Ahutana mo Dinge Maa'i, omu ke mani niie niinge ngeena, nga iini na e
nii-nii mola i sulie tari-olanga ingeie, na omu ke mani loo-looha'inie mola
i suli maholo, mwaanie omu lo'o-lo'ohie lo'u nga mo niinge aana maholo
ne kei lae mai seemiu.
3 Oto maholo no ko lae mai hule i seemiu, na ni omu lio hilisie nga
mo mwane huni toolea niinge i'omu ta'au hunie i Jerusalem. Ineu ne ke si
uusunge'inire ta'au pe'ie mei to'oha ngeena, na ne ke uusue nga uusu-uusu
huni haata'inie uri ikire mo mwane diana.
4 Na mala uri ko melisine ne ke lae no'one, nge ne kei hekusire taane
ta'au.

Ngaeta Mo Oala'inge A Pol

5 Ne kei liu taane mai keli'omu aana maholo ne kei uure mwaanie po'o
ni henue i Masedonia, aena aana nou lo'onga'inie uri ne ke hola'i lae ka'u
i Masedonia.
6 Ne kei kele ii'o tewa taane ohe pe'i'omu lai hule i ha'amangolana mo
waro-waro aana wawai na iihi'ure. Oto urine omu sai pe'ieu lo'u huni lae
tara'asi aana laenga ineu takoie leu nge ne kei lae lo'u aana.†
7 Aana nou ka'a sare maatoli'omu ike oto molana aena aana no ko tapaliu
mola. Saeku uri ne ke kele ii'o tewa ka'u pe'i'omu, mala uri Aalaha ko
toli'aasie ke urine.
8 Ta'e ne kei ii'o ka'u i leu i Epesas hule aana dinge Pentekos.
9 Aana kele maholo kohi huni deu i sulie nga mo ola diana hunge i leu
ni oto ienini, ma'alana uri nga mo iini hunge ko si uure honosieu taane.
10 Mala uri a Timoti ko hule i seemiu, omu ke lio i suli diana aana, aena
aana ingeie ko esu no'one nana Aalaha ikie mala ineu.
11 Nga iini eemiu ke su'uri mwaka aana, ta'e omu ke pe'i diana aana
mola. A Timoti ko lae-lae no'one pe'ie ngaeta mo iini kire hiiwalaimoli
aana a Jisas, na no ko tohungei maa'oohire uri kire ke hule mai seeku.
Oto saeku uri omu ke pe'ie laenga ikire ngeena hunie kire ke aaliho'i mei
seeku.
12 Aasikaelu maa'i, a Apolos, no ko unu-unue taane hunie uri ke lae ka'u
pe'ie ngaeta mo iini hiiwalaimoli huni keli'omu, ta'e e ka'a ne'isae ike ue
ni lae wau aana kele maholo ienini. Mala ko toto diana hunie aana nga
maholo, nge ke si lae taane wau.

Mei Wala Ooreta A Pol

† **16:6** 16:6 Mo waro-waro wawai aana iihi'ure wau i Korinit kire tohungei aasa oto hiito'o. Ta'e ma'alana e urine, pe'inge nge a Pol ko ere i sulie ngeena e ka'a ola ike aani to'oha aana e si unue mola aana 9:15 uri e sere'inie pe'inge urine. Sa'a mola pe'inge a Pol e saeto'o aana ienini hunie mo Korinit ke ere ha'asusue saena, na kire ke aarenga'i talana, na kire ke uusunge'inie nga mwane huni lae pe'ie.

13 Omu ke lio talamiu na omu ke hiiwalaimoli ngaingedi. Omu ke su'uri me'u, ta'e omu ke uure ma'uta'a.
14 Ta'ena nga ola omu ko eu'esui'i, omu ke au'esui'i oto aani manata-diananga hali'ite.
15 Oto maeni eesiku maa'i, omu saie taane a Stepanas na uluhe ni iinoni ingeie. Omu saie uri ikire oto eetana nga mwala kire hiiwalaimoli aana Jisas aana po'o ni henue i'omu wai Akaea, na kire toli'aasire maraada huni pe'i-pe'i aani esunge nana mo iini e hiiwalaimoli. No ko eitanai'omu uri
16 omu ke lulu i sulie oto mo taungei na'ohai iinoni urine, na ta'ena nga iini ko esu pe'ire.
17 No ko tohungei saemango oto hiito'o haahie a Stepanas, na a Fotiunetas, na a Akaikas aana kire lae mai hule i seeku oolisi'omu.
18 Kire tohungei ha'asaediana'aau oto mala kire ha'asaediana'a'omu ke'u hola'ina'o. Aena urine omu ke ha'ama'u aana mwala urine.
19 Mo soihaada'inge i leu aana po'o ni henue i Esia, kire ko niie saediananga ikire huni'omu. A Akuila na Prisila oto pe'ie mo iini ko rururu pe'ire tarau wau i nume ikirerue, kire ko niie mei wala ni saediananga huni'omu i lalo aana satana Aalaha
20 pe'ie ahutana mo iini e hiiwalaimoli aana Jisas mai leu. Oto i'omu, saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo he'imalahune maa'i.
21 Ineu a Pol ni no ko uusue mei wala ni saediananga ooreta ienini huni'omu oto aana ki'i-ki'iku maraaku.†
22 Ta'ena nga iini nge e ka'a manata diana hunie a Aalaha ikie a Jisas, nge ha'aloinge a God kei hite aana.
No ko eitanaie a Aalaha ikie a Jisas hunie ke lae mai lau-leu,
23 na uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.
24 Manata-diananga ineu ke ii'o pe'ie ahutemiu i lalo aana Kraes Jisas.

† **16:20** 16:20 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie Israel. † **16:21** 16:21 Sa'a mola a Pol e ka'a uusue ike uusu-uusu ienini maraana, ta'e nga mwane aaopa, ohe a Sostinis, nge e uusue walana a Pol uure aana aehotalana puke lae hule aana tatala ienini.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Korinit

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na ingeie oto iini nge e ha'a-uuresie soihaada'inge wau aana huilume i Korinit. A Timoti e ii'o no'one pe'ie maholo e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Korinit.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol e uusue eetana nga uusu-uusu ingeie hunire mo Korinit hunie uri kire ke oonisae mwaanie aaelanga kire asuie ka'u ngeena, na hunie uri kire ke ha'aloie iini nge e dau aaela oto hiito'o aana ko ii'o ruru pe'ie hu'e aamana. Oto mo Korinit kire rongoa walana Pol na kire tola i sulie oto nga taa e unue hunire. Ta'e lae-lae ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire hule lo'u weu i Korinit na kire ko ha'atakaloa oto kira hiiwalaimoli weu. Mo ha'a-uusuli eero-eero kire ere aaelasie a Pol Hurula'aa no'one, aana kire ko unue uri ingeie nga hurula'aa to'ohuu a Kraes ha'ike, na lo'u kire ko ha'asusunge'inie a Pol uri ko sare pelie mola to'o-to'olana mo Korinit. Na aena aana a Pol e oolisie laenga ingeie na e ka'a hule lau-leu i Korinit aana maholo kire lo'onga'inie, nge mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko unue uri mwala ke su'uri noruto'o aana walana.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e tohungei sare unue hunire mo Korinit uri e hii diana oto liutaa huni rongoa mei tataroha a Taetas uri kire rongo i sulie walana aana eetana nga uusu-uusu e ere a'aila'a i laona nge e ha'atolaa wau hunire. Ta'e aahu'i ne'isaenga i manatana a Pol uri hunie mo Korinit ke dau aakau hunie maholo a Pol kei liu weu i saada. Saena hunie kire ke leie tolahada maraada hunie tolahada ke tohungei oodo maholo kei hule i saada. Na saena lo'u hunie kire ke dau aakau aana nga mei niinge huni pe'ie mo iini kire ko si'oha'a aana soihaada'inge ta'au i Jerusalem.

?Nga taa oto mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

saehuunge, sapesalunge, a'aila'asilana mamaela'anga, ere ni ha'asusunge, manikulu'anga, niinge

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Korinit 4:7-11, 2 Korinit 5:20-21

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Korinit

(1:1-11)

Nga mo ola kire oopa-oopaa ka'u mo Korinit mwaanie a Pol, ta'e maholo ie walu ola kire oodo oto.

(1:12—7:16)

Kira hiiwalaimoli ke pe'i-pe'ire hailiu aani niinge hunie kira si'oha'a.

(8:1—9:15)

A Pol ko uure honosie upwanga mo iini kire unue ingeie nga hurula'aa to'ohuu ha'ike.

(10:1—13:10)

Mei wala ni saedianangа ooreta

(13:11—13:14)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e lio hilisieu uri
hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes. I'emere'i aasikaelu a Timoti,
nge ni mere ko uusu-uusu hao huni'omu mwala aana soihaada'inge a God
hao i Korinit, na no'one hunie ahutana mo iinoni maa'i a God aana ta'ena
nga leu hao i laona po'o ni henue i'omu i Akaea.
2 Mere ko eitanaie a God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha ikie, uri kire
ke haata'inie hahu'ana manata-diananga huni'omu, na uri kire ke niie
hanuelamanga huni'omu.

A God Ko Ha'adodoa Saeka Hunie

Kie Ke Ha'adodoa Saena Mo Iini

Kire Ko Lae Oodoie Aasanga

3 Kie ke mani paalahea God, Aamana Jisas Kraes Aalaha ikie, aana a
Mama'a oto aahu'ine aamasinge na iini ni ha'adodoa saeka mo iinoni.
4 Ingeie oto ko ha'adodoa saemeelu i suli maholo melu ko lae oodoie mo
aasanga, uri hunie i'emeelu no'one melu ke ha'adodoa saena mo iini kire
ko lae oodoie no'one mo aasanga, na melu ke asu urine aana ta'a-ta'a mei
pe'inge nge a God e ha'adodoa saemeelu aana.
5 I'emeelu, melu ko sapesalu oto hiito'o i tehula'ana melu ko lulu i sulie
a Kraes, ta'e maholo ko lae urine, nge a God ko si ha'adodoa saemeelu oto
hiito'o i tehula'ana a Kraes.
6 Oto maholo melu ko sapesalu, nge sapesalunge ngeena ko he'i pe'i'omu
lo'u hunie omu ke hele aana maurihe huu. E to'ohuu oto, i sulie a God ko
ha'adodoa saemeelu hunie i'emeelu no'one melu ke ha'adodoa lo'u saemiu.
Oto urine omu ke uure a'aila'a tara'asi mola maholo omu ko sapesalu lo'u
mala i'emeelu ienini.
7 Oto melu hiiwalaimoli to'ohuu uri omu sai uure ma'uta'a taane, aena
aana melu saie mola uri omu ko sapesalu no'one mola aana ta'a-ta'a taungei
ola nge melu ko sapesalu aana, na a God ko ha'adodoa lo'u saemiu no'one
mala ko ha'adodoa saemeelu ie.
8 Maeni eesiku maa'i, melu saeto'o aana uri omu ke sai diana aana mei
si'oha'anga nge e hite ka'u aameelu weu aana po'o ni henue i Esia uri e
hi'ei'emeelu oto liutaa, na e tohungei aasa oto hiito'o huni'emeelu hule
aana melu lo'o-lo'onga'inie oto uri melu ke maesie mola.
9 Na melu saie uri melu ke tohungei mae to'ohuu oto. Ta'e leune e rau
urine, uri hunie melu ke su'uri noruto'o mola aameelu maraameelu, ta'e
hunie melu ke noruto'o mola aana God, iini e sai ta'ea mo iini e mae oto.
10 Na maholo melu kara'i mae ngeena, a God e ha'a-uuri'emeelu oto
to'ohuu, na kei haro ha'a-uuri'emeelu taane ue. Melu maa'oohi susuto'o
pe'ie hiiwalaimolinge aana uri kei haro ha'a-uuri'emeelu taane mola ue.
11 Na omu sai pe'i'emeelu no'one aani aarenga'inge talameelu. Urine
mwala oto hunge ke si paalahea a God, aena aana kire kei meni leesie
uri a God e sai rongo hunie aarenga'inge mo iini hunge na e sai
ha'adiana'a'emeelu i tehula'ana mo aarenga'inge ikire ngeena.

Ne'isaenga A Pol E Oodo Mola Maholo E Oolisie Laenga Ingeie

12 Maeni eesiku, manataku e taha mola aana nou saie uri melu ka'a eeroa
ike nga iini aana nga maholo, ta'e melu ko lulu i sulie mola oodo-oodonga
nge a God e saeto'o aana. Walu ola melu ko eu'esui'i e uure mola aana
hahu'ana manata-diananga a God, na melu ka'a asuie ike nga mei ola i
sulie saenanaunge ni iinoni. Tolahameelu e diana oto urine tarau pe'ie
ahutana mo iinoni, na oto liutaa maholo melu o'o'o pe'i'omu.

13-14 Mo ola melu ko uusu-uusu'i huni'omu, mo ola omu sai saenanau
eeni taane, na mwaanie omu heitalea lo'u nga ne'isaenga e aasa wa e ii'o
mumuni i laona uusu-uusu ienini. !Ha'ike! Ta'e omu ke saa-saaie mola
mo uusu-uusu ineu, na ma'alana uri omu ka'a sai diana aameelu ue, ta'e
melu lo'onga'inie uri omu kei sai diana aameelu taane. Oto aana maholo
Aalaha ikie a Jisas kei ooli mei, nge omu ke si tooha'ini'omu haahie omu
lado pe'i'emeelu, mala i'emeelu no'one melu ko tooha'ini'emeelu aena aana
melu lado pe'i'omu.
15 Oto aena aana nou tohungei hiiwalaimoli uri omu ko saediana hunieu
urine, nge nou lo'onga'inie ka'u uri ne ke hola'i lae oto hao i leesi'omu,
hunie uri ne ke leesi'omu aana e ro maholo na urine nge omu kei
ilenimwa'e ha'arue.
16 Oto nou oala'i ke'u huni lae hao i leesi'omu aana maholo nou ne'isae
huni lae mai hunie po'o ni henue i Masedonia, na uri ne ke si leesi'omu
lo'u aana maholo ne kei uure mwaanie i leu, aana ne ke lae lo'u hunie i
Jiudia. Urine nou lo'onga'i uri omu ke si pe'ieu aana laenga ngeena.
17 Sa'a mola omu ko lo'o-lo'onga'inie uri no ko eero wa no ko ere-ere
mwaakule mola, aena aana nou ka'a lae ike i sulie oala'inge ineu ngeena.
!Ta'e ha'ike! Ineu, nou ka'a asuie ike mo oala'inge mala mo iinoni ni
welumalau ko eu'esui'i. Ineu nou ka'a sai unue ike, “Iau, ne kei te'urine”
maholo no ko lo'onga'inie, “Ha'ike, nou sa'a te'urine ike.”
18 Maholo no ko unue, “Iau,” no ko ne'isae oto to'ohuu huni esuie urine,
na nou sa'a talei unue mola “Ha'ike” mai puri. Mala a God ko ere-ere
to'ohuu oto tarau, ineu no'one no ko ere to'ohuu,
19 aena aana no ko lulu i sulie tolahana a Jisas Kraes. Ingeie oto Kalena
God, nge i'emeelu a Saelas na a Timoti, melu taroha'inie huni'omu, na omu
meni saie oto uri ingeie e ka'a unue “Iau” hunikie, na ko tolana unue lo'u
“Ha'ike.” Ta'e i tehula'ana a Kraes mone, a God ko unu-unue “Iau” hunikie
mo iinoni,
20 aana a Jisas oto ko ha'a-oaie ahutana mo heiholota'inge a God hunikie
mo iinoni. Oto lo'u mola i tehula'ana a Kraes, ikie no'one kie sai
ha'amanikulu'aa God uuri, “Iau, ke urine oto mala o ko unuena.”
21 A God maraana ni ko ha'ama'uta'aa hiiwalaimolinge ikie aana a Kraes.
Na ingeie maraana no'one nge e lio hilisikie,
22 na e niie Li'oa Maa'i ingeie ke ii'o huu oto i lalo aaka mala ha'a-ara
a God. Li'oa Maa'i ko haata'inie uri ikie mo iinoni a God, na ahutana mo
heiholota'inge a God kei oa oto hunikie.
23 Oto ne ke unue oodoi'omu aana e ue ka'u nou ka'a ooli ike mai i seemiu
mala nou unue. A God e saie mola manataku, na e saie taane uri nga taa
no ko unue e to'ohuu. Nou ka'a lae ike ue hao i Korinit, i sulie nou ka'a
sare ere aamiu lo'u na urine kei aasa lo'u huni'omu.
24 Iau, e to'ohuu oto aana melu ko sare asu loko-loko mola pe'i'omu
hunie omu ke ilenimwa'e, na melu ka'a sare paine ike haahi'omu huni
deu rarahi'omu hunie omu ke hiiwalaimoli, aana melu saie uri omu uure
ma'uta'a oto aana hiiwalaimolinge aana God.

2

1 Maholo nou o'o'o ka'u pe'i'omu oto i na'o, nou ere aamiu hiito'o na nou
da omu hii aaela. Oto aena leune nou he'i lo'onga'inie lo'u uri nou sa'a ooli
ike lo'u hao i seemiu lau-leu, mwaanie omu hii aaela lo'u mola.
2 ?Aana uri ne kei da omu ke hii aaela, ha'alaa a tei lo'u nge ke si da
ne ke ilenimwa'e? Aena aana i'omu mola nge omu sai da hunie uri ne ke
ilenimwa'e. ?Ta'e omu sai deu urine lo'u uri taa na hule aana i'omu na
omu ko saehuu no'one mola? !E aasa!

3 Ineu nou ka'a ere ike mola i sulie ilenimwa'enga ineu maraaku, ta'e
ilenimwa'enga ineu e uure mola aana ilenimwa'enga i'omu, aana kolu sai
ilenimwa'e mola tararuru. Aena urinena, nge nou hola'i uusu-uusu mola
hao huni ere aamiu haahie mo ola omu deu aaelasi'i, hunie uri maholo ne
kei hule lo'u hao i seemiu, na mo ola ngeena kire oodo oto. Iau, nou esuie
mola urine mwaanie uri mo iini hunie omu ke da ne ke ilenimwa'e, omu
si da lo'u mola ne ke saehuu.
4 Maholo nou uusue eetana nga uusu-uusu ngeena, saeku e tohungei
makaka oto, na nou uusu-uusu oto mola pe'ie saehuunge na pe'ie ngaranga.
Ineu nou tohungei saehuu haahie nga taa nou uusue ka'u huni'omu, ta'e
nou ka'a ere aamiu ike urine hunie omu ke saehuu lo'u, ta'e saeku hunie
omu ke lio saie uri nou manata diana oto liutaa hunie ahutemiu mango.

Mo Korinit Ke Sae'aasi

Hunie Mwane E Oonisae

Mwaanie Aaelanga E Asuie Ka'u

5 Nou sere'i ere hiito'o huni'omu haahie nga taa nge ngaeta mwane aamiu
e dau aaelasie ngeena. Ta'e mei roro'anga oto paine ni ngeena, na e ka'a
asuie ike mola saehuunge hunieu, ta'e oto liutaa, e da hunie ahutemiu
mango.
6 Oto mo iini hunge aamiu, omu leie a mwaena na omu ha'aloie oto. Na
ha'aloinge omu esuie ngeena e ado oto.
7 Oto ienini e malisine uri omu ke sae'aasi oto hunie, na omu ke ere
ha'asusue hunie ke hii diana lo'u. A mwaena e saehuu oto, na mwaanie
uri e tohungei saehuu lo'u hiito'o na saehuunge paine ingeie e waelie oto
ta'ingelu.
8 Aena ngeena no ko eitanai'omu uri omu ke pe'ie a mwaena hunie uri
ke saie oto uri omu manata diana hunie to'ohuu.
9 Maholo nou uusue uusu-uusu ngeena huni'omu oto i na'o, nou ka'a
lo'onga'inie mola ha'a-oodohilana a mwaena, ta'e nou sare manata'inie
no'one uri ohe omu kei mwa'e-mwa'e taane huni tola i sulie walu ola no
ko unu-unu'i huni'omu, wa ha'ike.
10 Oto ie aana nou leesie uri omu sai tola i sulie walaku to'ohuu, oto mala
uri omu ko sae'aasie nga mei aaelanga nga iini e dau hu'isi'omu aana, nge
ineu e urine no'one. Na mala iinonine e dau hu'isie no'one mei olana
hunieu, nge ineu no'one ne ke sae'aasie mei olana hunie. A Kraes e saie
oto uri no ko deu-deu urine, aana saeku mola hunie ne ke pe'i'omu.
11 Na aena aana sae'aasinge hailiu urine, nge a Pwelu Eero-eero e sa'a
roro'a tari mwada'u ike aakaelu huni waelikolu, aena aana kolu saie oto
mo lo'onga'inge aaela ingeie.

A Pol E Lae Mwaanie Asunge Diana

I Troas Aana Ko Tolahi'e

I Sulie Mo Korinit

12 Maholo nou hule wau aana huilume i Troas huni laeliwala aana
Tataroha Diana i sulie a Kraes, nou deu oodoie uri a Aalaha e tahanie
oto maa talana asunge ngeena hunie ke lae diana i leune.
13 Ta'e nou tohungei tolahi'e mola aena aana nou ka'a rongoa ike nga
mei wala i suli'omu aana nou ka'a oodoie ike aasikaelu a Taetas hunie ke
ha'arongoau. Oto nou ere ni saediananga mola pe'ie mwala i leune, nge
nou si toli'aasire, na nou aatoholo mai hunie po'o ni henue i Masedonia
aana nou heitalea nga mei wala diana i suli'omu.

A Pol Ko Esu Mala Koni-konihe Hunie Uri Mwala Hunge Ke Tola I Sulie Haiholota'inge Haalu A God

14 Oto no ko paalahea God oto liutaa, aana a Kraes e a'aila'asie oohotaa,
na oto ie melu lado oto pe'ie a Kraes na melu ko lae-lae oto i sulie mala
mo koni-konihe ingeie. A God e asu i lalo aameelu hunie tataroha i sulie
a Kraes ke lai hule oto aana ahutana mo henue, mala wasuha'ana dango
wau-wesu nge e tohungei wesu mangoni oto hiito'o e sai hule aana ta'ena
nga leu i laona nume.
15 Na melu urihana dango wau-wesu i maana God, aana a God ko
ilenimwa'e haahie asunge melu ko eu'esuie aana taroha'inilana a Kraes
hunie ahutana mo iinoni, mo iini nge ha'a-uurilada kei lae, na lo'u mo iini
nge kire kei ei'aa mwaanie a God.
16 Hunie mo iini nge a God ko ha'a-uurire, tataroha ngeena e tohungei
rongo diana hunire, aana ko na'oda hunie maurihe, na kire ko ilenimwa'e
haahie mala mwala nge ko nonowasune dango wau-wesu. Ta'e mo iini nge
kire kei ei'aa mwaanie a God, kire kei sere'i rongoa tataroha ngeena, aana
ko da kire ko lo'onga'i mola i sulie leinge na maenga, mala mo iini nge kire
ko nonowasune kasuha'ana rae. Mei esunge aana taroha'inilana a Kraes
urine hunie mwala e tohungei aasa. ?Oto a tei ke'u ke si melisine asunge
ngeena?
17 Mo iini oto hunge ko lupwe'i taroha'inie walana God, ta'e kire ka'a
asu to'ohuu ike, aena aana saeda mola hunie kire ke tari to'oha aana. Ta'e
i'emeelu, melu aaopa oto mwaanire aana melu ko taroha'inie walana God
aani sae manola pe'ie nanamanga a Kraes. Na melu saie uri a God nge e
uusunge'ini'emeelu mala mo koni-konihe ingeie, na ko to'o-to'omaaie taane
nga taa melu ko eu'esuie.

3

1 Mwaanie omu lo'onga'i uri melu ko ere urine aena aana melu ko
ere tooha'ini'emeelu hunie omu ke rongo huni'emeelu. !Ha'ike oto oo'oo!
Ngaeta mo iini aaopa kire saeto'o aana nga uusu-uusu huni unu haada'i
aana huni'omu uri ikire mo tohungei koni-konihe a God. Na maholo kire
ko uure mwaani'omu huni lae-lae aana ngaeta hanue, kire saeto'o aana uri
omu ke uusu-uusu urine lo'u hunie mwala aana hanue kire ko lae hunie
ngeena. Ta'e i'emeelu, melu ka'a saeto'o aana ike nga mei ola urine.
2 ?Mei ola urine huni taa? Aana mauringe i'omu oto domana uusu-
uusu huni unu haada'i aana uri i'emeelu mo tohungei koni-konihe a God.
Ahutana mwala kire ko leesie uri tolahamiu e hai-oolisi diana oto, na i
leune kire si lio saie asunge diana i'emeelu.
3 Oto mauringe haalu i'omu ngeena domana uusu-uusu huni haata'inie
asunge i'emeelu e to'ohuu. Na e matapwa taane mola uri a Kraes ni e uusue
uusu-uusu ngeena, aana a Kraes e ka'a uusue ike aani inki wa aani baero,
ta'e aana Li'oa Maa'i nge e uure mwaanie a God Mau-meuri'e. Na a Kraes
e ka'a uusue ike mola i lengine mo rerepatai heu mala mo Ha'atolanga nge
a God e nii'i hunie a Mosis oto waite, ta'e e uusue oto i laona saemiu.
4 Melu hiiwalaimoli uri walu ola ienini e to'ohuu oto, aena aana melu
noruto'o mone aana God i tehula'ana a Kraes.
5 Melu ka'a to'o aana ike nga mei ola tohumeelu hunie melu ke malisine
asunge paine ngeena. A God mone e si da melu ke malisine asunge ngeena.
6 Aana ingeie oto e da melu ke adona mei esunge mala mo koni-konihe
ingeie huni taroha'inie haiholota'inge haalu e asuie pe'ikie mo iinoni.
Na haiholota'inge haalu ngeena e ka'a ola ike mola aana lulu i sulilana

mo Ha'atolanga, ta'e aana lulu i sulilana a Li'oa Maa'i. I tehula'ana mo
Ha'atolanga a Mosis, a God kei leie ahutana mo iinoni hunie maenga, ta'e
i tehula'ana Li'oa Maa'i, mwala e sai oodoie maurihe huu.
7 Mo Ha'atolanga a Mosis nge uusuleni e lae i lengine e ro rerepatai heu,
ko da mola maenga hunie mwala, ta'e ma'alana e urine, na mo Ha'atolanga
ngeena e lae mai pe'ie manikuluha'ana God, nge e raangie maana Mosis
oto waite. Na ma'alana rarangana maana a Mosis ko aehota huni eehutata
oto maholo e siho mwaanie toloi henue ngeena, na hule aana mwala ni
Israel ka'a sare to'omaaie ike raa-raa paine ngeena.
8 Ta'e nou saie uri asunge aana Li'oa Maa'i e manikulu'e oto lo'u liutaa.
9 ?Aana mala uri mo Ha'atolanga nge e toolea mai maenga e lae mai
pe'ie manikuluha'ana God, nge manikuluha'ana haiholota'inge haalu nge
ko ha'a-oodohie mwala pe'ie a God kei peine lo'u uri taa eena?
10 Iau, e to'ohuu oto, aana manikuluha'ana iini lalahu'e ngeena kei lio
mala nga mei ola mwaakule mola, aena aana manikuluha'ana iini haalu e
tohungei peine lo'u liutaa aana.
11 Haiholota'inge lalahu'e nge uusulana e lae i laona mo Ha'atolanga
a Mosis e lio manikulu'e taane, ma'alana e sa'a ii'o huu ike. Ta'e
haiholota'inge haalu huni ha'a-oodohie mwala pe'ie a God kei to'o aana
manikulu'anga e tohungei peine lo'u liutaa, aana kei ii'o huu.
12 Oto melu ka'a ma'u ike huni taroha'inie Tataroha Diana, aena aana
melu noruto'o mola aana uri manikuluha'ana haiholota'inge haalu a God
ngeena e sa'a ai'aa ike.
13 Melu ka'a mumunie ike nga mei ola i sulie haiholota'inge a God mala a
Mosis, aana a Mosis e haro aaluhie lo'u maana, mwaanie uri mo Israel kire
leesie uri raa-raa aana manikuluha'ana God ko eehutata mwaanie maana.
14 Mo Israel kire ka'a sare saie ike, na saeda e hau mola. Na hule si'iri
ma'alana kire ko saa-saaie mo wala aana haiholota'inge lalahu'e, ta'e kire
ka'a sai lio sai'i ike. E urihana mola mei sala a Mosis e aaluhie maana aana,
e ii'o ue i maada. Na mei sala ngeena ta'aasilana e sai lae mola hunie mo
iini kire ii'o ruru pe'ie a Kraes.
15 Ma'alana si'iri, maholo kire ko saaie mo uusu-uusu a Mosis, mei olana
e honoa ue maada na e ponosie mola ue saeda mwaanie kire lio saie.
16 Ta'e maholo nga iini ko eeli'u takoie a Aalaha, nge mei ola ngeena ko
ei'aa oto mwaanie.
17 Na a Aalaha na Li'oa Maa'i, ikire ta'a-ta'a iini mola. Na ta'ena nga iini
Li'oa Maa'i a Aalaha ko ii'o i lalo aana, nge Li'oa ko luhesie iinine mwaanie
nanamanga aana aaelanga.
18 Oto ahutaka mo iini kie lado pe'ie a Kraes, a God e ta'aasie oto mei sala
ngeena mwaanie maaka hunie kie ke haata'inie manikuluha'ana Aalaha
mala iiro-iiro ko wana-wana i laona sato. Na oto tarau Li'oa Maa'i a Aalaha
ko esu i lalo aaka huni oolisikie hunie kie ke urihana oto ingeie maraana,
na kie ke haata'inie manikuluha'ana oto liutaa.

4

Asunge A Pol Huni Sinelie Saena Mwala Aana Raa-raa A God

1 A God e tohungei aamasi'emeelu maholo e niie mei esunge ienini hunie
melu ke taroha'inie Tataroha Diana a Kraes, na aena urinena nge melu ka'a
aakohe ike mwaanie.
2 Melu ko taroha'inie a Kraes mola aana mo tolahai ola diana, na melu
toli'aasie oto ta'ena nga tolahai ola aaela huni taroha'inie. Melu ka'a
taroha'inie ike a Kraes aana mo tolahai ola e ka'a malisi, wa aana mo
tolahai ola mumuni, wa aana mo tolahai ola nge ko esuie masanga. Melu

ka'a ha'a-olaa ike nga mo iini aani eeronga, na melu ka'a sai hu'isie ike walana God. !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e melu ko lae pe'i unu tahanga'inie mola walaimolinge hali'ite i maana God, hunie ahutana mwala kire ke lio saie uri melu ko ere to'ohuu.
3 Mala uri Tataroha Diana melu ko laeliwala aana ko ii'o mumuni ue, wa e aasa hunie nga iini ke rongo saie, nge e ii'o mumuni urine mola mwaanie mo iini kire ko lae hunie maenga huu eena.
4 Kire ka'a hiiwalaimoli ike aana a Jisas, aena aana aalaha haahie walumalau ienini ko da mola manatada ko rodohono. Oto kire ka'a sai leesie ike raa-raangana Tataroha Diana nge ko raa haahire. Kire ka'a lio saie ike mei wala melu ko taroha'inie i sulie manikuluha'ana a Kraes, iini e tohungei sada oto pe'ie a God.
5 I'emeelu, melu ka'a laeliwala ike mola i suli'emeelu maraameelu, ta'e melu ko laeliwala aana a Jisas Kraes uri ingeie oto Aalaha, na i'emeelu mo iinoni eu'esu i'omu mola aana melu ko lulu i sulie a Jisas.
6 Aana ha'aholanga a God e unue uuri, *!Raa-raa kei raangie rodohono! Jenesis 1:3* Na ingeie no'one nge e sinelie saemeelu aana raa-raa ingeie, hunie melu ke lio saie uri mwala e sai leesie manikuluha'ana God aana a Jisas Kraes.

Nanamanga A God Mone E Pe'ie A Pol Huni Taroha'inie Walana God I Laona Aasanga

7 I'emeelu, melu ka'a roro'a ike, ta'e Tataroha Diana melu ko taroha'inie e paine oto liutaa. Mo sapei ola melu to'o aani ie kire ka'a ne'ie ike nga mei ola, na melu urihana mola mo kao-kao kire asui'i aani mwakano. Ta'e melu to'o aana taane dianaha'ana a God mola i laona mo kao-kao aaela ngeena, aana melu ko taroha'inie Tataroha Diana a Kraes. Na leune e haata'inie uri nanamanga e manikulu'e ngeena e ka'a ola ike i'emeelu, ta'e mei ola a God.
8 Mo maholo oto hunge sapesalunge ko haapilinga'a haahi'emeelu, ta'e e ka'a pili memeso'emeelu ike. Mo maholo oto hunge melu ko tolahi'e, ta'e melu ka'a ne'isae rue-rua'a ike.
9 Mo maholo oto hunge kire ko teunge'ini'emeelu, ta'e a God e ii'o mola pe'i'emeelu tarau. Mo maholo oto hunge kire ko horo aaelasi'emeelu, ta'e kire ka'a sai horo suuhe'ini'emeelu ike.
10 Sapemeelu ko deu oodoie sapesalunge oto no'one tarau mala a Jisas e dau oodoie ka'u na hule aana e maesie oto. Ta'e ma'alana melu ko sapesalu urine, melu meuri taane mola ue, na aena leune ahutana mwala kire ko si lio saie uri a Jisas e mauri taane ue, aana ingeie oto ni ko lio i sulie sapemeelu.
11 Iau, mwala ko sare horo'i'emeelu oto tarau i tehula'ana melu ko lulu i sulie a Jisas, ta'e e diana mola, aena aana mei sape nge kei mae mola ienini ko haata'inie oto mauriha'ana a Jisas.
12 Melu ko lae pe'i sapesalu takoie maenga urine, hunie uri i'omu omu ke manata'inie maurihe to'ohuu i lalo aamiu.
13 Aana ngaeta leu mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *No ko ere i sulie a God, aena aana nou hiiwalaimoli oto aana.* *Sam 116:10* Oto i'emeelu no'one, melu hiiwalaimoli oto urine, na aena leune melu ko taroha'inie a Jisas.
14 Melu manata'inie oto uri a God, iini nge e ta'ea Aalaha ikie a Jisas, kei he'i ta'e'emeelu no'one lo'u mala a Jisas, na kei toole'emeelu tararuru pe'i'omu hunie leu nge e ii'o aana.
15 Melu ko mwa'e-mwa'e ni sapesalu urine huni pe'i'omu, na hunie mwala oto hunge kire ke sai diana aana hahu'ana manata-diananga a God

hunire. Urine mwala oto hunge lo'u kire ke si soi ha'amanikulu'aa God pe'i paalahelana.

Mauringe Mai Aano

E Sa'a Ii'o Huu Ike

Mala Maurihe Ta'au I Lengi

16 Aena urinena melu sa'a mou-mou ike aani taroha'inilana a Jisas. Ma'alana uri sapemeelu ke lae pe'i aaela lo'u, ta'e mauriha'ameelu po'o i lalo ko lae pe'i ha'ahaalu taane tarau suli dinge.
17 Na mei si'oha'anga nge ko toole'emeelu mola hunie kele maholo o'oru'e ienini, ko da melu ke si hele liutaa aana mo ola manikulu'e oto hiito'o lo'u aana maurihe huu pe'ie a God ta'au i Lengi.
18 Oto melu ka'a ne'isae paine ike mola haahie mo ola nge kie sai leesi'i, ta'e melu ne'isae paine haahie mo ola nge kie ka'a sai leesi'i ike aana maaka. Aana mo ola nge kie sai leesi'i aana maaka, kire ka'a sai ii'o tewa ike. Ta'e mo ola nge kie ka'a sai leesi'i ike aana maaka, nge ha'alaa kire sai ii'o huu.

5

1 Kie ko o'o'o mola mai laona walumalau pe'ie mei sape mamaela'a nge hule aana e ka'a sai ii'o tewa ike, na e urihana mola ii'onga aana mo aapa-aapa i me'esu. Na maholo oho-aasilana mo aapa-aapa ngeena kei lae, nge kie ke si lae hunie mo nume diana oto liutaa. Aana kie saie uri a God e dau aakau aana mei sape diana liutaa naka huni ii'o aana ta'au i Lengi, ola ingeie maraana e asuie na iini kei ii'o oto huu.
2 Ta'e aana ii'onga mei sape ienini mai aano i leu, kie ko ii'o mola pe'ie ngaranga, aana kie ko heri hunie oto liutaa uri kie ke to'o aana oto mei sape haalu uure i Lengi na hunie ke aaluhikie oto.
3 Aena aana maholo mei sape lalahu'e ienini kei mae, nge mauriha'ai ola e sa'a ii'o mwaakule ike mala iinoni e ka'a ho'o sala, ta'e mala iinoni ko ho'osie mei sala haalu, nge mauriha'ai ola kei eeluhi aana mei sape haalu uure i Lengi.
4 Aana maholo kie ko o'o'o ue i laona mo aapa-aapa mai welumalau ie, kie ko aawa-aawasirahe mola aana mo aasanga mai leu ko hi'eikie, na kie ko tohungei heri hunie oolisinge aana sapeka. E ka'a ike aana uri kie ko sare ta'aasie oto mei sape ni welumalau ikie, aena urine nge mauriha'ai ola kei ii'o mwaakule mola mala iinoni e ka'a ho'o sala ike. Ta'e kie saeto'o aana oto liutaa uri mei sape ni Lengi ngeena ke aaluhie mauriha'aka oto mola lau-leu, uri hunie ahutana walu ola aana maenga ke mango mwaanikie, na mei sape haalu aana maurihe huu ke oolisie mei sape mamaela'a ienini oto ta'ingelu.
5 Na a God e pwaokie oto hunie ke urine, na e niie oto Li'oa Maa'i hunikie huni haata'inie uri leune kei reu oto to'ohuu taane aana maholo hunie.
6 Oto kie ka'a ma'u ike ta'e saeka e susu mola. Kie saie taane uri maholo kie ii'o ue i laona mei sape ni welumalau, kie ka'a ii'o ike ue ta'au i Lengi i saana a Aalaha.
7 Oto mau-meuringe ikie ko lae-lae mola aani hiiwalaimolinge, na e ka'a lae ike i sulie walu ola kie sai leesie aana maaka.
8 Oto kie ka'a ma'u ike, ta'e kie lo'onga'i me'uta'a mola uri e lae oto i diana liutaa huni toli'aasie mola mei sape ni welumalau ngeena, na hunie kie ke lai ii'o aana tohungei henue ikie i saana a Aalaha.
9 Ta'a-ta'a mei eehu'i ola kie saeto'o aana, ma'alana kie ke ii'o aana sapeka mai aano i leu wa kie ke oopa mwaanie na kie ke ii'o oto ta'au i Lengi, ta'e kie saeto'o aana mola uri a Aalaha ke ilenimwa'e haahikie.

10 Aana kie mani manata'inie oto uri ahutaka mo iinoni, kie kei meni lae
i uure i na'ona naunekume ni leinge a Kraes ta'au i Lengi hunie ingeie kei
waaikie oto i sulie helelaka mai aano i leu e diana wa e aaela.

Asunge A Pol Huni Toolea Mwala Mai Saana A Kraes

11 Oto aana melu saie uri dinge ni leinge ngeena mei ola ni me'unge oto
paine, nge melu ko eri'apasie huni pe'ie mwala hunie kire ke aali'u na kire
ke hiiwalaimoli aana a Jisas. A God e sai diana aameelu uri melu ko esu
to'ohuu taane nana, na nou tohungei heri hunie uri i'omu no'one omu ke
sai diana aameelu lo'u urine.
12 Melu ka'a sare ere ike urine mola huni ha'apaina'a'emeelu
maraameelu, ta'e melu ko sare haata'inie mola nga taa diana melu ko esuie,
hunie uri omu ke ilenimwa'e haahi'emeelu. Oto urine omu sai ere oolisie
mo iini kire ko ere aaelasi'emeelu aana kire ka'a ne'isae paine ike aana
oodo-oodonga wa aana nga taa i laona sae, ta'e kire ko tooha'inire mola
haahie mo ola po'oi sinaha nge mwala e sai lahera haahi'i.
13 Ngaeta mo iini kire ko unu-unue uri i'emeelu nga mo pweu mola, ta'e
leune e kohi mola aameelu aena aana melu saie e lio taane mola mala uri
melu pweu aana melu ko weo mola nana God. Ta'e ngaeta mo iini kire lio
saie uri melu ka'a pweu ike, na leune e kohi lo'u aameelu aana weonga
i'emeelu mei ola huni pe'ilemiu.
14 Ta'ena nga mei ola melu ko esuie, melu ko esuie mola aena aana
manata-diananga a Kraes. Na aana melu hiiwalaimoli uri ta'a-ta'a iinoni
e mae oto honotaka, nge melu hiiwalaimoli no'one uri ahutaka, kie mani
mae tararuru oto pe'ie iinonine mwaanie mauringe lalahu'e e aaela ikie i
na'o.
15 Na a Kraes e mae to'ohuu huni pe'ie ahutana mo iinoni, uri hunie
ahutaka mo iini kie to'o aana maurihe haalu kie ke su'uri lae lo'u i sulie
mo lo'onga'inge ikie maraaka, ta'e hunie kie ke lulu i sulie mola a Kraes,
iini e mae ka'u na e ta'ela'i eeliho'i lo'u i tehula'aka.

16 Oto maholo ienini ne'isaenga ikie i sulie mwala e hai-oolisi oto, na
kie ka'a lo'onga'i ike i sulie nga iini i sulie tolahai iinoni ni welumalau. E
to'ohuu taane uri kie lio toli ke'u aana a Kraes i sulie tolaha ni iinoni urine
hola'ina'o, ta'e maholo ienini kie ka'a sai te'urine ike lo'u.
17 Oto iini nge e ne'ie iinoni a Kraes, nge a God ko ha'ahaalue oto iinoni
ngeena hunie ke ne'ie iinoni haalu oto. Mo tolahai ola lalahu'e ko ei'aa oto
mwaanie, na mo tolahai ola haalu ko lae oto mai.
18 Ahutana walu ola ngeena a God ni ko esui'i hunikie aana a Kraes. A
God e uusunge'inie mone a Kraes hunie kie ke aali'u lo'u mei takoie hunie
kie ke uure ruru pe'ie. Na e niie mei esunge ngeena nameelu huni toolea
mai mo iinoni takoie hunie ikire no'one kire ke uure ruru pe'ie.
19 Oto melu ko taroha'inie uri a Kraes e asu mola nana a God hunie
ahutana iinoni aana walumalau kire ke aali'u mei takoie hunie kire ke uure
ruru pe'ie a God. Na aena aana a Kraes mone, a God e ka'a lo'onga'inie ike
lo'u mo ooraha'aanga ikire. Na e niie mei tataroha diana ngeena nameelu
hunie melu ke taroha'inie hunie mwala ke saie tala hunie ikire no'one kire
ke sai uure ruru pe'ie a God.
20 Oto ienini, melu ko ere-ere oto oolitana a Kraes, na aena ngeena,
maholo melu ko ere-ere pe'i'omu e urihana uri a God maraana ni ko
eitanai'omu hunie omu ke uure ruru oto pe'ie. Oto melu ko ere oolitana a
Kraes oto ie, na melu ko eitanai'omu hunie uri omu ke aali'u takoie a God
na omu ke uure ruru oto pe'ie.

21 A Kraes ingeie e ka'a to'o aana ike nga mei ooraha'aanga, ta'e a God e
da mola hunie ke to'o aana mo ooraha'aanga ikie mo iini kie lado to'ohuu
pe'ie a Kraes, hunie ikie no'one kie ke si to'o aana oodota'inge ingeie.

6

1 Oto aani esunge tararuru pe'ie a God, melu ko eitanai'omu, mo iini omu
hele aana oto niinge paine a God ngeena, mwaanie omu toli'aasie niinge
paine ngeena e totowai mola.
2 Omu ke rongoa ka'u nga taa a God e unue aana e te'uri, *Aana tohungana*
maholo huni haata'inie manata-diananga ineu eemiu, nou rongo i sulie
aarenga'inge i'omu, na maholo omu saeto'o aana nga iini ke pe'i'omu, nge
nou ha'a-uuri'omu oto. *Aesaea 49:8* !Oto omu ke
rongo ka'u! Maholo huni hele aana manata-diananga a God ni oto ienini.
!Si'iri oto dinge ni ha'a-uuringe!

A Pol E Taroha'inie A Kraes Ma'alana Mo Aasanga Oto Hunge Kire Hite Aana

3 Melu eri'apasie taane uri walu ola melu ko esui'i ke oodo na kire ke
su'uri liu honosie hiiwalaimolinge nga iini aana a Jisas, na mwaanie nga
iini e ere aaelasie asunge i'emeelu ienini.
4 Ta'e aana ahutana walu ola melu ko eu'esui'i, melu ko haa-haata'inie
taane oto uri i'emeelu mo koni-konihe a God. Melu ko uure ma'uta'a taane
mola loosie ta'ena nga si'oha'anga na aasanga na sapesalunge ko lae mai
takoi'emeelu.
5 Mwala kire rapusi'emeelu oto, na kire ne'i'emeelu oto i laona nume ni
ho'o, na kire maaola-ola pe'i waeli'emeelu oto. Ta'e ma'alana e urine melu
ko ha'aweo'emeelu oto mola aani taroha'inilana a Jisas taraure'i, hule aana
nga ma'ahunge wa ngaunge na ha'ike lo'u.
6 Na melu haata'inie lo'u uri i'emeelu mo koni-konihe a God aana ii'onga
rere'a i'emeelu, na aana saenanaunge i'emeelu, na aana toli-rakonga
i'emeelu, na aana saediananga i'emeelu hunie ahutana iinoni, na aana
nanamanga a Li'oa Maa'i, na aana melu manata diana to'ohuu hunie
ahutana iinoni.
7 Melu haata'inie uri i'emeelu mo koni-konihe a God to'ohuu aana melu
sai ere mola aana walaimolinge. A God e niie mai nanamanga ingeie
nameelu, na melu to'o aana oodota'inge mala talo huni deu honosie mo
maelonga. Na oodota'inge e urihana no'one nga reisinge huni'emeelu, huni
haata'inie mo takalonga ikire.
8 Melu ko esu nana God ma'alana mwala ko ha'ama'u aameelu wa kire ko
ha'amasa'emeelu mola, ma'alana kire ko lahe'emeelu wa kire ko ha'amwasi
mola aameelu. Ngaeta mwala kire ko haara'i ha'a-uusuli eero-eero mola
aameelu, ta'e ma'alana ke urine lo'u, i'emeelu, melu ko lae pe'i ha'a-uusuli
taane aana walaimolinge.
9 Ngaeta mwala kire ko unue uri kire ka'a sai'emeelu ike, ta'e kire
sai'emeelu taane mola. Melu ko kara'i mae-mae oto, ta'e melu meuri mola
ue. Nga mo iini ko ha'aloi'emeelu taane, ta'e kire ka'a horo maesi'emeelu
ike.
10 Aena aana mo aasanga ngeena, e malisine oto melu ke sae-saehuu,
ta'e melu ilenimwa'e mola tarau. Melu sai meitale taane, ta'e melu ko pe'ie
mola mwala hunge hunie kire ke to'o-to'o lo'u. Melu ka'a to'o aana ike
taane nga mei ola, ta'e melu ko si to'o aana mola ahutana walu ola mango.
11 Maeni eesiku maa'i, ahutana walu ola melu unu mango'i oto huni'omu
mo Korinit, na melu ka'a mumunie ike lo'u nga mei ola mwaani'omu. Na

melu haata'inie oto uri melu tohungei manata diana huni'omu to'ohuu
aana ahutana saemeelu.
12 I'emeelu maraameelu melu ka'a rohu ike aani manata-diananga
huni'omu, ta'e i'omu maraamiu mola omu ka'a haata'inie ike manata-
diananga i'omu huni'emeelu.
13 No ko ere-ere huni'omu oto mala i'omu maeni kaleku. Omu ke
haata'inie oto tolahai ola diana nge melu haata'inie oto aamiu. Omu ke
haata'inie oto uri omu manata diana huni'emeelu to'ohuu.

Kie Ke Su'uri Hata-hata Pe'ie

Mo Iini Kire Ka'a Hiiwalaimoli

Aana Jisas

14 I'omu, omu aaopa oto mwaanie mo pu'o, oto omu ke su'uri hata-hata
lo'u pe'ire. ?Aana oodota'inge na tata'alanga kei hata uri taa? ?Wa raa-raa
na rodohono kei ii'o tararuru uri taa?
15 ?Wa a Kraes na a Pwelu Eero-eero kei ne'isae tararuru uri taa? ?Wa
iinoni e hiiwalaimoli saena kei sada pe'ie iini e ka'a hiiwalaimoli uri taa?
16 ?Wa mo li'oa aaela kei ii'o i laona nume maa'i a God uri taa? Oto kie
ke su'uri hata-hata pe'ie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli, aana ikie oto nume
maa'i a God Meu-meuri'e. Iau, kie ne'ie oto nume maa'i a God, aana a God
maraana e unue uuri, *Ne kei ii'o oto pe'ie mwala ineu, na ne kei aawe-aawe
oto i matolada. Ne kei ne'ie oto God ikire, na ikire kire kei ne'ie oto mwala
ineu.* *Levitikas 26:12*
17 Aena urinena a Aalaha e unue no'one uuri, *Omu ke toli'aasie mo pu'o,
na omu ke ii'o aaopa oto mwaanire. Omu ke su'uri hele i sulie lo'u nga mei
ola e mada'a, aana omu kei ii'o oodota'i urine nge ne kei ilenimwa'e pe'i'omu.
Aesaea 52:11*
18 *Na ineu ne ke si ne'ie oto Aamamiu, na i'omu, omu ke ne'ie kaleku mwane
na kaleku keni. Ineu a God, iini e aalaha haahie walutana nga ola, nge no
ko ere ienini.* *2 Samuel 7:14*

7

1 Maeni iinoni maa'i, ahutana mo heiholota'inge ngeena a God e nii'i
oto hunikie. Aena urine kie ke kineta'inikie maraaka mwaanie walutana
nga ola mada'a nge e sai ha'amada'aa mauriha'aka, na mwaanie kie asuie
ta'ena nga ola aaela wa kie ne'isae aaela hunie nga iini. Na aena aana kie
ha'ama'u aana God, kie ke lulu i sulie oto tolahana e maa'i.

A Pol Ko Ilenimwa'e Haahie Oonisaenga Mo Korinit

2 Omu ke haata'inie oto uri omu manata diana huni'emeelu, aana
i'emeelu, melu ka'a dau aaelasie ike nga mei ola aana nga iini. Melu ka'a
waelie ike nga iini, wa melu ke ha'amwe'u-mwe'ue nga iini. Ngaeta mo iini
eemiu ko ha'apeli'emeelu urine, ta'e e ka'a to'ohuu ike.
3 Nou ka'a ere ike urine huni ere aaelasi'omu, aana nou unue ka'u oto
huni'omu uri melu manata diana huni'omu to'ohuu. Na ma'alana uri kolu
ke mauri wa kolu ke mae lo'u, ta'e saemeelu hunie kolu ke ii'o tararuru oto
tarau.
4 Suli maholo nou sai unu tahanga'inie mola saeku huni'omu, na no ko
ere tooha'ini'omu mola tarau. Ma'alana melu sapesalu aana mo ola oto
hiito'o, ta'e mo maholo no ko lo'onga'ini'omu, nge no ko si ilenimwa'e na
saeku e susu oto.
5 Oto ne ke lalado lo'u i sulie laenga i'emeelu nge nou aehota ladoa ka'u
hola'ina'o. Iau, melu uure oto mwaanie i Troas na melu lae i hule hao
aana po'o ni henue i Masedonia. Ta'e maholo melu hule hao, melu ka'a to'o
aana lo'u nga kele maholo huni mamalo. Mo ola hunge kire rau aameelu

aana maholona, aana mwala kire uure honosi'emeelu mola, na i'emeelu
maraameelu melu tohungei tolahi'e oto hiito'o.
6 Ta'e ma'alana e urine, a God iini e sai pe'ie mo iini kire ko saehuu, e
da hunie melu ke ilenimwa'e lo'u maholo e uusunge'inie mai a Taetas i
saameelu.
7 Melu ka'a ilenimwa'e ike mola hahaiteli haahie a Taetas e hule, ta'e
melu ilenimwa'e oto no'one haahie mei tataroha e unue uri i'omu, omu
ha'asaediana'aa no'one. E unue oodoi'emeelu uri omu ko tohungei sare
leesieu lo'u, na uri omu ko saehuu oto hiito'o haahie nga taa e rau ngeena,
na omu ko sare uure mola aana aapa ineu si'iri ienini. Oto ineu na no ko
tohungei ilenimwa'e hiito'o no'one.
8 Waite nou saehuu ke'u aana nou saie uri uusu-uusu ineu hola'ina'o e
da omu saehuu. Ta'e ma'alana uusu-uusune e da ka'u omu saehuu, ta'e
si'iri nou ka'a saehuu lo'u aana uri nou uusu-uusu urine huni'omu, aana
saehuunge i'omu ngeena mei ola mola hunie kele maholo o'oru'e.
9 Oto ienini nou ilenimwa'e mola aana uri nou uusu-uusu oto urine
huni'omu. Ilenimwa'enga ineu e ka'a ike i sulie uri nou da omu saehuu,
ta'e i sulie saehuunge i'omu e da omu oolisie tolahamiu. Tolahai saehuunge
urine a God ko ilenimwa'e haahie, oto uusu-uusu ineu ngeena e ka'a
waeli'omu ike, ta'e e pe'i'omu mola.
10 Aana saehuunge a God ko ilenimwa'e haahie ngeena ko da iinonine
ko oonisae na ko oolisie tolahana oto takoie tala ni meurihe. Oto kie
sa'a saehuu ike haahie taungei saehuunge urine. Ta'e maholo iinoni ko
saehuu mola i sulie tolaha ni welumalau, nge maenga mola i leune, aana
saehuunge urine e ka'a pe'ie ike iinonine hunie ke oonisae.
11 Omu ke leesie ka'u mei saehuunge nge a God e asuie aamiu ngeena,
aana ko si da omu ko sare asuie walu ola diana, na omu ko sare haata'inie
uri omu ka'a takalo ike mala iini e asuie mei roro'anga ngeena. Na mei
saehuunge ngeena ko si da omu ko saewasulie mo iini ko deu-deu aaela,
na omu ko me'ute'inie no'one ha'aloinge a God. Na omu ko si sare leesieu
oto liutaa. Na lo'u ko si da omu ko ne'isae ha'ahi'e aana a God, na omu
ko sare ha'aloie mo iini ko deu aaela. Oto aana ahutana walu ola omu ko
deu'i ngeena, omu ko haata'inie oto uri omu rere'a mwaanie mei roro'anga
ngeena.
12 Oto ma'alana nou uusue ka'u uusu-uusu ngeena, ta'e nou ka'a uusue ike
mola aena aana nou lo'onga'inie iini nge e dau roro'anga ngeena. Na e ka'a
ike mola aena aana nou lo'onga'inie iini nge mei roro'anga e hite aana. Ta'e
nou uusue huni'omu hunie uri omu ke aamasito'o aana manata-diananga
i'omu hunieu, na aena aana nou unue uri leune ke da omu ke lio saie i
maana a God uri omu ko ne'isae paine aameelu to'ohuu.
13 Oto aena leune e rau urine, nge melu ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa
haahi'omu.
Na lo'u sapeitana ilenimwa'enga i'emeelu haahi'omu, melu ko tohungei
saemango no'one liutaa huni leesie a Taetas ko ilenimwa'e aana omu meni
ha'asaediana'aa oto liutaa.
14 Na mo ola nou ere tooha'ini'omu eeni i saana Taetas, nou ka'a masa
ike aani, aana ahutana walu ola nge nou unu-unu'i i suli'omu kire mani
to'ohuu mango, mala ahutana walu ola nge nou unu-unu'i huni'omu kire
mani to'ohuu mango no'one.
15 Oto maholo ienini, a Taetas no'one e tohungei ne'isae paine aamiu aana
ko lo'onga'i i sulie uri omu meni lio i suli diana aana, na omu me'ute'inie
pe'i ha'ama'unge aana, hule aana omu meni mwa'e-mwa'e ni tola i sulie
walana.
16 Oto no ko tohungei ilenimwa'e aena aana nou sai noruto'o oto aamiu.

8

Kie Ke Pe'ie Kira Si'oha'a

Aani Niinge

1 Oto ienini, maeni eesiku maa'i, melu ko sare ha'arongo'omu aana
ha'adiana'anga a God hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas oto mai
aana po'o ni henue i Masedonia. Aana manata-diananga ingeie e paine
hunire mone, a God e tohungei ha'adiana'ara aana mei ola diana.
2 Oohongilada e lae ka'u aana mo aasanga oto paine e hite aada, na kire
maitale oto hiito'o. Ta'e ma'alana e urine, ilenimwa'enga ikire e paine oto
liutaa hule aana kire ko sare nii huni pe'ie ngaeta mwala.
3 Ineu maraaku nou sai ere ha'awalaimoli'aa uri kire ka'a nii ike mola
hule aana leu e malisine kire ke niie, ta'e kire tohungei liue oto leune, aana
niinge ikire e paine lo'u liutaa aana nga taa ta'ena nga iini ke lo'onga'inie
kire sai niie. Na kire asuie oto urine mola i sulie hari-huninge ikire
maraada.
4 Ikire maraada nge kire lae pe'i eitanai'emeelu uri hunie melu ke
toli'aasie hunire uri ikire no'one kire ke pe'ie mo iinoni a God ta'au i
Jerusalem.
5 Na niinge ikire ngeena, e lae liutaa aana lo'u nga taa melu lo'o-
lo'onga'inie, aana kire tohungei deu i sulie saena God aana kire hola'i
toli'aasire maraada huni tola i sulie walana a Aalaha, oto lo'u kire he'i
toli'aasire maraada huni tola i sulie walameelu.
6 Oto aena aana a Taetas e da omu aehotaa tolahai niinge, nge melu
eitanaie hunie ke ooli lo'u i seemiu huni ere ha'asusu'omu hunie omu ke
ha'amangoa mo niinge i'omu.
7 I'omu, omu ko hele diana aana oto ahutana tolahai ola diana.
Hiiwalaimolinge i'omu e susu oto, na omu tohungei saenanau i sulie
tolahana a Jisas, na omu sai ha'a-uusuli aana mo ola urine. Oto tarau
omu mwa'e-mwa'e huni pe'i-pe'ie mo iinoni, na manata-diananga i'omu
huni'emeelu e paine. Oto melu saeto'o aana uri omu ke a'aila'a no'one
aana tolaha ni niinge pe'ie manata-diananga.
8 Maholo no ko ere urine, nou ka'a ne'ie ike nga ha'atolanga huni'omu.
Ta'e no ko ere urine mola aana nou leesie uri ngaeta mo soihaada'inge
kire ko tohungei mwa'e-mwa'e huni pe'i-pe'i, na mala uri omu ke pe'i-pe'i
no'one urine, nge e haata'inie uri manata-diananga i'omu nga ola to'ohuu
taane.
9 Aana saeku hunie omu ke haimaanie hahu'ana manata-diananga
Aalaha ikie a Jisas Kraes. Omu saie mola uri e tohungei to'o-to'o ka'u oto
ta'au i Lengi, ta'e e si lae mai ne'i iinoni meitale mola i tehula'amiu, uri
hunie omu ke ne'i iinoni to'o-to'o i tehula'ana maitalenga ingeie ngeena.
10 Oto lo'onga'inge ineu uri e lae oto i diana hunie omu ke ha'amangoa
oto nga taa nge omu aehotaa aana halisi e mango haona. Aana i'omu oto
eetana nga mwala huni lo'onga'inie leune, na i'omu oto no'one nge omu
hola'i aehotaa niinge.
11 Aena urine, omu ke ha'amangoa oto mei esunge diana omu aehotaa
ngeena. Mei mwa'e-mwa'enga nge omu aehotaa asunge ngeena aana, nge
omu ke lae tara'asi oto pe'ie hule aana ha'amangolana. Na omu ke nii oto
mola mwaanie nga taa nge omu to'o aana.
12 Mala uri omu ko mwa'e-mwa'e to'ohuu huni niie nga mei ola, nge a
God kei tohungei ilenimwa'e haahie leune. Na mwaanie omu tolahi'e mala
uri niinge e ka'a paine ike, aana e ka'a unue ike uri kie ke niie mo ola kie
ka'a to'o aani ike.

13 Nou ka'a sare da ike nga mei hi'elaa huni'omu na uri hunie ngaeta
mwala kire ke tola mwa-mwate, ta'e saeku uri ahutana mwala kire ke mani
tola sada.
14 Oto maholo omu to'o aana mo ola hunge mala ngeena, e tohungei
diana oto liutaa uri hunie omu ke pe'ie mo iini nge kire ka'a to'o aana ike
nga mei ola. Hunie lo'u mei i puri, mala uri omu ka'a to'o aana nga taa e
adongamiu na uri kire to'o aana nga mo ola hunge, nge kire sai pe'i'omu
no'one urine. Oto urine omu kei meni tola sada eena.
15 Oto aana pe'inge huni'omu heiliu urine, mei wala nge uusulana e lae i
laona mo Uusu-uusu Maa'i kei to'ohuu no'one huni'omu, aana uusulana e
lae uuri, *Iini nge e so'okonie mo ola hunge, e ka'a looha'inie lo'u nga mei ola,*
na iini e so'okonie mo kele ola mwai-mwei mola, ta'e e adona taane mola.
Eksodas 16:18

Mo Mwane Diana

Ke Lio I Sulie Mo Niinge

16 Melu ko paalahea God oto liutaa haahie e niie mei ne'isaenga ngeena
hunie a Taetas huni pe'ilemiu oto mala i'emeelu no'one, melu ko pe'i'omu.
17 Aana e ka'a mwa'e-mwa'e ike mola aana uri melu haaraie, ta'e aena
aana e tohungei sare pe'i'omu oto no'one, na ingeie oto maraana nge e
lo'onga'inie uri ke lai hule oto hao i seemiu.
18 Na melu ko uusunge'inie ngaeta aasikaelu lo'u oto no'one hao pe'ie
a Taetas. Ahutana mwala aana ahutana mo soihaada'inge hailiu kire
ha'ama'u aana aasikaelu ienini haahie asunge ingeie aani taroha'inilana
Tataroha Diana.
19 Na lo'u sapeitana leune, mo soihaada'inge kire lio hilisie a porona
huni lae pe'i'emeelu aana melu ko toolea niinge ni saedianangа ngeena
hunire kira hiiwalaimoli i Jerusalem. Melu ko toolea niinge ngeena huni
ha'amanikulu'aa Aalaha ikie, na huni haata'inie uri kie ne'isae moute'i
to'ohuu huni pe'ie kira hiiwalaimoli.
20 Na maholo melu ko toolea niinge ngeena, melu ko tohungei hei kineta'i
mwaanie uri nga mo iini e upwesi'emeelu haahie lio i sulilana to'oha oto
paine nge niilana e lae ienini.
21 Aana saemeelu uri hunie melu ke asuie hunie ke oodo i maana Aalaha
ikie, na no'one i maana mo iinoni.
22 Na melu ko uusunge'inie ngaeta aasikaelu lo'u no'one hao pe'irerue.
Aana mo maholo oto hunge oolune nga aasikaelu ienini e haata'inie
huni'emeelu uri e mwa'e-mwa'e to'ohuu huni pe'i-pe'i aana ta'ena nga ola.
Na oto ienini ko si mwa'e-mwa'e lo'u liutaa huni pe'i, aena aana e noruto'o
oto aamiu uri i'omu no'one omu ke nii-nii pe'i saedianangа.
23 Omu saie mola uri a Taetas, ingeie a oaku ni ngeena na ko esu tararuru
pe'ieu hunie pe'ilemiu. Na ngaeta ro aasikaelu nge kirerue ko lae-lae pe'ie,
ikirerue oto e ro hurula'aa mo soihaada'inge ni ngeena, na asunge ikirerue
ko ha'amanikulu'aa satana Kraes.
24 Oto aena urinena, omu ke tohungei haata'inie oto manata-diananga
i'omu aana e oolu mwane ngeena, hunie mo soihaada'inge mai leu kire ke
rongoa oto tolahamiu, na hunie kire ke saie oto uri e tohungei melisine oto
melu ke tooha'ini'omu mala melu ko esuie ienini.

9

A Pol E Hatonga'i I Sulie Niinge Hunie Kira Hiiwalaimoli Ta'au I Jerusalem

1 Nou saie uri omu saenanau taane oto aana niinge nge kolu ko
uusunge'inie ta'au huni pe'ie mwala a God i Jerusalem, na nou ka'a sare
ere hiito'o ike lo'u i sulie leune.
2 Nou saie oto uri omu mwa'e-mwa'e huni pe'ire, oto nou lae pe'i ere
lahe'omu i saana mwala mai aana po'o ni henue i Masedonia uuri, "Kira
hiiwalaimoli hao i Korinit i laona po'o ni henue i Akaea, na oto ahutana kira
hiiwalaimoli aana po'o ni henue ngeena, kire aehota dau aakau oto huni
pe'i aana halisi e mango haona." Na mwa'e-mwa'enga i'omu e ta'ela'inie
saena mo iini hunge mai leu i Masedonia, oto kire ko meni sare nii oto
no'one.
3 Oto ie no ko uusunge'inie e oolu aasikaelu hao uri hunie omu
ke dau aakau aana niinge i'omu oto mala nou unuena, mwaanie ere
tooha'inilemiu nge nou esuiena e ne'i wala mwaakule mola.
4 Aana mala uri nga mo iini aana mwala mai Masedonia kei lae hao i
seemiu pe'ieu, na kire kei lio oodoie mola uri omu ka'a dau aakau mala
nou unuena, nge ne kei tohungei masa aana nou noruto'o mone oto aamiu.
Na i'omu no'one, omu kei masa oto hiito'o.
5 Aena urine, nge nou unue uri e oolu aasikaelu ke hola'i lae hao i seemiu
hunie kire ke pe'i'omu huni deu aakau aana niinge nge omu heiholota'inie
uri omu kei niie. Urine na omu ko haata'inie uri niinge ngeena mei ola
omu deu aakau oto mola aana pe'i saediananga, na e ka'a ola ike aana
melu deu rarahi'omu.

Kie Ke Nii Aani Ilenimwa'enga

Na Mwaanie Kie Nii Mola

Aena Aana Kire Dau Rarahikie

6 Omu ke sai diana aana uri nga iini nge ko hesie mola toota'i kele litei
ola, kei so'okonie no'one mola toota'i kele hue-huei ola mwaani'i. Na nga
iini ko hesie mo litei ola hunge nge kei so'okonie mo hue-huei ola hunge
no'one mwaani'i.
7 Oto nga iini na e nii-nii oto i sulie saena, na mwaanie e nii mola aana
kire ko deu rarahie, na ingeie e lalawa huni nii. Ta'e ke nii oto aani mwa'e-
mwa'enga, aana a God e manata diana hunie iini ko nii aani ilenimwa'enga.
8 Na a God e sai ha'adiana'a'omu oto liutaa, hunie uri omu ke to'o aana
ahutana walu ola e malisine omu ke to'o aani, hunie ke mwada'usie ta'ena
nga asunge diana suli maholo.
9 Aana mo iinoni diana, uusulana e lae i sulire i laona mo Uusu-uusu
Maa'i uuri, *E nii aani saediananga hunie kira maitale, na asunge diana ingeie
mwala kei aamasito'o aana oto tara'asi.* *Sam 112:9*
10 A God oto iini e sai da mo litei ola kie ko hesi'i ke aahu diana hunie
maholo ni so'okoninge kie ke to'o ngaulaa huni ngeu'i, na kie ke to'o aana
mo litei ola lo'u huni hesi'i. Oto urine, maholo omu ko nii pe'i saediananga,
nge a God ke si ha'ahunge'aa nga taa omu to'o aana, hunie uri omu sai nii
oto lo'u liutaa hunie kira maitale.
11 A God ke si da hunie omu ke to'o aana ta'ena nga ola e malisine omu
ke to'o aani hunie ke mwada'usie niinge ke paine lo'u. Oto mwala hunge ke
si paalahea God haahie niinge i'omu maholo melu kei toolea ta'au hunire.
12 Aana mei esunge diana nge omu ko esuie ngeena e ka'a lae ike mola
huni ha'a-adoa mo iinoni a God aana mo ola kire maitale aani, ta'e kei da
no'one uri mo iini hunge kei paalahea God.
13 Na i tehula'ana mei esunge diana i'omu ngeena ko haata'inie
hiiwalaimolinge i'omu e to'ohuu, nge mwala oto hunge kei paalahea
God. Omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana a Kraes na omu tola i sulie

Tataroha Diana ngeena aani pe'inge hunire na ahutana mwala lo'u. Oto mwala hunge kei ha'amanikulu'aa God haahie mwa'e-mwa'enga i'omu.
14 Oto kire kei aarenga'i talamiu pe'i manata-diananga huni'omu, aena aana omu haata'inie hahu'ana manata-diananga a God hunire.
15 Na ahutaka kie ke paalahea God haahie hahu'ana niinge oto paine e niie hunikie, nge hule aana nga mo wala e ka'a malisine ike ere-luhesilana.

10

A Pol Kei Ha'aloie Mo Ha'a-uusuli Eero-eero I Korinit

1 Oto ineu a Pol maraaku no ko eitanai'omu hunie uri omu ke rongo hunieu. Nou rongoa uri ngaeta mo iini eemiu kire ko unue uri nou sai ere hiito'o huni'omu mola aani uusu-uusu maholo nou ii'o ha'atauli'omu, ta'e no ko me'u ni ere urine maholo nou ii'o pe'i'omu. !Ha'ike! Ta'e no ko heimaanie tolahana a Kraes aana ingeie e saemamae na e lai maneko
2 na aena urine no ko eitanai'omu uri hunie omu ke oolisie tolahamiu. Omu ke su'uri deu rarahieu uri hunie ne ke tohungei ere raramaa oto huni'omu aana maholo ne kei he'i lae lo'u hao i seemiu. Aana ne kei tohungei ere hiito'o taane aana mo iini nge kire ko unue uri melu ko esu mola i sulie tolahana mo iinoni ni welumalau hunie uri melu ke to'o-to'o.
3 E to'ohuu taane uri i'emeelu mo iinoni mola, ta'e melu ka'a ooho ike aana nga mo reisinge ni welumalau wa aani tolahai ola aaela.
4 Mo reisinge nge melu ko ooho aani, ka'a mo ola ike aana walumalau, ta'e mo reisinge kire honu aana nanamanga a God, na hule aana kire sai a'aila'asie mo maelonga a God ma'alana kire nanama lo'u uri taa.
5 Oto melu sai ohoie mola ta'ena nga ne'isaenga honosie a God aana mo reisinge ngeena, na melu sai oho aasie mola ta'ena nga ere-tooha'inge nge mwala ko unu-unue aana kire sere'i eeli'u huni tola i sulie a God. Na aana mo reisinge ngeena melu tola hehesie oto mo ne'isaenga takalo ikire na melu ko ha'a-uusulire huni tola i sulie a Kraes.
6 Na maholo omu tola i sulie oto ahutana walu ola i sulie a Kraes, nge ne ke si ha'aloie mo iini nge kire ko hei-heitohe ue, aana melu keluie oto pasi aakau loosire.
7 Ngaeta mei ola omu ko deu aaelasie nge omu ko lio mola hunie mo ola e lio kohi po'oi sinaha. Ta'e mala uri nga mo iini eemiu ko lo'onga'inie uri ikire oto mo hurula'aa a Kraes, nge e diana uri hunie kire ke lio saie uri i'emeelu no'one mo hurula'aa a Kraes, na ta'e ikire mola ha'ike.
8 E lio mala uri no ko ere tooha'i oto i sulie nanamanga aana ii'o-ii'oha a Aalaha e niie hunieu, ta'e aana ke urine na nou sa'a masa ike huni ere i sulie, aena aana nanamanga ngeena ola huni ha'ama'uta'aa hiiwalaimolinge i'omu, ka'a ola ike huni waeli'omu.
9 Na nou ka'a sare da ike omu ke lo'onga'inie uri no ko sare ha'ama'usi'omu mola aana mo uusu-uusu ineu.
10 Nou saie taane uri nga mo iini eemiu ko unue uuri, “Mo uusu-uusu a Pol kire tohungei rongo hi'e oto hiito'o, ta'e maholo kei ii'o pe'ikolu oto e si mamaela'a mola na walana ka'a urihana ike lo'u nga mei ola.”
11 Mwala urine, e malisine kire ke sai diana aana uri nga taa melu ko unu-unue aani uusu-uusunge takoi'omu aana melu ii'o ha'atauli'omu, e sada mola aana nga taa melu sai esuie aana maholo melu ko ii'o pe'i'omu.

Iini A God E Ne'isae Paine Aana

Nge E Paine Liutaa

12 Oto mwala nge kire ko ha'apaina'ara maraada ngeena, melu ka'a sare unue ike uri melu sada mola pe'ire wa uri melu peine sada mala ikire. !

Ha'ike! Aana ikire, kire ha'a-uuresie mola mo ha'atolanga ikire maraada huni totohoa tolahada maraada, na kire ko lio-lio mola i matolada huni lio saie a tei aada ko deu diana aana mo ha'atolanga ikire maraada ngeena. !Ta'e hero-heronga mola ni ngeena!

13 Na i'emeelu, melu sa'a totohoa ike tolahameelu aana mo ha'atolanga ikire ngeena, ta'e i'emeelu melu sai ere tooha'ini'emeelu mola haahie mei ola e malisine melu ke ere urine aana. Oto melu kei ere tooha'i mola i sulie mei esunge nge a God e niie huni'emeelu, na i'omu oto nga aapa aana mei esunge ngeena.

14 Na maholo melu ko ere tooha'i i suli'omu ngeena, melu ka'a ere tooha'i ike liutaa aana nga taa e malisi. Ta'e melu sai ere tooha'i i suli'omu urine aena aana i'emeelu ka'u ni melu hola'i lae hule oto hao i seemiu pe'ie Tataroha Diana i sulie a Kraes.

15 Na melu ka'a ere tooha'ini'emeelu ike haahie mei esunge nge ngaeta mwala kire asuie. Ta'e saemeelu hunie uri hiiwalaimolinge i'omu ke paine, na asunge i'emeelu i matolamiu ke paine lo'u na ke hungu diana.

16 Urine nge melu sai lae i taroha'inie Tataroha Diana lo'u aana ngaeta mo henue po'o wau eemiu nge kire ka'a rongoa ue. Aana melu ka'a sare tooha'inie ike mei esunge ngaeta mwala e asu mangoa oto.

17 Ta'e melu ko sare tola i sulie nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A tei ko sare ere tooha'i, ke tooha'inie mola nga taa a Aalaha e asuie. Jeremaea 9:24*

18 Aana iinoni nge a Aalaha e ne'isae paine aana ha'alaa a God ko saeto'o aana, e ka'a ike iinoni nge e ne'isae paine aana mola maraana.

11

Omu Ke Hiiwalaimoli Aana

Ha'a-uusulinge To'ohuu Mola

1 No ko ere ni pweu oto ni ie, ta'e nou saeto'o aana uri omu ke rongo rako ka'u lo'u eeku.

2 Mala mo mama'a ko lio i sulie mo keni kaleda hunie kire ke ne'i keni raori'i lae-lae hule aana kire kei ha'aruru aana kire to'o poro, nge ineu no'one no ko lio i suli'omu urine i na'ona God. No ko lio i suli'omu oto mala a God ko lio i suli'omu, aana nou heiholota'inie oto uri omu kei to'o aana mola nga ta'a-ta'a poro, na porona oto a Kraes. Saeku omu ke hiiwalaimoli mola aana a Kraes hahaiteli hunie uri aana hai dinge ha'arurunge, nou sai maai'omu ta'au nana a Kraes mala oto nga keni raori'i.

3 Ta'e no ko maarara, mwaanie nga mo iini e waelie manata-diananga i'omu hunie a Kraes na mei sae manola huni lulu i sulie. Na no ko maarara mwaanie e si urihana mola maholo mwaa e eeroa a Iv aana mo eeronga ingeie oto i na'o.

4 No ko maarara urine aena aana omu ko toli'aasie mola mwala ko lae mai huni ere i sulie ngaeta Jisas nge e aaopa mola mwaanie iini nge i'emeelu melu taroha'inie ka'u huni'omu oto waite. Na omu ko ilenimwa'e mola pe'ie ngaeta taungei li'oa na ngaeta taungei tataroha diana nge kire tohungei aaopa oto hiito'o mwaanie Li'oa Maa'i na Tataroha Diana a Jisas nge melu toolea mai huni'omu.

5 Ineu nou lo'onga'inie uri nou ka'a mwai-mwei ike mwaanie mo iini nge omu ko unu-unue uri ikire mo hurula'aa paine.

6 Ohe nou ka'a sai ha'alaunie ike walaku mala ikire, ta'e ineu nou tohungei saenanau oto liutaa aada aana Tataroha Diana, na no ko haata'i diana aana leune huni'omu tarau aana ahutana mo esunge ineu i matolamiu.

7 Nou ka'a lae ike pe'i sukaa nga mei ola mwaani'omu maholo nou
taroha'inie Tataroha Diana a God namiu, ta'e nou ha'amwai-mwei'aau oto
mola uri hunie omu ke ne'i iinoni peine na iinoni diana. ?Ohe nou deu
aaela ni urine?
8 Ohe omu ka'a saie ike uri mo soihaada'inge aana ngaeta mo po'o ni
henue ni kire nii-niie taane waaiteku hunie uri ne ke lae pe'i esu aani
pe'ilemiu. Aana nga taa nge e malisine ne ke asuie nada, ka'u no ko si
esuie mola namiu ie, oto nou kara'i hii mala uri nou pelire ni ngeena.
9 Oto aana maholo nou ii'o hao pe'i'omu, nou ka'a lo'ohie ike nga mei ola
aamiu. !Ha'ike! Ta'e mo mwaasine aani hiiwalaimolinge nge kire o'o'o mai
aana po'o ni henue i Masedonia ni kire lae hao i Korinit huni pe'ieu aana
mei to'oha. Nou tohungei kineta'inie tolahaku mwaanie nou da nga mei
hi'elaa huni'omu aana ta'ena nga mei ola, na ne kei lae tara'asi oto mola
urine.
10 Mala no ko unu-unue mola walaimolinge i sulie a Kraes, nge no ko ere
to'ohuu no'one uri nga iini eemiu aana po'o ni henue i'omu i Akaea e sa'a
roro'a da ike uri ne ke mamalo mwaanie tooha'inge ineu ienini.
11 ?Oto e ue? ?Uri omu lo'onga'inie uri no ko ere urine aena aana nou ka'a
manata diana ike huni'omu? !Ha'ike! A God e saie taane uri nou tohungei
manata diana huni'omu.
12 Ngaeta mwala kire ko sare ere tooha'inire maraada uri kire ko esu
sada mala i'emeelu mo hurula'aa. Ta'e leune e ka'a to'ohuu ike, na ineu,
no ko uure honosie mwala urine. Aena urine nge nou sa'a mamalo ike
mwaanie nga taa nge no ko esuie ienini huni haata'inie uri ere-tooha'inge
ikire ngeena e ka'a to'o aahu'ine ike.
13 Aana mwala urine, ikire nga mo hurula'aa to'ohuu ha'ike na asunge
ikire mei ola to'ohuu ha'ike no'one. Ikire mwala eero-eero na kire ko
lupwe'i deu mola mala uri ikire mo hurula'aa maa'i a Kraes.
14 Na leune e ka'a ola ike huni pangata'inie, aena aana hule aana a Pwelu
Eero-eero e sai ha'akolo no'one hunie ke lio oto mala nga ensel ni raa-raa.
15 Oto mwaanie kie pangata'i aana maholo mo koni-konihe ingeie no'one
kire ko ha'akolo urine, hunie kire ke lio mala mo koni-konihe a God. Ta'e
aana Dinge Ooreta, nge ha'aloilada ke si lae taane, na kei tohungei adona
oto aaelanga kire ko esuie ngeena.

A Pol E Ere Tooha'i I Sulie Sapesalunge Ingeie, Aana Leune E Haata'inie Nanamanga A God

16 No ko sare he'i unue lo'u mola uri omu ke su'uri lo'onga'inie uri ineu
nga pweu. Ta'e mala uri nga iini eemiu ko lo'onga'i takalo urine, nge saeku
uri omu ke rongo hunieu mala omu ko rongo hunie mo pweu, na omu ke
toli'aasieu hunie uri ne ke kele ere tooha'inieu.
17 A Aalaha e ka'a sai ere tooha'i ike urine, ta'e no ko ere tooha'i mola
urine mala mo pweu.
18-19 No ko ere urine aena aana nou leesie uri ma'alana omu ko unue
ka'u uri i'omu mo iinoni saenanau, ta'e omu ko tohungei sare rongo hunie
mwala e pweu. Mo ha'a-ha'a-uusuli eero-eero oto hunge ngeena ko ere
tooha'inire mola i sulie mo ne'isaenga ni welumalau, na i'omu, omu ko
sare pwaarongo mola hunire. Oto saeku ne ke ere tooha'inieu no'one urine,
hunie omu ke saeto'o aaku.
20 Nou leesie lo'u uri omu ko saeto'o aana mola mo poro paine huni deu
rarahi'omu, na kire ko ha'amwe'u-mwe'u'omu, na kire ko pwelo'omu, na
kire ko lio toli mola aamiu, na kire ko hide-hidelie papalimiu. !Ha'ike eena
mwae!

21 Oto no ko masa huni unue uri e to'ohuu taane uri nou ka'a sada ike
pe'ire. Nou ka'a sada ike pe'ire aana leune, aena aana nou ka'a sai ne'isae
moute'i ike huni da nga mei ola urine aamiu.
Ta'e mala mo iini nge kire ko ne'isae moute'i huni ere tooha'inire, nge
ineu na nou ne'isae moute'i huni ere tooha'i no'one urine, ma'alana erenga
ngeena ke rongo mala erenga mo iini e pweu.
22 Mala kire ko unue uri ikire oto mo ai iinoni to'ohuu ni Jiu, ineu na
e urine no'one. Kire ko unue uri ikire aana aalahanga mo Israel, ineu na
e urine no'one. Kire ko unue uri ikire mo weuwana Ebraham, ineu na e
urine no'one.
23 Kire ko unue uri ikire oto mo koni-konihe a Kraes. No ko ere lo'u
mala iinoni e pweu, ta'e ineu oto nou tohungei esu mala koni-konihe a
Kraes lo'u liutaa aada. I tehula'ana asunge a Kraes ienini nou sapesalu
oto hiito'o liutaa aada. Ineu oto nou ii'o i nume ni ho'o mo maholo hunge
liutaa aada. Ineu oto kire wini-winieu hiito'o liutaa aada. Ineu oto nou
kara'i mae mo maholo hunge liutaa aada.
24 I tehula'ana asunge nana Kraes ienini, e lime maholo nge mo na'ohai
mwane ni Jiu, kire ha'aletehieu aani repusileku i sulie tolahada nge kire
sai repusie iinoni aana e oolu aawalai maai repunge mwana siwe.
25 Na e oolu maholo nge mo na'ohai mwane ni Rom kire rapusieu aani
mai ei. Na ngaeta maholo mwala kire uu'ieu aani heu huni horo maesieu.
Na e oolu maholo oto mo haka nou lae-lae aani kire dodo pe'ieu. Na ngaeta
maholo melu dodo i laona matawa na aasi e talei aahe-aahesieu mola hunie
hai dinge laku pe'ie nga hai rodo nge kire si leuhieu.
26 Mo maholo oto hunge nou weo aani laenga, na nou oodoie mo ola
oto hunge ni maesi'i. Nga mo maholo ne ke lae oodoie mo wei ko kone,
na ne ke oodoie mo horopeli. Nga mo maholo ne ke lae oodoie mwala
ineu lo'u mola mo Jiu kire ko kara'i horo'ieu, na lo'u mo iini nge ikire nga
mo Jiu ha'ike. Na hule aana ngaeta mo maholo mo iini ko unue uri ikire
mo eesike aana hiiwalaimolinge aana Kraes, na ikire no'one kire ko kara'i
horo'ieu no'one. Ta'e ikire mo eesike to'ohuu ha'ike ni ngeena. Nga mo
maholo ne ke lae oodoie mo ola ni maesi'i aana mo huilume paine, na i
laona hanuesala, na no'one i eesi.
27 Nou ii'o mola aani weonga, na nou oodoie mo aasanga oto hunge
aena aana asunge nana Kraes. Mo maholo oto hunge asunge ngeena ko
haapilinga'a haahieu hule aana nga maholo ni ma'ahunge na ha'ike lo'u.
Mo maholo hunge nou hiolo na nou maarou, na ngaeta mo dinge nga kele
mei ngeulaa ne ke hikana na ha'ike lo'u. Mo maholo hunge no ko ma'ahu
mola mala iiola, na aana mo maholo hunge no ko maesie mola mama'udi
aana wawai e paine, na nou ka'a to'o aana ike nga mei ola ni eeluhieu
aana.
28 Oto lo'u sapeitana walu ola ienini, na no ko tolahi'e mola i suli dinge
aani lio sulilana mo soihaada'inge.
29 Aana maholo hiiwalaimolinge nga iini e mamaela'a, nge saeku ko hii
mamaela'a oto no'one haahie. Na maholo nga iini ko ha'atataroa nga iini
huni domu i laona ooraha'aa, nge saeku ko mela mala dunge aana aaelanga
urine ko da no ko tohungei saewasu oto hiito'o.
30 Aena aana omu deu rarahieu mone, nge nou ere tooha'inieu. Ta'e nou
sai ere tooha'inieu taane mola aana mo aasanga kire ra'usieu aana leune
e haata'inie uri nou ka'a to'o aana ike nga mei a'aila'anga tohuku.
31-33 Nou sai ere mola i sulie mo aasanga mala maholo nou o'o'o wau aana
huilume i Damaskas na mwane paine haahie huilume ngeena e sasare
tapolieu. A porona ko esu aana nanamanga a Aretas Inemauri, oto e

uusunge'inie mo ramo huni tapolieu, na ngaeta mo ramo kire kakakalie mo maai para aana para paine ahuie huilume ngeena. Ta'e ngaeta mo iini aana kira hiiwalaimoli kire pe'ieu hunie ne ke tahi mwaanire. Melu hane ta'au hunie ngaeta maaure'i aana para paine ahuie huilume i Damaskas, na kire ne'ieu i laona lulu'e oto paine, oto kire si uukueu i aano po'oi sinaha mwaanie huilumena. Iau, God Aamana Aalaha ikie a Jisas nge kie ko soi ha'amanikulu'aa oto tarau, e saie uri nou ka'a eero ike.

12

Ma'alana A Pol E Sai Ere

Tooha'inie Maraana To'ohuu,

Ta'e E Sere'i Esuie

1 Nou saie mola uri e ka'a diana ike huni ere tooha'inieu, aana mei ola
mwaakule mola ni ngeena, ta'e aana omu ko deu rarahieu, nge ne ke ere
tooha'inieu lo'u haahie mo ola e wa'araa hunieu aana a Aalaha e haata'ini'i
oto aaku.
2-3 Ola mala aawalai helisi mwana hai e mango, a God e tooleau† oto
hunie hahu'ana leu ta'au i Lengi nge e ii'o aana. Nou ka'a sai diana aana,
ohe nou lae to'ohuu aana sapeku wa ohe ta'e mauriha'aku mola e lae. Ta'e
a God mola e saie.
4 Nou saie mola uri a God e tooleau oto ta'au i saana i Paradaes, ka'u nou
rongoa mo ola kire tohungei menikulu'e oto liutaa, hule aana ere-erenga
ikie mo iinoni e ka'a to'o aana ike mo wala diana huni lado luhesie mo
tohungei ola manikulu'e ngeena.
5 Oto taungei ola urine e malisine ne ke ere tooha'inie taane, ta'e nou sa'a
asuie ike, aana nou ne'isae moute'i huni ere tooha'inieu mola haahie nga
taa ko haata'inie uri nou ka'a to'o aana ike nga mei nanamanga tohuku.
6 Mala uri ne ke sare ere tooha'inieu, nou sa'a dau ike mala mo iinoni e
pweu ngeena, aena aana nou sai ere tooha'inieu to'ohuu aana mo ola oto
hunge. Ta'e ineu, nou ka'a sare ere tooha'inieu ike lo'u, aana nou sere'inie
uri mwala ke ha'ama'u eeku liutaa aana nga taa e malisine kire ke asuie
takoieu haahie asunge ineu na ha'a-uusulinge ineu.
7 Oto uri hunie ne ke su'uri tooha'inieu haahie walu ola paine nge a God e
haata'ini'i eeku ngeena, e niie lo'u mei ola huni waelie sapeku. E toli'aasie
a Satan ke saunie sapeku aana mei olana, mwaanie nou tooha'inieu.
8 Nou eitanaie ka'u a Aalaha ha'a-oolu uri ke ta'aasie mei olana
mwaanieu.
9 Ta'e e unue mola hunieu uuri, “Manata-diananga ineu huni'o e paine
na e adomu oto, aana nanamanga ineu e sai peine oto liutaa maholo o
ko mamaela'a.” Oto no ko tohungei ilenimwa'e huni tooha'inieu haahie
mamaela'anga ineu, hunie uri nanamanga a Kraes ke ii'o oto i lalo aaku.
10 Aena mei olana nge nou ilenimwa'e mola haahie mamaela'anga, na
maaleledinge, na mo aasanga, na ha'amotaahinge, na ta'ena nga ola urine
no ko lae oodoi'i i tehula'ana a Kraes. Iau, no ko ilenimwa'e mola aena aana
maholo no ko mamaela'a, nge no ko si a'aila'a lo'u hiito'o aana nanamanga
a God.

A Pol E Tolahi'e Haahie Mo Korinit

11 No ko deu oto mala pweu aana nou ere tooha'inieu urine, ta'e i'omu
ni omu ko si da no ko te'urine. Aana e malisine uri omu ke lalado diana
oto i sulie asunge ineu, ta'e omu rohu mola. Ineu nou ka'a adona ike taane

† **12:2-3** 12:2-3 Aana erenga ni Krik a Pol e aalahuu i sulie maraana pe'ie mo wala uuri, “a God e toolea ngaeta mwane a Kraes oto ta'au i Lengi.”

nga mei ola, ta'e aena aana nanamanga a God e ii'o i lalo aaku, oto mo
hurula'aa paine nge omu tohungei saeto'o aada ngeena, na kire ka'a paine
ike liutaa aaku aana nga mei ola oto oo'oo.
12 Maholo nou o'o'o pe'i'omu ngeena nou toli rako mola pe'i'omu, na nou
lae pe'i esuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge na mo tolimaa aana
nanamanga a God. Walu ola huni haata'inie uri ineu nga hurula'aa to'ohuu
a God ni ngeena.
13 Nou pe'i-pe'i diana aamiu oto mala ngaeta mo soihaada'inge no ko
pe'ire, na pe'inge ineu huni'omu e sada mola aana pe'inge no ko niie
hunire. Ta'a-ta'a mei ola mola nou esuie hunire nge nou ka'a da huni'omu,
aana nou ka'a unue ike uri omu ke pe'ieu aani to'oha. ?Uri omu lo'onga'inie
uri nou deu aaela huni'omu aana leune? !Ha'ike eena mwae! Mala omu
ko lo'onga'inie uri nou deu aaela huni'omu aana leune, na omu ke ne'isae-
aasie ka'u mola hunieu.
14 Ie no ko deu aakau oto lo'u hunie oolune nga laenga ineu hao i seemiu
eena. Na mala no ko esuie tarau, nou sa'a ha'ahi'ei'omu ike aana nga mei
ola. Nou ka'a saeto'o aana ike nga mei ola mwaani'omu, ta'e i'omu ni mola
nou saeto'o aamiu. Aana omu ke saie uri mo kele mwela e ka'a malisine
ike uri kire ke nii ola nana aamada na nikada, ta'e e ro mau'ana ngeena ni
e malisine kirerue ke nii ola nana mo kaledarue.
15 Oto no ko tohungei ilenimwa'e mola huni niie ahutana mo ola nou
to'o aani namiu, hule oto aana ineu maraaku, huni pe'i'omu huni hele
aana maurihe huu. ?Oto aana ineu no ko manata diana liutaa huni'omu
urine, uri i'omu, omu kei manata aaela mola hunieu?
16 Omu saie taane mola uri nou ka'a ha'ahi'ei'omu ike, wa ne ke toolea
nga mei ola mwaani'omu. Ta'e ma'alana e urine, nga mo iini eemiu ko
unue ue uri nou pwelo'omu mola aani eeronga hunie uri ne ke toolea mo
to'oha i'omu.
17 ?Oto e ue? ?Nou pwelo'omu aana nga mei to'oha uri taa? ?Uri mo
mwane nge nou uusunge'inire hao i seemiu kire pwelo'omu aana nga mei
to'oha? !Nou saie ha'ike!
18 Nou eitanaie a Taetas uri hunie ke lae hao i maatoli'omu, na nou
uusunge'inie no'one hao pe'ie ngaeta aasikaelu aana hiiwalaimolinge.
? Ha'alaa omu lo'onga'inie uri kirerue a Taetas kire eero'omu aana
maholona? !Ha'ike oto oo'oo! Na ineu, nou pe'i'omu mola mala ingeie, aana
i'emere'i a Taetas mere mani to'o aana mola e ta'a-ta'a mei sae takoi'omu,
na tolahamere'i e sada mola huni'omu.
19 Sa'a mola omu ko lo'onga'inie uri melu uusue walu ola ienini mola
huni ere talihe aana nga moi taa kire ere aaelasi'emeelu eeni. !Ha'ike oto
oo'oo! Ta'e melu ere-ere oto mola mala a Kraes e saeto'o aana, na walu
ola melu unu-unu'i, melu unu'i i maana God ni ngeena. Na ahutana walu
ola melu uusu'i ienini, maeni iinoni maa'i, mo ola oto huni ha'a-a'aila'aa
hiiwalaimolinge i'omu ni ngeena.
20 Aana no ko maarara mwaanie uri maholo ne kei hule hao, na nou
leledie helelamiu. Na ohe i'omu, omu sa'a rongo ike hunieu maholo ne kei
ha'a-oodohi'omu. No ko maarara mwaanie nou lae hao i seemiu na nou
oodoie mola walu ola mala ha'a-erenga, na heota'inge, na saewasunge, na
sae aaelanga, na oopanga, na isinge, na sihoai-olanga, na tooha'inge, na
maaola-olanga kire ii'o mola i matolamiu.
21 No ko maarara mwaanie uri mo iini hunge nge kire ooraha'aala ka'u
waite, na kire ka'a oonisae ike mwaanie ii'onga mada'a, na aeni-olanga,
na walu ola ni masanga nge kire ko esui'ine. Oto urine ne kei tohungei
saehuu, na ne kei masa i maana God i tehula'amiu.

13

A Pol Kei Ha'aloie Mo Korinit

Mala Uri Kire Ka'a Hola'i

Leie Tolahada Maraada

1 Oolune nga mai laenga ineu lo'u mei huni maatoli'omu oto ienini. Oto
omu ke lio talamiu, aana kolu saie oto uri mo Uusu-uusu Maa'i e unue
uuri, *Maholo nga iini ko ha'asusunge'inie ngaeta iinoni i na'ona mo mwane*
lei-lei, nga ro iinoni wa e oolu ke haro ere ha'a-oaie nga taa ko unue ngeena,
ha'alaa kire ke si ha'aloie. *Diutronomi 19:15*
2 Nou hola'i ha'apasulie mo iini kire ooraha'aa ka'u oto waite aana ruana
nga mai laenga ineu hao huni maatoli'omu. Oto ienini no ko ha'apasulire
lo'u, na ngaeta mo iini nge kire ka'a mamalo ue mwaanie ooraha'aa. Omu
ke saie uri maholo ne kei lae lo'u hao i maatoli'omu, nou sa'a aamasie ike
lo'u nga ta'a-ta'a iini eemiu nge ko ooraha'aa.
3 Oto leune ke haata'inie to'ohuu huni'omu uri no ko ere oalana a Kraes
ni ngeena, aana omu kei leesie ta'a-ta'a nanamanga aaku nge omu ko leesie
no'one aana a Kraes nge ko esu a'aila'a mola pe'ie nanamanga paine ingeie
i matolamiu ngeena.
4 E to'ohuu taane uri e lio mala a Kraes e mamaela'a ka'u, aana kire rapu
taalengasie i lengine po'u-po'u. Ta'e leune e si haata'inie mola nanamanga
paine a God, aana e mauri lo'u mwaanie maenga. Na i'emeelu no'one,
melu lio mamaela'a mala ingeie. Ta'e melu ka'a mamaela'a ike, aana
melu ko meuri tararuru pe'ie a Kraes aana nanamanga paine a God, mei
nanamanga nge melu ko esu oto aana huni pe'i'omu huni lulu i sulie
tolahana.
5 Omu ke lio-lio diana talamiu na omu ke lei'omu maraamiu. Omu ke
leie tolahamiu maraamiu huni leesie uri ohe omu ko lulu i sulie tala aana
hiiwalaimolinge to'ohuu taane wa ha'ike. Mala uri omu ka'a sai leesie ike
tolahana a Jisas Kraes i lalo aamiu, nge omu ka'a sai diana aana ike a Kraes
ka'une.
6 Nou hiiwalaimoli uri omu kei lio saie taane aana tolahameelu uri
i'emeelu mo hurula'aa, melu sai diana aana a Kraes to'ohuu taane.
7 Na melu ko aarea a God uri ke pe'i'omu mwaanie omu deu hu'isie nga
mei ola aaela. Melu ka'a aarenga'i ike urine hunie mwala ke lahe'emeelu
haahie asunge diana melu esuie i matolamiu. !Ha'ike! Ta'e melu ko aarea
God urine hunie uri helelamiu ke diana, ma'alana nga taa mwala kei unue
i suli'emeelu e diana wa e aaela.
8 Aana melu sa'a da ike nga mei ola huni waelie mo ola to'ohuu, ta'e melu
ko esu oto mola tarau hunie walaimolinge ke mauri tara'asi.
9 Melu ko ilenimwa'e mola huni ii'o mamaela'a mala uri leune ke da
uri i'omu, omu ke uure a'aila'a. Na melu ko aarenga'i oto tarau hunie uri
hiiwalaimolinge i'omu ke ahu to'ohuu hunie nga mei tolahai iinoni diana
ke su'uri ei'aa mwaani'omu.
10 Oto aena urinena maholo nou ka'a ii'o ue pe'i'omu ta'e no ko uusue
oto hao uusu-uusu ienini, hunie maholo ne kei hule hao ne ke su'uri
ere raramaa huni'omu aana nanamanga nge a Aalaha e niie hunieu.
Aana nanamanga ngeena niilana e lae hunieu uri hunie ne ke pe'ie
hiiwalaimolinge i'omu ke ma'uta'a lo'u hiito'o, na e ka'a ola ike huni
waeli'omu.

Mei Wala Ni Saediananga Ooreta

11 Oto leu ooreta, maeni eesiku maa'i, ne ke unue mola hao huni'omu
uri omu ke ii'o ni ilenimwa'enga mola. Omu ke dau aahonga hunie nga
mei tolahai iinoni diana ke su'uri ei'aa mwaani'omu, na omu ke tola i sulie

walaku. Omu ke ne'ie ta'a-ta'a mei sae, na omu ke ii'o ni henuelama. Oto
a God, iini nge ingeie aahu'ine manata-diananga na hanuelamanga, ke si
ii'o pe'i'omu.
12 Na saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo
he'imalahunanga maa'i.
13 Ahutana mo iini maa'i a God mai leu ko niie hao saediananga ikire
huni'omu.
14 No ko aarenga'i hunie uri Aalaha ikie a Jisas Kraes ke haata'inie
hahu'ana manata-diananga ingeie huni'omu, na hunie uri a God ke
ha'adiana'a'omu aana manata-diananga ingeie, na hunie a Li'oa Maa'i ke
lokoa ahutana saemiu aani hatanga pe'ie.

† **13:12** 13:12 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Kalesia

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. A God e lio hilisie a Pol hunie ke ne'i hurula'aa ingeie, oto e niie nanamanga paine hunie na e uusunge'inie hunie ke ha'a-uuresie mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusu-uusu hunie mo soihaada'inge e ha'a-uuresi'i oto wau aana po'o ni henue i Kalesia i laona aalahanga ni Rom oto i na'o. Si'iri po'o ni henue i Kalesia ngeena, ingeie oto i denumana hanue nge kire ko haa-haara'inie aana i Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E ka'a tewa i purine a Pol e lae mwaanie mo Kalesia, na ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero mo Jiu kire ko lae oto mai hule i saada. Oto kire ko ha'a-uusulire uri kire ke aehota lulu i sulie no'one tolahana mo Jiu. Kire ha'a-uusulire takalo uri mo iini nge kire ko lulu i sulie a Kraes ta'e kire ka'a tola i sulie no'one ahutana mo Ha'atolanga a Mosis, kire sa'a ii'o oodota'i ike i maana God. E lio mala a Pol e uusue uusu-uusu ienini i na'ona lokonga paine ta'au i Jerusalem nge uusulana e lae aana Palonga 15. Lokonga ngeena e rau ola mala halisi hai aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (49 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

Oto a Pol e uusu-uusu weu hunie mo soihaada'inge ngeena hunie kire ke su'uri lulu i sulie mo ha'a-uusulinge eero-eero urine. E ere hiito'o hunire uri ingeie nga hurula'aa oto to'ohuu, na uri a God ni e unue hunie uri ke lai taroha'inie Tataroha Diana hunire mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Oto aena urinena, a Pol e tohungei sai diana aana tala takoie oodota'inge i maana God hunie mo Jiu na hunie mo Aapoloa Aaopa. A Pol e haata'inie uri a God e ha'a-uuresie mola mo Ha'atolanga a Mosis hunie mwala ke mani saie uri kire mani ooraha'aala. Nga iini sa'a ii'o oodota'i ike aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga, aena aana ahutaka kie ko meni deu-deu pele mola. Oto a Pol e unue uri mo Ha'atolanga a Mosis kire sa'a ha'a-uurie ike nga iini, ta'e kire ko si haata'inie mola tala takoie a Kraes. Ta'a-ta'a tala mola ni e ii'o hunie mwala, ma'alana ikire mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa. Tala ngeena oto a Kraes, na mo iini nge kire ko hiiwalaimoli aana, ikire oto mo kalena God. Ikire oto a Kraes ko ii'o aada, na kire ka'a mauri ike tohude, ta'e ingeie ni ko meuri i lalo aada.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Tataroha Diana, mo Ha'atolanga a Mosis, hiiwalaimolinge, Li'oa, ii'onga luheta'i mwaanie nanamanga aana mo Ha'atolanga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Kalesia 2:20, Kalesia 3:3, Kalesia 5:22-23, Kalesia 6:7-8

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Kalesia

(1:1-5)

A Pol e unue uri ingeie ngaeta hurula'aa to'ohuu, na mwala e sai hiiwalaimoli aana.

(1:6—2:21)

Oodota'inge e ne'ie mei ola aana hiiwalaimolinge na nga mei ola aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga ha'ike.
(3:1—4:31)
Mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas kire ke ii'o aana mo tolahai ola diana.
(5:1—6:10)
Mei wala ni saedianangа ooreta
(6:11—6:18)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mo Kalesia

1-2 Saedianangа mwaanieu a Pol Hurula'aa huni'omu mo iini aana mo soihaada'inge wau aana po'o ni henue i Kalesia.

A Jisas Kraes na a God Aamaka, kirerue soieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa, na soileku e ka'a lae ike mola aani iinoni wa mwaanie nga pulitaa ni iinoni. !Ha'ike! A God nge e ta'ea a Jisas Kraes aaliho'i mwaanie maenga ni e asuie leune urine hunieu.

Ahutameelu mo mwaasine aana hiiwalaimolinge mai leu, melu ko niie saedianangа i'emeelu huni'omu,

3 na melu ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

4 Mala a God Aamaka e saeto'o aana, a Kraes e toli'aasie maraana uri hunie ke mae huni ta'aasie mo ooraha'aa ikie, na hunie ke ha'a-uurikie hunie kie ke ii'o luheta'i mwaanie tolaha tata'ala ni welumalau.

5 Aena urine, kie ke soi ha'amanikulu'aa God taraure'i na oto di. Iau, ke urine oto.

Nga Tala Aaopa Huni Lae

I Saana God Ha'ike Lo'u

6 No ko tohungei pangata'i aana omu tolana toli'aasie oto a God, iini e soi'omu aana manata-diananga a Kraes huni ne'i iinoni ingeie. Ta'e ie omu toli'aasie oto, na omu ko eeli'u lo'u mola huni rongo i sulie ngaeta taungei tataroha diana aaopa.

7 Ta'e tataroha diana aaopa ngeena, nge pweai ola mola ni ngeena. Nou saie mola uri nga mwala ni mola kire ko sare hu'isie Tataroha Diana a Kraes, na kire ko ha'ataipu'o-po'u'omu mola aana ha'a-uusulinge takalo ikire.

8 Ta'e mala uri nga iini, wa ma'alana uri i'emeelu, wa nga ensel uure ta'au i Lengi ko taroha'inie lo'u nga tataroha diana aaopa mwaanie iini nge melu taroha'inie ka'u oto huni'omu, nge e malisine lei-maesilana ke lae aana dunge ni ha'amotaahinge.

9 Oto mala melu unue ka'u, na no ko he'i unue lo'u uri mala nga iini ko taroha'inie nga mei tataroha diana aaopa lo'u mwaanie nga taa omu hiiwalaimoli oto aana, e malisine lei-maesilana ke lae aana dunge ni ha'amotaahinge.

10 ?Uri no ko ere urine aana no ko sare da mola mwala ke saeto'o aaku? ?Wa ohe omu lo'onga'inie uri no ko sare ha'asaediana'aa mola mo iinoni? !Ha'ike oto oo'oo! Mala uri no ko sare ha'asaediana'aa mola mo iinoni, nge e tohungei aasa hunie ne kei ne'i mwane au'esu nana a Kraes. Ta'e ineu, no ko sare ha'asaediana'aa mola a God.

Ha'a-uusulinge A Pol E To'ohuu

Aana A God Oto E Lio Hilisie

Hunie Ke Ne'i Hurula'aa

11 Maeni eesiku maa'i, nou saeto'o aana omu ke sai diana aana uri
Tataroha Diana nge no ko taro-taroha'inie ienini e ka'a uure ike mola
mwaanie mo iinoni.
12 Nou ka'a rongoa ike mwaanie nga iinoni wa uri nga iinoni ke ha'a-
uusulieu aana. A Jisas Kraes oto maraana ni e haata'inie aaku.
13 Omu rongoa ka'u oto tolahaku i na'o aana maholo nou lae-lae i sulie
tolahana mo Jiu. Na aena aana nou tohungei saeto'o aana ha'a-uusulinge
mo Jiu, nge nou tohungei leledie ahutana mo ha'a-uusulinge aaopa. Oto
liutaa, nou tohungei sere'inie ha'a-uusulinge a Jisas, na nou lae pe'ie
taunge'inilana soihaada'inge a God oto hiito'o, na nou eri'apasie ohoilana.
14 Nou esu a'aila'a oto hiito'o no'one aani lulu i sulilana tolahana mo
weuwameelu mo Jiu oto i na'o, oto hule aana nou esu diana lo'u mola
liutaa aana mo iini aana pwaunge ineu.
15 !Ta'e lae-lae, a God e oolisie manataku! Aana manata-diananga a God
e paine hunieu, na aana ko ilenimwa'e ni esuie urine, nge uure oto aana
maholo na nou ka'a hute ue, ta'e a God e oopaau oto huni esu nana.
16 Oto e haata'inie a Kalena ka'u hunieu, hunie mauringe ineu ke
taroha'inie Tataroha Diana ingeie hunie mo Aapoloa Aaopa. Na maholo
a God e soieu urine, ingeie maraana e niie walana hunieu hunie ne ke
taroha'inie, na nou ka'a toolea ike lo'u nga mo ha'ananaunge mwaanie
nga iinoni.
17 Nou ka'a lae ike no'one lo'u ta'au i Jerusalem huni leesie mo iini nge
kire ne'i hurula'aa oto wau i na'oku. !Ha'ike! Nou oodo oto mola hunie
po'o ni henue i Arabia. Oto lo'u mei puri nge nou si eeliho'i hunie huilume
i Damaskas.
18 Oto e oolu helisi e saro mango i purine nou eeli'u huni lae i sulie a
Jisas, nge nou si lae hunie i Jerusalem huni leesie a Pita, na nou ii'o pe'ie
mola hunie aawalai hei dinge mwana lime.
19 Nou ka'a leesie ike lo'u ngaeta mo hurula'aa, ta'e a Jemes aasine a
Aalaha mola nou leesie.
20 !E to'ohuu oto mala i Lengi! !Nou ka'a eero ike!
21 Oto purine maholona, nou lae ii'o ha'atau lo'u mwaanie mo hurula'aa
i Jerusalem aana nou lae hunie mo po'o ni henue i Siria na i Silisia.
22 Aana maholona, mwala aana mo soihaada'inge i Jiudia kire ka'a
manata'inieu ike ue.
23 Kire ko si rongoa mola uuri, “Iini nge e taunge'inikie ka'u, ko
taroha'inie lo'u Tataroha Diana nge e ari'apasie ka'u ke ohoie.”
24 Na kire ko si soi ha'amanikulu'aa God haahie nga taa nge e asuie aaku
aana e hu'isie tolahaku urine.

2

Mo Hurula'aa Kire Lio Saie A Pol Mala Ngaeta Hurula'aa No'one

1 Purine aawalai helisi mwana hai e saro mango, nge nou si eeliho'i lo'u
hunie i Jerusalem. I'emere'i a Banabas mere lae, na nou toolea no'one a
Taetas pe'i'emere'i.
2 Nou lae ta'au aena aana a God e haata'inie oto hunieu uri ne ke
lae urine. Na aana lokonga pe'ie mo na'ohai mwane aana soihaada'inge
maraada, nou unu tahanga'inie oto Tataroha Diana nge no ko lae pe'i
taroha'inie hunie mo Aapoloa Aaopa. Nou deu urine mwaanie kire ne'isae
ni uure honosieu, aana nou sere'inie uri kire ke waelie asunge nou esuie
oto nana Kraes, wa kire ke da asunge nge no ko lae-lae ue pe'ie ienini e
waeta'i mola.

3 Ta'e mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ngeena kire tohungei rongo
hunieu, na kire ne'isae mola mala ineu, hule aana kire ka'a sare dau
rarahie lo'u a Taetas hunie ke helesie torihesi'onga † i sulie Ha'atolanga
a Mosis e unue, ma'alana ingeie nga Jiu ha'ike.
4 Melu ere i sulie leune mola aena aana ngaeta mo iini kire lae ka'u mei
i laona pulitaa i'emeelu mala mo wao-wao. Kire eero'emeelu uri ikire mo
eesimeelu i lalo aana Kraes, ta'e ha'ike. Kire lae mola mai huni haitale
mumuni mola aana tolahaka, mo iini kie lado oto pe'ie a Jisas na kie ii'o
luheta'i oto mwaanie mo Ha'atolanga i na'o. Kire dau mala mo wao-wao
urine aena aana kire ko sare da mola uri kie ke ii'o ni ho'o lo'u i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis.
5 Ta'e melu ka'a rongo ike hunie mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, aana
melu saeto'o aana uri walaimolinge aana Tataroha Diana ke ii'o huu eemiu
mo Aapoloa Aaopa.
6 Oto mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ngeena kire ka'a unue ike
uri nga mei ola aana laeliwalanga ineu ke aaopa. (Na e ka'a roro'aieu ike
mala uri kire ke ne'i mwane paine lo'u uri taa, ta'e walaimolinge nge e
roro'a hunieu aana a God ko lee-leesikie mo iinoni uri kie mani sada mola
i maana.)
7 Oto kire lio saie mola uri a God e niie oto Tataroha Diana hunieu uri
huni taroha'inie hunie mo Aapoloa Aaopa. A God e niie oto mei esunge
ngeena hunieu mala e niie ka'u hunie a Pita mei esunge aani taroha'inilana
Tataroha Diana hunie mo Jiu.
8 Aana a God nge e niie nanamanga hunie a Pita huni esu mala nga
hurula'aa nana mo Jiu, ingeie nge e niie no'one nanamanga ngeena hunieu
huni esu mala nga hurula'aa nana mo Aapoloa Aaopa.
9 Na maholo kire lio saie uri mei esunge ngeena a God e niie oto hunieu,
nge a Jemes na a Pita na a Jon kire ko si hele i ki'imere'i a Banabas. Urine
mo iini nge kire unue uri ikiraelu oto mo hunu aana soihaada'inge, kiraelu
ko si haata'inie uri kiraelu ko heiholota'i huni esu loko-loko pe'i'emere'i.
Oto melu meni ne'isae moute'i uri asunge i'emere'i a Banabas kei lae oto
nana mo Aapoloa Aaopa, na asunge ikiraelu oto nana mo Jiu.
10 Ta'e ta'a-ta'a leu mola kiraelu unue huni'emere'i uri mere ke ne'i-
ne'isae taraure'i aana mo iini e maitale, mei ola oto hule aana e tohungei
hi'e i manataku no'one.

A Pol E Ere Aana A Pita

11-14 Oto waite nou ere aana a Pita i sulie ta'a-ta'a mei ola ienini no'one.
Aana maholona a Pita e o'o'o ka'u aana huilume i Antiok, na ko talei
ngeu-ngeu mola pe'ie mo Aapoloa Aaopa nge kire hiiwalaimoli, ma'alana
ha'atolanga i'emeelu mo Jiu e uure honosie taungei ngeunge urine. Ta'e
maholo mo mwane nge a Jemes e uusunge'inire kire hule oto wau, nge a
Pita ko aehota oopa oto mwaanie mo Aapoloa Aaopa ngeena, na hule aana
e ka'a sare ngau lo'u pe'ire, aena aana ko me'ute'inie mola mo iini nge kire
hele paine ue aana mo Ha'atolanga mala torihesi'onga mwaanie kire ere
aaelasie. Oto ahutana mo Jiu no'one aana hanuena nge kire hiiwalaimoli
aana Jisas, kire ko meni lupwe'i deu oto lo'u mala ingeie, na hule aana a
Banabas na ko lae takalo oto no'one i sulire. Ta'e nou leesie uri nga taa kire
ko esuie ngeena e ka'a sada ike pe'ie walaimolinge aana Tataroha Diana.
Oto maholo kira hiiwalaimoli kire loko lo'u, nou tohungei ere aana a Pita

† **2:3** 2:3 I laona mo Ha'atolanga a Mosis, torihesi'onga nge na'ohai ha'a-ara mo Jiu huni haata'inie uri ikire mo iinoni a God. Mala uri mo hurula'aa kire ka'a dau rarahie uri a Taetas ke to'o aana torihesi'onga, nge kire sa'a dau rarahie ike lo'u mei puri hunie ke lulu i sulie no'one mo Ha'atolanga hai aaopa'i mo Jiu.

oto hiito'o haahie aaelanga e asuie. Na nou si ere aana a Pita i maana ahutada uuri, “I'oe oto mwane ni Jiu, na waite o lae-lae oto i sulie tolahana mo Aapoloa Aaopa, hule aana o ka'a ii'o ike oto i sulie mo Ha'atolanga mo Jiu. ?Ha'alaa o ke si sare lolosie mo Aapoloa Aaopa huni lulu i sulie tolahana mo Jiu uri taa eena?”

15 Oto nou lae lo'u pe'i ere luhesie hunie uuri, “Ikolu, kolu hute oto aana mo Jiu, na kolu ka'a hute ike aana ‘kira ooraha'aala,’ satai ola nge ikie mo Jiu ko haa-haara'inire mo Aapoloa Aaopa aana.

16 Oto maholo ie kolu manata'inie oto uri ha'a-oodohilana iinoni e sai lae mola pe'ie a God aani hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes, na e ka'a ike i sulie lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis. Aena ngeena ikolu no'one, kolu hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes. Kolu hiiwalaimoli uri ha'a-oodohilakaelu ke si lae pe'ie a God i tehula'ana hiiwalaimolinge ikolu aana Kraes, na e ka'a ike aani deu i sulilana mola mo Ha'atolanga. Aana nga ta'a-ta'a iini ha'a-oodohilana e sa'a lae ike pe'ie a God aani deu i sulilana nga taa mo Ha'atolanga e unue.

17 Oto aana kolu ko lo'ohie ha'a-oodohilakaelu ke lae pe'ie a God i lalo aana Kraes, e lio oto mala kolu toli'aasie mola mo Ha'atolanga a Mosis, na kolu ne'i iinoni ooraha'aala no'one oto mala ikire mo Aapoloa Aaopa nge kire ii'o po'oi sinaha mwaanie mo Ha'atolanga. ?Ha'alaa e ue? ?Uri a Kraes ni ko da kolu ko ooraha'aa? !Ha'ike oto oo'oo! Leune e ka'a to'ohuu ike.

18 Ta'e mala uri ne ke aehota ha'a-uusulie mwala lo'u aana mo Ha'atolanga nge nou toli'aasi'i oto, nge no ko tohungei deu hu'isie oto a God eena.

19 “Ta'e nou sa'a te'urine lo'u, aena aana maholo nou eri'apasie lulu i sulilana mo Ha'atolanga, nge nou si lio saie uri e aasa hunie ne ke dau oodoie oodo-oodonga i maana God urine. Oto e urihana nou mae oto hatarie mo Ha'atolanga aana nou toli'aasi'i oto, na ienini no ko meuri oto mola nana God. Nou mae oto pe'ie a Kraes i lengine po'u-po'u ingeie.

20 Na ineu ha'ike ni nou meuri ienini, ta'e a Kraes ni e ii'o na e mauri i lalo aaku. Mauringe ineu aana walumalau ienini, ola nou to'o aana mola i sulie nou hiiwalaimoli aana Kalena God, iini e manata diana hunieu, na e toli'aasie maraana hunie ke mae honotaku.

21 Mala uri lulu i sulilana mo Ha'atolanga e sai ha'a-oodohie iinoni pe'ie a God, nge a Kraes e mae mwaakule oto mola eena. !Ta'e ha'ike! Maenga a Kraes e ne'i niinge paine oto liutaa, na ineu, nou sa'a lio toli ike aana manata-diananga a God hunikie ngeena.”

3

Lulu I Sulilana Mo Ha'atolanga E Sa'a Ha'a-uurie Ike Nga Iini

1 !I'omu mo mwe'u-mwe'ule ni Kalesia! Ha'arongolamiu e lae haada'i ka'u taane oto i sulie maelana a Jisas i lengine po'u-po'u. ?Oto e ue omu ko si aatopuri aana? ?Ohe nga iini e si'ohi'omu hunie pwaumiu ke aaela urine?

2 Ta'a-ta'a mei ola mola nou saeto'o aana omu ke unue oodoieu. ?Ohe omu hele aana Li'oa Maa'i a God aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis, wa aani rongolana Tataroha Diana pe'i hiiwalaimolinge aana?

3 ?E ue ni omu si lae otoi pweu hiito'o urine? Omu aehotaa ka'u oto mau-meuringe diana i'omu aana Li'oa a God. ?Oto uri saemiu omu ke ha'amangoa lo'u mola ha'a-uurilemiu aana nanamanga i'omu ni iinoni maraamiu? !E aasa!

4 Omu tohungei sapesalu oto hiito'o aana mau-meuringe i'omu hunie a
Kraes. ?Uri nga mo ola mwaakule mola ni ngeena? !Nou hiiwalaimoli uri
ha'ike!
5 ?Uri a God e niie Li'oa huni'omu na ko esuie mo hu'i-hu'ite i matolamiu
aena aana omu tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, wa aena aana omu
rongoa Tataroha Diana na omu hiiwalaimoli aana?

6 Uure oto wau i na'o Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A Ebraham e
hiiwalaimoli aana God, na aena urinena nge e ne'i iinoni oodota'i i maana a
God.* *Jenesis 15:6*
7 Oto e malisine omu ke sai diana aana uri mwala nge kire hiiwalaimoli,
ikire oto mo tohungei kalena Ebraham.
8 Oto wau i na'o, mo Uusu-uusu Maa'i e hola'i ere taane oto i sulie uri
a God kei ha'a-oodohie mo Aapoloa Aaopa aani hiiwalaimolinge. Aena
mei olana nge a Ebraham e hola'i rongoa oto aana Tataroha Diana uuri, *A
God kei da hunie komu i'oe ke ha'adiana'aa ahutana mwala ni welumalau i
tehula'amu.* *Jenesis 12:3*
9 Aena urine nge a God ko si ha'adiana'aa mo iini nge kire hiiwalaimoli
aana, mala e ha'adiana'aa ka'u a Ebraham aana e hiiwalaimoli.

10 Ta'e mo iini nge kire ko norue oto mola lulu i sulilana mo Ha'atolanga a
Mosis huni ha'a-oodohilada, nge a God kei leire. Aana mo Uusu-uusu Maa'i
e unue uuri, *ta'ena nga iini nge e ka'a tola i sulie ahutana mo ola nge uusuleni
e lae i laona Puke ni Ha'atolanga ienini, nge leilana kei lae.* *Diutronomi 27:26*
Na e aasa hunie nga iini kei tola i sulie ahutana mo Ha'atolanga ta'ingelu.
11 Oto lo'u, e matapwa taane uri nga iini ha'a-oodohilana e ka'a lae-lae
ike i na'ona a God i tehula'ana lulu i sulilana mo Ha'atolanga, aena aana
mo Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Iinoni e oodota'i i maana God i
tehula'ana hiiwalaimolinge, nge ha'alaa kei meuri huu.* *Habakuk 2:4*
12 Na Ha'atolanga a Mosis mei ola aana hiiwalaimolinge ha'ike, ta'e ola
mola aana asunge, aana e unue uuri, *Iinoni nge ko sare to'o aana maurihe
huu haahie tola i sulilana mo Ha'atolanga ienini, nge ke dau oto i sulie
ahuteni ha'alaa.* *Levitikas 18:5*
13 Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis ko uesie mo iini kire ka'a dau i suli'i.
Aamasito'o ka'u aana Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri, *A God ko uesie
ta'ena nga iini nge kire ko aaroroa i lengine nga ai.*† *Diutronomi
21:23* Oto mei olana nge e rau aana a Jisas honotaka, na aena leune nge
uesinge aana mo Ha'atolanga e lae hunie a Jisas. Ta'e aena leune no'one
a Jisas e ha'a-uurikie mwaanie uesinge aana ii'onga lo'u i mamalutana mo
Ha'atolanga.
14 A Kraes e asuie leune urine, hunie uri mo Aapoloa Aaopa no'one ke
hele aana nga taa nge a God e haiholota'i huni niie nana a Ebraham. Na
ko lae urine hunie mo iini kie hiiwalaimoli aana Jisas, uri kie ke hele aana
Li'oa Maa'i nge a God e haiholota'inie oto hunikie.

Mo Ha'atolanga Kire Ka'a Oolisie Ike Haiholota'inge A God

15 Maeni eesiku maa'i, ne ke asuie ka'u nga ha'amalanga i sulie mau-
meuringe si'iri. Mala uri nga iinoni ko heiholota'i pe'ie ngaeta iinoni na
uri kirerue ko ere ma'uta'a oto, nga ta'a-ta'a iini e sa'a he'i uure honosie
lo'u, wa ke sapeie lo'u aana nga mo erenga.

---

† **3:13** 3:13 I sulie tolahana mo Jiu oto i na'o, mo iini nge kire dau aaela malisine maenga, kire ko hola'i horo maesire, kire ko si aaroroa mo rae aada i lengine ai huni haata'inie mo iini urine, mo iinoni aaela oto liutaa. Aana mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri a God ko uesie mo iini urine.

16 Na aapa hatarie hiiwalaimolinge e urine no'one, aana a God e unue
mo heiholota'inge ngeena hunie a Ebraham *pe'ie a weuwana.*†*Jenesis 13:15*
Oto, omu ke lo'o-lo'onga'i kohi i sulie leune aena aana Uusu-uusu Maa'i e
ka'a unue ike "pe'ie mo weuwana" hunie ke rongo mala mo iini hunge
aana mo iini kire uure mwaanie komu a Ebraham, ta'e e unue mola "pe'ie
a weuwana." Oto e rongo mala ko ere liutaa mola i sulie e ta'a-ta'a iinoni,
na iinine oto a Kraes.
17 Oto nga taa nou sasare unue uri hola'ina'o a God e asuie nga
haiholota'inge ma'uta'a pe'ie a Ebraham, na e hai tangalau pe'ie e oolu
aawalai helisi lo'u mola mai puri, na mo Ha'atolanga a Mosis ko ta'ela'i
oto. Oto mo Ha'atolanga nge kire si lae mola mai puri urine, kire sa'a
roro'a oolisie ike haiholota'inge a God pe'ie a Ebraham, wa ke waelie nga
mei ola aana.
18 Na e to'ohuu oto, aana mala uri kie kei lae oto mola i sulie Ha'atolanga
huni hele aana nga taa nge a God e niie mai hunie a Ebraham, nge e lio
mala uri e sa'a lae oto i sulie haiholota'inge eena. Ta'e e sa'a mwada'u ike
urine, aena aana a God e tohungei nii mwaakule mola aana ha'adiana'anga
ingeie hunie a Ebraham aena aana e asuie haiholota'inge oto pe'ie.

Mo Ha'atolanga Kire Uure

Huni Toolekie I Saana A Jisas

19 ?Oto nga taa ka'u mo Ha'atolanga e uure hunie? A God e niie lo'u
mei mo Ha'atolanga ngeena uri huni haata'i diana aana lo'u takalonga mo
iinoni. Na e lo'onga'inie uri mo Ha'atolanga ngeena kei ii'o ka'u urine lai
hule aana iini nge haiholota'inilana e lae ka'u kei lae mai.
Mo Ha'atolanga ngeena, mo ensel ni kire nii'i mei hunie a Mosis, na
ingeie ni e ha'a-uuresi'i hunie mwala aana e asu ke'u mala ngaeta ha'a-
uureruru i matolana a God na mo iinoni.
20 Ta'e nga ha'a-uureruru e sa'a asu ike maholo ta'a-ta'a iini mola ko
heiholota'i, na i leune kie sai leesie aaopanga i matolana mo Ha'atolanga
nge a Mosis e ha'a-uuresi'i na haiholota'inge a God hunie a Ebraham,
aana haiholota'inge a God hunie a Ebraham ngeena, a God e asuie mola
maraana.
21 ?Oto uri mo Ha'atolanga e uure honosie mo heiholota'inge a God? !
Ha'ike! Aana mala uri a God ke niie mai nga ha'atolanga nge e sai niie
maurihe huu, nge ta'ena nga iini ko tola i sulie ha'atolanga ngeena kei ne'i
iinoni oodota'i oto pe'ie a God eena.
22 Ta'e e ka'a urine ike, aena aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri
ooraha'aa e roro'ie ahutana mwala aana walumalau. Oto aena urinena
nga tala lo'u hunie kie ke helesie mo heiholota'inge a God ha'ike lo'u, ta'e
hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes oto ha'alaa.
23 Ta'e maholo kie ka'a hiiwalaimoli ike ue, nge mo Ha'atolanga e uure
a'aila'a oto hiito'o honosikie, na kie ii'o mola i mamaluteni lae mai hule
aana maholo a God e haata'inie tala ni hiiwalaimolinge aana a Jisas.
24 Na aena urine nge mo Ha'atolanga kire liu honosikie lai hule aana a
Kraes e lae mai hunie ha'a-oodohilaka pe'ie a God aani hiiwalaimolinge
aana.
25 Ta'e ienini, tolaha ni hiiwalaimolinge e hule mone oto, nge mo
Ha'atolanga ka'a liu honosikie lo'u.

Kie Mani Ne'i Kalena God Mola Aena Aana Kie Hiiwalaimoli Oto Aana A Jisas

---

† **3:16** 3:16 Erenga ni Krik e unue mei wala "lite," na leune ko ha'amalaa ngaeta iinoni nge ko uure mai puri mwaanie komu mwane ngeena e aehotaa.

26 Oto omu meni ne'i kalena a God oto aana omu lado pe'ie a Jisas Kraes
aena aana omu hiiwalaimoli aana.
27 Aana ahutemiu nge omu lado to'ohuu pe'ie a Kraes aana loto-maa'inge,
nge omu to'o aana no'one mau-meuringe a Kraes i lalo aamiu.
28 Oto nga mei ola hunie ke aaopa i matolamiu mo Jiu na mo Aapoloa
Aaopa ha'ike lo'u, wa i matolana mo koni-konihe na mo aalaha, wa i
matolana mo mwane na mo keni. Omu meni ne'ie oto e ta'a-ta'a iinoni
i lalo aana a Kraes Jisas.
29 Oto mala uri i'omu mo iinoni a Kraes, nge omu ne'ie oto mo kalena
Ebraham eena, na omu kei haro hele aana maurihe nge a God e haiholota'i
huni niie nana Ebraham.

4

Ikie Mo Kalena God To'ohuu,

Na Kie Ka'a Ne'i Koni-konihe Lo'u

1 Ne ke he'i ere luhesie lo'u mola uuri. Maholo mwela e mwai-mwei ue,
e sa'a hele aana ike ue to'o-to'olana aamana. Na ma'alana uri aamana e
mae oto na e to'o aana taane oto walu ola ngeena, ta'e mwala aaopa kire
kei haro lio i sulie mwela ngeena mala ngaeta koni-konihe mola.
2 Na kire kei lio i sulie no'one walu ola ingeie hunie, na ingeie kei ii'o
mola i mamalutana mo ha'a-uusuli ingeie na mo iini kire ko lio i sulie. Oto
kei ii'o i mamalutada lae hule aana maholo aamana e unue ka'u e malisine
kire ke oopaa po'o ni iini ingeie hunie.
3 Ikie e urine no'one. Maholo kie ka'a saie ue a God, kie ii'o no'one mola
mala mo koni-konihe i mamalutana mo ha'atolanga aana walumalau ie.
4 Ta'e e lae mai hule aana maholo oto hunie, nge a God e uusunge'inie
mai a kalena i laona walumalau. E hute mai aani iinoni na e ii'o oto i
mamalutana mo Ha'atolanga a Mosis.
5 A God e asuie leune urine, uri huni tola aaliho'i aana mo iini kie ii'o i
mamalutana mo Ha'atolanga hunie kie ke lae mai ne'i tohungei mwela oto
ingeie.
6 Oto huni haata'inie uri kie ne'ie oto mo kalena a God to'ohuu, a
God e uusunge'inie mai Li'oa Maa'i aana a Kalena hunie ke ii'o i laona
mauriha'aka. Na Li'oa ngeena ko si haata'inie uri kie sai soie a God Aamaka
aana “Mama'a.”
7 Oto omu ka'a ne'i koni-konihe ike lo'u, ta'e omu ne'i kalena oto to'ohuu.
Na aena aana omu ne'i kalena mone oto, nge a God kei niie maurihe nge
e unue mo mwela ingeie ke to'o aana oto huni'omu.

Mo Kalesia Ko Kara'i Hu'ite'i

Huni Ii'o I Mamalutana

Mo Ha'atolanga A Mosis

8 I na'o maholo omu ka'a sai diana aana ue a God, omu ne'i koni-konihe
mola na omu talei eu'esu mola nana mo god eero-eero.
9 Ta'e maholo ienini, omu sai diana aana oto a God, na nga taa nge e
diana lo'u liutaa, nge a God e sai diana aamiu oto. ?Oto e ue? ?Uri omu ko
sare ooli lo'u i mamalutana mo ha'atolanga aana mo li'oa ni welumalau,
nge hule aana kire mamaela'a mola na kire ne'ie mola mei ola mwaakule?
?Wa saemiu omu ke ne'i koni-konihe lo'u mola nada mala hola'ina'o?
10 No ko dolosi eemiu urine, aena aana omu ko sare lulu i sulie oto ta'ena
nga ha'atolanga aana mo Dinge Paine mo Jiu, na mo waro-waro, na mo
maholoi helisi.

11 Oto no ko tohungei maarara mola mwaanie uri nou ha'aweoau mola
pe'i'omu.
12 Oto no ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu ke uusulieu aana
ii'onga luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis.† Omu ke aamasito'o ka'u
aana waite, maholo nou eeli'u huni lae i sulie a Jisas, nou toli'aasie mola mo
Ha'atolanga a Mosis, na urine e urihana nou uusuli'omu no'one mo Aapoloa
Aaopa aana ii'onga luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis ngeena.
Uure aana maholo nou hola'i oodoi'omu, ikolu ta'a-ta'a mei sae mola na
omu ka'a dau aaelasie ike nga mei ola aaku.
13 Omu saie oto uri aena mei maelaa e hite aaku, nge nou hola'i hule i
seemiu na nou taroha'inie oto Tataroha Diana huni'omu.
14 Oto ma'alana mei mweringe ni sape ineu ngeena e ne'i malaahonga
huni'omu hunie omu ke maaleledieu wa hunie omu ke oohe aasieu, ta'e
omu ka'a dau urine ike. Omu tohungei tolakonieu mola oto mala nga ensel
a God, na oto mala uri omu ko tolakonie a Jisas Kraes maraana.
15 Aana maholona, omu ko ile-ilenimwa'e mola ni esuie ta'ena nga mei
ola hunieu, hule aana omu ko kara'i aakanie mola maamiu hunie omu ke
nii'i hunieu mala uri ke pe'ieu. ?Ta'e nga taa nge e rau aana ilenimwa'enga
i matolakaelu ngeena?
16 ?Uri i sulie no ko unue mo ola to'ohuu huni'omu nge omu ka'a sare lio
lo'u takoieu, wa omu ko lo'onga'inieu mala uri ineu maelonga i'omu?
17 Ngaeta mwala aaopa kire ko tohungei heri hunie taane hikunge
pe'i'omu, ta'e hikunge ikire ngeena e ka'a mei ola diana ike huni'omu. Kire
ko sare oopa'omu mola mwaanieu ni ngeena, hunie uri omu ke sere'inieu
na omu ke hari hunie mola ha'a-uusulinge ikire.
18 Ineu maraaku nou sa'a hii aaela ike mala uri omu ko heri hunie nga
mei ola diana. Aana e malisine uri leune ke to'ohuu urine aamiu oto tarau,
na e ka'a ilisie ike mola maholo ineu pe'i'omu.
19 Ta'e omu ke lio talamiu, maeni mwela ineu, aana nga taa kire ko ha'a-
uusuli'omu aana e ka'a diana ike. No ko tohungei sapesalu i suli'omu oto
mala hu'e ko sapesalu aani mwela. Na ne kei sapesalu oto urine hule aana
maholo omu kei ne'i rato oto to'ohuu aana tolahana a Kraes.
20 !Oo, maeni mwela ineu! Saeku uri ne ke ii'o pe'i'omu oto molana.
Ha'alaa e kohi, hunie uri ne ke su'uri ere raramaa urine huni'omu, ta'e
ne ke haata'inie oto hiinge ineu takoi'omu aani erenga aani wawa oto
pe'i'omu. Ta'e aana nou ii'o ha'atau uurini, nou ka'a saie uri ne kei lo'onga'i
lo'u uri taa i suli'omu.

A Hega Na A Sera Domana

E Ro Taungei Tala

21 Ngaeta mo iini eemiu ko sare talama'inie mo Ha'atolanga a Mosis
huni lulu i suli'i. ?Oto e ue? ?Uri omu sai diana aana taane tohungana
lo'onga'inge aana mo Ha'atolanga ngeena?
22 Uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uri a Ebraham e to'o aana e
ro mwela mwane. Nga iini e hute mola aana hu'e au'esu ingeie, na ngaeta
iini e hute aana tohungei hu'e oto ingeie kire toolea nana. Tohungei hu'e
ingeie e ka'a au'esu ike mala koni-konihe, ta'e e ii'o luheta'i mola mwaanie
asunge urine.

---

† **4:12** 4:12 Oto i na'o a Pol e noruto'o ka'u aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e e tohungei aasa huni hele i suli'i ta'ingelu, na nga iini sa'a roro'a ni ne'i iinoni oodota'i ike i na'ona God aana lulu i sulileni. Ta'e aana a Jisas e lae mai na e tapa oolisikie aana maenga, nge kie sai ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis, na kie sai ne'i iinoni oodota'i i na'ona God aani noruto'onga aana.

23 Kele mwane nge e hute aana hu'e au'esu ngeena, e lodo na e hute oto
mola mala ahutana mo mwela. Ta'e iini nge e hute aana tohungei hu'e oto
a Ebraham, ha'alaa e hute oto i sulie haiholota'inge a God e asuie hunie.
24 Laladonga ienini e ha'asaikie aana e ro mei ola hai-aaopa'i. E ro hu'e
ngeena domana uri e ro mei heiholota'inge i matolana a God na mwala
ingeie. Satana hu'e au'esu ngeena, a Hega, na ingeie domana mola nga
haiholota'inge nge a God e asuie i lengine toloi henue i Saenae aana maholo
e niie mai mo Ha'atolanga hunie a Mosis. Oto ahutana mwala ni Jiu nge
kire ko lulu i sulie mo Ha'atolanga ngeena, kire urihana mola mo mwela
aana hu'e au'esu ngeena, na ikire mo iinoni au'esu mola no'one.
25 Kalena a Hega wau i na'o ngeena a Ismael, ingeie nge e aehotaa
hanue kire haara'inie aana Arabia. Oto leune kie sai leesie oto uri a Hega
domana mola mo Ha'atolanga, aana kire uure oto mwaanie toloi henue i
Saenae wau aana hanue i Arabia. Na a Hega domana no'one nga nunui
ola mola aana hanue paine i Jerusalem si'iri ni ngeena, aena aana mwala
ni Jerusalem na oto ahutana mo Jiu kire mani ne'i koni-konihe oto mola i
sulie mo Ha'atolanga a Mosis hule si'iri.
26 Ta'e a Sera, e urihana Jerusalem ta'au i Lengi nge e ii'o luheta'i
mwaanie mo Ha'atolanga ngeena, na ingeie oto domana nikana ahutana
mo iini kie ko hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God. Na aena leune nge
kie ii'o luheta'i oto no'one mwaanie mo Ha'atolanga.
27 Na ne'isaenga aana nge uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i
uuri, *O ke ile-ilenimwa'e mola keine, iini o amara. O ka'a sapesalu ike ue
aani to'o-mwelanga, ta'e o kei aawara taane, na o kei kana. Aena aana
ma'alana o ii'o maraamu aana o ka'a ha'ahutaa nga mwela oto i na'o, ta'e o
kei to'o mwela hiito'o liutaa aana keni nge e ma'ahu pe'ie poro i'oe.* *Aesaea
54:1*
28 Oto ienini, maeni eesiku maa'i, kie urihana lo'u a Aesak, aana kie
mani hute haalu mala mo tohungei kalena God oto i sulie haiholota'inge
ingeie, mala ka'u a Aesak no'one e hute i sulie haiholota'inge a God hunie
a Ebraham.
29 Aamasito'o ka'u aana a Ismael, kalena a Ebraham nge e hute mola
mala ahutana mo mwela, e talei teunge'inie ka'u a Aesak, iini nge e hute
oto i sulie walana Li'oa Maa'i a God. Na kei urine lo'u hunikie mo iini nge
kie hute haalu aana Li'oa Maa'i a God, aana mo iini nge kire ko lulu i sulie
mo Ha'atolanga, kire kei tohungei teunge'inikie no'one urine.
30 Ta'e aamasito'o ka'u aana nga taa nge mo Uusu-uusu Maa'i e unue lo'u
mei puri aana e unue uuri, *Uusunge'i aasie mola hu'e au'esu ngeena pe'ie a
kalena. Aana kalena hu'e au'esu e sa'a to'o tararuru ike pe'ie kalena tohungei
hu'e aana nga mei ola aana to'o-to'olana aamana.* *Jenesis 21:10*
31 Oto, maeni eesiku maa'i, kie saie oto uri ikie mo kalena hu'e au'esu
ngeena ha'ike lo'u na mo Ha'atolanga e sa'a roro'a lo'u hunikie. Ta'e ikie
mo kalena oto tohungana hu'e nge e ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga,
na ha'a-oodohilaka e lae oto pe'ie a God aena aana hiiwalaimolinge ikie.

5

A Kraes E Luhesikie Oto

1 A Kraes e luhesikie oto uri hunie kie ke su'uri ii'o lo'u i mamalutana mo
Ha'atolanga a Mosis. Oto omu ke uure ma'uta'a na mwaanie omu toli'aasie
nga iini e da omu he'i ne'i koni-konihe lo'u nana mo Ha'atolanga.

2 Ineu a Pol no ko unue oto huni'omu, mala uri omu kei ooli takoie mo
Ha'atolanga aana omu toli'aasi'omu maraamiu hunie torihesi'onga, a Kraes
e sa'a pe'i'omu oto eena.
3 Na no ko he'i unue lo'u huni'omu, mala uri nga iini ko toli'aasie
oto maraana hunie ha'atolanga aana torihesi'onga aana ko sare ne'i
iinoni oodota'i i maana God, nge ke lulu i sulie oto no'one ahutana mo
Ha'atolanga.
4 Iini nge ko sare lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis hunie uri ke oodota'i
i na'ona God, iini urine ko oopaa oto mwaanie a Kraes, na ko aatopuri oto
aana niinge a God e niie hunie.
5 Ta'e Li'oa Maa'i ko ha'awalaimoli'aa hunikie uri a God ko ha'a-oodohikie
aena aana kie noruto'o mola aana a Jisas.
6 Aana maholo iinoni e lado oto pe'ie a Jisas Kraes, nge ma'alana e
torihesi'o wa ha'ike, ta'e e sada mola na e ka'a roro'a ike. Ta'a-ta'a leu
mola e roro'a, na leune mola hiiwalaimolinge ikie aana a Jisas Kraes ke si
haata'i aana manata-diananga hunie mo iinoni.
7 Hola'ina'o omu lae-lae kohi taane oto pe'ie hiiwalaimolinge aana a
Kraes. ?A tei ni e he'i da lo'u omu rohu mwaanie lulu i sulilana mo wala
to'ohuu ngeena?
8 A God ha'ike ni e ha'a-ola'omu nge omu hu'ite'i ngeena, aena aana ingeie
ka'u e hola'i lio hilisi'omu hunie tala oodo.
9 !Omu ke lio talamiu! Kele mei iis oto mola mwai-mwei e sai ha'ahanea
mola nimei pulaoa laku, na urine lo'u nga kele ha'a-uusulinge aaela e sai
ha'atakaloa mola mwala oto hunge.
10 Ta'e aana nou noruto'o aana a Aalaha, nou hiiwalaimoli uri omu sa'a
hiiwalaimoli ike lo'u aana mo lo'onga'inge aaopa ngeena. Na iini nge ko
kotahi'omu aana mo lo'onga'inge urine, a God kei ha'aloie taane.
11 Maeni eesiku maa'i, omu ke lo'onga'i ke'u i sulie laeliwalanga ineu. ?
Mala uri no ko lae-lae mola ue pe'i laeliwalanga aana torihesi'onga, e ue
ka'u mo Jiu ko si teu-teunge'inieu mola? Mala uri leune ke to'ohuu, ha'alaa
kire sa'a saewasulieu ike lo'u haahie laeliwalanga i sulie maelana a Kraes
i lengine po'u-po'u.
12 !Ta'e torihesi'onga e ka'a ne'ie ike nga mei ola! !Saeku uri mo iini ko
lae pe'i kotahi'omu aana ha'a-uusulinge i sulie torihesi'onga ngeena, kire
ke lae tara'asi na kire ke tori aasire mola maraada!

Mwaanie O Lae-lae Mola I Sulie Saemu, Ta'e O Ke Lulu I Sulie Tolahana Li'oa Maa'i

13 I'omu, maeni eesiku maa'i, a God e soi'omu uri hunie omu ke ii'o
luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis. Ta'e mwaanie omu lo'onga'inie
uri omu ii'o luheta'i huni ooraha'aa mola mala saemiu. !Ha'ike! Omu ke
pe'i'omu aani manata-diananga huni'omu heiliu.
14 Ahutana walu ola i laona mo Ha'atolanga a Mosis, kire mani loko
mola i laona ta'a-ta'a ha'atolanga nge e unue uuri, *O ke manata diana hunie
auhenue i'oe oto mala huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18*
15 Ta'e mala uri omu ko he'i polahi'omu lo'u mola hailiu mala mo usu ni
me'esu, nge omu ke lio talamiu, mwaanie omu horo suuhe'ini'omu mola
ta'ingelu.
16 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke lulu i sulie mola Li'oa Maa'i aana
ahutana mau-meuringe i'omu, urine nge omu sa'a lae lo'u i sulie mo tolahai
iinoni aaela.
17 Aana nga taa nge tolahai iinoni aaela e saeto'o aana, e tohungei aaopa
oto hiito'o mwaanie nga taa nge Li'oa Maa'i e saeto'o aana. Na nga taa nge
Li'oa Maa'i e saeto'o aana e tohungei aaopa oto lo'u mwaanie nga taa nge

tolahai iinoni aaela e saeto'o aana. Aena urine nge kirerue ko maelonga
hunirerue hailiu, na halinge ikirerue ngeena ko to'ohie ta'ena nga mei ola
o ko sare asuie.
18 Oto omu ke lulu i sulie mola Li'oa Maa'i, urine nge omu sa'a asuie ike
mo tolahai iinoni aaela ngeena, na omu sa'a ii'o ike lo'u i mamalutana mo
Ha'atolanga a Mosis nge ko uure honosie mo tolahai iinoni aaela ngeena.
19 Na nga taa nge tolaha ni iinoni ko esuie, e matapwa taane mola, aana
mwala nge ko lae mola i sulie saeda, kire ko mesi, na kire ko aeni ola, na
kire ko deu mola i sulie ta'ena nga hari-huninge aana sape.
20 Kire ko paloa mola mo god eero-eero, na kire ko deu i sulie mola mo
li'oa aaela. Kire ko esuie mola maelonganga hunire hailiu, na haiseuninge,
na heota'inge. Kire ko maaola-ola aani saewasunge, na kire ko lo'onga'inire
mola maraada, na kire ko esuie mola oopanga, na kire ne'ie oto ngaeta
pulitaa ha'a-ha'a-ere.
21 Kire ko saehanalie mola to'olana ngaeta iinoni, na kire ko mehiri mola
aana inu wei ni pweunge, na kire ko deu mola ta'ewau aana mo houlaa
ni inunge ikire. Na walu ola urine no'one nge kire ko eu'esui'i. No ko
unue oto lo'u huni'omu mala nou unue ka'u oto hola'ina'o uri mwala nge
kire ko deu i sulie mo tolahai ola mala ngeena, kire sa'a helesie ike mo
ha'adiana'anga aana Aalahanga a God.
22 Ta'e hue-huei ola aana Li'oa Maa'i nge manata-diananga, na ilen-
imwa'enga, na hanuelamanga, na saemamae, na aamasinge, na diananga.
A Li'oa Maa'i ko da kie ke ne'i iinoni nou-norue,
23 na kie ke ne'i iinoni maneko, na kie ke ne'i iinoni e sai nihisie tolahana
mwaanie aaelanga. Nga ta'a-ta'a ha'atolanga e ka'a uure honosie ike walu
ola ienini wa ke unue uri kire aaela.
24 Ta'e mo iinoni nge kire to'o aana a Jisas Kraes i lalo aada, kire ne'i
aasie oto mo tolaha ni iinoni aaela, aana e urihana kire rapu taalengasie
no'one ahutana mo tolahai iinoni aaela ikire i lengine po'u-po'u, na kire
horo maesi'i oto.
25 Oto aana a Li'oa Maa'i e niie maurihe hunikie nge kie ke lio i sulie
mauriha'aka hunie kie ke mani aato ae to'ohuu pe'ie a Li'oa Maa'i.
26 Mala uri kei to'ohuu hunikie urine, nge nga iini aaka e sa'a tooha'inie
ike maraana, wa ke ha'asaewasuli'aa nga iini, wa ke saehanalie to'olana
nga iini.

6

Kie Ke Pe'ikie Hai Liu

1 Maeni eesiku maa'i, mala uri nga iini eemiu ko deu hu'isie nga mei
ooraha'aa, nge mo iini omu ko lulu i sulie tolahana Li'oa Maa'i, omu ke
ha'a-oodohie aani saemamae. Na omu ke lio talamiu no'one mwaanie uri
i'omu maraamiu omu deu hu'isie lo'u mola mei olana.
2 Omu ke pe'i'omu heiliu aana walu ola ko hite-hite aamiu, aana urine
nge omu ko tola i sulie ha'atolanga a Kraes to'ohuu eena.
3 Na mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie oto e paine liutaa, nge
ko talei eero-eeroa mola maraana na hule aana ingeie iinoni mwaakule
no'one mola.
4 Ta'e nga iini ke lei-leie mola tolahana maraana. Mala uri tolahana ko
diana aana asunge na ii'onga ingeie, nge ke sae-saemango mola haahie
maraana, na e sa'a lo'onga'i oto hiito'o ike aana ha'asadanga'inilana
tolahana ngaeta iinoni.
5 Aana nga iini ni e lio-lio i sulie oto mauriha'ana maraana hunie a God.

6 Ta'ena nga iini ha'a-uusulilana ko lae aana walana a God, nge ke waaie
ha'a-uusuli ingeie aana nga moi taa diana nge e to'o aani.
7 Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'i takalo i sulie leinge a God. Nga iini e
sa'a roro'a pweloa ike a God wa ke eeroa haahie nga mei ola e asuie. Iinoni
kei so'okonie mola nga moi taa e hasi'i.
8 Mala uri iinoni ko hesie mola mo lo'onga'inge aaela ingeie, nge kei
so'okonie oto tolaha ni maenga. Ta'e mala uri ko hesie tolaha ni Li'oa, nge
kei so'okonie oto maurihe huu.
9 Oto kie ke su'uri poosua'a aana asuilana mo ola diana, aana kie kei hele
aana so'okoninge aana maurihe huu taane aana maholo hunie, mala uri
kie ka'a lalawasie ike.
10 Aena urine, maholo kie ko leesie uri e malisine kie ke pe'ie nga iini,
nge kie ke pe'ie oto. Na pe'inge ikie ke lae oto liutaa hunie mo iini kie mani
hiiwalaimoli aana Kraes.

Ha'apasunge Ooreta

Na Mei Wala Ni Saedianangа

11 Leesie ka'u mo uusu-uusu peine no ko esui'i ie aana no ko uusu-uusu
huni'omu oto aana ki'iku maraaku.†
12 Mwala nge kire ko deu rarahi'omu hunie torihesi'onga ngeena, kire
ko deu mola hunie mo Jiu ke saeto'o aada ni ngeena. Na lo'u kire sere'inie
mwala ke taunge'inire haahie hiiwalaimolinge uri maelana a Jisas Kraes i
lengine po'u-po'u mola ni e sai ha'a-uurikie.
13 Ma'alana mo iini nge kire hele aana oto torihesi'onga, na ikire maraada
kire ka'a hele i sulie ike mo Ha'atolanga. Kire ko sare da mola uri omu ke
hele aana torihesi'onga hunie kire ke ere tooha'inire uri kire dau su'ui'omu
hunie.
14 Ta'e ineu maraaku, nou ka'a sai tooha'inieu ike haahie mo ola urine.
Ta'a-ta'a leu nou sai tooha'inieu haahie oto po'u-po'u a Jisas Kraes, Aalaha
ikie. Aena aana nga taa nge a Jisas e asuie aana maelana i lengine po'u-po'u,
nge walumalau ienini e pwani mae oto aana ne'isaenga ineu, na e urihana
ineu no'one nou pweni mae oto aana ne'isaenga mo iinoni ni welumalau.†
15 Oto e ka'a tohungei roro'a ike uri aana iinoni e torihesi'o wa e ka'a
torihesi'o. Ta'a-ta'a leu e roro'a oto uri a God ke ha'ahaalukie hunie kie ke
ne'i iinoni haalu.
16 Hanuelamanga na aamasinge a God ke ii'o pe'i'omu mo iini omu ko lulu
i sulie ha'atolanga ienini i laona mauriha'amiu, na i'omu oto mo tohungei
iinoni ingeie.
17 Oto uure si'iri pwau weu, mwaanie nga iini e he'i kotahieu lo'u haahie
leune, aena aana mo reo i sapeku e haata'inie oto uri ineu koni-konihe a
Jisas to'ohuu.
18 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanaie Aalaha ikie a Jisas Kraes uri
hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu. Na ke urine oto.

---

† **6:11** 6:11 I sulie tolahada oto i na'o, a Pol Hurula'aa e laladoa mola mo wala aana uusu-uusu ienini, na nga mwane aaopa e uusue mo wala ngeena aani baero. Ta'e ie aana ha'amangolana uusu-uusu ienini a Pol e helesie baero na ko uusu-uusu oto maraana huni haata'inie uri ingeie to'ohuu nge ko uusu-uusu hunire. † **6:14** 6:14 Aana kie ne'i aasie oto ahutana mo tolahai ola aaela mala 5:24 e unue, nge kie ka'a sai esu lo'u hunie mo ola ni welumalau wa hunie mwala kei ha'apaina'akie. Ta'e kie ko esu mola hunie a God ke saemango haahikie na ke niie waaite diana naka oto ta'au i Lengi. Oto mwala ni welumalau kei lo'onga'inikie mala mo iinoni mwaakule mola ni ngeena.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Epesas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?
A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini.
?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?
A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Epesas, nge e ne'ie na'ohai huilume paine aana po'o ni henue i Esia i laona aalahanga ni Rom. I Epesas ngaeta huilume to'o-to'o, na mwala oto hunge kire ii'o aana. A Pol e sai lae oto wau aana mo maholo ko lae pe'i taroha'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa, mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike. (Leesie Palonga 18:1—21:1.) A Pol e ha'a-uusulire hunie e ro halisi, na urine ko ha'a-uuresie eetana nga soihaada'inge aana huilume paine ngeena. Soihaada'inge ngeena e ii'o diana taane hunie nga mo maholo, ta'e lae-lae a Jisas e ere ha'apasulire lo'u aana Haata'inge 2:1-7. Si'iri, huilume paine ngeena e ii'o i laona aalahanga ni Taki.
?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?
Ola mala e oono aawalai helisi i purine a Jisas e hute, mo Rom kire aasie a Pol i laona nume ni ho'o aena aana ko laenga'inie Tataroha Diana. Oto uure mwaanie nume ni ho'o ngeena, a Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie soihaada'inge i Epesas. A Pol e ka'a uusue ike hunie kire ke lae mai pe'i-pe'ie, ta'e e uusu-uusu mola huni ere luhesie lo'u tolahana Kraes.
?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?
Aahu'i ne'isaenga i manatana a Pol uri hunie mo Epesas kire ke manata'inie mo tohungei ola nge a God e oala'i huni esui'i i tehula'ana a Jisas Kraes. A Pol e unu tahanga'inie uri a God ko sare tarakonie ahutana mo ha'aholanga ingeie—mo iini ta'au i Lengi na mo iini mei i aano—i saana a Jisas, aena aana a Jisas nge kei ha'ahaalue walu ola hunie kire ke diana lo'u. Oto saena a Pol uri kire ke sai diana aana oto liutaa a Kraes, na kire ke asu diana mola nana.
?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
soihaada'inge, ladonga pe'ie a Kraes, nanamanga, to'o-to'onga
?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Epesas 1:21-22
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Epesas (1:1-2)

A Kraes e paine haahie ta'ena nga ola ni welumalau. (1:3—3:21)

Kie ke mani ne'ie ta'a-ta'a iinoni i lalo aana Kraes. (4:1-16)

Helelaka ke diana aana ikie mo iinoni a Kraes. (4:17—5:20)

Kie ke ii'o ni ha'ama'unge hunikie hailiu i laona mo uluhe ni iinoni ikie. (5:21—6:20)

Mei wala ni saedianangа ooreta (6:21-24)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mo Epesas

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes. No ko uusu-uusu weu

huni'omu mo iinoni a God wau aana huilume i Epesas, nge omu ko lulu i
sulie a Jisas Kraes to'ohuu na omu lado oto pe'ie.
2 No ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana
manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A God E Ha'adiana'akie I Tehula'ana A Jisas Kraes

3 Kie ke paalahea Aamana a Jisas Kraes Aalaha ikie, aana a God e
ha'adiana'akie aana mo niinge ni Li'oa ingeie uure i Lengi i tehula'ana
ii'o-rurunge ikie pe'ie a Jisas Kraes.
4 I na'o aana maholo a God e ka'a ha'aholaa ue walumalau, e lio hilisikie
oto huni ne'i iinoni ingeie na huni ii'o ruru pe'ie a Kraes uri hunie kie ke
ii'o maa'i na kie ke su'uri to'o aana nga mei ola aaela i maana.
5 Aana a God e manata diana hunikie na e lio hilisikie oto wau i na'o
hunie kie ke ne'i kalena i tehula'ana a Jisas Kraes. Na e tohungei to'ohie
oto saena a God huni esuie urine.
6 Oto kie ke lahea God haahie niinge ingeie e manikulu'e nge e nii
mwaakule aana hunikie i tehula'ana a Kalena, iini e tohungei manata diana
hunie.
7 Na i tehula'ana a Kraes e tapa oolisikie aana maelana, nge a God e
ta'aasie no'one mo ooraha'aanga ikie. A Kraes e tohungei ha'adiana'akie
aana mo hahu'ei niinge diana ingeie
8 nge e sai nii peine aani oto hunikie. Oto i sulie saenanaunge na lio
sai-olanga a God,
9 nge e haata'inie oala'inge ingeie oto hunikie. Wau i na'o, oala'inge
ngeena e o'o'o mumuni mola, aana a God e lo'onga'i aakau oto aana mai
na'o hunie uri a Kraes ke si ha'a-oaie.
10 Na ha'a-oala'inge a God ngeena ke si oa aana tohungei maholo hunie,
huni tarakonie mai i saana Kraes ta'e-ta'ena nga ola i laona ha'aholanga,
ma'alana mo ola ta'au i Lengi na mo ola mai aano i leu. Na a Kraes oto kei
peine haahi'i.
11 Na lo'u, i tehula'ana a Kraes e lio hilisikie, nge kie ne'i iinoni oto ingeie.
Na leune a God e asuie oto, mala oto ko esuie walu ola i sulie oala'inge na
lo'onga'inge ingeie.
12 Oto ne'isaenga a God hunie i'emeelu mo Jiu ka'u melu ke hola'i
hiiwalaimoli aana a Kraes, na melu ke lahea manikuluha'ana God i na'ona
walumalau.
13 Oto i'omu mo Aapoloa Aaopa no'one, omu ne'i iinoni a God aana
maholo omu rongoa mei wala to'ohuu aana Tataroha Diana uri a God ko
sare ha'a-uuri'omu. Omu hiiwalaimoli oto aana Kraes ni ngeena, na huni
haata'inie uri a God oto e to'o aamiu, e niie Li'oa Maa'i nge e haiholota'inie
oto huni'omu.
14 Aana kie to'o aana oto Li'oa Maa'i, kie sai diana aana uri kie kei to'o
aana oto walu ola nge a God e haiholota'ini'i oto mai na'o huni nii'i naka.
Aana e urine ka'u a God kei da no'one hunie kie ke tohungei ii'o luheta'i oto
to'ohuu pe'ie, na ahutana mwala ke lahea God, iini e hahu'ei diana liutaa.

A Pol E Aarenga'i Talana Mo

Epesas Hunie Kire Ke Saenanau

Aana Tolahana A God

15 Aena urinena, uure oto aana maholo nou rongoa uri omu hiiwalaimoli
aana Aalaha ikie a Jisas, na uri omu tohungei manata diana hunie mo
iinoni a God,

16 nou ka'a pupulongo ike huni paalahea God haahi'omu. Nou sai
lo'onga'ini'omu mola tarau i laona mo aarenga'inge ineu.
17 Na no ko eitanaie a God nge ingeie hahu'ana Aamana Aalaha ikie a
Jisas Kraes, uri a Li'oa Maa'i ke haata'inie mo ola i sulie a God huni'omu,
na omu ke saenanau diana aani.
18 Nge no ko eitanaie a God hunie ke tahanie saemiu, hunie omu ke lio
saie ta'ena nga ola diana nge e haiholota'i huni nii'i hunikie, mwala ingeie.
Na kie ko maa'oohi susuto'o pe'i noruto'onga aana God hunie walu ola
ngeena.
19 Na no ko eitanaie a God lo'u hunie omu ke lio saie no'one nanamanga
paine ingeie nge ko esu i laona manataka, mo iini kie hiiwalaimoli aana.
Nanamanga nge ko esu oto aana mauriha'aka,
20 ka'u a God e asu aana maholo e ta'ea a Kraes hunie ke mauri eeliho'i
lo'u mwaanie maenga na hunie ke ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-
pwalona ta'au i Lengi.
21 A Kraes e ii'o oto ta'au i Lengi na e nanama oto liutaa aana ta'e-ta'ena
nga aalaha, na mo aakalo, na mo inemauri, na mo li'oa aaela, na ta'ena
nga iini nanama urine. A Kraes e nanama oto haahire mango-mango, mo
iini aana walumalau ie na no'one aana walumalau kei lae ue mai.
22 Ta'e-ta'ena nga ola aana ha'aholanga kei ii'o i mamalutana nanamanga
a Kraes, na e asuie oto urine huni pe'ie soihaada'inge.
23 Soihaada'inge oto sapena Kraes, na ingeie oto ko esuie soihaada'inge
ke ne'i iinoni ha'ileku, mala a Kraes e asuie ta'ena nga ola aana ha'aholanga
ke ne'i ola ha'ileku.

2

Kie Mauri Tararuru Pe'ie A Kraes

1 Oto wau i na'o, omu ii'o mola mala uri omu mae oto, aena aana omu
lae pe'i heitohea God na omu talei deu ta'ewau oto mola.
2 Aana maholona, omu lae oto mola i sulie mo tolahai ola aaela aana
walumalau ienini. Omu lulu i sulie oto mola a Pwelu Eero-eero, nge ko
aalaha haahie mo li'oa aaela, na ko au'esu i laona saena ahutana mo iini
kire ko hei-heitohea a God.
3 Oto wau i na'o, ahutaka kie mani o'o'o taane no'one mala mwala ngeena.
Kie talei lae-lae oto mola i sulie saeka aani deu i sulilana nga taa sapeka na
lo'onga'inge ikie e saeto'o aana. Oto e malisine mola uri a God ke ha'aloikie
mala e sai esuie aana ta'ena nga iinoni.
4 Ta'e a God e aamasikie, na manata-diananga ingeie hunikie e tohungei
peine liutaa.
5 Na aena mei olana maholo kie mae ka'u i tehula'ana mo heitohenga
ikie, ingeie e si da kie ke mauri tararuru pe'ie a Kraes. Oto niinge a God
mone e ha'a-uuri'omu,
6 na aena aana kie lado pe'ie a Jisas Kraes, a God e ta'ekie no'one pe'ie a
Kraes hunie kie ke aalaha tararuru no'one pe'ie ta'au i Lengi.
7 A God e asuie leune urine hunie uri mwala nge kire kei lae mai puri,
kire ke lio saie uri manatana e tohungei diana oto liutaa, aana kire kei
leesie manata-diananga ingeie hunikie aana a Jisas Kraes.
8 Aena aana maholo kie hiiwalaimoli aana a Jisas, a God mone e ha'a-
uurikie, na e asuie mola urine aena aana a God ko ilenimwa'e huni deu
diana aaka ma'alana kie ka'a malisine nga mei ola diana mwaanie.
9 Ha'a-uuringe ikie e ka'a rau ike i tehula'ana nga mei ola kie asuie aana
a'aila'anga ikie maraaka. !Ha'ike! A God ni e nii mwaakule aana, mwaanie
uri nga iini e tooha'inie maraana haahie.

10 Aana ikie mo iinoni aana soihaada'inge, ikie oto mo na'ohai
ha'aholanga a God. E uusunge'inie mai a Jisas Kraes huni ha'ahaalukie,
hunie kie ke asuie walu ola diana nge e oala'ini'i oto waite, hunie kie ke
asui'i.

Ahutaka Kie Mani Ne'ie

E Ta'a-ta'a Iinoni Aana Kraes

11 Waite, mo Jiu kire sai lio toli aamiu mo Aapoloa Aaopa na kire sai ere
aaelasi'omu uri i'omu mo pu'o. Kire ko ere aaelasi'omu urine aena aana
omu ka'a lae ike pe'i torihesi'o mala ikire kire sai esuie torihesi'onga aana
mo mwela mwane ikire huni esuie ha'a-ara aana sapeda uri ikire mo iinoni
a God.
12 Na hola'ina'o i'omu mo pu'o to'ohuu taane, aana omu tohungei
ha'ataulie a Kraes oto hiito'o, na i'omu ha'ike aana po'o ni iinoni nge a God
e lio hilisie nana maraana. Aana maholona, omu ii'o mola po'oi sinaha
mwaanie mo heiholota'inge nge a God e unu'i mei hunie mwala ingeie. Na
omu ii'o oto mola mwaakule aana walumalau ienini, na omu ka'a to'o aana
ike lo'u nga mei ola diana huni maa'oohie, na hule aana omu ka'a saie ike
no'one a God.
13 Hola'ina'o, omu ii'o ha'ataulie a God, ta'e a Kraes e mae honotamiu
mala nga uuraa'inge, na urine e toole'omu oto mai i saana a God.
14 Aana a Kraes maraana oto e asuie hanuelamanga i matolana mo Jiu na
mo Aapoloa Aaopa, na e asuie uri kire ke mani ne'ie ta'a-ta'a iinoni mola.
E oho aasie oto para aani maelonga nge ko oopara aana e ro po'o ni iinoni.
15 Maenga ingeie e ha'amangoa oto tolaha ni lulu i sulilana ahutana mo
Ha'atolanga mo Jiu. Na urine nge e si da hunie e ro taungei iinoni ngeena
ke ne'ie ta'a-ta'a taungei iinoni haalu aani ii'o-rurunge ni henuelama pe'ie.
16 Maholo a Jisas e mae i lengine po'u-po'u, e ta'aasie oto maelonganga i
matolana e ro pulitaa ngeena, na e ladoa e ro taungei iinoni ngeena aana
e ta'a-ta'a mei sape na e toolera mai eeliho'i takoie a God.
17 Oto a Kraes e lae oto mai huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie
hanuelamanga hunie ta'ena nga iinoni, huni'omu mo Aapoloa Aaopa nge
omu ii'o ha'ataulie a God, na no'one huni'emi mo Jiu nge emi ii'o kara'inie.
18 Na aena aana nga taa a Kraes e asuie, i'emi mo Jiu oto pe'i'omu
mo Aapoloa Aaopa, kie sai meni lae oto mai i saana Aamaka mola aana
nanamanga aana e ta'a-ta'a Li'oa.
19 Oto i'omu mo iini nge i'omu nga mo Jiu ha'ike, omu ka'a ne'i awataa
ike lo'u mwaanie ngaeta hanue aaopa. !Ha'ike! Omu ne'ie oto e ta'a-ta'a
komu ni iinoni a God, na omu ne'ie oto ngaeta mo iinoni aana uluhe ingeie.
20 I'omu, omu urihana oto no'one nume a God ko esuie. Nume ngeena,
mo hurula'aa na mo propet kire ne'i poo-poota aana, na a Jisas Kraes oto
tohungana hausuu aana.
21 Na a Kraes oto e hele ma'uta'a aana ahutana nume ngeena loko-loko,
na ko da nume ngeena ko si peine na ko ne'i nume maa'i nana Aalaha.
22 Aena aana omu ii'o ruru oto pe'ie a Kraes, a God e asuie oto hunie
omu ke ii'o ruru pe'ie ahutana mo iinoni kire hiiwalaimoli aana a Kraes,
na omu meni ne'ie ngaeta nume maa'i nge Li'oa Maa'i a God e ii'o aana.

3

Asunge A Pol Huni Pe'ie

Mo Aapoloa Aaopa

1 Aena mei olana, nge ineu a Pol nou ii'o oto i nume ni ho'o ie, aena aana
ineu iinoni a Jisas Kraes na nou esu talamiu mo iini nge i'omu nga mo Jiu
ha'ike.
2 Sa'a mola omu rongoa taane oto uri i laona aamasinge a God, e niie
mei esunge ngeena hunieu uri hunie ne ke pe'i'omu aana.
3 Iau, omu saie oto, aana nou kele uusu-uusu ka'u oto i sulie i laona uusu-
uusu ienini. Oto waite mei oala'inge a God e o'o'o mumuni, ta'e e haata'inie
oto aaku uri hunie ne ke saie.
4 Na mala uri omu kei saai kohie lo'u uusu-uusu ienini, nge omu kei lio
saie mola uri nou sai diana aana mei oala'inge a Kraes nge e o'o'o mumuni
ka'u waite.
5 Uure oto mai na'o, a God e ka'a unu-unue ike mei oala'inge nge e ii'o
mumuni ngeena oodoie mwala. Ta'e maholo ienini, Li'oa Maa'i a God e
haata'inie oto mei olana aana mo hurula'aa maa'i na mo propet maa'i
ingeie.
6 Mei oala'inge mumuni ngeena e unue uri i'omu mo Aapoloa Aaopa nge
i'omu nga mo Jiu ha'ike, omu sai ne'ie ta'a-ta'a komu na e ta'a-ta'a mei
sape pe'i'emi mo Jiu, aana omu hiiwalaimoli no'one aana Tataroha Diana.
Na urine nga taa nge a God e haiholota'inie uri kei niie mai huni'emi i
tehula'ana a Jisas Kraes, i'omu omu kei to'o aana no'one.

7 Oto aena aana hahu'ana manata-diananga paine a God hunieu mone,
nge e niie nanamanga ingeie hunieu hunie uri ne ke taroha'inie Tataroha
Diana mala iinoni eu'esu ingeie.
8 Ma'alana uri nou mwai-mwei lo'u mwaanie ahutana mwala a God, a
God e tohungei diana oto hunieu, hule aana e niie mei esunge ngeena
hunieu. E uusunge'inieu weu i saana mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike,
huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie mo tohungei ola diana nge a Kraes
e nii'i hunikie—mo ola nge kire diana oto liutaa mwaanie ta'ena nga ola
kie sai lo'onga'ini'i.
9 Na iini nge e ha'aholaa walu ola, e asuie uri hunie ne ke pe'ie ahutana
mwala hunie kire ke lio saie lo'onga'inge a God i sulie mei oala'inge ingeie
ngeena nge e ii'o mumuni.
10 Na a God e asuie oto urine aana maholo ienini hunie soihaada'inge ke
si haata'inie ta'e-ta'ena nga lo'onga'inge diana a God hunie mo ensel na mo
li'oa na mo aakalo na ta'ena nga iini nanama urine.
11 A God e asuie oto mei olana i sulie oala'inge ingeie uure oto mai na'o,
na e ha'a-oaie leune oto aana asunge Aalaha ikie a Jisas Kraes.
12 Aena aana kie hiiwalaimoli oto aana, na kie lado oto pe'ie, saeka e
susu oto na kie sa'a ma'ute'inie ike lo'u laenga mai saana God.
13 Oto no ko sare ere ha'asusu'omu mola mwaanie omu aakohe aana
maholo omu ko leesie uri no ko sapesalu haahi'omu, aana no ko esuie
urine uri hunie omu ke ii'o ni menikulu'e ta'au i Lengi ni ngeena.

Hahu'ana Manata-diananga A Kraes Hunikie E Liue Saenanaunge Mo Iinoni

14 Maholo no ko aamasito'o aana saenanaunge a God e paine oto urine,
no ko pouruuru i na'ona aani ha'ama'unge na no ko eitanaie a God Aamaka,
15 nge e niie mauringe hunie ta'ena nga ola ta'au i Lengi na mai aano i
leu.
16 No ko eitanaie a God nge e tohungei menikulu'e na e nanama oto
liutaa, uri hunie Li'oa ingeie ke niie mai nanamanga huni'omu, hunie omu
ke a'aila'a i laona saemiu,

17 na hunie a Kraes ke ii'o susu i laona manatamiu aani hiiwalaimolinge
aana. No ko eitanai talamiu uri manata-diananga a Kraes huni'omu ke ne'i
imi-imine mauringe i'omu hunie omu ke uure ma'uta'a.
18 Na no ko eitanaie a God hunie uri ahutemiu loko-loko pe'ie ahutana
mo iinoni a God, omu ke mani to'o aana nanamanga huni sai diana aana
manata-diananga a Kraes, uri e tohungei peine, na e tohungei tewa, na e
lae i lengi oto hiito'o, na e tohungei kokoro.
19 Nga iini e sa'a sai diana aana ike ahutana walu ola i sulie manata-
diananga a Kraes hunie, ta'e no ko eitanai talamiu uri omu ke sai diana
aana manata-diananga a Kraes huni'omu. Urine nge omu kei honu aana
nanamanga na tolahana a God.
20 Pe'ie nanamanga a God i lalo aaka, a God e sai esuie walu ola e liutaa
lo'u aana ta'ena nga ola kie sai sukaa wa lo'onga'inie.
21 Oto no ko eitanai uri mwala ke ha'amanikulu'aa God haahie soi-
haada'inge ingeie na aena aana a Jisas Kraes oto di, oto di. Ke urine oto.

4

Soihaada'inge E Ii'o Ruru To'ohuu Aena Aana A Kraes

1 Ineu mwane nge nou ii'o i laona nume ni ho'o haahie uri no ko esu
nana Aalaha, no ko unue oto huni'omu uuri. Omu ke ii'o oodota'i i sulie
tolahai iinoni nge e malisine mo iini nge a God e soire hunie kire ke ne'ie
mo iinoni ingeie.
2 Omu ke ha'amwai-mwei'a'omu tarau, na omu ke toli rako pe'ie mwala.
Omu ke saemamae mola, na omu ke haata'inie manata-diananga i'omu
huni'omu heiliu aani sae'aasilana nga moi taa kire dau hu'isi'omu eeni.
3 Omu ke asu a'aila'a aani eri'apasilana mola uri omu ke mani ne'ie mola
ta'a-ta'a mei sae, oto mala Li'oa Maa'i e asuie ka'u eemiu oto aana maholo
e niie hanuelamanga huni'omu uri hunie omu ke ii'o ruru diana.
4 Ikie ta'a-ta'a mei sape mola, na kie mani to'o aana mola ta'a-ta'a Li'oa
Maa'i i lalo aaka, na kie ko meni maa'oohi susuto'o mola hunie ta'a-ta'a
haiholota'inge, nge a God e haiholota'inie hunie ahutaka maholo e soikie
mai i saana.
5 Kie mani to'o aana mola e ta'a-ta'a Aalaha, na e ta'a-ta'a tala mola aani
hiiwalaimolinge, na e ta'a-ta'a loto-maa'inge mola.
6 Kie ko meni paalahea mola e ta'a-ta'a God, aana ingeie oto Aamana
ahutaka. Ingeie e paine haahie ahutaka, na ko meu-meuri i lalo aaka huni
esuie nga taa ko sare asuie mai i laona walumalau.
7 Na hunie ahutaka oto ta'ingelu a Kraes e ha'a-adokie oto aani niinge i
sulie manata-diananga ingeie hunikie.
8 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *E tapolie mo maelonga ingeie, e si
tola mauri aada maholo e tahela'i ta'au aana leu e lae oto i Lengi, nge e si
ha'a-adoa mo iinoni ingeie aani niinge.* *Sam 68:18*
9 ?Ha'alaa, nga taa ni lo'onga'inge aana "E tahela'i"? Lo'onga'inge aana
mola uri hola'ina'o e siho mai laona walumalau aaela ienini.
10 Oto iini nge e siho mai ngeena, e tahela'i lo'u mola ta'au i Lengi. E
tahela'i ta'au lo'u liutaa aana ta'ena nga leu ta'au i Lengi, na ko ii'o oto
ta'au uri hunie ke aalaha haahie ta'ena nga ola.
11 Na ingeie oto e niie mo niinge hunie soihaada'inge ingeie, aana e lio
hilisie nga mo iini huni ne'i hurula'aa, na nga mo iini huni ne'i propet, na
nga mo iini huni taroha'inie Tataroha Diana, na nga mo iini huni lio i sulie
soihaada'inge, na nga mo iini huni ha'a-uusulie mwala.

12 E asuie urine hunie ahutana mwala maa'i ingeie ke mani ii'o aakau
huni pe'i-pe'ire hailiu, na hunie sapena Kraes ke a'aila'a.
13 Aana saena hunie kie ke ne'ie ta'a-ta'a iinoni aena aana kie mani
hiiwalaimoli aana Kalena God, na kie mani sai diana aana. Na hunie kie ke
ne'i rato aana tolahana Kraes, na hunie kie ke ha'a-ahue ta'ena nga tolaha
nge kire ka'a sada ue i sulie tolahana.
14 Oto kie sa'a ii'o ike lo'u mala mo mwela nge kire sai oolisie
hiiwalaimolinge ikire tarau aana kire ko pwaarongo i sulie ta'ena nga ha'a-
uusuli nge ko eeroa mwala pe'ie mo pwelonga ikire takoie mo tala aaela.
Mo mwela urine, kire urihana mo naho nge ooru ko ooruhe'ini'i heiliu.
15 Ta'e ikie, aana kie manata diana hunie mwala, kie ke ere mola aana
walaimolinge. Urine kie ke paine mola pe'ie ta'e-ta'ena nga tolaha diana,
na kie ke lado to'ohuu pe'ie a Kraes. Ingeie oto pwauke nge kie mani lado
aana,
16 na ingeie oto ko konie ta'ena nga sasarai ola aana tohungana leu talana,
na ko hele ma'uta'a aana mei sape ngeena. Oto maholo mo sasarai ola
aana ko esu diana aana mo eu'esunge hai aaopa'i ikire, nge mo ladoha kei
a'aila'a na kire sai pe'ie lo'u ngaeta mo sasarai ola. Oto ahutana mei sape
laku ngeena kei awaa, na kei lae pe'i peine lo'u, na kei honu mola aana
manata-diananga.

Mauringe Haalu Aana Kraes E Aaopa Lo'u Liutaa Mwaanie Mauringe Lalahu'e

17 Aana satana Aalaha, no ko unue oto huni'omu uri omu ke su'uri ii'o
lo'u mala mwala nge kire ka'a hiiwalaimoli ike aana God. Mo lo'onga'inge
ikire mo ola mwaakule mola.
18 Saeda e rodohono oto to'ohuu, na kire ka'a saie ike nga ta'a-ta'a mei
ola. Kire ii'o ha'ataulie mau-meuringe to'ohuu nge a God e niie, aena aana
kire tohungei pu'o, na kire ii'o ni saehaunge oto mola.
19 Kire ka'a tohungei sai masa ike, na kire ko talei deu ta'ewau mola, na
kire saeto'o aana mola ta'ena nga mo tolahai ola aaela.
20 Ta'e ha'ananaulemiu i sulie a Kraes e ka'a lae ike aana mo tolahai ola
urine.
21 A Jisas oto walaimolinge, na omu rongo diana aana oto mo laladonga
i sulie, na ha'ananaulemiu e lae oto aana mo ola to'ohuu i sulie.
22 Oto omu ke toli'aasie oto tolahai ola aaela lalahu'e nge omu lae-lae i
sulie ka'u aana mau-meuringe lalahu'e i'omu. Aana tolahai ola ngeena e sai
waeli'omu mola, aana ko heri hunie mola aaelanga, na mo heri-huninge
ngeena kire ko ha'apweu'omu oto to'ohuu.
23 Lo'onga'inge i'omu na manatamiu ke tohungei ne'i ola haalu oto.
24 Na omu ke ii'o oto aana tolaha haalu nge a God e asuie huni lae i
sulie tolahana maraana. Omu kei ii'o urine, nge omu ke si haata'inie mau-
meuringe to'ohuu nge e oodota'i na e maa'i.
25 Oto omu ke toli'aasie tolahai ola ni eeronga, na omu ke mani ere
to'ohuu mola huni'omu heiliu, aena aana ahutaka kie mani ne'i sasarai
ola mola aana ta'a-ta'a mei sape.
26 Mala uri o ko saewasu, mwaanie o toitoli'aasie saewasunge i'oe e da
o esuie nga mei ola aaela.† Na mwaanie omu sae-saewasu lae hule aana
sato kei suu aana hai dinge ngeena.

† **4:26** 4:26 Ngaeta mo maholo kie ko saewasu e ka'a ne'i ooraha'aa ike. Mala uri kie ko saewasulie mei ola e tata'ala na e uure honosie tolahana a God, na kie ka'a oolisie aaelanga ngeena pe'ie mei ne'isaenga takalo, nge e ka'a ne'i ooraha'aa ike eena. A Jisas e ka'a kele ooraha'aa ike aana nga ta'a-ta'a maholo, ta'e Mak 3:5 e unue a Jisas maraana na e saewasulie mo Parise aena aana saeda e hau mola.

27 Mala uri o ko saewasu tewa urine, nge o ko taha maa hunie a Pwelu
Eero-eero ke waelie mau-meuringe i'oe.
28 A tei iinoni ko peli-peli, ke toli'aasie oto tolahai ola aaela ngeena na ke
aehotaa lo'u asunge diana. Ke asuie nga mo ola diana aana nimana, hunie
ke to'o aana mo ola huni pe'ie mo iini kire maitale.
29 Omu ke su'uri unu-unue mo wala aaela, ta'e omu ke unu-unue mo
wala nge kire malisine maholo ngeena huni pe'ie mwala. Aana taungei
erenga urine, e sai ha'adiana'aa mo iini nge kire ko rongoa.
30 Omu ke su'uri ha'asaehuu'aa Li'oa Maa'i a God, iini nge a God e niie
namiu domana uri nga ha'a-ara huni haata'inie uri ingeie e to'o aamiu, na
uri aana Dinge Ooreta kei luhesi'omu ta'ingelu mwaanie ooraha'aa.
31 Omu ke toli'aasie ta'e-ta'ena nga tolahai ola ni looha'i roro'anga, na ni
ngiduupunge, na ni saewasunge. Na omu ke toli'aasie ta'ena nga teanga
aaela, na ni eeronga huni waelie nga iini, na omu ke toli'aasie no'one ta'ena
nga mei hiinge huni waelie ngaeta iinoni.
32 Ta'e omu ke to'o aana mei saemamae na omu ke aamasi'omu heiliu,
na omu ke sae'aasi hunie ta'ena nga iinoni mala a God ko sae-sae'aasi
huni'omu i tehula'ana a Kraes.

5

Kie Ke Ii'o Oodota'i

Aana Ikie Mwala Aana Raa-raa

1 Mala mo mwela ko heimaanie mo aamada, nge i'omu no'one omu
ke haimaanie Aamamiu i Lengi, nge e tohungei manata diana hiito'o
huni'omu.
2 Manata-diananga oto ke paine i laona mau-meuringe i'omu, mala a
Kraes e manata diana hunikie na e toli'aasie maraana hunie ke mae
honotaka. Maenga ingeie hunikie e urihana nga uunu-olanga huni ta'aasie
ooraha'aa ikie, na a God e ilenimwa'e oto liutaa haahie, mala iinoni ko
ilenimwa'e haahie dango wau-wesu nge e tohungei wesu mangoni.
3 Oto aeni-olanga pe'ie nga iinoni, wa ta'ena nga masinge lo'u urine, wa
saehanalilana to'o-to'olana ngaeta mwala, e ka'a tohungei adongamiu ike.
Omu ke ii'o ha'ataulie mola ta'ena nga ola urine, hule aana nga iini ka'a sai
kele siho aamiu aana nga mei ola urine, aana i'omu mo iinoni a God.
4 Na e ka'a adona ike no'one uri omu ke talei unu-unue mo wala aaela,
wa mo erenga ni pweu, wa mo ha'a-eeronga aaela. Ta'e nga taa e malisine
uri omu ke ere i sulie oto, huni paalahea mola a God.
5 I'omu, omu saie oto maraamiu uri mwala nge kire ko talei deu ta'ewau
mola pe'ie ta'ena nga iinoni, na kire ko lae pe'i esuie mola ta'ena nga ola
aaela urine, kire ka'a to'o aana ike nga leu talada i laona mauringe nge a
Kraes na a God kirerue ko aalaha haahie. Na e urine no'one hunie mo iini
nge kire ko talei sae-saehanalie mola to'o-to'olana ngaeta mwala, aana mo
iini urine kire ko paloa mola mo god eero-eero ni ngeena.
6 Omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke ha'apweu'omu uri mo ola ngeena
kire kohi mola, aana a God kei saewasulie mwala nge kire ka'a sai tola i
sulie, na kei ha'aloire haahie kire ko esuie mo ola urine.
7 Oto omu ke su'uri tekuhie mwala urine.
8 Hola'ina'o i'omu maraamiu omu o'o'o ka'u no'one i laona rodohono, ta'e
aena aana omu ne'i iinoni oto a Aalaha, oto omu ii'o oto i laona raa-raa.
Oto omu ke dau diana oto mala mwela aana raa-raa,
9 aena aana tolahana raa-raa nge e sai da ta'ena nga ola ke lae diana, na
ke oodo, na ke to'ohuu.

10 Na omu ke dau aahonga huni lio saie walu ola nge a Aalaha e saeto'o aani.
11 Omu ke su'uri esuie mo ola aana rodohono nge kire ne'i ola aaela. Ta'e omu ke haata'inie mola aana mwala uri tolahai ola ngeena e ka'a kohi ike.
12 Walu ola nge kira haitohe kire ko esu mumuni eeni, ma'alana uri kie ke ere lo'u i sulie, ta'e e ne'i ola ni masanga oto ni ngeena.
13 Ta'e maholo raa-raa ko sinelie nga mei ola, nge mwala ke si lio saie mei ola ngeena e uri taa, aana raa-raa e si haata'inie oto.
14 Oto omu ke ha'a-ha'asinelie mwala aana tolahai ola diana hunie kire ke haimaani'omu na kire ke aali'u lo'u mwaanie rodohono hunie kire ke ne'ie raa-raa oto no'one mala i'omu. Aena urine ka'u nga iini e ere uuri, "Omu ke lio oto, mo iini omu sai ma'ahu. Omu ke lio oto mwaanie maenga, hunie a Kraes ke si raangi'omu."
15 Oto omu ke lio talamiu aana ii'onga i'omu. Omu ke su'uri o'o'o oto mola mala mwala e pu'osasu, ta'e omu ke ii'o oto mala mwala e saenanau.
16 Omu ke asu diana aana ahutana mo kele maholoi sato omu to'o aani ngeena, aena aana maholo ienini, maholo oto aana aaelanga ni ngeena.
17 Omu ke su'uri pweu, ta'e omu ke lio saie nga taa nge a Aalaha e saeto'o aana omu ke asuie.
18 Mwaanie omu ha'apweu'omu aana wai ni pweunge, ola e sai waeli'omu, ta'e omu ke honu mola aana Li'oa Maa'i.
19 Urine maholo omu ko meni loko tararuru, omu ke ha'asusue saemiu heiliu aana omu ko kanalie mo kana maa'i, na mo kana ni lahenga, na mo kana nge Li'oa Maa'i e nii'i mei. Na omu ke kana no'one ni lahea Aalaha aana ahutana saemiu.
20 Na omu ke paalahea God Mama'a tarau haahie ta'ena nga ola aana satana Aalaha ikie a Jisas Kraes.

Poro Na Hu'e Ke Ha'ama'u Hunirerue Hailiu

21 Na lo'u aena aana omu meni ne'isae paine aana Kraes, nge omu ke mani deu-deu i sulie ne'isaenga i'omu heiliu oto no'one.
22 I'omu mo hu'e, omu ke dau i sulie ne'isaenga mo poro i'omu oto mala omu sai deu i sulie ne'isaenga Aalaha ikie.
23 Aana mo poro i'omu, ikire oto kire ko lio i suli'omu mala pwaune iinoni ko lio i sulie sapena, na mala a Kraes no'one ko lio i sulie soihaada'inge nge e ha'a-uurie oto.
24 Na oto mala soihaada'inge ko lae i sulie a Kraes, oto i'omu mo hu'e, omu ke mwa'e-mwa'e ni lae i sulie mo poro i'omu no'one urine.
25 I'omu mo poro, omu ke manata diana hunie mo hu'e i'omu oto mala a Kraes e manata diana hunie soihaada'inge. Aana e urine ka'u, a Kraes e toli'aasie maraana hunie ke mae huni pe'ie soihaada'inge
26 hunie uri soihaada'inge ke ne'i iinoni maa'i a God. E ha'arere'ara urine aana maholo e lotohire aani wei, aena aana kire hiiwalaimoli aana walana.
27 A Kraes e asuie walu ola urine hunie maholo kei toolea mai soihaada'inge i sapena maraana, uri soihaada'inge ke tohungei lio manikulu'e, na uri e ka'a to'o aana nga ta'a-ta'a kele mei ola ke aaela aana, ta'e ke oodota'i mola ta'ingelu.
28 Oto i'omu mo mwane, e urine no'one, omu ke manata diana hunie mo hu'e i'omu oto mala omu manata diana hunie sapemiu maraamiu. Maholo nga mwane ko manata diana hunie hu'e ingeie, ko manata diana oto no'one hunie maraana.
29 Omu meni saie uri nga ta'a-ta'a iini e sa'a sare waelie ike sapena mola maraana. !Ha'ike! Ta'e nga iini e sai lio i suli diana aana mola sapena pe'i

ngeulaa na walu ola lo'u e adona. A Kraes ko lio diana i sulie soihaada'inge
urine no'one,
30 na ikie oto mo sasarai ola aana sapena Kraes.
31 Leune e sada pe'ie nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mwane ke
oopa oto mwaanie aamana na nikana, na ke ii'o ruru oto pe'ie hu'e ingeie,
na kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni.* *Jenesis 2:24*
32 Mei lo'onga'inge kokoro e ii'o mumuni i leune, na nou lio saie uri ko
ere ni aalahuunge i sulie a Kraes na soihaada'inge ingeie.
33 Ta'e mo wala ngeena e uure no'one huni'omu. Oto ta'e-ta'ena nga poro
ke manata diana hunie hu'e ingeie mala ko manata diana hunie sapena
maraana, na ta'e-ta'ena nga hu'e ke ha'ama'u aana poro ingeie.

6

Mo Mwela Ke Tola I Suli,

Na Mo Mama'a

Ke Toli Rako Pe'ire

1 I'omu mo mwela, e tohungei diana uri omu ke tola i sulie mo aamamiu
na mo nikemiu, aana ikire oto a Aalaha e ne'ire haahi'omu.
2 Eetana nga Ha'atolanga nge haiholota'inge e lae no'one pe'ie, e unue
uuri, *O ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu,*
3 *hunie walu ola ke si diana huni'o na hunie o ke si ii'o tewa aana
walumalau.* *Eksodas 20:12*
4 Huni'omu mo mama'a no'one, omu ke toli rako pe'ie mo mwela i'omu
na mwaanie omu talei ha'a-ha'asaewasuli'ara. Omu ke lio i suli diana aada
mola, na omu ke ha'a-uusulire mola i sulie tolahana a Aalaha.

Mo Mwane Au'esu Ke Asu Diana, Na Mwaanie Mo Poro Paine

E Ha'ama'usire

5 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro paine i'omu mei
welumalau, na omu ke ma'ute'inire pe'i ha'ama'unge aada. Na omu ke tola
i sulire oto mala omu ko tola i sulie a Kraes pe'ie mei sae to'ohuu.
6 Mwaanie omu totola i sulire mola aana maholo kire ko lio-lio uri hunie
omu ke ha'a-olara mola. Ta'e omu ke dau aahonga oto tarau huni esuie
nga taa a God e saeto'o aana, aena aana i'omu mo koni-konihe a Kraes.
7 Omu ke ile-ilenimwa'e mola haahie asunge i'omu, aena aana omu ka'a
asu ike mola nana mo iinoni, ta'e omu ko esu nana Aalaha ikie.
8 Omu ke dau diana urine aana omu saie oto uri Aalaha Paine ikie ngeena
ni kei waaie ahutana mo iini ko esu diana, ma'alana nga koni-konihe wa
nga iini e ka'a ii'o ike i mamalutana nga iini.
9 Na i'omu mo poro paine, i'omu no'one omu ke lulu i sulie tolahai ola
diana hunie mo koni-konihe i'omu. Mwaanie omu ha'ama'usire, ta'e omu
ke aamasito'o aana uri i'omu na mo koni-konihe i'omu ngeena, omu meni
to'o aana mola ta'a-ta'a Aalaha. Na ingeie, e ii'o mola ta'au i Lengi, na e
ka'a sai rara haahie ike mola nga iini.

Kie Ke Ooho Honosie

A Pwelu Eero-eero Pe'ie

Mo Reisinge A Li'oa Maa'i

10 Oto ta'a-ta'a mei ola no ko sare unue lo'u. Omu ke uure ma'uta'a pe'ie
a'aila'anga a Aalaha nge omu lado oto pe'ie, aana ingeie oto e to'o aana
nanamanga e paine liutaa.

11 Omu ke ho'osie mo talo hai aaopa'i i'omu nge a God e nii'i namiu, hunie
omu ke si melisine uure-honosilana mo oala'inge aaela a Pwelu Eero-eero.
12 Aana kie ka'a ooho ike honosie mo iinoni, ta'e kie ko ooho honosie
mo li'oa aaela, na mo aalahanga aana mo li'oa tata'ala, na mo nanamanga
aana rodohono, na ta'ena nga iini aana mae a Pwelu Eero-eero.
13 Oto omu ke ho'osie mo talo hai aaopa'i nge a God e sai nii'i ngeena.
Aana urine nge omu sai uure honosie maelonga ngeena, ma'alana nga
taa lo'u ke lae mai huni seuni'omu. Na omu sai heiseuni mola lai hule i
ha'amangolana, na omu sai uure a'aila'a mola tarau.
14 Oto omu ke uure aakau. Omu ke ho'osie oto walaimolinge mala
roroto'oni i'omu, na omu ke to'oni oto haahi'omu aana oodo-oodonga mala
to'oni ni oohotaa nge ko kineta'inie sae.
15 Omu ke ii'o aakau huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie hanuela-
manga pe'ie a God, aana urine domana uri omu ho'osie oto mo ho'ohaahi'ae
i'omu.
16 Na omu ke hele-hele aana hiiwalaimolinge aana a Jisas mala talo
honosie mo oomo aani dunge nge a Pwelu Eero-eero ko uu'ile'ini'i mei.
17 Omu ke ho'o-ho'osie no'one ha'a-uuringe a God mala paraimaa ni
oohotaa haahie pwaumiu, na omu ke hele aana walana God mala omu
hele aana naihi nge a Li'oa Maa'i e niie mai.
18 Na omu ke aarenga'i tarau na omu ke suke aana a God hunie ke
pe'i'omu i suli maholo. Na omu ke ii'o aani aarenga'inge aana nanamanga
a Li'oa Maa'i. Oto omu ke lio-lio diana, na mwaanie omu toitoli'aasie
aarenga'inge tarau talana ahutana mo iinoni a God.
19 Na omu ke aarenga'i no'one talaku, hunie a God ke niie mo wala huni
taroha'ini'i hunieu. Mala uri kei lae urine, nge nou sa'a ma'u ike maholo ne
kei taroha'inie Tataroha Diana nge e ii'o mumuni ka'u mwaanie mo iinoni
ni welumalau.
20 Ineu i laona nume ni ho'o aana maholo ie aena aana nou taroha'inie
Tataroha Diana ngeena mala mwane au'esu oalana a God. Oto omu ke
aarenga'i talaku mwaanie uri nou me'u ni taroha'i lo'u.

Mei Wala Ooreta A Pol

Hunie Mo Epesas

21-22 No ko uusunge'inie wau a Tikikas i seemiu hunie ke ha'arongo'omu
aana mo ola i suli'emeelu. Ingeie tohungei malahukaelu to'ohuu, aana
ingeie ngaeta mwane au'esu diana aana asunge a Aalaha ni ngeena. Oto a
Tikikas nge ke si ha'arongo'omu aana mo tataroha i sulieu na ke ha'adodoa
saemiu aana walana.
23 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie
a Jisas Kraes, hunie ke asuie hanuelamanga, na manata-diananga pe'ie
hiiwalaimolinge ke paine lo'u eemiu.
24 Na no ko eitanaie a God no'one uri ke haata'inie hahu'ana manata-
diananga ingeie huni'omu, mo iini nge manata-diananga i'omu hunie
Aalaha ikie a Jisas Kraes e ka'a sai mou-mou ike aana ta'ena nga maholo.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Pilipae

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini aana eetana nga maholo mo Rom kire tapolie aana e taroha'inie a Jisas. A Pol ngaeta poro paine haahie soihaada'inge na kire tohungei ha'aletehie i tehula'ana Tataroha Diana ko taroha'inie, ta'e ma'alana e urine, uusu-uusu a Pol ie e haata'inie ilenimwa'enga paine na noruto'onga a Pol aana Jisas Kraes. A Timoti e ii'o no'one pe'ie a Pol maholo e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu a Pol ie, uusulana e lae hunie soihaada'inge aana huilume i Pilipae. Soihaada'inge ngeena, eetana nga soihaada'inge nge a Pol e ha'a-uuresie aana po'o ni henue i Masedonia i laona aalahanga ni Rom. Mo iini hunge aana mo Pilipae ikire mo ramo na kire ii'o toli oto mwaanie mae ni Rom. Oto kire ko saemango aana ikire mo iinoni aana aalahanga ni Rom, aana lio i sulinge mo mwane paine ikire e ka'a lae ike mola i sulie saeda, ta'e ko lae oto i sulie mo ha'atolanga. Leesie Palonga 16:21 na Pilipae 3:20-21.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire ko deu rarahie a Pol ke ii'o ni ho'o i Rom i laona ngaeta nume ko waa-waaie suli waro-waro. E waaie urine aana maholo ko maa-maa'oohie mei wala mwaanie mo mwane lei-lei uri kire ke toli'aasie, wa kire ke lei maesie, wa nga taa lo'u kire kei unue. A Pol e ii'o urine na mei niinge uure aana mo Pilipae e hule aana. Mo Pilipae kire ko tohungei pe'ie a Pol oto tarau, aana kire ko nii-nii hunie ma'alana e ii'o pe'ire wa ha'ike.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko uusu-uusu huni paalahera mo Pilipae haahie mei niinge ikire nge e si hule aana maholo e ii'o ni ho'o ngeena. A Pol e paalahera haahie niinge ikire ngeena, na e uusue no'one hunire uri hunie saeda ke susu pe'i noruto'onga mola. Ma'alana mo mwane lei-lei ko lei maesie a Pol wa ha'ike, ta'e mo Pilipae ke uure ma'uta'a mola. A Pol e unue no'one uri kire ke haimaanie tolahana a Jisas aana e maneko, na e ha'a-aamasito'ora lo'u aana walu ola diana aana maurihe haalu kire to'o aana i tehula'ana kire ii'o ruru pe'ie a Kraes. Maurihe haalu ngeena, mei niinge oto uure mwaanie a God hahaiteli. Kire hele oto aana maurihe haalu ngeena aena aana kire lulu i sulie a Jisas, na ka'a ike aena aana kire lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

ilenimwa'enga, ha'amwai-mwei'anga, ii'o-rurunge pe'ie a Kraes, paala-henga, saemangonga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Pilipae 1:21, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie ha'amwai-mwei'anga nge Pilipae 2.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Pilipae (1:1-11)

Mo aato-hononga e rau aana a Pol, e ka'a asuie ike uri a Pol ke saehuu. (1:12-26)

Kira hiiwalaimoli ke haimaanie tolahana a Jisas.

(1:27—2:18)
A Timoti na a Epaprodaetas kirerue ko oala'i ni lae i maatolie mo Pilipae.
(2:19-30)
Kira hiiwalaimoli ke haimaanie tolahana a Pol, na kire ke asu a'aila'a nana a Kraes.
(3:1—4:9)
Mei wala ni saedianangа ooreta
(4:10-23)

1 Saedianangа mwaanieu a Pol na a Timoti, e ro koni-konihe a Jisas Kraes
hunie ahutemiu mwala nge omu hiiwalaimoli aana Jisas Kraes, nge omu
ii'o wau aana huilume i Pilipae, na no'one hunie mo na'ohai mwane i'omu
haahie soihaada'inge, na mo iini aani heirareta'inge i laona soihaada'inge.
2 Mere ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri
hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A Pol E Aarenga'i Pe'i Paalahenga Haahie Mo Pilipae

3 No ko paalahea God ineu mola tarau aana ahutana maholo no ko
lo'onga'ini'omu.
4 Na aarenga'inge ineu talamiu no ko aarenga'i taraure'i pe'i ilen-
imwa'enga.
5 Aena aana omu ko pe'i diana aaku i laona asunge aana Tataroha Diana,
uure oto wau aana maholo omu aehota hiiwalaimoli aana hule mai si'iri.
6 Na nou noruto'o uri a God nge e aehotaa mei esunge diana i laona
mauriha'amiu, kei lae pe'i esu tara'asi oto urine i lalo aamiu, lai hule aana
hai dinge a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
7 Lo'onga'inge ineu eemiu e paine liutaa. Na e malisine oto no'one ne ke
hii urine aamiu, aena aana omu ko pe'ieu aana asunge nge a God e niie
hunieu. Asunge ngeena huni haata'inie Tataroha Diana uri mei ola to'ohuu
hunie mwala ke CAF - hiiwalaimoli aana. Na omu ko pe'ieu suli maholo,
uure oto mai na nou ka'a lae ue i nume ni ho'o, lai hule aana ineu oto i
nume ni ho'o si'iri ie.
8 A God e saie uri no ko tohungei sare leesi'omu aena aana nou manata
diana huni'omu mala a Jisas Kraes e manata diana huni'omu.
9 Na no ko eitanaie a God talamiu hunie manata-diananga i'omu ke paine
lo'u liutaa, na omu ke honu eeni saenanaunge hunie lio sai-olanga diana.
10 No ko eitanaie a God urine hunie omu ke lio hilisie tohungei tala diana.
Urine nge omu ke si ii'o rere'a na oodota'i hule aana hai dinge nge a Kraes
kei ooli lo'u mei.
11 Oto omu ke si honu aana hue-huana oodota'inge nge a Jisas Kraes
maraana ha'alaa ko niie, aani esuilana mo ola diana hunie mwala ke
ha'amanikulu'aa God pe'i paalahelana haahi'i.

Mo Aasanga Ko Pe'ie

Tataroha Diana Na Aena Leune

A Pol E Ilenimwa'e Mola

12 Maeni eesiku, nou saeto'o aana omu ke sai diana aana uri sapesalunge
ineu i nume ni ho'o ie e kohi taane mola, aena aana leune mone, mwala
hunge kire ko si rongoa Tataroha Diana.
13 Aana ahutana mo ramo nge kire ko kakakali i leu aana nume paine
a inemauri, na ahutana mwala kire ii'o i leu, kire mani saie uri nou ii'o i
nume ni ho'o aena aana ineu koni-konihe a Kraes.

14 Na lo'u, ii'onga ineu i nume ni ho'o ie, e ha'asusue mwala hunge aana
mwala e hiiwalaimoli aana Kraes, uri hunie kire ke a'aila'a na mwaanie
kire ma'u huni laeliwala aana Tataroha Diana.
15 Si'ue, ngaeta mo iini aada kire ko laeliwala i sulie a Kraes aena aana
kire ko upwesieu, na kire ko sare paine liutaa aaku i laona soihaada'inge.
16 Ta'e ngaeta mo iini taane kire ko laeliwala i sulie a Kraes aani
lo'onga'inge diana takoie asunge ngeena aena aana kire manata diana
hunieu. Kire saie uri a God e saeto'o aana oto ne ke haata'inie Tataroha
Diana aana mwala uri ola to'ohuu.
17 Ta'e mo iini nge kire ko taroha'inie a Kraes aani sae aaelanga, kire
ko te'urine mola aena aana kire ko ha'apaina'ara mola maraada, na kire
ne'isae mola huni esuie aasanga hunieu maholo nou ii'o i nume ni ho'o.
18 Ta'e ahutana mo olana kire ka'a roro'a ike. No ko tohungei saemango
mola ni rongoa uri laeliwalanga aana a Kraes ko lae, ma'alana uri ko si lae
i sulie lo'onga'inge takalo ikire maraada, wa taane i sulie nga tala oodo.
Iau, na ne kei ilenimwa'e no'one,
19 aena aana nou saie uri, mwaanie aarenga'inge i'omu talaku na
mwaanie pe'inge aana Li'oa Maa'i a Jisas Kraes, a God kei luhesieu taane
mwaanie nume ni ho'o ie.
20 Nou tohungei ne'isae paine taane aana uri ne ke a'aila'a huni
ha'amanikulu'aa a Kraes aana ahutana mo ola no ko deu-deu'i. Aana saeku
uri ne ke lae tara'asi mola oto mala no ko eu'esuie tarau, mwaanie uri nou
masa i maana a Kraes aana ta'ena nga maholo. Saeku ke urine ma'alana
uri ne ke mauri ke'u wa ne ke mae lo'u.
21 Ineu, nou lo'onga'inie uri mala no ko meu-meuri ue, na ne kei esu
liutaa mola ue nana a Kraes. Na mala uri no ko mae oto, na e si diana lo'u
liutaa eena aena aana ne kei ii'o oto pe'ie a Kraes ta'au i Lengi.
22 Nou ka'a saie oto uri leu uri taa ne kei lio hilisie. Aana nou sare mauri
ue hunie ne ke asu ke'u nana a Kraes.
23 E ro mei ola nge saeku ko eune i suli'i, uri ne ke mae mola hunie ne
ke ii'o pe'ie a Kraes, aena aana tohungei leu diana nakue otona,
24 ta'e e diana no'one uri ne ke su'uri mae ka'u, hunie uri ne ke pe'i'omu.
25 Nou sai diana aana uri kei urine oto to'ohuu. Na nou saie oto uri
ne kei ii'o mola ue pe'i'omu, hunie ne ke ha'asusue hiiwalaimolinge na
ilenimwa'enga i'omu.
26 Hunie uri maholo ne kei ooli lo'u mei seemiu, na omu ke paalahea
Jisas Kraes oto liutaa haahieu.
27 Oto ma'alana uri ne ke lae lo'u mei leesi'omu wa ha'ike, ta'e tolahamiu
ke oodo oto malisine Tataroha Diana a Jisas Kraes. Na nou sare rongoa uri
omu ke mani esu loko-loko taane pe'ie ta'a-ta'a mei sae aani helinge honosie
mo iini ko sare dau tekela'inie hiiwalaimolinge aana Tataroha Diana.
28 Omu ke su'uri me'ute'inie mo maelonga i'omu, ta'e omu ke uure a'aila'a,
hunie ke haata'inie aada uri a God ni kei ha'a-uuri'omu, na kei ha'aloire.
29-30 I'omu, omu ko ooho oto aana ta'a-ta'a taungei oohonga nge omu
leesie nou ooho-ooho ka'u aana i na'o, na omu ko rongoa no ko ooho-ooho
ue aana maholo ie. Omu ko ooho urine aana a God e ha'ama'u eemiu, aani
lio hilisilemiu huni hiiwalaimoli aana a Kraes, na oto liutaa huni sapesalu
i tehula'ana.

2

Kie Ke Ha'amwai-mwei'akie

Mala A Kraes

1 Nou saie uri ii'o-rurunge i'omu i lalo aana a Kraes ko ha'a-a'aila'a'omu,
na manata-diananga ingeie ko ha'asusu'omu. Na nou saie no'one uri omu
to'o aana Li'oa Maa'i pe'i'omu, na omu manata diana huni'omu heiliu pe'i
aamasilana mo iinoni.
2 Na aena urine, no ko eitanai'omu uri hunie omu ke ne'ie ta'a-ta'a mei
sae, na omu ke mani manata diana huni'omu heiliu. Mala omu kei te'urine,
nge ne kei tohungei ilenimwa'e oto liutaa haahi'omu.
3 Na omu ke su'uri da nga mei ola huni ha'apaina'a'omu na huni
tooha'ini'omu haahie. Ta'e omu ke ha'amwai-mwei'a'omu, na omu ke
lo'onga'inie uri ngaeta mwala kire roro'a liutaa aamiu.
4 Omu ke su'uri lo'onga'i mola i sulie nga taa omu saeto'o aana maraamiu,
ta'e omu ke lo'onga'i no'one i sulie nga taa e diana hunie ngaeta mwala.
5 Tolahamiu na ahutana lo'onga'inge i'omu ke mani sada oto mala
lo'onga'inge na tolahana a Kraes.
6 Aana ingeie e pwani ne'i God oto uure mai, ta'e e ka'a sare tola hiito'o
ike aana mei ne'isaenga ngeena i sapena, uri ingeie e sada mola pe'ie a
God.
7 Oto ingeie maraana e toli'aasie ahutana walu ola huni haata'inie
painanga ingeie ngeena, na e si toolea tolaha ni koni-konihe i sapena aana
e ne'i iinoni, na e ii'o oto mola mala ngaeta iinoni aana walumalau ie.
8 E ha'amwai-mwei'aa maraana, oto e tola i sulie ne'isaenga a God lai
hule oto aana maelana i lengine po'u-po'u.
9 Aena ngeena, nge a God e si tahela'inie oto lo'u liutaa hunie leu ni
ha'ama'unge i Lengi, na e niie satai ola ngeena hunie nge e lai peine lo'u
liutaa aana ta'ena nga sata.
10 Na hunie ha'ama'unge aana satana a Jisas, ahutana mo ola mauri ta'au
i Lengi na mo iini mei aano, na oto aana hanue mo iini e mae oto, kire kei
meni pouruuru i na'ona.
11 Na ahutada kire kei meni houle'inie oto uri a Jisas Kraes ingeie Aalaha
haahie ta'ena nga ola. Na kire kei meni ha'amanikulu'aa satana God
Aamaka.

Kie Ke Ne'i Raa-raa

Hunie Walumalau

12 Aena urine, maeni eesiku, mala omu lae ka'u pe'i tola i sulie a God aana
omu rongo hunie walaku maholo ineu ue pe'i'omu, omu ke hele susule'i
aani lulu i sulilana walaku oto urine, oto liutaa aana maholo mala ienini
nge nou ka'a ii'o ike pe'i'omu. Aana e roro'a to'ohuu uri omu ke mani
me'ute'inie a God hunie omu ke asu a'aila'a huni ha'a-oaie leune a God e
aehotaa, aana e ha'a-uuri'omu mwaanie ha'amotaahinge.
13 Aena aana a God ni ko esu i lalo aamiu urine, huni ha'amwa'e-
mwa'e'omu, na hunie omu ke sai tola i sulie tolahana maraana.
14 Ta'e-ta'ena nga ola omu ko eu'esuie, omu ke au'esu oodo-oodo oto mola
aana, mwaanie upwanga na haitelilinge haahi'i.
15 Na hunie omu ke ii'o oodota'i, na tolahamiu ke diana aana omu ne'i
mwela maa'i a God oto, ma'alana omu ko o'o'o ue i matolana mo iinoni
ni ooraha'aa na tolahada e popoli'ili'i. Ikire, kire ii'o i laona rodohono, na
i'omu oto raa-raa hunire,
16 aani laeliwalanga nada aana mei wala nge e sai niie maurihe huu
hunire. Na mala uri omu ko te'urine, nge ne kei tohungei ilenimwa'e aana
hai dinge a Kraes kei ooli mei, aena aana ne kei saie uri nou ka'a huru
mwaakule ike taane aana asunge ineu i matolamiu.

17 Na hiiwalaimolinge i'omu aana God, e urihana uuraa'inge nge niilana
a lae hunie a God na ko ilenimwa'e haahie. Oto mala uri ingeie kei
lo'onga'i ni iidu tarakonie maenga ineu no'one huni ha'a-ahue uuraa'inge
aana hiiwalaimolinge i'omu, nge ne kei tohungei ilenimwa'e lo'u liutaa. Na
saeku omu ke ilenimwa'e oto no'one pe'ieu haahie leune.
18 Oto mala nga mei ola urine kei reu eeku, nge omu ke ilenimwa'e mola
pe'ieu.

A Pol E Sare Uusunge'inie

A Timoti Na A Epaprodaetas

I Saana Mo Pilipae

19 Nou noruto'o uri e sa'a tewa ike taane i na'ona Aalaha ikie a Jisas kei
ha'amwada'ue hunieu, huni uusunge'inie wau a Timoti i seemiu. Hunie
ineu no'one ne ke hii kohi aani rongolana nga mo tataroha mwaani'omu.
20 Aana a Timoti oto ta'a-ta'a iini e manata diana huni'omu no'one mala
ineu, huni leesie uri mauringe i'omu ke lae diana.
21 Mo iini hunge, kire ko talei lo'o-lo'onga'inire mola maraada, na kire
sa'a lo'ohie ike mo ola i sulie tolahana a Jisas Kraes.
22 Ta'e omu lio saie oto asunge diana a Timoti, aana ko pe'i diana aaku
aani laeliwalanga aana Tataroha Diana, mala e ro he'i-aamana ko esuie
ta'a-ta'a mei esunge.
23 Aena urine, ingeie oto ne kei tolana uusunge'inie wau i seemiu, aana
maholo ne kei sai diana aana uri nga taa kei reu eeku i leu.
24 Na nou hiiwalaimoli uri e sa'a tewa taane na a Aalaha ikie kei pe'ieu
hunie ineu maraaku ne ke hule wau i seemiu.
25 Na nou lo'onga'inie oto uri e malisine ne ke hola'i uusunge'inie oto
wau a oaku Epaprodaetas. Aana ingeie oto mwane aasikaelu nge omu
uusunge'inie mai huni pe'ieu, na mere asu tararuru oto nana God mala e
ro ramo i laona oohotaa.
26 A Epaprodaetas ko tohungei sare leesi'omu lo'u, na ko tohungei tolahi'e
aana omu rongoa uri ko mweri hiito'o.
27 Na e to'ohuu oto, aana e tohungei mweri hiito'o, hule aana e kara'i
mae. Ta'e a God e aamasie, na e ha'a-uurie. Na ka'a ta'e ike ingeie hali'ite,
aana a God e aamasieu no'one mwaanie uri saehuunge haahie maenga
ingeie ke hite haahie lo'u ahutana saehuunge ineu.
28 Aena urine no ko tohungei sare uusunge'inie oto wau a Epaprodaetas
i seemiu, hunie omu ke ilenimwa'e lo'u aana omu kei leesie, na hunie ineu
ne ke su'uri tolahi'e aana.
29 Aena urine, omu ke takuhie pe'i ilenimwa'enga mala aasikaelu i lalo
aana Kraes. Na omu ke ha'ama'u no'one aana mo iini mala ingeie.
30 Aana ingeie e toli'aasie maraana, mala oto e kara'i mae i tehula'ana
asunge a Kraes, hunie ke pe'ieu oolisi'omu, aana e aasa oto huni'omu huni
pe'ieu aana maholona.

3

1 Na ngaeta leu lo'u, maeni eesiku, omu ke ile-ilenimwa'e mola aena aana
i'omu mo iinoni a Aalaha.

Oodo-oodonga To'ohuu E Ka'a Uure Ike Aana Mo Ha'atolanga, Ta'e Aana Lulu I Sulinge A Kraes

Ineu, nou sa'a weo ike huni ha'arongo'omu lo'u aana mo ola nge nou
uusu'i ke'u huni'omu hola'i na'o. Aana mo olana ni kire kei kakalie
hiiwalaimolinge i'omu.

2 Oto omu ke lio talamiu aana mo usu aaela ngeena, mwala nge kire ko
talei esu oto mola aana torihesi'onga. Ikire mo iinoni aaela, aena aana
kire ko ha'a-uusulie mwala uri kire ke torihesi'o ha'alaa kire ko ne'i iinoni
a God.
3 Ta'e ikolu, a God e asuie torihesi'onga to'ohuu i saekaelu. Oto ikolu
mo iinoni a God to'ohuu, na ikire ha'ike, aena aana kolu ko paloa a God
to'ohuu aana pe'inge a Li'oa Maa'i. Kolu noruto'o mola aana a Jisas Kraes
huni ha'a-uurikolu, na kolu ka'a noruto'o ike aana mo ola po'oi sinaha aana
sape mala torihesi'onga.
4 Ineu ni e malisine uri ne ke noruto'o aana mo ola urine. Na mala uri
nga iini ko unue uri ingeie e sai noruto'o mola aana mo ola aana aapa
hatarie sapena, ineu oto nou sai diana aana leune liutaa aana.
5 Ineu tohungei mwane ni Israel oto to'ohuu. Nou hute mola aana komu
a Benjamin, na ineu oto tohungei mei epu ni Hibru to'ohuu. Aapa aana
mo Ha'atolanga a Mosis nou lulu i suli'i uure oto aana maholo nou mwei-
mwei. Torihesi'onga ngeena kire asuie no'one aaku oto aana tohungana
maholo hunie.† Na nou tohungei lulu i sulie mo ha'atolanga ngeena oto,
hule aana nou ne'ie oto ngaeta Parise.
6 Aana aapa aana mo Ha'atolanga a Mosis, nou ka'a dau hu'isie ike taane
nga mei ola. Na aena aana nou tohungei lo'onga'i hi'e-hi'e oto liutaa huni
lulu i sulie tolahameelu mo Jiu, oto no ko si ha'asapesalu'aa mola mo iini
e hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes.
7 Ta'e ahutana mo ola ienini nge nou hola'i lo'o-lo'onga'inie uri ikire oto
mo ola diana, no ko si lio saie mola uri ikire, kire ka'a roro'a ike, mala lulu
i sulilana a Kraes.
8 Na e ka'a ike ta'e mola mo ola ie. Ineu nou lo'onga'inie uri ahutana oto
ta'e-ta'ena nga ola nou esui'i oto i na'o, toli'aasileni kei lae mango, hunie
ne ke hele aana mo tohungei ola diana aana tolahana Aalaha ineu a Jisas
Kraes. Oto aena aana no ko lulu i sulie oto a Kraes, no ko toli'aasie oto
ahutana walu ola mango i eelitehu,
9 hunie ne ke ii'o ruru oto pe'ie a Kraes. Oto nou ka'a oodota'i ike mola
maraaku aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e nou oodota'i mola
aana oodo-oodonga nge niilana e lae aani hiiwalaimolinge aana Kraes,
oodo-oodonga nge e lae mai mwaanie a God i tehula'ana hiiwalaimolinge.
10 Oto saeku mola hunie ne ke saie a Kraes, na ne ke to'o aana nanamanga
aana ta'ela'inge ingeie i laona mauringe haalu ineu ie. Nou sare sapesalu
no'one mala ingeie, na ne ke lae oto i sulie tala nge e lae i sulie hule aana
maelana.
11 Nou sare te'urine aana nou noruto'o aana a God uri ingeie kei ta'eau
no'one mwaanie maenga.

Kie Ke Huru A'aila'a Mala A Pol, Hunie Ikie No'one Kie Ke Hele Aana Waaite

12 Nou ka'a unue ike uri nou hule oto aana leu no ko huru hunie, wa nou
tohungei diana oto mala a God e saeto'o aana. Ta'e no ko huru-huru ue
wau, hunie ne ke hele aana waaite ineu. No ko huru-huru ue urine aena
aana mei ne'isaenga nge a Jisas Kraes e hola'i hele aaku hunie ni otona.
13 Maeni eesiku, nou saie taane uri nou ka'a ha'amangoa ue hurunge ie,
ta'e ta'a-ta'a leu nou esuie oto, nge nou meni toli'aasie mola ahutana walu
ola i puriku mango, na no ko lae-lae oodo mola hunie nga taa ue i na'oku.

† **3:5** 3:5 I sulie Ha'atolanga a Mosis, kire ko esuie torihesi'onga maholo wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute. Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Oto aana iidu-iidunge mo Jiu, hai dinge ngeena nge walune nga hai dinge.

14 Oto no ko huru a'aila'a hunie uri ne ke hele aana waaite ta'au i Lengi,
nge a God e soieu hunie ne ke hele aana i tehula'ana a Jisas Kraes.
15 Ahutaka oto mo iini nge hiiwalaimolinge ikie e susu aana a Aalaha,
e malisine uri kie ke mani ne'i-ne'isae urine. Ta'e mala uri nga mo iini
eemiu ko lo'o-lo'onga'i aaopa ue aana mo olana, na a God ke si ha'a-oodohie
ne'isaenga ikire taane hunire.
16 Ta'e ma'alana uri kie ka'a mani ne'isae moute'i ue, e roro'a oto liutaa
hunie ahutaka kie ke hele susule'i aani lulu i sulilana walaimolinge nge
kie hiiwalaimoli oto aana.
17 Hoe, i'omu maeni eesiku, omu ke lulu i sulieu, na omu ke lio susulie
mo iini nge kire ko lae i sulie tala nge melu haata'inie aamiu.
18 Aana mwala hunge kire ko unue uri kire hiiwalaimoli oto aana a
Kraes, ta'e aana ii'onga ikire e haata'inie uri ikire mo maelonga mola hunie
Tataroha Diana i sulie maelana a Kraes i lengine po'u-po'u. Nou ere mango
ka'u oto i sulie mei ola ngeena huni'omu i na'o, na no ko he'i ere ngara-
ngara lo'u aana.
19 Mwala urine, ha'amangolada mola i laona dunge ni ha'amotaahinge,
aana kire ko paloa mola mo heri-huninge ni sape mala god ikire. Kire ko
talei alea mola haahie mo ola ni masanga, na saeda e honu mola aana walu
ola ni welumalau.
20 Ta'e ikie, kie aaopa oto mwaanire, aana kie to'o aana hanue huu ikie
oto ta'au i Lengi, na kie ko maa-maa'oohie mola a Ha'a-uuritaka, a Jisas
Kraes Aalaha ikie, kei lae mai uure i lengi huni toolekie ta'au.
21 Na ingeie kei oolisie sapeka nge e mamaela'a na e sai mae, hunie ke
ne'ie mei sape manikulu'e mala sapena. Maholo kei oolisie sapeka urine,
kei esu oto aana nanamanga paine ingeie nge ko aalaha haahie ahutana
walu ola aana.

4

Mwaanie O Ha'a-ere, Ta'e O Ke Lodoa Mola Mo Ola Diana I Saemu

1 Maeni eesiku maa'i, nou manata diana huni'omu to'ohuu, na saeku
uri ne ke tohungei lae ka'u mei leesi'omu. I'omu oto domana rorodara
manikulu'e nakue, na no ko tohungei ilenimwa'e hiito'o haahi'omu. Oto
aena aana walu ola urine, maeni eesiku maa'i, nge omu ke ii'o susu mola
pe'ie hiiwalaimolinge aana a Aalaha.
2 Na i'omore'i a Iuodia na Sintiki, no ko eitanai'omore'i uri more ke uure
ruru, na more ke ne'ie ta'a-ta'a mei sae lo'u i lalo aana a Aalaha mala e ro
mwaasine keni.
3 Na i'oe a oaku to'ohuu,† nou saeto'o aana uri o ke pe'ie e ro keita'aa
ngeena. Aana kirerue tohungei pe'i diana aaku huni taroha'inie Tataroha
Diana, pe'ie a Klemen na mo iini lo'u weu nge iidumilana satada e lae oto
i laona uusu-uusu ni meurihe huu.
4 Omu ke ile-ilenimwa'e tarau haahie a Aalaha. Na no ko he'i unue lo'u
uri omu ke ile-ilenimwa'e.
5 Omu ke haata'inie manekonga i'omu aana ahutana iinoni, aana
kara'inie oto a Aalaha kei ooli lo'u mei.
6 Omu ke su'uri tolahi'e lo'u aana nga mei ola, ta'e omu ke aarea mola a
God. Na omu ke sukaa ta'ena nga ola omu saeto'o aana, pe'i paalahelana
wau i saemiu.
7 Oto hanuelamanga a God nge nga iini e sa'a ne'isae talihana, ke si
kakalie saemiu na mo lo'onga'inge i'omu i lalo aana Kraes Jisas.

† **4:3** 4:3 Oana a Pol nge e ere i sulie ngeena, kie ka'a saie ike satana, ta'e ingeie ngaeta mwane e asu diana pe'ie a Pol aani taroha'inilana Tataroha Diana.

8 Oto ie, maeni eesiku, mei wala ooreta ineu huni'omu, uri omu ke
lolodoa mo ola to'ohuu na mo ola diana i saemiu. Na omu ke lo'o-lo'onga'i
mola i sulie mo ola oodo, na mo ola manola, na mo ola e lio diana, na mo
ola mwala e sai ha'ama'u eeni, na mo ola e malisine lahenga haahi'i, na
ta'ena nga mei ola e diana lo'u liutaa urine.
9 Omu ke dau oto i sulie mo ola nge nou ha'a-uusuli'omu eeni, na lo'u
mo iini omu rongo'i eeku, na mo iini nge omu leesi'i eeku no'one. Omu kei
te'urine, nge a God iini ko nii-niie hanuelamanga ke si ii'o pe'i'omu.

A Pol E Paalahea Mo Pilipae Haahie Niinge Ikire

10 No ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa na no ko paalahea a Aalaha ikie
aana omu ko he'i haata'inie lo'u uri omu manata diana taane ue hunieu
aana mo ola omu ha'atola'i mei hunieu. Nou ka'a unue ike uri omu rohu
oto mwaanieu, ta'e uri omu ka'a to'o maholo mola huni pe'ieu.
11 No ko ere urine, ka'a ike i sulie uri nou ka'a to'o aana walu ola nou
saeto'o aani. !Ha'ike! Ta'e a God e haata'inie mola aaku tala hunie uri ne
ke ii'o ni saemangonga, ma'alana ii'onga ineu e uri taa.
12 Nou saie oto taungei ii'onga aani meitalenga, na aani to'o-to'onga
no'one. Nou saie mola ne kei ii'o ni ilenimwa'enga uri taa suli maholo,
ma'alana uri ne ke hiolo wa ne ke ngau ni pote lo'u, wa ma'alana uri nou
ka'a to'o aana nga mei ola wa nou to'o aani taane.
13 Ko lae urine aena aana nanamanga nge a Kraes e niie hunieu, nge ko
ha'a-a'aila'aau huni lio oodoie ta'ena nga ola kei reu eeku.
14 Oto aana ma'alana e urine, na e tohungei diana aana omu pe'i diana
aaku i laona maholo e aasa hunieu.
15 I'omu mo Pilipae, omu saie mola maholo nou aehota laeliwala aana
Tataroha Diana wau aana po'o ni henue i'omu i Masedonia. Omu saie
mola uri maholo nou lae mwaanie leune, nga ta'a-ta'a soihaada'inge e ka'a
pe'ieu ike aana maholona. Ta'e i'omu hali'ite nge omu sai lo'onga'inieu aani
niinge.
16 Na maholo nou meitale no'one wau i Tesalonaeka nga mo maholo omu
ha'atola ola wau huni pe'ieu.
17 Nou ka'a unue ike leune mola uri hunie omu ke nii huni pe'ieu tarau,
ta'e saeku mola uri waaite nge a God kei niie huni'omu ke paine.
18 Nou leesie taane nga taa omu ha'atolaa mai, na niinge i'omu e lae
liutaa aana lo'u nga taa nou saeto'o aana. Oto nou ka'a saeto'o aana ike
lo'u nga mei ola, aena aana a Epaprodaetas e pwani niie oto pe'inge i'omu
hunieu. Niinge i'omu e urihana oto uuraa'inge e wasu mangoni nge a God
ko ilenimwa'e haahie.
19 Na i tehula'ana a Jisas Kraes, God ineu ke si niie walu ola omu saeto'o
aani huni'omu mwaanie ahutana mo tohungei ola diana ingeie.
20 Aena urine, kie ke ha'amanikulu'aa God Aamaka taraure'i. !Iau, ke
urine oto!

Mei Wala Ooreta

21 Saedianangа ineu hunie ahutemiu mo iini omu hiiwalaimoli aana a
Jisas Kraes nge omu ii'o wau i leune. Na mo eesikaelu mai pe'ieu ie kire
ko niie no'one wau saedianangа ikire huni'omu.
22 Ahutana mwala nge kire hiiwalaimoli na kire ii'o mai leu i Rom, na
oto liutaa mo eesikaelu nge kire ko esu weu i nume a inemauri, kire ko
niie no'one wau saedianangа ikire huni'omu.
23 No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga a Jisas Kraes
Aalaha ikie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Kolosi

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na a Timoti nge e pe'ie. Maholo a God e da uri a Pol ke ne'i hurula'aa, e niie nanamanga hunie huni esuie mo hu'i-hu'ite hunge mala ha'a-uurilana mo iini ko mweri hunie mwala ke leesie uri a God e uusunge'inie to'ohuu. Ta'e ma'alana e to'o aana nanamanga paine urine, a Pol e ka'a lo'onga'i takalo ike uri a God e sai niie maurihe huu nana i tehula'ana leune. Ingeie ko lae pe'i ha'a-uusuli mola aana uri ta'e lulu i sulilana a Kraes mola e sai da iinoni ke malisine maurihe huu nge a God e aalaha haahie.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

E lio mala uri a Pol maraana na e ka'a lae ike i hule aana huilume i Kolosi ngeena. Ta'e maholo e o'o'o ue aana huilume paine i Epesas, e uusunge'inie mola mo mwane au'esu ingeie huni lai taroha'inie Tataroha Diana aana huilumena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Nga mo ha'a-uusuli eero-eero kire lae poi i Kolosi, na kire ko laenga'inie uri e diana liutaa hunie mwala ke palo-paloa mo ensel na ta'ena nga li'oa oto mola. Na mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko lae pe'i unue no'one uri ahutana mwala aana soihaada'inge kire ke mani lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis mala torihesi'onga. Na kire ko ha'a-aapue no'one mo taungei ngeulaa hunge mwaanie kira hiiwalaimoli kire ngau'i, na mo ha'atolanga urine lo'u kire ko ha'a-uuresi'i.

Aana maholona a Pol e ii'o i laona nume ni ho'o i Rom, na ko rongoa tataroha i sulie mo ha'a-uusuli eero-eero. Oto e si uusue uusu-uusu ienini hunie mo Kolosi. Aana ta'a-ta'a maholo ngeena e uusu-uusu no'one hunie mo Epesas na hunie a Pilimon. Sa'a mola e uusue uusu-uusu ngeena ola mala oono aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (60 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu weu hunie mo Kolosi huni uure honosie mo ha'a-uusulinge takalo urine. E unue uri kira hiiwalaimoli kire ke su'uri lulu i sulie mo ha'atolanga urine, aena aana mo ha'atolanga ngeena kire sai waelie mola hiiwalaimolinge ikire aana Kraes. E unue uri a Kraes oto e ha'aholaa walutana nga ola aana walumalau ienini, na mola i tehula'ana asunge a Kraes ngeena mone a God e sai toli'aasie mwala aana walumalau kire ke lae mai saana. Oto ta'a-ta'a tala mola hunie a God ke ha'a-uurikie aana, na tala ngeena hunie uri kie ke hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes ha'alaa.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

walu ola aana ha'aholanga, aarenga'inge, saenanaunge, manata-diananga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Kolosi 1:16-17, Kolosi 3:17

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Kolosi

(1:1-14)

A Kraes e diana lo'u liutaa aana ta'ena nga iini.

(1:15—2:19)

Tolahai ola aaela ni welumalau ha'ike lo'u, ta'e mauringe haalu pe'ie a Kraes ke oodo ta'ingelu.

(2:20—4:6)

Mei wala ni saedianangа ooreta

(4:7-18)

Mei Wala Ni Saedianangа

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e lio hilisieu uri
hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes. I'emere'i aasikaelu a Timoti
2 mere ko uusu-uusu ienini huni'omu, maeni eesiku maa'i, nge omu ko
lulu i sulie a Jisas to'ohuu wau aana huilume i Kolosi. Melu ko eitanaie a
God Aamaka uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke
ii'o pe'i'omu.

A Pol E Aarenga'i Pe'i Paalahenga Haahie Mo Kolosi

3 Oto tarau maholo melu ko aarenga'i talamiu, melu ko paalahea a God,
Aamana Aalaha ikie a Jisas Kraes,
4 aana melu rongoa uri omu ko hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes, na omu
ko manata diana hunie ahutana mo iinoni maa'i a God.
5 Omu ko deu diana oto urine, aana omu ko maa'oohi susuto'o mola
hunie ilenimwa'enga nge a God e ne'i diana aana oto loosi'omu ta'au i
Lengi ngeena. Haiholota'inge a God huni'omu ngeena, omu hola'i rongoa
oto mo wala to'ohuu i sulie maholo omu aehota ni rongo i sulie Tataroha
Diana a Jisas.
6 Tataroha Diana e hule aamiu ngeena ko tatangasie oto walumalau, na
ta'ena nga leu ko hule aana, nge ko ha'a-uurie mo iinoni mwaanie maenga
huu na ko ha'a-a'aila'aa mauriha'ada, mala e asuie no'one aamiu uure oto
i na'o aana hai dinge omu hola'i manata'inie uri a God ko tohungei manata
diana liutaa hunie mo iinoni.
7 Omu rongoa walu ola ngeena mwaanie a Epapras, iini melu tohungei
manata diana hunie mala ngaeta koni-konihe a Kraes pe'i'emeelu. Ingeie
ngaeta mwane ni nou-norue na ko esu loko-loko pe'i'emeelu tarau
huni'omu.
8 Ingeie no'one nge e ha'arongo'emeelu uri a Li'oa Maa'i e pe'i'omu oto
hunie omu ke manata diana huni'omu heiliu.
9 Aena urinena, uure aana hai dinge melu rongoa tataroha i suli'omu,
melu ko lae pe'i aarenga'i talamiu. Na melu ko eitanaie a God uri omu
ke sai diana aana nga taa a God e saeto'o aana omu ke asuie, na uri omu
ke honu mola aana saenanaunge na lio sai-olanga a Li'oa Maa'i e sai niie
hunikolu.
10 Melu ko ei'eitanai urine hunie omu ke ii'o oto aana tolahai ola e
malisine mo iinoni maa'i a Aalaha, na hunie asunge i'omu ke to'ohie saena
a God. Urine nge omu ke si ha'ahunge'aa lo'u ta'ena nga asunge diana, na
omu ke sai diana aana a God.
11 Melu ko ei'eitanaie a God hunie ke ha'a-a'aila'a'omu aana nanamanga
ingeie e saka na e manikulu'e, mwaanie omu aakohe maholo si'oha'anga
kei hite aamiu, ta'e omu ke maa'oohi susuto'o mola pe'ie ilenimwa'enga.
12 Na ma'alana omu ke si'oha'a lo'u uri taa, ta'e omu ke paa-paalahea
mola a Mama'a aana e da kie ke malisine nga aapa aana nga taa a God e
looha'inie hunie mwala ingeie ta'au i laona Aalahanga ni Matapwanga.
13 Aana e ha'a-uurikie mwaanie nanamanga aana rodohono, na e
toolekie i laona Aalahanga a Kalena, iini e tohungei manata diana hunie.
14 Na ingeie oto e holikie aana maelana, na i tehula'ana ingeie mone a
God e si sae'aasie mo ooraha'aa ikie.

A Kraes E Roro'a Oto Liutaa

15 A Kraes oto iini lio sailana a God e sai lae aana, aana e tohungei sada
oto pe'ie Aamana nge nga iini ka'a sai leesie ike. Maholo ha'aholanga ha'ike
ue, ta'e a Kraes e ii'o oto, na e paine oto liutaa haahie ta'ena nga ola aana
ha'aholanga ngeena.
16 Ingeie oto e ha'aholaa ta'ena nga ola. E ha'aholaa ta'ena nga ola ta'au
i Lengi, na mo ola mai aano, na mo ola kie sai leesi'i, na mo ola kie ka'a
sai leesi'i ike. Ingeie oto e ha'aholaa ta'ena nga ensel, na ta'ena nga li'oa,
na ta'ena nga aalaha, na mo aalahanga ikire, na ta'ena nga iini e nanama
lo'u. Ahutana walu ola ngeena ha'aholalani e lae aana a Kraes, na nana a
Kraes.
17 Aana ingeie e ii'o oto i na'ona walu ola, na ingeie oto e hele lokoa ta'ena
nga ola.
18 Mo iinoni aana soihaada'inge, kire urihana sapena Kraes, na ingeie oto
pwaune soihaada'inge, aena aana ingeie oto aahu'ine maurihe.† Ingeie oto
eetana nga iinoni huni ta'ela'i mwaanie maenga pe'ie maurihe nge ko ii'o
oto huu, hunie uri ta'e ingeie hali'ite ke ne'ie na'ohai iini haahie ahutana
walu ola.†
19 Iau, e urine oto aana a God e ne'isae huni ii'o ta'ingelu i lalo aana
Kalena, hunie kire ke sada na nga mei aapa ingeie ke su'uri ei'aa mwaanie
a Kalena.
20 Na a God e ne'isae hunie Kalena ke asuie uure-rurunge hunie ahutana
walu ola aana ha'aholanga e sai lae lo'u mei i saana. Oto maelana a Kraes
i lengine po'u-po'u e si tola aaliho'i mei aana ahutana oto walu ola takoie
a God maraana, walu ola mai aano na walu ola ta'au i Lengi.
21 I'omu, hola'ina'o omu ha'ataulie a God oto hiito'o na omu ne'i maelonga
mola hunie, aana mo lo'onga'inge tata'ala i'omu na mo ola aaela omu
eu'esui'i.
22 Ta'e a Kalena e ne'i iinoni na e mae honotamiu, na aena urinena a God
e si da hunie omu ke uure ruru oto pe'ie. A God e asuie urine hunie uri
ke toole'omu mei saana mala mo iinoni e maa'i oto, nge nga mei ola e ka'a
aaela ike lo'u aada, na nga mei ola hunie a God ke leire haahie ha'ike lo'u.
23 Ta'e kei to'ohuu urine aamiu mola mala uri omu ko tohungei uure
a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge pe'i noruto'onga, na omu ke maa'oohi
susuto'o mola hunie haiholota'inge a God huni'omu nge omu rongoa oto
aana Tataroha Diana. Na nou hiiwalaimoli kei to'ohuu oto urine aamiu.

A Pol E Asu Hiito'o Nana Soihaada'inge

Na taroha'inilana ta'a-ta'a Tataroha Diana ngeena ko lae aana ta'ena nga
leu i laona walumalau, na ineu a Pol, nou ne'ie koni-konihe aana Tataroha
Diana ngeena huni lae pe'ie laeliwalanga aana.
24 Oto ma'alana no ko sapesalu oto ienini i tehula'amiu, ta'e no ko
ilenimwa'e mola, aena aana sapesalunge aana sapeku ienini kei pe'i'omu.
A Kraes e sapesalu hiito'o waite huni pe'ie soihaada'inge, aena aana
sapena ni otona. Oto ineu no ko sapesalu no'one urine aana sapeku huni
ha'amangoa kele leu e oore ue aana sapesalunge a Kraes arengaku.

---

† **1:18** 1:18a Mwala aana pongine a Pol Hurula'aa kire unue uri pwa'ui ola mei ola nge ko hele lokoa ta'ena nga sasarai ola aana sape, na ko niie mauringe hunie ta'ena nga ola aana sape. Aahu'i ne'isaenga aana pwa'ui ola nge a Pol ko ere i sulie e lae oto aana lio i sulinge urine, na e ka'a ike uri pwa'ui ola ngeena ko aalaha mola haahie sapena. † **1:18** 1:18b I na'ona a Jisas e ta'ela'i, ngaeta mo iini lo'u kire ta'ela'i mwaanie maenga taane, mala a Lasaros (Jon 11:44), na kele saanau nge a Elisa e ha'a-uurie (2 King 4:35). Ta'e kire mauri eeliho'i mola pe'ie mei sape nge e sai mae lo'u. A Jisas oto eetana nga iini nge e ta'ela'i pe'ie mei sape manikulu'e nge e sa'a mae lo'u. Oto ta'ela'inge ingeie e ii'o oto mala haiholota'inge hunikie uri kie kei ta'ela'i no'one hunie maurihe huu mala ingeie.

25 A God ni e lio hilisieu hunie ne ke ne'i iinoni eu'esu aana soihaada'inge
huni pe'i'omu urine. Na asunge ineu oto huni unu tahanga'inie ta'ena nga
ola aana Tataroha Diana.
26 Mei tataroha ngeena, mei saehaahinge a God otona, na waite e
mumunie ue mwaanie ahutana iinoni uure oto mai aehotalana walumalau.
Ta'e maholo ienini a God ko si unu haada'i aana hunikie mo iinoni maa'i
ingeie.
27 E asuie leune hunie i'omu mo Aapoloa Aaopa, omu ke manata'inie uri
a Kraes e sai ii'o oto i lalo aamiu, na ko ha'awalaimoli'aa huni'omu uri
i'omu no'one omu sai ii'o pe'ie i laona manikuluha'ana. Mei saehaahinge
a God nge e ii'o mumuni ke'u ni otona, na e tohungei diana hunikie na e
lio manikulu'e.
28 Aena urine, melu ko taroha'inie Tataroha Diana ienini i sulie a Jisas
Kraes hunie ta'ena nga iinoni. Oto aana saenanaunge diana a God, melu
ko lae pe'i ha'apasulire na pe'i ha'ananaure uri hunie kire ke lae mai saana
God, na hunie kire ke mani ne'i rato i sulie tolahana a Kraes.
29 Oto huni esuie leune, no ko tohungei esu waa'ini'ini oto liutaa. Na
asunge ineu e a'aila'a tara'asi mola urine aena aana no ko esu aana
nanamanga nge a Kraes e niie hunieu.

2

1 Nou saeto'o aana uri omu ke manata'inie uri no ko tohungei esu oto
hiito'o huni pe'i'omu, na huni pe'ie no'one mo iinoni hiiwalaimoli wau
aana huilume kara'ini'omu i Leodisia, na lo'u ahutana mo iinoni a God nge
hule aana nou ka'a oodoire ue.
2 No ko esu urine huni ha'adodoa saemiu, na hunie omu ke mani manata
diana huni'omu heiliu. Saeku uri omu ke manata'inie ta'ingelu tohungana
saenanaunge, na omu manata'inie taane mala uri omu ko sai diana aana a
Kraes. Ingeie oto aahu'ine mei saehaahinge a God nge e ii'o mumuni ke'u
hola'ina'o.
3 Na ta'e a Kraes mola ni e sai tahanie saeka hunie kie ke lio saie ahutana
mo saenanaunge a God nge kire o'o'o mumuni ke'u ngeena.
4 No ko ere urine huni'omu, mwaanie uri nga iini e ha'atakalo'omu aani
eeronga, ma'alana uri ke rongo kohi lo'u uri taa.
5 Aana ma'alana nou ka'a ii'o ike pe'i'omu aani sape, ta'e ineu taane
pe'i'omu aani li'oa, na no ko ilenimwa'e huni leesie ii'olamiu e diana na
hiiwalaimolinge i'omu e a'aila'a taane aana a Kraes.

A Kraes E Sai Pe'ikie

Aana E Paine Oto Liutaa

6 Oto aana omu toolea a Kraes Jisas mala Aalaha i'omu, omu ke tola oto
i sulie.
7 Omu ke ii'o susu oto i lalo aana Kraes mala nga ai imi-imine e susu i
aano. Na hiiwalaimolinge i'omu ke susu na ke aatosara lo'u aana mo ola
nge ha'a-uusulilemiu e lae aani, na omu ke paa-paalahea God taraure'i suli
maholo.
8 Omu ke lio talamiu no'one mwaanie nga iini e ha'atakalo'omu aana mo
ha'a-uusulinge eero-eero na mo lo'onga'inge ni iinoni mola. Aana ma'alana
mo lo'onga'inge mala ngeena ke rongo ni saenanau oto uri taa, ta'e kire
ka'a uure ike mai mwaanie a Kraes, ta'e mo ola mola aana nanamanga ni
welumalau.
9 Na kie saie uri a Kraes e diana liutaa aana ta'ena nga ola ni welumalau,
aana ahutana mau-meuringe a God e ii'o i lalo aana a Kraes maholo e lae
mai ne'i iinoni mala ikie.

10 Na aana omu lado oto pe'ie a Kraes, nga mei ola e ka'a ai'aa ike
mwaanie mauriha'amiu. Aana ingeie oto e aalaha haahie ahutana mo
aalaha na mo ensel na mo aakalo na ta'ena nga li'oa nanama ta'au i Lengi
na mai aano.
11 Na lo'u aana omu lado oto pe'ie a Kraes, omu toolea oto taungei
torihesi'onga aaopa huni haata'inie uri i'omu oto mo iinoni a God. Mala
torihesi'onga mo Jiu ko ta'aasie nga aapa mwaanie sapena iinoni, nge
urine no'one a Kraes e tori aasie tolahai ola ni ooraha'aa mwaani'omu. Na
torihesi'onga e asuie huni'omu ngeena, e ka'a ola ike aani ninimei iinoni,
ta'e ola aana maelana a Kraes maraana e asuie hunie omu ke ii'o luheta'i
mwaanie nanamanga aana ooraha'aa.
12 Oto maholo loto maa'ilemiu e lae, e urihana a God e haitolinge'ini'omu
oto pe'ie a Kraes, na e ta'ela'ini'omu oto lo'u pe'ie no'one hunie mauringe
haalu. A God e si esuie urine i tehula'ana hiiwalaimolinge i'omu aana
nanamanga paine ingeie nge e ta'ea a Kraes mwaanie maenga.
13 Hola'ina'o e urihana uri omu mae oto mola i tehula'ana mo takalonga
i'omu, na aena aana mo lo'onga'inge aaela mo pu'o ko o'o'o aamiu. Ta'e a
God e da omu ke mauri eeliho'i lo'u pe'ie a Kraes, na e sae'aasie oto mo
ooraha'aa ikie mwaanikie.
14 A God e usuri aasie oto mo uusu-uusu aana mo roro'anga ikie nge
leilaka ko lae-lae haahi'i i sulie kie mani heitohea mo Ha'atolanga a Mosis.
E tohungei ha'amaHe took it and destroyed it ngoa oto uusu-uusu ngeena
aana maelana a Jisas i lengine po'u-po'u.
15 Oto urine a God e ta'aasie nanamanga mwaanie mo li'oa aaela nge kire
ko aalaha haahie walumalau. Iau, maelana Kraes e tohungei a'aila'asire
oto, na ko ha'amasara aana e haata'inie hunie walumalau uri ikire mo iini
mwaakule mola.

Lulu I Sulie Mola A Kraes, Na Mo Ha'atolanga Ni Iinoni Su'uri

16 Oto aena aana a Kraes e usuri aasie oto mo roro'anga ikie i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis, mwaanie omu rorongo hunie mo iini ko sare unue
uri omu ka'a ii'o maa'i ike aena aana nga moi taa omu ko ngeu-ngeu'i, wa
omu ko inu-inuhi'i. Na mwaanie omu aapwa-aapwasu lo'u no'one aana mo
iini nge ko sare ere aaelasi'omu aana omu ka'a dau ike mala ikire i sulie
mo houlaa maa'i i suli helisi, wa mo ngeuhe maa'i suli waro-waro, wa mo
dinge maa'i suli wiki.
17 Aana walu ola po'oi sinaha ngeena, ikire mo nunui ola mola aana iini
to'ohuu kei lae mai ni ngeena. Na maholo iini to'ohuu kei hule, nge kolu
ke si toli'aasie mola mo nunui ola ngeena. Na a Kraes oto iini to'ohuu, na
e hule oto.
18 Na mwaanie omu toitoli'aasie nga iini ke ha'apweu'omu aana mei
wala uuri, “Omu sa'a hele waaite ike ta'au i Lengi, aena aana omu ka'a
ha'aletehie sapemiu pe'i tola i sulilana mo ha'atolanga e aasa.” Mo iinoni
urine ko unue no'one uri kire leesie mo ma'ahu-polenga nge ko haata'inie
uri e diana hunie mwala ke palo-paloa mo ensel. Ta'e omu ke su'uri rongo
hunire. Kire ko lupwe'i ha'amwai-mwei'ara maraada i maana mwala, ta'e
kire ko tooha'inire mola aana mo ne'isaenga ni welumalau nge hule aana
kire ka'a to'ohuu ike.
19 Kire ka'a hele ma'uta'a ike aana a Kraes. Ingeie oto pwaune
soihaada'inge nge ko lio i sulie soihaada'inge na ko hele lokoa ahutana
mo sasarai ola aana hunie ke mauri oto mala a God e saeto'o aana.

20 Omu mae tararuru oto pe'ie a Kraes na luhesilemiu e lae oto mwaanie
ta'ena nga nanamanga aana walumalau. ?Oto e ue nge omu ko saronai
lae-lae ue i sulie mo ha'atolanga aana walumalau? ?E ue omu ko saronai
hele ma'uta'a ue aana mo ha'atolanga mala mo iini ienini?
21 "Mwaanie omu hele-hele aana mo ola ienini, na mwaanie omu ngeu-
ngeue mo ola ngeena, na mwaanie omu kopi-kopi aana mo ola waune."
22 Ta'e mo ha'atolanga ngeena, mo iinoni kire asui'i maraada i sulie mo
ola ai'ei'aa aana walumalau ie ni ngeena.
23 Sa'a mola ngaeta mo iini ko lo'o-lo'onga'inie uri mo ha'atolanga urine
ikire oto tala ni saenanaunge to'ohuu aena aana mwala nge ko deu i suli'i
kire lio mala kire ko manata diana hunie a God, na uri kire ko ha'amwai-
mwei'ara, na uri kire ko ha'asapesalu'aa sapeda hunie kire ke ii'o maa'i.
Ta'e ha'ike, i sulie mo ha'atolanga urine kire sa'a roro'a ni ha'a-oodohie ike
mo saehanalinge mo iinoni wa mo heri-huninge ikire.

3

Nanamanga A Kraes

Ko Pe'ikie Huni Ii'o Diana

Aana Maurihe Haalu

1 Maholo a Kraes e mauri eeliho'i mwaanie maenga, a God e ha'a-
uuri'omu no'one mwaanie maenga i tehula'ana ooraha'aa, hunie i'omu
no'one omu ke to'o aana maurihe. Oto aena urinena, omu ke ne'i-
ne'isae paine aana mauringe ta'au i Lengi, leu nge a Kraes e ii'o i lengine
naunekume ingeie aana ta'au i pwalo-pwalona God.
2 Omu ke su'uri ne'i-ne'isae mola aana mo ola aana walumalau ie, ta'e
omu ke ne'isae paine aana mo ola ta'au i Lengi.
3 Aena aana e urihana omu mae oto, na e aasa hunie omu kei hiolo lo'u
hunie mo tolahai ola aaela ni welumalau. Na mauringe to'ohuu i'omu e
ii'o mumuni oto pe'ie a Kraes i saana a God.
4 Tohungana maurihe i'omu oto a Kraes, na maholo a Kraes kei haata'i
aana manikuluha'ana maholo kei ooli lo'u mei, nge i'omu no'one omu ke
si haata'i tararuru pe'ie.
5 Aena urine, omu ke horo aasie oto ahutana mo ne'isaenga aaela
mwaanie mauriha'amiu mala masinge, na dau-olanga ta'e wau pe'ie nga
iini, na hari-huninge ni sape, na saehanalilana mo ola aaela. Na omu ke
su'uri saehanalie to'olana ngaeta mwala, aena aana palolana mo god eero-
eero ni ngeena.
6 Walu ola nge a God e sai saewasu haahi'i ni ngeena, na kei ha'aloie
ahutana mwala kire ko heitohea.
7 Maholo omu o'o'o ue aana mo tolahai ola ni pu'o i na'o, walu ola nge
kire paine i laona mauriha'amiu ni otona.
8 Ta'e ha'ike lo'u, na maholo ienini omu ke toli'aasie oto no'one mwaanie
mauriha'amiu mo ola mala saewasunge, na ngiduupunge, na ne'isaenga
huni waelie ngaeta iinoni, na eeronga huni waelie nga iini, na ta'ena nga
erenga mada'a.
9 Iau, omu ke su'uri eero'omu heiliu lo'u, aena aana omu toli'aasie oto
mo tolahai ola lalahu'e i'omu i na'o,
10 na omu toolea oto lo'u maurihe haalu. Na a Ha'ahola ko ha'a-ha'a-
haalu'omu aani saenanaunge i sulie maraana, hunie nunune ke pai-peine
i laona manatamiu.
11 Ahutaka mo iinoni kie mani sada mola i laona mauringe haalu ngeena.
Ma'alana uri kie hute aana mo Jiu wa ha'ike, ma'alana uri kie hele aana

torihesi'onga wa ha'ike, ma'alana uri kie hute aana mwala ni pu'o wa
mwala e pu'o tata'ala oto liutaa mala mo Sitia, ma'alana uri kie ne'i koni-
konihe wa kie ii'o luheta'i lo'u, ta'e a Kraes oto e ne'i na'ohai ola roro'a i
laona mauriha'aka, mo iini kie hiiwalaimoli aana.
12 I'omu, a God e lio hilisi'omu hunie omu ke ne'i iinoni maa'i ingeie nge
e tohungei manata diana huni'omu. Oto aena urine, i'omu no'one omu ke
haata'inie aamasinge hunie mo iinoni, na omu ke saemamae hunie mwala,
na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu, na omu ke toli rako pe'ie mwala, na omu
ke su'uri sae-saewasu oto lau-leu pe'ie mwala.
13 Omu ke ii'o diana pe'i'omu heiliu, na maholo nga iini ko deu hu'isie
nga mei ola aamu, nge e diana oto liutaa uri o ke su'uri saewasu, ta'e o ke
sae'aasi mola hunie. A Aalaha e sae'aasie mo roro'anga i'oe, na i'oe no'one
o ke sae'aasie urine mo roro'anga mo iini ko deu aaela huni'o.
14 Oto lo'u sapeitana mo iinine, omu ke manata diana huni'omu heiliu.
Aana manata-diananga oto mola nge e tohungei sai hele loko'omu hunie
ii'o-rurunge i sulie mo tala ngeena.
15 A God e soi'omu tararuru hunie omu ke ii'o aana hanuelamanga i lalo
aana ta'a-ta'a mei sape, na mwaanie omu kele waelie hanuelamanga nge a
Kraes e niie huni'omu ngeena, ta'e hanuelamanga ngeena ke aalaha haahie
ne'isaenga i'omu. Na omu ke paa-paalahea God tarau.
16 Omu ke ii'o diana hunie ha'a-uusulinge a Kraes ke haata'i aana ta'ena
nga ola omu ko esuie. Oto maholo omu ko ha'a-uusuli'omu heiliu wa omu
ko ha'asaie nga iini, ta'e saenanaunge ingeie ke si haata'i i leune. Na omu
ke paalahea God aana ahutana saemiu aani kanalilana mo kananga aana
Uusu-uusu Maa'i, na mo kananga maa'i lalahu'e, na mo kananga haalu nge
Li'oa Maa'i ko nii'i mei hunikie.
17 Oto ta'e-ta'ena nga ola omu ko eu'esuie, wa omu ko unu-unue, omu ke
asuie mala iinoni a Aalaha ikie a Jisas. Na omu ke paalahea a God Aamaka
tarau i tehula'ana a Kalena.

Mauringe Haalu I'omu Pe'ie Mwala Ke Diana

18 I'omu mo hu'e, omu ke ii'o i memelutana mo poro i'omu, aana leune
e malisine mo iini ko lulu i sulie Aalaha ikie a Jisas.
19 Na i'omu mo poro, omu ke mana-manata diana hunie mo hu'e i'omu,
na mwaanie omu deu-deu raramaa hunire.
20 I'omu mo mwela, omu ke tola i sulie mo meu'ana i'omu oto aana
ahutana walu ola, aena aana leune ha'alaa a Aalaha ko saemango haahie.
21 I'omu mo iini omu to'o mwela, omu ke su'uri ere-ere raramaa hunie
mo mwela i'omu mwaanie kire lo'onga'inie uri saemiu ka'a to'ohire ike
ma'alana kire ko deu diana lo'u uri taa.
22 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro paine i'omu aana
ahutana walu ola, ka'a ike mola aana maholo kire ii'o pe'i'omu. Ta'e omu ke
asu diana nada tarau pe'i saedianangа, aena aana omu ko ha'ama'u aana
a God.
23 Oto aana ahutana walu ola omu ko eu'esui'i, omu ke asu to'ohuu eeni,
aena aana omu ka'a asui'i ike mola nana mo iinoni, ta'e omu ko esui'i nana
a Aalaha.
24 Omu ke aamasito'o aana uri a Aalaha kei niie taane huni'omu waaite
nge e haiholota'inie hunie mwala ingeie. Aana a Kraes oto tohungana
Aalaha nge omu ko esu nana.
25 Na omu ke aamasito'o aana no'one uri ahutana mwala nge kire ko
deu aaela, leilada kei lae haahie mo aaelanga ikire. A God e ka'a sai rara
haahie ike nga iinoni hunie iinonine ke dau-deu aaela mola, aana ahutana
mwala kire mani sada mola i maana God.

4

1 I'omu mo poro paine, omu ke tohungei lio i suli diana aana mo koni-
konihe i'omu na mwaanie omu pwelo-pwelora mwaanie waaite nge e
malisine au'esunge ikire. Omu ke aama-aamasito'o aana uri i'omu no'one,
omu to'o aana nga iini ta'au i Lengi nge e aalaha haahi'omu.
2 Mwaanie omu mou-mou mwaanie aarenga'inge taraure'i, na mwaanie
omu poo-poosua'a lo'u aana, ta'e omu ke aarenga'i pe'i paalahenga hunie
a God.
3 Omu saie taane uri ineu i laona nume ni ho'o si'iri aena aana nou lae
pe'i houle'inie Tataroha Diana i sulie a Kraes. Ta'e ma'alana ineu i nume ni
ho'o urine, omu ke aare-aarenga'i no'one talameelu mo oaku uri hunie a
God ke niie nga mo maholo diana nameelu huni houle'inie a Kraes i saana
ngaeta mwala.
4 Oto omu ke aarenga'i talaku uri hunie ne ke unu tahanga'inie aana mo
wala kire malisi hunie ne ke tohungei haata'i diana aana hunie mwala.
5 Omu ke lio-lio kohi talamiu mala mo iini e saenanau maholo omu ko
ii'o pe'ie mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli ike aana a Kraes. Omu ke su'uri
toli'aasie nga kele maholo ke waeta'i, ta'e omu ke asu diana aana ahutana
maholo omu ko ii'o pe'ire, aena aana mo maholo diana huni haata'inie
tolahana a Kraes hunire ni otona.
6 Omu ke ere hunire pe'ie saenanaunge na mo wala diana mwaanie kire
poo-poosua'a huni rongo huni'omu, ta'e hunie kire ke rongo diana i sulie
ahutana mo aalaminge nge o kei nii'i hunie mo dolosinge ikire.

Tataroha I Sulie Mo Oana A Pol,

Na Mei Wala Ooreta

7 Maholo a Tikikas kei hule i seemiu, ingeie ke si ha'arongo'omu taane lo'u
aana nga moi taa ko reu eeku aana maholo ienini. Ingeie ngaeta malahuku
diana na ko tohungei pe'i diana aaku aana asunge ienini nana Aalaha ikie.
8 Aena urine nge no ko uusunge'inie wau i seemiu hunie ke lalado diana
namiu i suli'emeelu na hunie omu ke saemango na omu ke hii a'aila'a lo'u
ni esu diana tara'asi.
9 Malahukaelu diana a Onesimas ko lae no'one wau pe'ie, na ingeie omu
sai diana aana oto, aana ingeie ngaeta iini oto no'one aamiu. Oto kirerue
ke si ha'arongo'omu aana nga moi taa ko reu-reu mei i leu.
10 A Aristakas nge e ii'o pe'ieu mai i laona nume ni ho'o ie, ko niie no'one
wau mei wala ni saedianangа ingeie huni'omu. Na aasine a Banabas a
Mak nge kirerue mani hute aana e ro mwaasine, a Banabas, a Mak, na ko
niie no'one saedianangа ingeie wau huni'omu. Oto mala nou unue ka'u oto
huni'omu, mala uri a Mak ko liu i seemiu, omu ke tolakonie.
11 A Josua nge kire ko haa-haara'inie no'one aana a Jastas, ko niie no'one
wau mei wala ni saedianangа ingeie huni'omu. Mo mwane ngeena, ta'e
ikiraelu oto mola aana mo Jiu kire hiiwalaimoli nge kire ko esu pe'ieu i leu
huni taroha'inie Aalahanga a God. Na kire ko da no ko tohungei saemango
oto hiito'o.
12 A Epapras no'one ko niie wau mei wala ni saedianangа huni'omu.
Ingeie nga koni-konihe to'ohuu a Kraes Jisas na ngaeta iini eemiu. Ingeie
ko esu namiu tarau aani eitanailana a God hunie omu ke sai diana aana
walu ola a God e saeto'o aana omu ke asui'i, na hunie omu ke asui'i oto
to'ohuu mala mo rato aana tolahana Kraes.
13 Nou lio saie oto uri ko esu oto hiito'o urine huni pe'i'omu na huni pe'ie
mwala aana mo huilume kara'ini'omu i Leodisia na i Hierapolis.

14 A Luk mwane kure-kure nge tohungei malahuku, na a Dimas, kirerue
ko niie no'one saediananga ikirerue wau huni'omu.
15 Omu ke niie no'one saediananga ineu hunie mo eesikaelu i Leodisia.
Na no'one hunie a Nimpa na mo iini hiiwalaimoli nge kire ko loo-loko huni
rihunge'i weu i nume ingeie.
16 Maholo omu ko saai mangoa uusu-uusu ineu ienini i matolamiu, omu
ke leesie uri saailana ke he'i lae lo'u nana soihaada'inge i Leodisia. Na
aana maholona omu ke saaie oto no'one uusu-uusu nou ha'atolaa hunie
mo Leodisia.
17 Na omu ke ha'arongoa a Akipas uuri, "O ke ha'amangoa oto mei asunge
nge a Aalaha e niie hunie o ke asuie."
18 Ineu a Pol ni no ko niie saediananga ienini huni'omu, na no ko uusue
oto mo wala ooreta ienini maraaku.† Omu ke aamasito'o aaku aana ineu
i nume ni ho'o. No ko eitanaie a God hunie hahu'ana manata-diananga
ingeie ke ii'o pe'i'omu.

† **4:18** 4:18 I sulie tolahada oto i na'o, a Pol Hurula'aa e laladoa mola mo wala aana uusu-uusu ienini, na nga mwane aaopa e uusue mo wala ngeena aani baero. Ta'e aana ha'amangolana uusu-uusu ienini a Pol e helesie baero na ko uusu-uusu oto maraana huni haata'inie uri ingeie to'ohuu nge ko uusu-uusu hunire.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Tesalonaeka

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na ingeie nga iini aana mo hurula'aa nge a Jisas e ha'a-uuresie soihaada'inge i lengide. Oto ingeie ngaeta hunu ma'uta'a aana soihaada'inge, na walana a God nge e lae pe'i ha'a-uusuli aana oto waite, e malisine ha'a-uusulilaka ke lae aana hule mai si'iri.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie mo iini kire si aehota hiiwalaimoli aana a Jisas oto wau aana huilume i Tesalonaeka. Hanue ngeena e ne'i na'ohai huilume aana po'o ni henue i Masedonia aana aalahanga ni Rom oto i na'o, na hungelada mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo a Pol Hurula'aa e lae aana ruana nga laenga ni taroha'inie Tataroha Diana a Kraes, e hule aana huilume i Tesalonaeka, na nga mo iini aada kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Oto e ii'o oto pe'ire na ko ha'ananaure aana tolahana a Kraes. E ka'a tewa na mo Jiu ko upwesie oto a Pol aena aana kire heota'inie haahie mo iini hunge ko lulu oto i sulie laeliwalanga ingeie. Oto mo Jiu kire maaola-ola huni horo'ie, ta'e kira hiiwalaimoli kire kineta'inie na kire ko uusunge'inie oto mwaanie i Tesalonaeka i rodo hunie ke ii'o sapemawa aana huilume i Berea. Leesie Palonga 17:1-10. I purine nga kele maholo, a Pol ko tolahi'e i sulie kira hiiwalaimoli i Tesalonaeka aana e rongoa uri taunge'inilada ko lae. Oto e uusunge'inie oana, a Timoti i saada huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikire. Lae-lae maholo a Timoti e ooli mei saana pe'ie mei tataroha i sulie mo Tesalonaeka, nge a Pol ko uusue oto eetana nga uusu-uusu ingeie ienini hunire mo Tesalonaeka. Walu ola ienini e rau ola mala lime aawalai helisi mwana eeta i purine hutelana a Jisas (51 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu huni paalahera mo Tesalonaeka haahie hiiwalaimolinge na manata-diananga ikire na kire uure ma'uta'a ue. A Pol e uusu-uusu no'one huni ha'a-oodohie lo'onga'inge ikire i sulie oolinge mai a Jisas Kraes, aana ko aalamie mo dolosinge i sulie maholo uri taa a Kraes kei ooli lo'u mei, na ta'ela'inge kira hiiwalaimoli nge kire mae oto. A Pol e unue kire ke ii'o aakau loosie oolinge mai a Kraes, na ko ere ha'asusure mola uri kire ke lae pe'i esu mwa-mwanoto mola maholo kire ko maa'oohi pe'i noruto'onga hunie hai dinge a Kraes kei ooli lo'u mei.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

oolinge mai a Kraes, hai dinge ngeena, manata-diananga

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Tesalonaeka 5:23-24

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Aarenga'inge ni paalahenga haahie hiiwalaimolinge mo Tesalonaeka (1:1-10)

A Pol e ha'a-aamasito'oa mo Tesalonaeka aana maholo e lae i maatolire. (2:1—3:13)

Kie ke ii'o oodota'i na kie ke mwa'e-mwa'esie asunge. (4:1-12)

A Kraes kei ooli taane lo'u mei.
(4:13—5:11)
Mei wala ni saediananga ooreta pe'ie aarenga'inge talana mo Tesalonaeka
(5:12-28)

Mei Wala Ni Saediananga Hunie Mo Tesalonaeka

1 Saediananga mwaanieu a Pol na a Saelas na a Timoti huni'omu aana soihaada'inge wau i Tesalonaeka. I'omu oto mo iinoni a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes, na melu ko eitanai uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.
2 Suli maholo melu ko aarenga'i, melu ko paalahea God haahi'omu na melu ko aarenga'i talamiu uri a God ke lio i suli diana aamiu.
3 Oto tarau aana aarenga'inge i'emeelu hunie a God Aamaka, melu ko aamasito'o aana mo tolahai iinoni diana nge omu ko lulu i suli'i i sulie hiiwalaimolinge i'omu aana a Jisas, na mo weonga i'omu i tehula'ana omu manata diana hunie a God. Na melu ko lo'onga'inie no'one uuranga a'aila'a i'omu aani noruto'onga aana a Jisas Kraes Aalaha ikie.

Mau-meuringe Mo Tesalonaeka E Haata'inie Tala Diana

Hunie Mwala Hunge

4 Maeni eesiku, melu manata'inie oto uri a God e manata diana huni'omu na e lio hilisi'omu oto nana.
5 Aana maholo melu toolea mai Tataroha Diana huni'omu, melu ka'a toolea ike mai mola aani wala, ta'e pe'ie nanamanga a Li'oa Maa'i, aana e haata'i diana aana aamiu uri e to'ohuu. Na omu lio saie no'one urine aena aana mo ola melu eu'esui'i maholo melu ii'o pe'i'omu, mo ola mola huni pe'ilemiu hali'ite ni ngeena.
6 Oto maholo omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana, omu heimaanie oto mo tolahai ola diana i'emeelu na aana Aalaha ikie. Na ma'alana omu sapesalu hiito'o ka'u i tehula'ana Tataroha Diana ngeena, ta'e a Li'oa Maa'i e asuie omu ko ile-ilenimwa'e mola haahie.
7 Aena urine, omu ne'i tolimaa oto huni haata'inie tala diana hunie mo iini e hiiwalaimoli aana Jisas i laona mo po'o ni henue i Masedonia na i Akaea.
8 Na e ka'a ike mola i Masedonia na i Akaea, ta'e i tehula'amiu mone, Tataroha Diana a Jisas ko tohungei taro hailiu. Ahutana mwala aana ta'ena nga leu kire mani rongoa oto uri omu hiiwalaimoli aana God, na nga mei ola hunie melu ke unue i suli'omu ha'ike lo'u.
9 Ahutana mwala ngeena ko meni ere i sulie oto diananga i'omu huni'emeelu maholo melu maatoli'omu, na uri omu eeli'u oto mwaanie palolana mo god eero-eero takoie asunge nana tohungei God Meu-meuri'e.
10 Na kire ko laladoa no'one uri omu ko maa'oohie oto a Kalena kei lae mai uure ta'au i Lengi. Ingeie oto a Jisas nge e ta'ela'i mwaanie maenga, na ko ha'a-uurikie mwaanie saewasunge a God nge ko lae mai aana dinge ni leinge.

2

A Pol E Asu Hiito'o I Tesalonaeka

1 Maeni eesiku maa'i, omu manata'inie oto no'one, uri laenga i'emeelu weu i seemiu ngeena e ka'a totowai ike mola, ta'e nga tohungei mei ola diana e maau taane mai mwaanie laenga ngeena.
2 Omu saie taane uri i na'ona melu lae mai seemiu i Tesalonaeka, mwala e tohungei teunge'ini'emeelu na kire ere aaelasi'emeelu oto hiito'o wau i

Pilipae. Ta'e ma'alana mwala hunge kire sare uure honosi'emeelu, a God
ikie e pe'i diana aameelu taane mola huni aatopuri aana ma'unge na huni
ha'arongo'omu aana Tataroha Diana a God.
3 Oto omu sai kohie mola uri melu ka'a ha'a-ola'omu ike aani lo'onga'inge
takalo, wa aani eeronga, wa aani pwelonga.
4 !Ha'ike! A God e lio hilisi'emeelu oto na e noruto'o oto aameelu uri
melu melisine oto taroha'inilana Tataroha Diana. Oto maholo melu ko ere,
melu ka'a ere ike mola i sulie saena mwala, ta'e oto i sulie saena God, iini
e saenanau uri melu ke asu to'ohuu nana, na e lio hilisi'emeelu huni esu
nana.
5 Na oto mala omu saie, melu ka'a lupwe'i lahe'omu ike mola aani wala
diana huni ha'a-ola'omu. !Ha'ike! A God e saie taane oto no'one uri melu
ka'a saehanalie ike mo ola diana i'omu,
6 na melu ka'a lo'ohie ike no'one uri i'omu wa nga mwala aaopa lo'u kire
ke lahe'emeelu.
7 E to'ohuu oto. I'emeelu, melu ne'ie oto mo hurula'aa a Kraes, mo iini
peine oto liutaa haahie soihaada'inge. Oto i'emeelu mo hurula'aa, melu sai
haarai'omu hunie ta'ena nga ola. !Ta'e melu ka'a dau rarahi'omu ike! !
Ha'ike oto oo'oo! Melu tohungei deu rako mola aamiu mala hu'e ko lio i
sulie kele wee-wee ingeie maholo ko ha'asusuhie.
8 Na aena aana melu tohungei manata diana huni'omu, melu ko
ilenimwa'e mola huni pe'i'omu, ka'a ike mola aani unulana Tataroha
Diana a God huni'omu, ta'e no'one aani toli'aasilana mauriha'ameelu i
tehula'amiu.
9 Maeni eesiku maa'i, nou saie uri omu ko aama-aamasito'o taane aana
weonga i'emeelu aana melu esu susue rodo na aatowaa mwaanie melu
ha'ahi'eie nga iini eemiu maholo melu lae-laeliwala aana Tataroha Diana
a God namiu.
10 Maholo melu o'o'o pe'i'omu mo iini omu hiiwalaimoli, tolahameelu e
diana, na e oodo, na e maa'i takoi'omu. Oto omu meni saie mola leune e
to'ohuu, na a God na e saie no'one urine.
11 Omu saie taane no'one mola uri melu pe'i diana aamiu oto mala
aamana mo mwela ko pe'i diana aana mo kalena.
12 Aana melu ere-ere ha'asusu'omu, na melu eitanai'omu huni tola i sulie
a Jisas, na melu ere hatonga'i huni'omu hunie omu ke ii'o aani ii'onga diana
i maana a God. Aana e haarai'omu hunie omu ke ne'i iinoni aana aalahanga
ingeie na hunie omu ke ii'o pe'ie aana manikuluha'ana.
13 Melu ko lae pe'i paalahea God oto liutaa haahie maholo melu lae mai
ha'arongo'omu aana walana God, omu rongo pe'i hiiwalaimolinge aana
uri walana God to'ohuu na e ka'a walana ike mola iinoni. Na walana God
ngeena ko esu taane oto i lalo aamiu mo iini omu hiiwalaimoli aana.
14 Maeni eesiku, nga taa e ra'usi'omu ngeena e rau taane oto no'one
aana mo soihaada'inge a Kraes Jisas aana po'o ni henue i Jiudia. I'omu,
omu sapesalu aana mwala i'omu lo'u mola kire taunge'ini'omu, na e
urihana no'one lo'u mola ikire kire sapesalu aana mwala ikire mo Jiu kire
taunge'inire.
15 Mwala ngeena kire horo maesie mo propet na Aalaha ikie a Jisas,
na kire taunge'ini'emeelu no'one aana kire oohe aasi'emeelu mwaanie
hanuena. Kire ha'asaewasuli'aa God na kire tohungei waelie ta'ena nga
iinoni,
16 aana kire sare uure honosi'emeelu mwaanie ha'a-uusulilana mo
Aapoloa Aaopa i sulie ha'a-uuringe a God. Oto aena kire dau urine, mo
ooraha'aanga ikire ko pei-peine lo'u mola hiito'o, na saewasunge a God e
hule oto aada.

A Pol E Sare Maatolie Lo'u

Mo Tesalonaeka

17 Maeni eesiku maa'i, ma'alana melu oopa ka'u mwaani'omu aena aana
mwala kire dau rarahi'emeelu, ta'e melu ka'a pupulongosi'omu ike. Melu
ko eri'apasie taane uri melu ke leesi'omu lo'u,
18 aana melu tohungei sasare aaliho'i lo'u weu i seemiu. Ineu a Pol
maraaku, nou deu aahonga aana nga mo maholo taane huni lae mai
seemiu, ta'e a Satan e uure honosi'emeelu mola.
19 Iau, melu tohungei sare hule i seemiu lo'u, aena aana melu tohungei
noruto'o aamiu uri aana maholo a Jisas Aalaha ikie kei ooli mei, ta'e omu
sai uure ma'uta'a mola, na melu sai ilenimwa'e haahi'omu hule aana melu
uure aana totomwameelu.
20 Iau, i'omu nge omu ke si da melu ke uure aana totomwameelu pe'ie
ilenimwa'enga.

3

1 Aena urinena, maholo melu ko lae otoi tolahi'e aana melu oopa
mwaani'omu ko tewa oto, melu lo'onga'inie uri kei diana oto liutaa hunie
ne ke oore mola maraaku i Atens,
2 na huni uusunge'inie mola wau aasikaelu a Timoti hunie ke ere
ha'asusu'omu na ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu. Aana ingeie
no'one ko esu nana God aani laeliwalanga aana Tataroha Diana i sulie
a Kraes.
3 Melu sere'inie uri nga iini eemiu ke toli puri aana hiiwalaimolinge
ingeie i tehula'ana taunge'inilemiu nge ko lae ngeena. I'omu maraamiu
na omu saie oto uri taungei ola mala ngeena kei reu urine aaka,
4 aana melu unu aakau ka'u oto aana huni'omu maholo melu o'o'o
pe'i'omu. Melu unue uri teunge'inilaka kei lae, na e to'ohuu taane mala
omu meni saie oto.
5 Aena mei olana nge nou tohungei tolahi'e aana, na nou uusunge'inie
oto wau a Timoti hunie ke lae oto wau i leesie hiiwalaimolinge i'omu e
uri taa. Aana nou maarara mwaanie uri omu domu aana maholo a Pwelu
Eero-eero e malaahongamiu, na urine asunge i'emeelu namiu e totowai
mola.
6 Ta'e oto ie a Timoti e uure wau i seemiu na e hule aaliho'i oto lo'u mei
saameelu pe'ie mei tataroha e diana i sulie hiiwalaimolinge na manata-
diananga i'omu uri e susu oto ue. E unue oodoi'emeelu uri omu sai
aamasito'o aameelu no'one aana ilenimwa'enga mala i'emeelu no'one,
melu ko lo'onga'ini'omu na melu ko sasare leesi'omu.
7 Iau, maeni iinoni maa'i, ma'alana melu ko si'oha'a pe'i sapesalunge oto
ie, ta'e tataroha uri omu hiiwalaimoli oto tara'asi aana a Kraes urine e
tohungei ha'asusu'emeelu na melu ko hii diana lo'u.
8 Tolahi'anga e wae-waeli'emeelu ke'u, ta'e ie melu meuri lo'u mola aana
melu rongoa oto uri omu ko uure ma'uta'a taane pe'ie hiiwalaimolinge
i'omu aana Aalaha.
9 Melu ko tohungei ilenimwa'e na melu ko paalahea God oto liutaa
haahi'omu. Na paalahenga i'emeelu ngeena hule aana e ka'a malisine ike
no'one ahutana ilenimwa'enga nge melu to'o aana i tehula'amiu.
10 Melu ko tohungei aarenga'i susue rodo na aatowaa uri hunie melu ke
leesi'omu ke'u lo'u, na uri melu sai pe'i'omu aana ta'ena nga mei ola omu
saeto'o aana ue hunie hiiwalaimolinge i'omu ke ahu.
11 Melu ko eitanai uri a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas ke ha'a-
oodohie nga tala nameelu huni lae lo'u mei leesi'omu.

12 Saemeelu uri a Aalaha ke da manata-diananga i'omu ngeena ke a'aila'a
huni'omu heiliu na hunie ta'ena nga iinoni lo'u, mala manata-diananga
i'emeelu huni'omu e paine lo'u liutaa.
13 Melu ko eitanai uri saemiu ke susu aani lo'onga'inge diana, na omu
ke ii'o maa'i, na mwaanie nga iini e pwelu wala i lengimiu, hunie maholo
Aalaha ikie a Jisas kei ooli mei pe'ie mo iinoni maa'i ingeie, na omu ke
su'uri masa ni uure i na'ona God Aamaka.

4

Kie Ke Ii'o Oodota'i

I Maana God

1 Oto leu ooreta, maeni eesiku maa'i, melu ha'ananau'omu oto aana tala
omu kei lulu i sulie hunie uri a God ke saemango haahi'omu, na omu ko
lulu i sulie taane oto tala ngeena. Ta'e aana satana Aalaha ikie a Jisas, melu
ko eitanai'omu lo'u uri hunie omu ke tohungei lulu i suli diana aana lo'u
liutaa.
2 Aana omu manata'inie oto uri Aalaha ikie a Jisas e unue hunie melu ke
ha'ananau'omu urine.
3 Aana a God e saeto'o aana uri omu ke ii'o maa'i na omu ke ha'ahili-
hili'omu mwaanie masinge,
4 na uri hunie ta'ena nga iini eemiu ke kineta'inie oto sapena maraana
aani ii'onga maa'i na pe'i ha'ama'unge hunie ngaeta mwala.
5 Omu ke su'uri talei deu i sulie mo heri-huninge aaela i'omu aani
mesinge mala mo iini kire pu'o na kire ka'a saie ike a God.
6 Na mwaanie nga iini eemiu e wae-waelie auhenue ingeie aani aeni-
olanga pe'ie keni ingeie. Melu ha'apasuli'omu ke'u oto aana mei ola ienini,
aana a Aalaha kei ha'aloie mo iini ko deu urine.
7 Aana a God e ka'a haaraikie ike hunie ii'onga mada'a urine, ta'e e saeto'o
aana uri ii'olaka ke maa'i oto ta'ingelu.
8 Aena urinena, ta'ena nga iini ko heitohea ha'a-uusulinge ienini, e ka'a
haitohea ike mola nga iinoni. !Ha'ike! Ko heitohea oto a God ni ngeena,
iini nge e niie Li'oa Maa'i ingeie huni'omu.
9 Oto leu mala manata-diananga hunie mo eesimiu kira hiiwalaimoli,
nga mei ola hunie melu ke uusu-uusu i sulie huni'omu ha'ike, aena aana
a God ko ha'a-uusuli'omu taane oto uri hunie omu ke mana-manata diana
huni'omu heiliu urine.
10 Na e to'ohuu oto, aana omu manata diana ka'u oto hunie mo iini kire
hiiwalaimoli nge kire ii'o tatangasie mo henue wau i laona po'o ni henue
i Masedonia. Oto melu ko ere ha'asusu'omu lo'u maeni eesiku maa'i, uri
hunie omu ke lio susulie tolahai ola ngeena lo'u liutaa.
11 Omu ke alaa'inie ii'onga i'omu maraamiu hunie omu ke ii'o aana
hanuelamanga, na mwaanie omu oho dauhe aana mo esunge ngaeta
mwala, ta'e omu ke lio i suli'omu maraamiu aani esunge talai ngeulaa
mola amiu maraamiu, oto mala melu unue ka'u huni'omu hola'ina'o.
12 Aana omu kei deu urine nge hule aana mwala ni pu'o na kire ke si
ha'ama'u eemiu, na omu sa'a sare sukaa ike lo'u nga mei ola mwaanie nga
iini.

A Aalaha Kei Ooli Mei

13 Maeni eesiku maa'i, saemeelu uri omu ke sai diana aana nga taa kei
reu aana mo iini nge kire mae oto. Mwaanie omu sae-saehuu mala mo iini
e pu'o nge kire ka'a noruto'o ike aana a God.

14 Aana ikie, kie hiiwalaimoli uri a Jisas e mae na e ta'ela'i lo'u. Oto aena urine nge kie ke hiiwalaimoli no'one aana uri a God kei ta'ea lo'u pe'ie a Jisas mo iini kire mae oto nge kire hiiwalaimoli aana.
15 Oto nga taa nge melu ko unu-unue huni'omu ienini, e lae oto mola i sulie ha'a-uusulinge a Aalaha ikie. E unue uri ikie mo iini nge kie ko meu-meuri ue aana maholo a Aalaha kei ooli mei, kie sa'a lae ike ta'au i Lengi i na'o aana mo iini nge kire mae oto. !Ha'ike!
16 Ta'e a Aalaha maraana kei siho mai uure ta'au i Lengi pe'ie mawataa paine mwaanie na'ohai ensel na aawatai eehuri a God. Oto kira hiiwalaimoli nge kire mae oto, kire kei hola'i ta'ela'i oto hunie maurihe.
17 Oto puriha'ana, a God ke si tarakonikie mo iini nge kie mauri ue aana maholona pe'ire ta'au i laona mei uuru huni lae honosie Aalaha ta'au i Lengi. Na kie ke si ii'o huu oto pe'ie Aalaha ikie.
18 Aena urinena, omu ke ere-ere ha'asusu'omu heiliu aana mo wala ienini.

5

Kie Ke Ii'o Aakau Loosie A Aalaha

1 Oto maeni eesiku maa'i, leu i sulie tohungei hei dinge na maholo walu ola ienini kei reu, nga mei ola hunie melu ke uusu-uusu i sulie huni'omu ha'ike.
2 Aena aana i'omu maraamiu omu sai diana aana oto uri a Aalaha ikie kei ooli lo'u mola mai aana ta'ena nga dinge nge mwala ka'a lo'o-lo'onga'inie ike, mala iinoni peli-peli e sai lae mola mai aana ta'ena nga maholo i rodo.
3 Maholo nge mwala ko lo'onga'i uri kire ii'o sapemawa mola aana hanuelamanga, ta'e kire ke si apara'i mola aana aaelanga ko tolana toolera oto na ko suuhe'inire oto. Kei urihana hu'e nge ko apara'i mola aana sapesalunge hunie to'o-mwelanga, na e aasa lo'u hunie kei tehisie mei olana.
4 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, omu ka'a ii'o ike mone i laona rodohono. Oto aena ngeena, omu sa'a papangata'i ike maholo hai dinge ngeena kei hulesie walumalau mala iinoni peli-peli nge ko lae mai i rodo aana maholo kire ka'a lo'onga'inie ike.
5 Aana i'omu, omu meni ii'o oto i laona matapwanga na omu meni ne'i iinoni aana raa-raa. Na ikie nga mwala ha'ike lo'u aana rodo wa nga mwala aana rodohono.
6 Oto kie ke su'uri urihana mwala aana rodohono ni welumalau nge kire ko talei ma'a-ma'ahu mola, ta'e kie ke ii'o aakau mola tarau loosie a Aalaha mala mo iini kire ko lio-lio diana taraure'i na kire ka'a inu wei ni pweu ike.
7 Maholo e rodo, mwala kire sai ma'ahu na nga mo iini ko inu wei ni pweunge hule aana kire ko mehiri oto.
8 Ta'e aana ikie mo iini oto aana aatowaa, e malisine uri kie ke ii'o aakau na kie ke lio-lio talaka aani ha'ahili-hilinge. Mala nga ramo ko deu aakau hunie oohotaa, nge ikie no'one kie ke dau aakau urine. Mo ramo kire sai ho'osie mo to'oni ni oohotaa huni kineta'inie mamangoda, na urine lo'u ikie no'one kie ke ii'o aakau aani hiiwalaimolinge aana Jisas na aani manata-diananga hunikie hailiu. Na mala nga ramo ko kineta'inie pwaune aana ko ho'osie paraimaa ni oohotaa, nge urine ikie no'one kie ke kineta'inie lo'onga'inge ikie aani noruto'onga uri a Kraes kei haro ha'a-uurikie taane.
9 Aana a God e ka'a ha'aholakie ike uri hunie ke ha'amotaahikie aana dinge ni leinge. !Ha'ike! Ta'e e ha'aholakie hunie Aalaha ikie a Jisas Kraes, ke ha'a-uurikie.

10 A Jisas e mae honotaka uri hunie ke ha'a-uurikie hunie uri kie ke lae
ii'o ruru pe'ie aana maholo kei ooli lo'u mei, ma'alana uri kie ke mae oto
wa kie ke mauri ue aana maholona.
11 Aena urinena, omu ke ere ha'asusu'omu heiliu na omu ke pe'i'omu
heiliu oto mala omu ko esuie ngeena.

Mo Ha'ananaunge Ooreta

Na Mei Wala Ni Saedianangа

12 Oto melu ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu ke ha'ama'u
aana mo iini ko esu hiito'o i matolamiu aana soihaada'inge huni lio i
suli'omu na huni ha'a-uusuli'omu.
13 Omu ke lio i suli diana aada pe'i ha'ama'unge na pe'i manata-diananga
hunire haahie mo esunge kire ko esui'i ngeena. Na omu ke o'o'o ni
henuelama mola i matolamiu maraamiu.
14 Na melu ko eitanai'omu, maeni eesiku, uri omu ke ere aana mo iini
ko lalawasie asunge. Omu ke pe'ie mo iini nge kire sai me'u hunie saeda
ke susu. Omu ke pe'ie mo iini nge lo'onga'inge ikire e mamaela'a, na omu
ke haro kele ere hunie ahutana mwala. Na mwaanie saewasunge i'omu e
lau-leu hunie ta'ena nga iini.
15 Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini e he'i su'ue lo'u tata'alanga hunie
nga iini. !Ha'ike! Ta'e omu ke diana mola huni'omu heiliu taraure'i na
no'one hunie ahutana mwala.
16 Omu ke o'o'o ni ilenimwa'enga mola taraure'i,
17 na omu ke aarea God mola tarau.
18 Na ma'alana nga taa ke rau-reu lo'u, ta'e omu ke paalahea God mola
tarau suli maholo. Aana a God e saeto'o aana omu ke asu urine aena aana
omu lado oto pe'ie a Jisas Kraes.
19 Omu ke su'uri deu honosie Li'oa Maa'i mwaanie mauriha'amiu, ta'e
omu ke tola i sulie nga taa e unue huni'omu.
20 Na mwaanie omu mwaka aana mo wala a God ko nii'i mei hunie mo
iinoni maa'i ingeie.
21 Ta'e omu ke hola'i lei diana aana ka'u ahutana mo ha'a-uusulinge. Oto
omu ke si lulu i sulie mo iini diana,
22 na omu ke ii'o ha'atau mwaanie ta'ena nga mei ola aaela.
23 No ko aarea God nge ko nii-niie hanuelamanga hunikie uri ke da hunie
omu ke ii'o maa'i ta'ingelu. Na no ko aarea hunie uri ke kineta'ini'omu oto
ta'ingelu, hunie lo'onga'inge i'omu, na mauriha'amiu, na sapemiu ke mani
ii'o sapemawa mwaanie ta'ena nga ola tata'ala maholo Aalaha ikie a Jisas
Kraes kei ooli lo'u mei.
24 Iini e soi'omu mei i saana e tohungei diana na omu sai norue, na ingeie
ni kei esuie leune huni'omu.
25 Maeni eesiku maa'i, omu ke aarenga'i no'one talameelu.
26 Omu ke niie saedianangа i'emeelu hunie ahutana mo iini kire
hiiwalaimoli.
27 No ko eitanai'omu aana satana Aalaha ikie uri saailana uusu-uusu
ienini ke lae oto nana ahutana mo iini kire hiiwalaimoli.
28 No ko eitanaie uri hahu'ana manata-diananga Aalaha ikie a Jisas Kraes
ke ii'o pe'i'omu.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Tesalonaeka

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?
Ngaeta na'ohai mwane aana soihaada'inge oto i na'o, a Pol Hurula'aa, ni e uusue uusu-uusu ienini.
?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?
A Pol e uusu-uusu lo'u hunie mwala kire si aehota hiiwalaimoli aana a Jisas oto wau aana huilume i Tesalonaeka.
?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?
Ngaeta mo waro-waro lo'u mola i purine e hola'i uusu-uusu hunie mo Tesalonaeka, a Pol e si lio saie uri e ka'a aalamie ike ahutana mo dolosinge ikire, na hule aana ngaeta mo iini aada ko ha'a-uusulie mwala takalo uri a Jisas e pwani ooli oto mai uure i Lengi.
?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?
A Pol ko uusu-uusu lo'u hunie mo Tesalonaeka huni ha'a-oodohie mo ne'isaenga takalo ikire i sulie oolinge mai a Jisas. E haata'i diana aada uri i na'ona a Jisas Kraes kei ooli mei, a na'ohai mwane nge e tohungei sai liu honosie a Kraes kei hola'i lae mai na kei eeroa mwala uri ingeie oto a God. Oto aana mei olana e ka'a rau ike ue, a Pol e unue hunie mo Tesalonaeka uri kire ke su'uri tolahi'e, ta'e kire ke ii'o aakau mola.
A Pol ko uusu-usu lo'u huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikire na hunie uri kire ke uure ma'uta'a ma'alana taunge'inilada ko lae oto uri taa. Na e hatonga'inie lo'u uri kire ke lae pe'i esu a'aila'a mola talai ngeulaa ada maraada mala a Pol e asuie.
?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
tata'alanga, ha'aletehinge, aarenga'inge, asunge a'aila'a, manikulu'anga
?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
2 Tesalonaeka 2:9-10
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Tesalonaeka (1:1-2)
A God kei leie mo iini nge kire ko teunge'inie kira hiiwalaimoli. (1:3-12)
Mwane tata'ala oto liutaa kei hola'i lae mai i na'ona oolinge mai a Kraes. (2:1-17)
Helelaka ke diana na kie ke mwa'e-mwa'esie asunge. (3:1-15)
Mei wala ni saedianangа ooreta (3:16-18)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mo Tesalonaeka

1 Saedianangа mwaanieu a Pol na a Saelas na a Timoti huni'omu aana soihaada'inge wau i Tesalonaeka. I'omu oto mo iinoni a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes,
2 na melu ko eitanai uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A God Kei Leie Mo Iinoni Nge Ko Teunge'inie Kira Hiiwalaimoli

3 Maeni eesiku maa'i, melu ko paalahea God mola tarau haahi'omu. Na e diana hunie melu ke asuie urine, aana hiiwalaimolinge i'omu ko

peine a'aila'a mola i suli maholo, na manata-diananga nge omu to'o aana
huni'omu heiliu ko lae pe'i peine no'one lo'u tarau.
4 Aena urinena, nge melu ko lae pe'i lahe'omu i laona mo soihaada'inge
a God aana ta'ena nga leu. Melu ko lahe'omu haahie tala nge ma'alana
omu ko sapesalu hiito'o na mwala ko teunge'ini'omu, ta'e omu uure a'aila'a
mola aana hiiwalaimolinge i'omu.
5 Aana omu ko sapesalu hiito'o i tehula'ana a God oto ienini, nge a God
ke si haata'inie uri omu tohungei melisine Aalahanga ingeie. Na aana nga
maholo ue mai sapesalunge i'omu ngeena kei haata'inie no'one uri leinge
a God e oodo taane mola.
6 Na aana leinge a God mone e oodo, nge kei haro ha'aloie taane mwala
nge kire ko teunge'ini'omu si'iri ngeena.
7 Na a God kei ha'amangoa taane mo weonga mo iini nge taunge'inilada
ko lae i tehula'ana. Oto ma'alana kolu ko meni sapesalu oto ie, ta'e aana
nga maholo ue mai, kolu sa'a he'i sapesalu lo'u. Na leune ke si reu taane
aana maholo nge Aalaha ikie a Jisas kei uure ta'au i Lengi na kei siho mai
pe'ie mo ensel ingeie nge kire to'o aana nanamanga paine.
8 Na ke lae mai pe'ie dunge oto paine huni ha'aloie mwala nge kire ko
sere'inie a God na kire ka'a sare tola i sulie ike Tataroha Diana i sulie
Aalaha ikie a Jisas.
9 Na mei ha'aloinge nge kei hite aada ngeena nge e tohungei aaela oto
liutaa, na e sa'a mango oto oo'oo. Na kire kei ii'o oto ha'ataulie a Aalaha
na manikuluha'ana aana nanamanga ingeie ta'au i Lengi.
10 Leu ngeena kei reu aana hai dinge nge a Aalaha kei ooli lo'u mei,
hunie ahutana mwala ke ha'amanikulu'aa haahie walu ola diana e asui'i
nana mwala ingeie. Mo iini nge kire hiiwalaimoli aana kire kei tohungei
lahea no'one aana maholona, na i'omu no'one, omu kei ii'o pe'ie mwala
ingeie aana omu hiiwalaimoli oto aana mo wala melu ha'arongo'omu eeni.
11 Oto aena mo olana nge melu ko aare-aarenga'i mola talamiu tarau.
Melu ko eitanaie a God ikie hunie ke da omu ke malisine mau-meuringe
diana nge e soi'omu hunie uri omu ke ii'o aana. Na melu ko eitanaie a God
hunie ke ha'a-oaie mo ne'isaenga diana i'omu aana nanamanga ingeie, na
hunie ke pe'i'omu huni ha'amangoa mo esunge diana nge omu ko esui'i i
tehula'ana hiiwalaimolinge i'omu aana.
12 Na melu ko aarenga'i oto urine hunie uri mwala ke lahea Aalaha ikie
a Jisas i tehula'ana tolahamiu, na kire ke lahe'omu no'one pe'ie. Na aena
aana manata-diananga a God na a Jisas Kraes e tohungei peine oto hunikie,
nge melu norue oto uri a God kei aalamie taane aarenga'inge i'emeelu.

2

Tata'alanga Paine Kei Reu I Na'ona A Kraes Kei Ooli Lo'u Mei

1 Maeni eesiku maa'i, no ko sare ere lo'u pe'i'omu i sulie maholo a Jisas
Kraes Aalaha ikie kei ooli lo'u mei huni lokokie i saana.
2 Nou sere'inie uri omu ke taipu'o-pu'o wa omu ke tolahi'e aana omu ko
rongoa ta'ena nga wala ko loho hailiu uri hai dinge a Aalaha e hule oto.
Mwaanie mwala kire eero'omu urine na kire unue uri Li'oa ni e unue, wa
uri i'emeelu ni melu unue, wa melu uusue i laona nga uusu-uusu i'emeelu.
3 Omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke eero'omu urine, aena aana dinge
ooreta e sa'a talei reu ike mola maraana. !Ha'ike! Ta'e ngaeta mo ola kei
hola'i reu. Mwala oto hunge kei haro ooho honosie a God, na lo'u nga
mwane e tata'ala oto liutaa kei hola'i lae no'one mai huni heli pe'ie a God.
Ta'e a God kei tohungei ha'aloie oto hiito'o.

4 Mwane tata'ala ngeena kei ere aaelasie ahutana mo god na ta'ena nga
ola nge mwala ko palo-paloa. Na kei ha'apaina'aa maraana uri hunie ke
paine lo'u liutaa aana ta'ena nga ola, na hule aana kei lae ii'o i laona Nume
Maa'i Peine a God na ni unue uri ingeie oto a God.
5 ?Oto e ue? ?Uri omu pulongosie mola nou unu tahanga'inie oto ahutana
walu ola oodoi'omu aana maholo nou o'o'o ue pe'i'omu?
6 Na omu saie oto iini nge e uure honosie mwane tata'ala ngeena
mwaanie e haata'i i na'ona maholo ingeie.
7 Mwane tata'ala ngeena ko esu taane oto aana maholo ie, ta'e e ii'o
mumuni mola ue, lai hule aana a God kei ta'aasie iini nge ko uure honosie
mwane tata'ala ngeena.
8-12 Oto aana maholona, mwane tata'ala ngeena ke si haata'i pe'ie
nanamanga a Satan, na kei lae pe'i esuie mo hu'i-hu'ite eero-eero hei
aaopa'i hunie uri mwala ke pangata'inie. Kei lae pe'i esuie no'one ta'ena
nga pwelonga oto mola huni eeroa mwala. Walaimolinge e sai ha'a-uurire
taane, ta'e aana kire ka'a sare manata diana ike hunie walaimolinge, nge
a God kei toli'aasie hunie kire ke hiiwalaimoli aana mo wala ni pwelonga
ngeena. Na aena aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana mo wala to'ohuu,
na kire ko ilenimwa'e mola haahie mo ola aaela aana ooraha'aanga, nge
a God kei lei mae aada. Ta'e mwaanie omu totolahi'e, aana Aalaha ikie
a Jisas Kraes, ke si lae mai i purine mwane tata'ala ngeena. Aalaha ikie
kei ooli mei pe'ie manikuluha'ana na kei horo aasie mola mwane tata'ala
ngeena, aana kei uuhi maesie mola aana kele mei iiru mwaanie ngidune.

Kie Ke Uure Ma'uta'a Aana Walaimolinge Kie To'o Aana

13 Maeni eesiku maa'i, e malisine melu ke paalahea God mola tarau
haahi'omu, aana i'omu mo iini a Aalaha e manata diana huni'omu. A God
e lio hilisi'omu uure oto wau i na'o huni ha'a-uuri'omu, na e ha'a-uuri'omu
aana omu hiiwalaimoli aana mo wala to'ohuu, na a Li'oa Maa'i e da omu
ne'i iinoni maa'i.
14 Mo wala to'ohuu nge a God e haarai'omu mei eeni ngeena, nge
oto Tataroha Diana nge melu lae pe'i taroha'inie huni'omu. Na e
haarai'omu urine ngeena aana e saeto'o aana uri omu ke to'o aana no'one
manikuluha'ana a Jisas Kraes Aalaha ikie.
15 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke uure ma'uta'a na omu ke hele ma'uta'a
aana walaimolinge nge melu ha'ananau'omu oto aana maholo melu o'o'o
pe'i'omu, na lo'u maholo melu uusu-uusu huni'omu.
16-17 Oto melu ko eitanai uri Aalaha ikie a Jisas Kraes na a God Aamaka,
ke ha'asusue saemiu na ke ha'a-a'aila'a'omu hunie ta'ena nga mei ola diana
omu ko esuie wa omu ko unue. Na kei to'ohuu oto aana melu saie oto uri
e tohungei manata diana hunikie na ha'asusulaka e sa'a mou-mou ike oto
oo'oo, na haiholota'inge ingeie hunikie e tohungei diana na kie sai nou-
norue oto mola hali'ite.

3

Kie Ke Aarenga'i Talana

Mo Iini Nge Kire Ko Taroha'inie

Walana God

1 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke aarenga'i talameelu hunie uri melu
ke sai taroha'inie walana a Aalaha oto hailiu hunie ta'ena nga hanue, na
hunie uri mwala ke rongo pe'i ha'ama'unge aana oto mala i'omu omu esuie
aana maholo omu rongoa.

2 Na omu ke aarenga'i no'one hunie a God ke kineta'ini'emeelu mwaanie
nimana mwala aaela nge tolahada e tata'ala. Aana ahutana mwala sa'a
mani hiiwalaimoli ike aana Tataroha Diana.
3 Ta'e a Aalaha mone kei deu i sulie walana, na ingeie kei ha'a-a'aila'a'omu
na kei lio i suli diana aamiu mwaanie uri nanamanga a Satan e waeli'omu.
4 Na Aalaha ikie oto e da hunie melu ke noruto'o aamiu, ka'u omu ko lulu
i sulie oto nga taa nge melu ko unu-unue huni'omu. Na melu saie no'one
uri omu kei lae tara'asi tarau.
5 Oto melu ko eitanaie Aalaha ikie uri ingeie ke ha'asusue mo lo'onga'inge
i'omu hunie omu ke saenanau diana aana manata-diananga a God
huni'omu, na aana tolahana a Kraes hunie omu ke uure a'aila'a tara'asi.

Kie Ke Asu A'aila'a

Na Mwaanie Kie Lalawasie Asunge

6 Maeni eesiku maa'i, melu ko eitanai'omu aana satana a Jisas Kraes
Aalaha ikie, uri omu ke su'uri hikusie mo eesike nge kire ko lalawa huni
esu, na kire ka'a tola i sulie ike mo ola melu ko unu-unu'i huni'omu.
7 I'omu maraamiu na omu saie oto uri omu ke lulu i sulie oto
tolahameelu. Aana maholo melu o'o'o pe'i'omu, melu ka'a lalawa ike huni
esu.
8 Na melu ka'a totola mwaakule ike aana nga mei ngeulaa mwaanie
mwala, ta'e melu haro holi-holi'i mola. Oto melu esu susue mola aatowaa
na rodo mwaanie nga iini eemiu e tolahi'e lo'u aana nga mei ola.
9 Maholo melu ko lae pe'i esu urine, e ka'a ike i sulie uri melu ka'a to'o
aana nga nanamanga huni da pe'inge mwaani'omu. !Ha'ike! Ta'e melu
sare haata'inie mola aamiu uri tohungei tala diana hunie uri omu ke lae i
sulie ni otona.
10 Maholo melu o'o'o ue pe'i'omu, melu haata'inie oto ha'atolanga aamiu
uuri, “Mala nga iini ko lalawa'a huni esu, omu ke su'uri nii ngeulaa ana.”
11 Melu ko ere urine, aena aana melu rongoa oto uri ngaeta mo iini eemiu
kire tohungei lalawa'a ni esu. Kire ii'o oto mola na kire ka'a da ike nga mei
ola, ta'e kire ko talei lae hailiu mola i matolana mwala huni oho dauhe
mola aana mo asunge diana ikire.
12 Oto aana satana Jisas Kraes Aalaha ikie, melu ko unue oto hunie mwala
ngeena uri kire ke ii'o oto aana tolahai ola diana, na kire ke asu a'aila'a
talai ngeulaa aada maraada.
13 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, mwaanie omu poo-poosua'a huni esuie
mo esunge diana.
14 Mala uri nga mo iini eemiu kire ka'a tola i sulie ike mo wala melu ko
uusu'i weu huni'omu ngeena, nge e lae oto i diana hunie omu ke lee-leesie
uri kira tei, na omu ke oopa mwaanire hunie kire ke masa mola i sulie
tolahada maraada.
15 Ta'e omu ke su'uri talei deu aada mala uri mo maelonga i'omu. Kei
lae oto i diana hunie uri omu ke ha'apasulire mola, aana ikire mo eesimiu
maa'i taane ni ngeena.

Mei Wala Ooreta A Pol

Hunie Mo Tesalonaeka

16 No ko eitanaie a Aalaha aana ingeie maraana oto aahu'ine hanuela-
manga uri ke ii'o pe'i'omu na ke niie hanuelamanga ingeie huni'omu tarau
ma'alana nga taa ke rau lo'u.
17 Mei wala ni saediananga huni'omu ienini, ineu a Pol ni no ko uusue
oto maraaku mala no ko eu'esuie tarau huni haata'inie uri ineu to'ohuu ni
oto no ko uusu-uusu ie.

18 No ko eitanaie Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga
ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Timoti

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. Na aena aana a God e lio hilisie hunie ke ne'ie ngaeta na'ohai mwane haahie soihaada'inge, nge ngaeta aapa aana asunge ingeie hunie ke ha'a-uuresie mo na'ohai mwane aana mo soihaada'inge mala mo pasto na mo bisopi na mo ha'a-ha'a-uusuli.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusue hunie tohungana malahune a Timoti, nge suli maholo e lae-lae hailiu pe'ie huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes. A Timoti e saanau mola ue maholo e aehota lae-lae pe'ie a Pol, na a Pol e tohungei manata diana hunie oto mala kalena. (Leesie Palonga 16:1-3.)

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Aana ngaeta maholo a Timoti e oore mola aana huilume wau i Epesas huni ha'a-uusulie mwala aana soihaada'inge haalu ikire ngeena, na a Pol e he'i lae lo'u i hule aana po'o ni henue wau i Masedonia. Puke Palonga e ka'a ere ike i sulie laenga ngeena, aana Palonga e pulo mola aana maholo a Pol e ii'o i nume ni ho'o wau i Rom. Ta'e e lio mala inemauri ni Rom e toli'aasie a Pol mwaanie nume ni ho'o ngeena, oto a Pol e walo liu lo'u pe'i taroha'inilana Tataroha Diana hunie ngaeta mo helisi. Sa'a mola a Pol e uusue uusu-uusu ienini ola mala oono aawalai helisi mwana rue i purine hutelana a Kraes (62 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko uusu-uusu hunie a Timoti huni ha'a-aamasito'oa aana walu ola a Timoti ke ha'a-uusulie soihaada'inge ngeena aani. A Pol e ha'apasulie no'one a Timoti uri ke lio talana mwaanie mo ha'a-uusulinge eero-eero nge kire ko lae-lae mai i laona soihaada'inge. Na oto liutaa a Pol e ere i sulie tolaha diana kira hiiwalaimoli maholo kire ko loko huni palo-paloa a God. E niie mei ha'ananaunge i sulie mo mwane nge ko lio i sulie soihaada'inge. Eetana nga pulitaa ni mwane huni lio i sulie soihaada'inge, ikire oto mo rato ni mwane aana hiiwalaimolinge. Mo na'ohai mwane huni lio i sulie soihaada'inge ngeena, kire ko lio i sulie mauriha'ana ruruhaa, na asunge ikire oto huni ha'a-uusulie ruruhaa i sulie mo Uusu-uusu Maa'i na ii'onga maa'i. Kire ke pe'ie mwala aana mo tolahi'anga ikire, na kire ke ha'a-oodohie kira ooraha'aala, na kire ke aarenga'i talana mo mae-maea'a, na kire ke oala'inie asunge aana soihaada'inge, na kire ke asuie walu ola urine huni pe'ie hiiwalaimolinge aana ruruhaa. Oto ruana nga pulitaa ni mwane huni lio i sulie soihaada'inge, ikire oto mo mwane hai rareta'i, na asunge ikire oto huni lio i sulie walu ola mala pe'inge soihaada'inge ko niie hunie kira maitale, na iidumilana mo to'oha, na holilana nga mo ola hunie nume maa'i, na ha'arere'alana nume maa'i, na mo ola lo'u urine huni pe'ie ruruhaa huni esu diana i sulie mo oala'inge mo na'ohai mwane. Oto a Pol e unue uri mo mwane diana mola ke ii'o aana e ro pulitaa ni mwane ngeena, na e he'i ere luhesie lo'u uri mo tolahai ola diana uri taa nga iini ko to'o aani, ha'alaa ke si ne'ie nga iini aana e ro pulitaa ngeena.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
asunge nana God, ha'a-uusulinge, unulana ha'atolanga hunie mwala, uure-honosilana aaelanga, mwane maa'i a God
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
1 Timoti 6:20, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie mo na'ohai mwane haahie soihaada'inge nge 1 Timoti 3.
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie a Timoti (1:1-2)

Asunge mo na'ohai mwane aana soihaada'inge oto huni uure honosie mo ha'a-uusuli eero-eero. (1:3-20)

Rihunge'inge ke lae aana tala oodo, na tolahana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke diana oto liutaa. (2:1—3:16)

Mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke kineta'inie tolahada na kire ke ere honosie mo ha'a-uusulinge takalo. (4:1-16)

Mo pulitaa hai aaopa'i i laona soihaada'inge kire ke ii'o aani ha'ama'unge hunire hailiu. (5:1—6:2)

Mo ha'ananaunge ooreta hunie a Timoti na mei wala ni saedianangа (6:3—6:21)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mwane Saanau A Timoti

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God a Ha'a-uuritaka na a Kraes Jisas kire mani unue ne ke ne'i hurula'aa nana a Kraes Jisas nge kie ko maa'oohi susuto'o hunie pe'i hiiwalaimolinge aana.
2 No ko uusue oto ie huni'o kaleku Timoti, aana i'oe oto mwela maa'i ineu aani hiiwalaimolinge.
No ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Kraes Jisas, uri hahu'ana manata-diananga, na aamasinge, na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu Ke Uure Honosie Mo Ha'a-uusuli Eero-eero

3 Mala oto nou unue ka'u huni'o aana maholo nou lae mai hunie po'o ni henue i Masedonia, saeku hunie uri o ke oore ka'u mola wau aana huilume i Epesas. O ke ii'o oto i leune hunie o ke uure honosie mwala nge kire ko lae pe'i ha'a-uusuli mola aana mo ola aaopa mwaanie hiiwalaimolinge to'ohuu.
4 O ke unue hunire uri kire ke mamalo oto mwaanie tolahai ola nge ko waeta'inie maholo ikire mola aana mo laladonga ka'a to'ohuu na aana uusulana mo satai ola oto hunge i sulie mo weuwada. Aena aana mo ola ngeena kire sai da ha'a-erenga hunie mo iinoni, na kire sa'a pe'ie ike asunge a God nge e saeto'o aana mwala ke asuie. Aana tolaha ni hiiwalaimolinge mola ha'alaa ko pe'ikie huni lulu i sulie oala'inge a God.
5 Aena aana nga taa no ko sare ha'a-uusulire aana ngeena, nge mola hunie kire ke mana-manata diana hunire hailiu aani sae manola, na aani manatanga rere'a, na aani hiiwalaimolinge to'ohuu.
6 Ngaeta mwala kire dau talahie mo ola ienini, oto kire ko lae mola i sulie mo ere-erenga mwaakule.
7 Saeda hunie mwala ke saire mala mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e hule aana kire ka'a sai lo'onga'i saie ike no'one mola nga taa nge kire ko ere i sulie ngeena, wa uri nga taa nge kire ko ha'a-uusuli aana.

8 Ta'e ikie, kie manata'inie uri mo Ha'atolanga ngeena kire diana taane
mala uri kie ko tola diana aani oto i sulie tohungana tala a God e
lo'onga'inie.
9 Na kie saie taane no'one uri mo Ha'atolanga ngeena kire ka'a ii'o ike
huni ha'a-oodohie mwala diana, ta'e huni ha'a-oodohie mo iini nge kire
ko deu aaelasie mo Ha'atolanga na kire ko deu roro'anga mola tarau.
Ha'atolanga oto ola huni ha'a-oodohie mo iini nge kire sere'inie a God na
kire ii'o mola pe'ie ooraha'aanga na kire ko ere mwakata'inie mola a God
na ta'ena nga ola maa'i. Na Ha'atolanga ola no'one huni ha'a-oodohie mo
iini ko horo'ie mo aamada na mo nikada na ta'ena nga iinoni lo'u.
10 Na ola no'one huni ha'a-oodohie mo iini ko mei-mesi, na mo mwane
kire ko ae'aeni ola pe'ie mo mwane lo'u mola mala ikire, na mo iini ko
peli-pelie mo iinoni, na mo iini ko eero-eero hailiu, na mo iini ko eeroa mo
mwane lei-lei. Na e ne'i ola no'one huni ha'a-oodohie ta'ena nga mei ola
nge ko lae aaopa lo'u mwaanie ha'a-uusulinge diana
11 aana Tataroha Diana nge e tohungei menikulu'e. Tataroha Diana
ngeena, niilana e lae hunieu mwaanie a God, iini e diana oto liutaa.

Sae'aasinge A God

E Ka'a To'o Taitelihana

12 No ko tohungei paalahea a Kraes Jisas Aalaha ikie, aana e noruto'o
aaku na e haaraieu huni esu nana, na lo'u e niie a'aila'anga malisine asunge
ngeena nakue.
13 E asuie walu ola diana urine nakue, ma'alana hola'ina'o ineu, nou talei
ere-ere aaelasie a Kraes, na nou teunge'inie mo iini e hiiwalaimoli aana,
na nou esuie ta'ena nga ola huni waelire. Ta'e a God e aamasieu, aena
aana nou ka'a saie ike nga taa nou eu'esuie na aana maholona nou ka'a
hiiwalaimoli ike ue.
14 Ta'e Aalaha ikie e niie hahu'ana manata-diananga ingeie hunieu, na
aena ngeena mone nou eeli'u huni hiiwalaimoli aana a Kraes Jisas, na
huni mana-manata diana hunie mwala mala ingeie no'one e manata diana
hunire.
15 Nga taa nge ne kei unue ie e to'ohuu, na o sai noruto'o aana oto. A
Kraes Jisas e lae mai laona walumalau huni ha'a-uurie kira ooraha'aa. O
sai leesie leune e to'ohuu, aana ineu oto ngaeta iini nou aaela liutaa, ta'e
ingeie mone e ha'a-uurieu.
16 Na niilana hai aamasinge e lae oto hunieu urine aana a Jisas Kraes
e sare haata'inie uri sae'aasinge ingeie e ka'a to'o taitelihana. Na aana e
ha'a-uurieu, iini nge e ooraha'aa aaela oto liutaa, e haata'inie oto uri e sai
ha'a-uurie ta'ena nga iini nge ko noruto'o aana. Na ikire no'one kire sai
to'o aana maurihe huu.

17 Oto kie ko tohungei paalahea Inemauri nge e ii'o huu,
e sa'a roro'a mae ike lo'u,
kie ka'a sai leesie ike aani maa.
Ta'e ingeie mola e ne'i tohungei God,
ahutaka mo iinoni kie ke ha'ama'u aana
kie ke soi ha'amanikulu'aa oto di, oto di.
!Iau, ke urine oto!

18 E kaleku Timoti, mo wala nge no ko uusu'i weu huni'o ie kire ka'a ere
aaopa ike mwaanie walana a God nge mo propet aana soihaada'inge kire

unu-unu'i ke'u oalamu. No ko unue huni'o urine hunie o ke lulu i suli'i na
hunie o ke ooho a'aila'a mala ngaeta ramo diana a Jisas.
19 O ke hele susule'i mola aana hiiwalaimolinge i'oe aana a Kraes, na o ke
asuie mola tarau nga taa nge o manata'inie uri e oodota'i. Ngaeta mwala
kire ko talei deu hu'isie mola nga taa nge manatada e unue hunire uri e
oodota'i, oto kire urihana mola haka e aape aana mwalo, na urine nge kire
si tohungei waelie oto hiiwalaimolinge ikire.
20 A Haemeneas na a Aleksanda ikirerue e ro iini aana mwala urine
nge hiiwalaimolinge ikire e aaela ta'ingelu mala haka e aape. Oto nou
toli'aasirerue oto hunie a Pwelu Eero-eero, uri hunie kirerue ke lio saie
nga taa kei reu aana mo iini kire ko sare ere mwakata'inie a God.

2

Kie Ke Aarenga'i Pe'ie

Mei Sae Manola

Talana Ahutana Mwala

1 No ko hola'i unue ka'u huni'o uri o ke aarenga'i talana ahutana mwala.
O ke paalahea God haahire, na o ke aitanaie a God hunie ke pe'ire na ke
ha'adiana'ara.
2 Na o ke aare-aarenga'i no'one talana mo inemauri na ta'ena nga aalaha,
hunie uri kire ke da hanuelamanga hunikie hunie kie ke mani ii'o hahuroto
mola pe'ie ahutana mwala, na mwaanie kire da aasanga huni lulu i sulie
tolahana a God aana ii'onga maa'i.
3 Aana aarenga'inge urine ni e to'ohie saena a God a Ha'a-uuritaka.
4 Ingeie e saeto'o aana uri ahutana mwala ke manata'inie walaimolinge
hunie kire ke to'o aana maurihe huu. Na walaimolinge ngeena e uuri.
5 E ta'a-ta'a God mola, na e ta'a-ta'a iinoni mola huni ha'a-uureruru i
matolana mo iinoni na a God, na a Ha'a-uureruru ngeena oto mola a Kraes
Jisas. Ingeie oto maraana e ne'i iinoni,
6 na e toli'aasie maraana hunie ke mae mala nga uuraa'inge honotana
ahutana iinoni mwaanie kire ii'o lo'u i memelutana ooraha'aa. Leune e
rau aana tohungana maholo hunie, na ko haata'i diana aana uri a God ko
sare ha'a-uurie ahutana iinoni.
7 Aena urine nge lio hilisileku e lae huni houle'inie Tataroha Diana na
huni ne'i hurula'aa. No ko ere to'ohuu na nou ka'a eero'o ike uri lio
hilisileku e lae huni ha'a-uusulie mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu
ha'ike hunie uri kire ke saie walaimolinge na kire ke hiiwalaimoli aana.
8 Oto nou saeto'o aana uri ahutana mwane aana ta'ena nga leu kire ke
aarenga'i. Mwaanie kire hele ni kumu aani saewasunge wa kire haata'inie
ki'ide aani ha'a-erenga, ta'e kire ke asuie mola nga taa e oodo aana ki'ide,
na kire ke susue'inie nimada i lengi aani aarenga'inge.
9 Na nou saeto'o aana no'one uri mo hu'e kire ke ha'alaunire aana mo
tolahai ola diana. Mo hu'e ke ho'osie mo to'oni nge kire malisi, na kire
ke haata'inie ha'ama'unge na ii'onga oodota'i ikire aana mo to'oni kire ko
ho'osi'i. Na mwaanie kire lo'onga'i oto hiito'o i sulie ha'alaunilana iihune
pwaude, wa aana ho'osilana mo leunihe aani kol, wa mo u'umaai dehi, wa
mo to'oni nge holiteni e paine.
10 Ta'e kire ke ha'alaunire aana mo esunge diana kire ko esui'i, aana
leune e adona mo hu'e nge kire ko unue uri kire manata diana hunie a
God.

11 Maholo o ko ha'a-uusulie ruruhaa i sulie tolahana a God, o ke toli'aasie
mo hu'e hunie kire ke tola saenanaunge no'one, mala uri kire ko ii'o aani
rongonga hahuroto na aani ha'ama'unge.
12 Ta'e ineu, nou ka'a tolimaaie ike hunie mo hu'e ke paine haahie lokotaa
ni mwane wa kire ke ha'a-uusulie mo mwane ta'e kire ke ii'o hahuroto
mola.
13 No ko ere urine aena aana a Adam ha'aholalana e lae hola'ina'o, oto a
Iv e si puri.
14 Na a Pwelu Eero-eero e ka'a pweloa ike a Adam, ta'e e pweloa mola a
Iv, na urine a hu'ena e ooraha'aa oto.
15 Ta'e kineta'inilana mo hu'e mwaanie malaahonga aana mo tolahai ola
aaela ni welumalau ngeena e sai lae mala uri kire ko to'o mwela† na kire
ko hele susule'i aana hiiwalaimolinge aana a Jisas, na kire ko manata diana
hunie mo iinoni, na kire ko ii'o maa'i. Na kire ke asuie walu ola urine pe'ie
ha'amwai-mwei'anga.

3

Tolahana Mo Na'ohai Mwane

Haahie Soihaada'inge

Ke Tohungei Diana Oto Liutaa

1 Nga taa ne kei unue ie e to'ohuu. Mala uri nga iini ko sare ne'ie nga
iini aana mo na'ohai mwane huni lio i sulie soihaada'inge, nge ko lio hilisie
mei esunge e tohungei diana ni ngeena.
2 Oto ta'ena nga iini nge e ne'i na'ohai mwane haahie soihaada'inge ke
hola'i ii'o oodota'i na ke su'uri toli'aasie nga matahaa hunie mwala ke
siho aana. Iinonine ke su'uri tolarue, na ke kineta'inie tolahana, na ke
nihisie saena. Iinonine ke tohungei ii'o diana hunie ke malisine mwala
ke ha'ama'u aana, na ke tola konie mwala i laona nume ingeie, na ke sai
ha'a-uusuli diana aana mwala.
3 Iinonine ke su'uri inu-inu wei ni pweunge oto hiito'o hunie ke mahiri.
Na mwane ngeena ke su'uri ne'i iinoni hai-heiseuni, ta'e ke maneko, na ke
saeto'o aana hanuelamanga i matolana mwala, na ke su'uri sae-saehanalie
to'oha.
4 Iinonine ke lio i suli diana aana uluhe ni iinoni ingeie, na mo kalena
ke tola i sulie pe'i ha'ama'unge aana.
5 (?Mala uri nga iini e ka'a sai lio i suli diana aana uluhe ingeie maraana,
ha'alaa ke si lio i suli diana aana soihaada'inge a God uri taa eena?)
6 Na mwaanie na'ohai mwane haahie soihaada'inge e ne'ie nga mwane
nge e si aehota hiiwalaimoli mola aana a Jisas, aana mala ko urine, na ohe
a porona ko ooraha'aa mala a Pwelu Eero-eero aana ko tooha'inie maraana,
na a God kei ha'aloie lo'u mala e asuie aana a Pwelu Eero-eero hola'ina'o.
7 Ta'ena nga na'ohai mwane haahie soihaada'inge ke haro ne'ie iinoni
diana, hule aana mwala po'oi sinaha mwaanie soihaada'inge ikire no'one
kire ke ere diana i sulie. Ke urine oto mwaanie mwala kire siho aana, na
mwaanie e pola mola pe'ie pwanu a Pwelu Eero-eero.

Tolahana Mo Iini Ko Hei Rareta'i

I Laona Soihaada'inge

Ke Diana No'one

† **2:15** 2:15 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu.

8 Oto e urine lo'u aana mo iini ko hei rareta'i i laona soihaada'inge, aana
kire ke hola'i ne'i iinoni diana e malisine mwala ke ha'ama'u aada. Kire
ke su'uri ne'i iinoni eero-eero. Kire ke su'uri inu-inu wei ni pweunge oto
hiito'o hunie ke mahiri, na kire ke su'uri sae-saehanalie to'oha.
9 Ta'e kire ke kineta'inire mola mwaanie ooraha'aa hunie manatada ke
taha tara'asi, na kire ke hele ma'uta'a aana walaimolinge nge a God e
haata'inie oto aaka.
10 Mo iini nge kire ko sare hai rareta'i i laona soihaada'inge, nge
soihaada'inge ke haro leie ka'u tolahada hola'ina'o. Oto mala uri nga mei
ola omu ka'a dau oodoie ke aaela aada, nge omu sai tolimaaie hunie kire
ke ne'i mwane pe'i-pe'i i laona soihaada'inge.
11 Mo hu'e, na e urine lo'u, aana kire ke haro ne'ie mo keni e malisine
mwala ke ha'ama'u aada. Kire ke su'uri ere aaelasie nga iinoni, ta'e kire
ke kineta'inie tolahada, na kire ke ne'i hu'e ni nou-norue nge mwala e sai
noruto'o mola aada tarau.
12 Na lo'u, iini nge ko hei rareta'i ke su'uri tolarue, na ke sai lio i suli
diana aana mwe-mwela ingeie na uluhei iinoni ingeie.
13 Mo iini nge kire ko pe'i-pe'i diana urine i laona soihaada'inge, ikire
oto mwala kei ha'ama'u aada. Na ikire maraada, kire ke si a'aila'a ni unu
tahanga'inie hiiwalaimolinge ikire aana Kraes Jisas.

Soihaada'inge A God

Ko Lio I Sulie Walaimolinge

14 Nou ne'isae uri e sa'a tewa ike lo'u na no ko lae oto wau huni leesi'o.
Ta'e no ko uusue mo ola ienini huni'o,
15 mwaanie nga mei ola e uure honosieu. Oto uusu-uusu ie ke haata'inie
huni'o tolahai iinoni diana aana uluhe iinoni a God. Na uluhe ngeena oto
soihaada'inge a God Mau-meuri'e, na ikie oto soihaada'inge ngeena. Ikie
oto kie ko kakalie walaimolinge i sulie a God, hunie walaimolinge ngeena
ke uure ma'uta'a mala poo-pootana nume.
16 Kie ko unu ha'a-oaie uri mo ha'a-uusulinge nge a God e haata'ini'i oto
aaka kire to'ohuu ta'ingelu, na kie ko kana i sulie walaimolinge ngeena
uuri.

Nou hiiwalaimoli aana iini nge e ne'i iinoni,
e haata'i hunikie,
a Li'oa Maa'i e haata'inie uri e oodota'i.
Mo ensel kire leesie,
houle'inilana e lae hunie mo Aapoloa Aaopa.
Ahutana walumalau e hiiwalaimoli aana,
tahela'inilana e lae oto ta'au i Lengi.

4

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero Kire Sai Lupwe'i Deu Mala Kire Maa'i

1 Li'oa Maa'i e unu tahanga'inie oto uri aana mo maholo ko lae mai mwala
oto hunge kire kei toli'aasie oto hiiwalaimolinge ikire aana a Jisas, na kire
kei lae mola i sulie mo ha'a-uusulinge eero-eero mo li'oa aaela.
2 Mo ha'a-uusuli eero-eero nge kire ko toolea mai mo ha'a-uusulinge
takalo ngeena kire ko lupwe'i deu mala ikire mo iinoni maa'i, ta'e leune
ka'a to'ohuu ike. Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire tohungei horo aasie
ahutana mo ne'isaenga diana oto mwaanie manatada, aana kire ko aasie
diananga mwaanire mala ngaeta mo iinoni kire ko horo suuhe'inie nga
mei ola aana dunge.

3 Mwala urine kire ko ha'a-uuresie ngaeta mo ha'atolanga ikire maraada
mala mo ha'atolanga nge ko uure honosie mola mo iinoni mwaanie
tola-keninge na to'o-poronga, na mwaanie ngaulana ngaeta mo taungei
ngeulaa. Ta'e aana ha'aholanga, a God e ha'a-uuresie ii'o-rurunge, na
e ha'aholaa no'one mo ngeulaa hunie mwala ke ngau-ngeu'i mola. Na
ikie mo iini kie hiiwalaimoli aana God na kie saie walaimolinge, kie sai
paalahea mola a God haahie mo ngeulaa ngeena, na kie sai ngeu'i mola.
4 Ahutana mo ola a God e ha'ahola'i kire mani diana mango, na e
ha'aholaa walu ola ngeena hunikie. Oto kie sai toolea ta'ena nga mei
ngeulaa pe'i saemangonga mola haahie
5 aana kie saie oto uri walana God na aarenga'inge ko ha'amaa'ie adona
ngaulana.

O Ke Ne'i Koni-Konihe Diana

Nana Kraes Hunie Mwala

Ke Heimaanie Tolahamu

6 Nou saie kaleku, uri o peine poi pe'ie rongolana mo ha'ananaunge i
sulie hiiwalaimolinge na uri o ko totola ue i sulie mo ha'a-uusulinge diana
ngeena hule si'iri. Oto o ke unue lo'u mo ola ienini hunie mo mwaasine
wau i Epesas, hunie o ke ne'i koni-konihe diana oto nana a Kraes Jisas.
7 Ta'e o ke su'uri lae i sulie mo laladonga eero-eero, na o ke ii'o ha'ataulie
mo ooni-ooninge mo repo keni nge kire ka'a sada ike aana walaimolinge
a God. Mo ola urine su'uri, ta'e o ke ha'a-ha'a-a'aila'aa mau-meuringe i'oe
aani lulu i sulilana tolahana a God.
8-9 Aana e to'ohuu taane mala kire unue uri e diana uri hunie kie
ke ha'a-ha'a-a'aila'aa sapeka, ta'e e lae oto i diana lo'u liutaa uri hunie
kie ke ha'a-ha'a-a'aila'aa mau-meuringe ikie aani hiiwalaimolinge. Aana
hiiwalaimolinge e sai pe'ikie aana mauringe si'irini, na oto lo'u aana
maurihe oto huu. Iau, kei diana oto liutaa hunie mwala ke rongo hunie
mo wala ngeena pe'i tola i sulileni.
10 Aana kolu esu a'aila'a mola aana kolu tohungei hiiwalaimoli oto aana
God Mau-meuri'e, nge e sai ha'a-uurie ta'ena nga iinoni, na kei ha'a-uurikie
mo iini kie hiiwalaimoli aana.
11 O ke unu tahanga'inie na o ke ha'a-uusuli oto aana mo ola ienini.
12 O ke su'uri toli'aasie nga iini hunie ke lo'onga'inie uri walamu e ka'a
hi'e ike aana o saanau mola. Ta'e o ke ii'o diana oto liutaa hunie kira
hiiwalaimoli ke leesie walamu, na asunge i'oe, na manata-diananga i'oe,
na hiiwalaimolinge i'oe, na ii'onga rere'a i'oe, hunie kire ke haimaani'o.
13 O ke hele susule'i mola aani saailana mo Uusu-uusu Maa'i hunie mo
iinoni lai hule aana ne kei lae lo'u weu. O ke laeliwala hunire i sulie
ne'isaenga a God, na o ke ha'ananaure lai hule aana maholo ne kei ooli
lo'u weu i seemu.
14 Na o ke aamasito'o ka'u aana maholo mo na'ohai mwane aana
soihaada'inge kire hele i pweumu na ngaeta mo propet aada kire unu
tahanga'inie walana a God i suli'o. Aana maholona a Li'oa Maa'i e
niie nanamanga huni'o hunie o ke asu diana nana. Oto mwaanie o
pupulongosie mei niinge ngeena, ta'e o ke asu diana mola aana nanamanga
ngeena.
15 O ke hele susule'i aani esuilana mo ola ienini, na o ke ari'apasie o ke
asu diana aani, hunie ahutana mwala kire ke leesie uri o ko pei-peine oto
aana tolahana God.
16 O ke kineta'inie mauringe i'oe hunie ke diana, na ha'a-uusulinge i'oe
hunie mwala ke diana no'one. Aana mala uri o kei hele susule'i aani ii'onga

oodota'i, na o ke lae tara'asi pe'ie ha'ananaulana mwala urine, nge o sai ha'a-uuri'o maraamu na mo iini nge kire ko pwaarongo i suli'o.

5

1 Maholo o ko ha'a-oodohie nga mwane nge e ne'i rato oto, o ke su'uri ere raramaa hunie, ta'e o ke ere rako pe'ie mala uri ingeie oto aamamu. Na o ke takuhie mo mwane saanau oto mala ikire mo eesimu mwane.
2 E urine lo'u aana mo hu'e, aena aana ikire oto mo nikemu. Mo keni haalu ikire oto mo eesimu keni, oto aena urinena o ke takuhire tarau aana tolahai iinoni diana.

Soihaada'inge Ke Pe'ie Mo Nao Keni Kire Maitale To'ohuu

3 Na o ke lio i sulie mo nao keni nge ikire mo nao keni to'ohuu.
4 Ta'e mala uri nga nao keni e to'o mwela, wa e to'o pwaa-pwaana, nge kire ke haata'inie uri kire ko manata diana hunie a God to'ohuu aani lio i sulilana keita'aa. Aana e lio diana i maana God hunie mo mwela ke haro lio i sulie mo mau'ana ikire mala ikire no'one kire hola'i lio i sulire ka'u.
5 Mala nga nao keni e ii'o mola maraana na nga iini pe'ie ha'ike, ta'e e noruto'o mola aana a God na ko aarea susue rodo na aatowaa hunie ke pe'ie, nge ingeie nao keni to'ohuu eena.
6 Ta'e nao keni nge ko lo'o-lo'onga'inie mola mo heri-huninge ingeie maraana, nge iini urine e mae oto ma'alana ko meu-meuri ue.
7 O ke unue mo ola ienini hunie mo iini e hiiwalaimoli hunie kire ke tola i suli'i, mwaanie nga iini e ere aaelasire.
8 Mala nga mwane e ka'a lio i sulie mo tekihana, liutaa oto mo iini aana uluhe ni iinoni ingeie, nge ko taateinge'inie hiiwalaimolinge ingeie ni ngeena, na leune e aaela lo'u liutaa aana nga taa mo pu'o kire ko esuie aana kire ka'a kele hiiwalaimoli ike aana a God.
9 O ke uusue satana mo nao keni nge asunge ikire oto hunie kire ke pe'i-pe'i, na ikire lo'u hunie soihaada'inge ke lio i sulire. Mo nao keni ngeena ke haro hule oto aana e oono aawalai helisi ha'alaa, na e ne'ie oto hu'e to'ohuu hunie poro ingeie maholo poro ingeie e mau-meuri ue.
10 Mo nao keni urine kire ke ne'ie oto mo iini nge ahutana mwala kire lio saie uri kire ko esuie mo ola diana tarau. ?Uri e ha'asai diana taane aana mo mwela ingeie? ?Uri e totola konie taane mo awataa? ?Uri e rarareta'inie taane kira hiiwalaimoli pe'i ha'amwai-mwei'anga? ?Uri e pe'i-pe'ie taane kira si'oha'a? ?Uri e o'o'o aakau taane huni pe'ie ta'ena nga iinoni? Mo nao keni repo nge tolahada e diana urine o ke si uusue satada hunie soihaada'inge ke lio i sulire.
11 Ta'e o ke su'uri uusue satana mo nao keni haalu, aena aana e sa'a tewa na kire kei hiinge'inie uri kire ko sare to'o poro lo'u oto hule aana kire kei pulongosie mola a Jisas.
12 Oto leilada kei lae aena aana kire ka'a asu ike i sulie nga taa nge kire haiholota'i huni esuie nana a Kraes.
13 Na lo'u kire kei lalawasie mola asunge na kire kei talei waeta'inie mola maholo ikire aani walo liunge mola i sulie mo nume. Na e ka'a ta'e ike mola waeta'inilana maholo ikire, ta'e pe'i sihoai-olanga na kire kei oho dauhe mola aana mo esunge diana ngaeta mwala lo'u aani unulana mola mo ola kire ka'a malisi.
14 Oto nou saeto'o aana mo nao keni haalu uri kire ke to'o poro, na kire ke to'o mwela, na kire ke lio i suli diana aana mo nume ikire, na mwaanie kire niie nga matahaa hunie ta'ena nga maelonga ikie huni ere aaelasikie.
15 Ta'e saehuu oto, aana ngaeta mo iini kire lae aaopa oto mola huni lulu i sulie a Pwelu Eero-eero.

16 Na lo'u, mala uri nga hu'e hiiwalaimoli e to'o aana nga mo nao keni i
laona uluhe ni iinoni ingeie, nge a hu'ena ke lio oto i sulire maraana. Aana
e ka'a malisine ike soihaada'inge ke weo ni lio i sulire, ta'e soihaada'inge
ke pe'i diana aana mo nao nge kire ii'o maraada to'ohuu.

Ruruhaa Ke Ha'ama'u Aana

Mo Na'ohai Mwane

Haahie Soihaada'inge

17 Mo na'ohai mwane nge kire ko lio i suli diana aana soihaada'inge, na
kire ko tohungei esu hiito'o aani laeliwalanga na ha'a-uusulinge, e tohungei
diana oto liutaa hunie ruruhaa ke ha'ama'u aada na ke waai diana aada
no'one.
18 Soihaada'inge kei waaire haahie weonga ikire, aana mo Uusu-uusu
Maa'i e unue uuri, *Mwaanie o pwesu honosie wawana puluke maholo ko
esu namue i laona hohola i'oe.* *Diutronomi 25:4* na e unue lo'u uuri, *Iinoni
eu'esu e malisine uri ke hele aana waaitana.* *Levitikas 19:13*
19 O ke su'uri rongo hunie nga iini nge ko unue uri nga na'ohai mwane
haahie soihaada'inge e dau hu'isie nga ha'atolanga, mala uri ta'e ingeie
mola ko ere urine na nga ro iini wa e oolu kire ka'a lae ike mai ere urine
no'one.
20 Ta'e mala uri nga na'ohai mwane ko lae pe'i ooraha'aala, nge o ke
ere aana huni ha'a-oodohie, na o ke asuie oto urine i na'ona pulitaa aana
soihaada'inge hunie ke ne'i ha'apasunge hunie ahutana mo iinoni lo'u aana
ruruhaa.
21 Oto i na'ona God na Kraes Jisas na mo ensel maa'i, no ko unue huni'o
uri o ke tola i sulie mo ola ngeena, na mwaanie o rara haahie mola nga
iini.
22 Mwaanie o ha'amaa'ie ka'u nga mwane e ka'a malisine ke ne'i na'ohai
mwane aana soihaada'inge, ta'e o ke hola'i to'omaaie ka'u tolahana. E ka'a
diana ike uri hunie o ke ha'amaa'ie iini ooraha'aala, aana ko urine, o kei
roro'a aana mo ooraha'aanga ingeie pe'ie. Na o ke kineta'ini'o maraamu
hunie o ke ii'o rere'a.
23 Ta'e aana o ko eri'apasie uri o ke ii'o rere'a, mwaanie o unue uri o ke
inu-inu wei mola hahaiteli. Leune e ka'a kohi no'one, aana nou saie uri
o ko maelaa'a. Oto e diana hunie o ke kele inuhie taane no'one nga mei
waen mola huni kuraa maelaa i laona oopwamu.
24 Iau, mala nou si unue ka'u huni'o, o ke hola'i lo'o-lo'onga'i diana i
na'ona o ke si ha'amaa'ie nga iini. Aana mo ooraha'aa ngaeta mwala kire
ii'o haada'i mola huni leesi'i, na ma'alana leilada e ka'a lae ike ue, ta'e
mwala kire sai leesie oto uri kire dau aaela. Na lo'u mo ooraha'aa ngaeta
mo iini kire ii'o mumuni, ta'e leesileni ko si lae taane mai i puri.
25 Oto e urine lo'u aana ngaeta mo esunge diana kire mwada'u no'one
huni leesi'i, ta'e ma'alana nga mo iini kire ii'o mumuni ke'u, kire sa'a roro'a
ni ii'o mumuni ike tara'asi.

6

1 Ahutana mo iinoni hiiwalaimoli nge kire ne'i koni-konihe, kire ke
ha'ama'u aana mo poro paine ikire hunie nga iini ke su'uri ere aaelasie
satana God na ha'a-uusulinge ikie.
2 Na mo koni-konihe nge mo poro paine ikire mo iinoni hiiwalaimoli,
kire ke ha'ama'u no'one aana mo iinine aana ikire mo eeside i lalo aana
a Kraes ni ngeena. Kire ke ha'ama'u aada oto liutaa, na kire ke asu diana
mola nada aena aana poro paine ikire ngeena nga iini e hiiwalaimoli mala
ikire na kire manata diana hunie.

Mo Ha'a-uusuli Eero-eero Ko Sare

Paine Haahie Soihaada'inge

Hunie Kire Ke To'o-to'o

Oto Timoti, o ke ha'a-uusulie mwala aana mo ola ienini na o ke unue oto
hunire uri kire ke lulu i suli'i.
3 Ta'ena nga ha'a-uusulinge e aaopa mwaanie mo wala ienini, e ka'a
sada ike pe'ie ha'a-uusulinge to'ohuu a Jisas Kraes Aalaha ikie, iini nge
ko haata'inie tolaha to'ohuu nge e to'ohie saena a God.
4 Iinoni nge ko ha'a-uusuli aaopa urine e honu mola aana tooha'inge na
e ka'a saie ike nga mei ola. Ne'isaenga ingeie e rodohono mola, na ingeie
e ii'o oto mola pe'ie ha'a-erenga haahie ta'ena nga ola. Oto leune ko si
da mola mwala ko esuie walu ola aaela mala saehanalilana to'o-to'olana
ngaeta iini, na haiseuninge, na ere-aaelasilana ngaeta iini, na heota'inge.
5 Ha'a-erenga ko lae mola tarau i matolana mwala nge saeda e aaela
urine, na kire ha'atekehie oto walaimolinge. Kire ko lo'onga'i takalo uri
asunge nana soihaada'inge nga ola mola hunie kire ke to'o-to'o.
6 Asunge nana God e sai niie taane to'o-to'onga hunikie, ta'e to'o-to'onga
ni welumalau ha'ike. A God ko niie to'o-to'onga aani sae, na ko pe'ikie
hunie kie ke hii diana mola pe'ie nga taa kie to'o aana oto.
7 Kie ka'a lae ike mai pe'ie nga mei ola i laona walumalau ie, na e
urine lo'u mola aana kie sa'a toolea ike no'one nga mei ola ta'au mwaanie
walumalau.
8 Ta'e mala uri kie ko to'o ngaulaa na kie to'o to'oni, nge kie ke saemango
mola haahi'i.
9 Mo iini nge kire ko heri hunie kire ke to'o-to'o, kire ko da mola
malaahonga hunire maraada ni ngeena. Kire kei pola oto pe'ie pwanu,
aani lo'onga'inge mwe'u-mwe'ule mola nge kire sai waelire mola maraada.
10 Na saehanalilana to'oha oto aahu'ine ta'ena nga aaelanga. Na ngaeta
mo iinoni kire toli'aasie oto hiiwalaimolinge ikire aena aana kire ko
saehanalie mola uri to'o-to'olada ke paine lo'u liutaa. Ta'e aana kire ko
te'urine, nge kire ko si esuie mola mo saehuunge ikire ko peine lo'u liutaa.

A Pol E Unue A Timoti Ke Uure A'aila'a Aana Ko Na'ona Mwala Aana Tala Diana

11 Ta'e i'oe, Timoti, o ke lio talamu oto mwaanie ahutana mo ola mala
ngeena, aena aana i'oe oto mwane a God. Na o ke huru oto mola i sulie
tolaha diana. O ke ii'o oodota'i, na o ke ii'o maa'i, na o ke hiiwalaimoli, na
o ke manata diana hunie mwala, na o ke asu tara'asi, na o ke maneko.
12 Mo ola oto hunge kei uure huni ooho honosie hiiwalaimolinge i'oe,
ta'e o ke ooho diana mola, na o ke hele ma'uta'a aana maurihe huu. A God
e soi'o hunie maurihe maholo o unu tahanga'inie i na'ona ruruhaa uri o
hiiwalaimoli aana a Jisas.
13 Oto saeku hunie o ke haiholota'i hunieu, na uri o ke asuie leune i
na'ona God nge e niie mauringe hunie ahutana mo ola, na lo'u i na'ona a
Kraes Jisas nge e unu tahanga'inie walaimolinge maholo e uure i na'ona a
Pontis Paelat.
14 O ke haiholota'i uri o kei tola i suli diana aana mo ha'atolanga nge nou
unu-unu'i huni'o, na uri o sa'a liu lo'u mwaanie nga aapa aani, ta'e o kei
hele i suli'i ta'ingelu lae hule aana Aalaha ikie, a Jisas Kraes, kei eeliho'i
lo'u mei.
15 A God kei esuie taane ke hule aana maholo diana oto hunie, oto kie ke
lahea God aana kananga hunie uuri.

Ingeie oto hahu'ana iini manikulu'e.
Ta'e ingeie mola ko aalaha,
aana ingeie oto Inemauri haahie ahutana mo inemauri,
ingeie oto Aalaha haahie ahutana mo aalaha.
16 Ingeie oto hali'ite nge e sa'a roro'a mae ike.
E ii'o i lalo aana raa-raa,
raa-raa ngeena nga iini e sa'a lae wau kara'inie,
nga iinoni e ka'a leesie ike ue a God, wa ke sai leesie.
Oto mwala kei meni soi ha'amanikulu'aa oto di.
Nanamanga ingeie kei ii'o huu oto nana.
!Iau, ke urine oto!

17 O ke unue hunie kira to'o-to'o aana mo ola aana walumalau ie, hunie kire ke su'uri tooha'i, na mwaanie kire nou-norue to'o-to'olada nge e sai ei'aa lau-leu mola. Unue hunire uri kire ke noruto'o mola aana God aana ingeie e to'o-to'o oto liutaa, na e sai niie oto ahutana mo ola hunie kie ke ilenimwa'e haahi'i.
18 O ke unue hunire lo'u uri kire ke asuie mola mo ola diana hunie kire ke to'o-to'o aana to'o-to'onga ni Lengi. Kire ke pe'i-pe'i, na kire ke ii'o aakau huni nii,
19 aena urine kire kei durue to'o-to'onga oto paine nada maraada ta'au i Lengi nge domana nga poo-pootana nume hunie maholo ue mai. Na aana kire kei esu diana urine, nge kire ke si lio saie maurihe to'ohuu e uri taa.
20 E Timoti, o ke lio i suli diana aana nga taa nge a God e noruto'o aamu hunie o ke asuie. O ke su'uri aapwasu aana mo ere-erenga honosie a God, na o ke ii'o mwaanie ere haitelilinge aana nga taa nge kire haara'i eero-eero aana uuri, “sai-olanga.”
21 Ta'e sai-olanga ha'ike ni ngeena, na ngaeta mo iini kire dau talahie oto hiiwalaimolinge to'ohuu i tehula'ana.
Oto no ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Timoti

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini maholo kara'inie oto kei mae. A porona e asu waa'ini'ini nana Kraes hunie mo helisi oto hunge, na e asu to'ohuu nana Kraes oto tara'asi hule aana ha'amangolana mau-meuringe ingeie.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ooreta a Pol ienini e uusue hunie tohungana malahune a Timoti. A Timoti ingeie ue wau aana huilume i Epesas i laona po'o ni henue i Esia, aana ko pe'ie soihaada'inge wau aani laeliwalanga, na ha'a-uusulinge, na ha'a-oodohilana mo iini ko ooraha'aa wa ko aehota hiiwalaimoli aana mo ha'a-uusulinge eero-eero.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire aasie a Pol Hurula'aa i nume ni ho'o mola aana ko taroha'inie a Jisas. Aana eetana nga maholo mo Rom kire tapolie a Pol Hurula'aa, e ii'o i laona nume ni ho'o hunie ngaeta mo helisi, ta'e lae-lae kire toli'aasie lo'u. Ta'e i purine ngaeta mo helisi lo'u, kire he'i tapolie lo'u. Oto aana ruana nga maholo ienini, a Pol e saie uri mo Rom kei horo'ie oto. Leesie 2 Timoti 4:6. Oto a Pol ko he'i uusu-uusu lo'u hunie a Timoti aana halisi e oono aawala mwana hiu i purine hutelana a Jisas (67 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu hunie a Timoti aena aana e ii'o maraana na saena hunie ke leesie a Timoti i na'ona kei mae. Na e uusu-uusu no'one hunie a Timoti aana ko sare ha'asusue saena Timoti aana asunge nana a Aalaha. E unue uri a Timoti ke asu waa'ini'ini nana Jisas mala ngaeta ramo, ma'alana kira tei ko uure honosie. Na a Pol e uusu-uusu no'one aana ko sare pe'ie a Timoti huni ha'a-oodohie ngaeta mo ola nge kire ka'a tohungei oodo oto wau aana soihaada'inge i Epesas.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sapesalunge, masanga ha'ike, unulana mo ha'atolanga hunie mwala, Walana God, hiiwalaimolinge ke lae hule i ha'amangolana, iinoni eu'esu to'ohuu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Timoti 2:15, 2 Timoti 3:16-17

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie a Timoti (1:1-2)

A Pol ko lahea God haahie a Timoti, na ko ha'ananau honosie mo ola takalo nge ko hane i laona soihaada'inge. (1:3—4:5)

A Pol ko uusu-uusu i sulie ii'onga ingeie, na ko unue hunie a Timoti ke pe'ie aana ngaeta mo kele ola. (4:6-18)

Mei wala ni saedianangа ooreta (4:19-22)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mwane Saanau A Timoti

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa a Kraes Jisas, hunie ne ke taroha'inie maurihe huu e haiholota'inie hunie mo iini kire lado pe'ie Kalena, a Kraes Jisas.

2 Na no ko uusu-uusu oto ie huni'o kaleku Timoti, aana i'oe oto mwela
maa'i ineu.
No ko eitanaie a God Aamaka na a Kraes Jisas Aalaha ikie uri hahu'ana
manata-diananga, na aamasinge, na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'o.

O Ke Asu A'aila'a Aana

Nanamanga A Li'oa Maa'i

Huni Houle'inie a Jisas

3 No ko aarenga'i talamu susue rodo na aatowaa, na no ko tohungei sae-
saemango haahi'o suli maholo no ko aarea God ineu nge no ko esu nana
pe'ie mei manatanga rere'a oto no'one mala mo weuweku kire au'esuie.
4 No ko aama-aamasito'o taane aana maholo kure oopa nge o ngarasieu,
oto saeku uri ne ke leesi'o ka'u lo'u hunie ne ke saemango.
5 No ko aamasito'o no'one aana mei hiiwalaimolinge to'ohuu nge a
nikemu a Iunis na a pwaa-pwaamu a Lois kire mani to'o aana, na nou
saie uri i'oe no'one o to'o aana.
6 Oto no ko eitanai'o uri o ke tohungei esu diana pe'ie mei nanamanga
nge a God e niie huni'o aana maholo nou hele i pweumu. O ke asu diana
aana mala o ko terehie dunge hunie ke waru diana, na mwaanie o toli'aasie
e mwa'a mola.
7 Aana ma'unge e ka'a uure ike mwaanie Li'oa Maa'i nge a God e niie mai
naka. Ta'e Li'oa Maa'i ko niie nanamanga hunie kie ke adona asunge a God,
na hunie kie ke manata diana hunie mwala, na hunie kie ke kineta'inie
tolahaka maraaka mwaanie kie dau aaela.
8 Oto aena ngeena o ke su'uri masa ni houle'inie a Jisas Kraes oodoie
mwala. Na o ke su'uri masa honosieu i sulie uri nou ii'o i nume ni ho'o
haahie asunge nana. Ta'e o ke hele ma'uta'a mola aana nanamanga a God,
na o ke mwa'e-mwa'e mola ni sapesalu aana o ko taroha'inie Tataroha
Diana a Jisas mala ineu.
9 Aana a God e ha'a-uurikie na e lio hilisikie oto hunie kie ke ne'i iinoni
maa'i ingeie. E ka'a asuie ike mola leune aena aana kie malisi wa uri kie
asuie nga mei ola diana adongana. !Ha'ike! Ta'e e oala'inie urine mola
aana e tohungei sare ha'adiana'akie. Uure oto wau i na'o na ha'aholanga
ha'ike ue, a God e oala'inie oto uri a Jisas Kraes kei ha'adiana'akie oto urine.
10 Oto maholo ie, a Jisas Kraes e hule oto huni haata'inie aamasinge a
God hunikie. A Ha'a-uuritaka, a Jisas Kraes e ha'amangoa oto maenga, na
e haata'inie oto Tataroha Diana hunikie, nge ko ha'asinelie saeka, na ko
haata'inie tala huni to'o aana maurihe nge e sa'a he'i mango lo'u.
11 A God e lio hilisieu uri hunie ne ke taroha'inie Tataroha Diana ngeena,
na ne ke ne'i hurula'aa, na hunie ne ke ha'a-uusulie mwala.
12 Aena urinena nge no ko sapesalu si'iri ie. Ta'e nou sa'a roro'a ni masa
ike, aena aana nou manata'inie a Jisas, iini nge nou noruto'o aana. Na nou
saie uri ingeie e sai kineta'inie walu ola nou ne'i'i i nimana huni lio i suli'i,
na kei kineta'i diana aani lai hule aana dinge ooreta.
13 Oto o ke lae i sulie mo ha'a-uusulinge to'ohuu nge o rongo'i mwaanieu,
na o ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'oe aana a Jisas Kraes, na o ke
haimaanie manata-diananga ingeie hunie mwala.
14 Aana a God e niie oto walaimolinge diana i sulie a Jisas ngeena namue.
Oto o ke lio i suli diana aana, na a Li'oa Maa'i i lalo aaka kei pe'i'o.
15 O saie mola uri ahutana mo eesikaelu aana hiiwalaimolinge aana po'o
ni henue i Esia nge o ii'o aana ngeena, kire aatopuri eeku mola, hule aana
a Pijelas na a Hemojenis ikirerue no'one.

16 Ta'e a Onesiporas e ka'a toli'aasieu ike, na e tohungei pe'i-pe'ieu tarau
na e ka'a masa ike honosieu ma'alana nou o'o'o i nume ni ho'o. Aena urine
nge no ko aarea a Aalaha ke ha'adiana'aa uluhe ingeie.
17 Aana maholo e lae mai hunie huilume paine i Rom, oto e tohungei
lo'ohieu oto hiito'o lai hule aana e lio oodoieu.
18 Na o saie taane no'one mola uri e pe'i-pe'ieu tarau maholo nou o'o'o
wau aana huilume i Epesas nge o ii'o aana ngeena. Oto no ko aarea a
Aalaha hunie ke ha'adiana'aa na ke aamasie a Onesiporas oto no'one urine
aana dinge ooreta.

2

O Ke Ne'i Ramo To'ohuu Nana Jisas Kraes

1 Oto i'oe, kaleku, o ke a'aila'a aana asunge nana a Aalaha, na ingeie oto
ke si pe'i'o aana saena mone hunie ke pe'ikie.
2 O rorongoa oto mo ha'a-uusulinge ineu hunie mwala. Oto saeku uri
ta'a-ta'a taungei olana lo'u mola nge i'oe no'one o ke ha'a-uusulie mwala
aani. Na oto liutaa, o ke ha'a-uusuli aana mo ola ngeena hunie mo mwane
ni nou-norue nge o saie uri ikire no'one kire sai ha'a-uusulie ngaeta mwala
lo'u eeni.
3 Na mala nga ramo e ka'a sai aapwasu ike aana sapesalunge ta'e ko esu
tara'asi mola, nge i'oe no'one o ke asu a'aila'a urine lo'u mala nga ramo
diana a Jisas Kraes ma'alana sapesalunge nge ko re'usieu ie ke rau no'one
aamu urine.
4 Na lo'u, o ke haimaanie no'one tolahana mo ramo, aana ramo nge ko
sare da hunie uri aalaha ingeie ke ilenimwa'e pe'ie, e sa'a asuie ike nga kele
mei esunge ingeie maraana. Ta'e ramo diana ngeena ko esu tarau mola i
sulie asunge nana aalaha ingeie.
5 Na ne ke ha'amalaa asunge i'oe lo'u mala nga iini ko sare na'o aana nga
halinge. Iinonine e sa'a hahu'ei toolea ike nga waaite na e ka'a lae ike i
sulie mo ha'atolanga aana halinge ngeena.
6 Na asunge i'oe ke urihana no'one iinoni nge ko esu waa'ini'ini aana
hohola ingeie. Iinonine e malisine oto uri ingeie ni kei hola'i ngeue mo
ngeulaa aana hohola ngeena.
7 O ke lo'onga'i diana i sulie nga taa nge no ko unue huni'o ienini, na
a Aalaha kei pe'i'o taane aani haata'inilana saenanaunge i sulie ahutana
walu ola ngeena.
8 O ke lo'o-lo'onga'inie mola a Jisas, aana ingeie a Kraes, iini a God
e haiholota'inie kei ha'a-uurie mo iinoni ingeie. E ha'a-oaie walana mo
propet aana e uure mwaanie komu a Deved Inemauri. Na e ta'ela'i
mwaanie maenga mala no ko unu-unue oto tarau maholo no ko laenga'inie
Tataroha Diana
9 Na i tehula'ana Tataroha Diana ngeena mola nge ho'osileku e lae aani
iieliheu ie. Ta'e ha'a-uusulinge a God nga walo ho'o-ho'o ha'ike aana.
10 Aena urine ka'u, ma'alana mwala ko ha'aloieu mala ie, ta'e no ko ii'o
susu mola. Aana tala urine nge no ko pe'ie mwala nge a God e lio hilisire
oto, hunie kire ke to'o aana maurihe pe'ie a Jisas Kraes na kire ke ii'o pe'ie
aana manikuluha'ana oto di.
11 Mei wala to'ohuu oto ienini.

Mala uri kie ko mae tararuru pe'ie a Kraes,
nge kie kei meuri tararuru no'one pe'ie.

12 Mala uri kie ko ii'o susule'i mola aana hiiwalaimolinge ma'alana kie ko sapesalu,
nge kie sai aalaha no'one mola pe'ie.
Ta'e mala uri kie ko taateinge'inie uri kie ka'a saie ike a Kraes,
nge ingeie kei taateinge'inikie no'one uri e ka'a saikie.
13 Ma'alana uri kie ka'a sai hele i sulie mo heiholota'inge ikie,
ta'e ingeie kei hele ma'uta'a mola aana mo heiholota'inge ingeie tarau,
aana tolahana maraana e ka'a toli'aasie ike hunie ke eero,
wa huni lae aaopa mwaanie haiholota'inge ingeie.

O Ke Ne'i Mwane Au'esu Diana Nge E To'ohie Saena A God

14 O ke lae pe'i ha'a-ha'a-aamasito'oa kira hiiwalaimoli aana mo ola ngeena. O ke ere hiito'o hunire aana nanamanga a God uri kire ke su'uri ere haitelili aana mo ola kire ka'a roro'a ike. Aana tala urine e tohungei aaela oto hiito'o, na e sai waelie mola mo iini ko pwaarongoa mo erenga haitelili urine.
15 O ke ari'apasie o ke ne'i iinoni au'esu diana, hunie a God ke saemango haahie asunge i'oe. O ke ha'a-uusuli to'ohuu aana walana God, hunie o ke su'uri hii masanga i maana.
16 O ke ne'i aasie ta'ena nga erenga aaela na mo wala mwaakule i purimu, aena aana mwala ko ere-ere urine, kire ko si oohea oto mwala ha'ataulie a God ni ngeena.
17 Mo erenga ikire ngeena e urihana mola ho osa nge e ka'a sai mola ike. Ere-erenga e ro mwane, a Haemeneas na a Pilitas, na e urine oto.
18 Kirerue toli'aasie oto mo erenga to'ohuu, na kirerue ko si lae pe'i unu heiliu mola aana uri ta'ela'inge kira hiiwalaimoli mwaanie maenga e rau oto. Na pe'ie mo wala takalo urine, kirerue ko waelie mola hiiwalaimolinge ngaeta mwala.
19 Ta'e ma'alana ngaeta mo iini ko ne'isae rue-rua'a urine, soihaada'inge e sa'a rongo ike hunire aena aana soihaada'inge e to'o aana taane poo-pootana nge e ka'a sai esule'i ike. Na a God e uusue mo wala i sulie soihaada'inge ingeie uuri, “A Aalaha e manata'inie taane mo iini ingeie,” na lo'u uuri, “Ahutana mo iini ko unue uri kire hiiwalaimoli aana a Aalaha, kire ke mani toli'aasie oto mo tolahai ola aaela ikire.”
20 E Timoti, o saie taane uri mo nume paine kira to'o-to'o kire to'o aana mo nime ikire nge kire asui'i aani kol na aani siliva, na ngaeta mo iini kire asui'i mola aani ei wa aani mwakano. Ngaeta mo iini aana mo nime ngeena kire malisine mo maholo roro'a na mo maholo ni ha'ama'unge, ta'e ngaeta mo iini kire ka'a malisine ike mo maholo paine ngeena, aana taungei nime urine mo nime ta'ewau mola.
21 E urine no'one mola aana mo iinoni. Mo iini nge kire ko toli'aasie mo tolahai ola aaela ngeena oto ta'ingelu mwaanire, nge kire kei ii'o maa'i oto i maana Aalaha ikire. Mauringe ikire kei to'ohie saena a Aalaha, na kire sai esuie ta'ena nga mei esunge diana oto mola nana.
22 Oto o ke lio talamu mwaanie mo saehanalinge nge ko too-toolea mo saanau, ta'e o ke dau diana mola tarau. Na o ke ari'apasie mola lulu i sulilana oodota'inge, na hiiwalaimolinge i'oe ke susu, na o ke manata diana hunie ahutana mwala, na o ke ii'o ni henuelama mola pe'ie ta'ena nga iinoni. Na o ke hikusie mo iini ko palo-paloa a God to'ohuu aani sae manola.
23 O ke kineta'ini'o mwaanie ta'ena nga ha'a-erenga takalo na mo erenga ta'ewau. Aana o saie oto uri mo erenga urine kire sai esuie mola ha'a-erenga ke paine i matolana mwala,

24 na iinoni eu'esu a God ke su'uri ne'i iinoni ha'a-ha'a-ere. Urine ha'ike,
ta'e ke toli rako mola pe'ie mwala, na ke saenanau diana aana tolaha ni
ha'a-uusulinge, na ke su'uri sae-saewasu lau-leu.
25 Na iinoni eu'esu a God ke haro kele lae rako mola maholo ko ha'a-
oodohie mwala nge kire ko leledie ha'a-uusulinge ingeie. Aana ko urine,
ohe a God kei pe'ie mwalana hunie kire ke oolisie lo'onga'inge ikire, na
hunie kire ke sai diana aana mo ha'a-uusulinge to'ohuu.
26 A Pwelu Eero-eero ni mola e tapolie mwala ngeena aana lolosilana
hune ingeie hunire, na ingeie ni mola ko si deu rarahire uri hunie kire
ke dau aaela i sulie nga taa e saeto'o aana. Ta'e mala uri kire kei aehota
lio saie mo ha'a-uusulinge to'ohuu, nge luhesilada e sai lae taane mola, na
kire sai tehisie mola a Pwelu Eero-eero.

3

Mwala Kei Aaela Oto Liutaa Aana Mo Dinge Ooreta

1 O ke sai diana aana uri, aana mo dinge ooreta ahutana walu ola kei
meni deu aasa oto hiito'o.
2 Mwala kei lo'o-lo'onga'inire oto mola maraada. Kire kei ne'i-ne'isae
paine oto hiito'o aana to'oha, na kire kei lae-lahera maraada, na kire kei
too-tooha'inire oto hiito'o. Kire kei talei ere-ere aaela mola, na kire sa'a
totola i sulie ike mo nikada na mo aamada. Kire sa'a paa-paalahea ike
nga iini haahie nga mei ola nge niilana e lae oto hunie, na kire sa'a lo'o-
lo'onga'inie ike lo'u a God.
3 Kire sa'a saie ike lo'u manata-diananga, na kire sa'a sae-sae aasi ike
lo'u hunie nga iinoni. Kire kei eero-eerota'inie mola mwala, na kire sa'a
kineta'inie ike tolahada mwaanie aaelanga. Kire sa'a aama-aamasie ike
nga iini, na kire kei leledie mola ta'ena nga ola diana.
4 Ma'alana mo malahude, ta'e kire kei pwelora mola, na kire sa'a hola'i
lo'onga'i ke'u i sulie ta'ena nga ola kire ko sare asuie, na kire kei too-
tooha'inire oto e pulo. Kire kei saeto'o aana mola mo ola nge ko da kire ke
hii diana, ta'e kire ka'a saeto'o aana ike a God.
5 Kire kei lupwe'i esu taane huni haata'inie uri ikire mo iinoni maa'i, ta'e
e ka'a to'ohuu ike, na hule aana kire ka'a kele saeto'o aana ike nanamanga
a God ke lio i sulie mauriha'ada. Mwala urine, o ke su'uri lae i sulire, ta'e
o ke ii'o ha'ataulire mola.
6 Ngaeta mo iini aana mwala ngeena kire sai walo liu i matolana mo
nume pe'ie ha'a-uusulinge takalo, na kire ko ha'a-olaa mo hu'e nge kire ko
ne'i-ne'isae rue-rua'a. Mo hu'e ngeena kire ooraha'aala na kire ko lae mola
i sulie ta'ena nga saehanalinge ikire.
7 Kire ko eri'apasie taane uri kire ke sai diana aana mo ola oto hunge, ta'e
kire ka'a sai deu oodoie ike tohungana saenanaunge aana walaimolinge.
8 Mwala nge kire ko lae hailiu i sulie mo hu'e urine, kire ko ere aaelasie
tohungana walaimolinge, mala a Janis na a Jambris kirerue ere aaelasie a
Mosis wau i na'o.† Kire ka'a to'o aana ike nga mei lo'onga'inge ke oodo, na
hiiwalaimolinge ikire pweai ola mola ni ngeena.
9 Ta'e kire sa'a lae ha'atau ike pe'ie tolahai iinoni aaela ikire ngeena. Aana
e sa'a tewa na mwala kei lio saie oto pu'onga ikire, mala ka'u lio sailana a
Janis na a Jambris e lae lau-leu mola wau i na'o.

A Timoti Ke Haimaanie A Pol

† **3:8** 3:8 Laladonga mo Jiu wau i na'o e unue uri a Janis na a Jambris ikirerue e ro mwane aakalohola nge kire pe'ie inemauri mo Ijip huni uure honosie a Mosis. Eksodas 7:22 e ladoa maholo ngeena, ta'e e ka'a unue ike satana mo mwane ngeena.

Aana Taroha'inilana Walana God

10 Ta'e i'oe, kaleku, o saie oto mo ha'a-uusulinge ineu na ii'olaku e uri taa,
na nga moi taa no ko sare asui'i. O lio saie ka'u oto hiiwalaimolinge ineu,
na toli-rakonga ineu, na manata-diananga ineu hunie ahutana mwala, na
toli-susule'inge ineu aana maholo e aasa oto hiito'o.
11 O saie ka'u mola ha'aloileku e lae na nou sapesalu oto hiito'o mala o
leesie aana mo huilume i Antiok, na i Aekoniam, na i Listra. Nou tohungei
sapesalu oto hiito'o, ta'e no ko paalahea a Aalaha oto liutaa aana e ha'a-
uurieu mola mwaanie walu olana.
12 Na e to'ohuu oto uri ta'e-ta'ena nga iini ko lado pe'ie a Jisas Kraes na
ko sare ii'o maa'i nana, nge mwala kei ha'aloie oto urine.
13 Ta'e mwala tata'ala nge kire ko ha'apweue mola mwala, kire kei hunge
oto lo'u liutaa. Kire kei aaela oto lo'u, na kire kei lae pe'i eeroa mwala oto
hiito'o, ta'e lae-lae na mwala kei haro pwelora lo'u no'one.
14 Ta'e i'oe, kaleku, o ke hele susule'i mola aana nga taa nge ha'a-
uusulilemu e lae oto aana na o hiiwalaimoli oto no'one aana, aena aana o
sai diana aameelu oto mo iini melu ha'a-uusuli'o.
15 O sai diana aana ka'u oto mo Uusu-uusu Maa'i na hule aana o ne'i
mwela ue. Na mo ha'a-uusulinge aana kire sai pe'ikie aani lo'onga'inge
diana na aani hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes hunie uri a God ke ha'a-
uurikie.
16 Ta'e-ta'ena nga ola i laona mo Uusu-uusu Maa'i, walana God ni ngeena.
Na ingeie ni e unue hunie mwala ke uusu-uusu oto i sulie lo'onga'inge
ingeie maraana. Oto Uusu-uusu Maa'i e tohungei diana huni ha'ananaukie,
na huni haata'inie mo ooraha'aanga ikie aaka, na huni ha'a-oodohie
tolahaka, na huni ha'a-uusulikie aana mau-meuringe nge e oodo i maana
God.
17 Aana ko urine ha'alaa ikie mo iinoni a God kie sai deu diana aani lulu
i sulilana mo tolahai ola diana na kei tohungei melisine oto uri kie ke asuie
mo tohungei esunge diana.

4

1 Maholo a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei mala inemauri, nge ke si leie
ahutana mo iinoni, mo iini e mauri ue na mo iini e mae oto. Oto no ko
unu tahanga'inie oto huni'o i maana a God na a Jisas Kraes
2 uri o ke lae tara'asi oto pe'ie taroha'inilana walana God. O ke laeliwala
hunie mwala oto tarau, ma'alana mwala ka'a sare rongo huni'o. O ke
ha'a-oodohie tolahada maholo kire ko lae takalo, na o ke haata'inie mo
ooraha'aa ikire hunire hunie kire ke aali'u mwaani'i, na o ke ere ha'asusure
no'one. Walu ola ngeena o ke asui'i pe'i toli-rakonga, na pe'i ha'ananaunge
diana.
3 O ke asu urine, aena aana maholo kei lae ue mai nge mwala e sa'a sare
rongo ike hunie mo ha'a-uusulinge to'ohuu, na kire kei lae mola i sulie
saeda maraada. Kire kei lo'ohi ha'a-uusuli ta'ewau mola hunie uri kire ke
sai rongoa ha'a-uusulinge nge kire ko sasare rongoa.
4 Na kire kei eeli'u mola mwaanie walaimolinge huni rongo i sulie mo
laladonga eero-eero.
5 Ta'e i'oe oto o ke lo'o-lo'onga'i diana tarau, na o ke uure a'aila'a mola
ma'alana uri o ko lae oodoie lo'u aasanga. O ke lae tara'asi mola pe'ie
taroha'inilana Tataroha Diana, na o ke asuie to'ohuu mei esunge a God e
niie huni'o ngeena.
6 Oto aana ineu maraaku, o saie taane uri mauringe ineu nou niie ka'u
oto i na'o mala uuraa'inge hunie a God, na oto ie e hule oto aana leu ooreta,
aana e hule oto aana maholo ineu huni mae.

7 Na mauringe ineu e urihana no'one halinge. Na nou huru diana aana
halinge ngeena, aana ma'alana nga taa e ra'usieu, ta'e nou esu diana mola
nana a Aalaha. Oto maholo ie nou hule oto aana ha'amangolana halinge
ngeena, aana nou ha'amangoa oto asunge e niie mai hunieu. Nou hele
ma'uta'a aana hiiwalaimolinge to'ohuu, na nou lae-lae pe'i ha'a-uusulilana
mwala aana.
8 Na waaite nge ne kei toolea i maana halinge ngeena e ii'o aakau loosieu
oto, aana ineu nou ii'o oodota'i oto i maana God. A Aalaha kei lei oodota'i
aana ahutana mwala, na aana Dinge Ooreta ke si waaieu taane. E sa'a
da ike leune hunieu hali'ite, ta'e hunie ahutana mo iini kire manata diana
hunie na kire ko maa'oohie oolinge ingeie mai.

A Pol E Unue A Timoti

Ke Lae Mai Saana

9 Kaleku, saeku hunie o ke dau aahonga oto huni lae mai seeku lau-leu.
10 A Dimas e toli'aasieu aana ko tohungei saeto'o aana mo ola aana
walumalau ie, na e lae oto aana huilume i Tesalonaeka. A Kresens e lae
huni esu nana God aana po'o ni henue i Kalesia, na a Taetas e lae urine
no'one hunie po'o ni henue i Dalmesia.
11-12 A Luk mola e si oore mai pe'ieu ie, aana a Tikikas nou uusunge'inie
oto wau i seemiu aana huilume i Epesas. Maholo o ko lae mai, o ke toolea
oto mai a Mak, aena aana ingeie e sai pe'i diana aana asunge ineu.†
13 Na o ke toolea mai mei sala tetewa mwaanie wawai nge nou ha'a-oorea
pe'ie a Kapas wau aana huilume i Troas. Na o ke toolea no'one mai mo
uusu-uusu hio-hio ineu, oto liutaa mo iini nou tohungei saeto'o aani nge
uusuleni e lae aani te'e-te'ei nanikot.†
14-15 O ke lio talamu mwaanie ngaeta mwane satana a Aleksanda. Ingeie
ngaeta mwane nge e sai esuie ta'ena nga ola oto mola aani aean. E tohungei
waelieu aana e tohungei sere'inie ha'a-uusulinge ikolu. A Aalaha ke si
ha'aletehie taane haahie nga taa e asuie ngeena.
16 Eetana nga maholo leileku e lae, nga ta'a-ta'a iini e ka'a lae ike mai
huni ere ooliteku. !Ha'ike! Ahutana mwala kire mani toli'aasieu mola, ta'e
no ko aarenga'i mola talada, hunie a God ke pulongosie mola takalonga
ikire ngeena.
17 Ta'e a Aalaha e lae pe'i ha'a-uurieu na e niie nanamanga hunieu uri
hunie ne ke taroha'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa kire ke
rongoa. Na e pe'ieu no'one aana maholona hunie kira lei-lei ke su'uri lei
mae aaku.
18 Nou tohungei noruto'o mola aana uri a Aalaha kei lio i suli diana
aaku ma'alana mei aaelanga uri taa ke rau lo'u eeku, na ingeie kei tola
konieu taane oto ta'au i laona aalahanga ingeie ta'au i Lengi. !Iau! Kie ke
ha'amanikulu'aa taraure'i oto di. Ke urine oto.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

19 O ke niie mei wala ni saedianangа ineu hunie a Prisila na poro ingeie
a Akuila, na no'one hunie uluhe ni iinoni a Onesiporas.
20 Mwane oamu a Erastas e ka'a lae ike mai pe'ieu, ta'e e oore mola wau
aana huilume i Korinit. Na ngaeta mwane oamu lo'u, a Tropimas, nou
lae mwaanie mola wau aana huilume i Maelitas aana mweita'aa ko mata'i
hiito'o.

---

† **4:11-12** 4:11-12 I na'o a Pol na a Banabas kire ere haitelili i sulie a Mak aena aana a Pol e sere'inie a Mak ke lae lo'u pe'irerue a Banabas. Leesie Palonga 15:36-41. Ta'e tatala ie e haata'inie uri kirerue a Pol na Mak ko esu loko-loko lo'u. † **4:13** 4:13 Sa'a mola mo Uusu-uusu Maa'i ngeena nge si'iri kie ko haara'inie aana "Haiholota'inge Lalahu'e."

21 O ke dau aahonga huni hule mai seeku i na'ona mo waro-waro wawai
aana iihi'ure mwaanie aasi e mawa honosi'o. A Iubiulas, na a Piudens, na
a Laenas, na keni aasikaelu a Klodia, kire ko meni niie no'one mei wala ni
saedianangа huni'o na hunie kira hiiwalaimoli wau i leune.
22 No ko eitanaie Aalaha ikie ke ii'o i laona manatamu, na hahu'ana
manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Taetas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini, aana asunge ingeie oto huni ha'a-uuresie mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu, na huni lio hilisie mo na'ohai mwane huni lio i sulie mo soihaada'inge ngeena.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie oana, a Taetas. A Taetas ingeie ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa nge e hiiwalaimoli aana a Jisas i tehula'ana laeliwalanga a Pol. Aana nga mo maholo a Taetas e lae pe'ie a Pol huni taroha'inie Tataroha Diana, na e ne'ie oto mwane diana nge a Pol e tohungei noruto'o aana. Oto a Pol ko uusu-uusunge'inie aana nga mo henue huni toolea mo uusu-uusu ingeie na huni ha'a-oodohie ngaeta mo ola nge ko lae aaela i laona ngaeta mo soihaada'inge. (Leesie 2 Korinit 7:6-15 na 2 Korinit 8:6-22.)

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol na Taetas kirerue mani esu loko-loko hunie kele maholo o'oru'e aana mala-malau i Krit. Oto a Pol e toli'aasie a Taetas wau i leune huni ha'amangoa mei esunge kire aehotaa, na hunie ke asu mala na'ohai mwane haahie ahutana mo soihaada'inge wau i leune. Oto mai puri a Pol ko uusu-uusu hunie a Taetas lo'u weu, na sa'a mola uusulana uusu-uusu ienini e lae aana halisi e oono aawala mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.). Ahutana mwala aana aalahanga ni Rom kire saie uri mwala ni Krit ikire mo iinoni pu'osasu mola. Kire lalawa ni esu, na kire sai mehiri oto mola tarau, na kire ii'o mola hunie ngaunge. Oto aana tolahana mo Krit e aaela urine, a Taetas e to'o aana mei esunge oto paine huni esuie wau i saada.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusue huni ha'a-a'aila'aa a Taetas, na huni ha'ananaue i sulie lio i sulilana mo soihaada'inge. Uusu-uusu ienini e kara'i sada pe'ie e ro uusu-uusu a Pol Hurula'aa hunie a Timoti, aana ko niie mo ha'a-uusulinge diana hunie nga mwane nge ko lio i sulie mo soihaada'inge. A Pol e ha'ananaue a Taetas i sulie tolahana mo mwane nge kire ko uure huni lio i sulie soihaada'inge. Na e ere no'one i sulie tolahana kira hiiwalaimoli uri kire ke su'uri eeroa mwala ta'e kire ke manata diana mola hunire hailiu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

mo na'ohai mwane aana soihaada'inge, asuilana mo ola diana, ha'a-uusulinge to'ohuu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Taetas 2:11-12, Taetas 3:3-5

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie a Taetas (1:1-4)

Tolahana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke diana oto liutaa. (1:5-16)

Mwala aana soihaada'inge ke ii'o aani ha'ama'unge hunire hailiu. (2:1—3:11)

Mei wala ni saedianangа ooreta (3:12-15)

Mei Wala Ni Saedianangа

Hunie A Taetas

1 Saediananga mwaanieu a Pol, huni'o Taetas.

Ineu nga koni-konihe a God na hurula'aa a Jisas Kraes. E uusunge'inieu huni pe'ie hiiwalaimolinge mo iini nge a God e lio hilisire hunie kire ke ne'i iinoni ingeie, na huni ha'a-uusulire i sulie walaimolinge nge kei pe'ire hunie kire ke ii'o maa'i.

2 Aena leune kire ko maa-maa'oohie pe'i noruto'onga to'ohuu hunie maurihe huu nge a God e haiholota'inie hunikie oto waite. Na haiholota'inge ngeena e to'ohuu oto, aana a God e ka'a sai eero ike.

3 Oto aana tohungana maholo hunie, a God a Ha'a-uuritaka e haata'inie Tataroha Diana, na e unue hunieu hunie ne ke taroha'inie Tataroha Diana ngeena hunie ahutana mwala.

4 Oto no ko uusu-uusu weu huni'o, mwela maa'i ineu, na o saie oto uri o ne'i tohungei kaleku to'ohuu aana hiiwalaimolinge ikure e mani sada.

No ko aarea a God Aamaka na a Jisas Kraes a Ha'a-uuritaka uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ke ii'o pe'i'o.

Tolahana Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge Ke Diana Oto Liutaa

5 Iau, kaleku, nou ha'a-oore'o ka'u mola wau i Krit hunie o ke ha'amangoa mo esunge nge kure ka'a ha'amango'i ue, na hunie o ke lio hilisie nga mo mwane hunie kire ke ne'i na'ohai mwane huni lio i sulie mo soihaada'inge i laona mo huilume wau i leune. O ke asuie walu ola ngeena mala nou unu'i oto huni'o.

6 Mo na'ohai mwane ngeena kire ke ii'o oodota'i oto mola. Kire ke su'uri tolarue, na mo kaleda ke hiiwalaimoli to'ohuu aana a Jisas Kraes, na mwaanie mwala kire unue uri mo kaleda ka'a sai tola i suli ike ta'e kire ko deu ta'ewau mola.

7 Mo na'ohai mwane i laona soihaada'inge kire ko lio i sulie mo esunge a God, na aena urinena, nge kire ke ii'o oodota'i tarau. Mwaanie kire lo'o-lo'onga'inire mola maraada, na mwaanie kire sae-saewasu lau-leu, na mwaanie kire inu-inu wei ni mehiri, na mwaanie kire ha'a-ha'a-ere, na mwaanie kire sae-sae haahie to'oha.

8 Ta'e kire ke takuhie mola mo awataa, na kire ke mwa'e-mwa'e mola huni esuie mo ola diana. Kire ke kineta'inie tolahada hunie kire ke asuie mola mo ola oodota'i. Kire ke ii'o maa'i, na kire ke nihisie saeda mwaanie aaelanga.

9 Na kire ke hele huu mola aana tolahai ha'a-uusulinge to'ohuu nge kire toolea oto. Urine nge mo na'ohai mwane ngeena kire ke si melisine ha'a-uusulilana mwala aana tolahai ha'a-uusulinge to'ohuu huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge mwala, na huni ha'a-oodohie mo takalonga mo iini nge kire ko leledie ha'a-uusulinge to'ohuu ngeena.

10 Mo iini hunge si'iri, kire ka'a sare tola i sulie ike tolahai ha'a-uusulinge to'ohuu ngeena, ta'e kire ko ere-ere mwaakule mola pe'i eerolana mwala. Leune e to'ohuu oto liutaa i sulie pulitaa nge kire ko ha'a-uusuli aana uri o ke torihesi'o ha'alaa o sai hele aana maurihe huu.

11 Oto o ke uure honosie mo ha'a-uusuli eero-eero urine mwaanie kire waelie hiiwalaimolinge ngaeta mo iini na mo uluhe ni iinoni ikire. Kire ko lae pe'i ha'a-uusulie mwala mola aana mo ha'a-uusulinge tata'ala ikire mola hunie kire ke to'o-to'o.

12 Na ma'alana ngaeta ha'a-uusuli mo Krit maraada na e te'uri, “Mo Krit, mwala eero-eero to'ohuu oto, na tolahada e tohungei tata'ala. Kire tohungei lalawa, na kire ii'o oto mola hunie ngaunge mala mo poo ni me'esu.”

13 Na aena leune e to'ohuu oto, o ke tohungei ere hiito'o hunire hunie
ikire no'one kire ke hiiwalaimoli to'ohuu.
14 Na mwaanie kire lulu i sulie lo'u mo laladonga eero-eero mo Jiu, na
mo ha'atolanga ikire, aana kire sere'inie mola walaimolinge.
15 Kire unue uri kie ke ha'ahili-hili mwaanie mo ola oto hunge, ta'e
eeronga mola ni ngeena, aana walu ola kire mani diana mola hunie mo iini
kire ii'o oodota'i. Ta'e iini nge ko lo'o-lo'onga'inie mola aaelanga hali'ite,
ahutana ola kire mani mada'a hunie, aena aana e ka'a hiiwalaimoli ike
aana God. Oto iini urine manatana na lo'onga'inge ingeie kire mani aaela
mango mola.
16 Ma'alana kire ko unu-unue uri kire saie a God, ta'e tolahada ko si
haata'inie mola uri kire ka'a saie ike a God. Oto mo iini urine kire tohungei
lio mama'ela i maana God aana kire ko heitohe mola na kire ka'a sai esuie
ike nga mei ola diana.

2

Ahutaka Aana Soihaada'inge

Kie Ke Ha'ama'u Hunikie Hailiu

1 Ta'e i'oe, Taetas, o ke haro ha'a-uusulie mola mwala aana ha'a-uusulinge
to'ohuu.
2 O ke ha'a-uusulie mo rato ni mwane uri kire ke kineta'inie tolahada, na
kire ke ii'o diana hunie mwala ke ha'ama'u aada, na kire ke ii'o mola aani
lio i suli diana aada. Hiiwalaimolinge ikire ke susu aana walaimolinge, na
kire ke manata diana mola hunie ahutana mwala. Ma'alana nga taa ko
reu-reu, ta'e kire ke hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge pe'i maa'oohinge
susuto'o.
3 Na o ke ha'a-uusulie no'one mo hu'e hunie kire ke lulu i sulie tolahai
iinoni diana nge e malisine mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas. Kire ke
su'uri sisiho aana mwala, na kire ke su'uri inu-inu wei ni mehiri hiito'o.
Ta'e kire ke ha'a-uusulie mwala mola aana tolahai iinoni diana,
4 hunie mo hu'e haalu kire ke manata diana hunie mo poro ikire na mo
mwela ikire.
5 Na kire ke ha'a-uusulie mo hu'e haalu ngeena no'one hunie uri kire
ke nihisie saeda mwaanie aaelanga, na uri kire ke ii'o rere'a, na uri kire
ke saemamae hunie mwala, na uri kire ke lio i suli diana aana mo uluhe
ikire pe'i ha'ama'unge aana mo poro ikire. Aana kire ko haata'inie tolahai
iinoni diana urine, nge nga iini po'oi sinaha sa'a ere aaelasie ike mo ha'a-
uusulinge aana soihaada'inge.
6 Na o ke ha'a-uusulie lo'u mo saanau hunie ikire no'one kire ke ha'ahili-
hilie tolahada mwaanie aaelanga.
7 Na i'oe, Taetas, o ke haata'inie no'one mei meu-meuringe diana aani
esuilana mo ola diana hunie kire ke haimaani'o. Mwaanie o eero-eero
aana maholo o ko ha'a-uusuli, ta'e o ke ha'a-uusuli pe'ie saenanaunge hunie
mwala ke ha'ama'u no'one aamu.
8 Ha'a-uusulinge i'oe ke tohungei oodo na ke diana mwaanie nga iini e
ere aaelasie. O kei ha'a-uusuli urine, nge mo maelonga ikie kire kei masa
aena aana kire kei deu aasaie nga mei ola hunie kire ke ere aaelasikie
aana.
9 O ke ha'a-uusulie no'one mo koni-konihe hunie kire ke tola i sulie mo
poro paine ikire aana ta'ena nga mei ola hunie kire ke to'ohie saena mo
poro paine ikire. Mwaanie kire ere-ere haitapali lo'u pe'ie mo poro paine
ikire,
10 na mwaanie kire peli-pelie lo'u nga mei ola mo poro paine ikire.
Ta'e helelada ke diana mola hunie mo poro paine ikire ke noruto'o aada.

Helelada kei diana urine, nge mwala kei ha'apaina'aa ha'a-uusulinge a God
a Ha'a-uuritaka.
11 Oto kie ke ii'o oto urine aena aana manata-diananga a God hunie
walumalau e haata'i oto, aana e asuie oto tala hunie ta'ena nga iini ni
welumalau ke hele aana maurihe huu.
12 Na manata-diananga a God ngeena e ha'a-uusulikie oto uri hunie kie
ke toli'aasie mo tolahai ola aaela i maana God. Na kie ke su'uri he'i lae
lo'u i sulie mo ola nge walumalau ienini ko heri huni'i. Ta'e kie ke nihisie
saeka mwaanie aaelanga, na kie ke ii'o aani ii'onga oodota'i, na aani deu i
sulilana mola walu ola nge a God kei ilenimwa'e haahikie aani.
13 Na kie ko maa'oohi susuto'o mola hunie hai dinge nge mei ola e diana
oto liutaa na e tohungei menikulu'e kei reu, hai dinge nge kie hiiwalaimoli
uri hahu'ana God ikie a Jisas Kraes kei haro ooli lo'u mei aana. Ingeie oto
a Ha'a-uuritaka
14 aana e toli'aasie maraana hunie ke mae honotaka, na hunie ke tola
aaliho'i aaka mwaanie mo ooraha'aanga ikie. E ha'arere'akie oto hunie kie
ke ne'i iinoni oto ingeie, hunie kie ke tohungei ii'o oodota'i aani esuilana
mo ola diana oto tarau.
15 O ke ha'a-uusulire tarau i sulie walu ola nge no ko unu'i huni'o ienini. O
ke ere ha'asusure, na o ke ha'a-oodohie mo iini kire ko lae takalo mwaanie
tala diana ngeena. O to'o aana oto nanamanga huni deu urine, oto o ke
su'uri toli'aasie nga mo iini kire ke lo'onga'i mwakata'ini'o.

3

Kie Ke Ha'ama'u Aana Mo Mwane Paine, Na Tolahaka Ke Aaopa Mwaanie Mwala Aana Walumalau

1 O ke ha'a-aamasito'ora hunie kire ke ha'ama'u aana mo aalaha na mo
rato ni mwane aana kahamani. Kire ke tola i sulire, na kire ke ii'o aakau
mola huni esuie mo ola diana.
2 Mwaanie kire ere aaelasie nga iini wa kire ke ha'a-erea nga iini, ta'e
kire ke ii'o maneko na kire ke manata diana mola hunire hailiu.
3 Aana tolahaka ke aaopa oto mwaanie tolahaka wau i na'o. Hola'ina'o kie
pweu-pweua'a no'one mola mala mo pu'o, na kie haitohe oto mola tarau.
Pwelolaka e si lae mola aana kie hari hunie mola ta'ena nga ola aaela nge
kie lo'onga'inie uri kie kei ii'o oto mola pe'ie ilenimwa'enga haahi'i. Kie
tola i sulie mola mo saehanalinge ikie tarau, oto kie ko ha'aweokie mola
mwaakule na kie ka'a tarie ike nga mei ola diana aani. Kie ii'o oto mola
pe'ie heota'inge na asuilana ta'ena nga tolahai ola tata'ala. Na kie ii'o oto
mola pe'ie liongai maanga hunikie hailiu.
4 Ta'e ma'alana e urine, na a God a Ha'a-uuritaka e saediana mola
hunikie, na e haata'inie manata-diananga ingeie hunikie
5 aana e ha'a-uurikie. Na e ka'a ha'a-uurikie ike aena aana helelaka e
diana, ta'e e ha'a-uurikie mola aena aana e aamasikie. Kie hute haalu aena
aana Li'oa Maa'i e ha'arere'akie hunie kie ke to'o aana mei meu-meuringe
haalu i lalo aana.
6 Na aena aana a Jisas Kraes e ha'a-uurikie, nge a God e tohungei
ha'adiana'akie na e niie oto Li'oa Maa'i ingeie hunikie.
7 Na aena aana a Jisas e aamasikie, nge e ha'arere'akie hunie kie ke ii'o
rere'a i na'ona, na e haiholota'i hunikie uri kie kei haro to'o aana maurihe
huu.
8 Ahutana mo ha'a-uusulinge ngeena kire mani to'ohuu. Aena urinena
nge nou saeto'o aana o ke tohungei ha'a-uusulie mwala oto aani, hunie mo
iini nge kire hiiwalaimoli to'ohuu aana God kire ke au'esu oodota'i oto mola

hali'ite huni esuie mo ola diana. Walu ola ngeena kire diana oto ta'ingelu,
na kire sai pe'ie ahutana mwala.
9 Ta'e o ke aali'u mwaanie mo ha'a-erenga mwe'u-mwe'ule i sulie mo
hute-hutanga. Na o ke su'uri ha'a-ere wa o ke ere haitapali i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis. Mo tolahai iinoni urine, mo ola kire sa'a pe'ie ike nga
iini ni ngeena.
10 Mala nga iini ko da oopanga hunie mwala, nge o ke ha'a-oodohie mola.
Ta'e mala uri o ko ha'a-oodohie oto ha'arue na e ka'a sare rongo huni'o, nge
o ke aatopuri mola aana.
11 O ke saie mola uri taungei iinoni urine e takalo na e ooraha'aala, na
walu ola aaela nge ko deu'ine e haata'inie oto uri e hele roro'anga oto.

Mo Ha'ananaunge Ooreta

Pe'ie Mei Wala Ni Saedianangа

12 No ko oala'inie uri hunie ne kei uusunge'inie a Atemas wa a Tikikas
wau i seemu huni oolisi'o wau i Krit. Maholo nga iini aadarue ko hule
wau i seemu, nge o ke dau aahonga huni lae mai honosieu aana huilume
i Nikopolis. Saeku ne ke ii'o wau i leune aana mo waro-waro wawai aana
iihi'ure.
13 O ke pe'ie a Sinas, poro e saenanau aana mo ha'atolanga, na a Apolos,
mwaanie kirerue tola talea nga mei ola aana laenga ikirerue.
14 O ke ha'aninaa mwala aana soihaada'inge hunie kire ke mwa'e-mwa'e
ni esuie mo ola diana huni pe'i-pe'ie ngaeta mwala, na mwaanie kire lalawa
huni esuie mo ola diana.
15 Ahutana mo iini mei leu pe'ieu kire ko sare niie saedianangа ikire
huni'o. Oto i'oe, o ke niie saedianangа i'emeelu no'one hunie kira
hiiwalaimoli wau i leune.
No ko aarea God hunie hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Pilimon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?
A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini.
?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?
A Pol Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie malahune, a Pilimon, na a Apia na a Akipas. A Pilimon ingeie ngaeta mwane to'o-to'o na e hiiwalaimoli aana a Jisas i tehula'ana laeliwalanga a Pol wau aana huilume i Kolosi. Ngaeta mo iini kire lo'onga'inie uri a Apia ingeie hu'e a Pilimon, na a Akipas oto a kaledarue.
?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?
Ngaeta koni-konihe a Pilimon, satana a Onesimas, e pelie ka'u mei to'oha a poro paine ingeie na e tahi oto mwaanie. Oto lae-lae e oodoie a Pol na ko oonisae oto. A Pol e haata'inie hunie a Onesimas uri mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas kire sa'a mumunie ike mo aaelanga ikire, ta'e kire ke ha'a-oodohie mola mo ola aaela kire asui'i hunie kire ke ii'o diana aaliho'i lo'u pe'ie mo iini kire waelire. Oto a Pol e uusunge'i eeliho'i aana a Onesimas i saana a Pilimon hunie ke ii'o diana lo'u pe'ie poro paine ingeie, a Pilimon.
?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?
A Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie a Pilimon ke ne'isae-aasie oto nga taa nge a Onesimas e dau aaelasie aana, na ke tola konie mola i nume ingeie mala ikirerue e ro mwaasine.
?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
koni-konihe, manata-diananga, tola koninge, mwaasine i lalo aana Kraes
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Pilimon 1:18
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
Mei wala ni saediananga hunie a Pilimon
(1:1-7)
A Onesimas e ne'i iinoni haalu oto, na e malisine a Pilimon ke ne'isae aasie nga taa e dau aaelasie.
(1:8-22)
Mei wala ni saediananga ooreta
(1:23-25)

Mei Wala Ni Saediananga

Hunie A Pilimon

1 Saediananga mwaani'emere'i a Pol na a Timoti, huni'o Pilimon.
Ineu a Pol, nou ii'o i nume ni ho'o i tehula'ana asunge a Jisas Kraes, na aasike maa'i a Timoti ko pe'ieu ienini huni uusu-uusu weu huni'o, Pilimon. I'oe, o tohungei esu diana pe'i'emeelu nana God, na i'oe oto tohungei malahumeelu.
2 Mere ko uusu-uusu no'one hunie tohungei eesimeelu a Apia, na a Akipas, nge ko esu no'one nana a Jisas mala ikolu. Na mere ko uusu-uusu no'one hunie mo iini aana soihaada'inge nge kire ko lae-lae mai huni aarea God no'one wau i nume i'oe.
3 No ko aarea God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha ikie uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu.

A Pol E Manata Diana

Hunie A Pilimon

4 Ahutana maholo no ko aare-aarea God talamu, Pilimon, no ko paalahea
God oto liutaa haahi'o.
5 No ko aama-aamasito'o aamu sulie no ko rorongoa uri o ko tohungei
manata diana liutaa hunie ahutana mwala a God, na hiiwalaimolinge i'oe
e susu i lalo aana Jisas Aalaha ikie.
6 Na no ko aarea God uri o ke asu hiito'o aana ha'arongolana mwala
i sulie a Jisas hunie ikire no'one kire ke hiiwalaimoli aana. Na aana o
kei esu urine, nge o ke si saenanau oto hiito'o lo'u i sulie ahutana mo
ha'adiana'anga nge a God ko nii-nii'i mei hunikie aena kie lado oto pe'ie a
Kraes.
7 Malahuku diana, manata-diananga i'oe hunie mwala a God e da kire
ko tohungei hii diana, na aena mei olana o da ineu no'one, no ko tohungei
ilenimwa'e na saeku e susu.

A Pilimon Ke Sae'aasi

Hunie A Onesimas

8-9 Oto aena urinena, no ko eitanai'o hunie o ke asuie nga mei ola hunieu.
Mala uri saeku hunie, nou sai unue mola huni'o aana nanamanga ineu
mala nga hurula'aa a Kraes hunie o ke asuie mola hunieu, ta'e nou ka'a
sare asuie ike urine. !Ha'ike! Nou sa'a dau rarahi'o ike, ta'e aena aana
kure ko manata diana hunikure hailiu, nge no ko sare kele ai-eitanai'o
mola hunie o ke pe'ieu. Oto no ko ere huni'o ie mala ineu ngaeta repo, nge
nou ii'o oto i laona nume ni ho'o si'iri aena aana no ko taroha'inie walana
a Jisas Kraes.
10 Oto no ko eitanai'o hunie o ke aamasie lo'u kaleku a Onesimas, sulie
maholo nou ii'o i nume ni ho'o ie nou ha'a-ha'a-uusulie na e hiiwalaimoli
oto aana Kraes. Oto e urihana e ne'i kaleku to'ohuu oto.
11 Nou saie taane uri hola'ina'o e ka'a sai pe'i'o ike, ta'e maholo ienini kei
sai pe'ikure oto hiito'o.
12 Oto no ko uusunge'i eeliho'i oto wau aana i seemu ie, ma'alana uri nou
tohungei sae paine taane haahie.
13 Nou sae haahie ue hunie ke ii'o ka'u pe'ieu oolisi'o hunie ke pe'ieu aana
maholo nou ii'o i laona nume ni ho'o i tehula'ana taroha'inilana a Jisas.
14 Ta'e nou ka'a sare da ike leune na nou ka'a hola'i ere pe'i'o, mwaanie
uri o sa'a ilenimwa'e ike haahie. Aana nou ka'a sare dau rarahi'o ike huni
esuie mei ola diana urine, ta'e saeku hunie i'oe mola maraamu o ke ne'isae
ni esuie.
15 Aana lio-lionga ineu, e kara'i lio mala ohe a God e toli'aasie a Onesimas
ke oopa mwaani'o hunie kele maholo urine, aena urine nge kei ooli lo'u
weu i seemu huni ii'o oto huu pe'i'o.
16 E oopa mwaani'o ka'u mala koni-konihe i'oe, ta'e oto ie ingeie e diana
oto liutaa aana nga koni-konihe mola, aana ingeie nga aasike oto i lalo aana
Kraes. Nou tohungei sae haahie taane, ta'e nou saie o kei sae haahie lo'u
liutaa aaku, sulie ingeie nga koni-konihe diana i'oe na nga aasimu no'one
i lalo aana Kraes.
17 Mala uri o ko manata diana to'ohuu hunieu mala ineu nga malahumu
diana, nge o ke tola konie no'one a Onesimas mala o sai tola konieu.
18 Na mala uri e asuie nga mei ola aaela takoi'o wa e toolea nga mei ola
mwaani'o, nge o ke toli'aasie hunieu, na ineu ne ke si su'ue huni'o.
19 Ineu a Pol nge no ko uusue uusu-uusu ienini weu huni'o maraaku huni
ha'awalaimoli'aa uri ineu nge ne ke si su'ue oolisie a Onesimas nga mei ola
urine. Ta'e nou saie o ka'a pupulongosie ike mei meu-meuringe haalu nge
o toolea no'one i tehula'aku.

20 Malahuku diana, aana kure mani lado pe'ie a Kraes, ka'u no
ko eitanai'o aana satana a Aalaha uri o ke pe'ieu urine hunie o ke
ha'amamaloa saeku.
21 No ko uusu-uusu weu huni'o urine sulie nou saie o kei deu mola i sulie
nga taa nge no ko eitanai'o hunie, na hule aana o kei esu diana aana lo'u
liutaa.
22 Ngaeta leu lo'u, nou saeto'o aana o ke dau aakau aana nga leu talaku
i nume i'oe, sulie nou noruto'o aana uri a God kei rongo mola hunie mo
aarenga'inge i'omu hunie ne ke lae wau i seemiu.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

23 A Epapras ko ii'o no'one i nume ni ho'o pe'ieu i tehula'ana a Jisas Kraes,
na ingeie ko niie no'one saedianangа ingeie huni'omu.
24 Na mo mwane lo'u nge kire ko meni esu no'one pe'ieu, a Mak, na a
Aristakas, na a Demas, na a Luk, kire ko meni niie no'one saedianangа
ikire huni'omu.
25 Oto no ko eitanaie a Jisas Kraes Aalaha ikie uri hahu'ana manata-
dianangа ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu Hunie Mo Hibru
Nge Kire Hiiwalaimoli Aana A Jisas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Kie ka'a sai diana aana ike uri a tei ni e uusue uusu-uusu ienini. Uure oto i na'o ngaeta mo rato aana soihaada'inge kire unue uri ohe a Pol Hurula'aa ni e uusue, ta'e ngaeta mo iini lo'u kire lo'onga'inie ohe a Banabas wa uri a Apolos. Ta'e uusu-uusu ienini e ka'a unue ike, na e lio mala e aasa hunie uri kie kei sai diana aana uri a tei ni e uusue uusu-uusu ienini. Ma'alana kie ka'a saie ike satana poro nge e uusue uusu-uusu ienini, ta'e kie saie taane uri ingeie nga mwane ni Jiu nge Li'oa Maa'i e niie mei saenanaunge diana a God hunie ke ha'arongokie aana.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ienini e lae hunie mo Jiu nge kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Kie sai haara'inie no'one mo Jiu aana mei satai ola "Hibru" na aena urinena kire haara'inie uusu-uusu ienini uri "Uusu-uusu Hunie Mo Hibru."

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo e uusue uusu-uusu ienini, e lio mala ngaeta mo Jiu nge kire hiiwalaimoli ngeena kire ko sare ooli lo'u huni ii'o i memelutana mo Ha'atolanga a Mosis. Na aana maholona Nume Maa'i Peine i Jerusalem e ii'o taane mola ue, na kire ko sare toolea mo sipu ikire i saana mo pris hunie ke asuie mo uunu-olanga mala kire mani esuie ka'u i na'o. Aana Nume Maa'i Peine e ii'o ue, nge kie saie uri e uusue uusu-uusu ienini i na'ona maholo mo Rom kire uunu suuhe'inie huilume i Jerusalem aana halisi e hiu aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (70 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

E uusue uusu-uusu ienini huni haata'inie hunire uri a Jisas e tohungei diana liutaa aana ta'ena nga iinoni, na haiholota'inge e ha'a-uuresie e diana liutaa aana haiholota'inge a God e asuie aana maholo e niie mai mo Ha'atolanga hunie a Mosis. E ha'a-aamasito'ora uri kire to'o aana maurihe haalu mola i tehula'ana hiiwalaimolinge aana a Jisas, na ka'a ike aana kire ko lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

A Kraes e diana liutaa, Hahu'ana Na'ohai Pris, Kalena God, haiholota'inge a God pe'ie mwala, hiiwalaimolinge, diananga e ahu oto, ii'onga huu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Hibru 4:12, Hibru 4:14. Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie hiiwalaimolinge nge Hibru 11.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jisas e paine lo'u liutaa aana mo propet na mo ensel. (1:1—2:18)

A Jisas e paine lo'u liutaa aana a Mosis na a Josua. (3:1—4:13)

A Jisas oto Hahu'ana Na'ohai Pris hunie ahutana mo iinoni. (4:14—7:28)

Haiholota'inge a Jisas e ha'a-uuresie huni ha'a-oodohie mwala i maana God, e diana liutaa aana ahutana mo haiholota'inge a God e asui'i pe'ie mwala oto i na'o.

(8:1—10:18)
Hiiwalaimolinge ikie ke ma'uta'a, aena aana a God ko ilenimwa'e mola haahie mo iini nge kire ko hiiwalaimoli to'ohuu aana.
(10:19—12:29)
Mo ha'ananaunge ooreta i sulie tolaha diana kira hiiwalaimoli, na mei wala ni saedianangа ooreta
(13:1-25)

Kalena God E Paine Liutaa Aana Mo Propet Na Mo Ensel

1 Aana mo maholo hunge oto wau i na'o, na aana mo tala hunge hai aaopa'i, a God e unue hunie mo propet kire ke ha'arongoa weuwaka mo Jiu aana walana.
2 Ta'e aana mo dinge ooreta ienini, a God e uusunge'inie mai a Kalena hunie ke houle'inie walana hunikie. A Kalena oto e ha'aholaa walumalau ienini na ingeie oto kei to'o aana walumalau pe'ie ta'ena nga ola i lalo aana, i sulie oala'inge a God ni otona.
3 Ingeie oto raa-raa nge ko haata'inie manikuluha'ana a God, na ingeie oto ko haata'inie walu ola i sulie a God, aana kirerue tohungei sada. Kalena God oto ko hele ma'uta'a aana walumalau aana walana nge e nanama.
Na maholo e asu mangoa oto tala hunie sae'aasilana mo ooraha'aa ikie, nge *e si lai ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona God,* *Sam 110:1* iini nge ko ii'o ta'au i Lengi na e manikulu'e oto liutaa.
4 Na a God e ne'ie a Kalena hunie ke paine liutaa, na satana ii'o-ii'oha ingeie ke paine liutaa, na e paine lo'u liutaa aana ta'ena nga ensel wa nga mo iini nge ii'o-ii'oha ikire e paine.†
5 Kie saie uri leune e to'ohuu oto, aana walu ola nge a God e unu'i hunie a Kalena e ka'a unu'i lo'u hunie mo ensel, aana e ere i sulie a Kraes uuri, *I'oe oto a Kaleku, na si'iri no ko haata'inie uri ineu oto Aamamu.* *Sam 2:7*
Na a God e te'uri lo'u, *Ineu nge ne kei ne'ie Aamana na ingeie nge kei ne'ie a Kaleku.* *2 Samuel 7:14*
6 Na maholo a God e uusunge'inie Hahu'ana Mwela Moute'i ingeie mai i laona walumalau, oto e unue hunie *ahutana mo ensel ingeie uri kire ke mani palo-paloa oto.* *Sam 97:7*
7 Na a God e ere lo'u i sulie mo ensel ingeie uri ikire mo koni-konihe ingeie mola, aana e ere i sulire uuri, *Mo iini totola wala ineu kire tohungei leu-leu oto mala iiru, na mo koni-konihe ineu kire tohungei saka oto mala eeso-eesohai dunge.* *Sam 104:4*
8 Ta'e maholo a God e ere hunie a Kalena e te'uri, *I'oe oto a God, na aalahanga i'oe e sa'a mango oto oo'oo. O lio i sulie mwala i'oe pe'ie oodo-oodonga.*
9 *O tohungei manata diana mola hunie oodo-oodonga na o leledie aaelanga. Oto aena urinena, ineu a God i'oe, nou lio hilisi'o pe'ie ilenimwa'enga oto paine hunie o ke paine lo'u liutaa aana ahutana mo malahumu.*
10 Oto a God e te'uri lo'u hunie, *I'oe oto Aalaha, na i aehotalana, i'oe nge o ha'aholaa walumalau, na i'oe nge o ha'aholaa no'one salo na walu ola i lalo aana.*
11 *Walu ola nge o ha'ahola'i ngeena mo ola kei suu mola mala mei sala ko lalahu'e oto huni aasie, ta'e i'oe o sa'a suu oto oo'oo.*

† **1:4** 1:4 Ngaeta mo ha'a-uusuli mo Jiu kire unue uri a Jisas e sada mola pe'ie mo ensel na e ka'a paine ike mala a God. Ta'e uusu-uusu ienini ko haata'i diana aana uri a Jisas e paine liutaa aana mo ensel. Ingeie oto Kalena God, na tolahana, na manikuluha'ana, na nanamanga ingeie e sada mola pe'ie a God.

12 *Na o kei hele lulungire mola mala mei sala, na o kei oolisire mala mwane*
e oolisie mei sala ingeie. Ta'e i'oe o kei sada mola taraure'i na o sa'a mae
lo'u.
13 Na a God e ka'a ere ike hunie nga ta'a-ta'a iini aana mo ensel mala e
ere hunie a Kalena aana e te'uri, *O ke ii'o ka'u mei i pwalo-pwaloku aana*
na'ohai ii'o-ii'oha hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano
hunie o kei uuri puli-pulisire. *Sam 110:1*
14 Oto kie saie mola uri mo ensel, ikire mo li'oa mola huni esu nana God,
na a God e sai uusunge'inire mai huni pe'ie mo iinoni nge ha'a-uurilada ko
lae hunie kire kei helesie maurihe huu.

2

Ha'amotaahinge Kei Aaela

Hunie Mo Iini Kire Ka'a Lae

Ike I Sulie A Kraes

1 Aena urinena, kie ke tohungei hele ma'uta'a oto aana nga taa nge
ha'ananaulaka e lae ka'u oto aana, mwaanie kie lae aaopa mola mwaanie
walaimolinge ngeena.
2 Mo Ha'atolanga nge a God e unue uri mo ensel ke lae mai unu'i hunie
mo weuwaka, kire to'ohuu oto, na a God e ha'aloie oto mwala haahie
haitohenga ikire aana ahutana maholo nge kire dau hu'isie mo Ha'atolanga
ngeena wa kire haitohea nga mei wala aani.
3 Ta'e mei wala ni ha'a-uuringe nge a God e niie mai naka si'iri ie, e paine
lo'u liutaa aana iini i na'o ngeena. ?Oto mala uri kie ka'a sare rongo ike
hunie tataroha ngeena, nge kie kei tehisie ka'u ha'aloinge uri taa? !Kei aasa
mwae! Aalaha ikie a Jisas maraana oto e hola'i unu tahanga'inie tataroha
ngeena, na mo iini kire rongo hunie, kire unu tahanga'inie oto oodoikie
uri mei wala ngeena e tohungei to'ohuu oto.
4 A God na e haata'inie no'one uri mei wala ngeena e to'ohuu, aani
esuilana mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge oto hunge mala mo
tolimaa i sulie walaimolinge aana. Na e ha'awalaimoli'aa no'one aani
niilana mo niinge a Li'oa Maa'i hunie mwala i sulie lo'onga'inge ingeie
maraana.

A Jisas E Ne'i Iinoni Hunie Ke Na'oka Takoie Maurihe

5 A God e ka'a niie ike uri mo ensel ke aalaha haahie walumalau haalu
nge kolu ko ere-ere i suliena.
6 Ta'e e niie mola hunie mo iinoni ke aalaha haahie, oto mala ngaeta iini
e unue hunie a God ka'u i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *?E ue ka'u ni*
i'emi mo iinoni emi roro'a huni'o? ?E ue ka'u ni o ko ne'isae paine haahi'emi
mo iinoni mamaela'a?
7 *O esuie emi ke mwai-mwei ha'awali mwaanie mo ensel. Ta'e ma'alana e*
urine, o ha'a-aalaha'emi, na o ha'amanikulu'a'emi, na o ha'apaina'a'emi.
8 *Na o ne'ie walutana nga ola i hahana lio i sulinge i'emi.* *Sam*
8:4-6 Maholo a God e ne'ie walutana nga ola i hahana lio i sulinge ikie mo
iinoni, nga ta'a-ta'a mei ola e ka'a oore lo'u. Ta'e aana maholo ienini, kie
mani leesie uri kie ka'a tohungei aalaha ue haahie ahutana mo olana.
9 Ta'e kie sai leesie taane uri ha'a-oailana mei wala ngeena e aehota aana
a Jisas. Aana a God e asuie a Jisas hunie ke mwai-mwei ha'awali mwaanie
mo ensel hunie uri ke haata'inie manata-diananga a God maholo e mae
honotaka mo iinoni. Na aena aana e sapesalu hiito'o na e mae urine, nge
a God e ha'a-aalahaa, na e ha'amanikulu'aa na e ha'apaina'aa.

10 A God oto iini e ha'aholaa ta'ena nga ola, na ingeie oto tohungei aalaha
haahie ahutana mo olana. Na nga taa e asuie aana e toli'aasie Kalena ke
sapesalu, e tohungei oodo na e malisi, aana saena God hunie Kalena ke
ha'a-uurie mo iinoni oto hunge. Oto aana a Kraes e sapesalu honotaka mo
iinoni urine, nge e ha'amangoa oto asunge ingeie mala a Ha'a-uuritaka,
na e ha'a-uurie mo iini oto hunge hunie kire ke mani ii'o oto pe'ie aana
manikuluha'ana ta'au i Lengi.
11 Ingeie oto ko da hunie mwala ke ne'i iinoni maa'i, na ahutana mo
iini e ha'amaa'ire ngeena, ikire ta'a-ta'a uluhe ni iinoni oto pe'ie. Oto aena
urinena nge a Jisas e ka'a masa ike huni haara'inire uri maeni eesine,
12 na hule aana e unue hunie a God uuri, *Ne kei houle'inie maniku-
luha'amu hunie maeni eesiku, na ne kei lahea satamu i matolada aana
maholo kire ko loko aani palonga huni'o.* *Sam 22:22*
13 Na ko ere lo'u mala ngaeta iini aana uluhe ni iinoni ngeena aana e
unue lo'u uuri, *Ne kei noruto'o mola aana a God.* *Aesaea 8:17* Na e
unue no'one lo'u uuri, *Ineu oto ie pe'ie maeni mwela ineu nge a God e niire
oto nakue.* *Aesaea 8:17*
14 Oto ikie mo mwela ingeie ngeena, na aena aana ikie mo iinoni oto
mola pe'ie mei sapei ola, nge ingeie no'one e ne'i iinoni oto mala ikie. E
mae huni mousie nanamanga a Satan, iini e to'o aana nanamanga aana
maenga.
15 Na e mae no'one huni lauhie mo iinoni nge kire ii'o mola pe'ie
ma'unge i suli dinge aana mau-meuringe ikire, aena aana kire ko tohungei
me'ute'inie maenga.
16 Oto e ii'o haada'i mola uri a Jisas e ka'a lae ike mai huni pe'ie mo ensel,
ta'e e lae mai huni pe'ie mwala aana komu a Ebraham.
17 Aena urinena, e tohungei roro'a hunie maraana, hunie ke sada pe'ikie
mo eesine aana ta'ena nga ola, hunie uri ke hai-hei aamasi to'ohuu hunikie
maholo ko esu nana a God mala Hahu'ana Na'ohai Pris ikie, aana asunge
ingeie oto hunie ke ha'a-oodohie mo ooraha'aanga mo iinoni hunie a God
ke sae'aasi'i.
18 Oto ingeie e sai pe'ikie mo iini malaahongalaka ko lae-lae, aena aana
ingeie maraana malaahongalana e lae ka'u no'one na e sapesalu ke'u.

3

A Jisas E Paine Lo'u Liutaa

Aana A Mosis

1 Oto maeni eesiku maa'i, a God e mani soikie oto i saana ta'au i Lengi, oto
omu ke lolodosae i sulie a Jisas, iini nge kie ko meni houle'inie uri ingeie
oto na'ohai Hurula'aa nge ko taroha'inie walana God hunikie, na ingeie oto
Hahu'ana Na'ohai Pris ikie.
2 A God e lio hilisie a Jisas oto huni esu nana, na ahutana mo esunge
a God e unu'i hunie, e dau i suli'i mango oto. E tohungei esu diana nana
God, mala a Mosis no'one e asu diana nana God ka'u aana e lio i sulie uluhe
aana nume a God oto i na'o.
3-4 Na kie mani saie taane oto uri nga ta'a-ta'a nume e ka'a uure ike mola
maraana, ta'e nga iinoni ko esuie oto ha'alaa. Na kie saie lo'u uri mwane
nge e asuie nga nume diana, ha'apaina'alana kei lae liutaa aana nume nge
e asuie. Na aana a God oto iini nge e asuie ahutana ola, nge e malisine uri
mwala ke ha'apaina'aa a Jisas liutaa aana a Mosis.

5 A Mosis ingeie nga mwane diana a God taane, aana e tohungei esu mala
koni-konihe diana hunie uluhe aana nume a God, na e ere lalai i sulie mo
ola nge a God kei haro ere i suli'i lo'u aana nga maholo.
6 Ta'e a Kraes mone Kalena God, na ingeie oto ko aalaha haahie uluhe
aana nume a God, na ko tohungei lio i suli diana aana. Na ikie oto
uluhe aana nume a God ngeena, mala uri kie ka'a mou-mou ike aani
hiiwalaimolinge na kie ko maa'oohi susuto'o pe'ie noruto'onga aana Kraes
oto taraure'i.

Mo Iini Kire Ka'a Hiiwalaimoli,

Kire Sa'a Hule Lo'u Aana

Leu Ni Mamalo A God

7 Aena urine ka'u nge a Li'oa Maa'i e te'uri, *Omu ke rongoa oto walaku*
si'iri,
8 *na mwaanie omu urihana mola mo weuwemiu i na'o aana kire da mola*
saeda e hau aana maholo kire haukama honosieu na kire ha'angai-ngeieu
maholo kire talei lae-lae hailiu i laona hanuesala.
9 *I leune kire kire ohongieu aana ha'angai-ngeileku mola ma'alana kire*
leesie ka'u mo hu'i-hu'ite nge nou eu'esui'i aana e hai aawalai helisi ngeena.
10 *Aena urine nge saeku e mela aana nou tohungei saewasulie pwaunge*
ngeena, oto nou te'uri, "Saeda e honu mola aana aaelanga na kire ka'a sai
lulu i sulie ike mo ha'atolanga ineu."
11 *Nou tohungei saewasulire oto hule aana nou tohe oto uuri, "Kire sa'a*
roro'a hule ike aana leu ni mamalo nge nou deu aakau aana loosire." *Sam*
95:7-11
12 Maeni eesiku maa'i, omu ke mani kineta'ini'omu mwaanie mo
ne'isaenga tata'ala na mo ne'isaenga rue-rua'a, mwaanie nga iini eemiu
e aatopuri aana a God Mau-meuri'e.
13 Ta'e si'iri, maholo omu to'o aana ue nga dinge huni pe'i'omu heiliu, nge
omu ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu heiliu. Omu ke asu ooni-ooni
urine suli dinge mwaanie ooraha'aa e eero'omu na e ha'ama'uta'aa saemiu
honosie a God.
14 Aana kie kei meni aalaha pe'ie a Kraes mala uri kie kei hele
susule'i mola aana hiiwalaimolinge nge kie hola'i hele aana lae hule i
ha'amangolana.
15 Oto aamasito'o ka'u aana mo wala nge kie si rongo'i ngeena uuri, "Omu
ke rongoa oto walaku si'iri, na mwaanie omu urihana mo weuwemiu i na'o
aana kire da mola saeda e hau maholo kire haukama honosieu."
16 ?Kira tei ni kire rongoa ka'u walana God ta'e kire ka'a sare hiiwalaimoli
aana? Ikire oto mwala nge a Mosis e na'oda ka'u mwaanie i Ijip.
17 ?Na kira tei ke'u ni a God e saewasulire sulie hai aawalai helisi ngeena?
Ikire oto mo iini nge helelada e tata'ala na kire mae ta'ewau mola i laona
hanuesala.
18 ?Oto kira tei ke'u nge a God e tohe na e unue uri kire sa'a hule ike
aana leu ni mamalo nge e dau aakau aana loosire? Ikire oto mo iini nge
kire tohungei sai heitohea God.
19 Oto kolu saie oto kire ka'a hiiwalaimoli ike aana God, na aena mei
olana nge kire ka'a lai hule ike aana leu ni mamalo nge a God e dau aakau
aana.

4

Mo Iini Kire Hiiwalaimoli Ha'alaa

Kire Kei Mamalo Pe'ie A God

1 Haiholota'inge a God ngeena e ii'o mola ue, uri mo iini nge kire
hiiwalaimoli aana kire sai mamalo aana leu ni mamalo e dau aakau aana
loosire. Oto omu ke lio-lio diana talamiu, mwaanie uri nga iini eemiu e
oore aani helesilana mei mamalonga ngeena.
2 Aana kie rongoa ka'u oto mei tataroha diana mala ikire mwala oto i na'o
kire rongoa no'one. Ta'e aana ma'alana kire rongoa ka'u tataroha ngeena,
e ka'a pe'ire ike, aena aana kire ka'a rongo pe'i hiiwalaimolinge aana.
3 Aana ikie mo iini kie hiiwalaimoli ha'alaa kie sai sili aana leu ni mamalo
nge a God e haiholota'inie ngeena. Ta'e mo iini kire ka'a hiiwalaimoli
ngeena, a God e ere i sulire uuri, "Nou tohungei saewasulire oto hule
aana nou tohe uuri, 'Kire sa'a roro'a hule ike aana leu ni mamalo nge nou
deu aakau aana loosire.' " A God e unue leune ma'alana uri e ha'amangoa
taane oto leu ni mamalo ngeena uure oto i na'o aana maholo e ha'aholaa
walumalau.
4 Na kie saie taane oto uri e pwani ii'o aakau oto, aena aana ngaeta leu
i laona mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulie hiune nga dinge uuri, *A God e
ha'aholaa ta'ena nga ola mango, e si mamalo aana hiune nga dinge. Jenesis
2:2*
5 Ta'e lo'u mola aana ngaeta leu nge kie si leesie ngeena, e unue oto uuri,
"Kire sa'a roro'a hule ike aana leu ni mamalo nge nou deu aakau aana
loosire."
6 Mwala nge kire hola'i rongoa oto tataroha diana i sulie leu ni mamalo
ngeena, kire sa'a roro'a lai sili ike i laona, aena aana kire hai-heitohe mola.
Ta'e nga mo iini kei sili taane i laona leu ni mamalo ngeena.
7 Aana mo helisi hunge i purine a Mosis e mae, a God e si unue hunie
a Deved Inemauri ke ere lo'u i sulie nga hai dinge huni sili i laona leu ni
mamalo ngeena. Na e haara'inie maholo ngeena "Si'iri" aana kie si rongoa
oto aana e unue uuri, "Omu ke rongoa oto walaku si'iri, na mwaanie omu
da lo'u saemiu e hau."
8 Kie saie taane oto uri a Josua nge e oolisie a Mosis ka'u mala na'ohana
mo Jiu oto i na'o, e ka'a asuie ike hunie mwala ke mamalo oto mala a God
e haiholota'inie hunire. Aana ke urine, ha'alaa a God e sa'a tohungei ere
ike lo'u i sulie nga maholo aaopa huni sili i laona leu ni mamalo ngeena.
9 Aena urinena kolu meni saie oto uri mo iinoni a God kire to'o aana
taane ue nga mamalonga hunie kire ke tohungei mamalo diana.
10 Aana ahutana mo iini nge kire kei hule aana leu ni mamalo a God, kire
kei mamalo oto mwaanie mo esunge ikire ni ngeena, oto no'one mala a God
e mamalo mwaanie asunge ingeie aana maholo e ha'aholaa walumalau.
11 Aena urine, kie ke mani esu a'aila'a oto hunie kie ke hule aana leu ni
mamalo pe'ie a God ngeena, na mwaanie nga mo iini aaka kire lae takalo
lo'u mola aena aana kire haimaanie haitohenga mwala hola'ina'o ngeena.
12 Kie ke asu to'ohuu urine, aana walana God ola e mauri na ko eu'esu
a'aila'a oto liutaa, na e tohungei ala lo'u liutaa aana naihi e ala rue-rue.
Na e sai hoaikie mo iinoni lai hule oto aana suisulike, na e sai lae kokoro
i laona saena iinoni huni lio oodoie mo ne'isaenga ingeie, na ko leie walu
ola nge saena iinoni ko peinesi'i.
13 Ta'e-ta'ena nga ola ha'aholalana e lae, mumunilana e sa'a roro'a lae ike
mwaanie maana God. Aana ingeie ko to'o-to'omaaie mola ahutana walu
ola ngeena, na kire mani ii'o haada'i mola i maana. Na aana nga dinge, kie
kei saronai unu haada'i mola aana oodoie ta'e-ta'ena nga ola nge kie asui'i.

A Jisas Oto Hahu'ana Na'ohai Pris

14 Kie to'o aana oto nga Hahu'ana Na'ohai Pris nge e nanama liutaa, na
e lae oto i laona Hahu'ana Leu Maa'i ta'au i Lengi, na ingeie oto a Jisas,
Kalena God. Oto kie ke hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge aana.
15 Na Hahu'ana Na'ohai Pris ikie ngeena e manata'inie oto mo ma-
maela'anga ikie, aena aana ahutana mo malaahonganga nge kire ko
hite-hite aaka ngeena, kire mani hite aana mango. Ta'e ma'alana
malaahongalana e lae urine, a Jisas e ka'a dau hu'isie ike nga ta'a-ta'a mei
ooraha'aa aana nga kele maholo.
16 Aena ngeena kie ke su'uri me'u huni lae mai saana a God, iini
manatana e diana hunie mo iinoni. Aana leune nge kie ke si hele aana
aamasinge na mo niinge huni pe'ilaka aana maholo kie ko si'oha'a.

5

1 Ahutana mo iini kire ne'i Na'ohana Mo Na'ohai Pris, ikire mo iinoni nge
lio hilisilada e lae hunie kire ke ere oolitana mwala hunie a God, na hunie
kire ke niie mo uuraa'inge mwala nana God, na huni uunu ola i saana
honotana mo ooraha'aa.
2 Na mo na'ohai pris kire sai toli rako mola pe'ie mwala maholo kire
ko ha'a-uusulie mo pu'o na kire ko ha'a-oodohie kira ooraha'aala. Aana
hiiwalaimolinge ingeie no'one e sai mamaela'a aana mo tala hunge mala
ikire.
3 Oto aena hiiwalaimolinge ingeie e sai mamaela'a no'one, oto aana
mei olana nge e uunu ola ni ta'aasie mo ooraha'aanga mo iinoni na mo
ooraha'aanga ingeie maraana lo'u.
4 Na nga iini e sa'a roro'a ha'apaina'aa ike maraana hunie ke ne'i
Na'ohana Mo Na'ohai Pris, ta'e a God oto ha'alaa, mala e lio hilisie ka'u
a Eron.
5 Oto e sada no'one aana a Kraes, aana e ka'a ne'ie ike maraana hunie ke
Hahu'ana Na'ohai Pris, ta'e a God e te'uri mola, *I'oe oto a Kaleku, na si'iri
no ko haata'inie uri ineu oto Aamamu.* *Sam 2:7*
6 Na e te'uri lo'u aana ngaeta leu, *O kei ne'i pris oto huu, mala a
Melkisedek.* *Sam 110:4*†
7 A God e to'o aana nanamanga paine adona ke ha'a-uurie a Jisas
mwaanie maenga, na maholo a Jisas e ii'o ue mai laona walumalau, e
ngarasie a God aani aarenga'inge uri a God ke pe'ie. Oto a God e rongoa
aarenga'inge ingeie, aena aana e ha'ama'u aana a God na e tola i sulie
walana.
8 Na ma'alana e ne'ie ka'u Kalena God, ta'e e haro sapesalu huni haata'inie
uri e tola i sulie a God oto to'ohuu.
9 Oto urine a God e haata'inie uri nga mei ola e ka'a aaela ike aana a
Jisas, na a Jisas e si ne'ie tala hunie maurihe aana mwala ko tola i sulie.
10 Na a God e unu tahanga'inie oto uri kei ne'i Hahu'ana Na'ohai Pris
mala a Melkisedek.

Hiiwalaimolinge Ikie Ke Su'uri Urihana Kele Mwela

E Ka'a Sai Peine

11 Mo ola hunge melu to'o aani taane huni unu'i huni'omu i sulie a Jisas e
ne'i Hahu'ana Na'ohai Pris uri taa mala a Melkisedek. Ta'e ha'a-uusulilemiu
kei deu aasa sulie omu ka'a sai loo ike.
12 Omu hiiwalaimoli ko tewa oto, na e malisine omu ke ne'i ha'a-uusuli
oto. Ta'e e lio mala omu ka'a sai diana aana ue mo ha'a-uusulinge nge omu

† **5:6** 5:6 Leesie ka'u laladonga i sulie Melkisedek aana Jenesis 14:17-20, na aana Hibru 7:1-28. Maholo a God e unue uri a Kraes e ne'ie pris mala a Melkisedek, nge ko haata'inie uri ingeie pris e tohungei diana na e tohungei aaopa mwaanie mo pris mo Jiu wai na'o ngeena.

hola'i rongo'i ke'u i sulie a Kraes. ?E ue ka'u e urine? Omu urihana mola
mo mwela nge kire ko susu ue, na omu ka'a malisine ue ngaulana mo
ngeulaa ma'uta'a.
13 Sulie iini nge ko susu ue, ingeie kele wee-wee ue ni ngeena, na aena
leune e ka'a sai ha'a-oodohie tolahana aana e ka'a lio saie ike nga taa e
diana na nga taa e aaela.
14 Ta'e iini nge e lio saie mo ha'a-uusulinge kokoro a Kraes, e urihana
oto iini ko ngeu-ngeue oto mo ngeulaa ma'uta'a, aana iini urine helelana e
diana na e lio saie oto diananga na aaelanga.

6

1 Aena urinena, kie ke lae tara'asi ke'u i sulie mo saenanaunge ni rato.
Mwaanie kie ere-ere tarau mola aana mo ha'a-uusulinge kie hola'i rongo'i i
sulie a Kraes ta'e kie ke haitalea lo'u mo saenanaunge kokoro i sulie. Kie ke
su'uri ere-ere tarau mola aana mo na'ohai ha'a-uusulinge kie aehota aani
oto i na'o mala oonisaenga mwaanie tala takoie maenga, na ha'a-uusulinge
i sulie hiiwalaimolinge aana a God.
2 Na kie ke su'uri ere-ere tarau mola aana mo ha'a-uusulinge i sulie
loto-maa'inge, na aarenga'inge talana mwala pe'ie helenga i pweude aani
ninime, na tahela'inge mwaanie maenga, na leinge huu. Aana ahutana mo
ne'isaenga ngeena, mo wala mola aana aehotalana ha'a-uusulinge i sulie a
Kraes.
3 Ta'e mala uri a God ko toli'aasie hunikie, nge kie ke lae tara'asi huni
toolea mo saenanaunge kokoro lo'u i sulie a Kraes.

4-6 Iau, kie ke lae-lae pe'ie mo ha'a-uusulinge diana, aena aana ko ha'ike,
na kei aaela oto liutaa hunikie. Aana mo iini nge kire lio saie ka'u raa-
raa a Kraes, ta'e kire aatopuri mola aana, mo iini urine e tohungei aasa
oto hiito'o hunie uri kire kei eeli'u lo'u mei takoie a God. Hola'ina'o kire
manata'inie ka'u niinge a God i lalo aana mauriha'ada, aana a Li'oa Maa'i
e pe'ire ka'u. Na kire lio saie ka'u taane oto uri walana a God e diana oto
liutaa, na kire mami aahongana no'one nanamanga nge e paine haahie
walumalau haalu. Mo iini nge kire manata'inie walu ola diana ngeena, oto
kire ko si du'e aaliho'i lo'u mwaanie a Kraes, e sa'a tohungei mwada'usire
ike oto oo'oo hunie kire ke aali'u lo'u takoie oonisaenga. Nga taa kire asuie
ngeena e urihana mola uri kire ko he'i repu taalengasie lo'u mola a Kraes
i lengine po'u-po'u, na kire ko ha'amasaa i maana mwala.

7 Oto ne ke ha'amalaa aana mei mwakano nge nemo ko nemosie tarau.
Mei mwakano ngeena ko inu diana aana nemo, oto mo ngeulaa ko eehu
diana huni pe'ie mwane e to'o aana mwakano ngeena. Urine lo'u aana
iinoni nge ko inu diana aana walana a God hunie saena ke honu aana, nge
helelana kei diana oto tarau, na a God kei ha'adiana'aa iinoni ngeena.
8 Ta'e mala uri walo kau-keu mola hali'ite ko aango i lengine mei
mwakano ngeena, nge e haata'inie oto uri mei mwakano ngeena e aaela
mola, na mwane e to'o aana mwakano ngeena ke si uunu aasie mola hohola
ngeena aana dunge. Urine lo'u aana iinoni nge a ka'a tola i sulie ike walana
God, nge a God kei leie, na kei aasie i laona dunge nge ko weru oto huu.

9 Maeni eesiku maa'i, ma'alana uri melu ko ere hiito'o huni'omu urine,
ta'e melu sai diana aana taane mola uri omu ko lulu i sulie ue tala takoie
maurihe ngeena.
10 Aana leinge a God e oodo oto ta'ingelu na e ka'a sai pulongosie ike
asunge i'omu na manata-diananga nge omu haata'inie hunie mwala i

tehula'ana a Kraes. E lio saie mola uri omu pe'i-pe'i diana aana mo iinoni ingeie, na uri omu ko lae-lae ue aana pe'inge huni'omu heiliu.
11 Aahu'i ne'isaenga ineu oto mola uri nga ta'a-ta'a iini eemiu ke su'uri oore aani ii'onga susule'i i lalo aana hiiwalaimolinge i'omu, lai hule aana omu kei leesie nga taa omu ko maa'oohi susuto'o hunie kei oa huni'omu.
12 Mwaanie omu lalawa ni esu, ta'e saeku uri omu ke uusulie mo iini kire hiiwalaimoli aana a God oto wau i na'o, aana kire ii'o pe'i maa'oohinge susuto'o oto mola, nge kire si helesie nga taa nge a God e haiholota'i huni niie hunire.

Haiholota'inge A God Kei Oa To'ohuu Taane

13 Maholo a God e haiholota'i hunie a Ebraham, e tohe huni esuie nga taa e haiholota'inie. Ta'e i sulie nga ta'a-ta'a iini e ka'a paine ike lo'u liutaa aana maraana, oto e tohe takoie satana lo'u mola maraana.
14 E te'uri, *No ko heiholota'inie huni'o uri ne kei ha'adiana'a'o na ne kei ha'ahunge'aa komu nge kei aehotaa aamu.* *Jenesis 22:17*
15 A Ebraham e mwa'e-mwa'e huni maa'oohi susuto'o mola, na lae-lae e si leesie nga taa nge a God e haiholota'inie hunie.
16 Maholo nga iini ko esuie nga haiholota'inge, nge ko tohe takoie satana nga iini e paine lo'u liutaa aana, na i leune ma'alana nga ha'a-erenga, ta'e kei mango oto, aana iini e paine liutaa ngeena kei leie haahie, mala uri e ka'a dau i sulie walana.
17 Oto maholo a God e haiholota'i ngeena, e sare haata'i diana aana hunie mo iini nge kire kei hele aana nga taa e haiholota'inie ngeena uri e sa'a roro'a ni oolisie ike lo'u saena. Aena urine nge e sare tohe lo'u aana haiholota'inge ngeena.
18 Oto kie to'o aana e ro mei wala nge kire sa'a roro'a hai-oolisi ike lo'u, aana a God e sa'a eero ike aani heiholota'inge, na e sa'a eero ike no'one aani tohenga. Oto ikie mo iini nge kie tahi oto takoie a God hunie ke ha'a-uurikie, a God ko ere ha'asusue saeka, na urine kie sai hele ma'uta'a aana maa'oohinge susuto'o hunie haiholota'inge a God eena.
19 Aana haiholota'inge a God ngeena domana oto uri nga hunata ma'uta'a hunie mauriha'aka ni ngeena. Na hunata ngeena e ka'a sai ada lo'u, aana a Jisas ni ngeena, na ingeie oto ta'au aana tohungana leu maa'i i saana God.
20 Na e hola'i lae oto ta'au i na'oka hunie uri ikie kie ke lae no'one ta'au. Aana a Jisas oto Hahu'ana Na'ohai Pris oto mala a Melkisedek, na kei ii'o huu oto urine hunie ke ai'eitanaie a God talaka.

7

A Na'ohai Pris Melkisedek E Paine Lo'u Liutaa Aana Ebraham

1-3 A Melkisedek ienini ingeie inemauri aana huilume i Salem oto i na'o, na e ne'i pris no'one a God, iini e paine liutaa. Lo'onga'inge aana satana Melkisedek e uuri, “Inemauri aani oodota'inge,” na kire haara'inie no'one uuri, “Inemauri aani henuelamanga,” aena aana lo'onga'inge aana Salem ni ngeena. Kie ka'a saie ike uri a tei ni aamana na nikana Melkisedek, na uri kira tei mo weuwana oto i na'o. Na kie ka'a saie ike uri maholo uri taa ni e hute, na maholo uri taa e mae. Aena urinena ingeie e urihana Kalena God nge e ii'o huu oto mola mala nga pris.

Aamasito'o ka'u aana maholo a Ebraham e lae-lae aana oohotaa oto i na'o honosie e hai inemauri pe'ie mo ramo ikire. Oto a Ebraham e horo'ie mo maelonga ingeie ngeena, na maholo ko eeliho'i oto mai mwaanie oohotaa, a Melkisedek e oodoie i sulie tala na e ha'adiana'aa. Na a Ebraham e niie tangahulu'ana nga mei ola aana walu ola e toole'i mwaanie oohotaa nana.

4 Oto omu ke to'omaaie ka'u uri a Melkisedek e paine uri taa, aana
ma'alana tohungei aamaka a Ebraham, na e saro niie tangahulu'ana nga
mei ola aana walu ola e lau'i aana oohotaa nana.
5 Kolu meni saie oto uri ahutana mo pris ikie mo Jiu, kire mani uure mai
mwaanie komu a Livae, na ha'atolanga a Mosis e unue hunire uri kire ke
toolea tangahulu'ana nga mei ola mwaanie mwala ikire maraada mo Jiu
nge kire mani uure no'one aana komu a Ebraham.
6 Ta'e ma'alana a Melkisedek ngeena e ka'a uure ike mwaanie komu a
Livae, ta'e e toolea tangahulu'ana mola mwaanie a Ebraham, na leune e
haata'inie uri ingeie mwane paine liutaa. Na lo'u, ma'alana kie ko ha'ama'u
aana Ebraham aana haiholota'inge a God e lae oto hunie, ta'e a Melkisedek
e paine lo'u liutaa aana a Ebraham. Aana a Melkisedek ni e ha'adiana'aa
a Ebraham,
7 na kie mani saie oto uri nga iinoni nge ko ha'adiana'aa ngaeta iinoni,
ingeie ni e paine lo'u liutaa aana iini ko hele aana ha'adiana'anga ngeena.
8 Oto aapa hatarie mo pris nge kire sai toolea tangahulu'ana nga mei
ola mwaanie mwala ngeena, ikire mwala kire sai mae mola ni ngeena.
Ta'e a Melkisedek iini nge e toolea tangahulu'ana mwaanie a Ebraham, mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uri ingeie e mauri mola.
9 Oto a Melkisedek e tohungei peine liutaa, hule aana kie sai unue mola
uri maholo nge a Ebraham e niie mo ola ngeena hunie a Melkisedek, nge
e urihana a Livae na ahutana mo pris nge kire hute aana komu ingeie kire
mani niie mo olana hunie a Melkisedek.
10 Kie sai ere urine aena aana maholo nge a Ebraham e niie tan-
gahulu'ana hunie a Melkisedek, mei epu a Livae e uure taane oto aana
Ebraham a weuwana.

Mo Pris Aana Komu A Livae E Ka'a

Ado Ike, Oto A God E Ha'a-uuresie

Lo'u Ngaeta Taungei Pris Aaopa

11 Ma'alana mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo pris ke uure mola
aana komu a Livae, ta'e mo pris ngeena kire sa'a roro'a ni da ike nga iini
ke oodo ta'ingelu na nga mei ola e ka'a aaela ike aana. Oto kie tohungei
saeto'o aana nga taungei pris aaopa mala a Melkisedek, ka'a ike mala mo
iini kire uure aana eetana nga na'ohai pris a Eron aana komu a Livae
ngeena.
12 Na maholo a God e oolisie tolahana lio-hilisilana mo pris, nge e oolisie
oto no'one Ha'atolanga eena.
13 Na Aalaha ikie nge no ko ere-ere hoorana ienini e uure mola mai
mwaanie komu aaopa, na uure oto i na'o na nga ta'a-ta'a iini aana komu
ingeie e ka'a asu ike mala nga pris i saana ora ni uunu-uunu a God.
14 Aana kie mani saie oto uri a Jisas e uure mai mwaanie komu a Jiuda,
na maholo a Mosis e ere i sulie mo pris, e ka'a unue ike nga mei ola i sulie
komu a Jiuda ngeena.
15 Oto maholo ie e mwada'u oto huni leesie uri a God e oolisie oto tala
huni lae mai takoie, aena aana ngaeta taungei pris lo'u mala a Melkisedek
e hule oto mai.
16 Na e ka'a ne'i pris ike i sulie mo Ha'atolanga wai na'o nge ko ere mola
i sulie komu uri taa e uure aana, ta'e e lae mai ne'i pris aana nanamanga
aana maurihe nge e ka'a to'o ha'amangolana oto oo'oo.
17 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *O kei ne'ie pris oto huu, mala
a Melkisedek.* *Sam 110:4*

18 A God e ta'aasie oto ha'atolanga lalahu'e, aena aana ha'atolanga ngeena
e ka'a to'o aana ike nga nanamanga na e ka'a sai esuie ike nga mei ola huni
pe'ie mwala.
19 E asuie leune aana Ha'atolanga a Mosis e ka'a sai ha'a-oodohie ike nga
iini. Ta'e oto ie, a God e tahanie hunikie tala nge kie sai noruto'o aana. Na
tala ngeena e diana lo'u liutaa aana Ha'atolanga a Mosis aana e sai toolekie
mai kara'inie a God.
20 Na ngaeta leu lo'u, a God e unu tahanga'inie oto tala diana ngeena
aani tohenga. Maholo mo mwane aana komu a Livae kire hola'i lae mai
ne'i pris, a God e ka'a unu tahanga'inie ike nga mei tohenga paine urine.
21 Ta'e maholo a Jisas e lae mai ne'i pris, a God e unu tahanga'inie mei
tohenga oto paine hunie, mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A Aalaha
e haiholota'i aani tohenga uuri, "O kei ne'i pris oto huu," na e sa'a he'i oolisie
lo'u lo'onga'inge ingeie.* *Sam 110:4*
22 Oto aena aana tohenga ngeena mone, nge a Jisas oto e si ha'a-oaie mei
heiholota'inge haalu a God ngeena uri e diana lo'u liutaa aana iini lalahu'e.
23 Ngaeta leu lo'u e aaopa i matolana haiholota'inge lalahu'e na
haiholota'inge haalu ienini, aana waite mo pris kire hunge taane, aana
kire ko meni mae mola na e aasa hunie nga iini aada ke asu tara'asi oto
mala nga pris.
24 Ta'e a Jisas mone ingeie e ii'o huu oto, nge e helesie oto tolahai pris
nge nga iini e sa'a oolisie ike lo'u.
25 Aena urinena, nge e to'o aana tohungei nanamanga huni ha'a-uuri
ta'ingelu hunie ahutaka mo iini nge kie ko lae mai saana a God, aena aana
kie hiiwalaimoli aana. Na aena aana a Jisas mone e ii'o huu, oto e ka'a
mou-mou ike aani aarenga'inge talaka.
26 Oto a Jisas ingeie oto Hahu'ana Na'ohai Pris e sai pe'ikie. Ingeie oto e
maa'i, na e ka'a ooraha'aala ike, na oopalana e lae oto mwaanie mwala e
ooraha'aa, na a God e tohungei ha'apaina'aa oto liutaa aana e tahela'inie
oto ta'au i Lengi.
27 Na ingeie e ka'a urihana ike ngaeta mo na'ohai pris nge kire ko uunu
ola mola i suli hei dinge. Kire ko hola'i uunu ola ka'u honotana mo
ooraha'aanga ikire maraada, nge kire ko si he'i uunu ola lo'u honotana
mo ooraha'aanga ahutana mwala. Ta'e a Jisas e niie maraana aani uunu-
olanga mola hauta'ai huni tapa mousie ooraha'aanga ahutana mwala aana
ta'ena nga maholo.
28 Mwala nge lio hilisilada e lae huni ne'i na'ohai pris i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis, ikire mwala mamaela'a mola. Ta'e aana mei wala ni
tohenga aana haiholota'inge haalu nge e si lae mai purine mo Ha'atolanga
a Mosis ngeena, a God e lio hilisie oto Kalena hunie ke ne'ie oto Hahu'ana
Na'ohai Pris nge ke ii'o huu.

8

A Jisas Oto Hahu'ana Na'ohai Pris Ikie

1 Tohungei lo'onga'inge aana nga taa melu ko unu-unue huni'omu e uuri.
Kie to'o aana oto Hahu'ana Na'ohai Pris nge ko ii'o aana ii'o-ii'oha nanama
i pwalo-pwalo aana naunekume ni menikulu'anga a God ta'au i Lengi.
2 Ingeie ko esu mala Hahu'ana Na'ohai Pris i laona tohungei leu maa'i
ngeena, i laona tohungei nume maa'i ta'au i Lengi nge nga iinoni e ka'a
asuie ike, ta'e a God nge e asuie.

3 Ahutana mo na'ohai pris lio hilisilada e lae hunie kire ke mani niie
mo uuraa'inge na uunu-olanga i saana God. Oto e malisine uri Hahu'ana
Na'ohai Pris ikie ngeena ke to'o aana no'one nga mo ola huni nii'i.
4 Mala uri Hahu'ana Na'ohai Pris ikie ngeena ke ii'o mai aano i leu, ha'alaa
e ka'a ne'i pris ike lo'u, aena aana kie to'o aana oto mo pris hunge pe'ikie
huni niie mo uuraa'inge hunie a God i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
5 Asunge ikire mala mo pris ngeena ola domana mola nunune nga taa e
to'ohuu oto ta'au i Lengi ni ngeena. Na kie saie oto leune, aena aana maholo
a God e unue uri a Mosis ke asuie nume maa'i susulu, nge e ha'apasulie oto
uuri, *O ke ari'apasie oto uri o ke asuie walu ola ke tohungei sada oto mala*
nga taa nou haata'inie aamu ta'au i lengine toloi henue. *Eksodas 25:40*
6 Ta'e asunge aana tolahai pris nge niilana e lae hunie a Jisas ngeena, e
paine lo'u liutaa aana taungei esunge nge niilana e lae oto i na'o ngeena.
Na lo'u, mei heiholota'inge haalu nge a Jisas e toolea mai mwaanie a God
hunie mwala ingeie ngeena, e diana lo'u liutaa aana iini lalahu'e, na kei
ii'o huu oto aena aana mo tohenga a God ko ha'ama'uta'aa.
7 Mala uri nga mei ola ke su'uri aaela aana haiholota'inge lalahu'e
ngeena, ha'alaa nga haiholota'inge haalu e ka'a lae ike lo'u mei puri eena.
8 Ta'e a God maraana e lio saie uri e ka'a tohungei diana ike, nge e si
te'uri, *Ko kara'inie oto maholo hunie ne kei esuie nga haiholota'inge haalu*
pe'ie mwala ni Israel na pe'ie mwala ni Jiuda.
9 *Ta'e e sa'a urihana ike haiholota'inge nge nou esuie pe'ie mo weuwada,*
maholo nou ha'a-iisitaanga'inire mwaanie i Ijip. Aena aana kire ka'a tola i
sulie ike haiholota'inge nge nou esuie pe'ire ngeena, na aena leune nge nou
si toli'aasire.
10 *Ta'e haiholota'inge haalu nge ne kei esuie pe'ie mwala ni Israel kei*
uuri. Aana maholo ko lae maine, ne kei ne'ie mo ha'atolanga ineu i laona
manatada, na ne kei uusu'i no'one lo'u i laona saeda. Ineu oto ne kei ne'ie
God ikire, na ikire kire kei ne'ie oto mwala ineu.
11 *Nga ta'a-ta'a iini aada e sa'a ha'a-uusulie lo'u nga auhenue ingeie, wa*
nga aasine hunie ke unue uuri, "Saemu ke tahanie a Aalaha." !Ha'ike! Ta'e
aana maholona, kire kei meni manata'inieu, uure aana mo iini mwei-mwei
lai hule aana mo iini e peine.
12 *Ne kei sae'aasie hunire mo ooraha'aanga ikire, na nou sa'a he'i ne'isae*
lo'u aana mo deu aaelanga ikire. *Jeremaea 31:31-34*
13 Maholo a God e haara'inie mei heiholota'inge ienini uri mei ola haalu, e
lo'onga'inie uri mei heiholota'inge nge e asuie hola'ina'o ngeena, e lalahu'e
oto. Na ta'ena nga mei ola nge e lalahu'e oto na e ii'o tewa oto urine,
kara'inie oto kei eehutata mola.

9

Haiholota'inge Lalahu'e

Mei Ola Ha'awali Mola

1 Maholo a God e niie eetana nga haiholota'inge ngeena hunie a Mosis, e
unu tahanga'inie oto ngaeta mo ha'atolanga huni lulu i suli'i aana maholo
ni palonga. Na e unue uri kire ke asuie no'one nga nume ni palo-palo kire
sai sulu heiliu aana, ola asuilana ke lae mola aana mo ola ni welumalau
na aani ninimei iinoni.
2 Oto kire asuie nume maa'i susulu ngeena, na eetana nga duru aana kire
haara'inie aana "Duru Maa'i." Na i laona duru maa'i ngeena kire ne'ie nga
laite i leune i lengine nga ola talana, na hoorana laite ngeena kire ne'ie
nga taetahe, na kire sai ne'ie mo ngeulaa maa'i i lengine taetahe ngeena.

3 Oto ruana nga duru ko ii'o hai purine sala hono-hono paine i leune na
kire haara'inie aana “Hahu'ana Leu Maa'i.”
4 Na i laona duru ngeena kire ne'ie nga ora ni uunu-uunu dango wau-
wesu i leune pe'ie kesi nge mo ha'a-ara aana haiholota'inge a God nge aana.
Ora na kesi ngeena kire mani pulu kali-kelie sapeni aani kol. Na i laona
kesi ngeena kire ne'ie e oolu mei ola. Eetana oto ate'a aani kol nge kele
mei ngeulaa kire haara'inie aana mana ko o'o'o i laona.† Na i laona kesi
ngeena no'one apa'a a Eron ingeie i leune, ola nge e pasu ke'u aani apai
ei.† Oto lo'u e ro repatai heu nge a God e uusue mo Ha'atolanga i lengini,
ikire i laona kesi ngeena no'one.
5 Aaruhi aana kesi ngeena oto leu ni ha'amousie mo ooraha'aanga mwala.
Na i lengine aaruhi ngeena e ro nunui ola kire aadumi'i mala mo taungei
ensel kire haara'inie aana “derupim.” Kire uure i leune huni haata'inie uri
leu a God ko o'o'o aana, na mo apa-apani kire mamalusie aaruhi ngeena.
Ta'e e ka'a maholo oto ni lado luhesie walu olana ni ienini.
6 Oto walu ola urine e ii'o oto aana mo leu talani, nge mo pris ko si lae
huni esuie asunge ikire i laona eetana nga duru ngeena suli dinge.
7 Ta'e aana ruana nga duru, Na'ohana Mo Na'ohai Pris mola maraana
hali'ite e sai lae i laona, na e sai lae mola i laona hauta'ai aana halisi. Na
suli maholo ko sili i laona Hahu'ana Leu Maa'i ngeena, nge ko too-toolea
apune mo ola mauri pe'ie, aana e sa'a sili ike i laona duru ngeena na e
ka'a toolea nga mei epu. Oto ko uuraa'inie talana mo ooraha'aanga ingeie
maraana, na talana mo ooraha'aanga nge mwala e dau'i na kire ka'a sai'i.†
8 Oto aana mo oala'inge ngeena, nge a Li'oa Maa'i e haata'i diana aana
oto uri tala takoie tohungei leu maa'i a God, e ka'a taha ike hunie ahutana
mwala maholo nume maa'i susulu lalahu'e ngeena na taungei uunu-olanga
kire asui'i e ii'o mola ue.
9 Walu ola ngeena domana mola nga nunui ola huni haata'inie
lo'onga'inge aana nga taa ko reu-reu aana maholo ienini. Aana mo
uuraa'inge na mo uunu-olanga nge mo pris kire lae pe'i eu'esui'i hunie
a God, kire sa'a roro'a ni esuie ike manatana iinoni ko palo-palo ngeena
hunie ke rere'a na ke oodota'i.
10 Aena aana walu ola ngeena mo ola mola po'oi sinaha aana iinoni,
mala mo ha'atolanga i sulie ngaunge na inunge na mo taungei ola mala
loto-rere'anga. A God e niie mai mo ha'atolanga ngeena hunie kire ke ii'o
hule mola aana maholo nge a God kei oolisie ta'ena nga ola hunie ke ii'o
lo'u aana tolaha haalu.

A Kraes Maraana Oto Tohungei Uunu-olanga

11 Ta'e a Kraes e hule oto mai, na aana e ne'ie oto Hahu'ana Na'ohai Pris,
nge e ha'a-uuresie haiholota'inge haalu nge ko ha'adiana'akie oto ienini. E
sili oto i laona tohungana nume maa'i nge e diana lo'u liutaa aana nume
maa'i susulu hola'ina'o ngeena, ola asuilana e ka'a lae ike aana ninimei
iinoni na e ka'a ola ike aana walumalau ienini.
12 A Kraes e lai sili mola hauta'ai i laona tohungana leu maa'i, na e
ka'a toolea ike apune nga nanikot wa nga puluke mala uunu-olanga ingeie

† **9:4** 9:4a Mei ngeulaa ola mana ngeena mei ngeulaa a God e niie hunie mo Jiu oto i na'o maholo kire walo-walo liu i laona hanuesala hunie e hai aawalai helisi. Leesie Eksodas 16:31-32. † **9:4** 9:4b Apa'a a Eron e pasu ke'u mala nga tolimaa uri a God e tohungei ilenimwa'e pe'ie a Mosis na a Eron. Leesie Nambas 17:1-11. † **9:7** 9:7 I sulie mo Ha'atolanga a Mosis, mo ooraha'aa mwala kire asui'i na kire sai'i, ikire maraada ni kire ko ha'a-oodohi'i maholo kire oonisae mwaanie mo ooraha'aa ngeena. Oto kire ko toolea mo ola mauri i saana mo pris hunie mo pris ke uunu ola talana mo ooraha'aa ngeena.

hunie a God. Ta'e e toolea apune oto maraana, nge e sai ha'a-uurie ta'ena
nga iinoni aana ta'ena nga maholo mwaanie mo ooraha'aa ingeie.
13 Mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo iini kire ko deu hu'isie nga mei
ola aana Ha'atolanga, nge kire lo'uhanga'a oto na kire ka'a malisine ike
uri kire ke palo-paloa a God. Ta'e mo Ha'atolanga e unue no'one lo'u uri
mo pris kire sai toolea apune mo nanikot na apune mo puluke mwane, na
pwasa'ora aana kalei puluke keni kire uunue, oto kire ko tataa'inie haahie
sapena iinoni e lo'uhanga'a ngeena. Leune e sai ha'arere'aa lo'u iinonine,
aana ko ta'aasie mo lo'uhanga'a ingeie mwaanie.
14 !Ta'e apune a Kraes e nanama lo'u liutaa! Aana nanamanga a Li'oa
Maa'i nge e ii'o huu oto tarau, a Kraes e niie mauriha'ana maraana hunie
a God mala nga uunu-olanga e oodota'i. Na apune ko hoda rere'a aana
manataka, hunie kie ke toli'aasie mo tolahai ola aaela nge kie sai maesi'i,
na hunie kie ke asu nana God Mau-meuri'e.
15 A Kraes e mae honotana mo ooraha'aanga nge mwala e dau-deu'i aana
maholo kire ii'o ue i melutana haiholota'inge hola'ina'o ngeena. Na aana
maenga, nge a Kraes e ha'awalaimoli'aa haiholota'inge haalu a God ngeena,
uri hunie mwala nge a God e soire oto mai i saana, kire ke helesie nga taa
e haiholota'inie hunire. Na mei olana oto maurihe huu ta'au i Lengi.

16-17 Mala uri nga mwane ko uusue nga mei heiholota'inge huni
haata'inie uri kira tei kei to'o aana to'o-to'olana i purine kei mae, oto mwala
nge e haiholota'i hunire urine, kire sa'a toolea ue to'o-to'olana maholo a
mwaena ko meu-meuri ue. Aena aana maholo a mwaena ko meu-meuri
ue, haiholota'inge ingeie ngeena e sa'a oa ike ue hunire. Ta'e maholo e mae
oto, nge ha'alaa mwala ke si to'o aana to'o-to'olana i sulie haiholota'inge
ingeie ngeena.

18 Na e urine lo'u aana eetana nga haiholota'inge a God ngeena, aana
nga mei ola ko mae ha'alaa, ke si oa oto hunie mwala. Aena urine nge kire
horo maesie mo ola mauri na kire lingisie mo epu eeni hailiu oto waite
aana maholo kire ha'a-uuresie eetana nga haiholota'inge a God ngeena.
19 Aana hola'ina'o, a Mosis e unu haada'i aana ahutana mo wala i laona
mo Ha'atolanga hunie ahutana mwala. Oto e toolea apune nanikot na kalei
puluke na e aaropwaie pe'ie wai. Na e toolea lo'u pwalui ei aana ai hisop
na mei sala nonoro'a kire asuie aana iihui sipu, nge e si ha'amedo'i aana
mei epu ngeena, na ko si tataa'inie haahie uusu-uusu hio-hio aana mo
Ha'atolanga, na lo'u haahie ahutana mwala.
20 Na ko te'uri, *Mei epu ienini, ola huni ha'a-uuresie haiholota'inge nge a
God e asuie pe'i'omu na e unue hunie omu ke lulu i sulie.* *Eksodas 24:8*
21 E urine lo'u, a Mosis ko tataa'inie no'one mei epu ngeena haahie nume
maa'i susulu na oto ahutana walu ola kire au'esuie uunu-olanga aani i
laona nume ngeena.
22 Na mo Ha'atolanga e kara'i unue uri ahutana oto walu ola tataa'inilana
mei epu ngeena ke mani lae oto haahi'i huni hoda rere'a aani i maana God.
Aana mala uri nga mei epu e ka'a aahe oto, nge a God e sa'a sae'aasie oto
mo ooraha'aanga mwala eena.

23 Oto aena leune mone, e malisine oto ha'amaa'ilana walu ola ngeena
ke lae aana apune mo ola mauri nge uunu-olanga e lae aani. Ta'e walu ola
nge erenga e si lae i suli'i ngeena, ola domana mola nunune mo tohungei
ola ta'au i Lengi. Oto mo tohungei ola ta'au i Lengi, ha'amaa'ilana e lae
aana uunu-olanga nge e tohungei diana lo'u liutaa. Na apune a Kraes ni
otona.

24-25 Aana a Kraes e hahu'ei lai sili oto ta'au i Lengi pe'ie apune maraana
mala tohungei uunu-olanga e diana liutaa ngeena, na e ii'o oto i saana God
huni pe'ikie aana maholo ienini. A Kraes e ka'a lae ike i sili i laona leu maa'i
nge ninimei iinoni mola e asuie, aana leune nunune mola tohungana leu
maa'i ta'au i Lengi. Na e ka'a sili ike ta'au i Lengi aana mo maholo hunge
huni ooni aana niilana mauriha'ana mala nga uunu-olanga i saana a God.
!Ha'ike! Ta'e a Kraes e asuie tohungei uunu-olanga ngeena mola hauta'ai,
na e ka'a asuie ike mala Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko eu'esuie i suli helisi,
aana e sai lae sili i laona Hahu'ana Leu Maa'i huni uuraa-uuraa'inie apune
mo ola mauri nge uunu-olanga e lae aani ngeena.
26 Mala uri a Kraes ke lae pe'i deu urine suli maholo, ha'alaa a Kraes
ko talei sasapesalu mola hunge-hunga'a uure oto aana maholo a God e
ha'aholaa walumalau, lae mai hule si'iri. !Ta'e ha'ike! E lae mai hule aaka
mo iinoni hauta'ai mola aana mo dinge ooreta ienini huni ha'amangoa
ooraha'aa aana e niie mauriha'ana mala nga uunu-olanga i saana God.
27 Aana iinoni ko mae mola hauta'ai, na mai puri a God kei leie.
28 Na urine no'one, a Kraes e toli'aasie mauriha'ana mola hauta'ai hunie
ke mae mala nga uunu-olanga aana ko helesie ha'aletehinge haahie mo
ooraha'aa mo iinoni hunge. Na a Kraes kei he'i ruana lae lo'u mei, ta'e
aana maholo nge ko lae mai ngeena, e sa'a lae ike mai huni mae honotana
mo ooraha'aa ikie lo'u. !Ha'ike! Ta'e kei lae mai huni toolea mai maurihe
huu nana mwala kire ko maa'oohie.

10

Uunu-olanga A Kraes

E Lae Hauta'ai Mola

1 Mo Ha'atolanga a Mosis ngeena nunune mola mo ola diana ko lae-lae
ue mai. Nunui ola ngeena nga mei tohungei ola to'ohuu ha'ike, aana e ka'a
sai ha'a-oodohie ike mwala nge kire ko lae-lae mai pe'ie ta'a-ta'a taungei
uunu-olanga nge kire ko ooni aana uuraa'inge i saana God i suli helisi.
2 Mala uri taungei uunu-olanga ngeena ke to'o aana nga nanamanga
to'ohuu huni ha'arere'aa mwala mwaanie ooraha'aa, ha'alaa kire sa'a
roro'a ni esuie lo'u nga mei uunu-olanga urine, aena aana kire kei ii'o
rere'a tara'asi oto na manatada kei taha oto mwaanie nga mei ooraha'aa.
3 Ta'e e ka'a urine ike, na i suli helisi mo uunu-olanga kire ko eu'esui'i
ngeena ko si lae pe'i ha'a-aamasito'oa mola mwala aana mo ooraha'aa ikire.
4 Aena aana e tohungei aasa hunie uri apune puluke wa nanikot kei
ta'aasie mo ooraha'aanga ngeena.
5 Aena urine ka'u, maholo a Kraes e lae mai laona walumalau, e unue
hunie a God uuri, *O ka'a saeto'o aana ike uri kire ke asuie nga mo uunu-
olanga i seemu wa kire ke niie mo uuraa'inge huni'o, ta'e o niie oto mei sape
nakue hunie ne ke tola i suli'o urine.*
6 *O ka'a ilenimwa'e ike haahie mo uunu-olanga kire uunu he'ileku eeni
i seemu, wa nga mo uuraa'inge lo'u kire ko nii'i huni'o huni ta'aasie mo
roro'anga ikire aana kire ooraha'aa.*
7 *Oto nou te'uri huni'o, "Ineu oto ie, God ineu. Nou ii'o aakau mola huni
esuie nga taa o saeto'o aana ne ke asuie, oto mala uusulana e lae i sulieu i
laona Uusu-uusu Maa'i."* *Sam 40:6-8*
8 Mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mwala ke asuie mo uunu-olanga na
mo uuraa'inge aena aana kire ooraha'aala. ?Oto e ue ka'u a Kraes e unue
hunie a God uuri? "O ka'a saeto'o aana ike uri kire ke asuie nga mo uunu-
olanga i seemu wa kire ke niie mo uuraa'inge huni'o. Na o ka'a ilenimwa'e

ike haahie mo uunu-olanga kire uunu he'ileku eeni i seemu, wa nga mo
uuraa'inge lo'u kire ko nii'i huni'o huni ta'aasie mo roro'anga ikire aana
kire ooraha'aa."
9 E ere urine aana ko ta'aasie haiholota'inge aana uunu-olanga lalahu'e,
na ko oolisie oto aana haiholota'inge haalu. Aena urine e he'i te'uri lo'u
mei puri, "Ineu oto ie, God ineu. Nou ii'o aakau mola huni esuie nga taa o
saeto'o aana ne ke asuie."
10 Oto a Jisas Kraes e asuie nga taa a God e saeto'o aana hunie ke asuie,
nge e toli'aasie sapena maraana hunie ke mae mala nga uunu-olanga mola
hauta'ai. Na aena urinena nge e si da kie ne'i iinoni oodota'i i maana God.
11 I sulie haiholota'inge lalahu'e ngeena, mo pris kire talei eu'esuie mola
asunge ikire ngeena i suli dinge, na kire talei eu'esuie mola mo uunu-
olanga nge kire mani sada mola na nga ta'a-ta'a iini eeni e ka'a sai ta'aasie
ike ooraha'aa.
12 Ta'e a Kraes e asuie mola ta'a-ta'a uunu-olanga, na uunu-olanga ingeie
ngeena e to'o aana nanamanga huni ta'aasie mo ooraha'aa oto tara'asi.
Oto e asu mangoa uunu-olanga ngeena, *e si lai ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i
pwalo-pwalona God.* *Sam 110:1*
13 Na e ii'o i leune oto huni maa'oohie maholo a God kei *kama haahie mo
maelonga ingeie i aano hunie ke uuri puli-pulisire.* *Sam 110:1*
14 Na aana ta'a-ta'a uunu-olanga ngeena, e si ha'a-oodohie oto huu mo
iini nge a God ko ha'amaa'ire.
15 Na Li'oa Maa'i e haata'i diana aana oto aaka uri walu ola ngeena kire
to'ohuu, aana Uusu-uusu Maa'i e haata'inie uri a Aalaha e te'uri,
16 *Ta'e haiholota'inge haalu nge ne kei esuie pe'ie mwala ni Israel kei
uuri. Aana maholo ko lae maine, ne kei ne'ie mo ha'atolanga ineu i laona
manatada, na ne kei uusu'i no'one lo'u i saeda.* *Jeremaea 31:33*
17 Na e he'i unue lo'u uuri, *Nou sa'a he'i lo'onga'inie lo'u mo ooraha'aanga
ikire na mo tata'alanga ikire.* *Jeremaea 31:34*
18 Na maholo a God ko sae'aasie oto mo ooraha'aa mango, e ka'a
malisine ike lo'u nga iini ke asuie nga uunu-olanga huni ha'amangoa mo
ooraha'aanga ngeena.

O Ke Hele Susule'i

Aana Haiholota'inge A God

19 Aena urine, maeni eesiku maa'i, i sulie apune a Kraes e aahe oto i
tehula'aka, kie to'o aana oto nanamanga huni lai sili i laona tohungei leu
maa'i ngeena.
20 Aana kie to'o aana oto tala haalu takoie Hahu'ana Leu Maa'i. Tala haalu
takoie maurihe huu ngeena, a Jisas e tahanie oto aana maelana i lengine
po'u-po'u, aana e hakasie mei sala paine nge kire honoa ka'u Hahu'ana Leu
Maa'i aana.
21-22 Oto mwaanie kie ma'u-me'u, ta'e kie ke lae mai saana God pe'ie mei
sae manola na aani hiiwalaimolinge to'ohuu, na aana a Jisas oto Hahu'ana
Na'ohai Pris ko lio i sulie uluhe aana nume a God, na kie saie oto uri apune
e hoda rere'a oto aana manataka, mala mei wei manola e sai hoda rere'a
aana sapeka.
23 Kie ke lae pe'i hele ma'uta'a aana maa'oohinge susuto'o hunie walu
ola nge kie ko unue uri a God e haiholota'ini'i hunikie, aena aana kie sai
noruto'o aana God, iini e haiholota'inie walu olana.
24 Kie ke lae pe'i lo'o-lo'onga'i i sulie nga mo tala uri taa kie sai ha'a-
a'aila'aa ne'isaenga ikie hailiu eeni hunie kie ke mani haata'inie oto
manata-diananga aani esunge diana.

25 Nga mo iini kire lalawasie oto lokonga tararuru hunie palonga, ta'e
kie ke su'uri lalawa urine, na kie ke pe'ikie hailiu huni uure ma'uta'a lo'u,
aena aana hai dinge a Aalaha ko kara'ini oto mai.

26 Kie manata'inie ka'u oto walaimolinge aana Kraes, ta'e mala uri kie kei
lae pe'i esuie lo'u mola walu ola aaela i purine kie saie leune urine, nge
nga uunu-olanga huni ta'aasie mo ooraha'aa urine ha'ike lo'u.
27 Mala uri ko urine, nge kie kei maa'oohi ni me'unge oto mola hunie
ha'amotaahilaka kei lae aana *dunge paine nge kei weru suuhe'inie mo*
maelonga a God. *Aesaea 26:11*
28 Mala nga iini e haitohea mo Ha'atolanga a Mosis, na nga ro iinoni wa
e oolu ko unu tahanga'inie nga taa e dau aaelasie, nge mo mwane lei-lei
sa'a aamasie ike, ta'e kire kei horo maesie oto.
29 ?Aana e aaela urine hunie iini ko mwaka mola aana Ha'atolanga a
Mosis, ha'alaa nga taa nge kei reu aana nga iini nge ko mwaka aana Kalena
God? !Mei ha'aloinge oto paine lo'u liutaa kei hite aana iinoni urine! Kire
ko ere aaelasie a Kraes, iini nge ko ha'awalaimoli'aa haiholota'inge a God,
na e ha'amaa'ie oto iinoni ngeena hunie ke ne'i iinoni maa'i a God. Ta'e
iinoni ngeena mola e lo'onga'inie uri apune a Kraes mei ola mwaakule
mola, na ko ere aaelasie no'one a Li'oa Maa'i, iini nge e haata'inie hahu'ana
manata-diananga a God hunikie.
30 Oto iinoni urine ke lio talana aana kie mani saie oto uri a God ni e
unue uuri, *Leu oto i sapeku hunie su'u-olanga. Ineu ni ne ke si oolisie mo*
aaelanga mwala ko eu'esui'i. *Diutronomi 32:35* Na e unue lo'u uri, *Ineu a*
Aalaha ni ne kei leie mwala ineu. *Diutronomi 32:35*
31 Oto kie ke lio talaka aana mei ola e tohungei aaela oto liutaa mala uri
a God Mau-meuri'e kei saewasulie nga iinoni.

32 Omu ke lo'o-lo'onga'inie mo ola e rau-reu eemiu i na'o aana maholo
omu aehota hiiwalaimoli aana Tataroha Diana. Aana maholona, ma'alana
omu ke sapesalu hiito'o aana nga mo ola hunge, ta'e omu sai lae pe'i uure
ma'uta'a mola.
33 Ngaeta mo maholo, mwala ko ere aaelasi'omu na kire ko te-
unge'ini'omu i maana mwala hunge. Na aana ngaeta mo maholo omu
pe'i-pe'ie no'one mo iini nge mwala ko waelire urine ma'alana mwala kire
ko he'i waeli'omu lo'u haahie pe'inge omu niie ngeena.
34 Omu sapesalu tararuru pe'ie ngaeta mo iini eemiu kire ii'o i nume ni
ho'o. Na maholo mwala e too-toolea to'o-to'olamiu, omu ilenimwa'e mola i
sulie omu saie oto uri omu to'o aana taane mo ola diana lo'u liutaa na kire
sai ii'o huu.
35 Oto mwaanie omu toli'aasie lo'u mei hiiwalaimolinge ma'uta'a i'omu
ngeena, aana a God e sai waaie mwala nge kire hele ma'uta'a aana
hiiwalaimolinge ikire.
36 Omu ke uure ma'uta'a, hunie omu ke asuie nga taa a God e saeto'o
aana, na urine omu kei hele aana nga taa e haiholota'inie huni'omu.
37 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A God e dau aakau huni lae*
mai ngeena, e sa'a tewa na ko lae oto mai. E sa'a ha'ahiru ike lo'u.
38 *Na iinoni e oodota'i i maana God i tehula'ana hiiwalaimolinge, nge*
ha'alaa kei meuri huu. Ta'e mala uri ko du'e aaliho'i mwaanie, nge a God e
sa'a ilenimwa'e ike haahie. *Habakuk 2:3-4*
39 Ta'e nou saie uri ikie, kie ka'a urihana ike mo iini nge ha'amotaahilada
kei lae aana kire du'e aaliho'i mwaanie hiiwalaimolinge. !Ha'ike! Ikie
mwala kie hiiwalaimoli tara'asi oto, lae hule aana kie kei helesie maurihe
huu.

11

Mala Hiiwalaimolinge Ha'ike,

Nga Iini E Sa'a Asuie Ike A God

Ke Ilenimwa'e Haahie

1 ?Oto nga taa ni hiiwalaimolinge? Hiiwalaimolinge oto noruto'onga uri
nga taa kie ko maa'oohi susuto'o hunie kei oa to'ohuu hunikie, na ni saie
uri mo ola e to'ohuu taane ma'alana uri kie ka'a leesi'i ue.
2 Mo weuwaka oto i na'o kire hiiwalaimoli aana God, na aena leune mone
a God e ilenimwa'e haahire.
3 Aani hiiwalaimolinge mone, kie saie uri a God e ha'aholaa walumalau
ienini aana walana mola maraana, aana e asuie mo ola kie ko lee-leesi'i
mwaanie nga taa kie ka'a sai leesie ike.
4 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebol e toolea mai nga uunu-olanga
diana lo'u liutaa aana uuraa'inge aasine, a Kein. Na aana a Ebol e
hiiwalaimoli, nge a God e unue uri ingeie nga iinoni oodota'i, na a God
e si ilenimwa'e haahie uunu-olanga ingeie. Oto ma'alana uri a Ebol e
mae taane oto waite, ta'e si'iri laladonga i sulie ko ha'ananaukie ue i sulie
hiiwalaimolinge ingeie.
5 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Inok tolalana e lae ta'au i Lengi
mwaanie uri e mae. Nga iinoni ka'a lio oodoie ike lo'u aana a God e toolea
oto ta'au. Na maholo a God e ka'a toolea ike ue ta'au, mo Uusu-uusu Maa'i
e unue oto uri a Inok e ha'asaediana'aa God.
6 Nga ta'a-ta'a iinoni e sa'a roro'a da ike uri a God ke ilenimwa'e haahie,
na uri e ka'a hiiwalaimoli. Aana nga iini ko sare lae mai saana God, ke
hiiwalaimoli oto aana uri a God e ii'o taane oto, na ke hiiwalaimoli oto
aana uri a God e sai waaie mwala nge kire ko eri'apasie uri kire ke lae mai
saana.
7 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Noa e tola i sulie a God maholo a
God e ha'apasulie aana mo ola nge nga iini e ka'a leesi'i ue. Oto e asuie
paineha'ana haka huni ha'a-uurie mo uluhei iinoni ingeie. Na aana e
hiiwalaimoli aana God urine, nge e ne'i iinoni oodota'i i maana God, na
e si haata'inie uri mwala aana pongine kire tohungei aaela liutaa, na e
malisine oto a God ke ha'amotaahire.
8 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebraham e tola i sulie a God maholo
e soie. A Ebraham e toli'aasie hanue ingeie huni lae aana ngaeta hanue
nge a God kei niie hunie. E lae mola, ma'alana uri e ka'a saie uri leu nge
ko lae takoie.
9 E hiiwalaimoli aana God, ka'u e lai ii'o mala nga awataa aana leu nge a
God e haiholota'i huni niie hunie. Na aana ko ii'o mola mala nga awataa,
nge e lai ii'o mola aana nume susulu, na kalena a Aesak pe'ie weuwana a
Jekob, kirerue mani ii'o no'one mola aana nume susulu mala a Ebraham,
ma'alana a God e haiholota'inie leune no'one hunirerue.
10 A Ebraham e o'o'o urine, aana e maa-maa'oohie mola kei lai hule aana
huilume paine nge e sai ii'o huu. Huilume paine ngeena, a God maraana
ni e alaa'inie na e asu mangoa oto.
11 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Sera e to'o mwela mola, ma'alana e
amara na e tohungei repo oto hiito'o.† Aena aana e noruto'o aana God uri
kei ha'a-oaie haiholota'inge ingeie,
12 nge mwala oto hunge kire hute mai aana komu a Ebraham. A porona
e tohungei repo na e kara'i mae oto aana maholona, ta'e *mo weuwana mai*

† **11:11** 11:11 Erenga ni Krik e ka'a matapwa ike i leu, na ngaeta mo iini kire lo'o-lo'onga'i uri ko ere ue i sulie hiiwalaimolinge a Ebraham.

puri kire si lae pe'i hunge mola mala hee'une salo, na mala mo u'uune oone hai sulie oone nge nga iini sa'a iidu-suuheni ike. *Jenesis 15:5*

13 Mwala urine ngeena, kire lae pe'i hiiwalaimoli aana God, oto hule aana maelada. Ta'e maholo kire o'o'o ue mai laona walumalau, kire ka'a helesie ike walu ola nge a God e haiholota'i huni nii'i nada. E urihana uri kire uure mola ha'atau kire ko si lee-leesi'i, na kire ilenimwa'e huni lio saie nga taa kei reu. Na kire unu tahanga'inie oto uri kire o'o'o mola mala mo awataa i welumalau.

14 Mwala nge kire ko ere-ere urine ngeena, kire haata'i diana aana oto uri kire ko lo'ohie tohungana hanue ikire ni ngeena.

15 Mala uri kire ke lo'onga'inie mola leu nge kire toli'aasie hola'ina'o ngeena, ha'alaa e mwada'u mola hunie kire ke aaliho'i oto takoie leune.

16 Ta'e nga taa kire saeto'o aana oto liutaa, uri kire ke ii'o aana nga tohungei henue diana, na i Lengi oto tohungei henue ikire. Aena urine nge a God e ka'a masa ike hunie mwala urine kire ke haara'inie uuri, "God i'emi." Na ingeie oto e dau aakau aana huilume paine talada.

17 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebraham e mwa'e-mwa'e mola huni toli'aasie kalena, a Aesak, maholo a God e oohongie. E to'o aana mola ta'a-ta'a mwela madu, ta'e e mwa'e-mwa'e mola huni niie mala nga uunu-olanga i saana God, ma'alana uri a God e haiholota'inie ka'u hunie uuri,

18 *Mo weuwemu nge nou heiholota'inie huni'o kei uure oto aana komu a Aesak.* *Jenesis 21:12*

19 A Ebraham e hiiwalaimoli uri a God e sai ta'ela'inie lo'u mo iini e mae oto, na kie sai unue uri a Aesak e urihana e mauri eeliho'i lo'u mwaanie maenga aana maholo a Ebraham e tola aaliho'i aana.

20 Aani hiiwalaimolinge mone, a Aesak e aitanaie a God talana e ro kalena a Jekob na Iso uri ke ha'adiana'ararue purine kei mae.

21 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Jekob kara'inie oto kei mae, e hele aana apa'a ingeie e si paloa God, na ko eitanaie a God talana e ro weuwana, e ro kalena Josep, uri ke ha'adiana'ararue.

22 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Josep kara'inie oto kei mae, e si ere i sulie maholo mwala ni Israel kei iisitaa mwaanie i Ijip. Na e unue uri kire ke toolea mo suisuline maholo kire kei lae.

23 Aani hiiwalaimolinge mone, aamana na nikana Mosis kirerue mu-munie hunie e oolu waro-waro i purine e hute. Kirerue lio saie uri kele mwela ngeena e tohungei lio diana, ka'u kirerue ka'a ma'u lo'u ni likisie ha'atolanga a inemauri nge e unue uri kire ke horo maesie oto ahutana mo mwela mwane mo Jiu.

24 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Mosis e paine oto, e ka'a saeto'o aana ike uri mwala ke unu-unue uri ingeie weuwana inemauri mo Ijip.

25 Ta'e e ne'isae huni sapesalu mola pe'ie mwala a God, aana e saie uri mei sapesalunge ngeena e diana liutaa aana taungei ilenimwa'enga nge mo iinoni ooraha'aa kire to'o aani mola hunie kele maholo o'oru'e.

26 A Mosis e lo'onga'inie mola uri ma'alana mwala ko teunge'inie i tehula'ana a Kraes nge ko lae mai, ta'e leune e diana lo'u liutaa aana mo ola diana hunge i Ijip. Na ko lo'o-lo'onga'i mola urine, aena aana ko to'o-to'omaaie oto nga taa a God kei niie hunie aana waaitana mai puri.

27 Aani hiiwalaimolinge mone, a Mosis e lae mwaanie i Ijip, na e uure a'aila'a honosie saewasunge a inemauri, aena aana ko tola i sulie mola Inemauri nge nga iini e ka'a sai leesie ike.

28 E hiiwalaimoli aana God, ka'u e aehotaa ngauhe paine aana Li-umwaanie mala a God e unue hunie. A Mosis e unue uri mwala ni Israel kire ke tataa'inie apune mo kalei sipu i pweune maa aana mo nume ikire,

hunie uri ensel ko lae mai huni horo maesie mo na'ohai mwela e sa'a hule
ike aana mwala ni Israel.
29 Aani hiiwalaimolinge mone, mwala ni Israel kire lae holosie Aasi
Nonoro'a mala kire ko lae mola aana leu a'ate. Ta'e maholo mo ramo aana
mae ni Ijip kire dau aahonga ni lae holosie aasi no'one urine, nge kire si
inu mango mola.

30 Aani hiiwalaimolinge mone, mwala ni Israel kire lae-lae kali-kelie
huilume i Jeriko hunie e hiu hei dinge, nge para hau kali-kelie huilumena
e si aa'oho ta'ingelu.

31 Aani hiiwalaimolinge mone, repi ngeena, a Rehab, e tola konie e ro
mwane ni Israel nge kirerue lae mai lio-lio mumuni hunie i Jeriko mala
mo wao-wao, na aena leune e ka'a mae ike pe'ie mwala nge kire ka'a tola
i sulie ike a God.
32 ?Na nga taa lo'u ne kei unue? Nou ka'a to'o maholo ike lo'u huni ere
i sulie a Gidion, na a Barak, na a Samson, na a Jefta, na a Deved, na a
Samuel, na mo propet.
33 Aani hiiwalaimolinge mone, kire asuie mo taungei ola paine hiito'o.
Kire haiseuni pe'ie mo henue hai aaopa'i na kire a'aila'asire, na kire aalaha
haahie mwala aana tala oodo, na a God e asuie mo heiholota'inge hunire.
Kire ra'u ponosie wawana mo laeon,
34 na kire mwa'asie mo eeso-eesohai dunge oto paine, na kire tahisie
mwala e sare horo'ire aani naihi. Ma'alana uri kire mamaela'a ka'u, ta'e
kire he'i a'aila'a lo'u, na kire a'aila'asie oto mo heiseuninge ngeena na mo
mae aana ngaeta mo henue.
35 Na mo hu'e kire hiiwalaimoli aana God, mo kaleda nge kire mae
ka'u, kire he'i meuri lo'u. Na ngaeta mwala nge kire hiiwalaimoli aana
God, mo maelonga ikire ko ha'amotaahire haahie hiiwalaimolinge ikire.
Ta'e maholo mo maelonga ko unue hunire uri kire sai lae mola, mala uri
kire ko toli'aasie hiiwalaimolinge ikire, nge kire hele ma'uta'a mola aana
hiiwalaimolinge, aana kire mwa'e-mwa'e mola huni mae, hunie kire ke si
ta'ela'i oto pe'ie mei meuringe e diana lo'u liutaa aana iini mei aano.
36 Ngaeta mo iini aada, mo maelonga ikire ko lae pe'i ha'amwasi mola
aada na pe'i repusilada. Na ngaeta mo iini aada, mo maelonga ikire kire
pwasure aani iieliheu na kire aasire i laona mo nume ni ho'o.
37 Ngaeta mo iini, mo maelonga ikire, kire uu'i maesire aani heu, na kire
roto holosire, na kire horo maesire aani naihi. Mo iini e hiiwalaimoli urine,
kire tohungei meitale oto, hule aana kire sai ho'osie mola mo te'e-te'ei sipu
na mo te'e-te'ei nanikot mala mo to'oni ikire. Na mo maelonga kire sai
ha'asi'oha'ara pe'i ha'amotaahilada.
38 Aena urine, nge mwala kire hiiwalaimoli ngeena, kire ko talei
mumumuni heiliu mola i laona mo henuesala na i lengine mo toloihenue,
na i laona mo hahale na ta'ena nga kalinge i laona mwakano. Ikire ngeena
mo tohungei iinoni diana, na mwala aana walumalau ienini kire ka'a diana
ike adona kire ke ii'o pe'ire.

39 Ahutada ngeena kire mani hiiwalaimoli aana God, na ingeie oto ko
tohungei lahera oto liutaa. Ta'e kire ka'a hele aana ike ue nga taa e
haiholota'inie hunire,
40 aena aana a God e lo'onga'inie oto nga oala'inge nge e diana liutaa
huni niie hunie ahutaka. Ikire ngeena, a God e saeto'o aana uri kire ke
maa'oohikie ka'u, uri hunie kie ke mani hele aana ha'a-oodohilaka nge e
haiholota'inie hunikie aana ta'a-ta'a maholo.

12

Aana A God Oto Aamaka,

Nge Ko Ha'a-ha'aloikie

Mwaanie Kie Dau Aaela Lo'u

1 Oto pulitaa oto paine ienini kire haata'i diana aana tala aana
hiiwalaimolinge ngeena, na kire loko kali-kelikie oto huni to'o-to'omaaie
hurunge ni hiiwalaimolinge ikie. Aena urine, kie ke toli'aasie ta'ena nga ola
ko liu-liu honosikie mwaanie hiiwalaimolinge aana God, na kie ke toli'aasie
no'one mo walo ni ooraha'aa nge ko hiri'ikie oto tarau. Oto kie ke huru
a'aila'a tara'asi aana hurunge nge a God e totohoa oto naka huni huru aana.
2 Kie ke lae pe'i lio hahuroto aana a Jisas uri ingeie ni e aehotaa mei
hiiwalaimolinge ikie, na ingeie oto ko lio i sulie hiiwalaimolinge ikie lai
hule aana ha'amangolana. Ma'alana maenga i lengine po'u-po'u mei ola
ni masanga oto paine, ta'e ingeie e ne'isae mwai-mweisie mola masanga
ngeena na e lae pe'i a'aila'a mola ma'alana kire horo'ie i lengine po'u-po'u
urine. Ingeie oto e mwa'e-mwa'e ni mae urine aena aana e ne'isae paine
oto haahie ilenimwa'enga nge kei hele aana mai puri, na aana maholo
ienini, e ii'o oto i pwalo-pwalona God huni aalaha pe'ie.
3 Oto omu ke lo'onga'i ke'u i sulie a Jisas, aana ma'alana mwala e
ooraha'aala ngeena kire talei teunge'inie ta'e e ka'a mamalo ike. E lae
pe'i a'aila'a mola. Oto urine, i'omu na ke urine no'one. Omu ke su'uri
mamaela'a, na omu ke su'uri toli'aasie hiiwalaimolinge i'omu.
4 I'omu, omu ko lae pe'i ooho taane honosie mo tolahai ola ni ooraha'aa,
ta'e nga iini hikemiu e ka'a ooho a'aila'a ue lae hule aana ke maesie leune.
5 E lio oto mala omu pulongosie mola mei wala ni ha'a-a'aila'a'omu nge
a God e unue. Aana e soi'omu mala mo kalena, na e unue uuri, *Kaleku,
maholo o ko deu aaela na ineu a Aalaha no ko ha'aloi'o hunie o ke lae oodo,
mwaanie o lo'o-lo'onga'inie uri nga mei ola mwaakule mola ni ngeena. Na
maholo no ko ere aamu hunie uri o ke lio saie mo takalonga i'oe, mwaanie
saemu e wawai wa o aakoheta'inie tala diana ngeena.*
6 *Aena aana nou sai ha'aloie mola mwala nou manata diana hunire, na
nou sai ha'a-oodohie mola mo iini no ko toolera mala mo kaleku.* *Provebs
3:11-12*
7 Oto omu ke uure ma'uta'a mola maholo mo aasanga ko hite aamiu,
aana e urihana ha'aloinge mola ni ngeena, na leune e haata'inie uri a God
ko lio i suli'omu oto mala mo kalena. Aana ahutana mo mama'a kire ko
ha'a-ha'aloie mo kaleda.
8 Na a God e urine no'one, aana e sai ha'aloie ta'ena nga mwela ingeie.
Mala uri e ka'a sai ha'aloi'omu ike, na i'omu nga mo tohungei kalena ha'ike,
ta'e sa'a mola nga mo kaleni aro-aro mola.
9 Aana aapa hatarie mo aamaka mai welumalau, kire ha'a-ha'aloikie ka'u
taane, ta'e kie ha'ama'u mola aada haahie leune. Oto e urine lo'u, na e
tohungei diana liutaa uri kie ke tola i sulie Aamaka i Lengi, hunie kie ke
mauri oto pe'ie.
10 Mo aamaka mai welumalau ngeena, kire ko ha'a-ha'aloikie i sulie saeda
hunie kele maholo mola o'oru'e. Ta'e a God ko ha'aloikie aani pe'ilaka oto
to'ohuu, hunie kie ke ii'o maa'i oto mala ingeie.
11 Aana maholo a God ko ha'aloikie, kie sai sapesalu aana leune taane, na
kie sa'a ilenimwa'e ike. Ta'e puriha'ana, nge mo iini a God e ha'aloikie aana
tala ngeena, kie sai ii'o ni henuelama aana kie ii'o oodota'i oto i maana God.

12 Oto aena leune, omu ke ha'a-a'aila'aa mo ae'aemiu nge kire ko weo
hunie omu ke huru lo'u, na omu ke ha'a-a'aila'aa mo ki'imiu nge kire weo
ka'u hunie omu ke hele ma'uta'a lo'u.
13 Na omu ke huru i sulie tala e oodo, hunie mo iini nge ko lae mai
purimiu ngeena nge hiiwalaimolinge ikire e ka'a susu ike ue, kire ke sai
kohie tala na mwaanie kire lae takalo.

Kei Tohungei Aaela Lo'u Liutaa

Hunie Mo Iini

Kire Ka'a Tola I Sulie A God

14 Omu ke o'o'o ni henuelama mola pe'ie ahutana mwala, na omu ke
ari'apasie no'one ii'onga oodota'i. Aana nga iini e ka'a ii'o diana urine, e
sa'a roro'a leesie ike a Aalaha.
15 Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini eemiu e oore aani hele aana
hahu'ana manata-diananga a God e haata'inie oto naka. Na mwaanie omu
aehota huni loo-looha'inie lo'u aaelanga, aana tolahai ola urine e sai waelie
mwala oto hunge.
16 Omu ke lio talamiu lo'u, mwaanie nga iini eemiu e mai-mesi, na
mwaanie nga iini e urihana lo'u a Iso nge e ka'a ha'ama'u ike aana God.
Aana a Iso ingeie na'ohai mwela, ka'u e malisine ha'adiana'anga a God ke
lae hunie na hunie ke ne'i na'ohai mwane aana komu oolisie aamana. Ta'e
aana a Iso e hiolo mola aana ngaeta maholo, oto e ha'aholinge'inie mola
ii'o-ii'oha ingeie ngeena hunie a Jekob mola uana ta'a-ta'a maai ngeunge.
17 Oto omu saie lo'u mei puri, a Iso ko si saeto'o aana uri aamana ke
ai'eitanaie a God talana hunie ke ha'adiana'aa, ta'e e aasa oto. Na a Iso
e ka'a to'o aana ike lo'u nga tala huni oolisie mei takalonga nge e asuie
ngeena, ma'alana uri e ngara-ngarasie lo'u aamana hunie ke ha'adiana'aa.
18 Kie ko lae taane oto mai saana God aana maholo ie, ta'e e aaopa oto
liutaa mwaanie waite maholo mo weuwaka kire hola'i lae mai saana God.
Aana maholona kire lai hule aana ngaeta toloihenue i Saenae nge mo iinoni
kire sai leesie aana maada. Oto kire leesie eeso-eesohai dunge ko weru i
lengine, na leune e tohungei rodohono pupulu oto, na mawasidengi ko hite
oto aana.
19 Na aawatai eehuri ko ngara-ngara, na kire rongoa uri nga mei wala e
ere mai hunire. Mei wala ngeena e da kire tohungei me'u oto, hule aana
kire unue oto uri kire ka'a sare rongoa lo'u nga mei ola urine.
20 Kire tohungei me'u aena aana a God e unue uuri, *Mala uri nga iinoni
wa nga ola mauri ko teela'i mola aana toloihenue ngeena, nge uu'i-maesilana
kei lae oto aani heu.* *Eksodas 19:12-13*
21 *Walu ola kire leesi'i ngeena e tohungei lio ni me'unge, hule aana a Mosis
no'one na e unue uuri, "No ko tohungei me'u hule aana no ko eriri oto."*
Diutronomi 9:19
22 Ta'e ikie, kie hule ka'u oto aana toloihenue kie haara'inie aana i
Saeon, na huilume paine a God Mau-meuri'e otona. Jerusalem ta'au i
Lengi ka'u otona, leu nge mo molani ensel kire palo-paloa a God aana,
pe'i ilenimwa'enga oto paine.
23 Kie lae mai aana lokonga aana soihaada'inge ikie mo na'ohai mwela
a God nge sataka oto i laona uusu-uusu aana mo iini kire kei ii'o ta'au i
Lengi. Na kie lae oto mai i saana God, iini kei leie ahutana mwala, na kie
ii'o oto pe'ie mauriha'ana mwala diana hola'ina'o nge a God e ta'aasie oto
ta'ena nga aaelanga mwaanire.
24 Na kie lae oto mai i saana Jisas. Ingeie oto iini ko ha'a-uurerurukie
pe'ie a God aana e ha'a-uuresie haiholota'inge haalu a God pe'ie mo iinoni.

Na apune a Jisas nge tataa'inilana e lae huni hoda rere'a aaka mwaanie ooraha'aa e haata'inie oto mei ola e diana lo'u liutaa aana apune a Ebol nge e soi peine mola hunie nga iini ke su'ue maenga ingeie.

25 Oto omu ke lio talamiu, mwaanie omu sere'i rongo hunie a God ko ere-ere mai huni'omu ngeena. Mwala hola'ina'o nge kire ka'a sare rongo ike hunie a Mosis aana maholo e ha'apasulire mai aana walumalau ie, kire ka'a sai tehisie ike lo'u mo ha'amotaahinge. Ta'e ie a God e ere mai uure ta'au i Lengi huni ha'apasulikie. ?Oto kie ke si tehisie ka'u mo ha'amotaahinge uri taa, mala uri kie ko tolipuri aana walana? !Kei aasa mwae!

26 Oto wau i na'o, walana God e nunuie ka'u aano huu, ta'e oto ie, e haiholota'i oto hunikie uuri, *Ne kei he'i nunuie lo'u aano huu ngeena lo'u hauta'ai aana nga maholo, na ne kei nunuie no'one i Lengi aana ta'a-ta'a maholona.* *Hagae 2:6*

27 Mo wala ie, "lo'u hauta'ai aana nga maholo" kire haata'inie uri a God kei nunuie walu ola e ha'ahola'i, na kei ta'aasi'i oto. Na walu ola nge kire ka'a sai eenule'i ike nge mola kire kei ii'o huu.

28 Aena urine, kie ke paa-paalahea God haahie kie helesie oto aalahanga nge nunuilana e aasa kei lae lo'u. Kie ke paalahea God tarau na kie ke palo-paloa oto aana tala nge e to'ohie saena na kie ke ha'ama'u oto aana pe'i me'unge.

29 Aana God ikie ngeena e urihana dunge nge e sai weru suuhe'inie ta'ena nga ola.

13

Kie Ke Manata Diana

Hunikie Hailiu

1 Omu ke mana-manata diana huni'omu heiliu oto mala i'omu mo mwaasine to'ohuu i lalo aana a Kraes.

2 Na mwaanie omu pupulongosie tolakonilana mo awataa i nume i'omu. Aana nga mo iini e tete'urine ka'u oto wau i na'o, na hule aana kire ka'a saie ike uri kire ko tolakonie taane oto mo ensel i nume ikire.

3 Na omu ke lo'o-lo'onga'inie mo iini ikire i laona nume ni ho'o, oto mala uri i'omu no'one pe'ire i laona nume ni ho'o. Na omu ke lo'onga'inie mo iini ko sapesalu, mala uri i'omu, omu ko sapesalu no'one pe'ire.

4 Ha'arurunge mei ola huni ha'ama'u aana, na mwaanie nga iini e ma'ahu lo'u pe'ie iini e ka'a ha'aruru ike pe'ie, aana a God kei leie mo iini kire ko aeni ola na kire ko mesi.

5 Tolahamiu ke su'uri ii'o oto mola aani saehanalilana to'oha, na omu ke sae-saemango mola haahie nga taa omu to'o aana oto. Aana a God e unue ka'u uri kei niie nga taa e adongamiu, aana e te'uri, *Nou sa'a toli'aasi'o ike aana ta'ena nga maholo, na nou sa'a roro'a pulongosi'o ike.* *Diutronomi 31:6*

6 Aena urine, kie sa'a ma'u ike lo'u na kie ke unue mola uuri, *A Aalaha ka'u oto ko pe'ieu, na nga mei ola hunie ne ke ma'ute'inie ha'ike lo'u. Aana mo iinoni mola, kire ka'a sai da ike nga mei ola aaku.* *Sam 118:6*

7 Omu ke aamasito'o aana mo iini nge kire unu-unue ka'u walana God huni'omu na kire na'omiu i sulie tala diana ngeena. Omu ke to'omaaie ii'onga diana ikire lai hule oto aana kire mae, hunie i'omu no'one omu ke hiiwalaimoli diana lo'u mala ikire.

8 Tolahana a Jisas Kraes e ka'a sai hei-oolisi ike, ta'e e sada mola mala waite, na si'iri, na oto di.

9 Oto omu ke kineta'ini'omu mwaanie ta'ena nga taungei ha'a-uusulinge
aaopa e ha'atakalo'omu mwaanie tohungana tala oodo. Aana tohungei ola
nge ko ha'asusue saeka nge hahu'ana manata-diananga a God hunikie, na
e ka'a ike mola mo ngeulaa nge kire unue uri e maa'i. Aana tola i sulilana
mola mo ha'atolanga i sulie ngaulaa na walu ola ngeena, kire sa'a tohungei
pe'ie ike mo iini ko lulu i suli'i.
10 Ta'e ikie, kie to'o aana tohungei pe'inge nge ko lae mai hunikie aena
aana a Kraes e niie mauriha'ana mala uunu-olanga honotaka. Mei ola e
asuie oto aana tohungei ora ni uunu-uunu maa'i ta'au i Lengi ni ngeena, na
mo iini nge kire ko uunu-uunu ola ue mai aano i leu i sulie mo Ha'atolanga
a Mosis, kire sa'a hele aana ike nga mei diananga mwaanie ora ta'au i Lengi
ngeena.
11 I sulie mo Ha'atolanga a Mosis, nge Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko toolea
mola apune mo ola mauri ta'au i laona Hahu'ana Leu Maa'i, hunie uunu-
olanga honotana ooraha'aa. Ta'e sapena mo ola mauri ngeena, ko si uunu'i
mola po'oi sinaha aana leu ahutana mwala ko meni o'o'o aana.
12 Na a Jisas e urine no'one, aana e mae po'oi sinaha aana huilume
uri huni ha'arere'aa mwala ingeie mwaanie ooraha'aa oto aana apune
maraana.
13 Huilume ngeena ko ha'amalaa mo Ha'atolanga a Moses, na e malisine
kie ke iisitaa mwaanie tolaha ni lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis nge
kie ii'o ka'u aana i na'o, na kie ke lae i saana uunu-olanga ikie, a Jisas Kraes.
Na mwaanie kie ma'ute'inie mwala kire ko ha'amwasi aaka mala mwala
kire ha'amwasi ke'u aana a Jisas.
14 Aana nga huilume huu oto talaka ha'ike mai aano i leu, oto kie ko
lo'ohie huilume nge kei lae ue mai.
15 Oto aana pe'inge a Jisas hunikie, kie ke paalahea oto a God tarau pe'i
soi ha'amanikulu'alana satana. Aana urine oto e urihana kie ko esuie mo
uunu-olanga i saana God.
16 Na mwaanie omu pupulongosie pe'ilana ngaeta mwala aani esunge
diana nada, aena aana mo uunu-olanga urine no'one nge saena God ko lae
otoi mamango haahi'i.
17 Omu ke totola i sulie mo na'ohai mwane aana soihaada'inge i'omu
pe'i mwa'e-mwa'enga i sulie walada, aana ikire ni kire ko lio i sulie
mauriha'amiu. Na a God ke i'ie asunge ikire. Oto omu ke tola i sulire hunie
kire ke asu ni ilenimwa'enga aana mei esunge ngeena, na mwaanie kire
asu mola pe'ie saehuunge. Aana mala uri asunge ngeena kei hi'e hiito'o
hunire aana omu ka'a pe'ire, nge e sa'a pe'i'omu oto oo'oo.
18 Omu ke aarea God talameelu, aena aana melu saeto'o aana mola uri
melu ke au'esuie mola ta'ena nga mei ola e oodo. Melu sai diana aana
uri melu ka'a dau hu'isie ike nga mei ola aaela, na melu saeto'o aana uri
manatameelu ke taha mola urine tara'asi.
19 Na no ko eitanai'omu oto liutaa uri omu ke aarea God talaku hunie ke
uusunge'inieu lo'u weu i seemiu lau-leu.

Aarenga'inge Hono-hono

Na Mei Wala Ni Saediananga

20-21 Oto no ko aarea God nge ingeie oto aahu'ine hanuelamanga na e
ta'ea lo'u a Jisas aaliho'i mwaanie maenga, uri ke niie huni'omu ta'ena
nga ola diana hunie omu ke si to'o aana nga taa kei pe'i'omu huni esu i
sulie saena. No ko eitanaie uri ke asu i lalo aamiu aana nanamanga a
Jisas Kraes hunie omu ke ha'asaediana'aa saena. A Jisas oto Aalaha ikie,
na ingeie oto na'ohai Kakalihe honotana mo sipu. Aana maenga honotaka

mala nga uunu-olanga, nge e si ha'awalaimoli'aa mei heiholota'inge nge e
sai ii'o huu ngeena. Oto aena leune kie ke si soi ha'amanikulu'aa a Kraes
oto di. !Iau! !Ke urine oto!
22 No ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu ke rongo diana aana
mei wala ni ha'asusulemiu ienini, aana nou ka'a uusu-uusu tewa ike.
23 Na saeku uri omu ke saie uri aasikaelu a Timoti kire ha'a-iisitaanga'inie
oto mwaanie nume ni ho'o. Na mala uri ko hule aaku lau-leu, nge mere
kei meni lae oto wau huni leesi'omu.
24 Omu ke niie mei wala ni saediananga i'emeelu hunie ahutana mo
na'ohai iinoni i'omu na lo'u hunie ahutana mo iinoni maa'i a God wau
i seemiu. Mo eesikaelu mai leu aana po'o ni henue i Italia kire ko niie
no'one wau saediananga ikire huni'omu.
25 No ko aarea God uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'ie
ahutemiu mango.

Uusu-uusu A Jemes

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Oto lau-leu i purine ta'ela'inge a Jisas, a Herod Inemauri e horo maesie mola a Jemes Hurula'aa nge e lae-lae tarau pe'ie a Jisas na Pita na Jon. Leesie Palonga 12:2. Oto Jemes nge e uusue uusu-uusu ienini, ingeie ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue ha'ike. Ta'e sa'a mola a Jemes nge e uusue uusu-uusu ienini, ingeie aasine Jisas nge e hute i puri. Leesie Matiu 13:55. Maholo a Jisas e mauri ue, a Jemes e ka'a hiiwalaimoli ike aana. Ta'e lae-lae e hu'isie ne'isaenga ingeie na e ne'i na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Jerusalem. Leesie Jon 7:2-5, na Palonga 15:13-21.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jemes e uusu-uusu hunie mwala a God nge kire oopa hailiu i laona walumalau.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Kire horo'ie a Jisas ola mala halisi e oolu aawalai helisi mwana oolu i purine hutelana (33 A.D.) na soihaada'inge e aehota paine aana mo helisi i purine ha'a-uuresilana soihaada'inge e lae aana hai dinge Pentekos. Ta'e e ka'a tewa lo'u na kira hiiwalaimoli kire ko oopa hailiu oto mwaanie i Jerusalem aena aana taunge'inilada e lae i purine mo Jiu kire horo maesie a Stivin. Sa'a mola uusu-uusu ienini, uusulana e ka'a tewa ike i purine kire oopa mwaanie i Jerusalem. Oto uusu-uusu a Jemes ienini e ne'ie eetana nga uusu-uusu nge uusulana e lae hunie mwala aana soihaada'inge a Jisas, na e lio mala uusulana e lae i na'ona halisi e lime aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (50 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jemes e uusu-uusu aena aana ko sare niie mo ha'ananaunge diana ingeie huni hele i suli'i suli dinge. Mo ha'ananaunge ingeie e unu-unu'i aana mo ha'amalanga hunge hunie ke rongo mwada'u hunie mwala ke rongo sai'i. Na ngaeta na'ohai ne'isaenga a Jemes e ere luhesie uri hiiwalaimolinge to'ohuu e ka'a ii'o mwaakule ike, ta'e ko lae pe'ie asunge aana mo ola diana. Hiiwalaimolinge na asunge ko meni lae tararuru, na nga iini e sa'a kohi ike mala ko lae mola maraana. Oto mo iinoni a Kraes ke haata'inie hiiwalaimolinge ikire aana asunge diana ikire.

Ngaeta mo iini kire kara'i ne'isae takalo uri Uusu-uusu a Jemes ienini e ere aaopa mwaanie mo uusu-uusu a Pol, aana a Jemes ko ere hiito'o i sulie mo esunge diana kira hiiwalaimoli ko esui'i, na a Pol ko unue uri a God ko ha'a-uurie mwala mola i tehula'ana hiiwalaimolinge ikire. Ta'e kire ka'a ere aaopa ike. A Jemes e ka'a unue ike uri a God ko ha'a-uurie mwala mala waaite ikire aana kire ko esuie mo ola diana. !Ha'ike! Ta'e a Jemes e unue uri a God ko ha'a-uurie mwala mola i tehula'ana hiiwalaimolinge to'ohuu, na uri hiiwalaimolinge to'ohuu kei haata'i aana mo esunge diana kire ko esui'i.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

to'o-to'onga na maitalenga, rongonga na tola i sulinge, hiiwalaimolinge na asunge, leilana ngaeta iinoni, kineta'inilana walaka

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jemes 2:26, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie kineta'inilana walaka nge Jemes 3.
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
Mei wala ni saedianangа
(1:1)
Mo aasanga kie ko oodoi'i ko ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie.
(1:2-18)
Mwaanie kie rorongo aasie mola walana God, ta'e kie ke tola i sulie oto.
(1:19-27)
Kie ke su'uri rara haahie nga iini, ta'e kie ke manata diana hunie ahutana mwala.
(2:1-13)
Hiiwalaimolinge to'ohuu ko haata'i oto aana mo esunge diana ikie.
(2:14-26)
Ikie mo iinoni a Kraes kie ke kineta'inie walaka.
(3:1-18)
Ikie mo iinoni a Kraes kie ke aaopa mwaanie mo iinoni ni welumalau.
(4:1—5:6)
Mo ha'ananaunge hai aaopa'i
(5:7-20)

Mei Wala Ni Saedianangа

1 Saedianangа mwaanieu a Jemes, koni-konihe a God na a Jisas Kraes
Aalaha ikie, huni'omu ahutemiu mwala a God nge omu oopa hailiu i laona
walumalau.

Mo Malaahonga Ko Ha'a-a'aila'aa Hiiwalaimolinge Ikie

2 Maeni eesiku maa'i, omu ke ilenimwa'e mola maholo mo malaahonga
hai-aaopa'i kei haro hite aamiu,
3 aena aana omu saie oohongilana hiiwalaimolinge i'omu kei esuie
hiiwalaimolinge i'omu ke si a'aila'a lo'u, na kei pe'i'omu hunie omu ke asu
susule'i.
4 Na e malisine omu ke asu susule'i taraure'i hunie omu ke ii'o oodota'i
na walamango, na nga mei ola aana tolaha diana e sa'a oore'omu ike.
5 Ta'e mala nga iini hikemiu ko saeto'o aana saenanaunge, nge ke suke
aana a God. Sulie a God e mwa'e-mwa'e huni nii, na e sai niie saenanaunge
huni'omu, na e sa'a asuie ike omu ke hii aaela aani sukanga.
6 Ta'e mala o ko suke aana God, o ke hiiwalaimoli aana ha'alaa. O ke
su'uri lo'onga'inie o kei noru dile aana, sulie iini ko hii mwaka e urihana
naho nge ko aa'aro hailiu wai eesi aana iiru.
7 Iini urine ke su'uri lo'onga'inie uri kei lio oodoie nga mei ola uure
mwaanie a God.
8 Sulie ne'isaenga ingeie e rue-rua'a, nge tolahana e sai esu olo-olo mola
i sulie ta'ena nga ola.

Kira To'o-to'o Ke Su'uri

Tooha'inire Maraada

9 Mala uri nga iinoni a Kraes ko meitale, nge ke ilenimwa'e mola aana e
saie uri a God e niie oto hunie mo to'o-to'onga ni Lengi.
10 Ta'e mala uri nga iini lo'u e to'o-to'o, nge ke ilenimwa'e mola aana e
tohungei meitale hule aana e saeto'o aana oto a God ke niie oodota'inge
hunie. Sulie mwane nge e to'o-to'o, mei ola kei mae mola mala tatakana
hahalisi.
11 Maholo sato ko hane, oto ko madoro na ko weruhie hahalisi. Oto
tatakani ko eehuhu na launiha'ani ko waeta'i oto. E urine lo'u mola aana

mwane e to'o-to'o. Maholo e ka'a lo'onga'inie ike maenga ta'e ko lo'onga'i hiito'o mola i sulie tari-olanga ingeie, nge kei mae mola.

Mo Malaahonga Hunie Ooraha'aa E Ka'a Uure Ike Mwaanie A God

12 Mala uri nga iini nge oohongilana ko lae na ko uure ma'uta'a mola, nge ke ilenimwa'e mola. Aena aana i purine oohongilana hiiwalaimolinge ingeie ko lae urine, nge a God kei waaie aana rorodara ni meurihe huu, nge e haiholota'inie hunie mo iini nge kire manata diana hunie.
13 Mala malaahonga ko hule aana nga iini huni deu aaela, nge iinonine ke su'uri ere uuri, "A God ni nge ko malaahongaku ie." Aena aana nga mei ola e sa'a malaahongana ike a God huni esuie aaelanga. Na a God maraana e sa'a malaahongana ike nga iini no'one hunie aaelanga.
14 Ta'e aaelanga nge iinoni e saeto'o aana, mei aaelanga ngeena nge ko malaahongana iinonine. Aena aana saehanalinge aaela ingeie ni e na'ona huni esuie aaelanga ngeena.
15 Na saehanalinge ko lodoa na ko ha'ahutaa ooraha'aanga. Na maholo ooraha'aanga ko peine, oto ko ha'ahutaa lo'u maenga.
16 Maeni eesiku diana, omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke eero'omu aana mo ha'ananaunge ienini.
17 Ahutana mo ola diana na mo ola oodota'i kire uure mai mwaanie i Lengi, mwaanie iini nge e ha'aholaa sato, na waro-waro, na mo hee'u. Na raa-raangana e ka'a urihana ike mo ola ngeena aana kire ko hei-hei-oolisi mola, ta'e tolahai ola diana ingeie e sa'a kele hai-oolisi ike oto oo'oo.
18 Uure oto aana hari-huninge ingeie, nge kolu ne'i kalena. E ha'ahutekie aana mei wala to'ohuu ingeie, hunie kie ke mani ne'ie oto na'ohai ola aana ahutana mo ola nge e ha'ahola'i.

Mwaanie O Rorongo Aasie Mola Walana God, Ta'e O Ke Tola I Sulie

19 Maeni eesiku, omu ke lo'onga'i kohi i sulie mo ola ienini. Omu ke mwa'e-mwa'e huni hehurongo, na haro lo'onga'i omu ke si ere. Su'uri saewasu oto lau-leu,
20 aena aana saewasunge mo iinoni sa'a roro'a ni pe'i'omu ike hunie ii'onga aana mauringe diana nge a God e saeto'o aana.
21 Oto omu ke ne'i aasie mwaani'omu ahutana mo ola tata'ala na ta'ena nga ola aaela nge ko peine hailiu. Na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu hunie omu ke tola i sulie mo ha'ananaunge maa'i a God nge hasileni e lae oto i manatamiu, aana kire sai ha'a-uuri'omu.
22 Ta'e omu ke asuie nga taa nge a God e unue huni'omu, na omu ke su'uri talei rorongo aasie mola, aana ko urine nge omu ko ha'apweu'omu mola maraamiu ni ngeena.
23 Mala uri nga iinoni ko rongoa mo ha'ananaunge aana walana God, na e ka'a dau oto i suli'i, nge e urihana mwane e leesie maana i laona iiro-iiro
24 ta'e e ka'a asu kohie nga mei ola e si leesie ngeena, aana e lae na ko tolana pulongosie oto maana e lio uri taa.
25 Ta'e a God e sai ha'adiana'aa mo iini nge ko lio hahuroto i laona ha'atolanga ingeie. Ha'atolanga ngeena e tohungei diana, na e sai luhesie mo iinoni hunie kire ke ii'o luheta'i mwaanie ooraha'aa. Oto iinoni nge ko rongo hunie mo ha'ananaunge a God, na ko lo'onga'i i suli'i taraure'i, na e sa'a pulongosie nga taa e rongoa, ta'e ko hele i sulie nga taa a God e unue, nge a God e sai ha'adiana'aa aana nga taa nge ko esuie.

O Ke Ha'apaina'aa A God

Aana Tolaha To'ohuu

26 Mala nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie nga mwane aana soihaada'inge,
ta'e e ka'a kineta'inie erenga aana meana, nge urine ko talei ha'apweue
mola maraana, na asunge ingeie aana soihaada'inge, nga ola to'ohuu ha'ike.
27 Ta'e asunge to'ohuu aana soihaada'inge nge a God Aamaka e saeto'o
aana oto uri huni pe'ie mo rei'inge, na mo nao nge kire maitale, na huni
kineta'ini'o maraamu mwaanie tata'alanga aana walumalau.

2

O Ke Manata Diana

Hunie Ahutana Mwala

1 Maeni eesiku, omu hiiwalaimoli oto aana Jisas Kraes Aalaha ikie. Oto
omu ke su'uri waelie manikuluha'ana pe'i lo'onga'inie uri ngaeta mo iinoni
kire kohi lo'u liutaa aana ngaeta mo iini.
2 Ne kei ha'amalaa uri nga ro iinoni ko hule i laona lokonga i'omu aana
soihaada'inge na ngaeta iini e to'o-to'o ta'e ngaeta iini e maitale. Iini to'o-
to'o e ho'osie nga to'oni leu-leuni'e pe'enie ringi nge holitana e paine. Iini
meitale e ho'osie mola to'oni aaela.
3 Oto mala omu ko ne'isae ha'ama'u aana iini nge e ho'osie to'oni
lauleuni'e, na omu ko ere uuri hunie, “Mwane paine, o ke ii'o i leu aana
ii'o-ii'oha diana ie.” Na omu ko si ere uuri lo'u hunie iini nge e maitale, “O
ke uure mola wai leune,” wa “O ke ii'o mola hoi mwakano i saana ae'aeku.”
4 ?Ha'alaa nga taa nge omu ko esuie urine? Aana omu ko ne'isae ha'ama'u
aana ngaeta mo iinoni liutaa aana ngaeta mo iini. Na mei ne'isaenga aaela
nge omu ko esuie urine, aena aana omu ko ne'isae ha'ama'u mola aana
ngaeta mo iini, na nga mo iini ha'ike.
5 Omu ke rongo ka'u, maeni eesiku maa'i. A God e lio hilisie mo iini e
maitale aana walumalau ie hunie kire ke to'o-to'o aana hiiwalaimolinge,
na huni to'o aana aalahanga nge e haiholota'inie hunie mo iini nge kire
manata diana hunie.
6 Ta'e i'omu, omu ka'a ha'ama'u ike aana mo meitale aana walumalau ie.
Omu ko ha'apaina'aa mola kira to'o-to'o. ?Aana e ue nge e urine? ?Kira tei
nge kire ko ha'asi'oha'a'omu? ?Na kira tei nge ko toole'omu i laona leinge?
7 ?Na kira tei nge kire ko unue mo ola ka'a ado takoie a Jisas, iini nge
e paine haahi'omu? !Kira to'o-to'o! ?Oto aana e ue nge omu ko lo'onga'i
ha'ama'u ke'u aana ngaeta mo iini liutaa aana ngaeta mo iini?
8 Ta'e mala omu ko hele i sulie ha'atolanga a Inemauri ikie aana mo
Uusu-uusu Maa'i, nge e unue uuri, *O ke manata diana hunie mo iinoni mala
o ko manata diana huni'o mola maraamu,* *Levitikas 19:18* nge urine
ha'alaa omu ko deu oodo.
9 Ta'e mala uri omu ko ne'isae ha'ama'u mola aana nga ta'a-ta'a iini,
mala uri ingeie oto e diana liutaa aana ngaeta mo iini, nge urine omu
ko ooraha'aa oto, aana omu liu haahie oto mo Ha'atolanga a God.
10 Mala ta'ena nga iini ko hele i sulie ahutana mo Ha'atolanga a God, ta'e
ko liu haahie nga ta'a-ta'a leu hikeni, nge e liu haahie oto ahuteni.
11 A God e unue uuri, *O ke su'uri aeni ola,* *Eksodas 20:14* na a God no'one
e unue uuri, *O ke su'uri talei horo'ie nga iini.* *Eksodas 20:13* Oto ma'alana
o ka'a hele aana nga mei roro'anga aani aeni-olanga, ta'e o ko horo'ie nga
iini, ngeena o ooraha'aa oto aana o liu haahie mo ha'atolanga a God eena.
12 Oto o ke lo'o-lo'onga'i i sulie ahutana mo ola nge o ko unu-unu'i na o
ko eu'esui'i, hunie kire ke sada pe'ie ha'atolanga a Inemauri. Aena aana
ha'atolanga ngeena ha'alaa e sai luhesie mo iinoni mwaanie ooraha'aanga
ikire, na leilemiu kei lae aana ha'atolanga ngeena.

13 Aena ngeena omu ke haata'inie hai-aamasinge i'omu oto hunie mo iinoni, aana a God e sa'a haata'inie ike lo'u hai-aamasinge ingeie aana maholo kei leie mo iini nge kire ka'a sai hei aamasi. Ta'e mo iini nge kire haata'inie hai-aamasinge, nge kire kei uure na kire sa'a ma'u ike aana maholo a God kei leire.

Mala Uri O Ko Hiiwalaimoli To'ohuu, Nge Helelamu Kei Oodota'i No'one

14 Maeni eesiku, mala nga iini ko unue uri e to'o aana hiiwalaimolinge, ta'e e ka'a haata'inie aana asunge ingeie, nge hiiwalaimolinge ingeie ola mwaakule mola. ?Uri hiiwalaimolinge urine kei ha'a-uurie taane?
15 Mala uri nga aasike i lalo aana a Kraes ko saeto'o aana nga mo sala wa nga mo ngeulaa,
16 oto o ko si ere uuri hunie, "O ke lae pe'ie ha'adiana'anga a God hunie o ke ho'o sala diana na o ke ngau ni pote." ?Mala o ko ere urine mola mwaakule na nga mei ola huni pe'ie o ka'a niie ike hunie, ohe mo wala mwaakule urine kei pe'ie taane? !Ha'ike!
17 E urine lo'u mola aana hiiwalaimolinge. Mala hiiwalaimolinge i'oe aana God nge ko urihana mola mei ola ko iisitaa aani wala mwaakule, nge hiiwalaimolinge urine, ola e mae mola.

18 Ohe nga iini kei ere oolisieu uuri, "Ma'alana nou ka'a asuie mo ola diana, ta'e ha'a-uurileku kei lae taane aena aana hiiwalaimolinge ineu."

Ta'e ineu, no ko aalamie iinine uuri, "!Ha'ike! Aana e aasa oto hiito'o hunie iinoni kei to'o aana hiiwalaimolinge to'ohuu na e ka'a asuie mo ola diana. Ta'e ineu, ne kei haata'inie tohungei hiiwalaimolinge ineu aana asuilana mo ola diana."
19 Mala uri o ko hiiwalaimoli uri e ta'a-ta'a God mola, nge e diana. Ta'e aamasito'o uri mo li'oa aaela kire hiiwalaimoli no'one urine, na kire ariri pe'i me'unge aana.

20 !I'oe, o tohungei pweu! O ke rongo ka'u. Ne kei haata'inie aamu uri hiiwalaimolinge mwaakule e ka'a nanama ike.
21 O saie oto weuwaka a Ebraham. E oodota'i i maana God mola aana mo esunge diana nge e asui'i, aana e asuie uunu-olanga hunie a God aana mwa'u ingeie a Aesak i lengine ora ni uunu-uunu.
22 Nge o leesie hiiwalaimolinge a Ebraham na mo ola nge e asui'i kire mani lae tararuru. Nge e si ha'awalaimoli'aa hiiwalaimolinge ingeie aana nga taa diana e asuie.
23 Na e ha'a-oaie mo wala aana Uusu-uusu Maa'i nge unue uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana God, na aena urinena nge e ne'i iinoni oodota'i i maana a God.* *Jenesis 15:6* Oto mwala e si haara'inie uri ingeie malahune a God.
24 Urine ka'u kie sai lio saie uri iinoni kei oodota'i pe'ie a God aana asunge ingeie, na e sa'a oodota'i ike hali'ite mola aana hiiwalaimolinge.

25 Nge e urine no'one mala a Rehab. Ingeie ngaeta repi, ta'e lo'u mei puri e oodota'i pe'ie a God aana asunge diana e asuie. Aana e tola konie mo wao-wao mo Jiu i laona nume ingeie. Na e pe'ire aana e ha'atolara aaliho'i i sulie ngaeta tala aaopa mwaanie mo ramo e horo'ire.

26 Oto e urine no'one mala sapei iinoni mwaakule na nga mangoi ola ha'ike aana, sapei ola ngeena e mae oto. E urine no'one lo'u aana hiiwalaimolinge na asunge ha'ike aana. Ko urine na hiiwalaimolinge ngeena, ola e mae no'one mola.

3

O Ke Kineta'inie Walamu

1 Maeni eesiku, e ka'a malisine ike mo iini hunge aamiu ke ne'i ha'a-uusuli, aena aana omu saie uri mo iini nge kolu ko ha'a-uusuli, leilakaelu kei peine liutaa aana ngaeta mo iini.
2 Aana ahutaka, kie sai meni deu pele aana mo ola hunge. Na mala nga iini nge ka'a ere-ere aaela ike, nge e sai kineta'inie oto ahutana sapena no'one.
3 Ha'amalanga aana mo hoos e uuri. Mala kolu ko ne'ie mai ei ha'aholosie wawana nga hoos, nge kolu sai toolea wau takoie leu saekaelu ke lae aana.
4 Na e urine no'one aana mo haka. Haka e paine na ooru nge e paine ko adaa. Ta'e ha'a-aali'ulana e sai lae mola aana kele wiro mwai-mwei. Na pe'ie kele wiro mwai-mwei ngeena, poro paine aana haka e sai toolea paineha'ana haka ngeena takoie leu e saeto'o aana.
5 Oto mea, na e urine no'one mola. Aana e mwai-mwei liutaa aana ahutana mo sasarai ola aana sapeka, ta'e e sai ere tooha'inie aana mo ola paine. Na omu saie mola uri nga koho oto paine aani ei, e sai weru mola aana nga kele kakahu'ei dunge.
6 Na mea e urihana dunge, aana erenga i'oe e sai eereha'inie dunge oto paine. Mea e honu aana ta'ena nga ola aaela, na e toolea dunge uure mwaanie dunge ni ha'amotaahinge. Oto o ke kineta'inie meamu, aana nga taa o ko unue aana meamu e sai uunue mauriha'amu aana dunge ni ha'amotaahinge.
7 Uure oto wau hule mai si'iri, mo iinoni kire ko ha'a-ha'amanata'aa ta'ena nga ola loo-loo'a, mala mo poo, na mo menu, na mo mwaa, na mo ii'e.
8 Ta'e nga iini lo'u hunie ke ha'amanata'aa meana, ha'ike, sulie e tohungei loo-loo'a liutaa na e aaela. E honu aana mo wala ni maesi'i mala pulune mwaa ala-ala.
9 Ikie, kie sai hu'isie meaka huni ha'apaina'aa a God Aamaka, ta'e kie ko he'i waelie lo'u mo iinoni aana, mo iini nge a God e ha'aholara i sulie nunune.
10 Ha'apaina'anga na hai'uesinge ko meni uure mola mwaanie ta'a-ta'a mea. Na urine maeni eesiku, nga mei ola urine ke su'uri reu lo'u.
11 ?Uri ta'a-ta'a maai huulaa e sai aahe mola aani wei meli-meli na wai aha'i?
12 ?Uri ahi'e e sai hungu mola aani eitepi, wa niu ke hungu mola aani ehi'e?† !Ha'ike, maeni eesiku! Na lama nge e ahaala e sa'a ne'i wei meli-meli lo'u.

Saenanaunge Uure I Lengi Ko

Mana-manata Diana Hunie Mwala

13 Mala uri nga iini hikemiu ko saenanau na saena e taha, oto ke haata'inie saenanaunge ingeie aana ii'onga oodota'i. Na ke si esuie mo ola diana pe'ie ha'amwai-mwei'anga nge e uure mai mwaanie saenanaunge.
14 Ta'e mala o ko lo'onga'ini'o oto mola maraamu, na saemu e honu mola aana saewasunge ni heota'inge, nge o ke su'uri tooha'ini'o mala o saenanau, na o ke su'uri aaluhie walaimolinge aana eeronga urine.
15 Aena aana saenanaunge urine e ka'a uure ike mwaanie a God, ta'e ola mola aana mo iinoni aana walumalau ie, aena aana mei ola ngeena e uure mola mwaanie a Satan.
16 Leu nge heota'inge na tooha'inge oto aana, nge walu ola ka'a oodo ike, aana ta'ena nga tolaha tata'ala kei pweidora oto no'one aana leune.

† **3:12** 3:12 Erenga ni Krik e ha'amalaa aana mo ei fik na mo ei olif na mo walo aani grep.

17 Ta'e saenanaunge nge e lae mai mwaanie a God e uuri. E rere'a, na e
honu aana hanuelamanga, na e mamae, na e sai tola i suli, na e sai hei-
aamasi, na ko pe'i. Saenanaunge urine e ka'a sai lupwe'i deu-deu na e ka'a
sai rara ike haahie nga iini.
18 Na saenanaunge urine ko esuie hanuelamanga aani hesilana mo litei
ola diana nge kire sai hungu aana oodota'inge.

4

O Ke Ha'amwai-mwei'a'o

I Na'ona God

1 ?Ohe omu saie taane nga taa nge ko da omu ko sare ha'a-ere na
haiseuni tarau? Walu ola ngeena kire uure mai mwaanie mo ne'isaenga
ni saehanalinge nge ko esuie oohotaa i laona manatamiu.
2 Omu tohungei heri hunie mo ola hunge, ta'e hunie omu ke to'o aani nge
ha'ike. Oto omu ko sare horo mola. Omu ko heota'inie ngaeta mo iinoni,
ta'e hunie omu ke to'o aana nga taa nge omu ko heri hunie, nge ha'ike. Oto
omu ko ha'a-ere na omu ko heiseuni mola. Omu ka'a to'o aana ike nga taa
omu ko saeto'o aana, sulie aena omu ka'a suke ike aana God.
3 Na lo'u maholo omu ko suke, nge omu ka'a to'o aana ike nga taa omu
susukaa, sulie sukanga i'omu ka'a kohi ike. Omu heri hunie mola mo ola
huni ha'a-oaie mo saehanalinge i'omu mola maraamiu.
4 !I'omu, omu urihana hu'e nge ko hele roro'anga, aana omu ka'a hahu'ei
to'ohuu ike nana God! ?Ohe omu ka'a saie ike uri hari-hunilana walumalau
e urihana mola leledilana a God? Nge mala uri nga iini ko he'imalahune
pe'ie walumalau ie, nge ko ne'ie maraana uri ko heli pe'ie a God.
5 Mo Uusu-uusu Maa'i kire unue uuri, a God e saeto'o aana li'oa nge e
ne'ie aaka ke ii'o oto mola nana hali'ite. ?Na ohe omu unue uri kire talei
ere-ere mwaakule mola aana kire ere urine? !Ha'ike!
6 Ta'e niinge aana hahu'ana manata-diananga a God e paine liutaa aana
aaelanga iinoni. Sulie e sai tola konie mo iini ko oonisae, oto mala mo
Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri, *A God e ta'ela'i honosie mo iini kire ko
tooha'inire, ta'e e hahu'ei manata diana hunie mo iini ko ha'amwai-mwei'ara.
Provebs 3:34*
7 Aena ngeena omu ke ha'amwai-mwei'a'omu huni ii'o i memelutana a
God. Omu ke uure a'aila'a honosie a Satan, nge ke si tehi mwaani'omu.
8 Omu ke ii'o kara'inie a God, nge a God kei ii'o kara'ini'omu. I'omu mo
iini nge omu ooraha'aa, omu ke loto aasie ooraha'aa mwaanie manatamiu.
Na i'omu mo iini omu ko sare lulu i sulie a God na walumalau aana ta'a-ta'a
maholo, omu ke asuie ne'isaenga i'omu ke rere'a.
9 Omu ke saehuu, na omu ke ngara, na omu ke uulo, sulie mo tolaha omu
ko esui'i kire aaela. E ka'a malisine omu ke mwasi mwaani'i wa omu ke
ilenimwa'e haahi'i, ta'e omu ke saehuu na omu ke ngara haahi'i.
10 Omu ke ha'amwai-mwei'a'omu i na'ona God, nge urine ke si
ha'apaina'a'omu.
11 Maeni eesiku, omu ke su'uri sisiho aana nga iini. Mala omu ko siho
aana nga iini i lalo aana Kraes, wa omu ko leie, nge omu ko ere waelie oto
ha'atolanga kire ko lulu i sulie. Urine nge e haata'inie omu ka'a hele ike
i sulie mo ha'atolanga, ta'e omu ko sare ha'apaina'a'omu lo'u liutaa aana
ha'atolanga ngeena huni leie.
12 Ta'e a God oto hali'ite nge e niie mo ha'atolanga, na ingeie hali'ite mola
huni lei-lei. Na ingeie oto mola huni ha'a-uuri na huni horo. Nge e ka'a
ado ike hunie omu ke leie nga iini.

O Ke Toli'aasie A God

Ke Alaa'inie Mauringe I'oe

13 Omu ke rongo ka'u, mo iini nge omu ko unue uuri, “Si'iri wa i ho'owa,
melu kei lae aana nga hanue. Oto melu kei ii'o wau i leune nga halisi huni
ha'aholi na huni esuie nga mo ola huni teri to'oha aani.”
14 Ta'e omu ka'a saie ike uri nga taa nge kei reu i ho'owa, wa mauringe
i'omu kei ue. Sulie mauringe iinoni e urihana mola mei waha-waha nge
mwala ko leesie mola aana kele maholo oto mola o'oru'e, na ka'a tewa lo'u
na e aahutata oto.
15 Ta'e omu ke ere uuri ha'alaa, “Mala a God ko saeto'o aana, nge melu
ke ii'o sapemawa mola huni esuie mo ola ienini wa mo iini ngeena.”
16 Ta'e ie omu ko ha'apaina'a'omu mola maraamiu, na omu ko si ere
tooha'ini'omu mola. Na mo tooha'inge urine e tohungei aaela.
17 Oto mala uri nga iinoni nge ko saie nga mei ne'isaenga oodota'i huni
esuie, ta'e e ka'a asuie ike, urine ko ooraha'aa oto eena.

5

Kira To'o-to'o Ke Su'uri

Ha'a-ha'ama'usie Kira Maitale

1 I'omu mwala omu to'o-to'o, omu ke rongo i sulie nga taa no ko unue
huni'omu. Omu ke sae-saehuu na omu ke ngara-ngara, sulie aaelanga kei
toole'omu oto.
2 !Lio ka'u! To'o-to'onga i'omu e osala'a oto, na mo to'oni i'omu mo
kokorosi kire ngau'i oto.
3 Mo kol na mo siliva i'omu kire rastaa aaela oto. Na rastaa aani ngeena
kei ngeue hasi'omiu mala dunge ko weru, aena aana ikire oto kire kei unu
tahanga'inie aana dinge ooreta uri omu takalo. Omu ko durue ue mo to'o-
to'onga i'omu, ta'e mo dinge ooreta oto ie.
4-5 Omu ko ha'apote'omu maraamiu mala poo huni horo'ilana. Omu
eeroa mwala kire au'esu nemiu, aana omu ka'a holire ike. Kire so'o konie
mo hohola i'omu pe'ie ngaranga aana omu ka'a holire. Na a God Hahu'ana
Nanama e rongoa oto ngaranga ikire. Mauringe i'omu mai aano e honu
oto mola aana to'o-to'onga, na omu ko deu mola i sulie ahutana mo ola
mala saemiu.
6 Omu leie kira oodota'i hunie maenga, na omu horo'ire, ta'e ikire, kire
ka'a uure honosi'omu ike.

O Ke Maa'oohi Susuto'o

7 Maeni eesiku, omu ke maa'oohi susuto'o lai hule aana a Jisas kei ooli
lo'u mei. Ikolu, kolu meni saie uri mo mwane nge ko esuie hohola kire
sai maa'oohi susuto'o hule aana nemo kei da hohola ikire ke repo diana
malisine so'okoninge.
8 Na i'omu no'one omu ke maa'oohi susuto'o urine. Na omu ke su'uri
aakohe aani maa'oohinge susuto'o, sulie e kara'inie oto Aalaha ikie kei ooli
mei.
9 Omu ke su'uri upwesi'omu heiliu, maeni eesiku, mwaanie a God e
lei'omu. Na leinge e kara'inie oto kei lae mai.
10 Kolu meni saie oto, maeni eesiku, uri mo propet maa'i nge kire ere
hunie a God oto i na'o, sapesalunge paine e hule oto aada. Ta'e ikire, kire
maa'oohi susuto'o mola, na e malisine ikolu, kolu ke lulu i sulie uuri-uurite
ikire aani maa'oohi-susuto'onga no'one mala ikire.
11 Kolu unue uri kire ii'o ni saedianangа, sulie kire ka'a mamalo ike
mwaanie asunge a God. Omu rongoa ka'u uri a Job e maa'oohi susuto'o, na

omu saie taane uri a God e nii sapeie lo'u hunie aana to'o-to'onga ingeie i puri. Oto omu meni saie oto uri a God e honu aana aamasinge na manata-diananga.

O Ke Haro Lo'onga'i Diana Ka'u, Nge O Ke Si Ere

12 Maeni eesiku, ngaeta mei ola lo'u e paine liutaa, nge uri omu ke su'uri tohe aana nga taa omu ko unue. Su'uri tohe takoie ta'au i Lengi, wa takoie mai aano, wa ta'ena nga ola lo'u. Ta'e mala omu ko ne'isae ni unue, “Iau,” nge omu ke unue mola, “Iau,” wa mala omu ko ne'isae ni unue, “Ha'ike,” nge omu ke unue mola “Ha'ike,” mwaanie leilemiu e lae.

Aarenga'inge E To'o Aana Nanamanga Paine

13 Na mala uri nga iini eemiu ko lae oodoie aasanga, nge ke aarenga'i. Wa uri nga iini eemiu saena e ilenimwa'e, nge ke kana ni paalahenga.
14 Na mala nga iini eemiu nge ko, nge ke ha'atola hunie mo rato aana soihaada'inge, hunie kire ke aarenga'i talana, na kire ke suuhie aani rumu aana satana a Jisas Aalaha ikie.
15 Aana aarenga'inge aani hiiwalaimolinge e sai ha'a-uurie mo mae-maea'a, aana a God kei ha'a-uurie na kei sae'aasie mo ooraha'aanga ingeie.
16 Aena urinena, nge omu ke ha'ahoue mo ooraha'aa i'omu oodoi'omu heiliu, na omu ke aarenga'i talamiu heiliu hunie omu ke awaa. Sulie aarenga'inge mwane oodota'i e tohungei nanama, na e sai esuie mo ola paine.
17 Mala a Elaeja, ingeie ngaeta mwane no'one mola mala ikolu. Ingeie e aarenga'i susule'i hunie ke su'uri nemo, oto e ka'a nemo ike hunie oolu helisi na e oono waro-waro.
18 Oto a Elaeja e he'i aarea God lo'u hunie ke nemo, na nemo e teke lo'u uure i lengi, oto mwakano e si eehu diana lo'u.

O Ke Tola Aaliho'i Aana Mo Iini Kire Lae Takalo Mwaanie Walaimolinge

19 Maeni eesiku, mala uri nga iini hikemiu ko lae takalo mwaanie walaimolinge, nge omu ke tola aaliho'i lo'u mei aana.
20 Sulie omu saie oto uri mala nga iini ko tola aaliho'i mei aana nga iini e ooraha'aa mwaanie mo takalonga ingeie, nge ko ha'arere'aa mwaanie ta'ena nga ooraha'aa ingeie na ko ha'a-uurie mauriha'ana mwaanie maenga.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pita

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pita nge ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue a Jisas nge ni e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie nga mwane wee-weesi maholo a Jisas e haaraie hunie ke lulu i sulie, na ngaeta sata ingeie a Saemon, ta'e a Jisas e niie satai Pita lo'u hunie maholo e ne'ie oto pwaarongoisuli ingeie. A Pita e ne'ie ngaeta na'ohai mwane aana mo pwaarongoisuli, na i purine tahela'inge a Jisas, e ne'ie no'one ngaeta na'ohai mwane aana soihaada'inge i Jerusalem.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pita e uusue hunie kira hiiwalaimoli wau aana e lime po'o ni henue i laona aalahanga ni Rom, na si'iri ahutana mo po'o ni henue ngeena kire mani ii'o oto i laona aalahanga ni Taki. E lio mala mo iini a Pita ko uusu-uusu hunire ngeena, kire ka'a ii'o ike aana mo tohungei henue ikire, ta'e kire ii'o mola mala mo awataa aana mo henue aaopa. Na aana ikire mo iinoni a God, kire ii'o mola wau i matolana mo pu'o, oto e tohungei aasa lo'u hunire aana mo pu'o kire ka'a lio saie ike tolaha diana ikire ngeena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire tohungei teunge'inie kira hiiwalaimoli haahie hii-walaimolinge ikire aana a Jisas, hule aana kire aasie mo iini hunge aada i laona nume ni ho'o, na mo iini hunge lo'u kire horo maesire oto. Oto mo Rom kire tapolie no'one a Pita, na ola mala oono aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.) nge kire horo maesie. E lio mala a Pita e uusue uusu-uusu ienini aana mo helisi ooreta ingeie i na'ona e mae, ta'e e tohungei aasa huni sai kohie tohungana maholo e uusue.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pita ko sare ere ha'asusue mo iini aana soihaada'inge maholo mwala ko teunge'inire, na e unue hunire uri ma'alana nga taa ke rau-reu lo'u aada, ta'e kire ke ii'o maa'i mola, na kire ke noruto'o mola aana a Jisas, na kire ke maa'oohi susuto'o mola hunie maholo a Aalaha ikie kei ooli lo'u mei. Na mala uri kire kei uure ma'uta'a urine, a God kei toolera ta'au i Lengi hunie kire ke ii'o pe'ie a Jisas aana manikuluha'ana oto di, oto di.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sapesalunge, aasanga, ii'onga maa'i, maa'oohinge susuto'o, ii'onga ni menikulu'anga pe'ie a Jisas.

?Nga taa ni mo na'ohai tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Pita 4:7-8, 1 Pita 4:12-14, 1 Pita 5:6-10

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga

(1:1-2)

Kie ke ii'o diana na kie ke ii'o maa'i ma'alana aasanga ko hite aaka.

(1:3-25)

A God e lio hilisikie mala mo iinoni ingeie.

(2:1-10)

Kie ke tola i sulie walana a God.

(2:11—3:12)

Taunge'inilaka ko lae oto si'iri, ta'e kie kei ii'o taane pe'ie a Kraes aana manikuluha'ana.

(3:13—5:11)

Mei wala ni saedianangа ooreta

(5:12-14)

Mei Wala Ni Saedianangа Mwaanie A Pita

1 Saedianangа mwaanieu a Pita, hurula'aa a Jisas Kraes, huni'omu mo iinoni a God wau aana mo po'o ni henue i Pontas na i Kalesia na i Kapadosia na i Esia na i Bitinia. No ko uusu-uusu weu huni'omu mo iinoni a God nge omu ko ii'o mala mo awataa aana omu ii'o tatanga mola hailiu aana mo po'o ni henue ngeena.

2 A God Aamaka e lio hilisi'omu oto uure mai na'o i sulie oala'inge ingeie. Na Li'oa Maa'i e lae pe'i ha'amaa'i'omu oto mai hunie omu ke ii'o maa'i, hunie omu ke lulu i sulie a Jisas Kraes. Lotohilemiu e lae aana apune, aena aana maenga ingeie oto uuraa'inge nge ko da omu ii'o rere'a mwaanie ooraha'aa.†

No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu taraure'i.

Kie Ke Maa'oohi Susuto'o

Hunie Hahu'ana Haiholota'inge

Ke Oa Hunikie

3 E hahu'ei diana hunie kie ke paalahea God, Aamana Aalaha ikie a Jisas Kraes. Aena aana aamasinge ingeie hunikie mone e ha'ahutekie lo'u hunie mauringe haalu. Oto i tehula'ana ta'ela'inge a Jisas Kraes mwaanie maenga, nge kie to'o aana mei heiholota'inge diana nge kie tohungei noruto'o oto aana.

4 Aena urinena a God e si da hunie omu ke helesie mo niinge diana ingeie huni'omu. Mo tohungei niinge diana ngeena kire sa'a ai'aa lo'u aana nga maholo, wa kire ke aaela lo'u, wa kire ke waa, ta'e kire ii'o aakau mola loosi'omu ta'au i Lengi.

5 Omu hiiwalaimoli oto aana God, na ingeie ni ko lio i suli diana aamiu oto aana nanamanga ingeie. Ke lio i suli'omu lai hule aana dinge ooreta, maholo nge a God kei haata'inie hunie walumalau uri ingeie ni ko ha'a-uuri'omu.

6 Aena urine omu ke ile-ilenimwa'e mola, ma'alana uri omu ko sapesalu aana kele maholo ienini i tehula'ana walu ola e aasa nge ko lae pe'i oohongi'omu.

7 Walu ola urine, mo ola mola huni leesie uri hiiwalaimolinge i'omu e to'ohuu taane. Hiiwalaimolinge i'omu ngeena e kele urihana kol nge holitana e paine. Aana kire sai esu oto hiito'o aana kol lae hule aana kire sai ne'ie i laona dunge paine hunie ke aahe, hunie kire ke toolea tohungei kol nge e manola, na nga mei mada ha'ike lo'u pe'ie.† Mo aasanga ko

† **1:2** 1:2 I tehula'ana apune mo ola mauri aana uuraa'inge, a God e niie haiholota'inge huni ha'a-uurie mo iinoni ingeie (leesie Eksodas 24:3-8), na mei epu aana uuraa'inge e da mwala e ii'o maa'i i maana God (leesie Hibru 9:13-14). † **1:7** 1:7 Kire sai esuie mo ola oto hiito'o huni oopaa tohungana kol mwaanie mo heu ta'e wau nge kol e nanako aani maholo kire elie mwaanie mwakano. Kire ko makakasie mo heu nge kol e ii'o aani, oto kire ko oopaa mo makaka'ai heu mwaanie kol. Mango urine kire ko ne'ie kol i laona dunge hunie ke aahe. Maholo kol ko aahe, nge mo ola mada'a nge ko ii'o pe'ie kol ngeena kire ko menu-menu, na tohungei kol ko oore mola i kaka'ona. Nge aasanga ko deu urine no'one aaka huni ta'aasie mo tolahai ola aaela mwaanie mau-meuringe ikie, hunie hiiwalaimolinge to'ohuu mola ke oore i laona mau-meuringe ikie.

deu urine no'one aana hiiwalaimolinge i'omu ngeena, ta'e hiiwalaimolinge
i'omu e tohungei hi'e lo'u liutaa aana kol ngeena nge hule aana kei ei'aa
mola. Oto mala uri hiiwalaimolinge i'omu ke susu ma'alana mo aasanga
uri taa ko hite aamiu, nge mwala kei tohungei ha'apaina'a'omu na kire
kei soi ha'amanikulu'a'omu na kire kei lahe'omu oto hiito'o aana maholo a
Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
8 Nou saie taane uri omu ka'a leesie ike a Kraes, ta'e omu tohungei
manata diana mola hunie. Na ma'alana omu ka'a sai leesie ue aana maholo
ienini, ta'e omu ko lae pe'i hiiwalaimoli mola aana pe'i ilenimwa'enga paine
oto liutaa. Ilenimwa'enga i'omu e lae oto i peine liutaa na e manikulu'e,
na hule aana nga mo wala kire ka'a adona ike haata'inilana ilenimwa'enga
paine i'omu ngeena.
9 Na e lae oto urine, aena aana a God ko lae pe'i ha'a-uurie mauriha'amiu
aana omu hiiwalaimoli aana.
10 Mo propet oto i na'o kire unu tahanga'inie taane uri a God kei tohungei
ha'adiana'a'omu pe'ie manata-diananga oto paine. Na suli maholo kire saa-
saaie mo Uusu-uusu Maa'i, kire haitale waa'ini'ini i laona mo Uusu-uusu
Maa'i uri hunie kire ke lio saie tala uri taa nge a God kei ha'a-uuri'omu
aana.
11 Li'oa a Kraes e ii'o i lalo aada, na e lae pe'i unu tahanga'inie oto oodoire
uri a Kraes kei hola'i sapesalu ke'u hiito'o, na oto lo'u i puri, ke si hele aana
manikulu'anga ingeie. Ta'e mo propet kire ka'a tohungei saie ike walu
ola ngeena kei reu uri taa, na kire dau-deu aahonga ni heitale i sulie uri
maholo uri taa ni mei olana kei reu, na hunie a tei.
12 Oto a God e haata'inie hunie mo propet uri mei wala to'ohuu nge kire
ko lae pe'i taroha'inie ngeena, e ka'a mei ola ike mola huni pe'ire maraada,
ta'e mei ola oto huni pe'ilemiu aana ni ngeena. Na Li'oa Maa'i nge a God
e uusunge'inie mai, e niie oto nanamanga hunie ngaeta mwala si'iri, uri
hunie kire ke taroha'inie Tataroha Diana ngeena huni'omu. Na aana walu
ola ngeena e tohungei diana na e manikulu'e oto liutaa, nge hule aana mo
ensel ta'au i Lengi na ikire no'one kire ko sare sai diana aana Tataroha
Diana ngeena.

O Ke Ii'o Maa'i

13 Oto i tehula'ana walu ola ngeena, nge omu ke dau aakau eemiu
maraamiu huni esuie mo ola diana, na omu ke kineta'inie tolahamiu
mwaanie aaelanga. Na omu ke tohungei noruto'o mola aana God, na
maa'oohi-susuto'onga i'omu ke ma'uta'a i lengine niinge diana nge a God
kei niie huni'omu aana maholo a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
14 Hola'ina'o, maholo na omu ka'a sai diana aana ue nga mei ola, omu
talei lae ta'ewau oto mola i sulie saemiu. Ta'e omu ke su'uri lae lo'u i sulie
mo saehanalinge aaela i'omu ngeena. !Su'uri lo'u! Ta'e aana maholo ienini
omu ke tola i sulie oto a God mala mo mwela diana ingeie.
15 A God nge e soi'omu mei i saana, e maa'i. Oto i'omu, omu ke urine
no'one. Omu ke ii'o maa'i oto aana ahutana mauriha'amiu,
16 aana a God e unue oto uuri, *Omu ke ii'o maa'i, aena aana ineu nou ii'o
maai.* *Levitikas 11:45*
17 Omu ko haa-haara'inie a God uri ingeie oto Aamamiu, na e to'ohuu
oto. Ta'e aama-aamasito'o aana uri e ka'a sai rara haahie ike mola nga iini.
Aana ingeie ko lei sada mola aana ahutana iinoni i sulie helelada. Aena
urinena, maholo omu ko meu-meuri ue mai laona walumalau, nge omu ke
ii'o diana oto mai laona walumalau pe'i ha'ama'unge aana taraure'i.
18 Omu saie ka'u oto uri a God e holi eeliho'i oto aamiu mwaanie mo
tolahai ola aaela nge omu too-toole'i mei mwaanie mo weuwemiu oto wau

i na'o. Na e ka'a holi eeliho'i ike aamiu aana nga mei ola nge e sai aaela
mola mala siliva wa kol.
19 !Ha'ike! E holi eeliho'i eemiu aana tohungana apune a Kraes, aana
a Kraes e mae honotamiu urihana nga kele kalei sipu aana uunu-olanga.
Na mala kire ko lio hilisie nga kele kalei sipu e ka'a to'o aana ike nga mei
ola ke aaela aana hunie uunu-olanga, nge e urine no'one aana a God e lio
hilisie a Kraes.
20 Maholo na a God e ka'a ha'aholaa ue walumalau, e pwani lio hilisie oto
a Kraes hunie ke ha'a-uuri'omu urine. Na aana maholo ienini nge e ka'a
tewa oto hunie walumalau kei mango, a Kraes e pwani lae oto mai huni
esuie leune huni'omu.
21 I tehula'ana Kraes mone omu hiiwalaimoli aana a God. Na aena aana a
God e ta'e aaliho'i aana a Kraes mwaanie maenga na e niie manikulu'anga
nana, nge omu sai diana aana uri omu sai hiiwalaimoli oto to'ohuu aana a
God na noruto'onga i'omu aana haiholota'inge ingeie kei oa to'ohuu taane.
22 Oto i tehula'ana omu tola i sulie mo wala to'ohuu aana Tataroha Diana
ngeena, omu da oto mauriha'amiu e rere'a mwaanie ooraha'aa eena, na
omu sai manata diana oto hunie mo eesimiu maa'i. Aena urine, omu ke
mana-manata diana oto huni'omu heiliu aana ahutana saemiu.
23 Iau, omu ke tete'urine aena aana omu hute haalu hunie ii'onga haalu.
Walana God e si esuie omu ko hute hunie ii'onga haalu ngeena, na mei
wala ngeena mei ola nge e ka'a sai mae ike, ta'e e ii'o huu oto di na oto di.
24 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Ahutana mwala kire urihana mola
hahalisi, na manikuluha'ada e urihana no'one mola tatakana hahalisi. Aana
hahalisi e sai mae mola, na tatakana e sai eehuhu mola.*
25 *Ta'e walana a Aalaha e ii'o huu oto.* *Aesaea 40:6-8* Na mei wala
ngeena oto Tataroha Diana nge taroha'inilana e lae oto huni'omu.

2

A God E Lio Hilisikie Hunie Kie Ke Ne'ie Mo Iinoni Ingeie

1 Oto aena urinena, mwaanie omu he'i lulu i sulie lo'u mo ne'isaenga
aaela huni waelie ngaeta iini. Omu ke su'uri he'i eero lo'u, na omu ke
su'uri lupwe'i eeroa mwala, na omu ke su'uri saehanalie mo ola ngaeta
iini, wa omu ke lae pe'i ere aaelasie ngaeta mwala.
2 Ta'e omu ke urihana mola mo kele wee-wee nge kire si hute na kire
saeto'o aana susunge oto hiito'o. Aana i'omu no'one, e malisine omu ke
tohungei saeto'o aana ha'a-uusulinge a God mala kele wee-wee e tohungei
saeto'o aana ewei susu. Aana ha'a-uusulinge a God e sai pe'i'omu hunie
omu ke pai-peine diana aana mo tolaha diana a God i laona mauringe
haalu ngeena nge a God e si niie namiu aana e ha'a-uuri'omu.
3 Omu ke lulu i sulie ha'a-uusulinge ingeie urine aana omu lio oodoie oto
tolahana a Aalaha, na omu saie oto uri e diana oto liutaa.
4 Oto omu ke lae mai saana a Aalaha ikie aana ingeie oto aahu'ine
ahutana maurihe. Ingeie e urihana hau diana hunie poo-pootana nume.
Mwala tou-tohu nume kire sere'inie hau ngeena, ta'e a God oto e lio hilisie
hunie ke ne'ie poo-pootana nume ingeie, na e tohungei lio diana oto i
maana. Oto i'omu nge omu ko lae mai i saana Aalaha ikie hunie omu
ke to'o aana oto tohungei meurihe mala ingeie, nge omu ke toli'aasi'omu
oto ta'ingelu hunie a God.
5 Urine i'omu no'one omu ke urihana mo heu hunie nume a God. Na
ne'isaenga aana nume a God oto ahutana mo iinoni nge kire ko lulu i sulie
aana nanamanga a Li'oa Maa'i, nge soihaada'inge a God otona. I'omu aana
soihaada'inge a God, omu meni ne'ie oto mwala maa'i nge kire sai lae oodo

ta'au i na'ona a God huni uunu-uunu ola i saana. Iau, omu meni ne'i pris
oto, na aana pe'inge a Jisas Kraes mone, mo ola diana omu ko esui'i nana
kire ne'ie mo uuraa'inge nge a God ko ilenimwa'e haahi'i ngeena.
6 Ahutana walu ola ngeena kire mani to'ohuu oto, aena aana i laona mo
Uusu-uusu Maa'i, a God e unue uuri, *!Lio ka'u! Nou lio hilisie oto tohungana
ho heu, na no ko ha'a-uuresie oto i Jerusalem mala poo-pootana nume. Na
ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana, e sa'a noru dile ike aana.* *Aesaea 28:16*
7 Na huni'omu mo iini omu hiiwalaimoli, hau ngeena tohungei ola diana
oto liutaa, aena aana a Jisas oto ni ngeena. Ta'e e ka'a ne'ie ike nga mei ola
diana i maana mwala nge kire ka'a hiiwalaimoli aana. Na mo Uusu-uusu
Maa'i e ere lo'u i sulie hau ngeena aana e unue no'one uuri, *Hau nge mwala
tou-tohu nume kire leledie ka'u, e si lae mai ne'ie na'ohai heu oto aana poo-
pootana nume.* *Sam
118:22*
8 Na aana ngaeta leu lo'u, mo Uusu-uusu Maa'i e ere lo'u i sulie uuri, *Hau
ngeena oto ola huni ha'atataroa mwala, na kire sai domu aaela i tehula'ana.
Aesaea 8:14* Kire ko domu aaela urine, aena aana kire ka'a tola ike i sulie
walana God. Na mwala hai-heitohe urine kire kei domu aaela oto urine,
aana ta'a-ta'a tala mola hunie ha'amangolada.
9 Ta'e i'omu oto, a God e lio hilisi'omu nana. I'omu oto mo pris a Inemauri,
na i'omu oto mwala maa'i ingeie. I'omu oto mo tohungei iinoni a God
maraana, nge e lio hilisi'omu huni taroha'inie tolahai esunge diana ingeie.
Aana a God oto e soi'omu mei mwaanie rodohono na omu lai sili i laona
raa-raa ingeie e manikulu'e.
10 Oto wau i na'o, i'omu nga mwala a God ha'ike na omu ka'a manata'inie
ike aamasinge a God. Ta'e aana maholo ienini, omu ne'ie tohungei iinoni
a God oto to'ohuu, na a God ko tohungei aama-aamasi'omu na ko sae-sae
diana oto liutaa haahi'omu.

Kie Ne'ie Oto Mo Koni-konihe A God

11 Maeni iinoni maa'i, i'omu nga mo iinoni ni welumalau ha'ike na omu
ii'o mola mai mala mo awataa, na tohungei henue i'omu oto ta'au i Lengi.
Aena urine no ko unue oto huni'omu uri omu ke su'uri lae lo'u i sulie mo
saehanalinge aaela i'omu. Aana mo ne'isaenga aaela ngeena kire sai ooho
honosie mauriha'amiu.
12 Oto omu ke lio-lio talamiu i matolana mo iinoni ni welumalau aana
kire ko sare ha'a-ha'apeli'omu haahie mo ola hunge. Ta'e omu ke ii'o
oodota'i mola tarau hunie kire ke leesie tolahamiu e oodota'i. Omu ke
tete'urine hunie maholo aasanga kei hite aada, ikire no'one kire ke si
hiiwalaimoli, na kire ke soi ha'amanikulu'aa a God haahi'omu.
13 Oto lo'u, i tehula'ana omu hiiwalaimoli mone oto aana Aalaha, omu ke
tola i sulie oto mo ha'atolanga aana mo lehu omu ii'o aani ngeena. Omu ke
tola i sulie oto inemauri peine ni Rom nge e paine liutaa haahie aalahanga
kie ii'o aana.
14 Na omu ke tola i sulie oto no'one mo na'ohai mwane nge inemauri
peine ngeena e lio hilisire hunie kire ke lio i sulie ngaeta mo po'o ni henue.
Aana asunge ikire oto hunie kire ke ha'aloie mwala nge kire ko waelie mo
ha'atolanga, na kire ke lahea mwala nge helelada e tohungei diana.
15 Aana a God e saeto'o aana omu ke asuie mo ola e diana na e oodota'i,
aana urine omu sai uure honosie mo erenga hero-hero'a mwala ko talei
unu'i mola aena aana kire ka'a saie nga mei ola diana.
16 A God e luhesi'omu oto mwaanie ha'aletehinge haahie mo ooraha'aa
i'omu, ta'e mwaanie omu lo'onga'inie uri omu ko ii'o luheta'i urine, nge omu
sai deu ta'ewau mola mala saemiu huni lae i sulie tata'alanga. !Ha'ike! Ta'e

aana omu ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana ooraha'aa, nge omu ke
ii'o oto mala mo tohungei koni-konihe a God.
17 Na omu ke ha'ama'u aana ta'ena nga iinoni, na oto liutaa omu ke mana-
manata diana hunie mo eesimiu maa'i. Iau, mala nou unue ka'u, omu ke
ha'ama'u aana inemauri peine ni Rom, ta'e omu ke ha'ama'u aana a God
oto liutaa.

Kie Ke Heimaanie Tolahana Kraes Maholo E Sapesalu

18 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro paine i'omu pe'i
ha'ama'unge aada oto to'ohuu. Mwaanie omu ha'a-ha'ama'u mola aana mo
poro paine nge kire diana huni'omu, ta'e omu ke ha'ama'u no'one aana mo
iini nge kire aaela huni'omu na kire ko deu rarahi'omu.
19 Mala uri kire ko ha'aloi'omu mola mwaakule na omu ka'a dau aaelasie
nga mei ola, ta'e omu ko ii'o rako mola aena aana omu ko lo'onga'inie a
God, nge a God kei ha'adiana'a'omu taane haahie.
20 Ta'e mala uri ha'aloilemiu ko lae haahie nga mo ola omu deu aaelasi'i
to'ohuu, nge ma'alana omu ke ii'o rako uri taa, ta'e omu ke su'uri
lo'onga'inie uri nga ha'adiana'anga kei lae huni'omu. Ta'e mala uri omu
ko ii'o rako maholo omu ko sapesalu haahie nga mo ola diana omu esui'i,
nge a God kei ha'adiana'a'omu haahie leune.
21 Iau, omu ke tete'urine aana a God e soi'omu oto huni esunge urine, na
hule aana a Kraes e lae pe'i sapesalu oto liutaa i tehula'amiu urine no'one.
Oto e haata'inie uuri-uurite ngeena huni'omu ni uuri i sulie.
22 Nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue i sulie a Kraes e to'ohuu, aana e
te'uri, *E ka'a asuie ike nga mei ola aaela, na nga mei wala ni eeronga e ka'a
maau ike mwaanie ngidune.* *Aesaea 53:9*
23 Na maholo mwala kire ere aaelasie, e ka'a ere aaela ike oolisire.
Maholo kire tohungei ha'asapesalu'aa e ka'a ha'ama'usire ike, ta'e e
noruto'o mola aana God, iini e sai leie mo iinoni aana tala e oodo.
24 Oto maholo a Kraes e lae huni mae i lengine po'u-po'u e toolea
no'one oto mo ooraha'aanga ikie i sapena. Ha'aloilana e lae haahie mo
ooraha'aanga ikie urine hunie kie ke mae mwaanie ooraha'aa, ta'e kie ke
mauri lo'u huni ii'o oodota'i tara'asi. Na i tehula'ana mo malaka i sapena
ngeena, nge ha'a-uurilaka e si lae.
25 Hola'ina'o omu urihana mo sipu e takalo ka'u, ta'e maholo ie omu
eeliho'i lo'u mei huni lulu i sulie a Kakalihe nge e sai lio i sulie
mauriha'amiu.

3

Poro Na Hu'e Ke Tohungei Ne'isae Paine Aadarue Hai Liu

1 Na i'omu mo hu'e no'one, omu ke tola i sulie mo poro i'omu. Urine,
ma'alana poro i'oe e ka'a hiiwalaimoli ike aana God, ta'e ohe tolahamu kei
ha'a-aali'ue mai takoie hiiwalaimolinge. E ka'a ilisie ike uri o ke haro unue
lo'u nga mei ola hunie, ta'e poro i'oe kei hiiwalaimoli mola
2 aana kei leesie tolahai iinoni diana i'oe na uri o ko tohungei ha'ama'u
aana a God.
3-4 Oto o ke ari'apasie hunie uri tolahamu ke tohungei lio diana, na
mwaanie o totolahi'e uri hunie sapemu ke lio diana aani hirosilana iihune
pwaumu, wa aani ho'osilana mo leunihe aani ola wana-wana mala kol,
wa aani ho'osilana mola mo tohungei to'oni diana. Ta'e oto liutaa o ke
ari'apasie nga taa e ii'o i laona manatamu ke lio diana. Mo tolahai ola
mala ha'amwai-mwei'anga na manekonga kire lio diana oto tarau, na mei
meuringe urine oto ni e tohungei lio diana i maana God.

5 Oto wau i na'o, mo hu'e maa'i nge kire noruto'o aana God, kire
ha'alaunire urine aani tola i sulilana mo poro ikire. Na urine nge kire
tohungei lio diana oto liutaa.
6 A Sera oto waite ngaeta iini ko haata'inie tala diana hunikie, aana e
tola i sulie a Ebraham poro ingeie, na hule aana e haara'inie aana aalaha
ingeie. Oto mala uri i'omu mo hu'e, omu kei lae pe'i esu diana urine na uri
omu ka'a ma'u-me'u ike, nge omu ko uusulie a Sera oto to'ohuu na a God
ko ilenimwa'e haahi'omu mala e ilenimwa'e ka'u haahie a Sera.
7 Oto lo'u, i'omu mo poro, omu ke ii'o pe'ie mo hu'e i'omu pe'i ha'ama'unge
aada, na omu ke aamasito'o aana uri kire ka'a a'aila'a ike mala i'omu mo
mwane. Omu ke ha'ama'u aada i sulie a God e haiholota'inie no'one hunire
uri kire kei hele tararuru aana niinge ni meurihe ingeie pe'i'omu. Oto e
lae oto i diana liutaa uri hunie omu ke lio i suli diana aada, mwaanie nga
mei ola e liu honosie mo aarenga'inge i'omu.

Kie Ke Lae Pe'i Esuie Mo Ola Diana Ma'alana Kie Ke Sapesalu Haahi'i

8 Leu ooreta no ko unue mola uri omu ke mani to'o aana mola ta'a-
ta'a mei sae, na omu ke aama-aamasi'omu heiliu. Omu ke mana-manata
diana huni'omu heiliu mala mo mwaasine. Omu ke sae-saediana huni'omu
heiliu, na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu maraamiu.
9 Maholo nga iini ko deu hu'isi'omu aana nga mei ola aaela, omu ke su'uri
oolisie lo'u hunie. Na maholo nga iini ko ere aaelasi'omu, omu ke su'uri
he'i ere aaelasie lo'u. !Ha'ike! Ta'e omu ke ha'adiana'ara mola, aana a God
e soi'omu mei i saana hunie omu ke dau urine, na hunie omu ke helesie
ha'adiana'anga ingeie haahie.
10 Oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Nga iini ko heri hunie
mauringe diana na uri hunie ke ii'o ni ilenimwa'enga mola i suli dinge, nge
ke kineta'inie meana mwaanie erenga aaela, na ke su'uri unu-unue nga mei
wala ni eeronga.*
11 *Ke toli'aasie oto mo tolahai ola aaela ingeie, na ke lulu i sulie oto mola
mo tolahai ola diana, na ke ari'apasie uri ke ii'o ni henuelama pe'ie ahutana
mwala.*
12 *Aena aana a Aalaha e sai lio ahuie mola mwala e oodota'i, na e sai rongo
hunie mo aarenga'inge ikire. Ta'e a Aalaha e aatopuri mola aana mwala nge
ko lae pe'i esuie tata'alanga.* *Sam 34:12-16*
13 ?Oto mala uri omu kei lae pe'i esuie mo ola diana, a tei kei waeli'omu?
14 Ta'e ma'alana uri omu ko sapesalu i tehula'ana oodota'inge, omu ke
ile-ilenimwa'e mola aana a God kei haro ha'adiana'a'omu taane. Oto omu
ke su'uri tolahi'e i sulie mei sapesalunge, na omu ke su'uri me'ute'inie nga
iini.
15 Ta'e omu ke ne'isae ha'ama'u mola aana Kraes mala Aalaha i'omu. Na
omu ke ii'o aakau mola taraure'i huni aalamie mwala nge kire ko dodolosi
eemiu i sulie hiiwalaimolinge i'omu aana a Kraes, na mei diananga uri taa
omu ko maa'oohi susuto'o huni toolea mwaanie.
16 Ta'e omu ke aalamire aani sae maneko pe'i ha'ama'unge aada. Omu ke
ii'o oodota'i taraure'i hunie manatamiu ke taha mola. Urine mo iinoni nge
kire ko ere-ere aaelasi'omu kire kei masa i sulie nga taa kire ko unu-unue
ngeena, aena aana ahutana mwala kei leesie mo ola diana omu ko esui'i
aana omu ko lulu i sulie a Kraes.
17 Mala uri omu ko sapesalu i tehula'ana omu ko tola i sulie a God, nge
e diana mola. Leune e diana liutaa aana omu ko sapesalu aena aana omu
ko esuie mo ola aaela.
18 Aamasito'o ka'u aana uri a Kraes e sapesalu na hule aana e mae.
Ingeie, e ka'a mae ike i tehula'ana nga mei ola aaela e asuie, aana ingeie

iini oodota'i a God, ta'e e mae mola honotaka mo iinoni kie ka'a oodota'i.
E mae hauta'ai hunie ke toolekie aaliho'i lo'u mei i saana God, ta'e Li'oa
Maa'i a God e ta'e aaliho'i lo'u aana hunie maurihe huu, na e sa'a roro'a ni
mae lo'u.
19-20 Iau, e mauri eeliho'i lo'u, na ko lae-lae ue pe'ie ta'a-ta'a mei esunge
ingeie mala waite maholo e lae aana nanamanga a Li'oa huni laeliwala
hunie mo iini aana pongine a Noa maholo e asuie haka. Ma'alana mwala
aana maholona kire tohungei aaela oto liutaa, ta'e a God e talei maa-
maa'oohie mola kire ke aali'u mei takoie. Ta'e kire hai-heitohe mola na
si'iri mauriha'ada e ii'o oto mola i nume ni ho'o. Maholo lue-lue paine e
tola, e walu aata iini aada mola kire ta'e i laona haka hunie ha'a-uurilada
ke lae mwaanie kire inu.†
21 Na ha'a-uurilada ngeena, nga tolimaa aana ha'a-uurilaka nge ko lae
mai hunikie aana loto-maa'inge. Loto-maa'inge nge ko ha'a-uurikie ngeena
e ka'a ne'ie ike mei ola mola aana wai ko hoda aasie mo mada mwaanie
sapeka, ta'e kie ko loto maa'i oto to'ohuu maholo kie haiholota'inie hunie a
God aani sae manola uri kie kei lulu i sulie oto aani noruto'onga aana. Na
loto-maa'inge urine e to'o aana nanamanga huni ha'a-uurikie aena aana a
Jisas Kraes e ta'ela'i eeliho'i mwaanie maenga.
22 A Jisas e tahela'i oto i Lengi, na e ii'o oto i pwalo-pwalona God aana
leu e nanama oto liutaa. Na aana a Jisas e to'o aana ii'o-ii'oha oto paine
ngeena, nge ko aalaha oto haahie mo ensel na mo aakalo na mo inemauri
na mo aalaha, na haahie ta'ena nga ola e nanama lo'u.

4

Mau-meuringe Ikie Ke Aaopa Mwaanie Mau-meuringe Mo Pu'o

1 Maholo a Kraes e ii'o ue mai laona walumalau, e sapesalu oto liutaa
i tehula'amiu. Oto aena ngeena, i'omu no'one omu ke ha'a-a'aila'aa
ne'isaenga i'omu na omu ke ii'o aakau mola tarau huni sapesalu no'one
mala ingeie. Aena aana nga iini ko sapesalu aana sapena i tehula'ana a
Kraes ko haata'inie uri e aali'u oto to'ohuu mwaanie ooraha'aa.
2 Oto maholo omu ii'o ue mai i laona walumalau ie, omu ke su'uri lulu i
sulie walu ola aaela mola mala saemiu. !Su'uri! Omu ke lulu i sulie mola
nga taa a God e saeto'o aana.
3 Hola'ina'o, omu tohungei lae tewa aani lulu i sulilana tolahana mo pu'o
aana omu mai-mesi ka'u pe'ie ta'ena nga iini, na omu heri-heri hunie ka'u
mola aaelanga. Omu mehiri ka'u tarau aani inu wei ni pweunge, na omu
eu'esuie ka'u mo houlaa paine huni inu-inu ni pweu na huni deu aaela
mola aani. Na omu lae no'one pe'ie tolahai ola e lio mama'ela'a ngeena
aana omu palo-paloa ka'u mo god eero-eero.
4 Ta'e maholo ienini mo malahumiu oto i na'o kire ko tohungei
pangata'ini'omu aana omu ka'a sare lae lo'u pe'ire huni deu i sulie mo
tolahai ola aaela ngeena. Oto kire ko ere tataa'ini'omu oto.
5 Ta'e mwaanie omu rongo hunire, aana a God kei haro leire taane haahie
leune. Aana a God kei leie taane ahutana mwala, mo iini e mauri ue na
mo iini e mae oto.

---

† **3:19-20** 3:19-20 Erenga ni Krik e ka'a matapwa ike i leu, na ohe mo tatala ienini kire to'o aana ne'isaenga uuri. "Aana nanamanga a Li'oa ngeena a Kraes e lai taroha'i hunie mo li'oa nge si'iri kire ii'o i nume ni ho'o uri e tohungei a'aila'asire mango oto. Mo li'oa ngeena kire ka'a sare tola i sulie ike a God oto i na'o aana pongine a Noa, maholo e asuie haka. Ma'alana mwala aana maholona kire tohungei aaela oto liutaa, ta'e a God e maa'oohie mola kire ke aali'u ke'u takoie. Ta'e kire hai-heitohe mola na maholo lue-lue paine e lae mai, e walu aata iini aada mola kire ta'e i laona haka hunie ha'a-uurilada ke lae mwaanie kire mae."

6 Aena leune ka'u laeliwalanga aana Tataroha Diana e haro lae hunie
mwala oto waite nge kire ai'aa oto mwaanikolu si'iri. Aana maholo kire
mau-meuri ue, leilada e lae oto, na sapeda e mae oto. Ta'e ma'alana kire
mae oto aana sape, kire to'o aana oto maurihe huu pe'ie a God ta'au i Lengi.
7 Maholo ie ko kara'inie oto ha'amangolana ahutana walu ola. Oto omu
ke lo'o-lo'onga'i diana na omu ke kineta'inie tolahamiu mwaanie nga mei
ola e waelie aarenga'inge i'omu.
8 Mei na'ohai ola e malisine omu ke asuie oto uri omu ke mana-manata
diana to'ohuu huni'omu heiliu, sulie tolahai ola urine nge e sai da omu ke
sae'aasie mo roro'anga i'omu heiliu no'one huni'omu.
9 Na mala uri nga iini e hiiwalaimoli ko saeto'o aana nga mei ngeulaa
wa nga leu ni ii'o, nge omu ke tolakonie aana mo nume i'omu pe'i
ilenimwa'enga.
10 Iau, omu ke pe'i'omu heiliu, aana a God e niie oto hunie ta'ena nga iini
eemiu mei nanamanga huni deu esunge nana. Oto ta'ena nga iini eemiu ke
asu diana aana taungei nanamanga a God e niie oto nana, hunie mo niinge
hai aaopa'i nge a God e nii'i nana soihaada'inge ke mani eehu diana.
11 Ta'ena nga iini eemiu nge a God e niie oto nanamanga nana huni
laeliwala, nge ke laeliwala oto mola i sulie mo wala nge a God e nii'i mei
hunie. Na ta'ena nga iini eemiu nge a God e niie nanamanga huni pe'ie
mwala, nge ke pe'ie mwala oto to'ohuu aana nanamanga nge a God e niie
hunie. Oto i tehula'ana mo esunge diana urine, mwala e sai paalahea God
aana satana Jisas Kraes. Na ingeie oto e to'o aana ahutana manikulu'anga
na sakanga oto di, oto di. Iau, ke urine oto.

Kie Kei Sapesalu Mala A Kraes

12 Maeni iinoni maa'i ineu, maholo ienini omu ko tohungei sapesalu oto
hiito'o aana mo ola ko lae pe'i hite aamiu. Mwaanie omu pangata'inie walu
ola urine na omu lo'onga'inie uri walu ola ngeena ke su'uri hite aamiu. !
Ha'ike!
13 E diana uri hunie omu ke ile-ilenimwa'e mola, aana omu ko sapesalu
oto no'one mala a Kraes e sapesalu ke'u. Aena leune omu kei ilenimwa'e
no'one aana maholo a Kraes kei lae mai pe'ie manikuluha'ana God.
14 Oto mala uri mwala ko ha'asapesalu'a'omu i tehula'ana omu ko lulu
i sulie a Kraes, omu ke ile-ilenimwa'e mola haahie. Omu ke ilenimwa'e
mola aena aana mei tolahai sapesalunge i tehula'ana a Kraes nge ko
haata'inie uri Li'oa Maa'i a God e ii'o oto aamiu to'ohuu na kei haro niie
manikulu'anga huni'omu.
15 Ta'e nga iini ke su'uri lo'onga'i uri a God ke ha'adiana'aa aana ko
sapesalu haahie mei ola aaela e asuie. Oto omu ke kineta'inie tolahamiu
mwaanie ta'ena nga aaelanga mala horonga wa pelinge wa laenga hailiu
i saana mwala huni waelie mo esunge ikire, wa ta'ena nga ola nge ko deu
hu'isie mo ha'atolanga.
16 Ta'e mala uri nga iini ko sapesalu i tehula'ana ko lulu i sulie a Kraes,
nge ke su'uri masa haahie leune, ta'e ke paalahea mola a God aena aana
mwala kire lio saie oto uri ingeie ngaeta iini a Kraes.
17 Maholo e hule oto hunie leinge a God kei aehota, na kei aehota oto
pe'ie mwala aana uluhe ni iinoni ingeie.† Na aana leinge ngeena ko aehota

† **4:17** 4:17 Leinge ikie mo kalena God ngeena ko ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie, na a God e uusunge'inie sapesalunge urine hunie ke ha'arere'aa soihaada'inge ingeie. Leesie Palonga 5:1-11, na Hibru 12:5-11, na 1 Korinit 11:31-32. Ta'e leinge nge kei hite aana mo iini kire ka'a manata'inie ike a God kei tohungei aaela oto lo'u liutaa. Leesie 2 Tesalonaeka 1:8-9, na Haata'inge 20:15.

pe'ikie mwala ingeie, nge kie saie oto uri leinge a God kei aaela oto liutaa
hunie mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli ike aana Tataroha Diana.
18 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *?Mala uri ha'a-uurilana kira
oodota'i e ka'a mwada'u ike, nge kei uri taa hunie kira ooraha'aa nge kire
ka'a manata'inie ike a God?* *Provebs 11:31*
19 Oto maholo omu ko sapesalu aena aana oala'inge a God mone e lae oto
urine, nge omu ko sapesalu i sulie oala'inge ingeie, na omu ke su'uri aakohe
mwaanie asunge diana, ta'e omu ke toli'aasie mauriha'amiu i nimana God.
Ingeie oto e ha'ahola'omu, na e sa'a pulongosie ike mo heiholota'inge ingeie
huni lio i suli'omu.

5

Kie Ke Su'uri Tooha'inikie, Ta'e Kie Ke Noruto'o Mola Aana Nanamanga A God

1 Oto no ko sare unue ngaeta mei wala ni ha'ananaunge huni'omu mo
na'ohai mwane aana soihaada'inge. Ineu ngaeta na'ohai mwane aana soi-
haada'inge no'one mala i'omu, na hule aana nou sai ere ha'awalaimoli'aa
uri Tataroha Diana i sulie a Kraes e to'ohuu aana ineu maraaku nou leesie
ka'u sapesalunge a Kraes. Na nou saie uri ineu no'one ne kei to'o aana
manikulu'anga a God aana maholo a Kraes kei ooli lo'u mei.
2 Oto no ko sare ha'ananau'omu uri omu ke lio i suli diana aana mo iinoni
nge a God e ne'ire i laona nimemiu huni lio i suli diana aada mala kakali
sipu ko lio i sulie amaa ni sipu ingeie. Oto omu ke lio i suli diana aana
soihaada'inge a God oto aani mwa'e-mwa'enga mala e saeto'o aana omu ke
asuie. E ka'a diana ike uri omu ke asu mola mala omu ko esu uei waaite.
!Ha'ike! Omu ke asu oto aena aana omu tohungei mwa'e-mwa'e to'ohuu
huni pe'ire.
3 Na mwaanie omu ha'apaina'a'omu maraamiu mala mo aalaha. Urine e
ka'a kohi ike, ta'e e diana oto liutaa uri omu ke haata'inie nga tala diana
hunire aana ii'onga diana i'omu, hunie kire ke sai lae i suli'omu mala mo
sipu e sai lae i sulie kakali sipu nge ko lio i sulire.
4 Na maholo nge Na'ohai Kakalihe haahie mo sipu kei ooli mei, nge ingeie
ke si niie waaite e tohungei menikulu'e huni'omu, na mei waaite ngeena e
sa'a mango ike lo'u aana nga maholo.
5 Oto lo'u huni'omu mo saanau, omu ke totola i sulie mo rato. Na oto
ahutemiu, omu ke mani ha'amwai-mwei'a'omu na omu ke pe'i-pe'i'omu
heiliu. Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri, *A God e ka'a saeto'o aana
ike iini ko too-tooha'inie maraana, ta'e ko haa-haata'inie manata-diananga
ingeie hunie mo iini ko ha'amwai-mwei'ara.* *Provebs 3:34*
6 Oto omu ke ha'amwai-mwei'a'omu na omu ke ii'o i mamalutana
God Hahu'ana Nanama, na ingeie kei haro ha'apaina'a'omu taane aana
tohungana maholo hunie.
7 Oto omu ke ne'ie ahutana mo tolahi'anga i'omu i laona nimana, aena
aana ingeie oto ko lio i suli diana aamiu.
8 Ta'e maelonga paine i'omu ngeena, a Pwelu Eero-eero, ko talei lae kali-
keli'omu oto mola tarau huni waeli'omu. Ingeie ngeena domana oto nga
laeon ko lae pe'i tea paine aana ko lio hunie nga iini huni oonomie. Oto
omu ke lio-lio diana talamiu, na omu ke kineta'inie tolahamiu mwaanie
aaelanga.
9 Omu ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu na omu ke uure ma'uta'a
honosie mo malaahonga aana aaelanga na ahutana mo esunge aaela a
Satan. Aana omu saie uri ta'a-ta'a taungei aasanga nge ko hite aamiu

ngeena ko lae no'one hunie ahutana mo iinoni nge kire hiiwalaimoli aana
ta'e-ta'ena nga leu kire ii'o aana i laona walumalau.
10 Maholo ienini, omu ko sapesalu mola hunie kele maholo o'oru'e, ta'e
a God e manata diana huni'omu oto liutaa. Ingeie ni oto e soi'omu huni
lado pe'ie a Kraes na huni ii'o pe'ie aana manikuluha'ana nge e sa'a mango
ike lo'u aana ta'ena nga maholo. Oto a God maraana kei ha'asusue taane
hiiwalaimolinge i'omu na kei niie nanamanga huni'omu hunie omu ke
uure ma'uta'a tarau mala iini e ne'i rato oto aana oodo-oodonga.
11 Kie ke paalahea God haahie nanamanga ingeie e sa'a mango lo'u. Iau,
ke urine oto.

Mei Wala Ni Saediananga

Ooreta A Pita

12 Ngaeta aasikaelu aana hiiwalaimolinge nge nou sai noruto'o aana
liutaa, nge a Saelas, na ingeie ni oto e pe'ieu huni uusue kele uusu-uusu
o'oru'e ie huni'omu. Uusu-uusu ie nou uusue mola huni ha'ananau'omu na
huni ere ha'asusu'omu uri hahu'ana manata-diananga a God huni'omu ke
ii'o oto tarau pe'i'omu ma'alana nga taa ke rau-reu lo'u eemiu. Oto omu ke
ii'o susu oto aana.
13 Mo iini a God e lio hilisire hunie soihaada'inge mai i Rom† kire ko niie
no'one saediananga ikire wau huni'omu. Na a Mak iini domana oto nga
kaleku, ko niie no'one wau saediananga ingeie huni'omu.
14 Oto saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo he'imalahune
maa'i.
No ko aarenga'i talamiu mo iinoni a Kraes uri hanuelamanga ingeie ke
ii'o pe'ie ahutemiu mango.

† **5:13** 5:13 Erenga ni Krik e unue uuri, “iini lio-hilisilana e lae i Babilon.” Ta'e mo wala ngeena ngaeta tala kire sai ere mumuni aana mwaanie mo maelonga aana soihaada'inge. Kira hiiwalaimoli aana maholona kire rongo saie taane uri a Pita ko ere mumuni i sulie huilume paine i Rom. † **5:14** 5:14 Erenga ni Krik e unue uri kire kei “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pita

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pita Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. A Pita e asu mala eetana nga na'ohai mwane aana soihaada'inge, na i tehula'ana a Pita aana dinge Pentekos, nge a God e ha'a-uuresie soihaada'inge e si a'aila'a i matolana mo Jiu. Lo'u mei puri, maholo a Pita e taroha'inie a Jisas hunie nga ramo ni Rom nge satana a Konilias, nge a God e si tahanie maa talana mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, hunie uri ikire no'one kire ke ii'o i laona soihaada'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pita e uusue lo'u ruana nga uusu-uusu ingeie ienini hunie ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana Jisas (leesie 2 Pita 1:1), na e uusu-uusu no'one hunie kira hiiwalaimoli nge e hola'i uusu-uusu hunire aana eetana nga uusu-uusu ingeie (leesie 2 Pita 3:1). Ikire oto mo iini kire ii'o wau aana ngaeta mo po'o ni henue i laona aalahanga ni Rom. Si'iri, ahutana mo po'o ni henue ngeena kire mani ii'o oto i laona aalahanga ni Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Eetana nga uusu-uusu a Pita e ere hiito'o i sulie mo aasanga kire uure mwaanie mo pu'o po'oi sinaha aana soihaada'inge, aana kire ko teunge'inie kira hiiwalaimoli. Oto aana ruana nga uusu-uusu ienini, a Pita ko ere hiito'o i sulie mo aasanga kire rau i laona soihaada'inge aena aana mo ha'a-uusuli eero-eero ko ha'atakaloa mwala. A Pita e uusue eetana nga uusu-uusu ingeie aana mo helisi ooreta ingeie i na'ona mo Rom kire horo maesie, ola mala e oono aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.) Ohe ruana nga uusu-uusu ienini e uusue mola aana halisi ooreta ingeie aana mo waro-waro i na'ona e mae. Ta'e e aasa huni sai kohie tohungana maholo e uusue.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pita e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli ke uure a'aila'a honosie asunge mo ha'a-uusuli eero-eero. Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena ko lae pe'ie mei wala uri a Jisas e sa'a ooli ike lo'u mei. Ta'e a Pita e unue hunie kira hiiwalaimoli uri kire ke hele ma'uta'a mola aana mo wala to'ohuu kire rongo'i oto mai mwaanie mo hurula'aa nge kire manata'inie a Jisas. A Pita e unue uri a Jisas e sa'a ooli ue mai lau-leu aena aana a God e ka'a saeto'o aana ike nga ta'a-ta'a iinoni ke ai'aa. A Jisas kei ooli taane mai, ta'e a God ko niie ue nga kele maholo hunie mo iinoni ke mani oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire na kire ke mani eeli'u mei takoie.

Hungelana mo ha'ananaunge i laona uusu-uusu ienini e kara'i rongo mala mo ha'ananaunge i laona uusu-uusu a Jiud, na ohe a Pita e hola'i saaie uusu-uusu a Jiud na ko sapeie lo'u mo ne'isaenga ingeie huni uure honosie lo'u ha'a-uusulinge eero-eero nge ko si aehota aana maholona.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sai-olanga, aamasito'onga, ha'a-uusulinge eero-eero, leinge, dinge ooreta

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Pita 1:5-8, 2 Pita 1:21, 2 Pita 3:9

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga
(1:1-2)
God e lio hilisikie huni ii'o diana nana.
(1:3-21)
Tolahana mo ha'a-uusuli eero-eero e tohungei aaela, na kire ko ha'atakaloa mwala oto hunge.
(2:1-22)
A Kraes kei haro ooli taane mai to'ohuu.
(3:1-18)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Saemon Pita, koni-konihe na hurula'aa a
Jisas Kraes, huni'omu mo iini nge omu hiiwalaimoli no'one aana a Jisas
Kraes mala i'emeelu. Ingeie oto a God na a Ha'a-uuritaka, na aena
aana e tohungei oodota'i na ko sare dau diana mola hunie ahutaka,
nge hiiwalaimolinge e niie mai huni'omu ngeena e sada mola pe'ie
hiiwalaimolinge i'emeelu mo hurula'aa.
2 No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga
ingeie ke ii'o pe'i'omu maholo omu ko pei-peine i lalo aana sai-olanga a
God na Aalaha ikie a Jisas.

Kie Helesie Oto Walu Ola

E Adona Ii'onga Oodota'i

3 A God e niie ta'e-ta'ena nga ola e ado hunikie hunie kie ke malisine
ii'onga oodota'i oto mala e saeto'o aana. Nanamanga a God e da ahutana
walu ola ngeena hunikie aana e soikie mai i saana hunie kie ke tohungei sai
diana aana, na hunie kie ke to'o aana no'one manikuluha'ana na mauringe
diana ingeie.
4 Oto aena urine, e niie oto mo tohungei niinge paine e lae oto i diana nge
e haiholota'ini'i hunikie. Na aena aana mo olana mone, kie ko si to'o aana
nanamanga huni tehisie ta'ena nga tolahai ola aaela aana walumalau, na
kie sai lado oto pe'ie a God hunie kie ke to'o aana maurihe diana pe'ie.
5 Oto i tehula'ana walu ola a God e asui'i huni'omu ngeena, i'omu no'one
omu ke ari'apasie omu ke hele diana aana ahutana mo ola ienini. Omu
ke hele ma'uta'a oto aana hiiwalaimolinge i'omu, na omu ke sapeie lo'u
ii'onga oodota'i, na omu ke sapeie lo'u saenanaunge diana,
6 na omu ke sapeie lo'u kineta'inge aana tolahamiu, na omu ke sapeie
lo'u mei tolahai esunge tara'asi aani hiiwalaimolinge, na omu ke sapeie
lo'u ii'onga maa'i,
7 na omu ke sapeie lo'u manata-diananga hunie mo eesimiu aana
hiiwalaimolinge, na omu ke he'i sapeie lo'u no'one manata-diananga hunie
ahutana mo iinoni.
8 Mala uri mo tolahai ola diana urine ke pai-peine i lalo aana mau-
meuringe i'omu, nge omu ke si lae diana eena. Na omu sai eehu eeni
hue-huei ola diana i lalo aana mau-meuringe i'omu aana omu manata'inie
oto a Jisas Kraes Aalaha ikie.
9 Ta'e mala uri nga iini nge e ka'a to'o aana ike mo tolahai ola ngeena i
lalo aana mau-meuringe ingeie, iinoni ngeena e urihana mola iinoni e ka'a
sai lio kohi ike, wa maana e ulu to'ohuu. E pulongosie oto uri a God ni e
hoda rere'a aana mwaanie mo ooraha'aanga ingeie i na'o.
10 Oto e lae otoi diana, maeni eesiku maa'i, uri hunie omu ke asu a'aila'a
lo'u hunie omu ke haata'inie uri a God e tohungei lio hilisi'omu oto nana
maraana. Omu ke haata'inie uri e soi'omu mei i saana to'ohuu aana mo

tolahai ola diana aana mau-meuringe i'omu. Na mala uri omu kei esu urine, omu sa'a he'i lae takalo lo'u mwaanie tala oodo, wa omu ke tataro aana laenga i sulie.
11 Oto a God ke si tohungei tola koni'omu oto ta'au i Lengi aana walumalau haalu nge e sa'a mango lo'u. Walumalau ngeena, a Jisas Kraes Aalaha ikie na a Ha'a-uuritaka, nge e aalaha haahie.
12 Nou saie uri omu saenanau taane oto aana walu ola ngeena, na omu ko uure ma'uta'a no'one pe'ie mo wala to'ohuu nge ha'a-uusulilemiu e lae aani. Ta'e ma'alana ke urine, ne kei lae pe'i ha'a-ha'a-aamasito'o'omu lo'u eeni suli maholo.
13 Aana no ko lo'onga'i uri e lae oto i diana hunie ne ke ha'a-ha'a-aamasito'o'omu aana walu ola ngeena maholo no ko meu-meuri ue, mwaanie omu pulongosi'i mola.
14 A Jisas Kraes Aalaha ikie e haata'inie oto hunieu uri pongiku mai aano i leu e ka'a tewa oto.
15 Oto ne kei eri'apasie uri omu ke su'uri pulongosie walu ola ngeena i puriku aana ne kei mae mwaani'omu.

Mo Hurula'aa Kire Taroha'inie Mola Tataroha To'ohuu

16 Maholo i'emeelu mo hurula'aa melu ha'arongo'omu aana uri a Jisas Kraes Aalaha ikie kei ooli lo'u mei pe'ie nanamanga paine, melu ka'a talei ere ike mola i sulie mo laladonga ta'ewau. !Ha'ike! Melu leesie oto aana maameelu uri a Kraes e to'o aana paineha'ana nanamanga a God.
17 A God Mama'a e tohungei ha'apaina'aa satana Kraes, aana walana Iini E Paine Liutaa e soi ha'amanikulu'aa a Kraes aana e te'uri, “A kaleku ni oto ienini, iini nou tohungei saeto'o aana oto liutaa.”
18 I'emeelu maraameelu oto, melu rongoa mei wala ngeena e lae mai uure ta'au i Lengi maholo melu ii'o pe'ie a Jisas ta'au i lengine toloi henue maa'i.
19 Aena mo olana, nge melu si tohungei hiiwalaimoli oto liutaa aana nga moi taa nge mo propet kire unu-unu'i. Oto kei tohungei diana lo'u liutaa uri hunie i'omu no'one omu ke pwaarongo i sulie mo ere-erenga mo propet, aena aana mo ere-erenga ngeena domana oto nga raa-raa ko raangie lehu e tohungei rodohono. Oto omu ke pwaarongo i sulie mo ere-erenga ikire ngeena lae hule i wa'alie aana hai dinge a Kraes kei hule lo'u na rarangana ke si raangie saemiu.
20 Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie omu ke lio saie uri nga ta'a-ta'a mei wala nge mo propet kire uusue i laona Uusu-uusu Maa'i, e ka'a uusue ike i sulie nga mei ne'isaenga ingeie mola maraana.†
21 Aana mo propet ngeena, kire ka'a unue ike nga ta'a-ta'a mei wala tohude, ta'e a Li'oa Maa'i nge ko da kire ko unu tahanga'inie ne'isaenga a God.

2

O Ke Lio Talamu Mwaanie

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero

1 Oto wau i na'o, mo propet eero-eero kire o'o'o no'one i matolana mwala ni Israel, na kei urine lo'u aana mo ha'a-uusuli eero-eero kei lae no'one mai mumuni i matolamiu. Kire kei unue mo ha'a-uusulinge eero-eero i sulie a

† **1:20** 1:20 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana tatala ienini e lae mola uuri. “Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie omu ke lio saie uri nga iini e sa'a roro'a lae ike i sulie lo'onga'inge ingeie maraana maholo ko lado luhesie lo'onga'inge aana mo ere-erenga mo propet, ta'e pe'ie saenanaunge a Li'oa Maa'i ha'alaa.”

God nge kire sai waelie hiiwalaimolinge nga mo iini. Na kire ke aatopuri
lo'u mola aana a Aalaha nge e niie mei holite oto paine huni ha'a-uurie
mauriha'ada. Na i tehula'ana walu ola ngeena, nge kire sai waelire lo'u
mola maraada lau-leu.
2 Ma'alana e urine, ta'e mo iini hunge kei lulu i sulie mo tolahai ola aaela
ikire ngeena, na mwala kei aehota ere aaelasie lo'u mola Tataroha Diana
to'ohuu ngeena.
3 Na aena aana mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko heri hunie mone
mola to'oha, oto kire kei da ta'ena nga ha'a-uusulinge eero-eero mola huni
we'inie mola mo to'oha i'omu. Ta'e a God e ka'a sai ma'ahu ike, oto e leesie
mola mo tolahai ola aaela ikire, na kei haro ha'aloire taane. E pwani leie
oto mo tolahai ola urine, na leilada e ii'o aakau oto loosire uure mai waite.
4 Na kie mani saie oto uri maholo mo ensel kire ooraha'aa ka'u waite, a
God e ha'aloire aana e pwasure aani iieliheu, na e oohe aasire i laona leu
ni ha'amotaahinge nge e tohungei rodohono oto hiito'o. Na kire kei ii'o i
leune lae-lae hule aana Dinge Ni Leinge aana maholo ooreta.
5 Oto wau i na'o no'one, a Noa e ere-ere i sulie tolahana oodota'inge nana
mwala. Na maholo mwala ngeena kire ka'a sai rongo hunie a God, oto a
God e ha'aloire. E uusunge'inie wai uri ke kone paine huni horo mae aada.
Ta'e a Noa na e hiu iinoni pe'ie mola a God e si ha'a-uurire.
6 Na lo'u a God e leie e ro huilume i Sodom na i Gomora no'one, na e uunu
aasire mango-mango aana dunge. Tolahai ola ngeena e haata'inie nga mo
taungei ola uri taa kei haro hite aana mwala nge kire ka'a manata'inie ike
a God.
7 Ta'e a God e ha'a-uurie mola a Lot mwaanie huilume i Sodom, aana
ingeie e ii'o oodota'i na e hii aaela i sulie mo tolahai ola tata'ala ikire mwala
ooraha'aala aana e ro huilume ngeena.
8 A mwane oodota'i ngeena e o'o'o tewa pe'ire, na saena e salu mola i suli
dinge aana ko leesie na ko rongoa mwala aaela ngeena kire ko talei deu
ta'ewau oto mola.
9 Oto urine kie sai leesie uri mo iini kire ko esu nana a God ma'alana
ko aasa uri taa, ta'e a God e sai ha'a-uurire mola mwaanie mo si'oha'anga
ikire. Na a God e sai hele aakau aana ha'aloinge hunie mo iini tata'ala
loosie Dinge Ni Leinge.
10 Na a God kei lei aaelasie oto liutaa mo iini kire ii'o ni deu aaela oto mola
i sulie saeda maraada na kire ko mwakata'inie mola nanamanga a God. Mo
ha'a-uusuli eero-eero ngeena ko tohungei tooha'inire mola maraada, hule
aana kire ka'a sai ha'ama'u ike aana mo ensel ta'au i Lengi, ta'e kire ko talei
ere aaelasire oto mola.
11 Ta'e ma'alana mo ensel kire paine liutaa na kire to'o aana nanamanga
liutaa aana mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, kire ka'a sai ere aaelasie ike
nga iini i maana Aalaha.
12 Ta'e mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, kire urihana mola mo ola loo-
loo'a ni me'esu nge kire ka'a sai lo'onga'inie ike nga mei ola, na e adona
mola horo-aasileni ke lae. Kire sai ere aaelasie mola mo ola nge kire ka'a
sai diana aani ike, ta'e lae-lae mo ola aaela kire ko esui'i ngeena kei eeli'u
na kei he'i waelire lo'u.
13 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire kei sapesalu oto hiito'o, aena
aana ikire nge kire asuie ka'u ngaeta mwala e sapesalu hola'ina'o. Kire
tohungei sare asuie mo ngeuhe aaela hunie kire ke inu mehiri mola pe'i
deu aaela, ma'alana i upui aatowaa. Na maholo kire ko lae mai huni ngeu
pe'i'omu aana mo ngeu-maa'inge i'omu, kire ko lae tara'asi mola pe'ie mo

tolahai ola aaela ikire ngeena. Oto aana kire ko eero'omu mola urine, nge
kire ko da mwala ko ere aaelasie oto mo ngeuhe i'omu ngeena.
14 Saeda e painesie mola uri kire ke hele roro'anga mola pe'ie mo hu'e
tarau. Kire sa'a tohungei mamalo ike mwaanie tolahai ola aaela ikire
ngeena, na kire sai ha'a-olaa no'one mwala nge hiiwalaimolinge ikire e
ka'a susu hunie kire ke lae takalo no'one. Kire tohungei sai saehanalie
no'one mo ola ngaeta mwala. Oto aena urine ka'u a God e unue oto uri ke
ha'aloire.
15 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko lae mwaanie tala oodo na kire
lae takalo oto mola, aana kire ko lae mola i sulie tolahana propet a Belam
oto waite, mwane kalena a Beo. A Belam e oala'i ke'u ni esuie mei ola e
ka'a oodo ike, aena aana saena e tohungei peinesie mola mei to'oha.
16 Ta'e dongki ingeie e uure honosie mwaanie e lae lo'u i sulie tolahai ola
aaela ingeie ngeena. Dongki ngeena e ere mala mo iinoni, na e ere aana a
Belam oto hiito'o haahie hero-heronga e oala'inie ngeena.
17 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, ikire mo ola mwaakule mola. Kire ko
heiholota'inie mo ola diana, ta'e mo wala mwaakule mola ni ngeena. Oto
kire urihana mola mo huulaa e mwa'a. Na kire urihana mola mei rorodo
e a'ate nge e ka'a sai niie nemo hunie hohola ke aahu. Na a God e hele
aakau oto aana leu ni ha'amotaahinge talada, nge rodohono e paine aana.
18 Kire sai ha'a-olaa mwala mola hunie aaelanga pe'ie mo wala mwaakule
ni tooha'inge, aana kire ko unu-unue uri e diana mola huni deu i sulie mo
heri-huninge aana sape. Na urine kire ko we'i eeliho'i mola aana mwala
nge kire ko si aehota huni lae i sulie tala oodo mwaanie mo tolahai ola
aaela ngeena.
19 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, kire ko heiholota'inie hunie mwala
uri kire kei ii'o luheta'i mola mwaanie ii'onga i mamalutana nga iini. Ta'e
eeronga paine mola ni ngeena, aena aana ikire maraada na kire ii'o mola
i mamalutana ooraha'aa. Na e to'ohuu oto aana mala uri nga mei ola ko
a'aila'asie nga iini, nge iinoni ngeena e ne'i koni-konihe oto nana mei olana.
20 Mala uri mwala ke sai diana aana a Jisas Kraes Aalaha ikie, ha'alaa
kire sai ii'o luheta'i mola mwaanie mo tolahai ola aaela aana walumalau
ie. Ta'e mala uri kire kei ooli lo'u takoie mo tolahai ola aaela ngeena, nge
mauringe ikire ke si aaela oto mwaanie hola'ina'o eena.
21 E lae oto i diana uri kire ke su'uri lio saie tolahai ola diana ngeena,
aana urine ha'alaa ha'aloinge ikire e sa'a tohungei peine ike. Ta'e mo iini
nge kire saie oto tala diana a God na kire ko aatopuri mola aana, ikire oto
a God kei tohungei lei aaelasire oto liutaa.
22 Kire ko tohungei deu oto mala mei aalahuunge nge e unue uuri, *Usu
e moa ka'u, oto ko he'i ngeu'i lo'u.* *Provebs 26:11*
Na ngaeta mei wala e unue no'one uuri, “Ma'alana kie ko loto rere'a ka'u
aana poo, ta'e kei he'i lae lo'u mola i ipe aana pwii-pwii.”

3

A Jisas Kei Ooli Taane Lo'u Mei

1 Maeni eesiku maa'i, ruana nga uusu-uusu ineu huni'omu oto ie. Nou
saie uri saemiu e manola mola, oto aana e ro uusu-uusu ineu ienini, no ko
ha'a-aamasito'o'omu mola uri hunie omu ke tohungei lo'o-lo'onga'i diana.
2 Saeku uri omu ke aama-aamasito'o aana mo wala nge mo propet maa'i
kire unu'i oto wau i na'o, na lo'u aana ha'a-uusulinge i'emeelu mo hurula'aa
i sulie ha'atolanga Aalaha ikie, a Ha'a-uuritaka.

3 Oto e tohungei roro'a hunie omu ke saenanau diana aana uri maholo
hunie walumalau ie kei mango e ka'a tewa ike lo'u, na ngaeta mwala kei
mwesi mwaani'omu. Kire sai lae mola pe'i ha'a-eero aana walu ola diana,
4 na kire kei unue uuri, "?A Jisas oto i tei? ?Mwane nge e unue uri kei
ooli lo'u mei, ingeie oto i tei? Mo na'ohai mwane i'omu weu i na'o ngeena,
kire mani mae oto, ta'e ahutana walu ola ngeena kire mani sada mola mala
maholo a God e ha'aholaa walumalau."
5 Ta'e mwala nge kire ko ere urine ngeena, nga ta'a-ta'a mei ola kire ka'a
sare aamasito'o aana. Kire sare pulongosie mola uri wau i na'o, a God e
unue mola mei wala, na salo na aano huu e maau oto. A God e ha'aholaa
aano huu hunie ke maau i matolana mo wei, na mo wei kire ke ii'o mola
ahuie aano huu.
6 Na aana wai lo'u mola, nge a God e waelie walumalau wau i na'o, aana
e da hunie wai aana lue-lue ke hane i lengi na ke aaluhie aano huu.
7 Oto aana ta'a-ta'a mei wala a God no'one mola, nge salo na aano huu
kire ii'o si'iri, na nanamanga aana walana mola nge ko hele aadarue loosie
Dinge Ni Leinge. Aana maholona dunge kei lae mai huni weru suuhe'inie
walumalau na ahutana mo iinoni nge kire ka'a manata'inie ike a God.
8 Oto i'omu, maeni eesiku maa'i, ta'a-ta'a mei ola mola omu ke aamasito'o
aana lo'u. Omu ke saie uri Aalaha ikie e ka'a lo'onga'inie ike uri ta'a-ta'a hai
dinge nga maholo o'oru'e, wa uri sinolai helisi nga maholo tewa. !Ha'ike!
Ta'e kire tewa sada mola i maana.
9 Ngaeta mwala kire ko lo'o-lo'onga'inie uri Aalaha ikie ko tohungei
ha'ahiru huni ha'a-oaie mo heiholota'inge ingeie i sulie oolinge mai ingeie.
Ta'e kire ka'a lio saie ike lo'onga'inge ingeie, aana a God ko maa'oohi mola
hunie mwala kire ke oonisae na kire ke aali'u lo'u i saana mwaanie kire
ai'aa aana leilada kei lae.
10 Ta'e hai dinge Aalaha ikie kei ooli lo'u mei, hai dinge ngeena kei lae
mai mola mala iinoni peli-peli aana kie sa'a manata'inie ike maholo kei lae
mai wa kie ke lo'onga'inie. Na aana hai dingena, paineha'ana kou-kouha'a
oto paine kei reu uure mai ta'au i Lengi na salo kei ei'aa oto. Na dunge oto
paine kei ngaa oto ahutana walu ola ta'au i salo hule aana kire kei meni
aaela mango oto. Na walumalau ngeena oto pe'ie walu ola aana, kire kei
meni ei'aa oto.
11 Oto aena aana ahutana walu ola kei meni aaela mango oto urine, omu
ke lio-lio diana aana mau-meuringe i'omu. Omu ke ii'o maa'i na omu ke
lae pe'i ii'o oodota'i mola i sulie saena God.
12 Na maholo omu ko lae pe'i maa'oohie hai dinge paine a God ngeena,
omu ke asu waa'ini'ini hunie hai dingena ke hule lau-leu. Aana hai dinge
ngeena, dunge kei ngaa salo lai hule aana kei aano talihu oto, na walu ola
aana ha'aholanga dunge kei madorohi'i hule aana kire kei aahe mango.
13 Ta'e a God e haiholota'i oto hunikie uri kei esuie lo'u aano huu haalu
pe'ie salo haalu naka, na aana walumalau haalu ngeena, ta'e ikie mo iinoni
oodota'i ha'alaa kie kei ii'o i leune.
14 Maeni eesiku maa'i, aena aana omu ko ii'o pe'i maa'oohilana mone
walu ola urine kei reu, nge omu ke tohungei esu waa'ini'ini hunie omu
ke to'o aana hanuelamanga to'ohuu pe'ie a God. Mau-meuringe i'omu ke
diana, na omu ke ii'o oodota'i oto i maana.
15 Aalaha ikie ko niie maholo huni'omu ni ngeena, ka'u e ka'a lae-lae
ue mai lau-leu. Oto omu ke to'o maaie mala uri nga maholo oto hunie
ha'a-uurilemiu kei lae ni ngeena. Ta'a-ta'a mei ne'isaenga urine a God e
niie no'one hunie aasikaelu maa'i a Pol, mala e uusue ka'u ta'a-ta'a taungei
erenga ngeena no'one huni'omu.

16 Na i laona ahutana mo uusu-uusu ingeie e ere urine oto tarau maholo
e uusu-uusu i sulie mei ola ngeena. I laona mo uusu-uusu a Pol ngeena,
ngaeta mo wala kire ka'a tohungei matapwa diana ike huni rongo sai'i. Na
ngaeta mwala nge kire ka'a saenanau na lo'onga'inge ikire ka'a oodo, kire
ko lae pe'i oolisie mola lo'onga'inge aana mo wala ngeena na kire ko lae
hu'isi'i oto. Na kire ko lae pe'i te'urine no'one mola aana ta'ena nga mo
wala i laona mo Uusu-uusu Maa'i i na'o. Ta'e aana tolahai ola urine, kire
ko si tohungei da oto ha'amotaahinge ikire maraada kei aaela oto liutaa ni
ngeena.
17 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, omu saie oto mo wala ngeena. Oto
omu ke lio talamiu maraamiu, mwaanie omu lae takalo i sulie mo ha'a-
uusulinge mo iinoni tata'ala. Nou sere'inie omu ke domu mwaanie leu
diana omu uure puu oto aana kara'inie a God.
18 Ta'e omu ke pai-peine tara'asi mola i lalo aana manata-diananga
na sai-olanga hunie Aalaha ikie na a Ha'a-uuritaka, a Jisas Kraes. Nge
manikulu'anga ingeie e sa'a mango oto oo'oo. Ke urine oto.

Eetana Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini e ka'a unue ike uri a tei ni e uusue, ta'e mo rato aana soihaada'inge oto wau i na'o kire unue uri a Jon Hurula'aa ni e uusue puke ie maholo e repo oto, ola mala siwe aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (90 A.D.). A Jon Hurula'aa ingeie kalena Sepedi na aasine a Jemes nge a Herod Inemauri e horo maesie. A Jon e uusue no'one Tataroha Diana a Jon, na Ruana na Oolune nga Uusu-uusu a Jon, na puke Haata'inge. Maholo a Jon Hurula'aa e repo, ingeie nge na'ohai mwane haahie soihaada'inge wau aana huilume i Epesas.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ienini e ka'a unue ike uri ko lae hunie a tei, ta'e mo rato oto i na'o kire unue no'one uri e lae hunie kira hiiwalaimoli aana Jisas aana mo po'o ni henue kara'inie huilume i Epesas.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire aehota huni ha'a-uusulie mwala uri walu ola nge kire to'o aana mei sape, kire mani aaela. Na kire ko ha'a-uusuli lo'u uri mo ola nge kire ka'a to'o aana ike mei sape mala mo ensel na mo li'oa, ta'e ikire mola ni kire diana. Aena ne'isaenga takalo ngeena, mo ha'a-uusuli eero-eero kire unue uri a Jisas ingeie Kalena God taane, ta'e e ka'a ne'i iinoni ike to'ohuu pe'ie mei sape mala sapeka. Kire ko ha'atakaloa mwala lo'u uri lulu i sulilana a Jisas e sa'a tohungei pe'ie ike iinoni huni helesie maurihe huu, ta'e iinoni e sai helesie maurihe huu mola aena aana e to'o aana saenanaunge mumuni mala saenanaunge mo ha'a-uusuli eero-eero. Oto aena aana kire ko unue uri saenanaunge mola ni e roro'a, kire unue no'one uri nga taa o ko esuie pe'ie sapemu e ka'a hi'e ike. Oto kire ko ha'atakaloa mwala mwaanie tala oodo na manata-diananga hunie ta'ena nga iini.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e to'o aana e ro mei eehu'i ne'isaenga aana maholo e uusue uusu-uusu ienini. Eetana uri huni ha'asusue kira hiiwalaimoli aana ii'onga ikire tararuru pe'ie a Jisas Kraes. Ruana nga mei ne'isaenga uri huni ha'apasulire mwaanie mo ha'a-uusulinge eero-eero nge ko aehota ngeena, aena aana e ka'a to'ohuu na e sai waelie ii'o-rurunge aana soihaada'inge. Oto huni uure honosie ha'a-uusulinge urine, a Jon Hurula'aa e haata'i diana aana uri a Jisas Kraes e ne'i iinoni to'ohuu pe'ie mei sape. E he'i ha'a-uusulire lo'u uri mo iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu, kire ke manata diana no'one hunire hailiu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sai-olanga, hiiwalaimolinge, manata-diananga, raa-raa, mo mwela, ii'o-rurunge, Mama'a, Kale

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Jon 1:8-10, 1 Jon 3:1-2, 1 Jon 4:16-18

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jon ko ere ha'awalaimoli'aa uri a Kraes e ne'i iinoni to'ohuu.

(1:1-4)

Tolaha ni raa-raa e ka'a pwaidora ike pe'ie mo tolaha tata'ala aana rodohono.

(1:5—2:29)

Tolahaka ko haata'inie uri ikie mo kalena God wa mo kalena a Satan.
(3:1-24)
Kie ke oohongie mo li'oa uri kire uure mwaanie a God to'ohuu wa ha'ike.
(4:1-6)
A God oto aahu'ine manata-diananga.
(4:7-21)
O ko manata diana hunie a God to'ohuu, nge o ke manata diana no'one hunie mo kalena.
(5:1-21)

A Jon Ko Ha'awalaimoli'aa

Uri A Kraes

E Ne'i Iinoni To'ohuu

1 Ie melu ko uusue uusu-uusu huni'omu i sulie tohungei iinoni e uure oto
mai aehotalana, nge ingeie mei Wala ni Meurihe. Melu ko uusue oto mala
melu rongoa aana aalingameelu, na melu leesie aana maameelu. Melu
to'omaaie, na melu hele aana oto aana ki'imeelu.
2 Maurihe Huu nge melu ko ha'arongo'omu aana ie, e ii'o oto wau i na'o
pe'ie a Mama'a. Oto haata'inilana e lae huni'emeelu na melu leesie, na
melu saie uri e to'ohuu oto.
3 Melu ko ha'arongo'omu urine aana nga taa melu leesie na melu rongoa,
hunie uri i'omu no'one omu ke ii'o ruru pe'i'emeelu aana ii'o-rurunge pe'ie
a Mama'a na a Kalena, Jisas Kraes.
4 Melu ko uusu-uusu huni'omu urine, uri hunie omu ke honu eeni
ilenimwa'enga no'one pe'i'emeelu.

A God Oto Raa-raa

5 Na mei wala melu rongoa mwaanie a Kale ka'u oto melu ko
ha'arongo'omu aana nge uri a God oto raa-raa, na nga mei rodohono ha'ike
lo'u aana oto oo'oo.
6 Oto mala kie ko unue uri kie ii'o ruru pe'ie a God, ta'e kie ko talei o'o'o
mola i laona rodohono, ikie mo iinoni eero-eero mola na kie ka'a lulu i
sulie ike walaimolinge.
7 Ta'e mala uri kie ko ii'o i laona raa-raa mala a God no'one ko ii'o i laona
raa-raa, nge kie ke ii'o ruru pe'ikie hailiu, na apune Kalena, a Jisas, ke si
ha'arere'akie mwaanie ahutana ooraha'aa.
8 Mala nga iini ko unue uri e ka'a ooraha'aa ike, nge iinonine ko eeroa
mola maraana ni ngeena, na walaimolinge e ka'a ii'o ike aana.
9 Ta'e mala kie ko ha'ahoue mo ooraha'aa ikie hunie a God, nge kie sai
noruto'o aana huni sae'aasie mo ooraha'aa ikie, aana ingeie e oodota'i na
kei tohungei ha'arere'akie mwaanie ta'ena nga takalonga ikie.
10 Mala kie ko unue uri kie ka'a ooraha'aa ike, nge kie ko unue oto uri a
God e sai eero, na kie ko haata'inie uri kie ka'a sai rongo oto hunie walana.

2

1 Maeni mwela ineu, no ko uusue oto urine huni'omu uri hunie omu ke
su'uri ooraha'aa. Ta'e mala uri nga iini ko ooraha'aa, kie to'o aana taane
iini huni pe'ikie aani erenga oolitaka pe'ie a Mama'a. Na ingeie oto a Jisas
Kraes, iini e oodota'i ta'ingelu.
2 Aana ingeie oto e ne'i uunu-olanga i saana Mama'a, nge e sai ha'a-
oodohie mo ooraha'aa ikie. Na e ka'a ike ta'e mo ooraha'aa ikie hahaiteli,
ta'e ahutana mo ooraha'aa mo iinoni aana walumalau oto no'one.
3 Kie ke si saie uri kie manata'inie a God, mala uri kie ko tola i sulie mo
ha'atolanga ingeie.

4 Aana nga iini ko unue uri e manata'inie a God, ta'e e ka'a tola i sulie mo
ha'atolanga ingeie, iini urine ingeie iinoni eero-eero mola na walaimolinge
ha'ike aana.
5 Ta'e iinoni nge ko tola i sulie walana a God, ingeie oto iini nge ko
tohungei manata diana hunie a God to'ohuu. Aana urine nge kie ke si
manata'inie uri ikie mo iinoni ingeie to'ohuu.
6 Aana nga iini ko unue uri ingeie oto iinoni a God, nge ke ii'o oodota'i
oto mala a Jisas Kraes e o'o'o ka'u.

Kie Ke Manata Diana Hunikie Hailiu, Aana Ha'atolanga Haalu A Kraes Ni Otona

7 Maeni eesiku, mei ha'atolanga nge no ko uusue huni'omu ie, e ka'a mei
ola haalu ike. Mei ha'atolanga lalahu'e omu to'o aana taane oto uure mai
maholo omu aehota hiiwalaimoli, na mei ha'a-uusulinge omu rongoa taane
oto.
8 Ta'e nga taa no ko uusue huni'omu ienini mei ha'atolanga haalu,
ma'alana omu rongoa taane oto i na'o, aana kie si leesie tohungei
ne'isaenga aana manata-diananga maholo kie leesie tolahana a Jisas.
Na mwala kire sai leesie tohungei ne'isaenga aana no'one aamiu, aana
rodohono ko suu oto, na tohungei raa-raa aana ha'a-uusulinge ingeie ko
raa tahairaa oto ie i manatamiu.
9 Ta'ena nga iini ko unue uri ingeie i laona raa-raa, ta'e ko ngiduupu mola
hunie aasine aana hiiwalaimolinge, nge ingeie mola ue i laona rodohono
hule oto molana.
10 Ta'ena nga iini nge ko manata diana hunie aasine i lalo aana Kraes,
nge ingeie e ii'o i laona raa-raa na nga ta'a-ta'a mei ola huni ha'atataroa
mwala mwaanie hiiwalaimolinge ha'ike lo'u aana.
11 Ta'e iini nge ko ngiduupu hunie aasine, ingeie e ii'o ue i laona
rodohono, na ko lae-lae mola i laona rodohono, na e ka'a saie ike leu ko
lae takoie, aena aana rodohono e ha'a-ulue oto maana.
12 No ko uusu-uusu huni'omu, maeni mwela ineu, i sulie a Mama'a e
sae'aasie oto mo ooraha'aanga i'omu i tehula'ana a Jisas Kraes.
13 No ko uusu-uusu huni'omu maeni rato ineu, aena aana omu saie oto iini
e uure oto mai aehotalana.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni saanau ineu, aena aana omu a'aila'asie
iini tata'ala.
14 No ko uusu-uusu huni'omu maeni mwela ineu, aena aana omu saie oto
a Mama'a.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni rato ineu, aena aana omu saie oto iini e
uure oto mai aehotalana.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni saanau ineu, aena aana i'omu oto mo
iini a'aila'a, na aena aana walana God e ii'o i lalo aamiu, na aena
aana omu a'aila'asie iini tata'ala.
15 Omu ke su'uri manata diana hunie walumalau, wa nga mei ola lo'u
aana walumalau. Mala uri omu ko manata diana hunie walumalau, nge
omu ka'a manata diana ike hunie a Mama'a.
16 Aana mo tolahai ola aana walumalau ie mala saehanalilana mo ola
sape ko heri huni'i, na saehanalinge aani leesilana mo ola, na tooha'inilaka
haahie mo ola kie asui'i wa kie to'o aani, nga ta'a-ta'a mei ola aana walu
ola ienini e ka'a uure ike mai mwaanie a Mama'a, ta'e kire mani uure mola
mai mwaanie walumalau.
17 Walumalau na ahutana walu ola i laona nge mwala ko sae-saeto'o aani,
kire kei meni ei'aa mola, ta'e iini ko tola i sulie saena God nge kei ii'o huu.

Mwaanie O Toli'aasie

Maelonga A Kraes E Eero'o

18 Maeni mwela ineu, mo dinge ooreta i na'ona a Kraes kei ooli lo'u mei
oto ienini. Omu rongoa oto i na'o uri maelonga a Kraes kei lae mai. Oto ie
mo maelonga hunge a Kraes ko haata'i oto, na aena urinena kie si saie uri
ha'amangolana walumalau e kara'ini oto.
19 Mwala ngeena kire ka'a hiiwalaimoli ike mala ikie, na ikire nga mo
tohungei iinoni ikie ha'ike. Kire au'esu tararuru taane pe'ikie, ta'e kire
oopa oto mwaanikie. Ikire nga mwala ha'ike lo'u aaka. Mala uri kire ke
ne'ie nga mwala aaka, ha'alaa kire ii'o oto pe'ikie tara'asi. Ta'e aana kire
oopa oto mwaanikie urine, e haata'inie oto uri nga ta'a-ta'a iini aada e ka'a
ne'ie lo'u iinoni a Kraes mala ikie.
20 Ta'e i'omu, a Kraes e niie oto Li'oa Maa'i ingeie huni'omu, na omu meni
saie oto walaimolinge.
21 Nou ka'a uusu-uusu ike huni'omu i sulie omu ka'a saie ike
walaimolinge. Nou saie uri omu saie taane walaimolinge. Ta'e no ko
uusu-uusu mola huni pe'i'omu hunie omu ke lio saie mo ha'a-uusulinge
eero-eero, aana nga mei eeronga e ka'a uure ike mwaanie walaimolinge.
22 ?Oto kira tei ke'u mo iini kire sai eero liutaa? Ikire oto mo iini
nge kire ko taateinge'inie uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuritaka nge a
God e haiholota'inie ka'u huni uusunge'inie mai. Iinoni urine nge ingeie
maelonga a Kraes, aana ko meni leledie oto a Mama'a na a Kalena.
23 Aana iini ko leledie a Kale, nge ko leledie no'one a Mama'a. Ta'e iini e
saeto'o aana a Kale, nge a Mama'a e ii'o no'one pe'ie.
24 Omu ke kineta'inie saemiu hunie nga taa nge omu rongoa oto uure
mai aehotalana ke ii'o susu oto aamiu. Aana mala uri omu ke hiiwalaimoli
tara'asi, ha'alaa omu ko ii'o susu pe'ie a Kale na a Mama'a.
25 Aana a Kale e haiholota'i huni niie maurihe huu hunikie.
26 No ko uusue mo wala ienini huni'omu huni ha'apasuli'omu mwaanie
mo iini nge kire ko sare ha'atakalo'omu.
27 Ta'e i'omu, nou saie uri omu sa'a rongo ike hunire aana a Kraes e
ne'ie Li'oa Maa'i oto i lalo aamiu. Na aena aana ko ii'o tara'asi i lalo aamiu,
omu ka'a saeto'o aana ike lo'u nga iini hunie ke ha'a-uusuli'omu, aana Li'oa
Maa'i ko ha'a-uusuli'omu oto aana ahutana walu ola, na nga taa ko ha'a-
uusuli'omu aana, e to'ohuu na nga eeronga ha'ike. Oto omu ke ii'o susu i
lalo aana a Kraes mala a Li'oa Maa'i e ha'a-uusuli'omu.
28 Iau, maeni mwela ineu, omu ke ii'o susu oto i lalo aana a Kraes, uri
hunie maholo kei ooli mei, kie ke su'uri me'u na kie ke su'uri masa i maana.
29 Omu saie oto uri a Kraes ingeie e oodota'i. Oto e malisine uri omu ke
saie lo'u uri ahutana mo kalena God, helelada e oodota'i no'one.

3

Ikie Mo Kalena God

1 !Leesie ka'u! Aamaka i Lengi e tohungei manata diana paine hunikie
mo iini kie ko lulu i sulie a Jisas. Manata-diananga ingeie hunikie e paine
liutaa, ka'u hule aana e haara'inikie oto aana maeni kalena, na e ka'a
satai ola mwaakule mola, ta'e ikie mo kalena oto to'ohuu. Na aena aana
mwala aana walumalau kire ka'a manata'inie ike a God, nge kire ka'a
manata'inikie no'one.
2 Iau maeni malahuku, kie ne'i mwela oto a God, na kie ka'a saie ue uri
a God kei oolisikie lo'u uri taa ta'au i Lengi. Ta'e kie saie taane oto uri
maholo a Kraes kei ooli lo'u mei, kie kei hei-oolisi mala ingeie, aana kie kei
leesie tohungana manikuluha'ana.
3 Na ahutaka nge kie ko lio-lio pe'ie maa'oohinge loosie maholo ngeena,
kie ko kineta'inikie hunie kie ke ii'o rere'a oto mala a Kraes e rere'a.

4 Ta'e-ta'ena nga ooraha'aa ko waelie mo ha'atolanga a God, oto mo iini
kire ko ooraha'aa kire ko heukama honosie a God eena.
5 Omu manata'inie oto uri a Kraes e lae mai huni ta'aasie ooraha'aa, na
uri ingeie maraana nga mei ooraha'aanga ha'ike aana.
6 Oto nga iini ko ii'o i lalo aana a Kraes, e sa'a oora-ooraha'aa ike. Aana
ta'ena nga iini nge ko talei lae pe'i ooraha'aa mola, e ka'a tohungei leesie
ike a Kraes wa ke manata'inie.
7 Maeni mwela ineu, su'uri toli'aasie nga iini ke ha'atakalo'omu. Aana
iini nge helelana e lae oto i sulie oodota'inge, iini urine e oodota'i oto, mala
ka'u oto a Kraes e oodota'i.
8 Ta'e iini nge ko oora-ooraha'aa oto mola, iini a Pwelu Eero-eero
eena, aena aana a Pwelu Eero-eero ingeie e uure ni ooraha'aala oto mai
aehotalana. Na Kalena God e lae oto mai huni oho aasie mola mo esunge
a Pwelu Eero-eero ngeena.
9 A tei nge e ne'ie oto kalena God, e ka'a oora-ooraha'aa ike, aena aana
mei epu a God oto i lalo aana. Na aena aana a God oto aamana, e aasa
hunie kei ooraha'aa lo'u.
10 Oto i leune kie sai lio saie uri a tei nge e ne'i kalena God, na a tei e
ne'i kalena a Pwelu Eero-eero. Aana ta'ena nga iini nge helelana e ka'a
oodota'i, wa ke manata diana hunie aasine, ingeie nga kalena God ha'ike.

Kie Ke Manata Diana Hunikie Hailiu To'ohuu Aana Saeka

11 Uure oto mai aana maholo omu aehota hiiwalaimoli, omu rongoa oto
tarau uri kie ke manata diana hunikie hailiu.
12 Kie ke su'uri urihana a Kein wau i na'o, aana ingeie iini a Pwelu Eero-
eero mola, na e horo maesie oto aasine, a Ebol. ?Aena e ue ka'u nge a Kein
e horo'ie aasine urine? E horo'ie aena aana a Ebol e oodota'i, na ii'onga
diana ingeie e haata'inie uri ii'olana a Kein e ka'a oodo.
13 Oto omu ke su'uri pangata'i, maeni eesiku, mala uri walumalau ko
ngiduupu huni'omu.
14 Kie manata'inie oto uri kie tahisie nanamanga aana maenga na uri kie
to'o aana oto maurihe. Kie manata'inie leune aena aana kie manata diana
hunie mo eesike. Ta'e iini nge manata-diananga ha'ike aana, iini urine e
ii'o susu ue i mamalutana maenga.
15 Ta'ena iini nge ko ngiduupu hunie aasine, ingeie oto iinoni horo-horo,
na omu saie oto uri iini urine e ka'a to'o aana ike maurihe huu i lalo aana.
16 Na kie ko si lio saie tohungana manata-diananga aena aana a Kraes
e toli'aasie mangona i tehula'aka. Oto ikie no'one kie ke mwa'e-mwa'e ni
mae huni pe'ie mo eesike.
17 Lo'onga'i ke'u i sulie iini e to'o aana taane nga mo ola, na ko lee-leesie
aasine ko si'oha'a ta'e hule aana e ka'a sare aamasie. ?Uri iinoni urine ko
haata'inie taane manata-diananga a God? !Ha'ike oto oo'oo!
18 Maeni mwela ineu, kie ke su'uri mana-manata diana mola aani wawa
wa aani wala, ta'e manata-diananga to'ohuu nge ko haata'i aana nga taa
kie ko esuie.
19 Mala uri kie ko manata diana hunikie hailiu urine, nge kie ko saie oto
uri kie ii'o aana tala to'ohuu, na kie sa'a ma'u ike huni lae mai i saana God.
20 Ta'e ma'alana ohe kie ko me'u-me'u ue, kie ke su'uri me'u-me'u lo'u,
aena aana a God e saie walu ola i sulikie, na aamasinge ingeie e paine lo'u
liutaa aana mo hiinge aana saeka.
21 Oto maeni malahuku, mala uri kie saie uri manataka e taha mola
mwaanie roro'anga, nge kie sa'a ma'ute'inie ike laenga mai pe'ie nga mei
ne'isaenga huni sukaa aana a God.

22 Na a God kei niie mola nga taa kie ko sukaa aana, aena aana kie ko
tola i sulie mo ha'atolanga ingeie, na kie ko esuie mo ola e saeto'o aani.
23 Na mei ha'atolanga ingeie ni otona, uri hunie kie ke hiiwalaimoli aana
Kalena, a Jisas Kraes, na hunie kie ke manata diana hunikie hailiu, mala e
unue oto hunikie.
24 Mo iini ko tola i sulie mo ha'atolanga ingeie, nge kire ii'o oto i lalo
aana, na ingeie oto i lalo aada. Na Li'oa Maa'i nge a God e niie hunikie ko
haata'inie aaka uri ko ii'o to'ohuu oto pe'ikie.

4

Oohongie Mo Li'oa Uri Kire Uure

Mwaanie A God To'ohuu

Wa Ha'ike

1 Maeni malahuku, omu ke su'uri hiiwalaimoli aana ahutana mo propet
nge kire ko unue uri kire ko ere oolitana a God, aana mo propet eero-eero
hunge kire ko lae hailiu i laona walumalau, na mo li'oa eero-eero mola nge
aada. Oto omu ke hola'i oohongie ka'u mo propet ngeena, hunie omu ke
lio saie uri kire uure taane aana God to'ohuu wa ha'ike.
2 Aana omu sai lio saie mo iini to'ohuu, aana Li'oa Maa'i a God ko unu
tahanga'inie uri a Jisas Kraes e lae mai aano na e ne'i iinoni.
3 Ta'e mo iini kire ko taateinge'inie walaimolinge ngeena, nge Li'oa Maa'i
a God ha'ike i lalo aada, ta'e li'oa e uure mola mwaanie Maelonga a Kraes
ni ngeena. Omu rongoa oto uri li'oa ngeena kei lae mai, na e hule oto mai
i leu i laona walumalau.
4 Maeni mwela ineu, i'omu mo iini a God eena, na omu a'aila'asie oto mo
propet eero-eero, aena aana Li'oa Maa'i nge e ii'o i lalo aamiu, e saka liutaa
aana li'oa i lalo aada mo iini ni welumalau.
5 Ikire ngeena, kire uure mone aana walumalau, oto ere-erenga ikire ko
uure mola mwaanie ne'isaenga ni welumalau, na aena urine walumalau
ko rongo oto hunire.
6 Ta'e ikie mo iini oto a God. A tei nge e saie a God, nge kei rongo hunikie,
ta'e a tei nge e ka'a saie a God, nge e sa'a rongo ike hunikie. Oto i leune
lo'u, kie ke si lio saie li'oa aani walaimolinge na li'oa aani eeronga.

Manata-diananga E Uure Aana God

7 Maeni iinoni maa'i ineu, kie ke manata diana hunikie hailiu, aana
manata-diananga e uure aana God. Ta'ena nga iini ko mana-manata diana,
nge ko haata'inie uri ingeie oto kalena a God na e saie a God.
8 Ta'e iini nge e ka'a mana-manata diana, ingeie e ka'a saie ike a God,
aana a God oto aahu'ine manata-diananga.
9 A God e haata'inie manata-diananga ingeie hunikie aana e uusunge'inie
mai ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie i laona walumalau hunie kie ke si meuri
oto i tehula'ana.
10 Tohungana manata-diananga ni otona. Manata-diananga ikie hunie
a God e ka'a tohungei diana ike urine, ta'e ingeie ni e tohungei manata
diana hunikie to'ohuu aana e uusunge'inie mai a Kalena uri hunie ke ne'i
uunu-olanga huni tapa oolisie mo ooraha'aanga ikie.
11 Maeni eesiku maa'i, oto mala a God e manata diana hunikie urine, nge
ikie no'one kie ke manata diana hunikie hailiu.
12 Ma'alana nga ta'a-ta'a iinoni e ka'a leesie ue a God, ta'e mala uri kie
ko manata diana hunikie hailiu, nge a God ke si ii'o oto i lalo aaka, na
manata-diananga ingeie ko tohungei eehu diana oto i lalo aaka.

13 A God e niie oto Li'oa Maa'i ingeie naka, na aena leune kie sai diana
aana uri kie ii'o susu oto i lalo aana God na ingeie oto i lalo aaka.
14 Na melu leesie oto a Jisas aana maameelu, na melu ko ha'arongoa oto
walumalau uri a God e uusunge'inie mai a Kalena hunie ke ne'ie a Ha'a-
uuri hunie ahutana mwala aana walumalau.
15 Oto aena urinena, ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli na ko unu
tahanga'inie uri a Jisas ingeie oto Kalena God, nge a God ko ii'o susu oto i
lalo aana, na ingeie i lalo aana God.
16 Aena urine, kie manata'inie manata-diananga nge a God e manata
diana hunikie aana, na kie ko noruto'o oto aana.
A God ingeie oto aahu'ine manata-diananga, na iini ko ii'o susu aana
manata-diananga, nge ko ii'o susu aana God otona, na a God ko ii'o susu
oto aana.
17 Na mala uri manata-diananga ingeie ke tohungei eehu diana oto i lalo
aaka urine, na ii'olaka mai welumalau ke urihana tolahana a Kraes, nge
kie sa'a ma'ute'inie ike uuranga i na'ona God aana hai dinge ni leinge.
18 Mala uri kie ko me'u-me'u, nge kie ka'a ii'o susu ike aana manata-
diananga a God hunikie, aana kie lo'onga'inie mola ha'amotaahinge. Ta'e
kie sa'a ma'u ike, aena aana tohungei manata-diananga a God ko ta'aasie
mola ta'ena nga ma'unge mwaanikie.
19 Oto ikie, kie ko mana-manata diana aena aana a God oto e hola'i
manata diana hunikie.
20 Mala nga iini ko unue uuri, “Nou manata diana hunie a God,” ta'e ko
ngiduupu mola hunie aasine, ingeie ngeena iinoni eero-eero mola. Aana
e aasa kei manata diana hunie a God, iini e ka'a lee-leesie, mala uri e ka'a
sai manata diana hunie aasine, iini nge ko lee-leesie tarau.
21 Na a Kraes e niie ha'atolanga hunikie uuri, “A tei ko manata diana
hunie a God, ke manata diana no'one hunie aasine.”

5

Hiiwalaimolinge Aana A Jisas E A'aila'asie Mola Walumalau

1 Ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas uri ingeie a Kraes, a Ha'a-
uuritaka nge a God e haiholota'inie ka'u huni uusunge'inie mai, nge iinoni
ngeena e hute haalu mala ngaeta kalena God. Na ta'ena nga iini ko manata
diana hunie Mama'a i Lengi, nge ke manata diana no'one hunie mo iini nge
e hute aana.
2 Mala uri kie ko manata diana hunie a God pe'i tola i sulilana mo
ha'atolanga ingeie, nge kie saie uri kie ke manata diana no'one hunie mo
kalena God.
3 Kie ko haata'inie manata-diananga ikie hunie a God aana tola i sulilana
mo ha'atolanga ingeie. Na mo ha'atolanga ingeie e sa'a aasa ike hunikie,
4 aena aana ta'ena nga iini e ne'i kalena God oto, ko a'aila'asie mola
walumalau aani noruto'onga aana Kraes.
5 ?A tei ni e a'aila'a honosie walumalau? Iini nge ko hiiwalaimoli uri a
Jisas ingeie Kalena God ha'alaa.
6-8 Na e oolu mei ola nge kire ko unu ha'a-oaie hunikie uri a Jisas ingeie
Kalena God to'ohuu. Eetana oto mei wei aana loto-maa'inge, na ruana oto
mei epu aana maenga. Nga taa e rau aana e ro maholo ngeena kire mani
ha'awalaimoli'aa uri a Jisas Kraes Kalena God to'ohuu. Oto mei epu no'one
ko haata'i diana aana uri leune e to'ohuu, na mei wei mola maraana ha'ike.
Na oolune oto Li'oa Maa'i nge ko unue i laona saeka uri leune e to'ohuu,

aena aana Li'oa Maa'i oto walaimolinge. Na e oolu mei olana kire mani
ere sada uri a Jisas Kalena God oto to'ohuu.†
9 Mala uri kie ko hiiwalaimoli aana nga taa iinoni ko unu-unue, nge kie
ke hiiwalaimoli no'one aana Jisas, aena aana nga taa a God e unue e paine
liutaa, na ingeie maraana e unu ha'a-oaie a Kalena.
10 Ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana Kalena God, e saie uri nga taa a
God e unue e to'ohuu. Ta'e iini e ka'a hiiwalaimoli aana a God, nge ko unue
oto uri a God e sai eero, aena aana e ka'a hiiwalaimoli ike aana nga taa a
God e unue i sulie a Kalena.
11 A God e unue uri e niie oto maurihe huu hunikie, na uri mei meurihe
ngeena nge oto i lalo aana a Kalena.
12 Oto a tei nge e to'o aana a Kale i lalo aana, nge e to'o aana mei meurihe
ngeena. Ta'e a tei nge e ka'a to'o aana Kalena God i lalo aana, e ka'a to'o
aana ike nga mei meurihe i lalo aana.

Kie To'o Aana Oto Maurihe Huu

13 No ko uusue walu ola ienini huni'omu, mo iini omu hiiwalaimoli aana
satana Kalena God, hunie uri omu ke manata'inie uri omu to'o aana oto
maurihe huu.
14 Na hiiwalaimolinge ikie aana God otona, uri kie ko sukaa ta'ena nga
mei ola i sulie saena, na ko rongo oto hunikie.
15 Na aana kie ko manata'inie oto ko rongo hunikie aana ta'ena nga
sukanga i sulie saena, ka'u kie saie oto uri kie kei hele aana nga taa kie
sukaa aana.
16 Oto maholo kie ko leesie ngaeta aasike aani hiiwalaimolinge ko esuie
nga mei ooraha'aa, e malisine kie ke aarenga'i talana. Oto a God ke si hoda
rere'a aana saena hunie ke mauri. Ta'e nou ka'a ere ike i sulie mo iini kire
ko aatopuri aana God na ko ii'o mola hunie aaelanga. Ooraha'aa urine e
adona maenga huu taane, na nou ka'a unue ike uri kie ke aarenga'i talana
mo iini kire ko ooraha'aa urine.†
17 Ta'ena nga ooraha'aa mwala ko esuie kire dau hu'isie a God ni
ngeena, ta'e ngaeta mo ooraha'aa kire sai oonisae mwaani'i hunie a God
ke sae'aasi'i.
18 Kie manata'inie oto uri ta'e-ta'ena nga iini e hute aana a God, e ka'a
talei oora-ooraha'aa ike, aana a Kalena God ko kineta'inie mwaanie uri
Na'ohai Iini Tata'ala, a Pwelu Eero-eero, e kopi aana huni waelie.
19 Kie manata'inie oto no'one uri ikie mo kalena God, ma'alana ahutana
mwala lo'u i laona walumalau kire ii'o mola i mamalutana a Pwelu Eero-
eero.
20 Na kie manata'inie oto no'one uri a Kalena God e lae mai na e niie
oto saenanaunge naka, uri hunie kie ke manata'inie Iini To'ohuu. Na
mauriha'aka oto i lalo aana Iini To'ohuu, aana ikie i lalo aana Kalena, a
Jisas Kraes. Ta'e ingeie mola tohungei God, na ingeie oto aahu'ine maurihe
huu.

---

† **5:6-8** 5:6-8 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ngaeta mo iini kire lo'onga'inie uri mei wei na mei epu a John ko ere i suli'i ko ha'a-aamasito'okie aana mei wei na mei epu e aahe mwaanie sapena Jisas maholo ramo e otomie papara'ana aana noma. Leesie Jon 19:34. † **5:16** 5:16 A Jon ko ere i sulie mo iini nge kire unue i na'o uri kire hiiwalaimoli, ta'e lae-lae saeda e hau lo'u, na kire ko ngiduupu hunie walaimolinge nge a Li'oa Maa'i e haata'inie i sulie a Jisas. A Jon e unue aana 1 Jon 2:19 uri hiiwalaimolinge mo iini urine e ka'a to'ohuu ike. Oto mo iini urine kei lae mola i laona maenga huu. Leesie Mak 3:29 na Hibru 6:4-8.

21 Aena urine, maeni mwela ineu, omu ke kineta'inie saemiu mwaanie
omu rongo hunie mo ha'a-uusulinge eero-eero, aana o ko deu urine, nge o
ka'a paloa ike tohungei God, ta'e o ko palo-paloa mola mo god eero-eero.†

† **5:21** 5:21 Mo god eero-eero e ka'a mola mo nunui ola wa mo aakalo wa mo li'oa aaela hali'ite, ta'e ikire no'one ta'ena nga ola nge kie ko ha'apaina'aa liutaa aana God, wa saeka ko heri hunie liutaa aana oodo-oodonga a God.

Ruana Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini kie saie uri a Jon Hurula'aa ni e uusue, aena aana hungelana mo wala na mo ha'ananaunge kire sada mola pe'ie Tataroha Diana a Jon.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon e unue uri ko uusu-uusu hunie ngaeta keni peine nge a God e manata diana hunie na e lio hilisie huni ne'ie iinoni ingeie. Kie ka'a sai diana aana a tei ni keni peine ngeena wa e ii'o i tei. Ngaeta mo iini kire unue uri a Jon e ka'a ere ike i sulie nga keni, ta'e ko ere ni aalahuunge mola i sulie soihaada'inge aana ngaeta hanue i laona lio i sulinge ingeie. Mala uri ko to'ohuu, nge mo kalena toro ngeena ikire oto kira hiiwalaimoli aana soihaada'inge ngeena, na mo kalena keni eesine keni peine ngeena (leesie 1:13) ikire oto kira hiiwalaimoli i laona soihaada'inge nge a Jon ko o'o'o aana.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Aana mo helisi i purine maelana a Jisas, mo ha'a-uusuli kire lae pe'i eelide hailiu aani tolalana Tataroha Diana i suli henue. Oto i sulie tolahada wau i na'o, kira hiiwalaimoli aana Kraes aana ta'ena nga leu, kire tola konie mo ha'a-uusuli ngeena i laona mo nume ikire, na kire pe'i-pe'ire aana mo niinge huni ha'amwada'ue mo laenga ikire. Ta'e mo ha'a-uusuli eero-eero kire lo'onga'inie no'one ta'a-ta'a tala ngeena huni laenga'inie mo ha'a-uusulinge takalo ikire.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli aana Kraes kire ke manata diana hunire hailiu, ta'e kire ke lio talada mwaanie kire pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero nge kire ko na'ona mwala mwaanie tala aana walaimolinge.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

manata-diananga, ha'a-uusulinge eero-eero

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Jon 1:9

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga (1:1-3)

Kie ke pe'ikie hailiu aani manata-diananga, ta'e e ka'a diana ike hunie kie ke pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero nge ko ha'atakaloa mwala. (1:4-11)

Mei wala ni saediananga ooreta (1:12-13)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu Rato ni mwane aana soihaada'inge, huni'o tohungei keni diana a God pe'ie maeni kalemu. Ineu pe'ie ahutana oto mo iini e manata'inie walaimolinge ko manata diana huni'omu,

2 aena aana walaimolinge a God ko ii'o oto i lalo aana ahutaka mango na kei ii'o huu oto pe'ikie.

3 Oto hahu'ana manata-diananga, na aamasinge, na hanuelamanga a God
Aamaka na a Kalena a Jisas Kraes, ke lae mai hunie ahutaka nge kie ko ii'o
aana walaimolinge na manata-diananga.

Mwaanie Kie Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero

4 No ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa aana nou si lio saie uri ngaeta mo
iini aana mo kalemu kire ko lulu i sulie tolahai walaimolinge oto mala a
Mama'a e unue hunikie aana ha'atolanga ingeie.
5 Mei wala no ko unue huni'omu ienini, keni diana ineu, nga mei ola
haalu ha'ike, ta'e mei ha'atolanga kie rongoa oto i na'o uure aana maholo
kie hola'i hiiwalaimoli aana Jisas, uri kie ke manata diana hunikie hailiu.
6 Na ta'ena nga iini ko ii'o aana manata-diananga, nge ke ii'o pe'ie tola i
sulilana nga taa a God e unue. Na uure i aehotalana omu rongoa oto uri e
unue uri omu ke mani ii'o aani manata-diananga.
7 No ko ha'a-aamasito'o'omu mola aana leune, aena aana mo ha'a-uusuli
eero-eero hunge kire lae hailiu oto i laona walumalau. Ikire ngeena kire
ko ha'a-uusuli aana uri a Jisas Kraes e ka'a ne'i iinoni ike. Mo iini urine
ikire mwala eero-eero, na ikire mo maelonga a Kraes.
8 Oto omu ke lio talamiu mwaanie omu deu tekela'inie tolahai iinoni
diana i'omu nge melu esu oto hiito'o hunie omu ke to'o aana. Ta'e omu ke
lae tara'asi pe'ie hunie omu ke hele ha'amangoa oto waaitemiu.
9 Ta'ena nga iini nge e ka'a ii'o susu aana mo ha'a-uusulinge a Kraes ta'e
ko sapeie lo'u mola mo ne'isaenga ingeie, iini urine, a God e ka'a ii'o ike i
lalo aana. Ta'e iini nge ko ii'o susu pe'ie lulu i sulilana mo ha'a-uusulinge
a Kraes, iini urine, a Mama'a na a Kale kire mani ii'o oto i lalo aana.
10 Mala uri nga ha'a-uusuli ko hule i seemiu na ha'a-uusulinge ingeie ko
lae aaopa mwaanie ha'a-uusulinge a Kraes ienini, nge omu ke su'uri tola
konie i nume i'omu, na hule aana omu ke su'uri unue lo'u nga mei wala ni
saediananga hunie.
11 Aana omu kei ere ni saediananga pe'ie iini urine, nge omu ko pe'ie
asunge aaela ingeie eena.

Mei Wala Ni Saediananga Ooreta

12 Mo ola hunge taane huni ha'arongo'omu eeni, ta'e nou ka'a sare ere
ike aani uusu-uusunge. Ta'e nou noruto'o mola aana uri nga maholo ne
kei haro lae wau huni leesi'omu na huni ere pe'i'omu maraaku, hunie uri
ilenimwa'enga ikolu ke paine.
13 Mei wala ni saediananga no'one huni'o mwaanie mo kalena a keni
eesimu, tohungei keni diana a God no'one mala i'oe.

Oolune Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini kire saie uri a Jon Hurula'aa ni e uusue aena aana hungelana mo wala na mo ha'ananaunge kire sada mola pe'ie Tataroha Diana a Jon.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Maholo a Jon Hurula'aa e repo oto, nge e uusue uusu-uusu ienini hunie a Kaeas, ngaeta malahune diana. A Kaeas e ii'o kara'inie soihaada'inge aana ngaeta hanue nge ko aehota lae takalo aena aana ngaeta mwane too-tooha'i ko ta'ela'i lo'u i matolada hunie ke paine haahie soihaada'inge ngeena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa e uusunge'inie ka'u ngaeta mo mwane pe'ie mei wala hunie nga soihaada'inge, ta'e na'ohai mwane aana soihaada'inge satana a Daeotrepis e ka'a sare rongo ike hunire wa ke toli'aasie nga iini ke pe'ire.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e uusu-uusu hunie a Kaeas huni hatonga'i hunie uri kire ke pe'ie mo ha'a-uusuli ko eelide pe'i taroha'inilana walaimolinge, na mwaanie kire rongo hunie mo tolahai ola takalo a Daeotrepis.

Oto Ruana na Oolune Nga Uusu-uusu a Jon kire dau i sulie e ro aapa aana ta'a-ta'a mei ne'isaenga ngeena. Ruana nga Jon e ha'a-uusulikie mwaanie uri kie uure pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero, na Oolune nga Jon e ha'a-uusulikie huni uure pe'ie mo tohungei ha'a-uusuli aana walaimolinge. Aena urine, nge leu i sapeka hunie kie ke haitalea saenanaunge aana walaimolinge hunie uri kie ke lio saie mo ha'a-uusuli hai aaopa'i, hunie kie ke lio saie mo ha'a-uusuli diana hunie kie ke pe'ire, na hunie kie lio saie mo ha'a-uusuli eero-eero hunie kie ke aatopuri mola aada.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

walaimolinge, manata-diananga, ha'a-uusulinge to'ohuu, pe'inge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

3 Jon 1:4

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie a Kaeas (1:1-4)

Kie ke ii'o aana manata-diananga, na kie ke pe'ie mo ha'a-uusuli to'ohuu. (1:5-11)

Mei wala ni saedianangа ooreta (1:12-15)

Mei Wala Ni Saedianangа

Hunie A Kaeas

1 Saedianangа mwaanieu Rato ni mwane aana soihaada'inge, huni'o Kaeas. Nou tohungei manata diana huni'o, malahuku diana ineu,

2 na aarenga'inge ineu talamu, uri hunie ahutana walu ola ke mwada'usi'o na o ke ii'o-ii'o awaa mola, oto mala nou saie uri ii'onga i'oe pe'ie a God e a'aila'a.

3 Nou tohungei ilenimwa'e aana maholo ngaeta mo mwaasine e hule mai
na kire ha'arongoau aana mauringe i'oe e tohungei a'aila'a na uri o ko lulu
i sulie ue walaimolinge to'ohuu.
4 Nga mei ola aaopa hunie ne ke ilenimwa'e liutaa haahie ha'ike lo'u, ta'e
mwaanie no ko rongoa mo kaleku ko lulu i sulie walaimolinge.

Kie Ke Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu

5-6 Nou saie, malahuku, uri o ka'a sai mou-mou ike mwaanie tohungei
esunge diana nana God, aana kira hiiwalaimoli nge kire ko liu weu i seemu,
kire ko ha'a-ha'arongoa oto soihaada'inge mai leu aana manata-diananga
i'oe hunire. Suli maholo kire ko unue uri o ko tohungei lio i suli diana aada,
na o sai pe'ire lo'u aana nga mo ola huni ha'amwada'ue mo laenga ikire.
Ma'alana o ka'a manata'inie ike ngaeta mo iini kire hule aamu ngeena,
ta'e o tohungei pe'i diana aada aana tolahai ola diana nge e malisine mo
koni-konihe a God.
7 E diana aana o ko pe'ire urine aena aana maholo kire aehota pe'ie
mei esunge ienini huni taroha'inie a Jisas Kraes, kire oala'inie uri kire sa'a
toolea ike nga mei niinge mwaanie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike aana
a Jisas.
8 Oto ikie, mo iini kie ko hiiwalaimoli aana a Jisas, leu i sapeka oto hunie
kie ke pe'ie mo mwane urine, uri hunie kie ke mani esu tararuru pe'ire,
hunie mwala hunge ke manata'inie walaimolinge.
9 Nou uusu-uusu ke'u hunie soihaada'inge i sulie leune, ta'e a Daeotrepis,
iini nge ko sare ne'i na'ohai mwane aana soihaada'inge, e ka'a sare rongo
ike hunie nga taa nou unue.
10 Oto mala uri no ko lae wau, ne ke si haata'inie taane aamiu ahutana
walu ola aaela nge ko esui'i, na mo eeronga ta'ewau nge ko talei unu'i mola
i suli'emeelu. Na aena aana mo aaelanga ngeena kire ka'a paine ue i sulie
saena, nge ko sare asuie lo'u nga mo aaelanga paine. Oto e ka'a sare tola
konie ike mo mwaasine, na hule aana ko uure honosie mo iini ko sare tola
konie mo mwaasine ngeena, na ko ne'ire i sinaha mwaanie soihaada'inge.
11 Oto o ke su'uri heimaanie mo tolahai iinoni aaela urine, malahuku,
ta'e o ke lae mola i sulie tolahai iinoni diana. Aana iini nge ko lae i sulie
tolahai iinoni diana, nge ingeie iinoni a God otona. Ta'e iini nge ko lae i
sulie tolahai iinoni aaela, nge e ka'a manata'inie ike a God.
12 Oto o ke pe'ie a Demitrias maholo kei hule wau i seemiu, aana ahutana
mwala ko meni unue uri ingeie mwane diana, na walu ola ko esui'i e
oodota'i na ko haata'inie uri e to'ohuu oto. Ineu na nou unue no'one urine,
na i'oe, o saie mola no ko ere to'ohuu.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

13 Mo ola hunge nou sare unu'i taane huni'o, ta'e nou ka'a sare uusu'i ike,
14 aana nou noruto'o mola uri kara'inie oto ne kei leesi'o, na maholona
kure ke si meni ere-ere lo'u.
15 Hanuelamanga ke ii'o pe'i'o. Mo malahukarue mai i leu kire ko niie
saedianangа ikire huni'o, na saeku uri o ke niie no'one ilenimwa'enga
na saedianangа ineu hunie ahutana mo malahukaelu nge kire ii'o wau
pe'i'omu.

Uusu-Uusu A Jiud

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, kire ko haa-haara'inie aana a Jiud, ta'e satai ola Jiud ngeena ngaeta sata lo'u hunie a Jiudas (mala Sepo ngaeta satai ola lo'u hunie Josep). Na mo Uusu-uusu Maa'i kire ere i sulie ngaeta mo Jiudas hai aaopa'i. Kie saie uri a Jiudas Iskariot nge e pweloa a Jisas ha'ike, nge e uusue uusu-uusu ienini. Luk 6:16 na Palonga 1:13 ko meni ere i sulie ngaeta Jiudas lo'u mala ingeie nga iini aana aawalai hurula'aa mwana rue a Jisas. Ta'e iini nge e uusue uusu-uusu ienini e ere mala ingeie nga hurula'aa ha'ike (leesie Jiud 1:17). Oto e lio mala Jiudas nge e uusue uusu-uusu ienini ingeie aasine a Jisas (leesie Matiu 13:55 na Mak 6:3). Maholo a Jisas e mauri ue, a Jiudas e ka'a hiiwalaimoli ike aana. Leesie Jon 7:2-5. Ta'e lae-lae e hu'isie ne'isaenga ingeie na e ne'ie ngaeta mwane paine aana soihaada'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jiud e uusue uusu-uusu ie hunie ahutana mo iini nge a God e soire mai i saana, na a Jiud e haara'inire aana mo tohungei malahune, ta'e kie ka'a saie ike uri mo malahune ngeena kire ii'o i tei.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire sili mei mumuni i laona soi-haada'inge, oto kire ko ha'atakaloa mola mwala aana ngaeta ha'a-uusulinge aaopa. Kire ko ha'a-uusulie mwala uri i tehula'ana aamasinge paine a God, a God kei sae'aasie mola ta'ena nga ooraha'aa. Oto kire ko ha'a-uusuli aana uri e diana mola huni deu ta'ewau mola mala saemu.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jiud e uusue uusu-uusu ienini huni niie mei wala ni ha'apasunge honosie mo iini ko ha'a-uusuli eero-eero na kire ko ha'atataroa mwala urine. Oto a Jiud e ere ha'asusue kira hiiwalaimoli uri kire ke hele ma'uta'a aana mei wala to'ohuu nge kire hola'i hiiwalaimoli aana.

Ngaeta mo ha'ananaunge a Jiud ienini e kara'i rongo sada mola mala mo ha'ananaunge aana Ruana Nga Pita.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

maeni malahuku, ha'a-aamasito'onga, ensel, tata'alanga, ha'aloinge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jiud 1:24-25

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga (1:1-2)

A God kei haro ha'aletehie taane mo ha'a-uusuli eero-eero. (1:3-16)

Kira hiiwalaimoli ke hele ma'uta'a aana walaimolinge. (1:17-23)

Mei wala ni saediananga ooreta (1:24-25)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Jiud, koni-konihe a Jisas Kraes, na aasine a Jemes. No ko uusu-uusu ie huni'omu mo iini nge a God e soi'omu mei i

saana. A God Mama'a e tohungei manata diana huni'omu na omu ii'o oto
i lalo aana hai kineta'inge a Jisas Kraes.
2 No ko aarea God uri aamasinge, hanuelamanga na manata-diananga
ingeie ke aahu oto huni'omu.

Ha'amotaahinge

Mo Ha'a-uusuli Eero-eero

Kei Tohungei Aaela Lo'u Hiito'o

3 Maeni malahuku, nou tohungei saeto'o aana uri ne ke uusu-uusu oto
huni'omu i sulie mei ha'a-uuringe nge kolu meni to'o aana. Nou sare ere
ha'asusu'omu lo'u uri hunie omu ke uure a'aila'a pe'ie mei wala to'ohuu
nge kie mani hiiwalaimoli oto aana. A God e niie oto mei wala ngeena
hauta'ai hunikie, ahutana mo iinoni ingeie, na e sa'a roro'a oolisie ike oto
oo'oo.
4 No ko ere urine, aena aana ngaeta mwala aaela kire ko sili mumuni
mola mai i matolamiu. Mwala ngeena kire sere'i deu i sulie walana a God,
oto kire oolisie mei wala i sulie manata-diananga ingeie hunikie. Kire ko
unue uri aena aana a God e tohungei manata diana hunikie, nge e sa'a
ha'aloikie ike na kie sai deu ta'ewau mola mala saeka. Oto urine kire ko
heitohea ta'a-ta'a Poro Paine na Aalaha ikie, a Jisas Kraes. Mo propet kire
uusu-uusu i sulie mwala ngeena oto mai waite, na kire unue uri leilada kei
lae.
5 Aana ma'alana uri omu saie ka'u taane oto walu ola ienini, ta'e nou sare
ha'a-aamasito'o'omu lo'u eeni. A Aalaha e ha'a-uurie ka'u mwala ingeie mo
Israel mwaanie i Ijip, ta'e i puri e saro dau tekela'inie lo'u mo iini nge kire
ka'a hiiwalaimoli ike aana.
6 Na omu ke aamasito'o no'one aana mo ensel nge kire toli puri mola
aana mo lio i sulinge ikire, na kire lae mola mwaanie mo ii'o-ii'oha ikire.
A God e ho'osie mo ensel ngeena aani iieliheu oto huu, na e aasire i laona
rodohono oto loosie hai dinge ni lei mae aada.
7 Omu ke aama-aamasito'o no'one aana e ro huilume i Sodom na i
Komora na mo huilume lo'u kali-kelirerue. Mala uri mo ensel ngeena
kire lae aaopa mwaanie ne'isaenga a God hunire, nge mwala aana mo
henuena kire lae aaopa no'one aana kire toli'aasire oto mola hunie aeni-
olanga, na hule aana aeni-olanga tata'ala pe'ie mo mwane mala ikire. Oto
kire sapesalu aana ha'aloilada e lae aana dunge mala nga tolimaa hunie
ahutaka kie ke mani lee-leesie.
8 Ta'e ma'alana mo tolimaa ngeena, e urine no'one lo'u mola aana mwala
nge kire sili mumuni mei i matolamiu ngeena. Aana kire unue kire ko lae
i sulie mo ma'ahu-polenga ikire, oto kire ko ha'amada'aa mauriha'ada lo'u
mola aana ooraha'aa. Kire ko ngiduupu no'one mola hunie ahutana mo
iini nge kire sai ha'a-uuresie mo ha'atolanga, na kire ko ere aaelasie lo'u
mola mo iini e nanama liutaa aada.†
9 Ta'e hule aana a Maekol na'ohai ensel, maholo e ha'a-ere pe'ie a Pwelu
Eero-eero haahie rae aana a Mosis,† e ka'a ere aaelasie ike, ta'e e unue mola
uuri, "A Aalaha ke si ere aamu."
10 Ta'e mwala ienini kire ko ere aaelasie oto mo ola hule aana kire ka'a
sai diana aani. Saemangonga ikire e urihana mola mo poo wa mo usu nge

† **1:8** 1:8 Mwala ngeena ko meni ere aaelasie mola mo li'oa diana a God (mo ensel), na mo li'oa aaela a Satan (mo aakalo na mo hi'ona na mo wesi). † **1:9** 1:9 Ngaeta uusu-uusu i na'o mo Jiu e ladoa laladonga ienini i sulie rae aana a Mosis, ta'e Puke Maa'i e unue mola uri a God e haitolinge'inie aana nga leu. Leesie Diutronomi 34:5-6. Leesie no'one Daniel 10:13, na Haata'inge 12:7, na Sekaraea 3:2.

kire ka'a sai lo'onga'i ike. Kire ko lae-lae oto mola i sulie pwalusude aani
nonowasunge hunie ta'ena nga ola, na mo ola urine nge ko waelire oto
hiito'o.
11 !Aama-aamasilana mwala ngeena! Kei tohungei aaela oto hiito'o
hunire, aana kire ko lae i sulie tolahana a Kein iini nge e horo'ie aasine.
Na i tehula'ana mola to'oha, kire ko toli'aasire huni esuie walu ola e ka'a
diana, mala a Belam e asui'i ke'u.† Kire haukama honosie a God mala a
Kora e asuie ka'u waite honosie a Mosis. Oto dau tekela'inilada kei lae oto
mala ingeie.
12 Maholo omu ko esuie mo ngeuhe i'omu huni haata'inie manata-
diananga i'omu huni'omu heiliu, nge mwala ngeena kire ko ngeu-ngeu
taane pe'i'omu aana ngau-maa'inge i'omu ngeena. Ta'e kire urihana mola
mo usu ko hiolo. Kire sa'a ma'ute'inie ike nga iini, aana kire ko rarara oto
mola hunire maraada. Kire ko heiholota'inie mo ola diana, ta'e mo wala
mwaakule mola ni ngeena, aana kire urihana mola mei rorodo e a'ate nge
e ka'a sai niie nemo hunie hohola ke aahu. Kire urihana no'one mo ei
nge ka'a sai hungu ike ma'alana maholo huni hungunge aana halisi. Oto
wa'i-mousilana imi-imini e lae mwaanie mwakano na kire tohungei mae
oto ta'ingelu.
13 Mwala urine kire ka'a sai masa ike haahie mo tata'alanga ikire, na kie
sai leesi'i mola mala rama-rama nge aahe ko aasi'i i oone. Kire urihana
mola mo tatahorade, aana ha'amangolani oto i laona rodohono pupulu, na
e urine no'one hunie mwala ngeena aana a God e koni aakau oto aana nga
leu loosire i laona rodohono pupulu oto di.
14 A Adam oto eetana nga pwaunge ni iinoni wau i na'o, na mola aana
hiune nga pwaunge, nge mwane maa'i a Inok† e ere i sulie mwala aaela
ienini uuri, “A Aalaha kei lae mai pe'ie mo sinolai ensel maa'i ingeie
15 huni leie ahutana mwala. Na ko lae mai huni lei mae aana ahutada
kira ooraha'aala haahie mo ooraha'aa kire asui'i aana kire ka'a lae ike i
sulie tolahana God. Na kei ha'aloie kira ooraha'aala haahie mo tohungei
wala aaela nge kire unu'i honosie a God.”
16 Mwala ngeena kire sai upwe mola tarau, na kire ko haro i'ie mola
ahutana ola, na kire ko lae oto mola i sulie mo lo'onga'inge aaela ikire
maraada. Kire ko ere tooha'inire mola, na maholo kire ko lahea nga iini,
kire ko eeroa mola hunie hari-huninge ikire maraada ke oa.

O Ke Hele Ma'uta'a

Aana Walaimolinge

17 Ta'e maeni malahuku, omu ke aama-aamasito'o aana nga taa nge mo
hurula'aa Aalaha ikie a Jisas Kraes kire ere lalai aana oto waite.
18 Aana kire unue huni'omu uuri, “Aana mo dinge ooreta, mwala kei
ha'amwasi mola aana walu ola maa'i, na hiiwalaimolinge ikire kei lae
takalo mola i sulie mo ne'isaenga aaela ikire maraada.”
19 Mwala urine, nge lo'onga'inge ni welumalau mola aada. Ikire oto kire
ko da oopanga i matolamiu aana kire ka'a to'o aana ike Li'oa Maa'i i lalo
aada.
20 Ta'e i'omu, maeni malahuku, hiiwalaimolinge i'omu e tohungei maa'i.
Na omu ke uure ma'uta'a i lengine tohungana hiiwalaimolinge i'omu

† **1:11** 1:11 Mo maelonga ni Israel kire waaie a Belam aana mei to'oha oto paine aana e ha'ananaure uri kire sai waelie mo Israel mola aana aeni-olanga pe'ire. Leesie Nambas 31:16 na Nambas 25:1-3.
† **1:14** 1:14 Puke Maa'i e unue uri a Inok ingeie ngaeta mwane oodota'i. Leesie Jenesis 5:18-24. Ta'e Puke Maa'i e ka'a ladoa ike mei wala ienini aana e uure mola mwaanie ngaeta puke aaopa nge mo Jiu kire to'o aana.

ngeena, na omu ke aarenga'i i sulie ne'isaenga a Li'oa Maa'i pe'ie nanamanga ingeie.

21 Omu ke tola i sulie a God hunie omu ke ii'o susu i lalo aana manata-diananga ingeie aana omu ko maa'oohie aamasinge Aalaha ikie a Jisas Kraes huni toole'omu takoie maurihe huu.

22 Omu ke aama-aamasie mo iini nge kire ko ne'i-ne'isae rue-rua'a.

23 Na hunie mo iini kire ko lae takalo, omu ke ha'a-uurire aani we'inilada mwaanie eeso-eesoha'ana dunge ni ha'amotaahinge nge kire ko lae takoie ngeena. Omu ke haata'inie no'one aamasinge hunire, ta'e omu ke lio talamiu mwaanie kire wa'ini'omu lo'u i sulie mo tala ni ooraha'aa ikire.

Aarenga'inge Ni Paalahenga

24 Oto kie ke ha'amanikulu'aa iini e nanama na e sai kakalikie mwaanie kie domu i laona ooraha'aa. E sai kineta'inikie mwaanie kie dau aaelasie nga mei ola, na kei toolekie aani ilenimwa'enga oto paine i laona manikuluha'ana.

25 Ingeie oto e ta'a-ta'a God mou-moute'i a Ha'a-uuritaka. Oto kie ke ha'apaina'aa aena aana i tehula'ana a Jisas Kraes Aalaha ikie, e to'o aana ta'ena nga manikulu'anga, na aalahanga, na sakanga, na nanamanga uure oto waite, na oto molana, na oto di.

Haata'inge
A Jisas Kraes Hunie A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini maholo e repo oto hiito'o. Ingeie no'one nge e uusue Tataroha Diana a Jon na e oolu Uusu-uusu a Jon. Maholo e repo oto, a Jon ngaeta mwane paine haahie mo soihaada'inge wau aana po'o ni henue i Esia nge huilume i Epesas e ii'o aana.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie e hiu soihaada'inge aana mo huilume hai aaopa'i i laona po'o ni henue i Esia i laona aalahanga ni Rom. Si'iri leu ngeena e ii'o mola i laona hanue paine kire haara'inie i Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ola mala e siwe aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (96 A.D.), inemauri peine ni Rom ko tohungei teunge'inie kira hiiwalaimoli, na e asuie a Jon Hurula'aa ke ii'o ni ho'o aana mala-malau ni ho'o i Patmos.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

Oto a Jon e uusue huni ere ha'asusue mwala aana soihaada'inge nge taunge'inilada e lae. E ere lalai i sulie mo dinge ooreta, ta'e oto liutaa e ha'a-uusulie mwala i sulie a Jisas Kraes. Oto e ere ha'asusure hunie kire ke a'aila'a aani hiiwalaimolinge aana ma'alana kire ko sapesalu i tehula'ana.

A Jon e uusu-uusu oto hiito'o i sulie mo haata'inge nge a Kraes e haata'ini'i hunie. Mo haata'inge ngeena kire honu oto liutaa aani nunui ola, na mo ha'a-uusulinge e lae mola aana mo wala ni aalahuunge. Mo na'ohai ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini e ooni aani mala kire ko ooni aana kana.

Ngaeta mo ha'a-uusulinge i laona uusu-uusu ienini kire kele aasa huni saie nga taa kire ko ere-ere i suli'i. Ta'e ma'alana kolu ka'a sai diana aana nga taa kire ko ere lalai i suli'i, ta'e aahu'i ha'a-uusulinge aana uusu-uusu ienini e matapwa taane. I tehula'ana a Kraes, a God e sai suuhe'inie mo maelonga ingeie, lai liu oto aana a Pwelu Eero-eero, a Satan. Na aena aana asunge a Kraes lo'u, a God kei waaie mo iinoni ingeie nge kire hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge ikire hule aana ha'amangolana. Oto aena urinena, nge mo iinoni a Kraes ke su'uri aakohe aani lulu i sulilana, ta'e kire ke ii'o aakau aani tolaha diana mola pe'i maa'oohinge susuto'o. A Kraes kei esuie hanue haalu nada ta'au i Lengi na mai aano, na kire kei ii'o huu pe'ie oto di, oto di.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini ko ere hiito'o no'one i sulie mei wala Hiu—e hiu soihaada'inge, e hiu ensel, e hiu li'oa, e hiu kao-kao ni leinge, e hiu maa, e hiu aalaha, e hiu rorodara, na mo iini lo'u. Aana ne'isaenga mo Jiu, mei wala hiu ngeena e uure hunie mei ola e lae liutaa, wa e ahu oto, wa e hule oto aana 100%. Na e sada mola urine lo'u aana mei wala aawala mwana rue. Iidumilana mo ola hunge i laona uusu-uusu ienini e lae hule aana aawala mwana rue—aawalai komu mwana rue, aawalai hurula'aa mwana rue, aawalai maai para mwana rue, na nga mo iini lo'u. Oto aena e ro mei wala ienini, nge kie saie uri uusu-uusu ienini ko ere i sulie mo ola kei lae liutaa, na

lo'u ha'a-ahulana walu ola.
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Haata'inge 1:7, Haata'inge 11:15, Na pwau 21 na 22 aana Haata'inge nge kire ere diana liutaa i sulie ii'onga i Lengi.
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie e hiu soihaada'inge aana po'o ni henue i Esia (1:1-8)

A Jisas e niie e hiu mei wala hunie e hiu soihaada'inge. (1:9—3:22)

A God na a Jisas kirerue ko ii'o aana manikulu'anga oto paine ta'au i Lengi. (4:1—5:14)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo a Jisas kei ta'aasie e hiu hui edi mwaanie uusu-uusu. (6:1—8:5)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo e hiu aahuri kei ngara. (8:6—11:19)

Paineha'ana mwaa ala-ala kei uure honosie a God na mwala ingeie. (12:1—14:20)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo kire lingisie e hiu kao-kao haahie walumalau. (15:1—16:21)

Hanue aaela i Babilon kei aa'oho ta'ingelu. (17:1—19:5)

A Kraes kei ooli mei na kei aalaha mai aano hunie sinolai helisi. (19:6—20:6)

Leinge ooreta a God kei ha'amangoa a Satan na ahutana mo iini aaela. (20:7-15)

A God kei esuie ha'aholanga haalu. (21:1—22:5)

Mei wala ooreta (22:6-21)

Mei Wala Ni Ere Luhesilana

Uusu-uusu Ie

1 Uusu-uusu ienini e ere i sulie mo ola nge a Jisas Kraes e haata'ini'i hunieu aana nga taa ko kara'i lae oto mai. A God e uusunge'inie a Jisas hunie ke haata'ini'i hunie ahutana mo koni-konihe ingeie, oto a Kraes e uusunge'inie ensel ingeie i saaku a Jon huni haata'inie mo ola ie hunieu.
2 Na ineu a Jon oto, ngaeta koni-konihe mola ingeie, no ko unu tahanga'inie huni'omu ahutana mo ola nou leesi'i ngeena. Na mo wala uure mwaanie a God otona, aana a Jisas Kraes ni e unu ha'a-oaie uri kire to'ohuu.
3 Deidehie iini nge ko saa-saaie uusu-uusu aana mo erenga lalai ienini, na deidehie mo iini nge kire ko rongoa na ko lulu i sulie, aena aana ko kara'inie oto maholo ahutana mo ola ie kei aehotaa.

Mei Wala Ni Saedianangа

Hunie E Hiu Soihaada'inge

4 Saediananga mwaanieu a Jon huni'omu e hiu soihaada'inge † aana po'o
ni henue i Esia.
No ko eitanaie a God iini e mauri oto uure mai na'o na ko meuri oto
si'iri ie na kei meuri oto huu. No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-
diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu. Na e ro ha'adiana'anga
ngeena kire uure no'one mwaanie e hiu li'oa† nge kire uure i na'ona
naunekume a God,
5 na kire uure no'one mwaanie a Jisas Kraes.
A Jisas oto ko ha'awalaimoli'aa walana God,
na ingeie oto na'ohai mwane e ta'ela'i mwaanie maenga,
na ingeie oto inemauri haahie ahutana mo aalaha mai welumalau.
Ingeie oto iini nge e manata diana hunikie,
na ingeie oto e luhesikie mwaanie mo ooraha'aa ikie aana apune.
6 Ingeie oto aalaha ikie,
na e asuie uri kie ke mani ne'i pris oto huni ha'apaina'aa Aamana, a God.
Oto aena urine kie ke ha'amanikulu'aa a Jisas Kraes haahie hahu'ana
nanamanga ingeie oto di oto di.
Ke urine oto.
7 !Lio ka'u!
Ko lae oto mai ta'aune pe'ie mei uuru,
na ta'ena nga maa kei leesie, hule aana oto no'one mo iini nge kire otomie.
Na ahutana mwala mai aano kei ngara maholo kire kei leesie.
Iau, ke urine oto.
8 A God e unue uuri, "Ineu oto a A na a Z, aana ineu oto aehotalana na
ha'amangolana walu ola. Ineu oto iini Hahu'ana Nanama uure oto mai
na'o, na si'iri ie, na oto huu."

A Jon E Leesie A Jisas

9 Ineu a Jon, aasimiu kolu meni hiiwalaimoli aana a Jisas. Ikolu, kolu ko
meni lae pe'i uure ma'uta'a, ma'alana mwala ko teunge'inikolu haahie uri
ikolu oto i laona Aalahanga a God. Kire ne'ieu wau i laona mala-malau ni
ho'o i Patmos, aena aana no ko taroha'inie walana a God na walaimolinge
i sulie a Jisas.
10 Oto aana ngaeta hai dinge maa'i† a Aalaha, Li'oa Maa'i a God e siho i
lengiku, na nou rongoa mei wala paine hai puriku mala aawa-aawatana
aahuri,
11 na ko te'uri, "O ke uusue nga taa o ko leesie i laona nga uusu-uusu,
na o ke ha'atolaa uusu-uusu ngeena hunie mo soihaada'inge aana e hiu
huilume paine wau i Epesas, na i Smina, na i Pegamam, na i Taeataera, na
i Sadis, na i Piladelpia, na i Leodisia."
12 Oto nou eelihu'ite'i huni leesie uri a tei ko ere takoieu, na no ko leesie
mola e hiu ola kire asui'i aani kol talai laite, mo ola huni ne'i-ne'ie mo laite
ko eeso-eeso i lengini.
13 Na i matolana mo ola talai laite ngeena, no ko leesie ola mala iinoni.
E ho'osie to'oni tewa hule i kolune ae'aena, na e ho'osie no'one roroto'oni
aani kol i denumana.

---

† **1:4** 1:4a E hiu soihaada'inge ngeena kire ii'o i laona lio i sulinge a Jon maholo ingeie nga na'ohai mwane aana soihaada'inge. Ta'e mei wala "hiu" ngaeta mei wala ni aalahuunge ni ngeena, na ko haata'inie uri mo wala ni ha'a-uusulinge ienini ko lae hunie ahutana mo soihaada'inge ta'ingelu.
† **1:4** 1:4b E hiu li'oa i na'ona naunekume a God nge a Jon ko ere i sulie i leu, nge lo'onga'inge aana uri Li'oa Maa'i a God e ii'o loko-loko na e ahu. A God e sai esu mola aana ahutana mo tala pe'ie Li'oa Maa'i ingeie. Leesie lo'u Aesaea 11:2 na Haata'inge 4:5. † **1:10** 1:10 Kire haara'inie Sande uri "hai dinge a Aalaha" aena aana a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga aana dingena. Si'iri kie haara'inie dingena uri "Dinge Maa'i."

14 Na iihune pwaune e rere'a oto mala waha-waha, na e ro maana e urihana oto eeso-eesohai dunge.
15 Na e ro ae'aena e wana-wana oto mala hau pulu e wana aana dunge e madorohie. Na walana e rongo oto mala kou-kouha'ana naho paine.
16 Na e hele aana e hiu ho hee'u aana ninime i pwalo-pwalona, na naihi e ala rue-rue e maau mei mwaanie ngidune. Na maana e urihana oto sato ko raa i upui aatowaa.
17 Oto maholo nou leesie, nou repute'i hai sulie ae'aena oto mala iinoni e mae. Ta'e e hele aaku aana nime i pwalo-pwalona, na ko te'uri, "O ke su'uri me'u. Ineu oto aehotalana walu ola na ha'amangolani.
18 Ineu oto iini meu-meuri'e. Nou mae ka'u, ta'e ie nou meuri oto hunie ii'onga huu. Iau, na ineu oto nou saka liutaa aana maenga, na nou to'o aana kii aana mo kilipwe'u.
19 Oto o ke uusue mo ola nge o ko leesi'i ngeena na mo iini o kei he'i leesi'i lo'u mei puri.
20 Mei lo'onga'inge e ii'o mumuni aana e hiu ho hee'u nge o leesi'i i laona nime i pwalo-pwaloku na e hiu ola talai laite oto ienini. Ere luhesilana e hiu ola talai laite ngeena uri e hiu soihaada'inge ni ngeena. Na e hiu ho hee'u ngeena, nge mo na'ohai mwane aana e hiu soihaada'inge ni otona."

2

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Epesas

1 Oto a mwaena e unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Epesas oto uuri.

"Ineu iini nge nou hele aana e hiu ho hee'u aana ninime i pwalo-pwaloku, na no ko lae-lae i matolana e hiu ola kol talai laite nge no ko ere huni'omu ie.
2 "Nou saie taane nga taa omu esuie, na uri omu esu hiito'o nakue, na uri omu hele susule'i aani hiiwalaimolinge aaku. Nou saie no'one uri omu leledie mo iini nge ko lae i sulie mo tolahai ola aaela, na uri omu oohongie oto mo iini nge kire ko unue uri ikire mo hurula'aa ineu ta'e ha'ike mola, na uri omu deu oodoie uri kire ko eero mola.
3 Nou saie taane uri omu uure ma'uta'a na omu ka'a toli'aa ike ma'alana mwala kire taunge'ini'omu i tehula'aku.
4 "Ta'e nga taa nge nou lio oodoie aamiu na nou ka'a saeto'o aana mola uri omu ka'a manata diana ike oto hunieu mala hola'ina'o.
5 Omu ke lo'onga'i eeliho'i lo'u aana tolahai iinoni diana i'omu hola'ina'o, hunie omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aa i'omu, na hunie omu ke asu pe'ie manata-diananga hunieu lo'u mala omu eu'esuie ka'u hola'ina'o. Mala uri omu ka'a aali'u oto mwaanie mo ooraha'aa i'omu, nge ne kei lae mai seemiu na ne kei ta'aasie oto ola talai laite i'omu ngeena mwaanie leu nge e ii'o aana.†
6 "Ta'e ngaeta mei ola diana omu ko esuie taane no'one, aana omu ko leledie tolahai ola aaela aana mo iini ko lae i sulie ha'a-uusulinge tata'ala a Nikolas, mala oto ineu no'one nou leledie leune.
7 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge. Mo iini nge kire ko a'aila'a tara'asi honosie aaelanga, nge ne kei toli'aasie kire ke lae mai i

† **2:5** 2:5 Mei wala "ne kei ta'aasie oto ola talai laite i'omu" ne'isaenga aana uri a God ke ta'aasie soihaada'inge ikire na kei ei'aa oto.

laona hohola a God hunie kire ngaue hue-huana ai nge e sai niie maurihe huu."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Smina

8 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Smina oto uuri.

"Ineu oto aehotalana walu ola na ha'amangolani. Ineu oto iini nou mae ka'u, ta'e ie nou meuri lo'u na no ko unue huni'omu uuri.
9 "Nou saie taane mo aasanga i'omu na uri omu meitale. Ta'e omu tohungei to'o-to'o taane aana hiiwalaimolinge. Nou saie taane mwala ko ere aaelasi'omu aana kire unue uri ikire oto mo iini a God e saeto'o aada. Ta'e ha'ike. Ikire, kire ko ha'apaina'aa mola a Satan ni ngeena.
10 Mwaanie omu me'u-me'ute'inie nga mei ola aana walu ola nge kara'inie oto kire kei reu eemiu ngeena. !Omu ke rongo ka'u! A Pwelu Eero-eero kei malaahongamiu na kei aasie ngaeta mo iini eemiu i laona nume ni ho'o, na taunge'inilemiu kei lae mola i sulie aawalai hei dinge haahuu.† Omu ke hele susule'i mola aaku lai hule aana maenga, oto ne kei niie huni'omu rorodara ni meurihe.
11 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge. Mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga, kire sa'a sapesalu ike i laona dunge ko weru oto di nge uri ruana nga maenga ni ngeena."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Pegamam

12 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Pegamam uuri.

"Ineu, iini nge nou to'o aana naihi e ala rue-rue, no ko unue huni'omu uuri.
13 "Nou saie taane uri omu ii'o aana leu nge naunekume a Pwelu Eero-eero e ii'o aana,† ta'e ma'alana e urine omu hele paipesi to'ohuu aana sataku. I Pegamam nge leu kire horo maesie a Antipas aana, iini e tohungei sai houle'inieu. Ta'e ma'alana aana maholo aaela urine, na omu ka'a toli'aasie ike hiiwalaimolinge i'omu eeku i matolana mwala aana hanue a Pwelu Eero-eero ngeena.
14 "Ta'e toota'i kele mei ola mola nou ka'a saeto'o aani eemiu. Aana ngaeta mwala ikire pe'i'omu kire ko hele i sulie ha'a-uusulinge aaela a Balaam, iini nge e ha'a-uusulie a Balak oto waite aana tala huni na'ona mwala ni Israel hunie ooraha'aa. Aana e da kire ngaa mo ngeulaa kire uunu'i i saana mo nunui ola mo li'oa aaela, na hunie kire ke hele roro'anga pe'i keni na pe'i mwane.
15 Ngaeta mo iini eemiu ko deu aaela no'one mola urine aana kire ko hele paipesi i sulie ha'a-uusulinge tata'ala a Nikolas.
16 Omu ke toli'aasie oto mo tolahai ola aaela urine. Mala uri omu ka'a toli'aasie oto mo tolahai ola urine, nge ne kei lae oto mola mai lau-leu huni horo'ie mwala ngeena aana naihi nge e maau mwaanie ngiduku.
17 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge. Mo iini nge kire kei

† **2:10** 2:10 Aawalai hei dinge haahuu ngeena mo wala ni aalahuunge i sulie taunge'inilada kei lae hunie nga maholo o'oru'e mola. † **2:13** 2:13 Mwala hunge kire palo-paloa inemauri ni Rom mala god ikire aana maholona, na kire ko meni lae-lae i Pegamam huni uunu-uunu ola i saana.

a'aila'a tara'asi honosie aaelanga, nge ne kei niie ngaulaa uure i Lengi †
ada, ola nge mwala aana pongine a Mosis kire ka'a lio saie ne'isaenga
aana. Na ne kei ha'a-adora aani heu rere'a nge uusulana satai ola haalu†
e lae aana. Satai ola haalu ngeena nga ta'a-ta'a iini aaopa e ka'a saie lo'u,
ta'e iini nge niilana ho heu ngeena e lae hunie."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Taeataera

18 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie
na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Taeataera uuri.

"Ineu, Kalena a God, iini nge e ro maaku domana oto eeso-eesohai
dunge, na mo ae'aeku kire wana-wana oto mala hau e sae ni pelu-pelu,
no ko unue huni'omu uuri.
19 "Nou saie taane manata-diananga i'omu, na hiiwalaimolinge i'omu,
na asunge diana i'omu aani pe'ilemiu heiliu, na hele-susule'inge i'omu
eeku ma'alana ke aasa lo'u uri taa. Iau, nou saie taane mo ola diana omu
ko esui'i ngeena, na uri omu ko esui'i lo'u liutaa aana mo iini nge omu
esui'i ke'u hola'ina'o.
20 "Ta'e ta'a-ta'a mei ola mola nou ka'a saeto'o aana aamiu. Aana omu
ko lio toli'aasie hu'e aaela ngeena ko ii'o ue pe'i'omu, ma'alana e urihana
mola a Jesepel oto waite na ko lae pe'i eeroa mwala uri ingeie nga propet
a God. Ta'e ingeie ko ha'a-uusuli aaelasie mola mo koni-konihe ineu, na
ko na'oda mola takoie aeni-olanga na ngaulana mo ngeulaa kire uunu'i
i saana mo god eero-eero.
21 Nou niie maholo oto hunie a keine uri hunie ke oonisae mwaanie
mo ooraha'aa ingeie, ta'e e ka'a sare aali'u ike lo'u mwaanie aeni-olanga
ngeena nge ko esuie hailiu pe'ie mwala.
22 Oto aena urine ne kei ha'a-enohie taane i lengine hulite pe'ie mo iini
e saeto'o aada. Ta'e kire sa'a ae'aeni ola ike mala waite, aena aana kire
kei meni sape raramea mola aana leune. Oto mala uri mo iini urine kire
ka'a aali'u ike mwaanie aaelanga a hu'ena, na ne kei aasire oto i laona
ha'amotaahinge paine.
23 Na ne kei horo maesie no'one mo iini ko lulu i sulie, hunie ahutana
mo soihaada'inge kire ke saie uri ineu oto nou lio saie mola ahutana
ne'isaenga na hari-huninge mo iinoni. Na ne ke si waaie huni'omu, nga
iini oto maraana i sulie asunge ingeie.
24 "Ta'e mo iini eemiu mo Taeataera nge omu ka'a lae ike i sulie ha'a-
uusulinge aaela ngeena na omu pu'ota'inie mola nga taa kire unu-unue
aana "Saenanaunge mumuni a Pwelu Eero-eero," † nge no ko unue oto
huni'omu uri nou sa'a ne'ie ike lo'u nga hi'elaa haahi'omu.
25 Ta'e omu ke hele ma'uta'a mola aana nga taa nge omu to'o aana oto,
lai hule aana ne kei ooli lo'u mei.
26 "Na hunie mo iini nge kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga na kire
kei lae pe'i esuie mola mo esunge ineu lai hule aana ooretalana, nge ne
kei niie nanamanga hunire hunie kire kei aalaha haahie ahutana mo
aapoloa aana walumalau.

---

† **2:17** 2:17a Aana pongine a Mosis mo Jiu kire haara'inie ngaulaa ngeena mana. Kire ngaue taane, ta'e ne'isaenga aana e ii'o mumuni mwaanire. Kire ka'a saie ike uri ii'onga a God pe'ire ha'alaa e sai niie maurihe hunire. Leesie Eksodas 16:14-35, na Jon 6:48-50. † **2:17** 2:17b Ohe mala a Ebram na a Jekob wai na'o (leesie Jenesis 17:5, 32:28), a God kei niie mei satai ola haalu naka huni haata'inie tolahai ola haalu kie to'o aana i tehula'ana kie ko lulu i sulie mola a Jisas. (Leesie Aesaea 62:2, 65:15.) † **2:24** 2:24 Mo ha'a-uusulinge hunge kire ii'o nge kire unue uri kire diana liutaa aana ha'a-uusulinge a Jisas. Leesie Jiud 1:4.

27 Kei urine oto aana ne kei niie hunire ta'a-ta'a taungei nanamanga
mala a Mama'a e niie oto hunieu, aana uusulana e lae ka'u uuri, *Kire kei*
aalaha haahie ahutana mo aapoloa aana walumalau, na kire kei uure a'aila'a
oto liutaa honosie mo heitelilinge. Na kire kei ohoie nanamanga aana mo
aapoloa ngeena mala iinoni ko pwaasie kao-kao. *Sam 2:8-9*
28 Nge ne kei niie no'one hunire Madala ni Maahu'o-hu'o.†
29 "Oto omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge
Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge."

3

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Sadis

1 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie
na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Sadis uuri.

"Ineu nge nou hele aana e hiu Li'oa a God† na e hiu ho hee'u, no ko
unue huni'omu uuri.
"Nou saie taane uri mwala ko unue soihaada'inge i'omu e mauri diana.
Ta'e ineu, nou saie mola tolahamiu, uri omu mae oto ni ngeena.
2 !Omu ke ta'ela'i! Na omu ke ha'a-a'aila'aa nga taa nge ko kara'i mae
oto ngeena. Omu ke ha'a-a'aila'aa oto lau-leu aena aana nou deu oodoie
uri asunge i'omu e ka'a tohungei mango diana ike i maana a God.
3 Omu ke lo'onga'i diana mola i sulie mo wala diana kire unu'i ke'u
huni'omu na omu rongo'i oto, hunie omu ke hele i suli'i, na omu ke aali'u
mwaanie mo tolahai ola aaela i'omu. Ta'e mala omu ka'a ta'ela'i oto na omu
ke aali'u mwaanie tolahai ola aaela ngeena, ne kei lae mai mala iinoni peli-
peli hule aana omu kei apara'i eeku mola aana kele maholoi sato ne kei
hule huni ha'aloilemiu.
4 "Ta'e toota'i iinoni eemiu mo Sadis, omu kineta'i diana oto aana
helelamiu mala iinoni ko kineta'inie mo to'oni† ingeie mwaanie kire
mada'a. Mo iini urine ne kei ha'aho'osi'omu aana mo to'oni rere'a na
omu kei lae pe'ieu, aena aana omu melisine oto leune.
5 "Na hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga,
ikire no'one ne kei ha'ato'onire aani to'oni rere'a. Na nou sa'a ta'aasie
ike satada mwaanie uusu-uusu ni meurihe, ta'e ne kei unu tahanga'inie
satada i na'ona Aamaku na mo ensel ingeie na ne kei te'uri, "Mo tohungei
iinoni ineu ni oto ie."
6 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge
Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Piladelpia

7 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie
na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Piladelpia uuri.

"Ineu iini e maa'i na e to'ohuu, nge nou hele aana kii a Deved Inemauri.
† Mala no ko tahanie ta'ena nga maa hunie nga iini, na nga iini e sa'a

† **2:28** 2:28 Madala ni Maahu'o-hu'o nge nga tolimaa aana manikulu'anga pe'ie nanamanga paine. Aana Haata'inge 22:16 a Jisas e unue uri ingeie oto Madala ni Maahu'o-hu'o. † **3:1** 3:1 Leesie ka'u ere-luhesilana e hiu li'oa a God aana Haata'inge 1:4. † **3:4** 3:4 Huilume i Sadis nge kire sai esuie mo to'oni diana, oto mwala aana hanuena kire sai lo'onga'i hiito'o i sulie mo to'oni ikire. Oto ie a Jisas ko ere ni aalahuunge i sulie nga taa kire ne'isae paine haahie huni haata'inie hunire uri kire ke kineta'inie mauriha'ada mwaanie ooraha'aa. † **3:7** 3:7 Mo kii ngaeta tolimaa aana nanamanga. Oto iini e to'o aana kii a Deved Inemauri e nanama liutaa no'one mala a Deved Inemauri. Leesie Aesaea 22:22.

honoa ike lo'u. Wa mala uri no ko honoa maa hunie nga mo iini, na nga
iini e sa'a tahanie ike lo'u hunire. Ineu oto ie no ko unue huni'omu.
8 "Nou saie taane nga taa omu esuie na nou saie taane mola uri
ma'alana i'omu nga mo mwane paine ha'ike, ta'e omu hele i sulie
mo ha'a-uusulinge ineu, na omu ka'a taateinge'inieu. Aena urine nou
tahanie oto maa† talamiu nge nga iini e sa'a honoa ike lo'u.
9 Omu saie taane mo iini aana pulitaa a Pwelu Eero-eero nge kire ko
unue uri ikire oto mo iini a God e saeto'o aada. !Ta'e ha'ike! Kire ko eero
mola. !Omu ke rongo ka'u! Ne kei haro dau rarahire hunie kire ke lae mai
pouruuru i na'omiu. Nge kire ke si saie uri i'omu oto nou saeto'o aamiu
liutaa.
10 Oto aena aana omu hele susule'i i sulie ha'atolanga ineu, nge ineu
no'one ne kei kineta'ini'omu mwaanie maholo ni si'oha'anga nge ko lae mai
huni oohongie ahutana mwala i laona walumalau.
11 E sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei. Omu ke hele ma'uta'a
aana hiiwalaimolinge omu to'o aana oto, mwaanie nga iini e ha'amwe'u-
mwe'u'omu mwaanie waaitemiu.
12 "Na hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga, ne
kei da kire ke ne'i hunu oodo aana nume maa'i a God ineu,† na kire sa'a
lae ike lo'u mwaanie leune. Na ne kei uusue oolu satai ola aana iini
urine—satana a God ineu, na satana Jerusalem haalu a God nge kei siho
mai uure ta'au i Lengi mwaanie a God ineu, na satai ola haalu ineu.
13 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge
Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Leodisia

14 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie
na'ohai mwane aana soihaada'inge wai Leodisia uuri.

"Ineu oto iini nge no ko haata'inie uri ahutana mo heiholota'inge a God
kire to'ohuu. Na ineu oto iini nge no ko unu tahanga'inie to'ohuu mo ola
e uure aana God suli maholo. Na ahutana mo ola aana ha'aholanga a
God e uure mola mai eeku.† Ineu oto ie, no ko unue huni'omu.
15 "Nou sai'omu taane na nga taa omu esuie, na nou saie taane uri
saemiu e ka'a madoro ike aana manata-diananga hunieu, na e ka'a
wawai ike aana ngiduupunge hunieu. Mala uri saemiu ke madoro hiito'o
wa omu ke wawai hiito'o, na e kohi mola aaku.
16 Ta'e mala saemiu ko wawai oosi-oosi mola mala ngeena, nge ne kei
pusule'i aasi'omu oto mwaanie ngiduku.
17 Omu ko unue uri omu tohungei to'o-to'o, na uri omu to'o aana walu
ola omu saeto'o aani.† Ta'e hule aana omu ka'a saie ike lo'u uri i na'ona
God omu tohungei si'oha'a oto hiito'o. !Aama-aamasilemiu! I'omu mwala
omu meitale to'ohuu, na maamiu e ulu na omu ii'o mola mwaakule.
18 Oto no ko unue nga taa e diana liutaa hunie omu kei esuie. Omu ke
toli'aasie ne ke niie namiu mo ola e aasa hunie omu kei holi'i. Toli'aasie
ne ke luhesi'omu mwaanie mo ooraha'aa i'omu. Urine omu ke si lio

† **3:8** 3:8 Ohe maa nge e taha urine e ha'amalaa nga maholo diana huni taroha'inie walana Kraes, wa ohe ko ha'amalaa maa ni meurihe ni ngeena. † **3:12** 3:12 Ne'isaenga aana hunu oodo aana nume maa'i ngeena uri kire kei ne'ie mo mwane paine i laona soihaada'inge. Leesie Kalatia 2:9. † **3:14** 3:14 Mo wala uuri "e uure mola mai eeku," e to'o aana no'one ne'isaenga uuri "ineu oto nou peine haahie." Leesie ka'u Provebs 8:22 na Jon 1:2-3, na Kolose 1:15-17. † **3:17** 3:17 Hanue i Leodisia ngeena e to'o aana mo nume ni to'oha hunge, na mo leu hunge ni esuie mo sala, na mo ei diana hunie maa ulu. Ta'e uusu-uusu ie e haata'i diana aana uri mo ola po'oi sinaha urine ka'a sai pe'ie ike mauriha'ana iinoni.

oodoie maurihe huu na omu ke si to'o-to'o to'ohuu. Oto omu ke toolea lo'u mwaanieu mo to'oni rere'a aana oodo-oodonga ineu, huni ho'osi'i haahie mauriha'amiu mwaanie omu masa aana omu ii'o oto mola mwaakule. Na lo'u omu ke toolea no'one mwaanieu mo ei ni ulu huni hui'i i laona maamiu, hunie omu ke lio taataha aana a God.

19 Omu ke saie mola uri no ko tohungei ere aana mo iini nou manata diana hunire na no ko ha'aloire. Oto aena urinena, omu ke aali'u mei mwaanie mo ooraha'aa i'omu, na omu ke asu a'aila'a pe'ie mwa'e-mwa'enga.

20 !Omu ke rongo ka'u! Ineu oto nou uure i aena maa, no ko iiki-iiki ienini. Mala nga iini ko rongoa walaku na ko tahanie maa talaku, nge ne kei sili mei nume ingeie, na ne kei ngeu oto tararuru pe'ie.

21 "Hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga, nge ne kei niie nada ii'o-ii'oha huni ii'o pe'ieu i lengine naunekume ineu, mala ka'u nou a'aila'a tara'asi na nou ii'o oto pe'inie a Mama'a i lengine naunekume ingeie.

22 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge."

4

Kire Ko Ha'apaina'aa Iini

E Ii'o Aana Naunekume

Ni Aalaha Ta'au I Leinge

1 Oto lo'u i purine leune, nou lio na no ko leesie ngaeta maa e taha ta'au i Lengi. Na mei wala e rongo mala aawa-aawatai eehuri nge nou rongoa ka'u hola'i na'o, ko he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke lae poi i leu, na ne kei haata'inie aamu nga moi taa nge e sa'a tewa na kire kei reu lo'u."

2 Oto mola aana maholona nou honu oto aana Li'oa Maa'i, na no ko leesie oto naunekume ni aalaha ta'au i Lengi.

3 Na iini nge e ii'o i lengine, maana domana oto e ro ho heu wana-wana manikulu'e, jaspa na kanilian. Na hure'aro e lolo haahie naunekume ngeena e raa oto mala hau wana-wana manikulu'e emaral.

4 Na kali-kelie naunekume ngeena nge e ro aawalai neunekume mwana hai no'one, na e ro aawalai rato mwana hai kire ii'o i lengini. Kire to'oni aani to'oni rere'a, na kire ho'osie mo rorodara aani kol i darada.

5 Na uure mwaanie naunekume paine ngeena, wa'ariri ko eeso na lou-lou ko kakahite. Na i na'ona naunekume, e hiu maai dunge ko eeso-eeso, na ikire e hiu li'oa a God otona.

6 Na lo'u weu i na'ona naunekume ngeena, ola mala aasi manola e wana-wana mala iiro-iiro.

Oto kali-kelie naunekume ngeena e hai ola mauri kire uure i leune. Mo ola mauri ngeena sapeni e honu aana maai ola, hule i na'o na hai puri.

7 E hai ola mauri ngeena kire mani lio hai aaopa'i. Iini ta'i na'o e lio mala laeon, na ruana nga iini e lio mala puluke, na oolune nga iini maana e lio mala iinoni, na haine e lio mala hada ko aaro.

8 E hai ola mauri ngeena kire to'o aana e oono apa-apai ola, na mo apa-apai ola ngeena kire honu no'one aani maai ola hule i hahana apa-apani. Kire ka'a mou-mou ike aani kananga susue dangi na rodo uuri.

"Maa'i, Maa'i, Maa'i,
God Aalaha hahu'ana nanama,
Iini e mauri oto uure mai na'o, na si'iri, na oto huu."

9 E hai ola mauri ngeena kire ii'o mola pe'ie kananga ni
ha'amanikulu'anga, na ni ha'ama'unge, na ni paalahenga hunie iini
nge e ii'o i lengine naunekume, na ko meu-meuri oto huu. Na suli maholo
kire ko kana-kana oto urine,
10 na e ro aawalai rato mwana hai ngeena kire ko pouruuru hai na'ona
iini e ii'o i lengine naunekume, na kire ko lahea iini nge ko meu-meuri oto
huu. Kire ko ne'ie mo rorodara ikire i na'ona naunekume ingeie na kire
ko unue uuri,

11 "I'oe oto a God na Aalaha i'emi.
O melisine oto o ke hele aana
manikulu'anga
na ha'ama'unge
na nanamanga.
Aana o ha'aholaa walu ola
na oto i sulie saemu
nge kire si aehota ne'i ola na kire mauri."

5

Kire Ha'apaina'aa A Kalei Sipu Aana E Sai Tahanie

Uusu-uusu Hio-hio

1 Na nou leesie lo'u nga uusu-uusu hio-hio i laona nime i pwalo-pwalona
iini nge e ii'o i lengine naunekume ni aalaha ngeena. Uusu-uusu hio-hio
ngeena e to'o aana uusu-uusunge aana ahutana e ro aapa hailiu, na kire
hioa, kire si honoa aana e hiu hui edi.
2 Oto nou leesie lo'u nga ensel e nanama ko soi-soi aana mei wala paine
uuri, "?A tei ni e malisine uri ke ta'aasie mo hui edi na ke lalaa'inie uusu-
uusu hio-hio ngeena?"
3 Ta'e nga ta'a-ta'a iini ha'ike ta'au i Lengi, wa mai aano i welumalau,
wa aana leu mo iini e mae, uri ke malisine lalaa'inilana uusu-uusu hio-hio
ngeena wa hunie ke saaie.
4 Nou si ngara paine aena aana nga iini ka'a malisine oto uri ke hu'esie
uusu-uusu hio-hio ngeena wa uri huni saaie.
5 Oto ngaeta iini aana mo rato ngeena ko te'uri hunieu, "!O ke su'uri
ngara! Lio ka'u. Na'ohai mwane uure aana komu a Jiuda nge kire
haara'inie 'Laeon a Jiuda,' e a'aila'asie oto ahutana mo maelonga ingeie.
Ingeie na'ohai mwane huni oolisie weuwana a Deved Inemauri hunie ke
ii'o aana naunekume ingeie, na ingeie oto e malisine kei ta'aasie mo hui
edi, na huni lalaa'inie uusu-uusu hio-hio ngeena."
6 Oto i matolana mo rato ni mwane na e hai ola mauri ngeena, nou leesie
lo'u Kalei Sipu e uure i na'ona naunekume ni aalaha ngeena. Na Kalei Sipu
ngeena, e lio mala horo'ilana e lae oto. E to'o aana e hiu rarangoi ola, na mo
rarangoi ola ngeena mo tolimaa aana hahu'ana nanamanga ingeie. E to'o
aana lo'u e hiu u'umaai ola, na ikire nge e hiu li'oa a God, nge e ha'atolara
aana ta'ena nga leu i laona walumalau.
7 Oto Kalei Sipu ngeena e lae mai i saana iini e ii'o i lengine naunekume,
na ko toolea oto uusu-uusu hio-hio mwaanie ninime i pwalo-pwalona.
8 Aana maholo e toolea uusu-uusu hio-hio ngeena, nge e hai ola mauri
na e ro aawalai rato mwana hai kire ko pouruuru oto i na'ona Kalei Sipu
ngeena. Kire mani hele aana mo kao-kao aani kol nge kire honu eeni dango
wau-wesu. Na mo dango wau-wesu ngeena oto mo palonga mwala maa'i
a God. Oto kire mani da mo pesi aawa,

9 na kire sulu'ie kana haalu nana a Kalei Sipu uuri,

“I'oe nge o adona o ke toolea uusu-uusu hio-hio
na o ke ta'aasie mo hui edi aana,
aena aana horo'ilemu e lae ka'u oto,
na aana apumu o toolea mai
mo iinoni takoie a God
mwaanie ta'ena nga komu
na ta'ena nga erenga
na ta'ena nga aapoloa
na ta'ena nga mala-malau.
10 I'oe oto aalaha ikire,
na o esuie uri kire mani ne'i pris oto huni ha'apaina'aa a God,
na o ha'a-aalahara hunie kire ke aalaha haahie walumalau.”

11 Oto nou lio lo'u weu na no ko rongoa walana mo molani ensel kalikelie naunekume ngeena na mo ola mauri na mo rato. Kire hunge oto hiito'o hule aana nga iini e sa'a iidu-suuheni ike.
12 Mo ensel ngeena kire ko kana paine uuri,

“A Kalei Sipu nge horo'ilana e lae,
e adona kie ke ha'apaina'aa
haahie nanamanga paine ingeie,
na haahie to'o-to'onga ingeie,
na haahie saenanaunge ingeie,
na haahie a'aila'anga ingeie.
Na e adona oto kie ke ha'ama'u aana,
na kie ke ha'amanikulu'aa,
na kie ke ha'apaina'aa.”

13 Na nou rongoa ahutana mo iini ta'au i Lengi, na mo iini mei aano i welumalau, na aana leu mo iini e mae, kire ko meni kana uuri,

“Ahutana paalahenga,
na ha'ama'unge,
na manikulu'anga,
na a'aila'anga,
ke ii'o oto huu
nana iini nge e ii'o i lengine naunekume
na no'one nana a Kalei Sipu.”

14 Oto e hai ola mauri ngeena kire unue uuri, “Ke urine oto,” na mo rato ni mwane kire mani pouruuru haahie maada i aano, kire ko si lahea.

6

A Kalei Sipu E Tahanie Mo Hui Edi

1 Oto nou lio lo'u na no ko leesie a Kalei Sipu e tahanie oto eetana nga iini aana e hiu hui edi mwaanie uusu-uusu hio-hio ngeena. Na no ko rongoa ngaeta iini aana e hai ola mauri ko ere paine na walana e lola oto mala lou-lou uuri, “O ke lae mai.”
2 Oto nou lio na hoos rere'a ko maau oto. Na mwane ko huru ta'au aana hoos ngeena e helesie pasi. Kire niie rorodara nana aena aana e a'aila'asie oto oohotaa, na e huru lo'u ta'au huni ooho suu-suu pe'i a'aila'anga tara'asi.

3 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u ruana nga hui edi, na no ko
rongoa ruana nga ola mauri ko unue uuri, “O ke lae mai.”
4 Oto ngaeta hoos e maau lo'u, na iinine e nonoro'a. Oto iini nge e
huru ta'au aana hoos ngeena, kire niie naihi peine hunie, na nanamanga
huni ta'aasie hanuelamanga mwaanie walumalau hunie mwala ke horo'ire
hailiu.
5 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u oolune nga hui edi, na nou rongoa
oolune nga ola mauri e unue uuri, “O ke lae mai.” Oto nou lio na hoos pulu-
pulu'e ko maau oto. Na iini nge ko huru ta'au aana hoos ngeena, e hele
aana nga ola huni totohoa hi'anga.
6 Oto nou rongoa ola mala mei wala e uure mai i matolana e hai ola
mauri ngeena, na ko unue uuri, “O ke waelie mo ngeulaa hunie holiteni
ke tohungei peine, hule aana mwala ke asu uana ta'a-ta'a ho uuhi wa e oolu
ho kumara hunie dinge laku. Ta'e o ke su'uri waelie mo ei hungu-hungu.”†

7 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u haine nga hui edi, na nou rongoa
haine nga ola mauri e unue uuri, “O ke lae mai.”
8 Oto nou lio na hoos pala-pala ko maau lo'u. Na iini nge ko huru ta'au
aana hoos ngeena, satana a Maenga. Nga iini lo'u e lae mai i puri, satana
a Haitolinge. Na niilana nanamanga e lae hunirerue huni horo maesie
haine nga po'o ni iinoni i laona walumalau aani oohotaa, na aani iihi'ure,
na aani maelaa aaela, na aani ola loo-loo'a ni me'esu.

9 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u limana nga hui edi, na nou leesie
i hahana ora ni uunu-uunu, mauriha'ana mo iini nge horo'ilada e lae aana
kire hiiwalaimoli na kire taroha'inie walana God.
10 Oto mo mauriha'ai ola ngeena kire ko soi aana mei wala paine uuri,
“Hahu'ana Aalaha i'emi, i'oe o maa'i na o to'ohuu. ?Maholo uri taa nge o
ke si leie mo iinoni hai aano na o kei su'ue mei epu i'emi?”
11 Oto niilana to'oni rere'a e lae hunie ta'ena nga iini aada, na unulana
e lae hunire uuri, “Omu ke maa'oohi ha'awali ke'u. Mala kire horo'i'omu
ke'u, nge horo'ilana mo koni-konihe a God ko lae-lae ue. Oto kei saro hule
aana iidu-iidunge aana mo eesimiu kire ko horo'ire kei ehu, nge ne ke si
su'ue mei epu i'omu.”

12 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u oonona nga hui edi, na nunu
peine ko tolana hite oto, na sato ko pulu-pulu'e oto mala loilohi, na waro-
waro ko nonoro'a oto mala apu.
13 Mo hee'u kire aanguru mei aano oto mala hue-huana ai ko toli sesu
mola aana ooru ko nunuie.
14 Na salo e tolana ai'aa mola mala ha'u hio-hio kire hioa. Na ahutana
mo toloi henue na ta'ena nga mala-malau kire oopa hailiu oto mwaanie
mo leu kire o'o'o aani.
15 Oto ahutana mwala mai aano, mo inemauri, na mo mwane paine, na
mo iini kire to'o-to'o, na mo na'ohai mwane, na mo ramo, na mo iinoni
reu, na mo koni-konihe, kire mani lai mumuni oto i lalona mo liwe na mo
hahale ta'au i tolona mo uuwo.
16 Na kire ko soi hunie mo toloi henue na mo hahale uuri, “Omu ke
aa'oho mai haahi'emi, na omu ke mumuni'emi mwaanie maana iini nge e
ii'o i lengine naunekume, na omu ke mumuni'emi mwaanie saewasunge a
Kalei Sipu.
17 Omu ke da ke urine oto aena aana hai dinge paine ni saewasunge ikire
e hule oto. ?Oto a tei kei roro'a a'aila'a ni uure honosie leune?”

† **6:6** 6:6 Erenga ni Krik ko ere i sulie mo tohungei ngeulaa mo Jiu mala wit na bali na olif na grep.

7

Leinge E Mamalo

Maholo Kire Ne'i Ha'a-ara

Aana Mo Israel

1 Oto lo'u i puri nou leesie e hai ensel kire uure aana e hai su'u-su'ue
aana walumalau, na kire hele honosie e hai maai dengi aana ooru aana
walumalau mwaanie uri nga maai dengi e ooru haahie walumalau wa
haahie aasi wa e ooruhie ta'ena nga ai.
2 E hai ensel ngeena a God e niie nanamanga hunire huni waelie aano
huu na aasi. Oto nou leesie ngaeta ensel e lae mai uure mwaanie pwaalana
sato pe'ie nga ola huni ne'i ha'a-ara aana mwala huni haata'inie uri ikire
oto to'o-to'olana a God Mau-meuri'e. Na ensel ngeena e soi aana mei wala
paine wau hunie e hai ensel uuri,
3 "Omu ke maa'oohi ke'u. Mwaanie omu wae-waelie ka'u mo ei na aano
huu na aasi, aena aana melu ka'a ne'ie ue ha'a-ara i darana mo koni-konihe
a God."
4 Na nou rongoa mwala nge kire ne'i ha'a-ara oto aada, kire hule aana
tangalau pe'ie e hai aawalai sinola mwana hai (144,000). Kire uure mai
mwaanie ahutana mo komu ni Israel.
5 Uure mwaanie komu a Jiuda nge aawalai sinola mwana rue kire ne'ie
ha'a-ara aada.
Uure mwaanie komu a Ruben, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Gad, nge aawalai sinola mwana rue.
6 Uure mwaanie komu a Asa, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Naptali, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Manase, nge aawalai sinola mwana rue.
7 Uure mwaanie komu a Simion, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Livae, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Isaka, nge aawalai sinola mwana rue.
8 Uure mwaanie komu a Sebiulan, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Josep, nge aawalai sinola mwana rue.
Uure mwaanie komu a Benjamin, nge aawalai sinola mwana rue.
Oto kire ne'ie ha'a-ara aana aawalai sinola mwana rue mwaanie ahutana
mo komu ni Israel.

Pulitaa Paine Kire Ha'ama'u

Aana God

9 Oto lo'u i purine leune, nou lio na no ko leesie lo'u nikei pulitaa oto
paine, nge nga iini e sa'a roro'a iidu-suuhana. Mwala ngeena kire uure mai
mwaanie ta'ena nga mwala, na mwaanie ta'ena nga aapoloa, na mwaanie
ta'ena nga komu, na mwaanie ta'ena nga erenga i laona walumalau. Kire
mani to'oni eeni to'oni rere'a, na kire mani hele apa-apai e'e. Kire mani
uure i na'ona naunekume ni aalaha ngeena na a Kalei Sipu,
10 na kire ko soi aana mei wala paine uuri, "Ha'a-uuringe e uure mai
mwaanie a God ikie, iini nge e ii'o i lengine naunekume, na mwaanie a
Kalei Sipu."
11 Mo rato ni mwane na e hai ola mauri ikire no'one i leune, na ahutana
mo ensel kire mani uure kali-kelie naunekume. Mo ensel ngeena kire
pouruuru hai aano i na'ona naunekume na kire ko palo-paloa a God.
12 Kire ko te'uri,

"Iau.

Ha'apaina'anga,
na manikulu'anga,
na manatanga,
na paalahenga,
na ha'ama'unge,
na nanamanga,
na a'aila'anga,
mo ola a God ikie otona na oto huu.
Ke urine oto."

13 Oto ngaeta iini aana mo rato ngeena e dolosi eeku uuri, "?Kira tei ni
kire ho'o to'oni rere'a ngeena, na kire uure i tei?"
14 Oto nou aalamie uuri, "Nou ka'a saie ike, poro paine ineu, ta'e i'oe
ha'alaa o saie."
Oto rato ni mwane ngeena e si te'uri hunieu, "Mwala ngeena, ikire nge
kire uure ma'uta'a aana maholo taunge'inilada e lae na kire ii'o i laona
si'oha'anga paine. Kire hoda rere'a oto aana mo to'oni ikire aana apune a
Kalei Sipu.
15 Aena urinena nge kire ii'o oto i na'ona naunekume a God, na kire ko
palo-paloa oto susue dangi na rodo i laona nume maa'i ingeie. Na iini nge
e ii'o i lengine naunekume kei lio i suli diana aada.
16 Mwala ngeena kire sa'a roro'a ni hiolo lo'u, na kire sa'a roro'a ni
maarou lo'u, na sapeda e sa'a roro'a ni raramea lo'u aana sato,
17 aena aana a Kalei Sipu nge e uure i na'ona naunekume, ingeie oto
kakalihe ikire. E sai na'oda takoie huulaa ni wei meuri. Na a God kei usuri
aasie ahutana mo wei ni aakalo mwaanie maada."

8

A Kalei Sipu E Tahanie

Hiune Nga Hui Edi,

Oto E Hiu Eehuri Ko Si Ngara

1 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie hiune nga hui edi. Na aana maholona,
nge e pwa-pwaio oto ta'au i Lengi i sulie nga kele maholoi sato.
2 Na nou leesie e hiu ensel nge kire ko uure-uure i na'ona God, niilana e
hiu eehuri e lae hunire.
3 Oto ngaeta ensel e lae lo'u mei, e lae mai uure i saana ora ni uunu-uunu
ola nge e ii'o i na'ona naunekume. Na e hele aana kao-kao kol aani dango
wau-wesu, na kire niie lo'u hunie nga mo dango wau-wesu huni uunu'i
pe'ie mo aarenga'inge mwala maa'i a God. Oto ensel ngeena e uunu'i oto i
lengine ora aani kol ngeena,
4 na pwa'ulana dango wau-wesu na mo aarenga'inge mwala a God, e
uure mwaanie nimana ensel na ko loho oto ta'au i saana a God.
5 Oto ensel ngeena e toolea dunge mwaanie ora ni uunu-uunu ola, na
e ne'ie i laona kao-kao ngeena, na e uu'ile'inie i lalona walumalau. Oto
wa'ariri ko eeso, na lou-lou ko kakahite, na nunu ko esu oolo-oolo oto.
6 Oto e hiu ensel kire hele aana e hiu eehuri ikire na kire dau aakau oto
huni uuhi'i.

Eetana Nga Aahuri

E Waelie Mwakano

7 Oto eetana nga ensel e uuhie aahuri ingeie. Na mo uudu-uuduhe aani
nemo e pou mala hau ko teke oto uure mai ta'i salo, na dunge na apu ko

teke no'one pe'i'i. Oto ahutana hahalisi e waru mango, na oolune nga po'o
ni leu aana aano huu na mo ei i lengine kire waru oto no'one.

Ruana Nga Aahuri

E Waelie Aasi

8 Oto ruana nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na ngaeta mei ola e lio
oto mala toloi henue paine ko weru aana dunge, na aasilana e lae oto hai
laona aasi. Oto oolune nga po'o ni eesi e ne'i epu,
9 na oolune nga po'o ni ola mau-meuri i laona aasi kire mae mango, na
oolune nga po'o ni iini aana mo haka i eesi kire aaela oto no'one.

Oolune Nga Aahuri

E Waelie Mo Wei

10 Oto oolune nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na ngaeta ho hee'u
peine e eeso mala wa'ariri, na ko ooho toli oto mai uure ta'i salo. Na e teke
i laona oolune ngaeta po'o ni leu aana mo wei peine, na i laona mo huulaa
aani wei.
11 Na satana ho hee'u ngeena a Aha'i, na oolune nga po'o ni wei e aha'i
oto. Oto mwala hunge kire mae aana kire inuhie mo wei aha'i ngeena.

Haine Nga Aahuri

E Waelie Salo

12 Oto haine nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na kire hite mwa'asie
oto oolune nga aapa aana sato, na oolune nga aapa aana waro-waro, na
oolune nga po'o ni iini aana mo hee'u. Oto oolune nga aapa aana mo raa-
raa ta'i salo e rodohono oto, na nga mei ola e ka'a sai raa ike lo'u aana
oolune nga aapa aana aatowaa na rodo.
13 Oto aana maholo no ko lio-lio ue, na no ko leesie nga hada ko loo-loho
ta'i salo, na ko soi-soi aana mei wala paine uuri, "!Aaia! !Aaia! Aama-
aamasilana mo iinoni i laona walumalau, aana kei tohungei aaela oto
liutaa maholo ngaeta oolu ensel kei uuhie lo'u mo eehuri ikire."

9

Limana Nga Aahuri

E Ha'asapesalu'aa Mwala

1 Oto limana nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na nou leesie iini kire
haara'inie aana a Hee'u nge a God e aasie ka'u mei aano mwaanie i Lengi.
Na kire niie kii hunie, huni tahanie kalinge ni ha'amotaahinge e ka'a to'o
kaona.
2 Oto e lae, e tahanie kalinge ni ha'amotaahinge ngeena, oto pwa'ulei
dunge pi'ola pulu-pulu'e e dautaa mwaanie kalinge ngeena oto domana
dunge paine ko pwe'u. Oto pwa'ulei dunge ngeena ko lae honosie salo na
sato ko rodohono oto.
3 Oto mo oru kire siho mai laona walumalau uure mwaanie pwa'ulei
dunge ngeena. Na kire niie nanamanga huni'i huni ala mala hari-heri.
4 Na kire ere honosire hunie kire ke su'uri waelie apa-apana ta'ena nga
hahalisi wa ta'ena nga ai, ta'e kire ke waelie mola mo iinoni nge kire ka'a
to'o aana ha'a-ara a God i darada.
5 Na kire toli'aasire hunie kire ke ha'asapesalu'aa mo iinoni hunie e lime
waro-waro, na salunge ngeena e paine domana oto hari-heri e alaie iinoni.

6 Aana mo dingena mwala ko sapesalu ngeena kire kei tola hailiu hunie
nga mo ola huni horo'ire maraada hunie kire ke mae, ta'e kire sa'a lio
oodoi'i ike. Na kire kei sare mae, ta'e kire sa'a roro'a ni mae ike.
7 Mo oru ngeena kire lio mala mo hoos nge kire dau aakau eeni hunie
oohotaa. Kire ho'osie pwaude aana mo ola e lio mala rorodara aani kol,
na maada e lio mala maana iinoni.
8 Iihune pwaude e urihana iihune pwaune mo keni, na nihoda e urihana
nihona mo laeon.
9 Na i roroma'i saeda kire ho'osie mo ola ma'uta'a aani oohotaa. Aawa-
aawatana apa-apada e rongo mala tatakolenga aana mo hoos ko huru pe'i
taetahe aana oohotaa.
10 Kire to'o ui'uide mala mo heri-heri, na maholo kire kei susu'ie iinoni
aana ui'uide, nge kei selu i sulie e lime waro-waro.
11 Inemauri mo oru ngeena nge ensel haahie kalinge ni ha'amotaahinge,
na satana aana erenga ni Hibru, a Abadon, na aana erenga mo Krik nge a
Apolion. Ta'e ta'a-ta'a ne'isaenga mola aana uuri, "Iini ko mala-mala."
12 Eetana nga mei aaelanga oto e tapaliu mango ngeena, ta'e e ro iini lo'u
kei haro lae ue mai i puri.

Oonona Nga Aahuri

E Horo Maesie Mwala

13 Oto oonona nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na nou rongoa mei
wala e uure mai mwaanie mo rarangoi ola i lengine ora aani kol nge e ii'o
i na'ona God.
14 Mei wala e unue hunie oonona nga ensel ngeena uuri, "O ke luhesie
e hai ensel nge kire ho'osire i reune wai peine Iuparetis."
15 Oto e si luhesire, aana kire mani ii'o aakau oto hunie maholona. E
tewa oto na kire ko maa'oohie mola halisi ngeena, na waro-waro ngeena,
na hai dinge ngeena, na maholoi sato ngeena, aana kire ii'o aakau mola.
Kire ii'o aakau huni horo maesie oolune nga po'o ni leu aani iinoni i laona
walumalau.
16 Nou rongoa iidu-iidunge aana mae ikire, na e hule aana e ro tangalai
mola aani ramo (200,000,000) pe'ie mo hoos ikire.
17 Oto nou leesie lo'u mo iini kire ta'e aana mo hoos ngeena kire ho'osie
mo sala ni oohotaa haahie roroma'i saeda, na mo olana kire nonoro'a mala
mela-melahai dunge, na kire pulu-pulu'e mala aasi, na kire sa'o-sa'ola mala
sato. Na pwaune mo hoos ikire e lio mala pwaune laeon, na dunge ko
deutaa mai mwaanie wawada pe'ie pwa'ulei dunge na mo heu eeso-eeso.
18 Na kire horo maesie ngaeta po'o ni iinoni aana e oolu po'o ni leu aana
walumalau, aana e oolu aaelanga nge kire uure mwaanie wawana mo hoos
ngeena—nge dunge na pwa'ulei dunge na mo heu eeso-eeso.
19 Aana nanamanga mo hoos nge i wawada na lo'u aana ui'uide, aena
aana ui'uide e to'o aana mo pwe'ui ola mala mwaa ala-ala, nge e sai alaie
mo iinoni aana.
20 Ta'e ahutana mo iinoni lo'u i lalona walumalau nge horo'ilada e ka'a lae
ike aana mo aaelanga ngeena, kire ka'a oonisae ike mwaanie mo takalonga
ikire. Kire ka'a mamalo ike mwaanie palolana mo li'oa aaela na mo nunui
ola kire asui'i mola aani kol, na siliva, na bras, na hau, na aani ei. Mo god
eero-eero ngeena kire ka'a sai lio ike aana maada wa kire ke rorongo aana
aalingada wa kire ke lae-lae aana ae'aeda.
21 Na mwala kire ka'a oonisae ike hunie kire ke aali'u mwaanie mo
horonga ikire, wa mo si'onga ikire, wa mo aeni-olanga ikire, wa mo pelinge
ikire, ta'e kire ko lae pe'i hele paine mola aani.

10

Ensel E Niie Kele

Uusu-uusu Hio-hio Hunie A Jon

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e tohungei nanama liutaa ko siho
mai uure i Lengi. Na e aaluhi aana mei uuru oto mala nga to'oni ingeie, na
hure'aro e lolo ahuie pwaune. Maana e raa oto mala sato, na e ro ae'aena
domana oto e ro mela-melahai dunge oto paine.
2 Ensel ngeena e hele aana kele uusu-uusu hio-hio i laona nimana na e
taha oto aakau. Oto ae'ae i pwalo-pwalona e uuri puu i kolune aasi, na
ae'ae i meu-meuline e uuri puu i kolune aano huu.
3 Na e si soi aana mei wala paine domana oto nga laeon ko tea, na aana
maholona, oto e hiu ho lou-lou kire si ere taa.
4 Oto mola i purine kire ere taa urine, na no ko deu oto uri ne ke uusue
nga taa kire unue. Ta'e lo'u mola aana maholona na no ko rongoa mei
wala uure i Lengi e te'uri hunieu, “Su'uri uusue nga taa nge e hiu lou-lou
e unue, na o ke su'uri ha'arongoa nga iini aana.”
5 Oto ensel nge nou leesie e uure i kolune aasi na i kolune aano huu, e
susue'inie ninime i pwalo-pwalona oto takoie i Lengi,
6 na ko heiholota'i oto aana satana God Mau-meuri'e, na iini e ha'aholaa
walumalau na salo na aasi na walu ola i lalo aani. Ensel ngeena e
haiholota'i uuri, “Maholo ni maa'oohinge e mango oto.
7 Aana maholo nge hiune nga ensel kei uuhie aahuri ingeie, nge a God
kei ha'a-oaie oto mei saehaahinge ingeie, mala ka'u e unue oto hunie mo
koni-konihe ingeie, mo propet maa'i.”
8 Oto mei wala e uure i Lengi ngeena ko he'i unue lo'u hunieu uuri, “O
ke lae i toolea uusu-uusu hio-hio e taha oto ngeena mwaanie nimana ensel
nge e uure i kolune aasi na i kolune aano huu.”
9 Oto nou lae wau i saana ensel ngeena, na nou sukaa oto kele uusu-uusu
hio-hio ngeena mwaanie.
Oto e te'uri hunieu, “Hele aana uusu-uusu hio-hio ngeena na o ke ngaue.
Maholo o kei ngeue, kei meli-meli mala ngingidue, ta'e maholo o kei
oonomie nge oopwamu ke si hihiro aana.”
10 Oto nou toolea kele uusu-uusu hio-hio ngeena mwaanie na nou ngeue
oto. Na maholo nou ngeue e mali-meli oto hiito'o mala ngingidue, ta'e
purine nou ngeu mangoa, nge oopwaku e si hihiro aana.
11 Oto e unue lo'u hunieu uuri, “O ke he'i unu tahanga'inie lo'u walana
God i sulie nga taa kei reu lo'u mei puri aana mo aapoloa hunge hai aaopa'i,
na mo komu ni iinoni, na mo erenga, na mo inemauri.”

11

A Satan E Ooho Honosie

E Ro Propet A God

1 Oto nga iini e niie mai ei totoho mala apa'a hunieu, na e si unue hunieu
uuri, “Lae, na o ke lai totohoa nume maa'i a God na ora ni uunu-uunu, na
o ke iidumie mwala ko palo-palo a God i leune.
2 Ta'e o ke su'uri totohoa lolata poi sinaha aana nume maa'i. Toli'aasie
mola, sulie niilana e lae oto hunie mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu

ha'ike, na kire kei aalaha haahie i Jerusalem i sulie e hai aawalai waro-
waro mwana rue.†
3 Na ne kei uusunge'inie poi e ro mwane ineu nge kire sai
ha'awalaimoli'aa walaku. Kirerue kei to'oni aani to'oni aaela ni haata'inie
uri kirerue ko saehuu, na ne kei niie nanamanga hunirerue hunie kirerue
ke unu tahanga'inie walaku hunie sinola pe'ie e ro tangalau na e oono
aawalai hei dinge ngeena."
4 E ro propet ienini ikirerue oto e ro ai olif na e ro ola talai laite, nge
kirerue uure i na'ona a God, aalaha paine haahie walumalau.
5 Mala uri nga maelonga kei deu huni horo'ie e ro mwane ngeena, nge
dunge kei iisitaa mwaanie ngiduderue na kei horo'ie oto. Mo maelonga
ikirerue kei meni mae oto urine.
6 E ro mwane ngeena kire to'o aana nanamanga huni deu honosie nemo
i sulie mo waro-waro nge kire kei unu tahanga'inie walana a God. Kire
to'o aana no'one nanamanga huni oolisie wai hunie ke ne'i epu, na kire
to'o aana nanamanga huni ha'atolaa mai ta'ena nga aaelanga i laona
walumalau. Kire sai deu urine oto mola tarau i sulie ne'isaenga ikirerue.
7 Oto maholo e ro propet ngeena kirerue kei unu tahanga'inie walana
God mango, nge nga ola loo-loo'a kei maau poi mwaanie kalinge ni
ha'amotaahinge ngeena. Oto ke si heiseuni pe'irerue na kei horo
maesirerue oto.
8 Na mo rae aadarue kei kesu mola i sulie tala aana huilume kire ere ni
aalahuunge aana uuri i Sodom wa i Ijip.† Mo satai ola ngeena nga tolimaa
mola hunie huilume i Jerusalem nge kire horo'ie a Aalaha ikirerue no'one
aana.
9 Oto kire sa'a toli'aasie ike nga iini ke haitoli aadarue, na hunie e oolu
hei dinge pe'ie nga aapai dinge mwala aana ahutana mo henue hai aaopa'i,
na ta'ena nga aapoloa, na ta'ena nga komu, na ta'ena nga ere-erenga, kire
kei to'o-to'omaaie e ro rae aadarue.
10 Na ahutana mwala ni welumalau kire kei ilenimwa'e oto hiito'o aena
aana e ro propet ngeena kire mae oto. Kire kei deu ngeuhe, na kire kei
niie mo niinge hunire hailiu aena aana e ro mwane maa'i ngeena kire asuie
sapesalunge oto hiito'o hunie mwala aana walumalau.
11 Ta'e i purine e oolu hei dinge na nga aapai dinge ngeena e haro mango,
a God e si nii eeliho'i aana mei mangoi ola ni meurihe hunie e ro mwane
maa'i ngeena. Oto kire uure hala-hala aana ae'aedarue, na ahutana mwala
nge kire leesirerue kire tohungei me'u oto hiito'o.
12 Oto e ro mwane maa'i ngeena kirerue ko rongoa mei wala paine uure
ta'au i Lengi ko unue hunirerue uuri, "More ke lae poi leu." Oto kirerue
ko lae oto ta'au i Lengi i laona mei uuru, na mo maelonga ikirerue kire ko
to'o-to'omaairerue mola.
13 Na aana maholona nunu oto paine e nunu, na tangahulu'ana ngaeta
po'o ni leu aana huilume i Jerusalem ngeena e aa'oho oto, na e hiu sinolai
iinoni kire mae aana nunu ngeena. Oto mo iini nge kire ka'a mae ike, kire
ko tohungei me'u, na kire ko soi ha'amanikulu'aa oto a God ta'au i Lengi.

---

† **11:2** 11:2 Ngaeta mo tatala aana Haata'inge kire ere i sulie hai aawalai waro-waro mwana rue, na ngaeta iini ko ere i sulie sinola e ro tangalau pe'ie oono aawalai hei dinge, na ngaeta iini lo'u ko ere i sulie e oolu helisi pe'ie nga aapa. Ta'e tewanga ahutana mo maholo ngeena kire mani sada mola. Leesie lo'u Haata'inge 11:3, 12:6, 12:14, 13:5. A Propet Daniel e ere no'one i sulie nga maholo tewa urine aana Daniel 7:25, 12:7. † **11:8** 11:8 Hanue ngeena e to'o aana mo satai ola hunge aana nge ikire oto mo ha'a-ara mola hunie walu ola aaela nge ko uure honosie a God. Sodom oto nga ha'a-ara hunie walu ola mala masinge na aeni-olanga. Leesie Jenesis 18:16—19:29 na Aesaea 1:9-10. Oto Ijip nga ha'a-ara huni deu rarahie mwala hunie kire ke asu mwaakule wa mala mo koni-konihe. Leesie Eksodas 1:11-14 na Diutronomi 5:6.

14 I leune, ruana nga mei aaelanga paine e mango eena, ta'e lio ka'u.
Kara'inie oto lo'u oolune nga mei aaelanga paine kei lae mai.

Hiune Nga Aahuri

E Aehotaa Aalahanga a God

15 Oto hiune nga ensel e uuhie aahuri ingeie, na mo wala paine uure
ta'au i Lengi ko te'uri, "A God ikie na iini e lio hilisie hunie ke ne'ie a Ha'a-
uuri, ikire oto kire to'o aana nanamanga haahie ahutana walu ola aana
walumalau na huni aalaha haahie oto huu."
16 Oto e ro aawalai rato ni mwane mwana hai nge kire ii'o i lengine mo
neunekume i na'ona God, kire mani lai pouruuru i aano i na'ona God
17 na kire ko ere uuri,

"Emi ko paalahe'o, God Aalaha Hahu'ana Nanama,
nge o ii'o ka'u oto uure mai na'o, na oto lo'u mei si'iri ie.
Emi ko paalahe'o aena aana o ko tala'ai aalaha oto haahie walumalau
pe'ie nanamanga paine i'oe,
18 Oto waite mo pu'o kire ko tohungei saewasu,
ta'e ie maholo i'oe oto huni saewasu.
Na maholo oto hunie o kei leie mo iini kire mae oto,
maholo oto hunie o kei waaie mo koni-konihe i'oe, mala mo propet.
Na maholo oto hunie o kei waaie kira hiiwalaimoli,
mo iini nge kire ha'ama'u eemu, e paine wa e mwai-mwei.
Na maholo oto huni horo suuhe'inie
mo iini nge kire ko waelie walumalau."

19 Oto nume maa'i a God ta'au i Lengi e taha, na nou leesie oto ta'au kesi
maa'i a God nge haiholota'inge ingeie i laona. Oto wa'ariri ko eeso hailiu,
na lou-lou ko hoka, na nunu oto paine pe'ie mawasidengi oto paine ko hite,
na mo uudu-uuduhe aani nemo e pou mala hau ta'i salo ko teke oto mai
aano mala nemo.

12

Paineha'ana Mwaa Ala-ala E Saunie Hu'e

1 Oto ngaeta tolimaa oto paine e haata'i lo'u ta'au i Lengi. Nou leesie
ngaeta hu'e† e to'oni haahie aana rarangana sato, na waro-waro i hahana
ae'aena, na rorodara aana aawalai ho hee'u mwana rue i pweune.
2 A hu'ena ko hi'e-hi'e, oto ko ngara-ngara aana ko sapesalu oto hunie kei
meuri eeni mwela.
3 Oto ngaeta tolimaa e haata'i lo'u ta'au i Lengi. Iini ngeena paineha'ana
mwaa ala-ala, na sapena e tohungei nonoro'a. E to'o aana e hiu pwa'ui ola
aana na aawalai rarangoi ola. Na e hiu pwa'ui ola ngeena kire mani oa
rorodara mango.
4 Oto e rapu tekela'inie oolune ngaeta po'o ni leu aana mo hee'u ta'i salo
aana ui'uine, na kire ooho toli oto mai aano. Na e lae oto mai uure i na'ona
a hu'ena uri hunie ke ngaue a kalena aana maholo kei hute.†
5 Oto a hu'ena e ha'ahutaa kele mwela mwane hunie kei aalaha haahie
ahutana mo henue i laona walumalau, na kei tohungei ha'aloie ahutana

† **12:1** 12:1 Sa'a mola hu'e ngeena e urihana komu ni Israel na kele mwela nge ko sapesalu aana ngeena uri a Jisas. Urine walu ola a Jon e ere i suli'i ie, kire rau oto aana pongine a Jisas. † **12:4** 12:4 Paineha'ana mwaa ala-ala ngeena uri a Satan ni ngeena, na aana ko sare ngaue kele mwela ngeena e urihana maholo nge a Herod Inemauri e sasare horo'ie a Jisas maholo e hute. Leesie Matiu 2:16-18.

mo iini kire ko heitohea. Ta'e maholo kele mwelana e si hute, oto kire toolea mola i saana God, na e lai ii'o oto aana naunekume ingeie.
6 Na a hu'ena e tahi weu i lalona hanuesala takoie leu nge a God e dau aakau aana oto hunie a hu'ena kei ii'o aana. I leune nge lio i sulilana ke si lae i sulie sinolai hei dinge pe'ie e ro tangalau na oono aawalai hei dinge.
7 Oto oohotaa paine ko aehota oto ta'au i Lengi. Na'ohai ensel a Maekol na mo ensel ingeie ni kire ko heiseuni honosie paineha'ana mwaa ala-ala ngeena na mo ensel ingeie.
8 Ta'e a Maekol ni e a'aila'a liutaa aana mwaa ngeena. Oto uure aana maholona, kire ka'a toli'aasie ike lo'u hunie mwaa ngeena wa mo ensel ingeie ke ii'o ta'au i Lengi,
9 ta'e kire aasire mango oto mai aano i laona walumalau. Paineha'ana mwaa ala-ala ngeena ola e uure oto mai i na'o. Na ingeie ka'u kie ko haa-haara'inie a Pwelu Eero-eero wa a Satan. Na ingeie oto iini nge ko eeroa ahutana mwala aana walumalau huni lae i sulie mo tala aaela.
10 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine e uure ta'au i Lengi ko te'uri,

"Aana maholo ie God ikie e ha'a-uurikie oto.
e haata'inie oto uri e to'o aana nanamanga huni aalaha oto mala inemauri.
Oto ie a Kraes e haata'inie uri ingeie oto ni e aalaha haahie ta'ena nga ola.
Aana iini nge hola'ina'o e talei ha'a-ha'asusunge'inie mola mo eesike suli aatowaa na rodo i na'ona a God ikie,
aasilana e lae oto mai aano.
11 Oto maholo ie e sa'a ha'asusunge'inie lo'u mo eesike
aana kire a'aila'asie oto aana apune a Kalei Sipu,
aana walaimolinge kire taroha'inie,
aana kire toli'aasie mauriha'ada i tehula'ana.
12 Aena urinena, omu ke ile-ilenimwa'e haahie leune,
i'omu mo iini ta'au i Lengi.
Ta'e kei tohungei aaela oto liutaa hunie mwakano na aasi, na ahutemiu mo iini omu ii'o mai aano i lalona walumalau,
aena aana a Pwelu Eero-eero e siho oto mai aano i seemiu.
Saena e honu mola aani saewasunge,
aena aana e saie oto uri e sa'a ii'o tewa ike lo'u."

13 Oto maholo paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e lio saie uri aasilana e lae oto mai aano, ko si aehota taunge'inie hu'e nge e ha'ahutaa mwela mwane ngeena.
14 Ta'e a hu'ena kire niie e ro apa-apai hada oto paine nana uri hunie ke loho wau takoie leu ingeie wau i henue sala nge kire dau aakau aana loosie. I leune nge kire kei lio i sulie hunie kei ii'o sapemawa mwaanie mwaa ngeena i sulie oolu helisi pe'ie oono waro-waro.
15 Oto mwaa ngeena e pusule'inie wai mwaanie wawana domana oto wai ko kone wau takoie leu a hu'ena e ii'o aana uri hunie ke konea.
16 Ta'e mwakano e pe'ie a hu'ena aana kalinge paine e maau, oto e oonomie mola wai nge ko aahe mai mwaanie wawana mwaa paine ngeena.
17 Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e tohungei saewasulie a hu'ena, na e lae oto huni ooho pe'ie mo kalena. Ikire oto mo iini nge kire ko lulu i sulie mo ha'atolanga a God, na kire ko ha'ahoule'inie walaimolinge i sulie a Jisas.

E Ro Na'ohai Koni-konihe A Satan Kirerue Ooho Honosie Mwala Maa'i A God

18 Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e si lai uure mola i reune aasi.

13

1 Oto nou he'i leesie lo'u ola loo-loo'a nge e horo maesie e ro propet
ngeena e maau poi mwaanie aasi. E to'o aana aawalai rarangoi ola na e
hiu pwa'ui ola aana. Mo rarangoi ola aana ngeena kire mani to'o rorodara
mango. Na mo pwa'ui ola aana kire mani to'o aana mo satai ola huni ere
mwakata'inie a God.
2 Na ola loo-loo'a nge nou leesie ngeena e lio ni me'unge oto hiito'o mala
leopat, ta'e mo ae'aena e lio ni me'unge mala ae'aena bea, na wawana e lio
ni me'unge mala wawana laeon.

Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e niie a'aila'anga na nanamanga
ingeie hunie ola loo-loo'a ngeena ke aalaha pe'ie.
3 Ngaeta pwa'ui ola aana ola loo-loo'a ngeena, malaka oto paine nge aana.
Na e lio adona ke maesie malaka ngeena, ta'e lae-lae malaka ngeena e haro
mola oto lo'u maraana. Aena urinena ahutana mwala aana walumalau kire
ko pangata'i, na kire ko lulu i sulie oto.
4 Ahutana mwala ko meni paloa paineha'ana mwaa ala-ala ngeena, aena
aana e niie a'aila'anga ingeie hunie ola loo-loo'a ngeena. Na kire palo-
paloa no'one ola loo-loo'a ngeena pe'ie mo wala uuri, "?A tei e sada pe'ie
ola loo-loo'a ngeena?† Nga iini hunie ke a'aila'a liutaa aana na ha'ike lo'u."

5 Na hunie e hai aawalai waro-waro mwana rue, ola loo-loo'a ngeena
e to'o aana nanamanga huni esu mola i sulie saena, na ko ere tooha'inie
maraana liutaa aana God.
6 Ko ere waelie oto a God, na satana, na hanue ingeie, na ahutana mo
iini nge kire ii'o pe'ie ta'au i Lengi.
7 Niilana a'aila'anga e lae no'one hunie huni ooho pe'ie mwala maa'i a
God, na huni a'aila'asire. Niilana nanamanga e lae no'one hunie haahie
ahutana mo iinoni ni welumalau ma'alana nga komu uri taa wa nga ere-
erenga uri taa wa nga hanue lo'u uri taa kire ii'o aana.
8 Ahutana mwala ni welumalau kire kei paloa ola loo-loo'a ngeena, ta'e
mo iinoni a God ha'ike, aana Kalei Sipu nge horo'ilana e lae e uusue satada
oto i laona uusu-uusu ni meurihe ingeie oto wau i na'ona ha'aholalana
walumalau.
9 Omu ke pwaarongo diana ka'u, hunie omu ke rongo saie mo wala e
aasa ienini.
10 Mala uri a God kei toli'aasie ta'ena nga iini ke lae i nume ni ho'o, nge
kei lae oto i nume ni ho'o. Mala uri a God kei toli'aasie ta'ena nga iini
ke mae aani naihi, nge horo'ilana kei lae oto aani naihi. Na aana maholo
nge mo ola ngeena kei reu urine, nge i'omu mo iinoni a God, omu ke uure
a'aila'a mola na omu ke hiiwalaimoli ngei-ngedi mola aana a God.

11 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ola loo-loo'a e maau poi mwaanie
mwakano. E to'o aana e ro rarangoi ola mwai-mwei mala mo kalei sipu
maneko, ta'e ko ere-ere a'aila'a oto mala paineha'ana mwaa ala-ala ngeena.
12 Oto maholo ruana nga ola loo-loo'a ie e ii'o pe'ie eetana nga ola loo-
loo'a ngeena, nge ko esu aana nanamanga nge iini hola'ina'o e to'o aana. E
asu aana nanamanga ngeena urine huni deu rarahie mola ahutana mwala
aana walumalau hunie kire ke palo-paloa iini hola'ina'o ngeena nge malaka
aaela e o'o'o ka'u aana ta'e e mola lo'u.
13 Ruana nga ola loo-loo'a ngeena ko esuie mo hu'i-hu'ite paine, hule aana
e da dunge e siho mai i aano uure i salo mola i maana mwala.

---

† **13:4** 13:4 Mwala nge kire ko dolosi urine kire ko ha'amwasi mola aana a Ensel Maekol, aana ne'isaenga aana satana e uuri, "?A tei e sada pe'ie a God?"

14 A God e toli'aasie hunie ke asuie mo hu'i-hu'ite aana maholo e ii'o pe'ie
ola loo-loo'a hola'ina'o ngeena, na aena aana mo hu'i-hu'ite ngeena, nge e
ha'apweue ahutana mwala ni welumalau. Ruana nga ola loo-loo'a ngeena
e unue uri mwala ke asuie nga nunui ola huni ha'apaina'aa iini hola'ina'o,
iini nge e malaka'a ka'u ta'e e ka'a maesie ike.
15 Oto mwala kire asuie nunui ola mala e unuena, na lo'u a God e
toli'aasie ruana nga ola loo-loo'a ngeena hunie ke niie nga mangoi ola
hunie nunui ola nge kire asuie. Oto nunui olana ko ere, na ko lei mae
aana mo iini nge kire ka'a palo-paloa ike.
16 Na ruana nga ola loo-loo'a ngeena ko deu rarahie lo'u ahutana mwala,
mwala mwai-mwei na mwala paine, mo iini kire to'o-to'o na mo iini kire
maitale, mo koni-konihe na mo iini kire ii'o luheta'i, hunie kire ke mani
to'o aana ha'a-ara aana ninime i pwalo-pwaloda wa ta'i na'ona darada.
17 Na e ha'a-uuresie ha'atolanga uri nga iini e sa'a roro'a ni holi ike wa
ke ha'aholinge'inie nga mei ola, na e ka'a to'o aana ha'a-ara ngeena. Aana
ha'a-ara ngeena oto satana eetana nga ola loo-loo'a ngeena, wa iidu-iidunge
nge ko uure hunie satana.
18 Omu ke lo'o-lo'onga'i kohi i sulie mo ola ienini hunie omu ke lio sai'i.
Mala uri nga iini ko saenanau, nge ke haitale oodoie ne'isaenga aana iidu-
iidunge aana ola loo-loo'a ngeena, i sulie iidu-iidunge ngeena e uure hunie
nga iinoni. Iidu-iidunge ingeie nge oono tangalau, oono aawala mwana
oono.

14

Mo Sinolai Mwane Oodota'i Kire Kanalie Kana Haalu Nana God

1 Oto nou he'i lio lo'u na no ko leesie a Kalei Sipu e uure i lengine toloi
henue i Saeon. Na tangalau pe'ie hai aawalai sinolai iinoni mwana hai kire
uure no'one pe'ie. Kire mani uusue satana a Kalei Sipu i na'ona darada, na
kire uusue no'one satana Aamana a Kalei Sipu.
2 Na nou rongoa nga aawa-aawatai ola paine uure ta'au i Lengi domana
oto aawa-aawatana wai peine ko kone, na domana oto kou-kouha'ana lou-
lou peine. Aawa-aawatai ola nou rongoa ngeena e rongo diana mala aawa-
aawatana mo pesi aawa mwala ko sikili'i.
3 Na mo sinolai iinoni ngeena kire ko kanalie kana haalu i na'ona
naunekume na i na'ona e hai ola mauri na mo rato ni mwane ngeena. Na
ta'e mo sinolai iinoni nge a Kalei Sipu e tapa oolisire mwaanie walumalau
mola kire sai kanalie kana haalu ngeena.
4 Mo mwane ienini kire kineta'inire maraada hunie kire ke ii'o rere'a
ta'ingelu mala mo iini nge kire ka'a hele roro'anga ike pe'ie nga keni. Na
kire lulu i sulie a Kalei Sipu aana ahutana mo tolahai ola diana ingeie. E
tapa oolisire mwaanie walumalau, na ikire oto domana niinge aani hiki-
olanga nge niileni e lae hunie a God na a Kalei Sipu.
5 Kire ka'a dau wala aaela ike aani eeronga, ta'e kire tohungei ii'o oodota'i
ta'ingelu mola.

E Oolu Ensel Ko Ha'apasulie Mwala Uri A God Kei Leire

6 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e loho ta'au i salo huni taroha'inie
mei wala aana Tataroha Diana nge kei ii'o huu. Ko taroha'inie oto hunie
ahutana mo iinoni i laona walumalau, hunie ta'ena nga mwala, na ta'ena
nga aapoloa, na ta'ena nga ere-erenga, na ta'ena nga komu.
7 Ensel ngeena ko ere aana mei wala paine uuri, “Omu ke ha'ama'u aana
God na omu ke ha'apaina'aa. E hule oto aana maholo a God huni leie
ahutana mwala. Oto omu ke ha'amanikulu'aa God aana ingeie oto iini nge

e ha'aholaa salo, na aano huu, na aasi, na mo huulaa mauri, na ta'ena nga
ola lo'u i laona walumalau."
8 Oto ruana nga ensel e lae mai sulie na ko he'i te'uri lo'u, "Huilume
paine i Babilon† e aa'oho oto. !E waeta'i oto! Mala i Babilon oto i na'o,
huilume paine ngeena e hari hunie mola aaelanga na e da uri ta'ena nga
hanue aana walumalau no'one ke inu mehiri oto mala ingeie. Oto a God
ko saewasulire."
9 Oto oolune nga ensel e lae lo'u mei sulie e ro iini i na'o, na ko unue
mei wala paine uuri, "Kei aaela oto liutaa hunie iinoni nge ko pouruuru i
na'ona ola loo-loo'a ngeena na nunune. Kei aaela oto hiito'o hunie ahutana
mo iini nge ha'a-ara aana ola loo-loo'a ngeena i darana wa aana nimana.
10 Mo iini urine kire kei meni hiinge'inie saewasunge a God oto to'ohuu
aana e sa'a pwaidoraa ike saewasunge ingeie pe'ie nga kele mei ola ni
aamasinge hunire, ta'e kei ha'a-aahesie mola apude. A God kei aasire mola
i laona dunge ni ha'amotaahinge aana mo heu eeso-eeso i na'ona mo ensel
maa'i ingeie na a Kalei Sipu.
11 Pwa'ulana dunge ni sapesalunge ikire ngeena e sa'a mou-mou ike lo'u,
ta'e kei ta'ela'i tara'asi mola susue aatowaa na rodo. Oto nga mamalonga
ha'ike lo'u hunie mo iini nge kire ha'apaina'aa ola loo-loo'a ngeena na
nunune, wa mo iini nge kire to'o aana ha'a-ara aana satana."
12 Oto aena urinena, e malisine mo iini maa'i a God ke hele susule'i aana
hiiwalaimolinge ikire i lalo aana Jisas na aana tola i sulilana mo ha'atolanga
a God.
13 Oto nou rongoa lo'u mei wala uure mwaanie i Lengi ko te'uri, "O ke
uusue uri aehota si'iri pwau weu, mo iini nge kire mae i lalo aana Aalaha
kire deidehie oto liutaa."
Na a Li'oa e te'uri, "Iau, e to'ohuu oto. Kire kei ile-ilenimwa'e mola
maholo kire kei mamalo oto ta'au i Lengi mwaanie mo esunge e aasa ikire,
aena aana waaitada haahie mo esunge diana kire asui'i ngeena e ii'o aakau
oto hunire."

Mo Ensel Kire So'okonie Hohola Aana Walumalau

14 Oto nou lio-lio na no ko leesie lo'u nga iini e lio mala iinoni e ii'o i
lengine mei uuru. E ho'osie rorodara aani kol i pweune, na e hele aana
naihi e ala huni so'okoni.
15 Na ngaeta ensel e lae lo'u mei mwaanie nume maa'i, na ko soi takoie
iini nge e ii'o i lengine mei uuru ngeena uuri, "O ke toolea naihi i'oe na o
ke so'okoni oto, aena aana hohola aana walumalau e repo diana oto, na
maholo hunie so'okoninge e hule oto."
16 Oto iini nge e ii'o i lengine mei uuru ngeena e salea walumalau
aana naihi lama-lama ingeie, na so'okonilana mo iinoni oodota'i aana
walumalau e lae oto.†
17 Oto nou leesie ngaeta ensel e lae lo'u mei mwaanie nume maa'i ta'au
i Lengi, na ensel ngeena no'one e to'o aana naihi e ala huni so'okoni.
18 Oto ensel nge ko lio-lio i sulie dunge aana ora ni uunu ola, e lae mai
mwaanie ora ni uunu-uunu na ko soi weu hunie ensel nge e hele aana

† **14:8** 14:8 Ohe a Jon ko ere mumuni i sulie hanue i Rom, paineha'ana hanue aaela haahie walumalau aana maholo ngeena. Wa ohe ko ere i sulie tolahai iinoni aaela huni heitalea nanamanga haahie mwala aani eeronga na aani palonga nge e ka'a to'ohuu. Leesie lo'u Haata'inge 16:19, 17:5, 18:2-21. † **14:16** 14:16 A Jisas e ere no'one i sulie so'okonilana mo iini oodota'i aana nga mo leu mala Matiu 9:37-38, 13:24-30, na Jon 4:35-38.

naihi uuri, “O ke toolea naihi i'oe na o ke lae oto i so'o niu, aena aana mo niu i laona pariki aana walumalau kire ulu-ulu oto.”†
19 Oto ensel ngeena e salea walumalau aana naihi lama-lama ingeie na so'okonilana mo iinoni ooraha'aa aana walumalau e lae oto. Mala mo niu e toli nge mwala ko so'ohi'i huni arasi'i, nge ensel ngeena e so'ohie kira ooraha'aa mai i saana saukae aana saewasunge a God.
20 E toolera mola i sinaha mwaanie huilume, na arasilada ko lae oto. Oto e losie nimei hero ngeena, na apu mola ko aahe mwaanie ai loi-losi ngeena. Apune kira ooraha'aa e aahe ngeena na e kone mala wai ko kone, na totoho aana apu e aahe ngeena e lae ha'atau hunie oolu tangalai kilomita, na e kokoro nga tahanga.

15

E Hiu Ensel Kire Dau Aakau Aana Mo Hu'i-hu'ite Aaela Ooreta

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta tolimaa oto paine ta'au i Lengi, na nou tohungei pangata'inie. Nou leesie e hiu ensel nge kei toolea mai e hiu hu'i-hu'ite aaela ooreta. Maholo mo hu'i-hu'ite aaela ngeena kei mango, nge saewasunge a God ke si mango oto i leune.
2 Oto nga taa nou leesie e lio mala aasi iiro-iiro aaropwailana e lae oto pe'inie dunge, na i reune aasi ngeena nou leesie mo iini nge kire a'aila'asie oto ola loo-loo'a ngeena, na nunune, na iidu-iidunge aana satana. Kire mani hele aana mo pesi aawa huni kanalie mo kana a God e nii'i hunire,
3 na kire ko kanalie kana a Mosis, koni-konihe a God, na kana a Kalei Sipu uuri,

“God Aalaha Hahu'ana Nanama,
o esuie mo ola paine na kire tohungei diana oto liutaa.
I'oe oto inemauri haahie ahutana mwala,
ahutana mo ola o esui'i kire oodota'i na kire to'ohuu.
4 ?A tei e ka'a sai me'ute'ini'o, Aalaha?
?Na a tei e sa'a ha'amanikulu'aa satamu?
Sulie ta'e i'oe oto o maa'i,
ahutana mwala kei meni paalahe'o
aana o haata'inie oto oodota'inge i'oe.”

5 Oto i puri nou he'i lio lo'u ta'au i Lengi na nou leesie uri leu e tohungei maa'i i laona Aapa-aapa aani Heiholota'inge a God e taha oto.
6 Na e hiu ensel ko toolea mai e hiu mei hu'i-hu'ite aaela ooreta ngeena kire ko iisitaa oto mai. Kire mani ho'osie mo to'oni rere'a wana-wana na mo roroto'oni aani kol i denumada,
7 na ngaeta iini aana e hai ola mauri ngeena e niie e hiu kao-kao aani kol wau hunie e hiu ensel ngeena. Mo kao-kao ngeena kire honu mola aana saewasunge a God, iini nge e ii'o oto huu.
8 Oto leu e maa'i ngeena e si honu aana pwa'ulana dunge uure mwaanie manikulu'anga na nanamanga a God, hule aana nga iini ka'a sai lae ike i laona, lai hule aana maholo e hiu hu'i-hu'ite aaela aana e hiu ensel ngeena kei haro mango.

† **14:18** 14:18 Erenga ni Krik e ka'a ere ike i sulie mo niu ta'e e ere i sulie tolahana mo Jiu maholo kire asuie waen aana mo grep. Kire so'okonie mo grep, na kire ko losi'i aani uuri puli-pulisi'i i laona nga kalinge kire didie aana hau peine. Oto ewe-ewena mo grep e aahe, na kire dedeie mo ate'a aani te'e-te'ei nanikot, oto kire ponosie ate'a ngeena, na lae-lae ewe-ewena mo grep e si ne'ie waen.

16

Mo Ensel Kire Lingisie E Hiu

Kao-kao Aana Saewasunge A God Haahie Walumalau

1 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine e uure mwaanie leu e tohungei maa'i liutaa na ko unue hunie e hiu ensel uuri, “Omu ke lai lingisie e hiu kao-kao aana saewasunge a God haahie walumalau.”

Eetana Nga Kao-kao

E Asuie Mo Osa

2 Oto eetana nga ensel e lai lingisie kao-kao ingeie haahie walumalau. Nge sapesalunge aani osa e si lae mai haahie ahutana mwala nge kire to'o aana ha'a-ara aana ola loo-loo'a ngeena na mo iini nge kire ko paloa nunui ola ingeie.

Ruana Nga Kao-kao

E Waelie Aasi

3 Na ruana nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie aasi, na aasi e ne'i epu oto, na e lio oto mala apune iinoni e mae, oto ahutana mo ola mauri i laona aasi kire mani mae mango.

Oolune Nga Kao-kao

E Waelie Mo Wei

4 Na oolune nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie mo wei peine na mo huulaa na ikire no'one kire mani ne'i epu.
5 Oto nou rongoa ensel nge ko lio i sulie mo wei, ko te'uri,

“I'oe oto o maa'i, na o meuri oto uure wau i na'o na oto mai si'iri ie,
o tohungei deu diana aana o ha'aloie mwala aaela urine.
6 Aana kire ha'a-aahesie apune mwala maa'i i'oe na mo propet i'oe.
Oto ie o ha'a-inuhire mola aani epu huni oolisie mo horonga kire asui'i i na'o.”

7 Na nou rongoa lo'u mei wala ko iisitaa mai uure mwaanie ora ni uunu-uunu ko te'uri, “Iau, God Aalaha Hahu'ana Nanama, leinge i'oe e oodota'i mola na ha'aloinge i'oe e tohungei melisi oto.”

Haine Nga Kao-kao

E Asuie Sato Ke Raramea

8 Na haine nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie sato hunie sato ke madoro oto hiito'o hunie sapena mwala ke raramea.
9 Oto sapeda e waru aana madoroha'ana sato e madoro oto hiito'o. Oto kire ko si ere waelie satana God, iini nge e nanama haahie mo hu'i-hu'ite aaela ngeena. Ta'e kire sere'i oolisie manatada na tolahada huni eeli'u takoie a God na huni soi ha'amanikulu'aa.

Limana Nga Kao-kao

E Toolea Mai Rodohono

10 Na limana nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie i lengine naunekume ola loo-loo'a ngeena, na rodohono e aaluhie aalahanga ingeie. Oto mwala kire ko alangingite oto aana sapesalunge ko toolera,

11 na kire ko ere aaelasie oto a God ta'au i Lengi aena kire ko hii aaela
aana mo osa na aana sapesalunge ikire, ta'e kire ka'a sare oolisie mola
manatada mwaanie aaelanga kire ko esuie.

Oonona Nga Kao-kao E Asuie Wai Peine I Iuparetis E Mwa'a

12 Na oonona nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie wai peine
i Iuparetis. Oto wai ngeena e mwa'a huni esuie nga tala nana mo inemauri
uure i pwaalana sato huni lae mai.
13 Oto nou leesie e oolu li'oa aaela kire lio mama'ela'a mala mo pweri.
Kire maau mwaanie wawana paineha'ana mwaa ala-ala ngeena, na
mwaanie wawana ola loo-loo'a ngeena, na mwaanie wawana ruana nga
ola loo-loo'a ngeena, nge ingeie oto propet eero-eero mwaa paine ngeena.
14 E oolu li'oa aaela ienini, kire to'o aana nanamanga huni deu hu'i-
hu'ite. Na kire ko lae-lae ngeena huni lokoa ahutana mo inemauri laona
walumalau huni ooho honosie a God aana hai dinge paine nge a God
Hahu'ana Nanama kei leie mwala aana.
15-16 Oto e oolu li'oa aaela ngeena kire lokoa oto mo inemauri aana leu
kire haara'inie aana erenga mo Jiu uuri, "Amakedon."†

Oto a Kraes e si unue uuri, "!Omu ke pwaarongo ka'u! Ne kei lae mai
mala iinoni peli-peli aana maholo omu sa'a lio saie ike. Deidehie mo iini
nge kire ko ii'o aakau loosie oolinge ineu mei. Mo iini urine kire urihana
mo iini kire ka'a ma'ahu na kire ho'o aakau mola aana mo to'oni ikire
mwaanie kire ii'o mwaakule na kire masa maholo ne kei hule."

Hiune Nga Kao-kao

E Nunu Suuhe'inie Walumalau

17 Na hiune nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie mai laona aahowaa.
Oto mei wala paine e iisitaa mai mwaanie naunekume i laona nume maa'i,
na ko te'uri, "E mango oto."
18 Na maholona, kou-kouha'a oto paine ta'i salo aana wa'ariri ko eeso
hailiu, na lou-lou ko kakahite, na nunu peine ko hite oto. Nunu ngeena e
tohungei peine na e aaela. Nga nunu ke sada aana e ka'a rau ike ue uure
oto wau i aehotalana ha'aholanga aana mo iinoni.
19 Na a God e ne'isae oodoie aaelanga aana hanue paine nge e urihana
Babilon wau i na'o, oto e tohungei ha'a-aahesie apune aana saewasunge
ingeie. Nunu peine ngeena e oopaa hanue paine ngeena aana e oolu po'o
ni leu, na mo huilume paine aana ta'ena nga aapoloa kire aa'oho mango
oto.
20 Ahutana mo mala-malau na mo toloi henue kire mani ei'aa oto, na nga
iini e sa'a leesi'i lo'u.
21 Na mo uudu-uuduhe aani nemo e pou mala hau ta'i salo,† kire ko teke
oto mai aano haahie mwala. Na mo heu nge kire ko teke ngeena kire
tohungei peine na kire hi'e oto hiito'o, hule aana lime aawalai kilo aana
nga hue. Oto maholo urine mwala ko isi aaelasie mola a God aana walu
ola ko reu ngeena, aena aana kire tohungei aaela oto hiito'o.

---

† **16:15-16** 16:16 Mei wala Amakedon ngeena e to'o aana e ro ne'isaenga. Eetana nge "toloi henue ni lokoa mo ramo ingeie" nge mei wala ni aalahuunge i sulie nga taa kei reu. Na ruana nga mei ne'isaenga nge "toloi henue i Mekido," ngaeta toloi henue i Israel nge mo oohotaa hunge kire rau-reu kara'inie oto waite. Leesie Jajis 5:19, na 2 Kings 23:29, na 2 Kronikols 35:22 na Sekaraea 12:11. † **16:21** 16:21 Aana mo henue paine si'iri, taungei uudu-uuduhe aani nemo kire sai pou urine aana wawai e paine. Ta'e nga hue e ka'a hi'e ue liutaa aana ta'a-ta'a kilo. Oto nga taa kei reu maholo a God kei leie hanue i Babilon ngeena kei aaela lo'u liutaa.

17

Hanue Paine E Nanama Haahie Walumalau E Urihana Repi

1 Oto ngaeta iini aana e hiu ensel nge kire hele-hele aana ka'u e hiu kao-
kao ngeena, e lae mai ko unue hunieu uuri, "O ke lae mai hunie o ke leesie
ha'amotaahinge e lae hunie hanue nge e ii'o i reune mo wei. Hanuena e
urihana mei keni repi
2 nge e mai-mesi pe'ie ahutana mo inemauri aana walumalau. Na
ahutana mwala aana walumalau kire ko pweu oto aana tolahai ola aaela
aana hanuena mala iinoni e mahiri aana e inu wei ni pweunge."
3 Oto aana nanamanga a Li'oa Maa'i, ensel ngeena e tooleau weu i lalona
hanuesala. Na i leune nou leesie nga keni e ii'o i lengine ola loo-loo'a e
nonoro'a. E hiu ho pwe'uu na aawalai rarangoi ola ikire aana ola loo-
loo'a ngeena, na sapena e honu mola aana mo wala kire uusu'i huni ere
mwakata'inie a God.
4 A keine e to'oni aana to'oni lauleuni'e na e nonoro'a. Mo ola e launi
eeni, kire wana-wana mala kol na siliva na mo dehi na mo heu holiteni e
paine. A keine e hele aana kao-kao aani kol i nimana, ta'e i laona e honu
mola aana mama'ela'anga aana tolahai ola aaela ingeie na aana mada'anga
aani mesinge ingeie.
5-6 Na nou leesie uri a keine e tohungei ilenimwa'e aana e horo maesie mo
iini kire ko ha'arongoa mwala aana Tataroha Diana i sulie a Jisas. Mala
mo iini kire ko pweu aana kire inu hiito'o aana wai ni pweunge, ingeie
e inu mehiri mola aana apune mwala maa'i a God. Ta'i darana a keine
uusulana nga satai ola e lae uuri, INEU IINI PEINE, A BABILON. INEU OTO
NIKEI REPI, NA NIKANA TA'ENA NGA AAELANGA MAI AANO.
Na maholo nou leesie satai ola ngeena, nou saie uri nga ne'isaenga e
ii'o mumuni ue aana nga taa nou leesie ngeena, ta'e nou tohungei deu
pu'ota'inie.
7 Oto ensel ngeena e te'uri hunieu, "?Aana e ue ka'u o ko deu pu'ota'inie
urine? Ola loo-loo'a nge e to'o aana e hiu ho pwe'uu na aawalai rarangoi
ola aana na keni nge e ta'e i lengine, e ro mei aalahuunge mola ni ngeena.
O ke rongoa ka'u, hunie ne kei ere luhesie ne'isaenga aani huni'o.
8 "Oto o ke saie uri ola loo-loo'a ngeena, ingeie iini e mauri ke'u waite,
ta'e ie e ai'aa oto. Kei maau taane poi mwaanie kalinge ni ha'amotaahinge
ngeena, ta'e kei lae mola i sulie tala takoie ha'amangolana. Mwala aana
walumalau kei tohungei pangata'inie aana maholo kire kei leesie uri e
mauri lo'u, aena aana e mauri ke'u waite, na e ai'aa oto ie, na kei he'i
meuri lo'u. Mwala nge kei pangata'inie mo iini mola nge uusulana satada
e ka'a lae ike i laona uusu-uusu ni meurihe uure oto wau aana aehotalana
walumalau."
9 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke lo'o-lo'onga'i diana
i sulie mo ola ienini hunie o ke lio sai'i.
"O ke saie lo'u uri e hiu pwa'ui ola aana ola loo-loo'a ngeena ikire oto e
hiu toloi henue† aana hanue nge a hu'ena ko o'o'o aana,
10 na ikire e hiu inemauri no'one aana hanuena. E lime iini aana mo
inemauri ngeena kire mae oto, ngaeta iini ko meuri-meuri taane ue ie, na
ngaeta iini e ka'a lae ike ue mai, ta'e maholo kei lae mai, kei ii'o mola kele
maholo o'oru'e.

† **17:9** 17:9 Ohe mo toloi henue ngeena, e hiu uuwo nge kire asuie hanue paine i Rom i lengini. Wa ohe mo toloi henue ngeena nga ha'a-ara mola hunie e hiu aalahanga, na e hiu inemauri, i sulie ngaeta mo propet oto waite kire ere no'one i sulie mo aalahanga mala mo toloi henue. Leesie Aesaea 2:2 na Jeremaea 51:25 na Daniel 2:35 na Sekeraea 4:7.

11 Na ola loo-loo'a nge e mauri ke'u waite ta'e e ai'aa oto ie, ingeie
nge walune nga inemauri, ta'e ingeie nga ola mola aana e hiu inemauri
hola'ina'o, na kei lae mola i sulie tala takoie ha'amangolana.
12 "Oto o ke saie lo'u uri aawalai rarangoi ola aana ola loo-loo'a ngeena,
ikire aawalai inemauri nge kire ka'a aehota ike ue huni aalaha. Ta'e kire
kei aalaha taane pe'ie ola loo-loo'a ngeena nga maholo o'oru'e, kei o'oru'e
mola mala ta'a-ta'a maholoi sato.
13 Ahutana aawalai inemauri ie kire kei ne'isae moute'i hunie kire ke
niie nanamanga na a'aila'anga ikire hunie ola loo-loo'a ngeena.
14 Na kire kei ooho honosie a Kalei Sipu ngeena. Ta'e a Kalei Sipu ingeie
oto aalaha paine haahie mo aalaha, na ingeie oto inemauri haahie mo
inemauri. Oto ingeie na mo iini e lio hilisire na e soire na kire lulu i sulie
tara'asi, kire kei a'aila'asie mola mo inemauri ngeena."
15 Oto ensel ngeena e he'i te'uri lo'u hunieu, "O leesie taane mo wei nge
repi ngeena e o'o'o aani. O ke saie lo'u uri mo wei ngeena, ikire nga ha'a-
ara aana mwala hiito'o, na mo aapoloa, na mo komu, na mo ere-erenga
hai aaopa'i nge a keine e ha'amada'a'i aana tolahana.
16 Ta'e lae-lae ola loo-loo'a ngeena pe'ie aawalai rarangoi ola o leesi'i
ngeena, kire kei eeli'u honosie mei repi keni ngeena na kire kei leledie oto.
Oto kire kei seunie mei repi na kire kei leue ahutana mo ola lauleuni'e
ingeie mwaanie hunie kei ii'o oto mola mwaakule. Na kire kei tohungei
waelie a keine mala usu ni me'esu ko ngeue hasi'ona poo e horo'ie, wa
mala iini ko uunu aasie mei ola aani dunge.
17 Aena urinena mo inemauri aaela ngeena kire kei esuie mola nga taa
a God e oala'inie, aana a God nge e asuie kire ke ne'isae tararuru hunie
kire ke mani niie nanamanga ikire hunie ola loo-loo'a ngeena huni aalaha
haahire, na kei urine oto lai hule aana walana God kei oa.
18 "Oto o ke saie lo'u uri mei repi keni ngeena, ingeie oto hanue paine†
nge ko aalaha haahie mo inemauri aana walumalau."

18

Hanue Paine Haahie Walumalau E Ai'aa

1 Oto nou leesie lo'u ngaeta ensel e siho mai uure ta'au i Lengi. Ensel
ngeena e to'o aana nanamanga oto paine, na manikuluha'ana e raangie
walumalau.
2 Ensel ngeena e soi aana mei wala paine uuri, "!Hanue paine i Babilon
e ai'aa oto! Mei repi keni ngeena e ne'ie oto huilume mo li'oa aaela, na mo
aakalo. Na e ne'ie oto huilume mo menu poo, na ahutana oto mo menu
aaela.
3 A God e ha'aloie oto aena aana e da uri ahutana mwala aana walumalau
kire inu mehiri aana wai ni pweunge ingeie, oto kire ko heimaanie mola
ahutana mo aaelanga na mo ooraha'aanga ingeie. E palo-paloa oto to'o-
to'onga liutaa, na mo inemauri kire mani lae takalo i sulie. Mo mwane tei-
teri ola aana ha'aholinge kire mani teri ola paine aena aana saehanalinge
aaela ingeie."
4 Oto nou he'i rongoa lo'u ngaeta mei wala e uure mai ta'au i Lengi
uuri, "I'omu mo iini ineu, omu ke lae mai mwaanie hanue mei repi keni

† **17:18** 17:18 Ohe hanue paine ngeena nga hanue mai aano taane, ta'e e ere liutaa i sulie tolahai ola aaela mo iini kire ko lupwe'i deu-deu huni palo-paloa God, ta'e i laona saeda kire ko lae mola i sulie a Satan. Mala mei repi keni ko lae aaopa mwaanie tohungana poro ingeie, nge urine lo'u aana hanuena ko lae aaopa mwaanie tohungana God ingeie.

ngeena. Omu ke su'uri hata pe'ie mo ooraha'aa ingeie mwaanie leilemiu e
lae no'one pe'ie.
5 Mo ooraha'aa ingeie, kire haa oto ta'au i Lengi, na a God e sa'a
pulongosie ike mo aaelanga nge e asui'i.

6 "Mala e asu aaelasie ka'u mo iinoni maa'i ineu, nge ne kei su'ue lo'u
ta'a-ta'a taungei aaelanga ngeena hunie, ta'e kei aaela ha'arue lo'u hunie.
E ha'a-inuhie ka'u mo iinoni maa'i ineu aani wei aha'i, na ingeie kei inu
ha'arue lo'u aana wai aha'i ngeena.
7 Mala a keine e niie manikulu'anga na to'o-to'onga mola hunie maraana,
nge niilana sapesalunge na saehuunge kei lae no'one urine hunie. Aana
e ere tooha'inie maraana uuri, 'Ineu oto toro, na no ko aalaha oto. Aana
nou ka'a to'o aana ike nga poro, nge nou sa'a roro'a ngara ike mala mo nao
keni.'
8 Oto aena urinena, nge ahutana mo ola e aaela oto hiito'o kei hite aana
keine mola i laona ta'a-ta'a hai dinge—mo ola aaela mala maenga, na
ngaranga, na hiolonga oto paine. Na dunge kei weruhie mola a keine,
aena aana God Aalaha Hahu'ana Nanama nge ko leie urine."

9 Oto mo inemauri aana walumalau nge kire hikusie a keine na kire hata-
hata pe'ie aana saehanalilana to'o-to'onga, kire leesie pwa'ulana dunge
aana dunge e waruhie a keine, na kire ngarasie na kire uulo oto paine.
10 Kire uure oto wau ha'atau mwaanie aana kire ma'ute'inie aaelanga
nge e hite aana, na kire ko te'uri, "! Aama-aamasilemu! ! Aama-
aamasilemu hanue oto paine! I'oe oto Babilon, hanue e tohungei nanama.
Ha'amangolamu e hule oto aana ta'a-ta'a maholoi sato."

11 Oto ahutana mo mwane tei-teri ola aana ha'aholinge, kire uulo na kire
ngarasie a keine, aana nga iini sa'a roro'a ni holi ike lo'u aana mo ludaa
kire ko ha'aholinge'ini'i—
12 mo ludaa aani kol, na siliva, na hau iiro-iiro, na u'umaai dehi. Na
mo ludaa aani sala mwarau, na sala mae-maeko'a, na sala lauleuni'e, na
sala nonoro'a. Na mo ludaa aani ei wau-wesu, na mo ludaa aani ola kire
aadumi'i aana mo ola hai aaopa'i mala nihona elepant. Na mo ludaa aana
mo ei holiteni e paine, wa mo teungei aean hai aaopa'i, wa mo teungei heu
wana-wana hai aaopa'i.
13 Na mo ludaa aani ola hai aaopa'i huni ha'amali-meli'aa ngaulaa, na mo
ludaa aani ola hai aaopa'i kire wasu mangoni. Na mo ludaa aani waen, na
rumu, na keke, na bred. Na mo ludaa aani puluke, na sipu, na hoos, na mo
taetahe nge hoos e sai ookea. Na mo ludaa ni iinoni mala mo koni-konihe
na mo iini kire laure mwaanie mo henue ikire aana oohotaa.
14-15 Iau, mwala kire to'o-to'o nge kire tai-teri ola aana ha'aholinge'inilana
mo ludaa urine aana hanuena, kire uure oto wau ha'atau mwaanie aana
kire ko me'u mwaanie sapesalunge ingeie e hite lo'u aada. Kire ko saehuu
haahie, na kire ko ngarasie oto uuri, "Saehuunge paine oto huni'o aana mo
ola diana o sae-saeto'o aani kire ai'aa oto mwaani'o. Ahutana to'o-to'onga
na launiha'amu e waa oto. O sa'a to'o aani ike lo'u.
16 !Aama-aamasilemu! !Aama-aamasilemu hanue oto paine! O ho'o-
ho'osie ka'u mo to'oni diana, na mo to'oni lauleuni'e, na mo to'oni nonoro'a.
O ha'a-ha'alauni'o maraamu aani kol, na mo heu iiro-iiro, na mo u'umaai
dehi.
17 Ta'e saehuu oto paine huni'o aana to'o-to'onga paine i'oe kire mani
ei'aa mola aana ta'a-ta'a maholoi sato."

Oto mo mwane paine aana mo haka i eesi, na mo mwane au'esu aana mo
haka, na mo iini kire aali-eelide aana mo haka, na ahutana oto mo iini nge

kire tai-teri to'oha aana mo haka i eesi, kire uure wau ha'atau mwaanie i Babilon.
18-19 Kire leesie pwa'ulana dunge aana a keine ko weru, na kire ko soi oto i lengi uuri, "!Aama-aamasilemu! !Aama-aamasilemu hanue oto paine! Nga huilume e ka'a sada ike lo'u aana huilume paine ngeena. Ahutameelu nge melu to'o haka, melu meni to'o-to'o no'one aena aana to'o-to'onga oto paine a keine. Saehuunge oto paine aana e ai'aa oto mola aana ta'a-ta'a kele maholoi sato." Na kire ko aasie pwasa'ora i lengine pwaude pe'i ngaranga ni haata'inie saehuunge ikire.
20 Oto ngaeta mei wala e te'uri lo'u, "I'omu mwala ta'au i Lengi, omu ke mani ilenimwa'e haahie ha'aloinge e hule oto aana hanuena. Omu ke ilenimwa'e, i'omu mwala a Kraes, na i'omu mo hurula'aa, na i'omu mo propet. Aana a God ko ha'aletehie oto a keine haahie nga taa e dau aaelasie huni'omu."
21 Oto nou leesie lo'u ngaeta ensel a'aila'a e sulu'ie hau oto paine, na ko uu'ile'inie hai laona aasi, ko te'uri, "I'omu mo Babilon omu kei urine no'one, aana aa'ohosilana hanue i'omu kei lae na omu kei ei'aa oto mwaanie walumalau.
22-23 Aawa-aawatai pesi aawa nge mwala ko sisikilie omu sa'a rongoa ike lo'u, wa aawa-aawatai eu nge mwala ko uuhi-uuhie wa ta'ena nga kana nge mwala ko kana-kanalie na ha'ike lo'u. Na nga mei aawatai ola aani tola-keninge wa aani ha'arurunge na omu sa'a rongoa ike lo'u i seemiu. Na mo mwane au'esu i'omu na e urine lo'u, aana omu sa'a lio oodoire ike lo'u, na aawatai ola aana mo iini ko ha'a-ha'alie na omu sa'a rongoa ike lo'u. Na hule aana nga laite na e sa'a raa lo'u i seemiu. Oto omu kei si'oha'a oto to'ohuu mala mei nao keni.
"Aa'ohosilana hanue i'omu e lae oto aena aana i'omu, mo mwane tai-teri ola aana ha'aholinge, omu esuie si'onga hunie omu ke eeroa ahutana mo aapoloa aana walumalau huni lae takalo i suli'omu, hunie ikire no'one kire ke saeto'o aana to'o-to'onga liutaa aana kire saeto'o aana a God.
24 Iau, na aa'ohosilana hanue i'omu e lae aena aana omu roro'a no'one aana apune mo propet, na mwala maa'i a God, na ahutana mo iini nge horo'ilada e lae i laona walumalau. Hanue paine i'omu mo Babilon ngeena e urihana mei repi keni, na walu ola aaela e ha'amalaa aani ngeena, ikire oto kire horo maesie mo iini oodota'i urine. Oto aa'ohosilana hanue i'omu e lae mola."

19

Mwala Ta'au I Lengi

Kire Lahea A God

1 Oto i purine walu ola ngeena, nou rongoa aawa-aawatai ola mala walana mwala hunge ta'au i Lengi ko unue uuri, "!Lahea God ikie! Ta'e ingeie mola e manikulu'e na e nanama. Ta'e ingeie mola ni e sai ha'a-uuri.
2 Mo leinge ingeie kire to'ohuu na kire oodota'i. A God ikie e ha'aloie oto mei repi ngeena, keni nge e asuie aaelanga hunie walumalau aana masinge ingeie. A God e ha'aloie mei repi ngeena huni su'ue maelana mo koni-konihe ingeie."
3 Na kire unue no'one uuri, "!Lahea God ikie! A keine ko weru oto, na pwa'ulei dunge aana e sa'a mango oto huu."
4 Oto e ro aawalai rato ni mwane mwana hai, na e hai ola mauri ngeena kire si lai pouruuru hai aano, na kire ko lahea God, iini e ii'o i lengine naunekume ni aalaha, na kire ko te'uri, "!Lahea God ikie! Ke urine oto."

5 Na mei wala e uure mwaanie naunekume ni aalaha e te'uri, “Lahea God
ikie, ahutemiu mo iini omu ko ha'ama'u aana, i'omu mo iini mwai-mwei,
na i'omu mo iini peine.”
6 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine domana oto uri mwala hunge
ko ere, na domana oto kou-kouha'ana naho paine, na domana oto ho
lou-lou ko kakahite, na kire ko te'uri, “Lahea God ikie, aana God Aalaha
Hahu'ana Nanama e aalaha oto.
7 Kie ke sae-sae diana pe'i ilenimwa'enga na kie ke soi ha'amanikulu'aa
God, aena aana ha'arurunge a Kalei Sipu e to'o mone oto, na hu'e haalu
ingeie e ii'o aakau oto.
8 E ho'osie oto to'oni aani sala mwarau, to'oni haalu rere'a nge niilana e
lae oto hunie.” (Omu ke saie uri a hu'e haalu ngeena nge mo iinoni maa'i
a God na to'oni mwarau rere'a ngeena e ha'amalaa uri mo esunge diana
kire asui'i.)
9 Oto ensel ngeena e he'i te'uri lo'u hunieu, “O ke uusue mo erenga ie—
Deidehie mo iini nge ha'arongolada e lae hunie ngaunge aana ha'arurunge
a Kalei Sipu.” Na ensel ngeena e te'uri no'one, “Mo wala ienini, walana a
God oto to'ohuu.”
10 Oto nou si pouruuru hai sulie ae'aena ensel, na no ko ha'apaina'aa oto.
Ta'e e te'uri mola hunieu, “O ke su'uri ha'apaina'aau, ta'e o ke ha'apaina'aa
mola a God. Aena aana ineu ngaeta koni-konihe mola mala i'oe na mo
eesimu nge kire helesie oto walaimolinge i sulie a Jisas. Aana walu ola
nou haata'ini'i ie na ahutana walana mo propet ko lae hunie mwala ke
saie walaimolinge i sulie a Jisas.”

Mwane E Ta'e I Lengine Hoos Rere'a E A'aila'asie Walumalau

11 Oto nou he'i leesie lo'u ta'au i Lengi e taha, na nou leesie nga hoos
rere'a. Na iini nge e ta'e i lengine hoos ngeena sailana uuri, “Hahu'ei iini
to'ohuu huni noruto'o aana.” Na aena aana tolahana e tohungei oodota'i,
nge ko leie mwala na ko ooho honosie mo maelonga ingeie huni ta'aasie
aaelanga mwaanie walumalau.
12 Maana ko eeso-eeso oto mala dunge, na mo rorodara hunge i pweune.
Uusulana satana e lae oto aana sapena, ta'e ingeie maraana mola e saie
ne'isaenga aana.
13 To'oni nge e ho'osie ngeena e honu aana apu,† na sailana e lae mola
uuri, “Walana a God.”
14 Na mo pulitaa ni ramo aani mae a God kire ko lae oto mai i sulie. Kire
mani huru aana mo hoos rere'a no'one, na kire mani ho'osie mo to'oni
mwarau na kire wana-wana rere'a.
15 Na naihi e ala e maau mwaanie ngidune iini i na'o ngeena, hunie kei
a'aila'asie mo henue. E sa'a lio toli'aasie ike nga mei heitohenga i laona
aalahanga ingeie, aana ingeie oto iini ko arasi aana saukae ni saewasunge
a God Hahu'ana Nanama.†
16 Na uusulana nga satai ola e lae aana to'oni ingeie na sasahana uuri,
INEMAURI HAAHIE MO INEMAURI, NA AALAHA HAAHIE MO AALAHA.
17 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e uure i laona sato, na e soi aana
mei wala paine hunie ahutana mo menu ko loo-loho ta'i salo uuri, “Omu
ke lae mai loko tararuru aana ngauhe paine a God.

† **19:13** 19:13 Ohe apu nge e honu aana to'oni ngeena e ha'amalaa apune a Jisas nge e tapa-oolisikie. Wa ohe mei epu ngeena apune mo maelonga ingeie nge e horo'ire. † **19:15** 19:15 Erenga ni Krik ko ere ni aalahuunge i sulie saewasunge a God mala iini ko esuie waen aana mo grep. Leesie lo'u Sam 2:8-9, na Aesaea 63:3, na Joel 3:13, na Haata'inge 14:20.

18 Hunie omu ke ngaue hasi'ona mo inemauri, na hasi'ona mo ramo, na
hasi'ona mo mwane a'aila'a, na hasi'ona mo hoos, na hasi'ona mwala nge
kire ta'e aani, na hasi'ona oto ahutana mwala—mo iini peine na mo iini
mwei-mwei, na mo koni-konihe na mo iini kire ii'o luheta'i."
19 Oto nou leesie ola loo-loo'a ngeena na mo inemauri aana walumalau
kire mani lokoa ahutana mo ramo aana mo mae ikire huni ooho honosie
iini e ta'e i lengine hoos rere'a ngeena na pulitaa ni ramo ingeie.
20 Ta'e kire tapolie ola loo-loo'a ngeena pe'ie propet eero-eero ingeie.
Propet eero-eero ngeena e dau hu'i-hu'ite ka'u i na'o huni pweloa mwala
huni ha'apaina'aa nunune ola loo-loo'a ngeena na huni ne'i ha'a-ara aana i
darada. Ta'e kire aa mauri aadarue mola i laona dunge ni ha'amotaahinge
aana mo heu eeso-eeso.
21 Na ahutana mo ramo aana mae ikirerue, horo'ilada e lae mola aana
naihi nge e maau mei mwaanie ngidune iini nge e ta'e i lengine hoos rere'a
ngeena. Oto ahutana mo menu kire ngaue hasi'oda hule aana kire mani
pote mango.

20

A Kraes Kei Aalaha Mai Aano Hunie Sinolai Helisi

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel ko siho mai uure ta'au i Lengi. E
hele aana iieliheu na e to'o aana kii aana kalinge ni ha'amotaahinge e ka'a
to'o kaona.
2 Oto ensel ngeena e tapolie paineha'ana mwaa ala-ala ngeena, na e
pwasue aana iieliheu hunie ke ii'o ni ho'o hunie sinolai helisi. Mwaa uure
oto wau i na'o ngeena, ingeie nge na'ohana mo li'oa aaela, na satana a
Pwelu Eero-eero wa a Satan.
3 Na ensel e uu'ile'inie mwaa hao i laona kalinge ni ha'amotaahinge, oto
e si honoa maa honosie mwaanie e eeroa lo'u mwala i laona walumalau
lai hule aana sinolai helisi kei mango. Oto i purine sinolai helisi kei haro
mango, nge kire ke si luhesie lo'u hunie ke dau lo'u i sulie saena hunie kele
maholo o'oru'e.
4 Na nou leesie no'one ngaeta mo neunekume, na mo iini kire ii'o i lengini
kire to'o aana nanamanga hunie leinge. Nou leesie no'one mangona mo
iini nge horo'ilada e lae oto i na'o, aena aana kire taroha'inie a Jisas na
walana a God. Kire ka'a ha'apaina'aa ike ola loo-loo'a ngeena wa nunune,
na kire ka'a to'o aana ike ha'a-ara ingeie i na'ona darada wa i nimada.
Oto kire mauri eeliho'i, na kire ko aalaha pe'ie a Kraes hunie sinolai helisi
ngeena.
5 Ikire oto eetana nga ta'ela'inge aana mo iini nge kire mae oto. Ngaeta
mwala nge kire mae oto kire ka'a mauri ike aana maholona, ta'e kire ke si
ta'ela'i mola i purine sinolai helisi kei mango.
6 Deidehie mo iini nge kire ta'ela'i aana eetana nga ta'ela'inge ngeena
aana ikire oto kire maa'i. Kire sa'a sapesalu ike i laona dunge ko weru oto
huu, nge ruana nga maenga ni ngeena. Ta'e kire kei ne'i pris a God na a
Kraes, na kire kei aalaha pe'ie a Kraes sulie sinolai helisi.

A God Kei Aasie A Satan

I Laona Dunge

7 Oto maholo sinolai helisi ngeena kei haro mango, nge kire ke si luhesie
a Satan mwaanie kalinge ni ha'amotaahinge ngeena.
8 Oto kei iisitaa poi huni eeroa ta'ena nga mo aapoloa i laona walumalau.
Mwala ngeena, tolahada e urihana ngaeta aalaha aaela wau i na'o, a Gok.
Ingeie pe'ie aalahanga ingeie i Magok kire uure honosie a God suli maholo.

Oto a Satan kei lokoa ahutana mwala aana walumalau hunie oohotaa, na
kire kei hunge oto mala oone i sulie oone.
9 Oto mwala aana mae a Satan ngeena kire mani oota'i mei uure aana
ta'ena nga leu aana walumalau. Kire lae mai huni heiseuni honosie hanue
nge a God e manata diana hunie. Mae ngeena e ii'o kali-kelie hanue ngeena
oto ta'ingelu, aana kire dau aakau ni horo maesie mo iinoni maa'i i leune.
Ta'e dunge e si siho mai uure i Lengi, na e waru aasire oto mango-mango.
10 Oto a Satan nge e eero-eeroa mwala ngeena, kire aasie i laona dunge
ni ha'amotaahinge aana mo heu eeso-eeso, leu nge ola loo-loo'a ngeena
na propet eero-eero ingeie kire ii'o aana. Na i leune kire kei ii'o i laona
ha'amotaahinge susue aatowaa na rodo na oto huu.

A God Kei Leie Mwala

11 Oto nou leesie a God e ii'o i lengine naunekume rere'a oto paine. Na
e lio mala uri walumalau na salo kire tahi mwaanie, na nga leu huni lio
oodoi'i ha'ike lo'u.
12-13 Na nou leesie mo iini e mae oto, mo iini peine na mo iini mwei-
mwei, kire mani uure i na'ona naunekume. Aasi e niie ta'au ahutana mo
iini nge kire mae i laona, na mwakano e niie ta'au mo iini e mae na kire
o'o'o i laona, na ahutana mo iini kire mae kire mani ta'ela'i oto ta'au.
Oto kire ko tahanie mo uusu-uusu, na kire tahanie uusu-uusu aana
maurihe, nge e to'o aana satana ahutana mo iini kire kei meuri oto huu.
Na kire tahanie mo uusu-uusu lo'u nge ko unue nga taa mwala kire asuie
mai aano. Oto leilada e lae oto i sulie nga taa kire asuie nge uusulana e lae
i laona mo uusu-uusu ngeena, nga iini oto i sulie nga taa ingeie maraana
e asuie.
14-15 Na mala uri nga iini uusulana satana e ka'a lae oto i lalona uusu-
uusu ni meurihe ngeena, nge iini urine aasilana kei lae oto i laona dunge
ni ha'amotaahinge. Na ruana nga maenga oto ngeena. Na kire aasie lo'u
maenga na leu ni maenga i laona dunge ngeena, aana a God e ha'amangoa
oto maenga mwaanie nga iini e he'i mae lo'u.

21

A God Kei Asuie Walumalau Haalu Pe'ie Jerusalem Haalu

Nana Mwala Maa'i Ingeie

1 Oto nou he'i leesie lo'u walumalau haalu, ta'e nga aasi ha'ike lo'u i laona,
na salo e haalu no'one. Aana walumalau lalahu'e pe'ie salo na aasi i laona,
kire mani ei'aa mango oto.
2 Na nou leesie hanue maa'i ko lae mai uure ta'au i Lengi mwaanie a
God. Kire dau aakau aana mala hu'e haalu e to'oni eeni to'oni lauleuni'e
hunie kei ha'aruru pe'ie poro ingeie. Hanue maa'i ie nge satana Jerusalem
Haalu.
3 Oto nou rongoa mei wala paine e uure mwaanie naunekume ko te'uri,
“Nume a God ingeie oto mai saada mo iinoni. Kei ii'o oto pe'ire, na kire
kei ne'ie oto mwala ingeie to'ohuu. A God oto maraana kei ii'o oto pe'ire
na kei ne'ie oto God ikire.
4 Ingeie oto kei usuri aasie mo wei ni aakalo mwaanie maada. I leune
nge maenga, na saehuunge, na ngaranga, na sapesalunge ha'ike lo'u. Aana
ahutana mo ola lalahu'e urine kire mango oto.”
5 Na iini nge e ii'o i lengine naunekume e te'uri, “Omu ke lio ka'u. No ko
esu haalu aana walu ola.” Na e unue hunieu uuri, “O ke uusue mei ola ie,
aena aana mo wala ienini kire to'ohuu na o sai noruto'o oto aani.”

6 Oto e he'i te'uri lo'u, “E mango oto eena. Ineu oto a A na a Z, aana ineu
oto aehotalana na ha'amangolana walu ola. Ne kei nii mwaakule mola
aana wai mwaanie huulaa ni meurihe hunie ta'ena nga iini ko sare inu.
7 Ta'ena nga iini nge kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga kei to'o aana
mo ola ienini. Na ne kei ne'ie oto God ingeie, na ingeie kei ne'ie oto kaleku.
8 Ta'e mwala kire ko me'ute'inie mola sapesalunge i tehula'ana Jisas, na
mo iini kire ko eeli'u mola mwaanie a Jisas, na mo iini kire ko talei deu
tata'ala, na mo iini kire ko talei horo, na mo iini kire ko mei-mesi, na mo iini
kire ko si'o-si'o, na mo iini kire ko palo-paloa mo god eero-eero, na mo iini
kire ko eero-eero, kire kei meni ii'o mola i laona dunge ni ha'amotaahinge
aana mo heu eeso-eeso, na ruana nga maenga otona.”

9 Oto ngaeta iini aana e hiu ensel nge kire hele-hele aana ka'u e hiu kao-
kao aana e hiu ha'amotaahinge ooreta, e lae mai seeku na ko te'uri, “Lae
mai i leu, na ne ke haata'inie aamu mo iini nge ikire oto domana hu'e haalu
a Kalei Sipu.”

10 Oto pe'ie nanamanga aana Li'oa Maa'i, ensel ngeena e tooleau ta'au i
lengine toloi henue oto paine e tohungei lae i lengi. Na i leune e haata'inie
aaku hanue maa'i i Jerusalem, ko lae mai uure ta'au i Lengi mwaanie a
God.
11 Na hanuena e raa aana manikuluha'ana a God, na ko wana-wana oto
mala nga hau iiro-iiro ola holitana e paine, na mala hau jaspa e mano-
manola'a ta'ingelu.
12 Na para ahuie hanue ngeena e tohungei lae i lengi, na aawalai maai
para mwana rue† ikire aana. Nga ta'a-ta'a satai ola aana aawalai komu
mwana rue mo Israel ni oto aana nga maai para, na nga ensel ni e kakakalie
oto nga maai para.
13 E oolu maai para nge kire ii'o hatarie pwaalana sato, na ngaeta oolu
iini hatarie suulana sato, na ngaeta oolu iini po'o ta'au, na ngaeta oolu iini
po'o hao.
14 Para ahuie hanuena asuilana e lae aana aawalai toli'ae mwana rue
aani heu, na uusulana satana aawalai hurula'aa mwana rue a Kalei Sipu e
lae oto aana mo heu ngeena.

15 Na ensel nge e ere pe'ieu ngeena e hele aana totoho aana mai ei kire
asuie aani kol, huni totohoa hanuena, na para ahuie, na mo maai para.
16 Na e totohoa tewaha'ana hanuena e sada lo'u mola aana aarokaha'ana.
Oto ensel ngeena e totohoa huilume paine ngeena, na e hule aana aawalai
sinola mwana rue aani tangalai tahanga aana tewaha'ana, na aawalai
sinola mwana rue aani tangalai tahanga aana aarokaha'ana, na aawalai
sinola mwana rue aani tangalai tahanga no'one aana e lae i lengi.
17 Oto ensel e totohoa lo'u para ahuie hanuena, na e lae i lengi hunie
tangalau na e hai aawala mwana hai aani lo'usu'u. Na totoho nge ensel
ngeena ko totoho aana, e sada mola aana totoho mo iinoni ko totoho aana.

18 Hanuena asuilana e lae aani tohungei kol, na ko wana-wana oto mala
iiro-iiro. Na para ahuie hanuena asuilana e lae aani heu iiro-iiro holiteni
e tohungei peine, satana jaspa.

---

† **21:12** 21:12 Mei iidu-iidunge aawala mwana rue ngeena e to'o aana mei ne'isaenga oto paine hunie mo Jiu. Mei iidu-iidunge ngeena e haata'inie uri mei ola ngeena e tohungei diana oto, na e ahu, na nga mei ola e ka'a ai'aa ike lo'u mwaanie. Aena urine a Jon ko ere i sulie aawalai maai para mwana rue, na aawalai komu mwana rue, na aawalai hurula'aa mwana rue, na aawalai sinola mwana rue aani tangalai tahanga, na lo'u tangalau pe'ie e hai aawala mwana hai aani lo'usu'u (12 x 12 = 144). Hanuena e diana liutaa aana ta'ena nga ola. Leesie Esikiel 48:30-35.

19 Toli'ae aani heu aana para ngeena, kire ha'alaunie aana ta'ena nga hau† iiro-iiro oto mola nge holitana e paine—eetana aani jaspa, ruana aani
sapaea, oolune aani agit, haine aani emaral,
20 limana aani onikis, oonona aani kanilian, hiune aani kuots, walune
aani beril, siwana aani topas, tangahulu'ana aani kalsedoni, na aawala
mwana eeta aani tukuoes, na aawala mwana rue aani amitis.
21 Na aawalai maai para mwana rue aana para ngeena kire ha'a-ado
aani u'umaai dehi—nga maai para ni oto nga u'umaai dehi. Na tala aana
hanuena asuilana e lae aani tohungei kol, na ko wana-wana oto mala iiro-
iiro.
22 A God Aalaha Hahu'ana Nanama na a Kalei Sipu kire ii'o oto mone
aana hanuena, oto nou ka'a leesie ike nga nume maa'i i laona hanuena
aana kire ka'a saeto'o aana lo'u nge nume urine.
23 Na lo'u, hanuena e ka'a saeto'o aana ike sato wa waro-waro ke raa-
raangie aena aana manikuluha'ana a God taane oto matapwanga aana, na
a Kalei Sipu taane oto raa-raa hunie hanuena.
24 Oto hanuena kei raangie mo aapoloa, na mo inemauri aana walumalau
kire kei toolea mo ola manikulu'e ikire mai laona hanuena huni
ha'apaina'aa God.
25 Mo maai para aana hanuena kire sa'a roro'a ni hono ike lo'u aana nga
maholo, aena aana e aasa hunie nga maelonga kei lae mai i rodo, aana nga
rodo na ha'ike lo'u ta'au.
26 Na mwala aana ta'ena nga hanue aana walumalau kei too-toolea mai
manikuluha'ada na ahutana mo ola diana aana mo to'o-to'onga ikire huni
ha'ama'u aana a God.
27 Ta'e nga mei ola tata'ala sa'a roro'a lae ike lo'u mei laona hanuena. Mo
iini nge ko deu-deu ooraha'aa aaela, wa ko talei eero-eero, kire sa'a roro'a
ni lae ike i laona. Ta'e mo iini nge uusulana satada e lae i laona uusu-uusu
ni meurihe a Kalei Sipu, ikire ha'alaa kire sai lae i laona hanuena.

22

1 Oto ensel ngeena e haata'inie wai ni meurihe aaku nge ko aahe-aahe
mai uure mwaanie naunekume a God na a Kalei Sipu. Wai ngeena wai oto
paine, na e tohungei mano-manola'a.
2 Ko aahe hao i denumana tala paine i Jerusalem Haalu ngeena, na i
reune wai ngeena mo ei aana maurihe kire i leune. Kire ko hungu-hungu
aawalai maai hungunge mwana rue aana halisi, na hauta'ai suli waro-
waro. Na mo apa-apana ai ngeena kire sai kuraa ahutana mo aapoloa
aana.
3 Walu ola kei diana oto lo'u mala maholo ha'aholanga, aana a God kei
ta'aasie hai'uesinge ingeie mwaanie walumalau.
Naunekume a God na a Kalei Sipu kire ii'o i leune, na mo koni-konihe
ingeie kei palo-paloa.
4 Kire kei leesie maana, na uusulana satana kei lae i na'ona darada.
5 Nga rodohono ha'ike lo'u ta'au, na kire sa'a hari hunie lo'u nga raa-raa
aani dunge wa sato hunie ke raangire, aena aana a God Aalaha oto kei niie
raa-raa nada. Na kire kei aalaha mala mo inemauri oto huu.

O Ke Ii'o Aakau Loosie

Oolinge Mai A Jisas

6 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, “O ke hiiwalaimoli aana
mo wala ienini, aena aana kire to'ohuu. A God Aalaha nge e niie Li'oa

† **21:19** 21:19 Mo heu ngeena liotani kire mani lio hai aaopa'i, na kire mani lio diana oto liutaa.

Maa'i ingeie i saana mo propet ingeie nge e uusunge'inieu ensel ingeie mai seemu, huni haata'inie mo ola ienini eemiu mo koni-konihe ingeie aana e sa'a tewa na kire kei reu oto."
7 Oto nou he'i rongoa lo'u walana a Jisas ko te'uri, "Omu ke rongo ka'u. E sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei. Mo iini nge kire ko tola i sulie walana God e unu lalai eeni i laona uusu-uusu ie, kire ke ilenimwa'e mola."
8 Walu ola ienini, ineu a Jon oto nou rongo'i na nou leesi'i. Na maholo nou rongo'i na nou leesi'i mango, nou si pouruuru i na'ona ensel nge e haata'ini'i eeku hunie ne ke palo-paloa.
9 Ta'e ensel ngeena e unue mola hunieu uuri, "!Ha'ike! O ke su'uri palo-paloau. Ineu ngaeta koni-konihe no'one mala i'oe, na mala mo eesimu mo propet, na oto mala ahutana mo iini nge kire ko hele i sulie mo wala i laona uusu-uusu ienini. O ke palo-paloa mola a God."
10 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke su'uri mumunie uusu-uusu aana haata'inge ienini, aena aana maholo hunie mo ola ienini kei reu e kara'ini oto.
11 Maholo e o'oru'e mola, oto mo iini nge kire ko eu'esuie aaelanga na tolahada e tata'ala, e aasa hunie kire kei eeli'u ta'e kire kei talei ii'o mola pe'ie tata'alanga na tolahada kei he'i tata'ala lo'u liutaa. Na mo iini nge kire ko esu aana diananga na tolahada e maa'i, kire kei lae pe'i esu oto mola aana diananga na tolahada kei maa'i oto tarau."
12 Oto a Jisas ko te'uri, "Omu ke rongo ka'u. E sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei. Na ne kei toolea no'one mai waaitana mwala huni waaire oto i sulie nga taa iinoni e asuie.
13 Ineu oto a A na a Z, aana ineu oto aehotalana na ha'amangolana walu ola.
14 "Deidehie mo iini kire hoda rere'a aana mo to'oni ikire, aana ikire oto kire kei lai sili i laona maa'i para aana Jerusalem Haalu ngeena, na kire kei ngeue hue-huana ai ni meurihe.
15 Ta'e mo iinoni ooraha'aa kire sa'a roro'a ni lae ike i laona Aalahanga a God, aana kire ko si'o-si'o, na kire ko mei-mesi, na kire ko talei horo, na kire ko palo-paloa mo god eero-eero, na kire saeto'o aana mo wala ni eeronga na kire ko eu'esuie eeronga mola tarau.
16 "Ineu a Jisas, nou uusunge'inie ensel ineu hunie ke haata'inie walu ola ienini eemu Jon, hunie o ke ha'arongoa mo soihaada'inge aani. Ineu Iini e paine liutaa aana komu a Deved Inemauri. Ineu a Jisas nou urihana ho hee'u Madala aana no ko haata'inie Dinge Haalu a God e kara'ini oto."
17 Oto Li'oa Maa'i e unue uuri, "O ke lae mai." Hu'e a Kalei Sipu, nge oto soihaada'inge, e unue no'one uuri, "O ke lae mai." Na e malisine no'one hunie ta'ena nga iini ko rongoa mo wala ienini ke unue uuri "O ke lae mai."
Na mei wala ko lae no'one hunie mo iini kire sare to'o aana maurihe huu. "Omu ke lae mai." Mo iini nge omu ko maarou hunie maurihe, omu ke lae mai tola mwaakule mola aana wai ni meurihe ienini.
18 Ineu a Jon no ko ha'apasulie ahutana mo iini nge kire ko rongoa mo wala ni erenga lalai aana uusu-uusu ie. Mala uri nga iini ko sapeie lo'u nga mei ne'isaenga aana mo wala ienini, nge a God kei sapeie lo'u hunie iinoni ngeena mo ha'amotaahinge nge uusuleni e lae i laona uusu-uusu ienini.
19 Na mala uri nga iini ko ta'aasie nga mei ne'isaenga mwaanie mo wala ni erenga lalai aana uusu-uusu ienini, nge a God kei ta'aasie mwaanie walu ola diana nge erenga e lae i suli'i i lalona uusu-uusu ienini. Iini urine sa'a lae ike i laona hanue maa'i, i Jerusalem Haalu ngeena, hunie ke ngaue hue-huana ai ni meurihe.

20 A Jisas, iini nge e unue uri mo ola ie kire to'ohuu e unue no'one uuri,
“Iau, e sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei.”
Ke urine oto. O ke lae oto mai, Jisas.
21 Ineu a Jon no ko aarea God uri hahu'ana manata-diananga Aalaha ikie
a Jisas ke ii'o pe'i'omu. Ke urine oto.

Ere-luhesilana Mo Wala
I Laona Mo Uusu-uusu Maa'i

Aalaha *(Lord)*

Mo Jiu kire sai soie mo mwane paine ikire aana mei satai ola "Aalaha" huni haata'inie ha'ama'unge ikire, na huni haata'inie uri kire ii'o aakau huni tola i sulie walana poro painena mala mo iinoni au'esu ingeie. Mo maholo hunge kire soie a Jisas aana "Aalaha," aena aana ingeie oto a Kraes na e sada mola pe'ie a God. Leesie Matiu 7:21 na Luk 6:46.

Aalahanga A God *(Kingdom of God)*

Aahu'i lo'onga'inge aana Aalahanga a God nge oto mauringe nge a God e aalaha haahie. Aalahanga a God e ka'a ere ike i sulie ngaeta po'o ni henue mai i aano i leu, na lo'u e ka'a ere ike mola i sulie ii'onga oto ta'au i Lengi. Ta'e na'ohai ne'isaenga aana Aalahanga a God ko lae i sulie mauriha'ai ola diana nge mo iinoni kire to'o aana maholo kire ko toli'aasie a God ke aalaha haahire. A Jisas e ha'a-uusulie mwala uri Aalahanga a God e ii'o oto i laona saena mwala, na mwala sai sili oto i laona Aalahanga ngeena maholo kire ko toli'aasie oto a God ke aalaha haahie mauriha'ada. Leesie Luk 17:20-21. Aena urine, kie saie uri ngaeta mwala kire pwani sili oto i laona Aalahanga a God, aana kire ko tola i sulie walana God pe'i hiiwalaimolinge aana Kalena.

Ta'e mwala oto hunge lo'u ko heitohea mola a God, na urine kire haata'inie uri kire sere'inie oto Aalahanga a God. Ta'e lae-lae a God kei haro asuie taane nga walumalau haalu, na aana dinge ooreta ngeena, nge ahutana mwala kei meni lio saie oto uri a God oto mola ni ko aalaha haahie ahutana walu ola. Aana maholona a Jisas kei ne'i inemauri nana ahutana mo iinoni, na kei ha'amotaahie ta'ena nga iini hei-heitohe. Aena urine kie sai unue no'one uri Aalahanga a God ko lae ue mai. Ahutana mo iini nge kire kei ii'o oto ta'au i Lengi pe'ie, kire kei ii'o diana oto huu i laona aalahanga manikulu'e ingeie. Leesie Matiu 3:2.

Aapoloa Aaopa *(Gentiles)*

Mei wala Aapoloa Aaopa e uure hunie mwala aana ta'ena nga leu aana walumalau nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Mo Jiu kire tohungei leledie mo Aapoloa Aaopa aana kire lo'onga'inie uri a God e lio hilisire mola mo Jiu na e ka'a saeto'o aana lo'u mo Aapoloa Aaopa. Na mo Jiu kire leesie mo Aapoloa Aaopa mala mo pu'o aana kire ka'a torihesi'o wa kire ke saie mo Uusu-uusu Maa'i. Leesie Epesas 2:11-12.

Aasi i Kalili *(Sea of Galilee)*

Aasi i Kalili e ii'o ta'au i laona ma'usu aana po'o ni henue i Kalili i Israel, na e kara'i peine sada pe'ie Mala Mwai-mwei. Aasi i Kalili ngeena, aarokanga aana 13 kilomita (ola mala uure i Afio hunie i Kalona), na tewaha'ana 23 kilomita (ola mala uure i Rararo hunie i Tarapaine). Mo toloi henue kire ii'o kali-kelie aasi ngeena, na aana nga mo maholo iiru peine e sai tolana hite aana na e sai mawa paine mala aasi meuri ikolu. Kokoroha'ana aasi ngeena e liue hai aawalai mita, na mo ii'e hunge nge aana. Leesie Matiu 14:22-33, na Mak 4:36-41, na Jon 21:1-11.

Ate'a Huni Waen *(Wineskin)*

Mo Jiu oto i na'o kire sai esuie mo ate'a huni waen aani te'e-te'ei nanikoti. Maholo kire ko horo'ie nanikoti, oto kire ko ta'aasie te'e-te'ei ola mwaanie, na kire ko ha'asato'aie. Oto kire ko teurie te'e-te'ei ola

hunie ke laku lo'u, nge kire ko huie wai i laona. Oto maholo e rere'a kohi, nge kire sai dedeie ewe-ewena mo grep i laona, na kire ko ponosie maa-maana. Lae-lae maholo ewe-ewena mo grep e madoro, nge ko po'o-po'ola na e ne'ie waen oto. Ta'e mala te'e-te'ei olana kei lalahu'e oto, nge maholo ewe-ewena mo grep ko po'o, nge kei haka mola. Leesie Matiu 9:17.

B.C. / A.D. *(B.C. / A.D.)*

Hute-hutanga a Jisas e oopaa sisihonga aana walumalau aana e ro aapa—mo helisi i na'o, na mo helisi mai puri. Mei wala B.C. ko uure hunie "Before Christ" na iidumilana mo helisi aana ahutana mo ola nge kire rau i na'ona Kraes e hute, kire to'o aana mei wala B.C. ngeena pe'i'i. Huni ha'amalaa, a Mosis e ha'a-iisitanga'inie mo Jiu mwaanie i Ijip ola mala 1446 B.C., na a Deved Inemauri e aalaha haahie mo Israel aana ola mala 1010 B.C. lae hule aana 970 B.C., na mo Babilon kire ohoie huilume i Jerusalem aana 586 B.C.

E urine no'one aana mo ola kire rau i purine hutelana a Jisas. Mei wala A.D. e ka'a to'o aana ike mei ne'isaenga "After Death" mala ngaeta mwala kire lo'onga'inie. !Ha'ike! Mei wala A.D. ko uure hunie mei wala aana erenga ni Latin "Anno Domini" nge ne'isaenga aana "The Year our Lord [was born]." Oto ta'ena nga ola e rau mai purine hutelana a Jisas e to'o aana mei wala A.D. ngeena pe'ie. Huni ha'amalaa, a Jisas e mae ola mala 30 A.D., na a Mendana e hola'i hule mai Solomon Islands aana 1568 A.D., na Solomon Islands e uure maraana aana 1978 A.D.

Oto aena aana iidumilana mo helisi ko aehota aana a Jisas e hute, e malisine kie ke unue a Jisas e hute aana halisi 0 A.D. Ta'e mo iini kire saenanau nge kire hola'i iidumie mo helisi urine, kire kele dau pele, na si'iri kie saie uri a Herod Inemauri Peine e mae aana halisi kie haara'inie 4 B.C. Oto aana a Jisas e hute i na'ona a Herod e mae, e lio mala a Jisas e hute aana ola mala halisi 5 B.C.

Bred *(Bread)*

Mo Jiu kire sai esuie bred ikire aana wit na bali, e ro na'ohai ola aana mo hohola ikire. Na bred oto na'ohai ngeulaa ikire mo Jiu mala ikie, kie to'o aana uuhi na hui e ro na'ohai ngeulaa aana sihola ikie. Ikire mo Jiu kire to'o aana e ro taungei bred. Ngaeta iini e to'o aana iis oto i laona, na e sai po'o-po'ola na ko pai-peine mala mo keke mwala ko eu'esui'i mai henue. Ta'e taungei bred ngeena ko tola tewa huni esuie aana kire ke haro maa'oohie iis ke da bred ko po'o ha'alaa. Ruana nga taungei bred ikire, kire ka'a ne'ie ike nga iis i laona, na iinine e tohungei rerepata'a mola mala mo bisket ikie si'iri. Taungei bred ngeena kire sai esuie mola lau-leu, na kire sai ngaa tarau suli maholo aana Houlaa Ni Liumwaanie. Leesie Matiu 4:3, 6:11 na Luk 9:13.

Deved Inemauri *(King David)*

A Deved kalena Jese, ingeie nge ruana inemauri mo Israel oto i na'o, na ingeie oto kire saie mala na'ohai inemauri ikire mo Jiu. A Deved e tohungei manata diana hunie a God hule aana e uusue mo kana maa'i oto hunge huni ha'apaina'aa God. Na mo kananga ngeena kire ii'o oto i laona Puke Ni Kana mo Jiu nge kie haara'inie aana "Sam." Maholo a Deved e saanau, asunge ingeie mola huni lio i sulie mo sipu aamana. Ta'e aana ngaeta hai dinge a Propet Samuel e suuhie a Deved aana rumu huni haata'inie uri a God e lio hilisie hunie ke ne'i inemauri oolisie a Sol. A Sol Inemauri e sare horo maesie a Deved, ta'e a Deved e noruto'o mola aana a God, na e ha'ama'u mola aana Sol Inemauri. Lae-lae maholo mo maelonga kire horo maesie a Sol, nge a Deved e si ne'i inemauri, na

e aalaha haahie mo Israel aana tala oodo hunie hai aawalai helisi. Mo propet oto i na'o kire uusu-uusu i sulie a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'i huni uusunge'inie mai, na kire unue uri kei uure oto mwaanie komu a Deved Inemauri. Oto lae-lae a Jisas e uure aana komu a Deved mala Tataroha Diana e unue aana Matiu 1:2-16, na Luk 3:23-38, na Rom 1:3, na Haata'inge 22:16.

Dinge Maa'i Mo Jiu *(Sabbath)*

Hai dinge maa'i ikire mo Jiu kire haara'inie aana "Sabat." Lo'onga'inge aana Sabat aana erenga ikire mo Jiu uri "Mamalo." Maholo a God e ha'aholaa walumalau, e asuie i sulie oono hai dinge mola na e mamalo mwaanie asunge ingeie aana hiune nga hai dinge. Oto maholo e niie mo ha'atolanga hunire mo Jiu, e unue hunire uri kire ke asu mola hunie e oono hai dinge, na aana hiune nga hai dinge kire ke mamalo, na mwaanie kire da lo'u nga mei esunge aana hai dingena. Oto mo Jiu kire tohungei ne'isae paine aana hai dinge ngeena mala ngaeta aapa aana palonga ikire hunie a God.

Mo Jiu kire totohoa mo dinge ikire uure aana maholo sato ko suu i seulehi lai hule aana maholo sato ko he'i suu lo'u aana ruana nga hai dinge. Oto aena urine, Dinge Maa'i ikire mo Jiu ko aehota aana sato suu aana dinge kie haara'inie aana Wasito'oni, na ko mango aana sato suu aana dinge kie haara'inie aana A'a'o.

Oto tarau mo rato ni Jiu kire upwesie a Jisas aana e sai kuraa mwala aana dinge maa'i ikire ngeena, ta'e a Jisas e haata'inie uri aamasinge hunie mo iinoni e roro'a lo'u liutaa aana mamalonga aana hai dinge ngeena. Na a Pol Hurula'aa e haata'inie aana Rom 14:5, na Kalesia 4:10, na Kolosi 2:16, uri e ka'a malisi ike hunie kie ke ha'a-ere haahie ha'ama'unge aana mo dinge urine.

Dinge Ni Leinge *(Judgement Day)*

A Jisas e ha'a-uusulie mwala uri kei he'i ooli lo'u mei welumalau aana nga maholo huni leie ahutana iinoni. Oto ma'alana nga iini e mae ko tewa oto uri taa, ta'e kei meuri eeliho'i lo'u aana Dinge Ni Leinge ngeena. Aana hai dingena, a Jisas ke si oopaa ahutana mwala aana e ro aapa. Mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli aana a God na kire hai-heitohea mola, ha'amotaahilada kei lae tara'asi oto. Ta'e mo iini nge kire hiiwalaimoli aana Jisas na kire asuie nga taa a God e saeto'o aana, nge kire ke si ii'o diana mola pe'ie oto tarau. Leesie Matiu 25:31-46 na Rom 14:10 na Haata'inge 20:11-15.

Dunge Ni Ha'amotaahinge *(Hell)*

A God e dau aakau aana nga leu ni ha'amotaahinge hunie a Pwelu Eero-eero na mo li'oa aaela ingeie hunie kire kei ii'o oto huu aana. Oto ta'ena nga iinoni nge e ka'a oonisae ike mwaanie tolaha ni ooraha'aa ingeie na ke lulu i sulie a Jisas, ingeie no'one a God kei aasie i laona leu ni ha'amotaahinge ngeena. Leu ngeena e tohungei ha'ataulie oto a God, na tolahai ola diana ingeie, na walu ola diana e asui'i. Maholo Uusu-uusu Maa'i ko ere luhesie leu ngeena, nge ko ha'a-ha'amalaa aana dunge paine na rodohono, na aana sapesalunge na ngaranga. Aana leu ngeena, sapesalunge e sa'a mango oto oo'oo, na saehuunge kei peine mola tarau. Leesie Matiu 13:40-42, na Mak 9:43-48, na 2 Pita 2:4, na Haata'inge 20:10-15.

Elaeja *(Elijah)*

A Elaeja ngaeta na'ohai propet a God oto i na'o, aana e tohungei uure honosie mo inemauri ni Jiu nge kire palo-paloa mo god eero-eero. A

Elaeja e ka'a mae ike, ta'e a God e tola mauri mola aana i Lengi huni ii'o mola pe'ie ta'au. Aana pongine a Jisas, mo Jiu kire hiiwalaimoli uri a Elaeja kei eeliho'i lo'u mei huni deu aakau aana mwala loosie a Ha'a-uuri kei hule. A Jon Loto Maa'i e asu no'one mala a Elaeja, na e tohungei deu aakau diana aana tala loosie a Jisas, na hule aana a Jisas e unue uri a Jon Loto Maa'i e asuie asunge a Elaeja ni ngeena. Leesie Matiu 17:1-13, na Roman 11:2-5 na Jemes 5:17

Ensel *(Angel)*

Mo ensel, ikire mo li'oa nanama nge kire ii'o oto pe'ie God na kire ko au'esu mola nana. Ikie mo iinoni kie ka'a sai leesie ike mo ensel, ta'e kire ko haata'i oto hunikie ha'alaa kie ko leesire. Na maholo nga ensel ko haata'i hunie nga iini urine, a God nge e uusunge'inie mai hunie ke asuie nga mei esunge nana. Leesie Luk 1:26-38, na Palonga 12:6-11, na Hibru 1:14. A God e haara'inie na'ohai ensel ingeie a Maekol (Jiud 1:9), na ngaeta ensel a God no'one nge a Kebrel (Luk 1:9, 26). Mo ensel kire lio ni me'unge na kire to'o aana nanamanga oto paine, ta'e e ka'a malisine ike uri ikie mo iinoni kie ke palo-palora. Leesie Kolose 2:18 na Haata'inge 19:9-10.

Grep *(Grape)*

Mo Jiu ko eu'esuie mo pariki aana taungei walo grep ienini aana hue-huana e tohungei meli-meli. Hue-huana e paine mala hue-huana amusi, na e sai hungu hiito'o no'one aana ta'a-ta'a pungui ola. Ahutana mwala kire mani saeto'o aana mo hue-huana grep aana kire ngau kohi, na kire sai ha'asato'ai'i no'one hunie kire ke a'ate hunie ke ii'o tewa. Ta'e taungei hue-huei ola ngeena kire saeto'o aana liutaa huni eu'esuie waen aana. Aena urine, maholo kire ko esuie mo periki ni grep ikire, kire ko didie no'one ngaeta kalinge paine aana hau. Oto kire ko ne'ie mo hue-huei grep i laona kalinge paine ngeena, na kire ko uuri puli-pulisi'i hunie ewe-eweni ke lae mwaani'i. Oto kire ko ne'ie ewe-ewena mo grep ngeena i laona mo ate'a aani te'e-te'ei nanikoti, na lae-lae ewe-ewena mo grep ngeena ko madoro maraana na ko ne'ie oto waen, tohungana inunge mo Jiu. A Jisas e sai aalahuu no'one i sulie mo walo grep. Leesie Matiu 21:33-39 na Jon 15:1-8.

Ha'a-uusuli Aana Ha'atolanga a Mosis *(Teacher of the Law of Moses, Scribe)*

Ngaeta pulitaa mo Jiu ko esu mola huni lio i suli diana aana mo Uusu-uusu Maa'i ikire. Mala uri ngaeta uusu-uusu hio-hio maa'i ikire e lio mala ko kara'i aaela oto aana e tohungei ii'o tewa oto, nge nga iini aana pulitaa ngeena ke toolea baero ingeie na ke uusue nga iini urine lo'u. Suli maholo kire ko esuie nga uusu-uusu haalu urine, kire ko tohungei esu diana aana mwaanie kire asuie nga dau pelenga aana nga taa kire ko uusue.

Oto aana kire asu diana urine, ikire oto kire sai diana aana mo Ha'atolanga a Mosis na ahutana mo Uusu-uusu Maa'i mo propet. Oto kire ko pe'ie mwala aana ha'a-uusulinge i sulie nga taa a God e unue. Ta'e lae-lae, mo mwane aana pulitaa ngeena kire ko aehota huni sapeie lo'u mo ha'a-uusulinge ikire mola maraada pe'ie mo iini a God, na nga taa kire ha'a-uusulie mwala aana, kire tohungei hi'e liutaa hunie mwala kei lulu i suli'i. Oto a Jisas e tohungei ere aada aana kire ko ha'atakaloa mola mwala. Leesie Matiu 23:1-36 na Mak 7:1-13.

Haiholota'inge *(Agreement, Promise)*

Haiholota'inge mei wala ma'uta'a e lae i matolana nga ro iinoni wa e ro pulitaa huni esuie nga mei ola—nga iini ke esuie aapa ingeie hunie nga

taa kirerue saeto'o aana kei oa hunirerue. Oto i laona mo Uusu-uusu Maa'i, kie sai leesie mo haiholota'inge nge a God e asui'i pe'ie ngaeta mwala. A God e asuie ngaeta haiholota'inge urine pe'ie a Ebraham na mo iini aana komu ingeie. Leesie Jenesis 17. Aana haiholota'inge ngeena, a God e unue uri kei niie mei mwakano paine nana Ebraham, na a Ebraham kei aehotaa mo komu oto hunge. Oto hunie aapa ingeie, a Ebraham e unue ke ii'o maa'i na uri komu ingeie ke dau i sulie tolahana torihesi'onga.

E urine lo'u aana maholo a Mosis e toolea mo Jiu i saana toloi henue i Saenae na a God e niie mo Ha'atolanga hunire, aana a God e unue uri ke lio i sulie mo Jiu na kei ha'adiana'ara mala uri kire ke tola i sulie mo Ha'atolanga taane. Leesie Eksodas 19:5. Oto hunie aapa ikire, mo Jiu kire mani unue uri kire ke haro lulu i sulie mo Ha'atolanga ingeie. Leesie Eksodas 24:3-7. Haiholota'inge a God e asuie pe'ie mo Jiu aana maholona kire haara'inie aana Haiholota'inge Lalahu'e na aana Haiholota'inge ngeena a God e unue uri nga iini ko tola i sulie oto ahutana mo Ha'atolanga ngeena ha'alaa ko ii'o oodota'i i maana God. Ta'e nga ta'a-ta'a iini aana mwala ni welumalau e ka'a tola i sulie mo Ha'atolanga ngeena ta'ingelu.

Oto a God e asuie Haiholota'inge Haalu nge a God e unue uri nga iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes, nge a God kei leesie mala iinoni oodota'i. Aena aana Haiholota'inge Haalu ngeena, nge sapesalunge aana maelana a Jisas i lengine po'u-po'u e lae oto i tehula'ana mo ooraha'aa ikie mo iinoni. Oto iinoni nge ko lulu i sulie a Jisas, e ne'i iinoni oodota'i oto i maana God. Leesie Matiu 26:28 na Hibru 7:22, 8:6-13.

Hanuesala *(Wilderness, Desert)*

Hanuesala oto nga po'o ni henue nge nga mwala na nga mo nume ha'ike aana, aena aana e a'ate oto hiito'o. Mo wei aana mo henuesala kire mwai-mwei mola na kire sai a'ate lau-leu. E aasa oto hunie mo ei kire kei pwito, na oone a'ate mola pe'ie mo heu nge kire ii'o aana mo leu urine.

Herod Inemauri Peine *(Herod the Great)*

A mwane ienini nge e inemauri haahie Israel aana maholo nge a Jisas e hute. A mwane ngeena nga mwane ni Rom ha'ike, ta'e ikire mo Rom ni kire si ha'a-uuresie haahire mo Jiu, ma'alana ingeie nga mwane ni Jiu ha'ike. Mo Jiu kire tohungei sere'inie a mwaena aana tolahana e tohungei aaela aani deu rarahilana mwala kire ii'o i memelutana.

Maholo a Herod Inemauri Peine e aehota huni aalaha aana 37 B.C., nge Nume Maa'i Peine mo Jiu i Jerusalem e ka'a diana ike. Oto a Herod e dau rarahie mwala hunie mo helisi hunge hunie kire ke asu diana aana Nume Maa'i Peine hunie ke paine lo'u na ke tohungei lio manikulu'e. Leesie Luk 21:5 na Jon 2:20. Ingeie no'one inemauri nge e uusunge'inie mo ramo ingeie huni horo maesie mo mwela mwane i Betlehem. Leesie Matiu 2:1-20.

A porona e to'o aana mo hu'e hunge, na ngaeta mo iini aada, nge a Maltes, na a Kliopata, na a Marieme. A Maltes e ha'ahutaa a Antipas na Akeleas, na a Kliopata e ha'ahutaa a Pilip, na a Marieme e ha'ahutaa ngaeta Pilip lo'u. A Herod e aalaha haahie i Israel ola mala hai aawalai helisi, na e ka'a tewa lo'u i purine a Jisas e hute na ko mae oto. Maholo e mae nge e oolu kalena kire si oolisie. Ikire oto a Akeleas, na a Antipas, na a Pilip kalena Kliopata.

Herod Akeleas Inemauri *(Herod Archelaus)*

A Herod Akeleas Inemauri ingeie na'ohai mwela a Herod Inemauri Peine na purine maelana aamana e ne'i aalaha oolisie aamana haahie ta'a-ta'a aapa paine aana aalahanga aamana. Ingeie e toolea mo po'o ni henue i Jiudia na i Samaria na i Idumia. E aalaha hunie aawalai helisi aana maholo a Jisas e mwai-mwei ue. E ka'a ii'o tewa ike aana aalahanga ngeena, aena aana e horo maesie mo iini hunge, na e tohungei waelie mo iini i laona lio i sulinge ingeie. Oto inemauri ni Rom e oohe aasie mwaanie hanuena na ngaeta mwane ni Rom lo'u e si oolisie. Leesie Matiu 2:22.

Herod Antipas Inemauri *(Herod Antipas)*

A Herod Antipas Inemauri ingeie mwane kalena Herod Inemauri Peine, na purine maelana aamana, a Antipas e ne'i aalaha oolisie aamana haahie ta'a-ta'a aapa aana aalahanga aamana. A porona e toolea po'o ni henue i Kalili na po'o ni henue i Perea. E si aehota huni aalaha mola aana maholo a Jisas e ne'i wee-wee ue, na e aalaha hunie ola mala hai aawalai helisi-lae hule aana halisi 39 A.D.

A Herod Antipas e hola'i to'o-to'o aana ka'u ngaeta hu'e ta'e e toli'aasie mola, oto ko he'i to'o aana lo'u hu'e poro aasine, a Pilip (kalena Herod Inemauri Peine na a Marieme). Oto aana a Jon Loto Maa'i e unue uri leune e waelie Ha'atolanga a God, nge a Herod Antipas e horo maesie oto a Jon. A Herod Antipas no'one ni e leie a Jisas maholo a Paelat e uusunge'inie a Jisas wau i saana i na'ona kire horo maesie. Leesie Matiu 14:1-2 na Luk 23:7-12.

Herod Pilip Inemauri Rue *(Herod Philip II)*

A mwane ienini ingeie kalena Herod Inemauri Peine na a Kliopata, na purine maelana aamana, a Pilip e ne'i aalaha oolisie aamana haahie ta'a-ta'a aapa aana aalahanga aamana. Ingeie e toolea po'o ni henue i Iturea na po'o ni henue i Trakonaetis na ngaeta mo henue lo'u kara'inie e ro leune. Ingeie e si aehota huni aalaha maholo a Jisas e ne'i wee-wee ue, na e aalaha mola hunie e oolu aawalai helisi mwana walu. A Pilip e aalaha diana liutaa aana mo eesine. Leesie Luk 3:1.

Ngaeta Herod Pilip lo'u e ii'o no'one, ta'e ingeie kalena Herod Inemauri Peine na a Meriame. A Herod Pilip ienini, aamana e sere'inie, oto e ka'a ne'i inemauri ike oolisie aamana maholo e mae. Herod Pilip ienini nge e hola'i to'o-to'o aana a Herodias, na a Herod Pilip Inemauri Rue ha'ike. Leesie Matiu 14:3.

Houlaa Ni Aapa-aapa *(Feast of Tabernacles)*

Mo dinge paine ikire mo Jiu oto ienini, na kire sai haara'inie no'one uuri, "Houlaa Aana So'okoninge." O sai leesie mo ha'atolanga i sulie mo dinge ienini aana Levitikas 23:33-40 na Nambas 29:12-40. Aana mo dinge paine ienini, mo Jiu kire ko meni loloko huni aamasito'o aana maholo a God e lio i sulire i laona hanuesala. Aana maholona, mo weuwada kire ka'a ii'o ike aana mo nume diana, ta'e kire talei lae-lae hailiu mola i laona hanuesala hunie e hai aawalai helisi. Ta'e a God e si na'oda takoie tohungei henue ikire i Israel, na aena mei olana nge kire sare loko huni paalahea a God haahie. Taungei lokonga ngeena e sai lae hunie e hiu hei dinge aana mo dinge kara'inie ha'amangolana waro-waro ikie Septemba. I laona mo hei dinge ngeena, mwala e sai ii'o mola i laona mo kele aapa-aapa kire asui'i aani sasarai ei. Oto kire ii'o mola pe'ie aarenga'inge na asuilana mo uuraa'inge i Nume Maa'i Peine i Jerusalem. Leesie Jon 7:2.

Houlaa Ni Ha'amaa'ilana Nume Maa'i Peine *(Feast of Dedication)*

Mo dinge paine ie kire sai haara'inie no'one aana "Houlaa Ni Raa-raa" aena aana kire sai ha'a-ha'a-eesohie mo laite hunge no'one i Nume Maa'i

Peine i Jerusalem aana maholona. Aana mo dinge paine ngeena mo Jiu kire ko aamasito'o aana maholo kire tola aaliho'i aana Nume Maa'i Peine a God mwaanie ngaeta inemauri aaela, na kire ha'arere'aa na kire ha'amaa'ie lo'u. Mo dinge paine ienini ko lae hunie e walu hei dinge i laona waro-waro ikie Disemba. Leesie Jon 10:22

Houlaa Ni Hora-hora Apui, Houlaa Ni Pentekos *(Feast of Firstfruits, Pentecost)*

Ngaeta hai dinge paine ikire mo Jiu oto ienini, na kire sai haara'inie no'one uuri, "Houlaa Aana Mo Wiki," wa "Lime Aawala," wa lo'u "Pentekos." Kire ko ere urine aana hai dinge paine ienini ko reu e hiu wiki pe'ie nga dinge (lime aawalai hei dinge) i purine Houlaa Ni Liumwaanie. Mei wala aana erenga ni Krik hunie lime aawala uuri, "Pentekos." O sai leesie mo ha'atolanga i sulie hai dinge ienini aana Levitikas 23:15-22 na Nambas 28:26-31.

Oto aana hai dinge paine ienini, ikire mo Jiu kire ko niie hunie a God mo hora-hora apui ikire, na kire ko paalahea haahie eetana nga so'okoninge ikire. Leune e sai reu mola aana waro-waro kire haara'inie aana Sivan, nge ko aehota i denumana waro-waro ikie Mei na ko ha'amango i denumana Jiun.

Aana Houlaa Ni Hora-hora Apui i purine a Jisas e mae, hungelana mo Jiu kire mani loko i Jerusalem uure aana ta'ena nga leu ni welumalau. Oto Li'oa Maa'i e siho mai uure i Lengi na e niie nanamanga hunie mo hurula'aa ke ere aana mo erenga hai aaopa'i, na a Pita e taroha'inie Tataroha Diana hunire. Oto ola mala oolu sinolai mwane aada kire mani oonisae na kire aehota oto huni lulu i sulie a Jisas. Oto aana hai dinge ngeena a God e ha'a-uuresie soihaada'inge ingeie hunie ke asuie asunge ingeie mai aano i leu. Leesie Palonga 2:1-41.

Houlaa Ni Liumwaanie *(Feast of Passover)*

Hahu'ana mo dinge paine mo Jiu oto ie, na kire sai haara'inie no'one uuri, "Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike Aana." Mo dinge ienini kire ko aama-aamasito'o aana maholo a God e laue mo weuwada mwaanie i Ijip aana pongine a Mosis. Aana maholona mo Jiu ko esu mala mo koni-konihe ikire mo Ijip, na inemauri ikire mo Ijip ka'a sare toli'aasie ike mo Jiu hunie kire ke lae mwaanie i Ijip. Oto a God e uusunge'inie ngaeta ensel hunie ke horo maesie ahutana mo na'ohai mwela mwane nge kire hute aana mo meu'ana ni Ijip. Ta'e hunie mwala ni Jiu, a God e unue uri kire ke horo'ie nga kalei sipu hunie kire ke aaloha'inie apune i pweune mo maa aana mo nume ikire. Kire asuie leune urine hunie uri maholo nge ensel ngeena kei lae mai, na ke liu mola mwaanie mo nume ikire aana kei leesie mo epu ngeena. Leesie Eksodas 12:31-51 na Hibru 11:28.

Mo dinge paine aana Houlaa Ni Liumwaanie ngeena e lae tararuru oto pe'ie ngaeta hiu hei dinge paine nge kire ngau-ngeu bred nge nga iis ha'ike aana. Na mo bred ngeena, ola huni aamasito'o aana maholo a God e ha'a-iisitanga'inire lau-leu mwaanie i Ijip. E laure lau-leu hule aana bred ikire e ka'a to'o maholo lo'u huni po'o aana iis.

Oto suli helisi, ikire mo Jiu ko loko ta'au i Jerusalem uure oto mwaanie ta'ena nga leu aana walumalau huni aamasito'o aana mo hei dinge paine ngeena. Leesie Luk 2:41 na Jon 11:55. Kire mani loloko ta'au na kire au'esuie mo uunu-olanga ikire hunie a God huni haata'inie uri kire tohungei ilenimwa'e haahie a God e ha'a-iisitanga'inire mwaanie i Ijip. Kire dau-deu urine aena aana a God e unue oto hunie mo weuwada wai na'o uri kire ke au'esuie Houlaa Ni Liumwaanie oto urine. Ikire mo Jiu kire loloko hunie Liumwaanie aana waro-waro nge mo Jiu kire

haara'inie aana Nisan. Waro-waro ikire ngeena ko aehota i denumana waro-waro ikie Mas na ko ha'amango i denumana Eprol.

Hu'i-hu'ite, Tolimaa Aana Nanamanga *(Miracle, Sign)*

Mo hu'i-hu'ite oto mo ola ni pangata'inge nge a God e sai esui'i huni haata'inie nanamanga ingeie. Hu'i-hu'ite oto mei ola a God mola maraana e sai esuie na nga iinoni aana walumalau ie ha'ike. Taungei ola urine kie ka'a saie ike uri ko reu-reu uri taa, ta'e kie sai leesie na hiinge'inie mola. Na kire ka'a rau-reu tarau ike, ta'e mola aana maholo a God ko lio hilisie. I laona mo Uusu-uusu Maa'i kie sai leesie mo hu'i-hu'ite oto liutaa aana e hai maholo—aana pongine a Mosis, na a Elaeja, na a Jisas, na mo hurula'aa. A God ko da mo hu'i-hu'ite mala mo tolimaa aana nanamanga ingeie huni pe'ie mwala hunie kire ke hiiwalaimoli oto aana. Leesie Matiu 4:23-24 na Mak 4:37-41 na Luk 5:18-25 na Jon 11:1-44.

Hurula'aa *(Apostle)*

Wau i henue paine aana pongine a Jisas, mwala paine mala mo inemauri kire to'o aana mo hurula'aa huni laenga'inie walada. Asunge ikire mo hurula'aa oto huni totola uusu-uusu mwaanie mo aalaha ikire takoie ngaeta mo henue, na huni ere pe'ie mwala oalana mo aalaha paine ikire. A Jisas no'one e lio hilisie aawalai pwaarongoisuli mwana rue huni lae-lae pe'ie oto tarau, na e haara'inire mo hurula'aa ingeie. Leesie Luk 6:13. Na aana maholo a Jisas e ta'ela'i eeliho'i ta'au i Lengi, mo hurula'aa ngeena oto kire taroha'inie Tataroha Diana a God. Aana ngaeta mo maholo lo'u mei puri, kire haara'inie a Pol na ngaeta mo iini lo'u uri ikire mo hurula'aa no'one. Leesie Palonga 1:21-22 na 1 Korinit 9:1-6. A God e niie mai nanamanga paine hunie mo hurula'aa aena aana asunge ikire oto huni ha'a-uuresie soihaada'inge aana ta'ena nga leu aana walumalau. A God e ne'ie mo hurula'aa mo na'ohai mwane aana soihaada'inge. Leesie 1 Korinit 12:28. Asunge ikire oto huni ha'a-uusulie mwala i sulie Tala Oodo, na huni lio hilisie mo na'ohai mwane aana soihaada'inge mala mo bisopi na mo ha'a-uusuli na mo iini kire ko heirareta'i. Leesie Taetas 1:5-9

Iawe *(Yahweh, Jehovah)*

Satai ola "Iawe" ngeena satai ola a God e unue oto i na'o hunie a Mosis aana Eksodas 3:14, na ne'isaenga aana "Ineu oto" wa "Ineu oto nou ii'o huu." Aana Jon 8:58-59 a Jisas e unue mei satai ola ngeena i sulie maraana, na aena leune mo Jiu kire ari'apasie kire ke horo maesie, aana iini ko ere urine ko unue uri e sada mola pe'ie a God.

Ii'onga Rere'a *(Cleanse, Clean, Purify)*

Ha'a-uusulinge e uure mai mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis hunire mo Jiu uri iinoni ke rere'a, ha'alaa e si lae huni palo-paloa a God. Mo ola hunge kire sai esuie iinoni ke mada'a aani na ngaeta mo ola urine nge oto ie—huni hele aana nga poo, wa huni ngeue mo ngeulaa e honu aana apu, wa huni hele aana nga mei ola e mae oto, wa huni to'o aana maelaa ni osa, wa huni meuri eeni mwela. Ngaeta Ha'atolanga e unue no'one uri iinoni nge ko hele i sapena iinoni mada'a, ingeie no'one kei mada'a. Aena urinena nge e tohungei eepu oto hiito'o hunie iinoni pe'ie mo maelaa mada'a urine kei ii'o i laona huilume dolalie mwala kire ka'a to'o aana ike. Na e aapu no'one hunie kire ke loko pe'ie mwala aana mo nume ni palo-palo. Oto mo iini kire mada'a urine aana maelaa ni osa, kire tohungei saeto'o aana ha'a-uurilada ke lae hunie kire ke aawa, na lo'u liutaa hunie kire ke rere'a malisine ii'onga lo'u pe'ie mwala. Leesie Luk 5:12-14.

Mo Ha'atolanga a Mosis e to'o aana no'one mo tala huni ha'arere'aa lo'u iinoni eeliho'i mwaanie mo mada'anga ngeena, na mo tala ngeena ko meni lae pe'ie lotonga na uuraa'inge na walana mo pris.

Ta'e a Jisas maraana oto e unu haada'i aana nga taa e sai ha'amada'aa iinoni i maana God, na ola ngeena oto ooraha'aa. Maholo mauriha'ana iinoni e ii'o oodota'i oto ta'ingelu na iinoni ngeena e tohungei toli'aasie oto to'ohuu hunie a God, nge iinonine e tohungei rere'a oto to'ohuu i maana a God, ma'alana e ka'a lae ike i sulie ahutana mo ha'atolanga ni ha'arere'anga i laona mo Ha'atolanga a Mosis. Leesie Matiu 15:1-20.

Iis *(Yeast)*

Iis ikire mo Jiu ngaeta kele taungei ola nge kire sai aaropwaie pe'ie pulaoa hunie pulaoa ngeena ke hane. Asunge aana iis ikire e sada no'one mola mala iini mwala ko esu bred aana si'iri. Ma'alana iis kele mei ola oto mola mwai-mwei, ta'e maholo kire ko aaropwaie pe'ie pulaoa, e sa'a tewa na iis ko ha'ahanea oto pulaoa ngeena mola ta'ingelu.

Ngaeta mo maholo a Jisas e ha'amalaa tolahana mo Parise, wa Aalahanga a God, aana iis ngeena. E ere-ere urine aani huni haata'inie kele tolahai ola mwai-mwei nge e sai to'ohie mei ola e tohungei paine huni waelie, wa huni ha'adiana'aa. Leesie Matiu 16:6 na Luk 13:20-21 na 1 Korinit 5:6.

Inemauri Ni Rom *(Caesar)*

Aana pongine a Jisas, ahutana mo leu aana walumalau kire ii'o oto mola i melutana aalahanga ni Rom. Oto inemauri ni Rom, ingeie inemauri haahie ahutana mo inemauri na mo aalaha aana ahutana mo leu hai aaopa'i aana walumalau aana maholona, i sulie kire mani ii'o mola i melutana aalahanga ingeie. Leesie Luk 2:1. Inemauri peine ngeena e to'o aana nanamanga paine aana maholona, na e tohungei sai deu rarahie mo iini i melutana. Aana maholo a Jisas e hute, mae ingeie e ii'o tewa oto i Israel huni deu rarahire mo Jiu. Oto mo Jiu kire tohungei sere'inire mo Rom, na ngaeta mo iini aada ko heiseuni pe'ire hunie aalahanga ni Israel ke su'uri ii'o i melutana aalahanga ni Rom ngeena (urihana mo BRA na mo PNG). Ta'e e aasa hunire mo Jiu. Oto aena aana inemauri peine ngeena ingeie e ii'o mola wau i Rom, ta'e ingeie e sai lio hilisie ngaeta mo mwane lo'u huni lio i sulie mo henue paine i melutana. Oto maholo na a Jisas e paine oto, a Herod Antipas oto iini nge inemauri peine ni Rom e lio hilisie huni lio i sulie po'o ni henue i Kalili. Na e lio hilisie no'one lo'u a Pontius Paelat huni lio i sulie po'o ni henue i Jiudia. Leesie Jon 19:12-16 na Palonga 25:10-12.

Israel *(Israel)*

A God e haara'inie a Jekob weuwada mo Jiu aana ruana nga sata uuri, "Israel." Oto mo kalena Jekob kire mani ne'i kale ni Israel oto, na lo'u aawalai mwela mwana rue a Jekob kire ne'ie oto aawalai komu mwana rue ni Israel ni ngeena. Oto Israel nga satai ola lo'u hunire mo Jiu, ta'e liutaa e ne'ie satana po'o ni henue ikire mo Jiu kire o'o'o aana. Leesie Matiu 2:21 na Rom 9:6.

Aana pongine a Jisas, hanue i Israel e ka'a ii'o luheta'i ike, ta'e e ii'o mola i memelutana aalahanga ni Rom. Mo mwane paine ni Rom kire ko aalaha haahie Israel, na pe'ie mo ramo aana mae ikire, kire ko tohungei deu rarahie mo Jiu ke niie mo tohungei ola ikire hunire mo Rom. Aena urinena mo Jiu kire tohungei sere'inie mo Rom, na saeda hunie a Ha'a-uuri ke hule lau-leu hunie aalahanga ni Israel ke paine lo'u. Leesie Palonga 1:6

Jerusalem *(Jerusalem)*

Huilume paine mo Jiu ni otona, na huilume maa'i ikire no'one. Uure aana maholo a Solomon Inemauri e asuie Nume Maa'i Peine i Jerusalem, oto e ne'i tohungei leu ikire hunie esuie mo uunu-olanga huni ta'aasie ooraha'aa i sulie mo Ha'atolanga a Mosis. Ahutana mo Jiu kire ko meni lai loo-loko oto ta'au i leune i Jerusalem suli maholo aana mo houlaa na aana mo hei dinge paine. Hola'ina'o maholo mo Jiu kire to'o aana inemauri ikire maraada, huilume e o'o'o aana oto i Jerusalem. A God ko esuie nga Jerusalem haalu naka hunie kie ke mani ii'o huu pe'ie oto ta'au. Leesie Matiu 2:1, 23:37, na Jon 4:20-21 na Kalesia 4:25-26 na Haata'inge 21:2.

Jiu *(Jew)*

Oto i na'o aana pongine a Mosis, kire sasaie satai ola "Jiu" ngeena mola hunire mo kale ni Israel aana komu a Jiuda. Ta'e lae-lae, ne'isaenga aana mei wala ngeena e hai oolisi na e ahusie oto ahutana mo kale ni Israel ma'alana nga komu uri taa kire hute aana. Ngaeta mei wala lo'u hunire mo Jiu nge uuri, "Hibru," ta'e mei wala Hibru ngeena e tohungei lae hiito'o no'one hunie erenga ikire mo Jiu. Mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo Jiu ke oopara maraada mwaanie ahutana mo iinoni aana ta'ena nga komu lo'u ni welumalau. Aana mo Jiu kire saie uri a God e lio hilisire mala mo iinoni ingeie, nge kire sasaie ahutana mo iinoni lo'u aana mo Aapoloa Aaopa, na kire unue uri ikire mo pu'o. Leesie Jon 4:9-22 na Rom 2:17-29 na Epesas 2:11.

Jiuda *(Judah)*

A Jiuda ngaeta mwane aana aawalai mwela mwana rue nge kire hute aana a Jekob oto i na'o. Na komu nge a Jiuda e aehota aana nge kire haara'inie aana komu a Jiuda na mwala ngeena kire ii'o oto aana po'o ni henue i Jiudia. Huilume paine i Jerusalem ingeie no'one i laona po'o ni henue i Jiudia. A Jekob e ere lalai aana nanamanga a Li'oa Maa'i uri mo mwane paine huni aalaha haahie mo Jiu kei uure mwaanie komu a Judah. Leesie Jenesis 49:8-12. Oto lae-lae hahu'ana inemauri mo Jiu a Deved e si hute aana komu a Jiuda. Na a Jisas Kraes e uure no'one mwaanie komu a Jiuda, na e hute aana po'o ni henue i Jiudia aana huilume i Betlehem. Leesie Matiu 1:2-3, 2:6 na Hibru 7:14 na Haata'inge 5:5.

Kale Ni Iinoni *(Son of Man)*

Aana mo maholo oto hunge a Jisas e lalado i sulie maraana e talei unu-unue satai "Kale Ni Iinoni." Mei wala ngeena e ne'ie nga tolahai ola huni haara'inie iinoni nge e sada pe'ie ahutana mo iinoni, na ingeie oana ahutana mo iinoni. Uure oto aana aehotalana a Jisas oto pe'ie God na e sada no'one pe'ie a God, na ingeie oto iini nge e asuie walu ola. Ta'e e toli'aasie ii'onga urine hunie ke ne'i iinoni. Leesie Pilipae 2:6-8. Na e ne'i iinoni to'ohuu. E hute mai aano i leu na e sapesalu no'one mala ikie na a Satan e malaahongana hunie ke ooraha'aa. Leesie Matiu 8:20 na Hibru 2:14-18. A Jisas e tohungei sada pe'ikie mo iinoni, na aena urinena e haara'inie maraana aana "Kale Ni Iinoni."

Ta'e mwala aana pongine a Jisas ka'a tohungei rongo saie ike lo'onga'inge aana satai ola ngeena. Oto kire lo'onga'i hiito'o i sulie nga taa a Jisas ko ha'a-uusulire aana. Leesie Luk 9:20-21 na Leesie Jon 9:35. Oto e ha'a-uusulire uri a Kale Ni Iinoni kei mae hunie ke ha'a-uurie mwala mwaanie mo ooraha'aa ikire. Kara'inie ha'amangolana asunge ingeie, e si aehota huni haata'i diana aana uri ingeie oto a Kale Ni Iinoni nge a Propet Daniel e ere i sulie. Kale Ni Iinoni ngeena ni e to'o aana ahutana nanamanga aana e ne'ie ta'a-ta'a iinoni pe'ie a God, na ingeie oto a Kraes

nge a God e uusunge'inie hunie ke lae mai i laona walumalau ikie ie. Leesie Luk 22:69 na Daniel 7:13-14

Kalei Sipu A God *(Lamb of God)*

A Jon Loto Maa'i e haara'inie a Jisas aana "Kalei Sipu a God" aana John 1:29. E haara'inie urine aana e lio saie uri a Jisas oto a Ha'a-uuri nge a God e uusunge'inie mai huni ta'aasie ooraha'aa mwaanie mo iinoni. I sulie mo Ha'atolanga a Mosis, mo Jiu kire sai esuie uunu-olanga aana kalei sipu mala nga uuraa'inge hunie a God, hunie a God ke sae aasie mo ooraha'aa ikire. Na maholo kire ko horo'ie kalei sipu aana uunu-olanga hunie Houlaa Ni Liumwaanie, nge kire leesie mei epu ko aahe ngeena mala mei epu huni ta'aasie mo ooraha'aanga nga iinoni, na iinoni ngeena e rere'a oto i maana God. Oto a Jisas nge Kalei Sipu a God aana apune e aahe i lengine po'u-po'u i tehula'ana mo ooraha'aa ikie hunie a God ke sae aasie mo ooraha'aa ikie. Leesie 1 Korinit 5:7 na 1 Pita 1:19. Na aana Haata'inge 5:6 e aalahuu i sulie a Kraes aana kalei sipu.

Kalena Deved Inemauri *(Son of David)*

Ngaeta satai ola hunie Kraes ni ngeena, aena aana mo Uusu-uusu Maa'i i na'o kire unue uri a Kraes kei hute oto mai aana komu a Deved, na kei ne'ie nga inemauri peine no'one mala a Deved Inemauri. Leesie Mak 12:35. Mei wala ienini nge ni a Batimeas mwane nge ulu e soie a Jisas aana, na maholo a Jisas e lae i Jerusalem mala inemauri, mwala hunge kire soi-soie no'one urine. Leesie Mak 10:47 na Matiu 21:9.

Kalena God *(Son of God)*

Aana Jon 10:36 a Jisas e haara'inie maraana uri ingeie Kalena God. A Jisas oto ta'a-ta'a mwela moute'i a God, na e ii'o oto huu pe'ie Aamana uure oto mai na walumalau ha'ike ue. Ingeie oto dangi mei mwaanie dangi, tohungei God mai mwaanie tohungei God. Leesie Jon 1:1-14. A Kalena God ka'a ola ha'ahola ike, ta'e e ta'a-ta'a tolaha aadarue na aamana, na ha'aholalana ta'ena nga ola e lae aana. Pe'ie satana Kalena God ngeena, a Jisas e haata'inie ingeie na Aamana, ikirerue ta'a-ta'a iinoni mola. Leesie Jon 5:19-27 na 10:37-38. Na a God Aamana e ha'awalaimoli'aa walana aana e niie nanamanga na saenanaunge huni esuie mo esunge ingeie. Leesie Matiu 3:17 na 1 Pita 1:16-17. Na aena aana sata ngeena, mo Jiu kire tohungei leledie a Jisas na kire leie hunie maenga. Leesie Matiu 26:62-65. Ta'e a Jisas ingeie Kalena God to'ohuu, na e tohungei peine lo'u liutaa mwaanie mo ensel. Leesie Hibru 1:4-13. Na i tehula'ana manata-diananga ingeie hunikie, nge ikie mo iinoni kie sai hute haalu no'one mala mo kalena God nge kie sai hele aana maurihe huu. Leesie Jon 3:16-36 na Kalesia 2:20 na Kolose 1:15-20.

Kesi Aana Haiholota'inge a God *(Ark of the Covenant)*

Oto waite aana pongine a Mosis kire asuie ngaeta kesi aani ei, na kire si puluie kol haahie sapena kesi po'oi sinaha na i laona no'one. Oto i laona kesi ngeena kire konie e ro rerepatai heu nge a God e uusue mo ha'atolanga i lengini. Oto ho ate'a aana ngaulaa kire haara'inie aana "mana" na apa'a a Eron kire koni'i i leune no'one hunie kire ke mani o'o'o i laona kesi ngeena. Kesi ngeena na ahutana mo ola i laona kire tohungei maa'i aena aana mo ola ngeena nge kire haata'inie haiholota'inge a God hunie mwala ingeie ni Jiu. Oto kire haara'inie kesi ngeena aana "Kesi Aana Haiholota'inge." Leesie "Haiholota'inge" aana ere-luhesilana mo wala ienini.

Kesi ngeena e haata'inie uri aamasinge na manata-diananga a God e ii'o pe'ire mo Jiu, na maholo mo Jiu kire ada-ada hailiu i laona hanuesala kire too-tolea lo'u kesi ngeena pe'ire. Oto ta'ena nga leu kire ko hule aana, na

kire ko ne'ie kesi ngeena i laona Nume Maa'i Susulu ikire. Lae-lae maholo a Solomon Inemauri e asuie Nume Maa'i Peine a God i Jerusalem kire si ne'ie lo'u kesi ngeena i laona aana leu kire haara'inie aana "Hahu'ana Leu Maa'i." Leesie Hibru 9:4 na Haata'inge 11:19.

Kilipwe'u *(Tomb)*

Mo kilipwe'u ikire mo Jiu e aaopa mwaanie mo iini kolu sai esui'i si'iri. Mo kilipwe'u ikire e lio mala mo hahale ikie, aana mo Jiu kire sai didie mo kilipwe'u mwaanie mo heu peine i sulie mo uuwo. Oto i laona mo kilipwe'u ngeena kire ko esuie mo tahe talana iinoni e mae. Mo kilipwe'u ikire ni otona, na kire sai ne'ie mo rae hunge mola i laona ta'a-ta'a hahale urine. Leesie Mak 5:2-5 na Luk 23:53-24:12 na Jon 11:38-44.

Kraes *(Christ)*

"Kraes" mei wala ni Krik nge kire oolisie mai mwaanie mei wala "Mesaea" aana erenga ni Hibru. Lo'onga'inge aana e ro mei wala ngeena e uuri, "Mwane kire suuhie aana rumu huni ha'a-aalahaa." I laona mo Uusu-uusu Maa'i oto i na'o, a God e haiholota'i huni lio hilisie a Kraes mwaanie komu a Deved Inemauri, na huni uusunge'inie mai i saada mo Jiu huni ha'a-uurire, na hunie uri ingeie ke aalaha oto tara'asi haahire aani oodota'inge. Leesie Matiu 2:6, 22:42.

Oto aana pongine a Jisas, mo Jiu kire maa-maa'oohi susuto'o loosie a mwane ngeena, aana e liue oto hai tangalai helisi nge kire ko ii'o loosie. Kire hiiwalaimoli uri aana maholo a Kraes kei lae mai, ke si lae mai oohe aasie Inemauri peine mo Rom, na kei esuie po'o ni henue i Israel kei peine liutaa aana ahutana mo leu lo'u aana walumalau. Leesie Matiu 11:2 na Jon 1:49 na Palonga 1:6.

Ta'e a Jisas e ha'a-uusulie mwala uri a Kraes kei sapesalu na kei mae aana aalahanga ingeie e ka'a ne'ie ike aalahanga ni welumalau. Leesie Luk 24:26-46 na Jon 18:36. Na a Jisas e ka'a sasare haara'inie maraana ike aana a Kraes, aena aana mwala kire to'o aana oto mo lo'onga'inge aaopa aana tolahana mwane nge ke ne'ie a Kraes. Leesie Jon 12:34. Ngaeta mo iini mala mo pwaarongoisuli kire hiiwalaimoli aana, ta'e mo iini hunge aada mo Jiu kire ka'a lio saie ike uri ingeie a Kraes. Kire ko sere'i rongo i sulie ha'a-uusulinge ingeie aana saeda uri kire ke ne'i mwane paine haahie nga aalahanga aana walumalau ienini. Leesie Luk 23:2. Kire ko sere'inie tohungana Kraes aana kire ko heri hunie nga Kraes aaopa, iini nge kei lae mai pe'ie mae paine hunie kei ne'i inemauri aana walumalau ienini. Leesie Jon 6:14-15.

Lengi *(Heaven, Paradise)*

Ie hanue manikulu'e nge a God e ii'o aana pe'ie mo ensel ingeie. A Jisas e uure mwaanie i leune aana maholo e hute mai i laona walumalau. Oto maholo a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga, e aaliho'i lo'u hunie hahu'ana ii'oha paine ni manikulu'anga i pwalo-pwalona God Aamana i Lengi. Ikie mo iinoni kie hiiwalaimoli aana Jisas pe'i lulu i sulilana, ikie no'one kie kei ii'o huu aani ilenimwa'enga oto ta'au i Lengi pe'ie a God oto di. Leesie Matiu 6:9 na Mak 10:21 na Luk 23:43 na Haata'inge 19:1.

Li'oa Aaela *(Evil Spirit, Demon)*

Mo li'oa aaela ngeena, ikire mo koni-konihe a Pwelu Eero-eero mala mo ensel ikire oto mo koni-konihe a God ta'au i Lengi. Mo li'oa aaela ko tohungei leledie mo iinoni na kire to'o aana no'one nanamanga huni waelie mo iinoni. Ngaeta mo satai ola lo'u hunire uuri "Aakalo," "Hi'ona," "Li'oa Mada-mada," "Li'oa ni Ooraha'aa," na "Wasi." Walu ola ienini kire ne'ie ta'a-ta'a taungei ola mola, aana kire ko meni esu mola

nana a Pwelu Eero-eero huni waelie asunge a God. Ta'e a God e tohungei nanama lo'u liutaa aada, na e niie nanamanga haahire no'one hunikie. Oto a God kei a'aila'asire taane, na ha'amangolada kei lae mola i laona dunge nge e ka'a sai mwa'a ike lo'u. Leesie Matiu 12:22-29, 25:41 na Mak 16:17.

Ngaeta mo iini aaka si'irini ko hiiwalaimoli uri mo aakalo na mo hi'ona, ikire oto nunune mo iinoni. Ta'e ha'ike. Uusu-uusu Maa'i ko ha'a-uusulikie uri e tohungei aasa oto hiito'o hunie mo iini kire mae oto uri kire kei ooli lo'u mei i welumalau. Leesie Luk 16:19-31. Mo aakalo na mo hi'ona ikire ha'ike nge nunune mo iinoni, ta'e ikire oto mo li'oa aaela, mo koni-konihe a Pwelu Eero-eero nge ko esu huni waelie mo iinoni aani eeronga na lupwe'i deunge.

Li'oa Maa'i *(Holy Spirit)*

Satai Li'oa Maa'i nge satai ola hunie Li'oa a God. Li'oa Maa'i ingeie nga God no'one mala a God Mama'a na a God Kale. Na ikiraelu e ta'a-ta'a God mola. Leesie Matiu 28:19. Li'oa Maa'i a God ngeena nge ko esu i manatana iinoni hunie ke hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes. Na ko hu'isie manatana iinoni hunie ke saie uri a Jisas oto walaimolinge. Leesie Jon 16:13 na 1 Korinit 2:10-13. Na nanamanga aana Li'oa Maa'i nge ko da iinoni ko unue walana God, na ko esuie mo hu'i-hu'ite na ko ha'a-a'aila'aa iinoni huni esu nana God. Leesie 1 Korinit 2:4-5. Na Li'oa Maa'i no'one ko niie mo niinge hai aaopa'i hunie mo iinoni huni esu eeni huni ha'a-a'aila'aa soihaada'inge a God. Leesie 1 Korinit 12:4-11 na "Soihaada'inge" aana ere-luhesilana mo wala ienini.

Livae *(Levi)*

A Livae ingeie ngaeta mwane aana aawalai mwela mwana rue kire hute aana a Jekob. A God e lio hilisie komu a Livae hunie kire ke hairareta'i i laona Nume Maa'i ingeie. Na e unue no'one uri mo mwane aana aalingeilusu a Eron aana komu a Livae ha'alaa kire ko esu mala mo pris huni uunu ola i saana.

Maholo mo Jiu kire oopaa mwakano i Israel huni nii-niie nana mo komu ikire, kira Livae kire ka'a to'o aana ike nga mei mwakano paine. Ta'e aapa ikire oto ngaeta mo kele huilume mola, aana a God e unue uri ikire, kire ke si meuri mola aana niinge aana tangahulu'ana hunie a God mwaanie ngaeta aawalai komu mwana eeta. Leesie Luk 10:32 na Jon 1:19 na Hibru 7:5-10.

Na ngaeta mwane satana a Livae no'one nge ngaeta mwane aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue a Jisas. A Livae ngeena kire ko haa-haara'inie no'one aana a Matiu. Leesie Matiu 9:9 na Mak 2:14 na Luk 5:27-29. Na ingeie no'one nge e uusue Tataroha Diana a Matiu.

Loto-maa'inge *(Baptism)*

Hola'ina'o a Jon Loto Maa'i e loto maa'i aana mwala huni deu aakau aada loosie laenga mai a Kraes. A Jon e loto maa'i aana mwala maholo kire oonisae na kire toli'aasie mo tolahai ola aaela ikire. Ma'alana e urine, ta'e a Jisas e saronai lae lo'u i saana Jon hunie a Jon ke loto maa'i aana. Aana ko deu urine, a Jisas ko haata'inie uri laeliwalanga a Jon e diana, na aana maholona a God e si unu haada'i aana uri a Jisas oto a Kalena. A Jon e suuhe'inie mwala i laona wai huni loto maa'i aada, na e loto maa'i aana a Jisas no'one urine. Leesie Matiu 3:6-16

Maholo a Jisas e aaliho'i ta'au i Lengi e hatonga'i hunie mo pwaaron-goisuli uri kire kei ha'a-uusulie ahutana mwala huni heimaanie a Kraes, na huni loto maa'i aada aana satana God Mama'a, God Kale, na God Li'oa Maa'i. Oto kire dau mola urine pe'i loto-maa'ilana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana laeliwalanga ikire pe'i oonisaenga. Loto-maa'inge e

haata'inie uri iinoni ngeena ko oolisie oto mauringe lalahu'e ingeie aana e horo maesie tolaha ni ooraha'aa, na e mauri eeliho'i lo'u huni lulu i sulie a Kraes aana mei meuringe haalu pe'ie nanamanga a Li'oa Maa'i. Mei mauringe haalu ngeena e ka'a lae ike mwaanie mo iinoni, ta'e a God mola ni nge ko esuie leune. Leesie Matiu 28:19-20 na Palonga 2:38-41 na Rom 6:3-11 na Kolose 2:12.

Maelaa Ni Osa *(Leprosy)*

Mo mei wala ienini kire uure hunie ahutana mo maelaa nge ko waelie te'e-te'ena sapena iinoni na kire sai sikihie mwala, uure aana nga iini hunie nga iini. Ngaeta mo maelaa ngeena e kele rako mola mala karata, ta'e ngaeta mo iini lo'u kire aaela hiito'o aana ko esuie sapena iinoni e ka'a sai hiinge'inie nga mei hiinge, oto ko honu mola aana osa hali'ite mala karu wa mo to'u.

Oto i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, nga iini nge e to'o aana mei maelaa aaela ngeena i sapena urine e ka'a rere'a ike i maana God ni ngeena. Oto mwala urine kire sa'a lae kara'inie lo'u nga iinoni, mwaanie maelaa ngeena e sikihie nga iini. E tohungei eepu hunire no'one huni lai palo-paloa God i Nume Maa'i ingeie, wa lo'u huni ii'o i laona nga huilume. Ta'e mo to'u kire kei ii'o mola po'oi sinaha aana mo leu mwala ha'ike aani. Matiu 8:2-4 na Mak 1:40 na Luk 7:22, 17:12.

Malaahonga Hunie Ooraha'aa *(Temptation to sin)*

Mala nga iini wa nga mei ola ko esuie uri nga iini ko lo'onga'i huni deu aaela, nge malaahonga hunie ooraha'aa ni ngeena. Mo iini nge kire ko lae i sulie lo'onga'inge aaela aana malaahonga ngeena, kire ko ooraha'aa ni ngeena. Ta'e mo iini nge malaahongalada ko lae na kire ka'a lae ike i sulie, kire ka'a ooraha'aa ike. Uusu-uusu Maa'i e unue uri malaahongalana a Jisas e lae no'one aana ahutana mo tala nge malaahongalaka ko lae aani, ta'e a Jisas e ka'a ooraha'aa ike. Leesie Matiu 4:1, Hibru 4:15. A Jisas e ha'a-uusulikie huni aarenga'i uri a God ke su'uri toli'aasikie hunie malaahongalaka. Leesie Matiu 6:13, 18:7, na 26:41. Ta'e Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uri maholo malaahongalaka ko lae, a God ke asuie nga tala lo'u mwaanie malaahonganga ngeena e to'ohikie na kie kei ooraha'aa aana kie kei tola i sulie ne'isaenga takalo ngeena. Leesie 1 Korinit 10:13.

Pris *(Priest)*

Ahutana mo pris ikire mo Jiu, kire mani uure aana aalingeilusu a Eron aana komu a Livae. A God e ka'a niie nga po'o ni henue i Israel hunie komu a Livae, ta'e e unue uri kire ke si meuri mola aana niinge aana tangahulu'ana hunie a God mwaanie ngaeta aawalai komu mwana eeta. Leesie Matiu 12:4-5 na Mak 1:44 na Luk 1:5-8.

Oto asunge mo pris oto huni ne'i tatahowala i matolana mo Jiu na a God ta'au i Lengi. Kire ko ere pe'ie a God oolitana ruruhaa mo Jiu, aana ikire oto kire ko niie uunu-olanga mwala hunie a God pe'ie aitanainge uri a God ke aamasie mwala ingeie. Na lo'u kire ko ere pe'ie mwala oolitana a God, aana ikire oto kire ko ha'a-uusulie mwala aana mo Ha'atolanga a God.

Aana pongine a Jisas, hungelana mo pris ikire mo Jiu kire tohungei lae takalo aana kire pulongosie mola mo Ha'atolanga a God na kire ko rara mola aana mo ha'atolanga ikire mola maraada. Kire mani esu mola hunie ikire maraada ke paine, oto kire sere'i rongo oto hunie a Jisas, na kire uure honosie mola, na lae-lae kire horo maesie. Leesie Mak 7:1-12 na Luke 19:47.

Mo Uusu-uusu Maa'i aana Haiholota'inge Haalu ko ha'a-uusuli uri ahutaka mo iini nge kie hiiwalaimoli aana a Jisas, kie mani ne'i pris oto hunie a God. I tehula'ana apune a Jisas, kie sai uure i na'ona a God mola maraaka na kie ka'a saeto'o aana ike nga iinoni aaopa ke uure oolitaka hunie a God. Leesie 1 Timoti 2:5 na 1 Pita 2:5-9 na Haata'inge 20:6.

Mauriha'ai *(Soul)*

Mauriha'ana iinoni oto mangoi ola nge a God e niie hunie iinoni huni meu-meuri aana. Mauriha'ai ola ngeena nge e oopaa mo iinoni mwaanie mo ola mala mo poo na mo usu aana ikire, kire ka'a to'o aana ike mo mauriha'ai ola. Mauriha'ai ola ngeena e ii'o mumuni i lalo aana iinoni. Kie ka'a sai leesie ike, ta'e a God mola e sai leesie. Aana maholo nga iini ko mae, a God e sai toolea mauriha'ana hunie ke ii'o aana nga leu loosie leilana aana dinge ooreta. Mauriha'ana kira hiiwalaimoli kei ii'o oto huu pe'ie a God ta'au i Lengi, ta'e mauriha'ana mo iini ka'a hiiwalaimoli kei lae mola hunie dunge. Leesie Matiu 10:28 na Haata'inge 20:11-15.

Mesaea *(Messiah)*

Ie mei wala aana erenga ni Hibru nge e oolisie mei wala "Kraes" aana erenga ni Krik. Leesie Jon 1:41.

Mo Ha'atolanga A Mosis *(Laws of Moses)*

Mo Ha'atolanga a God hunie mo Jiu ke lulu i suli'i kire ii'o i laona e lime puke i na'o aana Haiholota'inge Lalahu'e, aehota aana Jenesis lai hule aana Diutronomi. A God e unue mo ha'atolanga ngeena hunie a Mosis hunie ke uusue i laona mo puke ngeena, oto mo Jiu kire haara'inie e lime puke ngeena mo Ha'atolanga a Mosis. Mo puke ngeena kire to'o aana no'one mo laladonga i sulie ha'aholalana walumalau, na lue-lue e hane haahie walumalau, na walu ola lo'u i sulie aehotalana komu ni Jiu, na maholo mo Jiu kire iisitaa mwaanie hanue i Ijip. Leesie Matiu 5:17-18, Luk 2:22, na Jon 7:19-22, na Rom 2:12-29. Aana ngaeta mo leu mala Jon 10:34 na 15:25, mo Jiu kire sai haara'inie ahutana mo puke i laona Haiholota'inge Lalahu'e aana Ha'atolanga. Si'iri ikie mo iini aana soihaada'inge kie ka'a ii'o ike i memelutana mo Ha'atolanga a Mosis ngeena, ta'e kie ko lulu i sulie mola a Kraes mala a Pol Hurula'aa e unue aana Kalesia 2:15-21.

Mwane Susulu To'oha *(Tax Collector)*

Aana pongine a Jisas, mo maelonga mo Jiu, ikire mo Rom, kire ko aalaha haahie mo Jiu i laona hanue ikire i Israel. Oto kahamani ni Rom ngeena e lio hilisie ngaeta mwane ni Jiu huni susulu to'oha mwaanie mo eesine mo Jiu huni nii hunie inemauri ni Rom ngeena. Mo mwane susulu to'oha ngeena kire to'o aana mo ramo ni Rom huni pe'ire, na kire ko tohungei deu rarahie mo auhenue ikire hunie kire ke nii-nii peine. Oto ngaeta aapa aana mo niinge ngeena kire ko hele oorea, na ngaeta aapa kire ko niie hunie inemauri ni Rom ngeena. Ahutana mo Jiu ko tohungei sere'inie mo Rom, na liutaa mo koni-konihe ikire, mo mwane susulu to'oha nge kire ko ruru pe'ie mo maelonga ikire huni waelire suli maholo. Aena urinena mo Jiu kire unue uri ikire mo iinoni ni ooraha'aa. Leesie Matiu 9:9-12 na Luk 3:12-13 na Rom 13:6-7.

Na'ohai Pris *(Chief Priests)*

Aana pulitaa mo pris, ngaeta mo iini kire paine liutaa aana ngaeta mo iini lo'u, na kire ne'i na'ohai pris. Mo ha'atolanga i sulie ii'onga rere'a ikire e hi'e liutaa, na asunge ikire e paine liutaa no'one. Mo na'ohai pris kire mani ii'o i Jerusalem, na ikire oto kire ko lio i sulie Nume Maa'i Peine a God ta'au. Leesie Matiu 2:4 na Mak 14:1 na Palonga 9:14.

Na'ohana Mo Na'ohai Pris *(High Priest)*

Aana pulitaa mo na'ohai pris, ta'a-ta'a mwane e paine liutaa haahire, na ingeie oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Mo inemauri oto ni nge ko ha'a-uuresie Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Mala inemauri nge e ne'ie inemauri diana, nge e sai lio hilisie mwane diana hunie ke ne'ie Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Ta'e mala uri inemauri ngeena ko aaela mola mala mo inemauri aana komu a Herod, nge e sai ha'a-uuresie mola mwane nge e nii to'oha paine hunie. Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena, ingeie no'one pwaune pulitaa ni lei-lei. Aena urinena, Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena ingeie oto ruana nga mwane paine i laona po'o ni henue i Israel purine inemauri. Leesie Mak 14:53 na Jon 11:49-50.

Maholo a Jisas e saanau, a Anas e ne'ie Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Ta'e aana halisi 15 A.D. mo Rom kire ta'aasie a Anas mwaanie ii'oha ngeena, na kire lio hilisie mwane hungaona a Kaiapas hunie ke oolisie. Oto a Kaiapas e ne'ie Na'ohana Mo Na'ohai Pris aana maholo a Jisas e lae pe'ie ha'a-uusulinge ingeie. Ta'e a Anas, repo mwane hungaona a Kaiapas, e paine ue aana ne'isaenga mwala. Leesie Jon 18:12-13.

Nume Maa'i Susulu *(Tabernacle)*

Maholo mo Israel kire walo-waloliu i laona hanuesala, a God e unue hunie a Mosis ke asuie nga nume susulu, oto a Mosis e asuie oto i sulie a God e hatonga'i hunie. A Mosis e asuie nume susulu ngeena aana mo sala na mo te'e-te'ena mo ola mauri. Maholo kire ko ada lo'u aana nga leu na kire sikihie nume ngeena na kire toolea. Maholo kire ko hule aana leu huni mamalo aana na kire launge'inie lo'u huni ne'ie Kesi aana Haiholota'inge a God i laona. Mo Jiu kire sai loko no'one i saana nume ngeena huni palo-paloa a God. Oto lae-lae i purine ngaeta mo tangalai helisi, a Solomon Inemauri e asuie Nume Maa'i Peine i Jerusalem huni oolisie Nume Maa'i Susulu ngeena. Leesie Palonga 7:44-48 na Hibru 8:2-5

Nume Ni Palo-palo Mo Jiu *(Synagogue)*

Mo Jiu kire sai esuie mo lokonga ikire i laona mo nume ni Palo-palo ikire, na oto liutaa aana mo Dinge Maa'i ikire. Ahutana mo huilume i laona mo po'o ni henue mo Jiu kire mani to'o aana mo nume ni Palo-palo urine na kire ko palo-paloa no'one a God i laona mo nume ngeena. I laona mo nume ngeena nge kire ko saa-saaie mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Maa'i mo propet nana mwala maholo kire ko loko. Leesie Luk 4:14-20 na Palonga 17:1-3.

Oohongi-olanga *(Trials)*

Mei wala ie ko ere i sulie mo aasanga nge ko reu aaka, na nga taa kie ko esuie aana maholona ko haata'inie nga taa e ii'o i laona saeka. Mo oohongi-olanga kire aaopa mwaanie mo malaahonga, aana malaahonga ko lae hunie iinonine ke dau aaela. Ta'e oohongi-olanga ko lae huni haata'inie hiiwalaimolinge iinonine e susu uri taa. Ngaeta mo maholo a God e sai toli'aasikie hunie oohongi-olanga ngeena aana e sare asuie hiiwalaimolinge na diananga ikie ke paine lo'u. Leesie Matiu 5:11-12 na Jemes 1:2-4.

Oolongaunge *(Fasting)*

Mo Jiu nge kire ha'ama'u aana a God, kire sai toli puri aana ngaunge hunie mo kele maholo. Kire sai deu urine aana kire oonisae oto to'ohuu (Jona 3:5-10), wa kire saehuu oto hiito'o (1 Samuel 31:13), wa kire ko sare ne'isae tararuru pe'ie a God (Palonga 13:1-3), wa kire tohungei saeto'o aana uri a God ke aalamie aitanainge ikire (Nehemaea 1:4). Tolahai ola urine nge oolongaunge ni ngeena.

Ngaeta mo maholo mwala kire sai oolongau tararuru, na kire sai oolongau no'one mola aani iinoni maraana. Aana Uusu-uusu Maa'i a Propet Sekaraea e unue uri ikire mo Jiu kire ke oolongau ha'ahai i suli helisi, ta'e ngaeta mo iini ko tola liue oto hiito'o aana kire ko oolongau ha'arue i suli wiki. Leesie Luk 18:12. E malisine uri ikie mo iini aana soihaada'inge kie ke oolongau no'one aana ngaeta mo maholo. Leesie Matiu 9:15 na Palonga 13:2, 14:23. Ta'e aana maholo kie ko oolongau, kie ke asu to'ohuu aana, na kie ke su'uri esuie mola hunie mwala ke leesie uri kie ko oolongau. Leesie Matiu 6:16-18.

Parise *(Pharisee)*

Ie ngaeta pulitaa ni ha'a-uusuli aana ikire mo Jiu. Mo Parise kire uure aana ahutana mo komu ni Jiu, na kire ko saa-saaie mola Uusu-uusu Maa'i hunie kire ke saenanau aana ahutana mo Ha'atolanga a God. Urine e diana, ta'e kire lae takalo aana maholo kire sapeie lo'u mo ha'atolanga ikire maraada. Mo iini hunge aada kire lo'onga'inie uri ikire oto kire diana lo'u liutaa aana ngaeta mo Jiu, ta'e kire ko lio-lio mola aana aapa i sinaha, na kire pulongosie dianaha'ana manatana iinoni. Mo Parise kire dau-deu rarahie mwala huni lulu i sulie ta'e-ta'ena nga ola aana mo ha'atolanga ikire ngeena, ta'e ikire maraada kire lae aaopa mwaanie oodota'inge na manata-diananga na aamasinge. Leesie Matiu 15:1-14 na Matiu 23.

Propet *(Prophet)*

Mo propet ikire mo mwane maa'i a God. Ngaeta mo maholo a God e toli'aasie uri kire ke leesie mo aanoa hatarie mo maholo nge ko lae ue mai, na huni ere lalai i sulie nga taa kei reu aana maholona. Ta'e asunge ikire e ka'a pulo ike i leune. Na'ohai esunge ikire oto hunie kire ke unu tahanga'inie walana a God hunie mo iinoni, liutaa kire ko ere aana mwala huni ha'a-oodohie mo takalonga ikire. Ahutana oto walana mo propet ko lae oto urine hunie mwala ke ii'o maa'i mala oto a God no'one ko ii'o maa'i. Leesie Matiu 7:12 na Luk 7:16 na 1 Korinit 12:28-29 na Hibru 1:1 na 1 Pita 1:10-12.

Pulitaa Lei-lei *(Sanhedrin, Council)*

Ie satana na'ohai pulitaa ni rato ikire mo Jiu aana pongine a Jisas. E hiu aawala aana mo na'ohai pris na mo na'ohai ha'a-uusuli na mo rato ni mwane kire ii'o aana pulitaa ngeena, ta'e Na'ohana Mo Na'ohai Pris ni e ne'i na'ohai mwane nada aana pulitaa ngeena. Mwala aana pulitaa ngeena, kire mani ii'o mola aana hanue paine i Jerusalem, na kire sai ii'o aana pulitaa ngeena lai hule aana maelada. Lio i sulinge ikire pulitaa ngeena oto huni oala'inie na huni lei-leie mauringe aana ii'onga ruru ikire mo Jiu. Ikire oto kire urihana palament ikire mo Jiu, na ikire no'one urihana na'ohai kot ikire lo'u. Leesie Palonga 5:21. Kire sai ha'a-oodohie mo iini nge ko deu aaelasie nga mei ola, aana kire to'o aana mo ramo ikire huni deu i sulie nga taa kire unue. Kire sai holo to'oha hunie nga iini, wa rapusie nga iini, wa aasie nga iini i laona nume ni ho'o. Ta'e aena aana ikire mo Jiu kire o'o'o mola i melutana kahamani ni Rom, kire ka'a to'o aana ike nanamanga huni horo maesie nga iini. Leesie Jon 18:31.

Maholo pulitaa ienini e leie a Jisas, kire tohungei waelie mo ha'atolanga ikire maraada, aana ha'atolanga ikire e uure honosie (1) lokonga i rodo. Leesie Matiu 26:59-75, (2) lokonga aana ta'ena nga dinge maa'i (Luk 22:7 e haata'inie uri lokonga ikire ngeena e rau aana eetana nga dinge aana Houlaa Ni Liumwaanie), (3) na niilana mei wala ni leinge hunie ha'aletehinge aana dinge nge kire si rongoa mo ere-erenga aana i'inge. Leesie Matiu 27:1.

Pwaarongoisuli *(Disciple)*
Mo iinoni nge ko ii'o taraure'i pe'ie nga ha'a-uusuli huni lulu i sulie walana na huni saenanau mala ingeie, ikire oto mo pwaarongoisuli a ha'a-uusuli ngeena. Mo maholo hunge i laona Puke Maa'i, mo mei wala "pwaarongoisuli a Jisas" ko uure mola hunire ikire aawalai mwane mwana rue, nge a Jisas e haara'inire lo'u aana mo "hurula'aa." Leesie Luk 6:13. Ta'e aana ngaeta mo maholo mei wala pwaarongoisuli ngeena ko uure no'one hunie ahutana mo iini nge kire ko lulu i sulie a Jisas. Leesie Luk 19:37 na Palonga 6:1. Na ikie no'one mo pwaarongoisuli a Jisas mala kie ko lulu i sulie to'ohuu.

Pwelu Eero-eero *(Devil, Satan, Bielsebul)*
Ie satana na'ohai aalaha haahie ahutana mo li'oa aaela na ahutana mo taungei tolahai ola aaela aana walumalau ienini. Hola'ina'o a Pwelu Eero-eero ingeie nga iini aana mo na'ohai ensel nge a God e ha'aholara. Ta'e ingeie e tooha'inie mola maraana na saena uri ke paine liutaa aana God. Oto e pweloa mola ngaeta mo ensel lo'u na kire ooho pe'ie a God ta'au i Lengi. Leesie Haata'inge 12:7-9. A God e tohungei horo aaelasie pulitaa a Pwelu Eero-eero, na e dau aakau oto aana leu ni ha'amotaahinge hunire. Leesie Matiu 25:41 na Haata'inge 20:7-10. Aana kele maholoi sato ienini, a Pwelu Eero-eero e aalaha haahie walumalau mai aano i leu. Leesie Jon 14:30 na 2 Korinit 4:4 na Epesas 2:2. Aana ingeie oto maelonga a God, nge ingeie ko tohungei esu hiito'o huni waelie ahutana mo ola diana a God ko esui'i mai aano. Liutaa ko eeroa mwala mwaanie kire palo-paloa tohungei God ikire. Leesie Matiu 4:8-10 na Mak 3:22-26. Tolahana a Pwelu Eero-eero mola hunie eeronga na horonga, na ingeie oto aamana eeronga. Leesie Jon 8:44.

Sadiusi *(Sadducee)*
Ie ngaeta pulitaa ni ha'a-uusuli no'one ikire mo Jiu. Mo Sadiusi kire hiiwalaimoli mola aana mo ha'a-uusulinge i laona puke Jenesis lai hule aana Diutronomi. Aena urine kire ka'a hiiwalaimoli aana mo puke maa'i lo'u uure aana Josua lai hule aana Malakae, wa lo'u mo ha'atolanga mo weuwana mo Parise. Mo Sadiusi, kire ka'a hiiwalaimoli ike aana maurihe huu wa mei wala nge e unue uri mo iinoni kire sai meuri lo'u i purine kire mae oto. Na kire ka'a hiiwalaimoli ike aana uri a God kei waaie mo iini e oodota'i na kei ha'aletehie mo iini aaela. Na kire ka'a hiiwalaimoli ike no'one aana mo ensel na mo li'oa aaela. Na kire ka'a hiiwalaimoli ike no'one aana uri a God ni e aalaha haahie nga taa kei reu aana mo maholo kei lae ue mai. Walu ola ienini mo Parise kire mani hiiwalaimoli eeni, ta'e mo Sadiusi kire ka'a ne'isae tararuru ike pe'ire. Aena urine e ro pulitaa ngeena kire ko meni leledire mola hailiu. Aana pongine a Jisas pulitaa mo Sadiusi kire ka'a tohungei hunge ike mala mo Parise, ta'e kire to'o aana nanamanga paine taane aena aana Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Kaiapas, ingeie ngaeta iini aana pulitaa ikire ngeena. Leesie Matiu 22:23 na Palonga 23:6-8.

Samaria *(Samaria)*
Po'o ni henue i Samaria e ii'o i matolana e ro po'o ni henue i Kalili na i Jiudia. Mwala ni Samaria ngeena kire ka'a ne'i tohungei Jiu ike. Mo weuwada, ikire mo tohungei Jiu taane, ta'e kire ko to'o aana mo Aapoloa Aaopa, na i leune kire ko pweidoraa oto mei epu ni Jiu pe'ie mei epu aaopa. Oto aena mei olana, nge ikire mo Jiu kire sere'inie mwala ni Samaria. Aana pongine a Jisas, na mo Jiu kire lio tolinge'inire mo Samaria aena aana ikire mo tohungei Jiu ha'ike. Leesie Luk 10:33, 17:11-18 na Jon 4:4-43 na Palonga 1:8.

Sapena Kraes *(Body of Christ)*

Mo Uusu-uusu Maa'i a Pol Hurula'aa ko ha'a-uusulikie uri soihaada'inge e ne'ie sapena Kraes mai aano i leu i laona walumalau. Ma'alana ikie mwala hunge aana soihaada'inge, ta'e kie ne'ie ta'a-ta'a mei sape mola aana a Kraes, na ahutaka kie mani lado mola pe'ie ngaeta mwala aana ta'a-ta'a mei sape ngeena. Leesie Rom 12:4-5 na 1 Korinit 12:12-31 na Epesas 4:11-16, 5:22-33 na Kolose 1:18.

Na aana ngau-maa'inge, bred ko ha'amalaa sapena Kraes hunikie, aana nisilana mo mei bred ngeena ko pe'ikie huni aamasito'o aana sapesalunge a Kraes mala e unue aana ngaunge ooreta ingeie uuri, "Hasi'oku nge ienini nge toli'aasilana ko lae i tehula'amiu. Omu ke tete'urine huni aamasito'onga aaku." Maholo kie ko hele aana ngau-maa'inge ngeena, kie ko haata'inie uri kie noruto'o mola aana Jisas. Oto aena aana hiiwalaimolinge ngeena, kie lado pe'ie sapena Kraes—kie mani ne'ie sasarana Kraes. Leesie Matiu 26:26 na 1 Korinit 10:16-17, 11:23-29.

Satan *(Satan)*

Ie ngaeta sata lo'u hunie a Pwelu Eero-eero.

Satana God *(Name of God)*

Satana God oto ngaeta tolimaa oolitana nanamanga na diananga a God Mau-meuri'e, iini e paine liutaa. Maholo a Jisas e unue uri kie ke asuie nga mei ola aana satana God, e haata'inie uri nga taa kie ko esuie, kie ke asuie pe'ie noruto'onga uri a God ke ha'awalaimoli'aa pe'ie nanamanga na diananga ingeie. Leesie Matiu 28:19 na Jon 16:24 na Palonga10:48, 19:13.

Aana pongine a Mosis a God e unue hunie uri satana oto a "Iawe," na ne'isaenga aana "Ineu oto" wa "Ineu oto nou ii'o huu." Leesie Eksodas 3:14.

Sipu *(Sheep)*

Ie na'ohai ola mauri ikire mo Jiu ni otona, na mo Jiu kire tohungei saeto'o aana mo sipu aana kire sai ngeu'i, na kire sai esu sala aana iihuni no'one. Na aana mo Ha'atolanga a God, mo kalei sipu oto na'ohai ola kire sai uunue hunie uuraa'inge i saana God. Uunu olanga aana mo kalei sipu urine e ha'amalaa maenga a Jisas nge e ta'aasie mo ooraha'aanga ikie. Leesie Matiu 9:36, 18:12 na Jon 2:14, 10:1-6 na Palonga 8:32.

Taungei ola mauri ienini, e ka'a sai esuie ike nga mei ola huni ha'a-uurie maraana mwaanie mo usu ni me'esu, ta'e e saeto'o aana uri nga iinoni oto huni lio i sulie suli maholo. Aana ngaeta maholo mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri mwala kire urihana mo sipu aena aana kire tohungei saeto'o aana nga iini huni lio i sulire. Oto e unue uri mo rato ni mwane aana soihaada'inge ke lio i sulie ruruhaa mala mo kakali sipu kire lio i sulie mo amaa ni sipu. Leesie Matiu 7:15, 10:5-8 na Jon 21:15-17.

Soihaada'inge *(Church)*

Ahutaka mo iini kie hiiwalaimoli aana God na kie ko lulu i sulie a Jisas, ikie oto soihaada'inge a God na ikie oto sapena a Jisas Kraes. Leesie 1 Korinit 1:2 na Epesas 1:22-23, 3:10. E malisine tolahaka ke tohungei diana hunie ahutana mwala hai liu, na oto liutaa hunie mo iini aana soihaada'inge mala kire asuie ka'u i na'o aana pongine mo hurula'aa. Leesie Palonga 2:41-47 na Kalesia 6:10. Na tohungei esunge ikie oto huni ha'a-a'aila'aa soihaada'inge. Aena urinena nge Li'oa Maa'i ko niie mai mo nanamanga hai aaopa'i hunikie, mala nanamanga huni ha'a-uusuli, na huni taroha'i, na huni aamasie kira si'oha'a, na huni lio i sulie asunge, na huni nii to'oha, na huni ha'a-uurie kira maitale, na nga mo nanamanga

urine lo'u nge ko pe'ie soihaada'inge. Leesie Rom 12:3-8, 1 Korinit 12:7-11, 14:12 na Epesas 4:11-13.

Mei wala soihaada'inge e tohungei oolisi diana aana ne'isaenga aana mei wala "Eklesia" aana erenga ni Krik, aena aana e ro mei wala ngeena kire mani to'o aana mei ne'isaenga uuri "mo iini nge a God e soire huni ii'o haada'i mwaanie rodohono."

Tataroha Diana *(Good News, Gospel)*

Walana a God i sulie a Jisas Kraes oto mo wala ni meurihe, na ikire oto kire ne'ie Tataroha Diana. Aahu'i ne'isaenga aana e lae mola uri a God e tohungei manata diana hunikie, ta'e ooraha'aanga ikie e oopakie mwaanie ii'onga pe'ie. Oto a God e ha'atolaa mai tohungei Kalena, a Jisas Kraes, huni mae honotaka. Maholo a Jisas e mae i tehula'aka, e toolea oto ha'aletehinge aana ooraha'aanga ikie. Na aena urine, ahutaka mo iini kie ko lulu i sulie a Jisas, kie sai lae oto i lengi huni ii'o huu pe'ie a God. Leesie Mak 16:15 na Jon 3:16 na Rom 1:16.

Torihesi'onga *(Circumcision)*

Leu ie, tolahada oto mo Jiu ni ngeena huni torie te'e-te'ei ola aana mo mwane. A God e niie tolahai ola ienini hunie a Ebraham mala totoho ingeie. Totoho ngeena e ne'ie tolimaa aana haiholota'inge a God e asuie pe'ie a Ebraham na mo iini aana komu ingeie uri kire ke ne'ie mo iinoni ingeie na ingeie oto kei lio i sulire na kei ha'adiana'ara. Leesie Jon 7:22-23 na Palonga 7:8, 15:1 na Rom 4:9-12.

Mei ola ienini kire sai esuie taane aana mo rato, ta'e liutaa kire sai esuie aana mo mwela. Maholo mwela mwane e hute, kire ko aehota iidumie mo dinge ingeie. Oto aana hiune nga hai dinge wa ta'a-ta'a wiki i purine hutelana kele wee-wee ngeena, kire sai esuie nga kele ngauhe. (Mo Jiu kire unue uri dinge ngeena e ne'ie walune nga hai dinge sulie kire ko iidu-iidu aaopa. Kire ko iidumie dinge wee-wee e hute aana, ta'e ikie ha'ike.) Oto aana hai dinge kire ko esuie ngauhe ngeena, kire ko si torie kele wee-wee mwane ngeena na kire ko haara'inie satana. Leesie Luk 2:21 na Pilipae 3:5.

Aana pongine mo hurula'aa, mo na'ohai mwane aana soihaada'inge kire ere hiito'o i sulie tolahana torihesi'onga, aana ngaeta mo iini kire unue uri mo iini kire helesie torihesi'onga ha'alaa ha'a-uurilada ke lae. Ta'e lae-lae kire si leesie Li'oa Maa'i a God e sai ii'o taane no'one aana mo Aapoloa Aaopa, ma'alana kire ka'a torihesi'o ike, na aena leune kire si leesie uri a God e tahanie maa talana ta'ena nga iini. Leesie Palonga 15:1-31 na Rom 2:25-29 na 1 Korinit 7:18-19 na Kalatia 2:3-5, 6:12-15.

Uuraa'inge *(Sacrifice)*

Mo Jiu kire sai esuie mo taungei uuraa'inge hunge. Kire ko esuie mo uuraa'inge huni paalahea a God, na huni eitanaie hunie ke ta'aasie mo ooraha'aanga ikire, na huni eitanaie hunie ke pe'ire aana ta'ena nga ola. Aana mo dinge paine nge ahutana mwala ko loo-loko hunie mo ola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, nge mo pris kire sai uunu ola oolitana mwala. Na'ohai mei ola nge kire sai niie huni esuie mo uuraa'inge aani nge oto mo kalei sipu. Ta'e kire sai niie mo ola lo'u mala urou wa kalei puluke wa kooni wa rumu huni esuie mo taungei uuraa'inge hai aaopa'i eeni. Ta'a-ta'a aapa aana mo uuraa'inge ngeena kire uunue mola hunie a God, na ruana nga aapa ko lae hunie mo pris ke mauri aana. Leesie Luk 5:14 na Palonga 21:26 na Hibru 5:1, 7:27.

Uusu-uusu Maa'i *(Scripture)*

Uusu-uusu Maa'i oto tohungana walana God hunikie mo iinoni. Leesie 1 Timoti 3:16. Ingeie oto e roro'a na e hi'e oto liutaa aana ta'ena nga

mei ola, aena aana a Jisas e unue uri walu ola kei hola'i mango i na'ona walana God kei mango. Leesie Matiu 5:17-18, 24:35. Mo mwane maa'i a God kire uusue mo Uusu-uusu Maa'i, ta'e kire ka'a asuie ike i sulie saeda maraada aana Li'oa Maa'i a God ni e haata'inie hunire nga taa huni uusue. Na aena kie saie oto uri a God ka'a sai eero ike, oto kie mani saie uri walu ola aana Uusu-uusu Maa'i e to'ohuu oto na nga eeronga ha'ike lo'u. Leesie 2 Pita 1:20-21 na 1 Jon 2:26-27.

Ikire mo Jiu kire to'o aana mola mo Uusu-uusu Maa'i a Mosis na mo propet i na'o, uure aana Jenesis lae hule aana Malakae, ta'e soihaada'inge a Kraes e to'o aana no'one mo Uusu-uusu Maa'i mo hurula'aa, uure aana Matiu lae hule aana Haata'inge, na ikire oto kire ko ere luhe diana aana liutaa tohungana tala huni hele aana maurihe huu pe'ie a God.

Uusu-uusunge I Na'o Aana Erenga Ni Krik *(Ancient Greek manuscripts)*

Uusu-uusu Maa'i, nga ta'a-ta'a iinoni e ka'a uusu te'ingelue ike. Ta'e Li'oa Maa'i e pe'ie mwala hunge hai aaopa'i huni uusue mo ahutana mo uusu-uusu i laona Uusu-uusu Maa'i ngeena. Leesie 2 Pita 1:20-21. Na mo mwane nge kire uusu-uusue mo Uusu-uusu Maa'i ngeena, kire uusu-uusu no'one aana mo helisi hai aaopa'i. Ikire, kire ka'a au'esuie ike mo puke mala ikie si'iri, ta'e kire au'esuie mola mo mei pepa oto tetewa, oto kire hio-hio'i mola. Na lo'u kire uusu-uusu'i mola aani ki'i-ki'i, na kire au'esuie mola ta'a-ta'a ola. Oto aena aana hungelana mwala kire saeto'o aana mo uusu-uusu hio-hio aana walana God ngeena, oto kire sai taloa mola mo wala i laona, na kire ko uusue nga uusu-uusu lo'u i suli'i. Na mala nga uusu-uusu hio-hio ko ii'o tewa oto, na ko aehota huni lae aaela oto, nge kire ko deu urine lo'u mola aana huni esuie nga iini haalu lo'u mwaanie. Ta'e aana maholo kire ko lae pe'i talo'i urine, ohe kire ka'a lio diana aani, wa ohe kire ko deu lau-leu, nge aena mei olana, ngaeta mo uusu-uusu e kele hai aaopa'i mwaanie iini i na'o aana ngaeta mo leu i laoni.

Hoe, mo uusu-uusu nge mo hurula'aa mala Matiu na Mak na Pol kire hola'i uusu'i aana erenga ni Krik, kire lalahu'e oto hiito'o, na kire tekela'i oto mwaanikie. Ta'e kie to'o aana taane nga mo uusu-uusu aana erenga ni Krik nge mo mwane aaopa kire asui'i aana maholo kire taloa mo tohungei iini oto waite. Aana ngaeta mo leu, ne'isaenga aana mo wala ni Krik ngeena e ka'a matapwa ike aena aana mo wala kire tohungei lalahu'e oto na mwala ka'a unu-unue ike mo wala urine tarau. Aana ngaeta mo leu lo'u, mo uusu-uusu ngeena kire ka'a mani ere sada ike. E urihana mo puke aana mo pulitaa ni kana ikie. Ma'alana ta'a-ta'a koeamasta e ha'a-uusulire, ta'e ngaeta mo wala aana mo puke ikire kire kele aaopa mola. Ta'e mo toota'i leu nge kire ere aaopa urine e ka'a hule ike aana 1%, na kie sai noruto'o taane mola aana walana mo Uusu-uusu Maa'i kie to'o aana si'iri.

Mo tatala ienini kire sai pe'i'o huni aalamie mo dolosinge i'oe.
s ?A tei ni a God? ?Tolahana God e uri taa?

Mak 10:27, 12:29-30; **Luk** 1:37, 6:35-36; **Jon** 4:23-24; **Palonga** 14:14-17, 17:22-31; **Rom** 1:18-23, 11:33-36; **1 Korinit** 8:4-6; **2 Korinit** 1:3; **1 Timoti** 1:17, 6:15-16; **Hibru** 4:13, 10:30-31; **Jemes** 1:17; **1 Pita** 1:14-17; **1 Jon** 1:5, 4:7-12, 4:16; **Jiud** 1:24-25; **Haata'inge** 4:8-11, 15:3-4. s ?A tei nge e asuie walumalau na ahutana mo ola i laona?

Matiu 6:25-34, 10:29-31, 19:4; **Jon** 1:3; **Palonga** 14:15-17, 17:24-26; **Rom** 8:28, 11:36; **1 Korinit** 8:6; **Kolose** 1:15-17; **Hibru** 1:2-3, 11:3; **Jemes** 4:13-16; **Haata'inge** 4:11. s ?A tei ni a Jisas? ?Tolahana Jisas e uri taa?

A Jisas Kalena God.

Matiu 11:27-30, 16:13-17; **Luk** 1:35; **Jon** 1:1-18, 5:19-29, 6:35-40, 8:58, 11:25-27, 14:5-11, 17:1-5, 20:26-31; **Palonga** 3:13-16, 4:10-12; **Rom** 1:3-4; **1 Korinit** 3:11; **2 Korinit** 4:4-6, 5:21; **Kalesia** 4:4-5; **Pilipae** 2:5-11; **Kolose** 1:15-20, 2:9-10; **Hibru** 1:1-14, 7:26-28; **1 Jon** 2:1-2, 5:20; **Haata'inge** 1:12-18, 19:11-16.

E ne'i iinoni aana e hute aana iinoni.

Matiu 1:18-25, 2:1-23; **Luk** 1:26-38, 2:1-20; **Jon** 1:14; **Kalesia** 4:4-5; **Pilipae** 2:6-7; **Hibru** 2:14-18.

E ha'a-uusulie mwala, e ha'a-uurie mo mae-maea'a, na e asuie mo hu'i-hu'ite hunge hai aaopa'i.

Matiu 4:23-25, 7:28-29, 8:1-4, 8:5-13, 8:14-15, 8:23-27, 8:28-33, 9:1-7, 9:18-36, 11:1-6, 12:9-14, 12:22, 14:15-21, 14:22-32, 15:22-28, 15:32-38, 17:14-18, 20:29-34, 21:18-22; **Mak** 1:21-28, 7:32-37, 8:22-25; **Luk** 4:14-44, 5:4-8, 7:11-15, 13:10-13, 14:1-4, 17:12-14, 22:50-51; **Jon** 2:1-11, 4:46-54, 5:5-9, 9:1-7, 11:11-44, 20:30-31, 21:4-6; **Palonga** 2:22, 10:36-38. s ?A tei ni Li'oa Maa'i? ?Tolahana Li'oa Maa'i e uri taa?

Matiu 28:19; **Mak** 1:9-11, 3:28-30; **Luk** 1:35, 3:16, 4:1, 11:13, 12:12; **Jon** 1:32-34, 3:5-8, 7:37-39, 14:15-17, 14:26, 15:26, 16:7-15, 20:19-23; **Palonga** 1:4-5, 1:8, 2:1-18, 2:38-39, 4:31, 5:3-5, 8:14-17, 10:44-48, 13:2-4, 15:28, 16:7-10, 19:1-7; **Rom** 5:5, 7:6, 8:9-16, 8:26-27; **1 Korinit** 2:4, 2:9-16, 3:16, 6:11, 6:19, 12:1-13; **2 Korinit** 1:21-22, 5:5, 13:14; **Kalesia** 3:2-5, 4:6, 5:16-18, 5:22-25; **Epesas** 1:13-14, 1:17, 3:16, 4:3-4, 4:30. s ?Nga taa e rau aana Jisas?

Kire leie hunie maenga.

Matiu 26:47-68, 27:1-2, 27:11-31; **Mak** 14:43-65, 15:1-20; **Luk** 22:47-53, 22:63-71, 23:1-25; **Jon** 18:1-14, 18:19-24, 18:28—19:16.

Kire horo maesie i lengine po'u-po'u.

Matiu 27:32-56; **Mak** 15:21-41; **Luk** 23:26-49; **Jon** 19:17-37.

Kire haitolinge'inie.

Matiu 27:57-66; **Mak** 15:42-47; **Luk** 23:50-56; **Jon** 19:38-42.

E mauri eeliho'i na mwala oto hunge kire leesie.

Matiu 28:1-20; **Mak** 16:1-8; **Luk** 24:1-49; **Jon** 20:1—21:14; **Palonga** 1:3-8, 2:24-32, 3:15, 4:10, 4:33, 10:39-43, 13:29-39, 17:2-3, 17:30-31; **Rom** 1:4, 4:24-25; **1 Korinit** 15:3-8, 15:12-21; **Haata'inge** 1:18.

E tahela'i lo'u i Lengi.

Luk 24:50-51; **Palonga** 1:9-11, 2:32-36, 5:30-31; **Rom** 8:34; **Epesas** 1:20-23; **Pilipae** 2:9-11; **Hibru** 1:3-11, 2:9, 4:14-16, 7:25-26, 10:12-14; **1 Pita** 3:22. s ?Aena nga taa nge a Jisas e mae?

Mak 10:45; **Jon** 3:16; **Rom** 4:25, 5:8; **1 Korinit** 15:3-4; **2 Korinit** 5:19-21; **Kalesia** 3:13; **1 Timoti** 2:5-6; **Hibru** 2:9, 9:28; **1 Pita** 1:18-20, 2:24-25, 3:18; **1 Jon** 2:2; **Haata'inge** 5:8-10. s ?Nga taa ni lo'onga'inge aana ha'a-uuringe?

Apune a Jisas e ta'aasie mo ooraha'aa ikie.

Matiu 26:26-29; **Rom** 3:25, 5:9-10; **Epesas** 1:7; **Hibru** 9:11-14; **1 Jon** 1:6-7; **Haata'inge** 7:14-17.

A God e sae'aasie mo ooraha'aa ikie.

Palonga 5:31, 10:43, 26:18; **Epesas** 1:7, 4:32; **Kolose** 1:13-14, 2:13-14; **Hibru** 10:17-18; **1 Jon** 1:8-10. s ?Iinoni ha'a-uurilana e lae, e aaopa uri taa?

E oodota'i i maana God

Palonga 13:38-39; **Rom** 1:16-17, 3:21-26, 5:1, 5:18-19; **Kalesia** 2:16, 3:6-9; **Taetas** 3:7.

E to'o aana mei meu-meuringe haalu.

Jon 3:1-16, 5:19-29, 10:10, 11:25-26, 14:6, 17:2-3, 20:31; **Rom** 5:21, 6:5-14, 8:10-17; **2 Korinit** 5:17; **Kalesia** 2:20; **Epesas** 2:1-6; **Kolose** 2:13, 3:1-4; **2 Timoti** 1:10; **Taetas** 3:4-7; **1 Pita** 1:23; **1 Jon** 5:11-13.

E ne'ie oto mwela a God.

Jon 1:12-13; **Rom** 8:14-17; **Kalesia** 4:6-7; **Hibru** 12:5-11; **1 Jon** 3:1-3. s Ineu iinoni diana. ?Oto ha'a-uurileku ke lae huni taa?

Ahutana iinoni kire ooraha'aa mango.

Jon 8:7-9; **Rom** 3:9-20, 3:23, 5:12; **Kalesia** 3:22; **1 Jon** 1:8-10.

Tolahana kira ooraha'aala e uuri.

Rom 1:18-32, 8:5-8; **Kalesia** 5:19-21; **Epesas** 2:1-3, 5:3-5; **Kolose** 3:5-10; **Jemes** 4:17; **1 Pita** 4:3; **1 Jon** 3:4-5.

A God kei leie ahutana mo iinoni haahie ooraha'aa ikire.

Matiu 10:28, 13:41-42; **Jon** 3:18-20, 3:36; **Palonga** 17:30-31; **Rom** 1:18-19, 6:23; **Kalesia** 6:7-8; **Kolose** 3:5-6; **2 Tesalonaeka** 1:7-9; **Hibru** 9:27, 10:26-31; **1 Pita** 1:17, 4:3-5; **Jiud** 1:7; **Haata'inge** 20:11-15. s A God e paine na e tohungei nanama, ta'e ineu nou mwai-mwei na nou ka'a roro'a ike. ?Oto a God ko lio i sulieu taane wa ha'ike?

Jon 3:16; **Rom** 5:8; **1 Timoti** 2:3-6; **2 Pita** 3:9; **1 Jon** 4:9-10. s Ineu iinoni aaela oto liutaa. ?Uri a God e sai sae'aasie taane ahutana mo ooraha'aa ineu?

Palonga 5:31, 10:43, 26:18; **Epesas** 1:7; **Kolose** 1:13-14, 2:13-14; **1 Timoti** 1:15-16; **Hibru** 10:17-18; **1 Jon** 1:8-10. s ?Oto nga taa nge ne kei esuie hunie ha'a-uurileku ke lae?

Ne ke oonisae mwaanie ooraha'aa, na ne ke toli'aasie oto tolahai ola ni ooraha'aa.

Matiu 4:17; **Mak** 6:12; **Luk** 13:1-5, 15:1-31, 24:45-47; **Palonga** 2:37-40, 3:19-20, 17:29-31, 20:21, 26:19-20; **2 Korinit** 7:8-11; **2 Pita** 3:9; **Haata'inge** 9:20-21.

Ne ke noruto'o mola aana Jisas hunie ke ha'a-uurieu.

Jon 1:12, 3:15-18, 3:36, 6:47, 14:6, 20:31; **Palonga** 4:12, 16:30-31; **Rom** 3:20-22, 10:9-10; **Kalesia** 2:16; **Epesas** 2:8-9. s ?Ne kei sai diana aana uri ha'a-uurileku e lae uri taa?

Jon 3:1-16, 5:19-29, 11:25-26, 14:6, 17:2-3, 20:31; **Rom** 8:10-17; **2 Korinit** 5:17; **Epesas** 2:1-6; **Kolose** 2:13; **Taetas** 3:4-7; **1 Jon** 5:11-13. s ?Aana nou si ne'ie iinoni hiiwalaimoli, nge mo tolahai ola haalu uri taa ne ke hele i suli'i?

Ne ke toli'aasie mo tolahai ola aaela hunie ne ke hele susule'i aana mo tolahai ola diana.

Luk 13:3; **Palonga** 26:20; **Rom** 12:1-2; **Kolose** 3:5-17; **1 Tesalonaeka** 4:7; **Epesas** 4:28; **2 Pita** 3:9

Ne ke loto maa'i.

Matiu 28:18-20; **Jon** 3:22, 4:1-2; **Palonga** 2:37-42, 8:12, 8:36-38, 10:44-48, 16:14-15, 16:31-33, 19:1-7, 22:12-16; **Rom** 6:1-4; **Kalesia** 3:26-27; **Kolose** 2:12; **1 Pita** 3:20-22.

Ne ke saaie mo Uusu-uusu Maa'i oto tarau hunie ne ke saie walu ola i sulie a God na nga taa e saeto'o aana ne ke asuie.

Matiu 4:1-4, 5:17-20, 22:29; **Jon** 8:31-32, 20:31; **Palonga** 20:32; **Rom** 15:4, 16:26; **Kolose** 3:16; **1 Tesalonaeka** 2:13; **1 Timoti** 4:13; **2 Timoti** 3:14-17; **Hibru** 4:12; **1 Pita** 1:22-25; **2 Pita** 1:19-21; **2 Jon** 1:9-10; **Haata'inge** 1:3.

Ne ke loko tarau pe'ie ngaeta mo iini kire hiiwalaimoli huni palopaloa God.

Matiu 18:19-20; **Palonga** 2:41-47; **Palonga** 2:41-47; **Rom** 12:4-8; **Epesas** 1:22-23, 4:11-16; **Kolose** 3:15-17; **1 Timoti** 4:13; **Hibru** 10:24-25.

Ne ke ngau maa'i tararuru pe'ie ngaeta mo iini kire hiiwalaimoli.

Matiu 26:26-30; **Mak** 14:22-26; **Luk** 22:14-20; **1 Korinit** 10:14-22, 11:17-34.

Ne ke aarenga'i hunie a God hunie ne ke ere pe'ie i sulie maumeuringe ineu.

Matiu 6:5-13, 7:7-11, 18:19-20; **Mak** 1:35, 11:24-25; **Luk** 5:16, 6:12, 11:1-13, 18:1-8, 21:36; **Jon** 14:13-14, 15:7, 16:23-26; **Rom** 8:26-27, 12:12; **Epesas** 2:18, 6:18; **Pilipae** 4:6-7; **Kolose** 4:2; **1 Tesalonaeka** 5:17; **1 Timoti** 2:1-4, 2:8, 4:4-5; **Hibru** 4:16, 10:19-22; **Jemes** 1:5-8, 4:2-3, 5:13-18; **1 Pita** 4:7; **1 Jon** 3:21-22, 5:14-15. s ?Nga taa ni aarenga'inge? ?Na ne kei aarenga'i uri taa?

Matiu 6:5-13, 7:7-11, 14:23, 18:19-20; **Mak** 1:35, 11:24-25; **Luk** 5:16, 6:12, 11:1-13, 18:1-8, 21:36, 22:32-45; **Jon** 14:13-14, 15:7, 16:23-26, 17:1-26; **Palonga** 4:24-31, 16:25; **Rom** 1:9-10, 8:26-27, 10:1-2,12:12, 15:30-33; **2 Korinit** 12:7-10; **Epesas** 1:15-20, 2:18, 3:14-21, 6:18-20; **Pilipae** 1:3-11, 4:6-7; **Kolose** 1:9-12, 4:2-4; **1 Tesalonaeka** 3:9-13, 5:17; **2 Tesalonaeka** 1:11-12, 3:1-2; **1 Timoti** 2:1-4, 2:8, 4:4-5; **Hibru** 4:16, 5:7, 7:25, 10:19-22; **Jemes** 1:5-8, 4:2-3, 5:13-18; **1 Pita** 4:7; **1 Jon** 3:21-22, 5:14-15. s ?Tolahaku na lo'onga'inge ineu kei hei-oolisi uri taa aana maholo nou ne'ie oto iinoni hiiwalaimoli?

Ne ke manata diana hunie a God.

Matiu 22:34-40; **Mak** 12:28-34; **Luk** 10:25-27; **1 Pita** 1:8; **1 Jon** 4:20-21, 5:3.

Ne ke tola i sulie a God na a Jisas aana ingeie oto Aalaha ineu.

Jon 14:15, 14:21, 14:23-24, 15:10-17; **Rom** 13:8-10; **1 Pita** 1:14-16; **1 Jon** 2:3-8, 3:22-24; **2 Jon** 1:5-6.

Tolahaku ke urihana tolahana Jisas.

Jon 13:34-35, 14:27; **Rom** 12:9-13; **Kalesia** 5:22-26; **Kolose** 3:12-17; **1 Tesalonaeka** 5:16-18.

Ne ke paalahea God tarau haahie walu ha'adiana'anga ingeie hunieu.

Luk 17:11-19; **Jon** 6:11; **Rom** 1:21; **Epesas** 5:20; **Pilipae** 4:4-7; **Kolose** 2:7, 3:17, 4:2; **1 Tesalonaeka** 5:18; **1 Timoti** 2:1, 4:4-5

Ne ke manata diana hunie ahutana iinoni.

Matiu 5:43-48, 22:34-40; **Mak** 12:28-34; **Luk** 10:25-37; **Jon** 13:34-35, 15:12-17; **Rom** 12:9-10, 13:8-10; **1 Korinit** 13:1-3, 16:14; **Kalesia** 5:13-

15; **1 Tesalonaeka** 4:9-10; **1 Pita** 4:8; **1 Jon** 2:7-11, 3:11-18, 4:7-21.

Ne ke pe'i-pe'ie ngaeta mwala.

Matiu 5:43-48, 6:1-4, 7:12, 22:34-40, 25:31-46; **Mak** 12:28-34; **Luk** 3:10-11, 6:38, 10:25-37; **Jon** 13:34-35, 14:21, 15:12-17; **Palonga** 11:27-30; **Rom** 12:9-10, 13:8-10; **1 Korinit** 10:24, 13:1-3, 16:14; **2 Korinit** 8:1-15, 9:1-15; **Kalesia** 5:13-15, 6:9-10; **1 Tesalonaeka** 4:9-10; **Pilipae** 4:14-19; **Hibru** 10:24, 13:1-3, 13:16; **Jemes** 1:27, 2:15-16; **1 Pita** 1:8, 4:8; **1 Jon** 2:9-11, 3:11-18, 4:7-21.5:3,

Ne ke ha'amwai-mwei'aau.

Matiu 5:3-12, 18:1-5; **Luk** 14:7-11, 18:9-14; **Rom** 12:16; **1 Korinit** 4:7; **2 Korinit** 10:17-18; **Epesas** 4:2; **Pilipae** 2:3-11; **Kolose** 3:12-13; **Jemes** 4:5-16; **1 Pita** 5:5-7.

Ne ke ha'ama'u aana mo iini nge kire paine haahieu.

Matiu 22:15-22; **Palonga** 5:27-29; **Rom** 13:1-7; **1 Timoti** 2:1-4; **Hibru** 13:17; **Taetas** 3:1; **1 Pita** 2:13-17. s ?Mo ola uri taa ka'a malisine ne ke asui'i?

Ne ke su'uri ne'isae paine aana to'oha na to'o-to'olaku.

Matiu 6:19-21, 6:24-34; **Luk** 12:13-21, 12:32-34; **Palonga** 20:35; **1 Timoti** 6:6-10, 6:17-19; **Hibru** 13:5-6, **Jemes** 2:1-9, 5:1-6.

Ne ke su'uri palo-paloa nga god aaopa wa ne ke noruto'o aana mo aakalo wa mo weuwaka oto i na'o huni pe'ieu.

Matiu 4:10; **Palonga** 17:22-31; **1 Korinit** 5:11, 6:9-11, 8:1-13, 10:1-22; **2 Korinit** 6:14-18; **Kalesia** 5:19-21; **1 Tesalonaeka** 1:9-10; **1 Jon** 5:21; **Haata'inge** 21:8, 22:15.

Ne ke su'uri sukaa nanamanga mo aakalo huni pe'ieu wa hunie ke waelie ngaeta mo iini.

Matiu 4:10; **Palonga** 17:22-31; **1 Korinit** 5:11, 6:9-11, 8:1-13, 10:1-22; **2 Korinit** 6:14-18; **Kalesia** 5:19-21; **1 Tesalonaeka** 1:9-10; **1 Jon** 5:21; **Haata'inge** 21:8, 22:15.

Ne ke su'uri uunu ola aana nga ola mauri hunie mo aakalo.

Matiu 9:13; **Mak** 12:33; **Rom** 12:1; **Hibru** 9:6—10:18.

Ne ke su'uri mehiri aana inulana wai ni pweunge.

Rom 13:13; **1 Korinit** 5:9-11, 6:9-11; **Kalesia** 5:19-21; **Epesas** 5:18; **1 Timoti** 3:1-3; **Taetas** 1:7; **1 Pita** 4:3-5.

Ne ke su'uri aeni ola.

Matiu 5:27-30; **Jon** 8:2-11; **Rom** 13:8-10; **1 Korinit** 5:9-11, 6:9-20; **Kalesia** 5:19; **Epesas** 5:3; **Kolose** 3:5-6; **1 Tesalonaeka** 4:1-8; **Hibru** 13:4; **Jiud** 1:7.

Ne ke kineta'inieu mwaanie erenga haitapali i sulie ta'ena nga ola.

Matiu 5:25-26, 5:38-42, 18:15-17; **Rom** 12:14-21; **1 Korinit** 6:1-8.

Ne ke su'uri eero. **Jon** 8:44,

Epesas 4:25; **Kolose** 3:9; **1 Pita** 3:10; **Haata'inge** 21:8, 22:15.

Ne ke su'uri peli.

Matiu 15:19, 19:18; **Luk** 19:8; **Rom** 13:9; **1 Korinit** 6:9-10; **Epesas** 4:28; **Jemes** 5:4; **1 Pita** 4:15; **Haata'inge** 9:21.

Ne ke su'uri ere aaela.

Epesas 4:29, 5:4; **Pilipae** 4:8; **Kolose** 3:8; **1 Timoti** 4:12; **Jemes** 1:26, 3:9-10.

Ne ke su'uri su'ue aaelanga nge nga iini ko esuie hunieu.

Matiu 6:12-15, 18:21-35; **Mak** 11:25; **Luk** 17:3-4; **Rom** 12:17-21; **Epesas** 4:31-32; **Kolose** 3:13.

Ne ke manata diana hunie ta'ena nga iini, na ma'alana nou sai saewasulie aaelanga nga iini e asuie, ta'e ne ke manata diana mola hunie iinonine.

Kalesia 5:22-23; **Epesas** 4:26; **Kolose** 3:8, 3:13; **Jemes** 1:19-20. s ?Ne kei saie nga taa e aaela na nga taa e diana uri taa?

Rom 1:18-32; **1 Korinit** 6:9-11; **Kalesia** 5:19-21; **Epesas** 5:3-5; **Kolose** 3:5-10; **Jemes** 4:17; **1 Pita** 4:3; **1 Jon** 2:15-17, 3:4-5. s ?Nga taa ni soihaada'inge?

Matiu 16:13-20; **Palonga** 2:41-42; **Rom** 12:4-8; **1 Korinit** 12:12-30; **Epesas** 1:22-23, 2:19-22, 4:1-16; **Kolose** 1:18; **Hibru** 10:24-25; **1 Pita** 2:4-10; **Haata'inge** 19:5-10. s ?Mo iinoni diana aana soihaada'inge tolahada e uri taa?

Matiu 16:13-20; **Palonga** 2:41-42; **Rom** 12:4-8; **1 Korinit** 12:12-30; **Epesas** 1:22-23, 2:19-22, 4:1-16; **Kolose** 1:18; **Hibru** 10:24-25; **1 Pita** 2:4-10; **Haata'inge** 19:5-10. s ?Mo na'ohai iinoni aana soihaada'inge tolahada e uri taa?

Matiu 28:18-20; **Luk** 22:24-27; **Palonga** 6:1-6, 14:23, 20:17-35; **1 Tesalonaeka** 2:1-12; **1 Timoti** 3:1-13, 4:1-16, **Taetas** 1:5-9, **1 Pita** 5:1-4. s ?Mo iinoni aana soihaada'inge tolahada kei uri taa hunie mo na'ohai iinoni aana soihaada'inge?

1 Korinit 9:14; **Kalesia** 6:6; **1 Tesalonaeka** 5:12-13; **1 Timoti** 5:17-22; **Hibru** 13:7, 13:17. s ?Tolahana uluhe ni iinoni e hiiwalaimoli aana Jisas e uri taa?

?Poro nge e hiiwalaimoli aana Jisas tolahana e uri taa?

Matiu 19:4-6; **1 Korinit** 7:1-16; **Epesas** 5:21-33; **Kolose** 3:18-19; **Taetas** 2:3-5; **Hibru** 13:4; **1 Pita** 3:1-7.

?Hu'e nge e hiiwalaimoli aana Jisas tolahana e uri taa?

Matiu 19:4-6; **1 Korinit** 7:1-16; **Epesas** 5:21-33; **Kolose** 3:18-19; **Taetas** 2:3-5; **Hibru** 13:4; **1 Pita** 3:1-7.

Ineu na hu'e ineu mere ka'a sai ii'o ruru ike. ?Uri nou sai sikaa mola?

Matiu 5:31-32, 19:3-9; **Luk** 16:18; **Rom** 7:2-3; **1 Korinit** 7:10-11.

Hu'e ineu e ka'a hiiwalaimoli ike. ?Uri nou sai sikaa mola hunie ne ke to'o aana nga iini e hiiwalaimoli?

1 Korinit 7:12-16.

Saeku ne ke tola hu'e, ta'e iini nou saeto'o aana e ka'a hiiwalaimoli ike aana Jisas. ?Uri e diana mola hunie ne ke ha'aruru pe'ie?

2 Korinit 6:14-15.

?Mo mwela nge kire hiiwalaimoli aana Jisas tolahada e uri taa?

Matiu 15:3-6; **Luk** 2:51; **Epesas** 6:1-3; **Kolose** 3:20; **1 Timoti** 5:4, 5:8; **Hibru** 12:7-11.

?Tolahaku kei uri taa hunie mo mwela ineu?

Epesas 6:1-4; **Kolose** 3:20-21; **1 Timoti** 3:4-5.

?Tolahaku kei uri taa hunie aamaku na nikeku?

Matiu 15:3-6; **Epesas** 6:1-3; **Kolose** 3:20; **1 Timoti** 5:4-8.

?Tolahaku kei uri taa hunie mo nao na mo rei'inge?

Palonga 6:1; **Rom** 7:2-3; **1 Korinit** 7:39-40; **1 Timoti** 5:3-16; **Jemes** 1:27. s ?Uri a God ko kineta'inie mo iini kire hiiwalaimoli mwaanie kire lae oodoie lo'u aasanga?

Rom 8:18-25, 8:28; **2 Korinit** 1:4, 4:16-18; **Jemes** 1:2-4; **1 Pita** 1:6-9, 2:19-21, 5:8-10. s ?Nga taa ni ne kei esuie aana maholo malaahongalaku ko lae huni esuie nga mei ola aaela?

Matiu 4:1-11, 6:13, 26:41; **Luk** 22:31-32; **Jon** 17:14-19; **Rom** 8:31-39, 12:12, 16:19-20; **1 Korinit** 10:12-13, 16:13; **2 Korinit** 12:7-10; **Epesas** 3:20-21, 6:10-18; **Pilipae** 4:13; **1 Tesalonaeka** 3:5-8; **2 Tesalonaeka**

3:3; **2 Timoti** 1:7-8; **Hibru** 2:18, 4:14-16, 12:1-2; **Jemes** 1:12-15, 4:7; **1 Pita** 1:5, 5:8-11; **1 Jon** 4:4, 5:3-5; **Haata'inge** 12:7-12. s ?Nga taa ni ne kei esuie maholo a Satan ko sare waelieu?

Matiu 4:1-11, 6:13, 13:19; **Luk** 4:1-13, 22:3-4, 22:31-32; **Jon** 8:42-44, 17:14-19; **Rom** 16:19-20; **1 Korinit** 16:13; **2 Korinit** 2:10-11, 4:4, 11:13-15, 12:7-10; **Epesas** 2:2, 3:20-21, 6:10-18; **1 Tesalonaeka** 3:5-8; **2 Tesalonaeka** 3:3; **Jemes** 4:7-8; **1 Pita** 5:8-11; **1 Jon** 4:4; **Haata'inge** 12:7-12, 20:1-3, 20:10. s ?Nga taa ni ne kei esuie aana nou teke oto i laona malaahonga na no ko ooraha'aa oto?

Luk 15:11-24; **Rom** 6:1-23; **Hibru** 12:1-2; **Jemes** 4:7-10; **1 Jon** 1:9—2:2; **Haata'inge** 3:19-20. s No ko deu aahonga taane hunie ne ke ne'i iinoni diana, ta'e e aasaieu mola. ?Uri a God kei pe'ieu taane?

Matiu 18:19-20, 28:19-20; **Jon** 14:16-23; **Rom** 8:35-39; **2 Korinit** 6:16-18; **Epesas** 3:17-19; **Pilipae** 4:13; **Kolose** 2:6-7; **2 Tesalonaeka** 3:16; **Hibru** 13:5-6. s ?Nga taa ni ne kei esuie maholo ineu wa mo iinoni aana uluhe ineu kire ko mata'i?

Matiu 4:23-25, 9:35, 11:2-5; **Palonga** 3:1-6, 8:4-8, 19:11-16, 28:8-9; **1 Korinit** 12:9, 12:29-30; **2 Korinit** 12:7-10; **1 Timoti** 5:23; **2 Timoti** 4:20; **Jemes** 5:14-15. s ?Nga taa ni ne kei esuie maholo no ko lae oodoie aasanga?

Rom 8:18-37, 12:12; **2 Korinit** 1:3-5, 4:16-18; **Jemes** 1:2-4; **1 Pita** 1:3-9, 2:19-23, 5:8-10. s ?Nga taa ni ne kei esuie maholo ha'aloileku ko lae wa mwala ko ha'amwasi mola aaku aana no ko lulu i sulie a Jisas?

Matiu 5:10-12; **Mak** 13:9-13; **Luk** 12:4-9; **Jon** 15:18-21, 16:1-4; **Palonga** 5:41; **Rom** 8:35-37, 12:12-21; **1 Korinit** 4:11-13; **2 Korinit** 4:8-11, 12:10; **Pilipae** 1:28-29; **2 Tesalonaeka** 1:4-8, 3:2-4; **2 Timoti** 3:10-13; **Hibru** 10:32-39, 12:3-4; **1 Pita** 3:13-17, 4:12-19; **Haata'inge** 2:10. s ?Uri e diana hunie mo iini e hiiwalaimoli aana Jisas ke ma'ute'inie maenga?

Jon 6:39-40, 11:17-27, 14:1-4; **Rom** 8:10-11, 8:38-39, 14:7-9; **1 Korinit** 15:12-58; **2 Korinit** 5:1-10; **Pilipae** 1:20-24; **1 Tesalonaeka** 4:13-18; **Hibru** 2:14-15; **Haata'inge** 14:13, 21:1-4, 22:1-5. s ?Nga taa ni kei reu mei puri?

A Jisas kei ooli lo'u mei welumalau.

Matiu 24:29-44; **Jon** 14:1-3; **Palonga** 1:10-11, 3:19-21; **Pilipae** 3:20-21; **Kolose** 3:4; **1 Tesalonaeka** 1:9-10, 3:13, 4:13—5:11; **2 Tesalonaeka** 1:6-10, 2:1-4; **1 Timoti** 6:13-15; **2 Timoti** 4:8; **Hibru** 9:28; **2 Pita** 3:1-18; **1 Jon** 3:1-3; **Haata'inge** 1:7, 22:12-13.

Jisas Kraes kei leie ahutana iinoni aana a God e niie nanamanga hunie.

Matiu 7:21-23, 16:24-27, 25:31-46; **Jon** 3:18-21, 5:24-29; **Palonga** 17:30-31; **Rom** 2:1-11, 14:10-12; **1 Korinit** 3:10-15, 4:5; **2 Korinit** 5:9-10; **2 Tesalonaeka** 1:5-10; **Hibru** 9:27-28, 10:26-31; **1 Pita** 1:17, 4:3-5; **Haata'inge** 20:11-15.

Mo iini nge ha'a-uurilada e lae kire kei ii'o i Lengi oto huu.

Luk 12:32-34; **Jon** 14:1-3; **2 Korinit** 5:1-8; **Pilipae** 1:23; **1 Pita** 1:4-5; **Haata'inge** 4.1-11, 21:1-4, 21:22—22:5, 22:14-15.

Mo iini nge ha'a-uurilada e ka'a lae kire kei sapesalu i laona dunge ni ha'amotaahinge oto huu.

Matiu 10:28, 13:41-42, 47-50, 25:41; **Luk** 16:23-26; **2 Tesalonaeka** 1:9; **Haata'inge** 20:10-15, 21:8.